BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
27 — B
15

HOMILIARVM

DOCTISS. VIRI IOANNIS ECKII, GNAVISSIME FIDEM CATHOLICAM ATQVE ADEO VERITATEM EVANGELICAM CONTRA HAERETICOS ASSERENTIS,

SVPER

EVANGELIA DE TEMPORE A PASCHA VSQVE AD ADVENTVM,

TOMVS SECVNDVS.

¶ *Si quid vnquam legiſſe iuuit, hoc iuuerit.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA
VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,

Apud Claudium Formicam, via Iacobæa
ſub inſigni Diui
Martini.

1554.

8-27-B-15

REVERENDO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO D. GERVVICO

Plarer, Abbati celebris monaſterij montis S. Martini de vineis, ſereniſſ. Romanorum Hungariæ & Boemiæ regis conſiliario, literarum & literatorum Mecœnati.

IOANNES MENTZINGERVS PHIloſophiæ profeſſor, & theologiæ auditor, ſalutem precantur & fœlicitatem.

D EVM *immortalem, quantũ habet hoc & laudis & dignitatis, Reuerende in Chriſto pater, quum de quocunque ſtudiorum in vniuerſum omnium bonarúmque artium genere, tum vero de pietatis maxime profectu, & hoc quidem ſeculo præcipue bene mereri, quod tum omnium maxime beneficiorum laus apparet amplior, & dignitas ſplendidior, quum neceſſitas maior exigit, quam quis neget nunc eſſe grauiſſimam in ſacroſanctæ theologiæ totiúſque pietatis ſtudiis, qui modo videre nihil eſſe iis quod non in dubium vocent, & in controuerſia ponant homines quidam corrupti mente & reprobi, vt inquit Apoſtolus, circa fidem? quorum tamen iam inſipientia paulatim manifeſta fit, & eſt omnibus, dum non deſunt qui partim conatus eorum infringant: partim ad reſiſtendum alios fortiter exhortentur. In quorum numero R. paternitas tua ſibi quoque locum vendicarit facile præcipuum, quando nec laboribus vllis, neque conatibus parcit in hoc, vt tandẽ hæreſes quæ noſtris ijſce temporibus enatæ ſunt, euellentur, eccleſiáque Chriſti denuo repurgetur. Id adeo vel hoc vno omnium manifeſtiſſime declaratũ eſt, cum R. P. T. excellentiſſimum Theologum Ioannem* ECKIVM, *præceptorem noſtrum obſeruandiſſimum, qui ab hinc triennio, Chriſtianiſſimorum Bauariæ ducum iuſſu ſermones aduerſus Lutheranos per circulum anni in lingua Germanorum vernacula edidiſſet, fœliciter eſt adhortata, vt diſceret illos Latine loqui, & in Latinum verteret. Vnde & opus hoc velut vnice ad te pertinere, & ſtudioſi doctíque omnes plurimum ſe tibi debere fateantur. Quan-*

uis

(A)

uis enim ad hanc Latinam editionem iam antea Reuerendiſſimus in Chriſto pater & princeps D. Albertus Cardinalis Moguntinus Elector, &c. ipſiúſque germanus frater & princeps illuſtriſſimus Ioachinus Marchio Brandenburgen. itidem Elector, Reuerendiſſimus quoque in Chriſto pater & D. D. Philippus à Eleshaim Spirenſis Epiſcopus, D. ECKIVM *noſtrum adhorti ſunt, eandem ſerio ab ipſo expoſtulantes, tua tamen R. P. illum alioquin laboribus theologicis obrutum & grauiter occupatum tandem perſuaſit, imo (vt verius dicam) impulit & adegit. Atque merito quidem R. P. tuæ paruit ille, neque vel reſtitit diutius, vel de ſuſcipiendo proſequendóque labore longius dubitauit, eo quod R. P. tua tum imperialibus comitiis, tum quoque in Sueuici fœderis plurimis conuentibus prælatorum multorum nomine interſit, nunc vero ſereniſſimi etiam Romanorum regiis conſiliis adſit. Qua igitur prudentia quámque ſolerti eſt R. P. tua in rebus omnibus ingenio, nunquam ſane tam operoſe Latinam illam editionẽ ab* ECKIO *exegiſſet, niſi eandem quamplurimum fore vtiliſſimam perſpexiſſet. Vnde quid reliquum eſſe dicamus, niſi vt docti omnes, & quotquot laborem illum ſibi vſui fore cognoſcent (plurimum autem conducet omnibus catholicis) gratias habeant & agant P. tuæ longe maximas, quod tuis monitis primum, deinde impulſibus opus hoc in lucem prodierit.*

¶ Cæterum quod ad me attinet, nemo ſane niſi iniquus rerum omnium æſtimator & iudex, temeritatis me alicuius reprehendet in tranſlationis huius ſuſcepto labore, quando ipſe virium mearum & tenuitatis non ignarus, noui me non eum eſſe, qui feſſo ſuccuram, humeróſque ſubiiciam Atlanti. Vnde & datum mihi negocium illud primũ recuſare cœpi, imparem me tanto ratus eſſe labori. Deinde vero ob multas ſerias & honeſtiſſimas cauſas eo lubentius conſenſi, quod animum mihi quoque addebat Socrates. Is enim cuidam cupienti quidem ire ad Olympia, ſed moleſto longi itineris labore deterrito perſuaſurus perfectionem, obiecit quod domi ſæpenumero totos prope dies ambularet, nunc ante prandium, rurſus poſt cœnam, ſi itaque domeſticas illas ambulationes proferret ad quinque ſex ve dies, futurum vt faciilime perueniret Olympia. Quo dicto docere vtique voluit vir ingenioſus, idipſum quod homines in adeundis terret laboribus, imaginationem potius eſſe quam laborem. Hinc igitur eo quoque recepto animo, ipſe mecum laboris

quidem & negotij tum prolixitatē expendi, tum difficultatem: ſed tamen viciſſim conſideraui vbique valere ingenium, modo quis intenderit, ſedulitate quoque quantulacunque futurum vt laboris immenſitatem fallerem. Maxime vero omnium cum perſpexiſſem innumeros pene præceptoris illius noſtri labores, & eos maximos, iam publice theologiam accuratiſſime & diligentiſſime prælegendo, iam ad populum declamando, iam vero ſubinde alia ex aliis pro fide catholica meditãdo & ſcribendo, præter reliquam illam lectionem frequentiſſimam planéque continuam. Vnde quantum vtilitatis vniuerſæ eccleſiæ. quantum fructus ſtudioſis doctisq; omnibus, quantũ gloriæ & laudis gymnaſio noſtro accedat, quis eſt obſecro qui ignoret? Acceptus itaque ex ſuo ipſius autographo ſanctorũ patrum allegationibus, ſubij laborem hunc & tyrocinium feci, ſuo tamen iudicio & correctioni omnia ſubiiciens. Inde quoque quid profectus mihi meisq; theologicis ſtudiis acceſſerit, non eſt huius loci referre. Equidem bonis omnibus, & catholicis hominibus, quotquot hac noſtra opera vtentibus, velim eam eſſe vtiliſſimam, neque grauabor de cætero, ſi modo per occupationes licuerit, ſimili labore ſubleuare præceptorem, vt ille noua ſemper meditetur, pro S. Romanæ & apoſtolicæ eccleſiæ incremento, fideíque Chriſtianæ & fidelium omnium ædificatione. Sed nunc iam fœliciter valeat. R. P. tua, & mea hæc ſcripta in optimam partem ſuſcipiat, ſimúlque ſibi me habeat commendatum, Datum Ingolſtadij, in ipſis feriis Paſchalibus. Anno

M. D. XXXIII.

EVAN-

EVANGELIVM IN DIE FESTO PASCHAE. MARCI 16.

IN illo tempore. Cum tranſiſſet ſabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Et valde mane vna ſabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole. Et dicebant adinuicem, Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris, coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt. Qui dicit illis, Nolite expaueſcere. Ieſum quaritis Nazarenum crucifixum? Surrexit. Non eſt hic. Ecce locus vbi poſuerunt eum. Sed ite, dicite diſcipulis eius & Petro, quia pracedet vos in Galilaam. Ibi eum videbitis ſicut dixit vobis. *Matt.28. Luc.24. Ioan. 20.*

HOMILIA PRIMA.

DICI non poteſt, quanta animi alacritate, quanta cũ lætitia ſanctiſsimus pater Hiero. hodie exultat, cum in tam ſancta feſtiuitate in hæc verba erumpit. Poſt ſabbata triſtia fœlix irradiat dies, qui primatum in diebus tenet, luce prima in eo luceſcente, & domino meo cum triumpho reſurgente atque dicente: Hæc eſt dies quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. At nos de tantæ diei ſolennitate deinceps dicturi, nũc ſolummodo exponamus euangelium, vbi tamen prius adhuc geſtientem ſancti patris ſpiritum animumque exultantem vobis paulò apertius declarauerimus. Ille enim ſuper caput hoc ſcribens, primo ſtatim limine ſic inquit: Nunc aromatibus redolentibus cum ſponſa & adoleſcentibus, quæ currũt poſt eam, conſpergimus librum & cubiculum mẽtis noſtræ nunc introducit nos rex in cellaria ſua, nũc ſurgit amica Maria, hyems abiit, pluuia receſsit, flores viſi ſunt in terra, vox turturis audita eſt in terra noſtra, vineæ florentes odorem dederunt, rediit ſponſus de vmbra ſub qua dormiuit in meridie. Quòd ſi tam lætabundus optimi patris exultauit calamus, quanto feruentior illius animus fuit? quanto ſpiritus extitit ardentior alacriorque? *Hieron.* *Pſal.117.* *Cant.1.*

¶Sed nos iam textum euangelicũ aggrediamur. Vbi primo ſtatim loco conſiderat, cur tandẽ hodierno die, qui dierum

omnium longe ſanctiſſimus eſt, euangelium ex Marco, non quolibet alio legatur euangeliſta. Eius rei rationem perſpecturus ad memoriam reuoca viſionem illam propheticam
Ezec. 1. Ezechielis, qua vidit iſte in ſpiritu facies quatuor animalium, hominis, leonis, vituli, & aquilæ. Idem nō paulo per-
Apoc. 4. ſpicacius vidit ſanctus Ioannes, cōſpicatus animalia hęc plena eſſe vndique oculis, eademque dare honorem, gloriam & benedictionem ſedenti ſuper thronum. Per hæc autem communi omnium doctorum conſenſu quatuor intelligun tur euangeliſtæ, à quibus etiam quatuor illa deſcripta euangelia tantum recepta ſunt ab eccleſia, non ſine numine & inſtinctu ſpiritu ſancti. Sic factum eſt vt iſtæ quatuor animalium figuræ, & ante Hieronymum & poſt illum ſemper
Auguſti. tribuerentur quatuor euangeliſtis (Auguſt. ſingular. tract. trigeſimoſeptimo ſuper Ioannem, & de conſenſu euangeliſtarum lib. primo, cap. 6.) Quia facies hominis Matthæum deſignat, figura leonis Marcum repræſentat, Lucam vitulus exprimit, in aſpectu aquilæ Ioānes intelligitur: ſicut late ſu-
Ezec. 1. per hoc diſſerit Hieronymus, ſcribens ſuper Ezechielem, &
Hom. 4. in præfatione gloſſ. ſuper Matthæū, ſimiliter & Gregorius ſuper Ezechielem. Ambroſius in prologo Lucæ. At nos hic cæteros mittimus, tantum leonem aſſumimus, qui Marcum
Mar. 1. deſignat, eo quòd in illo vox auditur rugientis leonis in deſerto, vox inquam clamantis in deſerto, Parate viam domino. Et ſicut ille euangelium ſuum inde inchoauit, ita totum proprietatibus accommodauit leonis, quod ad longum hic diduci poſſet. Quia autem animalium facile robuſtiſſimum
Prou. 30. eſt leo, iuxta dictum Sapientis, recte illi comparatur Chriſtus, qui ſicubi aliàs, certe in reſurrectione fortitudinē ſuam omnium manifeſtiſſime declarauit. Vt iam, ſicut olim Phili-
Iudi. 14. ſtæi ænigma ſoluētes Sanſoni dixerūt, Quid melle dulcius: quid leone fortius? nos quoque optimo iure dicere poſſumus, quis fortior eſt & robuſtior leone illo noſtro Chriſto domino, qui deuicta morte de diabolo triumphans, ipſas
Apoc. 5. etiam inferorū portas confregit? ſicut in ſpiritu vidit Ioannes quādo dixit: Ecce vicit leo de tribu Iuda. ¶ Poteſt idem ex leonis natura cognoſci. ſicut enim ille apertis dormire
Gregorius. ſolet oculis, ita leo noſter Chriſtus, cum ſecundum naturam
Ho. 4. ſup humanam obdormiſceret, triduum totum in ſepulchro re-
Ezec. cumbens, vigilauit tamen ſecundum diuinitatem. Deinde cum

cum leæna enixa eſt leunculos ſuos, illi nõ ſecus ac ſi demor tui eſſent, altiſsime dormiunt: tandemq́ue peracto triduo, ſuperueniente leone, totiſq́ue viribus conquieſcente, vegetari incipiunt, & ſe mouere. Ad eundem nanque modum leo hic noſter tertia à morte ſua die nos liberauit in reſurre ctione glorioſa, iuxta illud Oſeæ: Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos. Qui igitur nomine & aſpectu leonis iam olim Marcus deſignatus eſt ab Ezechiele, & deinceps à Ioanne, Chriſtusq́ue adeo fortitudinis ſuæ ſpeci men ſummum inſtar leonis in ſua reſurrectione exhibuit, conſulto viſum eſt ſpiritui ſancto, per vniuerſam eccleſiam illud Marci euangelium in hoc ſolenni die legi debere. *Oſea 6.*

2 Quòd tranſiiſſe iam ſabbatum Marcus dicit, manifeſtius liquet ex Luca. ſiquidẽ ſepulto iam domino in die Paraſceues, ſtatim mulieres inuiſerunt ſepulchrum, & quomo do in eo repoſitus eſſet dominus. deinde domũ reuerſæ, paratis aromatibus, interquieuerunt per ſabbatum. erat enim magnus dies ille ſabbati propter feſtiuitatẽ Paſchæ, quamobrem nihil in eo operari poterant. Sed quia feſtum ex veſpera durabat in veſperam, finitæ feſtiuitatis veſpero, coemerunt aromata, vt ea haberent ſummo mane alterius diei parata ad vngendum corpus dominicum, vt habet quædam gloſſa Bedæ. Nam quis dubitet illas, quo erãt feruore, quáque ardẽtiſsima erga Chriſtum dilectione, niſi ſabbati prohibitæ fuiſſent magnitudine & inſigni ſanctimonia, iam antea corpus domini perũcturas fuiſſe, maxime quod cum in fide adhuc non ſatis eſſent perfectæ circa diuinam omnipotentiam Chriſti, illum quẽ nil niſi hominem purum credebant, ex more Iudæorum etiá quantocyus vngere properabant? Non ſic autem virgo mater Maria quæ & illuminata erat in fide, & ideo certá filij ſui reſurrectionẽ expectabat. *Luc. 23.* *Mat. 28.* *Beda.*

¶ Idcirco & euangeliſta tres illas hic nominatim exprimit mulieres, Mariam Magdalenam, Mariam Iacobi, matrẽ ſcilicet Iacobi apoſtoli, quàm aliàs Mariã Cleophę vocat Ioannes, ſororem illam virginis matris, cui filij fuerunt Iacobus minor, Simon & Iudas & Ioſeph (quanuis aliqui contẽdant Mariam Zebedæi, fuiſſe Mariam Iacobi à Iacobo maiore appellatam.) & Mariam Salomæ, ſcilicet filiam, qui maritus fuit Annæ: illa autem contracto cum Zebedęo piſcatore ma trimonio, mater facta eſt duorum apoſtolorum Ioannis & *Ioan. 19.*

Iacobi maioris. Et has quidem tres hic Marcus commemorat. Matthæus duarum tantum meminit, Ioannes vnius, Lucas plane nullius. Vnde conſtat, euangeliſtas illas tantum nominatim appellaſſe mulieres, quæ & præcipuæ & feruétiores cæteris in charitate & dilectione Dei fuere. nam plures earum fuiſſe quis ambiguat Marthá quoq; interfuiſſe huic pompæ quis neget? Omnes autem illæ emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum ex more Iudæorũ, qui honorem huiuſmodi defunctus quos amauerant, deferre ſolebant, ne
Gen. 50. ſtatim tabe & putredine abſumerentur. Didicerantque hoc illi à Ioſeph, qui patrem ſuũ Iacob optimis & pretioſiſsimis aromatibus perunxit. Nunc vero, vt reliqua ſacra, ita hæc quoq; funebria interciderunt, præcipue inter Neochriſtianos: qui, quãtulum obſecro eſt quod tũ ſanctis in cœlo, tum ipſi Deo impendunt cultus & honoris? Aliter longe maiores noſtri, & qui adhuc viuunt catholici boni, ſentiunt, qui bona magnaque reſurrectionis futuræ ſpe, iuſta, exequias & cætera funebria ſacra, mortuis diligenter impendunt.

3 Porro euangeliſta narrare pergit, quomodo mulieres iſtæ venerint ad monumentum in quadam die ſabbati, prima videlicet illa à ſabbato, quæ nobis iam dies eſt dominica: idque valde mane, iamprimum orto ſole.

Matt. 26. ¶ Sed & hic diuerſum narrare videntur euangeliſtæ, dum
Luc. 24. Matthæus veniſſe eas dicit veſperi, Lucas valde mane, Ioan-
Ioan. 20. nes cũ adhuc tenebræ eſſent, Marcus hic orto iam ſole. Ne-
Marc. 16. que tamen alicuius contrarietatis inſimulandus eſt ſpiritus
Auguſt. ſanctus: atque ideo concordiam illorum Augu. in libro ter-
cap. 24. tio de conſenſu euangeliſtarum, ſic parat & perſuadere conatur, vt dicat mulieres veſperi quidem vnguenta paraſſe, ac deinde noctu egreſſas ſimul cum aurora exurgente perueniſſe ad monumentum: non tamen quòd iam tum ſol fuerit ortus, ſed quia aurora tunc cœlo rutilabat ab alto. Et ſic omnes euangeliſtæ rem eandem diuerſis tantum verbis deſcripſerunt. Matthæus enim cum dicit, Veſpere ſabbati quæ luceſcit in prima ſabbati, ſatis manifeſte oſtendit, quoniã non velit proprie eas veniſſe veſperi, ſed in illa veſpera, quę iam lucere incipit ad diem ſolis, quem nos dominicum iam dicimus: & ideo de veſpera ſic loquitur, vt de nocte tota, ſedulitatem per hoc monſtrare volens mulierum, quæ tã carioſam ſuper vnguentis diligentiam habuerunt, vt ea pararent veſperi,

veſperi, vel in iis parandis totam etiam aſſumpſerint noctẽ. Et hoc eſt quod Hieronym. dicit, factum id eſſe diluculo, quod inter tenebras noctis & diei claritatem tempus intermedium eſt, quo ſalus generi humano venit diuinitus. *Hieron.*

¶ In ipſo etiam tum itinere loquebantur mulieres adinuicem, dicentes, Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Tam illas inconſideratas feruor efficiebat charitatis, vt iam nil niſi Chriſtum cogitarent, immemores lapidis, qui inſigniter magnus erat. Quanuis id quoq; diſpenſatione diuina factum credi poteſt, vt ſic ab omni ſuſpicione immunis haberetur reſurrectio Chriſti, dũ & lapide magno præmunitum, & militari cuſtodia circunſeptum ſepulchrum illius fuiſſe conſtaret. Videntes autem illæ & reſpicientes, ecce ſubito intuẽtur reuolutum lapidem, idq; teſte Matthæo, ab angelo, præuio tamen magno terræ motu. deſcendens enim angelus, & lapidem reuoluit, & ſuper illum ſedit. Nõ tamen hic ſuſpiceris tu feciſſe hoc angelum in obſequium Chriſti, vt ſic ille reſerato ſurgere et exire poſſet ſepulchro. nanque ille & iam ante reſurrexerat, & angelici miniſterij beneficio in hoc non indigebat, qui propria virtute reſurrexit: eademq́ue virtute deinde aſcendit in cœlum: iuxta illud pſalmi, Exaltare domine in virtute tua. Quid quod Chriſtus, ipſa Dei virtus (vt inquit Paulus) exiſtens, nullo hic opus habere potuit angelorum obſequio? Aut cur tandẽ tanti feciſſet Paulus cognitionem Dei & virtutẽ reſurrectionis, ſi in hac Chriſtus adiutus fuiſſet ab angelis? Neque temere eſt quicquid eſt, quod in ſpiritu iam olim præuiderat Dauid ruinam inferni, confractáſque portas illius, & vectes dirutos, dum ipſum fortem & potentem vocat, dominúmque virtutum & regem gloriæ. Credendum itaque cuilibet chriſtiano eſt, nõ aliter Chriſtum clauſo reſurrexiſſe ſepulchro, ſicut ex intemerato natus eſt virginis vtero, & clauſis ad diſcipulos ſuos foribus ingreſſus eſt. *Mat. 28.* *Pſal. 29.* *1. Cor. 1.* *Philip. 3.* *Pſal. 20.* *Ioan. 20.*

4 Tandem quoque ingreſſæ ſunt mulieres in monumentum, quod quo potuerit modo fieri, eſſet quidem dubitatio aliqua, ſi ſepulchrũ Chriſti fuiſſet tale, cuiuſmodi iam noſtra ſunt ex effoſo terræ aggere: ſed alia lõge illius ratio extitit, vt impleretur prophetia Eſaiæ, quæ dicit, Quia erit ſepulchrum eius glorioſum. ¶ Forma autem ſepulchri Chriſti huiuſmodi fuit: Primum omnium cauerna ibi quædam *Eſa. 11.* *Forma ſepulchri dominici.*

fuit in petram inciſa,ad octo pedum longitudinem ſimul & latitudinem: ad eam ingreſſus patuit per humilem ianuā ab oriente:poſt ingreſſum ad dexteram, verſus ſeptentrioné id pariete, altitudine trium ſpithamarum à terra ſepulchrum fuit in petram exciſum,in quo poſitus eſt dominus. foramini autem quo petebat ingreſſus,lapis iſte magnus aduolutus

Beda. erat. Atq; ſic conſtat dictum illud à Beda, Quoniam introeuntes mulieres domum illam rotundā,quæ in petra eſt exciſa, viderunt angelum ſedentem ad meridianam parté loci illius,vbi poſitū fuerat corpus Ieſu. Quando audis intraſſe mulieres in monumētum, intellige ingreſſas eas in cryptam ſiue cauatam cameram illam, in qua ſepulchrum erat in petra exciſum totum:totumque opacum & ſine feneſtris,ſicut adhuc in hodiernum diem cernitur,& lampades in ea vidētur ardentes Hieroſolymis. ¶ Matthæus porro vnicum tātum angelum commemorat,qui & inſederit lapidi, qué reuoluerat ab oſtio: Marcus meminit angeli cuiuſdam qui ſederit in ipſo monumento ad dexteram: Lucas angelos duos commemorat,eoſq; ſtantes. Ioannes refert Mariam Magdalenam angelos duos vidiſſe ſedentes: alterum, ad caput: ad pedes alterum. Cōciliaturus iſta Auguſtinus,dicit angelum vnum extra monumentum fuiſſe,de quo Matthæus ſcribit, alium in ipſo ſediſſe ſepulchro, ſicut Marcus commeminit: qui tamen ambo mulieribus illis aperte reſurrectionem domini annunciarunt:nō alij vtique, quam quos Lucas etiam & Ioannes commemorant. Idem deinde intellectum proponit illius,quomodo vnus apud Matthæum & Marcum fuerit angelus, & quod lapis reuolutus in crypta ipſa iacuerit, ſuper quem & angelus ſedit iuxta Matthæum: idque ad dextram,teſte Marco. Sed quid multa? cum conſtat,quia nato domino, angelus vnus paſtoribus apparuit, annuncians eis natiuitatem Meſsiæ, & ſtatim poſtea multitudo quoque viſa auditaque eſt angelorum pſallentium, pie credendum eſt, etiam hic in dominica reſurrectione, complures apparuiſſe angelos, nuncios reſurrectionis tam ſplendidæ & glorioſæ, quando & ipſe tum Chriſtus à monumento non abfuit & mulieres ac Maria Magdalena maxime curioſæ & nimium ſolicitæ circuncurſitabāt, ne angelis quidem ſubinde viſis interquieſcentes,ſemperq; metuentes,ne à Iudęis furtim ſublatum eſſe corpus domini. Et vt maxime primum ſederint

Matt.28. *Marc.16.* *Luc.24.* *Ioan.20.* *Augu. de conſe. euā. li.3.c.24.* *Luc.2.*

derint angeli, ſicut Ioannes refert, tamen iidem ſurgere ſta- *Ioan. 20.*
tim potuerunt, vt verum ſit quod Lucas cõmemorat: quo-
niam modis omnibus credere debemus, iſtas angelorum ap-
paritiones factas eſſe ſingulas, ita vt ſinguli euangeliſtę pro
ſe quiſque peculiare aliquid ex hiſtoria ſint cõplexi: quorũ
ſi ſcripta ſingula coniungas, iã totum ſimul habeas hiſtoriæ
filum iuſto ordine cõtextũ. Sic multis in locis teſtatur Au- *Aug. li. 1.*
guſt. morẽ hunc fuiſſe euangeliſtis, vt quòd vnus intermi- *de conſe.*
ſit, idipſum ſuppleuerint alij. Quòd ſi nanq; multi angeli *euã. c. 7.*
apparuerũt Iacob in ipſa via, iã ex Meſopotamia reuertẽti
domũ, quãdo dicebat, Hæc ſunt caſtra Dei: quanto rectius *Gen. 32.*
credi & poteſt & debet, plures angelos ad Chriſtũ etiã ve-
niſſe poſt reſurrectionẽ ſuam? Cui cũ affuerint in deſerto, *Mat. 4.*
quãdo cũ diabolo congrediebatur, quãto magis nunc triũ-
phatori aſtiterũt ex tanta præcipue angelorum multitudi-
ne: de qua Daniel Milia, inquit, milium miniſtrabant ei, & *Dan. 7.*
decies centena milia aſsiſtebant ei. Vt iam nulla omnino ſit
hic vel leuiter ſaltem ſuſpicanda euangeliſtarum cõtrarie-
tas, in tam exiguo præſertim numero angelorum: quoniam
exprimi verbis non poteſt, quantũ angeli ſint gauiſi de re-
ſurrectione Chriſti domini regíſque ſui: & de ruina aduer-
ſarij. Atq; ſic deinceps cæteros etiã angelos gaudij huiꝰ vo-
luerũt eſſe participes, ſicut nunc quoq; lætabunda concinit
eccleſia, in reſurrectione tua Chriſte Allelúia, cœlũ & ter- *Eccleſia.*
ra lætẽtur Alleluia. ¶ Et nobis igitur quoque glorioſæ re-
ſurrectionis ſuæ gaudia cõcedere dignetur Chriſtus, quate-
nus ſic nos etiam læti reſurgentes in die nouiſsimo, poſt hãc
vitam ab ipſo illam ſuſcipere mœreamur æternam, Amen.

HOMILIA SECVNDA IN
die ſancto Paſchæ.

Ecce adeſt nobis dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus à confractis inferorũ portis triũphator &
victor robuſtiſsimus, dicẽs: Ego ſoporatus ſum
& exurrexi, quia dominus ſuſcepit me. Ecce *Pſal. 3.*
mulieres quoque nihil tamẽ magnum, nihil dignum adhuc
deitate Ieſu ſapientes, aſsident ſepulchro, & emunt vnguẽ-
ta, vt ait Theophylactus, eadẽ illi vt mortuo & ſepulto pa- *Theoph.*
rant, cui diem ſolennem & gaudia conſtituere debebant, *Pſal. 136.*
tãquam triumphatori de morte fortiſsimo: quoniam Deus
probauit eum & cognouit, nec ſeſsionem illius tantum, ſed

& reſurrectionẽ nouit, hoc eſt, glorificationẽ, quæ ſibi vt merito ſuo debebatur, ita data eſt. ¶ Venerũt ad monumentum mulieres, ingreſſæ ſunt in illud. viderunt lapidem illũ magnũ reuolutũ, conſpexerunt inſuper adoleſcentem à dextris ſedentem, amictum ſtola & veſte prælõga. Adoleſcẽs hic, angelus Dei fuit, in aſſumpto corpore viſibili viſus: & adoleſcens quidẽ apparuit, deſignaturus poſt reſurrectionẽ in beatis omnibus ætatẽ fore iuuenilem vegetam, ſemperq́;
Mat.22. florentẽ, quia erunt illi ſicut angeli Dei, Eo pertinet, quòd
Marc.9. etiam Chriſtus transfiguratus in veſte alba apparuit. erat enim veſtimentũ illius cãdidum ſicut nix. ¶ Sed quid hoc, inquies forſitan, ſibi vult, quod vbi primum cœlo delapſus angelus ſuper lapidẽ ſedit, factus eſt aſpectus eius ſicut fulgur? Hoc nimirũ, quia cuſtodes volebat deterrere: mulieribus aũt lætus apparuit, quoniã illas veniebat cõſolari. Sicq́;
Ioan.20. angeli corporib⁹ dominabãtur aſſumptis, vt poſsint ea pro
Luca 24. ſuo lubitu trãſmutare. Quomodo habitu hortulani Magdalenæ viſus eſt dñs, & duob⁹ diſcipulis eũtibus in Emaus facie peregrini. Quãuis autẽ forma corporis aſſumpta apparebant angeli, tamẽ exterritæ ſunt per hoc mulieres, & de facto illo multũ admiratæ. lapis, quem iamiam ante oſtium viderant monumẽti, reuolutus erat, ſanctum Chriſti corpus in ſepulchro non inueniebatur, tantum faſciæ aderant & ſudaria. aſsidebat hic angelus, magnus & ardens erant mulierũ animus in dilectione Chriſti, ſed quod eis acciderat, magnũ erat & inſolitũ, vnde expaueſcebant, ſuper iis nimi-
Hieron. rũ, vt inquit Hierony. quæ nec oculus viderat vnquã, neq́;
1.Cor.2. audierat auris, neque in cor vllius vnquã hominis aſcenderat. 2 Videns igitur angelus expaueſcere ex viſione mulieres, ait illis, Nolite expaueſcere, idq́ue ſane ſignum angeli boni extitit, cuiuſmodi apparitio etiã Zachariæ viſa eſt, cui & dixit angelus, Noli timere Zacharia, exaudita eſt o-
Luca 1. ratio tua. ſic Gabriel loquutus eſt ad Mariã, Ne timeas Maria, inueniſti gratiam apud dominũ. Ita hic angelus mulieres quoque conſolatus eſt, iuſsitq́ue nihil metuere, quaſi dicere vellet, Paueant illi qui non amant aduentum ſupernorum ciuium, pertimeſcant qui carnalibus deſyderiis preſsi, ad eorum ſe ſocietatem pertingere poſſe deſperant. Vos
Grego. autem quum piæ ſitis quum Chriſtum ametis, vt quid ex-
Theoph. paueſcitis? Sic principio, inquit Theophyl. eas à metu liberat, de-

rat, deinde bonum illud de reſurrectione nuncium affert. ¶ Vide autem quàm prudenter integre & proprie angelus mulieribus loquens, paucis, adeo verbis, plurima complectitur. Primum omnium eis animum, affectumque bonum parit, dum dicit, Nolite expaueſcere: deinde obſequium illarum erga Chriſtum cõmemorat, inquiens, Quia Ieſum quæritis: & ne hic quoque aliquis maneret ſcrupus, addit, Nazarenum: neque crucem domini ſui reformidans, citra pudorem ſubdit, crucifixum. iam enim glorificata crux fuerat, iam morte Chriſti erat cohoneſtata, in qua ille ſalutem totius generis humani operatus erat, quẽadmodum Paulus quoque pacificata per Chriſtum eſſe omnia ſcribit in cœlo & ſuper terrã in ſanguine illius. ſed ne inquiſitio veſtra ſit fiatq; fruſtra, en nuncium quod vobis nouum affero & lætum. Surrexit ille, id vt adeo vobis probem manifeſte, ecce non eſt hic, in eius rei fidem & argumentum, ipſæ quoque venite & videte locum, in quo poſitus ille à Ioſepho & Nicodemo fuit. Et ſicut illius nuncij ego vobis angelus & apoſtolus aduenio, denuncians vobis glorioſam Chriſti reſurrectionẽ: ita viciſsim vos abite, & nunciæ atque adeo apoſtolæ eſtote Petro & fratribus cæteris. Et in ſignum illius certum, ecce præcedet vos in Galilæam: gaudete itaque, quia ibi eum adhuc corporaliter etiam videbitis. Omnia autem hæc ne differatis credere, quoniam & ipſe prædixit vobis. Tu hic mihi conſidera, quàm lętum, quamque feſtiuum & alacre ſit illud nuncium angelorum, qui Deum immortalem, perturbata mulierum pectora, animóſq; triſtes, quanto, quamque ſubito & inſperato gaudio, reſponſo iſto vnico perfuderunt: vt ſic qui iam è monumento ſuo reſurrexerat dominus, in illarum etiam cordibus reſurgeret. Nolite expaueſcere, inquit angelus, quia mœrore vos confectas video nolite perturbari amplius, quia quem amiſſum putabatis, quem quærebatis, ille iam à vobis inuentus eſt, ait Hieronymus. Ecce autem quantum & quot paraſanguis diſtat inquiſitio veſtra ab inuẽto. Quæritis enim crucifixum, & illum deſyderatis vngere. Nõ eget ille iam vnctione veſtra. Surrexit etenim, & viuit iam potenter ac prævalide multum vos de illo doluiſtis, parẽtes vnguenta, quinimo iam gaudete, quoniam reſurrexit ille. Impleta nũc eſt prophetia Dauidis, Ad veſperum demorabitur fletus, &

Pulcherrima huius contextus explicatio.

Ponderatu literam in aliis etiam ſimiliter.

Hieron.

Pſal. 29.

ad matutinum lætitia. Surrexit iam, non eſt hic. Ac ſi aperte dicat, Quid quæritis viuentem cũ mortuis? promiſit enim illi Deus corporis ſui conſeruationem, & ab omni putredine immunitatem, ſicut in perſona eius Dauid dixit ad dominũ, Non dabis ſanctum tuũ videre corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo.

Pſal.15.

3 Cum iam reſurrectionem Chriſti mulieribus denunciaſſet angelus, & radicem illam crucis amaram euanuiſſe, florem vero vitę cum fructibus erupiſſe prædixiſſet, vt inquit Hieronymus, iamq́ue conſtaret, quia hic non eſſet per præſentiam corporis, qui tamen nuſquam deerat per præſentiam maieſtatis, deinceps ille mulieribus quædam tanti miraculi præbet argumenta. Nam & locum commonſtrat, quo à Ioſepho & Nicodemo poſitus erat: ibi præter faſcias & ſudarium nihil comparebat, & idem quòd viderint denunciare iubet diſcipulis Chriſti & Petro, quos ille præceſſurus ſit in Galilęam. Mulieribus, inquit Hieronymus, dicitur vt annuncient apoſtolis: quia per mulierem mors annunciata eſt, per mulieres vita reſurgens.

Hieron. *Beda.* *Pulchrè.* *Hieron.*

¶ Sed hic iam muſſitantem quendam audio, ſecumq́ue tacito obmurmurantem. Cur tandem præ cæteris apoſtolis ſolum hic commemorat Petrum euangeliſta? huic non ego, ſed ſanctus reſpondebit Gregorius, ſic dicens, Quia ſi hunc angelus nominatim non exprimeret, qui magiſtrum negauerat, venire inter diſcipulos non auderet. Quis enim dubitet Petrum iam nunc ſeipſum etiam indignum apoſtolatu reputaſſe, qui proprium abnegauerat magiſtrum? Et tamen hic nos docet angelus, atque per angelũ Chriſtus, magnum quoddam & peccatoribus omnibus qui priſtinæ vitæ pœnitentia ducuntur, obſeruandum myſterium, quod vno verbo complexus eſt Hieronymus, quum ait, Peccata, peccata inquam non nocent, quando non placent. Addit igitur angelus, & Petro: quoniam hic alioqui mulieribus nõ credidiſſet, dixiſſet potius, Equidem iam illius nõ ſum diſcipulus, quem etiam negaui. Quapropter omnis illa peccati ſui abſolutio, totiúſque negationis remiſsio quid putas fuit aliud, quàm ſi angelus mulieribus dixiſſet iſtud, quod Paulus ad Corinthios, Obſecro, inquit, vos, vt cõfirmetis illum in charitate, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur, qui eiuſmodi eſt. ¶ Non deſunt qui aliam adhuc reddant eius

Gregor. *Hieron.* *2.Cor.2.*

rei

rei rationem,quod addit angelus & Petro:hic ſcilicet,quia per hoc inſinuare voluerit Petrum cæteris apoſtolis excellentiorem dignioremq́ue eſſe dum eum ab illis ſeparauit. Sic Theophylactus dicit,Petrum ab aliis diſcipulis,vt præcipuum ſegregat angelus,ac ob excellentiam nominat præaliis, ſicut ſtatim deinceps illum communem vniuerſæ eccleſiæ præfecit paſtorem. Audis Luthere? *Theoph.*

4 Denunciauit itaque angelus per mulieres diſcipulis Chriſti & Petro,quia præceſſurus eos ſit ille in Galilæam. Quo verbo quid ſibi voluerit angelus quærunt hic doctores. Marcus enim trinam etiã Chriſti referens apparitionẽ, idipſum non cõmemorat. At hæc hodierno die diſcipulis decẽ apparuit quidem,ſed nõ in Galilæa,verũ in Hieruſalem,tãtum autem hæc ab illa diſtabat,authore Auguſtino, vt nõ poterant diſcipuli vnius diei itinere à Galilæa venire Hieroſolymã. Neq; vero dici poteſt,dominũ in ſpatio octidui cuiquã apparuiſſe in Galilæa, eo quod octauo denique ab hinc die apparuit Thomæ,qui tunc in Hieruſalẽ erat cũ cæteris fratribus. Quid quod apparitio iſta aliquãto tẽpore poſt facta non eſt? ſiquidẽ Ioannes refert Chriſtũ tertio apparuiſſe diſcipulis ſuis ad mare Tiberiadis, vbi tamen non omnes,ſed tantum ſeptem affuere diſcipuli,inter quos adhuc Nathanael quoque fuit, & ipſe non apoſtolus, ſi modo non alij affuerint inter ſeptem iſtos extra gregem apoſtolorũ. Quid igitur ſibi vult quod de Galilæa prænunciat angelus? qui ſi de Hieruſalem (vbi non ſemel ſuis apparuit Chriſtus) dixiſſet, nónne lætius hoc eis fuiſſet? *Mar. 16.* *Aug.li.3. de conſe. euã. c. vl.* *Galilea.* *Ioan. 21.*

¶ Iam igitur ad hæc omnia reſponſionem meditemur, & afferamus,ſi tamen prius verbum illud Hieronymi ſuper hoc attendendum vobis propoſuerimus, Quia breuis hæc ſententia eſt in ſyllabis, ſed ingens in quantitate promiſſionis. Siquidem hic Auguſtinus commemorat illud ad literam quoque eſſe impletũ,ſicut clare teſtatur Matthæus, qui non reticuit apoſtolus vndecim abiiſſe Galilæam ſuper montem quo ire iuſſerat eos dominus. Id licet diu poſt reſurrectionem factum ſit,quid tamen hoc intereſt, modo de facto conſtet? eo maxime,quod angelus etiam locum tãtum, nõ tempus eis deſignauit,nec numerum apparitionis illius præſcripſit,nihil addẽs primo ne,an tertio,aut quarto, futura eſſet. Tantum Galilæam nominauit angelus, & in *Hieron.* *Auguſt.*

ea appariturum illis Chriſtum prædixit. Quod & factum eſt, ſicut Matthæi teſtatur euangelium. Quod ſi quæris, cur Galilææ tantum meminerit angelus, & illius quæ in ea facta eſt apparitionis, cæteras omnes tacuit, quæ & citius illa & ꝓpinquius acciderũt. Ad hoc quoque reſpõdeo & dico, colligi id facile poſſe, quia Chriſtus antea diſcipulis ſuis ſepties apparuit iuxta certam hiſtoriæ euangelicæ fidem, antequam videretur ab illis in Galilæa, ſicut eis hic promiſerat angelus. Eius autem ratio reddi poteſt, quoniã ſeptẽ illæ apparitiones factæ ſunt ad fortius confirmandam re-

Act.1. ſurrectionis illius fidẽ, vt teſtatur Lucas, cũ ait, Præbuit ille ſeipſum viuum poſt paſsionem ſuam, in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. Sed quãdo in Galilæa apparuit illis, iuxta promiſſum angeli poteſtatem dedit eis & promiſsionem diffundendæ per vniuerſam terrarum orbem fidei euangelicæ: ſicque fore, vt & religio ſancta Dei per apoſtolos toto mundo diffunderetur, & ille ſuam eccleſiam nunquam relinqueret. Poteſtatem etiam tunc eis contulit prædicandi, baptizandi, adminiſtrandi, & ſingula quæ ab ipſo accepiſſent mandata manutenendi, quemadmodũ promiſerat ſe cum illis man-

Mat.28. ſurum vſque ad conſummationem ſeculi.

Auguſt. vbi ſupra Hicodreno. ¶ Beatus Auguſtinus tandem aliam adhuc dat reſponſionẽ, dicens, Quia vox iſta ſit non euãgeliſtæ narrantis, quod ita factum ſit: ſed euangeliſtæ aut narrantis, quòd ita ab angelo & à domino dictum ſit, prophetice dictum accipiendũ eſt:

Hebraice. quoniã Galilæa Hebræis tranſmigrationẽ ſignificat, qua è loco in locũ cõmigratur. Sicq; illud quod angel⁹ dixit. Præcedet vos in Galilæam, deſignabat fore, vt gratia Chriſti ex populo Iſraël aliquando commigraret & trãſiret ad gẽtes. A gentibus autem doctrina apoſtolorũ nec ſuſcepta eſſet, nec credita, niſi prius Chriſtus illos præceſsiſſet in cordibus

Act.10. & 11. eorũ: atq; ideo ſequitur, Ibi eum videbitis. Viderunt enim vtique dñm in cordibus infideliũ, adeo vt obſtupuerint inde, ſicut de Petro legitur, & Iudæis: quoniã Chriſtum inter gentes inuẽturi eſſent, iuxta vaticinium Eſaiæ, quod ſic ha-

Eſa.9. bet: Trans Iordanem Galilææ gentium, populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucẽ magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis. Quæ etiã cauſa eſt, cur in Galilæa prędicare cœpit dñs, quum audiſſet in vinculis

detineri

detineri Ioannem. Eodem pertinet, quod etiam prædicandi munus in Galilæa tradidit diſcipulis, vt ſic cõuenirent vltima primis. Præterea Galilæa reuelatio exponi ſolet & dici, tuncq́ue intellectus ille ſic ſibi conſtat, quòd Chriſtus præceſſurus eos fuerat in Galilæa, hoc eſt in diuinæ maieſtatis ſuæ reuelatione, non ſecundum humanitatem: ſicut in eo cicatrices vulnerum viderunt & palparunt, ſed ſecundum diuinitatem. Et merito id quidem, quia iuxta naturam diuinã Chriſtus lux ſumma eſt, illuminans omnem hominẽ venientem in hunc mundũ: lux vera quæ lucet etiam in Cimmeriis tenebris: & eo nos præceſsit ille, qui tamen nos nunquã dereliquit. fiet autẽ reuelatio iſta diuinitatis ſuæ, tunc quũ iam ſimiles illi facti fuerimus, ipſumq́ue videbimus ſicuti eſt. Hæc illa nimirum præceſsio ſpiritalis eſt, qua Chriſtũ viſuri ſumus in Galilæa, vera.ſ. ſui reuelatione, quomodo non videbunt illum impij & peccatores. auferetur enim impius, ne videat claritatẽ domini, ſicq́; impij nõ videbunt lumen.

Matt.4. *Auguſti.* *Ioan.1.* *1.Ioan.3.*

¶ Prior tamen intellectus, literæ & contextui huic non paulò ſimilior eſt, quòd angelus dixerit mulieribus, præceſſurũ dominum diſcipulos ſuos in Galilæam, ita vt factũ eſt deinceps: quia illi eum viderunt in monte, ſicut prædixerat eis, & hic per angelum, & alibi apud Ioannem, Iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrũ nemo tollet à vobis. Hæc illa Chriſti verba etiam oportebat impleri: quia certo dictum eſt ab ipſo. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Nos iam ſuppliciter dominum deprecemur, quatenus ille nos quoque præcedat in Galilæam, quando commigraturi iam ſumus ex hoc mũdo, vt ſic nos etiam tunc læti videamus dominum Ieſum Chriſtum in æterna patria. Id adeo nobis concedere dignetur Deus æternus & omnipotens, in ſecula benedictus, Amen.

Ioan.16. *Matt.5.*

HOMILIA TERTIA IN DIE *ſancto Paſcha.*

NEMINI vtique Chriſtiano dubiũ eſt, omnia hodie ſic accidiſſe, vt euãgelica narrat hiſtoria. Veruntamen res illa geſta aliquid in ſancta eccleſia ſignat gerendũ. Sic quippe neceſſe eſt, vt audiamus quæ facta ſunt quatenus cogitemus etiã quæ nobis ſint ex eorum imitatione facienda. Quod ergo emerunt mulieres aromata, cumq́; illis venerũt vngere Chriſtum, hoc ſuo

Gregor.

exemplo nos etiã docuerunt,vt in eum qui mortuus eſt credentes, & odore virtutum referti, ſic cum opinione bonorum operum dominũ quęrentes,eodẽ modo ad monumentum illius cum orationibus veniamus. Omnino autẽ mulieres has tres tibi perſuade eſſe cuiuſlibet boni chriſtiani animam,quæ ad Chriſti ſepulchrũ properans, triplicia ſecũ ferat aromata ſiue vnguenta ſanctarũ virtutum, bonorũ operum, & piarum orationũ: ſicq; ſummo mane veniat ad mo-

Thren.3. numentum illius,vixdum orto ſole. Mane ſurgendũ eſt,mane veniendum,in ipſa ſtatim iuuentute, quando bonum eſt homini portare iugum domini ab adoleſcentia ſua, & tamẽ vt iam tunc ſol ortus ſit,quoniam in hoc nobis datur exem-

Beda. plum,illuminata facie, decuſſisq; vitiorũ tenebris, odorem bonorum operũ domino & orationum ſuauitatem offerre,

Pſal.36. ſecundum quod Dauid iubet,declina à malo,& fac bonum. Plane enim prius diſcuti oportet & euaneſcere tenebras peccatorum, quàm illuceſcat ſol iuſtitiæ in operibus bonis.

Beda. ¶ Sepulchrum in quo recumbit dominus,ipſa ſancta eſt ſcriptura.huic aduolutus eſt lapis inſigniter magnus, puta velamen intellectus legis veteris ſecundum literam, quoniam & lex illa tabulis lapideis inſcripta fuit. Sic in veteri teſta-

Exod.24 mento lapis ad monumentum Chriſti poſitus erat, quia ſacramenta Chriſti abſcondita fuerunt, Iudæóſque omnes latuerunt. lapidem hunc in hodiernũ diem vſque ſeruant Iudæi, neque reuoluunt à ſepulchro domini, dum nequeunt

2.Cor.3. intelligere Chriſti ſacramenta, ſub legali veteris teſtamenti cortice latentia, quod & Paulus pfeſſus de eis eſt, dicens, Vſque in hodiernum diem, cum legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum. Cum autem conuerſi fuerint

Luc.14. ad dominum,auferetur velamen. Lapis iſte quoque à monumento reuolutus nondum erat duobus illis diſcipulis, cum irent in Emaus, tantiſper dum adueniens Chriſtus ipſe, manus admoueret lapidi huic,inciperetq; à Moyſe & prophetis eis explicare ſcripturas omnes, quæ de ſe erant. Nunc vero in hunc vſq; diem lapis iſte reuolutus eſt à ſepulchro dominico, quoniam gloria reſurrectionis Chriſti potenter eſt manifeſtata, & per eam priſtina mors profligata, vitáq; nobis promiſſa ſempiterna: & plane verũ eſt illud Pauli, quia

1.Cor.15. ſi Chriſtus reſurrexit, & nos vtique reſurrecturi ſumus.

¶ Secundo. Veniunt ad monumentum mulieres,vident re-

uolutum

uolutum ab oſtio lapidem, ingrediuntur & vident angelum ſedentem ibi in albis, &c. ¶ Quorſum hæc, inquiens, Horſum ſcilicet, quia animæ ſanctæ etiam ingrediuntur in monumentum, ſeque conſepeliunt Chriſto, mortificãtes quicquid in ipſis eſt concupiſcentiæ prauæ, & omnino commortuæ Chriſto vt Paulus inquit, Mortui eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo. Mortificate ergo membra veſtra quæ ſunt ſuper terram: quia quiſquis ſic cum Chriſto vna ſepelitur, cum eodem etiam lætus reſurget. Sic enim Paulus, Cum Chriſtus inquit, apparuerit vita veſtra, & vos parebitis cum ipſo in gloria. ¶ Et quod angelum viderunt, eo pertinet, quòd homines pij ferentes ſecum odorem ſuauitatis & aromata virtutum, vnguenta bonorum operum & ſanctæ orationis, intuentur ciues cœlorum, cum meditantur & concupiſcunt in atria domini. ¶ Non abſurdum eſt quod hic Bernardus infert, Sicut angeli in ipſo Chriſti ſepulchro etiam poſt illius reſurrectionem viſi ſunt, ſic iam quoque adſunt quotidie altaribus Chriſtianorũ quando euchariſtia cõficitur. Verum quod ad dexterã ſedere viſus eſt angelus, & ipſum myſterio non caret. Quid enim per ſiniſtram, niſi vita præſens, & per dexteram quid aliud, quàm vita perpetua deſignatur? Quia ergo redemptor noſter iam corruptionem carnis ſuperauerat, & vitæ huius euicerat tranſitum, merito in monumento ſuo angelus apparuit à dextris, qui nunciare venerat vitam illius ſempiternam: poteratque ſic mulieribus dicere, quod Paulus Romanis, Reſurrexit à mortuis Chriſtus, neque iam amplius moritur, mors illi vltra nõ dominabitur: quod enim viuit, viuit Deo. Et conuenientem eſſe hunc de dextera ſenſum, ipſa etiam Chiſti ſponſa nos docet, cum ait, Siniſtra illius ſub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Siniſtra nanque Dei eccleſia, proſperitatem videlicet præſentis vitæ, quaſi ſub capite poſuit, quam intentione ſummi amoris premit.

Coloſ. 2. *Bernar.* *Gregorius.* *Rom. 6.* *Cant. 2.* *Beda.*

¶ In hoc etiam angelus ſtola candida coopertus apparuit, quia feſtiuitatis noſtræ gaudia nunciauit, feſtum annunciauit noſtrum ſimul & angelorum: noſtrum quidem, eo ꝙ nos illo ad vitam reducti ſumus immortalem: angelorum vero, quoniam reuocatis iam hominibus ad cœlum, impletæ ſunt ruinæ angelorum, quorum pars tertia cũm Lucifero corruerat. 3 Dixit autem angelus mulieribus, Nolite

Gregorius. *Pſal. 109.* *Apo. 12.*

Beda. expaueſcere, Matthęus ait, aſpectum angeli fuiſſe inſtar fulguris. Marcus addit ipſum ſediſſe hic amictum albis. In fulgure terror timoris eſt, in niue blandimentũ candoris. Hinc patet, Chriſtum horribilem quidem eſſe peccatoribus, ſed bonis placabilem & mitem: quãdo etiam angelus, qui Chri-
Gregor. ſti annunciauit reſurrectionem, gemina ſpecie viſus eſt.
Exo.13. ¶ Eodem pertinet, quod Deus populum Iſraël præceſsit in deſerto, noctu quidem in ſpecie colũnæ igneæ, interdiu autem nubis candidæ, Noctu exarſit ignis, ignis qui terret homines, Nox enim vitam ſignificat malorum: nubes autem impedimentum & obſtaculum deſignat viſionis, & dies vitam bonorum. Sic ergo cõſolari ſolent angeli homines pios, & iubere ne quid expaueſcant: ſicut angelus dixit Mariæ, Za-
Lucæ 1. chariæ & Gedeoni: Pax tecum, ne timeas, non morieris: &
Iudic.6. Danieli, Noli timere vir deſideriorum, pax tibi, conforta-
Dan.10. re & eſto robuſtus. ¶ Præterea ait angelus ad mulieres, Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum. Proh deum atque hominum fidem, quàm multi quærunt illum Ieſum Nazarenum, hoc eſt floridum, quandiu fortunate ipſis omnia ſuccedunt, nec aliqua exercentur tempeſtatis procella? tunc enim ſatis quidẽ quærunt Nazarenum, ſed non illum crucifixum: qui tot perſequutiones ſuſtinuit, eum ſane non quærunt: ſed ſtatim afflante aliqua vel minimæ tentationis & tribulationis aura, deficiunt, & non perſeuerant. Vſqueadeo delicatuli martyres, vt nil magis habeant in votis, quã hic in mundo lætantes & gauiſos, ſe tandẽ quoque regnare cum Chri-
Matt.15. ſto, non attendentes fieri id nullo modo poſſe: quia iuxta
Actu.14. Paulinum illud, per multas tribulationes ingrediendum eſt in regnum cœlorum. Atque ideo Chriſtus ſe ſequi volentes, non delicate viuere & genio iuſsit indulgere: ſed crucem tollere, & ſic ipſum ſequi. Hoc enim illud eſt, quod
Lucæ 9. hic angelus dixit mulieribus, IESVM quęritis Nazarenum, crucifixum. Surrexit, inquit angelus, non eſt hic. Venite & videte locum vbi poſuerunt eum. Referri hoc commode poteſt ad religioſos qui monaſteria incolunt. Eſt enim cœnobium locus, in quo à ſanctis patribus repoſitus eſt dominus, cum diſciplina morum & ſanctimonia vitæ. Nunc ve-
Aduerſus ro, cum refrixerit charitas multorum, tam in cœnobiis quã
monachos in mundo, ſurrexit inde Chriſtus, neque amplius eſt illic.
malos. Adſunt quidem ibi adhuc faſciæ & ſudaria, quibus inuolu-

tus fuerat. Inuenias etiam nunc in cœnobiis virgas habitus, flagella, funes, coronas, & id genus alia quædam, non deeſt in illis fucus exterior, videas in multis hypocriſin magnam & ſpeciem tantum pietatis: verum non eſt ibi Ieſus, nec aliqua in cordibus eorum charitas vera, nec ſancta ordinis diſciplina. De malis loquor, bonos (cuiuſmodi adhuc vtique ſuperſunt non pauci) inculpatos volo. Quanuis Neochriſtianorum monachi & moniales non Chriſtum tantum, ſed & faſcios & ſudaria, & ipſum quoque iam amiſerunt dominicum ſepulchrum, dum monaſteria dereliquerunt, in quibus pie & ſancte viuere debebāt, ſeruientes Deo, illicque ſoli viuentes, & omnino mortui mundo: abiecerunt inſuper pannos, habitum ordinis ſui, cucullam & coronam capitis. Iamque viuūt in omni peruerſitate, & cœno vitiorum prouoluūtur impudētes & perfrictæ frōtis: iuxta illum Hieremiæ, Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, & noluiſti erubeſcere. O miſerandum genus hominum, profugos monachos, periuros monachos, apoſtatas & votifragas nonnas. O vitam, quam viuūt, extremis deplorandam gemitibus & ſuſpiriis. Sed hæc aliàs. 4 Neque iis verbis contentus angelus, inſuper illas ablegat: Ite, inquiens, dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam, vbi eum videbitis. Galilæa, cōmigrationem ſonat, & è loco vno tranſitum in alium. Vult itaque dominus noſter Ieſus Chriſtus præcedere nos in Galilæam, quum iam ipſe trāſmigrarit ab hac vita per ſupplicium crucis ad gloriam reſurrectionis, à cruce in lymbū, & rurſus ad ſepulchrum, à morte ad vitam, à pœna ad gloriā. Et recte Ieſus à diſcipulis ſuis videtur in Galilæa, quia & nos reſurrectionis illius gloriam poſt læti videbimus, ſi modo à vitiis ad virtutum celſitudinem tranſmigremus. ¶ Ita nos quoque docemur hodierna die vitam eſſe geminam, mortalem hanc & caducam quis eſt noſtrum qui non cognoſcat? illam vero immortalem quotuſquiſque eſt qui intelligat? Chriſtus autē qui mediator Dei eſt & hominum, illam ſubiit & ſuſcepit, neque paſſiones eius exhorruit: hanc vero reſurrectione ſua nobis commonſtrauit, qui ſi iſtam carnis reſurrectionē promiſiſſet tantū, neque etiam ipſo facto declaraſſet, nō credidiſſemus ei. Sic autem humiliatus ille vltro mori voluit, & potenter de morte triumphans, reſurrexit. Atque licet ſolus mortuus ſit, ſolus tamen

Apoſtatæ · *Hiere. 3.* · *Gregorius.* · *1. Tim. 2.*

non ſurrexit, ſed multa inſuper corpora ſanctorum, qui dormierant, reſurrexerunt cum illo. Et nos igitur ſedulo dominum oremus, vt ipſi quoque cum eo reſurgamus, & in perpetuum cum ipſo viuamus in cœleſtibus, Amen.

¶ *Plures homilias de ſanctimonia & excellentia huius feſtiuitatis, & geſtis diei illius, inuenies parte tertia de feſtiuitatibus & ſanctis.*

HOMILIA IIII. IN DIE SANCTO PAſchæ, de reſurrectione noſtra futura in die nouiſsimo.

1. Theſ. 4. *Si credimus quia Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per Ieſum, adducet cum eo.*

ETSI dies ille ſolennis omnibus aliis totius anni feſtiuitatibus longe eminentior eſt, eo quòd hodierno die dominus Ieſus Chriſtus potenter & præualide triumphauit de diabolo & morte, animaque adeo illius benedicta: ardentiſsimo quodam deſyderio, ſicut ante à corpore ſanctiſsimo diſceſſerat in cruce: ita nunc viciſsim vnita eſt illi vinculo indiſſolubili: quoniam qui ſemel mortuus eſt, denuoque de morte triumphans ſurrexit, illi vltra mors nunquam dominabitur. magna enim & immenſa huius diei dignitas eſt, quæ & figuram gerit diei illius ſempiternæ ſemperque duraturæ, quamobrem feſtiuitas noſtra à ſabbato Iudęorum in diem dominicum tranſlata eſt: tamen vel eo dignius nobis dies iſte eſt celebrandus, maiorique honore colendus, quod per illam Chriſti reſurrectionem ſecuritas nobis facta eſt reſurrectionis noſtræ. Et quanuis fidei noſtræ catholicæ articuli plures ſint, magni vtique & ſublimes, cuiuſmodi iſte eſt de vnitate eſſentiæ diuinæ, item trinitate perſonarum, nullus tamen ex omnibus eſt ad nos pertinentibus, qui tam arduus ſit vt iſte de reſurrectione carnis, quam firmiter in fide noſtra profitemur.

Roma. 6.

Mat. 22. Nam ſi ipſi noſtram non crederemus reſurrectionē eſſe futuram, ſicut omnes pene Ethnici nō crediderunt, & hæretici Iudæorū Sadducæi, atq; nōnulli Chriſtiani in Corintho,

1. Cor. 15. Vana eſſet, vt inquit Paulus, omnis fides noſtra. Atque adeo ſi non reſurgunt mortui, vt quid periclitamur omni hora? Si ſecundum hominem ad beſtias pugnaui Epheſi, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? Ita nos quoque dicere

poſſumus,

poſſumus, Quorſum aſsiduæ noſtræ vigiliæ, quorſum preces pertinebunt, eleemoſynæ & omnia opera bona quid nobis proderũt, ſi nõ ex morte noſtra reſurgemus? Quin potius edamus, ludamus, potem⁹? cras enim moriemur. Imo ſi Chriſtus reſurrexit author noſtræ reſurrectionis, operemur bonum, laboremus diligẽter & cum fiducia: quia cum Chriſto reſurgemus & nos modo ſic viuamus, vt tandem nos quoq; dormientes Deus per Ieſum ad ſe adducat, ſicut à principio ex Paulo dicere cœpimus, Quoniam ſi Chriſtum credimus mortuum & reſurrexiſſe, &c. Aue Maria. *1. Theſ. 4.*

Salue feſta dies, toto venerabilis æuo.

¶Breuiter nos iam per hanc homiliam dicere pergamus primum, quomodo Chriſtus per ſuã glorioſam reſurrectionẽ author nobis ſit reſurrectionis noſtræ: deinde pauca, quantũ licebit per gratiã omnipotẽtis Dei, de reſurrectione noſtra. *1. Cor. 15.*

¶Principio reſurrectionem Chriſti hodie factam, cauſam eſſe reſurrectionis noſtræ, fundamentum ſane firmum aſſero eſſe fidei noſtræ. Id adeo luce clarius ex verbis Pauli liquet quum ait, Si mortui nõ reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit. Quòd ſi Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra. Iam itaque quum reſurrexit à morte Chriſtus, primitiæ dormientium, conſtat quia ſicut ex vno homine (Adam) prouenit peccatum: ita per vnum hominem Chriſtum eſt reſurrectio mortuorum. Vnde patet, reſurrectionem Chriſti noſtræ reſurrectionis eſſe cauſam. Quod & Gloſſa quædam teſtatur ſuper illud Pſalmi. Ad veſperam demorabitur fletus: dicens reſurrectionem Chriſti in cauſa eſſe, quòd & nos reſurgimus: hic quidem in anima, tunc autem etiam cum corpore. quanuis enim illa quoque futura in nouiſsimo die reſurrectio virtute fiet diuina, ea tamen virtus etiam voci Chriſti communicabitur? iuxta illud, Mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent. quoniam ſic implebitur prophetia Dauidis, dicentis: Dabit voci ſuæ vocem virtutis. Sic dicit Gloſſa quædam ſuper epiſtolam ad Hebræos, Niſi quis credat reſurrectionem illam Chriſti operari hanc noſtram, nullum habet fundamentum cui ſuperædificet. Quia ergo Deus pater omne iudicium dedit filio, & filius voce ſua ſuſcitabit mortuos, neceſſario ſequitur, Chriſtum ſua reſurrectione nobis quoque reſurrectionis noſtræ eſſe authorem. *Pſal. 29.* *Ioan. 5.* *Pſal. 67.* *Heb. 6.*

ſali hominum reſurrectione plura dicturi.

5 ¶ Credendum firmiter eſt omnibus chriſtianis, ſingulos homines reſurrecturos, idq́ue omnipotenti virtute Dei. Qui ſane fidei noſtræ articulus non minimus eſt, ab ipſo Iuda Thaddæo conſtitutus, & in vniuerſa ſcriptura fortiſsime fundatus. Eſaias namque dicit, Mortui reſurgēt, & qui ſunt in monumētis, reſurgent, idq́ue ſecundum Septuaginta: nos enim ſic legimus, Viuent mortui tui, interfecti mei reſurgent. Paulus quoque. Ecce, inquit, myſterium dico, omnes nos reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, in momento, in ictu oculi, in nouiſsima tuba. Et iterū, Nolo vos ignorare de dormientibus, vt non contriſtemini ſicut gētes quæ ſpem non habent. Si enim credimus quòd Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt per Ieſum, adducet cum eo. Et infra, Etiam dominus ipſe in iuſſu & voce archangeli, & in tuba dei deſcendet de cœlo: & mortui qui ſunt in Chriſto, reſurgēt primi, deinde & nos. Idem hoc tot retro ſeculis firmiter credidit vnicum illud patientiæ exemplar Iob, adeo vt diceret, Scio quia redemptor meus viuit, & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum, rurſuſq́ue circundabor pelle mea, & in carne mea videbo dominū meum quem viſurus ſum ego ipſe & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt & non alius, repoſita eſt hæc ſpes in ſinu meo. Credidit idipſum iam olim etiam Martha, quæ loquens ad Chriſtum de Lazaro ſuo, Scio, inquit, quia reſurget in nouiſsimo die. Chriſtus quoque venturam prædixit horam, qua omnes qui fuerint tunc in monumentis, audient vocem filij Dei. Profecto autem niſi id ita eſſet, plerique hominum qui vix hoc modo patientiam ſeruant, qua ſunt iniquitate, pene ad inſaniam vſque indigne ferrent, tam inique multa comparata eſſe in terris, adeo multa multis impune licere: quæ tamen aliquando ſingula puniantur oportet, alias clamarent illud propheticum, Vbi eſt Deus iudicij? Conſtat igitur & ſatis manifeſte patet, omnes homines reſurrecturos corpore & anima in nouiſsimo die, præter eos qui antea miraculo ſe reſurrexerunt. 4 ¶ Quamuis difficile creditu & ſemper fuerit & ſit etiā nunc multis, quomodo in eodem plane quo mortuus eſt corpore, reſurrecturus ſit homo, tamen id ſane fide noſtra docemur eſſe veriſsimum, quæ nobis ſubinde ingerit illud angeli. Non eſt im-

Eſaias 26. *1. Cor. 15.* *1. Theſ. 4.* *Iob 19.* *Ioan. 11.* *Ioan. 5.* *Mala. 1.* *Luc. 1.*

perflua fuit, quo ad indiuiduũ quidem, vt in ſcholis loquimur, ſed non quantum ad ſpeciem. Etſi in Adam etiã non abundaſſet, tamen quia latus illius Deus impleuit carne, caro iam illa loco coſtę in corpore Adæ reſurget. ¶ Quid autem, ſi homines duo ex eadem materia corpus habuiſſent: cuiuſmodi eſt quod de anthropophagis paſsi fertur. Et quid ſi ſint homines, qui ſolis veſcantur carnibus humanis? quomodo hic illa conſtabit reſurrectio? aut in vtro reſurget caro comeſta? in vorante ne, an deuorato? ¶ Hic ſane ſunt qui putent nunquam omnino futurum, vt homines duo carnẽ habeant eandem, pertinẽtem ad ſuæ ſubſtantiæ veritatem, eo quo iam nos diximus modo. Quod ſi tamen, inquit Augustinus, quiſpiam confectus fame atque compulſus veſcatur cadaueribus hominum quòd malum aliquoties accidiſſe & vetus teſtatur hiſtoria, & noſtrorum temporum infœlicia experimenta docuerunt: tunc caro etiam illa comeſta in eius corpore reſurget, quis ipſam habuit prius, non qui per alimentum in ſui corporis ſubſtantiam conuertit. Et ſi caro illa per omnia ſic deperiiſſet, vt nuſquã aliqua ipſius materia ſupereſſet, tamẽ Deus, qua eſt omnipotẽtia, vndecunque vellet, eandẽ reſtauraret, ſicut coſtę locum in Adã carnibus ſuppleuit. Deſignauit id ipſum aperta viſione Ezechiel propheta, etiã contra Auguſtinũ, clare oſtendens ſingula mẽbra ſuam materiã habitura. videns enim in ſpiritu noſtræ reſurrectionis formã, ſic inquit, Acceſſerunt oſſa ad oſſa, vnumquódq; ad iuncturã ſuam. In omnibus autẽ iis multa ſibi præſeruauit Deus, quæ nos miſellos latent, ſicut pro ſua tũ ſapiẽtia, tum omnipotẽtia, omnia iudicaturus eſt.

Auguſti. li. 22. de ciuitate Dei, cap. 20.

4. Re. 6.

Eze. 37.

3 An autem ſingula in homine membra denuo reſurrectura ſint, caput, inteſtina, viſcera, pulmo, hepar, à nõnullis hic ambigi ſolet. Etſi autem, vt iamiam profeſsi ſumus, non omnia hic ſcire queamus, attamen quantum ex ſacris literis per ſpiritum ſanctũ nobis inſpiratis, ſcire licet, omnia vtiq; cum homine membra reſurgent: quia ſic Chriſtus dixi capillum etiam de capite nullũ periturum. Et iterum, numeratos eſſe capillos capitis noſtri. Quòd ſi igitur etiam capilli redibunt, quanto magis cætera mẽbra in quibus plus quã in capillis poſitum eſt? hoc tamen modo, quem Augu. etiam annotauit, quia indecorum aliquid non erit: ſed quicquid futurum eſt, hoc decebit. Tantumq́ue erit in capite &

Luce 21.

Mat. 10.

barba pilorum, quantum formæ corporis erit decorum, teſtãte idipſum Auguſtino. Sic Raſias viſcera ſua vtraque manũ proiecit in mediũ populum, proteſtatus & deprecatus dominatorem vitæ & ſpiritus, vt illa ſibi reſtitueret, ſcilicet in reſurrectione, ſicq; ſepultus eſt. Sic ſanguis, inquit Ambroſius in quadã homilia de martyribus, reſurget in corpore, cæteriq; humores ad complexionem illius pertinentes: quoniam alias anima corpus inhabitare nõ poſſet, eo quòd ſanguis quoq; nonnihil habet corpulentum & animæ conducibile: ſicut ſcriptum eſt, Sanguis eorum pro animo eſt. Quamobrem præcepit Iudæis Deus, ne ſanguine veſcerentur. Et ille ſane ſenſus eſt Gloſſę ſuper iſtud Pauli, Mortui reſurgent incorrupti, inquit Gloſſa, ſine omni defectu mẽbrorum. Vbi quilibet chriſtianus pro ſui intellectus modulo & capacitate, immenſam illam conſyderet diuinæ maieſtatis omnipotentiã, quæ potẽter adeò mundum hunc vniuerſum gubernat, pro ſuo beneplacito omnia diſponens. Ipſi honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Augu. in Enchiri. c. 90.
Augu. de ciuit. lib. 22. c. 15.
Deute. 12.
1. Cor. 15.
Gloſſa.

HOMILIA QVINTA ET VLTIMA
in die ſancto Paſcha de noſtra reſurrectione.

1. Theſ. 4.

SI credimus, inquit Paulus, quòd Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita & Deus eos qui dormierũt per Ieſum, adducet eũ eo. Ex hoc & cõſimilibus ſacrę ſcripturę locis manifeſte patet, omnes homines reſurrecturos. Et hic quidẽ circa noſtrã reſurrectionem dubitationes nõnullæ ſuperſunt, eas breuiter explicemus. Principio autẽ quæri ſolet, quanã ætate reſurrecturus ſit homo in die nouiſsimo. Reſpondeo & dico primo, nos non agere hic de ætate illa annorum, quæ minutis ſupputatur à principio ex quo cœpit eſſe, ſed ætatem hic accipimus bonam corporis diſpoſitionem & valetudinem. Et in hanc ſententiam reſpondet Auguſtinus homines reſurrecturos in die, nouiſsimo ea corporis firmitate & ętate, in qua Chriſtus reſurrexit: hoc eſt, ex cõmuni doctorum conſenſu, ætate annorũ triginta trium & menſiũ trium. Idque adeo colligitur ex illo Pauli dicto, Occurremus omnes in virũ perfectũ, in mẽſuram ętatis plenitudinis Chriſti. Hinc colligunt doctores, omnes nos reſurrecturos ad extremum ea corporum perfectione, qua vel fuerimus vel futuri eramus hoc ipſo annorum numero, quo reſurrexit Chriſtus.

Augu. li. 22. de ciuita. Dei cap. 15.
Ephe. 4.

Quiſ-

Quiſquis igitur nimia ſibi ſenecta cõfectus videtur, ne doleat, ne triſtetur: neque enim ſic vetulus & mucidus, ſed vegetus reſurget, qualis fuit in ipſo ætatis flore circa annũ trigeſimum tertium. Sicque tum in paradiſo implebitur illud Dauidis, Renouabitur vt aquilæ iuuẽtus tua, Tunc iuuenili aſpectu videbũtur in cœlo omnes, Tu ergo qui ſenio premeris, ſæpiúſque te annis queꝛeris eſſe grauatum, optas priſtinam iuuentutem, deſine idipſum facere, teipſum torquere noli. Quinimo bene viue in omni patiẽtia & benignitate Dei, atque repueraſces in reſurrectione tua. Neq; aliter paruulus qui à baptiſmo ſtatim moritur, reſurget in tali corporis ſui proceritate, ac ſi annum attigiſſet trigeſimum tertium. Quòd ſi quęris, vnde corpus tãtum tantillus ſibi ſumere poterit paruulus, ego viciſsim ex te quæro, tuq; adeo mihi reſpõde, vnde factum ſit, quod Chriſtus quinque milia hominum quinque panibus ſatiauit & duobus piſcibus. Pſal. 101.

Ioan. 6.

¶ Quanuis autem omnes homines & præcipue boni (quia de dãnatis nulla cura) reſurgẽt in plenitudine ætatis Chriſti, tamen nõ eadem & qualis omnium erit magnitudo, ſuperabit enim alter alterũ corporis proceritate pro ſua quiſque cõplexione & naturæ diſpoſitione. Atq; ideo Aug. inquit, Quilibet mẽſuram ſuam accipiet, quam vel iuuentute ſua habuit, vel habiturus erat ſi ad eãdẽ pertigiſſet. Et licet corona dignitatis ſit ſenectus, propter experientiam rerum multarum & plurimam rationẽ, quomodo in ſenibus ſapiẽtia eſt, & in multo tẽpore prudentia: tamen quia beati omnes ſapientiã habituri ſunt & prudentiã, pulchre conuenit illos in florida reſurgere iuuẽtute: quam ſui quoque ſeculi homines doctiſsimos circa triginta annos definiſſe iã olim, ſatis magnus teſtis extitit Auguſtinus. Quid multa? nulla hic annorũ ratio, nullus nec ꝓceritatis, nec breuitatis reſpectus habebitur, ſed ſola iſta plena diſpoſitio triginta trium annorum. Quamobrem proprie adeo Paulus dixit, In menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: nec aliquam facit ſtaturæ vel corporis vel longitudinis mentionem. Auguſti. Prou. 16. Ioan. 12. Senectus Auguſti. Ephe. 4.

2 Porro quòd ibidem ait Paulus, occurſuros nos Chriſto in virum perfectum, & alibi etiam inquit cõformes fore nos imaginis filij ſui, à nonnullis quæri ſolet, in quonam ſexu reſurrecturi ſint omnes homines, eo quod teſtante Auguſtino non defuerũt, qui affirmarent mulieres quoque Rom. 8.

Augu. li. 22.ca.17. ciuitat. ſexu virili eſſe reſurrecturas. ſiquidē ſic in paradiſo ſolum maſculū ex terra pduxit, mulierē ex coſta viri. Sed diuerſum ſentiunt patres ſancti, attendentes quia natura eſt, non vitiū ſexus fœmineus, & quòd vtriuſque ſexus author eſt Deus, *Gene. 2.* *Gen. 1.* vterque etiā ante lapſum fuit in paradiſo terreſtri. itaq; in cœleſti etiā erit vterque, vbi nullū porro fieri poterit peccatū. Probat hoc Auguſtinus ex illo Chriſti reſponſo, quo *Matt. 22.* Saducæis ipſum de muliere, quæ viros multos habuerat interrogātibus, non reſpōdit eam in cœlo mulierem amplius non futuram, ſed quia nō erunt illic nuptiæ neq; coniugiū. Quid quod ex hac domini reſponſione palā conſtat, mulieres futuras in cœlo? Ait enim quia nō nubent, nubere autem mulierum tātum eſt. Conueniunt itaque in hoc iam doctores omnino, quòd quia nulla mala & carnalis erit in cœlo concupiſcentia, iſta ſexuum diuerſitas nihil titillationis ſeu irritationis pariet ad libidinem. Solummodo omnes immēſam illam Dei laudabunt ſapientiam & bonitatem.

¶ Cæterum ſi quis ſciolus quærat, quid tunc de hermaphroditis ſit futurum, reſpondeo huiuſmodi vitium, quia ex errore naturæ contingit, nullū in cœlo, vbi omnes naturæ defectus tum corrigūtur, tum vero penitus auferūtur, futurū. Quiſquis autē hic hermaphroditus fuerit, is in eo reſurget ſexu, qui prædominari in illo videbitur. Quòd ſi neuter alterū ſuperet, neq; alter magis præcipuus habeatur altero, is in dignori, puta virili, reſurrecturus eſt. 3 Præterea, quia plures adhuc ſunt in homine defectus, alij naturæ vitio, alij morborū grauitate, alij aliūde cōtracti, quæri poteſt cuiuſmodi illorū etiā futura ſit reſurrectio. Sane id genus vitia multa ſunt. reperias enim homines gibboſos, cæcos, ſurdos, claudos, bicipites, ſedigitos, aut etiā quatuor manus haben-*1. Cor. 15.* tes. ¶ Reſpōdetur ergo, quia Paulus ait mortuos reſurrecturos īcorruptos, eoſdē etiā immunes fore ab omni vitio, labe, defectu & membrorum imperfectione. Quicquid ergo tunc erit in quo natura deliquit, id omne autor naturæ caſtigabit, defectus omnes perficiet, ſingulas deformitates naturæ integritati reſtituet. idque adeo de reſurrectione ſanctorum certiſsimum eſt, quoniam nihil coinquinatum, nihil inordinatum intrabit in regnum cœlorum.

¶ Quod autem ad malos attinet in hoc & conſimilibus caſibus, iubet nos beatus Auguſti. non eſſe ſolicitos. ait enim,

Fatigare

Fatigare nos nō debet incerta dānatorū habitudo vel pulchritudo, quorū erit certa & ſempiterna damnatio. Sunt tamen ex doctoribus qui dicāt, quoniam nullus apud inferos ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, opus nō eſſe vt eorum defectus reſtaurētur, eo quod quantacūque ſint deformitate, ſatis habeāt quo infernum decorēt. Nec abſurdum eſt, vt quorū nec conditio mutatur, nec ſtatus, eorum etiam corpora à priori labe non redimantur. ¶ Verū nos hinc diſcamus infirmos homines & imbecilles nos ridere, nos contēnere. quis enim ſcit qui hic alget & laborat, quomodo habiturus ſit illic, quādo non mirum videri debet cuiquā, eū qui hic claudicat, forſan illic rectiſsimū fore & procerū: & viciſsim qui hic bene habet, meráſq; roſas ſpirat & lilia, eū iſthic perpetuo cū Lucifero periturū? Diſcāt rurſus hic qui egent patientia, & ſpē ſuā redigere in Deū: quē ſciant quicquid in eis natura intermiſit, penſaturū ſimul & hubertim ſuppleturū in ipſorū reſurrectione? In qua quicquid curuū antea fuerat, rectū fiat: quicquid in ipſis defecerat, redintegretur. Vnde tādē cū Dauide dicere poſsint, Tu perfeciſti domine pedem meū ſicut ceruorū. Et quis tandem credere nolit, multos qui nunc mūdo habenter contemptiſsimi, tūc pulchriores ornatioréſque futuros pleriſque, qui nunc ſibi & mundo videntur pulcherrimi? 4 Adhuc tamen ſupereſt hic dubium, an omnes mortui ſimul ſint reſurrecturi in die nouiſsimo. Ad quod reſpōdetur, verba illa Pauli eſſe quidē difficilima, cū dixit, Hoc vobis dicimus in verbo domini. quia nos qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduētu domini, non præueniemus eos qui dormierunt: quoniam ipſe dominus in iuſſu & in voce archāgeli & in tuba Dei deſcēdet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgēt primi: deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cū illis in nubibus obuiā Chriſto in āera, & ſic ſemp cū domino erim⁹. Ex iis verbis apoſtoli, inquit Hieronymus, errorē iſtū ſibi exuxerunt quidā, vt putarēt eos qui imminente iam vltimi iudicij tēpore adhuc in terra ſuperſtites viuerēt, non morituros. Verū hoc non ipſa tantum verba nō innuunt, ſed aperte etiam repugnant Paulo, qui alibi oēs nos clamat morituros, alibi in Adā omnes ꝓhibet mori. Quāuis igit multa hic dici poſſent, tamē quia bona eorū pars ſcholis eſt relinquēda, breuiter dicimus, Omnes homines ſimul

Apo.21. *Aug. Enchi.c.92.* *Iob 20.* *Pſal.17.* *Hieron.* *1.Cor.15.* *Roma.5.* *Hieron.*

in momēto & in ictu oculi, vt Paulus ait, reſurrecturos, niſi quibuſdam à Deo ob ſingularem dignitatem priuilegium aliquod peculiare collatū eſſet. Hoc addimus propter virginem matrem, quæ (vt pie credendū eſt) non longe à morte ſua corpore & anima reſurrexit, ac forſitan quidā etiam alij ſancti. Quod primo loco diximus, confirmat ipſa ſancti Pauli authoritas: qui Corinthiis ſcribit reſurrectionē iſtam in momēto futuram, atque adeo in ictu oculi. Vt iam nulla futura ſit hic dilatio, nulla vel minima morula, vno ſimul omnia tempore fient. Verba autem Pauli ad Theſſalonicēſes non ſic intelligenda ſunt quaſi alij aliis prius poſteriúſue reſurgēt: ſed hic illorū ſenſus eſt, quòd qui victuri adhuc ſunt tempore iudicij, iamiam futuri ex reliquiis Antichriſti, illi nihilo vel citius vel tardius vēturi ſunt ad iudicium, quam qui longo antea tempore ſunt demortui, iamq; dudū pulueribus conſumpti. Et quòd deinde ſequitur, eos qui in Chriſto dormierint, reſurrecturos primos, id quoq; non ſic accipiēdū eſt, quaſi prius aliis ſint reſurrecturi, ſed quia ibi boni prius reſurgent, quàm rapiantur obuiam Chriſto (ita vt ſit ordo nō reſurrectionis ad reſurrectionem, ſed reſurrectionis ad raptū, quia ſoli boni rapiētur obuiā Chriſto.) Atque ideo nō dixit Paulus, quia poſtea & nos reſurgemus, & cum illis ſimul obuiā Chriſto rapiemur: ſed hoc vnū euincere voluit vt perſuaderet Iudæis, ne ſuſpicarētur eos, qui ante plura ſecula defuncti eſſent, vt Adā, Abel, &c. tardiuſcule reſurrecturos, ſed vno omnes momēto ſimul: ſicq; futurum, vt vna etiam rapiētur obuiā Chriſto in aëra. Et omnes igitur & ſinguli pro ſe quiſq; vno tēporis momēto reſurgēt. Sed quo tēpore, id ſane Deꝰ nouit, qui diſponit omnia pro beneplacito ſuo, omnia gubernat pro ſapiētia ſua. Porro quia tunc cœlū ſtabit, & proinde tēpus quod latione cœli metimur, nullū erit, non indiget res hæc dubitatione. Tantū nos, quod vt alibi, ita in hac re apprime neceſſariū eſt, oremus dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quatenus dignetur nobis reſurrectionē donare omnibus gaudiis pleniſſimā poſtq̄ nos cum illo in vita viuamus æterna, Amen.

¶ Nota, in ſcholis ſequutus ſum aliam ſententiam verborum Pauli, quod loquatur de beatis iam in anima & corpore, qui nihilominus venient ad illud vniuerſale iudicium.

PRAE-

PRAETEREA DE RESVRRECTIONE noſtra habes multa parte prima circa Dominicam ſecundam Aduentus in materia de iudicio extremo.

FERIA SECVNDA PASCHAE

EVANGELIVM LVCAE 24.

IN illo tempore: Duo ex diſcipulis Ieſu ibant ipſa die in caſtellũ, quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Hieruſalẽ, nomine Emaus, & ipſi loquebantur ad inuicem de iis omnibus quæ acciderant. Et factũ eſt dum fabularentur & ſecum quærerent, & ipſe Ieſus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorũ tenebantur, ne eum agnoſcerent. Et ait ad illos, Qui ſunt iſ ſermones quos cõfertis ad inuicẽ, ambulãtes & eſtis triſtes? Et reſpõdens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei, Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalẽ, & nõ cognouiſti quæ facta ſunt in illa iis diebus? Quibus ille dixit, Quæ? Et dixerũt, De Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & ſermone coram Deo & omni populo: & quomodo eum tradiderunt ſummi ſacerdotes & principes noſtri in damnationẽ mortis, & crucifixerunt eum. Nos autẽ ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael Et tũc ſuper hæc omnia, tertia dies eſt hodie quod hæc facta ſunt. Sed & mulieres quædã ex noſtris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentũ, & nõ inuento corpore eius venerũt, dicentes ſe etiã viſionem angelorũ vidiſſe, qui dicunt eum viuere. Et abierunt quidã ex noſtris ad monumentũ, & ita inuenerũt ſicut mulieres dixerũt, ipſum vero nõ inuenerũt. Et ipſe dixit ad eos, O ſtulti & tardi corde ad credendũ, in omnibus quæ locuti ſunt prophetæ. Nónne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? & incipiẽs à Moyſe & omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant. Et appropinquauerunt caſtello quo ibant, & ipſe finxit ſe longius ire. Et coegerunt illum, dicentes, Mane nobiſcũ domine, quoniã aduesperaſcit, & inclinata eſt iam dies. Et intrauit cum illis. Et factum eſt dum recumberet cum eis, accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum, & ipſe euanuit ex oculis eorum. Et dixerunt ad inuicem, Nónne cor noſtrũ ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas? Et ſurgentes eadem hora

Mar.16. Actu.15. Gene.19.

regreſſi ſunt in Hieruſalem, & inuenerunt cõgregatos vndecim, & eos qui cum illis erant, dicentes quòd ſurrexit dominus vere, & apparuit Simoni. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in via & quomodo cognouerunt eum in fractione panis.

HOMILIA PRIOR.

EVANGELIVM hoc chariſsimi, quanuis ſit longum, tamen quia & meram continet hiſtoriã, & illum ſaluberrimũ vtiq; Chriſti ſermonẽ, quem cum diſcipulis iis duobus habuit, complectitur, ſed breuitate ſaltem trãſcurremus. Duo ex diſcipulis domini abierũt in Emaus, quorũ alter tantum nomine explicatur. Cleophas enim erat. alterũ, ipſum Lucam doctores credunt fuiſſe, eo ꝙ ille dum alterũ etiam ex nomine appellauit proprio, ſeipſum tacito tamen nomine voluerit inſinuare: quia authore Gregorio, morjs eſt ſcripturæ ſacræ, vt ipſi qui ſcribunt, ſic de ſe in illa quaſi de aliis loquantur, ſicut Moyſes & Ioannes, ipſeque adeo etiam Paulus ſpiritus ſancti inſtinctu fecerunt, nanque ſic Paulus, Scio inquit hominem in Chriſto. & tamen ipſemet erat homo ille, eſtque eſt communis doctorũ ſententia: quãuis Ambroſius alterum iſtum vocat Ammaon, quia ſiue authoritate, ſiue fide, nõ nobis cõſtat, & ſi in ea quoque re parum poſitum ſit, quãdo ſatis eſt nobis verũ eſſe, Euangeliſta narrat, duos ex diſcipulis Chriſti abiiſſe in Emaus. Caſtellum hoc deinde dici cœpit Nicopolis, poſt excidiũ ipſius ſub Marcó Antonino Imperatore. & in eodem natus fuit Cleophas iſte, qui ideo forſitan ex nomine ſuo hic exprimitur. In textu porro latino hic diſtantia caſtelli huius à Hieruſalem ſtadiis numeratur ab Herculé inuentis. ſtadium autem maius, pedes continet quingentos vigintiſex: minus tantum centum vigintiquinque, quanuis in hoc ita multum poſitum non eſt, niſi quantum facit ad ſenſum myſticũ. Et tamen hæc ſtadia ſexaginta omnia, quorum ſit hic mentio, non duo integra cõficiunt miliaria Germanorum. Egreſſi itaque diſcipuli iſti duo Cleophas & Lucas ex Hieruſalem, in ipſo itinere (ita vt fit) colloquuti ſunt ſuper iis quæ recens acciderãt cum Ieſu. Admirabãtur enim rem illã, ignari omnino & incerti de cogitatione ſua, fuit tamen hoc in ipſis prçclarum magnæ pietatis ſpecimen & exemplar, quod de ſanctis rebus mutua miſcebant colloquia, nõ de leuitatibus & vanitatibus mundi huius: vnde & digni habiti

Gregorius in præfa. Iob. Theop ſuper Luc. Hieron. in epitaph. Paulæ. 2. Cor. 12. Ambroſ. ſuper Lucã lib. 7. c. 57. & lib. 10. c. 107. Beda.

ſunt,quibus in ipſo itinere appareret Chriſtus. Id nos
ıe facere addecet,hoc cum primis tam ſancto tépore.
Colloquentibus ergo illis inuicem, & de Chriſto in-
antibus mutuo,cum adhuc veram fidem nõ haberent,
en ardentes erant Chriſti amatores, ecce accenſurus
eis verum lumen fidei, venit ad eos ipſe, quoniam & *Gregor.*
ud ſemetipſos intus amabant, ſimul & dubitabant,
ıe fidem reſurrectionis ſuæ in cordıbus eorum venit
lere, & ſimul latenter per præſentiam maieſtatis inſi-
quod antea promiſerat, Vbicunque duo vel tres fue-
ngregati in nomine meo, ibi in medio eorũ ſum. Vſ- *Matt.18.*
ɔo non derelınquit dominus ſuos, etiamſi deficiant in
ſolummodo enim ſi pius ſit affectus, adiuuat ille eos
ſtendit, ipſe aduenit & dirigit illos. Sic ſi noſtrates
riſtiani vere Deũ amarent,pij eſſent & ſynceri,qua-
ctant,nõ deſereret eos dominus. Plurimum iſti qui-
ore verſant Chriſtum,Deum,euangeliũ,ſed hęc om
ſtra: imo iſta quoque quæ iactant, nihil omnino ſunt
nera ſuperbia & inſolẽtia,priuatũ cõmodum, & inſi
emeritatẽ ſpirantia. Quibus omnibus dum abundãt,
potius expectent q̃ Chriſtum,hic certe ad eos(ſi ſic
viuere) non veniet. Illis autem appropinquans do-
deinde ſimul ambulauit cum illis: quorũ tamen ocu-
antur, ne agnoſcerent ipſum. Talem enim ſe eis ex-
n corpore,qualis apud illos erat in mẽte: & ſicut ip- *Gregor.*
dubitabãt, ita viciſſim ſe præbuit illis tanquã pere-
& ignotum. Quod ipſum ſignificare volẽs Marcus
eis oſtenſum eſſe in alia effigie. Quæres autẽ,quo- *Mar.16.*
ıctum ſit, vt oculi iſtorũ præſeruati ſint, quo minus
t Chriſtum, factum id ſane eſſe conſtat etiam antea *Gene.19.*
quia ſic Sodomitæ ꝓpter peccata ſua puniti ſunt &
ıe apertis etiam oculis duos illos viderent adoleſcen
ia.)Sic qui miſſi erant ad capiendum Eliſeum,excę- *4.Reg.6.*
, ne viderent quicquam. Simile quid etiam Sapiens
orat. Verum hic quomodo id factũ ſit,manifeſte ex- *Sap.19.*
non eſt, niſi quòd Marcus innuit ipſum illis appa-
alia effigie: & illud forſan extitit,quod aſpectũ eo-
llit & effugit. 3 Neque vero tantũ ad eos acceſſit
s: alloquutus etiã inſuper eſt, & interrogauit quinã
rmones, quos mutuo cõferebant,nõ ignarus vtique

loqui eos de doctrina magiſtri ſui, ſed vt inde occaſionẽ arriperet increpãdi incredulitatẽ eorum. Ait enim, Qui ſunt ij ſermones, quos confertis adinuicem ambulantes, & eſtis triſtes? reſponditque ei alter, Cleophas nomine, Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalẽ, & ignoras quæ facta ſunt in illa iis diebus? Quaſi dicere vellet, Adeò ne tu ignotus es in Hieruſalem, adeo rerum omniũ ignarus, vt etiam inſigne illud factum neſcias, quòd iis diebus cõtigit, quòd aliorum nemo ignorat, ſed pene pueri in cõpitis & triuiis prædicant? Peregrinum vocat, quoniam is erat in eorum cordibus quidem: ſimulque hic peregrinũ dici ſe voluit Chriſtus nobis in ex-

Pſal.119. emplum, vt omnes nos incolas, vt Dauid inquit, hoſpites,
Heb.11. aduenas & peregrinos, vt Paulus, profiteamur ſuper terram agnoſcentes nullam nos hic habere ciuitatem manẽtem, ſed
1.Pet.2. inquirere futuram. Sic nos Petrus quoque admonet, Obſecro, inquiens, chariſſimi vos tanquã aduenas & peregrinos, abſtinete vos à carnalibus deſyderiis, quæ militant aduerſus
2.Cor.5. animam. O fœlicem hominem, ô ſancta paſchalia feſta, illi qui nunc recolit peregrinũ eſſe ſe, ac proinde ardenti cœleſtis patriæ deſyderio ducitur: quoniam quandiu in hoc corpore ſumus & permanemus, peregrinamur vtiq; à domino. Hoc nimirum eſt quod peregrinũ ſe dominus diſcipulis illis duobus exhibuit, vt exẽplo ſuo nos doceret eſſe peregrinos. De officiis porro peregrinorũ ſuperſedeo hic plura dicere, eo ꝙ doctor Kayſerſpergi⁹ materiã illã toto opere tractauit

4 ¶ Iam denique peregrino narrare accipiunt diſcipuli facta de Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & ſermone coram Deo & omni populo. In qua narratione, quum multa ſint præclara & obſeruanda, tum vero primum hoc eſt, quòd etſi in fide ſatis obfirmatũ animum non
Beda. habebant, egregium tamen Chriſto teſtimoniũ dabant. Virum enim & quidem potentem in opere & ſermone appellant, ſimulque etiam prophetam, oſtendentes per hoc eſſe in ſe ſcintillam adhuc aliquam fidei: filium autẽ Dei tacent, vel ꝙ nondum perfecte credebant, vel ita ſoliciti, ne inciderent in manus Iudæorum perſequentium, eo maxime, quòd
Deute.16. illum, qui cum loquebantur, nõ agnoſcerent. Et tamen magnum hoc eſt, quòd prophetã etiam cõfeſſi ſunt, ſicut illum Moyſes prophetando vocarat: & merito, quoniam præterita, præſentia & futura omnia cognoſcebat. Quòd ſi vero

Ioannes

es ille Baptiſta plus quàm propheta fuit, quanto ma- *Matt.11.*
riſtus prophetarum omnium dominus extitit, cuius
ſtu prophetæ omnes locuti ſunt? Sed hæc Iudæorum
nſuetudo, vt ſi quando aliqué præclare laudaturi eſ-
& amicum Dei deſignaturi, prophetam appellarent:
odo turbæ Chriſtū, & poſt illud in quinq; panib⁹ ex- *Luca 7.*
m miraculum, & in ingreſſu Hieruſalé deinceps, ac-
lo prophetā nuncuparunt. ¶ Addunt deinde poten- *Ioan. 6.*
lius in opere & ſermone: nomine operis, virturé in-
nt miraculorum, quæ ille operatus fuerat, quæ & te-
ium dabāt ſuæ diuinitati. iuxta iſtud Nicodemi, Ne- *Ioan. 3.*
teſt facere ſigna quæ tu facis, niſi ſit Deus cū eo. Neq;
potens fuit dominus in verbo prædicationis, quo-
k turbæ admirabantur ſtupebantq; ſuper doctrina il- *Matt. 7.*
quidem nō, vt ſcribę & phariſęi docebāt ipſe, ſed cum
itate & quaſi qui poteſtaté haberet. Sic miniſtri prin *Ioan. 7.*
& phariſæorū dicebant, neminem vnquā ſic loquu-
differebat ipſe. ¶ Atque vt plenius eſſet teſtimoniū
, inquiunt potentiam iſtam ſuam exhibuiſſe illum co
eo & omni populo. Prædixerat iam olim idipſum Sa
le Eccleſiaſtes de domino, quia inquiens, omne quod *Eccle. 8.*
it faciet, & ſermo illius po.eſtate plenus eſt. Oportet *Theophy.*
eſſe potenté coram Deo, & tunc coram populo: quia
prius debemus Deo, deinde danda opera, vt & inter
e macula viuamus, quantū fieri poteſt, ſicut Paulus di *2. Cor. 2.*
uidentes bona non tantum coram Deo, ſed etiam co *Matth. 5.*
nnibus hominibus. Turpe enim eſt ita viuere aliqué,
lico à cunctis inceſſatur odio, ingratus & inuiſus om-
cuiuſmodi eſt ꝙ de Olibrio vulgo fertur, Moleſtus
hominib⁹. Hoc modo igitur opus præcedit ſermo-
uum nullus etiam ſermo doctoris ſit firmus, nullaque
a valida, niſi id quod docet, opere etiam ipſo decla-
prius autem oportet præcedat opus, deinde illumi-
equetur & cōtemplatio: iuxta illud euangelicū, Bea-
do corde (at vnde iſta mundities, niſi ex opere?) quo-
ſi Deum videbunt. Ecce finem contemplationis, in
plane fit, vt in ſpeculo ſe res habet: ſpeculum niſi po
bene extergas, nihil de ſe emittit lucis & radiorum.
ſt plenū illud de Chriſto teſtimonium, opprobrium
gnitatem cōmemorant Iudęorum, dicentes, ſummos

ſacerdotes & principes eorũ in mortem illum tradidiſſe ac crucifixiſſe. Quæ ſane cauſa extitit triſtitiæ ipſorum & mœroris. Atqui idipſum ſic erat vt dicebant, quia Chriſtum ſeniores populi curarunt per Iudam vendi, à miniſtris capi, tandemq́; liberato Barabba, cruci adiudicatũ damnari & oc-
Matt.28. cidi. Vnde Pilatus quoq; dixit, Gens tua & põtifices tui tradiderunt te mihi. Deinde aiunt ſperaſſe ſe ex illis redẽptio-
Ioan.19. nem Iſraëlis, quæ vox eſt deſperantium & eorum qui ſeipſos temeritatis arguunt & diffidentiæ: quaſi temere ſperauerint illum redempturũ Iſraël, qui ipſe omnis opis expers fuerit, alienæ redemptionis indigus, quomodo ſubſannantes
Matt.27. illum Iudęi dixerunt, Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere. Verum ex hoc iam conſtat, duos etiam illos diſcipulos in iſta falſa fuiſſe ſententia cum aliis Iudæis omnibus, vt putarent Chriſtum liberaturũ Iſraëlem à temporali iugo & imperio Romanorum, ſicque regem futurũ & regnaturum in terris, ſicut in hodiernũ diem de ſuo Meſſia
Theophy. cæci & perfidi credũt Iudæi. Illi igitur quaſi ſua iam ſpe fruſtrati, merito incedebant triſtes: quia & ſeipſos quodãmo-
Beda. do arguebant, quòd in illo redemptionẽ ſperauerant, quem iam mortuum viderant: neque reſurrecturũ ſperabant, qui tamen, quia innocentem illum ſciebant, optimo iure de ip-
Matt.20. ſius morte cõtriſtati doluerunt. ¶ Et tamen aliquam adhuc ſibi eſſe ſcintillam fidei declarant, dum illum diem tertium cõnumerant à facto iſto, forſitan rati futurum, vt ſicut prędixerat dominus, ita certo in diem tertiũ reſurgeret. Quòd ſi tamen verba ipſorũ bene ponderas, videbis eſſe mera hominum cõſilia, & eorum quidẽ maxime, qui etiã quid agerent ignorabant. Addunt inſuper à mulieribus diligenter etiam inquirentibus non inuentũ eſſe corpus ſuum, angelum tamen illis viſum. Exterritæ ſunt mulieres, non quidem ex angelo viſo, ſed ob non inuentũ corpus dominicum, putantes ac metuentes furtiuo illud eſſe ſublatum. Quod ipſum quoq; argumentũ fuit infidelitatis, dum plus horrent & exterrentur ex nõ inuento corpore, quàm viſo angelo gauiſæ fuerint ob annunciationẽ reſurrectionis. Deinceps inferunt
Ioan.20. quoſdam ex ipſis, Ioannẽ ſcilicet & Petrum, fuiſſe apud monumentum: omniaque ſic inueniſſe, vt renunciatũ fuerat à mulieribus. Sicq́; etiam iſti duo quẽ præſentẽ ſecum habebant comitẽ Ieſum, nõ tamen inuenerũt: quibus ille tamen
in habitu

abitu peregrini apparuit ob incredulitatem eorum. Do
ıus noſter Ieſus Chriſtus nobis quoq; gratiam ſuam cō-
ere dignetur, qua ſuſtētemur & fulciamur ſemper: nec
in aliquā ſanctiſsimæ fidei dubitationē incidamus, mor
naxime tempore: quin potius ille nos in fide ſua confir-
& charitate, vt & ipſi ſuę reſurrectionis mereamur fie-
articipes in gaudiis felicitatis æternæ. Idq́ue adeo poten
præſtare dignetur qui in ſecula eſt benedictus, Amen.

POSTERIOR HOMILIA

Feriæ ſecundæ Paſchæ.

DISCIPVLI illi duo Lucas & Cleophas, in ipſo
reſurrectionis die egreſsi Hieroſolymam, abie-
runt in Emaus: ibiq́; ſe illis manifeſtauit domi-
nus, ſed nō adeò aperte, quin ſub peregrini ſpe-
eis ſe ingereret. Atq; dū iſti quæ de Ieſu Nazareno con-
ſſent in illis dieb⁹, ei enarrarēt, de mulieribus etiā quid-
circa monumentū ipſius vidiſſent, & in iis omnib⁹ inſi
tatē ipſi ſuā proderent, ſpē de eo omnes antea cōceptā,
c ſe amiſiſſe quærentes, duriter ab illo increpati, audie-
ſibi dici, O ſtulti & tardi corde ad credēda omnia quę
ıti ſunt prophetæ. Et merito ſtultitiæ eos arguit domi-
, ꝙ tandiu cū ipſo verſati, nihil adhuc ſolidi didiciſſent:
eratq́; hic ille dicere eis hæc Pauli verba, Cum deberetis *Heb. 5.*
giſtri eſſe propter tēpus, rurſum indigetis vt vos docea-
i, quæ ſint elementa exordij ſermonum dei: & facti eſtis
ous lacte opus ſit, non ſolido cibo. Et recte eos primum
tos vocat & tardos nimium, quòd ſcripturā, quæ toties
ua reſurrectione loquitur apertiſsime, intelligere nolue
, Quid quod ex ſcripturis ſubinde multa à Chriſto au-
ant, nec quicquā obſeruarāt? Cuiuſmodi adhuc pleriq;
, qui cum multa audiant, parum tamen intelligunt, boni
ne nihil operātur. 2 ¶ Increpat deinde ipſos etiam ex
quod qua fuerint ad credendum tarditate, mulieribus
q; credere recuſarūt, ipſiq́; adeò Chriſto & angelis. Hic
ur, ait Beda, nobis non vllas ſcripturas interpretādi, ſed *Beda.*
ina nos ipſos humiliandi neceſsitas incumbit: qui neque
ıturas quantū oportet edocti, neq; adimplenda quæ di-
e forte potuimus quantū decet, ſumus intēti. Si enim de
iſto Moyſes & prophetę omnes loquuti ſunt, atq; prę-
erunt illum per paſsionem ingreſſurum in gloriam, quo

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tandem modo fieri poteſt, vt quiſquam chriſtianus tã ſubli mi & ſancto gaudẽs nomine, nolit tamẽ neq; pro ſua virili ſcripturas de Chriſto prædictas ſcrutari, neque ad gloriam Chriſti quam appetit, per paſsionẽ & tribulationem venire deſideret? ¶ Fortiter quoque & præualide hic Manichæorum & quorundã Neochriſtianorum errorẽ exploſit dominus, qui vetus teſtamentum recuſant acceptare, non attendentes diſcipulos iſtos à Chriſto per Moyſen & prophetas

1. Pet. 1. eſſe edoctos, ſecundũ quod & Petrus dicit, De ſalute exquiſierunt atque ſcrutati ſunt prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, ſcrutantes quod vel quale tempus ſignificaret in eis ſpiritus Chriſti, prænuncians eas quæ in Chriſto ſunt paſsiones & poſteriores glorias. Ecce tria hic prophetis tribuit Petrus, prophetiam de gratia fidelium, deinde de paſsione Chriſti, poſtremo de poſteriori gloria.

2 ¶ Aut nónne (inquit deinceps ad illos dominus, oportuit Chriſtũ pati, & ſic intrare in gloriam ſuã? Multa hic dici poſſent, quomodo oportuiſſet Chriſtum pati, cum tamen omnis illa neceſsitas ex beneplacito dei profecta ſit & immẽſa miſericordia ipſius. Siquidẽ quũ nollet Deus vniuerſum hominum genus interire vel ob ſolã hominis dignitatẽ, qui ad imaginem & ſimilitudinem Dei iam olim creatus erat: & eundẽ tamen nullus purus homo à ſeruitute diaboli liberare & peccatorũ vinculis eripere poterat, hinc nimirum factum eſt, ꝙ oportebat filium Dei redimere rurſus & ſaluare hominẽ. Et quanuis Deus abſolute ex illa immenſa poteſtate ſua hominẽ liberare poterat, eo ꝙ cuncta ſuæ omnipotentiæ æqualiter ſubiacẽt, modum tamen ſanandæ miſeriæ noſtræ cõuenientiorẽ nullum fuiſſe, niſi vt ſic diabolũ cum ipſa iuſtitia & æquitate ſuperaret, ſicq; innocentẽ Chriſtũ diabolus occidiſſet, rurſus fieret, vt ille poteſtatẽ ſuã ſuper fideles Chriſti ſeruos amitteret. ¶ Præterea modus hic redẽpti hominis, dici non poteſt, quantum in nobis ardoris concitet & charitatis erga Deum, dum illum cõſyderamus pro nobis morti traditũ. Et rurſus nobis Deum facit propitium magis, multoq; in omnibus donis & muneribus ſacris liberaliorẽ, iuxta illud Pauli, Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit ipſum, quomodo nõ cũ illo donauit omnia nobis? Atq; ad hunc modum ex omnibꝰ viis redimendi generis humani, quę plurimę eſſe poterant,

Augu. de trin. lib. 1. cap. 10.

Roma. 8.

vna hæc & cõmodiſsima & dilectioni diuinæ cõuenientiſſima viſa eſt, vt Paulus inquit, Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationẽ & hoſtiã Deo in odorem ſuauitatis. Cum itaq; omnia æque diuinæ ſub iaceãt poteſtati, poterat Deus ille omnipotẽs plurimis aliis modis humanæ redẽptioni conſulere: ſed tamen huic noſtræ miſeriæ ſanandæ conſtat alium cõmodiorẽ nec fuiſſe, nec eſſe oportuiſſe. Aut qui dubitat quo minus ille, qui fecit nos exiſtere de nihilo, reuocare etiam ſine morte & paſsione nos potuerit? Veruntamen & hic ille viam elegit cõmodiorem, ſecundum quod Paulus dicit, Decebat eum propter quem omnia & per quem omnia, qui multos filios in gloriã addduxerat, authorem ſalutis eorum, per paſsionem cõſummari. Et hoc eſt quod hic ait, oportuiſſe Chriſtum pati. Hoc etiam, quod alibi dixit, Si poſsibile eſt, tranſeat à me calix iſte. ¶ Ad longum hic doctores declarant, quomodo paſsio ſua ianua gloriæ fuerit. Quoniã hoc ipſo ſupplicio ſuo flammeũ gladiũ à paradiſi cuſtodia ademit, ſuaq́ue illa humilitate tanta immẽſam adeo gloriã cõſequutus eſt: quia propterea Deus exaltauit eũ, & dedit ei nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur. Idẽ cognouit etiã Petrus, inquiens nõ aliud nomen etiã ſub cœlo datũ eſſe hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Vſq; adeò enim nobilis & præclara eſt hominis anima, vt nihil iam tunc ex multis ſeculis eſſet ſuper terrã, quo redimi potuiſſet, niſi ſola illa Chriſti paſsiõe & morte. Idcirco idipſum diligenter fideles præmonuit Petrus, vt cõſyderarent ſe non corruptibilibus auro vel argento redẽptos de vana ſua conuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati, Chriſti. Cumq́; ſcriptura diuinitus ſit inſpirata, iuxta illud Petri, Non voluntate humana allata eſt aliquãdo prophetia, ſed ſpiritu ſãcto inſpirati locuti ſunt ſãcti Dei hoĩes. Et in illis inter præcipua Chriſti paſsio manifeſte eſt deſignata, ſicut in Eſaia, Zacharia & Dauide patet. Oportuit igitur impleri ſcripturas, teſtãte idipſum domino, quãdo in mõte Oliueti dixit Petro, Et quõ implebũtur ſcripturæ? ¶ At vbi delicatuli hic noſtri ſunt martyres, qui etiam propter Chriſtũ nihil, ne minimũ quidẽ pati volũt? qui voluptates tantũ ſectãtur & ocia, vanaq́; gaudia mũdi? Quibus tamẽ nõ paulò deteriores ſunt Neochriſtiani iſti, qui præterquam quòd à malo ſibi nõ ca-

Epheſ. 5. *Auguſti.* *Gregor. in moral.* *Heb. 2.* *Matt. 25.* *Philip. 2.* *Act. 4.* *2. Pet. 1.* *Matt. 26.*

uent,etiam bonum facere contemnunt,rati ſe tum demum eſſe (liceat mihi in re hac ſic loqui) euãgelicisſimos,ſi feria ſexta & in quadrageſima carnes vorent,eo ipſo canibus nihilo inferiores. Audiant iſti quid Paulus dicat,Videmus Ieſum per paſsionem mortis gloria & honore coronatũ. Audiant illi dicentem ſibi Chriſtũ,quòd olim dixit filiis Zebedæi,Poteſtis habere calicem quẽ bibiturus ſum? Audiãt inſuper Iacobũ velut ex oraculo ſic inquientẽ,Beatus vir qui ſuffert tẽtationem,quoniam cũ probatus fuerit,accipiet coronam vitæ,quam repromiſit Deus iis qui diligunt illũ. Nemini ex nihilo & vacuo aduenit regnũ Dei,quanuis omnes etiam huius temporis paſsiones,non æquari poterunt gloriæ illi quæ reuelabitur in nobis:quoniam quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ,ſupra modum in ſublime æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Quiſquis igitur es qui hic affligeris, age patiẽs eſto,quoniã habebis perſeuerantiæ tuæ largiſsimum remuneratorẽ Deũ.

Heb.2. *Matt.20.* *Iacob.1.* *Roma.8.* *1.Cor.4.*

3 Iam vero incepit à Moyſe dominus per omnes prophetas explicare illis omnia quæ de ſe ſcripta erant. Scripſiſſe enim de Chriſto Moyſen & in aperto atq; confeſſo eſt,& vel hinc liquet,quod Iudæis dixit Chriſtus,Quia ſi Moyſi crederetis,fortaſſe & mihi crederetis,cum de me ſcripſerit ille ſicut & prophetæ. At cur illam tu nobis lectionẽ Chriſti nõ deſcripſiſti ſanctiſsime Luca,qua ipſe tibi & Cleophæ arcana ſacræ ſcripturæ reuelauit,vt ſic facilius hæreticis obuiare poſſemus? Verum hoc beneplacitum fuit coram domino Deo,vt ſic ipſi vrgeremur ſcrutari ſcripturas nóſque ſimul & intellectum noſtrum exercere,vt tandem vitam conſequeremur æternam: ſicut ſapiẽs in perſona ſacræ ſcripturæ ait, Qui me elucidãt vitã æternã habebunt. ¶ Habuiſſe autem Chriſtum validiſsima ex Moyſe & prophetis teſtimonia,ipſa illius teſtatur trãsfiguratio,in qua Moyſes & Elias viſi ſunt in mõte,ad deſignandũ quia ille ex lege (quam Moyſes tulit) & prophetis,quos Elias ſignificauit, haberet teſtimonium. ¶ Interea vero dũ Chriſtus in ſcripturis exponẽdis pergit,appropinquarũt ſimul caſtello,vbi ſimulabat ſe dominus longius iturum, eo tantum,quia adhuc in eorũ cordibus peregrinus erat à fide. Atque ideo nulla falſitas hic fuit,dũ ille ſe longius ire finxit, quoniã talẽ ſe erga eos exhibuit in corpore,quales ipſi erãt in mẽte. Quomodo poteſt

Ioan.5. *Eccl.24.* *Mat.17.* *Marc.9.* *Gregor.*

poteſt interdum bonus aliquis ſimulare ſe alium quàm ſit: ſicut Ioſue ante ciuitatẽ Hai ſimulauit fugam cum ſuis. Similiter & Dauid coram Achis rege Geth procidens in terram, tundebat fores, ſputo coinquinãs & cõſpuens barbam. Sic Iacob quoque pellibus circum manus alligatis ſimulabat ſe eſſe Eſau, Eo facit quòd inquit Sapiens, Eſt iuſtus, qui inclinat faciem ſuam, & fingit non videre ſe quod ignoratum eſt. neque interim tamen fictio talis peccatum eſt, niſi malo fiat affectu aut hypocriſi quadam, & in impoſturã aliorum, cuiuſmodi hominem fictum fugere ſolet ſpiritus ſanctus. *Ioſue 7.* *1. Reg. 21.* *Gene. 27.* *Eccle. 19.* *Sap. 1.*

¶ Iſque adeo affectus bonus, quẽ hic habuiſſe domin⁹ legitur de ſimulato trãſitu, ſic accipiẽdus eſt: quia ideo fingebat ſe longius abiturum, vt fortius iſti eum vrgerent & inuitarent manere, vt inuitatione iſta nõnihil ꝓmererentur & tũc ex merito ille ſe eis manifeſtaret. Simulanti enim ſe progreſſurum dicebant, Mane nobiſcũ domine, quoniã adueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies. Coegerũt autem eum, vt habet textus. ex quo exemplo colligitur, quia proximi ad hoſpitiũ non ſolũ inuitandi ſunt, ſed etiam trahendi. Sic Paulus quoque, Hoſpitalitatis, inquit, nolite obliuiſci, quia per hanc quidã placuerũt Deo, etiam angelis hoſpitio receptis: ſicut Abrahã angelos ad ſe inuitauit, homines eſſe ratus, & Loth in Sodoma. O homo qui per omnem vitæ tuæ decurſum, hoſpitem hunc ad te nunquã inuitaſti, qui à iuuentute Deo non ſeruiſti, inclinata iam die vel tandem in extremo annorum tuorum tempore reſipiſce, hoſpitem illum ad te inuita, dominũ tuũ Ieſum Chriſtũ, vt gratiã illius impetres. Clama cũ Dauide, Ne reiicias me in tẽpore ſenectutis meę: cũ defecerit virtus mea, ne derelinquas me. Sed Deũ immortalem, quàm pulchrũ, ꝗ nouũ omnibusq́; inuiſum Neochriſtianorum euangeliũ: in quo illi eam inuenerunt omnino peregrinos eſſe debere, alienum mendicum nullum fouendum eſſe. *Gregor.* *Hebr. 13.* *Gene. 18. & 19.* *Pſal. 70.*

4 Et factum eſt cum recumberet cum eis, accepit panem, benedixit & fregit. Aperti q́ue ſunt oculi eorum. Hinc ſane morem antiquum ſuum ſeruauit dominus. ſemel etiam chriſtianis reliquit exemplũ, vt ante cibum gratias agerẽt Deo, & orarent. Atque aperti tũc ſunt oculi eorum, vt eum quem in ſacræ ſcripturæ expoſitione non cognouerant, in panis fractione cognouerũt. Ex audita ſcripturarũ interpretatione illuminati nõ ſunt, & ſubinde quòd audierãt facto præ- *Gregor.*

ſtare incipientes illuſtrauit dominus: quoniam non audito-
Roma.8. res legis, ſed factores iuſti ſunt coram Deo. Quilibet itaque qui cupit quòd audiuit intelligere, feſtinet idipſum facto præſtare. Ecce enim iſti loquentem dominum, & de ſcriptu ris differentem cognoſcere non potuerunt, eundemq́ue pau lò pòſt cum plaſcerent ac cibarent, cognouerunt.

¶ Dices, Quomodo aperti ſunt oculi eorum? an ne in via ni hil viderunt? Imo oculi eorũ tenebantur, quo minus cognoſcerent illum: quoniam plurimum apud eos faciebat metus ille & timor horrorq́ue conceptus ex recenti facto. Ad hæc facit, quòd Chriſtus eis in quacunque ſpecie apparere potuit, ſiquidem Marcus etiam dicit ipſum in aliena ſpecie eis apparuiſſe. D. Auguſtinus vir præ cæteris doctoribus in ſacris literis illuminatus, duo hic pulchra inſinuat: alterum, cum ait, Non congruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum, à Sathana factum fuiſſe, ne agnoſceretur Ieſus, quando id meruerunt incredulitate ſua. Alterum, quod tamen hæc à Chriſto facta eſt permiſsio vſque ad ſacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligantur impedimẽta inimici, vt Chriſtus poſsit agnoſci. Neque enim ſimplicem hic panẽ manducarunt, ſed benedictionem panis, ipſius ſanctiſsimi corporis Chriſti conſecrationem fuiſſe, ſicut hodie in miſſa fit. Ecce quomodo in hac ſententia eſt Auguſtinus, vt putet Chriſtum diſcipulis illis duobus ſacramentum corporis ſui dediſſe, qui tamen preſbyteri non erãt, & quidem ſub altera ſpecie tantum. Quid igitur clamant iſti inſani (ſed quorſum iſtud? Neochriſtiani dicere volebant) aduerſus eccleſiam catholicam, contendentes laicis etiam hominibus dandam eſſe euchariſtiam ſub vtraq; ſpecie, cum tamen contrarium hic videant in Chriſto? Et ſicut de fractione panis loquitur euangeliſta, ita deinde moris fuit in primitiua eccleſia, ſicut clare idem Lucas teſtatur in Actis apoſtolorum. Eiuſdem ſentẽtiæ eſt & Theop. Oculi inquiens, eorum qui benedictum panem aſſumunt, aperiuntur, vt agnoſcãt illum. Magnam & ineffabilem vim habet caro domini. Et quidem ſub altera tantum ſpecie ipſum dediſſe eis hinc collige, ꝙ Lucas inquit, fracto ſtatim pane, illum euanuiſſe ex oculis eorum. & aliàs nuſquam legimus Chriſtum poſt reſurrectionem bibiſſe cum diſcipulis ſuis, tãtum commediſſe. Atque vt apud Cornelium memi-

Augu. de conſenſu euan. li.3. cap.25.

Augu. in ſer. de verbis euan. ſer.14.

Act.2.

Theop.

Luc.22.

nit Petrus, ipſe in cœna dixit dominus, A modo non bibam de genimine vitis huius vobiſcum, vſque in diem illum quo bibam nouum illud in regno patris mei. Idem quoque ſentit in quidã homilia Chryſoſtomus, volẽs Chriſtum huic Cleophæ & comiti ſuo ex manu propria dediſſe panẽ non benedictionis tantum, ~~ſed qui~~ ſit ipſa ſanctificatio. Ne igitur porro oblatrent Neochriſtiani iſti aduerſus eccleſiã ſanctã Dei, de vtraq; ſpecie ſacramenti etiã laicis cõferẽda. Videant potius ~~alteram~~ tantum hic Chriſtum duobus dediſſe diſcipulis, ſicuti poſt alios doctores etiã hic Beda ſuper Lucam ſentit. ¶ Simul atque iam euanuiſſet dominus, dixerunt diſcipuli, Nónne cor noſtrum ardens erat dum loqueretur in via? Nimirum ſane Chriſtus cor eorum verbo ſuo accenderat, quod non parum feruoris habet, vel Dauide atteſtante, Ignitum eloquium tuum vehementer. Statim quoque ſurrexerunt & regreſsi ſunt in Hieruſalem, vt euãgelium illud fœliciſsimumq́ue nuncium apoſtolis denunciarent, & non ſecus ac leproſi iſti dicerent, Hæc eſt dies boni nuncij, ſi tacuerimus & noluerimus nunciare vſque mane, ſceleris arguemur. Eamus & nunciemus illud. Inuenerúntque vndecim iſtos, vtique etiam inter illos Thomam atque cum ipſis alios quoſdam homines pios congregatos. Cúmque nunciare vellent eis apparuiſſe ſibi dominum, præuenti ab ipſis, audierũtq́ue viſum iam illum eſſe Simoni Petro. Id quando aut quomodo factum ſit, nuſquam ſcriptũ legitur. Tantum quia hoc illi iã imminẽte nocte dixerũt, cõſtat qđ ipſo reſurrectionis die apparuit ei, ex omnibus viris, vt teſtatur, primo. Neq; tacuit idipſum fideliſsim⁹ aſſecla Petri Paulus, cõmemorans Chrtſtum mortuum, ſepultumq́;, reſurrexiſſe deinde & apparuiſſe Cephæ atque aliis vndecim. His auditis, illi duo viciſsim eis retulerũt quæ acciderãt ſibi, & quõ dominum cognouerint demũ in fractione panis. Verũ in omnibus illis Thomas nec mulieribus nec Petro credidit, neq; illis duobus. vnde Marcus addit, iis quoq; creditum nõ eſſe. Nos iam læti glorioſam illam Chriſti reſurrectionem triumphali carmine veneremur, canentes.

Mat. 26. Chryſo. Pſal. 118. 4. Re. 7. Beda. 1. Co. 15. Mar. 16.

Salue feſta dies, toto venerabilis æuo,
Qua Deus infernum vicit, & aſtra tenet.
Legibus inferni oppreſsis, ſuper aſtra meantem.
Laudant rite Deum, lux, paulus, arua, fretum.

Lactant.

EVANGELIVM. LVCAE 24.

IN ILLO tempore, Stetit Ieſus in medio diſcipulorum ſuorum, & dixit eis, Pax vobis, ego ſum nolite timere. Conturbati vero & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre. Et dixit eis, Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. & cum hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & pedes. Adhuc autem illis non credentibus & mirantibus præ gaudio, dixit, Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerūt ei partem piſcis aſſi & fauum mellis. Et cum manducaſſet corā eis, ſumens reliquias dedit eis, & dixit ad eos, Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, quum adhuc eſſem vobiſcū, quoniā neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis & pſalmis de me. Tunc aperuit illis ſenſum vt in-
Act. 17. *telligerent ſcripturas, & dixit eis, Quoniā ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes.*

HOMILIA PRIMA.

QVIA euangelium hoc cū illo Ioānis vigeſimo, quod dominica proxima legetur, vnā & eandē complectitur hiſtoriam breuiter explicabimus illud. Colloquētibus inter ſe mutuo diſcipulis Chriſti de reſurrectione ſua, aliiſque credētibus, Thomas ex omnibus vnus nolens credere, abiit: ſicque indignum ipſe ſe fecit, qui dominū videret, eo quòd in conſortio ſan-
Pſal. 110. ctorū inuenitur dn̄s, ſicut inquit Dauid in concilio iuſtorū & cōgregatione magna opera domini. Et merito quidē ait
Sapien. 18 euangeliſta ſtetiſſe ibi dominū. Vere enim ſtetit, qui p̄ paſſionē mortalitatis amplius ſe inclinare nō poterat. Stetit, qui totus rectus erat & in cœlum verſus. Stās inquā in terra, vſq; ad cœlum pertingebat. Stetis hic ille, qui rectitudinem omnē tum veritatis, tum iuſtitiæ adimpleuit. Stetit, qui nullam omnino in ſe curuitatem admiſit, qui de omnibus hoſtibus ſuis fortiſsime triūphauit. Loquentibus ergo de
Beda. Chriſto diſcipulis, medius illorū ſtetit Ieſus. Vbi diligenter obſeruandū eſt, tum demum Chriſtum in medio diſcipulorum

rum ſtetiſſe quando de ſe loquerentur, ſicut iam ante omnibus fidelibus promiſerat: Vbicunque duo vel tres cōgregati eſſent in nomine ſuo, ibi ſe medium fore. ſicq; ad cōfirmandam fidē noſtram ille etiam corporaliter tunc apparere voluit. Neq; vero ſtetit inter illos tantū, ſed eoſdē amiciſsime ſalutauit: Pax, inquiēs vobis. O ſalutationem piam, ô verbū ſanctiſsimū omnib⁹ merito chriſtianis obſeruādū. in ore ſemper habēdum. Idē illud vale dixerat Chriſtus ante paſsionē ſuam & mortem, iamiam à cœna vltima abiturus ad ſuppliciū: dicens, Pacē meā do vobis, pacē relinquo vobis. Vnde etiā Paulus didicit, qđ deinceps in omnibus epiſtolis ſuis illis ad quos ſcribit, hoc primum precatur, Gratia & pax à dño noſtro Ieſu Chriſto. Hinc laudatiſsimus ille epiſcoporū mos fluxit, qđ celebrantes ſacrum miſſæ officiū, aſtantem populū ſic ſalutant, Pax vobis. Hinc etiā eſt quòd ſacerdotes omnes priuſquā euchariſtiā ſumant: dicūt, Pax domini ſit ſemper vobiſcū. & iterum, Habete vinculū pacis & charitatis. Sed vos hic mecū dilectiſsimi in Chriſto fratres, per ipſum immortalē Deum cōſyderate, quantum pietas chriſtianorū & feruor charitatis defecerit. In primitiua quondā eccleſia quotquot miſſæ ſolēnibus aderāt, omnes etiā cōmunicabāt: & vſque adeo illud ſtricte obſeruabatur, vt omnes qui cōmunicare nolebant, cogebātur templum exire ſub conſecrationē ſacramenti, & illā immenſam altiſsimi myſterij cōfeſsionem: ſolum enim ad offerēda interfuerunt, & tūc exierunt cum catechumenis. Deinde eo ventum eſt, vt ſingulis tantū diebus dominicis cōmunicarent. Neque hic tamē pietas, & deuotio ſubſtitit chriſtianorum. inſuper tribus tantūmodo feſtiuitatibus ſoliti ſunt cōmunicare, Paſchæ, Pentecoſtes, & Natalis domini. Poſt hæc ſanctiſsima illa corporis & ſanguinis communio ad tempus Paſchale ſolummodo relegata eſt. quāuis nunc ea hominum peruerſitas eſt, vt ne ſemel quidem in anno multi chriſtianorū, frigidi nimiū & aridi, de cōmunione cogitēt. Iam vero cum illud venerabile ſacramentum euidēs ſit ſignū mutuæ inter chriſtianos charitatis & dilectionis, adeo vt quotquot iſtud ſuſcipiunt, non tantū toti corpori Chriſti inſerantur, verū etiam inter ſe vicißim pacis & charitatis vinculum ſeruare teneantur irruptum: laudatiſsima quondam fuit chriſtianorum conſuetudo, vt poſtquā in miſſa dixerat

Mat. 18.

Ioan. 14.

De conſe. diſt. 2. c. tribus. c. omnis ho. c. vtriuſq; de pœn. & remiſ.

Oſculum pacis. ſacerdos, Pax domini ſit ſemper vobiſcum, mutuo illi ſeſe oſculabantur: qui mos adhuc veſtigiū ſui reliquit in eccleſia circa miſſam pontificis ſummi, quo celebrātе aſtātes à ſummo ad infimum ſeſe mutuo oſculātur, ſemper altero dicente, Pax tecum: reſpondet alter, & cum ſpiritu tuo.

¶ Et quia amice adeo diſcipulos ſuos ſalutauit hic domin9, dicens, Pax vobis, rectè hic pōderant doctores pacem illam *Beda.* Chriſti ſpeciale quoddā eſſe pignus ſalutis ac vitæ. Quamobrem & angeli nato ſtatim domino gratiā ſublimis donationis huius annunciarunt paſtoribus, cum gaudio canētes, *Luc. 2.* Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Neque id ſane cuiquam mirum videri debet, quādo quicquid in carne operatus eſt ſaluator noſter, reconciliatio mundi fuit, cuius gratia & homo factus eſt, & tanta ſuplicia paſſus, & ad extremum turpiſsima morte mortuus: vt ſic nos qui per peccatum in iram Dei veneramus, illi rurſus reconciliaret, iram ſuam auertendo, & pacem cum ipſo *Eſa. 9.* mutuam nobis reſtituendo. Quo nomine à propheta futuri ſeculi pater & princeps pacis appellatur. & idē pene ſcri- *Eph. 2.* bit Paulus iis, qui ex gentibus vocati ſunt ad chriſtianiſmū. Memores, inquiens, eſtote quòd aliquando vos eratis gentes in carne: nunc autē in Chriſto Ieſu, vos qui aliquando eratis lōge, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti. ipſe enim pax noſtra. ipſe enim veniēs euangelizauit pacem vobis, quoniam per ipſum acceſſum habemus ad patrem.

2 Multa hic de pace dici poſſent, quoniam pacem habere debemus cū Deo, cū angelis & ſanctis Dei, pacē etiam cū conſcientia noſtra & proximis noſtris. O cor inquietum & perpetuis procellarum fluctibus iactatū, eius qui in peccatis fluctuat demerſus. O quàm verū eſt, quod per prophetam dicit domin9. Non eſt pax impiis. Ille demū pacem verā habet, cui peccata tecta ſunt & remiſſa, cui Deus eſt propitius & clemens. conſcientia pacata, & proximis bene conciliatus. Quomodo Paulus ad Philippēſes ſcribens precatur, vt pax Dei quæ ſuperat omnem intellectum, cuſtodiat corda eorū. Pax autē mundi huius, vt nō ſemper bona eſt, ita nō raro nocet, ſicut zelauit iuſtus pacem peccatorū vidēs, Aut nōne putas multos qui temporali iam pace gaudent, efferri & luxuriantibus animis rebus plerunque ſecundis, etiā bellum mouere & arma contra eccleſiam, aduerſus ſacramenta

Dei,

Dei, ipſiusq́ue adeo Deũ & ſanctos in cœleſtibus? Quid ita inquies, quoniã nimium ſunt fortunati, diuites & potentes, hinc libido, neglectus diuinorũ, & laſciuia tãta. Quoniã plerunque ita fit, vt cum valent optime homines, tũ laſciuiãt & peccent maxime. Cum quibus deinde ſic eueniũt omnia, vt Moyſes dicit, Incraſſatus eſt dilectus meus, impinguatus, & recalcitrauit, incraſſatus, dilatatus: dereliquit Deũ factorem ſuũ, & receſſit à Deo ſalutari ſuo. Quãto ſatius erat & melius hominibus huiuſmodi, pacem temporalẽ nunquam habuiſſe, vt in pace Dei manerent, ſicut in libris Iudicũ legere licet, ꝙ Deus in terra ꝓmiſſionis populos quoſdam reliquit gentilium, quorũ aſſidua infeſtatione Iudęorũ exercerentur animi, neq; omnino elangueſcerent otio. Ita enim habet textus, Dimiſit eos, vt in ipſis experiretur Iſraelẽ, vtrũ audirẽt mãdata domini, quæ præceperat patribus eorũ per manum Moyſi, an non. Quãuis periculũ eſt, ne & ea ipſa pax tẽporalis nõ ſatis futura ſit diuturna: iuxta illud Pauli, Cũ dixerint pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus: neq; vel minimũ à carnalibꝰ ſuis prædicatoribus adiuuabuntur de quibus dominus per prophetã dicit, Quoniã ipſi deceperunt populũ meum, dicentes, Pax pax: & non eſt pax.

Deute. 13. *Nõnũquã bonum eſt pace carere.* *Iudic.* 3. 1. *Theſ.* 5. *Hiere.* 13.

3 Deinde dicit iterum diſcipulis, Ego ſum. Ecce proprio Dei nomine ſeipſum vocat, ſicut iam ſuprà ſæpe fecerat, loquens Iudæis: quamobrem lapidare eum cupiebant, ſimúlque illos hic certos facit, ſe veram ipſis pacem afferre, quoniam ipſe ſit. Neque tamen incertũ eſt, illis tum ſermonem tum aſpectũ Chriſti fuiſſe notiſſimũ: vnde cũ timore & horrore afficiebãtur, merito cõſolatus eſt ipſos, Nolite, inquiẽs, timere, ſicut & antea poſt cœnã dixerat, Confidite, ego vici mundum. Siquidem & ipſe quem nihil latet, ignarus non erat quanto timore perculſi eſſent & commoti. ſæpe igitur conſolatus eſt eos dicens, Non turbetur cor veſtrum neque formidet. ¶ Sequitur in textu, Conturbati & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre. Quod hæretici, inquit Beda, Manichęi de Chriſto ſuſpicantur, quòd nõ erat vera caro, ſed ſpiritus erat, hæc prima cogitatio ſurrexit in cordibus apoſtolorũ. Crediderunt tamẽ apoſtoli Chriſtum dum viueret, verũ habuiſſe corpus, neq; carnẽ fictitiam: ſed hoc tantũ ipſis videbatur creditu difficile, quomodo ille cũ iam poſt triduũ reſurrexiſſet à mortuis, veram adhuc carnẽ ha-

Ioan. 8. *Ioan.* 16. *Ioan.* 14. *Beda.*

beret. Sed Chriſtus ſimul & illorum falſas reprimit, cogitationes, & perfidum Manichæorũ confutat errorem. Tu tamen caue animum inducas, vt credas omnes in hac ſententia fuiſſe apoſtolos, vtique enim Petrus id nõ ſenſit, cui iam ante apparuerat dominus: neque illi duo, qui vna abierunt in Emaus, ſed tantum quidã alij exterriti, putauerunt ſpiritum ſe videre, non aliter atque tunc fecerunt, quando videbant dominum prętereuntẽ ſe in mari, nanque & tunc dixerunt, quia phantaſma eſt. Sic etiam puella iſta dicente Petrum aſtare præ foribus, dixerunt alij angelum eius eſſe, inſanam illam prædicantes quæ Petrum eſſe crederet. Ad eundẽ modum etiam hodie quibus boni ſpiritu, apparent, horrent, & exterriti velut lupo priore viſo, conſternantur, & ſummo afficiuntur ſtupore: tandemq́; tamen ad ſe reuerſi, gaudere rurſus & lætari incipiunt. Sicut Moyſes etiã & Paulus attoniti, obſtupuerũt, idipſo Paulo atteſtãte, cũ ait, Ita terribile erat quod videbatur. dixit enim Moyſes, Exterrit⁹ ſum & tremebundus. neq; enim aliter iſti etiã cũ horrerẽt primu lum, paulatim tamẽ ad ſe redierũt, & gauiſi ſunt. Sicq́; quod hic Lucas cõmemorat, principio factum eſſe cõſtat, quando perturbati ſunt. Viciſſim tamẽ poſt conſolationẽ & viſionẽ domini cõtigit quod Ioãnes narrat, Quia gauiſi ſunt diſcipuli, viſo domino. ¶ Bene autẽ & circũſpectevir doctiſſim⁹ ille Hierony. Emſer, fœlicis memorię obſeruauit hic quiddam cõtra Neochriſtianos: dum admonet ex illo diſcipulorum metu & trepidatione colligendũ eſſe, quia & olim ſpiritus apparuerint hominibus, alias enim quomodo apoſtoli idipſum cogitare & vereri potuiſſent? Explodẽdus itaq; omnibus modis vitãdus error eſt hæreticorum, qui iſtos neſcio quomodo tumultuarios ſpiritus vocant, quãdo magnum eſt quod per hoc aſſumunt vel potius aſtruere conantur, quia purgatorium non credunt, omnes etiam hiſtorias abnegant & recuſant credere, quæ in apparitionibus ſpirituũ tot modis, tamq́; pene innumeris hominibus acciderũt. Stolidiſſimi ipſi vtique & plane veſani homines, qui dũ apertæ veritati credere nolunt, ſua mendacia obtrudere omnib⁹ & perſuadere cogitant. Neq; mirum etiã quod purgatorium negant, qui omnibus vniuerſæ vitæ tum officiis tũ actionibus viam certã ſibi ad inferos ſternunt. 4 Vanã falſamq́; iſtam diſcipulorum ſuſpicionem iam deinceps dominus verbis fa-

Matt.14.
Actu.12.
Heb.12.
Exo.19.
Ioan.20.
Hierony.
Emſer.

ctisq́; reprehendit. verbis quidē cum ait, Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? bene ſane, inquit, aſcendunt, eo ꝙ illæ non veniebant deſuper: ſed ex humana formidine natæ, mentes eorū perturbabāt. Factis autē, dum triplici externorū ſenſuum ꝓbatione ipſos ad ſui cognitionem reuocat, dicit enim, Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Neq; interim ſine cauſa manus ſuas & pedes potius q̄ vultū quem æque nouerant, eos videre ac recognoſcere iubet: vt viſis clauorū ſignis, quibus cruci erat affixus, nō ſolū corpus eſſe quod videbāt, ſed vt ipſum domini ſui corpus, quod crucifixū nouerāt, intelligere poſſent. Atque vt magis adducerentur illud ita credere, corpus inſuper ſuum iam immortale, mortalibus iſtorum manibus palpandū exhibuit. Cuius rei multæ quidē aſſignari poſſunt rationes, quibus iuuetur & cōfirmetur hominum deuotio. Certe enim manus ipſis ſuas oſtendit, quibus tot & tanta operatus fuerat miracula in ſanatione ægrotantium, ſicut Dauid inquit, Dextera domini fecit virtutem, Manus hæ nimirum illæ fuerunt, in quibus ipſe ſigna charitatis & dilectionis erga nos ſuæ immenſa cōſcripſit, ſicut in perſona ſua ꝓpheta euāgelicus dicit, In manibus meis deſcripſi te. Manus inquā iſtæ, quibus nos à morte eripuit, & è quibus nos neminem abripere poſſe profeſſus eſt, dicens, Non rapiet eos quiſquā de manu mea. Quid multa? aut quid nos immoramur, referē do ſingula? Manus illas diſcipulis oſtendit, quibus nos obtulit Deo patri. ¶ Cæterū quia teſtes ipſos reſurrectionis ſuæ facere & inſtituere volebat, eos etiam adhuc certiores reddidit, inquiens, Palpate & videte, quia ſpiritus carnē & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Ecce vt quàm maxime proprium dare poſſent ſuæ reſurrectionis teſtimoniū, diligenter ipſos prius in omnibus inſtruit. Teſtem nāque reſurrectionis dominicæ futurum etiā illum teſtatus eſt Petrus, quiſquis duobus in locum Iudæ præuaricatoris ſubrogaretur. Sic idem ille Petrus in concione ſua ad Iudæos, Ieſum, inquit inter cætera, quem Deus ſuſcitauit, cuius nos teſtes ſumus. Similiter deinde cum veniſſet Cæſareā, dixit, Et nos teſtes ſumus omnium eorum quę fecit. Et hæc omnia merito: quidem: quoniam & ipſe dominus abiturus in die aſcenſionis ſuæ, ſic dixerat illis, Vóſque adeo mihi teſtes eritis in Hieruſalem, in Iudæa, Samaria, & vſque ad vltimum terræ.

Beda. *Pſal.* 117. *Eſa.* 49. *Ioan.* 10. *Act.* 1. *Act.* 2. *Act.* 10. *Act.* 1.

¶ Sane veraciſſimi illi teſtes extitere, qui quod teſtati ſunt, viderant, audierant, palparent. ſicut ſanctus Ioannes maximâ vtiq; fiducia, auditores deinceps ſuos docuit myſteria fidei & veritatis quæ ſequãtur. ait enim, Quod fuit ab initio,
1. Ioan. 1. quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus & manus noſtrę cõtrectauerunt de verbo vitę. Et infrà, Quod vidimus & teſtamur, annunciamus vobis. Quod ergo verbis docuit Chriſtus, idẽ plane factis exprimit, dum manus eis & pedes oſtendit: vtq; dubitationis vulnera ſanaret, vulnera ipſis ſua exhibet. Et nos igitur glorioſæ & ſuper omnia benedictæ reſurrectionis ſuę participes facere dignetur, qui ipſe eſt benedictus in æuum, Amen.

ALTERA HOMILIA SVPER *Euangelium feriæ tertiæ Paſchæ.*

IPSA etiã nocte ſanctiſſima, quę glorioſum diem reſurrectionis dominicæ inſecuta ꝓxime eſt, dominus noſter Ieſus Chriſtus apparuit diſcipulis ſuis, illisq; manus & pedes ſuos oſtendit, vulnera etiã & cicatrices mõſtrauit, vnde cognoſcerent illũ in ꝓprio corpore reſurrexiſſe, eodemq; plane, in quo paſſus fuerat. neq; tamẽ ſic crediderũt, ſed tantũ præ gaudio admirati ſunt & obſtupuerũt attoniti. Quodq; ſic ex apoſtolis quidã non
Gregorius. crediderũt, factũ eſt (authore Gregorio) diſpenſatiue, in vtilitatem & eruditionẽ noſtram. certe enim iſtorum dubitatio nõ tam propria eorum infirmitas, quàm noſtra futura firmitas fuit. Sic minus nobis profuit Magdalena quæ cito credidit, quã Thomas dum diu dubitauit, qui eo ipſo quod in tanta ambiguitate etiam cicatrices vulnerum contrecta-
Beda. uit, vulnera dubitationis à noſtris cordibus amputauit. Et tamen aliquantulum ad meliorem frugem reuerſi videntur apoſtoli, qui quanuis tantæ maieſtatis nouitatem non intelligebant, tamen iam admirari incipiebãt, videntes ſe præ pectoris ſui imbecillitate credere nondũ poſſe. Verum hic nihil ambiguitatis mitiſſimus relinquere volens, inſuper etiã poſt multam conſolationem cum eis manducare dedignatus non eſt, vt ſic corporali cibo corporis ſui veritatem efficacius commonſtraret. Dixit ergo, Habetis hic aliquid quod manducetur. Non ſane eo quærit, quòd ignoret quem nihil latet: ſed vt per hoc, quod iſti cibum domino quem ſane verum credebant obtulerunt, veritatẽ deinceps dominicæ re-

ſurrectionis crederent. Et in hac re, inquit Beda, cauēda eſt hæreſis ſtulta Cherintianorum, ne quis videlicet pueriliter deſipiens, æſtimet mediatoris Dei & domini noſtri corpus excitatum à mortuis, ſuſtentaculo eguiſſe ciborum. Sed neq; nos illo poſt reſurrectionem noſtram indigebimus, ſicut cla re teſtatur magnus ille futuræ fœlicitatis inquiſitor & deſyderator, quū ait, Ego in iuſtitia apparebo conſpectui tuo, ſatiabor quum apparuerit gloria tua. Quo pertinet & illud Philippi, Oſtende nobis domine patrem, & ſufficit nobis. Credendum igitur aduerſus Cherintianos hæreticos nobis firmiter eſt, Chriſtum poſt reſurrectionē ſuam nullo quidē ciborum indiguiſſe alimento: & tamen manducandi poteſtatem habuiſſe. Quanuis cibus ille nullam omnino ſanguini præſtitit alimentum, ſed ſicut guttula aquæ igni iniecta ſtatim abſorpta conſumitur: ita etiam cibus ille à Chriſto manducatus, virtute ipſius dicto citius aſſumptus fuit. *Beda.* *Pſal.16.* *Ioan. 14.*

¶ Vnde etiam colligitur erraſſe Euticē, qui inter cætera putauit corpora poſt reſurrectionem aëre, & vēto futura ſubtiliora, & quod tangi omnino non poſſent, cum tamen Chriſtus iam à reſurrectione corpus ſuum diſcipulis palpandum præbuerit. Itaq; & noſtra corpora poſt reſurrectionē quanuis ſubtilia erunt & agilia, eiuſmodi tamē futura ſunt etiam quæ palpari poſsint & cōtrectari: quoniā in veritate veram & ipſiſsimam, vt ſic dicam, corporis naturam retinebunt.

2 ¶ At illi, inquit euāgeliſta, obtulerunt ei partem piſcis aſsi & fauū mellis. Iuxta literam quidē eis tanquā piſcatoribus cib⁹ hic magis erat familiaris: & quia idipſum quoq; à domino didicerant, cum quo piſces manducare ſoliti erant. Quo ad ſignificationem autem, poteſt ille piſcis aſſus Chriſtum ipſum deſignare, aut certe quemlibet hominem Chriſtianum, qui tribulationibus & ærumnis velut aſſatur ad ignem charitatis diuinæ & perfectæ fidei. Et quia imperfectam fidem & habebant apoſtoli, recte etiā alteram tantum piſcis partem, neq; totum domino piſcem obtulerunt. Mel autem dulcedinem ſignificat ęternę felicitatis, quomodo & Sapiens, Spiritus, inquit, meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & fauum. Quamobrem pij homines, qui à longe odorem mellis huius percipiunt, apes vocantur. (Facile enim eſt latiſsime hic expatiari in theologia ſymbolica, quod ſacræ literæ pro magna parte verſantur in ſymbolis, *Ioā. 6.21.* *Eccl.24.*

Poteſt ergo vel mediocriter exercitat⁹ duos aut tres ſermones facere de piſcibus, melle & fauo.) Dominus autem cum manducaſſet coram eis, ſumens reliquias, dedit eis. manducauit ille quidē, quia potuit, nō quòd indiguit: & deinde ipſi etiā manducauerūt diſcipuli, ſicut Petrus dicit, Dedit eum

Act.10. Deus manifeſtū fieri, nō omni populo, ſed teſtibus prǫordinatis à Deo, nobis qui manducauimus & bibimus cum illo,

Beda. poſtq̃ reſurrexit à mortuis. Ac bene quidē apoſtolis etiam nōnihil de piſce aſſo porrexit, quia enim piſcis ille Chriſtū deſignat, qui in aquis ſeu flumine natauit humanæ naturæ, captusq́; eſt reti mortis noſtræ, & aſſatus igne paſſionis ſuæ ac mortis. Vis ſcire quomodo diſcipulis quoque ſuis de hoc

Matt.20. prǫbuit, quādo nimirū dixit ad illos, Poteſtis bibere calicem quē ego bibiturus ſum? Illos itaq; demū ad quietā & vitā aſſumit æternā domin⁹, qui hic ꝓpter Deū patientiā, tribulationē & perſequutionē ſufferre nō recuſant. 3 Poſt eſum corporis, ſalutari etiam eſca animos eorum paſcens, ſic dicit, Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum vobis, quum adhuc eſſem vobiſcū. Vbi per verba, nō ipſa verba, ſed quod verbis deſi-

Eſa.39. gnatur intellige: ſicut & Eſa. verbū nullū dicit fuiſſe in domo eius, volēs Ezechiā nihil nō oſtēdiſſe legatis regis Babyloniæ. Nō erat, inquit, verbū, id eſt, nulla res verborū (forte ex Hebrǫo vbi דבר rem & verbū ſignificat.) Ita hic domin⁹ ait, Hæc ſunt verba mea, hoc eſt, hǫc ſunt, quǫ verba mea omnia ſibi voluerūt & deſignarūt, quǫ antea de paſſione mea

Matt.16. & morte loquut⁹ ſum vobis. Ex iis pleraq; deſcripſerūt Matthæus, Marcus & Ioānes. Apud Matthǫū enim aliquāto obſcurus quidē, ſed ita tamen, vt intelligerent facile, prædixit eis ſupplicia quǫ ſibi imminerent, adeò etiam vt cōmotus iis verbis Petrus, diceret, Abſit hoc à te domine, diſſuadere volens illum ab inſtituto. Apertius deinde idē oſtēdit eis Mat-

Matt 20. thǫi 20. & Marci 8. neq; ſemel etiā in vltima cœna, quomo-

Mar.8. do vnus è duodecim ſe traditurus eſſet, quo pacto alij inſuper omnes offendiculū paſſuri eſſent ex ſe vna nocte, & ꝙ

Matt.26. percuſſo paſtore, omnes diffugiturǫ eſſent oues. Atq; ad ex-

Ioan.14. tremū in vltima ſua cōcione multis miriſq; modis, tum præmonere ipſos voluit, tum quibuſdam velut armis inſtruere, quatenus in omnibus tribulationibus, miſeriis, ærūniis, periculis & perſequutionibus eſſent paratiſſimi. Eaque omnia

Ioan.14. hoc tandē verbo cōcluſit, Hæc loquutus ſum vobis antequā fiant,

ſiant, vt cum facta fuerint, credatis. ¶ Simul atq; ergo dominus reſurrectiõis ſimul & corporis ſui veritate declarata, ex piſce aſſo nonnihil mãducaſſet, quod reliquum erat, reddidit illis, dicens, Hæc ſunt verba quæ loquutus ſum vobis, cum adhuc erã vobiſcum, ſcilicet in corpore mortali, quoniã oportebat impleri ſcripturas, ſicut duob⁹ illis in Emaus euntibus etiam dixerat in via. Nanque & hic trium tãtummodo veteris teſtamenti partium commeminit, legis, prophetarum & pſalmorum: in quibus quæcunque de ipſo ſcripta erãt, oportebat impleri: iuxta illud, Ne iota quidem minimum vel apex peribit ex lege, donec omnia fiant. *Mat.5.*

2 ¶ Iam vero dominus poſtquam ad cõfirmandam reſurrectionis ſuæ fidem ſeipſum viuum diſcipulis præbuit, verba exhortationis attulit veſtigia paſsionis non ſolum intuenda, ſed & palpanda monſtrauit: cũ ipſis manducauit, ne quiſquam calumniari poſſet, eum ſenſibus illorum impoſuiſſe, & tanquam phantaſma fuiſſe. Nunc etiam ſcripturas aggreditur, vt omnem omnibus tum Iudæis tum Gẽtibus auferat cauillãdi occaſionem: quoniam vt maxime diſcipulos (quòd abſit tamẽ vel dicere vel cogitare) videndo & palpando feſelliſſet, eos tamen in ſcripturarum infallibili veritate fallere non potuit: quoniam iſtæ de eo ſcriptæ fuerant, antequã naſceretur, aut natus quicquam pateretur. Et qui tandẽ ſcriptores illos informare potuerit, qui tot retro ſeculis ante eũ demortui fuerant? Recte itaque Lucas, Aperuit, inquit, illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, & dixit, Quoniã ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtũ pati & reſurgere à mortuis. Oportuit inquã pati moriq; Chriſtum, nõ quod mortem quam ſponte ſubibat, vitare non potuiſſet, abſolute loquendo: ſed quoniã, vt inquit Augu. ex multis aliis modis liberandi hominis etiã poſsibilibus Deo, hic vnus conuenientiſsimus erat: quo ille infirmitati noſtræ mederetur, eo ꝙ in iſto ſumma Dei miſericordia ſummæ coniuncta iuſtitiæ, ſit manifeſtata. ¶ Ex ſacris itaque literis docuit dominus quod præterierat, mortẽ ſuam & reſurrectionem inde confirmauit. Iam vero quod futurum erat, porro eis annuntiat, quantum ad ipſos pertinebat, ſcilicet quod in nomine ſuo prædicari deberet pœnitẽtia & remiſsio peccatorũ in omnes gentes. Idq; adeo deinceps impleuit Petrus, quũ prædicaret & diceret, Quod illi omnes prophetæ teſtimonium perhibẽt,

Beda. *Augu. li. 13. de tri.* *Act. 10.* *Act. 3.*

accipere remiſsionē peccatorum in nomine ſuo. Et iterum, Pœnitentiam agite, vt deleantur vobis peccata veſtra. Commendat igitur hic ipſis officium prędicationis, ſimulq́; quid omnino prædicare debeant, docet, & qui futurus ſit prædicationis finis. vtique enim non priuatum commodum, non faſtus, non liuor, ſed pœnitentia & remiſsio peccatorum. id incipiendo quidem à Hieroſolymis, ſed tamen non in ſola

Beda. Iudæa, verum in omnes gentes. ¶ Beda hoc etiam aduerſus hæreticos exponit, Non latret, inquiés, rabies hæreticorum de angulo. Toto terrarum orbe diffuſa eſt eccleſia. omnes gentes habent eccleſiam, nemo nos fallat. Nihil nos Lutherani moueant, nihil perturbent nos Zuingliani. Nec quicquam audeant aduerſus eccleſiam Catabaptiſtæ. à Hieruſalem illa iam olim cœpit, & creuit in vaſtum illum & immēſum orbem terrarum, vnoq́; iſta iam gaudet Deo Chriſto illo Meſsia ſuo. fruſtra ſunt omnia, quæ ſibi in ſuis ſomniant

Eſa. 49. hæretici cōciliabulis. Audi autem quid ſuper hoc iam olim

Mat. vlti. dominus per prophetam dixerit, Ego dedi te in lucem gen-

Auguſti. tium, vt ſis ſalus mea ab extremis terræ. In hoc ſane & apoſtolis deinde commiſit euangelium prædicare omni creaturæ. Sic Aug. Donatiſtas quoq; eludit, qui putabāt ſpiritum ſanctum penes ſe tantum eſſe, quanuis & ipſi plurimas per vniuerſam Aphricam habebant eccleſias. Ridet ergo & merito redarguit eos Aug. vnde iſte faſtus eis & inſolentia tanta, ꝙ ſe ſolos pro vniuerſali iactent eccleſia. Quid iam Auguſt. in hæc noſtra rediens ſecula, noſtrates videat Neochriſtianos? quid ſi eorum tumidam conſpiciat ſuperbiam? qui vbi duas aut tres ſeduxerint eccleſias, ſuiſq́ue perditiſsimis adiunxerint erroribus, ſtatim tument, & turgidi elatique, totum ſibi mundum conciliaſſe videntur, ſe ſolos chriſtianos eſſe glorientur, totamq́ue ſe putant conſtituere eccleſiam. Impudentes & ſtolidi immenſum & omnipotentem illum vniuerſi mundi cōditorem ac redemptorem, iiſce anguſtiis includere volunt & arctiſsimis ſuæ ſentinæ cryptis. Nō ſic, vtique non ſic. Nondum enim adſunt illa tempora, quibus

Ioan. 19. hæreditas Chriſti quam accepit à patre ſuo, in iſtas anguſtias redigatur. Superſunt adhuc chriſtiani in Italia, Gallia, Hiſpania, Anglia, Scotia: Polonia, Hungaria, Gręciā, Aethiopia, India, & Armenia. Hanc vniuerſam Chriſti hæreditatem non ſeducent illi, vtique fures iſti latrones & raptores.

Quinimo

Quinimo ſicut hic Chriſtus diſcipulis ſuis prædixit fore, vt in nomine ſuo prædicetur pœnitentia & remiſsio peccatorum, ita in hunc hodiernum vſque diem indulgentia peccatorum omnibus annunciatur per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

DOMINICA A FESTO PASCHAE PROXIMA, EVANG. IOAN. 20.

In illo tempore: Cum ſero eſſet die illo vna ſabbatorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Ieſus & ſtetit in medio, & dixit eis, Pax vobis. Et cũ hæc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli, viſo domino. Dixit ergo eis Ieſus iterũ, Pax vobis. Sicut miſit me pater, & ego mitto vos. Hæc cum dixiſſet, inſufflauit & dicit eis, Accipite ſpiritum ſanctum. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Thomas autem vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Ieſus. Dixerunt ergo ei alij diſcipuli, Vidimus dominum. Ille autem dixit eis, Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius non credam. Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio eorum, & dixit eis, Pax vobis. Deinde dicit Thomæ, Infer digitũ tuum huc, & vide manus meas; & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Reſpondit Thomas & dixit ei, Dominus meus & Deus meus. Dicit eis Ieſus, Quia vidiſti me Thoma, credidiſti. Beati qui non viderunt & crediderunt.

Luca 24. Mat. 16. & 18.

HOMILIA PRIMA.

CHARISSIMI in Chriſto fratres, hoc illud euangelium eſt aquilæ in ſublime euolantis, ſanctiſsimi ſcilicet Ioannis, quis quomodo nõ nouum & præ cæteris admirandum quid nobis apportet? Nos modo paulò diligentius exploremus & inquiramus, quid dilectus ille domini diſcipulus, qui & ſupra pectus ipſius in cœna recubuit, in hac narratione ſibi velit. Cum ſero, inquit, eſſet die illo vna ſabbatorum. Dies hic ipſe fuit dominicæ reſurrectionis, in cuius mane apparuerat Mariæ

Magdalenæ, & eidem deinde rurſus cum aliis mulieribus,
Ioan. 20. tãdem Petro. Quo die etiam cũ illis duobus iuit in Emaus,
Mar. 16. iiſdem etiam ſub veſperum reuerſis domum, atque aliis diſcipulis quæ viderant, enarrantibus, tum demum hęc historia, de qua hic noſter Ioannes, accidit. Vbi ſciendum eſt, eandem eſſe apparitionem quam hic Ioannes deſcribit, & cuius
Luc. 24. meminit Lucas, quum de piſce aſſo & fauo mellis manducaſſe dominum commemorat. Sicq; Ioannes, qui poſtremus ex omnibus ſcripſit euangelium, legens aliorum euangelia, quæcunque omiſerunt illi, ſuppleuit, & veluti ſupplementum quoddam ſcripſit euangeliorum. Cum ergo ſero eſſet, quæ nimirum hora eſt veſpertinæ orationis, quo tẽpore vt plurimum piis hominibus quõdam apparere ſoliti ſunt an-
Dan. 8. geli, ſicut in Daniele legimus, quia ſub ipſa ſerotini ſacrificij hora venire conſueuerit ad illum Gabriel, & expoſuerit
Luca 1. ei viſiones. Quomodo ad Mariam quoq; idem angelus eodem tempore aduentaſſe creditur. ¶ Sed hic clauſæ erãt fores, vbi erant diſcipuli propter metum Iudæorum, eodem plane in cœnaculo, in quo cum ipſis Chriſtus cœnauerat vltimo in monte Sion. Quam quidam putant domũ fuiſſe Lazari. Ibi ingreſſus eſt dominus. In quo omnipotentia illius deſignatur, qui clauſis etiam ædium foribus ingredi potuerit, quòd ſane naturam rerum ſuperat, vt duo corpora in eodem ſint loco. Id igitur quum poſsit Deus, quomodo nõ facere poterit etiam, vti dem corpus in plurimis ſit locis, ſicut
Theoph. in ſacramento euchariſtiæ fieri credimus omnes? Theophy. vult eum ideo clauſis apparuiſſe foribus, vt oſtẽderet illis, quod ita etiam concluſo ſurrexiſſet ſepulchro, ſupra poſito lapide. Et recte quidem expectauit veſperum, vt plures tũc conuenirent diſcipuli, qui interdiu ob metum Iudæorum diſperſi, alij alibi latitabãt. Quo ad literam, clauſæ fuerunt
Beda. ianuæ propter metum Iudæorum, & tamẽ eius quoque rei rationem & ſignificationem aliquam doctores afferunt: ac primum quidem illam, vt hinc nos diſcamus tempore deuotionis amouere omne impedimẽtum impetus & tumultus, ne diſtrahatur ſpiritus ab officio & intentione. ſic nos orare
Mat. 6. volẽtes iuſsit Chriſtus ingredi cubiculum, atque illius quoque ianuam claudere, vt tunc demum exaudiamur à domino. Deinde ne etiam à cõtemplatione auocetur animus per ſtrepitum & externorum ſenſuum vanitatem, quando facile

le affectus à pietate diſtrahitur, dum ſe turpia offerunt, & vana quędam ac laſciuas, ipſum ſtatim auditum ſuo pruritu titillantia. Quomodo etiam Deus per Eſaiã dicit, Vade populus meus & intra in cubicula tua, claude oſtia tua ſuper te, abſcondere modicum ad monumẽtum, donec pertrãſeat indignatio mea. Præterea ad literam quoq; intelligẽdo, conſtat diſcipulos clauſiſſe fores, ſi quando conuenirẽt oratum ſeu meditatum, propter nonnullos tum ex Iudæis animaduerſores, tum falſos chriſtianos, de quibus Apoſtolus dicit, Titum nõ eſſe coactum circuncidi, ſed propter ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram, quam habemus in Chriſto Ieſu: ſicut nunc quoq; inter chriſtianos vſu venire ſolet. Venit ergo ad diſcipulos ſuos dilectiſsimos dominus, ſicut promiſerat eis, Vbicunq; duo aut tres congregati fuerint in nomine ſuo, ibi ſe mediũ fore. Et deinde poſt cœnam, Vos quidem nunc triſtitiam habetis, ſed ego iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum. Et rurſus, Iterum veniã ad vos, & aſſumã vos ad meipſum.

Eſa. 26. *Gala. 2.* *Ioan. 16.*

2 Stans autẽ in medio illorum, ſalutauit eos, & dixit, Pax vobis. Hunc ſalutandi modum in vſu habuerũt Iudæi, vt dicerent inter ſe, Sahlom lecha, Pax tibi. Docuit idem diſcipulos ſuos Chriſtus, & iuſsit, vt in quãcunq; domum intrarẽt, primum ſtatim dicerent, pax domui huic. Ita ſane hic quoq; dominus pacificum volens oſtẽdere ingreſſum ſuum, dixit, Pax vobis. Pacem hanc omnes habere debent chriſtiani, pacem inquam in Chriſto, in conſcientia quiſq; ſua, in gratia Dei & gloria. Hinc etiam lex (inquit Cyrillus) quædã eccleſiæ tradita eſt. in ſanctis enim congregationibus hoc ſæpius ad inuicẽ dicimus, Quia pacẽ ad nos & ad Deũ habere, fons & origo bonorum omniũ eſt. Ita ſane vſurpauit etiã Paulus, ita Eſaias, Seruabis pacẽ, quia in te ſperauimus. Vſqueadeo igitur decuit, vt ſic Chriſtus ſalutaret ſuos, quoniam ſolus ille pacis largitor eſt verus, qui & teſtimonio ſcripturæ ipſiſſima pax eſt. Magnum fratres & ſalutare quiddam pax eſt, quam Deus ipſe quotidiano inſtinctu nobis inſpirat: iuxta illud Dauidis, Audiã quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacẽ in plebem ſuam. Pacem ipſe etiam Chriſtus docuit in terra, iubens ſuos pacem habere inter ſe mutuo. Moriturus quoq; iamiam, pacem illis ſuam dedit, & ꝓ memoriali reliquit. Quũq; reſurrexiſſet, prima ſtatim ſa-

Ioan. 14. *Mat. 10.* *Cyrillus.* *Eſa. 26.* *Pſal. 84.* *Mar. 9.* *Ioan. 14.*

Ioan. 20. lutatione pacem apoſtolis annunciauit. Pacem illam gentibusquoque per apoſtolos ſuos prædicauit, teſte Propheta,
Zach. 9. Pacem loquetur gentibus. ¶ Et profecto res eximia, ſancta, præclara, maximeque ſaluraris pax illa eſt, quantũuis rariſſima hoc præcipue ſeculo, in vniuerſo etiam chriſtianiſmo. Quãtum præſtaret, quantumque referret nos pacem foue-
Auguſti. re ſedulo, vt ſic plus gratiæ cõſequeremur à Deo? Certe enim verum eſt illud Auguſtini, quod qui ſeruat pacem cũ
Pſal. 138. proximo ſuo, ei trinitas tota cũ vniuerſo exercitu cœleſtiũ benedictionem confert. Hinc Dauid dicit, Ecce quam bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Quoniã illic miſit dominus benedictionem & vitam vſque in ſeculum. Vbicunque ergo pax, ibi Deus eſt vbi contentio & diſcordia, ibi diabolus. Tantum autem eſt bonum pacis, vt ea
1. Cor. 13. etiam hoſpitio excipiat Chriſtũ, teſtãte Paulo, ſedulo vtique illo ad ſectandam pacem exhortatore, quum ait, Habete pacem, & Deus pacis erit vobiſcũ. O Deum immortalẽ, ſi vere chriſtiani eſſemus, non tot eſſent inter nos bella, diſſidia, contentiones, homicidia, odia, inuidiæ, & quid deniq; non? omne penitus malorum genus. Verum nõ eſt qui velit alteri obſequi, & nonnũquã condeſcendere ex amore Dei & pacis: ſed quiſque ſibi iudex eſſe cupit, nec cuiquam propter Deum remittere noxam. ¶ Hinc nimirũ tanta malorũ congeries in mundo, hinc tot ſcelera, hinc tam infinita incumbũt regnis, regionibus, oppidis, peneq; vicis & viciniis omnibus incommoda & damna. Sed hic tu mihi audi Sapiẽ-
Eccle. 25. tem, In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus, Cõcordia fratrum & amor proximorum, vir & mulier bene ſibi conſentientes. Quiſquis enim animo & affectu chriſtiano vere dimittit ꝓximo ſuo, nec cum ipſo quicquam contendit, omnia Deo offerens, is
Deute. 32. demum & hic pacis cõmoda ſentiet, & illic æternũ remu-
Rom. 12. nerabitur à Deo, iuxta illud Moſaicum, Mihi vindictã, & ego retribuã. Sic qui Deo honorem dat, deſeruiẽs beneplacito illius, iſte viciſſim honorem apud eum mirebitur. Vos itaque hic dilectiſſimi, per Deum immortalem ipſiũſque nomine admonitos volo, viuite pacifice, pacem ſectemini cum omnibus: neminem vobis temere male conciliatũ credite, ne ſitis obſecro tam contentioſi, atque ad pacificandũ improbi adeo & cõtumaces, vt Ethnici, nec vobis vindictã

& vltio

& vltionem in omnibus ſumite. Mementote chriſtianos eſſe vos. ad animum reuocate, quò d oratis quotidie, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Multum magnumq́; hoc eſt, beneplacitum Deo & acceptum: ideoque tibi eo magis erit propitius, & peccata clementius dimittet, ſecũdum quod dixit, Si dimiſeritis hominibus, dimittet vobis etiam peccata veſtra pater veſter, qui in cœlis eſt: quia quacunque menſura menſi fueritis, remetietur vobis. Eſtote igitur pacifici, quoniam pax illa vobis corpore & animo boniſque etiam externis plene redũdabit. Aut quid inde tibi commodi, ſi tibi etiam omnes homines inuiſos & peſſime conciliatos reddideris vnde non raro tamen plus ipſe tibi, quam inimicis tuis noceas? taceo detrimentum corporis & valetudinis, quod immẽſum inde prouenit, authoribus medicis. Audite benigniſſimã Ieſu Chriſti ſalutationem, quum dixit, Pax vobis. Vos quoque agnoſcite Chriſtũ, credite illum in medio veſtrũ ſtare & dicere, Pax vobis. 3 Quumq́; iã ſalutaſſet illos dñs, oſtendit eis manus & pedes: quoniã exterriti erãt, nimiũq́ue trepidabant, rati phantaſma ſe videre, iſtamq́ue ſuſpicionẽ falſam decliuare volens dominus, manus atque pedes oſtẽdit eis & clauorum vulnera, vt ſic cognoſcerent idẽ illud corpus reſurrexiſſe, quod clauis & lãcea perfoſſum fuerat. Qua in re duo mira & iuxta humanam rationem ſibi valde contraria oſtẽdit, dum poſt reſurrectionẽ corpus ſuum incorruptibile, & tamen palpabile demõſtrauit. Nã & corrũpi neceſſe eſt quod palpatur, & palpari nõ poteſt quod non corrumpitur. Verùm id omne miraculoſe & virtute tãtum diuina factũ eſt. Quapropter ne innitatur ratio noſtra naturæ, ſed pòtius magnificet & laudet immẽſam illã virtutẽ Dei creatoris. Sane igitur intelligendus eſt Gregorius. Tu vide doctores. ¶ Monſtrauit illis dominus manus ſuas, hoc eſt, vulnera manuũ ſimul & pedum, ac cicatricem vulneris in latere: & gauiſi ſunt deinde viſo domino, qui antea perturbati fuerant & triſtes, etiam ex aſpectu domini, dum putarent phantaſma videre ſe. Verũ vulnerũ cicatricibus viſis, quãtum prius ex morte domini contriſtati fuerant, tantum iam rurſus gaudebant & exultabant. Aut quis non geſtiret etiã præ gaudio, ſpectaculũ vidẽs pietatis & miſericordiæ? Manus igitur oſtẽdit eis cruci affixas clauis præacutis, & exté-

Matt. 6.

Matt. 7.

Gregor.

ſas:pedes quoque & latus ſanctiſſimũ tanto erga genus humanũ pietatis vulnere tactũ,vt cor etiã ipſum lancea transfodi ſineret,in euidẽs charitatis ſuæ & dilectionis ſignũ.Ecquis ergo nõ lætetur tot & tãta cõſpiciẽs amoris pietatiſq; inſignia?Sane enim impletũ eſt hic illud ꝓphetæ vaticiniũ,
Eſa.60. Tũc videbis & afflues,& mirabitur & dilatabitur cor tuũ.
Cicatrices Chriſti. 4 Hinc vero & nobis ratio patet,quur dñs etiam in glorificato corpore vulnerũ ſuorũ retinuerit cicatrices. Primũ nanque ideo ſeruauit,vt vulnera illa ſuis mõſtrans diſcipulis,ipſorũ ſanaret infidelitatis vulnera.Quãobrẽ etiã Tho-
Ioan. 20. mæ dixit,Mitte digitos tuos in loca clauorũ,& manus tuas in latus meũ. 2 Deinde etiam ideo retinuiſſe creditur,vt Deo patri oſtendere queat, quæ & quãta pro nobis ſit paſſus ſupplicia,ſi quãdo ſecundũ humanitatẽ ſuam pro nobis
1. Ioan.2. Deũ precatur,ſicut ait Ioãnes,Aduocatũ habem⁹ apud Deũ patrẽ dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ iuſtũ,& ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.In hoc etiam nos clamamus ad
Pſal.83. Deũ,Reſpice dñe in faciẽ Chriſti tui,ô Deus adiutor & ꝓ-
Bernar. tector noſter.Idem pulchre inducit Bernardus:dicens, Per Mariam ſecurum habemus acceſſum ad filium dominũ Ieſum,& per filium acceſſum ad patrem.Mater oſtendit filio pectus vbi requieuit Chriſtus,& hubera quæ ſuxit:filius oſtendit patri latus & vulnera,quæ propter hominem paſſus eſt.Nulla itaq; hic eſſe poteſt petitionis repulſa,vbi tam & multa & omnino digniſſima ſunt charitatis & pietatis argumẽta. 3 Ad hæc ideo factum eſt,vt ſic Chriſtus iuſtis & ſanctis ſuis oſtẽdere poſſit,quę pro ipſis ſit paſſus:& quã miſericorditer eos redemerit morte ſua propria,quomodo in Threnis legimus,Spiritus oris noſtri Chriſtus dominus,
Thre. 4. captus eſt in peccatis noſtris:cui diximus,in vmbra tua viuemus in gentibus. 4 Præterea in hoc ſeruauit dominus cicatrices vulnerũ vt eas tandem monſtrare queat damnatis ad aggrauãdam eorum ignominiam & damnationẽ, vt hic
Zach. 12. & 13. videant quàm iuſte dãnentur.videbunt enim iuxta Zachariam hic illum, in quem pupugerunt. Et iterum dicetur ei, Quæ ſunt plagæ iſtæ in medio manuũ tuarũ?& dicet, His plagatus ſum in domo eorũ,qui diligebant me.Ita peculiariter dñs malis & dãnatis oſtẽdet vulnera ſua in die nouiſſi-
Apoc.1. mo.quòd & Ioãnes cognouit,dicẽs, Videbit eũ omnis oculus,& qui eum pupugerunt.Eaq; pene ſententia Bedæ eſt.

5 Ad-

5 Adhuc aliã affert rationẽ Ambro. dicens, Chriſtũ in hoc ſibi perpetuũ reſeruaſſe trophęũ, nõ ſecus ac miles aliquis & bellator aliquis ęgregi⁹, qui ex vulnere ꝑ patria pugnãdo fortiter ſuſcepto, malis chirurgicũ ita ſe curare, vt reliqua maneat cicatrix, quàm vt plane conſoli detur & adunetur cutis, vt ſic cicatrix euidẽs ſit fortitudinis & ꝓbitatis ſignũ. Hoc enĩ Germanorũ quorũ multa præclara extãt & fortia facta, etiã teſtatur hiſtoriæ, de quodã viro nobili & forti, Dapifero Hẽrico à Vualtburg: qui pro Romano rege Philippo duce Sueuorũ, Bãbergę vulneratus eſt, cicatricẽq́; quam pro dño ſuo ſuſceperat, per omnẽ vitã cũ magna gloria gerebat. Sic plane Chriſtus vulnera ſua pro nobis ſuſcepta cœlo inferre maluit, abolere noluit, vt Deo patri precia libertatis noſtræ oſtenderet. Talem ſibi pater ad dexteram locat, trophæum noſtræ ſalutis amplectens. Quæ ratio eſt, cur martyres quoque ſancti vulnerum & ſuppliciorũ ſuorũ cicatrices habituri ſunt in æterna patria. Nos Deũ ſuppliciter oremus, quatenus ille nobis gratiã ſuã donare dignetur. vt & nos poſt reſurrectionem noſtrã læti aſpiciamus cicatrices ſanctiſsimorũ vulnerũ Chriſti, ſicq́; lætiſsimã illam audire, mereamur ſẽtẽtiã bñdictiõis & fœlicitatis æternę. *Ambroſi.*

HOMILIA SECVNDA SVPER

euangelio eiuſdem dominicæ primæ.

IPso adhuc dominicæ reſurrectionis veſpero, apparuit dñs diſcipulis ſuis, & ſalutauit eos, dicens. Pax vobis, Deinde oſtẽdit eis manus & pedes, atq; gauiſi ſunt. Iterumq́; ſalutauit eos, Pax vobis, inquiẽs, quæ ſane iteratio quædã confirmatio eſt, authore Auguſtino, cuiuſmodi & illud propheticũ eſt, Faciet pacẽ mihi, Pacem faciet mihi. ¶ Diuus Chryſoſtomus aliũ hic ordinẽ inſtituit, dicens, Quũ bellũ implacabile cum Iudæis haberent. pacẽ eis dicit, vt parem bello conſolationem afferat. Viciſsim ergo viris propter bellũ pacem, mulieribus propter mœrorẽ lætitiam annunciat. Alij volũt eo Chriſtum bis illis pacem nunciaſſe, quod geminam paſſuri eſſent perſecutionem, à Iudæis videlicet & Gentibus. Sunt rurſus qui id ideo factum putant ad deſignãdum geminũ eſſe pacem, aliã hic in terris tẽporalem, aliam in cœleſtibus æternam. Quo pertinet quoniam & epiſcopus inter celebrandum bis ſalutat aſtantes hoc verbo, Pax vobis. Pacem illam *Auguſt.* *Eſa.27.* *Chryſo.* *Eſa.57.*

hic in gratia & iſthic in æterna gloria agnoſcere vere nemo poteſt, niſi qui & expertus eſt. ſiquidem nec requies neque pax eſt impio & peccatori, cum cor impij ſit inſtar maris ebullientis & efferuentis aſsiduo.

2 Deinceps ait illis, Sicut me miſit pater, ita & ego mitto vos. Quæ verba Auguſtinus omnia ſecundum humanitatem Chriſti, qua ille mediator eſt Dei & hominū, ab eo vult eſſe dicta, ita tamen quod etiam filius Dei ſecundū diuinitatē ſuam miſſus ſit à patre, quoniam ipſe dixerat. Exiui à patre, & veni in mundum. Quomodo apoſtolus etiam dicit, quia miſit Deus filium ſuum factū ex muliere. Atque ideo beatus Auguſtinus quoque in alio loco fatetur filium etiā miſiſſe ſeipſum in hūc mundū. Quod vel maxime mouere debet viſcera cordis noſtri erga immenſam illam miſericordiam Dei: qui quomodo gratiā nobis conferre potuiſſet maiorem, quam quòd filium ſuū vnigenitū miſit in hunc mundū, vt ſeruos iam tum peccatis deperditos redimeret? Sicque concors illa iam doctorū omnium ſentētia eſt, quòd filius Dei à patre ſimul & ſpiritu ſancto miſſus eſt, idque adeo in ſacris literis fundatum eſt firmiſsime, ſicut etiam Eſaias inquit, Spiritus domini ſuper me, eo quòd vnxit me, ad prædicandū pauperibus miſit me. Iſtud enim prophetæ verbum de Chriſto intelligendū eſſe, vel ipſe Chriſtus ſatis cōfirmauit, dū in ſynagoga aperto libro legens illud, diceret, Hodie impleta eſt ſcriptura in auribus veſtris, ſicut eundem textum ſuper hoc inducit Ambroſius, quod tamen fortius adhuc cōfirmat Auguſtinus ex iſto prophetico, Nūc dominus Deus miſit me & ſpiritus eius.

Auguſt. lib. 15. de trini. & ſuper Ioā. Ioan. 16. Galat. 4. Eſa. 61. Luc. 4. Ambroſ. lib. 2. de ſpiritu ſancto. Auguſt. Eſa. 48.

Et quia perſona filij Dei etiam iuxta diuinitatē mittatur, etiam Gregorius hic probat, eo ꝙ ſpiritus ſanctus qui cū ſit coæqualis patri & filio, licet incarnatus non ſit, tamen miſſus eſt. ſicut ſe filius eū miſſurum eſt pollicitus, dicens, Quū venerit paracletus, quem ego mittā vobis à patre. Et infrà, Quū abiero, mittā vobis eū. Idcirco mitti nō ſemper eſt incarnari, quoniā & ſpiritus ſanctus mittitur. Plura tamen de miſsione filij Dei, & ſpiritus ſancti vide in homiliis Pentecoſtes. 3 Verba hæc, ſicut miſit me pater, cōmuniter ſic intelliguntur, quaſi diceret, Ad illud ad qđ me pater miſit, & ego vos mitto, hoc eſt ad patiendū, ad laborandū, ad plātandum. Quod etiā gloſſa vult, Grego. ſic explanat, Sicut miſit

Grego. Io. 15. 16. Gloſſa. Grego.

miſit me pater. id eſt ea charitate vos diligo. cũ inter ſcãdala peccatorũ mitto, qua me charitate diligit pater. Et quanuis ille meus me diligit pater, tamẽ ad tanta ſufferenda ſupplicia miſit, ſicut ſcitis ipſi: ideoq; & ego ex charitate vos mitto, nõ quidẽ ad hæc vana gaudia mũdi, ſed ad patiendũ inter ſcandala peccatorũ: queadmodũ antea eis dixerat, Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporũ. Exponi etiam ſic poteſt, quaſi cõſolaretur eos, ſic dicere volens, Habete fiduciã: quia ſicut miſit me pater, & ego in quẽ veni, vici mundum: ita & vos victores abibitis. Eſtote fortes & bene cõfidite. Sic ille eorũ erigit animos, & ſuã ſimul ꝓponit authoritatẽ. ſiquidẽ ſuũ eis relicturus erat miniſteriũ: & quum nondũ rogaſſet patrem, ſua authoritate eis põteſtatẽ præbet. Cõcordat cum iis Theophylactus, & ſic omnes illi ſenſus ſpiritui ſancto cõueniunt & cõſentiunt. ¶ Cyrillus verba hęc præclare interpretatur, & ita plane vt quod ille dicit, cuiq; chriſtiano multũ ſit animaduertendum. Vult enim Chriſtũ hic prima verbi huius parte ſemet oſtendiſſe apoſtolũ eſſe Dei patris. Apoſtolus autem idem eſt quod nũcius ſiue legatus. Ait ergo, Sicut miſit me pater. Ecce & Chriſtus legatus eſt, miſſus à patre apoſtolus apoſtolorũ. Vis planius adhuc ſcire quomodo ille apoſtol⁹ ſit Dei, & quare in mũdũ hũc miſſus venerit? Audi ipſum ſic inquientẽ, Ego de cœlo deſcẽdi, nõ vt facerẽ voluntatẽ meam, ſed eius qui miſit me. Et iterum, Non ideo miſit Deus filium ſuum vt iudicet mundũ, ſed vt mundus ſaluus fiat per ipſum. Apud Matthæũ quoque, Nõ veni, inquit, vocare iuſtos, ſed peccatos. Quid multa? In Ioãne etiã cibum ſibi hũc eſſe ait, vt faciat volũtatẽ eius qui miſerat ipſum. Et rurſus, Sicut miſit me viuẽs pater, ita & ego viuo ꝓpter patrẽ. Et alibi, Qui me miſit, mecũ eſt. Ex quibus locis omnib⁹ ſatis manifeſte euincitur apoſtolatus Chriſti, & quare miſſus ſit in hunc mundũ ſaluandũ, & ad vocandos peccatores ſimulq; voluntatẽ Dei impleturus. Hic ille nimirũ altiſſimus noſter apoſtolus eſt Chriſtus, vt iam recte omnino dixerit, Sicut miſit me pater. Tu inter cætera obſerua quod iam dixi, cur in hunc mundũ aduenerit Chriſtus.

Matt. 10. Ioan. 16. Chryſoſto. Theophy. Cyrillus. Et Chriſtus apoſto. eſt. Ioan. 6. Ioan. 13. Matth. 9. Ioan. 4. Ioan. 6. Ioan. 8.

4 Sequitur, ita & ego mitto vos. Queadmodum Chriſtus apoſtolus eſt à Deo patre in hunc mundũ miſſus ad populũ Iudæorũ, ita ille viciſſim apoſtolos miſit in orbẽ vniuerſum. Nãque iis verbis doctores ordinauit & diuinorũ myſterio- *Cyrillus.*

rum miniſtros, quos vt luminaria ad illuſtrationẽ nõ Iudæorum regionis ſolũmodo miſit, quæ iuxta legalis mãdati menſuram à Dan vſque Berſabee patebat, ſed vniuerſum terrarum orbem illuminare iuſſit. Et quanuis illos iam antea vocauerat ſæpius, vt poſt baptiſmũ ſuum quãdo ad ſe vocauit Andreã, Petrũ & Philippũ, & in piſcatura, & quando videbat piſcatores reficientes retia ſua, & cũ primis cum eos cõuocaret, & duodecim cõſtitueret apoſtolos, in dignitatẽ apoſtolatus eos euehens, (vt in homiliis de apoſtolis) attamẽ hic demũ apoſtolicã illorum cõfirmauit dignitatem, poteſtatem & honorem, quoniã hic vocauit eos ad glorioſum illud apoſtolatus officiũ, vt ſic tandẽ cõmotum orbẽ firmarẽt ſuſtentacula eius facti, ſicut Dauid dicit, Ego cõfirmaui columnas eius. Et hoc eſt quod hic Chriſtus ait, Sicut miſit me pater, ita & ego mitto vos. declarare per hoc volens immenſam illam apoſtolatus dignitatem, officijq́; ſimul & poteſtatis magnitudinem. Præterea etiã iis verbis docentur apoſtoli, qua via dominum in omni vita ſequi debeant. Tu præ omnibus diligentius ibi hoc obſerua, quod apoſtolos ſuos miſit Chriſtus. aliàs enim nihil omnino vel poteſtatis vel officij vel dignitatis & honoris habuiſſent, ſi vocati non fuiſſent, iuxta illud Pauli, Quomodo prædicabũt niſi mittantur? ſicut ſcriptum eſt. Quàm ſpecioſi pedes euangelizantiũ pacem, prędicantiũ bona? Et ad Hebræos, admonet neminẽ ſibi ſumere debere honorem, niſi à deo vocatus fuerit vt Aaron. Vbi videant Neochriſtiani iſti & cõtemplentur ſuos pſeudoprophetas & animicidas. Obſeruẽt diligenter à quo miſſi ſunt. Vtique enim non eos miſit Deus pater, qui filium ſuũ miſit. non filius ipſe Chriſtus, qui apoſtolos miſit, neque apoſtoli, qui epiſcopos & presbyteros miſerunt. Quid igitur reliquũ eſt, niſi à diabolo patre miſſos eos eſſe? Quoniã ꝓphana laicorum poteſtate freti, intrudũt ſeſe aduerſus omnẽ eccleſiaſticã ordinationẽ, ab ipſis iam inde apoſtolorũ tẽporibus in hæc tẽpora vſq; profectam. Sicq́; nunc demũ in iſtis impletur, quod dominus prædixit per Hieremiã dicentẽ, Nõ mittebam eos, & ipſi currebant: nõ loquebar ad eos, & ipſi prophetabãt. Quandoquidẽ igitur Lutheranorũ, Zuinglianorum & Catabaptiſtarũ prædicatores plurimũ miſſi nõ ſunt à Deo, neque à magiſtratibus legitimis, ſed propria tum temeritate, tum præſumptione immiſcent ſe, ſibiq́; ipſi ſanctũ illud

Ioſue. 15. *Ioan. 1.* *Luc. 5.* *Mat. 9. 10* *Mar. 3.* *Cyrillus.* *Pſal. 74.* *Rom. 10.* *Hebr. 5.* *Neochriſtiani intruſi.* *Hiere. 23.*

illud ſumunt prædicationis officium, ad quod vocati non ſunt: ideo non vera ianua ingrediuntur ouile Chriſti, ſed aliunde aſcendunt: quid ergo reſtat niſi vt fures ſint & latrones? fures quidē, eo ꝙ honorē tēporalē & omnia bona mundana inique ſibi adrogant, hominéſq; ſimplices ſub fuco & prætextu euangelij decipiunt: latrones autem, quia moloſſi & venatici canes diaboli, animasq́; hominum perdunt, & in æternam ſeducunt damnationem. Proprie itaque hic Chriſtus fures cōmemorat & latrones qui laniāt occiſos. id enim vtrunque faciunt hæretici, qui dum furātur ſimul & latrocinantur, eccleſiam Dei contemnunt, miniſtros eiuſdem & prælatos calumniantur: nihil nec publice neque priuatim dicere poſſunt, niſi in iniuriam & contumeliam cedat ſummi pōtificis, epiſcoporum, ſacerdotum & monachorum aliquādo etiam principum. Quæ nimirū miſera hæreticorum eſt laniena, in qua latrocinia ſua exercēt aduerſus manifeſta ſcripturarum noui veteriſq; teſtamēti argumenta, & ipſam adeo ordinationem diuinam. Non hoc fecerunt apoſtoli columnæ & fulcimenta eccleſiæ: quia nō ſecus atq; Chriſtum miſit pater, ita viciſſim Chriſtus apoſtolos miſit in ſpiritualem ædificationem eccleſiæ, atq; ideo eis hic regimen contulit eccleſiæ catholicæ. Nos quoq; profuſis precibus dominū deprecemur, vt in eadē ſic viuamus præſidiis gratiæ ſuæ adiuti, vt tandem vitam conſequamur ſempiternam, Amen. *Ioan.10.* *Hæretici.*

HOMILIA TERTIA EIVSDEM
dominicæ primæ.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus, poſt lætiſſimā illam ſuā reſurrectionē, apparuit diſcipulis ſuis: ſalutauit eos, & pacē precatus eſt illis, man⁹ quoque & pedes oſtendit eis & dixit, Sicut me miſit pater, ita & ego mitto vos. Deinde inſufflauit in eos, & dixit, Accipite ſpiritū ſanctum. Quū, iam inquit Cyrillus, ingenti apoſtolatus dignitate inſignes atq; illuſtres diſcipulos feciſſet dominus & ſacros myſteriorū gubernatores ordinaſſet, proprio eoſdem ſpiritu quem ſufflans dedit confeſtim iam ſanctificat. Qua re ſignificare voluit, nóſq; docere, ſpiritū ſanctū tertiā eſſe in diuinis perſonā. Plane enim inſufflando declarauit ſpiritū ſanctum non patris ſolius eſſe ſpiritum, ſed & ſuum, idq́; contra Græcos: ſicut idem etiam in alio loco dicit, Ille clarificabit me, quia de meo accipiet, & *Cyrillus.* *Auguſti.* *Ioan.16.*

Eſa.57. per prophetam iam olim hoc ipſum inſinuarat, Spiritus à facie mea egredietur, & flatus ego faciam. ¶ Non eſt tamen quod inepte ſibi perſuadeat quiſquã, aut cogitet ipſum flatum Chriſti, ſpiritum ſanctum fuiſſe, qui ſignũ ſpiritus ſancti tantum fuit, nõ ſecus ac columba in cuius ſpecie apparuit

Matt.3.

Matt.57. ille in baptiſmo Chriſti, aut nubes iſta lucida quæ viſa eſt in

Actu.2. transfiguratione domini, atque linguæ igneæ quæ apparuerunt ſuper apoſtolos diſpartitæ. Ad eundem nãque modum plane hic etiã afflatus ille Chriſti ſignum extitit, in quo datus eſt ſpiritus ſanctus. Idipſum igitur ſigno expreſſit exteriori, quod intus operabatur in cordibus eorum. cuius rei

Geneſ.2. ſimile habemus exemplum, quãdo Deus inſpirauit ſpiraculum vitæ, & factus eſt inde homo in animam viuentem: ita enim iam inſpirauit mentibus apoſtolorum, vt eſſent ſpiritus viuus per exhibitionem ſacramentorum. 2 ¶ Oſten-

Cyrillus. dit autem, inquit Cyrillus, hinc neceſſario ſpiritũ illis dandum eſſe, qui ad apoſtolatum mittuntur: cauſam etiam ſubaperit, quoniam nec poterant ea facere quæ Deo placerent, nec peccatorum effugere laqueos, niſi ſuperiorẽ induti virtutem, ad diuinũ animi robur firmentur. Eius quoq; argu-

1.Reg.10. mentum habemus in hiſtoria Regum, quando Samuel dixit ad Saul, Inſiliet in te ſpiritus domini, & prophetabis, & mutaberis in virum alium. Quod ſi igitur per ſpiritũ ſanctum Saulem Deus trãsformauit in virum alium, cum iam rex fieri deberet, quanto magis opus fuerat per ſpiritum ſanctum confirmari apoſtolos, qui iamiam facti apoſtoli, per omnem terrarum orbem euangelium prędicaturi erant magiſtri re-

1.Cor.15. gum & principũ effecti? ¶ Ita idipſum teſtatur Paulus, qui dum apoſtolatus ſui mentionem facit, ſeque præ cæteris laboraſſe dicit addit, Non ego, ſed gratiam Dei mecum. Atque hoc etiã inde colligi poteſt, quoniã ſi nemo dicere valet (teſte Paulo) dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto, quãto magis apoſtoli intellectui nõ erat immenſa illa & profundiſſima myſteria Chriſti, vel eadem alios recte edocturi, niſi gratia ſpiritus ſancti tum adiuti tum cõfirmati fuiſſent, in iiſq; intellectum humanum multis modis excedunt & ſuperant? Idq; adeò iã olim pręſignatũ fuit in veteri teſtamento, quod vmbram tantum habuit futurorum, in ipſa ſacerdotum conſecratione. primum enim Aaron & filij ſui lauabantur, deinde ſacrificabatur & immolabatur aries, cuius ſanguine ſa-

cerdotis

cerdotis extrema inūgebatur auricula, & pollex manus dexteræ, maiorq́ue digitus pedis. Quòd vtique deſignauit myſteria Chriſti, cuius tum aqua tum ſanguine ſanctificamur: per aquam quidem baptiſmi, ſanguinem vero quem in paſſione ſua, tandemq́ue ea ipſa qua & mortuus eſt cruce, pro nobis effudit. Ipſe igitur Chriſtus, aries ille eſt ſanctificationis: quoniam ipſe etiam miniſtros ſuos perficit tunc, cum ſpiritum eis ſuum infundit. 3 ¶ Et quia multa ſunt, circa quæ ambigere hic aliquis poſſet, ea quoque omnia nobis hic veniunt diſſoluenda. Principio autem dicat quis, Quomodo hodie ſpiritum ſanctum dederit apoſtolis Chriſtus, quem iam dudum dedit eis, cum ad officium mitteret prędicationis. ſic enim ait Matthæus, Cōuocatis duodecim diſcipulis, dedit illis poteſtatem ſpirituū immundorum, vt eiicerent eos, & curarent omnem languorē & omnem infirmitatem. Id autem ſine ſpiritu ſancto fieri nō potuiſſet. Quòd ſi igitur ſpiritum ſanctum tunc acceperūt, quo modo eis etiam iam dederit? Deinde qui tandem fieri potuit, vt hic ſpiritum ſanctū dederit apoſtolis, cum tamen dixerit apud Ioannem, Expedit vobis vt ego vadam. niſi enim abiero, paracletus non veniet: ſin autem abiero, mittam vobis eum? At nōdum abierat ille ante aſcenſionē ſuam. Quomodo ergo ſpiritum miſit cōtra ſuum ipſius promiſſum, quādo euangeliſta dicit ſpiritum miſſum adhuc nō fuiſſe, quoniā Chriſtus clarificatus nōdum fuerat? Sed hoc quia tam der eſurrectione quàm aſcenſione Chriſti intelligi poteſt, miſſum facimus. Ad illud prius autem reſpondemus, ſpiritum ſanctum à Chriſto diſcipulis ſuis bis eſſe miſſum: primo, cōtra aduerſariam poteſtatem ad expellendos dęmones & curādos ægrotos: quod ſane ſpiritus ſancti donum extitit tantum, vt etiam in nomine Ieſu dæmonia eiicerent, qui Chriſti diſcipuli nō erāt: quo nomine Ioannes ad dominū veniens dixit, Magiſter, vidimus quendam in nomine tuo eiicientē dæmonia, qui tamen nos nō ſequitur. Secundo ſpiritꝰ ſanctus à Chriſto datus eſt apoſtolis in poteſtate remittendi peccata, idq́; die ſancto Paſchæ factum eſt. Vtrunque autē illud adhuc in vſu retinet eccleſia, alterumq́ue reprę ſentat in exorciſtis: & quando ſacerdos in oratione ſua ſuper eos quos baptizat us eſt, precatur diuina virtute cohiberi arceriq́ue diabolum, quo minus impediat in baptizando gratiam ſacramenti.

Matt.10. *Luc.9.* *Cyrillus.* *Ioan.16.* *Ioan.7.* *Luc.9.* *Mar. 9* *Actu.19.*

¶ Alteram vero poteſtatem etiã eccleſia obſeruat in ſacramento pœnitentiæ ad remiſsionem peccatorum. Et quia vtraque hæc poteſtas mẽbris Chriſti neceſſaria hic eſt ſuper terram, ideo bis ſpiritum ſanctũ adhuc in terris viuens Chriſtus dedit apoſtolis. Atq; diligenter hic obſerua, quoniam ſicut priorem illam poteſtatẽ Chriſtus dedit diſcipulis ſuis adhuc mortalis exiſtens, ita eadem etiã non hodie in eccleſia vſurpatur penes cathecumenos, eos. ſ. qui quum baptizati nondũ ſint, in fide tamẽ iã paulatim erudiũtur. Sacramentũ vero pœnitentiæ remiſsio peccatorũ ex efficacia abſolutionis & vi clauium cum nemine exercetur efficaciter, qui nõ à peccatis reſurgit per contritionem veram & plenã confeſſionẽ. Atq; ideo Chriſtus diſcipulis ſuis ſpiritum ſanctum in hac poteſtate demum poſt reſurrectionem ſuam dedit.

4 ¶ Quomodo autem à Chriſto datus ſit ſpiritus ſanctus die Paſchæ & Pentecoſtes cum certo diſcrimine, difficilis omnino locus eſt, inquit Cyrillus, & facilis rurſus: cum non hominem nudum, ſed Deum verum hęc & feciſſe & dixiſſe cogitamus. Et principio quidem Chryſo. dicit quoſdam in ea eſſe ſententia, vt putent Chriſtum non dediſſe hic ſpiritum apoſtolis, ſed idoneos ad eum accipiẽdum per inſufflationem reddidiſſe. Idẽ recidit illud Theophy. verbum cum ait, Inſufflat & dat eis ſpiritum ſanctum, non perfectum donum patris nunc eis tribuens (hoc enim in Pentecoſte daturus erat) ſed ad ſuſceptionem ſpiritus eos idoneos reddens. Id ita declarant quidam, Quia adeò deiectus & debilitatus eſt homo poſt Adæ lapſum, vt ei etiã illa, quæ maioris perfectionis cauſa eſſe debebat, ſublimis eleuatio mentis ægritudinem inferat corporis & debilitatem, ſicut nobis teſtantur hiſtoriæ de iis, qui raptum aut extaſim patiuntur. Hoc enim Danieli contigit circa Tigrim, dum viſionem videret viri cuiuſdam. Sequitur inde, Non remanſit in me fortitudo, ſed & ſpecies mea immutata eſt in me, & emarcui, nec habui quicquam virium. Sic ex viſione Ezechiel etiã corruit in faciẽ, & Ioannes in viſione concidit velut mortuus. Hinc iam volunt iſti, quoniam in die Pentecoſtes accepturi erant apoſtoli immenſam ſpiritus ſancti gratiam, ne humana fragilitate ſubſiſtere non poſſent, iamiam illos confirmatos eſſe ad ſpiritus ſancti gratiam ſuſcipiendam. Etſi autem ego huic ſententiæ non plane inſiſtam, pluris faciens quòd alij affirmant,

Cyrillus. *Chryſo.* *Theoph.* *Dan. 10.* *Ezec. 2.* *Apoc. 8.*

affirmāt, apoſtolos ſpiritum ſanctum hic recepiſſe, ſicut idipſum aperte ſatis verba contextus arguunt. quādo dixit dominus, Accipite ſpiritū ſanctum. Neque timendum erat ꝙ inde debilitarentur, ſicut Daniel, Ezechiel & Ioannes: quoniam die Pẽtecoſtes ſpiritus ſanctus datus eſt in ſingularem quandam apoſtolorum confortationē, ita vt ne hic quidem imbecillitatis aliquid foret metuendum. ſiquidem ita Chriſtus illis promiſerat iamiam aſcenſurus in cœlum, Accipietis virtutem ſuperuenientis in vos ſpiritus ſancti. Tamen eo libentius illud adduxi, vt hoc ipſo moueantur ſapientes huius mundi an humilitatem, conſiderantes intellectum noſtrum tantę eſſe infirmitatis, vt etiam velut ægrotet ex ſublimium rerum meditatione & intelligẽtia. Aut quantulū eſt ꝙ nobis ſcire videmur & intelligere? exiguum ſane quiddā eſt quicquid illud eſt, quoniā intellectus noſter ex ipſo iam inde peccato Adæ adhuc captiuus eſt. Qua de re alias plura. Alterum porro quòd hic obſeruandum venit, illud eſt, & quidem aduerſus quoſdam ignauos, torpentes, tepidos, imo pleroſque etiam plane frigidos chriſtianos validiſsimum, qui quam ſunt cordis duritie, pœnitentiam omnem totamq́ue confeſsionem differunt vſque in ſeptimanam magnam, & quid mirum, ſi lignea & aridiſsima habẽtes pectora, vix demum ad ligni pulſum adueniunt: tunc quoque tardi nimiumq́ue duri ſtatim à confeſsione ad menſam dominicam, nihilo magis quàm canes parati, currunt: cum tamen Chriſtus quadraginta totis diebus vſq; ad aſcenſionē ſuam, & deinceps adhuc aliis vndecim, pręparauit apoſtolos ad digne ſuſcipiẽdum ſpiritum ſanctum. O igitur quiſquis es homo, qui tuę vitæ & ſalutis rationem habere deſyderas: proba teipſum, & præpara diligenter ad dignam ſuſceptionem corporis Chriſti, quoniam in hac re plurimum tibi poſitum eſt & lucri & periculi. Sed de iis iam ſupra in die cœnæ dominicæ ſatis diximus. Nunc redeuntes ad inſtitutum, omiſſa etiā hac ſentẽtia, paulò propius ad Chriſti verba accedamꝰ. *Act. 1.*

5 ¶ Veram Cyrilli ſententiam paulò altius iam hic libet repetere. quoniā multa pulchra & ſalutaria continet. Vt ita mẽ profiteor primum, nihil me hic dicturum quòd ipſe vel excogitarim: vel ex ſomnio (vt Neochriſtiani faciunt) obſeruarim, quando eo loco cōſiſtere me video, vbi poſt Dei gloriam & honorē, proxime veſtrarum animarum ſalutē mihi *Cyrillus.*

cognoſco eſſe promouēdam. Non igitur proprio Marte & ingenio ſacras literas vobis enarrabo: ꝙ ſolent facere prædicatores illi, qui dum carni ſeruiūt, pro ſuo lubito ſcripturis abutuntur, & eaſdem laniant miſere: ſed iuxta ſentētiam & expoſitionem ſanctorum paſtum diuinitus edoctorum, atque illuſtratorum gratia ſpiritus ſancti, quorum ſanctimonia Deus ſæpenumero confirmauit miraculis, quibus & vos plus fidei dare debetis, quàm vel mihi, vel meis, vel etiam ecclesiæ totius aduerſarij.

Cyrillus. Principio Cyrillus declarat, quàm conueniēs fuerit, imo quàm plane oportuerit filiū quoque

Gene. 2. ſpiritus largitorem videri, vt ſic intelligerent fideles ipſum eſſe qui virtute ſpiritus omnia creauit, noſtramq́; adeo naturam ſancti ſpiritus ſignaculo conſignauit. Cumq́; deinceps renouanda eſſet natura hominis, rurſus ſpiritum ſanctū per inſufflationem dedit, vt ſicut inſpiratione vitalis ſpiraculi conditi ſumus, ita ſimili modo ad nouitatem vitæ præparemur. Nanq; conformari Chriſto homini, qui per ſpiritum ſit renouandus, ſatis patet ex Apoſtolo cum ait, Filioli mei, quos iterū parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. quæ ſane formatio, nō niſi per ſpiritum ſanctum fit. Deinde inquit

Cyrillus. Cyrillus, Aut duplicem quandam gratiam datam illis fuiſſe in diuerſitate temporum dicemus, aut tempus ipſum ignorabimus, in quo ſpiritus participes effecti ſunt apoſtoli: nanq; hodie ſpiritum ſanctum Chriſtus dedit apoſtolis, & eundem die Pētecoſtes pleniſsime effudit ſuper omnes, qui per fidem & baptiſmum ſecuturi ſe erant, ſicq́; tunc impletum eſt illud prophetę vaticinium, Effundā de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, ſicuti locum eundem Petrus in hoc

Iohel. 2. citauit die Pētecoſtes. Quanuis neceſſarium quoq; erat hoc modo, tunc ſe manifeſtare filiū Dei, vt fideles cognoſcerent eum illum eſſe, qui in virtute ſpiritus omnia creauerat. At nos iam oremus Deum pro omnib⁹ viuis & defunctis, &c.

HOMILIA IIII. SVPER EVANGELIO *eiuſdem dominicæ.*

REMANSERVNT nobis quædam fragmenta ex verbis Cyrilli: ea ne depereant, nunc curandum eſt. Primumq́, ſtatim ad ingreſſum parandum,

Ioan. 9. offert ſe regula egregia Cyrilli, noſtro inſtituto

Regula Cyrilli. plurimum conueniens. Multa, inquit ille, tēpore ſuo generaliter facturus pollicitus eſt dominus: quæ tamen ex parte antea

antea fecit, vt credamus vere ipſum vniuerſaliter promiſſa quoq; facturum. Sic enim ille pollicitus eſt ſe mortuos omnes reſuſcitaturum, venturamq́; horam qua mortui audiant vocem filij Dei. Et quando immenſa rei magnitudo omnẽ ſuperabat intelligentiã hominum, etiam tunc idipſum prę uenturus, ante tẽpus vniuerſalis reſurrectionis ſuſcitauit Lazarum, aliumq́; adoleſcentem & Iairi filiã. Præterea promiſerat glorioſam fore reſurrectionẽ ſanctorũ quoniam iuſti fulgebũt ſicut ſol in regno Dei. iſtamq́; generalem promiſſionẽ gloriæ futuræ, quo certius crederetur à fidelibus, ſua ipſius transfiguratione confirmauit, dũ diſcipulis gloriã ſuã & claritatẽ manifeſtat, facie ſua inſtar ſolis refulgẽte, & veſtimento candorẽ niuium repræſentãte. ¶ Sicut ergo in iis quæ generaliter futura erãt, aliquid horum antea exhibuit veluti pignus futurorũ: ita hic etiã cum ſępius antehac ſpiritus ſancti miſsionem promiſiſſet apoſtolis, guſtum illius primum & fructum eis hodie exhibuit, vt ſic crederent, quod etiã in vniuerſum promiſerat, certo præſtandum. Profecto enim niſi ſpiritum ſanctũ eis hic dediſſet, dicturus non erat: Accipite ſpiritum ſanctum, quando fieri nõ poteſt vt mentiatur Deus. Die autẽ Pẽtecoſtes magis expreſſa habuerunt verba gratiæ & manifeſtationis inhabitantis in illis ſpiritus ſancti, quoniã & linguæ ſuper eos apparuerunt igneæ, quæ non gratiam tantum, ſed & operationẽ & ſermonem deſignabãt, quod vtrunq; per ipſos operaturus erat ſpiritus ſanctus, ſicut manifeſte dicit Lucas, Loquebãtur variis linguis, prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis. Ecce non, inquit ille, quia cœperunt ſanctificari, eo ꝙ hodie ſancti facti ſunt, ſed per linguarum varietatẽ veluti ſignum euidens, declaratum eſt habitare in eis ſpiritum ſanctum: quoniam iam olim ſignum iſtud Iudæis exhibitum erat per prophetam, dicentem, In loquela labij & lingua altera loquetur ad populum iſtum, & noluerunt audire. ideoq́; ad declarandam gloriam apoſtolatus tunc ſuper illos linguæ apparuerunt igneæ.

Ioan. 5. *Ioan. 11.* *Mat. 11.* *Matt. 17.* *Ioan. 16.* *Heb. 6.* *Act. 2.* *Eſa. 28.*

2 Chryſoſtomus quoque non multum ab hac ſententia diſcedit: verum vt vas quoddam electum & nobile ſpiritus ſancti, multum dilucide illud exponit, dicens non erraturũ, quiſquis hic poteſtatem quandam & gratiam ſpiritualẽ apoſtolos accepiſſe dixerit: verum tamen non vt mortuos ſuſcitarent & virtutem oſtenderent, ſed vt peccata dimitterent. *Chryſoſto.*

differentes enim ſunt gratiæ ſpiritus. quo nomine adiecit, cuicunque remiſeritis peccata, &c. per hoc docere volens, quid ſiue virtutis, ſiue gratiæ ipſis conferret. Verũ poſt dies tandem quinquaginta receperunt virtutem miraculorum. quod hinc patet, cum dixit dominus, Suſcipietis virtutẽ ſuperuenientis in vos ſpiritus ſancti & eritis mihi teſtes, ſcilicet per ſigna & miracula, vt iam ineffabilis agnoſcatur eſſe gratia ſpiritus ſancti. Penſemus verba Gregorij, Quid eſt, inquit, quod ſpiritum ſanctũ dominus noſter & ſemel dedit in terra conſiſtens & ſemel in cœlo præſidens, niſi quòd duo præcepta charitatis ſunt? In terra datur ſpiritus, vt diligatur proximus. è cœlo datur ſpiritus, vt diligatur Deus. ſicut charitas vna in gemino eſt præcepto, ita vnus idemque ſpiritus in vtroq; dono: & tamen præcedit ibi charitas proximi, quoniã quiſquis quem videt, non diligit fratrẽ, Deum quem non videt, quomodo poterit diligere? ¶ Inſuper hic locum Moyſi adducit Gregorius, Suxerũt mel de petra, & oleum de ſaxo duriſsimo. Neq; tamen quicquam tale iuxta hiſtoriam legitur, etiamſi tota veteris teſtamẽti hiſtoria recẽſeatur. Nuſquam de petra mel, nuſquam oleum populus ille ſuxit: ſed quia iuxta Pauli vocẽ, petra erat Chriſtus, mel de petra ſuxerunt, qui eiuſdem redemptoris noſtri facta & miracula viderunt: oleum quoq; de firma petra ſuxerũt, qui effuſione ſancti ſpiritus poſt reſurrectionem eius vngi meruerunt. dulce etenim fuit apoſtolis & iucundum, miracula Chriſti videre. mel ſiquidem illud fuit, at gratia ſpiritus oleum ipſis extitit, quo aduerſus omne peccati genus liniti ſunt: iuxta illud propheticum, Computreſcet iugum à facie olei. Et nimirum peccati iugum quãtumuis graue & forte, cõputreſcit tamẽ à facie olei gratiæ diuinæ: quoniã vbicũq; ſpiritus domini eſt, ibidẽ & libertas. Ecce quomodo iugum diabolicæ ſeruitutis computreſcit & perit ex ſpiritu Dei.

Ioan.10. *Act.1.* *Gregor.* *Conſentit Auguſt. tract.74. ſuper Io.1.* *Ioan.4.* *Gregor.* *Deute.31.* *1.Cor.10.* *Eſa 10.* *2.Cor.3.*

3 Sed iam vnico velut faſciculo conſtringamus, quicquid ad lõgum hactenus narrauimus ex doctoribus ſanctis. Duobus modis datur à Chriſto ſpiritus ſanctus. altero, vt rector & ſuperior, quando eos quibus datus eſt, in poteſtatẽ quandam euexit: id factum eſt die Paſchæ, cum poteſtatem dedit apoſtolis Chriſtus ſuper corpus ſuum myſticum, hoc eſt, ſuper fideles omnes, vt eoſdẽ ligare & ſoluere poſſent in peccatis ſuis. Et quanuis ſimul cum hac poteſtate gratiam ſuam

illis ſua contulit, tamen id omnino neceſſarium non erat, ſicuti neque nunc ſemper fit in cõſecratione presbyterorũ, vbi ſpiritus ſanctus datur cum poteſtate illa: etiamſi qui ſuſcipit illũ, ſit in peccato: atque ideo dum iſte in peccato cum ſpiritu ſancto poteſtatẽ accipit gratiam illius tamẽ ob peccatum ſuũ non accipit. ¶ Altero vero modo datur ſpiritus ſanctus à Chriſto tanquam doctor, illuminator, & miraculorum operator: quomodo in die Pẽtecoſtes dedit illum diſcipulis, quãdo rudes & imperiti piſcatores illuminati ſunt ſuper omnes doctos & ſapientes mũdi huius, ſicut promiſerat eis dñs. Quando venerit paracletus, ſpiritus ille veritatis, is docebit vos omnem veritatẽ. Ille eos omnes docuit linguas. hinc ſcripturas quas non didicerant, intellexerunt, miracula magna operati ſunt, non minora iis quę fecit dominus: pleraq; etiam huiuſmodi, quæ magis admirati ſunt homines quàm illa Chriſti: iuxta illud, A mẽ dico vobis, qui in me credit, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora iis faciet. Præterea ſpirius ſanctus illis in die Pẽtecoſtes ad confirmationẽ datus eſt robur. vnde factũ eſt, vt qui antea horrebãt & trepidabãt non auſi etiã conuenire interdiu, tũc tandẽ in die Pẽtecoſtes intrepidi prodibant ad concilia Iudæorũ, neq; magiſtratus eorũ & principes amplius formidabãt. Sicut ergo dominus apoſtolis ſpiritũ ſanctũ hic dedit ad opus miniſterij, in ſacramẽtũ pœnitentiæ adminiſtrandum, ad abſolutionem peccatorũ: ita iiſdem illum di e Pentecoſtes contulit, in omni perfectione & plenitudine, teſtaturq; adeo idipſum Lucas, inquiẽs repletos eos omnes eſſe ſpiritu ſancto. Vtque maxime ſpiritũ ſanctum acceperint etiã in die Paſchæ, tamẽ expectare eos adhuc oportuit, dum plenitudinem virtus & gratiæ illius acceperũt in die Pentecoſtes. 4 Quòd ſi itaque ſcripturas iſtas omnes inter ſe conferamus, cõperiemus vtique quoniã ſicut ſpirit9 ſanctus bis apparuit viſibiliter ſupra Chriſtũ, ita & Chriſtus eundem viſibili ſpecie contulit apoſtolis: & ante Chriſtum ille nec miſſus neque viſus eſt vnquam, etiã in veteri teſtamẽto: quæ omnia ſuo nõ carent myſterio, ſicut in feriis Pente coſtes enarrabimus. Hic vero in noſtra miſſione ſpirit9 ſancti, quæ die Paſchæ facta eſt, ipſe ſe dñs declarat & aperit, in quem finem ſpiritum ſanctum dederit apoſtolis, nimirum in remiſsionem peccatorũ. Cur autẽ in forma afflatus

Ioan. 16.

Ioan. 14.

Act. 2.

contulerit ipſis eum,quando omnia indicia & ſigna cõformia eſſe debent ſignato in quibuſdam conditionibus, patres ſancti ſic ſentiunt,Spiratio ſeu efflatus in homine,argumẽtum & ſignum eſt vitæ:quo nomine ſi quis vel exanimis iaceat,vel extremum agat ſpiritum,in eo periculũ fieri ſolet an ſpiret adhuc. Quando igitur argumẽtum vitale ſpiratio eſt,facile colligi poteſt,cur ſpiritus Dei in ſpecie afflatus ſit datus,cum hic poteſtatẽ contulerit apoſtolis Chriſtus : qua illi freti,ſenſum & vitam gratię infunderent, & velut inflarent in omnes, quatenus illi à peccatis liberi, gratiam Dei conſequentur:ſicque viuerẽt Deo, & in ipſis viueret Chriſtus:deinde vt flatum haberent bonum & ſalutem:hoc eſt, externum conuictum bonæ vitæ, & probata morum exempla,quibus ſignis diſcerni poſſent à cæteris atque agnoſci, quia vitam gratiæ haberent:quod & nobis donare dignetur dominus noſter Ieſus Chriſtus, Amen.

HOMILIA QVINTA EIVSDEM *dominicæ.*

SIMVL atq; chariſsimi in Chriſto fratres, die tertia cum reſurrexiſſet domin⁹, veſperi apparuit diſcipulis ſuis,manus & latus oſtendit eis, ſpiritum quoque ſanctũ dedit & dixit, Accipite ſpiritum ſanctum,quorum remiſeritis peccata,remittentur eis. & quorum retinueritis,retenta ſunt. Magnum, ſtupendum & admirandum hoc eſt verbum, nobiſque miſerrimis hominibus lætum & ſalutare. Ecce enim poteſtatem remittẽdi peccata ſoli Deo propriã, Chriſtus hic hominibus cõmunicauit. At proprium eſſe illud Dei munus ipſe teſtatur

Eſa. 43. dominus,per prophetam ſic dicẽs, Ego ſum , ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas ꝑpter me.addit Gloſſa , propter me tantum Eſtq́, id ipſum rationi conſentaneum quoniam quis tranſgreſſorem legis à peccato liberaret , niſi qui idem

Oſea 13. & dominus eſt legis? Quamobrem & Oſeas dicit, Perditio tua ex te eſt Iſraël , tantum vero ex me auxilium. Plena eſt iis omnibus ſcriptura vniuerſa. ¶ Nam & Ioãnes cũ Chriſtum digito demonſtraret,dixit, Ecce agnus Dei , ecce qui tollit peccata mundi. Neque Dauidẽ latuit quiſnã peccata

Pſal. 50. remitteret.quidẽ ait,Cor mundũ crea in me Deus,& ſpiritum rectũ innoua in viſcerib⁹ meis. & in alio loco,Copio-

Pſal. 129. ſa apud dominum redẽptio. Quid multa?nemo eſt qui hoc contro

controuertat,quin potius in eo omnes conſentiũt, Deũ ſolũ remittere peccata. ¶ Et quanuis ſolus Deus poteſtaté habeat remittendi peccata,peculiaris tamen hæc miſericordia Dei,quod eminenté & eximiã illam authoritaté etiã hominibus cõmunicauit:iamq́ue in hunc vſque dié homines etiã ſuo loco ſinit peccata dimittere, vt miniſtros & cooperarios neq; enim mentiri poteſt ille qui dixit,Cuicunq; remiſeritis peccata,remiſſa erunt.Sic Auguſtinus ſuper hunc locũ dicit,Eccleſiæ charitas quæ per ſpiritũ ſanctũ diffũditur in cordibus noſtris,participũ ſuorũ peccata dimittit eorum auté qui non ſunt participes,tenet.Et alibi,Sacerdotes poſſunt confitentibus parcere.nã quibus ipſi peccata remittũt, iis Deus remittit. Etſi ergo Chriſtus præ omnibus aliis clauẽ poſsidet remiſsionis peccatorũ,ſicut dñs per os prophetæ prędixit,ſe daturũ clauẽ Dauid ſuper humerũ illius, ſic vt ſolus ille claudat,nemoq́; aperiat:ex imméſa tamen charitate erga nos, eandẽ nobis quoq; cõmunicauit. Sicq́ue ſi ſcripturę locos vndequaq́; cõportes,videbis remittere peccata principio Deũ deinde Dei filiũ Chriſtũ Ieſum,mox ſacerdoté Chriſti miniſtrũ. Et quia ſinguli ij ſingulas oportet habeant claues,claues quoque triplices erũt.Siquidé Deus præcipuã illam clauẽ habet authoritatis,de qua ſi locuti eſſent Iudæi,cũ clamarent,quiſnam peccata remittere poſſet, niſi ſolus Deus,culpãdi nõ eſſent. Alia etiã adhuc clauis eſt excellentiæ,eamq́; ſecundũ humanitatem ſuam Chriſt⁹, vt nobiliſsima anima habuit:quoniã dixit,vt ſciatis quia filius hominis poteſtaté habet remittendi peccata,ecce dico huic, Surge,&c. Eodé pertinet illud Ioannis, Hoc dicit verus ille & ſanct⁹,qui habet clauẽ Dauid:aperit, & nemo claudit: claudit,& nemo aperit. Clauis porro tertia, miniſterium quoddã eſt tantũ.quod Deus ex gratia hominibus cõmunicauit:idq́; in nouo teſtamento ſolũ,apoſtolis primũ in die Paſchæ, & deinceps ſemper presbyteros,qui vero & eccleſiaſtico ordine cõſecratur. ¶ Sequitur hinc,chriſtianos non eſſe,ſed Iudæos,quotquot iam aduerſus ſacramentum pœnitentiæ obgãniunt, Vah,ſolus Deus peccata dimittit. quid opus hic presbytero,q peccata dimittere nõ poteſt?En coruos hic tibi, milũoſq; veteris teſtaméti, in quo nulla poteſtas talis de peccatorum remiſsione data fuerat: ibi tantum clamabãt ignorare ſe vim & efficaciã euangelij,neq; intel-

Ioan. 20. *Auguſt.* *Eſa.* 22. *Mar.* 2. *Matth.* 9. *Apoc.* 5.

ligere gratiā & miſericordiā Dei, qui immenſa ductus miſeratione & benignitate, ſubiudices nobis conſtituit ſacerdotes, qui confeſsiones audiunt. Verùm hic quoq; gratiā illam tantā reſpuūt temerarij iſti & audaculi chriſtiani, dum peccatorum ſuorum confeſsionem ſoli Deo patefacere volunt: neque vidēt confeſſorū ſibi contingere nō raro carnificem & lictorem, tandem vero & ipſumdiabolum. Verùm non eſt, quod in hac iſtorū cum Iudæis collatione mihi tantum credas. En ſcripturam hic tibi. Marcus refert Chriſtum reſpexiſſe fidem baiulantium & portantiū paralyticum, dixiſſeque, Fili remittuntur tibi peccata tua. ibi ſtatim nō defuerunt ex phariſæis quidā, cogitātes in cordibus ſuis quid ille ſic loqueretur, quídue Deum blaſphemaret, quādo remittere peccata, niſi Deus, nemo poſſet. Eſtq́; id ſane verū, quia remittit Deus peccata, ſed id tamen non facit ſine medio, miniſterio ſcilicet inferiorū iudicium ſacerdotū. Cyrillus hic breuiter dicit, Solius Dei eſt vt poſsit à peccatis homines ſoluere: at abſurdum interim non eſt peccata remitti poſſe ab illis, qui ſpiritum ſanctum in ſeipſis habeant.

Mar. 2.

2 Geminā quoq; hic conſpicimus poteſtatē, quā vtramque Chriſtus dedit apoſtolis, alteram ſoluēdi & ligādi, alteram remittendi peccata & retinendi. illamq́ue poteſtatē claues eccleſiæ appellare ſolemus, vel etiam claues cœli: vt iam rectè dicatur ſacerdotem qui cōfeſsioni pręficitur, claues habere cœli. neque id ſane ſacerdotū aut monachorum eſt commentū. Chriſtus ipſe ſic locutus eſt, quādo poteſtatem illā immenſam & ſublimē apoſtolis ſuis ante paſsionē ſuā promitteret: dicēs, Amen dico vobis, quicquid ligaueritis ſuper terram erit ligatum in cœlis. & deinde peculiariter Petro, Tibi, inquiēs, dabo claues regni cœlorū: & quicquid ligaueris ſuper terrā, erit ligatum in cœlis: Ecce quomodo poteſtatē hanc Chriſtus ipſe clauiū nomine expreſſit: quā ob rem ſic tu quoq; appellare debebis. hæc enim eſt illa clauis, qua ſalutare ſanctæ pœnitentiæ ſacramentū fidelibus communicatur. neque enim cōtritio iſta ſacramentū eſt, neque confeſsio, opera tantum hominū, quāuis ad hanc rem & ipſa neceſſaria. Sed cū ſacerdos dicit & exprimit ipſa verba abſolutionis, poteſtate ſibi diuinitus cōceſſa, tūc ſacramentū conficitur. Igitur verba illa cum humilitate caput inclinans ſuſcipe, quoniā hic tibi gratia ſpiritus ſancti confertur,

Mat. 18.
Matt. 16.

fertur, & remiſsio peccatorũ, non id vtique ex contritione tua vel confeſsione, quãuis vtraq; neceſſaria eſt, ſed ex merito paſsionis Chriſti & ſanctiſsimi ſanguinis illius: qui tũc expurgat animam tuã, quando ſacerdos verba abſolutionis profert poteſtate clauium ſibi diuinitus conceſſa. Et ecce iã hinc apparet, quidnam ſit pœnitentiæ ſacramentũ: & quum omnia ſacramenta ſigna ſint efficacia eius quod deſignãt, eo quòd inſtitutio illorũ & virtus ex ſanguine & merito ſunt domini noſtri Ieſu Chriſti, ex cuius latere etiã veluti promanarũt. Quòd ſi ergo & pœnitentia ſacramentum eſt, vti eſt veriſsime, credẽdũ iam tibi incũbit, vbi omnia quæ tuarum ſunt partiũ feceris, hoc eſt, vere cõtritus & integre ſis cõfeſſus, tunc inquã credendũ eſt tibi, peccata tua vere eſſe remiſſa: quando hoc tibi ſignum certum & efficax adhibueris, hoc eſt, ſacerdotis obtinueris abſolutionẽ, quo certiſsimũ te Deus ipſe reddit & efficit. Crede igitur fortiter peccata tibi remitti per meritũ amariſsimæ paſsionis & mortis domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius hic particeps efficeris per verba ſacerdotis abſoluentis. ¶ Eſtq; hic accurate põderandum ꝙ hic dominus apoſtolis poteſtatem dedit peccata remittẽdi & retinẽdi, vel vt Matthęus ait, ſoluẽdi & ligãdi, cõtra Neochriſtianos temere obgãnientes, claues nõ eſſe ſacerdotis, ſed cõgregationis totius, ita vt eaſdẽ tamen ſacerdos omni petenti dare cogatur, &c. O inſaniã, ô ſtuporem, imo ſtupiditatẽ hominũ. Et qũo ſic ſacerdos poteſtatẽ haberet ligandi & retinendi, vt habent verba Chriſti? Eſt ergo quod credas, habere ſacerdotem poteſtatẽ remittendi tibi peccata & abſoluendi. Quòd ſi tamẽ confiteri recuſes iuxta conſuetudinẽ eccleſię, vel etiã cõtritionẽ nullam habeas de peccatis cõmiſsis, vel denique conſtituas tibi denuo peccata iſta iterare, cũ vero te ligat, neque quicquam abſoluit, quoſdã etiam fortius aſtringit vinculo excommunicationis.

3 Sequitur iam ex hoc loco & cæteris etiã euangeliſtis, confecrationem ſacerdotalẽ in gemina conſiſteret poteſtate. Altera eſt, quã habet ille ſuper verũ corpus Chriſti: alterã vero habet ſuper corpus Chriſti myſticũ. Prior illa hæc eſt, quod ab eo per verba in hoc à CHRISTO inſtituta, corpus Chriſti verũ in officio miſſæ conficitur, ita vt q̃ primũ verba cõſecrationis protulerit ille, ſtatim hic ſit ipſiſsimũ, vt ſic dicã, corpus Chriſti ſub ſpecie panis. Iſtaq; pote- *Poteſtas ſacerdotij.*

ſtas apoſtolis in cœna data eſt, quando inſtituto hoc venera-
Matt. 26. bili ſacramento, dixit dominus, Hoc facite in meam cõme-
Luc. 23. moratione͂. His verbis & tũc ille apoſtolos fecit ſacerdotes,
& in hodiernũ quoq; diem, ecclesiæ presbyteros conſecrat.
¶Neque tamen illi tunc ex integro fuerunt ſacerdotes. denique enim in die Paſchæ, quando veniens ad eos dominus inſufflando dixit, Quibuſcunque remiſeritis peccata, &c. hinc inquam demum poteſtate͂ acceperunt etiam ſuper corpus Chriſti myſticum, hoc eſt fideles: effectiq́ue ſunt ſacerdotes & presbyteri perfecti, ſicut & hodie epiſcopus ordinandis presbyteris inſufflat in aures, manúſque capitibus eorum imponit, & iis verbis presbyteros integre cõſtituit.
¶Quæret aute͂ curioſus aliquis, Quur tunde͂ dominus apoſtolos in cœna ſemiſacerdotes tantum crearit, & dilatatam poteſtate, altera die Paſchæ tande͂ claues illas tradiderit? Ad hoc ſane reſpõderi poteſt, in cauſa fuiſſe, quod ipſe nõdum clauem ſignificatiuam portauerat, cruce͂ ſcilicet, iuxta illud,
Eſa. 22. Clauis domus Dauid ecce ſuper humerum eius. Hac nimirum claue Chriſtus portas inferorum confregit, hac purgatorium reſerauit, infernum concluſit, cœlumq́ue aperuit. Quo nomine priuſquam totam Adæ culpam reſolueret, claues iſtas quum paſſus nondum eſſet, diſcipulis nõ dedit. Verum ſimul atque reſurrexit, diabolum infernum & mortem ſubegit, data tunc ſibi omni poteſtate in cœlo & ſuper terram, tum denique illam contulit diſcipulis, dicens primo, Sicut me miſit pater, ita & ego mitto vos. deinde inſufflan-
Matt. 28. do, Accipite ſpiritum ſanctum. Quorſcunque remiſeritis peccata ſeu retinueritis, remiſſa vel retenta erunt. O admiaandam Dei gratiã & immenſam miſericordiam, ſiccine dominum ſtare ſente͂tiæ ſerui? Ecce enim creator omniũ Deus, ſeruaturum ſe ſpondet, quicquid dictarit creatura, tanta eſt miſeratio diuina. nos modo curemus gratiam illam tantam non reſpuere, ſed vltro & cum gratiarum actione ſuſpicere.

4 Adhuc ſequitur, omnes quotquot iã legitime cõſecrantur ſacerdotes, æqualem habere poteſtatem, & conficiendi in miſſa corpus Chriſti, & remittendi peccata vi clauium.
¶Quæres hic, vnde fiat, quod non omnibus ſacerdotibus liceat audire cõfeſſiones: deinde quur Papa & epiſcopi nonnullos ſibi reſeruent caſus, in quibus ſimplici ſacerdoti non liceat abſoluere, Reſpõdeo ad hæc, verum quide͂ eſſe, quod omnes

omnes ęque ſacerdotes poteſtatē habent tum miſſam legendi, tum vi clauiū abſoluendi: ſed quod nō omnibus licet confeſſiones audire & abſoluere. id ſane nō defectu fit poteſtatis, ſed materiæ, quæ ſibi ſubdita nō eſt. Id vt intelligas, ecce præter illam geminam poteſtatē ſacerdotalem adhuc alia ſupereſt, quam iuriſdictionē dicimus, quando vel multum vel paululum plebis alicui cōcreditum eſt in ſuam curā, vt parocho populus parochialis cōmiſſus eſt, epiſcopi tota multitudo diœceſis ſuæ, Papæ vniuerſa eccleſia. Eaq́; ſane poteſtas æqualis nō eſt, quando parochiarum nō omnium æqualis eſt multitudo & cōgregatio ſubditorū: & ibi ſine ſpeciali venia nō licet cuiquam in alterius iuriſdictionem mittere manū, ſed ſuis eſſe terminis contentū, ſicut ſuis limitibus parochias circūſcripſit Dionyſius. Eccleſias ſingulas ſingulis presbyteris dedimus, parochias & cœmeteria eis diuiſimus & vnicuique ius propriū habere ſtatuimus, ita videlicet vt nullus alterius parochiæ terminos inuadat. Si autē vnuſquiſque terminis ſuis cōtentus, & taliter eccleſiam & plebē ſibi cōmiſſam cuſtodiat. vt ante tribunal ęterni iudicis ex omnibus ſibi cōmiſſis rationē reddet, & nō iudicium, ſed gloriā pro ſuis actibus percipiat. Quanuis ergo quilibet ſacerdos abſoluendi habet poteſtatem, q̄ diu tamen ſubditos nō habet, poteſtate hac vti ne pręſumat. Verum quū alicui animarū cura demandatur, tunc ei. qui antea poteſtatē habebat, etiā materia ſubiicitur, vt ſic deinceps poteſtate ſua vti poſsit. fuitq́; ſane hoc ſummopere neceſſarium. quū enim præcipiat Paulus inter chriſtianos ordinate omnia fieri debere, & ipſe etiā ſpōſus eccleſiam ſuā videret inſtar aciei caſtrorū ordinatam in hac quoque re ordinē decet obſeruari, vt quilibet ſciat & agnoſcat ſuperiores ſuos & animarū curatores, atq; viciſſim ſacerdos non ignoret quinam qui ſibi ſint cōmiſſi: & vt Sapiens dicit, diligenter agnoſcat vultum pecoris ſui, ſuóſque greges cōſyderet. Profecto ſiquidem, quantū iam mali hinc proueniat, quod parochis ſubtrahuntur ſubditi, quod huc illuc ad cœnobia & neſcio quo nō curſitatur ab omnibus citra veniam, ita vt ſcire nequeāt plebani, quales ſe exhibeant ſubditi ſui num cōfiteantur, num chriſtiano more aut Turcico viuant, quilibet pro ſe expendere facile poteſt. Vtique hoc certū eſt, inde ampliſſimā feneſtram, imo ianuā & portam patentiſſimā aperiri ſectis & hęreſibus. Equidē tempo-

12. q. 1. Eccleſ.

1. Cor. 14.
Cant. 6.

Prou. 27.

ribus noſtris vtiliſsimũ duxero ſi ſancta illa & vetuſtiſsima
16.q.1.c. 1.c. qui vere. concilia, Nicenũ & Calchedonenſe, conſtitutiones etiã Paſchalis & Alexandri reuocarentur: & fratres iſti non adeo parochialia iura ſibi vſurparent, cœnobiaq́ue quæ inſtituta ſunt in parochiarũ adiutoria, non fierẽt earundẽ corruptoria. Non tamen dixerim hæc, animo fratribus bonis detrahẽdi, ſed regimini eccleſiæ pro noſtro tempore arbitrarer hoc magis cõuenire. ¶ Habẽt itaq; ſacerdotes æqualiter omnes poteſtatẽ abſoluendi, ſed ea nõ poſſunt omnes æqualiter vti, quod exigat etiam ſubditum habere peccatorẽ, ſcilicet cõ-
Mar.9. fitẽtem. Et tunc demũ poteſtate ſua vti licite poteſt. Et ſicut ſuperior inferiori poteſtatẽ largitur ſuper plebẽ ſiue parochiam aliquam: ita rurſus eidem manus poteſt occludere, ne in quibuſdã caſibus abſoluat, quãuis id ſine rationabili cauſa fieri non debeat. In caſu tamen quũ iam imminet vltimus articulus mortis, poteſt in eo conſtitutũ abſoluere, quilibet ſacerdos ab omnibus peccatis, ſi parochi copia haberi non poſsit, corruũtq́; hic omnes caſus reſeruati. Iſtamq́; poteſtatem iuriſdictionis dedit dominus Petro, quando ipſum ſupremum conſtituit eccleſiæ præſidẽ, dicens ad eũ tertio, Pa-
Ioan.21. ſce oues meas. tũc enim illi oues omnes, omnes ſcilicet fideles, in omni plenitudine ſubiecit. Oremus ad dominum.

HOMILIA VI. ET VLTIMA SVPER *euangelium dominicæ primæ poſt feſtum Paſchæ.*

SVPERIORI homilia chariſſimi diximus, quomodo apoſtolos ſuos dominus, nunc demũ perfectos cõſecrarit ſacerdotes à reſurrectione ſua, largit⁹ in hoc eis poteſtatẽ clauiũ regni cœlorũ, remittendiq́ue ſimul & retinendi peccata. vbi magna oritur quæſtio, ex eo ꝙ ſanctus Thomas hic nõ interfuit, quapropter neq; perfectus fuiſſet ille ſacerdos, neq; habuiſſet pote-
Ioan.20. ſtatẽ remittẽdi peccata: ſed nec Chriſtus ei pręſtitiſſet, quod
Matt.18. nõ minus ipſi q̃ cæteris ꝓmiſerat apoſtolis. Mouit hãc dubi-
Cyrillus. tationẽ etiã Cyrillus, eſtq́; hæc ꝓpemodũ ſua ſentẽtia, quod virtus ſpiritus ſancti ex volũtate Chriſti dantis illũ, promanauit in omnes apoſtolos: atq; ideo ex liberali datoris munificentia: nõ præſentes tantũ apoſtoli acceperũt ſpiritum ſanctum, ſed & qui tũc aberat Thomas. Eſſe autẽ hoc veriſsimũ & nemini in dubiũ vertendum, biblicis etiã ſcripturis cõfir-
Nume.11. mabimus. Præcepit dominus Moyſi, vt eligeret ſeniores ſe-

ptuaginta,

ptuaginta, illosq́; adduceret ad ianuã tabernaculi: tuncq́ue ſe deſcenſurũ, & cum ipſis colloquuturũ, accepturũ quoque ſe de ſpiritu ſuo, & daturũ illis. Quo facto, deſcẽdit dominus in nube, & dedit eis de ſpiritu Moyſi, cumq́ue in ipſis conquieuiſſet ſpiritus, cœperũt ꝓphetare, & nõ deſierũt. Deerant tamen tunc ex illis duo, Beldad, & Medad, qui remanſerant in caſtris, ſuper quibus etiã requieuit ſpiritus domini, quoniã & ipſi cõſcripti fuerant, licet tabernaculũ ingreſſi nõ erant. nihilo tamen ſecius prophetabant etiã in caſtris. Et quamuis illud Ioſue Moyſi indicabat, quaſi inſinuare volens, vt iuberet, Moyſes tamen recuſauit, ſuſtinẽs & pati paratus, etiam ſi vniuerſo populo ſpiritũ ſuum daret dominus ad prophetandum. Quòd ſi igitur Deus gratiã hanc tantam per electionẽ Moyſi ab ipſo legiſlatore electis cõtulit & donauit in veteri lege, qua fronte quis negabit electos à legiſlatore euangelico, etiam abſentes gratiam ſpiritus ſancti cõſequi, vel eo maxime quòd ſicut ſeptuaginta illi Moyſi, ita apoſtoli ſucceſſerunt Chriſto? Et ſi igitur abfuerit Thomas, priuatus tamen nõ eſt participatione ſpiritus ſancti, quãdo ex eorum numero fuit, qui dignitate apoſtolica exornati erant, & ad quos veluti proprie pertinebat ſpiritus ſanctus.

Thomas abſens ordinatus.

Cõfeſſio.

2 ¶ Videmus hic porro à Chriſto inſtitutam eſſe confeſſionem, ſicq́; Neochriſtiano loqui aduerſus euangelium, & miſere imponere ſimplicibus dum blaterant cõfeſſionẽ non eſſe diuinitus inſtitutam. Quũ plane cõtrarium hic videant, nec tamen attendant validiſsime errorẽ ſuum refelli atque retrudi. Manifeſte ſiquidem ex verbis Chriſti patet, illud ſacramentum pœnitentiæ aliqualiter eſſe iudiciale, ita vt ſacerdos confitenti vel remittere peccata debeat, vel retinere. Iam vero ſententiam ferre iudex nõ poteſt, niſi prius audita & agnita cauſa. Quoniam iniquus eſt iudex, quiſquis non bene ponderat, & quaſi æquiſsima libra trutiuat cauſam ſuper qua laturus ſit ſententiam. ¶ Facile iam hinc colligitur, quanta ſit Neochriſtianorũ ſiue ſtoliditas, ſiue inſania, qui qua ſunt temeritate, accurrũt ad ſacerdotẽ, & aiunt, Venerabilis domine, iam ego peccata mea cõfeſſus ſum Deo, doleo de illis, & peto abſolutionem. Audi obſecro & conſydera veſaniam hominum & ineptiam: cõfitentur Deo, & nolunt ex eo abſolutionem, inſulſi & ridiculi non attendunt, quàm multi iſtorum qui cõfeſsi ſibi videntur Deo, abſolutionem

l. de qua re. ff. de Iud.

acceperunt à carnifice. vnde colligere licet eos diabolo potius eſſe confeſſos. volunt eis ſufficere confeſſione, quam fecerunt Deo, & nolunt confidere quòd Deus eos abſoluat.

¶ Sed quid eſt obſecro quod ex me tibi dari cupis abſolutionem? Non aliunde id vtiq; procedit, niſi quod aliquanto plus poteſtatis penes me agnoſcis, quàm apud quẽuis alium laicum. Verũtamen neq; mihi alia eſt poteſtas, quàm ea quã
Ioan.20. hic mihi Chriſtus dedit ſuper remiſſione peccatorum: ſimul autem ille mihi etiam poteſtatem retinendi peccata cõtulit. Nunc ergo quomodo ſcire poſſum, quũ recte clauib⁹ vtar, remittere ne tibi peccata an retinere debeam, ſi quidẽ ea mihi non recenſes? Aut quod ego tibi feram iudicium in re incognita? Cõfitere igitur, & tunc cognoſcam, retinere ne tibi debeam peccata tua, an remittere. Quod ſi dices in iis verbis Chriſti nullam fieri mentionem cõfeſſionis, ſed abſolu-
Bernar. tionis tantũ, ſtatim tibi in foribus eſt reſpõſio ex Bernardo, dicente opus id minime fuiſſe, ſed ſuffeciſſe hic ægro oſtendere medicũ. quiſquis enim grauiter laborat & ſanari cupit, ſcitq; ſibi paratũ eſſe medicũ, vltro curabit, vt quocũq; modo queat illum accedere vel accerſire. Sic itaq; & tu fac, ſi te ægrotũ agnoſcis in anima tua, ecce tibi Chriſtus medicũ exhibuit ſacerdotẽ. tu ergo ſi ſanari vis, hũc quęre, hũc accede: & hic quidẽ eo magis, ꝙ quilibet peccator tenetur gratiam Dei debitã requirere, ſi modo Deũ ſuper omnia diligit. Nõ poteſt autẽ viam vel expeditiorem vel tutiorem habere acquirendæ gratiæ, quàm abſolutionẽ iſtam ſacerdotis. Quãobrem etiã Lutherus quanuis hoſtis eccleſiæ, tamen fatetur nos ſufficientes Deo gratias agere nõ poſſe pro immenſa & ineffabili gratia & miſericordia ſua, quam ille nobis etiam hic contulit in remiſſionem peccatorum. Quo enim pacto irrequietæ & imbecilles quorũdam conſcientiæ pacari fœlicius faciliuſque poſſent, q̃ hac expeditiſsima ratione abſolutionis ſacerdotalis? Inducerem hic plura niſi eadem haberes in parte de ſeptem ſacramentis, & lib.2. de pœnitentia.

3 ¶ Etſi hic clare dominus hæreſim refellat, quæ pœnitentiæ aduerſatur: fuerũt tamen adhuc alij (vt nulla eſt calamitas ſola) hæretici, qui ex hiſce verbis colligere voluerũt, neminẽ qui in peccato ſit mortali conſtitutus, poſſe peccatorẽ alium ſibi cõfitentem abſoluere, eo ꝙ quũ ſit legatus ipſe, alterius nexũ & vincula non queat exoluere: præter hoc quod hic

hic etiam ex ordine literæ liquere exiſtimant, quando dixit dominus, Accipite ſpiritũ ſanctum, quorũcunq; remiſeritis peccata. Volũt ergo hinc elicere, quòd quiſquis peccatavelit aliis remittere, eum quoq; prius oporteat habere ſpiritũ ſanctum. Quòd ſi hoc verũ eſſet, quàm miſera foret eccleſia, tota in ambiguo & dubio cõſtituta, quoniã ſi filius cõfeſſionis ignoraret, an cõfeſſor ſuus in gratia Dei eſſet aut extra illã, incertus quoq; eſſet de abſolutione: & ſic omnia in eccleſia eſſent dubia, incerta & ambigua, quòd tamen de Chriſto ne leuiter quidẽ ſuſpicandũ eſt, quaſi nõ melius proſpexerit ille eccleſiæ ſuæ, niſi vt ſic ipſam ſuper ſtipulas & arenã ædificarit. Quin potius rectiſsime decreuit eccleſia errorem eſſe, ſi quis dicat eum qui in peccato mortali conſtitutus eſt, non poſſe abſoluere ſibi confitentem. ſiquidem poteſtas abſoluendi fundata nõ eſt ſuper gratiam ſpiritus ſancti, ſed ſuper donum illius, quod iuſtis & peccatoribus commune eſt. *Matt.7.*

¶ Id vt rectius intelligas, noris geminã eſſe gratiam ſpiritus ſancti: altera eſt, quæ gratum hominẽ Deo facit & charum, vnde charitas quoq; cõmuniter gratia dicitur: ſiquidem hominem pium reddit & iuſtum. ſic Paulus, Iuſtificati, inquit, per gratiã ipſius. & iterum, charitas dei diffuſa eſt in cordibus veſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt vobis. Hæc gratia ſacerdoti neceſſaria nõ eſt, abſoluere volenti, quãuis deceat hoc quidem, vt habeat gratiã Dei, vt ſublime & præcelſum miniſteriũ illud indigne nõ perficiat: iuxta illud, Iuſte quod iuſtũ eſt exequere. Tota autẽ vndiq; plena eſt ſcriptura, quam ſanctos & impollutos eſſe conuenit miniſtros Dei, cuius rei rationẽ reddit dominus, Sancti, inquiẽs, eſtote, quoniã & ego ſanctus ſum. Neque dubium eſt, quin iſta quoq; gratia apoſtolis hic ſit augmentata. Inde doctores ſancti cõcluſionem colligunt huiuſmodi, Si quãdo ſacerdos in peccatis cõſtitutus, officio ſuo ſacerdotali fungitur, ſiue miſſas legendo, ſiue abſoluendo, peccat ille quidem mortaliter, ſed tamen ſacramentum in ſe conficitur, licet non ſine notabili ſacerdotis detrimento. ſit enim illi idem quod in candela ſuccenſa euenit, vt ait Nicolaus Papa, reſpondens ad conſulta Bulgarorum, quæ ſibi quidem detrimentum præſtat dum ardendo conſumitur, aliis vero lumen in tenebris adminiſtrat. ſic igitur & ille aliis cõmodũ exhibet, ſibiq; interim diſpendiũ præbet. Vſqueadeo & magni cõſtat & vere *Deute.16.* *Leuit.20.* *15.q.vlt. cap.vlt.*

immenſum eſt miniſterium eſſe ſacerdotem, ſed periculoſum, quanuis ſane ſi quis in eo qualem oportet ſe exhibeat, beatum vtiq; reddat. O enim fœlicem, ô beatum, ô angelis, imo Deo proximũ ſacerdotem, quiſquis in Gratia Dei officium ſuum facit. Altera porro gratia neq; iuſtum, neq; Deo reddit acceptum. ſiquidẽ donum tantũ eſt à Deo gratis datum: vnde & in vniuerſum donum magis q̃ gratia nuncu-
1.*Cor*.12. patur. de ea Paulus ad Corinth. loquens, dicit, Cuiq; datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Vni quidẽ datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ in eodẽ ſpiritu, alij gratia ſanitatum in eodem ſpiritu, alij prophetia, &c. Ecce hæc dona ſunt ſpirit9 ſancti: neq; tamen ideo vel probum vel iuſtum faciunt quenquã, quod te vel ſolus Caiphas docere poterit, qui quũ conſilia moliretur, & inſidias strueret aduerſus Chriſtum, tamen quia (vt ait euangeliſta) pon-
Ioan.11. tifex erat anni illius, ex ſpiritu ſancto ꝓphetauit dicens, Expedit vt vnus moriatur pro populo, magis q̃ vt gẽs tota per-
Nume.21. eat. Teſtatur idem & Balaam, qui quũ malignus eſſet, & pecuniam accipere maledicturus populũ Iſraël, donum tamen habuit prophetiæ, donum ſpiritus ſancti. Eodem pertinet il-
Matt.7. lud, quod dixit dominus venturos ad ſe qui dicant, Domine domine, in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus: ſe tamen eis reſponſurum, Neſcio vos. Ita hic quoque, omnes qui poteſtatẽ accipiunt vel vſurpãt abſoluendi, donum habent ſpiritus ſancti, quoniam & poteſtas illa non niſi per ſpiritum ſanctum datur. Veruntamen non omnes iſti gratiam ſimul accipiunt ſpiritus ſancti, quo etiam boni & iuſti efficerentur. Alteram hanc, ſcilicet poſteriorẽ, quum habeant gratiam ſemper, priori tamen carent aliquando.

¶ Quanuis hoc quidẽ verum eſt, atque hic te ſcire cõuenit, quòd ſacerdos officio ſuo ſine gratia & ſanctimonia nõ perfungitur: non ſic tamen, quòd tum gratia, tum ſanctitas illa ſit in perſona ipſius, ſed in vniuerſa illa catholica eccleſia. Quilibet enim ſacerdos, quanuis in perſona ſua ſacerdos, conſecratur & efficitur, nõ tamen id ſit pro ſua tantum perſona, ſed illa vniuerſali eccleſia. Itaq; ſiue miſſam celebret, ſiue abſoluat, id omne tanq̃ miniſter eccleſiæ facit, & nomi-
Auguſti. ne ipſius eccleſiæ. ſicque intelligendus eſt Auguſti. cum dicit claues nõ vni datas eſſe, ſed vnitati. neque enim eſt quod inde coniicias, nullam hominis perſonam habere claues, ſed

quia

quia pro eccleſia habeat,non pro ſe. Semper autem eccleſia ſancta eſt, gratia ſpiritus ſancti nunquam deſtituitur: ſic fit vt quanuis ſacerdos ſacramentum aliquod conficiens, gratiam Dei non habeat,eccleſia tamen illa non careat. Non aliter quàm ſi tu ſeruo cuipiam tuo, in peccatis conſtituto, quid des pauperi porrigendum, licet ille peccator ſit,nihilo tamē minus eleemoſyna tibi, modo in gratia Dei exiſtenti,meritoria eſt vitæ æternę,etſi ſeruus tuus omni vitiorum genere ſit obſtrictus. Ita hic quoq; quanuis miniſter ſit prauus,nihil refert,dummodo principalis,ſcilicet eccleſia,gratiam Dei habeat. Et hoc eſt quod in officio miſſę etiā profitetur ſacerdos,priuſquam ſacramentum ſumat,dicēs, Domine Ieſu Chriſte, qui dixiſti apoſtolis tuis, pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: ne reſpicias peccata mea, ſed fidem eccleſiæ tuæ,eamq́ue ſecundum voluntatem tuam pacificare,cuſtodire, coadunare & regere digneris, &c.

4 ¶ Et ſi multa adhuc ſuperſint, quæ de clauibus pœnitentiæ dici poſſent,tamen iis omnibus ſuperſedeo.maloq́ue finem facere hic & concludere cum verbis Chryſo. dicētis, *Chryſoſto.* Magna eſt ſacerdotalis dignitas. cui dimittit peccata, huic ſunt dimiſſa.¶ Quamobrē & Paulus dicit,Obedite præpoſitis veſtris,& ſubiacete eis. *Heb.13.* Tu rem tuā curas,quàm ſi bene ordinaris,nulla tibi alia ſolicitudo impendit. Sacerdos ſi vitam ſuam diſpoſuerit, tuam autē non diligenter curauerit, cum impiis in gehennam detrudetur: & nonnunquam non propriis actionib⁹,ſed noſtris damnatur, niſi omnia quę ad ſe ſpectant,efficiat. Cum igitur periculi magnitudinem videatis,multa eos beneuolentia proſequamini:quòd & Paulus ſignificauit, dicens, *Hebr. 13.* Ipſi peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.ideo maxime colēdi ſunt, & infra,Sacerdos ſi debitum à nobis cultū ſibi præſtarit viderit, recte nos gubernare poterit. Intellige quid de Iudęis inquit Chriſtus, *Matt.22.* Super cathedram Moyſi ſedebunt ſcribæ & phariſæi,omnia quæcunq; dixerint vobis,facite. Nunc non eſt dicendum,ſuper cathedram Moyſi,ſed ſuper cathedrā Chriſti ſederunt ſacerdotes,eius enim acceperūt doctrinā,quare Paulus inquit, Pro Chriſto legatione fungimur, tanquam *1.Cor.5.* Chriſto exhortante per nos. Infra,Et cum fratres noſtros iudicare prohibemur, contra ſacerdotes linguas acuimus? Et infra,Hæc dico, non quòd indignos ad ſacerdotium aſſumi

probem,ſed miſereſcens & lachrymans.nō enim propterea à ſubditis iudicandi ſunt, etiam ſi male & vitioſe viuant? tu autem ſi tibi conſules,nihil in iis quæ illis commiſſa ſunt,of-
Nume.21. fendes. Nam ſi aſinum loqui fecit, & per vatē benedictiones ſpiritales largitus eſt, & in muto ore,& lingua immun-
Num.22. da Balaam propter offendentes Iudæos operatus eſt: multo magis propter fideles, etiam ſi praui ſint ſacerdotes, Deus omnia per eos perficiet. Sacerdos & linguam & manus prębet,ſed pater & filius & ſpiritus ſanctus omnia facit.quibus omnibus conſyderatis,& Deum timeamus,& eius ſacerdotes maiorem in modum veneremur, vt & noſtris operibus, & illis honore exhibito, à Deo multam accipiamus remune-
Chryſoſto. rationem. Hæc omnia Chryſoſtomus, cuius verba prolixius enarrauimus,quòd vir laudis & gloriæ minime auidus, tantopere commendat & iubet ſacerdotes honorandos.

¶Theophy.quoque veſtigis Chryſo.innixus,vide,inquit, ſacerdotum dignitatem. Dei enim eſt remittere peccata. ſic igitur illi honorandi ſunt vt Deus. Nam quanuis indigni ſunt,quid hoc?diuinorum donorum miniſtri ſunt & gratia operatur per eos, ſicut per aſinam Balaam locutus eſt. non enim indignitas noſtra gratiam prohibet.atque ita quia per ſacerdotes gratia ſuppeditatur, honorandi ſunt. Multa hic induci poſſent ſacerdotalis dignitatis encomia: ſed quia nūc non eſt inſtituti noſtri iſta multis proſequi, contenti ſumus induxiſſe verba Chryſoſto. & Theophyl. Quanuis appropinquantibus tēporibus Antichriſti tolletur honor à ſacerdotibus, & ſupprimetur miniſterium dei,& quieſcet omne ſacrificium ab eccleſiis. Et erunt ſacerdotes ſicut populus in eodem tempore, ſeu hebdomadico tempore quēadmodum
Eſa.24. fore prędicit Eſaias,vt fiat ſacerdos ſicut populus. Omnipotens & miſericors Deus dignetur tandem finem imponere periculis tantis, & inualeſcentem fidei defectionem,cōtemptum iugis ſacrificij & ſacerdotū omniū cōpeſcere:& quicquid nunc lapſum eſt dignitatis, erigere ac reſtaurare: eos quoq; qui iā in erroribus ſunt demerſi,conuertere in viā veritatis: vt & ipſi reuerſi ad vnitatē eccleſiæ catholicæ,firmiter credant in dominū Ieſum Chriſtū & ſacramenta,quæ eccleſiæ ſuæ reliquit ille, qui eſt benedictes in æuum, Amen.

¶Reliquam huius euangelij partem, quære in feſto ſancti Thomæ apoſtoli.

DOM I

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA, HOMILIA PRIOR SVPER euangelium Ioan.10.

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis, & turbis
Iudæorum: Ego ſum paſtor bonus, bonus paſtor 1.Cor.9.
animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. Mercenarius 1. Ioan. 3.
autem & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues
propriæ, videt lupum venientem, & dimitit oues
& fugit, & lupus rapit & diſpergit oues. Mercenarius autem
fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus. Mat.8.
Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oues meas, & cognoſcunt Marc.5.
me meæ. Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem, & animã Luca 8.
meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo quæ non ſunt Mat.11.
ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam au- Luca 10.
dient, & fiet vnum ouile & vnus paſtor. Matt.2.

HOMILIA PRIMA.

INSIGNIS & ſolicita quædam domini cura hoc
nobis euangelio deſignatur, quã de ouibus ſuis
habuit, tanquam optimus paſtor: vbi pro ſe quiſ
que attendere debet. cuiuſmodi habeat paſtoré, Chryſo.
curare etiam, vt ſub tanti paſtoris cura permaneat: vbi tu-
tiſsimus ab omni luporum incurſu ſit futurus: vſqueadeo e-
nim paſtor ille nos dilexit, vt propriæ etiam ſuæ animę pro Ioan. 10.
nobis exponendæ non pepercerit: ſicut ipſe de ſe teſtatur,
inquiens, Ego ſum paſtor bonus. Ecce hic diuinam obſerua
ſapientiam, quam pulchre implet ſcripta prophetarum, vt
ſic mundus cognoſceret illum ipſum eſſe Meſsiam in lege
& prophetis promiſſum. Ita ſiquidem dominus per Eſaiam Eſa. 40.
dicit, Ecce Deus veſter, ecce dominus Deus in fortitudine
veniet, & brachium eius dominabitur. Sicut paſtor gregem
ſuum paſcet, in brachio ſuo cõgregabit agnos, & in ſinu ſuo Eze. 34.
leuabit, fœtas ipſe portabit. Similiter & per Ezechielẽ, Su-
ſcitabo ſuper ea paſtorem vnum, qui paſcat ea, ſeruũ meum
Dauid, ipſe paſcet ea, & ipſe erit eis in paſtoré. Ego auté do
minus ero eis in Deum, & ſeruus meus Dauid princeps in
medio eorum. Quamuis qua fuerunt in omnibus iis prædi-
cendis diligentia, ne id quidem reticuerunt prophetæ, quid
de paſtore illo deinceps futurum eſſet. Zacharias enim ait, Zach. 11.
Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis.

¶Huiuſmodi nimirũ paſtoré diuinitus promiſſum ſe eſſe, hic dominus demonſtrat, ſicut ad longum Ioannes enarrat.

Auguſti. ¶Admiratur hic Auguſtinus, cur tandem Chriſtus ante huius euangelij exordium ianuam ſe & ouile nuncupat, hic vero ipſum paſtorem, eo ꝙ nemo noſtrum tantæ fuerit audaciæ & præſumptionis, vt Chriſtũ ſimul & paſtoré & ouile & ianuam eiuſdem appellet, niſi hic ipſe de ſe talia prædicaſſet. Vnde ſequitur, ſi ianua eſt Chriſtus, ianitoré ianuam maiorem excellentioremq́; eſſe nõ poſſe, quando hic idem eſt paſtor & ianua. Verùm hæc omnia non in rerum natura & ſubſtantia ſeu quidditate, vt aiunt, intelligenda ſunt. ſic enim impoſsibile id fuerit, ſed ſecundum proprietatis ſimilitudinem, qua Chriſtus & paſtor eſt & ouile & ianua eiuſdem. Et quid hoc mirum, quum qui paſtor eſt, ſit etiã ouis? paſtorem enim eſſe ſe ipſe hic teſtatur. Anvero ſit etiã ouis, interroga prophetam & dicet tibi: Sicut ouis ad occiſionem ductus eſt. Require amicum ſponſi, & reſpondebit tibi, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mũdi. Præterea paſtor ille oues ſuas cuſtodit, & præmunit ab incurſu & impetu leonum. ipſeque interim qui paſtor & ouis, aut etiam agnus eſt, leo quoque eſt, iuxta illud, Vicit Leo de tribu Iuda. Ad extremum ſolet hic paſtor, vt plurimum petræ inſidere. Et ſic Chriſtus paſtor, agnus & petra eſt. vere enim petra erat Chriſtus, vt ait Paulus, Omnia hæc per ſymbola (quę theologiæ pars, vt facilima, ita omnium frequentiſsima eſt) intelliguntur, eorumque fundamentum in hoc ſitum eſt, quòd cum omnis creatura veluti explicatio quædam ſit diuinæ tum omnipotentiæ, tum ſapientiæ, quælibet etiam quaſi liber quidam eſt Dei, in quo reuoluenda & legenda nobis ſunt ſtupenda illa mirabilia Dei. Quamobrem & dominus ipſe ſubinde in parabolis & ſimilitudinibus locutus eſt, obſcuriſsima quæque arcana nobis proponens ex cœleſtibus per viſibiles creaturas & earundem proprietates.

Eſa. 53.
Ioan. 1.
Apoc. 5.
1. Cor. 10.

2 Cum ſe dominus paſtorem bonum prædicat, intelligendum eſt de paſtore animarum, ſicut idem illud exponit Petrus, inquiens, Conuerſi eſtis ad paſtoré & epiſcopum animarum veſtrarum. Non enim loqui eum de bubuculo vel quouis paſtore ouiũ, ex ſequẽtibꝰ patet, cũ ſubdit, Bonus paſtor animã ſuam ponit pro ouibus ſuis. quod tamẽ nemo paſtor alius pro grege ſuo facere debet. ſiquidem ſtolidus iſte, nimiumq́;

1. Pet. 2.

nimiumq́; vecors fuerit, qui ꝑ ouibus ſuis beſtiis ſe morti traderet, quãdo ſi quod precioſum eſt pro viliori in diſcrimen poni non debet. Quilibet igitur paſtor corporalis, laborẽ quidẽ quantũ poterit, maximũ impendere pro gregibus & armentis ſuis debet, nõ tamẽ exponere vitam: ſed ſpiritualis paſtor etiam vitæ ſuæ pro redimenda ſubditorũ ſalute parcere nõ debet. Et quãuis omnes in vniuerſum animarũ curatores & prælati, imo rectores quoque omnes, paſtores appellentur, Chriſtus tamen paſtor bonus per excellentiam, & (vt Petrus eũ nominat) vere princeps paſtorũ eſt cẽſendus. Et cũ apparuerit, inquit, princeps paſtorum, percipietis immarceſsibilem gloriæ coronã. Quoniã bonus ille in natura eſt eſſentialiter, bonus deinde in gratiarũ donis virtuoſe, bonus etiam in cura paſtorali ſuper oues ſuas ſolicite. Quomodo & de Chriſto, & qui illum in hoc munere ſecuti ſunt, apoſtolis dominus dicit per prophetã, Suſcitabo ſuper eos paſtores, & paſcẽt eos: nõ formidabũt vltra & nõ pauebũt: & nullus quæretur ex numero, dicit dominus, loquens de nouis illis & euangelicis paſtoribus, cum iã depoſiturus & priſtino loco amoturus erat paſtores Moſaicos. poſſemus hic per omnes diſcurrere paſtoris cõditiones: ſimulque declarare Chriſtũ bonum, imo optimũ fuiſſe paſtorem, & forte ad finem nonnihil ſuper hoc dicemus, Bonus, inquit dominus, paſtor animã ſuam ponit pro ouibus ſuis. Addit Gregorius, fecit quod monuit, oſtẽdit quòd iuſsit. bonus paſtor pro ouibus ſuis animam poſuit, vt in ſacramento noſtro corpus ſuum & ſanguinem verteret, & oues quas redemerat, carnis ſuæ alimẽto ſatiaret. (arrige hic aures, & attende Capharnaita) Primũ igitur eſt, vt ouibus noſtris miſericorditer impartiamur externa illa neceſſaria vitæ, deinde ſi neceſsitas tulerit, vt pro iis etiam moriamur. At quia vita ſine omni æſtimatione pretioſior multo eſt bonis temporalibus, quiſquis pro ouibus ſuis hæc non expendet, animam ſuam quando pro eis ponet?

Eze. 34. *1. Pet. vl.* *Iere. 23.* *Gregor.*

3 Iam vero & hoc intellectu facillimum eſt, quid ſibi Chriſtus velit hic per hoc quod ait, Bonũ paſtorẽ pro ouibus ſuis animam ſuã ponere. Vult enim paſtorẽ huiuſmodi vel mortem obire & perpeti, vt ſaltẽ ſubditos ſeruet: iuxta illud quod alibi dixit, Maiorem charitatẽ nemo habet niſi vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Talẽ ſcilicet di- *Ioan. 15.*

lectionē Chriſtus habuit erga te, erga nos omnes, imo erga totum genus humanum, vt pro noſtra vita & ſalute ipſe moreretur. Sic Paulus, Dilexit, inquit, nos, & obtulit ſemetipſum hoſtiā Deo in odorem ſuauitatis. Ioannes quoq; dicit, In hoc cognouimus charitatem Dei, quòd animā ſuam pro nobis poſuit. Et nos igitur debemus inuicem pro fratribus ponere animas noſtras. Huc facit iſtud Pauli, cum ait, eo ipſo manifeſtari dilectionem Dei erga nos, quoniā cum adhuc inimici eramus illi, Deus pro nobis mortuus eſt. Et quanuis hoc ipſum quidā alij quoq; fecerunt, vt Stephanus, Petrus, Paulus, nemo tamen hoc ſine Chriſto & auxilio eius fecit, cum interim Chriſtus id ſine omni præſidio aliorū fecerit.

1. Ioan. 3. *Rom. 5.*

Ambro. ¶ Pulchre ſimul & pie hic contemplatur Ambroſius, quomodo animā pro ouibus ſuis expoſuerit Chriſtus. ait enim, Nemo tantum exhibet, quantum qui ſemetipſum tradit. Paſtor autem noſter Chriſtus dominus corpus ſuum in cibum, & ſanguinem nobis proponit in potum, ſecundum quod dixit Iudæis. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus, Carnem quoque ſuam dedit in redemptionem, ſicut Paulus profitetur, dicens emptos nos eſſe pretio magno, atque ideo fieri non debere ſeruos hominum. Et ne quicquam ſibi reliquum maneret, etiam quod maximum habet, diuinitatem ſuam dat in præmium. ſic nanq; dixit ad Abraham, Ego merces tua magna nimis. Spiritum quoque ſuum ſanctum nobis elargitur in initium vitæ æternæ. Vt iam nihil obſtet, quin vnus Chriſtus & vet⁹ & optimus ſit paſtor.

Ioan. 6. *1. Cor. 7.* *Gene. 15.*

¶ Sunt qui hic nonnihil moueant de vicariis epiſcoporum in epiſcopalib⁹ quos ſuffraganeos dicimus, qui quāuis equitatu & comitatu non tantum valeant vt epiſcopi, epiſcopali tamen dignitate illis nihilo ſunt inferiores, quo nomine quicquid ad authoritatem & officium epiſcoporum tātum pertinet, etiam exequuntur: reliqua epiſcopi per vicarios, concionatores & conſiliarios ſuos tranſigunt. Cōſecrantur ergo ſuffraganei, atq; vt plurimum diœceſes ſuas inter Turcas habent & Gentiles. num igitur & ipſi tenentur animas ſuas ponere pro ouibus ſuis, ſicq; in Turcarū proficiſci imperium, & chriſtianā fidem à qua illi defecerūt, rurſus prædicare, & ſeſe mortis exponere periculo, ſicut hic Chriſtus inſinuare videtur, cum ait, Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. Durus quidem hic, & multum vehemēs

eſt

eſt ſanctus Bernardus. verum quia hæc nō multū faciunt ad ædificationē populi, mitto omnia, vbi tamen vnū hac adiecero, Quæcunque cauſa legitime ſiue ſuffraganeū, ſiue parochum excuſare poteſt, cur à ſubditis ſuis aufugiat, eadem quoque ſufficiens eſt ad hoc, vt etiā ad ſubditos ſuos nō veniat. Et quod nunc quidam, non ea integritate & probitate præditi, vt nomen profiteantur ſuum, in libellis famoſis obganniunt, ſuffraganeos iuramento confirmare ſe in prouinciam diœceſis ſuæ abituros, & ibidem Chriſti fidē prædicaturos, fictitium quid eſt & merum nugamentum, quanuis eos quoque ſicut & parochos reſidere deceat. *Bernar.*

4 Simul atque iam dominus, & paſtorem bonum eſſe dixit, & illius aſsignauit officium, conditiones nunc ponit: tum mercenarij, cuius oues propriè non ſunt: tum lupi, qui dilaniāt ipſas. per mercenarium Gregorius intelligit amatores temporalis ſubſtantiæ præ ouibus ſuis. Mercenarius igitur eſt, quiſquis non intima charitate, ſed ſpe temporalis mercedis oues paſcit. Mercenarius eſt, qui cum locū paſtoris occupet, & vicem teneat, commodum tamen & prouentum ouium non quærit. Gaudet ille quidem honore & dignitate magiſtratus, lucro temporali paſcitur, ipſeq́ue ſibi ex reuerentia placet à ſubditis exhibita. Eaq́ue ſane eſt mercenarij merces, tale præmium, vt temporali tantum gaudeat incremento, nihil minus quàm futuram illam & æternam inquirens hæreditatem. ¶ Huiuſmodi ſunt mali prælati eccleſiæ, qui ſua tantū quęrunt commoda, honores, dignitates, & gloriā, vix tandē poſt hęc omnia leuiter quid de gloria Chriſti cogitātes, Hi dum quæſtū temporalem tantū inquirunt, mercenarij merito dicuntur. & breuis enim & modica erit merces eorum, ſecundum quod dixit dominus, Amen dico vobis, receperūt mercedē ſuam. Inſigniſq; hæc eorum eſt ſtoliditas, quod temporali præmio poſt habent æternum, quodq́ue (vt Paulus ait) pietatem lucrum reputant. Auguſtinus hic mercenarium ait, nō bonam perſonam gerere, quāuis in aliquo vtilis ſit. Cum autem ex textu hic pateat, mercenarium nonnunquam etiam perſonam bonam gerere, id ipſum quomodo fiat explicemus. *Gregor.* *Philip. 2.* *Mat. 6.* *1.Ti. 6.* *Auguſt.*

5 Triplices equidē mercenarios reperio in biblicis ſcripturis. Sunt enim ex iis, qui mercedē reſpiciāt vitæ æternæ, de quibus filius prodigus dicebat, Quanti mercenarij ſunt in *Mercenariorum genera tria.*

domo patris mei,& abundāt panibus,&c. Huiuſmodi ſane
Gene. 15. mercenarij laudandi nobis veniūt,& de eis dn̄s hic non lo-
Matt. 20. quitur,quia tales etiā ipſe conſtituit,vt Abraham,cui dixit,
Ego ſum protector tuus,& merces tua magna nimis.Sic ille
operarios vocat in vineā ſuam,cōueniēs cū eis & pacificens
de denario diurno. Huiuſmodi mercenarij omnes erāt apo-
Matt. 19. ſtoli, quod vel ſolus teſtatur Petrus,dicēs ad dominū,Ecce
nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te,quid ergo erit no-
bis?Nos quoque omnes ſolicite curare addecet, vt tales ſi-
mus mercenarij Chriſti.vere enim bonus & diues nobis eſt
dominus, qui abundāter & affatim nos remunerare poteſt.

2 Secundi porro generis mercenarij ſunt,qui eccleſiam
aliquam regunt,qui non gratis amant Chriſtum,neque ip-
ſum ſola charitate Dei prę oculos habita diligunt, ſed &
præcipue & ſolum tēporale lucrum quærūt & commodū,
honoremq́ue externum,parū conſyderātes paruiq́; facien-
tes gloriam Dei.id genus mercenarij inter filios Dei non
Luca 10. cōputatur.Nō adeo tamē, qđ animarū curatores nō queāt
1.*Cor.* 9. licite ſuſtentationē corporis & vitę ſibi quęrere:id nemo
eſt qui abneget,quando etiam dominus æquum hoc eſſe a-
gnouit,dicēs dignū eſſe mercenarium mercede ſua. Paulus
quoque idipſum multis cōfirmat:cum ait,Quis militat ſuis
ſtipendiis vnquam?Quis plātat vineā,& de fructu eius non
Deut. 25. edit? Quis paſcit gregrem, & de lacte gregis non māducat?
An non & lex hæc eadem dicit, Nō alligabis os boui tritu-
ranti? Nunquid de bobus cura eſt Deo? Si nos vobis ſpiri-
tualia ſeminauimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra me-
tamus?Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quę de
ſacrario ſunt edunt?& qui altario deſeruiunt, cum altario
participant?Ita ordinatum eſt diuinitus,vt qui annunciant
euangelium,de euangelio viuāt.Ecce quàm manifeſte hinc
patet ex ordinatione diuina,animarum curatores,prædica-
tores, epiſcopos & parochos, victum ſuum & ſuſtētationē
habere debere ex ſubditis: neque per hoc mercenarios eſſe
eiuſmodi, quales hic Chriſtus reiicit:ſed potius illi reпро-
bātur,qui lucro inhiantes,tēporalia magis curāt quàm glo-
riam Dei:& ne pili quidē faciunt,ſi diabolus animas rapiat,
modo aqualiculi ſibi ſat tumeāt.Et ij quidē ſunt mercena-
Auguſt. rij quos hic Auguſtinus ſuſtinet, dicens eos in aliquo vtiles
eſſe,vt ſint culpabiles.Nam ſi etiam mercenarius bene do-
cet,

cet, ſacramenta recte adminiſtrat, ecce iã vtilis ille tibi, tuq́; adeo vocẽ Chriſti per eum audis, & oues Chriſtum per illũ loquẽtem ſequuntur. Sic Paulus ad Philippenſes alios aliis de cauſis prædicare tolerãs: dicit, Dum omni modo ſiue per occaſionem ſiue per veritatẽ Chriſtus annunciatur. Sic ille cõquerens de mercenariis promittit ſe iiſdẽ Timotheũ miſſurum, interimq́, iſtos ſuſtinet, ſimilimus Auguſtino, cuius hoc nobile dictũ eſt: Botrũ carpe, ſpinam caue. Aut quid aliud eſt ſacerdos, tũ per ſe male viuẽs, tũ ex aliis tantũ tẽporalia quærẽs, niſi ſpina? Verũ ſi euangeliũ & verbum Dei in veritate docet, ꝑdicat ſyncere, miſſas pie celebrat, baptizat, abſoluit, & cætera munera ſacerdotalia pꝫcit, en hic botros tibi quos carpas, iuxta doctrinã Chriſti, In cathedra Moyſi ſedẽt ſcribæ & phariſæi: quicquid dixerint vobis facite, ſecundũ opera eorũ nolite facere. Ecce & botros quos decerpas, & ſpinas præacutas quas euites ne offendaris. Botrũ itaque inter ſpinas caute lege, ne dũ quæris fructũ, laceres manum: & cum audis bona dicẽtẽ, ne imiteris mala facientem. Et vos quoque chariſsimi per immortalẽ Deum quæſo vitã ne conſyderetis meã ſpinas peccatorũ meorũ ne intueamini, pro quibus mihi reddenda eſt ratio, in iis ne manus veſtras offendatis. Doctrina autem mea, ſermo ille quem prædico. veſter eſt. hunc obuiis (quod aiunt) vlnis ſuſcipite. ibi Chriſtum audite per me vobis loquentẽ. Pulchrũ eſt quod Chryſoſtomus dicit & illud ſubinde in animo voluite. Vita ſacerdotis non tua, ſed ſua eſt. pro ea ſibi tantũ incumbit reddẽda ratio, doctrina quam prædicat, tua, non ſua eſt: hãc igitur tanquam tuam tollens, abi ſic tua exiſtens ſorte contentus. Laudabile & quidẽ ſummis votis expetendũ fuerit, ſi prædicatores haberi poſſent boni & vitę inculpatę, Deo per omnia placentes. verum huiuſmodi neminem quem ad Philippenſes mitteret Paulus, præter vnum Timotheum inuenire potuit. tanta iam olim extitit electorum prædicatorum penuria. quanto nunc eſt illa maior in tam peruerſo mundo malorum omnium congerie, ſentina & colluuie? Et tamen Paulus tolerat ac ſuſtinet illud, dummodo Chriſtus prædicetur, quacunque tandem occaſione.

Philip. 1.

Auguſt.

Mat. 23.

Auguſt.

Chryſo.

3 Sunt ad extremũ mercenarij, qui ſolã aſpiciant mercedem, quã tamẽ laboribus nullis mœrẽtur. nihilo minus patrimoniũ Chriſti recipiũt, abſumũt, decoquunt, neq; quic-

Delicati martyres quã ſeruiunt eccleſiæ, martyres delicatuli Chriſti, qui pinguiſsimas quaſque parochias, optimas præpoſituras, prębẽdas canonicorũ ſuſcipiunt, & nihil laborant: manducãt tantum & bibunt, nihil cõcionãtur, nõ canunt in tẽplis, cõfeſſionẽ nullius audiunt, neq; miſſas celebrant, neq; aliquando celebrare intẽdũt, mercenarij ignauiſsimi, vẽtres pigri, malæ beſtiæ, vt ait Paulus, paſtores non ad tondendũ tantũ, ſed etiã plane deglubendũ pecus inſtructi & velut nati, non ad paſcẽdũ: paſtores ſcilicet huiuſmodi, de quib⁹ dominus per *Zac.* 11. Zachariam dicit, Sume tibi vaſa paſtoris ſtulti. ¶ Quia ecce ego ſuſcitabo paſtorẽ in terra. qui derelicta nõ viſitabit, diſperſum non quæret, & cõtritum non ſanabit: & id quoque qđ ſtat non enutriet, carnes tãtum pinguiũ comedet, & *Curtiſani.* vngulas eorũ diſſoluet. O paſtor & idolũ, & derelinquens 2. *Mac.* 4. gregẽ. Aut nónne tibi verba hæc velut proprie de iſtis bellulis & delicatulis hominib⁹ dicta videntur, qui quũ cẽſus & reddit⁹ ex multis beneficiis recipiant, nihil tamẽ pro iis laborant? ſcilicet animarum curatores huiuſmodi fere, qualis fuit iſte Menelaus. quem rex Antiochus ſacerdotem fecit, quãuis nihil ſacerdotio dignum in ſe haberet, vnde vaſa aurea deinceps ſuffuratus eſt ex tẽplo. Væ mercenariis iſtis, quã durum ſubibunt iudiciũ coram Deo, quum reddituri ſunt rationẽ officij ſui, & reſponſuri ad hæc tria: quõ quoque iure beneficia ſint conſequuti: deinde pecunias inde receptas quo pacto expenderint: poſtremo ſubditis ſuis quomodo proſpexerint. At nos iam Deum oremus pro omni aduerſitate, quæ nunc imminet eccleſiæ, & pro omnibus nobis in orationem commiſsis, &c.

HOMILIA POSTERIOR.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus hoc euangelio paſtorem ſe bonum declarat, atque à mercenario ſecernit, qui paſtor non eſt: neque interim mercenarios bonos excludit, de quibus Iob, *Iob* 7. Sicut mercenarij, inquit, dies eius. Et quãdo boni paſtoris officium eſt, animam etiam exponere pro ouibus ſuis, quod & dominus fecit, deinceps iam mali & improbi mercenarij conditiones exprimit, dicens, Mercenarius qui paſtor *Auguſt.* non eſt, cuius non ſunt oues propriæ, quum videt lupum *Chryſo.* venientem, deſerit eas, & fugit, &c. ¶ Lupus porro quem mercenarius cernit veniẽtem, diabolus eſt: neque lupus hic

tantum eſt, ſed & leo & draco & ſerpens, lupus quoque hęreticus eſt, lupus ergo ſuper oues venit, quū quilibet iniuſtus & raptos fideles & humiles opprimit: ſicq; mercenarius quum videt lupū accurrentē, aufugit. Diceres, nōne & Paulus paſtor bon⁹ extitit, & tamē fugit, quia Damaſci per ſportam dimiſſus eſt extra muros? Quid quod princeps apoſtolorū Petrus iamiam aufugiturus erat Roma, quādo obuiauit ei dominus, qui & interrogatus ab eo quo iret, reſpōdit, Vado Romā iterū crucifigi? Vnde tandē intellexit ſe redire debere. Ad hæc Chriſtus quoq; diſcipulis ſuis dixit, Si perſequuti vos fuerint, fugite ex vna ciuitate in aliā. Quòd ſi ergo hoc domin⁹ ipſe, atq; adeo princeps paſtorū veris paſtoribus demādauit, quod & deinceps fecerunt, quur hic idem mercenario tribuit? Reſpōdens ad hoc Auguſtinus, dicit hic fugere idem eſſe quod tacere, quando qui ſuum quærit lucrum, libere non audet peccata & ſcelera hominū corripere: vt ſi parochus publicū peccatorem vel excōmunicare debeat, vel tantū reprehendere, & omittit metu, ne fiat ei inimicus, ne patiatur dānum ab eo, vel de cætero nō ſit habiturus lucellum ab eo & honorē, ecce iamiam fugit, quāuis clamat ſe nō fugere. vere enim ſi tacuiſti, iam fugiſti. ſiquidem mentis fuga timor eſt: tuq; ſic ſpiritu & animo fugis, vt pręſens ſis corpore. Eius fere ſententiæ eſt Gregorius cum ait, Fugit nō mutando locū, ſed ſubtrahendo ſolatiū: fugit, quia iniuſtitiam vidit & tacuit: fugit quia tacendo ſeſe abſcōdit.

1. Cor. 11. *Actu. 17.* *Matt. 10.* *Auguſti.* *Gregorius.*

2 Nos igitur materiā iſtā de fuga paſtorū paulo altius repetamus. ſicq; dicimus primo, Quòd Chriſtus diſcipulos fugere iuſſit ex vna ciuitate in aliā, id factū eſſe ante paſſionē ſuam & mortē. quia enim vera illa & euāgelica fides nondū ſolidū habebat in cordibus apoſtolorū fundamentū, non poterant etiā ſupplicio ſuo & morte fidē multum adiuuare & cōfirmare. Verum poſt Chriſti paſſionē, cōfirmata iam fide in cordibus eorū & charitate ſpiritus ſancti diffuſa in mētibus illorū, ſuper tam firmo & ſolido fundamēto poterāt illi etiā vitam ſuā facile exponere, nec ampli⁹ ex vna ciuitate fugere in aliam. Sed quia etiā poſt Chriſti paſsionē fugerunt Petrus & Paulus, ideo cōcluſionē hāc ſecūdo loco ponim⁹, Quādo in perſequutione ſola quęritur perſona paſtoris, nō officium neque miniſteriū ipſius, poteſt ille ſemper fugere, ſicut pulchre ſuper hac re differit Auguſti. ad Honoratum.

Act. 2. *Aug. epiſto. 180.*

G

3 Deinde ſi paſtor cum toto grege inquiritur, ita vt perſequutor conetur vtrūque à vera fide abducere, ibi ſane fugiendum ei non eſt, niſi ex rationabili cauſa, vt iam dicetur. quomodo enim patietur Deus oues ſuas deſtitui, quas ipſe pretioſo ſanguine redemit? 4 Quòd ſi prælat⁹aut paſtor hoc modo perſequutionē patitur, & tamē alij interim ſunt, qui cultum diuinū exequantur, ſimilē fugiendi cauſam non
2.Cor. 12. habentes, tunc ille fugere poteſt. Sic Paulus aufugit ex Da-
Athana. maſco, ſic Athanaſius fugit ab Alexandria metu Cōſtantini
trip.hiſto. imperatoris hæretici, ſeq́ue continuit Treueris apud ſanctum Maximinū epiſcopum, & ibi in lacu ciſternæ ſymbolum illud eccleſiaſticū fecit, Quicūque vult ſaluus eſſe, &c.

5 Poteſt etiā paſtor effugere, vt cōſeruetur ad neceſſitatem aliorū hominū, vt ſi quis multa bona adhuc queat præſtare. ſic Pauli fuga honeſta & vtilis extitit. qui quanto plus bonorum deinde perfecit prædicando & ſcribendo profugus ex Damaſco, quàm ſi ibidem intra muros nullo egregio facto prius edito fuiſſet occiſus? ſic Dauidi ꝓfecturo in bel-
2. Reg. 11. lum aduerſus filium Abſalonem, dixit populus ſuus, Non exibis. ſiue enim fugerimus, non magnopere ad eos pertinebit: ſiue media pars ceciderit è nobis, non ſatis curabūt, quia tu vnus ſolus pro decem milibus computaris. Hic etiā quum
2. Reg. 21. iam ſæpius cum Philiſtęis pugnaſſet, tandem audiuit ſibi dici à populo ſuo cum iureiurando. Quia non egredieris nobiſcum in bellum, ne extinguas lucernam Iſraël. Sic Chriſtus in incunabulis deportatus eſt in AEgyptum fugiens.

6 Quòd ſi vero perſequutio intentetur aduerſus fidem & iuſtitiam, atque ſi aliquis morte ſua cōfirmare cęteros queat in fide, maxime quū videat eos puſillanimes & abhorrētes, tunc ſane fugere nō debet cum ſcandalo fratrū ſuorum. ſimiliter etiam, ſi nemo alius ſit, qui cultū Dei exequatur, potius debet ſe exponere periculo q̄ fugere. Sic fecerūt ſanctus Sebaſtianus, ſanctus Laurētius, ſancta Catharina & alij multi. Quòd ſi autem inanis eius mors eſſet, & ille non ſperaret aliquid inde boni euenturum, tum fugere poteſt, quomodo Chriſtus etiam non ſemel è mediis Iudæis ſeceſſit.

7 Quod ad ſanctos attinet, dari nō poteſt aliqua certa regula: quia in hoc caſu ſine dubio à ſpiritu ſancto edocti ſunt diuinit⁹, quid facerēt, vel per reuelationē ſaltē, ſicut accidit cum ſancto Petro, cui fratres fugam cōſulebant reſpicientes

ad

ad hoc quod iam hic quinto loco diximus, Chriſtus autē ap-
paruit ei ex ſeptimo puncto, & perſuaſit ſuppliciū ex ſexto.
¶ Ex omnibus illis facile licebit colligere, quando parochus queat tēpore peſtis fugere, & quādo non. Si enim nō adſint presbyteri, qui etiā abſente eo ſacramenta adminiſtrent, fugere nō debet. Sin vero ſit aliquis vir excellens paroch⁹ vel prædicator, qui adhuc multū poſſet populo ꝓdeſſe, is fugere poteſt, ſi nō deſint qui populo ſacramēta porrigāt. Hinc etiā coniicere poſſunt prædicatores, & certo videre, ſi inter Neochriſtianos viuāt & male tractentur ab eis fugere ne licite poſſint. Equidē credidero, ſi eis permittatur vt prædicent, & cultū Dei ꝓcurent, permanere ipſos debere. Quòd ſi autē truculenti adeò in eos eſſent, vt neq; prædicare, nec miſſas legere ipſos permitterēt, ab huiuſmodi lupis (qui omnem ſuperāt hæreticorū ſæuitiam, qui paſſi ſunt chriſtianos quicquid vellent in templis ſuis exequi) vel tacito abſcedere poterūt. Aut nō hoc miſerabile quid eſt, me in media Turcia, poſſe tamē pro more chriſtiano & catholico miſſam celebrare, in vrbibus autē aliquot chriſtianorū idem mihi non licere? Turcarū Imperator permittit patriarchæ Conſtantinopolitano crucē præferri, quod apud nos legatis exhiberi ſolet, & apud chriſtianos nonnullos non liceat cultum diuinum pro officiis pietatis exequi? O tempora, ô mores, ô gradus & ſemitā certiſſimam & viam latam ac ſpatioſam ad inferna. Cæterum vt hoc quod cœpimus, aliquando finiamus: nec impium, neque omnino malum eſt, paſtorem aliquem corpore ab ouibus ſuis abeſſe, dummodo ſpiritu & animo ſit apud eos præſenti, ſicut de ſe quoque Paulus teſtatur, inquiens, Ego quidem abſens corpore, præſens autē ſpiritu.

Fugere tēpore peſtis. *1. Cor. 5.*

8 Iam porro cōditiones lupi cōmemorat dominus, quia rapit & diſpergit oues. Vbi notabile eſt quod dicit Gregorius, eſſe lupū qui ſine ceſſatione quotidie non corpora, ſed mētes dilaniat, malign⁹ ſcilicet ſpirit⁹, qui caulas fideliū inſidians circuit, & mortes animarū quærit, funibus peccatorū tenſis, rapiens oues & diſpergens in vitam inordinatā, contra Dei, eccleſiæ & hominū leges, quū ediuerſo Chriſtus fideles cōgregat, ſicut multis locis euangelij teſtatur ipſe, dicens apud Matthæū, Quoties volui cōgregare filios tuos, ſicut gallina cōgregat pullos ſuos ſub alis, & noluiſti? Atque rurſus in Luca, Qui non congregat, inquit, mecū diſpergit.

Matt. 23. *Luc. 11.*

¶ Intelligi poteſt idē illud etiā de hæreticis, qui & ipſi lupi ſunt rapaciſſimi. ſiquidē diripiūt & diſpergūt ouiculas Chriſti: diripiūt quidē funibus errorū & hæreſum, diſpergūt autem per varias ſectas, quo minus illę maneāt in vnitate eccleſiæ catholicæ, ſed diſpergūtur per innumeras pene ſciſſiões, Catabaptiſtarū, Sacramentariorū, Lutheranorū, &c. nuſquā enim inter iſtos quoq; fidei aliquis eſt cōſenſus, vbiq; ſectæ, vbique ſchiſmata, omnia plena ſunt diuiſionū: quòd vel ſolū ſimplices perſuadere & docere queat, lupos eſſe, ſeque ab

1. *Cor*. 14. eis ſeduci: iuxta illud Pauli, Deus noſter Deus pacis eſt, non diſſenſionis, ſicut ego doceo in omnibus eccleſiis ſanctorū.

Philip. 2. ¶ Et alibi, Implete gaudiū meum, vt idem ſapiatis, eandem charitatē habentes, vnanimes, idipſum ſentientes. Atque ad

2. *Cor*. 1. Corinth. Obſecro vos fratres per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia. Diuerſum longe nunc experimur in aduerſariis eccleſiæ vbi infinita ſententiarum, opinionū & dogmatum diuerſitas eſt. Quur id? quia lupi ſunt omnes iſti & huiuſmo

Actu. 20. di. de quibus Paulus ad ſacerdotes Epheſiorū dixit, ſcire ſe, quia poſt diſceſſum ſuum futurum ſit, vt irruant in eos lupi

Matt. 7. rapaces, veſtimentis tamen & pellibus ouinis tecti, ſicut noſtrates Neochriſtiani, qui malignitate & hæreticæ ſuæ prauitati prætextum quærūt ex Chriſto, fucumq; addunt euangelij verbis Dei & Chriſtianæ libertatis. Ecce pelles ouium, dum omnibus libris ſuis Lutherus per ſingulas paginas in limine annotauit nomen Ieſu, dum manicis inſcribūt verbum domini, diabolum interim fouentes in pectore. Ecce lupos rapaces, de quibus Chriſtus hic loquutus eſt & Paulus, qui nunquā concordes eſſe poſſunt cū eccleſia catholica & oui-

Eccle. 13. bus quæ ſunt in ea, vt Sapiens ait, Sicut cōmunicabit lupus agno aliquando, ſic peccator iuſto. ¶ Hæ ſunt igitur lupi cōditiones ad literam, rapere & diſpergere. Si autem vnquam iam inde à tēpore nati Chriſti fuerunt hęretici, qui diripuerint gregem fidelium, nunc ſane ex Neochriſtianis ſunt, qui fortiter rapiāt & diſpergant. Aut nōne rapiunt, qui calices, thuribula, vaſa reliquiarum, & omnia alia aurea & argentea vaſa, quæ ad eccleſias ipſi nō dederunt, abripiunt & ſpoliāt? qui anniuerſarios dies defunctorū cum ſenſibus collunt, fraternitates abiiciūt, beneficia, cœnobia diripiūt, cenſus omnes

per

per vim & nefas ſibi arrogant? & interim ſe euangelicos iactant. Sane tum quidem, vbi ex decalogo tolli poterit illud quod ardue præcepit dominus, Nõ furaberis, nec aliena bona concupiſces: Lupi itaq; ſunt rapaces qui ſic aliorũ bona non appetunt tantũ, ſed violenter occupant, nullo iuſto titulo, vt interim clamittẽt aduerſus latrones & prædones publicos, ac publicorum itinerũ violatores, eoſq́; trucidẽt, ſed prædones eccleſiaſtici apud eos manent impuniti, non attendentes viuere adhuc Deũ illũ, qui reges etiã iſtos ſacrilegos Balthaſarẽ & Antiochũ graui ſupplicio ex hoc ſcelere affecit. Et quia altera luporũ cõditio eſt diſpergere, id quoq; iã de hæreticis ex Paulo cõmonſtremus, qui ſic inquit, Doctrinis variis & peregrinis nolite ſeduci. Ecce ꝙ variæ & multiformes ſunt hæreticorũ doctrinæ, ideoq́; diſpergũt & diſſenſiones mouent, non eo tantũ, ꝙ ab eccleſia catholica deficiunt, ſed ꝙ inter ſe quoq; alias ex aliis excitant diuerſitates. ſic Luthero Carolſtadius aduerſari primũ ſtatim cœpit, Deinde Lutherus Zuinglio & alij aliis. vnde quid diſsidiorum ſit natum, ipſi quoq; prohdolor, nimiũ experti ſumus. *Dan.1.* *2.Mac.5.* *Heb.13.*

4 Nunc tandem paſtorẽ ſe bonum eſſe confirmat dominus, eo ꝙ oues cognoſcat ſuas: iuxta illud Sapientis, Iuſtus nouit iumentorũ ſuorum animas, viſcera autem impiorum crudelia. Et infra, Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſq́; greges conſydera. Sane oues ſuas agnoſcit dominus, imo iam inde ab æterno cognouit eas & prędeſtinauit ad vitam æternã, ſiquidem verum eſt, vt eſt ſane veriſsimũ, quod dicit Paulus, Nouit dominus qui ſui ſint. Sic ille cognouit Moyſen, cum dixit ad illum, Inueniſti gratiã coram me, & teipſum noui ex nomine. Vt autem oues ſuas, hoc eſt, bonos & pios homines cognoſcit domin⁹, ita & malos penitus neſcit, ſicut reſpondit virginibus fatuis, Quid multa? oues ille ſuas agnoſcit, hircos ignorat. Viciſsim quoq; vt paſtor oues, ita hæ paſtorẽ cognoſcũt ſuũ, ſicut dicit propheta, Viuemus in cõſpectu eius, ſciemus ſequemurq́;, vt cognoſcam⁹ dominum. Cognitionẽ hãc ſimilitudine probat dominus, quum ait de notitia paſtoris & ouiũ, Sicut me cognoſcit pater me⁹ ita ego cognoſco illũ. Qui ſermo vt pleriq; alij iuxta ſimilitudinẽ tantũ accipiendus eſt, non etiã æqualitatẽ: quia ineffabilis eſt cognitio patris: & longe ſuperior ea quæ ouiũ eſt & paſtoris: ſimilitudo igitur tãtum eſt, quæ nos decet certi- *Prou. 12.* *Prou. 17.* *1.Timo.2.* *Exod.33.* *Matt.25.* *Oſeæ 6.*

tudinē cognitionis, ſicut quàm certa & euidens eſt cognitio patris & filij, tam infallibilis etiam paſtoris & ouiū. Eo facit quod alibi dixit dominus, neminē cognoſcere filium niſi pa-
*Matt.*11. trem: & viciſſim nemini notū eſſe patrē niſi filio, & cui voluerit filius reuelare. 5 Rurſus primā illam paſtoris cōditionē reuocat domin⁹, dicens animā ſe ſuā ponere pro ouibus ſuis. Ideo ſæpi⁹ repetit, vt omnis ſuſpitio doli tollatur: & qui ſequuturi ſint, idipſum magis attendant, non dubitaturi animas quoque ſuas exponere pro ouibus, non ea plane ſimilitudine vt Chriſtus, ſed eo animo quo ille animā ſuam poſuit pro ouibus ſuis, debeat etiam quilibet paſtor vitam expendere pro ouibus ſuis, in exemplū & conſtantiam fidei.

¶ Magnum quid eſt, quod hic Chriſtus dicit, ſiquidem cogitare ex illo quis poſſet fore, vt pro Iudæis tantum moreretur Chriſtus, ſicut in hodiernum vſque diem perfidi iſti credunt, Meſſiam ſuum ſe ſolos liberaturum, ſicut Chriſtus
*Matt.*15. ipſe dixiſſe videtur, Non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſraēl. Hic dominus docet, etiā alias ſibi oues eſſe, quæ non ſint de hoc ouili, quas tamen oporteat quoque adducere. Quo verbo ille nō ſecus atque alij prophetæ, prædixit vocationem gentium, & iuſtificationem earundē, quas ille adduxit, deinde per apoſtolos. ſiquidē per illos loquu-
2.*Cor.* 15. tum eſſe Chriſtum Paulus teſtatur, inquiens, An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus. Quamobrem ait hic dominus, & illas oportet me adducere. Ecce Chriſtus iſtos adducit, quos per apoſtolos ſuos conuertit.

¶ Et hoc eſt cur Gentiles vel maxime gaudere debēt, quod & ipſi ſint oues Chriſti, cū antea ſoli Iudæi iactarint ſe oues
*Pſal.*78. eſſe Chriſti. ſiquidem in eorum perſona dixit David, Nos populus eius, & oues paſcuę eius. Tota autem vndiq; plena eſt ſcriptura de vocatione Gentium (vt ſupra parte prima) Et ꝙ prædicationem apoſtolorū ſuſcepturæ erant, id quoque id prædixit dominus cum ait, Et vocem meam audient.

¶ Sed quid hoc ſibi vult obſecro, quòd hic Chriſtus dicit paſtorem vnicum fore & vnum ouile? Id ſane ex primo cōſequitur, vt quia & Gentes vocatæ ſunt, & vocē vocantis paſtoris audierūt, gauiſę ſunt & glorificauerūt verbū Dei, cre-
*Act.*13. diderūtq; omnes quotquot à Deo prędeſtinati erant ad vitā æternam, & ſic in vnicum illud Chriſti ouile peruenerunt.

6 Cæterum fore aliquando, vt vnum ouile ſit eccleſia Chriſti,

Chriſti, vnúſque illius paſtor Chriſtus, cui deinde ſucceſſit vicarius Petrus, cui oues ſuas omnes cõmendauit. Idipſum ſane iam olim propheta Ezechiel præuiderat illuminatus à ſpiritu ſancto, quum diceret, Seruus meus Dauid rex ſuper eos, & paſtor vnus erit omnium eorũ. Non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo regna. Et hoc nimirum eſt quod Paulus ait, Pax noſtra qui fecit vtraq; vnum, & medium parietem maceriæ ſoluens inimicitias in carne ſua. Quamobrem Petrus quoq; lapidem ipſum vocat angularem, ex illo Dauidico, Lapidẽ quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. A domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. adducit in hoc etiam verba Eſaię, Ece ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretioſum, in fundamento fundatum. Qui crediderit in illum, non cõfundetur. Vnum igitur tantum ouile eſt, quia eccleſia catholica vna eſt: neq; poſſunt etiamſi rumpantur Neochriſtiani, huiuſmodi eccleſias plures facere. Quinimo ſi in noſtra eccleſia eſſe cũ Chriſto recuſant, oportet ſint tantum in eccleſia malignantium. Quamuis plurimi adhuc ſuperſunt hirci, lupi multi, multiq; dracones, qui ouile hoc impetunt, neq; intrare volunt: ſpes tamen bona eſt, fore vt adhuc omnes Iudæi, Turcæ & Pagani veniant in hoc vnum ouile Chriſti: ſicq; impleatur quod prædixit Oſeas, Congregabuntur filij Iuda & filij Iſraël pariter. & ponent ſibimet caput vnum, & aſcendent de terra. Fiet hoc quidem nimis ſero, quia adhuc nulla eius rei ſimilitudo apparet: & fiet tamen, quando Iudæi cõuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem. Dominus Deus noſter dignetur nobis gratiam & miſericordiam ſuã conferre, quatenus hic in odore bono & ſuaui virtutum, vt oues placidę permaneamus in ouili Chriſti: tandemq́ue tranſacto vitæ huius ſtadio, per ipſam ianuam Chriſtum dominum ingredi mereamur vitam æternam, vbi paſcua inueniamus fœlicitatis æternæ, Amen.

Ioan. 21. *Ezec.* 37. *Ephe.* 2. 1. *Pet.* 1. *Pſal.* 117. *Eſa.* 18. *Pſal.* 25. *Oſeæ* 1. *Pſal.* 58.

¶DE OFFICIO PASTORIS SI VIS INgredi per ſymbola, quod eſt facilimum & pulcherrimũ, facies hic ex ſcribentibus, qui hoc tam copioſe ſcripſerunt & ampliter, vt nauſeam etiam excitare poſſent, ideo noluimus hic repetere, ſed ad veteres ablegamus ſtudioſum lectorem.

PASCHA, EVANGELIVM

Ioannis 16.

In illo tempore: Dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem. Dixerunt ergo ex diſcipulis eius adinuicem, Quid eſt hoc quod dicit nobis, modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, & quia vado ad patrem? Dicebant ergo, Quid eſt hoc quod dicit modicũ? neſcimus quid loquitur. Cognouit autem Ieſus quia volebant eum interrogare, & dixit eis, De hoc quæritis inter vos, quia dixi, modicum & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me.

Hiere. 31. *Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus*
Iacob. 4. *autem gaudebit. vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Mulier cum parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius. Cum autem peperit puerum, iam non meminit preſſuræ, propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.*

HOMILIA VNICA.

Beda. LAETA, inquit Beda, domini & ſaluatoris noſtri promiſſa fratres chariſsimi læto cordis auditu percipere debemus: ſedulaq́ue intentione perſiſtere, quatenus ad hæc pertingere mœreamur. Quid enim eſt quod merito lætius audiatur, quàm peruenirı poſſe ad gaudium: quod nunquam poſsit auferri? ſicut hic dominus diſcipulis ſuis promiſit, quando eoſdem habito illo poſt vltimam cœnam ſermone contriſtauerat, mortem ſuam & paſsionem eis prænuncians, ſimulq́ue quomodo ſe vnus illorum traditurus eſſet, ſtatim poſtea mitiſsimus dominus inter dolorem & triſtitiam, quæ ſuperuentura illis eſſet, conſolatus eſt eos. & ſubinde auxilium, gaudium & victoriam promiſit, volens per hoc confirmare animos eorum, pariterq́ue ipſos aduerſus imminentem aduerſitatem præparare. Ait ergo, Modicum & non videbitis me. Quæ
Auguſti. verba, vt ait Auguſtinus ita obſcura erant diſcipulis, antequam id quod dicit, impletum eſſet, vt quærentes inter ſe

quid

quid eſſet quod diceret, omnino ſe faterentur neſcire. Neque id mirum, quando ea prophetiarum omnium propria conditio eſt, vt prius impleantur quàm intelligantur: nobiſque iam facile intellectu eſt, quod apoſtolis difficile & occultum erat. Difficile eis erat, vt ait Cyrillus, ſiquidem mors iam in ianuis erat. quapropter eum diſcipuli videre non poterant, quouſque inferis ſpoliatis & vmbrarum portis perfractis, templum ſuum ſuſcitaſſet. Modicum igitur hoc tempus erat, quo dominum iam mortuum & ſepultum non viderunt, quem deinde poſt triduum reſurgentem rurſus denique viderunt. Mors Chriſti inſtar ſolis extitit, qui cum occiderit, aliquandiu non cernitur, donec emerſus tandem, denuo ſe noſtris offerat oculis: ſic plane ſol iuſtitiæ Chriſtus dominus, cum occidiſſet morte ſua in die paraſceues, iterum deinde ortus eſt die ſancto Paſchæ. Modicum itaque tempus extitit à die cœnæ dominicæ vſque in diem paraſceues quo ſepeliebatur, & hinc vſque reſurgeret. Ita nobis iam hoc intellectu facile eſt, quoniam ex ſcripturis docemur id omne ſic eueniſſe vt prædixit dominus. Sunt qui hoc etiam ſic intelligāt, quòd diſcipuli Chriſtum modicum non viderūt, triduum ſcilicet iſtud, quo iacuit in ſepulchro: & rurſus modicum viderunt eum, quando ſe eis poſt reſurrectionem diebus quadraginta exhibuit videndum vſque ad aſcenſionem ſuam, quādo rediit ad patrem. Quæ cauſa eſt, cur amplius eum tunc viſuri non eſſent, niſi quòd etiam hodie fit in ſacramēto euchariſtiæ, vel alias miraculoſe, id tamen proprie non fit in vera ſpecie, ſed in velamine & ſub hoſtia plane inuiſibiliter. Adhuc aliam expoſitionem habet Auguſtinus intelligitque hoc nō de paſſione Chriſti & reſurrectione, ſed aſcenſione ſua & morte noſtra. Eſtque hic plane ſenſus, Modicum & nō videbitis me. Modicum illud tempus eſt, quo viuimus ſuper terram. ſane modicum, imo momentum & vix punctum temporis, quo exultat mundus & triumphat, boni vero triſtantur & lugent, dicentes cum Dauide, Heu mihi, quia incolatus meus prolōgatus eſt. Tēpus breue admodum eſt, & tamen bonis longū nimis videtur. Modicum ergo iam tēpus eſt quo nō videmus dominū, quia ad patrem aſcēdit. Et quod addit, iterum modicum & videbitis me, ad tēpus quod mortē noſtram ſecuturum eſt, pertinet, quomodo toti eccleſiæ promiſit ille, tūc nos viſu-

Cyrillus. *Mala. 4.* *Ioan. 16.* *Auguſt.* *Pſal. 119.*

ros eum,neq; amplius interrogaturos:hic quidē triſtari nos, ſed tunc gauiſuros. ſiquidē triſtitia noſtra mūdi huius conuertenda nobis eſt in gaudium & lætitiam ſempiternam.

2 Deinde iam euangeliſta cōmemorat diſcipulos non intellexiſſe ſermonē Chriſti. in cauſa autem fuiſſe immenſam iſtā,qua angebantur, triſtitiam & quod toties modicū illud eis dominus repetiiſſet.dixerat enim, Filij,adhuc modicum vobiſcum ſum. & iterum, Modicū ſiue puſillū & non vide-
Ioan.13. bit me mundus:atq; deinceps rurſus, Iam non multa loquar
Ioan.14. vobiſcum.& iam denuo, Modicū & nō videbitis me. Hinc propemodū cōfuſi & erabundi facti ſunt, & occupati aliàs
Ioan 16. mœrore atq; anguſtia mentis,nunc vel maxime premebantur ex eo,vnde plus ſolatij ac conſolationis accipere potuiſ-
Chryſoſto. ſent,ſi intellexiſſent. Nā quanuis moleſtū erat,ꝙ eū viſuri non eſſent,ſolatiū tamen inde cœpiſſent, ꝙ poſt modicum temporis ipſum denuo ſe conſpecturos ſpectarēt.Graue & moleſtū eis erat, quod dicebat dominus de paſsione & morte ſua,ſed gaudio & ſolatio plenū, quod adiungebat, Quia vado ad patrē:per hoc inſinuare volēs,ſe morte ſua nō periturū, ſed abiturū ad patrē, ſicq; à morte trāſiturū ad vitam. ¶Verum iſti hoc non intellexerunt,eo maxime,ꝙ inter ſe omnes quærebant quid hoc eſſet quod dixerat. dubitabant enim partim ex triſtitia & mœrore,partim ex fidei imperfectione.perſuaderi enim & adduci facile non poterāt, vt reſurrectionem illius crederent etiam cum iam reſurrexiſſet,
Mar.16. ſicut incredulitatem exprobrauit eis. quanto minus crediderunt eam adhuc in cœna?Non potuerunt ergo hoc verbum & ſimiles quoſdam Chriſti ſermones intelligere,quando nihil in iis abditum inueſtigabant, ſed vulgato tantum ſenſui
Sapien.2. inſiſtebant. Credebant certum eſſe illud Sapientis,vt eſt in ſuo ſenſu veriſsimum , neminem vnquam cognitum eſſe, qui ſit reuerſus ab inferis.Sunt etiam qui putant apoſtolos,
Ioan.8. ſi non omnes,at aliquot eorum crediſſe Chriſtum nō moriturum , ex eo ꝙ Chriſtus dixerat,eum qui ſermones ſuos ſeruaret,mortem non guſtaturum in æternum. Quam opinionem falſo conceptam Iudæi quoq; habuerunt,quādo ad dominum dixerunt , Nos audiuimus ex lege quia Chriſtus manet in æternum, & quomodo tu dicis,oportet exaltari filium hominis: Ita diſcipuli quoq; cogitabāt quidem magnū & extremum aliquid de Chriſto,non tamen credebant eum

tam

tam turpi morte moriturum, rurſusq; dehinc tāta gloria & maieſtate reſurrecturum. Tantum apud ſe cogitabant eum ſine morte tranſiturum ad patrem, ſicut Enoch de quo ſcriptum eſt, quia ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus: vel vt Elias, qui curru igneo vectus, cū turbine raptus eſt in cœlum. Ad eundem plane modum putabant Chriſtum quoq; abiturū ad patrē, neq; poterant aliqua ratione apud ſe modū mortis ſimul ignominioſæ & reſurrectionis glorioſæ quēpiam inuenire, quāobrem & dicebāt inter ſe. Quid eſt hoc quod dicit nobis. Modicum & non videbitis me, & iterum modicū, &c. neſcimus quid loquitur Chryſoſtomus quærit hic quare non intellexerint. Et ipſe ſibi reſpōdet, factum id eſſe vel propter triſtitiā, vel verborum obſcuritatem, vt contraria locutum arbitrarentur. Si videbimus te, inquiūt, quo vadis? ſi vadis, quem videbimus? *Chryſo.*

3 Interrogans autē dominus diſcipulos ſe iamiam interrogaturos, quidnā ſibi voluiſſet ſermo quem dixerat, præuenit eorum interrogationē opportuniſsime, oſtendens ſe corda hominum vt Deum cognoſcere, quoniā id Deo propriū eſt: iuxta illud Iob, ſcio domine quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Quis eſt iſte qui celat conſiliū abſq; ſcientia? Quomodo Deus ipſe loquēs ad Samuelem, dixit, Deus intuetur cor, Ergo & hic Chriſtus, vt verus Deus interrogationem diſcipulorum præueniēs, dixit, De hoc quæritis inter vos, quia dixi, modicum & non videbitis, &c. Amē amē dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autē gaudebit. Id exponēs Aug. dicit, Diſcipuli triſtabantur, & dolebant ex paſsione Chriſti, audientes eum à Iudæis captū, percuſſum, condemnatum, & tandem crucifixum iri, ea tamen triſtitia ſtatim verſa eſt in gaudium poſt reſurrectionem illius. Per mundum autem, omnes intelliguntur aduerſarij Chriſti, qui plurimū gauiſi ſunt ſe furore ſuo potitos, illum morti ad iudicatum in crucem ſuffixiſſe, ibiq; cōtigiſſe ſibi, vt ſannis, ludibriis & opprobriis eum lacerarent. Quamuis quod hic de mundo dicitur, poteſt etiā non abſurde de malignitate in qua mundus poſitus eſt, intelligi: ſicut Iacobus dicit, Quiſquis amicus eſſe vult mundi huius, inimicus Dei cōſtituitur. Gaudet autem hic mundus etiam de peruerſitate ſua, quomodo ſapiens dicit eſſe quoſdam, qui gaudeant & glorientur cum male fecerint, & exultent in rebus peſsimis. *Cyrillus.* *Iob 42.* *1. Reg. 16.* *Auguſt.* *Cyrillus.* *Matt. 27.* *Iaco. 4.* *Prou. 2.*

¶ Suntq́; ſine dubio verba hæc intelligenda, vt ea expoſui Auguſtinus, quia omnis iſta apoſtolorum triſtitia verſa eſt in immenſum gaudium tunc cum conſpicati ſunt gloriam dominicæ reſurrectionis, potentiam admirandæ aſcenſionis & conſolationem paracleti ſpiritus ſancti à patre miſſi. Hoc tamē & ipſorum & totius eccleſiæ ſtatui congruit.

Beda. Cuncti fideles per lachrymas preſſuráſq; præſentes ad gaudia æterna peruenire contendūt. illi enim quamprimū cōflictus vitæ huius ceſſarit, & militia abſoluta fuerit, mercedē accipiēt beatitudinis æternæ, ſic vt Dauid canit, Qui ſemināt in lachrymis, in exultatione metēt. Mali autem lætātur, quia mundus exultat, & præcipue perſecutores martyrū, qui gauiſi ſunt morte innoxa iuſtorum. Deinceps tamen miniſtris Dei coronatis in æterna fœlicitate, tyrāni & perſecutores eorundem pœnā ſuſceperunt ſuæ truculentiæ atque peruerſitatis. ſicq́ue impletum eſt verbum illud Christi quod hic prædixerat, & illud quod iam olim inſtinctu ſpiritus ſancti locutus eſt Eſaias, Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis: ecce ſerui mei lętabuntur, & vos confundemini: ecce ſerui mei laudabūt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus eiulabitis.

Pſal. 125.

Eſa. 65.

4 Diſcrimen hic patres oſtendere ſolent gaudij bonorū à malis, idq́ue multiplex, nos ea tantū breuiter commemoremus, quæ ad hoc pertinent euāgelium. primo lætitia mūdi huius & vana eſt, & multum temeraria, iuxta illud Sapientis, Dixi in corde meo, Vadam & affluam deliciis, & fruar bonis, & vidi quod hoc quoque eſſet vanitas. Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, Quid fruſtra deciperis?

Eccle. 2.

2 Turpe quoque eſt gaudium mundi huius, quia vt plurimum de rebus vanis & turpibus conceptum, teſte Sapiente, neque vitam neque nuptias mundas iam cuſtodiunt. ſimile eſt quod Ioannes ait homines mundanos bibere vinum turpitudinis.

Sap. 14.
Apo. 17.

3 Neque vero pura lætitia mundi, ſed plerunque permixtam cōiunctamq́ue habet triſtitiā, aut certe in mœrorem deſinit, quo maxime ſeducuntur homines in mundo, vt ait Salomon, Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Aut non ita fieri ſolet, cum occupati ſunt homines in voluptate mundi & omnibus leuitatibus, vt plurimum

Pro. 14.

rixe

rixe interueniũt, iurgia, aut aliud cõſimile mali genus. Plane mihi qui ſolas quærit voluptates mundi & carnis, ſimilimus eſſe videtur ei, qui ꝑ roſas & lilia abduceretur ad crucem: multamque caperet ex floribus illis delectationem, nõ expendens quod iamiam ſibi immineat ſupplicium mortis.

4 Quid quod inſtabilis & inconſtans eſt omnis iſta mũdi lætitia, dũ & ipſa mũdo & viciſsim ſibi mũdus deficit, dicente Iob, Tenent tympanũ & citharam, & gaudent ad ſonitum organi, ducũt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendũt? Ita fiet vt cor eorum cõuertatur in triſtitiã & mœrorẽ, ſicut dominus dicit per prophetã. Cõuertã feſtiuitates veſtras in luctum, & omnia cantica veſtra in plãctũ. 1 E diuerſo gaudium ſanctorũ verũ eſt, quia de veris bonis ſuſceptum, de bonis ſcilicet regni cælorũ, ſicut Paulus ait, Regnum Dei nõ eſt eſca & potus, ſed iuſtitia, pax & gaudium in ſpiritu ſancto. 2 Deinde idem illud pulchrũ eſt, quia de amœniſsimis bonis virtutum: quod attẽdẽs Sapiens quoque, letatus, inquit ſum in omnibus, quoniam antecedebat me iſta ſapiẽtia, & ignorabam quia bonorũ omnium mater eſt. 3 Ad hæc purũ quoque eſt, ſicut teſtatur Salomon, Cor quod nouit amaritudinẽ animæ ſuæ, in gaudio eius nõ miſcebitur extraneus. 4 At omnia hæc ſuperat, quòd perpetuum futurum eſt gaudiũ illud, expers omnis doloris, & immune ab omni triſtitia. quia abſterget Deꝰ omnem lachrymam ab oculis ſanctorum, & amplius non erit neque luctus, neque clamo, ſed nec vllus dolor, quoniã priora tranſierunt. Poſſunt hæc omnia ad longum declarari, & ad aliquot integras homilias extẽdi. nos breuitati ſtudentes, iis ſuperſedemus. Tu ſi plura voles, vide quædam diffuſe & ampliſsime in paraldo poſt veteres.

Iob 21. *Amos 8.* *Rom. 14.* *Sapien.* *Pro. 14.* *Apoc. 21.*

5 Paraboli porro annectit dominus, qua plerunq; in calamitatibus vſi ſunt ꝓphetæ: ſic Dauid lugẽs inquit, Ibi dolores vt parturientis. Et Eſaias, Torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiẽtes dolebũt. Hieremias quoq;, Quomodo, inquit, cõtremuiſti, cũ veniſſent tibi dolores quaſi parturiẽtis? Mulier fugitura & exhorreſcẽs dolorẽ parturiginis, nunq̃ perueniret ad lætitiã partus, neque fructũ ex fœtu proleq; noua perciperet. Sic quoq; vobis fratres eueniet quia poſt dolorem & triſtitiã gaudebitis tãdem, & gaudiũ veſtrum nemo tollet à vobis. Auguſtinus etiam hoc expen-

Chryſ. *Pſal. 67.* *Eſa. 13.* *Hiere. 12.* *Cyrillus.* *Auguſt.*

dit,quod gaudium tunc magis eſſe conſueuit, quando non puella,ſed puer naſcitur. Durum quidem hoc & moleſtum mulieribus,quod nulla mulier mater fieri poteſt ſine maximo dolore. quando igitur illi imminet pariẽdi tẽpus,triſtatur & dolet,quòd ea hora ſit maledictionis,qua dñs dixit ad Euã, In dolore paries filios tuos. Beda myſtice exponit hoc de ſancta eccleſia, quæ mater eſt ob multitudinem bonorũ operum,ſubinde pariens Deo filios ſpirituales. & quandiu in mundo ſpiritualium virtutum profectibus inſiſtit, nunquam mundi tentationibus exerceri deſiſtit: & cum deuicto laborũ certamine ad palmam peruenerit,iã non meminit preſſuræ præcedentis, propter gaudium perceptæ retributionis: nato inſuper ſibi filio aliquo gratulatur,exultãs dicit cum Paulo, Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futurã gloriã quę reuelabitur in nobis. ſic gaudet eccleſia,cum filium enixa eſt in vitam æternam. ¶ Eo facit & illud,quòd dies ſanctorũ, quibus pro Chriſto paſsi ſunt & mortui,natales dicuntur,quoniam in illis nati ſunt in regnum cœlorum. Et ſicut infans naſcitur,dum prodit ex vtero matris veniens in hanc lucem: ita naſci quoq; dicitur,qui è vinculis carnis liberatur ſimul & exaltatur in lucem æternam. Quid quod nobilior longeq́; eminentior eſt natiuitas, qua quis naſcitur in cœlum,quàm ea qua miſeri homines naſcuntur in terram,malorum omniũ congeriem? Quo autem modo eccleſia filios pariat,intellectu facilimum eſt. parit enim eos in ſacramentis, & præcipue in baptiſmo & pœnitentia. parit in doctoribus & prædicatoribus, ſicut Paulus ad Galatas ait, Filioli mei,quos iterum parturio,donec formetur in vobis Chriſtus. Parit illa etiam in iis qui opera bona faciũt,& qui bene ac pie moriuntur. In omnibus iis dolores magnos ſuſtinet eccleſia, dum parit. Mitto quæ in hoc adduci poſſunt pene innumera ſtudio breuitatis. 6 Parabolã quam induxit Chriſt⁹,ipſe etiã interpretatur,dicẽs ad diſcipulos ſuos, Ita & vos nunc quidẽ triſtitiam habetis,ſed iterum videbo vos,& gaudebit cor veſtrũ. Id facile intelligi poteſt de apoſtolis, qui cõtriſtati plurimũ ſunt,Chriſto paſſo,mortuo & ſepulto: viſo autẽ eodẽ poſt reſurrectionem,gauiſi plurimum ſunt,& non fuit qui gaudium iſtud tollere ab eis potuerit. Sed audio quendã hic cõtradicentem,quoniã gaudium iſtud in die Paſchæ,aſcenſionis

Gene.3. *Beda.* *Beda.* *Galat. 4.* *Ioan.20.*

nis & Pentecoſtes cõceptum, ablatum ſit apoſtolis per perſecutores, quãdo pro nomine Chriſti grauiſsima ſupplicia & acerbiſsimas ſuſtinuerunt perſecutiones. Huic non ego, ſed Beda reſpondeat: dicens, Etſi poſtmodum perſecutiones pro Chriſti nomine ac tormenta paſsi ſunt, ſpe tamen reſurrectionis & viſionis illius accenſi, libenter quoq; aduerſa ferebant, ſicut ſanctus Iacobus dicit, Fratres, pro magno gaudio pucite, ſi tẽtationes incideritis varias. Petrus & Ioãnes cum cæſi eſſent à principibus ſacerdotum, cum magno gaudio abierunt à conſpectu concilij, gratias agentes quod digni habiti eſſent qui pro Chriſti nomine contumeliam paterentur. Vſqueadeo nemo gaudium illis ademit, quia cũ omnia illa pro Chriſto paterentur, meruerunt cum Chriſto regnare ęternaliter. Interim iſtud quoque in augmẽtũ gratiæ & donationis Dei ceſsit ille de quo certi iam erãt: quapropter nõ potuit eis quiſquam auferre gaudium quod habebant, neq; per quancunque tribulationem, neq; in perſequutione, neq; per gladium, ignem aut flagella & verbera. Sic Petrus ait, Modicum nunc ſi oportet cõtriſtari in variis tribulationibus, vt probatio veſtræ fidei multo pretioſior ſit auro, quod per ignem probatur. Vt ergo tyranni & perſecutores ſanctos Dei deriſerint, rati Chriſtum eos dereliquiſſe, ipſi tamen certi ſemper fuere Chriſtum rurſum eos viſurum, & tunc corda eorum maxima lætitia affecturum. Legimus ſanctum Antonium aliquando grauiter tantatum & afflictum eſſe à dæmonibus: adeo vt eum pene exanimẽ relinquerent: & tunc viſo ſibi domino dixiſſe Antonium, Domine, vbi tu paulò antè fueras? & Chriſtum reſpondiſſe, Ego hic aderam, certaminis & cõflictus tui ſedulus ſpectator. Et hoc nimirum gaudium extitit, quod ab apoſtolis & ſanctis Dei auferri nõ potuit. Quis autem hic deſperet, quando etiam carbones ardentes, roſas & rorem ipſum reputauit Laurentius dum vreretur? Et bene gaudium illud tollere ab eis nemo potuit, quando iſtud gaudium Chriſtus ipſe fuit, qui iam tum moriturus amplius non erat. Atq; inter ſanctos Dei, gaudiũ creſcet, & exultatio: dolor vero & gemitus procul diſcedent, hic partim per gratiam, illic vero perfecte per gloriã fœlicitatis æternæ, quam nobis omnipotens & miſericors Deus donare dignetur poſt hanc vitam, Amen.

Beda. *Iaco.1.* *Act.5.* *1.Pet.1.* *S.Anto.* *Auguſt.* *Eſa.35.*

I*N illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, quo vadis? Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrũ. Sed veritatẽ dico vobis, expedit vobis vt ego vadã. Si enim ego non abiero, paracletus nõ veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia nõ crediderũt in me: de iuſtitia vero, quia ad patrem vado, & iam nõ videbitis me: de iudicio autem, quia princeps mundi huius iam iudicatus eſt. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo. Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annunciabit vobis, ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.*

HOMILIA PRIMA.

QVOD iam vobis chariſſimi in Chriſto fratres retulimus euangeliũ, prolixi illius ſermonis, quem dominus poſt cœnam habuit, exigua tantũmodo pars eſt. Paulo enim ante interrogauerat eũ Pe-
Io.13.14. trus, Domine, quo vadis? & Thomas, Domine, neſcim⁹ quo vadis, Philippus quoq; patrem ſibi oſtendi petierat. Et nũc ſuper hęc omnia dominus manifeſte reditũ ſuum ad patrem inſinuans, ait, Vado ad eum qui me miſit, neque hoc tantum eis declarat, ſed & miſſionẽ ſpiritus ſancti ipſis promiſit, volens ſic diſcipulos ſuos conſolari rurſus, & in bono confirmare, vt minus contriſtarentur ex paſſione ſua, nec plane à fide deficerent. Et quãuis tranſitus hic intelligi queat de il-
Chryſoſto. lius morte, ꝙ Chryſo. putat, mihi tamen videtur, illum non
Auguſti. tantum de paſſione, ſed & aſcenſione ſua loqui, ſicut Augu.
Beda. exponi, vnde neq; Beda diſcedit, volens in ſuperioribus huius ſermonis partibus Petro & aliis locutũ de tranſitu mortis ſuæ cum diceret, Quo ego vado, nõ poteſtis venire: modo: & ad Petrũ, Quo ego vado, nõ poteris me ſequi modo,
Ioan.13. ſequeris autem poſtea quod verbũ Petrus, etiam ipſe intellexit à domino dictum de paſſione, qua ſecuturus eum iam non fuerat, ſed poſtea tandem. quamobrem & dixit ad dominum, cur id fieret, quod ſequi illũ iam nõ poſſet, quando

paratus

paratus eſſet animã quoq; ſuam pro eo exponere. Nũc vero nõ abſolute de abitu ſuo loquitur, ſed addidit ſuper quo vadat. ſ. ad eũ qui miſerat ſe, quod quis dubitet tũc factũ quando tandẽ aſcendit in cœlũ? Et quid in hoc diutius immoramur, quãdo idipſum ſequentia etiã verba ſatis aperte exprimunt, cũ dicit, Et nemo interrogat me, quo vadis? Vtique enim hoc de trãſitu ad mortẽ dictum nõ eſt, de quo cũ ſuprà loqueretur, à Petro & Thoma interrogatus eſt. De alio igitur abitu locutũ eum eſſe oportet, de quo addit, quia nemo ex vobis interrogat me, quo vadis? Rationẽ inſuper adiũgit Auguſt. quia nubes ſuſcepit eum, quãdo aſcendit ab ipſis, & euntem in cœlũ non verbis quęſierũt, ſed oculis deduxerũt. Propemodũ ergo ſic dicere viſus eſt. adeò manifeſta & omnibus cõſpicua erit aſcenſio mea & irrefragabilis, vt oculis illã veſtris voſmet viſuri ſitis: neq; opus habebitis, vt quicquã interrogetis. Proculdubio illi totis animi votis, vt ſequi mœrentur, optarunt. Hæc facta forte in ſpiritu præuidens Eccleſiaſtes dixit, Oritur ſol & occidit, & ad locũ ſuum reuertitur. Vere enim ſol iuſtitiæ Chriſtus dominus ortus eſt in natiuitate ſua, iuxta illud quod prædictum erat, orituram ſtellam ex Iacob, & occidit in paſsione, rurſusq; per gyrum rediit in locũ ſuũ altiſſimę & indiuiduę trinitatis, aſcendens in cœlũ. Nõ ſum omnino neſcius, eſſe quoſdã in hæc verba, Et nemo ex vobis interrogat me, quo vadis? ſic intelligunt, quaſi tãtopere exterriti fuerint apoſtoli, vt interrogare etiã non auderent. priorem tamen illã ſcilicet Auguſtini, expoſitionem probabiliorẽ exiſtimo magisq; vero cõſentaneam.

Auguſti. *Act.* 1. *Eccle.* 1. *Num.* 24.

2 Sed quia hæc, inquit dominus, locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum. Triſtitiã hanc quidẽ referre conantur ad ea, quæ iam ante prædixerat illis dominus fore vt Iudæi ipſos è ſynagogis ſuis eiicerẽt: & inſuper quiſquis interfecturus eos eſſet, arbitraretur obſequium ſe præſtare Deo. inde nimirũ volunt nõnulli, iſtam eorum triſtitiã eſſe natam eamq; tantã, vt iam pene faſtidium cõcepiſſent, omnium eorum quæ deinceps loqueretur dominus, nõ ſecus ac vas cum plenum eſt, nihil amplius capit, etiamſi vi infundas ſeu intrudas. Equidem ſententiæ huic locũ ſuum facile relinquero. quanuis enim hinc plurimũ vtique mœroris cõceperant apoſtoli, tamen hæc ipſa Chriſti verba eo penitus non tendunt. vnde adducor, vt credam expoſitionem Auguſtini

Chryſoſto. *Ioan.* 16. *Auguſti.*

multo eſſe commodiorem, quæ vult quoniam apoſtoli, cum nondum accepiſſent cõſolationem ſpiritus ſancti, metuebãt ne forte perderent illud extrinſecus in Chriſto, quod iam in eo habebant, puta corporalẽ ipſius præſentiam. Sicque omnino quidem hic Chriſtus loquitur de triſtitia apoſtolorum quem habituri erant, non tamen ſuper tyrãnide & perſecutione, ſed ex habitu Chriſti, qui eos fuerat dimiſſurus. Qui ſenſus ex præcedentibus verbis domini ſatis patet, quia iam

Ioan. 16. dixerat, Vado ad eum qui me miſit, & nemo ex vobis interrogat me quo vadis? ſtatimque ſubiecit, Quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum. Ecce cauſam mœroris & triſtitiæ. ſ. abitum domini. Præterea ſequitur, Veritatem dico vobis, quia expedit vobis vt ego abeam. Quãdo igitur primo abitũ ſuum cõmemorat, deinde triſtitiã ſubdit diſcipulorũ moxq; ſolatur eos, quoniã diſceſſus iſte ſuus cõmodaturus ſit illis: quaſi diceret, Moleſtũ quidẽ & ingratũ eſt vobis, ꝙ me abiturũ dico: ſed ideo vos cõtriſtari non decet, quinimo gaudere magis, eo ꝙ expedit vobis vt abeam, ideoq; triſtitiã iſthãc veſtrã mittite. Hinc fit vt illã interpre-

Beda. tationẽ Auguſtini aptiorẽ putem⁹, maxime cũ & Beda dicat ſciuiſſe dominũ quid hæc verba in diſcipulorũ ſuorũ cordibus agerent triſtitiam. ſ. magis de abſceſſu, quo eos deſereret, q̃ de aſcenſus quo patrem peteret, lætitiam generarent.

3 Nunc tandem cõſolando diſcipulos ſuos perſuadere conatur, dominus, vt mœrorem iſtum abiicerent, conſyderata vtilitate illis ex abitu ſuo emerſura, cum ait, Veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam. Nõ ignarus erat vtique ille, quid ipſis conueniret magis, ſciebat eis viſionem internam plus profuturã externa, amplius quoque ꝓfuturos ipſos, ſi ſe oculis potius viderent pectoris quàm corporis. Præſciebat ille quo pacto ſpiritus ſanctus ſeſe diffuſurus erat, in corda eorum ſemet inſinuans: vnde vberiorẽ fructum acciperent, quàm ex conuictu communi cum Chriſto. Expedit itaq; vobis, ait ille, vt tandẽ iſta ſeruilis forma veſtris ſubtrahatur aſpectibus. neq; vos me ſemper ſic habeatis præſentẽ.

Ioan. 14. Veritatem inquã dico vobis. mentiri nequeo, ipſe ego via,

Roma. 3. veritas ſum & vita. verax ego ſum, & omnis homo mendax.

¶ Tu vero hic diligentius paulo cõſydera, quãtopere Chriſtus diſcipulos ſuos deterrere curauit, ne plus æquo ſolatij in corporali cõuictu ſuo quærerent, quin potius vt animos

ſuos

ſuos erigerent ad cõtemplationẽ diuinitatis. Quòd ſi hoc in Chriſto factũ eſt, vt ſempiternus æterni patris filius extrinſecus & viſibiliter impedierit in apoſtolis ſuſceptionẽ ſpiritus ſancti, quanto magis carnalis voluptas in nobis præualẽs obſtabit, quo minus capaces ſimus gratiæ & donorum ſpiritus ſancti, cum dicat Paulus, carnem velut ex diametro pugnare aduerſus ſpiritum, & viciſsim hunc illi aduerſari? Sicut enim aqua extinguit ignẽ, ita fluidus humor carnalis concupiſcentiæ, delet quicquid in nobis ardoris ignei fuerat ſpiritus ſancti & feruoris charitatis diuinæ. Diſcant igitur hinc omnes, qui animos ſuos præparaturi ſunt ad ſuſceptionem ſpiritus ſancti, quaſcunq; carnales, immũdas & vanas cogitationes pariter & cõcupiſcentias excludere. ſiquidẽ in animã maleuolam nunquã intrabit ſpiritus ſapientiæ, neq; habitabit in corpore ſubdito peccatis. Tantum corda vult caſta & mũda, eaq́; eleuata in meditatione diuinorũ, ſpiritualium & cœleſtium, quo nomine Paulus ait, Nos ex hoc neminẽ ſecundum carnẽ nouimus, Etſi cognouimus ſecundũ carnem Chriſtum, ſed nunc iam nõ nouimus. Vbi ille in perſona loquitur apoſtolorũ, qui & ipſi quondã non habuerant vitam contẽplatiuam, Deo rebusq́; diuinis penitus cõformem, ſed Chriſtum corporaliter ſecum habere vel maxime cupierũt, nunc autẽ illuminati ſpiritu Dei, omnia in Deũ dirigũt, dictante id ipſis ſpiritu ſancto. ſicut iam ante dixerat, eum qui viuit, nõ ſibi viuere debere, ſed illi qui pro ſe mortuus eſt & ſurrexit. Recte itaque hic Beda, Expedit, inquit, vt notã vobis formam inferam cœlo, quatenus maiori per hoc deſyderio illuc ſuſpiretis, ſicq́ue ſuſpenſis ad ſuperna cordibus veſtris, ad accipienda ſpiritus ſancti dona capaces fiatis. Chryſoſto. quoq; in hunc modũ exprimit illa Chriſti verba, Non ego ad gratiã loquor, ſed licet maiorẽ in modũ cõtriſtemini, tamen id quod expedit audiendũ eſt: vos vt adeſſem velletis, vſus aliud poſtulat. Exemplum hinc nobis oblatum eſt, ne ceſſemus quæ apprime vtilia ſunt recenſere proximis noſtris, etiamſi contriſtentur & moleſte ferant dum audiunt.

Galat. 4. *Sapien. 1.* *1. Cor. 1.* *Beda.* *Chryſoſto.*

4 Particulatius adhuc iam & apertius dominus cõmemorat diſcipulis, quid vtilitatis ſperandum ſit eis ex abceſſu ſuo & ait, Si non abiero, paracletus non veniet: vbi autẽ abiero, mittam vobis eum. Auguſti. hic infert quomodo admirari quis poſſet Chriſtũ, & Deum verũ & omnipotentẽ fuiſſe,

cur itaque ſpiritum ſanctum mittere nõ potuiſſe adhuc viuenté in terra. Quid quod exiſtente tũc in terris filio etiam ſpiritus ſanctus iam tum affuit: cum credibile non ſit, filium ſine patre eſſe & ſpiritu ſancto, ſicut ipſemet teſtatus eſt, di-
*Ioan.*14. cens, Pater in me eſt, & ego in patre. Deinde iam ante quoque viſibiliter apparuerat ſpiritus ſanctus ſupra Chriſtum in baptiſmo. Quód ſi ergo ad ipſum venit, quid prohibuerit, quo minus præſente illo venire potuerit in diſcipulos?
Cyrillus. ¶ Cyrillus quoq; turbari poſſe ait ſimplicẽ aliquem. Nam ſi melius erat Chriſtũ abire, præſentia ſua nonnihil obfuiſſe videbitur, cur ergo tanto tẽpore præſens fuit? Reſpõſuri ad iſtam interrogationẽ, rationem prius reddam⁹ cur Chriſtus noluerit ſpiritum ſanctũ dare in ſua perfectione diſcipulis, dum adhuc cum ipſis viueret. hinc enim ſtatim patebit reſponſio ad quæſita. 1 Primum itaq; in cauſa fuit ruditas diſcipulorum, qui cõſyderato ſolo illo corporali conſortio
*1.Cor.*5. Chriſti, parum aut nihil attendebãt diuinitatẽ eius & cœleſtia, eo ꝙ nõdũ erant eleuati charitate ſpirituali, ſicut Paul⁹ ad Corinth. teſtatur, & nos paulo antea ex ipſo adduximus.

2 Deinde ex propria conditione diuini præſidij, quod in magna neceſſitate maxime relucet. ſiquidem dominus adiu
*Pſal.*9. tor eſt in tempore, vt ait Dauid, opportuno. Et iterum, Pa-
*Pſal.*26. ter meus & mater mea dereliquerunt me: dominus autẽ aſſumpſit me de inimicis meis. Quandiu ergo apud eos dominus agebat, ſatis auxilij ex ipſo habebant, neque aliena ope indigebant. Vbi primum autem diceſſurus erat ab illis, iamque plurimum eis perſecutionem & tribulationum immineret, tunc tandem diuina ope & alio opus habebant auxiliatore. Quapropter dixit dominus, Ego rogabo patrẽ, & alium paracletum mittet vobis. Ecce alium, quando Chri-
*Ioan.*14. ſtus ipſe conſolator eorum fuerat. Profecto autẽ ita res nũc habebat apoſtolorũ, vt fieri ſolet, cum mater infantem ablactare inſtituit. tunc etenim illum adhuc tenellũ lacte paſcit, mox ſubtracto lacte, cibum adhibet ſubinde ſolidiorem, vt ſic membra illius robuſtiora paulatim efficiantur. Ad eundẽ plane modum Chriſtus diſcipulos ſuos primũ lacte enutriuit corporalis ſuæ præſentiæ, deinde cum iam illi ſolido cibo paſcendi eſſent, rerum ſublimium, etiam lac eis ſubtra-
*Eſa.*28. xit, dicente Eſaia, Quem docebit ſcientiam? & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auulſos ab vberibus.

Tertia

3 Tertia cauſa reddi poteſt ex conſyderatione dignitatis Chriſti, quia vt Aug. dicit, Chriſtus in quantū homo poteſtatem nō habebat mittendi ſpiritum ſanctum, ſed vt Deus. Quàm diu autem ille cum diſcipulis ſuis viuebat, pro ſolo homine habebatur, ideoq; ne ſuſpicio hinc naſceretur, purū hominē poſſe etiam conferre ſpiritum ſanctū, Chriſtus noluit dare ſpiritū ſanctum, niſi poſt illam ſtupendā & potentiſſimā ſuam aſcenſionē, ſicut Ioannes dicit, ſpiritū ſanctum ideo nōdum datum, quod neq; Chriſtus nondū glorificatus erat. Alias ſuſpicari ſtatim quidā potuiſſent. quòd & Macedoniani deinceps fecerūt, ſpiritum ſanctū ſeruum Dei eſſe: quæ inſignis tum blaſphemia, tum cōtumelia eſt ſpiritus ſancti, ſicut hic pulchre & ſuo more affabre inducit Chryſoſtomus. Id enim ſi ſic eſſet, quātulo præſtaret dominum abire, & ſuo loco mittere ſeruum? Taceo ꝙ non ſufficientem conſolationē ex illo accepiſſent diſcipuli, ſi non verus etiā Deus extitiſſet. 4 Poſtremo alia adhuc cauſa dari poteſt, eaque huiuſmodi, vt ſic vnitas eccleſiæ cōſeruaretur. in hoc enim teſte euangeliſta præordinatum eſt diuinitus, quod Ioannes nullum omnino fecit miraculum, ne.ſ. populus diſtraheretur à Chriſto, & ſic excellens Chriſti eminētia clarius in Ioanne veluti tranſlata videretur, quam reluceret in Chriſto. Ad hęc, Chriſtus iamiam diſcipulis ſuis ꝓmiſerat, illos opera facturos etiam maiora iis, quæ ipſe feciſſet. ſi igitur præſente Chriſto miracula huiuſmodi feciſſent apoſtoli, cogitare potuiſſent ſimplices, eos Chriſto maiores eſſe: ſicq; diſſenſio exorta fuiſſet & ſchiſma inter fideles, cum ita vnitas permāſerit inter eos, vnū omnibus Chriſtum prædicātibus, prædicationemque ſuam virtute ſpiritus ſancti per ſubſequentia ſigna confirmantibus. 5 At nos nunc tandem reſpondeamus ad quæſtiones iam ſupra inductas. Et primum quidē poterat Chriſtus ſpiritum ſanctum etiam ante aſcenſionem ſuā mittere, nihilominus quàm poſt eam, noluit tamen ex rationibus iam adductis, quandoquidē neque diſcipulis cōmodum ſemper erat, quos antea deſueſcere oportebat à lacte, vt tandem ſpirituales fierent homines, nec quicquam carnale ſaperent. 2 Ad ſecundū, & hoc verum eſſe aſſerimus, quod vbique ſit ſpiritus ſanctus ſua diuinitate: iuxta ꝓphetam, cœlum ac terrā implens, in donis tamen ſuis à Chriſto ſub viſibili ſigno miſſus eſt: vnde apoſtoli illuſtra-

Libro de trin.

Ioan.9.

Chryſoſto.

Ioan.10.

Ioan.14.

Hiere.23.

tionem ſcientię acceperunt, cognitionem linguarum, robur & firmamentū aduerſus mundum, & virtutē miraculorum.

3 Ad id porro quod tertio loco quæſitum eſt, dicimus apparuiſſe quidē in baptiſmo Chriſti ſpiritum ſanctum, dediſſeq; illi teſtimonium quia filius Dei ſit, & ſimul aquas ſanctificaſſe in ſacramentum baptiſmi. Cur autem in hunc modum datus non ſit apoſtolis ante Chriſti aſcēſionem iam ſuprà aſsignauimus cauſam. 4 Cęterum ad quartum ex Cyrillo reſpondemus, cuiq; rei tempus ſuum eſſe cōmodum, atq; adeo omnia eſſe bona in tempore ſuo. Aderat igitur dominus in hoc mundo corporaliter tempore opportuno, & rurſus quando vt ille nouit oportebat, ad patrem corpore rediit. Hominem fieri filium Dei oportebat, vt nos omnes redimeret, vbi nos omnes ſummus in Chriſto ratione humanitatis: id ille fecit non tantum vt peccata noſtra deleret, ſed etiam vt naturā noſtram ſanctificaret, ſimulq́; vt anteceſſor nobis & exēplar foret bene rectèq; viuendi. ſiquidē omnis illius actio, inſtructio noſtra eſt. Neq; minus vero abſceſſus quoq; ipſius vtilis fuit, quoniam non à peccatis tantū mundare nos voluit, ſed & in cœlum vſq; perducere, atq; angelici conſortij facere participes, ſicut Paulus aſſerit eū aſcendiſſe in cœlum, vt pro nobis appareret in cōſpectu dei. Omnibus itaq; per illum tranſactis, quæ vt homo facturus erat in terris, reliquum fuit vt aſcenderet in cœlum ad Deum patrem, facereq́; vt nos ſedere poſſumus in cœleſtib⁹ in Chriſto Ieſu. Verum eo pertingere nequimus, niſi confirmati prius fuerimus in ſolidam vitæ nouitatem, ꝙ demum per gratiam & donum ſpiritus ſancti fieri poterit: non aliter ac Saul conuerſus eſt in alium hominem, iamiam aſſecutus ſpiritum ſanctū: & ſicut Paulus refert, quia & nos reuelata facie gloriā domini ſpeculantes, in eandē imaginem transformabimur à claritate in claritatē. Sicut ergo quandiu opportunum viſum eſt tēpus Chriſto, manſit ille cum diſcipulis: ita appropinquante tēpore ſpiritus ſancti, aſcendit iterū ad patrem filius, & liberā ſpiritui ſancto reliquit operationē.

Cyrillus. *Eccleſ.8.* *Gregor.* *Heb. 9.* *Ephe.2.* *1. Re. 10.* *2. Cor. 3.*

6 Hæc omnia claudamus cum illa ſancti Aug. ſententia, qui vult tantiſper diſcipulos accipere non potuiſſe ſpiritum ſanctum, dum immorabatur Chriſtum cognoſcere tantum ſecūdum carnē, quomodo Paulus quoq; carnē Chriſti agnoſcebat non ſecundum carnē, qui tamē ſpiritualiter nō ignorabat

2. Cor. 5. *Ioan. 1.*

rabat etiam verbum carnem eſſe factum: ſiquidem adeo purus eſt ſpiritus, vt non conformetur niſi in rebus admodum ſpiritualibus. Porro etſi corporaliter illos deſeruerit dominus, tamē ſpiritualiter deinde cū ſpiritu ſancto pater quoq; ad eos deſcendit & filius. quo enim modo ſibi cōſtaret alias, ꝙ promiſit dominus ſe cum ipſis māſurum vſque ad ſeculi conſummationem? Aut vbi etiā non impleretur illud quod *Matt.* 28. dixerat, quia ad eum veniemus, & manſionē apud eum faciemus? *Ioan*. 14. Quo nomine vos quoq; dilectiſſimi in Chriſto fratres animum affectumq́; veſtrum in Deum erigite, neq; cogitate, O ſi & ego tunc temporis vixiſſem, O ſi tūc in Iudæa *Chryſo.* fuiſſem, Chriſtūq́; in carne vidiſſem. Nihil enim vobis per hoc ademptum eſt, nihil diminutum, licet præclarum quid & eximium ſpectaculum exiſtat, Chriſtum vidiſſe incarnatum, quia ſic dicit ille pleroſq; reges & prophetas optaſſe, vt viderent illum & audirent ſicut apoſtoli, neq; tamen vel viderunt vel audierunt. Tu tamen id admodum ne deſyderes aut appetas. ſiquidē eorum etiā nonnulli qui cū Chriſto vixerunt, perierunt, vt Iudas, Pilatus, Annas, Caiphas & magna pars Iudæorum. Quin potius magna cura vide, vt iuxta domini verbum ipſe quoq; gratiā accipias, ſpiritus ſancti, & ſimul cum illo Chriſtum dominū. Magnus Marthæ honor fuit, & plurimū ei inde acceſſit dignitatis, ꝙ Chriſtum hoſpitio excepit: Tu quoque hoſpes illius effici potes, ſi pauperes ſuos cibaris, potaris, veſtieris: ſi credis modo ꝙ per ſe veriſſimum eſt, atque adeo ex ore veritatis profectum, Quicquid minimo illorum feceritis, mihi feciſtis. *Mat.* 25. Sed ſublimior & excellentior ipſius hoſpes fieri cupis? age in ſacramēto eucharistię eum digne ſuſcipito. licet enim corpus illius ſimul & ſanguis hic vere exiſtat, tu tamen ipſum corporeis oculis non vides, ſed ſacramentali ſpecie panis & vini mirabiliter obtectum. Ibi affectum pium exhibe, ibi te conformem fac voluntati diuinæ, gratiam & virtutem ſpiritus ſancti implora. Quanto id tibi proderit magis, quàm ſi ipſum in carne videres, ſine gratia ſpiritus ſancti? Ne itaq; moleſtū & acerbum ſit hoc vobis, Chriſtū in carne nō vidiſſe. Quin Deum potius omnipotētē orate, vt qui à nobis receſſit corpore, magis gratiam nobis concedat ſpiritus ſancti: qua nos in omni pietate ſtabiliti, illi iuxta beneplacitum ſuū ſeruiamus, tandemq́; ex ipſo gaudia cōſequamur felicitatis æternę, Amē.

HOMILIA II. EIVSDEM

dominicæ.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus iam ante aſcenſurus in cœlum, & corpus quo conuerſatus cum hominibus fuerat, illaturus ſideribus, diſcipulos ſuos conſolatur. iubetq́; non nimis triſtari: ſiquidem abſceſſus ſuus illis plurimum eſſe cõmodatus, ipſumq́; ſpiritus ſancti aduentum impetraturus. Hic tamen quid facturus eſſet, deinceps paterna admonitione inſinuat, cũ ait, Vbi venerit ille, arguet mundum de peccato, de iuſtitia & iudicio. Super iis verbis conſultum mihi viſum eſt quãtum Deus dederit, paucula quædã apud vos differere, quatenus & vos gratiam ſpiritus ſancti ſuſcipere mereamini. Hanc autem prædicare quidem mihi apud vos licet, conferre vo-
Ioan.10. bis mihi non datur. Chriſtus qui ſpiritum illum miſit, idem etiam mittere & donare eum vobis poterit, ſi modo oues eius fueritis, ſi vocem illius audieritis. audietis autem cum prædicationem & ſermonẽ illius ex me audieritis. verbum enim quod ex me auditis, non meum eſt, ſed Chriſti qui miſit me, cuius loco theſaurum euangelicum vobis aperio &
Ioan.14. manifeſto. Hic ipſe ouilis ſui ianua eſt per ipſum ego ani-
Ioan.10. mos veſtros ingredior, vobis prædicans. Vos igitur ſi oues Chriſti ſitis & paſtorẽ agnoſcitis veſtrum. me quoq; audire
1.Pet.2. non recuſabitis. ſed quid dico me? imo Chriſtum in me loquentem, cuius vos ſanguine redempti eſtis. agnoſcite itaq; redemptionis pretium longe maximum, non corruptibilibus auro & argento, ſed pretioſiſsimo ſanguine Chriſti Ieſu agni immaculati redempti eſtis. Neque dubito quin vltro ſermonem Chriſti accepturi ſitis, quando ex Deo eſtis, verbum igitur dei ſine faſtidio & moleſtia audietis: aliàs ſi
Ioan.8. ex Deo nõ eſſetis, verbum quoq; Dei reſpueretis. Vt autem idem ille qui immenſa quadam benignitate & miſericordia doctrinam euangelicam nobis reliquit in eccleſia, gratiam quoque ad audiendum, percipiendumq́ue concedat, profuſis precibus eundem ſuppliciter imploremus: dicentes,

¶ Pater noſter qui es in cœlis, &c.

¶ Spiritus ſancti in hunc mundum venientis officium eſt, arguere mundum de peccato, eo ꝙ in Chriſtum non crediderint homines, deinde docere apoſtolos: mox clarificare Chriſtum, poſtremo idẽ illud annũciare diſcipulis. Quoad

primum,

primum, arguet ille mundum de peccato, ſed quid eſt hoc, inquies. Nunquid dominus Chriſtus non arguit mundũ de peccato cum ait, Si non veniſſem & locutus eis nõ fuiſſem, peccatum non haberent, iam auté excuſationé nullá habent de peccato ſuo? Neq; aliter etiã de iuſtitia Chriſtus arguit mundum, orans patré ſuum & dicens, Pater iuſte, mundus te non cognouit. Ad hæc reſpondens Augu. ait, Forte quia Chriſtus in Iudæorum gente tantum locutus eſt, mundum non videtur arguiſſe: ſpiritus autem ſanctus in diſcipulis eis toto orbe diffuſis, nõ vnam gentem, ſed mundum intelligitur arguiſſe, iuxta commiſſum quod eis dederat dominus, cum teſtes ipſos conſtitueret, non in Hieruſalem tãtum & Iudæa, ſed & in Samaria, & tandem vſq; ad vltimum terræ. *Auguſt.* *Ioan.15.* *Ioan.17.* *Auguſt.*

¶ Quanuis cum dicitur ſpiritum ſanctum corripuiſſe mundum, nemo excludere hinc debet vel patré vel filium: quia vbique locum ſuum habet regula iſta, quod opera trinitatis ſunt inſeparabilia, & quicquid aliqua trium perſonarũ operatur in creaturis, idipſum reliquæ etiam operari dicũtur: ſicque ſicut vna voluntas & omnipotentia eſt vna, ita etiam opus idem recte perhibetur. Et licet hoc ipſum arguere, in vniuerſum & eſſentialiter tribus cõueniat perſonis, proprie tamen tribuitur ſpiritui ſancto. ſiquidé cum tria impediant ne aliquis habeat authoritatem arguendi alium ſcilicet ignorantia in intellectu, immunditia in concupiſcibili, impotentia & timor in iraſcibili, ſingula hæc remouet ſpiritus ſanctus, dum purgat, illuminat & corroborat animam: ideoq; illi peculiariter & merito quidem officium illud tribuitur, quòd arguat mundum de peccato. Aliàs qui inductus eſt & rerum omnium imperitus, quomodo corripiet alterum? nónne ſicut cæcus cęcũ ducens, ita ii quoq; ambo in foueam cadent? Et huiuſmodi homini dixiſſe videtur Paulus illud, Qui alium doces, teipſum non doces. Deinde immũdi quoque docere non debent. ſtatim enim eis dicet huiuſmodi quiddam, Quare aut quomodo tu dicere præſumis, Frater, ſine vt eiiciam feſtucam de oculo tuo, trabem autem in oculo proprio non conſyderas? Eo facit quòd ait Greg. Superiectas ſordes tergere non valent manus quæ lutum tenent. & quid ex immundo mũdum ſperes? Sed neq; ij qui timore nimio perculſi ſunt, cum fructu arguere quenquã poſſunt: cuius rei nobis exempla plurima vel infœliciſſima hæc no- *Act.1.* *Auguſti.* *Gloſſa.* *Rom.2.* *Matth.7.* *Gregor.* *Eccl.24.*

ſtra ſuppeditant tempora, quibus qui tam ſegnes & ſupini in corripiendo fuerunt epiſcopi & prælati, eo ſuccreuit hęreſis, non tã altas radices iactura, ſi illi diligentiores fuiſſent. Eum autem qui alios corripiendi munus ſibi ſumit, debere

Eccl. 7. timore carere, etiam Sapiens docet: cum ait, Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciem potentis. Hæc itaque tria aufert ex homine ſpiritus ſanctus, ſimulq; potentem illum reddit ad arguenda peccata. Cuius rei gratia idem ille datus eſt apoſtolis in ſpecie ignis. ignis enim lucem ſplendidã de ſe præbet aduerſus errores & inſcitiam. deinde purgat contra immunditiam, ad hæc audaces reddit quoq;. vnde qui circa ignem verſantur, Martiales eſſe creduntur. At proh Deum immortalem, vbi nunc eſt ſpiritus ſanctus, qui per miniſtros ſuos tam ſeculares quàm ſpirituales corriperet mundum de peccato? Quam neceſſarium id quidẽ eſſet? Verum prohdolor nõ eſt penes illos ſpiritus ſanctus, omnes enim iudices & ſpirituales & ſeculares partim ignari ſunt, imperiti & imprudentes: atq; vt maxime quidã eſſent (qui tamen & ipſi pauciſsimi ſunt) prudentes & intelligentes, immundi tamẽ ſunt guloſi, ebrij, adulteri, ſuperbi, &c. Et vt hic quoq; gratiam ſuam nonnullis concedat Deus, vt horum vitiorum nullum habeant, attamen & ipſi metu timoreq; non vacant. puſillanimes enim ſunt, & non audent malũ pro veritate & iuſtitia arguere. Hinc quid mirum, ſi mundus totus, qui iam olim in maligno poſitus fuit, peccatis, offendiculis & omnium flagitiorum genere plenus exiſtat, iuxta illud Hieremiæ, A minimo vſque ad maximũ omnes auaritiam ſequuntur, à propheta vſque ad ſacerdotem cuncti faciunt mendacium: Illuminet vultum ſuum ſuper nos dominus Deus noſter, & miſereatur noſtri, atque propitietur iniquitatibus noſtris.

Hier. 2.

2 Porro vt aliquanto propiùs accedamus ad hæc Chriſti verba, ſic ille inquit, Spiritus ſanctus arguet mundũ de peccato, de iuſtitia & iudicio. Quod nõnulli doctores ſic intelligunt, Quoniam mũdum arguet de peccato ſuo, de mea iuſtitia, & iudicio diaboli. Sunt qui ſic exponunt, Arguet ille mundum de peccato commiſſo, de iuſtitia amiſſa, & de iudicio Dei contempto. Neq; aliquem iſtorum ſenſuum cõtemnimus. tãtũmodo diſpiciamus, quo pacto optimus maximus magiſter Chriſtus illud nobis explicet. De peccato, inquit,

arguet ille mundum, quod in me nõ crediderũt. Vbi Chryſoſtom⁹ vult dominũ hinc omnẽ abſtuliſſe excuſationẽ, & quia ſine venia peccarint, quoniã iam ante pater voce propria dederat teſtimoniũ Chriſto, Chriſtus quoq; de ſeipſo teſtatus erat miraculis ſuis: ideoq́ue & ſpiritum ſanctum, cũ venturus erat, teſtimonium eſſe daturum Chriſto, eo quod mundus amplius excuſare ſe non poſſet de peccatis ſuis. Cyrillus propemodũ etiam in hanc ſententiã concedit: quãdoquidem Chriſtus dixerat Iudæis, Niſi credideritis mihi, in peccatis veſtris moriemini. Et ſine dubio arguit mundũ ſpiritus ſanctus per apoſtolos Chriſti & illorum ſucceſſores, prælatos & prædicatores, ab omnib⁹ peccatis. Vnde ruditas & ſtupiditas patet eorũ, qui moleſte ferunt peccata ſibi ſua pro concione exprobrari, An non hic audis ſpiritum ſanctũ reprehenſurum eſſe mundum per prædicatores, & tu interim Chriſto reluctabere? ſpiritui ne ſancto officium ſuum recludes, quo minus ille redarguat mundum de peccato? Quanuis ſi impatienter pateris tibi vitia tua retegi, age hoc vnum, peccare noli, & non opus habebit prædicator te de peccato tuo reprehendere. Auguſt. vere maximum illud eccleſiæ lumẽ, ne tranſuerſum quidẽ digitũ hic diſcedit à verbis Chriſti, dicitq́ue quia ſpiritus ſanctus mũdum arguet de peccato infidelitatis, eo quod non crediderint in Chriſtum ait enim, Hoc peccatum, quaſi ſolum ſit, præ cæteris poſuit quia hoc manẽte, cætera detinentur & hoc diſcedente, cetera remittuntur. quo reſpexiſſe etiam Paulum veriſimile eſt, cũ definiret fidem ſubſtantiam rerum eſſe ſperandarum. ſic Beda hic fidem originem appellat virtutum. Hinc quis non videat è contrario, infidelitatem originem & firmamentum eſſe vitiorum? ſicut & Chriſtus horribiliter ſatis dixit, eum qui non credit, iamiam eſſe iudicatum, eo quod non credat in nomine vnigeniti filij Dei.

Chryſoſt. *Mat.3.17* *Cyrillus.* *Ioan.8.* *Auguſt.* *Heb.11.* *Beda.* *Ioan.3.*

3 Deinde non minus etiam arguet ſpiritus ſanctus mundum de iuſtitia, quia ego vado ad patrem, & iam nõ videbitis me. Vbi admirabitur quis, quo pacto cauſa iſta conueniret cum eo, de quo hic veluti capite quodã agitur, puta, quo modo abitus Chriſti ad patrẽ reſpõdeat huic, quòd ſpiritus ſanctus arguet mũdum de iuſtitia. Pulchre ſane, dummodo huc accedat declaratio diuina, quæ demũ intellectũ præbet & illuminat mentes hominum, ſicut hic diuinitus edoctus

Pſal.118.

Chryſo. egregie Chryſo. exponit, dicẽs, Quũ frequẽter Iudæi Chriſtum
Ioan.7.9. accuſarẽt, quod à Deo nõ eſſet, & propterea peccatorem legiſq́; tranſgreſſorem dicerẽt. Hinc autẽ omnis calumnia amouebitur. Nã ſi opinio quo à Deo non ſim, me trãſgreſſorem oſtendit, cũ ſpiritus me illud abeuntẽ, neq; ad horã, ſed permanentẽ oſtẽderit, ſignũ ergo eſt quod irreprehẽſibiliter vixi, quia vado ad patrem. Iudæi igitur inique de me opinati ſunt, & ſpiritus ſanctus qui idẽ illud prædicatione confirmabit & miraculis apoſtolorũ, mũdum de iuſtitia
Theoph. quoq; mea reprehẽdet, cui fidẽ adhibere noluerũt. Theop. etiam, De iuſtitia, inquit, arguet mundum, hoc eſt, oſtendet eis, quod ego cum iuſtus fuerim, & irreprehenſibilẽ egerim vitam, iniuſte occiſus ſum, & in eius iudiciũ vado ad patrẽ. ſi enim eſſem talis, qualem me accuſarunt, non haberẽ hunc honorẽ apud patrem. At tu huic quiſquis vere pius haberi cupis, recogita diligenter & expende, quantæ ſit pietatis & miſericordiæ, æternũ illum Dei patris filium ex alto cœlorũ ſe demiſiſſe in ſanctiſſimæ virginis vterũ. Viciſsim quàm magnæ iuſtitiæ & æquitatis fuerit aſcenſio Chriſti, quàm cum contempſerint Iudæi, merito à ſpiritu ſancto arguendi erãt vt blaſphemi, qui iuſtitiam Chriſti nec agnoſcere, neq; recipere voluerunt. Omnes illæ expoſitiones ad iuſtitiã Chriſti pertinent, quam mundus hic noluit agnoſcere, ſed tunc demum cum aſcendit ille in cœlum, Deus pater declarauit
Auguſt. ipſum nec in verbo nec facto, fraude aut dolo vſũ eſſe. Cæterum beatus Auguſtinus paulo elegantius idem hoc exponit dicens, Non eſt quod iuſtum putes de iuſtitia argui, ſicut de peccato peccator arguitur. ideo enim dicit dominus, quòd ſpiritus ſanctus arguet mundum de iuſtitia ſcilicet fidelium: quoniã qui non credunt, & ipſi arguẽtur ex fide bonorum, quod prædicationi & miraculis apoſtolorum credere noluerint. Arguentur itaq;, ſiquidẽ ipſa fideliũ comparatio, infidelium eſt vituperatio. ſic mũdus de peccato quidem ſuo, de iuſtitia vero arguitur aliena, ſicut arguũtur de lumi-
Ephe.5. ne tenebræ, iuxta illud Paulinũ, Omnia quæ arguũtur, à lumine manifeſtantur. Sed adhuc dubitantes ex vobis quoſdã conſpicio, & ſic apud ſeſe cogitãtes: Quòd ſi iuſtitia hoc modo de iuſtitia fideliũ exponitur, quomodo ad eam accõmodabitur ratio illa Chriſti? Sane neq; id male conuenit, quia Chriſtũ iam reuerſum ad patrẽ fideles amplius nõ vidẽt: & tamen

tamē in illū credūt, quáobrem iuſti ſunt: ſicut Thomæ dixit dominꝰ, Beati qui crediderūt, & nō viderūt. Obſtinati autē *Ioan.* 20.
quia nolūt credere in Chriſtū, quem nunquā viderūt (ſic enim cōmunis eſt iſte clamor impiorū, quomodo crederent, quod nunquā viderunt) merito à ſpiritu Dei arguuntur. At dices, quo pacto etiā fideles amplius viſuri nō ſint dominū, quum iam olim magna fiducia dixerit Iob, ſe in carne ſuavi *Iob* 40.
ſurum dominū? Aut quomodo ſaluari poterit, quod & Pau *1.Co.15.*
lo viſus eſt dominus, & Stephano, qui etiā cœlos vidit apertos, & filiū hominis ſtantem à dextris Dei? Reſpondetur ad hæc, illud quod dixit dominꝰ, Iā non videbitis me, intelligē *Act.7.*
dum eſſe de iſta viſibili & mortali ſpecie atq; paſsibili, quā tunc habebat. Deinceps vero quotieſcūq; viſus eſt, immortalis & impaſsibilis apparuit, nō quomodo iudicatus eſt, ſed in ea forma, qua ipſe iudicaturus eſt viuos & mortuos. Mitto hic expoſitionē, quam inducunt nonnulli de eo quòd ſpiritus arguet mundū de iuſtitia neglecta, ſicut cū quis rationem reddit officij ſibi cōmiſsi, ei non tātum mala deſignata exprobrantur, ſed & bona intermiſſa: quod ſic etiam iſti arguētur à ſpiritu ſancto de iuſtitia, quam facere neglexerūt.

4 Præterea de iudicio quoq; ſpiritus ſanctus arguet mūdum ſiquidem princeps mundi iam iudicatus eſt. Vbi obſcu *Chryſo.*
rum eſt, quomodo ratio illa ſermoni huic competat, ſed tamen ſenſus propemodum talis eſt: Iudæi Chriſtū iudicarūt tanquam dæmonium habentem, & in poteſtate Beelzebub *Ioan.8.*
principis dæmoniorum dæmonia eiicientem. Viciſsim ſpiri- *Mat.15.*
tus ſanctus qui per miracula teſtaturus erat, victum à Chriſto dæmonem (iam enim is iudicatus eſt) facile etiā declarabit falſum extitiſſe Iudæorū iſtud de Chriſto iudicium, ipſumq; adeò dominum triumphaſſe, iuxta illud euāgelicum:
Iam iudicium eſt mundi, iam princeps huius mundi eiici- *Ioan.12.*
tur. quod vtique per Chriſtum factū eſt, dum ex illo triumphauit. ¶ Poſſet tamen idipſum ſic exponi, quia Iudæi pri- *Mat.27.*
mum ac deinde Pilatus, Chriſtum inique condemnarūt id- *Luc.23.*
ipſum quoque arguet ſpiritus ſanctus per doctrinam & miracula apoſtolorū, vniuerſo orbi manifeſtaturus falſum & iniquum ipſorum iudicium: cuius iniquitas ſumma non tantum ex Pilati patet teſtimonio, quū ſe innocentem à ſanguine iuſti illius prædicaret, ac deinde cauſam in eo mortis nullam inuenire ſe diceret: ſed hinc quoq; quod quū inſtinctu

diaboli, qui primũ miſerat in cor Iudę, vt traderet dominũ,
Ioan. 13. Chriſtus occiſus eſt, ſicq́; innocentẽ illũ tradidit in mortẽ, ipſe quoq; diabolus iudicatus deinde eſt à Deo, & poteſtate ſibi ſua adempta, mors ipſa quoque per illum eſt demorſa.
Oſee 13. Quòd igitur & diabolus iudicatus, ſuaq́; poteſtate priuatus eſt, ſignum nobis datur euidens, Pilatũ etiã & Iudæos iniq; Chriſtum morti adiudicaſſe. quod vt argueretur in mũdo,
Auguſt. vẽturus erat ſpiritus ſanctus. Poſtremo aſsignari dariq́; po-
Cyrillus. terit & intellectus huiuſmodi, Princeps huius mũdi miſſus eſt foras, quoniam iudicio ignis æterni irreuocabiliter deſtinatus eſt. & de hoc iudicio, quod princeps iudicatus eſt mũdi, arguitur à ſpiritu ſancto mũdus, quoniã cum ſuo principe iudicatur, quẽ ſuperbus atq; impius imitatur, ſecundum
2. Pet. 2. illud quod Petrus ait, Si Deus angelis peccantibus non pepercit, ſed rudẽtibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudiciũ reſeruari, neq; mũdo diabolũ ſequenti ĩ ſemitis ſuis parcet, quod & Iudas in epiſtola ſua pulchre
Iudæ 1. cõmemorat. Admonitos ſuper hęc homines omnes eſſe decet, vt credant in Chriſtum, ne forte & ipſi infidelitatis ſuæ pœnas luant. Curent vt ſint in numero fidelium, quorũ vitam ſimul & exempla immitentur, ne de illorum iuſtitia arguantur ipſi, ac puniantur, quos ſequi noluerũt. Caueãt ſibi proſpiciãt à die nouiſsimo, ne cũ diabolo cõdemnentur, dũ in peccatis condẽnatum imitantur: ne incidãt iram & vltionẽ domini hic tẽporaliter, iſthic vero in ſempiteruũ. Ita nos Chriſtus hic & illic cuſtodiat in ſeculorum ſecula. Amẽ.

HOMILIA TERTIA EIVSdem dominicæ.

TRanſiturus iã dominus ex hoc mundo ad patrẽ, charóſq; ſuos diſcipulos derelicturus, multa eis in vltima cœna, tum doctrinas ſalutares, tũ euidẽtes dedit promiſsiones: è quibus non minimas hoc euãgelio iã audiſtis, quo ille ſe abiturũ prę_dicit, abitũq; hunc ſuum plurimũ cõmodaturum ipſis inſinuat: deinde ſpiritum eis ſanctũ paracletum miſſurũ ſe promittit, qui mundũ arguat de peccato, iuſtitia & de iudicio. Poſt hæc omnia ſubiũgit, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo. Quibus ille verbi quod antea de abitu ſui vtilitate dixerat, cõfirmare intẽdit. quoniã enim ipſi rudes adhuc erant & imbeciles, debilioréſq; quã qui ſublimia capere poſ-

re poſſent myſteria, ideo ſpiritus ſanctus fragilitatem eorũ cõfirmaturus, ipſos quoq; omnem docebit veritatẽ. Senſum porro & intellectũ iſtorũ verborum ex patribus alij aliter excuſſerunt: non tamen ſic, quod ideo ipſi ſibi doctores cõtrarij ſint, ſed quia ſpiritus ſanctus adeo redundat & exuberat in ſcripturis ſacris, vt pro ſe quilibet patrũ omnibus viribus ſtuduerit aliquẽ ex iis ſenſum eruere cõmodum, vnde præmium à Deo reciperet, iuxta illud. Qui me elucidãt vitam æternam habebunt. Hinc fit vt non raro vnus quiſpiã ex patribus varios inferat vnius loci ſenſus. Et quid hoc mirũ tibi? Hæc enim illa eſt aqua paradiſi, quæ cũ vna eſſet, in quatuor flumina tamẽ eſt diuiſa. ſic vna quãuis ſit ſcriptura, ſ multos tamẽ ſenſus diſtrahi & referri poteſt. Nec eſt quod abſurdũ putes, aquas non exponere ſcripturas ſacras. ſic enim & Iob, Profunda, inquit fluuiorũ ſcrutatꝰ eſt, & abſcõdita produxit in lucẽ. & Sapiẽs, Cibauit eũ pane vitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illũ. Quũ igitur pleni fuerint ſpiritu ſancto ſancti Dei patres, nihil reliquerũt in ſacris literis inexcuſſum, nihil quod non eruerent. Ac recte quidẽ, quia ſpiritus ſcrutatur omnia. Et nos quoq; citra præiudicium veritatis, varias huius ſermonis expoſitiones adducemus, quas equidẽ oẽs & veras eſſe crediderim, & ſic à Chriſto intellectas, cũ eloqueretur ſecũdũ altiſsimã & ineffabilem ſapientiam ſuam. Quæ apoſtoli, inquit Auguſtinus portare non poterant, vultis forſitan ſcire. Sed quis noſtrum audeat eorum ſe dicere iam capacem, quæ illi capere non valebãt? Ac per hoc neque per me expectãda ſunt vt dicantur. quæ forte non caperẽ, ſi mihi ab alio dicerentur: nec vos ea portare poſſetis, etiam ſi ego tãtus eſſem, vt à me iſta, quæ vobis altiora ſunt, audiretis. Sed quænam ſunt iſta quæ ipſe nõ dixit, temerarium eſt velle præſumere & dicere. Hoc tamen ex multis vnum eſt: quod diſcipuli nondũ erant idonei atque parati portare ſeu ſuſtinere pro Chriſto ſupplicia mortis, ſicut idẽ paulò apertius eis dixit dominus, Nõ poteſtis me ſequi modo. Petrus aũt qui ſibi videbatur ſatis obfirmato animo ad ſuſtinendũ ſuccubuit. dũ credere noluit Chriſto dicenti, Hac nocte ter me negabis. At poſt miſſionẽ ſpiritus ſancti potuerunt portare verbum hoc: neque ipſi tantũ, ſed & innumeri alij viri ac mulieres, iuuenes, virgines, ſenes ac iuniores, qui omnes coronã martyrij adepti

Eccl. 24.
Gen. 2.
Iob 28.
Eccl. 15.
1.*Cor.* 1.
Auguſti.
Mat. 26.

ſunt, inuẽti cum ouibus poſt Chriſti paſsionem: tuncq́; miſſo ſpiritu ſancto, oues portare potuerũt, quod antea, loquẽte domino hæc verba, nõ potuerunt portare paſtores. Intellectus autẽ iſte, cum plurimũ ſit anguſtus, & ipſe deinceps Auguſtinus digrediebatur ad latiorẽ, nos quoq; alio veniamus.

Cyrillus. Cyrillus ſic inquit, Quia dominus imbeciles illos ad ſuſcipienda maiora ſine ſpiritu cognoſcebat, hæc dicit, Adhuc multa habeo vobis dicere. multa vero dicenda ſibi reſtare profũda, & vltra quã human⁹ anim⁹ ferre poſsit, affirmat quæ ſilentio, inquit, trado: quia nondum à ſpiritu meo reformati eſtis. eaque tunc intelligetis, cum per ſpiritum ſanctũ ſpirituales quoq; vos in intellectu veſtro facti fueritis.

Mat. 9. Idem iam antea in parabola dixerat eis dominus, quoniam nemo vinum nouum mitteret in veteres vtres, niſi qui vellet vtres cum vino perire, ſed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conſeruantur. Vtres veteres erant apoſtoli, dũ Iudaicis adhuc ritibus & obſeruationibus adhærerẽt: neq; nouum euangelicæ legis muſtum capere poterant, donec vtres nouos eos faceret ſpiritus ſanctus, quando tandem cum muſto nouo totius noui teſtamenti eis datus eſt intellectus. Et quandiu miſſus nõ erat ſpiritus ſanctus, poterat dominus dicere omnibus quod vni Petro dixerat in lotione pedum. Quod facio neſcis modo, ſcies autem poſtea. Sic ſæpe in euangelio, quum Chriſtus quid dixit diſcipulis, addi-

Ioan. 13. derunt euangeliſtæ non intellexiſſe illud diſcipulos, vel ver-

Luc. 2. 18. bum iſtud abſconditum fuiſſe ab eis.

Ioan. 2.

2 Verba hæc Chriſti, de doctrina euangelica nobis veniunt intelligenda: quum enim ait, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſtatimq́; ſubdit, Spiritus ſanctus docebit vos omnem veritatẽ, ex ipſa ſerie literæ facile colligitur quod quicquid non dixit hic eis Chriſtus, id omne deinceps docuit ipſos per ſpiritum ſanctũ. Qua de re mox plura. Egit autẽ optimus ille magiſter cum diſcipulis ſuis, ſicut facere ſolet ſtudioſiſsimus quiſque præceptor, qui pro captu diſcipulorũ eos docet, huic ſubtiliora, iſti rudiora quędam præſcribens.

Heb. 5. Sic Paulus quoque fecit, ſicut ipſe de ſe teſtatur, inquiens, De quo nobis grandis ſermo & interpretabilis ad dicendũ, quoniã imbeciles facti eſtis ad audiendũ. Etenim cũ deberetis magiſtri eſſe propter tẽpus, rurſũ indigetis vt vos doceamini, quæ ſunt elementa exordij ſermonũ Dei, & facti eſtis

quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo. Id adeo & Petrus facere ſolitus eſt, quando ſuos ſicut modo genitos infantes, lac concupiſcere iubet. Sic Paulus Corinthiis ſuis nõ ſecus atq; infantulis in Christo, lac ſe præbuiſſe cõmemorat, nõ ſolidum cibum. Viciſsim intelligentibus quid dixerit, alibi teſtatur, dum ſapientiam ſe loqui ait inter perfectos. de imperfectis autem, Fratres, inquit, nõ potui vobis loqui, quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, tanquã paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non eſcam. nondum enim poteratis, ſed neque nunc quidem poteſtis. adhuc enim carnales eſtis: cum ergo carnales adhuc eſſent apoſtoli, non ſemel omnia eis dixit Chriſtus, ſed multa reliquit magiſterio ſpiritus ſancti, quanuis hæc quoque cauſa eſt, quod nõdum præceſſerat eos ille in magiſterio crucis. ¶ Beatus Auguſtinus in libro de mendacio cap. 10. ſic ait, Vera tacuit, neq; tamẽ falſa interim locutus eſt, quia veris audiẽdis eos minus idoneos iudicauit. Theophylactus, Nihil, inquit, de ſe magnũ locutus eſt dominus, partim dat nobis figuram humilitatis, partim propter infirmitatem audientium & ingratitudinẽ Iudæorum. ſiquidem per totam euangelici contextus ſeriem non inueniemus vſquam docuiſſe Chriſtum, legis Moſaicæ cæremonias deſituras, imo ſe non veniſſe ad ſoluendam, ſed implendam legẽ dominus ipſe profeſſus eſt. Neque dubium eſt, quin ex hoc offenſi fuiſſent diſcipuli: quãdoquidẽ accepto iam ſpiritu ſancto Petrus ratus eſt ſolos Iudæos gratiæ Chriſti eſſe capaces. Verũ magiſter ille ſpiritus ſanctus tandem docuit eos opus nõ eſſe implere amplius legẽ, ſicut deinde apoſtoli in primo cõcilio ſuo ſanxerunt, Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris. Hic factũ eſt vt miſſo ſpiritu ſancto, veraq; ſcientia Dei manifeſtata, figuræ legales abolerẽtur, & pro iis verus veri Dei cultus erigeretur, per huiuſmodi tamen ſigna, quæ per ſpiritũ ſanctũ fiunt, fide cõfirmata, puta ſacramenta ſancta eccleſiæ.

1. Petr. 2. *1. Cor. 3.* *1. Cor. 2.* *1. Cor. 3.* *Auguſti.* *Theophy.* *Matt. 5.* *Actu. 10.* *Actu. 15.*

3 Cõſimilem prouidentiã qua hic Chriſtus vſus eſt, habere debent omnes prædicatores, vt quicquid loquũtur id omne dicant ad ædificationẽ audientiũ, & emendationẽ vitæ illorum. Si apoſtoli nõ ſtatim accepto ſpiritu ſancto, abrogarũt legales cæremonias Moyſi. neq; ſubito venerationẽ docuerunt ſanctorũ, ne forte ſuſpicarẽtur ſimplices nos plures habere deos, q̃ ipſi inter dæmonia & idola, Iouem, Mercuriũ, *Act. 15.*

Martem, Herculem. Neque ſabbatum ſtatim aboleuerunt. Quid quod Paulus (quod maxime tolerabile fuerat) noluit neceſſariá vitæ ſuę ſuſtentationem accipere, ab iis, quos ipſe alebat verbo Dei? Taceo ꝙ circuncifionem tollerarunt ad
Actu.16. tempus, ſicut Paulus diſcipulũ ſuum circuncidit Timotheũ. Ita nimirum prędicatorem circunſpectum eſſe decet, neque omnia radicitus euellere, quo plus ſæpe perdat, quàm emen det. paulatim prædicanda eſt veritas, & tantiſper veluti per gradus proponenda, dum arcem cordis humani alias inuictam euincas. Trahi enim volũt ingenia bona, nõ cogi: plus ſuaſionibus ducuntur, quàm verberibus præcellantur.

¶Rationes hic duas doctores ſancti afferunt, quamobrem
Myſteria non reuelanda. non ſemper expediat myſteria omnia ſimplicibus reuelare. quarũ prior hæc eſt, ne inde offendãtur. cum fieri per quam facile poſſit, vt dum ſcrutari volunt omnia, impinguant in multis. Sic non laudantur prædicatores, qui gloriæ captandæ ſtudio, de prędeſtinatione & huiuſmodi ſubtiliſſimis rebus dicere multa volunt corã ſimplicibus, vnde illis tantum occaſionem offenſæ præbent, cum tamen modis omnibus ſit cauendũ ne ſimplices & rudiores offendamus, iuxta doctri-
Matt. 18. nam Chriſti & Pauli. Ratio altera hæc eſt, ne forte myſteria
Rom. 14. propoſita reſpuant, contẽnant, & temere tractent: ſic Iudæi
Origenes. authore Origene, ante annũ ætatis quadrageſimũ, neminem ſinebant legere Cantica canticorũ, & alios tres libros Bibliæ apud eos pueris nõ tradi in manus permittebãt. Sic mihi relatum eſt, lege cautũ fuiſſe apud Anglos, ne quiſquã liber totius bibliæ præter nuda euãgelia in vernaculã eorum linguã trãsferretur. Quod ſi & noſtrates Neochriſtiani, nõ ita omnia prelo Germanico tradidiſſent, Deũ immortalem, quã tũ malorũ caueri potuiſſet? quot hominũ milia non periiſſent?

4 Poſt hæc omnia ne ſuſpicari poſſent diſcipuli, defectũ aliquem eſſe doctrinæ euangelicæ, quo minus portare eam poſſent immenſam eis dominus vtilitatem pollicetur ex aduentu ſpiritus ſancti, qui ſicut mundũ arguet de peccato, ita
Beda. viciſſim illos docturus erat omnem veritatẽ. Certũ eſt enim quia veniente deſuper ſpiritu, apoſtoli maiorẽ multo ſcientiam veritatis, quam omnes ſapientes mundi omni ſtudio & labore cõſecuti ſunt. De hoc promiſſo eſt ꝙ vere meritoq; gaudeant omnes chriſtiani, neque cogitent promiſſionem hanc ad ſolum pertinuiſſe diem Pentecoſtes, ſed factam in

perſona

perſona totius eccleſiæ, quæ ſpiritu ſancto gaudet rectore & magiſtro in omnibus cōciliis. quare neque errare poteſt, magiſtrum habens huiuſmodi, qui nec falli poteſt nec fallere, qui ipſam ducit in omnē veritatem, quo dictante, omnes hactenus refutatæ ſunt hæreſes. Idq́; adeo verum eſſe, nōne hinc liquet, quod poſt diem Pentecoſtes adhuc tamē Petrus nihil cognouerat de vocatione Gentium, & in ipſo die Pentecoſtes apoſtoli omnes nihil ſciuerunt de electione ſeptem diaconorū. Paulus quoq; ait, Spiritus manifeſte dicit: & tamen idipſum nō in die Pentecoſtes factum eſt, quādo Paulus adhuc erat perſecutor eccleſiæ. Chriſtus etiam docuerat apoſtolos baptizare in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, illi tamen nō ſine inſtinctu ſpiritus ſancti abeuntes, baptizarūt in nomine Ieſu. Pleriq; apoſtoli (ipſeq́; etiam Ioānes) diem Paſchę celebrarūt ſemper die 14. menſis primi, ſic vt illius diſcipulus Polycarpus retulit ad Anicetū Papam. Spiritus autē ſanctus docuit eccleſiam, diem Paſchæ ſemper in dominica die celebrari debere, ſicut ſub Victore papa cōcluſum eſt. Sic aduerſus Arrium ſpiritus ſanctus docuit eccleſiam verbum hoc homouſion, & perpetuo magiſterium illud ſpiritus ſancti durauit in eccleſia. quid vero mirum, cum ſit exauditus eſt dominꝰ in oratione ſua. cum dixit, Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua? Plus quàm centum ortæ ſunt aduerſus eccleſiam hæreſes, & tamen omnes ſopitæ, vt bona ſpes ſit, hanc quoque, quæ nunc graſſatur inter hæreticos peſtem, aliquando deſæuituram. Hæc ſiquidem eſt illa Petri nauicula, de qua pulchre cecinit ille,

Actu.10. *Actu.6.* *1.Tim.4.* *Matt.vlt.* *Act.2.10* *Lib.5. eccle.hiſt.* *Luc.22.*

Niteris in caſſum Petri ſubmergere nauim,
Fluctuat, & nunquam mergitur illa ratis. *Pius papa*

¶ Quid quod oportet hæreſes eſſe? quæ tamen, quia terræ arenoſæ ſuperſtructæ ſint ſtatim adueniens ſpiritus Dei euertit eas. Hinc patet quàm arenoſum & plane nihil ſit omne iſtud fundamentum noſtratium hæreticorum, qui nihil nobis credendum & aſſumendum eſſe, niſi quòd expreſſe cōtineatur in ſcripturis, docent, inſani & ſtupidi planeq́; cęci, vt qui non videant quomodo magiſterij ſui officio interim priuent ſpiritū ſanctum, quem è ſchola eccleſiaſtica diſturbare conantur: ſed fruſtra, quia quem eccleſiæ ſuæ veritatis magiſtrum reliquit dominus, eum exautorare nō poterunt. Aut nónne multa fecerūt apoſtoli, quæ nuſquam à domino *1.Cor.11.* *Matt.7.*

Act.15. edocti fuerant, vt de non ſeruanda lege Moyſi, de ſeptem
Actu.6. diaconis, de baptiſmo in nomine Ieſu, de velamine capitis
1.Cor.11. muliebris, de coniuge infideli, de abſtinendo ab eſu ſangui-
& 7. nis, atque id genus pleraq; alia? Quòd ſi non omnia expreſ-
Actu.15. ſit Chriſtus in euangelio, multa vtique reliquit magiſterio ſpiritus ſancti per apoſtolos, & tamē inæſtimabiliter magis ſuperauit Chriſtus apoſtolos, quàm hi excelluerint præ ſucceſſoribus ſuis pōtificibus & epiſcopis, non eſt igitur quòd diſſimules, vel pertinaciter neges Chriſtū plurima reliquiſſe diſcipulis ſuis pro cōditione temporis. Quanto magis nō parum relinquerunt, imo veluti per manus lampada curſu tradiderunt apoſtoli ſucceſſoribus ſuis, vt & in iis magiſte-
Leo. rium ſuum declaret ſpiritus ſanctus, vt teſtatur Leo papa? Aut vnde nobis chriſtiani ſabbatum ſuum probabūt, niſi ex eccleſiæ authoritate? Vnde cōfirmabunt iſtum fidei ſuæ, articulū. Deſcendit ad inferos? tantum ex eccleſia. Vnde conſtabit Annam fuiſſe virginis Mariæ matrem? ex eccleſia. Vnde baptiſmum paruulorum probabunt: ex ipſiſſima, vt ſic dicam, eccleſia. Poſſunt id genus multa induci, de quibus ex ſcripturarum teſtimonio nihil conſtat, tantum ex diſciplina & magiſterio ſpiritus ſancti in eccleſia, quem veneremur, colamus & adoremus, ei credamus, illum oremus, quatenus procul inde abigat, quicquid eſt vbiq; errorum & infidelitatis. doceat & nos quibuſcūq; opus habem⁹, vt ſic ſuo præſidio poſt hanc vitam, vitam cōſequamur æternam, Amen.

HOMILIA IIII. QVARTAE *dominicæ poſt feſtum Paſchæ.*

INTER cætera pmiſit apoſtolis ſuis domin⁹, ſpiritū ſanctū ſimul atq; venerit, doctur ū ipſos omnem veritatē. Vbi nos iam porro vobis in Chriſto dilectiſſimi; quæſtiones nōnullas obiter incidentes diſſoluemus. Et primū quidē quomodo nō cōtrariū ſit hoc quod ibi dicit dominus, multa ſe habere quæ diceret apoſtolis, at illos portare ea nō poſſe. huic quod alibi dixit,
Ioan. 2. Omnia nota feci vobis, quæcūque audiui à patre meo. Reſpondetur, locū hunc iam adductū, non ſic intelligi debere, quaſi tunc omnia nota eis fecerit, ſed quia partim ipſis nota quædā feciſſet, partim alia paulò pòſt per ſpiritū ſanctū nota facturus erat, & ſic locutus eſt, quaſi iam factū eſſet. Qui ſane ſcripturæ mos eſt, vt ſæpe de futuris, vt de iis quæ facta

ſunt,

ſunt, loquatur. ait enim Augu. Qui certis & immutabilibus caußis omnia futura prædeſtinauit, quòd facturus eſt, fecit: ſic ante plurimos annos Dei filius per os Dauidis locutus eſt, Foderūt manus meas & pedes meos. dixitq́; illud Dauid, quaſi iam factum eſſet, quod tandem poſt multos annos in Chriſto eſt adimpletum. Sic in hoc ipſo ſermone, quē poſt cœnam habuit dominus, dixit, Quia opus cōſummaui, quod dediſti mihi vt facerem. neque tamen adhuc cōſummauerat illud, ſed nocte proxima quæ tunc primum imminebat. Ita hic quoq; intelligendū eſt, ꝙ quęcūque audiuit à patre ſuo, nota fecerit illis, hoc eſt, infallibiliter nota eis facturus erat. adhuc enim futurum illud fuiſſe ſuperiora Chriſti verba teſtantur, cum dixit, Vos cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Adhuc tamen S. Auguſtinus futurum illud exponit, nō de ſpiritu ſancto, ſed de vita ęterna, ſicut de hac re Paulus loquitur, Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Et iterum, Nunc cognoſco ex partem, tunc autē cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Nā & ipſe Apoſtolus ſaluos nos dicit eſſe factos per lauacrum regenerationis. & alio loco ait, Spe ſalui facti ſumus. Si ergo nunc eſt tempus fidei, ſalus autē animarū eſt merces fidei: & infrà, Fœlicitas in iſta mortalitate, in ſpe potius habetur, q̄ in re tenetur. Siquidē nemo beatus eſt quiſquis ſperat, & ſpes illa quæ videtur, ſpes nulla eſt. ſic nos quoq; ſperamus & expectamus rerum omniū notitiam, cognitionemq́; in vita æterna, quam etſi nō habeamus, tamen certo certius illam nobis conferet Deus, dummodo in gratia illius mortui fuerimus.

Augu. ſuper Ioan. tract. 105 *Pſal. 21.* *Ioan. 17.* *Ioan. 8.* *Auguſti.* *1. Cor. 13.* *Roma. 8.*

2 Quæret deinceps aliquis, & dubitabit nonnihil ſuper hoc quod dicit hic dominus, Cum venerit ſpiritus ille veritatis, docebit vos omnē veritatem. Vbi beatus Auguſtinus, Non arbitror inquit, in hac vita in cuiuſquam mente poſſe compleri. quis enim viuens in hoc corpore quod corrumpitur & aggrauat animā, poſſet omnē cognoſcere veritatem, cum dicat Apoſtolus, Ex parte ſcimus, hoc eſt, imperfecte? Reſpondet ad hoc Auguſtinus ipſe, & ait nos in hoc tēpore non cognoſcere omnem veritatem, ſed tunc demum cum ſuſcipimus pignus ſpiritus ſancti, vt perueniamus ad perfectionem, & videamus de facie ad faciem, tunc inquam intelligemus omnē veritatem. Hiſce igitur verbis dominus nobis pollicetur ipſam ſpiritus ſancti dilectionē nos deductu-

Auguſti. *1. Cor. 13.* *1. Cor. 1.*

ram eo vſque, dũ omnia cognoſcamus in fœlicitate æterna.

Beda. ¶ In eadem ſententia eſt & Beda, cum ait, Diffundet in cordibus veſtris charitatem, cuius magiſterio intus edocti, proficiatis de virtute in virtutem: digniq; efficiamini peruenire ad vitam, in qua vobis æterna claritas ſummæ veritatis appareat. Vnde patet, quantæ tum temeritatis, tum ſtultitię ſit ſuo capiti atque intellectui nimirũ tribuere. ſi enim qui ſpiritum Dei acceperunt veritatis cognitionem vniuerſam nõ habent, magnumq; in ea re defectũ patiuntur, vbi ſapientes huius mundi manebunt, qui etiam pileo Salomonis ſapientiores ſibi videntur? O enim ſapientiã mundi, quanta coram Deo ſtultitia efficitur: O abominabilẽ apud Deum & odioſam illius gloriationem de priuata ſapientia cõtractam. *Cyrillus.* Cyrillus quoq; ad hæc reſpõdens, inquit, Etſi imperfecta ſit in hac vita omnis iſta quæ de veritate ſuſcepi poteſt cognitio, tamen in ea quoque quantumſis minima notitia veritas illa imperfecta non eſt, ſicut enim in ſpeculo etiam minimo, faciem tuam cõtemplaris totam, quanuis imperfectius & aliquanto minus q̃ in magno: ita quàm hic in modico ſpeculo fidei vides, trium perſonarũ eſſentiam vnam, illam videbis tandem in vita æterna, in illo immenſo & ineffabili ſpeculo eſſentiæ diuinæ. 3 Præterea ſolutio dari poteſt etiam huiuſmodi, & mea quidẽ ſententia literæ ſimul & ſpiritui ſcripturæ nõ paulo conuenientior, Quando collegiũ iſtud ſanctiſſimum totam repræſentauit eccleſiã catholicam, ſicut in hunc quoq; diem prælati in cõciliis eccleſiam referunt vniuerſam: aliàs nunquã futurum eſſet vt tota cõgregari poſſet eccleſia. Quicquid igitur hic promiſſum eſt apoſtolis, quia perſonale nõ fuit, toti ſimul Chriſtus ꝓmiſit eccleſię. Quòd nos vel maxime ſolari poteſt & debet, quantũcunque in eccleſia errorum & hereſum ſubnaſcatur: nos tamẽ per omnia hic Chriſto fidẽ ſimul & gratias habere debemus, quia ſpiritus ſanctus omnẽ nos doctur⁹ ſit veritatẽ. Neq; ſunt interim iſta Chriſti verba abſolute de omni intelligẽda veritate, quæ habebitur in vita æterna. ſed ea tantũ, quã nos ſpiritus ſanctus edocet haſtenus, & perpetuo docebit in eccleſia, iuxta exigentiã temporis & neceſſitatis. Id autẽ expende iuxta *Act. 2.* ea quæ homilia ſuperiore induximus. quanuis enim Petrus ſatis didicerat in die Pentecoſtes vnde prędicaret, & coapoſtolos ſuos ſcripturarum teſtimoniis defenderet, loqueretur

variis

variis linguis, baptizaret homines: veritatē tamen illā adhuc ignorabat, ꝙ & gentes gratiæ Chriſti participes eſſent, ꝙ eum ſpiritus ſanctus tandē aliquanto poſt tempore docuit per viſum lintei, & omnis generis animaliū immundorum. Quòd ſi itaq; illum apoſtolorum omnium principē ſpiritus ſanctus cum tēpore ſic demum edocuit, quod ante neſcierat quanto magis idē hoc de cæteris credendum eſt apoſtolis, omnibuſq́; eorum ſucceſſorib⁹ in hæc vſq; tempora, & quòd nunc quoq; eccleſiā ſuam ſpiritus ſanctus doctrinam euangelicam perfecte doceat? vnde & nos non minus quàm apoſtoli clamare debemus, Veni ſancte ſpiritus, reple tuorum corda fidelium, &c. Ades & auxiliare nobis ſpiritus ſancte Deus, proculq́; amoue à fide noſtra catholica ſectas omnes & hæreſes. nos etiam ab omni errore libera, quia tu es ſpiritus ille veritatis, qui nos doces omnem veritatem. *Act.* 10.

4 Chryſoſtom⁹, Et quid? inquit, Maior ne te eſt ſpiritus, cum quæ nunc non poſſumus, illo demum adueniente portabimus? Num maior illius & perfectior eſt efficacia? Minime. Mea enim dicet, & non loquetur à ſemetipſo, ſed quicquid audierit, id loquetur, & qui nō eſt, ſemetipſo, à ſemetipſo etiam non loquetur. Quinimo ſicut à patre eſt & filio, ita etiam quod loquitur, habet ab illis. vnde vera eſſe oportebit quæcunq; dixerit. Aliter autem facit ſpiritus iſte magnus, qui plus q̃ cōmiſſum ſibi eſt loquitur, ſicut Chriſtus eum, ſi loquatur ex proprio, mendacia loqui perhibet. Non ſic tamen ſpiritus ille ſanctus facit, qui quicquid audit, tantum loquitur, & nihil à ſemetipſo. ſic Chriſtus ad diſcipulos, Verba, inquit, quæ loquor vobis, mea non ſunt, ſecuros ſic illos reddere volens, quòd ſpiritus ſanctus nihil docturus eſſet ſuæ doctrinæ cōtrarium: nec aliam veritatem, niſi quā audiſſet, ſcilicet ab æterno proceſsionis ſuæ à patre & filio. Notabiliter autem hoc obſerua, quòd hic dicitur audire ſpiritum ſanctum. quando quidem enim filius Dei verbum eſt æternum à patre exiens, idipſum deinde verbum audit ſpiritus ſanctus, dum ab vtroque illo ſpiritu ſpiratur. ſed hæc ad ſcholas remittenda ſunt. Tu hic vide Auguſtinum. *Chryſo.* *Ioan.* 2. *Ioan.* 14. *Ioan.* 1.

¶ Inſuper vnum etiam addit Auguſtinus. Et futura annunciabit vobis. ſpiritus enim (iuxta Paulum) myſteria & arcana loquitur. quamobrem Ioannes in Apoca. ſua, quæ multa de futuris cōtinet, inquit, Qui habet aures audiendi, audiat *Auguſt.* *1.Cor.* 14. *Apoca.* 2.

quid ſpiritus dicat eccleſiis. Cuiuſmodi multa reperiuntur
1 Cor.15. in Paulo, & aliis apoſtolis de vita æterna, de iudicio nouiſſi
2. Theſ.2. mo, de Antichriſto, de periculis tēporum illorum, de incre-
2. Tim.4. mento vitiorum, de hæreſi, &c. quæ omnia vtiq; ex ſpiritu
ſancto habuerunt ſancti illi homines, ſicut eis hic promiſit
Eſa.64. Chriſtus. cui pene reſpondet quod dixit Eſaias, Annunciat
Beda. ab exordio nouiſſimum, & ab initio quæ necdū facta ſunt.

5 Nunc demum quartum ſpiritus ſancti officiū addit dominus, quia clarificaturus eſt Chriſtum, idq; ſane factū eſt, quia per eum tanta charitas in cordibus diſcipulorū accenſa eſt, vt abiecto timore carnali, reſurrectionem eius conſtāter prædicarēt, à quo tēpore paſsionis pauidi fugerūt deinceps enim impleti ſunt ſpiritu ſancto, & cum fiducia locuti ſunt verbū Dei: quia quicquid facturi erāt apoſtoli in gratia ſpi-
Act.4. ritus ſancti, id hic Chriſtus ſpiritum ſanctum ait eſſe facturum. Chriſtus quoque in mundo vixerat contēptus & ſpre-
Auguſt. tus ab omnibus, quo ad mūdum: morte demum mortuus eſt turpiſsima, magna cum cōtumelia. Tunc vero rurſus eſt clarificatus, quando ſpiritus ſanctus per prædicationē apoſtolorum, per teſtimonia miraculorum declarauit Chriſti gloriam, maieſtatem & diuinitatem, cum iam ille fieret dominus dominantium, data ſibi vniuerſa poteſtate quæ in cœlis
Apoc.19. eſt & quæ in terra. Hoc igitur illud eſt quod Chriſtum glo-
Matt.28. rificauit ſpiritus ſanctus, primum ad illuminādos apoſtolos: deinde ad addendam illis audaciam prædicādi, poſtremo ad dandam eis virtutem miraculorum, vnde creuit nomen domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſumma laude per vniuerſum terrarum orbem. Sicque vides quomodo Chriſtus in ſua eſſentia nihil glorificetur, ſed tantum à mundo gloria ſumma
Act.3. dignus agnoſcatur. Quomodo Petr⁹ dixit ad Iudæos, Deus gloriæ glorificauit filium ſuum, quem vos negaſtis, & tradidiſtis Pilato. Chriſtus autem rationem huiuſmodi affert, quia de meo accipiet: quod ſane verbū vt minimum videatur, ſummum tamen & quaſi caput quoddā eſt fidei noſtræ de ſancta trinitate, quod ibi tres ſint perſonæ in vna eſſentia. Tertia enim in diuinis perſona ſpiritus ſanctus eſt. vnde hoc? quia ſcilicet de filio accepit. ſed quid accepit? diuinitatem, diuinā hanc quam habet eſſentiam ex illa æterna proceſsione, qua dum proceſsit à patre & filio diuinitatē acce-
Ioan.10. pit. vnde & ipſe tertia eſt perſona trinitatis. Ecce autem & Chriſtus

Chriſtus illud quod ſibi dedit pater, dicit maius eſſe omnibus. idque adeo ipſa eſt diuina ſubſtantia, quam Deus pater cum filio ſimul dederũt ſpiritui ſancto inſpiratione actiua. & hoc eſt quod dicit hic, De meo accipiet. Audi hic & attẽde, quiſquis ſuperes ex Græculis hæreticus, quoniã nõ à ſolo patre procedit ſpiritus ſanctus: procedit & à filio, procedit ab vtroq;. quia de meo accipiet, inquit Chriſtus, ſic ſingulis diebus dominicis in ſymbolo canit eccleſia, Qui à patre filioq; procedit. Audi & tu infœlix Macedoniane, quia ſpiritus ſanctus verus eſt Deus, ſiquidẽ diuinã eſſentiã proprie habet & identice, vt iam non male faciant qui in ſymbolo apoſtolorum ſic cõfitentur: Credo in Deum ſpiritum ſanctum. Clarificabit autem ille Chriſtum, quia de eſſentia Chriſti accipit ſicque & glorificabit ipſum, dũ apoſtolis annunciabit omnia, & eoſdem illuminaturus eſt in omni neceſſaria eis veritate: ſicut ille dixit, Paracletus ſpiritus ſanctus, *Ioan.* 14. quẽ mittet pater in nomine meo, docebit vos omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. O igitur omnipotens & miſericors Deus, ſolita pietate nobis donare digneris quoque gratiam ſpiritus ſancti, quatenus & nos laudare poſsimus atque glorificare dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt tandem poſt hãc vitam, reuelata facie gloriam *2. Cor.* 3. Dei intueri mœreamur in ſecula ſeculorum, Amen.

DOMINICA V. POST PASCHA, EVANGELIVM IOAN. 16.

In illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Vſque modo nõ petiſtis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum. Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis. Venit hora, cum iam non in prouerbiis loquar vobis, ſed palam de patre meo annunciabo vobis. In illo die in nomine meo petetis. & non dico vobis quia ego rogabo patrem de vobis. ipſe enim pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis quia ex deo exiui. Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Dicunt ei diſcipuli eius, Ecce nũc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis. nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi vt quis te interroget, in hoc credimus quia à Deo exiſti.

Mat. 21. *Mar.* 11. *Sap.* 14. 1. *Ioan.* 1.

HOMILIA PRIMA.

PRIVSQVAM expoſitionem huius euãgelij ingrediamur, breuiter cauſam, cur hoc euãgelium in iſta dominica legatur, explicemus. Conſtat dies iam imminentes, dies rogationũ appellari, quos Germani quia ſeptimã crucis dixerũt, argumentũ magnũ eſt, hoc ita vſurpatũ eſſe iã inde à tẽpore illo, quo Germani primũ facti ſunt chriſtiani. & illud tamẽ Neochriſtiani nunc quidẽ ex diariis ſiue calendariis ſuis eradere non verentur, qui niſi pœnitentiam ſuper hoc & aliis peccatis egerint, ipſi quoq; delebũtur de libro viuentiũ, & cũ iuſtis non ſcribẽtur, ſed cũ iis quorũ nõ eſt memoria amplius. Quia ergo ij dies rogationũ ſunt, & prope iã imminet glorioſus ille dñicæ aſcenſionis dies, quis non facile colligat, cur euãgeliũ hoc hodie legatur? ſiquidẽ & Chriſt' prolixũ iſtũ ſermonẽ, quẽ diſcipulis ſuis fecerat poſt cœnã, cõcluſit cũ aſcenſione ſua, qua certi reddebantur illi de ipſius omnipotentia. vnde & orare cœperunt, vt gaudium eorum impleretur. cumq́ue perſeuerantes eſſent in oratione vnanimiter, cum mulierib' & Maria matre eius, decimo tandem die ſuſceperunt ſpiritum ſanctũ. Et nos igitur audaces confidentioresq́; reddere voluit dominus ad orãdum, ipſo ſermonis ſui epilogo, iamiam abiturus in cœlum per ſemitã paſsionis ſuæ & mortis.

Pſal. 52. *Io. 13. 14. 15. 16.* *Act. 2.*

¶ Eadem quoque de cauſa qua euangelium iſtud huic dominicæ, diebus etiam competit rogationum. Quidam enim vir pius Mamertus, epiſcopus Viennenſis in Gallia, memor adhuc erat promiſsionis huius Chriſti, ac proinde ſpẽ & fiduciam ſuam omnem in Deum ſanctumq́; Dei verbũ poſuit: quum homines grauiter angerentur, torquerenturq́; terræ motibus, peſte & innumeris morborũ generibus, quum in ſi gnes ſtupendi in aëre ſonitus audirentur, quum inſolita ſæuitia lupi irruent in villas, pagos & ciuitates, inq; ipſos immenſos hominum aceruos lætalibus irrumperẽt morſibus, triduum iſtud continuum ante feſtum aſcenſionis idẽ Mamertus inſtituit & dicauit ſupplicationibus, quibus Deũ iugiter pro omni aduerſitate rogaremus, veluti iamiã ad Chriſtum aſcenſuri in cœlum: qui antequã aſcẽderet, petere nos iuſsit, & ſic accepturos promiſit. Cõſultum videbatur, hoc modo humanæ miſeriæ & fragilitatis ærũnas Deo pateface re, ſi quo fieri poſſet, vt ille ad miſerationes erga nos moueretur,

1. Ioan. 2.

retur,

retur nō deſperātes de promiſsione data, quin ille pro nobis aduocatus aſsiſtit Deo, & propiciatio eſt pro peccatis noſtris, cleméter nos ſit exauditur. ¶ Letania hæc licet minor dicatur, maiori tamé non paulo antiquior eſt, quia illá Mamertus, inſtituit ſub imperatore Zenone, cum interim maior demum cœperit erectaq; ſit per Gregorium Magnum, anno nono Imperatoris Mauricij, qui plus quàm centū annis tandé poſt Zenonem imperauit, authore Aurelio ſexto. *Ioan.16.* *Aurelius.*

2 Vtraque hæc Letania quanuis in priuatis regionibus cœperit, altera Viennæ Galliarum, altera Romæ per Gregorium nondū pontificem, tamen ſuſceptæ ambæ ſunt per vniuerſalem eccleſiam, quæ multis & magnis rationibus ad hoc eſt adducta. Siquidem hoc tempore plerunque excitantur bella, quo nomine orare debemus pro cōtinua pace. Segetes & fruges quoque iam adoleſcunt: ita vt teneritatē eorū facile quid poſsit offendere. Ad hæc quilibet in ſemetipſo experitur ſanguinem iam ebullire & efferueſcere carnē, vnde cum multæ oriantur in homine concupiſcentiæ & cō motiones malæ, merito iam orādus eſt Deus, & clamādum ad eum cum Paulo, vt auferatur à nobis iſta carnis tentatio: & vt ad ſpiritus ſancti ſuſceptionem paratiores promptioreſq́ue efficiamur, conuenit nos antea in ieiuniis, orationibus, ſupplicationibus, & aliis operibus bonis diligenter exercere, atque vt ſub, aſcēſionem Chriſti maiore cum fiducia quam quouis alio tempore, oremus Deum, ipſo maxime iā nūc nos petere, pulſare, & quærere iubente. Et ad extremū, quando exemplar noſtrum Chriſtus eſt, qui iamiam aſcendit in cœlum: & nos quoque vt tandem aſcendere in cœlū mœreamur, merito nunc clamamus ad dominum, ſupplicamus, obſecramus, &c. ¶ De materia proceſsionum nō eſt animus, iam nos in illam intromittere. tu ſi quid vis, require parte tertia de ſupplicationibus & ſtationibus. Tantum hic rationem ediſſeram, cur in Letaniis non ſolum Deum, ſed quoſdam etiam nominatim ſanctos imploremus, vt Petrū, Andream, Gregorium, &c. vt orent pro nobis. ſit hoc ſane vel eo maxime nomine, vt ſic apud Deum ſanctorum ſuorū interceſsione opem & auxilium nobis impetremus, noſtrarū precum per illos certum inueniamus euentum, & tandē ad illorum conſortium perueniamus in cœlo. Quodq́ue in iis & aliis orationibus noſtris commemoratione vtimur, *2.Cor. 12.*

& interceſsione perfrui cupimus ſanctorum, facimus tanquam obedientes ſanctæ eccleſiæ filij, quæ idipſum fieri ordinauit, inſtinctu ſpiritus ſancti commonita, qui illam docet omnem veritatem. quanuis multa habeat eius rei argumenta ex veteri lege. in qua etſi nondum aperto cœlo, nondum facta redemptione peccatorum, ſancti nulli erant, eorum tamen ſedula fiebat in orationibus memoria. Quanto rectius nos hoc facere debebimus noſtris ſanctis, qui iam in æterna fœlicitate eſſentiam Dei contemplantur? Sic Moyſes orauit ad dominum pro populo, Recordare Abraham Iſaac & Iacob. & placatus eſt dominus ſuper oratione hac. Tres pueri orabant etiam in fornace ardēte, Domine Deus noſter, ne auferas miſericordiam tuam à nobis, propter Abraham dilectū tuum, & Iſaac ſeruum tuum, & Iſraël ſanctum tuum. Sed & Iezechiæ regi ęgrotanti, atque cū lachrymis dominum deprecanti reſpondit dominus, Liberabo te & ciuitatem hanc, & protegam vrbem iſtam propter me & propter Dauid ſeruum meum. Eo pertinet & illud quod quandocunque ſacerdos iſte legalis ingreſſurus erat in ſancta ſanctorum, rationale geſtabat in pectore, in quo erāt lapides duodecim, & iis inciſa nomina duodecim filiorum Iſraël. Poſſent hic induci multa de interceſsione ſanctorū aduerſus Neochriſtianos, quæ paſsim inuenies in homiliis de ſanctis, nunc aliorſum diuertamus. Profecto cum nomina ſanctorū conſcripta ſint in libro vitæ, & Dauid ipſe dicat, Nimis mihi honorificati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorū: & nos merito illos venerari debem⁹, atq; orare, vt & ipſi interceſſores noſtri ſint apud Deū.

Ioan.16. *Exo.32.* *Danie.3.* *4.Re.20.* *Exo.19.* *Luce 10.* *Pſal.138.*

3 Nunc tandē ad contextum euangelij veniamus, vbi primum ſtatim dicit dominus, Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Amē, inquit Auguſtinus, nō eſt, interpretatum. neque enim Græcus hoc interpres auſus eſt facere, nec Latinus: ſic manſit, vt honorem haberet velamento ſecreti, non vt eſſet negatum, ſed ne vileſceret nudatum. ¶ Cuiuſmodi voculæ pleræque remanſerunt integræ, quas nemo interpretum auſus eſt in alienam linguam transfundere, vt ſunt, Oſanna, Alleluia, Paſcha, Maranatha, quibus nunc vltro ſuperſedemus.

Auguſti. tra. 41 ſuper Io. & li.2. de doctr. chriſt.

Origen. ¶ At quæres, cum Amen dictio ſit Hebraica, & tam frequenter in eccleſia vſurpetur, quid ſibi velit Amē. Reſpondeo,

deo, vocẽ illam apud Hebræos vſum geminũ habere. (quia venit à verbo amã, quod ſignificat credere, fidelẽ vel veracẽ eſſe: inde Amen, quod poteſt eſſe aduerbiũ iurandi, alias etiam poteſt eſſe aduerbiũ affirmãdi vel precandi) prior hic eſt, quod ac particula pręcedentẽ ſermonẽ confirmamus. ſic Hieronymus Amen ſignaculum vocat orationis dominicę. *Super Matth. 6.*

¶ Alibi etiam, Amen, inquit, conſenſum ſignificat audientis, & velut ſignaculum eſt veritatis. Quo vſu accipitur, quando in eccleſia ad collectas & benedictiones reſpon- *Super epiſtolam. Galat. 6.* detur Amen, hoc eſt, vtinam, credo, vel fiat. ſic plurimus illius etiam in concionibus vſus eſt, quoniã hoc modo eſt aduerbium mixtum, affirmans ſimul & obſecrans, quę duo certe pari gratia nequaquam præſtare poſſumus ali quo latinæ linguæ vocabulo: vt mirum nõ ſit, nomen hoc in Germana ſua lingua iam inde ab apoſtolis remanſiſſe in eccleſiaſtica obſeruatione. feciſſe autem hoc apoſtolos, ex ipſo conſtat Apoſtolo, qui docet ſupra benedictiones reſponderi debe- *1. Cor. 14.* re, Amen. ¶ Alter dictionis illius vſus eſt confirmando & iurando, ſiquidem Amen apud Hebræos, idẽ quod veritas eſt ſiue credere. ſic ſępenumero in ſcripturis iurat dominus Viuo ego, dicit dominus. ſic in euangelio ait Amẽ, compro- *Num. 14.* bare volens verum eſſe quod loquitur. Et notanter vide, ſolum Ioannẽ geminare amẽ, cũ cæteri ſemel tantũ enũcient.

4 Ait igitur dominus, Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis patrẽ meum in nomine meo. In nomine meo addidit, inquit Cyrillus, vt mediatorem ſe & collargitorẽ o- *Cyrillus.* ſtenderet. Nullus enim accedit ad patrẽ niſi per filium, per quem adductionem habemus ad patrẽ in ſpiritu, vt ait Pau- *Ephe. 2.* lus, In hoc ille ſe ianuam quoq; appellauit, & talẽ quidem, *Ioan. 10.* vt nemo ad patrem niſi per hãc ingrediens perueniat. ſiquidem hic ipſe, via, veritas eſt & vita. Ac per hoc nouam illã *Ioan. 14.* & euangelicam orandi formulam declarauit hic dominus, quæ in veteri teſtamento vſita non erat. ignota enim patribus iſta fuit orandi conſuetudo in nomine Chriſti. & ſicut cæterorũ nihil fuit in lege perfectum, adeo vt iuſtitia legis *Heb. 7.* quoque perfecta non fuerit, ita & modus orandi erat imperfectus. ¶ Simul atque autem venit Chriſtus, & cum eo gra- *Ioan. 1.* tia & veritas facta eſt, omnia quoq; emẽdata ſunt in melius, illeque rectiorem nobis præſcripſit orandi formulam: quã deinde per vaſtum & ſpatioſum terrarũ orbem arripuit ec-

cleſia, & nunc quoq; obtinet, vt collectas omnes ſic conclu-
dat, Per dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ filium tuum, qui
tecum viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen. ¶Et me-
1.Ti.2. rito quidem per Chriſtũ precamur, tanquã per mediatorẽ
noſtrum inter Deum & homines, qui dedit ſemetipſum re-
Maria me demptionem pro omnibus nobis. Idem quoque de virgine
diatrix i- matre in vſu habetur. licet ea mediatrix non ſit redemptio-
terceſsio- nis, tamen interceſsionis. In cuius rei argumentũ, eccleſia in
nis & non horis canonicis poſt orationẽ dominicam adiungit ſalutatio-
redẽptiõis. nem angelicã: & tunc demum repetitur illud, Et ne nos in-
Cyrillus. ducas in tentationem, &c. Vnde conſtat, nos per Mariã tan-
quam mediatricẽ, cupere à tentatione & omni malo eripi.

¶Porro cum Chriſtus & mediator nobis ſit ſimul & col-
largitor, non eodem vtrunque fit modo. Inquantũ enim fi-
lius & Deus eſt, vna cũ patre nobis bona largitur: quod oſtẽ
1.Tim.2. dens Paulus dicebat, Gratia vobis & pax à Deo patre & do-
1.Ioan.2. mino Ieſu Chriſto. Inquantum vero mediator eſt, põtifex,
cõſolator & aduocatus, noſtraſq́ue preces ad patrẽ adducit,
hoc eſt ſecundũ naturam humanam. Et nos itaq; dilectiſsi-
mi in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti orem⁹, idq́; expreſ
Pſal. 62. ſius & non in cõmuni, ſicut in veteri teſtamento etiam Da-
Hier. 14. uid orabat, In nomine tuo leuabo manus. & Hieremias quo
que dicebat. Nomen tuum inuocatum eſt ſuper nos. Nunc
non ſic tantũ, ſed expreſſe oramus Deũ per Chriſtum domi
num noſtrũ, ſi modo exaudiri cupimus, & vt petita accipia-
mus ſimulq́; repleamur gratia Dei ad reſiſtendũ voluptati-
bus carnalibus. & vt de die in diẽ feruentiores reddamur in
operibus bonis, gaudentes in hac vita ex ſpe præmij æterni,
quod nobis concedere dignetur, qui eſt benedictus in ſecula
viuens & regnãs cum Deo patre in perpetuum, Amen.

HOMILIA II. DOMINICAE
quintæ poſt Paſcha.

Auguſt. AMen amẽ dico vobis, dicit domin⁹, ſi quid petie
ritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis. O verbũ
deſyderabile, omniq́; gaudio & lætitia proſe-
quẽdũ, quod tamẽ nõ ſono literarũ ac ſyllabarũ
accipiẽdũ eſt, ſed eo quod ſon⁹ ipſe ſignificat. quodq́; ex ſo
no recte intelligitur. idipſum ſane accipiẽd⁹ eſt dicere Chri
ſtus, cũ ait, In nomine meo. quia nõ petitur in nomine ſalua
toris, quicquid cõtra rationẽ ſalutis petitur. & in hoc diui-
no con

no cõſilio angelus præcepit Ioſeph, vt vocaret nomen eius Ieſus, quoniã ipſe ſaluũ faciet populũ ſuum à peccatis eorũ. *Matt.1.* Eſtq; hæc immenſa nominis Ieſu dignitas, quam attendens Paulus, dixit, Quia exaltauit eum Deus, & dedit ei nomẽ ſuper omne nomẽ, vt in nomine eius omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium & infernorũ. *Philip. 2.* O admirandam atque ſtupendam nominis Ieſu poteſtatẽ. *Chryſo.* ſiquidẽ ille neque viſus, neque rogatus, ſed appellatus tantum apud Deum patrem, mirabiles reddit viros apoſtolos, ſicut pulchre teſtatur Lucas cũ ait, Domine, da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui verbũ tuũ, in eo quod manũ tuam extendas ad ſanitates & ſigna & prodigia fieri per nomen ſancti filij tui Ieſu. *Act. 4.* & cum oraſſent, motus eſt locus in quo erant cõgregati, & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & loquebantur verbũ Dei cũ fiducia. En hic tibi efficaciã ſancti nominis Ieſu, de quo plura require in die circũciſionis domini. Poteſt autẽ, inquit Beda, mouere infirmos auditores, *Beda.* quõ diſcipulis ſaluator promittat, Si quid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis, cũ non ſolum noſtri ſimiles multa quæ patrẽ in Chriſti nomine videntur petere, non accipiunt: verũ etiam ipſe Paulus tertio dominũ rogauerit, nec impetrare potuerit. Atqui iuxta Auguſtini ſententiam, Pauli iſta petitio non faciebat ad ſuam ſalutem, *2.Cor. 12.* eo quod tentatio illa permiſſa in eũ fuerat diuinitus in cuſtodiã humilitatis, iuxta quod ait, Ne magnitudo reuelationũ extollat me, datus eſt mihi ſtimulꝰ carnis. Noluit ergo exaudire illũ Deus, quia hæc petitio non fiebat in nomine Ieſu, ſiquidem contra ſalutem.

1 Deinde tentari malum non eſt, ſed in tentatione ſuccũbere, id denique malũ eſt, vt ait Iacobus, *Iacob.1.* Pro magno gaudio ducite fratres, cũ in tẽtationes incideritis varias. Quũ igitur Paulo gratia tãta diuinitus data ſit, vt tẽtationẽ vincere poſſet, *1.Cor. 12.* longe vtilius ei fuit non exaudiri, iuxta quod dominus reſpondit ei, cũ ter oraſſet, Sufficit tibi gratia mea, quia virtus in infirmitate perficitur. *Auguſt. ſuper can. Ioã. tra. 6* Vnde & Auguſtinus dicit, exauditum eſſe Paulum ad ſalutẽ, qui tamen exauditus nõ eſt ad voluntatem. Et dat ille tunc regulam egregiã, cũ ait, Nouerit magnũ ſacramentum charitas veſtra, quod ideo cõmendamus vobis, ne vnquam incidat vobis in tentationibus veſtris. Sancti ad ſalutem per omnia exaudiuntur, ſemper inquam exaudiuntur ad ſalutem æternam.

2 Hinc iam cõſtare poteſt, qũo quilibet chriſtianus com parare ſe, animumq́; inſtituere ſuũ debeat in oratione ſua. iam enim auditum eſt, Deum ſemper exaudire ſanctos ad ſalutẽ: interdum malos quoque, ſed ad voluntatem tantũ, non etiam ad ſalutẽ. Sic à Deo petiit Sathan ſibi permitti, vt aduerſitatibus affligeret Iob, & impetrauit, interfecitq́; ei filios & filias, ædes deiecit: boues, oues, aſinos, camelos, & quicquid erat poſſeſsionum ademit: ſolã illi reliquit vxorẽ, non in ſolatium tantorũ malorum, ſed eo animo, vt tandẽ rebus & dolis deſtitutus omnibus, per ſolam illũ deciperet vxorẽ

Augu. ſuper can. Ioan. ſicut primum parentẽ noſtrũ, & per eum nos omnes in ruinam adduxit: neque omnino fefellit illum ſpes ſua, licet vana, ſiquidẽ cum maxime ægrotaret Iob, & affligeretur vehementiſsime, tũc eum vxor tentauit acerbiſsime. Sic exauditi ſunt ſpiritus immundi, cum oraſſent dominũ ſibi permit-

Mat. 8. ti vt in Porcorũ gregẽ irruerent. Perfida gens Iudæorum & impia, cum abundaret manna, petiit carnes ſibi dari, & datæ

Num. 11. ſunt, verũ quo euentu? tali nimirũ, vt Dauid canit, Mandu-

Pſal. 77. cauerũt & ſaturati ſunt nimis, & deſyderium eorum attulit eis. non ſunt fraudati à deſyderio ſuo: adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos, & occidit pingues eorũ, & electos Iſrael impediuit. (ſiue ſecundũ Hebræũ. incuruare fecit.) Ecce quã verũ ſit illud, quod vulgo dicitur, Sæpe dat Deus iratus, quod non daret placatus. Multi ſunt qui petunt. & exaudiũtur à Deo, tantũ in malũ propriũ. ſunt qui poſtulant ſanitatẽ, diuitias, honores, & cõtingunt illis: quoniã nouit Deus eos aliquid bonorũ operũ facere aut feciſſe, quæ eis hic tẽporaliter remunerat, cæterũ

Matth. 6. ipſos tandem detrudi ſinit in gehennam ignis. De iis verum eſt illud euangelicum, quia receperunt mercedem ſuã. Poſſem nominatim vobis hic exẽpla referre eorum qui ſic orarũt, & exauditi ſunt, verũ interim huiuſmodi hominibus re

Matt. 20. ſpondet dominus idem, quod duob⁹ apoſtolis dixit, Neſcitis quid petatis. Conſtanter orauit Dauid dominũ de ægritudine filij ſui, cũ lachrymis & ieiuniis, mortuusq́; eſt infãs

2. Reg. 12. die ſeptimo, & pro illo dedit ei dominus filium maiorẽ Salomonem. Atque vt aliquãdo finiã, quum neſcit homo, an quod petit, ſibi conducat magis aut obſit. quo ad ſalutem animæ, relinquere debet illud diuinæ voluntati & miſericordiæ, atque in hunc modum dicere, Fiat quæſo domine voluntas

ſuntas tua. Sit igitur hæc tibi lex certa, & velut amuſſis, ad
quam omnem orationem tuam accõmodes, neque errabis fa
cile. tantum medico liberam relinquetur curam. ipſe enim
optime cognoſcet, quid animæ tuæ magis conducat. Amuſ-
ſim autem hanc ſi ipſe non habes, ex apoſtolo pete, & dabit, *Roma. 8.*
dicens, Nos quidem quid oremus, ſicut oportet, neſcimus,
ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabili-
bus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſyderet ſpiri-
tus, quia ſecundum Deum poſtulat pro ſanctis. Ad hanc re-
gulam ſit hoc tibi exemplum: Si ſit tibi filius, & hic ægro-
tet ad mortem, tuque ores Deum pro incolumitate eius &
longæuitate, nec tamen audiaris, illeque moriatur. Quid
ita? quoniam idipſum animæ ſuæ conducibilius eſt, cum il-
le iam mortuus, ſaluetur, qui ſi diutius vixiſſet, malitia per-
ditus, forte periiſſet. Quare & Sapiens dicit, Placens Deo fa *Sap. 4.*
ctus dilectus, viuens inter peccatores trãſlatus eſt, raptus eſt
ne malitia mutaret intellectũ eius, aut ne fictio deciperet ani
mam illius. Reperias huiuſmodi liberos plures, quib⁹ quan
to melius eſſet cito mori, quãdiu viuendo ſibi ædificare ge-
hennam? Saul primo bonus erat, neque multo poſt animus *1. Reg. 15.*
eius mutatus eſt in malitiã. Salomone quoq; primũ quis me- *3. Reg. 11.*
lior? & ipſe tamen demum idola cõiugum ſuarum adorauit.

3 Deinceps dicit dominus, Hucuſque nihil petiſtis in no
mine meo, petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ple-
num ſit. quo ſane verba beatus Auguſtinus vult quodam- *Auguſti.*
modo interpretari ſuperiora. ita quod omnis oratio noſtra
eo tendere debeat & dirigi, vt gaudium noſtrum plenum
ſit. id autem niſi in fœlicitate æterna fieri non poteſt, vbi
tantum illud fiet, vt ei reliquum addi nihil poſſit. Quiſquis
igitur pro iſto gaudio conſequendo petit, is petit in nomi-
ne Ieſu: & quicquid extra vitam æternam petitur, nihil eſt,
ſi conferat ad fœlicitatem. Quomodo & Paulus hominem *Galat. 6.*
procacem & temerarium ait nihil eſſe, nõ quod omnino ni-
hil ſit, ſed cõparatione bonorũ: ita hic nihil orãt, quotquot
pro aliis rebus à fœlicitate orant. orare autem debemus, vt *Bernar.*
gaudium noſtrũ plenum ſit: plenum vero gaudium non eſt,
quod triſtitia miſcetur, ſicut ait Sapiens, Riſus dolore com-
miſcetur, Dum igitur dicit dominus, Petite & accipietis, vt
gaudium veſtrum plenum ſit. inſinuat nos ſemper orare de-
bere, & nõ deficere, tantiſper dum plenũ illud gaudiũ vitæ

Chryſoſto. æterna conſequamur. Iterum hic declarat apoſtolis profuturum, ſi corporaliter ab eis recederet, ſi quidē illi hactenus nihil petierāt, & poſt abitū domini denique petituri erant. Illud itaq; dū dixit, velut hoc dicere viſus eſt. Quid de abitu meo cōtriſtamini? ecce nomen meū relinquo vobis, potens adeó & prævalidū, vt quicquid patrē meum in illo petieritis, in certo habituri ſitis. Nec eſt quod derelictos vos eſſe putetis, dum magnificū adeo & forte nomen vobiſcum

Theophy. habetis. Et hoc eſt quod Theophylactus ait, Tunc pleniſſimum erit gaudiū veſtrum, cum accipietis omnes petitiones.

4 Multum hic laborant doctores, quomodo dicat Chriſtus diſcipulos ſuos hactenus nihil petiiſſe, cū multa videan-

Matt.20. tur huic ſententiæ eſſe cōtraria. ſiquidem filij Zebedæi per matrem petierunt, vt ſederent alter ad dexterā, ad ſiniſtram alter. Ad hæc diſcipuli omnes eiecerunt dæmonia, quod ſi-

Luc. 9. ne oratione non fit. Quid quod dominum petiit Petrus, dicens, Domine, quo vadis? & Philippus, Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Vniuerſi quoque diſcipuli ora-

Ioan.13. runt, Domine, adauge nobis fidē. Verūm quidē eſt, antehac

Luc.17. quoq; petiiſſe diſcipulos multa à domino: at hic Chriſt⁹ iubet eos petere ex patre ſuo, & ſic accepturos illos. Sed & omnis iſta diſcipulorum petitio, vt plurimum aliud contine-

Auguſti. bat à vita æterna, quamobrē & oratio eorum nulla erat. ſiquidem quod mater filiorum Zebedæi petebat, carnale erat

Luc. 9. & corporale, nihilq́; faciebat ad vitam: ſed iſtud bibere calicem paſſionis, & quod gratiam ſanitatum ex Deo petierūt, id quoque corporale extitit, multiſq́; modis inferius iis quæ vere ſunt ſpiritualia. Quid multa? cum nondū vere agnouerint diſcipuli magnificentiā Chriſti ante ipſius reſurrectionem, aſcenſionē & ſpirit⁹ ſancti miſſionē, nō potuerūt quicquam efficaciter petere in nomine ſuo, cuius virtutem & omnipotentiam cognitam nō habebant. tantum igitur petebant Chriſtum, quandiu illum præſentem ſecum habebant.

Beda. ¶ Pulchre hæc Chriſti verba venerabilis ille pater Beda accommodat, dicens, Petite, vt gaudium veſtrum ſit plenum, & accipietis. plenum ergo gaudium, beatitudinē perpetuæ

Roma. 13. pacis appellat. Nam vt taceamus de gaudio reproborū, quo ſibi luctum mœrentur æternum, habent ſancti etiā in præſenti gaudium de ſpe cœleſtiū bonorum, cum pro domino terrenis exercentur aduerſis, diſcunt gaudere cum gaudentibus,

tibus, flere cum flentibus: ſed non eſt plenum gaudiũ, quod fletu varieute miſcetur. Non huiuſmodi gaudium petere illos voluit, ſed tale, quod nulla inquietatione minuitur, tempore nullo finitur: tale inquam de quo Petrus loquitur, dicens, Credentes exultatis lætitia in enarrabili & glorificata, reportantes finem fidei veſtrę, ſalutem animarum veſtrarum. Dominus Deus noſter per ſuam imméſam miſericordiam dignetur nobis gratiam conferre ſuam, cuius ope & præſidio digni efficiamur, qui poſſimus plenitudinem hanc accipere gaudiorum fœlicitatis æternæ, Amen. *1. Petr. 1.*

HOMILIA TERTIA EIVSdem dominicæ.

POSTQVAM diſcipulis ſuis dominus dixiſſet, vt quiduis peterent in nomine ſuo, ſtatim ſubdidit, Et hęc in parabolis loquut⁹ ſum vobis. Quod de quibus ſane verbis dixerit dominus, nõ abſurde admirabitur quiſpiam, & primum quidé intelligunt nõnulli iſta dicta parabolica referéda ad ea, quæ apoſtolis ſuis dominus loquutus eſt adhuc degens in terra: quoniã futurum erat, vt nec in parabolis, neq; prouerbiis loqueretur illis, ſcilicet in vita æterna. ſic Paulus, Hic inquit, videmus per ſpeculũ in ænigmate, tunc auté facie ad faciẽ: & vt Ioannes ait, Videbimus eum ſicuti eſt. Et quáuis eo propemodũ declinat Cyrillus, illius tamen ſententia Auguſti. ſatis nõ facit, qui dicit, Poſſem hanc de quá loquitur horam dicere, futurum oportere ſeculum intelligi, vbi videbimus palã quod B. Paulus dicit, Facie ad faciem. & in prouerbiis iam loquutus ſit, quod idem dixit, Videmus nũc per ſpeculũ & in ænigmate. ſed & iſtũ ſenſum videtur impedire quod ſequitur, Illo die in nomine meo petetis in futuro enim ſeculo quid petituri ſumus, quando ſatiabitur in bonis deſyderium noſtrum. *1. Cor. 13.* *Cyrillus.* *Auguſti.* *1. Cor. 13.*

¶ Quicquid auté id eſt, hoc ſane cõſtat, in die nouiſſimo omnem prophetiã deſituram: finemq́; tunc futurũ omnis illius, quæ nunc eſt in ænigmate, cognitionis Dei, cum figura mundi iſtius tranſierit. Quemadmodũ in nocte ſerena ſtellarum ſplendor, & pulchritudo apparet, ſole auté oriente, particularis ſtellarũ ſplendor euacuatur: eodé arbitror modo, cognitio iſta præſens tépore illo definet, cũ perfecta cognoſcẽdi lux nobis infuſa fuerit. Omnis quoque illa noſtra rerum cœleſtium cognitio, nocturna tantũ eſt & caliginoſa, *1. Cor. 13.* *Cyrillus.*

lucente nobis tantum vnica iſta ſtella fidei,vnde modicū habemus fulgorem & radium gloriæ Dei. Vbi autem in vita æterna exortus nobis fuerit ſol iuſtitiæ,tum deniq; diſcedēt aſtra & nocturnus ſplendor fidei. Vt iam expoſitio illa & in ſe veriſſima ſit, & nobis modis omnibus amplectēda Chriſt⁹ tamen an hic de hac re loquutus ſit, paulo poſt differemus.

2 Sunt inſuper qui volūt hic Chriſtum loquutum ſimul
1. Cor.10. & inſinuare voluiſſe diſcrimen noui & veteris teſtamenti.
1. Cor.3. hoc enim totum in abditis,ocultis & arcanis, myſticisq́; verbis poſitum fuit, quando iſtis in figura omnia certum eſt cōtigiſſe: quo nomine velum quondam fuit ſanctis ſanctorum prætextum, quod in hodiernum vſque diem præ oculis ſuis ſeruant Iudæi. ¶ At cum primum venit plenitudo temporis. Chriſtusq́; in nouo teſtamento vera illa & omnibus manifeſta ſacramenta ſimul & ſacrificia aperuit, facile cognoſcimus, quomodo lex per Moyſen data eſt, veritas autem &
Ioan. 1. gratia per Ieſum Chriſtum facta eſt. Parabola erat, illa iam
*Exo.*12. olim apud Iudæos in vſu habita agni paſchalis manducatio:
Hebr. 9. atqui nunc clara voce Paulus teſtatur & clamat,quia paſcha noſtrum Chriſtus eſt, ſicq́ue diſcurrere poteſt per omnes veteris teſtamenti partes. Quid obſtat igitur,quo minus omnis illa cognitio eccleſiæ ſit in veritate eorum,quæ iam olim figuris tantum fuerunt inuoluta? iſtic oues immolabātur &
*Pſal.*50. hirci, hic Chriſtus ſanguinem diffudit proprium in ſalutem fidelium, iſtic ſacerdotes offerebāt vitulos hoſtias pacificas, hic ſacerdotes noſtri nec victimas, neq; hoſtias pacificas, ſed nec aurum aut thus, ſed qui iiſdem muneribus & ſacrificiis
*Ephe.*2. deſignatur offerūt Chriſtum Ieſum, qui fecit vtraq; vnum. ¶ Neque tamen interim deſunt qui verba hæc ſic velint intelligi, quòd iſtud quod in parabolis loquutus eſt dominus, referat ipſe ad verba priora, quæ multum fuerant obſcura. At ego nō video, quomodo ſequentia verba nō ſint perinde occulta & obſcura, vt illa de quibus iſti loquuntur, priora. ¶ Cōmunis itaq; intellectus hic eſt, quod Chriſt⁹ loquutus ſit de omnibus quæ euágelicæ doctrinæ ſunt & prædicationis, quæ tunc obſcura fuerūt ſepulta caligine, cum Chriſtus prędicaret totum pene quadrienniū, eo ꝙ intellectus adhuc apoſtolorū rudis erat, carnalis & plane Moſaicus. & qui vix
Ioan. 3. terrena capere poterat, ad ſublimia & cœleſtia pertingere
1. *Cor.* 2. quomodo potuiſſet, cū animalis homo nō percipiat ea quæ

ſunt

ſunt ſpiritus? Ex carnaliũ autẽ hominũ numero tunc adhuc erant apoſtoli, vſq; dũ gratiã acciperẽt ſpiritus ſancti, quãdo tandem venit hora, de qua loquutus eſt dominus, ſimulq́ue pollicitus ſe iam amplius non in parabolis, ſed aperte loquuturum illis, & annunciaturum de patre ſuo. At quanuis iam habebant quorundam ſacramẽtorum inſtitutionem, adhuc tamen ignorabant virtutem & efficaciam illorum, tantiſper dum adueniret ſpiritus ſanctus, qui corda eorum impleret, qui ipſos omnem doceret veritatem: quòd Chriſtus quoq; *Matt.13.* poſt reſurrectionem ſuam fecit in die Paſchę, dum diſcipulis duobus prophetas interpretaretur & Moyſen. *Luca 14.*

¶ Obiicies autem illud hic mihi, quòd alibi dixit dominus, Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, aliis autẽ in parabolis. Quid igitur hic ait, hactenus ſe cum illis locutum eſſe in parabolis? Ad hoc reſpondeo, ſine dubio apoſtolos ante dominicam paſsionem imperfectos fuiſſe, atq; ideo opus habuiſſe, vt cum eis dominus in parabolis tantum & prouerbiis loqueretur. imbeciles enim erãt, & dicta hæc ſublimia, etiamſi audiſſent, capere non potuiſſent. Quod autem alibi *Heb. 5.* dixit eis, Vobis datũ eſt noſſe myſteria, &c. id quoq; ſic ſibi conſtat, quòd illis dominus plus myſticę cognitionis contulit, quàm vulgo hominum. Verum idipſum quoque lac tantum fuit, & nihil ſolidi cibi. ſicq́; cum illorum cognitio eminentior fuerit, quàm iſta vulgaris hominum, guſtum ſolummodo habuerunt exiguum rerum ſublimium fidei noſtræ, *Auguſt.* quas tamen penitus non cognouerunt eouſq;, dum ſpiritus *Chryſoſto.* ſanctus illis mitteretur. 3 Porro iam, in illo die, dicit dominus, petetis in nomine meo. Vbi ſecundum communem ſanctorum patrum expoſitionem, de die loquitur quo illuminati ſunt. quòd cœpit quidem ſtatim poſt Chriſti reſurrectionem, perfecte tamẽ adimpletum eſt ipſo die Pentecoſtes, quando in nomine Ieſu miracula fecerunt, ſicut liber Actorum apoſtolorum teſtatur, Subdit autem Chriſtus, nõ *Act. 2.* dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Quid hoc ſibi vult? inquies. aut non vult Chriſtus pro diſcipulis ſuis ro- *Ioan. 17.* gare patrem, cum tamen conſtet, ſtatim poſtea illum pro eis oraſſe, nec pro ipſis tantum, ſed pro omnibus qui credituri per eos erant? Auguſtin. ad hoc reſpondens, ſic dicit, Domi- *Auguſt.* nus noſter Ieſus Chriſtus, inquantum homo eſt, pro nobis interpellat patrem. inquantum autẽ Deus, nos exaudit cum

patre. Et iuxta hoc dicit hic ſe non oraturum pro eis, idq́ue ſane promanat ex verbis præcedentibus. quum enim ait, in illum diem ſcilicet Pentecoſtes, quum perituri eſſent in nomine ſuo, ſe annunciaturũ eis de patre ſuo: cõſtat eos etiam, quàm clare cognoſcerent Deũ patrem, intellexiſſe hunc verum eſſe illius filiũ (quia relatiua ſunt ſimul natura, hoc eſt, naturali intelligentia) ſicq́; agnoſcentes eum Deũ verũ, cognouiſſe vtique, quod illũ adorare debeāt: nec amplius ipſe pro eis rogaturus eſſet, & interpellaturus. Chryſoſto. tamẽ hic adhuc reſpiciens humanã in Chriſto naturã, ſecundum quam mediator noſter eſt, vult dixiſſe eum, quoniã amplius nõ ſit rogaturus pro eis, quaſi ſic dicere voluiſſet. Non ego pro vobis rogo patrẽ, quia cum vos me diligatis, viciſſim vobis diligit Deus pater. ſicq́; dum veſtra in me dilectio ſufficit vobis, ſine vllo medio acceſſum iam habetis ad Deũ patrem meũ, neq; aliquo opus habetis mediatore, ſcilicet accepto iam ſpiritu ſancto in die Pentecoſtes. Antea tamen adhuc ante paſſionẽ ſuam pro eis orauit, cum nondũ perfecta eſſet in eis dilectio. Neque tamen ignoro, quoſdã ſic exponere, quod Chriſtus etiam ſi hoc nõ prædixiſſet, pro eis tamen rogare adhuc potuerit, idq́ue ego facile perſuadeor, vt credam: vobis tamen libentius propono certam ſanctorũ patrum ſententiam. Et quod crediderũt pariter, & dilexerunt apoſtoli Chriſtum, argumentum efficax eſt aduerſus Neochriſtianos, fidẽ ſolam nõ ſufficere. Nos quoq; credere debemus, quod crediderunt illi: quia ſaluator noſter Chriſtus domin⁹ exiuit à patre per generationẽ ab æterno, & per incarnationẽ in tempore: rurſusq́; reliquit mundũ per mortem, ac vadit ad patrẽ in aſcenſione: quos progreſſus omnes paucis verbis expreſſit Dauid, cum ait, A ſummo cœlo (cœlum hoc eſt trinitatis) egreſſio eius, id eſt, incarnatio: & occurſus eius, hoc eſt, aſcenſio vſque ad ſummũ eius. Aſcendit enim in cœlum, & ſedet ad dexteram, patris omnipotentis.

Hilarius libr. 6. de trini.

Pſal. 18.

4 Et dicunt ei diſcipuli eius, Ecce nunc palam loqueris, & prouerbiũ nullum dicis. Obiicies autẽ, quo illud verbum diſcipulorum cõueniat cum eo, quod iamiam Chriſt⁹ dixerat ſe cum illis loqui in parabolis: aut iam ne affuerit hora, qua Chriſt⁹ ipſis in parabolis locuturus amplius nõ erat. Beda ad hoc reſpõdens, Verba, inquit, iſta domini myſtica fuerunt, ſed diſcipuli quibus dicebãtur, adeo carnales erant, vt

Beda.

eorum profunditatem minime caperēt: & non ſolum arcana dictorum: ſed etiam nec ipſam ignorantiam ſuam intelligerent: ſicq; dum verba hęc melius ſibi intelligere videbantur quàm intelligebant, factū eſt, vt manifeſta putarent quæ non accipiebant: & cum ex ſermone Chriſti tria hæc obſeruarant, ſe à patre diligi, Chriſtum à Deo patre eſſe: & nunc rurſus ad illum abire: ſtatim eo ꝙ ſe à patre diligi animaduerterant, omnia ſe intelligere putabant ac dicebant, Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi, vt quis te interroget. Obiiciet autem hic mihi curioſus quiſpiam, & dicet, Qui omni ſcius eſt, opus non habet, vt interroget cū ipſe ab aliis ſubinde interrogetur: cur ergo diſcipuli dixerūt, & non opus eſt tibi vt quis te interroget, ac non potius, vt tu quēquam interroges? Reſpondet ad hoc Augu. & non abnegat verum eſſe quidē, quod eos qui multa norunt vt plurimum interrogemus. Verum hic apoſtoli Chriſto eminentē adeo tribuere volebant ſcientiā, vt pręueniret illum qui ſe interrogaturus eſſet. ꝙ quanto maius eſt, quàm interrogatū reſpondere? Vnde etiam concludunt apoſtoli & dicunt, Nūc credimus quia à Deo exiſti: ex eo ꝙ omniſcium eum credebant, colligentes veram illius diuinitatē, & quod à Deo exiſſet, non ſecus atque Nicodemus confeſſus eſt, Nunc ſcimus quia à Deo veniſti magiſter. nemo enim poteſt hæc ſigna facere quę tu facis, niſi ſit Deus cum eo cuiuſmoni & illud eſt cæci apud Ioannem. Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quicquam. Cæterum pulchrum eſt quod hic Beda dicit, Non hæc tranſeunter neque negligenter commemoranda ſunt, ſed ſolerter inuigilandum eſt fratres mei, vt nō verba tantum & opera noſtra, ſed ipſa quoque cordium ſecreta, diuinis aſpectibus digna reddamus. Non in templo pectoris noſtri odiorum flamma. nō inuidiæ rubigo reſideat, non inde turpis vel contumelioſi ſermonis radix oriatur, nō ibi meditatio facti innocentis innaſcatur. Quo facit iſtud Senecæ nobile dictum, Noli peccare, Deus videt. Et item hoc ex oratione Salomonis, Tu domine ſolus noſti corda filiorum hominum. & illud Hiere. vaticinium, Tu domine Sabaoth qui recte iudicas, ac probas renes & corda. Vnde merito moueri debemus, ne quicquam vel cogitemus turpiter, quoniam nihil eſt quod lateat Deum. Et ô vere ſapientem illum, qui omnibus foribus ſuis & parietibus inſcripſit,

Auguſt. *Ioan.* 3. *Ioan.* 9. *Beda.* *Seneca.* 2. *Par.* 6. *Hiere.* 9.

De⁹ videt. Deus videt (quicquid facis) rurſuſq; iſtum qui ſic ſcripſit,
Deus odit. Deus odit (peccanté) tertiũ quoq; ſic cõcludenté, Deus pu-
De⁹ punit nit (non contritũ.) Meminerimus itaq; ſubinde eius, quod
Eſa. 66. minatur dominus per prophetã dicenté, Ego opera eorũ & cogitationes venio vt congregé. Sic iam nos quoq; eiecta vitiorum ſentina, Deo præparemus domiciliũ beneplacitum in cordibus noſtris: qui nunc quoq; corda & animos noſtros conſyderat, quatenus ille viciſsim in nobis habitet hic per fidem & gratiã ſuam, tandé vero in gloria felicitatis æternæ, quam nobis largiri dignetur in ſecula benedictus, Amen.

SVPER EVANGELIVM FERIAE II. ET III. ROGATIONVM,

Lucæ 11.

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi, Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit devia ad me, & nõ habeo quod ponam ante illum. Et ille deintus
Iob 19. *reſpondens, dicat, Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtium clauſum*
Eſa. 8. *eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili, non poſſum ſurgere & dare tibi. Et ille ſi perſeuerauerit pulſans, dico vobis, etſi non dabit illi, ſurgens eo quod amicus eius ſit: propter improbitatem tamen*
Mat. 7. *eius ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. Et dico ego*
Iaco. 1. *vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate,*
Ioan. 16. *& aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſati aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? aut piſcem, nunquid pro piſce ſerpentem dabit illi? aut ſi petierit ouum, nunquid porriget illi ſcorpionem? Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter cœleſtis de cœlo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?*

HOMILIA PRIMA.

CVM iam diſcipulos ſuos quid orarent docuiſſet dominus, deinceps orandi ſedulitatem quoq; & conſtantiam declarauit. & ſiquidem iam dies rogationum imminent, quibus orandum nobis eſt pro vniuerſis tum periculis tum aduerſitatibus eccleſiæ, in quem finé inſtitutas habemus ſupplicationes, letanias, proceſsiones, eleemoſynas & cætera opera bona, ad cõſequendam

dam & impetrandam miſericordiam Dei, recte etiam hoc euangelium iam fidelibus proponit eccleſia, cuius nos contextum breuiter explicabimus. Quis veſtrum habet amicũ? Oh quàm rara nunc eſt inter homines amicitia vera. vere theſaurum inuenit, quiſquis amicum reperit fidelem. At- qui vera illa demum neceſsitudo eſt, & Chriſti glutino copulata, quàm non vtilitas rei familiaris, non præſentia tantum corporum, non ſubdola & palpans adulatio, ſed Dei timor & diuinarum ſcripturarum ſtudia conciliant, iuxta illud Sapientis, Qui timet Deum, æque habebit amicitiam bonam, quoniam ſecundum illum erit amicus illius. *Eccl. 6.* *Hieron.* *Eccl. 6.*

¶ Sequitur, Et vadit ad eum media nocte. Conſtans doctorum ſententia eſt, amicum hunc Deum & Dei filium eſſe Ieſum Chriſtum, qui apoſtolos quoque ſuos vocauit amicos, dicẽs, Vos dixi amicos, quia omnia quę audiui à patre meo, nota feci vobis. ſed neq; nobis fidelior eſt amicus quiſquam nec benignior Chriſto, qui nos omni tempore diligit, iuxta verę amicitiæ præſcriptum, quiq; animam ſuam poſuit pro amicis ſuis. Ad hunc amicum veniamus nos media nocte, hoc eſt, in medio tribulationis noſtræ & aduerſitatis. ſicut enim votorum locus maximus tunc eſt, cum ſpei nullus: ita cum affligimur, ad dominum clamare mouemur, teſtãte Da uide, Ad dominum cum tribularer clamaui. & Oſea ſuffragante, cum in perſona domini dicit, In tribulatione ſua mane conſurgent ad me. Neque male conuenit iſtud mediæ noctis tempus ad orandum, ſicut in cœnobiis quibuſdam obſeruatur, & non ignorauit hoc Dauid, In matutinis ſurgebam ad confitendum nomini tuo ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Ambroſius ait nos hic doceri omnibus momentis, nec diebus ſolum, ſed etiam noctibus orare debere: quoniam vere liberalis & dare paratus eſt dominus, qui nocte etiam media dare non recuſat: nec quiſquam nobis eſt amicus Chriſto maior, qui animam quoque pro nobis expoſuit. *Ioan. 15.* *Pro. 17.* *Ioan. 15.* *Pſal. 119.* *Oſea 6.* *Ambro.*

2 Et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes. Panes ij tres, intellectum deſignant ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, vel etiam ſublimes iſtas virtutes, fidem, ſpẽ, & charitatem: quæ etiam ſignificatę ſunt in hiſtoria Regum, quando Samuel dixit ad Saulem. Vbi veneris ad quercum Thabor, inuenient te ibi tres viri aſcendentes ad Deum in Bethel, vnus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius portãs *1. Reg. 10.*

legenam vini. Quæres auté, quare cognitio trinitatis in panibus tribus deſignetur, eo nimirum, quòd illa paſcimur & nutrimur. ſic enim fides in patrem, ſanat infirmitatem noſtram ſua omnipotentia: fides in filium, illius omni ſcientia inſcitiæ noſtræ medetur: ea autem quæ in ſpiritum ſanctum habetur fides bonitate ſua noſtram curat malitiam. Hæ illæ virtutes tres ſunt, quæ nobis quoque virtutem & vigorem tribuunt, nos illuminant & ſanitatem præbent (hæc tu ſi vo les, extende quàm latiſsime, quia ampliſsima eſt in ſymbolis via, cum poſſes hic plus quàm decem facere ſermones de ſo-

Beda. lis panibus) Amicus porro qui venit de via, ipſe noſter eſt animus, qui toties à nobis recedit, quoties ad appetenda ter rena & temporalia foris vagatur: tandemque errabundus totus, cum reuertitur ex erroribus viarum, & cupit paſci ci bo cœleſti, fatetur ipſe ſe homo egenum eſſe & pauperem. ſiquidem per peccatum miſere ſpoliatus eſt & priuatus om

Luc. 10. ni gratia Dei, vulneratus quoque in ipſis naturalibus virtutibus. Sic enim verum eſt iſtud Chriſti verbum, vt eſt ve-

Ioan. 6. riſsimum, Quia nemo venit ad me, niſi pater meus traxerit eum, nullus etiam peccator ex ſe ſolo poteſt reſurgere, eo maxime, ꝙ nos etiã ſufficientes non ſumus vel cogitare aliquid ex nobis, ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Si

2. Cor. 3. quando igitur animus hominis ſic errabundus vagatur ex-

Pſal. 118. tra viam, ſicut Dauid errores ſuos confitetur dicens, Erraui, ſicut ouis quæ periit, require ſeruum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus, tunc & Deus amicũ quærit errantem, & per ſpiritum ſanctum illum reducit domũ, aliàs per tribulationes, aliàs fame, ſicut iſtum filiũ prodigum. Ipſe ta

Luc. 15. mẽ totus homo ex ſe nihil habet, quod ſibi proponit: quoniam & liberum iſtud arbitrium ex viribus naturalibus nihil poteſt boni facere ſine gratia Dei. (cõtra Pelagianos) tãtum igitur clamet ad Deum, illius opẽ & auxiliũ imploret. ¶ Et ille deintus reſpondens, dicat, Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtium meum clauſum eſt. Amicus noſter Deus omnipotens, qui omnia habet per abundantiã, quanuis abſconditus eſt & occultus. audit tamen & vocantibus ſe reſpon-

Eſa. 58. det, iuxta illud Eſaiæ, Tunc inuocabis, & dominus exaudiet te: clamabis, & dicet, ecce adſum, quia miſericors ſum dominus Deus tuus. ¶ Rationem addit, cur non debeat ſibi eſſe moleſtus, quia oſtium meum clauſum eſt. Oſtium, inquit

Beda,

Beda, eſt ſacrarum intelligentia ſcripturarũ, quam ſibi etiã *Beda.*
aperiri deſyderat Paulus ad eloquẽda myſteria Chriſti. Et *Colo. 4.*
ô fœlicem aquilam altiſsima nubium tranſcendentem, cui
clauſa non fuit ianua iſta, cum dicere vidiſſe ſe: & ecce, in-
quit, ianua aperta erat in cœlo. Hæc nimirũ ianua pecca- *Apoc. 4.*
toribus clauſa eſt, ianua gloriæ, ianua iſta Chriſtus ipſe, te
ſtante Ioanne, ianua verbi Dei: quæ quam miſere nũc clau- *Ioan. 10.*
ſa eſt, & vix paucisſimis patet hoc tempore inter tot hære-
ſes, quibus vrgemur & circundamur Atqui pueri, hoc eſt, *Ioan. 10.*
homines puri, mundi & ſancti, cum Deo ſunt in cubili: ne
que immerito pueri, quia ſic dicit dominus, Niſi conuerſi *Mat. 18.*
fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, nõ intrabitis in regnũ
cœlorũ. Et vt maxime iſti non omnes ſint in cœlis, dum bo-
na adhuc illorum pars viuit in terris: nihil tamen vetat, quo
minus cõuerſatione viuant, & ſint in cœlo, dicantque cum
Paulo, En conuerſatio noſtra in cœlis eſt. Atque huiuſmo-
di de cauſis ſurgere ille non poteſt, & dare quod petitur. *Theoph.*

3 Theophylactus mediam noctem dicit eſſe extremum
vitæ, ad quod cũ homines peruenerint, ſenſum boni acci-
piunt & ad Deum feſtinant, panéſque tres petũt, ſalutem
corporis, animæ & ſpiritus. iſtorum enim interitus metuẽ-
dus erat & quãuis benignisſimus ſit dominus, ſimulat tamẽ
ſe quaſi non exauditurum, iubetque illum ſibi moleſtũ nõ
eſſe. Cuius ratio altera hæc eſt, vt quod petitur, maiori de-
ſyderio concupiſcatur, quod aliàs cito datum vileſcere po- *Auguſt.*
terat & contemni. nam qui ſic petit, accipit vtique, ſed tunc
demum, cum debet accipere, ſicque quædam non negãtur,
ſed vt congruo dentur tempore, differuntur. Cauſa altera
aſsignari poteſt, qđ hoc modo Deus ſedulos nos eſſe vult,
& diligentes atque in orando conſtantes, & vt agnoſcamus,
quæ ſit donatio Dei, vtiq; ſic in timore illam cõſerues. Fere
enim ita ſit, vt quòd quiſque labore magno vix demum aſ-
ſecutus fuerit, id etiam conetur ſeruare diutius & retinere
firmius, ne oleum & opera ſimul ei depereant.

¶ Gloſſa dicit hic, quia non tollit ille nobis impetrãdi poſ- *Gloſſa.*
ſibilitatẽ, ſed magis incẽdere vult orandi feruorem dũ diffi-
cultatem arguit impetrationis. Quo nomine cauſas duas aſ-
ſignat: alteram, quia oſtium meum clauſum eſt: alterã, quia
pueri mei mecum ſunt in cubili. Tu ergo ne mihi ſis mole-
ſtus. Non deſunt quidã adeo moleſti Deo, vt ſua importu-

nitate nihil neque ſtatim,nec aliquanto poſt impetrent, ſi-
cut de Antiocho ſcriptum eſt,Orabat ſceleſtus dominum,à
2.*Mac.*9. quo nõ eſſet miſericordiã conſecuturus. Verùm de iis alias
tantum loquimur,quos exaudit quidẽ Deus,ſed tamen pe-
*Pſal.*104 tita eis differt,vt ardentius petãt:iuxta illud Dauidis,Quæ-
rite Deum & confirmamini,quærite faciẽ eius ſemper. Vn-
de conſtat oſtium hoc clauſum, aliud ſibi velle quàm quæ
*Mat.*25. apud Matthæũ clauſa eſt ianua,quam pulſantibus reſpõdit
dominus,Neſcio vos.illa enim in æternũ clauſa erat.at hoc
oſtium ſic tantummodo occluſum eſt, vt perſeuerantibus
in oratione denuo aperiatur. Rectius itaque conferri po-
*Gene.*7. teſt oſtio illi arcæ Noe,quod etiam foris clauſit dominus:
rurſuſque aperuit, quando placatus iram abiecit ſuper ex-
ſtinguendo vniuerſo orbe. Clauſo itaque oſtio, & pueris ſe-
cum in cubili exiſtentibus,reſpondet ille.quaſi diceret,Si &
tu mundus eſſes, mecum quoque in cubili exiſteres. Nunc
autem ſurgere non poſſum, ſcilicet commode, & è re tua,
præcipue vero ſi quis in extremo vitæ iam conſtitutus,pie-
tatis ſuæ diuturnitate ſarcire & rependere non poſsit,quod
longo tempore neglexit. 4 At ſi ille ſic perſeuerauerit
pulſans,dico vobis,Etſi non dabit illi ſurgens,eo qđ ami-
cus ſit,propter improbitatem tamen eius ſurget.Si, inquit
Beda. Beda,amicus homo ſurgit de lecto & dat,non amicitia,ſed
tædio compulſus, quanto magis dat Deus, qui ſine tædio
largiſsime donat?quamobrẽ ſic habet textus, ſi ille ſic per-
ſeuerauerit pulſans.vbi tu perſeuerantiã obſerua in oran-
*Mat.*12. do, ſic enim quiſquis perſeuerauerit vſque in finem, hic
Heb. 12. etiam ſaluus erit.Sic Paulus ait, In diſciplina perſeuerate,
Auguſt. tanquam filiis offert ſe Deus. Auguſtinus quoque ſic in-
quit, Quando venis ad tres panes,hoc eſt, ad cibum & in-
telligentiam trinitatis, habes tunc vnde viuas & paſcaris,
nec timeas tibi vt finias.panis enim ille non finietur,ſed fi-
niet egeſtatem tuam: diſce & doce, viue & paſce. Propter
improbitatem eius ſurget, & dabit illi quotquot habet ne-
ceſſarios. Sic Chriſtus quoque expectat & differt, cunque
petẽs in oratione perſeuerat,dat ille quàm largiſsime.Nos
igitur quoque expectare decet, & ſuſtinere patienter,iuxta
*Pſal.*26. illud quod Dauid docet, Expecta dominum,viriliter age,
confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum. Perſeuerare in
quam debemus, & non deficere in oratione ad Deum, ſed
iubin

ſubinde clamare, Deus meus clamabo per dié,& nõ exaudies? & nocte, & non ad inſipientiam mihi. Surge domine, quare obdormis? Surge inquam, & ne repellas in finem. Cur auertis faciem tuam? obliuiſceris inopiæ noſtræ & tribulationis noſtræ? Sic quiſquis in orando perſeuerat, impetrabit quod petit abundanter. tunc enim aperit ille manum ſuam, & implet omne animal benedictione. *Pſal. 21.* *Abac. 1.* *Pſal. 47.* *Pſal. 144*

¶ Pulchre hic nos admonet & hortatur Ambroſius ad perſeuerantiam orationis, eiúſque rei exemplar vobis proponit Dauidem, qui etiam cum petiiſſet panes media nocte impetrauit illos. petiit: dicens, Media nocte ſurgebã, petiit rurſus, inquiens, Lauabo per ſingulas noctes lectum meũ. Neque metuit ille aut veritus eſt, ne forte excitaret eũ. ſciebat enim ipſum nec dormire, neq; dormitare. Et nos itaq; chariſsimi memores ſacrarum ſcripturarum & promiſsionũ Dei, nocte diéque oremus, vt peccatorum remiſsionem impetremus. Nanq; ſi rex tãtus multis & grauibus imperij ſui negotiis occupatus, potuit tamen ſepties in die vacare precibus, ſedulus obſeruator matutinarũ & veſpertinarũ orationum: quid nos facere oportebit, qui eo ſæpius orare Deũ debemus, quo crebrius peccauimus, vt ſic dũ defeſsi ſumus, panibus illis reficiamur? Quid quod non nocte tantum, ſed in ſingula etiam momenta vegetos ac vigiles nos eſſe iubet dominus & vigilare, vt ſiue in ſecunda, ſiue in tertia vigilia venerit dominus, inueniat nos vigilantes: quia ô beatos & vere fœlices ſeruos, quos veniẽs dñs inueniet vigilantes. Et ecce hic præceptum datum vobis ſępe multumq; orandi, vnde ſpes bona ſit impetrandi petitũ. Omnino enim ſic eſt, rogari vult Deus, rogatus in nulla vos neceſsitate & tribulatione cõſtitutos deſeret, atque vt maxime dare differat, non tamẽ deſtituet in finem. ſic Dauid clamauit ad dominum, In te domine ſperaui, non cõfundar in æternũ, in iuſtitia tua libera me. Sane non derelinquet nos Deus, quia eſt in ſuos oẽs miſericordia & clemẽtia, clamãtes, & ex toto corde pulſantes exaudiet nos, & gratiã ſimul dabit & gloriã, Amen. *Ambroſ.* *Pſal. 118. & 6.* *Pſal. 118.* *Luc. 12.* *Pſal. 30.* *Pſal. 83.*

HOMILIA II. SVPER EVANGElio in diebus rogationum legi ſolito.

CHRISTVS diſcipulos ſuos poſtquã orare docuiſſet, ſtatim ſedulo & perſeueranter monuit orare, propoſita in hoc parabola cuiuſdam, qui ex amico panes tres petens nocte media, tandẽ impetrauit. Vnde exẽ-

plum datur nobis ſedulo,conſtanter & perſeueranter orā-
Eſa.6. di,vt ſic tādem exaudiamur,iuxta illud propheticum. Qui
reminiſcimini domini,ne taceatis,& ne detis ſilentium ei,
donec ſtabiliat & donec ponat in Hieruſalem laudem in
2.Pa.15. terra. cui conſpirat quod legitur alibi, Si quæſieritis eum,
inuenietis. ſi autem dereliqueritis eum,derelinquet vos. Et
hoc eſt quod nobili iſto epipho nemate concludit dominus.
Et ego dico vobis,Petite. & dabitur vobis,quærite, &
inuenietis:pulſate,& aperietur vobis. Quæ ſane verba, vt
habent intellectum,ita plurimis aliis ſcripturarum locis illuſtrari
poſſent:quibus tamen ſuperſedentes breuiter tantū
tum explicabimus hunc quem in manibus habemus locum.
Principio hic dominus nos hortatur & iubet petere,deinde
impetrādi fiduciam ingerit. Quid autem diſcriminis interſit
inter petere. quærere & pulſare, alij aliter diſtingunt,
nos breuiter hoc vobis dabimus. Sūt qui ſic explicēt, Petite
remiſsionem peccatorum,quærite gratiam Dei, pulſate ad
gloriam æternā. Vel petite ſapientiā ad intelligendū, quærite
gratiam ad operandū bonum, & pulſate ianuam cœli
vt ingrediamini illam. Gloſſa ſic habet, Petite orando,
quærite operando, & pulſate perſeuerando. Vel ſic,petite
in oratione, quærite in ieiuniis,pulſate eleemoſynis. Poſſent
omnia hæc in immenſum tractari, ſed mitto perſequi
ſingula,quia nō eſt operoſum longiſsime iſto modo expatiari.
Breuiter,petimus, dum oramus: quærimus, cum diligenter
inſiſtimus orationi, per quam quiſquis ianuam inuenerit
vitæ & ſalutis,quid cunctabitur pulſare? Initiū virtutis
magnus ad illā gradus eſt,cupere ſibi viam veritatis innoteſcere:
qua cognita,ſtatim quærenda eſt ſemita, qua ad
illam perueniat: ratio inquirenda,qua viam iſtam ingrediatur:
ſicq́; acquiſita virtute,pulſandum tandem eſt oſtium,
quo cœlum aſcendat. 2 Deinde fiduciam in nobis confirmare
volens. ſubdit, Omnis qui petit,accipit. Quæ eſſe
debeant bonæ orationis leges & conditiones, ſuo loco audietis:
hic tantum magnificentiā neſcio dicam magis an munificentiam
1.Mac.2. Dei admiremur, qui neminem fruſtra petere
ſinit,iuxta illud Matathiæ, Cogitate per generationem &
Iobel.2. generationē,qm̄ omnes qui ſperāt in eū,non infirmātur &
ſecundum iſtud Iobelis vaticinium, quicūque inuocauerit
Sapien.1. nomen domini,ſaluus erit. Sed & quiſquis quærit,inuenit.
ſic enim

ſic enim Sapiens inueniri etiam dicit dominum ab iis qui quærunt illum. Nec aliquam excuſationem habebũt Neochriſtiani, dum videntur ſibi beneplacere noua ſubinde cõſtituendo. ſiquidem ſi & ipſi fidem veram & veritatẽ quærerent, inuenirent vtique. Verùm omnis eorum cogitatio praua eſt, animus iniquus, & omnino mali corui ouo deterius. quia nihil habent antiquius quam bona eccleſiaſtica quacunque vi & iniuria ſibi vendicare. vnde & quod quærunt, inueniunt, pios homines & religioſos eludunt, monachos contemptui habent, cæremonias ſpernunt. & quantum in ipſis eſt, diſciplinam omnem ac honeſtatem euertere nitũtur. dehinc cum hãc ſuam viã ſtrenue & fortiter ingreſsi ſunt, fores pulſant inferorũ, ibique intromittuntur: quia purgatorium nullum habent, quod ſibi iãdudum expugnaſſe videntur. Non ſic autem catholici, qui Deum ſedulo precantur, illumq́; diligenter inquirunt, & perſeueranter pulſant. Omnia autem hæc eo faciunt, ne vnquam in orationibus noſtris deficiamus, néue ceſſemus, ſi modo exaudiri cupimus, illumq́; inuenire, qui tandẽ portas nobis aperiat honoris & gloriæ, dicente per Hieremiam domino, *Hier. 29.* Inuocabitis me, & viuetis: & adorabitis me, & exaudiã vos: quæretis me, & inuenietis, cũ quæſieritis me in toto corde veſtro. *Gene. 8.* 3 Aliam porro parabolam inducit dñs de oratione, & dicit. Quãdo inter homines, quorũ ſenſus vniuerſus ex natura in malum pronus eſt, parentes tamen norunt bona data dare filiis ſuis, neque pro bonis mala dant petentibus, quanto magis pater veſter cœleſtis, qui eſſentialiter *Matt. 19.* & ſolus bonus eſt, nouit bona dare filiis ſuis petentibus ſe? Et cum pater corporalis mala pro bonis non det, quanto minus faciet Deus, qui quanto nos chariores habet, quam quiſquam parentum filios ſuos? Mitto quòd Deus magis *Luc. 12.* nobis pater eſt, vt qui & animam dederit (quanto autem hæc corpore eſt præſtantior?) quam aliquis pater liberis ſitis. Taceo quòd omnis ſuſtentatio noſtra ex Deo eſt, baptiſmus quoque ex illo. penes ipſum redemptio eſt, ab eo ſacramenta omnia promanant. Vnde cum ille redemptor, conditor, conſeruatórque nobis ſit & ſaluator, immenſum eſt quo ille propinquior nobis eſt patre carnali, quo nomine etiam magis bona dabit nobis petentibus, ſe quam hic faciat. ¶ Facile deinceps collectu eſt, quomodo tria bona quæ petuntur, hic dominus proponit: & tria mala, quæ

Aug. li.2. ca.22. de q. euan. auerſantur omnes & abhorrent. Bona ſunt, panis, piſcis, & ouum: mala rurſus, lapis, ſerpens, & ſcorpio. Vtique omniſcia illa Dei patris ſapiētia Chriſtus, temere hoc non dixit. ait enim: Quis ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Myſtice panis hic charitatem Dei repræſentat: quia ſicut panis, teſte Dauide, cor hominis confirmat,
Pſal.103. ita charitas Dei animā. Fortis enim vt mors dilectio. Dein-
Cant.8. de ſicut panis quanuis communis, præcipuus tamen eſt cibus, cum miſera ſit menſa alias etiam lautiſſima quæ pane caret, ita charitas etiam præcipua quædam & velut anteſignata eſt virtutum omnium, ſine qua cęterę nihil ſunt, quia ſpirituales non ſunt. ſic Paulus, Maior, inquit, horum
1. Cor.13. charitas eſt. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnē fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. En hic panem tibi præclarum & calentem charitatis diuinæ, quem coram Deo proponere debemus, ſicut in hiſtoria Regum legitur, propoſitos eſſe panes calidos ante faciem domini. Panis hic ſanctus, eſt panis ſanctuarij, cuiuſmodi ſe tantum habere profeſſus eſt Abimelech
1. Reg.21. ad Dauid. Panem hunc petamus à Deo patre noſtro cœleſti, & nō dabit nobis lapidē, lapidē inquā duri cordis, quod charitati aduerſatur, quæ cor emollit. Nos autē ſi lapidem
Matt.4. iſtiuſmodi habuerimus in cordibus noſtris, age age oremus
Hier.34. Deum, vt ille dicat lapidibus iſtis, quatenus panes fiāt, ſicut per prophetam iam olim promiſit, ablaturum ſe cor lapideum & pro eo daturū aliud carneum. ſic Ioannes dixit, ea eſſe potētia Deum, vt etiā ex lapidibus filios Abrahæ face-
Mat.3. re poſſet. Panes itaq; petamus nō lapides: & ſi qui nos quoque in via offendant lapides, iſtos abiiciamus, iuxta id quod
Hier.50. Hieremias clamat, Tollite de via lapides, lapides peccatorū. Secundo loco piſcem proponit dominus, qui fidē veram
Beda. & non fictam deſignat, vbi pulchrā habet Beda expoſitionē, ſuperiorē etiam illa, quam Auguſtinus dedit. ait enim, Quomodo piſcis ſub tegumento aquarum naſcitur, viuit, alitur, ſic & fides, quę in Deū eſt, quæ alterius vitæ gaudia per lamenta præſentium fletúſque requirit, inuiſibiliter in corde gignitur inuiſibili gratia, ſpecies per aquam baptiſ-
matis

matis conſecratur inuiſibili auxilio diuinæ protectionis ne deficiat, nutritur inuiſibilium præmiorum intuitu, quæque bona valet operatur memor illius. Ad hæc piſces iſti in aquis ſcripturarũ inueniuntur: & ſicut piſcem procellæ maris feriunt, ita fidelis tribulationibus mũdi huius exagitatur, iuxta illud veriſſimũ vtique veritatis ipſius verbum, In mun- *Ioan.* 10.
do preſſurã habebitis: cõfidite tamen, quia ego vici mundũ. Piſcis quoque dum coctioni paratur, prius deſquamatur: & fideles ſi beatitudinẽ appetunt, omnem oportet iſtam ſquamoſam fidei imperfectionẽ abiiciant, ſicut Paulus ait, Cum *1. Cor.* 13.
venerit id quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. tunc enim apertus erit diuinæ eſſentiæ intuitus & nõ amplius velatus. Et q̃ ſalutaris bonusque eſt piſcis veræ fidei, tam rurſus malignus eſt corruptæ infidelitatis ſerpens, quã primo etiã hominis inſpirauit aſtutiſſimus & perditiſſimus ſerpens, teſte Paulo cum dicit, Timeo autem ne ſicut ſer- *2. Cor.* 11.
pens Euam ſeduxit aſtutia ſua ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu.

4 Tertio loco oui exemplũ proponit dominus, quomodo ſpes nobis ſignificatur, ſiquidẽ in ouo velut ſepulta ſpes latet volitãtis pulli, quamobrem & ſpem ſignat fœlicitatis æternæ. Ouũ enim eſt colũbæ, in cuius ſpecie apparet ſpiritus ſanctus. columba autẽ nidificat in cauernis petrarũ, hoc eſt in vulneribus Chriſti: & in foramine muri, hoc eſt in latere Chriſti, oua ponit: & ſicut teſta ouit regit quod ſperatur ex illo: ita ibi nobis quod ſperam⁹, latet vita æterna. Cõtra autẽ ſcorpio venenat⁹ opponitur illi, qui cauda pungit, & deſperationẽ repræſentat, qua finẽ inficit, dum illius deſperationem inducit. Si ergo vos cũ ſitis mali, dicit dominus. Nõ ſic tamẽ, quod dominus hoc dixerit de apoſtolis, ait Hierony- *Hierony.*
mus, ſed totum hic genus humanũ intelligitur, nec mirũ eſt, quod homines huius mũdi malos appellat, cum etiã ſanctus Paulus dicit: redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.

¶ Amatores ergo mundi malos hic vocat, qui tamẽ eum norint bona data dare filiis ſuis, quãto magis pater cœleſtis dabit ſpiritũ bonũ petentibus ſe? Vbi & ſpiritũ ſanctũ bonum eſſe arguit, & bonorũ omniũ datorem, teſte Dauide, Spirit⁹ *Pſal.* 142.
tuus bonus deducet me in terrã rectã. & Sapiente: cum ait, *Sap.* 2.
O quàm bonus & ſuauis eſt domine ſpiritus tuus in nobis.

¶ Admonitos itaq; ego hic vos volo chariſſimi in domino,

vt oretis ſedulo non hoc tantũ triduum, ſed vt ait Paulus, ſi-
1.Theſ.5. ne intermiſſione. Oremus his maxime tam periculoſis tépo-
ribus, & procidamus coram domino, ploremus coram illo
Pſal.94. qui fecit nos, vt aliquãdo exaudiamur. quæramus dominum
& faciem eius ſemper, vt tandem inueniamus. expurgate in
Matt.5. vobis omnes ſordes corporis & animæ. ſoli quippe mundi
Deũ videbunt, mundoq; corde illũ intuebũtur. Orantes au-
tem petamus à Deo iuſtitiã regni ſui, fidei, ſpei & charitatis
conſtantiã incõcuſſam. Nãque & iuſtus ex fide viuit, & mi-
Pſal.31. ſericordia circũdat omnes ſperãtes in domino, & plenitudo
quædã legis eſt dilectio. Quotieſcũque igitur à Deo chari-
tatem petimus & dilectioné, toto corde clamantes ad illum,
Matth.6. Panem noſtrum quotidianũ domine da nobis hodie, non eſt
quod metuamus ipſum pro panibus daturũ nobis duritiam
cordis. Dum ab eo petimus cõſtantiam fidei aduerſus impe-
Luc.17. tum & inſultum diaboli, dicentes, Domine, adauge nobis fi-
dem, nihil eſt quod putemus eum permiſſurum nos mergi,
& veneno perire infidelitatis. & ſic quoque cum ſpei firmi-
tate precamur. Quid multa? quandocũque illum pro noſtris
& totius eccleſiæ aduerſitatibus precamur, conſolemur nos
1.Ioan.5. ipſos illo veriſsimo dicto Ioannis, Hæc eſt fiducia quam ha-
bemus ad Deum: quodcũque petierimus ſecundum volun-
Galat.5. tatem ſuam, audit nos. Oremus itaque dominũ, vt gratia ſpi
ritus ſui inducat nos in viam veræ fidei, quæ per dilectionẽ
operatur. Et vt illud facilius impetremus, ſic viuamus, ne ſi-
mus degeneres & tanto patre indigni filij, ſed innocentiam
quam in baptiſmo Chriſti accepimus, filij Dei facti immacu-
lato corde & corpore cõſeruemus. Certum enim eſt, quia
ſi altiſſimi patris mãdata cuſtodierimus, æternæ benedictio-
nis hæreditate remunerabit ille nos, quam iam olim præ-
parauit nobis per dilectum filium ſuum dominum noſtrum
Ieſum Chriſtum, qui tecum, ô pater, viuit & regnat in vni-
tate ſpiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorũ, Amen.

HOMILIA QVARTA DE CONDItionibus, virtute & efficacia piæ orationis.

Oportet ſemper orare & nunquam deficere, *Lucæ* 18.

REM ſane præclaram & magnã eſſe oportet orationem, quæ & Deo tantopere placet, & dæmones omnes fugat, propellit ac coercet. Nanque Chriſtus etiam ſolicite adeò illam docuit & præcepit,

cepit, atque adeò opere ipſo expreſſit, vt quotquot tum in nouo, tum veteri teſtamēto amici Dei habiti ſunt illam excoluerint, vt qui maxime, totaque deinceps eccleſia vſum orandi ſacroſanctum aſſumpſit, & in hunc vſque diem retinet. Deinde tā multa & magna virtute orationis facta ſunt miracula, vt mirum dictu ſit, quàm eximia res ſit oratio: in qua, quiſquis pius eſt, frequentiſſime, imo ſemper ſe exerceat, vt vere chriſtianus inueniatur. Tu vbique viuam conſule ſcripturam, & videbis quàm continuus fuerit in orando dominus. dimiſſa enim turba populi, ſolus ſeceſſit in mō- *Matt.14.* tem orare, alias etiam in deſertum. Refert etiā Lucas Chri- *Luc.5.6.* ſtum in montem aſcendiſſe oratum, ibique pernoctaſſe in *Matt.17.* oratione. Transfigurans quoque ſe coram diſcipulis, aſcenſo monte orauit. & dum oraret, transformatus eſt in conſpectu illorum. Appropinquante deinceps tempore paſſionis, ſeceſsit in montem Oliueti: & procidens in terram, pronus orauit, Tranſeat, ſi vis pater à me calix iſte. ſicque dum eſſet *Luc.22.* in agonia, prolixius orauit. Cum ergo Chriſtus nullius orationis indigus, tantum in exemplum noſtrum toties orauerit, omníſque Chriſti actio noſtra ſit inſtructio, merito qui- *Gregorius.* libet chriſtianus Chriſti domini ſui inſiſtens veſtigiis, vitæ illius ſe quoque conformem exhibeat, ſeduloque obſeruet, quod tam multis locis præcepit dominus, & hoc præcipue quod ſuprà adduximus, oportet ſemper orare & nō deficere. Super his verbis aliiſque dicendis, ne quicquā temere & infrugiferum nobis excidat, ſpiritus ſancti gratiam imploraturi, orationem dominicam coniunctis animi votis ſimul oremus, dicentes, Pater noſter qui es in cœlis, &c.

EVANGELIVM IOANNIS XVI. VEL ILLVD SVPERIVS, LVCAE XI.

¶VIDE DOMINICAM PROXIMAE *præcedentem, & homilias feriæ III. atque inde adduc quædam de neceſſario orationum vſu.*

HOMILIA PRIMA.

MAGNVM eſt re vera chariſſimi, quod non ipſe tantum Chriſtus ſedulo orauit, verum etiā ſuos orare tum docuit tum præcepit: neq; id abſurde, quādo diſcipulos quoq; ſuos præcurſor Chriſti Ioannes orare docuerat, quod hinc patet, quia ad Chriſtum

Luca 11. quendam diſcipulorum veniſſe legimus & dixiſſe, Doce nos orare domine, ſicut & diſcipulos ſuos Ioãnes docuit. Quid
Matt. 6. autẽ ille eos orare iuſſerit, expreſſum in ſcripturis nõ habe-
Luca 11. mus. Chriſtũ tamen euãgeliſtæ, teſtantur docuiſſe ſuos orare orationẽ illam, quæ proinde dominica dicitur, Pater noſter qui es, &c. Tanta etiã diligẽtia orare ille ſuos docuit, vt vix aliud ſit opus, in quo ſedulo adeò nos inſtituerit. Nã & illud docuit, quid, vbi, quãdo, quomodo & cur orare debeamus. Itaq; ꝙ tam diligẽter ille inſtituit, nos negligenter ne diſcamus, quãdo turpe futurũ eſt, ſi & minus ſtudioſe & rarius nos faciamꝰ iſtud, in quo ſeipſum dominꝰ noſter & magiſter tã iugiter exercuit. ¶ Et hoc eſt quod vbiq; orationis laudes tãtopere extollũt ſacræ literæ, ita enĩ de Iob legitur,
Iob 42. Iob ſeruus meꝰ orabit, pro vobis. faciẽ eius ſuſcipiã, vt nõ vo
Eccle. 18. bis imputetur ſtultitia. Quo etiã facit illud Sapientis, Non
Tob. 12. impediaris orare ſemper. Et nõ diſſentit ab eo Tobias, Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna, magis quàm theſau-
Iudith 4. ros auri recundere. Sed & Eliachim ſacerdos circumiens omnem Iſraël, ſic alloquutus eſt eos, Scitote quoniam exaudiet dominus preces veſtras, ſi manentes permãſeritis in ie-
Exo. 17. iuniis & orationibus in conſpectu domini. Memores eſtote Moyſi ſerui domini, qui Amalech confidentem in virtute, potentia, exercitu, & clypeis & curribus & equitibus ſuis, non ferro pugnãdo, ſed precibus ſanctis orãdo deiecit. Præ-
Pſal. 144 terea regius quoq; propheta Dauid tantopere orationis laudes extulit, vt diceret, Voluntatẽ timentium ſe faciet dominus, deprecationem eorum exaudiet, & ſaluos faciet eos. Et
Pſal. 5. in alio loco, Orabo ad te, mane exaudies vocem meam.
¶ Quoties autẽ nos orare iuſſerit dominus, multis locis te-
Matt. 13. ſtantur euangeliſtæ. Sic enim apud Matthæum legimus, Videte, vigilate & orate, quoniam neſcitis quando tempus ſit
Luca 18. futurũ. Apud Lucam dixit illud, vnde exorſi ſumus primũ, Oportet ſemper orare & nunquã dificere. Et inde, Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis. Et infrà.
Luc. 22. Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Spiritus quidẽ
1. *Pet.* 4. promptus eſt, caro autem infirma. Petrus quoque vnanimes nos eſſe iubet in oratione, & vigilare in eadem, idq́; adeo in
1. *Theſ.* 3. ſpiritu & veritate. Et Paulus ſic ait, Sẽper gaudete, ſine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite. hæc eſt enim voluntas

luntas Dei in Chriſto Ieſu in omnibus vobis. atq; iterum, *Philip.* 4.
Nihil ſoliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione cũ
gratiarũ actione petitiones veſtræ innoteſcāt apud Deum.
Et ad Timotheũ, Volo viros orare in omni loco, leuātes pu *1. Tim.* 2.
ras manus ſine ira & diſceptatione. Sic Iacobus etiā de ora-
tione multa ſcribit, & ſedulam cuiuſq; iuſti plurimum com
mendat, atq; ea omnia exēplo Heliæ confirmat. Quod ſi igi
tur tātopere in nouo ſimul & veteri teſtamento nō tantum
commēdatur, ſed & præcipitur oratio, vſuſq́; illius declara
tur, quiſq; pro ſe videat, quanta tum diligentia tum pietate
Deum ſedulo precari debeat. 2 Neq; vero verbis tātum,
ſed opere ipſo ab omnibus amicis Dei orationis euidētia eſt
comprobata. Et mitto hic quidē breuitatis ſtudio illos, qui
in veteri teſtamento Deum deprecati ſunt, Abrahamum a-
lióſq; patriarchas. Taceo Moyſen, Dauidem, Salomonem,
Manaſſem, Danielem, &c. Neq; in nouo teſtamēto Annam *Luc.* 2.
commemoro viduam. & Mariam matrem Chriſti, alioſq́ue *Act.* 14.
qui vnanimiter omnes perſeuerātes erāt in orationibus. Pe-
trum tacere non poſſum, cuius exemplum ſummopere pla-
cet, quoniam certis temporibus in penetralia ædium ſecede
bat oraturus. huiuſmodi rebus abundant omnes pene de om
nium ſanctorum vitis hiſtoriæ. ¶ Cum primis vero ad pre-
candi ſedulitatem moueant nos immenſi fructus orationis,
quos omnes hic commemorare nimis longum eſſet: tantum
hoc pro confeſſo ponimus, lōge & plurimas & maximas eſ-
ſe orationis vtilitates, quoniā omnes ſancti in quibuſcūque
aduerſitatibus ſuis ad Deum ſeſe conuerterūt precibus piis.
Quid quod ingruere nihil poteſt tam durũ aut arduum, ad
quod ſancta nō faciat oratio? ſiue enim bella irruāt, ſiue an-
nonæ caritas, ſiue fames, ſiue peſtis, ſiue incendia, ſiue tem-
peſtas, ſiue quodcunq; aliud mali genus, aduerſus omnia ea
oratio pręſentaneum eſt remedium: quia in omnibꝰ iſtis di-
cimus, Quum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum *2. Par.* 20
habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigāmus ad te. Ecce o-
rauit Helias dominum, & nō pluit toto triēnio: rurſus orā- *3. Reg.* 7.
uit, & pluit. Orauit etiam Ioſue, & ſtetit ſol, vt poſſet perſe *Ioſue* 10.
qui inimicos ſuos. Anna ſterilis orauit Deum, & ſtatim im- *1. Reg.* 1.
prægnata peperit Samuelem. Amalech pugnauit cũ Iudęis, *Exo.* 17.
& vicit, orante autē Moyſe, manuſq́; ſuas eleuāte ad Deum *4. Re.* 29.
præualuerunt Iſraëlitæ. Ezechiæ denunciarat iam mortem *4. Re.* 19.

propheta Eſaias, verum ille nil motus iſto vaticinio, deprecatus eſt dominum,& adiecti ſunt vitæ ſuę anni quindecim. Præterea irruente rege Sennacherib in terram Iudæorum cum manu forti, rex Ezechias aſcendens in templum, orare cœpit dominum, & exauditus eſt: ſtatimque per angelum de exercitu Sennacherib cæſa ſunt centum octogintaquinque milia hominũ. Sic quoque ſi per ſingulas ſcripturæ ſacræ,& omnium ſanctorum vitę curramus hiſtorias, inueniemus tantam orationis efficaciam. vt dicere poſſumus facile omnipotentem eſſe illam per quam mire adeò Deus operatur. Ne itaque vos illam auxiliatricem tantam in neceſſitatibus veſtris contemnatis, ſed quicquid vobis aduerſum durum, graue, periculoſum acciderit, ſtatim ad Deum currite, clamate, & orando perſeuerate: neque deſeret ille

1. Ma. 4. vos, iuxta illud Iudæ Machabæi, Clamemus nunc in cœlũ,

1. Mac. 5. & miſerebitur noſtri Deus noſter. ſæpius enim ille expertus eſt magnã orationis virtutem, qui aduerſus Timotheum quoque pugnans, clamantibus ad dominum Iudæi, triumphauit. Notatu dignum eſt, quod legitur Sanctum Marti-

S. Marti. num in mortem vſque inuictum ab oratione ſpiritum non

S. Paulus. relaxaſſe. Perinde pulchrum eſt, quod ſanctus Paulus eremita iam defunctus, à ſancto Antonio inuentus eſt in arborem declinans, aperto adhuc ex oratione ore, expanſiſque in cœlum manibus: vt dubium non ſit, illum adhuc orantem ſimul cum oratione ſpiritum Deo tradidiſſe. O fœlicem, ô ſanctam, ô pulcherrimã mortem, orationi immori, ſicut & Chriſtus in cruce mortuus eſt, patri commendans ſpiritum,

Pſal. 31. totumque Pſalmum perorans. Ecce autẽ tu quoque oratio-

Luc. 23. ne baptizaris, oratione ſepeliris, oratione dum viuis, ſuſtentaris. ideo enim coram morituris oramus, vt ſic omnes moriantur ad exemplũ Chriſti quam proxime accedentes, omniumque fidelium animæ piarum precum aliis adiutæ, quãprimum euolent in cœlum: vnde plus ille & ſanct⁹ promanauit vſus, vt etiam coram defunctis Pſalterium decantetur.

3 Neque paruo hoc nobis eſſe ſolatio debet, quod preces noſtras non ipſe tantum, ſed & nomine noſtro ſancti angeli offerunt Deo. Creditote igitur vobis iam per iſtos rogationum dies orantibus angelos Dei aſſiſtere, veſtraſque preces offerre in ſublime altare maieſtatis diuinæ. Sic angelus dixit

Tob. 10. ad Tobiam, Quando tu cum lachrymis orabas, & mortuos

ſpeliebas,

ſpeliebas,ego orationes tuas obtuli domino. Sic Ioannes inter cætera vidit vigintiquatuor ſeniores habentes phialas aureas,plenas odoramentis quæ ſunt orationes ſanctorum. Sic Danieli preces ſuas angelus obtulit domino. Quæ nūc quoque peculiaris eſt lætitia & exultatio angelo tuo, cui cuſtodia tui demādata eſt, vt quicquid vel oras cæterorum bonorum facis,ille offerat in conſpectu domini, non ſecus quàm Chriſtus eccleſię ſuę preces ſedulo offert Deo patri. Quod ſi autem hoc in ſingulorum hominum priuata oratione euenit, quanto magis in illa communi & publica precatione totius eccleſiæ,quàm miniſtri ipſius exoluunt ſacerdotes? neq; enim illi horas ſuas ſibi tantum perorant, ſed pro catholica eccleſia. Adeo magni refert, ſi quis ſacerdos, maxime vero animarum curator horas ſuas negligit: ſicq; non ſe tantū ſed ſubditos omnes, totamq; adeo eccleſiā priuat cōmodis orationis ſuæ. Neq; me interim latet cōmunem orationem dici, quæ ab vniuerſali congregatione alicuius eccleſiæ (ſicut nunc per dies rogationum) fit,ſiue dum ſanctis diebus conuenimus ad preces mutuas & publicas. Quæ tamen nunc, prohdolor, negligenter in eccleſia exercentur dum pleriq; aut non conueniunt, aut ad primum aſpectum, velut lupo viſo,reſiliunt: aut ſi qui ſunt,qui ad tempus manent,ſunt tamen ij pauciſsimi,iſti vel blaterant, vel in vtranq; dormientes aurem, ſtertunt profundum. Vt itaq; illius etiam rei rationem habeatis & modum, quando hæc nō parua chriſtianæ diſciplinę pars eſt,atq; vt non per hoc triduum tantum, ſed omnibus etiam aliis dieb⁹ feſtis tales vos exhibeatis quales oportet,en id omne quàm pauciſsimis vobis expediam.

Apoc. 5.

Dan. 10.

¶ Et primum quidem omnium,orationem illam qua Chriſtus ſancte vſus eſt,non decet quenquam negligenter abſoluere,eo quòd iſtam Paulus quoq; ſerio docuit, eccleſia martyrum ſedulo obſeruauit: & tota deinceps iam inde à tēporibus apoſtolorum eccleſia catholica in miſſa, & aliis ſanctis ritibus conſtanter retinuit ad hæc noſtra ſecula vſq;. Chriſtum autē ea vſum eſſe teſtatur Ioannes,qui poſt illum prolixum & magnificum ſermonem, quem diſcipulis ſuis habuit iamiam abiturus in ſupplicium mortis,ita ſerio & grauiter orare cœpit, vt oratio illa exemplum eſſe merito debeat, & forma orandi totius eccleſiæ. Hinc fluit etiam quod ad finem ſermonis ſemper orare debemus, ſequentes in hoc

Ioan. 17.

Ioan. 14.

veſtigia Chriſti. Singula porro illius orationis mēbra proſequi nimis longum foret, quia illam toto capite decimoſeptimo, deſcripſit Ioannes, ſicq́; exorditur, Subleuatis oculis in cœlum dixit, Vnde colligitur quo quamq́; decenti geſtu fieri debeat oratio, ne rudis ea ſit nimium, ſed honeſta, ſed pia, ſed huiuſmodi quæ aliorum etiam moueat affectus:
Act.7. quia ſicut hic Chriſtus, ita Stephanus quoque oraturus intendens in cœlum, vidit maieſtatem dei. Sic etiam Suſanna
Dan.13. dum ad lapides duceretur, quibus iamiam obruenda erat, flens ſuſpexit in cœlum, quoniam fiduciam habebat in domino. Sanctus Martinus iam extremo confectus, oculis tamen & manibus in cœlum erat ſemper intentus, dum orabat, Et pium itaque eſt & honeſtum, virum orare volētem,
Chryſoſto. aperto capite eſſe, iuxta illam Pauli doctrinam, Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput ſuum. non ergo debet vir velare caput ſuum quia imago & gloria
1.Cor.11. Dei eſt. Sancta quoque & pia obſeruatio eſt, genua flectere dum orans. id enim & Chriſtus fecit, flexis genubus orans, alias etiam in faciem prolapſus, in terram vſque, vt ait Mar-
Luc.12. cus. Sed ad Chriſtum pene quotquot venere, in terram pro-
Matt.26. ciderunt, vt Petrus à piſcatu, & ille qui lunaticum adduce-
Marc.14. bat, leproſus apud Marcum. Paulus quoq;, vt ipſe teſtatur,
Luc.5. inquiens, Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem do-
Mat.17. mini noſtri Ieſu Chriſti. per prophetam quoque dicit do-
Ephe.3. minus, Mihi curuabitur omne genu. ſed & Daniel in ſingu
Eſa.45. los dies ter genua flectabat in oratione ſua ad Deum & ciui
Dan.6. tatem ſanctam Hieruſalem. ſimiliter & Petrus dum oraret, Neq; male decet orationē piam pulſus pectoris, quo nomine publicanum cōmendat dominus, quod ille etiā reueritus oculos in cœlū tollere, tantū tundens pectus: dixerit, Deus,
Act.9. propitius eſto mihi peccatori. Si qui Chriſtum in cruce morientem videbant, tundebant pectora ſua. Eo pertinet extē-
Luc.18. ſio manuum vel in altum, vel in modum crucis ſuper terrā:
Luc.23. quoniā huiuſmodi geſtus omnes animum incendunt, & affectum ſimul cū corpore erigunt in Deū: humilitatē pariunt, qua vel maxime mouetur Deus, & exaudiendū redditur fa-
1.Timo.2. cilior. Sic Paulus vult viros orare in omni loco, & leuare pu
3.Eſd.9. ras manus ad Deū. Neq; aliter fecere Iudæi corā Eſdra: ele-
1.Eſd.9. uantes enim manus ſuas, prociderunt in terram, & adorauerunt dominum. Eſdras quoq; ipſe, extenſis ad Deū manib⁹, orauit.

orauít. Eodem pertinet iſtud Dauidicum: In nomine tuo le uabo manus meas. & iterũ illud, Domine, ad te clamaui, tota die extendi ad te manus meas. In hunc modum ſacerdotes, totuſque populus, mulieres & virgines eleuabãt faciem ſuam in cœlum, & adorabant Deũ in cœlis. Chriſtus quoq; orãs procidit in faciem ſuam. ſimiliter & Iudith, & mulier quæ tetigit fimbriam veſtimenti dominici, & cæcus cui viſum Chriſtus reſtituit, leproſus quoque & complures alij. Atque hæc omnia prolixius paulò vobis libuit narrare, de externo geſtu in oratione ſeruando, quem Neochriſtiani, vt alia pleraq;, immerito contemnunt, contra tam aperta ſacræ ſcripturæ teſtimonia, contra apoſtolos, ipſumque adeo Chriſtum dominũ. Vos autem vt vere catholici & chriſtiani homines, nolite tam ſacras cæremonias propter impuras hæreticorum calũnias intermittere. Quin potius Chriſtum ſequimini & ſanctos illius amicos, quàm hæreticos iſtos. Quiſquis veſtrũ, velut vni ſibi proprie dictum credat illud, Exẽplum dedi vobis, vt ſicut ego feci, ita & vos faciatis. Ita nos Chriſtus adiuuet ad conſequendã vitam ęternã. Amen.

Pſal. 62. Pſal. 87. Matt. 26. Iudith 9. Luca 8. Ioan. 9. Luca 3.

HOMILIA II. DE IMMENSA VIRTVTE ORATIONIS.

Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.

LVCAE 18.

Vt magis ad publica hęc & annua rogationum ſuffragia moueamini, chariſsimi, dixi ſuperius idipſum à Chriſto, apoſtolis & vniuerſa deniq; vſurpatum eſſe eccleſia: vbi abduxit quidem nos à cœpto paululum Ioannes, dum eleuatis primum oculis oraſſe Chriſtum refert: ſed tamen ſalutaris hic nobis fuit excurſus, quoniam ſic in ampliſsimũ ſcripturarum campum deducti ſumus, ſimulq; contemplati quantum externi iſti in orando geſtus, orantẽ deceát & ornent. Nunc vero obſeruatis quidem iis, non penitus tamen intermittamus quod primũ ſtatim dicere cœpimus: quin potius ad inſtitutum, vnde paulisper digreſſi ſumus, reuertamur: dicamuſq; Chriſtum poſt vltimum illum ſuum ſermonẽ, generalẽ feciſſe orationem ea maturitate, tanto ſerio, vt vix vnquam antea. primũ enim grauiter pro ſe ipſo, deinde pro apoſtolis, mox & pro fidelibus, tandẽ pro electis omnibus patrẽ ſuum deprecatus eſt.

& principio pro ſe ſic orditur, Pater, venit hora, clarifica fi-
Ioan.17. lium tuum. pro apoſtolis autem orans, ait, Pro iis quoq; ro-
go, quos dediſti mihi. pater itaque ſancte ſerua eos, quia tui
ſunt: ſerua inquam eos in nomine tuo. Et pro fidelibus om-
nibus, Non pro eis rogo tantum, ſed & pro iis, qui creditu-
ri ſunt per verbum eorum in me. Et pro electis omnib⁹ orat
illud, Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum ego, & illi
ſint mecum. Plurimis hæc omnia verbis loquutus eſt domi-
nus, ſed iis paucis inductis ſumus contenti. Quumq; ſic oraſ-
ſet, exauditus vtiq; eſt, vt ait Paulus pro ſua reuerẽtia. Ora-
uit ergo tam multis dominus, partim ad eruditionẽ noſtrã,
Aug. ſu- partim neceſſitatis noſtræ gratia. Et poterat vtique domi-
per Ioan. nus, ſi hoc opus eſſet, orare ſilentio: ſed ita ſe patri exhibere
voluit precatorẽ, vt meminiſſet noſtrum ſe eſſe doctorem.
Proinde eam quam fecit orationem pro nobis, notam fecit
& nobis: quoniam tanti magiſtri non ſolum apud ipſos ſer-
mocinatio, ſed etiam ipſius pro nobis ad patrem oratio, di-
ſcipulorum eſt ædificatio. ſiquidem eadem deinceps orandi
1.Timo.2. forma vſi ſunt apoſtoli, vt ex Paulo patet, ad Timo. ſic ſcri-
bẽte: Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, oratio-
nes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus homi-
nibus, pro regibus & omnibus qui in ſublimitate conſtituti
ſunt, vt quietam & trãquillam vitam agamus in omni pieta
te & caſtitate. Ecce quàm præclare hic Paulus docet ſimul
ac præcepit orationem illam publicam pro magiſtratib⁹ &
omnibus in vniuerſum hominibus. Id etiam deinceps ſem-
Tertullia. per obſeruauit eccleſia, iam olim quoque tempore marty-
cap.30. rũ, ſicut ex Tertuilliano patet in Apologetico aduerſus gen
tes: Nos pro ſalute Imperatorum Deum inuocamus æter-
num, illuc ſuſpicientes chriſtiani manibus expanſis, quia in-
nocuis: capite nudo, quia non erubeſcimus: deniq; ſine mo-
nitore, quia de pectore oramus: precãtes ſumus omnes pro
omnibus Imperatoribus: vitam illis prolixam, imperiũ ſecu
rum, domũ tutam, exercitus fortes, ſenatum fidelem, popu-
lum probum, orbem quietum, & quæcunq; hominis & Cæ
ſaris vota ſunt. Ad Scapulã quoque dicit, chriſtianus ſciens
Imperatorem à Deo cõſtitui, neceſſe eſt vt & ipſum diligat
& reuereatur, & honoret, & ſaluum velit, cum toto Roma-
no Imperio, quouſque ſeculum ſtabit, tam diu etiam ſtabit.
Hoc eſt quod in canone miſſæ orat ſacerdos, & dicit: In pri
mis

nis quæ tibi offerim⁹ pro eccleſia tua ſanctacatholica. Hoc etiã eſt, quod Paulus ait orare nos pro omnibus hominibus, hoc eſt, pro eccleſia catholica deinde ſacerdos ꝓ Papa orat, mox pro Imperatore ſeu rege: & prius quidem pro Pontifice ſummo, eo quòd ſacerdotium antiquus eſt regno & imperio. illud enim inſtitutum eſt Exod. 28. & 29. regia vero maieſtas longe poſt, ſicut in Deutero. & regnorum hiſtoria ſcribitur, præterquam quod illud etiã dignius & honeſtius eſt, quia quòd minus eſt, à meliori benedicitur. quando igitur à põtifice ſummo Imperator coronatur & benedicitur, conſtat illum hoc eſſe maiorem. Ad eũdem modum omnes reges benedici ſolent ab eccleſiaſticis, velut rex Galliꝫ ab archiepiſcopo Remenſi, rex Angliæ ab archiepiſcopo Cãtuarienſi, rex Hiſpaniæ ab archiepiſcopo Toletano, rex Polonus ab archiepiſcopo Gretzenſi, rex Hungariæ ab archiepiſcopo Strigonienſi, rex Portugalliæ ab archiepiſcopo Vlysbonæ, &c. Quo nomine etiam rex Boemiæ Ioannes, diœceſim Pragẽſem erigi curauit in archiepiſcopatum, qui prius ad Moguntinẽſem pertinebat, vt ſic & ipſe archiepiſcopum haberet, qui ſe coronaret, neq; alio indigeret cõmodatitio. Quoniam nuſquam inuenio aliũ ab archiepiſcopo poſſe regẽ vel vngere vel coronare. Atque ideo nõ temere Papa ante regẽ ſeu Imperatorem in canone nominatur.

Exo. 28. *& 29.* *Deute.* 17. 1. *Reg.* 8. *Heb.* 7.

¶ Vſus quoque communis obtinet. publice poſt concionẽ, & nonnunquam ſub miſſa, orare pro magiſtratu tam ſpirituali quàm temporali, pro tota prouincia, pro omnibus tribulatis, pro fidelibus defunctis, pro iugi pace, pro fructibus terræ, &c. Quod quum etiam à Chriſto deſcendat & Paulo, vniuerſaque totius eccleſiæ conſuetudine, nos quoque illum laudatiſsimum ſane orandi morem negligere non decet, ſed ſummo animi affectu abſoluere, vt ſic Deo placẽtes, noſtram quoq; ſalutem promoueamus. ſiquidẽ ſi humiliantis ſe oratio etiã nubes penetrat, quomodo non tot hominũ conſtans precatio ſublimi à cœlorum trãſibit, maxime cum ad eam perficiendã homines diebus feſtis conueniant? quòd ſi non fieret, vbi implebitur illud præceptum Pauli, iubentis pro omnibus hominibus, rege & cũctis magiſtratibus nos orare? Nolite igitur chariſsimi arbitrari, audita miſſa die ſancto, vos ex præſcripto omnibus ſatisfeciſſe: quin magis communibus eccleſiæ precibus adeſſe, veſtriſque orationibus

Eccle. 35.

1. *Tim.* 2.

coniunctíſque ſuffragiis aliorũ vota iuuate & promouete.

2 Quid quod præcipuus quidã Dei cultus hic eſt, & iuxta Chryſoſtomũ veluti cẽſus peculiaris quem damus Deo de anima noſtra, pro quo exoluendo excuſare ſe nemo poteſt? ſicut in eleemoſyna danda de paupertate, in ieiuniis de corporis imbecilitate quis excuſare ſe poteſt: nõ ſic in orãdo, quoniam in cuiuſque poteſtate libera conſiſtit oratio, ſecundum Dauidem qui dicit, Apud me oratio Deo vitæ meæ. Quilibet igitur in omnibus aduerſitatibus ſuis omnẽ confidentiam & ſpẽ ponat in Deo: inde auxilium & opem requirat, quoniam Deus cum ſingulis animalibus ſingula dediſſet arma (ſic enim dente timetur aper, defendunt cornua ceruum: ſic equus calcibus, taurus cornibus, canis morſu, vnguibus accipiter ſe defendit) imbelles homines, nudos & miſeros videmus naſci: idque eo factum eſſe cõſtat, quatenus illi in Deum confiderent tantum ipſiúſque opem in omnibus implorarẽt. ¶ Dices, Quãdo omnia nouit De⁹, neq; propoſitum mutet (ipſe enim dixit, Ego Deus, & nõ mutor) quæ virtus, quis locus, erit orationi? Reſpondeo, neque nego immutabilem eſſe & Deum & diuinam voluntatem, ſed tamen dico Deum oratione noſtra nihil immutari. tãtum enim cũ oramus, impetrare cupimus apud Deũ, vt quod præuidit ab æterno, per preces noſtras dare nobis velit: ſic quoque proprie loquẽdo, Deus etiã pœnitẽtia nõ flectitur: & tamen vnuſquiſque interim Deũ orat, qđ ſe ille per preces daturum ordinauit. Et quid ſi nõnulli ita ſint diuinitus ad vitam prædeſtinati, vt illã nõ niſi noſtris precibus acquirãt? Quid multa? quiſquis mediũ iſtud impetrãdæ ſalutis cõtemnit à Deo tibi præſcriptum, ad finem quoque non pertinget: ſicut ediuerſo Niniuitæ, quia mediũ illud per pœnitentiam ſuſceperunt, ſe ſimul & ciuitatem ſuã ſeruauerunt. Sic quãuis mortẽ Iezechiæ certo predixerat Eſaias, ille tamen quia mediũ hoc orationis arripuit, meruit vitæ ſuæ prorogationem In prõptu omniũ eſt cauſa, Quoniam Deus non opus tantum definit, ſed & cauſas & media & ordinẽ illius præuidet, & quomodo ad operis executionẽ perueniri tandẽ queat. Sic Gregorius, Ipſa, inquit, perẽnis regni prædeſtinatio, ita eſt ab omnipotẽte Deo diſpoſita, vt ad hoc electi pro labore perueniant, quatenus poſtulãdo mœreãtur accipere, quod eis omnipotẽs Deus ante ſecula

Chryſo. *Pſal. 41.* *Malac. 5.* *1. Reg. 5.* *Auguſt.* *Eſa. 38.* *Gregor.*

cula

cula diſpoſuit donare. Nō igitur dñ oramus, proprie loquē do, mutare voluntatē Dei cupimus: ſed tātū quod ab æterno daturū ſe nobis præuidit, precibus noſtris impetrare conamur. ſicq́ue intelligendum eſt quod canit eccleſia, Ploremus ante dominum, flectamus irā vindicem. Et quia ſic omnia pulchro digeſsit ordine Deus, vt ſupplicationibus & orationibus quæ petimus bona impetremus, inſtemus fortiter neque defatigemur. Quis enim ſcit an plura quā petimus, Deus præuiderit ſe propter orationē noſtram nobis daturum? Vere enim ille eſt, qui dat omnibus affluenter. *Iacobi.*

3 Quæres autem, an quæ voce & ore fit precatio, neceſſaria ſit, cum dicat dominus, Orantes nolite multum loqui ſicut gentes. Ad hoc reſponſurus: dico, Non ſolo corde, ſed etiam ore precari, quodam in loco neceſſarium eſt, in quodam vtile, in alio plane nociuum. *Mat. 6.*

4 Operæpretium eſt perſonas publicas, vt parochos & omnes ſacerdotes non obiter tantū tranſire, ſed articulatim ſingulas horas ſuas perorare, ex canone, quo præcipitur ſacerdotes pſoluere debere horas canonicas: ita tamen, vt horis competentibus iuxta poſsibilitatem aut à ſe aut ſcholaribus publice compleantur. Idē quoque neceſſariū eſt illi, qui vel orationem aliquam vouerit, vel ex pœnitentia ſibi iniunctam habuerit. ibi enim vt quiſque certus ſit ſe debito ſatisfeciſſe, operæpretiū eſt orationē voce cōplere. Sic Dauid, Clamaui, inquit, & dñs exaudiuit me de monte ſancto ſuo. Neque dubium eſt, Chriſtum, cum orandi formā præſcriberet apoſtolis, voluiſſe eos orationē illā ore exprimere, nec animo tantū leuiter cogitare. Sic Dauid cecinit, Effundo ante faciē ſuam orationē meam, & tribulationē meā ante ipſum pronuncio. Sin autem quis pro ſe tantum oret, neque vt miniſter eccleſiæ, neq; ex voto, neque pœnitentię præſcripto, poteſt quis vel ore vel corde orare: quāuis multis de cauſis præſtat interdū voce precari. quarū prima hæc eſt, quod verbis elāgueſcēs animi feruor excitatur magis ad timendū & diligendū Deū. vnde fit vt qui aridi ſunt nimiū, imbeciles & carnales, dormitantē animā excitare cogantur à torpore & grauedine: idq́; tantū lingua & voce ſonātiore, dum Deū appellant iā optimum maximū, iam viuentem, iā miſericordem, iam tremedū, aliàs iudicem viuorū & mortuorū, huiuſmodi enim verbis languēs animi ſpiritus, exur-

C. dolentes. ca. presby. de ce. miſſa.

Pſal. 3.

Mat. 6.

Pſal. 142

animo dant operam, vt hoc nugatorij ſtudij genus etiam ad Deum preces fundendum transferre conentur, arbitrantes, ſicut hominem iudicem, verbis adduci in ſententiam. Et ad Probam quoque epiſtola viceſima prima, Ideo per certa interualla horarum & temporum etiam verbis rogamus Deum, vt illis rerum ſignis nos ipſos admoneamus, quantũ in hoc deſyderio profecerimus, nobiſmetipſis innoteſcamus, & ad hoc agendum noſipſos acrius excitemus. Ecce tria operatur vocalis oratio, admonet nos, certos quoque facit de incremento pietatis, & excitat acrius ad omnem boni operis profectum. Oremus dominum, &c.

HOMILIA TERTIA DE EFFIcacia orationis.

VERE magnus Dei cultus eſt oratio pia, quã pro ſe quiſq; exhibere Deo, vt poteſt, ita debet maxime illa tamẽ vt ſit grata Deo, attentione indiget, quæ velut quędã eſt orationis, adeo vt ſine illa omnis precatio virtute & efficacia ſua careat. Quamob rẽ mortuã huiuſmodi orationẽ reſpuit dñs: dicens per prophetã, Populus iſte ore ſuo & labiis glorificat me, cor autẽ eius lõge eſt à me. Neq; Deus audit orationem, cui ipſe qui orat, nõ attendit. Quo pertinet illud Bernardi, Qui aliud cogitat, perdit veritatẽ & vtilitatẽ orationis. & itẽ iſtud Sapiẽtis. Nõ impediaris ſemꝑ orare, & ante orationẽ præpara animã tuã. quæ ſane præparatio aliud non eſt, quã vt homo animã ſuã, omnẽ cogitationẽ intẽdat ad id qđ orat, ne oratio illa ſit patẽs vanis cogitationibus. Cuiuſmodi præparatoria vox eſt ſacerdotis in miſſa ante eleuationẽ exclamãtis, Surſum corda: reſpõdẽte choro ſiue miniſtro, Habemus ad dñm. Flectamus itaq; chariſsimi corda animóſq; noſtros ad dñm, dumq; ſtamus ad orationẽ, ait Chryſoſtomus, vigilemus & incũbamus ad pces noſtras toto corde, procul hinc recedat cogitatio laſciuiẽs, procul inde pruritus cõcupiſcẽtiæ. Vnde & Auguſtinus, Scitote, inquit, nõ eſſe voces ad aures Dei, niſi animi affectu. Dices aũt, nõ fieri poſſet, vt ſit animo tuo vltra omnia mũdana trãſcẽdas ad cœleſtia: vtique venire tibi quod ruſtico cõtigit, cui cum ſanctus Bernardus mulã promiſiſſet, dũmodo ſemel orationem dominicam citra vllũ incidẽs obſtaculũ perorararet: audaculus iſte conatus eſt oratione tãtula emereri mulã, ſed vix trib⁹ ver-

Eſa. 29. *Gregor.* *Bernar.* *Eccl. 28.* *Hieron.* *Chryſo.* *Auguſt.* *Ruſticus S. Bernar*

bis abſolutis interrupit orationem & dixit, Etiam ephippia mihi pater cum mula donabis? ſicque ſtolidus iſte oratione ſimul ſua & mula excidit. Itaque vt inde quiſque ſe expeditus euoluere queat, pauca ſubnotabimus. 1 Pro confeſſo habemus intentionem eſſe triplicem: actualem vnam, qua quis iam attendit actu: virtualem alteram, qua prioris illius virtute quis opus aggreditur: & habitualem tertiam, quæ in animo reſidet, ex multa conſuetudine nata. Vt ſi iam incipiens orare dominicã orationem, verba ipſa intentus conſyderem, intentionem habeo actualem. Deinde ſi progrediens orando, interim aliud quoq; neſcio quid incidens cogito: & tamen ab oratione nõ deſiſto, virtualem habeo intentionem: quoniã prioris illius, qua orare cœpi, intentionis virtute pergo ad finem vſque orare. Habitualis auté intentio, ex prioribus actionibus & longo vſu nata, in animo quieſcit, qua apta mens efficitur, vt quum velit, poſſet ſimile opus exercere. Atqui iamdudũ audire mihi videor quendam reclamantem, difficiliora hæc eſſe q̃ vt intelligat. Age age, paulo clarius adhuc idé hoc tibi expediamus nec obſcuritatem calũnieris. Quemadmodũ in fundendis formandíſque caudelis, quum primum filum intingis in ſeuum, parum ſeui ei adhæret, & quo dehinc ſæpius intingis, hoc plus accedit de ſeuo vſquequo fiat caudela: ita in propoſito ſi quid primum diſcis & leuiter exprimis forte ſemel, aliquid ſane illius tunc ſtatim ramanet in anima: ſi repetas identidem & ſubinde ingemines, fiet tandé vt quod tam diu didiceris, etiã ſcias. ipſum autem ſcire perficitur ex iis, quæ ſubinde alia ex aliis in anima adhæſerũt & remanſerũt: quæ quãdiu animæ inſident, tãdiu etiam ſcis illud quod didiciſti, ſiue dormias, ſiue vigiles. Et hoc eſt quod de habituali intẽtione diximus in anima reſidente, quæ ex conſuetudine nata eſt, cuius beneficio & virtute virtualem intentionem, quũ volumus, habere poſſumus. De virtuali intentione hoc tibi exemplũ ſume, Si quis animum inducat Aquiſgranũ aut Coloniã verſus proficiſci, domi ſtatim inſtituit ſe Coloniã profecturũ: cuius inſtituti vigore abit ille Coloniã, ueq; tamẽ in via interim ſemper Coloniã tantũ cogitat & meditatur, ſed & nũc de viarũ diuerticulis & erroribus, nunc de diuerſorio, aliàs de cibo & potu cogitat: & tamen virtute primi propoſiti ſic abit Coloniam vſque, in via interim nihil minus q̃ Coloniã

Intentio virtualis.

ſemper cogitans. Et ſicut in ratione propoſiti, ita in materia noſtra intentionũ ſe res habet. Neq; diſſimile multum eſt in eo ad ſcopum propoſitũ iacere quicquã vel lapidẽ vult promouere. is enim nõ admodum memor eorum quæ in medio ſunt, ſolum attendit ſcopum quem cupit attingere, & quanuis id ita faciat, nihilominus tamẽ virtute iactus quem facit, etiam medium interpoſitũ penetrat, quãuis illud non admodum intenderat. ¶ At iam diu quæres quænã tibi in oratione neceſſaria ſit intentio. Audi, & quidem pauciſſimis. Ad hanc rem tantã nõ eſt quod putes ſolã tibi ſufficere habitualem, quę etiã dormienti tibi adeſt, & per omnẽ vitam nõ deficit, quãdiu orare ſciueris. Porro actualis intẽtio in exordio quidẽ orationis neceſſaria eſt, in progreſſu illius non item: ſed virtualis intẽtio neceſſario ſemper requiritur, eaq; ſufficit, vt cũ incipis orare precationẽ dominicã, & ab initio ſtatim propoſitũ tuum obſeruas, velle te illam orare, ſicq; vigore iſtius inſtituti tui dum pergis orãdo, dum etiã ſi ſingula verba (quæ tamẽ obſeruare intento animo vtile fuerit) nõ animaduerteris, attamẽ & oratio illa tibi prodeſt: neq; interim ipſi in ſe quicquã decedit, ſi fragilitatis humanæ violentia cogitationes obiter incidentes admiſiſti: neque teneris orationem illam denuo repetere, quam ſi vel ex debito, vel voto, vel iniuncta pœnitentia & ſatisfactione perorasti.

2 Et ecce hic tibi euidens immenſæ miſericordiæ Dei argumentum, vt qui agnoſcit imbecilitatem noſtram, & animi ægritudinem ex iſto inueterato peccato Adæ contractam, eamque tantam, vt nequeam⁹ prohdolor cohibere animũ & cogitationes ad tantillum ſpatium temporis, quod ſemel orationem dominicam perorare liceret. Vt recte dixerit Dauid, Vniuerſa vanitas omnis homo viuens. Vſqueadeo mitiſ- *Pſal.* 38.
ſimus dominus compatitur nobis, vt nolit in oratione noſtra vrgere nos ad actualem intentionem, non ignarus nunquam nos in eodem permanere ſtatu. ſicque virtualem tantum intentionem nobis exigit, vnum tamen eſt quod adiecerim, ¶
puta intentionem virtualem ſic demum ſufficere, vt interim nemo ſe vltro in vagabundas dedat cogitationes: quòd ſi fieret, tuq; orare incipiens, tua ſponte alienas tibi moueres cogitationes, non tantũ intentioni iſti tuæ virtuali virtus omnis decederet & fructus, ſed idipſum quoque tibi computaretur in peccatum, dicente Baſilio: Diuinũ auxilium implo- *Baſilius.*

randum eſt, non tantũ remiſſe, nec mente hac atque illac vagante, eo ꝙ talis nõ tantum non impetrat quod appetit, ſed magis irritat Deũ. Eouſque autẽ cauere debemus, ne temere cogitationes vanas admittamus in oratione, vt etiam ſi cum orationem fundimus, aliud quàm quod licet in corde verſemus, etiamſi illud bonum ſit, à culpa tamen liberi nõ ſimus. Quamprimum igitur homo animũ ſuum viderit perigrinari velle, reuocet ad intentionem orationis, neque ſic alia ex aliis cogitare pergat. Sic & Baſilius inquit, Si tantum debilitatus à peccato fixe nequis orare, quantũcunque potes teipſum cohibeas, & Deus ignoſcit, eo quòd nõ ex negligentia, ſed ex neceſſitate nõ potes aſſiſtere corã Deo. Sin vero quis vltro vagari animo vellet, quantũcunq; ſic oraret, ingratum eſſet Deo, qui per prophetam hoc modo multiplicãtes orationes ſuas ſe nõ exauditurũ minatus eſt. Aut non te pudeat cum principe tuo loqui ſumma cum attentione omnium etiam verborum, & cum Deo rem tuam agere tam vagabundis cogitationibus, vt ipſe te non intelligas loquentem? En tibi Abrahamum, quàm obſeruabat ille ſingula cum Deo loquens. ſic enim de ſe ipſo dicebat, Ego ne loquar ad Deum meum, cum cinis ſim & puluis? Et Sapiens nõ abſurda vſus eſt ſimilitudine, dicens, Secundum ligna ſyluæ ſic ignis exardeſcet, quoniam omnino ſecundum pręparationem intentionémque tuam accendetur in te ignis diuini amoris. Quiſquis igitur oraturus eſt, curet prius, vt animo ſit bene cõfirmato, & cogitationibus refrenatis, tantum meminerit quid & quare ſic Deũ oraturus, & quid ſe ſperet oratione ſua impetraturum. Dehinc etſi animus illius inuito eo, aliorſum rapiatur ad alienas cogitationes, non ita nocebunt ei, dummodo pro viribus excludat, vbi primum obſeruarit, & manebit orationi meritũ ſuum. 3 O autem immenſam adhuc & infinitam miſericordiã Dei, qui non eo nos vrget ad ſtrictam intentionem, quo minus amplam etiã non nobis ſemitam relinquat. poteſt enim homo inter orandum triplicem habere intentionem, verborum, ſenſus & finis. prima illa bona eſt, altera melior, poſtrema hæc optima. Verborum tamen nõ nimia habenda eſt intentio, ne dũ ſingulas obſeruas literas, ordinis & ſenſus obliuiſcaris, quibus ad maiorẽ melioréq; affectũ moueri poteras, inique alias acturus, ſi nimiũ obſeruatis verbis, pietatis & deuotionis non meminiſſes.

Hugo de S. Victore. *Baſilius.* *Eſa. 1.* *Gene. 18.* *Eccl. 28.*

¶Neque

¶Neque tamen iſta etiam verborum intentio mala eſt, qua quis ſimul & mœretur & ſatisfacit. Satisfacit enim ſacerdos, dum preces quoq; nō intellectas abſoluit. Et mœretur, modo tertiā habeat intentionē, velitq́; ſic Deo ſeruire, in cuius laudē & honorem, preces etiā non intellectas perorat. Sic in monaſteriis profeſſæ & ex monachis non pauci orant, quæ intellectu nō modo nō aſſequuntur, ſed ne à longe quidem ſequuntur: tantumq́; ex obedientia regulæ, ex deuotione, & in laudē Dei, quicquid illud eſt, orāt. Sic pueri in choro aut quidam è ciuibus cōſtituti, pſalterium, quod nō intelligunt, canunt: ſolaq́; habita verborum intentione, ſimul coniuncta illa tertia, finis, quia in laudem Dei fit, opus hoc meritorium & Deo beneplacitum eſt, etiamſi ab infantibus qui modo legere poſſent exhiberetur, iuxta illud Pſalmographi, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem tuam domine. *Pſal.* 8.

2 Secunda porro intentio ſenſus eſt & intellectus verborum, eaq́; itidem vt bona eſt, ita bifariā fieri poteſt: vel iuxta literam, vel latentē ſub illa myſticū ſpiritum verborū, vt ſi quis legat aut canat, quomodo filij Iſraēl exierint Aegyptū, tranſeūtes mare rubrū, liberati de captiuitate Pharaonis, &c. *Exo.* 13. Vbi ſi verborum corticem quis tantū aſpiciat, parum proficit. plus promouebit, ſi ad nucleū ſpiritus tranſpiciens, conſyderet exitū peccatoris ex caligine vitiorum per mare rubrum, meritū. ſ. amariſſimæ paſſionis & mortis Chriſti, quo aſſertore & vindice eripitur de poteſtate diaboli. Sunt tamē multa in orationibus, quæ cōiunctum cum literali ſenſu myſticum quid habent: vt ſi ores, Miſerere mei deus ſecundum magnā miſericordiā tuam, hic ipſe in ſe intellectus ſpiritualis. eſt ſiquidem cor hominis quibuſdam velut aculeis ferit & excitat, ſimulq́; ſalutaris ipſa etiam eſt extrema verborū intentio. 3 Ad extremū eſt quædam adhuc intentio finis, cum quis cōſyderat, cur & quē oret, rationē habens bonitatis, miſericordiæ, ſapientiæ & omnipotentiæ Dei. Quæ vt optima omnium, maxime neceſſaria intentio eſt: quam qui linguas ignorat, habere tamen poteſt ad laudem Dei, animæ ſuæ ſimul & corporis ſalutem. Vt ſi quis amore vitę æternę quinquies orationem dominicā orat, quamuis nō ſemper inter orandum intentionem verborum ſeruat, ſed aliud quiddam cogitat de gaudiis beatorū, illiſque aſſociari deſyderat: vera illi ſane & meritoria eſt intentio finis, faciens ipſam

Hugo. quoq; orationē placere Deo. ſic Hugo ait, Pura oratio eſt, cum ex abundātia deuotionis mens ita accenditur, vt cum ſe ad Deum poſtulatura cōuerterit. præ amoris eius magnitudine etiam petitionis ſuæ obliuiſcatur. Vnde plus q̄ ridicula & infantulis patet Neochriſtianorū ſtoliditas, qui miſſas latinas abolent, quia quibuſdā non ſatis intellectas. Quandoquidem etiā in miſſa pro magna parte ſcriptura ſacra vſurpatur, in qua ſemper ſpiritꝰſanctus loquitur, eamq́; inſpirat etiā in quibuſcunq; linguis. Et quia ſacerdos, vt publicus totius eccleſię miniſter, miſſam celebrat, decet omnes homines fiduciā ſuam reponere in vniuerſali eccleſiæ fide: ꝙ multo magis placet Deo, q̄ quæcunq; priuati hominis fides. Præterea quod in miſſa præcipuū fit, nulli profano ſubtrahitur, ſiue intelligēti, ſiue minus, ſiue prope aſtāti, ſi à longe & vocem ſacerdotis plane nō audienti. ſiquidē ſacrificiū illud exhibetur in cōmemorationē paſſionis & mortis Chriſti, ad laudē Dei, neceſsitatis noſtræ gratia, & ad ædificationem totius eccleſiæ. Quæ omnia tu pro tua pietate, pro affectu & ardore charitatis cōtēplari potes, & maiori ſæpe deuotione Chriſtū adorare, neq; intellectis, imo neq; auditis iis, quæ in miſſa ꝓferuntur verbis, quā ſi ſingula obſeruaſſes. Cōſtans enim & cōcors doctorū omniū ſentētia eſt, intentionem verborū etiā nocere poſſe, ſi quādo orātis deuotionē impediat. Quàm puerile eſt quod præ ſe ferunt Neochriſtiani de miſſis Germanicis, ſolā attēdētes literā & intelligētiā verborū, neglecto & Deo & qui ex illo ꝓmanat ſpirituali intellectu.

¶ Nec quicquā adiuuat eos, quod pro ſe, ſibi quidem forte & inuictū viſum, afferunt dictum Pauli, Si orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt. Quid ergo eſt? Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallā ſpiritu, pſallā & mente. Hoc telo iſti rem totā velut acu ſibi tetigiſſe videntur, & citra cōtrouerſiam colligere hinc poſſe, omnem quæ lingua ſola ſine ſenſu & intellectu fit, orationē eſſe vanam & infrugiferam. Atqui ad hunc locum nos reſpōdemus, & dicimus in eodē triplicē contineri orationē, oris ſeu linguæ, ſpiritus, & ſenſus ſiue intellectus. Si quis ergo in ignota ſibi lingua orat, ore vtiq; orat, ſimul & ſpiritu, hoc eſt, volūtate, dum ꝓpter Deū illud facit, mens autē illius, hoc eſt, intellectus ſine fructu eſt, quia quod orat nō intelligit. Non quod tota interim illius oratio fructu careat, ſiquidē adhuc & meritoria

ritoria eſt oranti & Deo beneplacita: ſed fructu illo deſtituta eſt, quem homo ex intellectu capere poterat. Ideoque ibi Paulus eo ſemper nititur, vt oſtendat ꝓphetiã, donũ ſcilicet ſcripturas & verba orationis interpretandi, præſtare gratiæ linguarum. Id ita tu perſuaſum firmiter habe, & deprehendes hic quoque inſignẽ iſtorum errorem. Ecce enim tempore quo indies plurimi tum Ethnici tum Iudæi cõuertebãtur ad Chriſtum, non admodũ conducebat fidelibus, multis linguis loqui coram eis, ſed ſcripturarũ interpretatio è re ipſorum tunc erat, quod ſine illa ſcripturas non intelligebant. Cum vero iã homines in fide Chriſti enutriti, & ab ipſis iam inde cunis inſtituti, adoleuiſſent in illa, aſſiduaq́; prædicatione verbi Dei, iam tũc conſtaret eis de omnibꝰ quæ tractabantur in miſſa, vel aliàs fiebant in eccleſia. Ad quid neceſſarium erit, miſſas celebrare in lingua vernacula, cum neminem etiã ex vulgo lateat, quicquid præcipuũ in miſſa tranſigitur, dum omnes ſe geſtibus ſuis ad verba ſacerdotis accommodant, iam aſſurgendo, iam genua flectendo, iam tundendo pectus, &c. Vſqueadeo nõ deſunt iam noſtratibus etiam idiotis myſteriorũ omnium cognitiones, dum prophetæ nõ deſunt, qui quicquid vel in ſcripturis eſt abſtruſum, vel in eccleſia fit arcanum, eis aperiunt, vt iam illi vere ore, ſpiritu & mente poſſint orare, prophetiarũ iſtarum adiuti beneficio, quæ in lingua populo bene intellecta fieri debent, teſte Paulo, reliquos Dei cultus non pro ſuo quilibet arbitrio in quacunque peregrina lingua perficere debet, ſed in ea quæ per vniuerſam eccleſiam Chriſti & latiſſima & ampliſſima eſt, apud nos maxime, qui de eccleſia latinorũ ſumus. Alias quæ futura eſſet cõfuſio, ſi nobis Germanice miſſas legentibus aduenirẽt vel Itali, vel Galli, vel Vngari, vel Boemi, nihil intellecturi eorum quæ diceremus? Aut quid ibi futurũ, niſi quod ſingularũ nationum homines alios proficiſcentes, iiſdẽ ad quos venirent, barbari viderẽtur? Sane eo reſpexiſſe Paulum ſatis magnus teſtis eſt Ambroſ. qui dicit illum hic redarguiſſe Iudęos, qui in ſacrificãdo lingua Syriaca vti volebant. Quomodo etiã fertur, apoſtolos ipſorumq́; ſucceſſores vſque ad tempora Cæſaris Adriani, lingua Hebraica vſos eſſe in miſſa. Faxit Deus vt qui nũc miſere errant Neochriſtiani, aliquando redeant ad vnitatem, vnde exciderunt, eccleſiæ catholicæ. Oremus dominum, &c. Amen.

1. *Cor.* 14.

HOMILIA III. ET POSTREMA DE ORATIONE.

Oportet ſemper orare & nunquam deficere, *Lucæ* 18.

*1.Theſſ.*5. Dicis hic charißimi, idem plane domini & ſerui, magiſtri & diſcipuli pręceptum. Iubet Chriſtus nos ſemper orare, Paulus etiam indeſinenter. Et ne quid ſit nobis hic moleſtum, promiſſionem ſane præclaram apud Ioannem addidit dominus, di
*Ioan.*16. cens, Si quid petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis. Et paulò antè, Quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciã.
Ioan. 14. Apud Matthæũ quoq;, Quicquid petieritis in oratiõe, cre-
*Mat.*21. dentes, accipietis. Et in Marco, Dico vobis, omnia quæcun-
Marc. 11. que orantes petitis, credite quia accipietis, & eueniẽt vobis.
*Matth.*7. Atque nõ paulò fortius promittit dominus apud Matthæũ,
Lucæ 11. Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis: quia omnis qui petit, accipit: qui quærit, in-
*Iacob.*1. uenit: & pulſanti aperietur. Iacobus quoq;, Si quis, inquit, indiget ſapientia, poſtulet á Deo, qui dat omnibus affluenter, & nõ exprobrat, & dabitur illi. Quòd ſi præclare ideo promiſit nobis dominus, ſe daturũ quicquid in nomine ſuo
*Ioan.*14. petierimus, ipſeq; etiam via, veritas quoq; eſt & vita, verba vtiq; eius veriſsima ſunt. Et vnde tamẽ illud eſt, quod indies multa orantes, nõ ſemper exaudimur? Ex multis huius rei rationibus, quas ex Aug. excerpſit Beda, prima hæc eſt, Quoniã non raro contra noſtrã ſalutẽ oramus, tuncq; magni beneficij loco ducendum eſt, ꝙ à domino non exaudimur. ſic
*1. Cor.*12. Paulus nõ impetrauit, cũ peteret auferri à ſe ſtimulũ carnis.

2 Deinde etiãſi quod petimus, ſalutare ſit & conducat ad vitam æternã conſequendã, non tamen exaudiuit orãtes dominus, dũ vita noſtra peccatrice auertimus aures illius à no-
Prou. 28. bis, ſicq; incidimus in illã Salomonis ſententiam. Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

3 Si quando pro peccantibus oramus, vt cõuerſi in gratiã redeant cũ Deo, quanuis oratio illa ſcopũ verum vitæ æternæ reſpiciat, noſq; adeo digni eſſemus in ea exaudiri, obſtat tamen peruerſa iſtius volũtas, quo minus exaudiamur. ſic ad
Hiere. 7. Hieremiam dixit dominus de populo Iudæorũ, Noli orare pro populo iſto, neq; pro eis canticũ accipias, quia nõ exau
*Hiere.*15. diam. Et infrà, Si Moyſes & Samuel ſtarent ante me, anima

mea

mea non eſt ad populum iſtum. 4 Fit etiam, vt cum ſolicite & anxie petimus, non ſtatim exaudiamur: quoniam ꝙ oramus in futurum differtur nobis, vt cũ petimus aduenire regnum Dei, illud tamen cũ viſum fuerit domino, tunc demum dabit, idq́; facit, vt ardentius & vehemẽtius petamus. Atq; hæc fere ſententia Bedæ eſt in homilia ſuper euangelium hoc in diebus rogationum. 5 Porro cũ cõmune hoc omnibus ſit, vt petentes nõ exaudiamur, neq; tamen aliquis ſit hic in Deo defectus, q vt eſt munificẽtiſsimus, maximeq́; miſericors, benigniſsimus & potentiſsimus, ita etiam prope eſt omnibus eum in veritate inuocantibus, voluntatẽ timentium ſe faciet, & deprecationem eorũ exaudiet, & ſaluos faciet eos. Quid igitur reliquum eſt, niſi omnẽ defectum eſſe in nobis? ſic oportet plura hic videre quàm aſpexerit Beda. *Pſal.* 144

1 Non mediocriter vetant & prohibent peccata noſtra, quo minus exaudiamur. id etiã Beda dixit, & iam olim vidit propheta, cum diceret, Male fecimus, Deum ad iracundiam prouocauimus, ideo es inexorabilis. Eſaias quoq; dicit, Peccata veſtra abſconderunt faciẽ eius à vobis quo minus exaudiat. Et apud Ioannẽ cęcus, Scimus, inquit quoniã Deus peccatores non exaudit. Dauid etiã idipſum reueritus eſt & dixit, Si iniquitatẽ aſpexi in corde meo, non exaudiet dominus. Et Hieremias ait, Peccata veſtra prohibuerunt bonũ à vobis. ac rurſus in altero libro, Nubem poſuiſti tibi ne penetret oratio. Dices, ſi peccatis noſtris impeditur oratio, fruſtra ſunt proceſsiones & circuitus noſtri, quãdo nos in vniuerſum omnes peccatis non caremus. Ad hęc, durũ eſt quod Deus peccatores non exaudiat. Qur ergo vndiq; ſacræ literæ hominem peccatorem ad orationem vrgent, per quam conſequatur veniam? Reſponſionem ad hęc vide in materia proceſsionum. 2 Tunc quoq; non exauditur oratio, quãdo non petenda petimus. ſic filiis Zebedęi reſpondit dominus, Neſcitis quid petatis. Sic dũ ſępe Deo ſupplicamus pro auertendis bellis, peſte, fame, ille tamẽ nõ exaudit, quod iſta mala nobis proſunt. cũ enim ex peccato veniant, ſublatis iis, peccatum remaneret. Vnde & Iacobus dicit, Petentes non accipitis, eo ꝙ male petatis. Et Eſaias, Miſereatur impio, & non diſcet iuſtitiam facere. Cum vero feceris iudicia tua in terra, iuſtitiam diſcẽt habitatores orbis. 3 Contẽptu quoque legis diuinæ impeditur oratio noſtra, quod Salomon

Eſa. 59. *Ioan.* 9. *Pſal.* 65. *Hiere.* 5. *Thren.* 3. *Matt.* 20. *Iaco.* 4. *Eſa.* 26. *Prouer.* 1.

attendens, dixit, Inuocabunt me, & non exaudiam: diluculo conſurgent, & non inuenient me, eo ꝙ oderũt diſciplinam. Hinc eſt quod Neochriſtianorum preces nõ exaudit dominus, quoniam omnem diſciplinam abiecerũt, leges & quicquid bonum eſt ac pium, contempſerunt: ſibiq́; ipſis conſtituerunt leges iuxta arbitrium ſuum, & nõ ad beneplacitum Dei. Salomõ dicit eius orationem, qui aurem ſuam ab audi-
Prou. 28. tu legis declinat, eſſe execrabilẽ. Sic cum Saul Samuelem ro-
1. *Reg.* 15. garet, quatenus peccatũ ſibi ſuum portaret, & cũ illo reuerteretur, vt ſic poſſet adorare dominum, reſpondit Samuel, Non reuertar tecum, quia & tu proieciſti verbum domini, & dominus proiecit te ne ſis rex. 4 Non parũ quoq; impedimẽti accedit exaudiẽdæ orationi noſtræ, ex duritia cordis noſtri erga pauperes, quos dum non audiuimus & iuuamus clamãtes ad nos, viciſsim nos quoq; fruſtra clamabimus
Pro. 21. ad Deum. Sic Salomone dicente, velut ex oraculo quodam, Quiſquis obturat aures ſuas ne clamorẽ audiat pauperum, ipſe quoque cum clamauerit ad dominum, non exaudietur.
Matth. 7. Neq; etiam lex æquior vlla eſt, quàm vt qua quiſque menſura menſus fuerit, eadem & remetiatur ei. ſic horrendum
Iacob. 2. eſt, quod Iacobus habet, Iudicium ſine miſericordia erit ei qui miſericordiã nõ exhibuit. Illum autem exaudiet dominus, qui pauperibus mitis & placatus fuerit: qui prophetæ ſecutus conſilium, panẽ eſuriẽti fregerit, & egenos vagoſq́; in domum ſuã introduxerit, qui operuerit nudos, &c. Quiſquis ſic fecerit, huic clamãti ad dominum vltro ille ſe offert
Eſa. 58. & dicet, Ecce adſum, ego enim miſericors Deus tuus.

5 Quatuor hactenus orationis impedimẽta & veluti repagula declarauimus, diſpiciamus nunc cætera. nanque adhuc plura ſuper ſunt. Et quintum quidem illud eſt, quod nõ exaudiuntur, quotquot ea ſunt cordis duritie, vt etiam rogati nolint proximis ſuis dimittere noxam, non attendentes
Eccl. 28. præceptum Sapientis, Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Homo homini reſeruat iram, & à Deo quęrit medelam? In hominem ſimilẽ ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur?

6 Diffidentia quoque & incredulitas vetant quo minus exaudiamur. quiſquis enim diu orat dominum, neque ſe credit impetraturum, tandem fruſtra petit, dum hæſitat in fi-
Iacob. 1. de, ſimilis fluctui maris, qui vento & vndis impellitur. Quo

pertinet

pertinet iſtud Senecæ prouerbiale dictum, Qui timet orat, *Seneca.*
docet quomodo petita neganda ſint. & Dauid orantem iubet confidere: cum ait, Spera in Deum & ipſe faciet.

7 Præterea quicunque adhuc denuo peccant, non exaudiuntur à Deo, dicente Pſalmographo, Ecce qui elõgant ſe à te, peribunt. huiuſmodi homines etiamſi diu multumque orent, tamen pereunt. nam qui etiam inter orãdum peccat, nónne ea execratio orationi aduerſaria eſt? Hanc Iacobus ait, Appropinquate Deo ſcilicet à peccatis recedentes, & appropinquabit vobis, orationes veſtras exauditurus. Poſſent adhuc multa obſtacula induci, ſed nos alio feſtinamus. *Pſal.96.* *Pſal. 72.* *Iacó.4.*

4 Pulchrum eſt orationis diſcrimina noſſe. eſt enim oratio quæ cum efficax non ſit, aliquid tamen apud Deum impetrat. Eſt alia quæ licet meritoria ſit, attamẽ non impetrat quod petit. Alia pariter & meritoria, eſt & efficaciter quod petit impetrat. 1 Primi generis oratio impetrat quidem, ſed nil mœretur, vt peccator orãs nihil ſane mœretur, cum charitate careat, quæ radix eſt omnis meriti apud Deum, & ſine qua opus nullum meritorium eſt. Peccator itaq; orando nil mœretur, & tamẽ ſi petitionem ſuam diuino propoſito facit conformem, multum impetrare poteſt, inſtar Niniuitarum, qui cum infideles eſſent, eorum tamen ieiunia & opera bona reſpexit Deus. Sic nonnunquam exaudit Deus malos ex ira in vindictam & vltionem eorum, vt de Iudæis conſtat carnes in deſerto petentibus. Hoc eſt quod Auguſtinus dicit, Deum multa dare iratum, quæ nõ daret placatus. *Oratio tertia.* *1. Cor. 13.* *Ionæ 3.* *Num. 11.*

2 Eſt etiam oratio quædam, quæ cum mœreatur, nihil tamen impetrat: cuiuſmodi fuit illa precatio Pauli de ſtimulo carnis. Sic ſi bonus aliquis oret pro malo & indigno tali interceſſione, quanuis iſtius iuſtificationem petitio illius non impetrat, ipſe tamen orationis ſuę fructu nõ priuatur: quoniam ſic quoque remunerabit Deus in illo opus gratiæ ſuæ & charitatis, quàm proximo exhibuit: implebunturque illa Chriſti verba, Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Et iterum iſtud Dauidis, Humiliaui in ieiunio animam meã, & oratio mea in ſinu meo conuertetur. Vt igitur efficax ſit oratio, mœreaturque ſimul aliquid & impetret: quatuor pręcipue neceſſaria ſunt. ¶ Vt qui ſe cupit exaudiri, oret pie. Pie autem orare, in iis quinque rebus poſitũ eſt. *2. Cor. 12.* *Ioan. 16.* *Pſal. 34.*

1 Principio in confidentia & fide bona. nam qui dũ petit, *Oratio pia*

non ſimul cōfidens in omnipotentis Dei miſericordiã, ſperat ſe quod orat accepturũ, nihil agit. Sic Chriſtus dixit, Si
Mat.21. credideritis & non hæſitaueritis, atq; monti huic dixeritis, Trãsfer te hinc, & proiice in mare, fiet. Et omnino quicq̃d petieritis in orationibus veſtris crēdētes, accipietis. Ecce petenti illi vt filius ſuus à dæmonio liberaretur, reſpondit do-
Mar.9. minus, Potes credere? omnia poſsibilia ſunt credēti. Pete igitur cōfidēter, fide firma, & ſpe bona, iáq; ex parte pie oraſti.

2 Deinde humiliter orare oportet, ſeq́ue indignum confiteri & inſufficientem, atque quod omnis ſufficientia ſit ex Deo, hominibus impartita deſuper à patre luminum. Eo
Pſal. 101. reſpexit Dauid, dicens, Quoniam reſpexit dominus in orationem humilium, & non ſpreuit precem eorum. Et quid
1. *Pet.*5. hoc mirum, quando ſuperbis reſiſtit Deus, humilibus tantum dat gratiam? Inde etiam gloria magna Deo accedit, dum indignos ſe reputant homines coram maieſtate ſua.

3 Huc facit quod oratio pia finem bonum & intētionem rectam habere debet vt tendat in Deum pro impetranda vita æterna, pro conſequēdis virtutibus, aut incolumitate corporis, boniſq́ue externis: ita tamen, vt hęc omnia vergant in
1.*Cor.*10. laudem & honorem Dei, vt Paulus ait, non ſine gratia & charitate illius, citra quam nemo efficaciter orauerit. Quod
1. *Ioan.*3. recte vidit, noſq́ue prudenter Ioannes docuit, dicens, Chariſsimi, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo.

4 Decet etiam, vt quis ordinate per debita media petat. fruſtra enim orabit Deũ pro ſcientiæ dono, qui ipſe nil volet diſcere: nihil aget diu multumq́ue orando pro victu tem
*Matt.*20. porali, quiſquis laborare recuſat. Hoc modo cupiebant filij Zebedæi ſedere alter ad dexteram, alter ad ſiniſtram Chriſti. neque permiſit dominus, ſed medium iſtud paſsionis eis obiecit, & calicem quem pro nomine ſuo bibituri eſſent.

5 His omnibus ſi acceſſerit intentio, de qua ſuperiori homilia multis diſſeruimus, oratio pia efficitur, quæ prima propoſita eſt bonæ orationis conditio.

2 Altera ex iis eſt, vt quis oret perſeueranter. nam qui ſemel atque iterum non exauditus ſtatim deſiſtit, nihil impe-
*Matt.*26. trat. Ideo enim & Chriſtus ter orauit in monte Olìueti, &
2.*Cor.* 12. toties Paulus pro auertendo ſtimulo carnis. Quoniam mul
Auguſti. ta ſunt quæ cum negari videantur, tantum differuntur ad tempus,

tempus, quo détur commodius. atque ideo expreſſe dixit dominus, Petite, Quęrite, Pulſate. Et ſæpe ſeruat tibi De⁹, quod nō vult cito dare, vt tu diſcas deſyderare. Sic pugnā- tes filij Iſraël aduerſus tribum Beniamin de vxore Leuitæ, bis exauditi non ſunt, perieruntq́ue ex illis plus quàm triginta milia hominum. perſeuerātes autem orare etiam tertio, tandem audire meruerunt illud à domino, Aſcendite, cras enim tradā eos in manus veſtras. Sic perſeuerans mulier Chananæa, demum impetrauit quod petebat. Hoc ſibi voluit parabola amici, qui improba tandem pulſantis importunitate victus, ſurrexit, & panes dedit ei quos petierat. *Luc.* 11. *Auguſt.* *Iud.* 20. *Mat.* 15. *Luc.* 11.

3 Cæterum oportet etiam orare ſalubriter, ſi modo exaudiri cupis. Quoties enim non exaudimur petentes noſtræ ſaluti aduerſantia? ſic nō exauditus eſt Paulus, ſic quoq; non Moyſes, cum peteret à Deo tranſitū Iordanis ad ingrediē- dū terrā, quum daturus eſſet populo ſuo. ſiquidē illud nec addebat, nec quicquā adimebat ſaluti ipſius Moyſi: magnū- q́ue quid erat, quod eo ipſo ſignificabatur, quoniā Moyſes, hoc eſt, lex quā ille tulerat, homines non poterat ducere in illam verā terram promiſsionis regni cœlorū. Sed Chriſtus per euāgeliū ſuū id tantum potuit, & pręſtitit quoque. Quamobrem & Ioānes ait legem per Moyſen datā, gratiā autem per Ieſum Chriſtum factā eſſe. Sic Chriſtus quoque pro calice paſsionis rogauit patrē, ſed præſtabat Chriſtum pati, totumq́; mūdum liberare à peccato. Sic multis modis non exaudiūtur homines dū orant & proceſsiones obſeruāt aduerſus tribulationes, & id genus innumera mala, quæ ipſis ſæpe plurimū proſunt, ſuntq́; certa animę medicamēta. *1. Cor.* 12. *Deut.* 3. *Ioan.* 1.

4 Vt efficax poſtremo ſit oratio & potens ad impetrādum, oret quis pro ſeipſo. nam pro aliis orantes, plerunque non exaudiuntur, ſicut antea docuimus impediri virtutem orationis per indignitatem eorum pro quibus interceditur, quod & Hieremiæ accidit. Vos itaque chariſsimi, pœnitē- tiam agite de peccatis veſtris, & conuertimini ad Deum ex toto corde veſtro. Orate Deum pro omnibus, tum veſtris, tum eccleſiæ totius aduerſitatibus, pro continua pace, pro fructibus terræ. Orate inquam confidenter, humiliter, ſedulo, intente & ordinate, vt ſic dominus Deus concedat gratiam & quicquid conducibile eſt vobis in hac vita: & poſt hanc, gloriam in æterna fœlicitate, Amen. *Hiere.* 7. 11 & 15.

DOMINICA VI. ET VLTIMA POST FESTVM PASCHAE, SVPER Euangelium Ioan. 15.

IN ILLO *tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Cum venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, ſpiritum veritatis, qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimoniū perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis. Hæc locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini. Abſque ſynagogis fa-*
Mat. 10. *cient vos. Sed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur*
Mar. 13. *obſequium ſe præſtare Deo. & hæc facient vobis, quia non no-*
Luc. 12. *uerunt patrem, neque me. Sed hæc locutus ſum vobis, vt cum venerit hora, eorum reminiſcamini quia dixi vobis.*

HOMILIA PRIMA.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus in poſtremo illo ſuo vereq; Auguſtali ſermone, quē habuit apud diſcipulos ſuos, ſolicite ipſos & ſedulo cōfirmare voluit in fide. Atq; inter cætera, quum nō parum conſcientias eorum mouere iſtud potuiſſet, quod
Ioan. 15. in Chriſtum Iudæi credituri non eſſent: iam hic docet eos nullam habituros infidelitatis ſuæ excuſationem. ſiquidem ne minimam quidem prætexere queant ignorantiam, quum tam euidēs ſit doctrina Chriſti, vt in nullo refragari potuerint: tamq́; aperta & ſtupenda miracula illius, vt contradictionem nō ferrent. Nunc porro tertiam aſsignat rationē, quoniam & ſpiritus ſanctus & apoſtoli illo confirmati, daturi eſſent teſtimonium Chriſto, Iudæi autē perſecuturi illos, & ait, Quum venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre ſpiritum veritatis, ille teſtimonium perhibebit de me & cætera. Conſolatur in hoc diſcipulos dominus, vt
Sapien. 2. cum viſuri eſſent illum morte turpiſsima condemnatū mori, ne crederent eum penitus extinctum: hic ipſis prædicit miſſurum ſe ſpiritū ſanctum paracletum. quaſi diceret, Triſtes equidē vos video ex abitu meo, ſed cōſolamini rurſus, neque enim deſeram vos, ſed paracletum vobis mittam ſpi-
Auguſt. ritum ſanctum. Auguſtinus verba iſta tractat in hunc modum: Chriſtus hic diſcipulis ſuis prædicit, quod ſicut ipſe mundo & Iudæis exoſus fuerit, ita poſt mortem quoque ſuam ſit futurum, ita vt concepta de Chriſto inuidia, nullā ſit cum ipſius vita finem habitura. Nunc porro ſpiritū ſan-

ctum miſſurum ſeſe promittit, per quem alij conuertantur, alij odio magis inflammentur: qui diſcipulis quoque ſuis nõ ſint quicquam condonaturi, in quo magiſtro eorum nõ pepercerunt. Poterant alias dicere diſcipuli ad Chriſtum: Si ſermones tuos, vt ais, non audierunt, neque noſtrũ audiẽt, fruſtra laborabimus inter eos, apud quos tua etiã tanta miracula nihil profecerũt. Quorſum ergo nos ablegas fructificatũ, vnde lucri nihil ſit ſperandũ? Hæc id genus alia præcauere voluit dominus, promittens paracletũ ſe eis miſſurũ, qui de ſe præbeat teſtimoniũ: teſtẽ de cœlis petitũ ac veracẽ, quia ſpiritũ veritatis: qui quomodo teſtimoniũ dederit Chriſto, teſtantur Acta Apoſtolorũ, quando iã apoſtolos omnes impleuit, iam ſingulatim petrũ ad loquẽdum cũ fiducia verbum Dei, cũ fructu copioſo baptizatorũ & pœnitentium, de effuſo innoxio ſanguine Chriſti, qui & eodẽ redempti ſunt ſanguine quẽ effuderant. Chriſti enim ſanguis ſic in remiſsionem peccatorum omnium fuſus eſt, vt ipſum etiam peccatum poſſet delere, quo fuſus eſt. *Act. 2.* *Auguſt.*

2 Grauiter vtuntur iis verbis ſancti patres aduerſus Arrium & Macedoniũ, nóſque in eccleſia Latina contra Græcam eccleſiam fortiter inde cõcludimus, ſpiritum ſanctum procedere à patre & filio. id tu crede, & ſatis eſt tibi eſſe perſonas in diuinis tres: primã Dei patris, qui à ſeipſo eſt: ſecundã filij, qui à patre exiuit: tertiã ſpiritus ſancti, qui proceſsit ab vtroque, & idipſũ totũ ab æterno. Hæc noſſe ſufficit ſimplicibus, cætera ad ſcholas relegato. ¶Et quũ dicit hic Chriſtus, Quum venerit paracletus quem ego mittã: ac paulò antè dixit, Paracletus quem mittet pater in nomine meo, nemo hæc duo à ſe inuicẽ diuidat. ſicut enim pater & filius mittunt illũ, ita ipſe ab vtroque procedit. Quod pulchre deſignauit Ioannes, quando in ſpiritu oſtenſum ſibi fluuiũ refert exeuntem à throno Dei & agno, fluuius hic nimirum ſpiritus ſanctus eſt. Verùm hoc penitus nobis intelligere non datur, quod credere ſolum licet, eaque fide pertingemus ad vitam, in qua hæc omnia clarius conſpiciemus. Sed cur illum ſpiritum vocat veritatis? aut quis tandẽ ex tribus illis veritas eſt? Sane cum in commune quælibet pro ſe perſona veritas ſit, hæc tamẽ proprie & vere filio tribuitur, ſicut de ſe teſtatur ipſe, quum ait, Ego ſum via, veritas & vita. Atque ideo ſpiritus ille, ſpiritus eſt verita- *Chryſo.* *Cyrillus.* *Ioan. 14.* *Apoc. 22.* *Ioan. 14.*

Rom.8. tis, quia ſpiritus Chriſti filij Dei. Et hoc eſt quod Paulus
Gala.4. dicit, Si quis non habet ſpiritum Chriſti, hic nõ eſt eius. atque iterum, Deus miſit ſpiritũ ſanctũ filij ſui in corda veſtra, clamãtem abba pater. Deinde igitur quoque ſpiritus
Ioan.16. dicitur veritatis, quod apoſtolos omnem docuit veritatem: neque ipſos tantum, ſed in hunc quoque diẽ vniuerſam eccleſiam verũ docet euangelium Chriſti, & docebit vſq; ad
Mat. vlt. cõſummationem ſeculi. Quũ itaque ille ſpiritus eſſet veritatis, voluit ei Chriſtus merito credi, fidémq; certam adhi-
1.Cor. 10. beri, ſiquãdo de ſe teſtaretur. Vere enim ille ſpiritus, quum ante eũ figuræ tantum fuerant, & vmbræ veteris teſtamẽti.
Auguſt. 3 Quid ergo facturus eſt ille vbi venerit? Teſtimonium, inquit dominus, perhibebit de me, & vos teſtimonũ perhibebitis, Teſtimoniũ perhibebit, ait Auguſtinus, in cordibus veſtris, qui vobis aperiet omnem veritatem, timoremq́ue omnem, & puſillanimitatem auferet à vobis, igne diuini amoris accendet vos, inde & vos teſtimonium perhibebitis, partim doctrina veſtra, partim miraculis & exemplis.

¶ Ecce autẽ nondũ perhibebat illi teſtimonium, quia perfecti nondũ erant in intellectu ſuo, ſed plane meticuloſi & puſillanimes, atque ideo nec capaces myſteriorum maieſta-
Beda. tis diuinæ, vt ait Beda, neque confirmati ſatis ad ſuſtinendas
Rom.5. iniurias & violentias hominum. Verum vbi iam ſuperuenit ſpiritus ſanctus in corda eorum delapſus, tunc primum datus eſt eis intellectus rerum ſublimiũ ſimul & robur cõceſſum quælibet aduerſa tolerandi, quo vtroque quãdiu carebant, poterant adhuc negare dominũ, deinceps rurſus teſtimonium daturi CHRISTO, quod adhuc iam ſimul cum mundo dare nequibant, niſi prius perhiberet illud ſpiritus
Matt. 26. ſanctus ipſis diffuſus iam in cordibus eorũ: quod in Petro ſatis apparet, qui ad ancillulæ vocẽ cum paulò antè negaſ-
Act.2. ſet dominũ, non multo poſt corã Iudæis & Gentibus, imo & imperatore ipſo teſtimonũ Chriſto perhibuit: atque die Pentecoſtes pro apoſtolis omnibus loquutus, prædicauit illũ Iudæis quẽ pauculis ante diebus morti tradiderant, & in crucem ſuffixerant. Ac itaque ſi quem delectat tam ſuauiter
Auguſt. cum Auguſtino adeo ſanctũ ſpectaculum intueri, actus apoſtolorum legat, atque ibi beatum Petrũ, quẽ negantem doluerat, ſtupeat prædicantem (rem admirandã) ecce Petrus, qui non poterat vnicam ancillæ linguam nihil mali molien-

molientem ſuſtinere, neq; dare teſtimonium Chriſto, vnius linguæ impatiens, non multo poſt aliquot linguis loquutus ipſe, variarum linguarum homines vno die couuertit ad Chriſtum: tantus in eo erat fulgor gratiæ, tanta plenitudo donorum ſpiritus ſancti, vt qui paulò antè metuebat pro Chriſto occidi, ſtatim poſtea aliquot milia eorũ qui Chriſtũ crucifixerãt, conuertit ad fortiter occumbẽdum pro Chriſto. Vtriuſque etiam illius teſtimonij teſtis eſt Lucas, cũ ait, *Act.5.* Et nos teſtes ſum omnium horum ſermonũ, ipſeq́ue adeo ſpiritus ſanctus quem dedit Deus omnibus qui obediunt illi. Atque iterũ, Virtute magna reddebant apoſtoli teſtimo- *Act.4.* nium reſurrectionis Ieſu Chriſti. Neque temere eſt quod ait dominus, Vos qui ab initio prædicationis meæ mecũ fuiſtis, qui certo audiſtis & vidiſtis omnia, veraces eritis mihi teſtes. Quamobrem & Petrus noluit Neophytum aliquem *Act.1.* eligere apoſtolum, ſed aliquem vt dicebat, ex iis viris qui congregati nobiſcum ſunt omni tempore, quo intrauit & exiuit inter nos dominus Ieſus, teſtem eſſe reſurrectionis *Act.1. 10* illius nobiſcum. Idem etiam, hunc, inquit, ſuſcitauit dominus, cuius nos teſtes ſumus. & ad Corneliũ, Hunc Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eũ manifeſtũ fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo, nobis qui manducauimus & bibimus cũ illo, poſtquã reſurrexit à mortuis, &c.

4 Rationem deinceps horum omnium ſubdit domin⁹, declarans cur hæc eis prædicat, quãuis verba illa magis ad ſequentia, q̃ præcedentia ptineãt: & ait, Hæc loquutus ſum *Auguſt.* vobis, vt nõ ſcandalizemini. Hæc inquã quæ de perſecutio- *Gregor.* ne dixi vt odio mũdi aduerſum vos, prædicere vobis volui: quoniam quæ præuidentur iacula, minus feriunt. ne itaque perturbemini: ſiquidẽ ſpiritus ſanctus ille paracletus pacabit corda veſtra, dicente Pſal. Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalũ, ideoq́; & charitas per ſpiritũ *Pſal. 118.* ſanctum diffuſa eſt in cordibus diſcipulorũ, vt ſic multã pacem haberent in pectore bene cõfirmato, & immunes fierẽt ab omni offendiculo, Multumq́; proderat eis hęc admoni- *Rom. 5.* tio qua cõfirmare poterãt animum in omni bono aduerſus imminentes tentationes. Qũo Sapiẽs filium abeuntẽ ad cul- *Eccl.2.* tũ Dei ſtare iubet in iuſtitia & timore, atq; omnino animã ſuam parare ad tẽtationẽ. Et Chriſtus itaque quaſi in hæc verba diſcipulis loqui voluit, Si enim vobis teſtibus, tot tã-

taq́ue mirabilia feci, ſic paracletus quoque in vobis ſimilia faciet, nec tunc Iudæi ad meliora reducentur, nolite cõturbari, memores verbis quod locutus ſum vobis, quia nõ eſt diſcipulus ſuper magiſtrũ. ſequitur, Abſq; ſynagogis faciẽt
Luc. 6. vos. Graue & magnum hoc erat apud Iudæos, nõ inferius excommunicatione noſtra: vnde contẽptus quis erat omnibus, illudq́; in repulſa ſynagoga iã cœperũt Iudæi exercere
Ioan. 9. aduerſus chriſtianos. conuenerãt enim vt quiſquis Chriſtũ confiteretur, è ſynagoga eiiceretur, & multi ex principibus crediderunt in eum ſed propter phariſæos non cõfitebantur,
Ioan. 12. vt de ſynagoga non eiicerentur. dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei. Dices quantulũ hoc fuit eis, vt de ſynagogis Iudæorũ eiicerentur, cum alias non magnopere curabãt ingredi illas? Verũ ſane hoc eſt, nõ multũ laborabãt ſynagogas intrare ratiõe cæremoniarũ: attamẽ ipſis hoc ignominiæ dabatur & magno cõtẽptui tales
August. haberi ſe, qui indigni eſſent aliorũ cõuerſatiõe. Auguſtinus quoque altius quid hic inquirit, & dicit Chriſtũ hic prædixiſſe duritiam Iudæorum, qui accepturi non eſſent euangelium ſuum: & conſtantiam diſcipulorũ, quoniam fidem & Chriſtũ deſerturi nõ eſſent, vt ſic neceſſario velut auul-
Rom. 11. ſa ſynagoga ſit ab eccleſia: quoniã ſi & Iudæi credidiſſent, permanſiſſent vtique tanquam viui rami in oliua fructifera, factumq́ue eſſet corpus vnum ex ſynagoga & eccleſia, cum iam diuiſio facta ſit, duratura tantiſper, dum reliquiæ
Rom. 9. Iſraël ſalnæ fiant & conuertãtur ad Chriſtum. Iudæi itaq; non agnoſcentes iuſtitiam Dei, dum volebant ſuam ſtatuere iuſtitiã, apoſtolos Chriſti eiecerunt ex ſynagogis, quod
Rom. 10. quanto Deum immortalem, melius eis fuit, quam ſi permanſiſſent in iuſtitia Iudæorum? Hoc eſt quod de ipſis re-
Pſal. 88. gius propheta præuidit, quando dixit, In lumine vultus tui, lumine ſcilicet fidei, ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, in iuſtitia tua (ſuper iuſtitiã ſynagogæ) exaltabũtur, quoniam gloria virtutis eorũ tu es. ſic enim Chriſtus gloria & virtus eſt omniũ credentiũ. Et Iudæi hoc quidem modo abſque ſynagoga fecerunt apoſtolos: qui ſi omnes credidiſſent, ſynagoga quoque penes eccleſiã & in ipſa manſiſſet. Porro quid inter templũ & inter ſynagogam interſit alias explicabimus. Nunc hæc dicta ſufficiãt. Interim deprecemur dominũ pro oĩbus neceſſitatibus eccleſiæ, &c.

POSTE-

POSTERIOR HOMILIA
eiuſdem dominicæ.

CVM iam dominus multa diſcipulis ſuis enarraſſet de proditione Iudæ: de offenſione & fuga illorum omnium, de trina Petri negatione, iamq; videret animos eorum metu & anxietate perturbari, rurſus cõſolatus eſt ipſos, ſed ita, vt tamẽ ſubinde amara dulcibus cõmiſceret. Inter cætera ſpiritum ſanctum ſimul & ipſos teſtimonium ſibi daturos prædixit, ſed pro eo illos nihil accepturos, niſi eiectionem ex ſynagoga, quod cum ex minimis aliquid eſſet, addidit etiam hoc maius, Quia venit hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Quo nimirum hoc denunciare voluit, quia Iudæi Chriſtum non fuerant recepturi, à quo apoſtoli non erãt receſſuri, quaſi diceret, Tam multi in me credituri ſunt ſuper vos, vt etiam iſtorum repulſa ex ſynagogis, nil eos adiuuet, promoueat magis euangelij profectum, dum etiam in me credentes occident, totum id facturi quaſi ex zelo, ſed nõ ſecundũ ſcientiam. Sed & occidẽdo lapidandoq; Stephanũ, qualem habuerunt zelum Iudæi? Talem nimirum, quoniam legem habebant ex Deo per Moyſen, ſacrificia habebant & templũ, hæc omnia mordicus tueri atq; tenere volentes, cũ audiebant prædicationẽ chriſtianorũ ad deſtructionẽ & interitum illorũ tendere, factum eſt inde, vt ex zelo perſequerentur prædicatores eorum in mortẽ vſque, non excuſante tamen ipſos quocũque illo zelo quem habebant. Huiuſmodi perſecutor fuit & Paulus qui de ſeipſo ſcribit in hunc modum, Audiſtis enim cõuerſationem meã in Iudaiſmo, quoniam ſupra modũ perſequebar eccleſiam Dei, & expugnabã illam, & proficiebã in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos in genere meo, abundantius æmulator exiſtens paternarũ mearum traditionum. Sic fecerunt qui in concilio ſedebant aduerſus Chriſtũ, dicentes, Si ſic permittim⁹ & ſinimus illum viuere, venient Romani, & tollent à nobis ciuitatem & gentem, rati ſemper legem ſuam templum & ſacrificium manere debere. Et hoc eſt quod hic dominus dixit, quoniã putabunt obſequium ſe Deo præſtare. quaſi dicat, Eo vſq; atrocitatis prorumpent, vt ſacrificij vim in cæde veſtra poſitam putent. Ad hunc modum plures quàm quadraginta viri votum vouerunt. ſe nec mãducaturos nec bibituros antequam

Luc.20. *Ioan.16.* *Auguſti.* *Rom.10.* *Actu.7.* *Galat.1.* *Ioan.11.* *Cyrillus.* *Actu 25.* *Actu.9.*

Paulum occiderent: qui & ipſe antea literis acceptis Damaſcum profectus erat in hoc, vt quoſcunque huius viæ viros aut mulieres inueniret, vinctos adduceret in Hieruſalem.

2 Rationem porro temeritatis tantæ Iudæorum aſſignat, eo quòd crederent in hoc obſequium ſe præſtare Deo, & quia dicit dominus, non nouerunt patrem neque me. Hoc vos ergo, ait Chryſoſtomus, ſatis conſoletur, quod propter me & propter patrē hæc patiemini: ideoque & Deus perſecutionem illam propter nomen ſuum factam remunerabit: iuxta illud, Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniā ipſorum eſt regnū cœlorum, Beati eſtis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malū aduerſus vos mentientes ꝓpter me. Beatitudo hęc apoſtolis maximo ſemper fuit ſolatio in omni tribulatione, quoniā in omni Iudæorū perſecutione ſimul aliqua eorum cōcurrebat ignorantia. quamobrem & dominus dixit. quia nouerūt patrem neq; me: ſic & Paulus ait, Zelum habent, ſed non ſecundum ſcientiā. & hoc eſt quod ille de ſe ſcripſit, Qui prius blaſphemus fui, & perſecutor, & cōtumelioſus, ſed miſericordiam Dei cōſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate mea. Hæc ergo apoſtolorū fuit cōſolatio, ꝙ eos Iudæi perſequebantur ex ignorātia & errore, nō veritatis amore, ſed ex mero zelo erroris, quia nimiū à vera via errarunt. Id omne prædicere voluit & Chriſtus tanquā futurorum omnium preſcius, non vt ipſi inde metū cōciperent, ſed vt cum fierēt illa, memores eſſent, omnia ſibi antea à domino prædicta: ſicq; & admirarētur magis, & cōſtātiores fierent in fide. Quæ ſane ſumma tum apoſtolis, tum martyribus in omnibus ſuppliciis fuit conſolatio, ex iis verbis Chriſti nata: quorum fiducia magis cōfirmarentur auxilio & gratia Chriſti, quam perſequentiū crudelitate afficerentur.

Chryſoſto. *Matth. 5.* *Rom. 10.* *1. Tim. 1.*

3 Et hic iam quæſtio naſcitur, multa indigens explicatione, Quando hic dominus ipſe teſtimonium dedit illis qui apoſtolos occiderunt. quod arbitrati ſint obſequium ſe præſtare Deo, & ipſi ſine dubio grauiter peccarūt fundēdo ſanguinem innoxium: quanto magis nos miſeri peccamus, qui ſciēter malo animo multa flagitia perpetramus? Sic iam clamant noſtrates bono & pio affectu ſe omnia facere, abrogare miſſas, horas canonicas, dies anniuerſarios & feſtos ſanctorū abolere: hæc omnia in honorē Dei & gloria verbi ſui

ſancti

ſancti ſe facere clamant, & tamen nugæ merę ſunt. Amplius quærat aliquis pro Iudæis & tyrānis antiquis, atq; iſtis Neo chriſtianis, Cum ita ſit, vt vulgo fertur, Quicquid agunt ho mines, intentio iudicat omnes, ſicq; qualis eſt intentio, tale factum efficitur, & à fine omnia denominantur: finis autem hic bonus eſt, quia honor Dei, ergo & opus bonum, Quo fa cere videbitur iſtud Chriſti, Si oculus tuus ſimplex eſt, totū corpus lucidum erit. vbi nomine oculi, intētio ſignificatur. Nec dubium eſt inter chriſtianos fieri, quæ ſola intentione bona excuſantur. Ad hæc reſpondens, dico aliud eſſe, inten- tionem rectam, & aliud, bonam habere: eo q in bona inten tione error ſe intrincare facile poteſt, qui illam corrūpat: & licet ea ex fine ſit bona, tamen aliæ adhuc circunſtantiæ infi- cere ipſam poſſunt, vt minus bona. Recta autem intētio eſt volūtatis noſtræ operatio, qua illa vero modo & medio ten dit in bonum. Sequitur inde, fieri poſſe vt ſi finis per ſe bo- nus, nō vero modo intendatur, opus bonum nō ſit, neq; in- tentio recta. ſicut enim opus in ſe malū ex fine bono bonum non fit, vt ſi quis furetur, vt habeat vnde det eleemoſynas, vbi locum habet iſtud Paulinum, Non decet facere mala vt eueniant bona: ita hic quantūuis fine bono exiſtente, ſi me- dia bona non ſint, opus nihilo melius efficitur. Eo pertinet quòd ſuprà de Iudæis adduximus ex Paulo, Zelum habent, ſed nō ſecundum ſcientiam. Et error itaque & inſcitia per- dit opus, dicente domino per prophetam, Propterea capti- uus ductus eſt populus meus, quia nō habuit ſcientiam. Sic iam de Neochriſtianis dici poſſet, qui vere forti vinculo blaſ phemiæ & hęreſeos conſtricti tenentur à diabolo, quamob- rem? quia intelligentiā veram & cognitionem non habent. Cōclude itaque & nota peculiariter, intentionē non idcirco eſſe bonam, quia proponit ſibi finem bonum. ¶ Cōſtat ita- que, finē ſolum nō ſufficere. quid igitur reliquum? idipſum iam iam cōſyderemus oportet. & dicamus defectum hic eſſe & virium in ignorantia ſiue errore, quanuis & hic ſolus ſa- tis non faciat. Hoc declaremus, Iudæi ſi ſciſſent fidem apo- ſtolorum rectam fuiſſe, non perſecuti eos eſſent vſq; in mor tē: Neochriſtiani quoq; ſi noſſent idipſum, quod faciūt te- mere in imaginibus ſanctis, miſſis, & ſacramentis impugnā- dis, eſſe peccatum, plures eorū abſtinerent. Ecce igitur quo- modo error cōcurrit & ignorantia. Error autem hic nō ſatis

Matth. 6.

Intentio.

Roma. 3.

Rom. 10.

Eſa. 5.

Auguſti. eſt ad contemnendũ, cum dicat Hieronymus & poſt eũ Au
Hierony. guſtinus, Errare poſſum, hæreticus eſſe non poſſum. ſic Cy-
de viris il- prianus martyr errauit circa baptiſmum hæreticorum, Pa-
luſtr. & pias, Irenæus, Victorinus, Siſibutus rex catholicus cogens
Picus cõ- Iudæos ad baptiſmum, & alij complures, quibus tamen nec
clu. 7. apo error fuit pernicioſus, neq; opus ideo deterius redditũ, quã-
logiæ. do non acceſſit pertinax aſſenſus voluntatis. Hæc enim duo ſunt, quæ demum faciunt hæreticum, error in intellectu, & pertinax erroris defenſio in voluntate. Et ecce quidẽ pertinaciam iſtam graue peccatum, ex illo liquet, quod dixit do-
Ioan. 15. minus, Si nõ veniſſem & locutus eis nõ fuiſſem, peccatũ non haberent. Nũc autẽ excuſationẽ non habent de peccato ſuo. Ecce quomodo peccatũ eorum affectus ille pertinax & perſeuerans in malo animas diiudicat. Radix tamẽ & origo prima omnium, quotquot vnquam errarunt, eſt inordinata cõcupiſcentia vel infecta & vitiata voluntas, puta odio, timo-
Auguſti. re, amore, auaritia, &c. Approbare enim, vt ait Auguſtinus falſa pro veris, non eſt natura hominis inſtituti, ſed pœna damnati. ¶ Pertinax vero habendus eſt quiſquis errorem ſemel & prælibatum & conceptum deſerere nõ vult, neque ſtudioſe veritatẽ indagat, neq; oſtenſam ſibi aſſumit, neque peritis hominibus opinionẽ illius falſam declarantibus credere & aſſentiri vult. Quiſquis itaq; ſuo tantũ innixus capi-
Prouer. 3. ti, ſuæ tantum confidit ſapientiæ, is vere pertinax eſt: & ſic
Gerſon. docendus, vt ait Gerſon, nõ eſt, qui mauult ſuum errorẽ defendere q̃ corrigere. ¶ Hinc patet q̃ exitialis & cõtagioſus ſit morbus, planeq; inſanabilis huiuſmodi pertinacia, quoniam hic ſemper damnabilis cõcurrit præſumptio & ſuperbia temeritas. Væ igitur eccleſiæ, quam tale caput inſanum ſcilicet & pertinax regit, vbi oportet omnia perturbari. Re-
Tit. 3. cte nimirum & prudenter dixit Paulus, Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundã correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt & delinquit, cum ſit proprio iudicio cõdemnatus. Etiam inde ratio peti poteſt, cur hæreſis alicuius authores conuerti ſolent raro ad fidem verã peruerſi enim ſunt, & plerũque vbi reuocarint errores ſuos ex
De conſe. animo tamẽ id nõ fecerũt. Sic Pelagius reuocauit in cõcilio
diſtin. 8. Mileuitano in Aphrica, ſed parũ promouit, quia non multo
ego Be- poſt in multis articulis relapſus eſt in lutũ hæreſis ſuæ, perinde
renga. ac ad vomitũ canis. Berengarius, qui idẽ olim ſenſit, quod

in fœlici

infœlici hoc noſtro ſeculo Zuinglius & Oecolampadius,nõ eſſe in ſacramento altaris verum Chriſti corpus, in publico concilio errorem ſuum reuocauit coram Pontifice ſummo Nicolao: neque tamen remāſit, ſed bis vocatus,toties etiam recidit in errores,vt teſtatur epiſcopus Roffenſis. Hieronymus Pragenſis, Ioannis Huſs comes & aſſecla, non reuocauit tantum,ſed & plane abiurauit hæreſim: rurſusq́; in illam relapſus, quanuis ad aſylum ſuum feſtinaret Boemiam in itinere tamen à Ioanne duce Bauariæ apud ciuitatem Hirſau captus, atque deinceps in cõcilio Conſtantienſi combuſtus eſt. Non deſunt iam ex Neochriſtianis quidam, qui reuocata & abiurata hæreſi ſua,plerũque tamẽ perfidi reciderunt in cœnum hæreticum.& in eo diu prouoluti,à principibus tamen ſuæ factionis & fidei in cancellarios, conſiliarios & epiſcopos electi ſunt. O quàm dignũ patella coperculum. 6 Quãdo itaq; error eſt in intellectu, & pertinacia in voluntate, ſequitur, quòd quanquam in rebus ambiguis proteſtatio generalis etiam ſub cõditione facta, tamen in articulis fidei vel rebus iam olim ab eccleſia conſtitutis, proteſtatio talis non ſolum non releuat facientem,ſed etiam ſuſpectum magis facit, vt cum iam Neochriſtiani clamant, Nouit Deus quod ſi ſcirem veritatem hãc eſſe, vltro crederem corde ad iuſtitiam, & ore cõfiterer ad ſalutem. Quoniã ſimul cum tali proteſtatione,infidelitas, offendiculum & ſuperbia conſiſtunt. non minus igitur facit aut iuuat,quàm ſi quis peccatum abſolute commiſſum ſub cõditione confiteretur,cum tamen iuxta conſtitutionem Calixti, manifeſtata peccata nõ ſint occulta correctione purganda. Id enim ſi liceret, nullus vnquam fuiſſet hæreticus, cum omnes dicant ſe chriſtianos eſſe,nec quicquam ſe malle quàm catholicos haberi,facileq́; informationem ſuſcipere, modo certũ habeãt, eam quam tuentur opinionem,fidei & Deo aduerſari. Hoc quotquot vnquam fuerunt hæretici omnes dixerũt, ſed nequicquam. Quin potius hic locum habet iſtud vulgi, Simulata æquitas eſt duplex iniquitas. Sic Iudęi perſecutione ſua putarunt obſequium ſe præſtare Deo, ſic de ſe Paulus iudicat ad Galatas ſcribens, rationemq́; reddit ad Timotheum. ſic de aliis quoque Iudæis ſentit ille, vt ſuprà citauimus. Sic Iudæis dixit Petrus in templo, Nunc ſcio quia per ignorantiam feciſtis vos, ſicut & principes veſtri. Chriſtus quoque

Roffen. *Gerſon.* *Rom.10.* *De pœni. & remiſ. c.1.* *Ioan.16.* *Galat.1.* *1.Timo.1.* *Rom.10.* *Actu.3.* *Luc.23.* *Auguſti.*

pro eis orabat in hunc modum. Pater, dimitte eis, quia neſciunt quid faciunt. Si enim peccatum non haberent, Chriſtus pro eis non rogaret, vt dimitteretur peccatum. Sic Stephanus etiam lapidantes ſe dixit neſcire quid facerent. Atqui nociua eſt ignorātia huiuſmodi & damnabilis, & in hæreticis multum malitioſa: quoniā quiſquis ſic ignorat, etiam ignorabitur. ſic igitur inſcitia ſua noſtrates peccant hæreti-
1. Cor. 4. ci, vt de eis merito dictum videri queat illud Pſalm. Ne-
Pſal. 81. ſcierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant.

¶ Admonendi quoque hic mihi eſtis eius diſcriminis, quod
Auguſt. Auguſtinus inter hæreticum ponit ſcientem & ignorātem. Neque enim ſic accipiendum eſt, quaſi hæreticis ſciat ſe eſſe hæreticum: ſed is demū ſciens dicitur hæreticus, qui ſcit opinionem ſuam contrariam eſſe ſanctionibus eccleſiæ catholicæ, vt quando iam Lutherani interceſſionem ſanctorū eludunt, ſcientes errorem hunc eſſe Vigilantij, iam olim à ſan-
Hierony. cto Hierony. & eccleſia refutatum: & cum liberū hominis negant arbitrium, quæ hæreſis eſt inueterata Manichæorum ab Auguſtino confutata. Quiſquis in hunc modum articulum ab eccleſia cōdemnatum & pro hęretico declaratū tuetur, ipſo facto ſciens eſt hæreticus. Sic Papa Gelaſius dicit,
24. q. 1. Maiores noſtri diuina inſpiratione cernētes neceſſario pre-
& ca. Maiores. cauerunt, vt quòd contra vnumquāque hæreſim coacta ſemel ſynodus, pro fidei cōmunione & veritate catholica atque apoſtolica promulgaſſet, nō ſinerent nouis poſthac retractationibus mutilari: ſed authore cuiuſlibet inſaniæ ac pariter errore damnato, ſufficere iudicauerunt, vt quiſquis aliquando huius erroris communicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus. Similiter ſciens eſt hæreticus, qui libros ab eccleſia receptos, reiicit, vt iam Lutherus epiſtolam Iacobi, Zuinglius Apocalypſim Ioannis, Oecolampadius etiam Machabæos ex canone exploſit.

7 Ex prędictis ſequitur, ſatis nō eſſe ad excuſationem erroris, ſi quis paratum ſe clamitet ad emendationem. cōmunis enim hæc eſt hæreticorum proteſtatio, & cum primum ad correctionem ventum eſt, reſiliunt, ſuperbiunt, tumul-
Euaſiōes hæreticorum. tuantur. Quòd ſi ſancti patres eis afferantur teſtes, clamant eos quoque homines fuiſſe. Sin citentur canones, obganniūt ſtatim frigida hæc eſſe decreta. Si eligendi ſorte ſunt iudices recuſant ſubito, dicentes, Verbū Dei non ferre iudicem.

Quòd

Quòd ſi allegentur concilia, clamitant ea ſæpius erraſſe. Atqui è ſacris literis etiam ſi afferatur aliquid, & has ſuo ingenio tractant, ſuamque tantum expoſitionem ratam haberi volunt, contradicente etiam vniuerſa eccleſia iam inde à temporibus apoſtolorum. Hæ nimirum ſunt iſtæ foueæ, in quas ſeſe intrudunt vulpeculæ noſtræ, demolientes vineam eccleſiæ Chriſti. Atque ideo Papa Stephanus monet, hæreticis dicentibus paratos ſe eſſe ad emendationem, credendum non eſſe, & tum maxime, cum contraria ipſi ſibi docent: nanque id vbi primum faciunt, apoſtatæ fiunt. & hoc eſt illud Innocētij, Qui negat catholicam veritatem, quum prius agnouit eſſe catholicam, peior eſt infideli. Quid multa? Quicunque dum errat, legitime ab ordinario ſuo iudice, iuxta formam iuris correptus non deſiſtit, neque emendatur: iamiam pertinax eſt, & in veteri teſtamento olim capitis reus fuiſſet, ſicuti nunc Neochriſtiani à ſummo pontifice condemnati ſunt. Ecce autem ſic præcepit dominus, Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas videris verba variari: ſurge & aſcende ad locum quem elegerit dominus Deus tuus, venieſque ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quęreſque ab eis qui indicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quodcunque dixerint qui præſunt loco, quem elegerit dominus, & docuerint te iuxta legem eius: ſequeriſque ſententiam eorum, neque declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille: & auferes malum de Iſraël, cunctuſque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.

Inno. quidā. de ap.

Deut. 17.

¶ Ecce q̃ ſerio & grauiter iam olim in ſynagoga Iudæorum dominus finale iudicium cōſtituit penes ſummū ſacerdotem in omnibus reb⁹ dubiis, dictata etiā pœna & ſupplicio mortis inobediētibus. Quis iā ſtolidus adeo eſſe poterit, vt dicat Chriſtum eccleſiā, quā ſanguine ſuo redemerat, nō etiā tali iudice, publico omnium dubiorum directore, præmuniuiſſe qui nihilo inferiorem haberet poteſtatem iſto legali ſacerdote? Profecto enim niſi id ita eſſet, male proſpectum foret eccleſiæ, ſi quādo quid ambiguitatis in illa exurgeret.

Ephe. 5.

Hinc illæ lachrymæ, hinc iſtud malum, quod Neochriſtiani nullũ tollerare volunt iudicem, niſi ipſam ſcripturam. Et pulchre ſane, atq; ad pertinaciã & temeritatẽ cõmodiſsime, quoniã illa hic iacet, nec quenquam remordet etiã morſa & indigne tractata non abſimilis AEſopico iſti Ranarũ regi, vt illi eam diſcerpunt, laniant, miſeriisq; diripiunt modis.

8 Manifeſta itaq; hæc pertinacia eſt cum quis in fide errans, ſubiicere ſe non vult emendationi eorum, quorum intereſt. Et quid mirum? quàm diu enim malũ operatur, odit lucem, nec venit ad illam, ne forte opera eius arguantur. Sic Leo, inquit, præclare quidẽ & ſuo more grauiter, Quid iniquius quàm impia ſapere, & doctoribus nõ credere? Sed in hanc inſipientiam cadunt, qui nec ad veritatem agnoſcendam aliquo impediuntur obſtaculo, nec ad propheticas voces, nec apoſtolicas literas, nec ad euangeliſtas authoritates, ſed ad ſemetipſos recurrũt. ¶ Et ſic quiſquis eo inſaniæ demergitur, vt plus ſibi vni quàm toti mũdo & tribuat & credat, manifeſte pertinax eſt. Gerſon extollit iſtud eximium Climachi & nobile dictum: Qui ſibi dux eſſe vult, ſpreto duce proprio, non iam indiget dæmone tentante, quia ipſe ſibi factus eſt demon. Manifeſtam tamen iſtam pertinaciam auget, cum quis ad tuendum errorem ſuum alios quoq; iuſſu, minis, promiſsis, prece & precio inducere conatur: quoniam euidens hoc eſt argumentum, illum, inſtitutum cœptumq́ue ſuum errorem irrefragabiliter defenſurum. Quicunque enim cum Chriſto non eſt, contra eum eſt, & qui cum eo non colligit, diſpergit. Cuiuſmodi iam, prohdolor, plurimi ſunt ex ciuitatibus & nationibus qui diſpergunt, eo quòd de numero ſunt illorum, qui execrabiliter reſiſtunt veritati, non ſecus ac Iamnes & Mambres reſtiterunt Moyſi. Verum proculdubio illis eueniet iuxta illud verbum apoſtoli. Reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, ſed vltra non proficient. Inſaniant itaque, ſæuiant & tumultuẽtur iam Neochriſtiani vt lubet. permittit enim hoc eis Deus ad tempus. Attamen ad huc tandem ſuccumbent, & ſtultitia ipſorum innoteſcet omnibus. Veniet nanq; tempus, quando implebitur in contemptoribus eccleſiæ iſta prophetia Chriſti dicentis: Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomæ & Gomorrhæ in die iudicij quàm tali ciuitati. Vis ſcire fundamentum impudẽtis adeo & ſtolidæ ſæuitiæ

Ioan. 3. *24. q. 3. Quid iniq.* *Gerſon.* *Luc. 11.* *2. Tim. 3.* *Matt. 10.*

ſæuitiæ potentum iſtorum, aduerſus eccleſiam tumultuantium? En vno verbo tibi, Superbia eſt. Et ad hoc pulchrum ecce & notabile dictum Hieronymi ſuper Abdiā: Tumor hæreticæ mentis confidentium in myſteriis & ſecretis ſuis, & quantum in ipſis eſt, repromittentium ſibi regnum cœlorum. & quod Dauid inquit, Poſuerūt in cœlum os ſuum, & lingua eorum tranſiit in terra: & ſicut Abdias inquit, Superbia cordis tui extulit te. Subſcribit Hieronym.*, Quis hęreticorum non in ſuperbiam extollitur, eccleſiæ ſimplicitatem paruipendens? Sic quod imagines ſanctorum veneratur eccleſia, Caroſtaldius quid vocat, obſecro? ſimplicitatem. Quod miſſam ſacrificium eſſe pie credit eccleſia, quid ſentit Lutherus eſſe? ſimplicitatem. Quod verum Chriſti corpus ſub ſpecie panis in euchariſtia eſſe ſancte credit eccleſia, quid ad hoc quondam Zuinglius? ſimplicitatem eſſe contendit, admirabundus nos perſuaderi etiam à Chriſto potuiſſe in re tam non poſsibili. Horreo plura dicere ſuper blaſphemiis tantis, quas iſti tamen claudi, vno ſtantes pede profundunt elati & inſolentes, volunt diuinæ omnipotentiæ metam ponere & obſtacula, imperiti ſcripturarum, & virtutis diuinæ ignari. Porro tam obſtinati & indurati plerunque redduntur hæretici, vt conſtantiores magiſque obfirmato animo ſæpe ſint etiam ad mortem pro erroribus ſuis obeundam, quàm multi fideles pro fidei catholicæ veritate, neque deſunt exempla hæreticorum, qui velut tripudiantes cum ad ſupplicium ducerentur, cecinerint: Homo Dei ducebatur, aut ſimile quiddam. Quòd ſi autem hęreticorum mortem & cædem ſanctorum conferamus ſuppliciis, plurimum ſane videbimus diſcriminis, nō eo ſtatim, quòd pretioſa eſt mors illorum, hęreticorum vero interitus ſempiternus eſt & execrabilis, ſed etiam ratione gaudij ac voluntatis moriēdi, qua de re iam diximus. Nam quod exultant hæretici ad mortem properantes, gaudium tantum eſt beluinum quoddā & furioſum, efferum, planeq; inſanum, deſperatione plenum & vana opinione, expers omnis dulcedinis & gaudij ſpiritalis. neq; aliter faciūt quàm latrones quidam aut principum ac patriæ proditores, aut ciuitatum hoſtes, geſtiētes etiam, cum ſint iam morti proximi. Longe aliter autem ſe habet lætitia ſanctorum martyrum, quæ in charitate Dei eſt radicata, nō cōtumax, ſed benigna, patiens,

Hieron.
Pſal. 72.
Abdiæ 1.
Mat. 12.
Pſal. 115.

ſuauis, plena ſpei & fiduciæ: planeq́; talis, quæ ſuauiter intus animum ſolatur & recreat ſpiritum, exterius vero etiam dolorem corporis minuit. Hæc itaq; diuerſitas eſt martyrum diaboli, & eccleſię, qua de re aliàs plura. vide Gerſonẽ. *Gerſon.*

9 Quàm vulgare, tam verum eſt illud, Nulla calamitas ſola. ſemper enim abyſſus abyſſum inuocat. atque ideo non ſinit Deus quęquam tam abominabile peccatum & crimen hęreſeos incurrere, niſi plura concurrant ſimul, puta ſuperbia, ignorantia, negligentia, puſillanimitas, philautia & multæ inordinatæ affectiones mentis. Vt igitur quilibet catholicus poſsit ſe facile ab incurſu iſtiuſmodi luporum pręmunire, ſimulq́; cõſyderare ſtupenda iudicia Dei: age breuiter iam expediamus, vnde fiat quod ſinit Deus aliquem cadere in tam abominabile ſcelus hęreſeos. 1 Et primo ſtatim loco ſe offert ignorantia eorum, quæ captu intellectus hominis aſſequi poſſet. id ita intellige, Cum primum aliquis eo temeritatis peruenerit, vt iam ſibi videatur ſapientiſsimus: conetur etiam illa diiudicare, quæcũque fiunt in eccleſia, & iam de emẽdatione ſingulorum cogitet, ad huiuſmodi inſolentiam & ſuperbiam, planeq́ue veſanã philautiam vbi quis peruenerit, viſus iam ſibi intelligere omnia, ſe ſapere ſolum nihilq́; faciat quicquid omnibus retroactis ſeculis ſit actum in eccleſia: hæc nimirum horrenda & plus quàm Luciferiana eſt ſuperbia Neochriſtianorum. Aut quis non extremam temeritatẽ, neſcio dicam magis an ſtoliditatem, æſtimet, ſi quis ſic dicat, In hac ciuitate N. ſunt ſenatores, ſunt conſules quidam, ſed ætate ac prudentia non item valentes. ij tantam ſibi arrogant ſapientiam, vt maiores ſuos omnes (qui tamen homines fuerunt prudẽtiſsimi) longo interuallo multisq́ue paraſanguis poſt ſe relinquant, vt imo prę ſe eccleſiã catholicam totam ſpernant, contemnãt, calumnientur, Vnde hæc omnia? quoniã intellectus ſui capacitatẽ probe ſatis dimenſi non ſunt, ita vt non norint quantum capiat. nam de intellectus noſtri imbecilitate tota vndiq; plena eſt ſcriptura. Ecce enim magnus ille & præclar⁹ propheta clamauit ad dominũ, A A A domine, neſcio loqui. Et iſti ſcioli ſenatorculi, belluli ſcilicet conſiliarij, qui cõſilij ſui modum ignorant ipſi, ſtatim ſciunt omnia, verentur neminem, norunt quid myſteriorum cõcluſum ſit in cœleſtibus, quoniam in hoc Paulum ſuperant, quod in quartum etiam cœlum perruperunt

Cur Deus ſinit homines cadere in hæreſim

Hiere. 1.

ruperunt vltra illum. Vah vah dementiã hominum. Vah faſtum & dolos diaboli, qui pro ſapientiſsimis habitos ad tantam redigit inſaniam. Sed quãdo tanta eis tum ciuilitas cum conſiliorum peritia inſit, vnde fit vt ignorent iſtud Socratis. Hoc ſcio quod neſcio? Vere hic menſurã nouit intelligentię ſuæ & capacitatẽ, loquens vtique hoc nõ de ciuilibus rebus, quarum erat periti ſsimus, ſed de cœleſtibus. Hoc etiam eſt quod Bernardus dicit, Non eſt nihil, te ſcire, te nihil ſcire. Nimium inſiſto, quãuis id exigat materia, vos tamen cum ſitis catholici, iſtis monitis non multum indigetis: & apud quos opus eſſet hæc dicere, non audiunt illa, quoniã obicem poſuerunt iam olim ſpiritui ſancto: moreque Turcico non ferunt aduerſus errores ſuos quicquam prædicari: imo vt ſuperent Turcas impietate ſua, miſſas quoq; celebrari apud ſe nõ ſinunt. Hi itaque iſti ſunt homines licentioſi, qui cum licentia cupiunt intrare infernum. Diabolus enim eſt protector eorũ. O domine Ieſu Chriſte, ne ſinas obſecro illos ſic perire, quin potius illumina vultum tuum ſuper eos, neque permittere ipſos in tanta ſuperbia demerſos interire. Non fuit animus eouſque extendere materiam illam, ſed huc me impulit zelus domini, & ſalus veſtra omniumque qui miſere adeò nunc à crudeliſsimis iſtis tyrannis opprimuntur & coguntur aduerſus Dei, pontificum, Imperatorũ ipſiusque adeò naturæ leges, ad obſeruandas illorum perditiſsimas conſtitutiones. Nunc breuiter percurramus quæ reſtant. *Laertius.* *Bernar.*

10 Ex multis quæ annumerari poſſent, neque nullla nec poſtrema hæc quoque cauſa eſt, quoniam intellectum ſuum quem à vera fide auocant, ad errores iſtos conuertunt, ita ſubmerſi in illis, vt quicquid contrarium ſapit, etiam audire nolint: iuxta iſtud Sapientis, Stultus non recipit verba ſapientiæ, niſi ea dixeris quæ verſantur in corde eius. ſicut enim non poteſt videre homo quæ retro eum ſunt, ita hæretici vbi ſemel à fide auerſi fuerint, retroſpicere non poſſunt ad fidei veritatem, tantum in ea quam cœperunt ingredi, ſemita ſpinoſa errorũ pergunt: neque aliud aut vident, aut cõſyderant, ſicut Dauid inquit, Verba oris eius iniquitas & dolus, noluit intelligere vt bene ageret. Quid quod etiamſi miracula operetur Deus, cuiuſmodi exhibita ſunt plurima aduerſus Lutheranos, tunc quoque recuſant credere? Quid quod nec ſcripturas, nec rationes ſolidas patrum accipiunt, *Prou.18.* *Pſal.35.*

nec doctorem aliquem legunt? aut ſi qui ſunt, qui legunt, qui tamen ſunt paucisſimi, ij quoque non eo legunt animo, vt inde veritatem colligant, ſed tãtum tenebrarum ſuarum caligine, illa quoque probata ſanctorum patrum ſcripta of-

*Pſal.*18. fuſcant: ſicque eis fit, quod prædixit Dauid, Neſcierunt, ne-

*Eſa.*44. que intellexerunt, in tenebris ambulãt. & iſtud quod Eſaias ait, Neque vident, nec intelligunt, vt confundantur.

3 Ratio tertia aſsignari poteſt, tum ſublimitas credendorum, tum ruditas intellectus humani. Quomodo Capharnaitis obtuſior eſt intellectus, quàm vt percipiant credántque, diuina potentia corpus vnum in diuerſis eſſe locis poſſe. Sic etiam accidentia panis ſine ſubiecto in ſacramento eſſe renuunt Lutherani, nolentes credere iſtud Pauli, captiuandum eſſe intellectum noſtrum ad obſequium Christi.

2.*Cor.*10. O quàm hic currus, quod aiunt, bouem trahit, cum oporteat prius credere quàm intelligere: iuxta illud Chriſti ad

*Ioan.*11. Martham, Si credideris, videbis gloriam Dei. Iſtis autem,

*Eſa.*7. qui cum ante fidem cupiunt intelligere, dici poteſt illud Eſaiæ, Niſi credideritis, non intelligetis. (ſecundũ ſeptuaginta, & ita legit Auguſtinus) Quicunque autem vere pij ſunt chriſtiani, intellectum ſuum eleuant lumine fidei vltra naturam & vires illius, atque admirandi & attoniti ſtupent o-

Auguſti. mnipotentiam Dei. Hoc eſt quod Auguſtinus dicit, Deus lumen eſt, ſed pectorum & animarum, non corporum. lumen hoc quiſquis non videt, ſimilis eſt caliganti in ſole.

4 Magna quoque eius rei cauſa eſt negligentia inquirendi auxilij diuini, & ſocordia credendi. fides enim non ex natura, ſed donum Dei eſt. atque ideo nos quoque decet ni-

*Aug.li.*1. mium non tribuere ſapientiæ noſtræ, ſed deprecari domi-

*retra.c.*23 num pro incorrupta fidei integritate, & clamare, En credi-

Marc. 9. mus domine, tu modo adiuua incredulitatem noſtram. Et

*Luc.*17. iterum, Domine, adauge nobis fidem. Expreſsit hoc quoq;

Ephe. 2. Paulus, dicens, Gratis ſaluati eſtis per fidem, non ex vobis, quia donum Dei eſt. Noſtrates autem Neochriſtiani nouellis quotidie chartis infident, atque ex ſeipſis indies nouam fidem excogitant, nihil minus facientes, quàm vt illam petãt

Pſal. 115. à Deo. Errant igitur, & cum aliàs omnis homo ſit mendax, ipſi fiunt mendacisſimi. Veſpertiliones tantum ſunt hæretici, & vlulæ, noctu tantum circunuolitãt, nec vnquam ad ſolem perueniunt iuſtitiæ, dum magis amplectuntur rancidos

hæreti-

hæreticorũ commẽtariolos, quã iuſta ſanctorũ patrum volumina. Nõne enim ſic eſt? magis placebis Neochriſtiano alicui, vel corroſum illi afferens libellum Vuiclephi, Roclzenzani, Huſsij & ſimiliũ, quàm ſi recens inuentũ, & antehac nunquã viſum ei afferas librũ Auguſtini, Chryſoſtomi, Cyrilli, aut Ambroſij. Quæ ſumma & execrãda eſt abominatio, talis plane, vt de ea locutus eſt dominus, dicẽs, Lux venit in mundũ, & magis dilexerũt homines tenebras quam lucẽ. Quid itaque reliquum, niſi vt tandem perueniant ad principem tenebrarũ in æternam damnationem?

11 Iamiam animus erat vela contrahere: & ecce plures ſe mihi offerunt rationes, quas etiã oportet euoluere, & quinta quidem eſt, obex peccati. ſicut enim qui male videt, manu contegit oculos, ne offendant eum radij ſolis: ita & peccatum ſiue confuſio eſt circa peccatum in multis, qui ideo ſolem iuſtitiæ videre non poſſunt, iuxta illud Iob, Rebelles fuerunt lumini, neſcierũt vias eius, nec reuerſi ſunt per ſemitas eius. Eaque eſt peccatorum conditio, vt qui vnũ fecit, ad plura prolabatur. ſicque qui in ſordibus eſt, obſordeſcat adhuc. ſic multi iam homines perditæ leuitatis, facilius ad hæreſim prolabuntur: quod ante & peccatis plurimis onuſtam humeris geſtãt ſarcinã, & cõfuſione velut veſtimẽto amicti circumeunt. ſic filij ſacerdotũ & monachorum plerunque ad hæreſes prolabuntur vſurariorũ. ¶ Huc pertinet quod inter hæreticos impune licet peccare quibuſlibet, nec aliqua eſt bonę diſciplinæ ratio. neq; enim refert apud eos, ieiunet ne aliquis an oret, an feſtũ diẽ ſancte trãſigat: nec quicquã intereſt num cõfiteatur, num offerat, nũ audiat miſſas. libere licet carnibus veſci, dũ volũt & habẽt, proceſsiones nõ obſeruant, lumina nõ accẽdunt, neq; dies anniuerſarios celebrãt. Ecquid hoc ordine facilius? quid hac ſemita ad gehẽnam tritius? nã ſi ad cœlũ tẽditis, ad illã anguſtam Chriſti viã quantocyus properate. Nõne putatis adulteræ placere hoc cũ audit ſibi nõ eſſe confitendũ? an nõ ſic audet quod alias vitaret? Nõnne monachis & veſtalibus arrideat, dũ audiũt licere ſibi ſecundũ carnem viuere, dum prædicatores eorum bis ſtulti & ter mali obganniunt, id ita recte fieri, & à Papiſtis, quos vocãt, immerito prohibitum? Iſti ſcilicet ſunt, de quibus Hieremias, Sanabant, inquit, cõtritiones filiæ populi mei ad ignominiã, dicẽtes, pax pax, cũ

Iob 24. *Apoc. 22.* *Mat. 7.* *Hiere. 8.*

non eſſet pax. Iſti etiã ſunt prophetæ mendaces, de quorum improbitate cõqueſtus apud prophetã dominus, dixit, Deceperũt populũ meum, dicẽtes, pax pax, & non eſt pax. pariete liniebãt luto abſq; paleis. Et deinceps velut viuis coloribus aptiſsimoq; penicillo depingit propheta Neochriſtianorũ prædicatores dicens, Væ qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus, & faciũt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis, ad capiendas animas. & cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorũ. Et violabant me ad populum meũ, propter pugillum hordei & fragmentũ panis, vt interficerẽt animas quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mentiẽtes populo meo, credent mendacijs. Et Gregorius, Quiſquis ergo male agentibus adulatur, puluillũ ſub capite vel cubito iacẽtis ponit: vt qui corripi pro culpa debuerat, in ea fultus laudibus, molliter quieſcat. Ad hũc modum prædicatores iſti carnis, homines attrahunt, dũ eis omnẽ vitiorũ colluuiẽ libere permittũt, dum miſſas & vigilias explodũt, ieiunia & cõfeſsionem etiam in exiliũ relegant. Væ autẽ iſtis qui dicunt malũ bonum, & bonũ malum: qui ponũt tenebras lucem, & lucẽ tenebras: qui ponunt dulce amarũ, & amarũ dulce. Væ vobis qui ſapiẽtes eſtis in oculis veſtris, & apud voſmetipſos prudẽtes. Aut potuiſſet ne propheta magis proprie depingere ſceleratã iſtorũ malignitatẽ, qui execrabiles ſunt omnino, iuxta illud Salomonis, Qui dicunt impio, iuſtꝰ es, maledicẽt eis populi & deteſtabuntur eos tribus: qui arguunt eum, laudabuntur, & ſuper ipſos veniet benedictio. Certe magna iſtorum errorum cauſa ſita eſt in peruerſis prædicatoribus, de quibus Paulus, Inquinatæ ſunt eorum mens & conſcientia. Cõfitentur ſe noſſe Deũ, factis autẽ negãt, cum ſint abominati & increduli, & ad omne opus bonum reprobi. ¶ Multa dici poſſent de flagitiis & ſceleribus Neochriſtianorum, ſed nunc mitto. Miror tantum auditorum illorum ſtupiditatẽ, quos ſane vel nõ ſatis bonos vel minus prudentes eſſe oportet, qđ dum audiunt prędicatorum ſuorum inſtabilitatẽ, inconſtantiam, & pugnantiſsimam contrarietatẽ: tamen pertinaciter adeo ipſis credunt & adhærent nõ credituri tantũ vel Auguſtino vel Chryſoſtomo, etiã ſi viuos audirent. Verùm non poſſunt iſti quicquam conſtans & firmum efficere, quia impius opus facit inſtabile.

Ezec. 13. *Gre. 18. Moral. cap. 3.* *Eſa. 5.* *Pro. 24.* *Tit. 1.* *Sap. 11.*

12 Ad extremum coronidis loco iubet rationes adhuc tres annectere, & ſeptima quidẽ ſuperbia eſt & huiuſmodi philautia, vt ipſi ſibi placeant homines. ſic Hieronymus in multis locis matrẽ hæreſum facit ſuperbiam. Hoc eſt quod propheta dicit, Arrogantia tua decepit te, & ſuperbia cordis tui. Addit Gloſſa, Quilibet hæreticus arrogãter nimiũ de ſe prædicat, quoniam ſuperbia facit hæreticum, nõ ignorantia. & Bernardus ait, Superbo oculo veritas non videtur, ſed ſyncero. ¶ Non inferiorem porro ſuperbia efficaciam hic habet auaritia, Sic enim Sapiens dicit, Auaro nihil eſſe ſceleſtius, quoniam & animam ſuam venalem habet, & in vita ſua proiecit intima ſua. Aut cur putatis multos etiã præclaros viros, Lutheranos & Zuinglianos fieri, niſi quod vident opulenta ibi aliquot cœnobia diripi, cenſus vi occupari, decimas, anniuerſaria & fraternitates abrogari, indeq; ſperant quæſtum? neque adeo tamen illi inhiant, vt negligant eccleſiam, prouident enim ei de tribus aut quatuor etiam ſcilicet bonis (ita coram plebe pollicẽtur) & doctiſſimis prædicatoribus, de quorum ſalario quicquid reliquũ eſt, quæris in quẽ cõuertatur? inepte, id totum in publicam & diuitem arcam congeritur, ſane in arcam diuitem, vnde nihil ſperandum ſit pauperibus, quorum ſolo prætextu cæteri interim fiunt opulentiſſimi, dum iſtis algere & eſurire licet fortiter. præclare enim hic agitur, quia quanuis ſancti contemnantur, interea tamen aureæ & argẽteę ipſorum arcæ, imagines, thuribula, calices confringuntur, & quæcũque alia ſunt vaſa Deo, cultuiq́ue diuino dicata, in prophanos vſus conuertuntur. O quam nõ attendunt exempla regis Balthaſaris, Antiochi, Heliodori, & ex precipuis Pompeij Magni, qui cum antea maximos geſsiſſet triumphos, vbi primum templa violare cœpit, infœlices ſemper habuit exitus. Et quid inde ſperandum niſi partim æternum ſupplicium, partim non plus fructus quam ex auro Toloſano, cũ nihil hic fœlicitatis nihil fortunæ bonæ eſſe queat? miſſas abrogant, ſacerdotia abolent, cenſus corradunt egregie, neque vident illud oraculum è Paulina tripode profectum: Quia qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueos diaboli. radix omnis mali eſt auaritia & cupiditas. eam quicunq; appetũt, errant à fide, inſerentes ſe doloribus multis. Sed accedat Paulo & alius teſtis ſanctus Gregori⁹, & ſacri-

Hier. ſup Oſeæ 4. *Abdiæ 1.* *Hier. 49.* *Bernar.* *Eccl. 10.* *Dan. 5.* *2. Mach. 3. & 5.* *Ioſeph⁹.* *2. Tim. 6.* *Gregor.*

legos iſtos prædatores coarguat. Et ſacrilegum, inquit, & cõtra leges eſt, ſi quis quod venerabilibus locis relinquitur, prauæ voluntatis ſtudiis, ſuis tẽtauerit cõpendiis retinere.

Hieron. Accede aũt & tu ſancte Hieronyme, & da teſtimoniũ aduerſus ſacrilegos iſtos, Amico rapere quicq̃, furtũ eſt: at eccleſiã fraudare ſacrilegũ eſt. Atq; huiuſmodi flagitiũ graui

Lib.3. ſemp ſupplicio apud idololatras punitũeſt, autore Lucano,

Quis enim læſos impune putaret
Eſſe deos?

9 Ad hæc omnium multum facit inordinata voluntatis affectio, ſicut nunc, prohdolor. plurimi Lutherani fiunt ob inueteratũ ſuũ odiũ, quod ſemel aduerſus clerũ vniuerſum, conceperunt. vnde & prædicatores ſuos inſtigant ad inuehendũ contra Papã, põtifices & ſacerdotes. Quis enim hæ-

Hie. ſuper Abdiam. reticorum, inquit Hieronymus, non deſpicit eccleſiaſticos? Quis hæreticorũ non exultat in malis eorũ? Et tales quidẽ

Gerſonis notabile dictum. homines irrequieti, ait Gerſon, corrũpunt oẽm ordinẽ hierarchicũ, non in eccleſia tantũ, ſed & in ſeculari politia, tales infecerunt regnum Angliæ, deſtruxerunt ſtudium Pragenſe, & vſque ad Scotiam peruenerũt. Quid ſi piusille pater reuiuiſcens, in hæc noſtra redeat tẽpora? quid obſecro dicturus eſſet, cõſpiratus Lutherana rabie laborare tot inclytas, illuſtrẽſque regiones, Morauiã, Liuoniam, Daciam, Pruſsiam, Saxoniam, Haſsiam, & quaſdam alias, quãuis nõ ex integro, quia Deus reſeruauit ſibi aliquot milia, qui non curuauerunt genua ſua ante Baal? ¶ Sufficiãt igitur hæc in præſentiarum dicta, diſcãtq́; hinc Neochriſtiani, ſe nõ excuſari de ignorantia, nihilq́; eſſe quod clamitãt, ſe quicquid faciunt, animo bono facere, in laudẽ & gloriam Dei. Quia ſic Iudæi quoq; rati ſunt obſequium ſe præſtare Deo, quum Chriſtũ crucifigerent, Stephanũ lapidarent, Matthiã aliõſque apoſtolos & martyres occiderent, & tamẽ grauiſsime in hoc peccarũt. Nos iam cõmunibus votis deprecemur dominũ, vt gratia ſua clemẽter illuminare dignetur oẽs, quotquot ab vnitate fidei catholicæ defecerunt, quatenus & ipſi ſemota cæcitate agnoſcant errorem ſuũ, pœnitentiã agãt & confiteãtur, planeq́; deſiſtãt: & ſic ad vnitatẽ fidei reuerſi, nobiſcũ, nõſque cũ ipſis ad vnũ illud ouile Chriſti perueniamus, gloriam conſequuturi fœlicitatis æternæ, quam nobis cõcedat Ieſus Chriſtus in ſecula benedictus, Amen.

IN

IN CELEBERRIMA FESTIVITATE PENTECOSTES EVANGELIVM Ioannis 14.

IN illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Et ſermonem quem audiſtis, non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris. Hæc locutus ſum vobis, apud vos manens. Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor veſtrum, neque formidet. Audiſtis quia ego dixi vobis, vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me eſt. Et nunc dixi vobis priuſquam fiat, vt quum factum fuerit, credatis. Iam non multa loquar vobiſcum. venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed vt cognoſcat mundus quia diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio.

HOMILIA PRIMA.

DILECTISSIMI in Chriſto fratres, hac tam ſolenni feſtiuitate, Deus pater & filius ſpiritũ ſanctum miſerũt chariſſimis diſcipulis, iuxta ꝓmiſſum. Venit ergo ſpiritus ſanctus cũ ſonitu vehementi, & in ſpecie linguarũ ignearum, ad declarandum quia corda eorũ venerat inflãmare & incẽdere igne diuini amoris: cuius incendiũ internum, linguæ iſtæ externæ ſignificabant. Quamobrẽ euangeliũ hoc hodie legit ordinauit eccleſia, quãdo dixit dominus diſcipulis: Qui diligit me, mandata mea ſeruabit. Quo vnico verbo mandatij coarguit pleroſq; Neochriſtianos. quis enim eſt qui cum interrogatur an diligat Deum, non reſpõdeat ſe diligere illum? At nos, ſi verum ſcire volumus, accõmodemus illam ſolidã & certam amuſſim Chriſti verbum, Qui diligit me, mandata mea ſeruabit. *Gregor.* *Ioan.* 8.
Ideoq; cum pauci ſint, qui mãdata Dei cuſtodiant, pauci diligunt Deum: quoniã probatio charitatis, exhibitio operis eſt. Atque hoc Ioannes etiam teſtatur, inquiens, Hæc eſt *1. Ioan.* 2.

charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus. & pauló antè, Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius nō cuſtodit, mendax eſt, & in eo veritas nō eſt. Poteſt hoc etiā ex verborum circunſtātiis colligi. interrogauerat enim illum Iudas Thad-
Ioan.14. dæus, dicēs, Quid eſt quod nobis te manifeſtaturus es, & nō
Auguſti. mundo? Quæſierat ecce, ait Auguſtinus, diſcipulus de domini manifeſtatione, & audiuit de dilectione atq; māſione, quia dilectio diſcernit ſanctos à mundo: & quibus Chriſtus dat ſuam dilectionem, illis donabit in fine ſuam manifeſtationem, & diligentibus ipſum manifeſtabit ſe. diligentes autem eum, non ſunt mūdus hic, quoniā ſic etiam Iudas inter-
Chryſoſto. rogauerat illū ex dilectione, vt teſtatur Chryſoſtom⁹, Cum plura hic dici poſſent de ſeruādis mandatis Dei, quoniam in
Deute.6. corde, ore & opere cuſtodiēda ſunt illa, ſic Moyſes ait, Verba quæ præcepi tibi hodie, erunt in corde tuo (ecce cor) & dices ea filiis tuis (ecce in ore) & ligabis quoq; in manu tua (en operis conſummationem) Ita Chriſtus etiam ad diſcipu
Ioan.14. los, Qui habet mandata mea & ſeruat ea, hic eſt qui diligit me. Et ſi bene expendas textum ipſum, videbis quomodo Chriſtus doceat diſcipulos ſuos. cum enim dixiſſet, Mundus non videbit me, ſed vos. Et deinceps, Manifeſtabo eis meipſum, quæſiuit Iudas, quomodo ſe ipſis, & nō mundo mani-
Cyrillus. feſtaturus eſſet. Illud autē quod dixerat dominus, vos, Iudas de ſolis apoſtolis intellexerat, quòd nunc dominus de fidelibus omnibus diligentibus ſe, dictū oſtendit. eſtque hęc communis & vniuerſalis regula, dominum hoc de omnibus credentibus intellexiſſe, quo dubitans alicubi Petrus quæſierat,
Matt.24. Ad nos ne dicis parabolā iſtam, an ad omnes? Et alibi domi-
Mar.13. nus ipſe quibus ediſſerat aperit, dicens, Quòd vobis dico, o-
Auguſti. mnibus dico, vigilate. Quibus omnibus, niſi electis & dile-
ad Eſitiū ctis ſuis ad corpus eius pertinentibus, quòd eſt eccleſia? Nō iis itaque tantum locutus eſt Chriſtus, qui loquentem audierūt, ſed & apoſtolorum ſucceſſoribus, maioribus noſtris, nobis & poſteris noſtris, quotquot crediturì ſunt in illum.

2 Sequitur, & pater meus diliget eū. Ecce quiſquis Chriſtū diligit. viciſſim diligitur à patre, ſicut deinceps dixit domi-
Ioan.10. nus, & pater diligit vos, quia dilexiſtis me. Ex vtraq; illa dilectione patris & Chriſti, quid ſequatur, porro declarat cum ait, Ad eum veniemus, & manſionē apud eum faciemus. Ecce ſapientiam Chriſti, ecce benignitatē & miſerationē Dei.

Solus interrogauerat Iudas, quomodo manifeſtaturus eſſet ſeipſis & nõ mundo, dominus reſpõdet & promittit, nec illi tantum qui quæſierat, neq; ſolis apoſtolis, ſed omnib⁹ credentibus, ſe cum patre venturũ, & mãſionem ibi facturum. nam de ſpiritu ſancto iam antea dixerat, Apud vos manebit *Auguſt.*
& in vobis erit. Penſate fratres chariſſimi, quanta ſit iſta ſo- *Ioan.* 14.
lennitas, habere in cordis hoſpitio aduentũ Dei. Vide tamen duo hæc eſſe, ad eum veniemus, manſionẽ apud eum faciemus: quo ſignificare voluit dominus, ſe nõ apud omnes manſionem facere ad quos venit, quoniam ſunt nõ pauci, qui pœnitentia acta cõuerſi ad dominum, tempore tribulationis recidũt in priora peccata: apud hos ſane manſionem non facit Deus, ſed quiſquis vere diligit Deum: adeò vt tam obſirmato ſit animo per charitatem, quod nõ decidat in aduerſis, ibi denique manſionẽ facit dominus. Et hęc quidam trium perſonarũ manſio in anima hominis fidelis præfigurata eſt tũc, cum tres angeli hoſpitio accepti ſunt ab Abraham, qui tres *Gene.* 18.
illos vidit quidem, ſed vnũ adorauit. Meminit eius rei Pau- 2. *Cor.* 6.
lus ad Corinthios, dicit enim dominus, habitabo in eis, & ero eorum Deus, & ipſi erunt mihi in populum. Ita vir ille dicit prophetæ, Fili hominis, locus ſolij mei, & locus veſti- *Ezec.* 43
giorum pedũ meorum, vbi habito in medio filiorum Iſraël. O bis fœlicem, ô ter quaterq́; beatum, ad quem hodie venit ſpiritus ſanctus ſimul cũ patre & filio. Væ iſtis, ad quos illi venire recuſant. Vę enim iis ad quos cum venerint, manſionem tamen apud eos nec inueniunt, nec faciunt vllam, ſicut apud Saulem, qui quàm bonus erat primulũ, tam perditus 1. *Reg.* 1. 5
& peruerſus deinde factus eſt. Rationẽ porro reddit dominus, quia qui non diligit me, ſermones meos nõ ſeruat. Ecce quàm in charitate poſitũ hoc eſt totum, adeò vt quiſquis nõ diligit Chriſtum, neq; patrem deinde viſurus ſit, nec ſpiritum ſanctum: & vt maxime filium conſpecturus ſit venien- *Chryſoſto.*
tem iudicem, tamen hoc illi eueniet non ad conſolationem, ſed iudiciũ. Sunt qui ſuperiora omnia de manifeſtatione intelligant reſurrectionis, qua per dies 40. viſus eſt diſcipulis: nos tamen noſtram hanc expoſitionem eo lubentius adduximus, quòd ad nos & omnes fideles ſe extendit. omnes enim nos paratos, hodie vero maxime eſſe addecet ad hunc ſpiritum ſanctũ ſuſcipiendũ, totamq́; trinitatem, vnde dici etiam nos nobis queat, Templum Dei ſanctum eſt quod eſtis vos. 1. *Cor.*

3 Quur autē ſeruādi ſint ſermones ſui, iam porro cauſam aperit, dicens illos nō eſſe ſuos, ſed eius à quo miſſus erat patris. Quid enim aliud eſt verbū Chriſti, niſi euangelium? & hoc quid aliud, quàm Dei patris mādatū? Sic ille firmamen-
Cyrillus. tum, vt inquit Cyrillus, in mediū afferre voluit, quo audientium mentē inuicto cōfirmet robore, vt Iudęorū ſpreta imperitia, euangelicā magno animo ſequātur doctrinā. Sic ali-
Ioan. 7. bi ait, Doctrina mea nō eſt mea, ſed eius qui miſit me patris. Et ad Nicodemū, quem miſit Deus, verba Dei loquitur. Ad
Ioan. 11. Iudæos quoq; clamat, Quia ego ex meipſo nō ſum loquutus, ſed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatū dedit, quid dicam aut quid loquar. ¶ Non ita accipiendū tamen hoc eſt, quaſi doctrina Chriſti ſua non ſit. vna enim eſt omniū trium perſonarum. hoc ergo tantum voluit, quòd à ſe cōficta non ſit, vel etiam quod nō ſua tantū ſit, ſed & patris & ſpiritus ſancti. ſancta itaque & ſalubris illa fuit, & à Iudæis nihil minus
Auguſti. quàm cōtemnenda. Auguſtinus ſic habet, Quū non à ſeipſo ſit filius Dei, neq; de ſeipſo loquitur: nam & eſſentiā ſuam & operationē & ſermonē omnem à patre habet. & ſuus itaque eſt ſermo, quia loquitur illum: & ſimul nō ſuus, quia nō à ſeipſo loquitur. Deinde aliter exponit, cui etiam cōſentit
Gregorius. Gregorius, quòd ſeipſum voluerit intelligi, quia in principio erat verbū. nō itaq; ſuum, ſed patris eſt verbū. quomodo nec ſua imago eſt, ſed patris. Sin autē hoc Chriſti verbū de humanitate ipſius intelligatur, facilis eſt ſenſus. ſiquidē doctrinam euangelicā humanitatis Chriſti à ſe nō habet, ſed à Deo. Vnde diſcāt omnes prædicatores ſic pro cōcione dicere, vt ſimul vere poſſint dicere cum Chriſto, Sermo quē loquor, nō eſt meus, ſed eius qui miſit me, patris. dico vere, vt poſſint illud profiteri cōtra Neochriſtianos, qui cum clamitent verbū ſe prædicare Dei & euangeliū, nihil tamen aliud prædicant q̃ ſomnia ſua, ſuasq́; hæreſes, identidem vt cuculus cantilenam eandē occinunt. ¶ Quærere tamen poterant diſcipuli, quinā ille eſſet ſermo patris. Reſpondens itaq; dominus, ait, Hic ipſe quē loquutus ſum vobis, cum adhuc cōuerſarer in carne. Geminā plane ſic nobis eſſe inſinuat man-
Auguſt. ſionē. Alia enim eſt illa, quam pmiſit futurā: hæc vero alia, quā præſentē eſſe teſtatur: illa ſpiritualis eſt, atq; intrinſecus mētibus redditur: hæc corporalis, forinſecus oculis atq; auribus exhibetur. Et illa eſt de qua dixit, Ego vobiſcum ſum

vſque

vſq; ad cōſummationē ſeculi. Sic verbū incarnatū & manet *Mat. vlt.*
& recedit. recedit corpore, manet diuinitate addit Cyrillus, *Gregor.*
Quādo nobiſcū Chriſtus ratione deitatis nō manet, qui om *Cyrillus.*
nia replet, & à nulla re abeſt? Ab homine igitur dictum eſt,
Hæc loquutus ſum apud vos manēs, Sic prophetia Baruch *Baruch 3.*
impleta eſt, In terris viſus eſt, & cū hominib⁹ cōuerſatus eſt.
4 Quum iam ſæpe prædicationem Chriſti audiſſent apo
ſtoli, neq; tamen intellexiſſent, quamobrē ſæpius ipſum de
intellectu interrogabant, vt Petrus, Thomas, Philippus &
Iudas in cœna, cogitare apud ſe poterāt, Quid eſt quod ſer-
mones ſuos non intellectos toties audiuimus? Idipſum præ-
uenire volens, ſubiunxit dominus, Paracletus ille quem mi-
tet pater in nomine meo, docebit vos omnia. Caue tamē tu
ſuſpiceris tantum Chriſtum loqui, & ſpiritum ſanctum do-
cere ſolum. vtrunque enim illud commune eſt tribus per-
ſonis, ſed ita, quoniā trinitas eſt, oportebat ſingulas inſinua-
re perſonas, eaſq; nos diſtincte audire, inſeparabiliter intel
ligere. Atque non apoſtolis tantum, ſed vniuerſæ eccleſiæ *August.*
doctorem illum paracletum dedit dominus. vnde etiam nō
illam docet, regit & gubernat, ne qua impingat aberrans in
fide. Magiſterium autem illud ſpiritus ſancti deſerunt hę re
tici omnes & ſchiſmatici, cumque fontem fidei relinquant,
reliquum nil eſt, niſi vt in miſerabiles concidant errores.
¶ Et quàm pulchre omnia docuerit ſpiritus ſanctus diſcipu
los, nomen vel hac vna die ſatis manifeſte apparuit, quando
intrepidos & fortiſsimos illos reddidit ad prædicādum cum
fructu, & quidem tāto, vt prima ſtatim die ad piſcatoris vo-
cem conuerterentur tria milia hominum & baptizarentur?
ſicq; omne id quod obſcurum eis fuit antea, iam hodie intel
lexerunt manifeſtiſsime, quodcunq; ad ædificationē fidei fa
ciebat & eccleſiæ. Duo itaq; Chriſtus cōmemorat, quæ ſpi- *Gregor.*
ritus ſanctus facturus erat docturus eos omnia, & ſuggeſtu-
rus etiā quæ Chriſtus dixiſſet. ſuggerit autē ſpiritus ſanctus
non quod ſciētiam ab imo inſerat, ſed ab occulto, & docuit
ille quidem quęcunq; non dixerat Chriſtus, ſuggeſsit vero, *Theop.*
quęcūq; obſcura dixerat dominus: vel quę propter imbecil
litatem rationis memoria cōprehendere nō poterāt apoſto-
li. Quę magna eis fuit conſolatio, quod cum diſcēdi fidem
nondum haberēt, amiſſo tamen magiſtro, alium habituri eſ-
ſent doctorem, eumque manifeſtum, qui ſe docere omnia: *Chryſo.*

Iob. 32. impletumq́; ſic eſt illud dictum Iob, Inſpiratio omnipoten-
Gregorius. tis dat intelligentiã. Quomodo autẽ id factũ ſit, refert Gre-
gorius, & ait, Niſi idem ſpiritus cordi adſit audientis, ocio-
ſus eſt ſermo doctoris: niſi intus ſit qui doceat, doctoris lin-
gua exterius in vacuũ laborat. Et hinc illud eſt, quod multi
ſermonem aliquẽ audientes, non ęqualem fructum inde re-
portant: quoniam doctor internus quoſdam ſpecialiter do-
1. *Ioan.* 2. cet, alios non item. Quo facit illud Ioannis, Vnctio vos do-
cebit de omnibus. Hanc nimirum vnctionem didicit eccle-
ſia iam inde à temporibus apoſtolorum vſque ad nos: neque
ſpiritus aduentum expectauit Lutheri Zuinglij, Oecolam-
padij, Regij, Capitonis, Buceri: & ſimilium, quos rectè ho-
minum monſtra, non homines credas. Admirandum autem
hic quoddam diuinæ ſapientiæ conſydera myſterium. quan
uis enim opera trinitatis ſunt indiuiſa, tamen aliqua certis
approprientur perſonis. Ecce quàm pulchre conueniunt
omnia, Deus pater mundum cõdidit, Deus filius humanum
genus redemit, ſpiritus autem ſanctus eccleſiam docuit.

¶ Cæterum quando ne iota quidẽ periturum eſt de ver-
bis domini, neq; hæc etiam fruſtra dicta erunt, quem mittet
Theophy. pater in nomine meo. Mittetur enim paracletus ille ſic in
nomine meo, quod nihil alienum à me, vel meis verbis con-
trarium docturus ſit, ſed in gloriam nominis mei. Poteſt ta-
men & in hunc modum intelligi, quod in nomine filij ventu
rus erat ſpirit⁹ ſanctus. Quia ſicut in nomine patris venerat
filius, eo ꝙ filius eſſet Dei patris: ita ſpiritus ſanctus vẽturus
Galat. 4. in nomine filij: iuxta illud Pauli, Miſit Deus ſpiritũ filij ſui.
Neque tamen ſic cõſolari deſinit ſuos, addit inſuper, Pacem
meam do vobis, pacẽ relinquo vobis. Multa de pace dici poſ
ſent, re vtique pia, ſancta & chriſtiana profeſſione digniſſi-
ma. ſed ego vos admonitos iam tantũ volo, vt ſectemini pa-
cem, quã Chriſtus quoq; diſcipulis ſuis abiturus, ad patrem
reliquit, & vnice cõmendauit. & vos itaq; pacem ſancte ob-
ſeruate, ſi modo chriſtiani ita eſſe cupitis, vt dici vehemen-
ter optatis: quia vbi pax, ibi & Deus eſt & omnis fœlicitas:
vbi cõtentio & diſcordia, ibi diabolus & genus omne malo-
Auguſti. rum. Quod porrò geminauit pacem, eo refert Augu. quo-
niam pacẽ nobis relinquit in hoc ſeculo, pacemq́; ſuã dabit
in futuro. Pacẽ nobis ſuam relinquit, qua ſuperemus inimi-
cum: pacẽ dat, vt ſine hoſte viuamus: pacem, inquã, relinquit

hic

hic nobis, abiturus ad patrẽ: pacem dat nobis nos adductu-
rus ad patrem. Imo & Chriſtus ipſe pax eſt, qui facit vtraq; *Eph.2.*
vnum, Iudæos ſcilicet & Gentes in vnitatẽ fidei congregãs. *1. Pet.2.*
¶ Etiam hoc temere non eſt, quod diſtinctim ait, Pacẽ relin
quo vobis, pacem meã do vobis. neq; enim idẽ relinquere
eſt & dare, atq; ea quidem quam relinquit, pax noſtra eſt, vt *Auguſti.*
eam poſſumus ipſi accipere: quam vero ipſe dat, in cœlis eſt:
illamq; tantiſper habere non poſſumus, dum in nobis lucta
eſt carnis & ſpiritus. Et tamen hic quoq; pax eſt, quã habere
poſſumus ſecundum hominẽ interiorem. imperfecta tamen
ea eſt, q̃ diu legem habemus in membris noſtris repugnantẽ
legi diuinę. Et quidẽ quanuis nõ negẽ tam corporalẽ quàm *Roma. 7.*
internam pacem bonã eſſe: vtranq; tamen crediderim pręci
pue hic loquutum eſſe Chriſtum de pace animæ & cõſcien-
tiæ, vt ait Paulus, Pax Dei quæ ſuperat omnem ſenſum, cu- *Philip.4.*
ſtodiat corda veſtra & intelligentias veſtras. Atq; ideo adie
cit dominus, Non ſicut mundus dat, ego do vobis. mundus
pacẽ dat, ſine bellis & ſeditionibus, ſed nõ ad gloriam Dei?
quin potius ad promouendas mercimonias & manutenẽdas
tyrannides, & id genus alia negocia mundi. Quæ non tam *Auguſti.*
pax vera eſt, quàm fucus quidam pacis: quoniã in iſto gene-
re pacis etiam cõfœderati plerunq; inter ſe diſſentiũt, alter
alteri inſidiatur & peſsime loquitur. Profecto pax vera eſſe
non poteſt, vbi non eſt cõcordia, quia diſiuncta ſunt corda.
Quiſquis autem diligit Deum mãdata eius ſeruat: ad quem *Eſa. 57.*
veniens pater manſionem facit, hic pacem veram habet, quũ
interim non ſit pax impiis, ſed tantum diligentibus Deũ, & *Gregor.*
facientibus bonum, & in quorum operibus nõ minus quàm
corde & ore ſpectetur dilectio, quæ otioſa nunquã eſt. ope-
ratur enim magna, ſi eſt: ſin vero operari renuit, iam nõ eſt
dilectio. In hac probatione frigidi, imo nulli comperientur
Neochriſtiani: qui quicquid in vniuerſum eſt bonorũ, con-
temnunt & eludunt, tantum abeſt vt quid boni faciant. Vos
autem mandata Dei ſeruate: diligite Deum, & viciſsim ille
vos diliget, manſionem etiam facturus in cordibus veſtris,
quum venerit ad vos. O enim fœlices vos, qui tantæ gratiæ
participes efficimini. vere vobis ille pacem ſuam relinquet
conſcientiæ bonæ, quam deinde perficiet in vita æterna. Id
adeo tu facere dignare fili Dei Chriſte Ieſu, qui cum patre
viuis & ſancto ſpiritu in ſecula benedictus, Amen.

ALTERA HOMILIA IN DIE *ſancto Pentecoſtes.*

APPROPINQVANTE iam perſecutione diſcipulorum, magnaq́; perturbatione eorundem ex paſsione & morte Chriſti, multis modis ille cõ ſolatus eſt eos tãquam paſtor bonus: & inter cętera promiſit eis, ꝙ ſi dilexerint illi Deum, ipſiuſq́; mãdata ſeruauerint, viciſsim dilecturus ſit eos: inde pollicitus eſt eis ſe miſſurum paracletum ſpiritum ſanctum, qui docturus ip ſos ſit omnia, & in hoc pacem ſuã eis reliquit & dedit. Tan-
Ioan. 14. demq́; cõcludit hoc caput iiſdem quibus exorſus fuerat ver bis: dicẽs, Non turbetur cor veſtrum, neq; formidet audiſtis enim quia dixi vobis, Vado, & iterum veniam ad vos. Homo abiit, mãſit Deus. Suos deſeruit, ſed nõ dimiſit: atq; ideo ipſos nõ perturbari iuſsit intellectu, vt exciderẽt fide ad aliquem declinãtes errorem, neq; voluntate ad decrementum charitatis, audientes illum rediturum, ſicuti reuerſus eſt in morte ſingulorum apoſtolorũ, & rediturus adhuc eſt in ex-
Ioan. 16. tremo iudicio, iuxta illud Chriſti verbum, Iterũ redibo ad vos, & gaudebit cor veſtrum. Poteſt etiam ad verba præcedẽtia ſic referri, quia predixerat ſe abiturum, & paraturum illis locum, tuncq́; reuerſum aſſumpturum eos ad ſeipſum. Ita quod hic multis verbis dixerat, breuiter iam repetit: atq; ad hunc ſenſum facilis eſt intellectus horum verborum: cum
Ioan. 14. ait, Vado & venio ad vos, per paſsionem & mortem diſcedo à vobis ad patrem: rurſuſq́; venio ad vos in morte veſtra: & tunc aſſumam vos ad meipſum. ſunt enim quidam, qui credũt Chriſtum apparere ſanctis & fidelibus in morte ſua. & in electis quidem plane ita ſentio, maxime vero apoſtolis quos in hoc ſibi ex vniuerſo mundo elegerat, vt fidem plantarent eccleſiæ. Cum autem iis omnibus nihil aut certe parũ promouiſſet apud apoſtolos Chriſtus illiq́; non deſinerent triſtari, porro reprehendit eos, dicens, Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, quia vado ad patrem. quaſi diceret, Videmini vobis diligere me, atq; ideo grauiter & moleſte fertis abitũ meum. Verum nõ eſt hæc ſolida dilectio, quũ impedire conamini gaudium meũ, ſalutem veſtram. nam abiẽs ſummum mihi gaudium cõparabo, vobiſq́; idem pręparabo. Neq; aliter omnino ſe hic res habuit, quã ſi quãdo parẽtes filios ſuos à ſe ablegare recuſant nimio amore, quo erga illos ducũtur:

ſicq́;

ſicq; indulgétiori educatione perire apud ſe ſinũt, quos poterant ablegatos à ſe ſeruare in ſummum illorũ commodum ſuumq́; honorem. Et in tali caſu nõ parum & reprehendenda venit, & in culpa eſſe iudicatur immodica parẽtum dilectio, ſi ſic pereãt liberi. Simili nãq; modo diſcipuli quoque cupiebãt, nimia corporalis præſentiæ dilectione mori, retinere apud ſe Chriſtũ, qui magis charitate vera gaudere debebant de abitu illius ad patrem, quum & ipſe eis dixerat, Expedit vobis vt ego vadam. 2 Eius rei rationem deinceps reddit: & ait, Pater enim maior eſt me. Hæc nimirum, fratres, ſunt illa verba, vnde Arrius venenum exuxit, quo vniuerſum mundum defatigauit, neſcio an dicam magis infatuauit, quin potius dicam vtrunque. non fuit enim vnquam hęreſis vel amplior, vel peſtilentior. fuerunt quidem ſæpe hæreſes maiores, ſed hęc vna omniũ maxime nocuit. Siquidem & latiſſimas, profundiſſimaſq́ue radices egit, & in capitibus eccleſiæ diutiſſime durauit. Ecce enim orta primũ in Alexãdria AEgypti, totã ſtatim inuaſit Aphricã, infecit Græciã, Aſiã, Italiam, Galliã, Hiſpaniam, & quod pene cum lachrymis dico, in noſtram quoq; prorupit Germaniã. nam & Magũtiam vſque peruenit. Quid quod & Imperatores aliquot reges nonnulli, & principes plurimi, neque pauci epiſcopi hac hæreſi infecti fuere? Sententia autem illorum hæc fuit, Quum hic dixerit dominus, patrẽ ſe maiorẽ eſſe Chriſtum quoque ſeu filium Dei, Deum verum nõ eſſe, ſed ſummam tãtum creaturam Dei. Quæ extrema eſt blaſphemia, filium Dei ſummo & maximo illo quod habet, velle ſpoliare ſcilicet diuinitate. aut quid cõtumelioſius filio Dei tribuere potuiſſent, niſi ipſum verũ non eſſe? Merito itaq; catholici fortiter ſe oppoſuerunt aduerſus iſtam impudentiſſimam hęreſim, & eorum aliquot milia ſanguinem pro fidei veritate effuderunt. Si enim filius Dei Deus non eſſet, ſequeretur alia hæreſis, ſpiritũ ſanctum quoque Deũ nõ eſſe, ſicut deinceps ſenſit Macedonius. Et quãuis hæreſis iſta in illo ſanctiſſimo concilio Niceno eſt cõdemnata ſub Cõſtantino Magno, nõ defuerunt tamẽ poſtea homines temerarii, qui cõciliũ quoque illud contemnerent, & hæreſim iſtam quacunque vi & violentia tueri conarẽtur, præſidiis adiuti Imperatorum & imperatricum, puta Conſtãtiæ, Valẽtis, Iuſtinę, Humerici, Vuandali, & multorum regum Gothorum. Et tamẽ trium-

Euſebius in eccle. hiſto.

phauit inuitis omnibus veritas catholica, quando per Valentinianũ, Theodoſium, Gratianũ, & alios pax reſtituta eſt eccleſiæ. Quumq́; imperatores hæretici vndequaque in oppidis templa dediſſent hæreticis occupanda, ita vt in vna ciuitate eſſent in hoc tẽplo catholici, in aliis hæretici, atq; quotidie tumultus, factiones & ſeditiones mouerentur, cædes vndiq; eſſent & homicidia, nuſquam pax aut requies: inter hæc omnia ex multis aliis fortiſsimũ ſe præbuit patriarcha Alexandriæ Athanaſius, qui multas antea perſequutiones paſſus erat ab hæreticis, & aliquoties in exilium eiectus. fugerat Treuerim ad ſanctum Maximinum, ibiq; compoſuerat ſymbolum illud fidei catholicæ, Quicunque vult ſaluus eſſe. Hoc eo libẽtius multis verbis enarraui, quod nũc quoque ſunt, qui de malignitate ſua gloriantes, iactant ſuis damnatis erroribus indies tot acceſsiſſe principes, vrbes, pagos, & neſcio quid non. Verum vos iis omnibus ne nimium quidẽ moueamini, quin magis in veteri illa indubitata fide perſeuerate fortes, atque ab eccleſia ne recedite. Nec curate ſi principes & optimates nunc fiant hæretici: olim iam olim idem quoq; contigit in regibus & imperatoribus, necnõ epiſcopis malis, quod qui hiſtoriarum ſunt periti, facile norũt, Arrianũ hæreſim altiores egiſſe radices apud imperatores, reges & principes, quam vel Lutheranam iſtam, vel Zuinglianam, cum Imperatorem habeamus & regem maxime catholicos. Et vos itaque chariſsimi, conſtantes eſtote, & in fide fortes. neque tantilli facite, ſi quando auditis quoſdã excidere à nauicula fidei. Magis orate Deũ, pro gratia & firmitate perſeuerantiæ aduerſus omne genus hæreſum. Simulq́; ſperate & confidite in Deum, quoniam & hãc hæreſim extirpabit, vt cæteras. 3 Nunc hæc ipſa Chriſti verba diſpiciamus, vnde Arriani hæreſim ſuam deſumpſerũt. Chriſtus ſic dicit, Vado ad patrẽ, quia pater maior me eſt. Verba hæc quiſquis vere expẽdit, videt vtique Chriſtũ voluiſſe in hoc patrem ſe eſſe maiorem, in hoc quod ipſe abiit ad patrem: abiit autem ad illum ſecũdum formam, aſſumptam formam ſerui. quid multa? ſecũdum humanitatem. Et quum in Chriſto naturæ duæ ſint, ſecũdum diuinam patri ſuo æqualis eſt, imo vnum quid cum patre: ſed ſecundum humanam pater illo maior eſt. Temere itaque incendium tantum inde parant Arriani, quod mirari debebãt magis & ſuſpicere, illud ſcilicet,

Auguſt.

Philip. 2.

ſcilicet,quod propter homines aſſumpſit filius Dei, qui exi
naniens ſeipſum,formam ſerui ſuſcepit, Quum itaq; Chri-
ſtus ſecundum diuinitatem æqualis ſit Deo patri & ſemper
cum ipſo,nunc quoque apoſtolis indicat,ſi diligerẽt ipſum,
eos gaudere debuiſſe, quod humanitatem quoq; ſuam iam
ſecum inferret cœlo. Et certe argumentũ amoris diſcipulo- *Cyrillus.*
rum erga Chriſtum fuiſſet,nõ dolere ipſo abeunte ſecundũ
humanitatem,ſed cum Pſalmiſta gaudere:cum diceret,Om *Pſal. 86.*
nes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exulta-
tionis.Et hæc cõmunis Auguſtini, Hilarij & Chryſoſtomi *Auguſt.*
ſentententia eſt.ait enim Aug.obiurgans hæreticum, Quid
igitur hæretice? cum Chriſtus ſit Deus & homo, dũ loqui-
tur vt homo,tu calumniaris Deo? dum ille in ſe naturã com
mendat humanã,tu in illo audes deformare diuinam? infide
lis,ingrate,ideo ne tu minus diligis eum qui te fecit,quia di
cit ille,quod factus ſit propter te? Vbicunque aliquid in ſa-
cris literis reperitur, quod diuinæ naturæ non competit, id *Regula.*
totum humanitati tribuendum eſt: vt cum dicitur aut legi-
tur,mortuum eſſe Chriſtum,eſurire,eſſeq́ue patre minorẽ,
hæc omnia de humana natura ſunt intelligẽda: de diuinita-
te autem verum eſt illud verbum Chriſti, Ego & pater vnũ
ſumus. Eſtq́ue hoc cuilibet chriſtiano pro certo habendum *Ioan. 10.*
Chriſtum ſecundum diuinam naturam vnum quid eſſe cum
Deo patre & ſpiritu ſancto,vnamq́; trium perſonarum eſſe
poteſtatem,ſapientiam,bonitatem,maieſtatem,gloriam, &
æternitatem , ſicut infra in dominica trinitatis differemus.
Non deſunt tamen ex Neochriſtianis quidam qui Arrianis
& ſceleſtiores ſint & magis impij.nam qui ſcripſerint Chri
ſtum non ſolũ Deum verũ non eſſe, ſed & hominẽ purum.
Tãtum potuit malignitas hominũ iſtis perditiſsimis ſeculis.

4 Diuinitatem porro ſuam diſcipulis probat dominus:
& dicit,Et hæc dixi vobis antequam fiant,vt cum facta fue-
rint,credatis. Ecce quia certo adeo futura contingẽtia præ-
dicere ſoli Deo proprium eſt, certo hinc ſuam concludit
diuinitatem. Non tamen id ſic intellige, quaſi illi tunc de-
mum credere debeant quæ prædixit,cum facta fuerint,quę
exigua & pene nihili eſſet fides. Verum hæc Chriſti ſenten- *Auguſti.*
tia eſt,Quum futurum eſt,vt rurſus veniam ad vos in ſpecie
viſibili,tunc cętera quoque credite inuiſibilia quæ dico vo-
bis, vt me eſſe filium Dei. Vel etiam declarare hic voluit,

fidem eorum quæ iamiam ruitura erat in paſsione Chriſti, rurſus confirmādam in reſurrectione. Et eſt hoc ſane ſtabile firmumq́ue deitatis Chriſti pignus, futurorū prędictio. Oſtendens autem ſe à Deo cito reſurrecturum, deſignauit ſe pluſquam prophetam eſſe, cum cęterorum prophetarum nullus reſurrexerit. Et hoc eis rurſus poſt reſurrectionem ſuam repetiit, dicens, Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, quoniā neceſſe eſt omnia impleri quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & ꝓphetis & pſalmis de me. Iam, inquit dominus, nō multa loquor vobiſcū. venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. princeps mundi, diabolus eſt, non tamen quod dominus ſit illius, quia domini Dei eſt terra & plenitudo eius, ſed quod per vniuerſum orbem longe lateq́ue dominetur per idololatriam: quæ quia per euāgelium Chriſti deſtruetur rurſus, venturiq́; ſunt etiam Ethnici ad cognitionem fidei, ideo dixit Chriſtus ad Iudæos, Iam princeps huius mundi eiicietur foras. Et vere princeps mundi diabolus, vt qui tam potenter & valide dominabatur tunc in hominibus mūdanis & carnalibus, ac quotquot trahat in ſuo triūpho captiuos, qui etiam primum hominem Adamūm deceperat in paradiſo, qui ſine peccati originalis aſtrinxerat omnes, præ cuius tyrānide nemini licebat ingredi cœlū. Quod autem aduieniēs ille nihil inuenturus ſit in Chriſto, intelligit Auguſtinus eo pertinere, quod nō creaturarum, ſed peccatorum princeps ſit diabolus Sed quo tandem modo venit? in malis, inquit Cyrillus, & peruerſis Iudæis, qui Chriſtum tradiderunt in mortem citra omnem mortis cauſam, vel ipſo diaboli ſubminiſtro Pilato teſtante, qui quoties tandem dixit, Nullam in eo inuenio cauſam?

Cyrillus. *Luc. vlt.* *Pſal. 28.* *Ioan. 12.* *Gene. 3.* *Auguſt.* *Cyrillus.* *Matt. 27.*

¶Ecquidem credidero facile eo quoque verbum hoc pertinere, quod cum maxime hominem iam moriturum viſitet diabolus: iuxta illud, Et tu inſidiaberis calcaneo illius. Calcaneum autem vltimum vitæ humanæ finem recte intelligimus. Quum itaque ad mortem ſingulorum hominum veniat diabolus, quærens partem ſuā in illis, ad Chriſtum quoque venit, ſed ſpe ſua fruſtratus, nihil inuenit in eo, atque ideo merito ſuam quoque priſtinam iuſtitiā amiſit. Qui enim per mēbra ſua, ſcilicet Iudam, Iudæos, Herodem, Pilatum, præter omne meritum mortis, Chriſtum vitæ au-

Gene. 3. *Gloſſa ſuper Dan.*

tæ authorem morti adiudicauit, nónne ad omne iuſtitiæ præſcriptũ merito ius ſuum totũ amiſit, quod antea aduerſus homines habuerat? Nunc enim vniuerſus mũdus confitetur & agnoſcit Chriſtum nullam commeruiſſe mortem, nec naturalem, neque violentã iſtam crucis: tantum ille patri ſuo obedire voluit vſque ad mortem, ſicut enim pater filio ſuo præceperat genus humanũ morte propria redimere, ita volẽs omnia ille ſubiit. oblatus eſt enim tantum, quia voluit. Et hoc eſt quod diſcipulos ſuos, mũdumq́ue vniuerſum voluit ſcire, ſe nullo merito mortis, ſed ſola obediẽtia patris mortuum eſſe. Immenſa autem ſuæ mortis, vtilitas hodierna die innotuit orbi terrarum quando apoſtolis miſit ſpiritum ſanctum multis modis antea promiſſum: ex quo ſtatim ſcientiam ſimul & robur ſuſceperunt intrepide prędicandi vniuerſo mundo, tanto miraculo & ſtupore, vt in omnibus linguis intelligerentur ab omnibus. *Rom. 5.* *Eſa. 53.*

¶ Nos itaque cõſyderemus apoſtolos illos colũnas & fundamenta eccleſiæ, quomodo qualéſq; eos inuenerit & reddiderit ſpiritus Dei, diligenter contemplemur. ſedebãt enim omnes pariter in vna domo concluſi propter metũ Iudæorum, nihil aliud callentes, niſi quod matres eorum quæ pepererant ipſos, nouerant loqui: & tamen ea ipſa vernacula lingua non audebant, qua erant timiditate, manifeſte Chriſtũ confiteri. Aduenìens autẽ ſpiritus ſanctus pectora eorũ impleuit, oraq́ue variis linguis inſtituit, animos adeo confirmauit, vt iam alienis linguis eloquerentur Chriſtũ. qui de illo prius lingua ſua loqui metuebant: gratia ſua mẽtes eorum accedit, cuius virtute illi contemptis ſuppliciis corporum, charitate diuina ſuperarunt omnem violentiam & iniuriam tyrannorum. Tam fortes & intrepidos illos effecit gratia ſpiritus ſancti, vt inde vniuerſam eccleſiã exędificarint, ſibiq́; emeruerint ſedes duodecim, quibus iudicẽt vna cũ Chriſto. Nunc porro deprecemini Chriſtũ, vt iã hodie vobis gratiam communicet ſpiritus ſancti, in abſolutionem peccatorum, ad illuminandum intellectum. quatenus hic gratiam, illic vitam conſequamur æternam, Amen. *Act. 1.* *Mat. 13.*

HOMILIA DE FESTI HVIVS celeberrimi ſolennitate, require parte tertia de feſtiuitatibus.

FERIA II. PENTECOSTES

EVANGELIVM IOANNIS 3.

Ioan. 3. *IN ILLO tēpore dixit Ieſus Nicodemo, Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, nō pereat, ſed habeat vitam æternam. Non enim miſit Deus filiū ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Qui credit in eum, non iudicatur. qui autem non credit, iam iudicatus eſt, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Hoc eſt autē iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: erant enim opera eorum mala. Omnis enim qui male agit odit lucem: & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtētur opera eius, quia in Deo ſunt facta.*

HOMILIA PRIMA.

Ioan. 1. VENIENTEM ad ſe Nicodemum nocte dominus noſter in altiſsimis fidei catholicæ myſteriis erudiuit. docuit enim illum arcanum iſtud baptiſmī ſacramentū, ſpiritualis vitæ vnitatē, aſcenſionem ſuā, paſsionis & mortis ſuæ meritum longe maximum. Et poſt hæc omnia hodiernū hoc ſequitur euangeliū, quo rationem ediſſerit Chriſtus, cur in hunc mūdum venerit miſſus à patre: cuius immenſam erga genus humanum charitatē miris modis commendat, ſimulque ſuam. nam pater filium quem habebat vnicum, miſit in mundum, filius vltro ſe obtulit in redemptionem, vſqueadeo Deus dilexit mundum.
Chryſoſto. Chryſoſtomus ait: Ne Nicodemus humanis affectibus perturbaretur, & omnino interiturum putaret quem in crucē ſuffixum exaltari iam oportere audierat, vide quomodo tollit dubitationem, dum ait ſe moriturum dilectione regente patris, & ſuapte voluntate. Sed tu ipſa etiam verba mihi attētius conſydera. Sic Deus, inquit, dilexit mundum. Admiranda hæc etiam teſtante Auguſtino, dilectio eſt, vt Deus pater vnigenitum ſuum daret pro vita creaturarum, pro redē-
Auguſt. ptione ſeruorum. Proh pudeat nos, tam maximæ dilectioni non viciſſim reſpondero. Aut cur corpori noſtro, imo cadaueri parcimus? vt quid pecuniam non expendimus propter Chriſtum, cum videamus proprio filio ſuo non peperciſſe Deum? (ſic, notat quantitatē ibi: ideo dixit, Sic, vſqueadeo,

aut

aut tantopere.) ¶ Hæc itaque cauſa eſt, cur eccleſia, quæ re ctore gaudet ſpiritu ſancto, euangelium hoc legi ordinarit in feriis Pentecoſtes. cum enim feſtiuitas hæc tota tribuatur ſpiritui ſancto, qui amor & charitas Dei eſt, vnio quædam patris & filij, ita vt illi & ſe viciſsim & nos quoque diligāt per ſpiritum ſanctum: ideo huc euangelium iſtud facit, commendans nobis charitatem Dei in genus humanū. Conſydera tu hic mihi, quis nos diligat. Ecce cōditor noſter Deus, qui nos tantum noſtra cauſa diligit, ipſe nullius dilectionis indigens. Conſydera deinde, quanta ſit hæc dilectio. Ecce tanta, vt filium pro nobis proprium daret in redemptionē. Conſydera prӕterea, quis & quātus ſit qui pro nobis datur, En filius ipſe Dei, qui & eſſentialiter ipſe eſt Deus, pro cinere cadaueroſo & puluere terrulento impenditur. O ſtupendum ſanctiſsimæ trinitatis conſilium, vt cum ſuperbus homo affectarit ſimilis eſſe Deo, vt ſciret bonum & malū, ſpe ſua falſus non modo non ſimilis factus eſt Deo, ſed & à ſua illa magnifica gloria delapſus, cōparatus eſt iumētis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis. Vt tamen homo ille priſtinæ reſtitueretur dignitati, Chriſtus illum per lignum in quo peccauerat, rurſus redemit, qui fili⁹ Dei erat in ſinu patris, propter hominē factus eſt, gloriamq́ue immortalitatis qua per peccatū deſtitutus erat, per gloriā ſuæ reſurrectionis homini reſtituit: quæ quia omnia inenarrabili quadā facta ſunt ſapiētia Dei, recte dicit Auguſtinus, ſe totis aliquot diebus non ſatiatū admirabili illa ſuauitate & dulcedine diuini conſilij conſyderanda ſuper generis humani redēptione. Quo etiā pertinere videtur illud Dauidicū, Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, cōfortata eſt, & non potero ad eā. ¶ Magnus itaque eſt qui nos dilexit primū, magnus qui & nobis & pro nobis datus eſt, neque minor dilectio, qua vrgēte id totū factū eſt, ait Aug. Audite auribus, accipite mētib⁹ dilectiſsimi, loquētib⁹ nobis, ſed ipſo docēte, qui nō recedit à nobis, dn̄s dicit, cōmēdās charitatē patris in nobis, quā exhibuit ipſe filius moriēdo pro nobis. ſua ſiquidē morte à noſtra morte redemit, ipſeq́; mortu⁹ mortē interemit, ſuffigēs eā in crucē, & ſic qui mortales erāt antea, fecit vt eēnt īmortales. Tu itaq; hic admirare ꝓfundiſsimā ſapiētiā Dei. cū enim ꝑ inuidiā mors irrupiſſet in mūdū, ꝑ inuidiā aūt diaboli, viciſsim Deus voluit in mūdū ſalutē & vitā venire ꝑ dile

Pſal. 48.

Auguſti.

Pſal. 138.

Auguſti.

Sap. 2.

ctionem ſuam. 2 Poſt inæſtimabile diuini amoris argumentum, iam Chriſtus fructũ cõmemorat nobis ex ſuo aduentu prouenientem, vt omnis qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitã æternã. In Deũ credit, qui altiſsime & ſummę veritati ſuper omnia, propter ipſam tantũ adhæret, & in illã tẽdens per charitatẽ, eidẽ incorporatur. Qui ſane fructus eſt immẽſus, nobis inde proueniẽs, quod Deus filiũ ſuũ miſit in mũdũ, vt qui antea morti deputati eramus æter-

Ambroſ. næ, deinceps vitã haberemus æternam. Atque hinc diſcrimen exurgit veteris & noui teſtamenti. illud tẽporalia tantũ promittebat & caduca, hoc æterna pollicetur & cœleſtia. ¶ Quã vero tum proprie tũ breuiter, hic æterna Dei patris ſapiẽtia docet, quid dũi vitemus per fidem, puta ne pereamus, deinde tandẽ quantũ aſſequamur, ſcilicet vitam æternam. Nanque ante aduentũ ſuum iã perieramus omnes, qui nunc per fidem illius aſſerti ſumus ab interitu, ſicut

Zach.10. & Zacharias præuidit, In ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos ex fouea, vbi aqua non erat. Cõmodum autem &

Ioan.16. fructus, eſt ipſa vita æterna: iuxta illud, Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant. Et veniſſe quidẽ ſe iam in omni miſericordia, adhuc amplius probat, dicens, Quia nõ miſit Deus filiũ ſuum in mundum, vt iudicet mundũ, ſed vt mundus ſaluetur per illum. Atque hæc quidem prioris ſermonis veluti confirmatio eſt, quod Deus ex dilectione miſerit filium ſuum in ſalutẽ hominum, non in iudicium: ſicut & alibi teſtatus eſt, inquiens nõ veniſſe ſe iudicare, ſed ſaluare mundũ: Cauſa igitur aduẽtus Chriſti ipſa eſt ſalus mũ-

Ioan.12. di, quoniã nõ venerat vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Et hoc ſibi vult etiam nomen Ieſu, de quo ange-

Luc.5. lus dixit, Quoniam ipſe ſaluum faciet populum ſum à peccatis eorum. Eoq́ue ipſo oſtendit ſe ſuperiorem omnibus eſſe, qui cunctis retro ſeculis miſsi fuerant à Deo, quoniam ij ſerui tantum fuerant, hic autem ipſe filius Dei, & qui ſolus poterat redimere ſeruos ſui patris.

Ioan.5. 3 Diceres autẽ. Qũo ait Chriſtus ſe non veniſſe, vt iudicet mundum, cũ deinceps ipſe dicat, patrẽ nõ iudicare quẽquã, ſed omnẽ iudiciũ eſſe datũ filio: iuxta illud etiã vatici-

Eſa.16. niũ Eſaiæ, Et præparabitur in miſericordia ſoliũ, & ſedebit ſuper eũ in veritate in tabernaculo Dauid, iudicãs & quærẽs iudiciũ, & velociter reddens quod iuſtũ eſt? Reſpondeo

& dic

& dico varium & multiplex eſſe iudicium, quod tamen nūc mittimus. Quia autem duplex eſt aduentus Chriſti, alter in carne, alter in die nouiſſimo. in carne venit, vt agnus mitiſſimus in omni miſericordia, tantum abeſt vt in aliquo iudicio. Sed in die nouiſſimo veniet inſtar leonis in omni iuſtitia. Illic venit iudicandus à Pilato, hic adueniet totum iudicaturus orbem. Rectè igitur Chriſtus loquens de ſuo aduentu ad redemptionē humanam, dicit ſe nō iudicare quen quam. Atque in eius rei argumentum oblatam ſibi à Iudæis adulteram noluit cōdemnare. Quo exemplo docere voluit veniſſe ſe ad ſaluandos, non condemnandos peccatores. *Ioan.* 8.

¶ Obiiceres rurſus, Si ſalus mundi finis eſt, propter quem Deus miſit filium ſuum, quid quod ille plurimum ſpe ſua excidet, quando damnātur multi? Imo nihil hoc obſtat quo minus ſalus mundi cauſa ſit miſſi filij Dei. Deus enim vult omnes homines ſaluos fieri. vnde & ſaluator mūdi dicitur. At quod non omnes ſaluātur, culpa non eſt Dei, ſed eorum qui non credunt in Ieſum, qui doctrinam illius nō exprimūt operibus. Ergo quantum in medico eſt, ſanare venit ægrotum ipſe ſe interemit, qui præcepta medici ſeruare nō vult. Quiſquis ergo ſeruari non vult per Chriſtum, ex ſeipſo & ſuapte peruerſitate condemnatur, iuxta illud propheticum, Perditio tua ex te eſt Iſraël, tantummodo ſalus ex me. *1.Tim.* 6. *Auguſti.* *Oſeæ* 13.

4 Et quanuis in priori aduentu ſuo non iudice Chriſtus, bonos tamen diſcernit à malis. boni enim credentes in Chriſtum non iudicantur, mali autem eo ipſo quod nolunt credere, iam iudicati ſunt, dū recuſant credere in nomine vnigeniti filij Dei. Sed ne quis cum audiret eum venire, vt iudicaret mundum impunitum peccatum arbitraretur, & pigrior fieret, hanc tollit opinionem, inquiens, Iam iudicatus eſt. Audiant hæc Neochriſtiani, & cōſyderent ſe quoque in numero eſſe eorū, qui abutentes miſericordia Dei, renuunt agere pœnitentiam & ſatiſfacere pro peccatis, quicquā boni operari, quando Chriſtus ſatiſfecerit in omnibus. Contra hic ſentit ipſe Chriſtus, iam iudicatum eſſe perhibens, quiſquis non credit. Ecce adhuc inferi ſunt, adhuc ignis iſte extinguibilis ardet. Et quanuis dixerit dominus non veniſſe ſe iudicare mundum, iſti tamen iudicium illius non effugient. credens tamen in Chriſtum, hic non iudicatur. *Chryſoſto.*

¶ Sed audio cōtra hoc quod dicit hic dominus, credentes in

iudicium non venturos, obiicere aliquem iſtud Pauli, Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo, ſiue bonum ſiue malum. Quod ſi itaque mortui omnes venturi ſunt ad iudicium, quid hic de credentibus dicit Chriſtus? Reſpondetur, Geminum eſſe iudicium. alterum quo ſingulis remuneratio & præmia bonorum decernuntur: ſic angeli quoque & homines iudicabuntur ſecundum merita ſua vel demerita. Atque hoc locutus eſt Paulus. Alterum eſt diſcuſſionis, quo ſingulorum bona & mala, velut ad lanceam ponderantur: & ſic neque plane boni, nec penitus mali iudicabuntur. Vide partem primam. Et hinc ſequitur verba Chriſti ſic eſſe intelligenda, Quicunque credit in illum non iudicabitur iudicio condemnationis. Colligere conantur ex hoc loco Neochriſtiani fundamentum erroris, ſui de ſola fide ſufficiente, ſed fruſtra. Cum enim dicit dominus, eum qui credit in illum, non iudicari, B. Auguſtinus ex more ſacrarum literarũ aſſerit diſcrimen eſſe inter hæc tria, credere Deum, credere in Deum, & credere Deo. Nam credere in Deum, ipſam ſimul charitatem includit. eſt enim credendo amare, credendo in eum, ire, credẽdo ei adhærere, & eius membris incorporari. Iam vero & ipſi hic de fide loquuntur, quam Paulus per charitatem operari dicit. Corruit itaq; quicquid ſtipularũ & fœni ſuper arenoſam terram iſti conſtruxerant.

Dominica 2. Aduentus.

Auguſti. de agnitione veræ vitæ.

Galat. 5.

Auguſt.

¶ Sed adhuc tamen quæres, quomodo dicit dominus, non credentem iam eſſe iudicatum? Aut qui fieri poteſt, vt nondum tranſacto iudicio, qui tamen nõ credit, iamiam ſit iudicatus, Sane iudicatus eſt infidelis, quod non lata iam ſuper eum ſit ſententia, ſed quoniam res ipſa iam diiudicauit, ſicut ad Adam dixit Deus, In quacunque die comederis de ligno ſcientiæ boni & mali, morte morieris. Cumque mãducaſſet ille, mortuus ſtatim eſt in anima, corpore tamen quampluri mos adhuc ſuperuixit annos, etiam ſi ſic quoque quod ſententiam latã confirmat, iam erat de mortuis, habẽs in ſe cauſam mortis. Ita plane hic quoq; iudicatũ infidelem dicit dominus, quoniam priuatus ſit gratia Dei, ſimulq́; in ſe habeat adhærentem ſibi cauſam dãnationis æternæ. At nos iam deprecemur Deũ pro impetrãda gratia ſpiritus ſancti, ne condemnemur tandem, ſed cõfirmati fide per dilectionem operante, poſt hanc vitam, illam aſſequamur æternam, Amen.

Gene. 2.

HO-

HOMILIA SECVNDA FERIAE *ſecundæ Pentecoſtes.*

CVM iam dominus Nicodemo declaraſſet myſteriũ baptiſmi, paſſionẽ quoq; ſuam & aſcenſionẽ præmõſtraſſet, deinceps, quod in hodierno euangelio audiuimus, docuit ſe à patre ſuo in mundũ hunc miſſum magna generis humani charitate, bonis quidẽ & piis in ſalutem, malis autẽ & infidelibus in iudiciũ: cuius iam porro rationẽ reddit dominus, & ait, Hoc eſt iudicium, Venit lux in mundum, & homines dilexerunt magis tenebras quam lucem. lux inquã quæ eadem erat vita, nam & vita erat lux hominum. Et ipſe ſe Chriſtus teſtatus eſt lucem eſſe mundi. Præuidit Eſaias hoc in ſpiritu, dicens, Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, & habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Orto itaque ſole iuſtitiæ & lumine fidei, quicunque adhuc tenebras vel Moſaicæ legis vel idololatriæ maluerũt præferre euãgelio, iam iudicati ſunt neque excuſationẽ aliquam habent, ſi modo verũ eſt illud Chriſti, vt eſt ſane veriſſimum, Si nõ veniſſem & locutus eis nõ fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem nõ habent de peccato ſuo. Sed audio te obiicere hic & dicere, quomodo fieri poſſit, vt homines magis dilexerint tenebras lumine. Sane, verum lux geminã in ſe habet operationẽ, lucere, & omnia manifeſtare: illud amant omnes, hoc non perinde diligitur ab omnibus. nam & fures odio habẽt lucem, ne manifeſtetur furtũ ſuum: & deformis lucem nõ amat, ne cõſpiciatur omnib9 deformitas ſua. Quo pertinet illud Iob, Fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias eius, nec reuerſi ſunt per ſemitas eius. mane primo cõſurgit homicida, interficit egenum, ſubito irruente aurora, putat eam eſſe vmbram mortis. Cur autẽ iſti omnes amarũt tenebras magis quàm lucem? quoniã opera eorũ mala erant, & inde cæcitas & caligo, inde odiũ lucis. Et ſicut laborãs ex oculis nõ poteſt aſpicere lucẽ: ita qui ægrotãt oculis animæ, nequeunt intueri ſolẽ iuſtitiæ & veritatis. Quamobrẽ & Paulus dixit, Nolite ambulare ſicut gentes in vanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratũ habentes intellectum, alienati à via Dei per ignorantiam, quæ eſt in illis, propter cæcitatem cordis ipſorum. Idcirco itaque, vt ait Chryſoſto. plectuntur quod tenebras dimittere, lucem obuiã ſuſcipere noluerunt.

Ioan. 1. *Ioan. 8.* *Eſaiæ 9.* *Malac. 6.* *Ioan. 15.* *Iob. 24.* *Ephe. 4.* *Chryſoſto.*

Quo verbo ſemel omnis aufertur infidelib⁹ excuſatio, dum vltro ſe eis offerenté lucem recipere noluerũt: ſed ſic verum eſſe & impleri hic quoq; oportebat quod dixerat Chriſtus,

Beda. Qui mali quid facit, odit lumé: nec venit ad illud, ne arguãtur opera eius. Qui peccatorũ dilexerunt tenebras, odio habuerũt lucem, ſtupidi & veſani, nõ attendentes, quod etiam ſi tenebrarũ obruti fuiſſent caligine, dũmodo ipſi occurriſſent Chriſto veræ luci, quod multi fecerunt publicani, illu-

Matth.9. minati vtiq; fuiſſent, vt Matthę⁹, Magdalena, Zachęus, &c.

Luc.7. Perſeuerantes auté in malo & odio habentes lucem, iſti ſunt

Mar.2. de quibus iamiam illud Chriſti verbũ adduximus, quia me-

Luc.9.15. tuunt ne arguãtur opera eorũ. Sic oculus quoq; adulteri obſeruat caliginem, dicens, Nõ me videbit oculus. 2 Neque multo aliter faciũt hæretici, qui cũ male viuãt & doceãt peſſime, nõ veniũt ad lucé, neq; dogmata ſua peruerſa iudicari

Iob 24. ſinunt, nec cócilia ferunt, neq; gymnaſiorũ etiam ꝓbatiſſimorũ authoritatem tolerant: quoniã doctrina eorũ peruerſa eſt, de qua ne coarguãtur, odio habent lucé cane peius & angue. Quicunq; auté pie & catholice docent, neq; lucé odiũt, neq; aliorũ refugiũt iudicium. At hæretici omne iudiciũ abhorrent, præter id quod à ſui ſimilibus profertur hæreticis, ratum habétes illud vulgare prouerbium, Noui Simoné, & Simon me. Neq; illud nouum eſt, horrere malos lucem, iam olim id ita fuit etiã in primis peccatoribus. Nõne enim primi parétes noſtri ſtatim cum peccaſſent, etiã in ipſo paradiſo abſcõderunt ſe à voce & conſpectu domini à medio ligni paradiſi. dicebat enim Adã, vocatus à domino vbi eſſet, Au

Gene.3. diui vocé tuam & abſcõdi me, eo ꝙ eſſem nudus. Sic in hodiernũ quoq; diem faciũt omnes filij Adam, nudi virtutib⁹ & gratia Dei, nam & illi non veniunt ad lucem, ne arguantur opera eorum. Quòd ſi ne nunc quidem mihi credis, ſaltem operibus iſtorũ fidem adhibe, & ex multis vel ſolã aſpice confeſſionem. quam enim ægre, quam moleſte vix tandem vi extorqueri ſibi ſinunt, vt confiteantur? ſi modo cõfitentur aliqui, quibus Deum immortalem quàm egregium, molle & delicatulum parauit Lutherus puluillũ, quum rem fecit gratiſſimam, quam vero innumeros ſuæ hæreſi adiunxit, dum cõfeſſionem abrogauit? Nam cum plerique eorum peruerſiſſimi ſint, lucem habeãt exoſiſſimam, quam placuit eis opera eorũ etiam peſſima ſic celari neq; coargui, ſi in lu-

cem

cem prodirent? Tantũ eis arrident tenebræ, & hic temporales, & illic diſplicituræ ſunt vel inuitis æternæ, Aliter longe Deus per prophetã nos docet imperans & dicens, Narra ſi quid habes, vt iuſtificeris. Quo facit illud Sapientis, Iuſtus (hoc eſt, iuſtificandus) prior eſt accuſator ſui. Verum quid hoc mirum, quando in hac re perinde fit vt in aliis? eorum enim eſt fugere, & quocũq; modo etiã iudicis abhorrere ſententiam: & in vniuerſum omnes mali fugiunt lucem, ne redarguũtur ex opere ſuo målo. ſic nãq; & Paulus, Omnia, inquit, quæ arguũtut, à lumine manifeſtantur. Et notãter dicit dominus, Omnis qui male agit (actu) fugit lucé. nõ dicit, qui male egit, vt enim quis peſſime egerit, & tamen redeat ad lucem, pœnitentia ductus & confitens peccata ſua, gratiam inueniet atq; placebit Deo, ſicut ipſe teſtatur dominus, dicés, Quòd ſi impius conuerſus fuerit ab impietate ſua, nõ recordaturum ſe illius amplius. 3 Sequitur de bonis, Quicunq; facit veritatem, venit ad lucé, vt manifeſta fiant opera eius. hic eſt, qui facit opera bona à diuina veritate & fieri iuſſa & edocta: ille etiam venit ad lucem, nec metuit argui. facile enim patitur manifeſtari opera ſua, nõ vt inde elatus ſuperbiat, ſed in hoc tantum, vt iuxta præceptũ domini, luceant opera ſua bona coram hominibus, qui deinde videntes illa, glorificent Deum patrem qui in cœlis eſt. Quoniã ſic opera bona manifeſtari ad exemplum & ædificationem proximorum, pium eſt & ſalutare: ſic tamen, vt cũ opus ſit in publico, intentio maneat in occulto. Retulerit etiam nonnunquam manifeſtari opera bona, vt ſic offendicula & ſuſpiciones euitentur: vt hoc tam periculoſo tempore quiſquis metueret publice opera bona exercere, facile ſuſpicionem aliis de ſe præberet alicuius erroris & ſectæ Neochriſtianorum, vnde ſimpliciores offendi poſſent. Et vtile itaque eſt, & in hoc caſu neceſſarium, coram omnibus & publice fidé ſuam operibus teſtari: ſicq; offenſam aliorum vitare, ſicut Paulus Hieroſolymis ex conſilio diſcipulorũ cum aliis quatuor viris purificatus eſt. Vſque adeo quiſquis bene facit & veritatem ſectatur, nõ abhorret lucé, vt opera ſua manifeſta fiant. Manifeſtationis autem huius rationem iam porro reddit huiuſmodi, quòd opera illa ſint in Deo facta. Magnũ hoc quid eſt chariſſimi, alicuius opera in Deo eſſe facta. oportet enim ea bona eſſe, atq; adeò Deo placere in tali homine, ſed quo-

Eſa. 43. *Prou. 18.* *Ephe. 5.* *Ezec. 18.* *Matth. 5.* *Gregorius.* *Actu. 21.*

modo in Deo fiant, forſitan quæres. ſic nimirum, ſi in gratia fiant & charitate, quia Deus charitas eſt, ſi fiant ſecundũ vo-
1.Yoan.4. luntatem Dei & ex mãdatis illius. Atq; vnum hoc eſt quod homines facit Deo pariter & hominib' gratos, opera bona facere in Deo, hoc eſt, ipſa luce, ad quam opera ſint manifeſtanda: ad eã vero opera malorum & impiorũ non veniunt, neq; hæreticorum: quibus, quia nihil niſi errores placent & hæreſes, ne minimum quidẽ commune eſt cum fidei catholicæ veritate. Sed neq; peruerſi chriſtiani prodeũt in lucem verbi diuini & ſacræ concionis, vbi cum primũ audiunt aliquid ſibi dici aduerſus vitia ſua & ſceleratam vitam, atque veri ſplẽdorem luminis commendari, reſiliunt ſubito, neq; ferunt charitatis fulgorem in prædicatione. Indurati quoque peccatores verentur accedere lumen confeſsionis, ne ar-
Auguſti. guantur opera illorum mala, ſicut Auguſtin. hæc omnia refert ad confeſsionem peccatorum, & nos iam articulo quarto audituri ſumus. Omnibus enim modis Nicodemũ eo adducere voluit, vt crederet in illum, Meſsiam ipſum eſſe ve-
Auguſti. rum cognoſceret, ac deinceps agnito lumine fidei, ſtuderet operibus bonis. 4 Deinde ſic infert Auguſtinus, Lux vera quæ venit in hunc mundum, Chriſtus eſt. & ea quidẽ lux duplices inuenit homines, quoſdam qui dilexerũt tenebras exoſa luce, & ij opera mala fecerunt. Alios quoque reperit qui cum operarentur veritatem, lucem illam inuentam dilexerunt, Hinc ille quæſtionem mouit huiuſcemodi, Fratres
Num.21. mei, quorũ opera bona inuenit dominus? nullorũ. omnium enim opera mala inuenit. quomodo ergo quidam fecerunt veritatem, & venerunt ad lucem? ſi enim omnes peccatores inuenit, & ſic omnes ſanat qui morſi fuerunt à ſerpẽte. Reſpondetur ad hoc, quod Chriſtus verborum ſuorũ vigorem in hoc conſtituit, quoniam nonnulli homines magis dilexerunt tenebras quàm lucem: & hoc eſt quod quidã diligunt peccata in illis perſeuerantes, exoſamque habent lucem: nec peccata ſua volunt redargui vel concionibus, vel quacũque alia doctrina vel cõfeſsione. Quicunque autem peccata ſua odio habent, confitentur illa, ſuique ſunt accuſatores apud Deum & homines, ſimul etiam ſtatim in Deo veritatẽ operantur, iamque partibus Dei accedunt. Duo enim hæc ſunt peccatum & homo: hũc creauit Deus, illud ipſe ſibi adinuenit homo. O igitur homo, extingue quod finxiſti, & Deus

quod

quod fecit,ſeruabit. Exoſum habe in te, cuius ipſe es autor: & tantum dilige, quod in te fecit Deus: quia ſtatim cum diſplicere inceperit tibi malum, ſubnaſcitur bonum, & ſic boni operis initium eſt cõfeſsio mali. Hocque adeo eſt facere veritatem, dicere cum Dauide, Iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Quàm bene & præclare actum fuerit cum tali homine, qui cum fiducia deinde dicere poterit illud & orare dominum, Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Ad hæc omnia auditores ſermonum ſuorum exhortatur Auguſt. Currite fratres mei, ne tenebræ vos comprehendant: euigilate ad veſtram ſalutem, euigilate dum tẽpus eſt: nullus retardetur à templo Dei, nullus retardetur ab opere domini, nullus auocetur ab oratione continua, nullus à ſubita deuotione fraudetur, euigilate cum dies lucet. Chriſtus eſt dies paratus eſt ignoſcere reis, ſed agnoſcentibus. *Pſal. 50.* *Ibidem.* *Auguſti.*

¶ Hoc enim quiſquis facit & ambulat in dilectione & lumine fidei, veritatem facit, operibus bonis peccatorũ ſuorum reſtingens incendia, gemitibus, lachrymis, ieiuniis, eleemoſynis: & id genus aliis. Deinceps Auguſtinus oſtendit pericula vitæ huius, & diſcrimina tẽtationum exaggerat, quàm graue ſit in proſperis non efferri ſuperbia, in aduerſis non deprimi nec nimia frangi patientia. Ne itaque fortunatus ſucceſsibus proſperis abutatur, inde ſibi concilians ruinam, quod datum erat in ſolatium. Neque qui à Deo flagellatur, impatienter ferat. quin potius toleret patrem erudientem, ne ſentiat iudicem punientem. Hæc illa Auguſtini monita quotidie vobis occinimus. ſæpius enim dicẽda ſunt, quæ tam ſalutaria cõtinent prçcepta. Et vos igitur intimis præcordiis conſyderate illa, ſimulque immẽſam Dei charitatẽ. qua vrgente proprio etiam filio non pepercit, quo minus pro nobis traderet illum in ſupplicium crucis: ac deinde diſcipulis ſuis totiq; eccleſię paracletũ miſit ſpiritum ſanctũ, cuius virtute & gratia intrepide illi confeſsi ſunt fidei veritatem coram omnibus principib⁹, nihil reueriti crucis ſimul & crucifixi gloriam vniuerſo mundo prędicare. Nunc vero & nobis dignetur Deus donare gratiam ſpiritus ſancti, qua roborati in vera fide, veritatem quoque hic operemur in luce, & tunc in clariſsimo gloriæ lumine cum gaudio conſpiciamus claritatem eſſentiæ diuinę in æternum, Amen. *Auguſt.* *Auguſti.* *Pſal. 11.*

EVANGELIVM IOAN. 10.

In illo tempore dixit Ieſus Iudæis, Amen amen dico vobis, qui nõ intrat per oſtium in ouile ouiũ, ſed aſcẽdit aliunde, ille fur eſt & latro: qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium. Huic oſtiarius aperit, & oues vocem eius audiunt. Et proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cũ proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illum ſequuntur, quia ſciunt vocem eius. Alienum autẽ non ſequuntur, ſed effugiunt ab eo, quia nõ nouerunt vocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis Ieſus, illi autẽ non cognouerunt quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Ieſus, Amen amen dico vobis quia ego ſum oſtium ouium. Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones, ſed non audierunt eos oues. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur: & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet. Fur non venit, niſi vt furetur & mactet & perdat. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.

HOMILIA PRIMA.

ANTE huius euangelij initiũ refert Ioãnes Chriſtum ſanaſſe quendam à natiuitate cæcũ, & cum cæci ipſi eſſent Iudæi, ſtatim infert illud verbũ domini de paſtore, ouibus, & ouili. Cum enim poſt curationem cæci interrogarẽt dominum Iudæi, an ipſi quoque cæci eſſent, ſubiunxit ille euangelium iſtud, eo ipſo declarare volens iſtorum cæcitatem inſignem. neque enim oues Chriſti erant. ſed cum vera ianua nõ intrabant in ouile, lumine quoque vero carebãt. Ita ſemper humani animi, vt ait Chryſoſtomus, elationem cõprimit, vt ad magnorum & mirabilium erigat cognitionem. Ne autem dicerẽt, non propter ſuam cæcitatem ad eum non accedere, ſed deceptorem vitare, huic omnem refert diſputationẽ, vt ſe paſtorem probet adducendo vtriuſque indicia: & ſe paſtorem verum eſſe, & illos qui ſibi videbãtur oculatiſsimi, in medio etiam ſole caligare, eſſeque cæcos & duces cæcorum. Poteſt tamen ſic quoque induci, quod Iudæi veri paſtores ſibi videbãtur ratione legis Moſaicæ à Deo acceptæ. Gentiles autem ex abundantia ſapientiæ ſibi placebant: & quo ad homines in virtutibus ſeſe exercebãt, vt Cato, Socrates, & id genus alij permulti,

Auguſti.

Chryſoſt.

Mat.15.

permulti, tam Græci quàm Romani. Verum hos omnes nihil cum paſtoribus habere commune hic Chriſtus docuit, quoniam non vera ianua ingrediantur, ſcilicet per Chriſtũ. Dicant igitur Pagani, Bene viuimus: ſi per oſtium non intrant, quid prodeſt eis, vnde gloriantur? Ad hoc enim vnicuique debet prodeſſe viuere, vt detur illi ſemper viuere. *Auguſti.* ita neque Iudæis quicquam profuit fucata illa vitæ ſuæ bonitas, dum per Chriſtum non intrabant. Vtrique igitur temere gloriantur, Ethnici de virtutibus, de lege Iudæi: quoniam non eſt aliud nomen ſub cœlo, in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in nomine Ieſu. *Act. 4.* Similiter & hæretici multum ſibi videntur oculati, neque alij haberi volunt ab omnibus, quàm qui olim Phariſæi, acſi & ipſi à Chriſto illuminati, ſicut iſte cæcus. *Ioan. 6.* Verum quandiu erroribus ſunt inuoluti, ianua vera non ingrediuntur: ſic Arrius, Sabellius, Fotinus, & reliqua hæreticorum colluuies. Quiſquis enim vera ianua cupit intrare, & non in primo ſtatim, quod aiunt, limine impingere, oportet & Chriſtum in veritate prædicet, & aliud niſi gloriam Dei non quærat.

2 Ait ergo dominus, Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. *Regula.* Omnis figurata locutio ampla eſt, lateque patet, dum ex variis proprietatibus varia etiã aſſignari poteſt intelligentia, à ſacris tamen literis non recedens, Tam exuberans enim eſt ſacra ſcriptura, vt exhauriri nequeat. ſiquidem & ſuper hoc breui euangelio homiliæ haberi poſſent plures quàm decem, ſed nos ſumma tantum capita euoluamus. Videamus igitur & conſyderemus primum ouilis huius oſtium, deinde ouile ipſum intueamur, attentius, mox oues, deinde ianitorem, paſtoré quoque, furem & latronem conſpiciamus. Et primum quidem dicit Chryſoſtomus ſcripturarum teſtimonium per oſtium ſignificari. *Chryſoſto.* illic enim ingreſſus nobis patet ad Chriſtum, ſic ipſo apud Ioannem domino dicente, Scrutamini ſcripturas, in quibus vos putatis poſſe habere vitam. *Ioan. 5.* Ecce hic Iudæos Chriſtus ablegat ad oſtium ſcripturarũ, quę de ſe teſtimoniũ perhibent. Ad hæc, oſtium ad cuſtodiã ouium claudi ſolet. Et ſic quoq; hic. Omnis enim ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendũ, *1. Tim. 3.* ad arguendũ, ad corripiendum, ad erudiendum, in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonũ inſtructus.

Deinde occluſo oſtio, nihil præualent lupi & fures aduerſus oues. Ad eundem quoque modũ nos præmunit ſcriptura ſacra ab omni fraude hæreticorum, quos fundamẽto ſcripturarum ſancti patres ſemper euicerunt, ſubiugarũt, & ab ouili chriſtiano abegerunt. Tota enim fides noſtra in ſacris literis latet, hinc eruenda eſt, Atqui in omnibus nos ſcutum
Ephe. 6. fidei ſumere iam olim Paulus iuſsit, quo præmuniti, poſsimus quanuis ignea nequiſsimi tela effugere. Ex iis tribus liquet, Chryſo. nõ abſurde ianuã ſcripturã ſacrã intellexiſſe. ¶ Sed quis ille oſtiarius? poſſet hic quidem primum intelligi
Ioan. 5. Moyſes, cui principio cõmiſſa ſunt myſteria Dei, qui etiã primus ſacrarum literarũ ſcriptor extitit inſtinctu ſpiritus ſancti. vnde & dominus dixit, Si Moyſi crederetis, & mihi
Ioan. 4. forſitã crederetis. ille enim de me ſcripſit. Sed tamẽ acutius expendendo, oſtiarius hic ipſe eſt ſpiritus ſanctus, cuius inſpiratione vtrunq; teſtamentũ à ſanctis Dei hominibus conſcriptum eſt. ſic de eo locutus eſt Chriſtus ad diſcipulos, Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. & deinde, Quum venerit ſpiri-
Ioan. 16. tus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem. Quando
Ioan. 20. itaq; præcluſum adhuc erat oſtium illud apoſtolis, dicit de eis Ioannes, quoniam nondum intelligebant ſcripturas, & quod pati ſimul ac ex mortuis reſurgere dominum oporteret. Deinde vero adueniens ſpiritus ille veritatis, aperuit eis oſtium verum ſcripturarum, & tunc inceperunt loqui ma-
Act. 2. gnalia Dei. Hoc itaque oſtiario, qui verum ſacræ ſcripturæ aperit intellectum, per quem & Chriſtus innoteſcit, & quę ad ipſum ducit ſemita, inclareſcit omnibus, vt ſi ſunt apoſtoli ſanctiq; patres iam inde annis mille & quingentis, illo q; authore interpretati ſunt literas ſacras, quo conditę erant. Iam igitur quiſquis temere illas præſumit aliter vel intelligere, vel explicare, fur vtique eſt & latro atque animicida, ſicut faciunt hæretici, quibus oſtium hoc ſpiritus ſanctus nõ aperit. vnde & dominus dicit eos aliunde aſcendere. Et obſerua illud quod dicit, aſcendere. eo enim notatur, omnẽ hęreſim
Hiero. ſuper Abdiam. ex ſuperbia naſci. Sic Hieronymus dicit, Quis hęreticorum non extollitur in ſuperbiam? idem etiam ſuper Abacuc increpat hæreticos ſcientiam ſibi arrogantes, & eccleſiæ ſim-
1. Ti. 6. plicitatem contẽnentes. Quo pertinet & illud Pauli, Si quis

aliter

aliter docet, & nō acquieſcit ſanis ſermonibus domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſecūdū pietatē eſt doctrinæ, ſuperbus eſt, nihil ſciens, cuiuſmodi & iſti ſunt noſtrates hæretici, quia proteruia tantū & in conuiciis ſunt profuſiſsimi.

3 Verū iuxta vnius rei variā in ſacris literis significationē, oſtiū quoque Chriſtū ipſum nō incōmode hic deſignabit, quādo alibi dicat, Amē amē dico vobis, ego ſum oſtium ouiū. & deinde, Ego ſum oſtiū. ſi quis per me ingreſſus fuerit, habebit vitā æternā. Et in hoc omnē illā ſuā declarationē cōſtituit Auguſtinus, quia vt maxime ſcriptura oſtiū eſſe videtur, ſi illā referas ad Chriſtū, qui per illā & declaratur & innoteſcit hominibus, quomodo ipſe duobus diſcipulis euntibus in Emaus ianuā illam aperuit, ipſis etiam id ita confitentibus & dicentibus, Nónne cor noſtrum ardēs erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiebat nobis ſcripturas? Nónne hic euangeliſta de ſacra ſcriptura non aliter quā de ianua loquitur? Sic Philippus diaconus ianuam aperuit etiam Eunucho Candacis reginæ. Et apte itaque & appoſite Chryſoſtomus ſcripturam, ianuam expoſuit, quod per eam Chriſtus ad nos venit, ſicut & baptiſmus ianua tum ſacramentorum tum eccleſiæ dicitur. Sin autem conſyderemus illud, quomodo nos ad Chriſtum veniamus, tūc videbimus & Chriſtum oſtium eſſe, quia per ipſum acceſſum habemus ambo in vno ſpiritu ad patrem. *Ioan.10.* *Auguſt.* *Luc.24.* *Ephe.2.*

¶ Et tamen hæc quoque ianua humilis multum eſt & anguſta, in quam quicunq; irrumpere conantur elati, impingunt & illudunt capite. humile eſt, inquam, oſtium, quia ſic de ſe dominus ait, Mitis ego ſum & humilis corde. Et ad diſcipulos, Quicūq; ſe humiliauerit ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cœlorum. Et niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Anguſtum etiam eſt oſtium. & ideo quicunq; ſe dilatāt voluptate corporis & carnis, atque ebrietatibus pingueſcunt, nō poſſunt penetrare: quia & ipſa per ſe via arcta eſt, & porta multo anguſtior, quę ducit ad vitam. Sed & qui bonis temporalibus nimiū inhiant, & ſe diuitiis infarciunt, omnibus lucris inhiantes, anguſtum illud oſtium nequeunt perrūpere. ſic diſcipulis ſuis dixit dominus, Filioli, quàm difficile eſt confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire? Facilius eſt camelum per foramē acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnū Dei. dices, Quòd ſi *Matt.11.* *Mat.18.* *Mat.7.* *Mar.10.*

Chriſtus paſtor eſt, vt ſuapte voce teſtatur, quomodo erit oſtium? Chryſoſtomus ad hoc reſpõdens, dicit, Quãdo nos patri offert, oſtium: cum noſtri curam gerit, paſtorẽ ſe profi-
Ioan 10. tetur, ſicut illum Petrus epiſcopũ vocat animarum noſtra-
Chryſo. rum. Ad eundem modum in rebus noſtris etiam agitur. nã & paſtor & oues oſtium ouilis intrãt, ſed non eadẽ de cau-
1. *Pet.* 2. ſa, paſtor enim non ſua gratia, ſed ad cuſtodiam ouium ingreditur. oues autem in ſui præmunitionem intrãt, vt ſic ab omniũ incurſu præſeruentur. 4 Quid hinc iam reliquum ex eo eſt quod Chriſtus & paſtor eſt & oſtium, niſi ouile ipſam ſanctam eſſe eccleſiã? ea enim eſt, inquam ille gẽtes vniuerſas in vnitatem fidei congregauit, vt ipſe dicit futurum
Ioan. 10. ouile vnum & paſtorem vnicũ. Oues autẽ, chriſtiani ſunt, mites, patientes & benigni, neque vel equorum vel mulo-
Pſal. 31. rum ſtabulum eſt eccleſia, quoniam in equis & mulis nõ eſt intellectus, ſed ſuperbia tãtum & ambitio, teſte Gregorio. Neq; vero ſtabulum aſinariũ eſt eccleſia, quod aſini ignaui ſunt, tardi rudes, & nullius plane niſi beluini intellectus. ſic animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. ſtoli-
1. *Cor.* 2. ditatẽ enim iudicat & ſtultitiã. Sed nec caninum ſtabulũ eſt, eo quòd canes oblatrant, mordent, remordent. ſic & qui cõuiciantur, detrectant aliis & peierant, non ſunt in eccleſia. de foris autẽ & exterius ſunt canes, venefici, libidinoſi, quã-
Apo. 22. uis & hæretici canes à Paulo dicantur. Sed neque caprarum
Philip. 3. vel porcorum ſtabulum eſt, quoniã ad hoc ouile neque luxurioſi pertinent, nec temulenti, vt ait Paulus, neque fures,
1. *Cor.* 6. neque auari, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. Ergo & ouile eſt eccleſia, & boni chriſtiani
Pſal. 94. oues domini ſunt, ſicut dicit Pſaltes, Nos populus eius & oues paſcuæ eius. Poſſet hoc ad longum extendi, nos ſummatim & breuiter omnia perſtringemus.

Chriſtianus, ouis. 1 Recte chriſtianus homo oui comparatur, quod animal illud ſit præ cæteris ſimplex & innocuum, nec cornibus impetens, nec mordens dentibus, neque conſimili ferocia vel lupum, vel porcum, vel equum referens indomitum.

2 Ad hæc, ouis animal eſt multum humanis vſibus commodum. ſiquidem lana veſtit hominem, lacte & carne paſcit, chordis ſeu fidibus ex viſceribus factis oblectat & demulcet, fimo impinguat agros.

3 Animal quoque eſt humile & multum patiens, neque de pri-

de primatu contendit, neque percuſſum repugnat, neque inſtar canis aut anguis vindictam quærit, atque ob illam inſignem patientiam. Chriſtus quoque comparatur oui, dicēte propheta, Sicut ouis ad occiſionē ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. *Eſaie* 72.

4 Præterea ouis plurimū obediēs eſt, adeò vt puella vnica triginta etiam oues virgula tantum paſcat, atq; in hac re oues tam capris præſtant quàm ſuibus, in quibus paſcendis multum operæ inſumendum eſt & laboris. 5 Modeſtiſsimum quoque animal eſt ouis, atque exiguo paſtu contentū eſt, ſimulque hyeme & æſtate paſcua tātum. ſectatur arida, non pinguia nimium, nec irrigua. 6 His omnibus accedit, quod plurimum timidum eſt, neq; tonitrua tātum & luporum metuit incurſus, ſed & proprij ſui horret ſonitū veſtigij. Atq; hæc quoq; quilibet bonus chriſtianus in ſe habere debet. Et primum quidem curet, ne cuiquam facile noceat, nec cornibus potentiæ impetat proximum, neq; altero iſto ſcientiæ aut prudentiæ cornu leuiter offendat alios, quod ſolent mali magiſtratus & officiales, quod iniqui tabulæ forenſes & iuriſtæ, curtiſani, aduocati, aliiq; qui venalem circunferūt linguā, atq; de huiuſmodi cornibus Dauid inquit, Confringā cornua peccatorū. Neminem quoque morſibus obtrectationū proſcindat, ita etiā docente Paulo, Quòd ſi inuicem mordetis & commeditis, videte ne ab inuicē cōſumamini, &c. Sed & neminē feriant, hoc eſt, contēnant, neq; parētes, neq; pauperes, nec infirmos, neq; ſimplices, de quibus præcepit eis dominus, ne quenquam ex puſillis iſtis contemnerent. 2 Præcipuum quoq; habeant chriſtiani, prodeſſe aliis, maxime vero pauperibus in danda eleemoſyna. Magnum enim quid eſt, ſic fructificare, quoniā omnē palmitem non ferētē fructū, dominus ille vineæ in ignem abiicit. *Pſal.* 74. *Calat.* 5. *Matt.* 18.

3 Neque minus patientem decet eſſe Chriſtianum & humilem. O enim vere præclarum & fœlicem hominem, qui nulla ratione concitetur ad iram, neque ad impatientiam, ſed omnem vindictam Deo dimittit, iuxta exemplum Chriſti & doctrinam Petri. 4 Obediens vero maximè ſit, vocemque audiat Chriſti in ſcripturis ſibi loquentis, per magiſtratus quoque ſpirituales & ſeculares nunquam moueatur ad ſeditiones. quia qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Nemo itaque iſtos ſectetur aut audiat, qui docent & *Ioan.* 15. *1. Pet.* 2. *Rom.* 13.

iubent ſubditos deficere à magiſtratibus ſuis, ſicut perditus & peruerſus iſte hæreſiarcha Lutherus vere Auguſtũ & inuictiſsimũ Imperatorẽ noſtrũ receptaculũ & eſcã vermium nimis cõtumelioſe, Papã quoq; Antichriſtũ vocat. Vah turpitudinẽ diabolicã, vah malitiã hominis, ſi modo homo eſt, Adeo ne de ſummis magiſtratibus male loqui tibi vt liceat? Atqui ex huiuſmodi ſermonibus nõ oues Dei, ſed hirci diaboli educantur, qui à grege deuiãtes, feſtinãt ad interitum.

5 His virtutibus accedit illud quod & modeſtũ eſſe oportet chriſtianũ, faciliq; victu cõtẽtum. Sic Paul' inquit. Nos victum modo & amictum, quo operiamus nos, habẽtes vltra nil quærere debere. Plane enim ita eſt in aridis paſcuis, in cõtinentia corporali anima pingueſcit. & qui optima ſectatur gramina voluptatum & paſcua libidinis, iamiã deperiit, vt ait Petrus. Voluptatẽ exiſtimantes diei delitias coinquinationis & maculæ delitiis affluentes, in conuiuiis ſuis luxuriantes vobiſcum, oculos habentes plenos adulterij.

1. Tim. 6.

2. Pet. 2.

6 Metu quoq; non careat & timore caſto, neque ipſe ad iram prouocet Deum ſuum. Sic enim beatum prædicat Sapiens, qui ſemper metuit. Hæc vos dilectiſsimi, ſubinde cõſyderate, & ſic tandem ingredi poteritis oſtiũ verum Chriſtum Ieſum, vbi ſimul & paſcua inuenietis & vitam æternam, Amen.

Pro. 14.

Ioan. 10.

HOMILIA II. FERIAE TERtiæ Pentecoſtes.

Auguſti.

IN hoc euangelio chariſsimi, dominus & paſtorem verum, & oues bonas deſcribit: & de paſtore quidem dicit, illũ verũ nõ eſſe, ſed furẽ & latronẽ, quiſquis nõ per oſtium ingreditur. Et fur eſt ille ſane, quia quod alienum eſt, ſuum dicit: latro autem, quia quod eſt furatus, occidit. Huiuſmodi fures ſunt, quotquot nec legitimo titulo nec iuſta ratione, vi tantum & nõnunquã fraude ſe ingerunt in epiſcopatus, præpoſituras, & quæcunque ſacerdotia. iſti dum honorẽ ſolũmodo aucupantur & bona temporalia, nõ per ianuã verã intrant in ouile, ſed aliunde aſcendunt. Hoc modo Alchimus accupauit põtificatũ Iudæorum, vi & violentia regis Antiochi, ſed occupare quidẽ licuit, diu poſsidere non licuit, quanuis neq; impune occuparit. graui enim correptus morbo, quũ loqui nil poſſet, in maximis mortuus eſt doloribus. Sic Iaſon pontificatum

1. Mach. 7. & 9.

2. Mac. 4.

catum emit 360. talentis argenti. Sic irrupit & Menelaus, quanuis nil dignũ haberet tanta dignitate, Sic violenter ingerere ſe voluit in officium ſacerdotale rex Ozias, ſed graui lepra ſtatim correptus eſt. Dathan quoq; & Abiron, quũ aduerſus Aaronem molirētur aliquid, & vt intrudere ſe conarentur, cum omni grege ſuo viui ſunt abſorpti. Quot iã ſunt huiuſmodi occupatores magis quã poſſeſſores, qui iniuſto titulo quid non ſibi vendicant, ſola principum quorũdam autoritate freti? ij omnes quicquid occuparũt, ſub peccato mortali reſtituere tenentur, niſi de cõdẽnatione ſibi nõ timent. ¶ Non deſunt etiã fures, qui non vera ianua ingrediuntur ouile Chriſti, ſed ſimonia & vſura ſpirituali ſibi vẽdicant ſacerdotia quæque. Quibus quam totus iam abũdat mundus? Væ autẽ illis, quia graue peccatũ eſt illud & contra ſpiritum ſanctũ, quale cõmiſit Simon, qui baptizatus iam à Philippo diacono, cũ videret per impoſitionem manuũ viſibiliter conferri, ipſumq́ue apparere ſpiritũ ſanctum, oblata pecunia, petiit eãdẽ ſibi quoque dari poteſtatẽ, ſed quid audiuit ex Petro? pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donũ Dei exeſtimaſti pecunia poſsideri. Simili quoq; modo Giezi accepit pecuniam & veſtes à Naamã, quẽ Eliſeus ſanauit à lepra, ſed Eliſeus maledixit illi, & effecit vt lepra, ipſi totiq́; generationi ſuæ adhæreret. & ſtatim exiuit ille ab eo leproſus, candore niuem referens. Atque fit, vt qui ſacerdotia vendunt, Giezitæ: qui vero mercantur, Simoniaci appellentur. Latrones autem ſunt, quicunque lana, neque lacte contenti, non ſolum aſcendentes in ouile irrumpunt, ſed & oues occidunt. iſti nimirũ hæretici ſunt, qui quũ peruerſa doceant, animos ſimplicium ſeducunt, non vera ianua per Chriſtum ingreſſi, neque ordinatione legitima per inueſtituram epiſcoporum, ſed ipſi irruũt violenter, & non vocati inſtar Aaronis, vltro prædicãt, cõtra bullas põtificũ, contra imperatoria edicta, & epiſcoporum ſuorum mãdata. Hinc quid boni ſperes? Sed Paulum audi, de hæreticis ſic dicentẽ, Hæreticum hominẽ poſt vnã & ſecundã correptionem deuita, ſciẽs, quia ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt & delinquit, cũ ſit proprio iudicio cõdemnatus. Ij ſunt qui aliũde aſcendunt, neque per tecta tantum irrumpunt, ſed & fundamentum ouilis perfodiunt. An non validum fidei noſtræ fundamentum in ſacris literis poſitum eſt? at illas iſti ſic

2. Par. 26. *Nu. 16.* *Act. 8.* *4. Re. 5.* *Heb. 5.* *Tit. 3.*

lacerant,vt vix nobis reliquiæ maneant ſaluæ,tota aliquot volumina & ſanctorũ apoſtolorũ explodunt epiſtolas, qua ſi ipſi ij ſunt,qui Ariſtreachi virgula verubus transfodere quæ velint poſsint & audant.inſuper ſanctorum conciliorum inuiolatam quondam & ſacroſanctam contemnunt au toritatem,nec iudicem aliquem ferunt. Vſque adeo hæreticus vnus ſexcentis Simoniacis deterior eſt & malignior. Tu ſi vis,hæc tria extende,vt placuerit. 2 Quando itaque iã de fure & latrone conſtat,quis ille paſtor eſt? Chriſtus ipſe paſtor paſtorum.Sed quod ad cæteros eccleſiæ paſtores atti net,hos quoque vera ianua ingredi decet. Vbi de electione epiſcoporum,abbatum,præpoſitorum, plebanorum multa dici poſſent,imo libri integri conſcribi.oportet enim paſtorem ingredi per ianuam veræ fidei,ne ſit hæreticus:per ianuam libertatis,ne violẽter ſemet ingerat per brachium ſeculare:per ianuam gratuitæ beneuolentiæ,ne muneribus, donis,aut promiſsionibus ſibi paret ingreſſum:per ianuam integritatis,ne corrupte,doloſe,infideliter & fraudulenter ſe intrudat.Eius rei argumentum efficax in Aarone. nam cũ

Nu. 17. ſingulæ virgæ tribuum populi Iudæorum repoſitæ eſſent in tabernaculo corã domino,mane inuenta eſt virga Aaron germinaſſe,& turgentibus gemmis erupiſſe flores,qui foliis dilatatis in amygdalas dilatati ſunt. Poſſet hoc ad lõgum ex tendi ſecundũ ſuas ſignificationes.nam rectitudo virgæ,ſignat integritatem vitæ:quod floruit,fortitudinem ſignificat & robur:quod dilatata ſunt folia, eloquẽtiam deſignat. flores enim famam bonam referunt,& amygdalæ pertinẽt ad varios bonorum operum fructus.Et tales quidem eligendi ſunt atque aſſumendi in officium paſtorum.Breuitatis ſtudio omnibus iis ſuperſedeo,quæ ad paſtorẽ pertinere Iezechiel refert.tantum hoc lubet admonere,quod paſtor aptus eſſe debet ad paſcendum,audax ad profligandos lupos ſolicitus ad integrum reſtituendum domino ouium ſuarum numerum:quoniam non eſt aliud animal,quod perinde opus habet paſtore vt ouis,neque enim viribus valet ad defendẽdum ſe:ad hæc armis caret quibus reſiſtat:cum nec ipſa vel mordeat,vel quouis modo impetat.deinde non ea eſt velocitate,vt effugere poſsit facile:neq; ita aſtu pollet,vt ſe abſcondat. Hæc omnia ad quemcunq; ſimplicem chriſtianum trãsfero,vt lubet,obſeruata ſcripturę ſanctę regula. ¶ Veri

autem

autem paſtoris ſignum geminum oſtendit dominus. Alterum, quod illi aperit oſtiarius tanquã noto. hæreticis autem ſpiritus ſanctus non aperit oſtium, eo ꝙ priuato intellectui innitentes, & eccleſiam Chriſti contemnunt, & ſacras literas pro ſuo libito tractant. Sed illis tantum aperit oſtiũ ſpiritus ſanctus, qui bonum animum adferunt ad literas ſacras, neque priuatum quęrũt honorem, ſed gloriam Dei: illis demum verum inſpirat ſpiritus ille ſanctus intellectũ. Sic Paulus Coloſſenſes rogauit pro ſe orare dominum pro apertione oſtij ſermonis. Et hic Gloſſa, quę tres facit oſtiarios: Chriſtum, qui claues largitur ligandi & ſoluendi. Scripturã quoque ipſam, ſiquidem ea docet vſum verum clauium: & ſic clauem etiam quandã ſcientiæ reperimus, dicente domino, Væ vobis legiſperitis, qui tuliſtis clauẽ ſcientiæ. ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis. Et ſpiritum ſanctum, qui miniſtris dignitatem impartitur. nam licet in peccato conſtitutus ſacerdos clauiũ habeat poteſtatem, tamẽ eo ipſo quod clauium ſibi adrogat vſum, gratia carens ſpiritus ſancti, peccat, ſicuti iam ſuprà declarauimus. Alterum veri paſtoris argumentum hoc eſt, quod oues vocem illius audiunt, doctrinam ſuſcipiunt, & mandata cõſequendæ fœlicitati ſeruientia nõ contẽnunt. At cuiuſmodi ſunt paſtores qui non prædicant? aut quomodo mutorum iſtorum vocem audient oues? plus operatur, longeq́ue efficacior eſt vox paſtoris quàm mercenarij. & ex hoc genere bonarum ouium cæcus ille fuit, qui vocem Chriſti audire non recuſauit.

Coloſ. 4.
Ioan. 20.
Ioan. 9.

3 Alia porro quædã paſtoris erga oues ſuas officia cõmemorat domin9, quorũ primũ eſt, quod illas nomine quãque ſuo cõuocat. Vbi nota illud quod oues ſuas dicit. Oues enim ꝓpriæ ſunt chriſtiani homines, atq; adeo oues Chriſti idq́; multis de cauſis, partim ex creatione: iuxta illud, Ipſe fecit, nos autẽ populus eius, & oues paſcuæ eius. partim etiam nomine redemptionis, teſte Petro, quũ ait, Scientes quod non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra cõuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti. Nominatim itaq; oues illas proprias vocat, quo paſtoris iſtius clementia ſignificatur, & benignitas plus quàm familiariſſima. idq́; ille facile præſtat, cum ſingula ouium ſuarum nomina conſcripta habeat in libro vitę, ipſo etiam aſſerente, Gaudete & exultate, quia no-

Pſal. 24.
1. Pet. 1.

Lucæ 10. mina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Nouit ille ſane diſcrimen
1.Tim.2. ouium ſuarũ ab hircis alienis. quo reſpiciens Apoſtolus, ait,
Nouit dominus qui ſint eius. Et quod ſic nominatim vocat
Exo.34. oues, ſingulari quadã gratia fit, ſicut ſe Moyſen ex nomine
noſſe profitetur, quoniã gratiam apud ſe inuenerit. ¶Officium alterum eſt, vt paſtor oues ſuas educat in paſcua, idipſum quoq; ex omni parte abſolutiſſime fecit dominus, qui Gentes eduxit ab erroribus & cultu idolorũ, Iudæos ex ſeruitute legis, patres ex limbo, & omnes in vniuerſum peccatores & ſordibus & lacuna vitiorum educit, quantũ quidem in ſe eſt, ad gratiã & fidei veritatem. ſic per prophetã, Edu-
Mich.6. xi, inquit, te de terra AEgypti, & de domo ſeruientium li-
Pſal.67. beraui te. de patribus quoq; ait Pſalmiſta, Captiuam duxit
Pſal.30. captiuitatẽ. & nos quotidie clamamus, libera nos de laqueo
Sap.10. venantiũ. De Adamo ſic dicit Sapiens, Quia ſapiẽtia custo-
Adã pœnituit. diuit illum à delicto ſuo (ecce quod pœnitentiã egit Adam, & veniam meruit de peccato ſuo) eduxit illum de limo terræ, & dedit illi virtutẽ continendi omnia. ¶Tertiũ boni paſtoris officium eſt, vt cum emiſerit oues ſuas, ante eas vadat, oueſq; ſic ipſum ſequantur, quoniã ſciunt vocem eius. Ecce paſtor ille præcedit, cũ cæteri paſtores ſequantur oues ſuas,
Chryſoſto. lõge enim admirabilior hæc noſtra ars paſtoralis eſt. & merito quidẽ hic præcedit paſtor, quia niſi præcederet, oues ipſum ſequi nõ poſſent. oportet itaque præcedere gratiã Dei,
Ioan.6. quoniã hic ait dominus, Nemo venit ad me, niſi pater meus traxerit eum. Præceſſit ille quoq; diſcipulos ſuos & martyres ſanctos in ſupplicio paſsionis. præceſſit & in officio hu-
Ioan.12. militatis, dicens, Exemplũ dedi vobis, vt quemadmodũ ego feci, & vos faciatis. ¶Sic quoq; reſurrectione omnibus ho-
1.Cor.15. minibus præceſsit ſimul & aſcenſione ſua. vnde Paulꝰ Chriſtum ait reſurrexiſſe primitias dormientiũ. Et quid immoramur pluribus? Omnibꝰ nobis præceſsit verbo & facto: iu-
Gregorius. xta illud Gregor. Omnis Chriſti actio eſt noſtra inſtructio.
Ioan.14. & de aſcẽſione ſua dicit ipſe, Vado parare vobis locũ. quod
Mich.2. etiam propheta attendens, dixit, Aſcendit pandens iter ante eos. Idq; adeò omnes paſtores facere addecet, vt ouibus ſuis tam factorum præcedant exemplis, quàm verborum: & fa-
Gregorius. ctorum quidẽ eo magis, quòd opera non paulo ſunt verbis efficaciora. hinc enim fit, vt cum paſtor per abrupta graditur, ad præcipitium grex ſequatur. Sed melius per exempla,
quam

quàm per verba graditur. illa enim vox libentius corda auditorum penetrat, quàm dicentis vita cõmendat. Sic etiam Petrus docet páſtores, quando dicit, Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coacte, ſed ſpontanee ſecundum Deum: neque turpis lucri gratia, ſed volũtarie: neque vt dominãtes in clerum, ſed forma facti gregis ex animo. & cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilem gloriæ coronã. ſic Paulus epiſcopos & parochos iubet imitatores ſuos eſſe. ſic enim vocem paſtoris audient oues, ſi eam ille factis exprimat, vt Chriſtus, qui potẽs erat in verbo & opere, 5 Cum iam docuiſſet dominus, quomodo ſe oues erga paſtorẽ gerant, porro cõmemorat, quales ſe exhibeant furi & latroni. ac principio dicit eas alienũ nõ ſequi. Alienum inquam & vita & doctrina quidẽ, iuxta illud Pſalmi; Alieni mentiti ſunt mihi: & iſtud domini per prophetã dicentis, Væ paſtoribus qui diſpergunt & dilacerãt gregem paſcuæ meæ. Sic iam noſtris temporibus oues bonæ non audiunt vocem alienorum paſtorum. ſiquidẽ non ignorãt eos & voce & vita eſſe corruptiſſimos. norunt etiam verba illorum inducere ad errorẽ, exempla ad peccata, doctrinã vniuerſam ad perditionẽ. Et bene quidẽ in hoc faciũt, qui cœnobia religioſa incolunt, quod huiuſmodi mercenarios ſibi obtruſos nõ ſequuntur, ſed ab eis fugiunt, & vocem eorum audire contẽnunt. Cõtra quicũque iſtorum alienorũ vocem & doctrinam obuiis (quod aiunt) vlnis amplectuntur, argumentum id quidem efficax eſt, eos non oues Chriſti, ſed hircos eſſe diaboli & Luciferi capras. Vos autem ne ſequamini iſtos, ne credatis, néve adhæreatis eis, ita ſuadente Chriſto, Nolite ire poſt illos. nanque ſicut ouis naturaliter exhorret & fugit lupum, adeò vt canis & magnitudine & colore referens lupum, neq; tantopere contrarius ſit oui, neq; illum ſic metuat ouis: deinde ſi chordas ex neruis lupinis & ouillis ſi ſimul in teſtitudine coniunxeris, fruſtra labores, concordantiam nullã extorqueas. Ad eundẽ quoque modũ exoſos habere debet ouis Chriſti omnes iſtiuſmodi lupos hæreticos, & ab eis diſcordare & clamare ad dominũ cum Pſalm. Narrauerunt mihi iniqui fabulatione, ſed nõ vt lex tua. de caſtis Deo ſacratis virginib⁹ loquor, quibus lupi hæretici deputãtur prædicatores. Parabolam porro hanc non intellexerunt Iudæi, quoniam illuminati non erant ea luce, quum in hunc

1. Pet. 5. — *1. Cor. 4.* — *Luc. 24.* — *Pſal. 17.* — *Hiere. 23.* — *Luc. 21.* — *Pſal. 117.*

Ioan. 1. mundũ miſit Deus, & malebant tenebras quam lucem. quoniam ſi Chriſtum cognouiſſent verum illum eſſe paſtorem,
Zach. 13. non ita percuſſiſſent eũ, vt diſpergerẽtur oues gregis. Quid reliquũ igitur, niſi quod dum cognoſcere verba Chriſti no-
1. Cor. 14. luerunt, iuxta ſententiam Pauli, ignorantes ipſi etiam ignorabuntur à domino Deo? Quotquot autẽ pij ſunt, veriq́ue paſtoris vocem audiunt, illum ſequuntur, alienos non item: vera vtique ianua ingredientur ad paſtorem animarum noſtrarum Chriſtum Ieſum in fœlicitatem æternam, quam cõcedere dignetur nobis in ſecula benedictus, Amen.

HOMILIA TERTIA FERIAE *tertiæ Pentecoſtes.*

VERI paſtoris & furis diſcrimen dominus Iudæis expoſuit, quod per ille oſtium ingreditur, hic aliunde aſcendit, idq́; nec intellexerunt iſti, neque intellecturi forſitan eramus & nos, niſi aperuiſ-
Auguſti. ſet Chriſtus: ipſe enim verba hæc explicans, oſtiũ ſe eſſe teſtatur. vbi ſi obieceris dicens Chriſtũ, qui verus eſt paſtor,
Auguſti. oſtium eſſe nõ poſſe: ſane reſpondebit tibi Auguſt. & dicet, ipſe Ieſus Chriſtus ſaluator noſter, & paſtorem ſe eſſe dixit, & oſtium, quod noſtrum quiſque nõ auſus fuiſſet dicere. & quia per oſtiũ intrat, per ſeipſum intrat, & nos per illum intramus. non ſecus enim ac lumen & cętera omnia conſpicua reddit, & ſimul ſe viſibile facit: & Chriſtus lux vera patris, facit nõ ſe tantũ, ſed & alios per ſe ingredi in vitã æternam. Ego nãque, ait, ſum oſtiũ ouium. Quid multa? quocũq; mo-
Calat. 3. do rem expẽderis, Chriſtũ habes oſtium. nãque & eccleſiam nemo ingreditur, niſi per Chriſtũ quem induerũt, quotquot in Chriſto ſunt baptizati. Eccleſiam ergo intrant fideles per
Gene. 6. fidem verã in Chriſtũ, quæ ianua illa eſt arcæ Noe, per quã figurata eſt eccleſia: ſicut & Chriſtus ipſe oſtium eſt vere dignitatis, quo intrare debent prælati omnes, nõ aliunde aſcẽ-
1. Cor. 1. dere, ſicut ſuperiori homilia cõmemorauim9. Adhæc Chri-
Eſa. 22. ſtus quoq; eſt oſtium cœli & vitæ æternæ. ſiquidẽ quinque milibus annorũ occluſum reſerauit per clauem ſanctæ crucis, vt redimeret genus humanum. ſic enim Deus pater da-
Pſal. 117. turum ſe promiſit clauem Dauid ſuper humerũ eius. Atque ideo quicũque iam olim dixerũt eſſe ſe Petri aut Pauli, ab ipſo vero oſtio aberrarũt, ſed quicũque ꝓfitentur eſſe ſe Chriſti, ij ianuam veram attigerunt: quia hæc eſt porta domini,

&

& iuſti intrabunt in eam. Et in hoc quod Chriſtus etiam oſtium eſt, alios paſtores omnes ſuperexcellit: qui licet plurimi cõſtituti ſint eccleſia, oſtij tamen appellationem & proprietatẽ ſibi tribuere nõ poſſunt paſtor eccleſiæ fuit Petrus, ſed nõ oſtium: quia & ipſe pfeſſus eſt, nõ eſſe nomen aliud in quo ſaluari oporteat omnes, niſi illud Chriſti Ieſu, quem omnium orationum eſſe oſtium credit eccleſia, dum collectas omnes concludit per Chriſtum filium Dei (ſecundum ſingularum collectarum exigentiam) ſolus ergo ille mediator eſt redemptionis, ſolus etiam oſtium verum. & quanuis ſcriptura etiã oſtium dici queat, id tamẽ ratione Chriſti tan- *1.Tim.2.*
tam ſit, in quo illa eſt, quem docet, quem cognoſcendũ fidelibus præbet. ſicut enim nos in orationibus noſtris cum domino loquimur, ita viciſſim ille per ſcripturas innoteſcit, & loquitur nobiſcum. vere igitur oſtium eſt. O vtinam modo tu Chriſte Ieſu, nos ab hoc oſtio concedas non aberrare, ſed per illud ingredi in vitam ęternã. 1 Addit deinceps Chriſtus, Omnes quotquot venerũt, fures ſunt & latrones. Hinc Manichæi voluerũt vetus teſtamentũ totũ, & omnes patres reiicere atque fures & latrones iudicare, Noe, Abraham, Moyſen, Dauidem, &c. idq́ue vt obtinerent facilius, deprauato contextu ſic legerunt. Omnes quotquot venerunt ante me, fures ſunt & latrones (ideo non cura Græcum Eraſmi & tranſlationem eius ſæpe claudicãtem, quia Græcum Vaticanum hic non habet neque Latinũ, neq; Chryſoſto. ante me, legit. vnde ſuſpicor eſſe deprauatũ Theophylactum per Oecolampadium) ſicut illud pręclare oſtendit Auguſtinus, *Lib.2. c.4*
neque eſt hæc ibi ſentẽtia Chriſti quod omnes qui ante eum *cõtra ad-*
fuerint, fures ſint & latrones. ſiquidẽ ex iis fuerunt patriar- *uer.legis.*
chæ & prophetæ, amici Chriſti. & qui cum Chriſto venerint, quia veraces ipſi Chriſtũ qui veritas eſt, comitati ſunt, *Ioan.14.*
& crediderunt in Chriſtum nondũ incarnatum, ſicut nos in illum iam in carne natum credimus. vnde & Auguſti. dicit, *Auguſt.*
tempora mutata eſſe nõ fidem, & infrà, Diuerſis quidẽ temporibus, ſed vtroſque per vnum fidei oſtium, hoc eſt, per Chriſtum, videmus ingreſſos. Et verum adeò hoc eſſe neminemq́ue niſi in fide mediatoris ſaluatũ, audi teſtem Apoſtolum, affirmantẽ eundem ſpiritum fidei nos habere, ſicut ſcri- *2.Cor.4.*
ptum eſt, Credidi propter quod locutus ſum. & alibi dicit *Pſal.115.*
Apoſtolus, Omnes eandẽ eſcam ſpiritualem mãducarũt, & *1.Cor.10.*

omnes eundē potum ſpiritualem biberunt. & illi itaq; Chriſti ſerui fuerunt, & quiſquis eos audiuit, Chriſtum audiunt. ¶ Sed quid hoc, inquies, quod dominus quotquot venerint, fures & latrones omnes perhibet fuiſſe? Auguſt. reſpondet & dicit Chriſtum ſic locutum, Omnes quotquot venerunt, ſcilicet ſine me, quos neque vocaui vt Aaronem neque elegi vt apoſtolos, quos per vicarios & ſucceſſores meos non ad

Exo.28. hoc ordinaui, ſicut Moyſen conſtitui in hoc vt paſtores in-

Luc.6. ſtitueret duodecim tribuū Iſraël: iſti omnes qui propria ve-

Exo.18. nerunt temeritate, quos nō elegi, neq; per ſucceſſores meos

Actu.5. ad hoc ordinaui, fures ſunt & latrones, cuiuſmodi plurimi fuerunt pſeudoprophetæ & ſeditioſi, vt Iudas Galilæus & Theodas. Neq; diuerſæ multū ſententiæ eſt Auguſti. contra

Lib.16. Fauſtum ſcribens, loqui hic Chriſtum de iis qui prius quàm

cap.12. vocarentur, venerunt: non ſic autē patriarchæ & prophetæ, qui miſſi ſunt diuinitus, latrones autē fuerunt & fures. qui à Deo non miſſi, paſtoritiū tamen ſibi munus vendicarūt. de quibus cōqueritur dominus, & dicit per prophetā, Falſo ꝓphetæ vaticinātur in nomine meo. nō miſi eos, & nō præcepi eis, neq; locutus ſum ad eos. Et infrà de ꝓphetis Samariæ

Hiere.14. & Hieruſalē, Non mittebā prophetas, & ipſi currebant: nō loquebar ad eos, & ipſi prophetabant. Audiui quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium. ¶ De iis igitur hic dominus agit. qui non vocati veniūt qui non iuſſi currūt: iſti fures ſunt & latrones. Quales ſunt Neo chriſtiani omnes, prædicatores carnis & diaboli, qui neque electi à Deo, neq; à magiſtratibus legitime cōſtituti, ſeipſos ingerunt quacunque vi aut violentia, ſicut Iaſon & Menelaus: tamen ſub prætextu nominis Ieſu, quod ſubinde obtrudunt, ſicut & euangelium crebro ingeminant. Quorum tamen ſi vitam & doctrinā penitus inſpicias, diabolum tantum promouent, cuius nuncij & apoſtoli ſunt, cuius mēdacia docent, teſte hic domino. 3 Sequitur, Et non audierunt eos

Auguſti. oues. Hic ait Auguſt. Maior hæc quęſtio eſt, quid habet obſcurum & ad intelligendū difficile? Audite obſecro, ecce do

2.Reg.15. minus dicit, oues audiunt vocē paſtoris, & nō furis, ſed quid putamus, qui audierunt dominum, omnes oues erunt? Saul audiuit vocē domini, & factus eſt lupus, non obediens Deo. Audiuit Iudas, & lupus erat. ſequebatur, ſed pelle ouina tectus inſidiabatur. aliqui vero qui Chriſtum crucifixerunt,

non

non audiebant dominum, & oues erãt. quomodo iſta ſolui-
tur quæſtio, audiunt oues, & non audiunt oues? Sic enim & *Ezec. 33.*
propheta errantes oues cõmemorat & Dauid, quæ quanuis *Pſal. 118.*
errant, dum vocem furis odiunt, oues tamen dicũtur. Mul-
tis inducit hanc quæſtionẽ Auguſtinus, ego fundamentum
tãtum aſſumpſi & ſuccum rei, ne multis vos detinerem am-
bagibus, & reſponſionẽ quoque breuibus abſoluam. Ouem *Ambro.*
Dei dici, duobus modis accipitur: vel ſecundum præſentem *ſuper 9. c.*
iuſtitiam, ſic Saul & Iudas Scarioth (quem tamen Beda di- *ad Roma.*
cit ſemper fuiſſe nequã) quia boni fuerũt, oues etiam Chri-
ſti extiterunt, & tamen lupi facti ſunt. pleriq; Iudæorũ, qui
lupi fuerunt crucifigentes dominũ, audita concione Petri,
facti ſunt oues, quia audierũt Chriſtũ in vicario ſuo loquen
tem. Vel etiam ouis Chriſti dici poteſt ſecundũ aliquam or-
dinationem Dei, aut illius pręſcientiam. ſcit enim Deus qui
ſunt eius, & nomine vocat. At quis alius oues omnes cogno *2. Tim. 2.*
ſceret, niſi qui numerũ ſcit electorũ? Et ſic oues ſunt quot-
quot ab æterno præordinauit & præuidit Deus ſaluandos.
Atq; contra, quos præſciuit eſſe damnãdos. lupi ſunt & hir-
ci. Quodq́; hic dicit dominus audire oues vocẽ paſtoris, nõ
alieni, de ouibus loquitur ſecundũ præſentẽ iuſtitiã, dũmo-
do ſunt adhuc oues: & quod nõnullæ oues aberrãt, atqui lu
pi vocẽ aliquot audiunt, non fit hoc ſecundum præſentem
ſtatum, ſed finalem ordinationem Dei. ſiquidem quæ nunc
erat ouis, priuſquam moriatur, audit adhuc vocẽ paſtoris,
atque pœnitentia de peccatis acta ſaluatur (hoc eſt, quod di
cimus, duplex eſt prædeſtinatio, ſcilicet ſimpliciter, & ſecũ-
dum finalem Dei ordinationem, & ſecũdum præſentem iu-
ſtitiam.) Eſt tamẽ vox Chriſti quam luporum nullus audit,
ſed tantum oues: puta, Qui perſeuerauerit vſque in finem *Matt. 10.*
ſaluus erit. hęc vox eſt ſalutis in tabernaculo iuſtorum. *Pſal. 117.*

4 Ipſe quoque ſe iam dominus explanat: dicens, Ego ſum
oſtium. per me ſi quis introierit, ſaluabitur. Ecce nõ ſolum *Auguſti.*
paſtor, ſed & oues intrant per oſtium, nec aliquod dubium
eſt in illis verbis, niſi quod ſequitur, & ingredietur & egre
dietur. hoc enim nõnihil videtur habere difficultatis, quod
iſtud ipſum egredi aliquid mali cõtineat, ſicut de malis Ioã-
nes ait, Ex nobis prodierunt, quia non erant ex nobis. Pro- *1. Ioan. 2.*
inde quadruplicẽ inuenio iſtorum verborum intellectum.
1 Nõ eſt quod egreſſus ſeu exitus malum quid ſignificet,

& Chriſtus ipſe vult ingredi oues ſuas penetralia cogitationum piarum, & rurſus exire per Chriſtum operando bonũ. breuiter ingredi per Chriſtum, eſt ſecundum fidem cogitare. egredi autem per Chriſtum, eſt ſecundum ipſam fidem operari. ſic Dauid, Exibit, inquit, homo ad opus ſuum. ſic de operibus locutus eſt dominus apud Matthæum, Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.

Auguſt. *Pſal.* 103. *Mat.* 5. *Auguſti.*

2 Alium adhuc ſenſum adducit Aug. & ait, Plus me delectat, quod ipſa veritas tanquã bonus doctor nos admonuit. videtur enim mihi dixiſſe, vt vitã habeãt, ingrediẽtes in ouile ſcilicet eius & eccleſiã, & abundãtius habeant, ingredientes in morte per oſtium Chriſtum, in vitã æternã. Cũ itaq; & paſtor bonus ſit Chriſtus & doctor eximius, videtur mihi quaſi ſic dicere voluiſſe, Veni equidẽ in hoc, vt vitã per me habeant, qui ingrediuntur, & abundantius habeant qui egrediuntur. prius enim aliquẽ ingredi oportet in eccleſiam per fidẽ, quæ operatur in charitate: & ſic demum habiturus eſt vitam, quoniã iuſtus ex huiuſmodi fide viuit. Quiſquis autẽ ita perſeuerat in finẽ vſq;, is ex hac vita egredietur per oſtium Chriſtum, vt abundantius vitam habeat. Sicque boni cum moriuntur, non amittunt vitam, ſed abundantius illam acquirunt, ſicut latro in cruce iam tandem pœnitens, copioſius illam inuenit, cum audiret ſibi dicere Chriſtum: Hodie mecum eris in paradiſo. Neque multo diuerſæ ſentẽtiæ eſt etiam Gregorius, ſuper Ezechielem dicens, Ingredietur ad fidem, egredietur ad ſpeciem (ſcilicet Chriſti in æterna patria intuendam) paſcua vero inueniet in æterna ſocietate. Hinc etiam Pſalmiſta ait, Dominus cuſtodiat introitũ tuum & exitum tuum, cuſtodit enim dominus cuiuſq; animæ introitum, quo intrat ad fidem: exitum quoq; quo exit ad ſpeciem, vt neque intrans eccleſiam erroribus ſupplantetur, neque ab hac temporali ad æternam exiens ab antiquo hoſte rapiatur. Eſtque hęc multum conſolatoria expoſitio pro morientibus, quibus ſubinde inculcandum eſt, quomodo intrarint eccleſiam Chriſti per fidem, ipſumq́; adeo oſtium Chriſtum, vt ſic quoque eodem oſtio egrediantur, abundantius habituri vitam, & paſcua inuenturi. ſiquidem illic ſaturabuntur, quicunque hic ſitierunt iuſtitiam & eſurierunt.

Galat. 5. *Aba.* 2. *Luc.* 23. *Gregor. Hom.* 3. *ſuper Eze.* *Pſa.* 120. *Pro morituris.*

3 Poteſt idem illud etiã exponi de ſolis beatis (quia adhuc

quinque

quinque ſenſus poſſent applicari ad viatores(ſicut Chriſtus intrauit & exiuit inter apoſtolos,vt dixit Petrus.& quomodo prælati ingrediantur pro vita contemplatiua, exeant in vita actiua.Ingreditur Magdalena,egreditur Martha:quod ingrediatur ſeipſum reformando prælatus, & egrediatur ſubditos reformando : vel ingrediatur officia diuidendo & diſponẽdo, & egrediatur per exẽplum formã virtutis cooperatoribus ſuis exhibẽdo: aut quilibet ingrediatur trabem ex oculo proprio eiiciendo,& egrediatur feſtucam eiiciẽdo ex oculo proximi. Dies deficeret,ſi omnino ſymbola proſequi vellẽ.hoc eſt quod ſemper dixi,ampliſsimum eſſe campum ſignificatiuæ ſeu ſymbolicæ theologiæ.¶ Ingrediũtur beati, dum omnipotentiam contẽplantur diuinã, quoniam in eſſentia diuina videnda & fruenda eſſentialis cõſiſtit beatitudo : egrediuntur etiã ad contemplandã Chriſti incarnationem gloriam Dei paræ virginis,&c.in quibus accidẽtalis iſta ſtat beatitudo. ſiue autem exeat, ſiue intret beatus, gaudia vndiq; inuenit non deficientia,gaudium inquã ex Deo, & gaudium ex glorioſa & magnifica Dei creatura,itavt iam poſsit dicere illud Dauidicũ,Dominus regit me, & nihil mihi deerit,in loco paſcuæ ibi me collocauit.Sed de iis aliàs. *Act.* 1. *Pſal.* 22.

4 Ingreſſus hic etiam intelligi poterit de beatis intuentibus & Deum & quæcũque in cœlo ſunt : exeuntibus autem per ſciẽtiam,dum cognoſcunt pœnas damnatorum. Atque hoc ita eſſe teſtatur Eſaias cum ait,Egredientur & videbunt cadauera virorum , qui præuaricati ſunt in me. vbi Gloſſa quædam ſic habet , Electi egrediuntur quaſi ad videndum non loco, ſed intelligentia vel viſione manifeſta, vt ad laudem Dei magis àccendantur . Et quòd beati paſcua habeant & gaudia,hac ipſa egreſsione ſua teſtatur Dauid, inquiens. Quoniã lætabitur iuſtus, quum viderit vindictã. & Eſaias: quum ait, Erunt vſque ad ſatietatem viſionis omni carni.loquitur enim ibi de damnatis,quorum vermis nõ morietur. idipſum ſane videbunt beati,& ſaturabuntur. Ecce quomodo beati ſatiantur ſimul & paſcua inueniunt ex damnatis quoque in inferno.Vſqueadeo verum eſt illud Pauli,quod ſanctis omnia cooperãtur in bonum. & hoc eſt quod Dauid de iuſtis inquit, Lauabunt manus ſuas in ſanguine peccatoris,ſicut iam ſupra per nos explicanda ſunt verba Chriſti, & vndique inuenimus in ſacris literis ita eſſe confirmatum. *Augu. li. 20. de ciuita. c.* 22. *Eſa.* 66. *Gloſſa.* *Pſal.* 57. *Eſa.* 66. *Pſal.* 57.

5 Nunc breuiter concludamus, dicamuſq́ue etiam illud quod ait dominus, Fur non venit niſi vt furetur, mactet & perdat, varie poſſe exponi, ſed tamẽ quod ſicco, quod aiũt, pede nos trãſibimus, fur quoq; eſt diabolus, & hic quidem furatur per cogitationes malas, mactat per conſenſum prauum, & perdit in opere malo. Aliter ſic accipe, Fur ſeu latro etiam eſt hæreticus, quoniam is tantũ in hoc venit, vt honorem & gloriam temporalem ſuffuretur, animas quoque quas ſeducit mactet, & dum illas ſuis dogmatibus attrahit, æternaliter perdat. Vel etiam fur ipſe tyrannus eſt, qui gratia bonorum temporalium ſæuit aduerſus fidem, vt ea quæ in cœnobiis ſunt bona, ſibi vſurpare queat. Qui autem mactat animas, hæreticus eſt, ſuis peruerſis dogmatibus illas ſeducens. Qui perdit diabolus eſt, quoniam eas vſq; ad inferos detrudit. Nec eſt quod mireris me iſta tribus tribuere perſonis, quæ hic de vno fure prædicat dominus. diabolus enim caput eſt, cuius reliqui duo membra exiſtunt. ſicq́; de iis tribus velut de vno loquitur ſcriptura. (per regulam Ticonij apud Auguſt. lib. 4. de doctrina chriſtiana) Primuſq́; adeo fur diabolus extitit, qui Adamo & Euæ gloriam ſuffuratus eſt paradiſi: nũc autẽ impij omnes & animicidæ membra ipſius ſunt. Et ſicut diabolus cum ſuis venit mactare & perdere animas, ita viciſſim venit Chriſtus, vt habeant vitã hic gratiæ, illic abundãtius etiam vitam gloriæ & fœlicitatis æternæ. Quam nobis concedat Chriſtus Ieſus dominus, idem paſtor & cuſtos noſter in ſecula, Amen.

De paſtore vide ſupra in Homilia feriæ ſecundæ Paſchæ.

IN OCTAVA PENTECOSTES.

¶ Multis iam retro ſeculis pij homines ac dominica venerati ſunt ſanctam & indiuiduam trinitatem, quod etiam per Papam Benedictum XIII. confirmatum eſt. Iam vero ſunt, qui ea dominica legant euangelium, Quum venerit paracletus, quod explicatũ per nos eſt dominica poſt aſcenſionem domini. Alij vero euangelium legunt de Nicodemo, quod etiam lectum eſt hac ipſa dominica in concilio Piſano, quando feſtum illud inſtitutum eſt, teſte Cardinali Cameracen. Petro de Aliaco, qui in eodem concilio prædicauit. & nos itaq; illud iam explicemus.

DOMI

DOMINICA TRINITATIS

EVANGELIVM IOANNIS 3.

IN ILLO tempore, Erat homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. hic venit ad Ieſum nocte & dixit ei, Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter. nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Reſpondit Ieſus & dixit ei, Amẽ amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei. Dicit ad eum Nicodemus. Quomodo poteſt homo naſci, cum ſit ſenex? nũquid poteſt in ventre matris ſuæ iterato introire & renaſci? Reſpondit Ieſus, Amen amẽ dico vobis, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ poteſt introire in regnũ Dei. Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Non mireris quia dixi tibi oportet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat. Sic eſt omnis qui natus eſt ex ſpiritu. Reſpondit Nicodemus & dixit ei, Quomodo poſſunt hæc fieri? Reſpõdit Ieſus & dixit ei, Tu es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras? Amen amẽ dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrũ non accipitis. Si terrena dixi vobis & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cæleſtia, credetis? Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpentẽ in deſerto, ita exaltari oportet filiũ hominis, vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Ioan. 22. *Ephe. 4.* *Num. 1.*

HOMILIA PRIMA.

SVB finem capitis ſecundi, paulò antè exordium huius euãgelij, dicit Ioannes quod Chriſtus nõ credebat ſemetipſum eis, eo ꝙ ipſe noſſet omnes. Quamobrem Nicodemus qui iam credere cœperat, videns miracula Chriſti, quum ipſe phariſæus eſſet, venit ad Ieſum. Ne exhorreatis, dilectiſſimi, nomen & titulum phariſæorum, neque omnes malos fuiſſe putetis. nã & à Deo extra ſacerdotiũ inſtitutus fuerat olim triplex ordo ſpiritualiũ hominũ, ſicut nũc in eccleſia, præter ſacerdotes à Deo inſtitutos, habem⁹ Benedictinos, Bernardinos, Prædicatores, Minores, Carthuſianos, &c. plane enim ſic in veteri teſtamento erant Eſſæi, Phariſæi, & Sadducæi, teſte Ioſepho, & poſt illum etiam authore Euſebio. Erant itaque

Exo. 22. *Ioſephus.* *Euſebius de præpara. euãge.*

phariſæi ex iis honeſtiſsimi, ſic dicti, quod tam morib⁹ q̃ habitu ſeparati & diuiſi erant à cæteris, deducta appellatione à verbo phares. Quid multa? ſicut iã religioſi habitu & cęremoniis ſeparati ſunt à reliquis chriſtianis, ita phariſæi apud Iudæos erant. Vos itaq; cum phariſæos auditis nominari, ne quid cogitetis mali, ſicuti neq; malum ſuſpicamini, audiẽtes monachos & moniales vobis commemorari ſiquidẽ & hic Nicodemus phariſæus extitit, & tamẽ bonus: & Paulus apo-
Philip. 3. ſtolus fuit Phariſęus, ſicut ipſe apud regem Agrippam de ſe
Act. 26. profeſſus eſt: dicens, Et quidem vitam meam à iuuẽtute quę ab initio fuit, in gente mea, in Hieroſolymis. nouerunt omnes Iudæi, præſcientes me ab initio, ſi velint teſtimonium perhibere, quoniam ſecundum certiſsimam ſectam noſtræ religionis vixi phariſæus. Verum quidem eſt, quod decurſu temporis religionem externo tantum habitu mentiti ſunt, & ſub ſpecie pietatis hominibus etiam bonis bona ſua ſubtraxerunt: & vſq; adeo omni malitiæ ſtuduerunt, vt qui peſſimi eſſent Iudæorum, Phariſæi eſſent, ſicut vndique nobis
Mat. 23. euangelica teſtatur hiſtoria. ¶ Erant tamen ex iis, qui bene & pie ſe gerebant, ſicut hic Nicodemus, & ille legis doctor
Act. 5. Gamaliel, & ſanctus Paulus etiam filius phariſæi, ſicut ipſe
Act. 23. teſtatus eſt, quando à præfecto coram tota populi concione ſtatueretur. Nomine Nicodemus. Tantum hic & in ſepultura Chriſti mentionem illius facit Ioannes. Nicodemus au-
Ioan. 19. tem ad linguæ Grecę proprietatem tantundem eſt, ac ſi dicas, victoria populi: Hebræis, ſanguis innocens. Erat vtique ille de ſecta magnifica phariſæorum, etiam ex nomine clarus, quia Nicodemus: officio illuſtris, ſi quidem princeps Iudæorum. (ecce religio, nomẽ, dignitas.) Quæres, quur adeo proprie velut depingat ille Nicodemum? eo nimirũ, quòd eundem deinceps cõſtitutus erat aduocatum Chriſti, quum illum Iudæorum populus totus condemnaret. dicebat enim
Ioan. 7. tunc Nicodemus, Nunquid noſtra lex iudicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat?

2 Venit itaq; Nicodemus ad Ieſum nocte. Quod venit,
Ioan. 6. ex fide factum eſt, quod illũ latenter attraxit pater: quia nemo, inquit Chriſt⁹, venit ad me, niſi pater meus traxerit eũ. Sed ꝙ nocte metu venit impellẽte factũ eſt & fidei ſuæ im-
Ioan. 12. perfectione. erat enim ex eorũ numero, de quibus Ioannes dicit, Multi ex principibus crediderunt in eum, ſed propter

phariſæos

phariſæos non confitebantur, vt de ſynagogis non eiicerentur. dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm gloriã Dei. ¶Et merito quidem iſtum ſuũ defectum nox deſignauit, quæ in ſacris literis vt plurimũ inſcitiã ſignificat & peccatum. ſic Paulus, Eratis, inquit, aliquando tenebræ, nũc aũt lux in domino. In magna adhuc caligine erat Nicodemus, licet exiguum lucis radium ſibi emicantem iam perſenſerat propter miracula Christi, ſicut ipſe ſuo ſermone teſtatus eſt. Rabbi enim ait, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter, & nemo poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi ſit Deus cum eo. Ecce quomodo adhuc in nocte fuit, loquutus cum domino ſicut cũ homine puro & ratus ſe plane ſatisfacere, ſi cœleſte in ipſo cognoſcat magiſterium, etiam ſi nihil vlterius inquireret. ſed quam pulchre ſeipſum redarguit Nicodemus? ſic enim ſanctus Chryſoſtomus, Quid inquit, Nicodeme nocte venis ad eum qui diuina loquitur, qui à Deo venit? quid illum hominem tantum putas, & prophetam alienæ opis indigum ad exercenda miràcula? Quanuis idipſum nõ obiecit dominus illi, quia curæ erat Christo à principio, non eam quis eſſet oſtendere quam vt crederetur, nihil contra patris facere voluntatem, ideoque verbis ſæpenumero humilioribus loquutus eſt, re autem quid poſſet, oſtendit. miracula enim ſumma virtute operatus eſt. Rabbi, inquit, hoc eſt, magiſter, ſeu doctor magnifice, magis aucte, & erat ſane hoc aliquid: dedit enim illum Deus nobis doctorem iuſtitiæ, & deſcendere faciet ad vos imbrem matutinum & ſerotinum. Rabbi, ſcimus quia veniſti à Deo magiſter. nõ male magiſtrum eum vocat, quoniã ſic Christus ad apoſtolos ipſe dixit, Vocatis me magiſter & domine, & bene dicitis, ſum etenim. Bene etiã dixit à Deo eũ veniſſe, quia & Christus vndique dixit à Deo ſe miſſum & exiuiſſe. Quod autẽ de ſignis adiecit, etiam de ſe teſtatur dominus, inquiens, Si non feciſſem ſigna in eis, quæ nemo alius facit, peccatum nõ haberent. ſed & cæcus dixit, à mundo auditũ non eſſe, quod quiſquam aperuerit oculos cæci nati. Ecce quomodo miracula pariunt fidẽ. ſed ille tamen in hoc deficiebat, quòd non cognoſcebat etiam Christũ eſſe Deum. Et vide hic quoq;, quomodo miracula teſtimonium dant virtuti diuinæ, etiã per malos facta: iuxta illud, Multi dicent in die illa, Domine, domine, nõne in nomine tuo prophetauimus, & in no-

Ephe. 5.
Chryſo.
Chryſo.
Ioã. 13. 16
Ioan. 15.
Ioan. 9.
Matt. 7.

mine tuo dæmonia eiecimus? &c. ſed dicet eis dominus, Quia neſcio vos. Et tamen iſti quoq; miracula faciāt oportet per inuocationem nominis alicuius ſancti, quum interim Chriſtus miracula ſua fecerit virtute propria, citra omnem alienæ opis implorationem. Agnouit itaque Nicodemus eſſe in ipſo aliquid diuinæ virtutis, ſicut & credibile
Ioan.8. eſt ex aſpectu radium emicuiſſe diuinitatis ſuę, vt quum Iu-
Mat.21. dæos templo expelleret. 3 Neque tamen Nicodemum de non agnita diuinitate increpauit dominus, ſed benigne alloquutus, paulatim cœpit illũ ex humilibus rebus erigere & adduceret ad altiora, ſublimiora iſta & diuina myſteria, dixitq;, Amen amē dico tibi, niſi quis renatus fuerit, nō poteſt videre regnum cœlorum. Ecce quomodo magiſterium declarare conatur domin⁹, quod in ipſo profeſſus erat Nicodemus, aperiens ei quomodo filius Dei fieri poſsit renatus per gratiā, vt ſic filiũ Dei cognoſceret in natura. Quòd ſi bene expendas hæc verba Chriſti, videbis ea correctionē quandā in ſe habere, quaſi dicere voluiſſet, Profiteris magi-
Matt.7. ſtrũ eſſe me, meq; adeo eſſe à Deo, & Deum eſſe mecũ: verũ id ſatis non eſt, quia non omnis qui dicit mihi domine, domine intrabit in regnum cœlorũ. En antem oſtiũ iſti ſtatim oſtendit baptiſmũ, quem regenerationis nomine intelligit. vere enim ianua eſt & eccleſiæ & omnium ſacramentorũ, cuius neceſsitatē hic dominus ei inſinuat, oſtendens voluntatē hanc eſſe Dei, vt quiſquis renatus non fuerit, neq; ſaluetur: ſicut & apertius diſcipulis ſuis dixit, quando ad præ-
Cyrillus. dicādum & baptizandũ miſit. Niſi quis renatus fuerit, ait dominus. Quæ verba nōnulli ſic exponunt, Quod quum cōditi creatiq; ſimus in ſtatu innocētiæ in primo noſtro parēte Adā, rurſuſq; relapſi & mortui p peccatũ, quo auocati
Gene.2. ſumus à via vitæ & gratiæ Dei, iuxta illam Dei patris interminationem. Quacunque die māducaueritis de ligno vitæ, morte moriemini: ideo neceſſariũ erat renaſci nos per ſacra-
Iacobi 1. mentum ſecundũ formam filij Dei, ita dicente Iacobo, Voluntarie regenuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius. Sunt etiā qui ſimpliciter intelligant, dicentes naſci hominem ſecundũ carnem ex parentibus ſuis, non ſecus ac ex terreno homine Adā originem ducit. idq́ue
Pſal.50. nō ſine peccato, iuxta illud Dauidicũ, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Ex

hac

hac natiuitate hæreditariũ acquirimur peccatũ, concupiſcẽtiam malã, mortẽ, & quid denique nõ? etiam inferos. Magna itaq; gratia Deus nobis inſtituit ſacramentũ baptiſmi, quo regeneramur & renaſcimus ſpiritu, teſtante Paulo, Quod ſi in Adã omnes mortui ſunt, ita in Chriſto viciſsim omnes viuificantur. Vndique plenũ eſt teſtamentũ nouũ, quomodo nati ſimus ex Deo, qui & poteſtatem dedit nobis filios ſuos fieri. Tuncq; Deus verus noſter efficitur pater, & nõ ſic tãtum, vt conditor eſt nobis & creator, omniumq; creaturarũ opifex, ſed peculiari quodã modo pater noſter erit. Quæ radicalis & fundamentalis eſt cauſa, quod orare ille nos docuit, Pater noſter qui es in cœlis. Illa enim noui teſtamenti vna oratio eſt ſuauis & grata, quã nemo patrũ veteris legis potuit edicere. ſiquidẽ quam ex affectu prodit filij ad patrẽ oratio, tam nos quoq; chriſtiani ex animo oramus patrẽ noſtrũ cœleſtem: & quum antea ſecundũ carnem pater nobis eſſet Adã. ſola deinceps gratia regenerãdo nos nobilitauit Chriſtus, vt porro eſſemus filij Dei. En ergo verum imperatorem hic vobis, qui ſuos vere nobilitat, qui vera inſignia cõfert: ſed iis demũ qui renati exuuias veteres abiecerint, iuxta hoc dictũ euãgelij noſtri, Niſi quis renatus fuerit, aũt non poteſt videre regnũ cœlorũ. Ecce nemo venit ad hanc nemo militiæ huius regis omnium regum adſcribitur, niſi renatus antea (oportet enim quod deponatur baſthardus) per baptiſmum. Poſſent & deberent ſane hic plurima dici de vſu, excellentia & dignitate baptiſmi, ſed hanc materiam totam relegamus ad homilias noſtras de ſacramentis. Hoc vnũ fac præſcribas tibi, quotieſcunque oras, Pater noſter, id te nec facere poſſe, neque audaciam tantam orandi illud habiturum, niſi in baptiſmo effectus eſſes filius Dei.

1. Cor. 15. *Ioan. 1.* *Mat. 6.*

4 Sancta & ſalubris fuit illa reſpõſio Chriſti. ſed & Nicodemus, quia nocte venit. adhuc de tenebris carnis ſuæ loquitur. nõ intelligit qũo audiuit à luce. nã ſpiritus ei loquitur & carnẽ ille ſapit. Dixit ergo ille rurſus ad dominum, Qũo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? Ecce hominẽ hic animalẽ tibi, qui intelligere nõ potuit quæ ſpiritus erãt. Chriſtus enim magnũ illud arcanum baptiſmi reuelauit ei: quod rudis ille diſcipulus ſtultũ quid, imo etiam impoſsibile iudicat quãdo nequeat homo ſenex intrare rurſus vterũ matris, vt ſic renaſceretur. O caput ineptũ & pene iſenſatũ. ſane in

Auguſt. *1. Cor. 2.*

Ioan.6. tenebris erat Nicodemus, & atra noctis caligine obuolutũ habebat intellectũ, magnꝰ & præclarus Rabinus. Huiuſmodi homines duri erant & Capharnaitæ, qui quũ audirẽt dominũ ſibi de myſterio corporis & ſanguinis ſui diſſerentẽ, dixerunt, Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eũ audire? aut quomodo poteſt ille nobis carnem ſuam dare ad manducãdum? Impoſsibile iſti hoc iudicabant, ſicut nunc quoque faciunt euchariſtię impugnatores impudentiſsimi.

¶ Sed tu hic diſcrimen magnum conſydera ſapientiæ diuinæ & humanæ. dicebat enim Chriſtus, neceſſarium eſſe *Auguſt.* vt renaſcatur homo. Nicodemus impoſsibile id putabat, vt quis ingreſſus iã grandæuus vterũ matris, renaſceretur. nõ nouerat iſte niſi vnã natiuitatẽ ex Adã & Eua, ex Deo & eccleſia nõdum nouerat. non nouerat niſi eos parentes qui genuerant ad mortem, nondũ nouerat eos qui genuerant ad vitã: ſed quia nõ retroceſsit cum Capharnaitis, meruit audi- *Baptiſmus non reiteretur.* re verũ & ſolidum verborũ Chriſti intellectũ. Inſuper vide natiuitatẽ carnalẽ iterari non poſſe. ſiquidẽ homo ſenex nõ poteſt ingreſſus vterũ matris denuo renaſci. ex illo ergo & ſpiritualis illa repeti non debet, neque enim baptizatus, rebaptizari poteſt aut debet. ſolennitates quidẽ in caſu neceſsitatis omiſſæ repeti poſſunt, aut ſicubi dubiũ eſſet de baptiſmo, vt in ſuppoſititiis. tunc enim ſub cõditione baptiſmus iterari poteſt. alias nunquã ſciẽter iterari debet, etiam ſi factus eſſet à miniſtro peccatore, hæretico, ſchiſmatico, Iudæo vel etiam Gentili: vſqueadeo rebaptizatio nunquã vel virtutem aliquã habet, vel ſine peccato maximo, vel etiam citra hæreſim & inſignem contumeliam ſacramenti fieri poteſt. Quid quod immenſa etiam hinc & Chriſto & paſsioni ſuę (vnde omnis eſt virtus atque efficacia baptiſmi) accedit iniuria? Omnia tamen hæc intellige, ſi tum forma eccleſiæ in baptizãdo ſeruetur, tum verã baptizandi intentionem habeat miniſter. Sic epiſcopus Alexandriæ Dionyſius ab hæreticis baptizatum recepit, licet in confeſsione ſua ante baptiſmum hæretici quam plurimos impios & nõ- *Li.7.c.8. ecc.hiſt.* nullos etiã blaſphemiam ſapientes articulos eis propoſuerant, teſte Euſebio. Sic Alexãdrinus epiſcopus Alexander, *Lib.10. ca.15.* cum pueri inter quos epiſcopus electus fuerat Athanaſius, per iocum baptizaſſent ſeruata forma eccleſię, cognouit ille & decreuit non rebaptizandos eos eſſe.

¶ Non

¶Non ignorarunt vtique patres illi ſancti, quanta fiat contumelia ſpiritui ſancto in rebaptizando. vnus enim eſt baptiſmus, inquit Paulus, & qui ſemel ritu & forma eccleſiæ ſunt baptizati, ſi poſt peccatum denuo vellent baptizari, crucifigerent ſibiipſis filiū Dei, & ludibrio haberent. Vna itaque ruina corruunt hic duæ magnæ hæreſes: altera Donatiſtarum, qui ab hæreticis baptizatos rebaptizarunt, contra quos multa fortiter ſcripſit Auguſtinus, Et fuit quidem aliquando iſtius ſententiæ etiā Cyprianus, ſed illū pulchre excuſat Auguſtinus, multū enim exercuit articulus iſte ſanctos patres. Altera eorū qui omnino noluerunt paruulos eſſe baptizandos, in qua naui erroris iam olim naufragium fecerūt Pelagiani, contra quos & Auguſtinus præclare ſcripſit, & concilium Milenitanum decreuit. Poſt ſexcentos dehinc annos eandem hæreſim Cathari in Gallia & Germania reſuſcitarunt inter reliquos decem articulos, ſicut illud antiquus quidem abbas Eckebertus deſcribit. Hæreſim iſtam infœlici hoc noſtro ſeculo reuocauit ab orco Vbalthazarus Hiebmayr, & tenuerūt Heizer, Hut, Denckius, & alij nonnulli ſequaces eorum. eſt autē hęreſis hæc iam olim cōdemnata, vt teſtantur Cypriani ſcripta, & Auguſtini ſuper Geneſim, ad fidum & ad Marcellum, quos libros & vidit & laudauit beatus Hieronymus. Multas in eccleſia turbas mouit hæc hereſis, plures deperdidit anima, corpore, bonis & honore. Vtinam aliquādo tandem finem iis malis tantis daret Deus. Sed hæc aliàs, nunc tantum oremus Deum, &c.

Ephe. 4. *Hebr. 6.* *De pec. meri. & remiſſ.* *Eckebertus.* *Cyprian'.* *Auguſti.*

HOMILIA SECVNDA SVPER

Euangelio d[o]minicæ Trinitatis.

SCINTILLAM fidei cōcepit Nicodemus ex doctrina & miraculis Chriſti. Quid mirum? trahebat enim illum Deus pater intrinſecus, & permouebat ad cognitionem ſui vnde & magiſtrum vocauit eum, & magnū eſſe profeſſus eſt, qui ſigna tanta facere poſſet, & Deū cum eo eſſe: & tamen rudi adhuc erat intellectu, dominumq; de regeneratione baptiſmi loquentē ſit intellexit, quaſi oporteret aliquem iam natu grandem iterum ingredi vterum matris, & ſic renaſci: quod ille putauit eſſe impoſſibile, vti & eſt. Itaque paulo melius erudiuit eū dominus, & dixit, Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare regnum cœ-

Auguſti. *Ioan. 3.*

lorum. Ecce prudens domini reſponſum. Nicodemus arbitrabatur illud domini verbum eſſe impoſſibile, dominus autem non adorſus eum eſt duriter, ſed paucis verbis errorem illi ſuum commõſtrauit, quaſi ſic dicere volens, Nicodeme, in hac regeneratione, quam tibi prædico, non eſt opus aliquem rurſus intrare vterum matris. ſolummodo enim fit illa per aquam & ſpiritum ſanctum neque opus hic ventre, ſed

Chryſoſto. ſolo ſpiritu. Tu autem impoſſibile dicis, ſenem naſci denuo: ego tam neceſſarium, vt aliter quis ſaluus eſſet nõ poſſit. Atque ſic attentũ eum fecit dominus. dum enim neceſſitatem baptiſmi illi inculcat, diligentioré reddit in inquirendo. ſiquidem primus homo de terra factus, præuaricatus eſt: hunc

Geneſ.1. autem alterum hominẽ nouum ex aqua & ſpiritu regenerare vult Chriſtus. ſicut & olim ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. Aqua exterius emũdat corpus à ſordibus: ſpiritus intus ſanctificat animam, vt ſic totus homo nouus efficiatur, acceptabilis Deo, filij loco per gratiam, qui antea filius iræ

Ioan. 1. erat ſecundum naturam. Quamobrem & Ioãnes Chriſto dixit, Hic eſt qui baptizat. ¶ Et diligenter tu hic conſydera, quod nõ temere vniuerſaliter adeo Chriſtus loquitur de omnibus hominibus, quoniam neceſſarium ſit illis renaſci. quia enim antea Nicodemus eum magiſtrũ appellauerat, iam ipſe declarat & teſtatur magiſtrum ſe totius eſſe mundi: vnde & magnifice adeò atque potenter illum docet de omnibus in vniuerſum hominibus. Deinde animaduerte quod bis regnum cœlorum Nicodemo inculcat, quoniam quum phariſæus eſſet ipſe & reſurrectionẽ crederet mortuorũ, in hoc illud adiunxit, ne negare poſſet quin renaſceretur. Præterea vide & attende Chriſtum principio loquutũ obſcurius, vt diligentiorem illum faceret. nanque ſi manifeſte ei dixiſſet hominem baptizari in aqua, cõtemnere potuiſſet: quum autem audiret Chriſtum ſibi dicere de regeneratione, admiratus eſt: & ne paruipenderet aquã in baptiſmo, verum quoq; addidit baptiſtam ſpiritum ſanctum. quomodo decet facere

Chryſoſto. præceptorem bonum, vt ait Chryſoſto. ¶ Ad hæc obſerua quod primum dicit dominus, non videbit regnũ cœlorum:

Gloſſa. deinde, non intrabit in regnum cœlorũ. Gloſſa enim dixit, Chriſtum idem vtroq; ſermone ſignificare voluiſſe, quoniã nõ ſaluabitur: ſed verba hæc vlterius quiddam inſinuare videntur, nimirũ quod hic dominus deſignare voluerit æternã

fœlicitatem

fœlicitatem in viſione & cõfeſſione cõſiſtere eſſentiæ diuinæ. hæc enim eſt vita æterna, inquit dominus, vt cognoſcãt te Deũ verum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Augu. quoq; in hanc ſententiã ſic ait, Viſio ſcilicet interna iſta in intellectu, eſt tota merces beatorũ. Quiſquis itaq; eſſentiã intuetur diuinam, vere beatus eſt. ſicq; ingreditur in regnum cœlorũ: iuxta illud domini ad ſeruum. Intra in gaudium domini tui. Quur autem ex omnibus elementum aquæ elegerit ad baptiſmum, vide in materia baptiſmi de ſeptem ſacramentis. *Ioan.17.* *Auguſti.* *Matt.25.*

2 Iam porro ſententiam ſuam de regeneratione declarat dominus, & ait, Quod ex carne natum eſt, caro eſt. quaſi diceret, Tantum de natiuitate carnis tu loqueris Nicodeme, vbi caro de carne naſcitur: ego autem de ſpirituali loquor, in qua quod ex ſpiritu naſcitur, ſpiritus eſt. Caro, mortalis eſt: ſpiritus, perpetuus, & in generatione carnali portamus imaginem Adæ terreni, vt ait Paulus, Vnde iniqua eſt generatio & naturalis malitia. ſemen enim erat maledictũ ab initio, teſte Sapiente. Hinc & ex hac generatione nata eſt illa quærimonia Pauli, Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Quod autẽ nihil boni naſcatur ex carne, ſatis magnus ecce nobis teſtis adeſt Iacobus. Quum enim in carne habitet concupiſcentia, & quiſque à concupiſcentia ſua tentatur abſtractus & illectus. deinde cõcupiſcentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem. Sicque nihil boni naſcitur ex carne, nec quicquã aliud niſi caro. & ſicut origo eſt & fons, ita fluuius. vbicunque ſcaturigo mala, ibi & riuus malus: vbi radix arida, ibidem & arbor tota ſterilis eſt. Ideoq; & ex carne nil niſi caro. At quid de carne ait ſanctus Paulus vas electum? Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, neque corruptio incorruptelã poſſidebit. Cõtra autem, quicquid ex ſpiritu naſcitur, ſpiritus eſt. arbor bona fructus profert bonos: ſpiritualis tum nobilitas tum perfectio. ex ſpiritu eſt, non ocioſo tamen, ſed operante, & cõmouente virtutes animæ ad omne bonum, hominémque vniente cum Deo. quia qui Deo adhæret, vnus cum eo ſpiritus eſt. O vere fœlicem & beatum hominem, qui ſic ex ſpiritu naſcitur & Deo, & vt ait Ioannes, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed *1. Cor.15.* *Sap. 12.* *Roma.7.* *Iaco.1.* *Roma. 11.* *1. Cor. 15.* *Matt.7.* *1. Cor.6.* *Ioan. 1.*

ex Deo nati ſunt. Myſteria hæc nõ eſt quod multum prædicemus carnalibus hominibus. neque enim intelligunt, & ſolo vſu patent iſta, proinde miſſa facio. Videte autem omnes, quàm miſericorditer nos Deus noſter redemerit, & regenerauerit, multo magnificentius q̃ in prima creatione. Principio enim dictum eſt, Producant aquæ reptilæ animæ viuentis. Ex quo autem alueum Iordanis ingreſſus eſt Chriſtus. non amplius reptilia animarum viuentium, ſed animas ſpirituales producit aqua & agnos eccleſiæ. In creatione mundi refert quidem Moyſes, quod tunc ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas: verum quinque milibus annorum poſtea ignorabatur, quid ageret ſpiritus domini ſuper aquas, tantiſper dũ Chriſtus aquas Iordanis ingreſſus, aperto cœlo cerneret ſpiritum ſanctum deſcendentem in ſpecie columbæ, & venientem ſuper ſe, in argumẽtum & ſignum efficax baptiſmi, quod in eo ſpiritus ſanctus potenter emundaturus eſſe animam baptizati, & inſigniturus ſtola innocentiæ inſtar columbæ: & abluturus ab omnibus ſordibus peccatorũ. hoc itaq; erat, quod quicquid ex ſpititu naſcitur ſpiritus eſt.

Chryſoſto. *Gene. 1.* *Matth. 3.*

¶ Audi porro quid hic Cyrillus dicat, Natum ex ſpiritu, ſpiritum hominis dicimus, non quia ex eo ſecundum naturam eſt: ſed vna quidem & priſca ratione, quoniam per ſpiritum ex nihilo adeſſe productus eſt, ſicut in libro Geneſis legimus, quod Deus condiderit hominem ex limo terræ, & inſpirauerit in faciem eius ſpiraculum vitæ, vnde factus ſit homo in animã viuentẽ. Et ſecundũ hoc vtiq; verũ eſt, quod ex carne caro, ex ſpiritu autem ſpiritus naſcitur. quum enim gemina in nobis ſit ſubſtantia, corpus & anima, corpus quidem de corpore venit parentis, anima autem quæ ſpiritus eſt, ex ſpiritu Dei venit. ſic inquit Auguſtin⁹, Anima infundendo creatur, & creando infunditur, quoniam ſingulis hominibus, ſingulæ creantur animæ à Deo, authore Pſalmiſta, Qui fingit (ſicut figulus ollas) ſingulatim corda eorum. & de hac re non loquitur hic dominus. ¶ Secũdo, ſpiritus ex ſpiritu naſcitur, quando per ſpiritum reformamur, & proprio illius ſignaculo inſignimur, animoq́; noſtro transformamur ſecundum imaginem ipſius: de qua transformatione Paulus loquens, dicit, Filioli, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Chriſtus. & iterum, In Chriſto Ieſu genui vos per euangelium. idq́ue adeò fit in ſacramento baptiſmi, quo renaſcimur

Cyrillus. *Gene. 1.* *Auguſti.* *Pſal. 31.* *Galat. 4.* *1. Cor. 4.*

renaſcimur in ſpiritu Dei, & charactere inſignimur indelebili. qđ ita eſſe vel inuitis omnibus Neochriſtianis,teſtatur nobis aperte ſanctus Paulus, Nolite,inquiẽs, contriſtare ſpiritum ſanctum, in quo ſignati eſtis in die redemptionis veſtræ. & paulò antè, In quo & vos cum audiuiſſetis verbum veritatis euangeliũ ſalutis veſtræ, in quo & crẽdẽres ſignati eſtis ſpiritu promiſsionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ. Vtrinque hic manifeſte declarat Paulus,chriſtianos cõſignari per fidem in regeneratione ſpiritus in baptiſmo. *Ephe. 4.* *Ephe. 1.*

3 Quum itaq; iam dominus Nicodemo declaraſſet, quid de regeneratione illa ſibi voluiſſet, & quod non ſecundum carnẽ,ſed ſpiritum intellexiſſet,admiratus ille eſt & obſtupuit:ac proinde ſubiunxit dominus, Non mireris quia dixi tibi,oportet vos naſci denuo. ſpiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis. Homines mundani, quum audiunt aliquid dici de natiuitate ſeu generatione cœleſti vel filij Dei, vel etiam filiorum adoptionis,tantũ admirantur & ſtupẽt attoniti:iuxta illud Eſaię, Quis audiuit vnquam tale? & quis vidit huic ſimile? nunquid parturiet terra in die vna? aut pariętur gens ſimul, quia parturiuit & peperit Sion filios ſuos? Nunquid ego qui alios parere facio, ipſe non pariam? dicit dominus. Ita hic quoque fecit Nicodemus, quamobrẽ apertius adhuc ei dominus naturam & proprietatem vẽti inculcat,quẽ hic idiomate Hebraico ſpiritum vocat:quando hęc ſingularis quædã eſt virtus docentis,vt multis ac variis modis auditorum animos attrectet: vnde paulatim materiæ difficultas fiat apertior. Quum igitur Nicodemus verba Chriſti de carnalibus & terrenis rebus intellexiſſet, & dominus viciſsim oſtenderet ſe de ſpiritu loqui:neq; adhuc ſatis Nicodemus aſſequi poſſet (infinitũ enim pene eſt,quo ſpiritualia diſtant à corporalibus)mediam adhuc creaturam ei propoſuit ventum, qui neq; ad ſolidi corporis naturã, neq; ad incorpoream cõſcendit, priuſq; tamen ordine ab aqua,quę tenuior eſt quàm terra & craſsior vẽto. Vult ergo dominus docere, quomodo ſpiritus inuiſibiliter operatur regenerationem ſuam in anima hominis, & nobis quoq; nec ſentientibus neq; videntibus. Ait enim, Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis: neſcis autem quo vadat, aut vnde veniat. Duo in iis verbis proponit ille. alterum, quòd ſi huius ſpiritus quem auditus ſenſu percipis, & actu impetum ſentis, ne *Eſa. 60.* *Cyrillus.* *Chryſoſto.* *Chryſoſto.* *Cyrillus.*

viam quidem noſti, quonam pacto diuini ſpiritus operationem perſcrutaberis? Alterum vero eſt, quod ſimul ibi declarat potentiam & virtutem ſpiritus ſancti. quòd ſi enim venti vbilibet ſpirantis ſemitam impedire nemo poteſt, nec prohibere, quanto minus impedire quis poterit operationem ſpiritus ſancti, quam vetare nec natura poteſt, neque vlla creatura? aut quis eſt qui reſiſtat voluntati diuinæ? Ve-
Roma.9. re nanque ſpiritus ille vbi vult operatur, quod luce clarius cernis in Maria Magdalena peccatrice. Ecce autem & Iu-
Ambroſ. das apoſtolus cecidit, & ſpiritus ille latronem ſeruauit. vſ-
Roma.9. que adeò neſcit tarda molimina ſpiritus ſancti gratia. cuius enim vult miſeretur, & quem vult indurat. ¶ Dices, Quomodo aut quid hic dicit domin⁹ de vento ſeu ſpiritu, quod vbi vult ſpiret, qui voluntatem nullam habet, quum nec homo ſit, neque animal, neque alicuius vitæ capax? Sane verum
Chryſoſto. reſpondeat tibi ad hoc Chryſoſto. & dicet, Quia nõ loquitur hic dominus, ac ſi voluntate aliqua feratur ventus, ſed liberum eius à natura impetum ſignificat. Mos enim eſt ſcripturæ, ita etiam de inanimis loqui, quemadmodum cum inquit, Vanitati ſubiecta eſt creatura nolens. ideoque & propter liberam agitationẽ venti dicit hic ſpiritum ſpirare vbi velit. 4 Sequitur, Et vocem eius audis. per vocem ſuam intellige & ſtridorem, quẽ audis vtique, ſed vnde ſpiret ex-
Auguſt. acte non cognoſcis. & licet videas auſtrum euntem à meridie ad aquilonem, & alium ventum venientem ab oriẽte in occidentem, tamen originẽ illius certam ignoras, Ita ſpiritualiter quoq; audit aliquis vocẽ ſpiritus, dum cõmotionem illius in ſe experitur. neq; enim infidelis audit vocem paſtoris, ſed fidelis tantum, gratia modo diuina non deſtitutus, vt
Pſal.104 illam ſequatur: iuxta iſtud Dauidicum, Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra. O quoties audimus quidem vocem domini pulſantis in cordibus noſtris, nóſq; admonentis & exhortantis ad omne bonũ, iam per ſeipſum, iam per angelos ſuos. Curemus modo ne contemnamus inſtinctum domini, ſed potius omni reuerentia & honore ſimul ac timore recogitemus & ſuſcipiamus: ſicq; iam audientes vocem ſpiritus, neſcimus tamen adhuc vnde veniat. omnis enim illa operatio ſpiritus ſancti occulta eſt, totaque la-
Beda in Homil. tet inuiſibilis. Beda hoc exponens, ſic ait, Nam videtur baptizandus in fontem deſcendere, videtur aquis intingi, videtur

detur de aquis aſcendere: quid autem in illo lauacrũ regenerationis egerit, minime videri poteſt, ſola fideliũ pietas nouit: quia peccator in fontem deſcendit, ſed purificatus aſcendit. filius mortis deſcendit, & filius vitæ aſcendit. filius diaboli deſcendit, & filius Dei aſcendit. idq́ue nos corporalibus oculis noſtris non cernimus, ſed mater ſancta eccleſia quæ peperit illũ denuo, nouit hoc in fide, quod infideles nec norunt neque credunt, vt dicit Ioannes, Chariſsimi, nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus. ſic Sapiẽs dicit, Ignoras quæ ſit via ſpiritus. Ecce itaque quomodo audis vocem ſpiritus, neq; tamẽ ſtupendã ipſius intelligis operationem. ſicq́; ait Augu. Sonat Pſalmus vox eſt ſpiritus. ſonat euangeliũ? vox eſt ſpiritus. vocem eius audis, & neſcis vnde veniat aut quo vadat. Vocẽ iam meam in prædicando auditis, vocem vtique ſpiritus: in quibus autẽ ſpiritus operetur, & quo vadat, idipſum ſane neſcio. Sunt qui hic variam ventorum generationem & multiplicem cauſam declarent. interdum enim venti generantur ex nubibus, vel ſecundum latitudinem aëris, aliàs ex cauernis terræ, nõnunquam ex mari, ita vt plane neſciamus vel quando oriantur venti, vel vnde emergant, vel quibus de cauſis. Sic etiam ignoramus, & quando & vbi, & in quibus operetur ſpiritus ſanctus. Quo nomine diligẽter orare debemus Deum pro gratia ſpiritus ſancti impetrãda, cuius ope & auxilio renati, efficiamur filij Dei in vitã æternã, quam nobis cõcedere dignetur dominus Deus, cui laus, honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

1. Ioan. 3. *Eccl. 11.* *Auguſt.*

HOMILIA III. TERTIA ET VLTIMA

in dominica Trinitatis.

BENIGNISSIMVS & optimus maximus ille dominus noſter Ieſus Chriſtus, non interdiu tantum, ſed & noctu opus atque officium ſuũ euangelicum exequutus eſt: atque ex phariſæis principem quendam Nicodemum, erudiuit & docuit profundiſsima fidei chriſtianæ myſteria de regeneratione ſpirituali, qua quis nouus homo efficitur: & merito quidem, ſicut & Paulus teſtatur, dicẽs, In Chriſto Ieſu neque circuncĩſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura. plane enim quiſquis ingredi cupit regnum cœlorum, fiat oportet creatura noua, nouuſq́ue homo, ſemotus ab exuuiis veteris Adæ, iuxta illud Pauli, Renouamini ſpiritu mentis veſtræ; *Galat. 6.* *Eph. 4.*

& induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctimonia veritatis. Sanctam illam fidelium regenerationem aſſequi non potuit Nicodemus, quáobrem dixit ad dominum, Quomodo poſſunt hæc fieri? verba Chriſti non intellexit. & tamẽ nihil ad eum dixit contumacius, ſed magis vt diligẽs diſcipulus quæſiuit, conceptam iam illá apud ſe habens opinionẽ de Chriſto, quod vera eſſent verba ſua, modum tamen & menſurá illorũ ignorabat.

Auguſti. ¶ Increpauit ergo eum dominus, & ait, Es tu magiſter in Iſraël, & hęc ignoras? quaſi diceret, Magiſter tu es & doctor Iudæorũ, inde magiſterio tuo inflaris. Atqui ſcias quia nemo ex ſpiritu naſcitur, niſi humilis fuerit. & tu igitur fac humilieris, fiaſq; ex magiſtro diſcipulus, niſi enim ſcieris quomodo renaſcendum tibi ſit ſpiritu, fruſtra eſt omnis ſcientia tua, & inane totum magiſterium. Sin autẽ renatus fueris ſpiritu, ſic demũ cognoſces vias domini, & quid ſit illi acceptabile. Verũ quid miramur hoc? velamen adhuc habebant omnes Iudæi poſitũ ſuper intellectũ eorum, ſicut Moyſes, &c.
2. Cor. 5.

¶ Tu hinc etiam diſce non mirari, ꝙ Neochriſtiani credere nolunt doctoribus ſanctis, quod recipere recuſant quicquid ipſis dicitur. ſiquidẽ non intelligunt, omniſq; iſta culpa eorum eſt propria, nullũ vitium doctorum. Ecce hic Nicodemus venit pio corde bonoq; affectu ad dominum, confeſſus eſt illum veniſſe à Deo magiſtrum, & tamen Chriſtum non intellexit, ipſe quoq; magiſter in Iſraël. Quanto magis iſti nos intellecturi non ſunt, cũ ad nos veniant animo maligno & inuido atq; amaro corde? Vt rectiſsime dixerit Bernardus,
Bernar. Tantum vincere cupiunt hæretici, non veritatẽ agnoſcere. hinc eſt quod obſtinati permanent cæci, & in peruerſis ſuis
Pſal. 4. dogmatibus damnatiſsimi, homines graui corde, diligentes vanitatem, & quærentes mendacium. Aut quotuſquiſq; eſt ex Neochriſtianis, qui libros legat catholicorũ vnde diſcat veritatem, tantum incũbunt iis quæ perditiſsimi quique hęretici vel ſcripſerunt vnquã, vel etiam nunc ſcribunt. ea nocturna pariter & diurna circunuerſant manu. ſic illa tãtum diligunt quæ ſcripſere, Vvickleph, Huſs, Rockenzan, Vueſelus Marſilius de Padua, Lutherus, Zuinglius, Oecolãpadius, Bucerus, Regius, & id genus reliqua fæx hæreticorum.

¶ Vt autem magiſterium ſuum declararet dominus, quod in ipſo profeſſus erat principio ſermonis ſui Nicodemus,

ecce

ecce dicit, Quod ſcimus, loquimur: & quod vidimus teſtamur. quo verbo efficaciter ille virtutem teſtimonij ſui confirmat, eo quòd audierit & viderit ipſe, quæ certiſsima eſt teſtimonij firmi comprobatio. Dices autem, vbi quæſo viderit hæc Chriſtus. reſpondet Chryſoſtomus, & ait vidiſſe eum in illo immēſo eſſentiæ diuinæ ſpeculo. ſiquidem cum apud nos ſenſus viſus certiſsimus ſit, cum perſuadere quid volumus, ait loqui ſolemus non audiſſe nos, ſed vidiſſe. ita Chriſtus quoq; ab æterno audiuit & vidit & ſciuit ex Deo patre in ſeipſo, in intellectu diuino, Quod nimirum illud eſt hic ſequens, Quod vidit & audiuit, hoc teſtatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Neq; paruam hic noxam incurrerunt Iudæi, quod teſtimonium tantū noluerunt accipere, imo quod & Chriſtum Ieſum à Deo patre miſſum hæredē verum, quem potius audire debebant, quàm quēuis alium, illum quoque occiderunt, vt teſtatur parabola euangelica. *Chryſoſto.* *Ioan. 3.* *Mat. 21.*

2 Videmus igitur quàm euidenter teſtimonium ſuum cōprobet dominus ex viſis & auditis. vnde merito dāda ſibi ſit fides: quoniam nemo niſi per fidem peruenire queat ad cognitionem myſteriorum Chriſti. Vbi tu conſydera, quòd quàuis hoc verbo dominus ſatisfecit Nicodemo, Neochriſtiano tamen noſtrati ſcilicet acuto & ſubtili ſatisfacturus non erat, cui perſuaſa & certiſsima habetur ſententia, nihil dicendum eſſe cuiquam citra ſcripturæ authoritatem, & tamen hic Chriſtus tāquam legiſlator ex propria loquitur authoritate, ſicuti & nos deinceps iā loquimur authoritate eccleſiæ, quæ ſuam illam à ſponſo habet domino. Poſſet illius ratio hæc quoq; aſsignari, quod iam ante magiſterium Chriſti confeſſus erat Nicodemus. quum itaq; illud iamiam crederet, vanum fuerat & ſuperfluū vti teſtimonio ſcripturæ.

¶ Obiicies autē hic mihi, Quare magiſterium ſuū in Iſraël exprobrat dominus Nicodemo, eo quòd non cognouiſſet myſterium baptiſmi, quum tamen Iſraëlitæ baptiſmum nullum haberent? Reſpondeo, variis multiſq́ue modis figuratum iam tunc erat baptiſmi ſacramentum in veteri teſtamēto, vt ſic merito debuerat Nicodemus nonnihil de eo intelligere. Ecce enim prima ſtatim, mulier ex viri latere eſt deſumpta, & aqua produxit volatile & reptile. Eliſeus ex aqua fecit ferrum natare, Iudæi ſimul omnes tranſierunt mare rubrum, aqua Iordanis mundauit Naaman à lepra, cum ſe *Gen. 2. 1.* *4. Reg. 6.* *Exo. 14.* *4. Reg. 5.*

lauiſſet ſepties ex illa.accommotionem piſcinæ Hieroſoly-
mitanæ tunc temporis ſanabatur primus quiſque vt erat in-
Ioan.5. greſſus in illam. Poſſent ad longum figuræ iſtæ extendi, ego
tamen iis omnibus ſuperſedeo. hoc vnũ tacere non poſſum,
Ezec.36. quod apertiſsime magnꝰ propheta Ezechiel prædixit de ba
ptiſmo, Et effundam ſuper vos aquam mundam, & munda-
bimini ab omnibus inquinamẽtis veſtris, & abvniuerſis ido
lis veſtris mundabo vos: & dabo vobis cor nouum, & ſpiri-
tum nouum ponam in medio veſtri. Aliqua ſaltem ex iis, ſi
non omnia mouere debuiſſent Nicodemum, illiq́; occurriſ
ſe, iam maxime cum videbat iſtud re ipſa cõfirmari, baptizã-
te iam tunc Ioanne & vniuerſa Iudæa confluente ad illum.
¶ Iterum quærat aliquis nonnihil circa hoc quod dicit ibi
dominus, Si terrena dixi vobis & non creditis mihi. ſane et-
enim verba Chriſti terreno more intellexerat Nicodemus,
ſed non eo modo elocutus eſt dominus, ſed ſpirituali quo-
dam, ſicut ſeipſum aperuit, ſubdẽs, Quod ex ſpiritu natum
Chryſoſto. eſt, ſpiritus eſt. Chryſoſtomus reſpondens ad hoc, Terrena
inquit, hoc in loco nonnulli de vento dictum arbitrantur,
hoc eſt, Si exemplum à terrenis ſumptum nõ creditis, quo-
modo altiora creditis? & tamẽ illud dominus Nicodemo ob
maiorem faciliorem q́; intellectum dixerat, Vere enim hic
Grego. quoque locum habet iſtud Gregorianũ, Quod regnum cœ
lorum idcirco terrenis rebus ſimile dicitur, vt ex his quæ
animus nouit, ſurgat ad incognita quæ non nouit. quatenus
exemplo viſibilium ad inuiſibilia ſe rapiat: & per ea quæ vi
ſu didicit, quaſi cõfricatus incaleſcat, vt per hoc quod ſit no
tum, diligere diſcat & incognita amare. Arguere itaque &
corripere hic vult dominus Nicodemum, ꝙ cum exempla
non intelligeret terrena, multo minus myſteria cogniturus
Sap.2. eſſet cœleſtia. cuiuſmodi eſt illud Sapiẽtis, Difficilia æſtima
mus, quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt inuenimus
cum labore: quæ in cœlis autem ſunt, quis inueſtigabit? Et
Iob 36. iſtud Iob, Nunquid noſti ordinem cœli, & pones rationem
Grego. eius in terra? Rationẽ, inquit Gregorius, cœli ponere in ter-
ra, eſt ſupernorum iudiciorum myſteria, vel conſyderando
diſcutere, vel loquẽdo manifeſtare. Tũc ergo ratio cœli po
Auguſti. nitur in terra, quando cœleſtia terrenis comparãtur. Augu-
Ioan.2. ſtinus aliter intelligit, & dicit Chriſtum hic per terrena ac-
cipere verba quæ dixerat, Soluite tẽplum hoc, & in triduo
reædifica

reædificabo illud. locutus autem hoc fuerat de templo corporis ſui, quod ex terra conſtitutum erat, & Iudæi non credebant, nec intelligebãt. 3 Ne autem in iis verbis dubitaret Nicodemus aliquantulum, quando dixerat dominus vidiſſe ſe & audiuiſſe, ſicq; ſuſpicaretur ita loqui illum, quaſi qui fuiſſet in cœlis, anteuertit iam dominus & ait, Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Ecce ergo Nicodeme hic tibi, quomodo ego tum viderim, tum audierim, de cœlo enim deſcẽdi: & ſi alium adhuc ex me requireres teſtẽ, en alium tibi dare non poſſum, quoniã ſolus ego deſcendi. Poſſunt hæc verba etiã hoc modo intelligi, quod Nicodemus proponebat & profitebatur Deum eſſe cum Chriſto: & ipſum tamẽ Deum nõ eſſe credebat, ſed prophetam tantum & magnum amicum Dei, Quam opinionem peruerſam declinare volens dominus, dixit principio veniſſe ſe in hoc, vt homines filios Dei faceret, & vt baptiſmum inſtitueret in regenerationẽ: quod vtiq; facere nõ potuiſſet, niſi Deus eſſet. Cumq́; ne ſic quidem intelligere vellet Nicodemus, deinceps aperte dicit, veniſſe ſe de cœlo: ſicq́ue non prophetam, ſed prophetarum omniũ eſſe dominũ, qui prophetas reliquos omnes miſiſſet. *Auguſti.* *Cyrillus.*

¶ Sed iam hic tria occurrunt inquirenda. Primum, quomodo dixerit Chriſtus, veniſſe filium hominis de cœlo, qui primum filius hominis factus fuerat in terris. Reſpondeo, cum filius Dei naturam humanam aſſumpſerat in vnitate perſonæ, iam naturæ quoque mutuo ſuas participant proprietates ſeu idiomata propter vnionem. ſicq́ue dicimus nos mortuum eſſe Deum, cum tamen Chriſtus tantum ſecundũ humanitatem ſit mortuus. Et contra quando ſecundum naturam diuinam Chriſtus deſcendit de cœlis, dicimus tamẽ hominem quoque Chriſtum cœlitus veniſſe. Atq; hæc omnia propter communicationem idiomatum, id eſt, proprietatũ. Altera quæſtio eſt, cum tunc temporis filius hominis adhuc erat in terris viuens, quomodo dixit hic eum eſſe in cœlo? Reſpondetur hic quoque ſicut ſuperius, Chriſtum Deum fuiſſe & hominem, atque ſecũdum carnem adhuc vixiſſe in terra, & ratione deitatis fuiſſe in cœlo: iſtæq́ue duæ naturæ communicabãt inter ſe inuicem proprietates ſuas, ita vt vere diceretur, Deum in terra, & hominem eſſe in cœlo per communicationẽ idiomatũ. Tertia porro quæſtio hæc eſt,

Auguſti. quomodo hic dicat dominus, neminem præter filium hominis aſcendere in cœlum, cum tamen omnes nos ſperemus peruenturos aliquando ad regnum cœlorum, ſicut nobis promiſit dominus futurum, vt ſimus ſimiles angelis
Mat.22. Dei? Reſpondemus itaque etiam ad hoc, & dicimus Chriſtum ſolum deſcendiſſe de cœlis, & aſcendere in cœlum: ſed quod etiam ſancti Dei homines aſcendunt in cœlum, id tantum habent vt Chriſti mēbra: tunc ergo ſolus Chriſtus aſcendit in cœlum, quādo ſolus ipſe cum membris ſuis fertur in cœlum. Et hoc eſt quod vbique Deus cōmendat vnitatem, & iubet vnanimes nos eſſe debere, neque ab eccleſiæ
Auguſt. vnitate deficere. Væ igitur iſtis qui oderunt eccleſiæ vnitatem, quoniam non aſcēdent in cœlum. vnus enim eſt qui in cœlum aſcendit Chriſtus, vnus inquam ille cū mēbris ſuis.
1.Cor.3. Vnde & Paulus, nolite, inquit, plures fieri. & rurſus, An ne Chriſtus diuiſus eſt? In hunc ſenſum ſuperiora verba inducit Auguſtinus: & ait, Si terrena dico vobis de corpore meo, terreno vero illo, & interim neq; intelligitis nec creditis, cœleſtia quomodo intelligetis? hoc eſt, ſi quid de corpore myſtico dixero, eccleſia ſcilicet, ſicut in multis locis de
1.Cor.1. inde Paulus multa diſſeruit. Solus ergo Chriſtus aſcendit in cœlum, ſolus inquam ille cū vero & myſtico corpore ſuo. ¶ Et vt aliquādo hæc finiam⁹, voluit dominus hic Nicodemo fructum & vtilitatem baptiſmi declarare huiuſmodi, ꝙ quiſquis nō fuerit renatus ex aqua & ſpiritu ſancto, nequeat etiam intrare in regnum cœlorum, cum nemo feratur in cœlum, niſi Chriſtus & quicunque in corporatus eſt illi. Incorporātur autem Chriſto omnes in baptiſmo & eccleſia ſancta Dei, vt ſic in Chriſto poſsint omnes aſcēdere in cœlum. Neque enim iis qui nati ſunt ex Adamo terreſtri: patet
Gene.3. regnum cœlorum & ianua paradiſi. ſiquidē Deus ante eum repoſuit Cherubin & flammeum gladium, ad cuſtodiēdam viam ligni vitæ. Illis autē qui ex altero Adamo cœleſti renati ſunt per baptiſmum, patet vtique cœlum, ſicuti teſta-
Amos 9. tur propheta, Qui ędificat inquiens, in cœlo aſcenſionē ſuam, & faſciculum ſuū ſuper terrā fundauit. Chriſtus itaque ipſe ſibi viam parauit ad cœlum. faſciculus autem ſuus electi ſunt, quos congregauit in terra. 4 Admirari poterat Nicodemus, vnde hæc tanta virtus ineſſet aquæ in regeneratione ſpirituali, iam porro illum docet domin⁹ id omne vē-

turum

turum ex paſſione ſua:atque hoc probat ex figura veteris teſtamenti,quãdo mordentibus in deſerto ſerpẽtibus Iudæos & miſere percũtibus omnibus,quotquot morſi erant,præcepit dominus Moyſi ſerpentem æneum in ſublimem aërẽ ſuffigere,quem quiſquis intueretur conualeſceret ex morſu. Qui autẽ ſunt ſerpentes mordẽtes,niſi peccata de mortalitate carnis? ſic primũ hominem peccato graui momordit in paradiſo. ſerpens autem æneus in ligno Chriſtus ipſe eſt in cruce:æs tinnitum habet validum, & Chriſtus verbũ extitit ſonorum.æs illud latro inclamauit, Domine,memẽto mei cum veneris in regnum tuum.Tinnitum æris huius etiã cum oſtendiſſet,Cẽturio prorupit in hæc verba,Vere filius Dei erat iſte. Quiſquis ergo oculis fidei aſpexerit ſerpẽtem illum ſaluabitur. Cõparatur autẽ ſerpenti dominus in morte ſua. ſicut enim ſerpens iſte æneus homines ab aliis ſerpẽtibus demorſos ſanabat, ita hic omnes homines ex morſu mortis ſaucios curauit ſerpens occiſus Chriſtus. ſerpens vero hic æneus,quia expers veneni, & tamen interfectus,quia morte ſua nos viuificauit. ¶ Et ſic mortua eſt mors in morte Chriſti,quoniam abſorpta eſt victoria tua ô mors. Hoc itaque modo verbum Dei factũ eſt in ſimilitudinẽ carnis peccati,cum in carne ſua peccatum damnauit, reſpicientibúſq; in eum fide ſyncera æternæ ſalutis largitor oſtenditur. cum primum enim vita mortua eſt,nos viuificati ſumus. De hac ipſa exaltatione locutus eſt etiam illud, Cum exaltaueritis filium hominis,tunc demũ cognoſcetis quia ego ſum Chriſtus: & iterum. Cum exaltatus fuero à terra, traham ad me omnia. Quãdo igitur grauiter demorſi ſumus omnes à peccato originali & multis aliis peccatis mortalibus,ſic iam intueamur Chriſtum in cruce. vt olim Iudæi ſerpentem,qui temporalem tantum vitam cõferebat aſpicientibus,ſed hic noſter nobis vitam largitur æternam.

Num.21. *Auguſti. Cen.3.* *Luc.23.* *Mat.27.* *1.Co.15.* *Cyrillus.* *Roma.8.* *Ioan.8.* *Ioan.19.*

¶ Sicut ergo eſt Adam terrenus & ſerpens malignus, ita & Adam ſecũdus & ſerpens bonus,eſt Chriſtus Ieſus. Quæras autem,cur adeo ſerpentẽ ſolum Nicodemũ in exẽplo propoſuit hic dominus, & non quodcunque aliud animal ex multis iſtis,quę in lege veteri Chriſtum figurabant? Reſpondet ad hoc Chryſoſtomus, & dicit dñm voluiſſe paſſionem ſuam velut medicinam quandã declarare. ex omnibus autem omniũ animaliũ figuris,nulla eſt quæ magis pro-

Chryſo.

magnum etiam illud ſacramẽtum incarnationis, paſsionis, & mortis filij Dei. quæ ſane magna ſunt, ſi modo nõ maxima, fidei noſtræ arcana: pro quibus beneficiis vos gratias agite Deo, laudate & celebrate gratiam atque miſericordiam Dei, vnde tot donati ſumus muneribus in creatione noſtra, in redemptione & gubernatione, ac præcipue vero in vſu ſacramentorum. Oremus igitur omnes dominum pro bono fine impetrando, vt & nos poſsimus tres illas perſonas intueri in vna eſſentia diuina per ſecula, Amen.

HOMILIAS DE TRINITATE
require parte tertia de Feſtiuitatibus.

EVANGELIVM DOMINICAE II.
A FESTO PENTECOSTES LVCAE 16.

IN ILLO *tempore dixit Ieſus appropinquãtibus ad ſe phariſæis parabolam hanc, Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam vlceribus plenus, cupiens ſaturari de micis quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabat. Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius. Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno. Eleuans autem oculos ſuos cum eſſet in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in ſinu eius, & ipſe clamans dixit, Pater Abrahã, miſerere mei, & mitte Lazarũ vt intingat extremum digiti ſui in aquã, & refrigeret linguã meã, quia crucior in hac flamma, & dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nũc autem hic conſolatur, tu vero cruciaris. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnũ firmatum eſt, vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſsint, neque inde huc tranſmeare. Et ait, Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham, Habent Moyſen & prophetas, audiant illos. At ille dixit, Non pater Abrahã, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait illi, Si Moyſen & prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.*

HOMILIA PRIMA.

NON temere eſt quicquid eſt, dilectiſsimi, quod Lucas initio huius euangelij non ait parabolam hanc eſſe, quoniam conſtans doctorum ſententia eſt, hiſtoriam hãc eſſe & reuera ſic, vt narratur, contigiſſe. Vnde & Ambroſius dicit, Narratio magis quàm parabola videtur, quando etiam nomen exprimitur. Nec deſunt qui non longe ante tempora Chriſti factũ id eſſe putent. fert enim vt ait Theophylactus, Hebręorum traditio, Lazarum quendam per illud tempus extrema inopia & infirmitate laboraſſe, cuius dominus memor fuerit in hac parabola, vt pote noti & manifeſti. Tribus autem accidentibus diuitem hunc deſcribit. Primum enim diuitem eũ fuiſſe refert, eius (vt opinor) auaritiam deſignans. Deinde purpura & byſſo indutum, vnde eius ſuperbia atque ambitio colligitur. Poſtremo quotidie ſplẽdide epulatum eſſe tradit, per quod immoderatus illi⁹ luxus, gula atque intẽperãtia declaratur. His notis atque circunſtãtiis diues ille nobis quaſi carbone quodam delineatur, atque ob oculos ponitur. nominis vero nullam prorſus mentionem facit. Ita enim inquit Dauid, Non memor ero nominum eorum per labia mea. Dominus impiorum nomina ignorat, quemadmodum in parabola fatuis illis virginibus reſpõdet, Amen dico vobis, neſcio vos. Lazarus autem Deo probe erat notus, [illegible] nomen eius exprimitur. Iuſtorum enim nomina in libro vitæ ſunt deſcripta, vti Moyſes, apoſtoli, Pauliq́ue in negotio fidei cooperatores, ſicut ipſe in epiſtola ad Philippenſes profitetur.

Ambroſ. *Theoph.* *Pſal. 15.* *Mat. 25.* *Exo. 32.* *Luc. 10.* *Philip. 4.*

¶ At viciſsim attende quibus coloribus Lazarum depingat. Quod enim ad nominis rationẽ attinet, Lazarus à Deo adiutum ſignificat. Erat is pauper, imo & mendicus. Quorum ſane multi nullis corporis anguntur cruciatibus. At ille ne hac quidem commoditate fruebatur: ægrotabat enim & quidem grauiſsime, plenus vlceribus, & ad veſtibulũ diuitis iacebat. ecce alius dolor, videre alios in delitiis, ſe autem fame premi, qua quidem eo redactus eſt, vt ſaltem micis de menſa diuitis cadentibus ex ſaturari cuperet. ſed & illud fruſtra: nemo enim dabat, ex quo quidem non mediocris cumulus aliis eius ærumnis accedebat. Denique miſer ille Lazarus vſqueadeo omni auxilio ac ope deſtitutus erat, vt ab

vt ab omnibus negligeretur, præterquam canibus, qui vlcera eius lingebant. Sed quia tribus potiſſimum in rebus diues à Chriſto taxatur, neque his plura enumerãtur, atque poſtea in inferno ſepultus eſſe dicitur, facile patet eũ in his prædictis rebus deliquiſſe. Atque hic quidem ſpatioſus occurrit campus explicandi, quonam modo per veſtes, & cibum & potum ac diuitias peccetur. Nõ enim (vt ait Ambroſius) omnis ſancta paupertas, aut diuitiæ crimino ſæ: ſed vt luxuria infamat diuitias, ita paupertatem commendat ſanctitas. De diuitiis ſic inquit Gregorius, Hinc diues non abſtuliſſe aliena reprehenditur, ſed propria non dediſſe: nec dicitur, quia vi quenquam oppreſſit, ſed quia in acceptis rebus ſe extulit. Hinc ergo ſummopere colligendum eſt, qua pœna mulctandus ſit, qui aliena diripit, ſi inferni damnatione percutitur, qui propria nõ largitur. Audiant hæc diuitum filij, qui ſuis ſe opibus neutiquam peccare poſſe putant, quoſcunque in vſus impendant, vtpote nec furto nec præda paratis. Vnde fit vt in grauiſſima peccata nonnunquam impingant, dum bonorum acceptorum immemores, dominum huius beneficij authorem nõ agnoſcunt. Damnatus eſt hic diues propter nimiam animi eius ob huiuſmodi fortunæ cõmoda inſolentiã, atq; quod nulla erga proximũ miſeratione afficiebatur: & quoniã cum diues erat, peccata ſua nõ redemerat eleemoſynis neque amicos ſibi fecerat ex mammona iniquitatis. Sic ſunt, qui veſtitu ſe non poſſe peccare putant. quòd ſi autem omni peccato careret luxuria veſtium, nõ adeò propriè hic domin⁹ deſignaſſet diuitẽ, qui apud inferos cruciabatur, purpura & byſſo fuiſſe veſtitum. Nimius enim veſtiũ apparatus honorem tantũ ambit & vanã gloriam, quamobrẽ & dominus dixit, Qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. & Sapiens ait, In veſtitu ne glorieris vnquã, nec in die honoris tui extollaris. Nanq; & Herodes cum regali veſtitu amictus loqueretur in concione ad populum, & hic illi acclamaret, Vox Dei, nõ hominis. percuſſit eum angelus domini, & inde corrodebatur à vermibus ad necem vſq;, ſicut ad longũ mortis ſuæ cruciatus deſcribit Euſebius. Sed neq; hoc temere cõmemorat domin⁹, quod iſte epulabatur quotidie ſplendide. raro enim cõuiuia habẽtur ſine peccato, inquit Grego. Quo nomine Iob quotidie deprecabatur dominũ pro liberis ſuis, ex ordine viciſſim cõuiuãtibus, vt quicquid illi luxu-

Luc. 7. *Gregorius.* *Matt. 11.* *Luc. 7.* *Eccle. 11.* *Actu. 12.* *Lib. 2. cap. 9.* *Matt. 24.* *lib. 1 c. 5. moral.* *Iob. 1.* *Gregorius.*

riando delinquerent, ipſe orando placaret: cum etiã ſint vitia quædã quæ ægre à gula ſeparantur, quoniam ex ciborum ſingulari delectu voluptas ſequitur, ex qua dum corpus in refectionis delectatione reſoluitur, etiã cor ad inane gaudiũ relaxatur, ſicut ſcriptum eſt, Sedit populus mãducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Plerũque etiam multum loquacitatis & temerariæ garrulitatis eſt in conuiuiis, quia tunc impleto vẽtræ effrenis redditur lingua. Vnde & Gregorius dicit diuitem hunc ideo petiiſſe refrigerium linguæ ſuæ ex aqua apud inferos, quod inter conuiuandum multis modis loquendo & garriendo deliquerat, quãuis initio huius euãgelij non cõmemoret dominus idipſum. Quando auté immenſa illius pœna ex linguæ cruciatibus deſignatur, argumentum inde datur nobis maximi etiam ſui peccati. Quid multa? diues hic talem ſe geſſit, ſicut viri Sodomę, de quibus propheta dicit, Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis & abundãtia, & otium ipſius & filiarum eius, & manũ egeno & pauperi nõ porrigebant. Quãdo vero diuitię & apparatus veſtium pro peccatis cõputentur, vide homilias de ſeptem peccatis capitalibus. 2 Simul cum hoc diuite erat & pauper quidã nomine Lazarus, quæ ſane volũtas Dei eſt, vt alij diuites, pauperes quoq; ſint alij: regnumq́; cœlorũ illi mœreantur eleemoſynis & cultu Dei promouẽdo, ij aduerſitatibus patienter ſuſtinendis. Sic ſapiens ait, Diues & pauper obuiauerunt ſibi vtriuſq; operator eſt dominus. Nomen mendico huic erat Lazarus. Ecce quomodo cognouit etiã ex nomine illum Deus, non ſic autem diuitem ſtolidum. Iacebat ille prę foribus diuitis. Quare duo iudicia impleuit Deus, alterum diuiti, qui excuſationem habere nullam potuit, quo minus eum viderit. præ foribus diuitis iacuit, quo declaratur crudelis & impia diuitis parcitas. neq; enim dicere poterat, Equidem illum non vidi neſcio in quo angulo delituit, mihi eum cernere non licuit, nec quiſquam ipſius mihi miſeriam ſignificauit. Ad ianuam ſuam iacuit, expoſitus conſpectui illius ſiue ingredientis, ſiue exeuntis: & ſic corpus vulneribus & vlceribus plenum videre nõ potuiſſet, tamen vocem & eiulatũ non potuit vtique nõ audire. Sic Grego. quoque, Habuiſſet, inquit, forſan aliquam excuſationem diues, ſi Lazarus vlceroſus ante eius ianuas non iacuiſſet, ſi remotus fuiſſet, ſi eius inopia nõ eſſet oculis

Exo.32. *Gregorius.* *Ezec.16.* *Prou.22.* *Chryſoſto.* *Gregorius.*

oculis importuna: ſed dum egenum & vlceratum ante ianuam diuitis & deliciis affluentis poſuit, in vna eadem re, ex viſione pauperis non miſerenti diuiti cumulum damnationis intulit: rurſum ex viſione diuitis quotidie tentatum pauperem probauit. Alterũ itaque iudicium Dei fuit ſuper Lazarum, quẽ ille quotidie probauit, dum videret præ oculis ſuis diuitem tantis diuitiis & luxu affluentem. profectò etenim grauiter hic tentatus eſt, dum ipſe omnis boni indigus, cerneret iſtum in tantis voluptatibus laſciuientem. Aut quantas hunc egenum & vlceribus obſeſſum tentationes creditis in ſua cogitatione toleraſſe, cum aſpiceret ſe fame tantum nõ emorientem, pane etiam carentem, miſere valere ex corpore, præter dolores, famem, ſitim & frigus nihil habere: rurſus iſtum nihil deſyderare, quod ad quamcũque corporis voluptatem pertineret. Cum interim iſte quanuis ægrotus, quanuis famelicus, præter micas de menſa cadentes nihil requireret, & vel ſummis votis expeteret, neq; illæ tamen ſibi poterant contingere. Eſtq́; hæc extrema diuitum tum inhumanitas, tum durities, quod perire prius aliquid ſinunt, adeò vt etiam canes exhorreant, quam in vſum pauperum conferrent. Ex eorum numero intractabilis & immitis iſte fuit diues, nihil commune in hoc habens cum patre ſuo Abraham, cum Iob & Loth, qui nihil duxerunt antiquius quàm peregrinos hoſpitio excipere. Diſcant hinc mendici, neceſſaria tantũ ſibi petere, non cupedias, non vinũ: diſcant reliquias, non delicias, & fragmenta, nõ obleċtamenta quærere. Quanuis autem petere huiuſmodi delicata nõ debent mendici, interim tamen eo nil peccant diuites, cum pauperibus maxime ægrotis aliquid boni parari ſinunt & tribuũt. ſic enim Neemias dixit, Ite, comedite pinguia, & bibite mulſum, & mittite partes iis qui nõ præparauerunt ſibi. Lingebant autem huic noſtro Lazaro canes vlcera ſua, cuius nec diues miſerebatur, neque ſerui: ei condolent ecce canes, miſericordia ſuperiores hominibus. Neminem habebat bonus ille, qui ſibi vlcera mundaſſet, ſaniemq́ue deterſiſſet, niſi canes. Vſqueadeo mirabiliter hoc vno facto virtus probatur pauperis, & cumulum ſibi diues acquirit damnationis.

Iob 31. *Gene.* 18. *Auguſti. de verbis domini.* 2. *Eſd.* 8.

3 Sicut diſſimili modo vixerunt diues & pauper, ita inæqualem etiã ſortiti ſunt exitum. factũ eſt enim vt moreretur pauper, & ſepultus eſt ab angelis in ſinum Abrahę vnde *Theophy.*

patientia ipſius colligitur. nanque ſi obmurmurator fuiſſet, & blaſphemus neutiquã tantũ honorẽ fuiſſet conſecutus, & angelorũ comitatu ſtipatus. nõ decet murmurare mendicos, non peierare, nõ indignari ſi diuitũ videãt opes & fortunã. nã quicunq; hoc faciunt, nõ ſtatim vt hic Lazarus, peruenient in cœlũ. Et vide q̃ diuerſis modis domin⁹ loquitur de morte pauperis & diuitis. de illo dicit, factum eſt vt moreretur: de hoc inquit, mortuus eſt: ratio huius eſt, quod mors pauperis

Sapien. 4. mors nõ erat, ſed ex morte trãſitus in vitã: iuxta illud Sapiẽtis, Viſi ſunt oculis inſipientiũ mori, ipſi autem ſunt in pace

Ioan. 5. Lazarus mortuus eſt, & omnis ſua infœlicitas deſiit, pauper tas, vlcera, morbi vno momento finem acceperũt: & quod pro iis ſuſcepit gaudiũ, æternum & immortale eſt. Mortuus inquam Lazarus, delatus eſt ab angelis in ſinũ Abrahæ. Nolite itaq; cõtẽnere mẽdicos, pauperes & ægrotos, nolite ſper nere creaturã, atque ideo imaginẽ Dei animam ſanctã nolite deſpicere. Quis enim deſpectior Lazaro? quis pauperior? quis deniq; miſerior? quoniã niſi extremæ mendicitatis fuiſſet, Chriſtus exẽplo illius hic vſus nõ eſſet, in tanta fuit nanque homo inopia & paupertate, vt defuerit etiã corpori ſuo libitina. verũ quãdo ditiſſimus erat anima, multiſq; hic virtutibus redimitus, diuitiis ſpiritualibus, magnificẽtiſſimã ea parte habuit ſepulturam ex miniſterio angelorum, poſt tan-

Chryſoſto. tam infœlicitatem exactæq; vitæ ærumnas deportatus eſt ab angelis in ſinum Abrahæ: ecce nõ ſufficiebat ad portandum pauperẽ vnus angelus. ſed propterea plures veniunt, vt cho rum lætitiæ faciãt, gaudet vnuſquiſque tantũ onus tangere, libenter talibus oneribus prægrauãtur, vt ducãt homines ad regna cœlorũ. ¶ Diſcamus hic etiã noſmet cõmendare in cuſtodiã & tutelam angelorũ, illoſq; deprecari quaten⁹ & nos exutos corpore deferre dignẽtur in vitã æternã. O enim vos beati & ſanctiſſimi ſpiritus, cõmendatos etiam nos vobis habetote homines miſeros, & defũctos deducite in æterna gaudia, vbi cõciues veſtri facti, angelorũ ruinas ſuppleamus. Sedulo recogitemus iſtud magnificũ ſanctorum angelorũ officiũ. inde enim colligimus quantũ ſit illorũ de nobis gaudiũ,

Lucæ 15. ſi bene pieq; viuamus. Cõtra omni iſta lætitia priuamus eos

Eſaiæ 33. peccatis noſtris, iuxta illud propheticũ, Angeli pacis flebũt amare. Cogitemus q̃ ſedulo aſſiſtãt nobis illi adminiſtratorij ſpiritus, miſſi in obſequiũ eorũ quibus hereditario debetur

tur vita æterna. Quo autē deportarunt eum? in ſinum Abrahæ, non ait iuxta, ſed in ipſum ſinum Abrahæ. cur autem? vt illū palparet & refocillaret, atq; vt clemētiſſimus pater ſinu ſuo foueret. Cuiuſmodi autē ſinus hic fuerit, docet Auguſt. cum ait, Nō eſt quod vſqueadeo deſperes, vt arbitreris corporeum ſinū vnius hominis ferre tot animas. Si errare pueriliter non vis, ſinum Abrahæ intellige remotā ſedem quietis atque ſecretum, vbi eſt Abrahā: & ideo ab eo dictam, nō quod ipſius tantum ſit, ſed quod ipſe multarum gentium pater ſit. quibus ad imitandū fidei principatum præpoſitus eſt. In ſumma ſinus hic limbus ipſe eſt, in quo patres illi ante aduentū Chriſti detinebātur: plane hic locus, de quo dicimus in ſymbolo, Chriſtū deſcendiſſe ad inferos. atque de eo alibi inquit Auguſti. Non abſurde credi videtur, antiquos etiā ſanctos, qui venturi Chriſti tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorū remotiſſimis, ſed apud inferos fuiſſe donec eos ſanguis Chriſti ad ea loca deſcendens erueret.

Hebr. 1. *Chryſoſto.* *Auguſt. de orig. anima.* *Lib. 20. ca. 15. de de ciuit. Dei.*

¶ Idipſum non paulo dilucidius expreſſit Gregor. cum ait, prius ante quàm redemptor noſter morte ſua humani generis pœnam ſolueret, eos etiam qui cœleſtis patriæ vias ſecuti ſunt, poſt egreſſum carnis, inferni clauſtra tenuerūt, nō vt pœna quaſi peccatores plecteret, ſed vt ij in locis remotioribus quieſcerent, quos ab ingreſſu regni reatus primæ culpæ prohiberet. & lib. 12. ca. 7. quia ante aduentū mediatoris Dei & hominis, omnis homo, quanuis mundæ probatæque vitæ fuerit, ad inferna clauſtra deſcendit. Nec tamen ita iuſtorum animas ad infernum dicimus deſcendiſſe, vt in locis pœnalibus tenerentur, ſed eſſe ſuperiora inferni loca eſſe alia inferiora credenda ſunt, vt in ſuperioribus iuſti requieſcerent, & in inferioribus iniuſti cruciarentur. Porro cū quidam ex Neochriſtianis in diſputatione Bernenſi nouis arietibus etiam limbum patrū auſus ſit impugnare, eſt quod hic aliquot ſcripturæ locos afferam pro limbo patrum. Ecce Iacob ad filios ſuos dixit, Deſcendam ad filium meum plorans in infernum. non vtique damnatorū, quod hominis deſperati fuiſſet, ſed in limbum patrum. Et inde, Deducetis canos meos cum dolore ad inferos. In hoc limbo orauit Iob, quando dixit, In tenebris oraui orationem meā. ex hoc limbo liberauit dominus animas patrū, ſicut in ſpiritu Dei vidit propheta, dicens, Eduxiſti in ſanguine teſtamēti tui vinctos

Lib. 4. moral. cap. 32. *Limbus patrum.* *Gene. 27.* *Gene. 42.* *Zach. 9.*

tuos ex lacu, in quo non eſt aqua. hæc illa captiuitas ſanĉta eſt, quam captiuã ſecum in cœlum deduxit dominus, autho

Pſal. 67. re Pſalmiſta, & teſtãtibus quoq; Petro & Paulo. Quod igi-
Act. 2. tur nos cõmuniter limbum dicimus, id hic dominus ſinũ vo
Coloſ. 2. cat Abrahæ: ſinum quidem, quod in eo animæ patrum con
Ambroſ. quiſcebant, ſicut Ambroſius ait Lazarũ in Abrahę gremio, quaſi in quodam ſinu quietis & ſanctitatis receſſu locatum, ne vel præſentium rerum voluptate titillati in peccatis perſeueremus, vel faſtidio & moleſtia victi, grauitatem laboris
Auguſt. exhorreamus. Sinum autẽ vocamus Abrahæ, partim ob illã
Gene. 12. quam Aug. habet rationem, partim eo ꝙ Abraham primus extitit, cui promiſit dominus benedictionẽ omnium populorum in ſemine ſuo. in hac ſcilicet tũ promiſsione tum benedictione ſuſtinuerunt ſancti patres, firmiter ſperantes & expectantes quando tandẽ impleretur iſta promiſsio, vt iam merito limbus iſte ſinus dicatur Abrahæ, eſt autem ille nũc ſanguine Chriſti plane euacuatus, dirutus & cõfractus, iãq; porro non in limbũ commigrant animæ beatorum, ſed euolant in ſinum Chriſti, fœlicitatem & vitam æternam: cuius nos quoq; cõſortes faciat, qui eſt benedictus in ſecula, Amẽ.

HOMILIA SECVNDA

Eiuſdem dominicæ.

CONSYDERATE obſecro chariſsimi, qualem diſparitatẽ hominũ cõiungit hic dominus, diuitem connectit cũ paupere. Magna inter vtrunq; diuerſitas vitæ, vnde maius cõſequutũ eſt etiam mortis diſcrimẽ. mortuus enim eſt Lazar⁹ & ab angelis deportatus in ſinum Abrahæ, ſcilicet limbũ patrũ ante Chriſti aduentũ & paſsionẽ, qui nunc tranſmutatus eſt in regnũ cœ

Ioan. 14. lorum, in quo ſancti conſtituuntur in mãſionibus à Chriſto ſibi paratis. qui ſinus & ampliſsimus & capaciſsim⁹ eſt, quo-
Bar. 3. 5. niam omnes tũ angelos tum homines ſanctos recipit, teſtãte propheta, O Iſraël, q̃ magna eſt domus domini, & magnus locus poſſeſsionis ſuæ. Eſſeq; iam ſinum Abrahæ regnũ cœ-
Mat. 8. lorum, patet ex verbis illis domini, Multi venient ab ortu & occaſu ſolis, & recũbent cũ Abrahã, Iſaac & Iacob in regno cœlorum. Mortuus autẽ eſt & diues, atq; ſepultus eſt in inferno. Ecce mortui ſunt ambo, ſed alterum tamen ſuſcipiũt angeli, alterũ tormenta manẽt: alter defertur manibus angelorum in ſinũ Abrahæ, alter nil præter cruciatus expectat.

¶Mendicus

¶ Mendicus portatur in ſinum Abrahæ, diues in infernum detruditur. O mortem inæqualem, ô inæqualem exitum, ô quam diſsimile vtrunq; diuerſoriū. Mortuus eſt diues, mortuus inquam, quacunq; parte expendas, mortuus eſt animo per peccatum, ſicut de vidua inquit Paulus, quod quæ viuit in voluptate, mortua eſt. Mortuus eſt & naturaliter, ſeparata anima à corpore, & forte (propter peccatum) ante decurſum verum naturæ ſpatium, ſecundum illud Dauidis, Viri ſanguinū & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. Ad hæc mortuus quoq; eſt morte infernali, æternis iam deputatus ſupplicijs. Eſt enim hæc triplex mors damnatorum, quod moriuntur gratia, natura, & gloria Dei, pro quib⁹ eis peccatū, mors & inferi contingūt. Atq; hoc illud eſt, quod dolenter exclamat beatus Ioannes, Væ væ væ iis qui habitant in terra. ita etiam væ diuiti huic, quoniam ſepultus eſt in inferno, qui locus, quodcunq; cœmeterium eſt eorū qui diaboli ſunt: quicunque autem Chriſto, gaudent parocho, cœleſti donantur beatitudine. Diues ergo ſepultus eſt in inferno, vbi & pauperior & miſerior eſt quàm vnquam fuerit Lazarus ſuper terram, teſte Iob, Diues cum dormierit, nihil ſecum auferet: aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet. cui accedit etiā alter teſtis fidelis Dauid, inquiens, Dormitauerunt ſomnū ſuū & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Iſte igitur qui hic in ſummo rerum omnium vixit affluxu, iam miſerrimus eſt & ſepultus in infernum. laute vixit ſemper, veſtitus eſt ſplendide. ſed reſpice finem. Ecce ſepultus eſt in infernum. Aut nónne verus eſt Iob, qui enumerata malorum hominum voluptate cōcludit, quia ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto deſcendunt ad infernum? Et hic quidem finis atq; exitus eſt faſtuoſorū & ſuperbientium diuitū, iuxta illud Eſaiæ, Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadauer tuum, ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuū erunt vermes. Ecce quanta rerū viciſsitudo, q̃ admirabilis cōmutatio purpuræ & byſsi in flammas & tormenta. Neque erat quod adderet dominus qui eum ſepelierit, in infernum enim quum ſit ſepultus, conſtat id ita miniſterio factum dæmonum eſſe, vt Lazarus in ſinum Abrahæ deportatus eſt comitatu angelorum. Vſqueadeo mors peccatorum peſsima eſt: & qui oderunt iuſtum, delinquunt.

1. Timo. 5. *Pſal. 54.* *Apoc. 8.* *Iob 27.* *Pſal. 57.* *Iob 21.* *Eſa. 24.* *Pſal. 33.*

2 Sepultus autem in inferno diues, eleuatis oculis, vidit

Chryſoſto. Lazarum in ſinu Abrahæ. vnde Chryſoſtomus euincit factum hoc in veritate ſic eſſe, neque tantum parabolam exiſtere, quum parabola ſit vbi exemplum ponitur, & nomina tacentur. Verum quia hic nomina exprimũtur Abrahæ, Lazari, Moyſis, ideoq; oportet & iuſtum verũ Lazarum fuiſſe. *Gene. 11.* àt quis fuerit Abraham, ſatis nobis Geneſeos teſtatur hiſtoria. de Lazaro nihil certi conſtat, niſi quòd ex hoc euãgelio liquet: tamen idem ille qui Abrahamum condidit, etiam Lazarum creauit. Diues eleuat oculos ſuos in tormentis, vt videret Lazarum à longe. quem, quum viueret, videre noluit præ foribus iacentem. quæ cõmunis peccatorum infœlicitas eſt, vt quandiu peccant, nil videãt, & poſt peccatum deniq; aperiantur oculi eorum: id quod in primis parentibus noſtris eſt videre, qui tum demum quum comediſſent de ligno vetito, aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt nuditatem *Gen. 3.* ſuam: ita plane contigerat etiam huic diuiti, cui oculos, quos clauſerat peccatum, aperuit pœna. Verum iſta oculorum *Grego.* eleuatio non de oculis eſt intelligenda corporis, quod iam erat ſepultũ in terra, expectaturum diẽ iudicij: ſed ita, quod *Chryſoſto.* eleuauit oculos mentis, & illis vidit Abrahamũ. Sic igitur in maximis tormentis conſtitutus diues, ſolum adhuc liberum habebat oculorum ſuorũ obtutum, quo alterius poterat inſpicere gaudium. neq; tamen ſibi in cõmodum, ſed vt dum alterius gaudiũ conſyderaret, quo ipſe carebat, maiorẽ inde pœnã haberet. Quæ ratio eſt quur Deus permittit etiã damnatos videre electos, & in die iudicij aſpicient iſti Chriſtum quoque, ſed ad immenſam q̃ inde colligent pœnæ maioris *Theoph.* acerbitatem. Sicut dominus, inquit Theoph. eiectum Adam collocauit è regione paradiſi, vt continuo aſpectans, clarius ſentiret à quantis bonis excidiſſet: ita etiã huic diuiti ob oculos poſuit Lazarum, vt videret quanta bona amiſiſſet, dum *Chryſoſto.* immitis adeo & durus fuerat in pauperem. Chryſo. quoq; hic expendit illud, quod dicit in tormentis, non in tormento, quoniã totus erat in tormẽtis. Et ſicut diues ille triſtatus eſt, conſpicatus Lazarũ in tanto gaudio: ita viciſsim Lazarus gauiſus eſt, videns tormenta diuitis, nòn quod vel hic Lazarus vel quiſquã àlius ſanctorum gaudium concipiat de tormentis & pœnis in ſe, ſed quia tantum hic quoq; diuina relucet iuſtitia & manifeſtatur gloria Dei: iuxta illud domini *Ioan. 9.* ad cæcũ, Neq; hic peccauit, neq; parentes, ſed vt manifeſte-

tur

tur gloria Dei: ſicut ad longum iſta verba explicat Gregor. *Gregor.*
¶ Patres hic triplicem expendunt & pertractant viciſsitudi nem ſeu commutationem ſtatus huius diuitis. Primum enim in ſublimi erat Lazarus, & diues in imo conſtitutus, quamobrem erat quod ſuſpiceret in altum: cum econtra diues in hac vita ſedebat in ſublimi aula & ſella magnifica: pauper autem præ foribus iacebat contēptus omnibus. Fieri autem ſic, vt in iſto ſeculo omnia contrario modo eueniant, teſtatur & Sapiens, Iacebant mali ante bonos, & impij ante por *Pro.14.* tas iuſtorū. Deinde diues hic in ſumma voluptate vixit, Lazarus vero in extremis doloribus. Id quoque iam verſum eſt, nam mutata vice, diues in tormentis cruciatur, Lazarus in ſinu Abrahæ lætus exultat, ſicut dicit Eſaias, Serui mei *Eſa.65.* comedent, vos autem eſurietis: & ſerui mei bibent, & vos ſitietis: & ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini, & ſerui mei laudabunt prę exultatione cordis: & vos clamabitis præ dolore cordis, & contritione ſpiritus vlulabitis, & dimittetis nomen veſtrum in iuramentum electis meis.
¶ Ad hæc Lazarus in hac vita menducabat ex diuite micas panis, iſthic diues mendicatio petiit ex Lazaro guttā aquæ, Sicut autē hic non exaudiuit diues Lazarum, ita illic mendicus quoq; diuitē nō exaudiuit: iuxta illud Salomonis, Qui- *Prou. 21.* cunque obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, iterum clamabit etiam ille, & non exaudietur. Moueant hęc diuites omnes, vt miſericordes & mites ſint pauperibus. Commendatos ſedulo ſibi habeant pauperes domeſticos. cogitent & illos creatos ad imaginem Dei, atq; nobilem habere animā: & forte iſtos ſublimiorem habere in cœlo ſedem iis, qui hic ſibi videntur magnifici & ſplendidi. Credant certoq; ſciāt, quicquid hic dederint pauperibus, Chriſtū irremuneratum non dimiſſurum. Viciſsim quiſquis miſericors non eſt erga pauperes, norit ſe quoque miſericordiam non conſequuturum. Eſtote igitur liberales, & pauperibus affatim date eleemoſynam. nihilo enim minus ex hoc habebitis. Quin potius ſuperabundanter retribuet vobis dominus Deus. Eſtote *Mat. 5.* (inquam) miſericordes, & miſericordiam conſequimini.
3 Quum ergo diues ſic videret Abrahamum & Lazarum à longe (quanuis ſit hic dubium quibuſdam, an damnati viſuri ſint beatos etiam poſt iudicium extremum, quum dicat propheta, Auferetur & tolletur impius, ne videat gloriam *Eſa. 26.*

Dei)Et quod Abrahamum vidit,factum eſt ad magnũ mœrorem ipſius,quin ille hoſpitalis fuit & liberalis erga paupe-
Hebr. 13. res. Quo nomine dicit & Paulus, Hoſpitalitatis & beneuolentiæ nolite obliuiſci. per hanc enim placuerunt quidam Deo,angelis hoſpitio receptis. Diues autem hic plane illiberalis fuit erga pauperes,qui & Lazarum,quem videre dum viueret noluit præ foribus iacentem, tandem vidit in ſinu Abrahæ à longe. Vnde exemplum nobis datur & argumentum certum,quod poſt hanc vitam omnes cõſpectui noſtro ſiſtentur, quoſcũque hic offenderimus. Abraham pater hic fuit pauperum, atq; ideo illic in ſinu ſuo geſtarit Lazarum.
Chryſoſto. clamauit igitur diues,Pater Abraham,miſerere mei,Clamauit inquam, neque id temere. ſiquidẽ magnæ pœnæ vocem quoque magnam reddebant, ipſoque adeo clamore animi
Baruch 3. ſui pœnam,more humano declarabat. ſic Baruch ait, Anima in anguſtiis,& ſpiritus anxius,clamat ad te. Neq;vero etiam hic clamor corporaliter accipiendus eſt,ſed ſecundum illud ardens animi ſui deſyderium (ſcholis interim relinquamus iſta, quomodo angelus vel ſpiritus cum altero loquatur) quod Abrahæ ſignificabat. Quæris autem,quur Abrahamũ inclamarit pro mittendo Lazaro, & non ipſum potius pe-
Theoph. tierit Lazarum venire? Theophylactus reſpõdens ait, Quoniam confundebatur fortaſsis, exiſtimans forſitan & Lazarum vindictæ auidum, & ex ſuis cauſis iudicabat illum. Si ergo in tanta fœlicitate contẽpſi illum, & neq; micas ei communicaui,non annuet, vt mihi iam beneficium concedatur. ¶ Pater,inquit, Abraham, miſerere mei. Vnde colligitur diuitem hũc Iudæum fuiſſe,qui patrem agnouerit Abraham. vere enim pater ſuus erat natura ſed ſi meritum æſtimes,patrem ille habebat diabolum. Miſerere mei. Oh quam ſero ſapiunt Phryges. ſera nimis & tarda hæc fuit pœnitentia virginum, fatuarum, clamantium, Domine domine, aperi
*Mat.*25. nobis.verum non agnouit ille eas. Pater Abraham,dixit,vt hoc placido nomine permoueret eum:iuxta iſtud propheti-
Eſa. 45. cum, Aut obliuiſci ne poteſt mater filij ſui, vt non miſereatur eius? Norat vtique miſericordiam Abrahæ diues, qui
Gen. 19. etiam pro malis rogauerat Deum, ſicut ſexies orauit pro Sodoma & Gomorrha: exauditusq́ue fuiſſet, ſi modo in quinque ciuitatibus homines bonos inueniſſet decem. Pater Abraham,ait,miſerere mei. pœnitentiam iam tandem agit eo

loco

loco conſtitutus, quo nihil reliquũ erat pœnitentiæ, quoniã in inferno, ait Dauid ad dominũ, quis cõfitebitur tibi? Miſerere mihi. Ecce miſericordiã inclamat, qui ipſe pauperum noluit miſereri. Verũ iudiciũ ſine miſericordia, inquit Iacobus, erit illi, qui nõ fecit miſericordiã. idipſum expertus eſt ſane hic diues, qui ſi miſericordiã à Deo impetrare voluiſſet, antea miſereri debebat pauperis: iuxta illud quod dixit dominus, Nónne ergo oportuit & te miſereri, conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Attendite etiam hic quod dicit Chryſoſtomus diuitem hunc non rectè oraſſe. ait enim, Neſcio an eius qui in inferno eſt valeat miſereri. Creator creaturæ miſeretur ſuæ. Vnus venit medicus, qui ſanaret morbos, alij ſanare non poterant. Vult hic ſanctus pater, proprie loquendo, ſanctos noſtri non miſereri, ſed ſolum Deum. Quo facit illa continua praxis eccleſiæ, quæ in Letaniis quũ principio diuinam implorat opẽ concinit, Pater de cœlis Deus miſerere nobis: fili redemptor mundi Deus, miſerere nobis: ſpiritus ſancte Deus, miſerere nobis. deinde quũ ad virginem matrem & alios ſanctos deſcendit, non iam amplius canit, miſerere nobis, ſed ora pro nobis. Nunc itaque audite orationem diuitis. Mitte Lazarũ, vt intingat extremũ digiti ſui in aquã, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Mitte (inquit) Lazarum. Hoc nonnulli tribuunt malitiæ diuitis, quaſi nõ petierit ad Lazarum venire, ſed vt Lazarus ex regno deſcenderet ad iſtum in flammam ignis, ex ſede magnifica in lacum inferni, è loco requietionis ſanctæ in locum ſupplicij. Chryſoſtom9 ait etiam hanc diuitis petitionem ſtolidam fuiſſe. ſiquidem Abraham ſuſcipere tantum poteſt, mittere non poteſt. ſunt qui putent etiam temerarium nimis fuiſſe iſtud, quod hic petiit, dum illum ſibi mitti poſtulauit, cui tam duriter impius fuerat. Deinde petit extremum ſaltem digiti illius intingi in aqua. Vide (inquit hic Chryſoſtomus) conſcientiam peccatoris, non totum audet petere digitum. Hinc fratres colligite, quãta ſit diſtrictio ſeueritatis Dei. Diues enim iſte qui vlcerato pauperi, menſæ ſuæ vel minima dare noluit, in inferno poſitus vſque ad minima quærenda peruenit. nam & guttam atque petiit, qui micas negauit: in hac vita intueri illum non poterat, cuius nunc extremum digiti petit.

Pſal. 6. *Iacob. 2.* *Mat. 18.* *Chryſo.* *Chryſo.* *Chryſo.* *Grego.*

4 Tandem oſtendit quid cum aqua hac agat, nimirum

vt refrigeret linguam: Ecce vbi peccatum, ibi & pœna eſt. multa ille inſolenter & ſtolide eloquutus fuerat. Minimum in homine mẽbrum lingua eſt, ſed omniũ maxime nociuũ, ſicut pulchre Iacobus arguit. quamobrẽ in lingua maxime torquetur. Atque hæc ſunt gulæ cõmoda, hæc illa ſunt lucra, hæc temerariæ loquacitatis gaudia ſunt. Quia enim abũdare in conuiuiis loquacitas ſolet, is qui male conuiuatus dicitur, apud infernum grauius in lingua ardere perhibetur,

Grego. ait Gregorius. ¶ Verùm ſicut antea de clamore diximus, ita hic quoque ſciẽdum eſt. quia enim vtriuſque anima à corpore iam erat ſegregata, & hic diues linguam corporalẽ nõ habebat, & Lazarus ille huiuſmodi digito carebat, figuraliter itaque intelligenda hæc ſunt in hunc modum, q̃uod ibi virtutes animæ accipiuntur: & auxiliatrix quidẽ illa per digitum, quoniã ſentiens flammã ignis diues loquacitatis ſuæ

Aug. 21. ca. 10. de ciui. Dei. pœnã, linguã iſtud ipſum appellauit. (vide ſi placet, Aug. in quæſt. Euã. lib. 2. cap. 38. & de orig. animæ, & de contẽpt. mundi.) Quum itaque cruciaretur in flamma, auxilium petiit & recreationem linguæ ſuæ, qua voluptuarios & delicatulos prægustauerat cibos, qua honorem & famã præſciderat proximis ſuis, vt iam merito illa primũ ſtatim affligeretur, petens aquã ſibi dari, ſed fruſtra. iam enim illã plus mille & quingẽtis annis petiit, neque impetrauit in hunc vſq; diem, iuxta illud Sapientis, Qui tribuit pauperi, non indi-

Pro. 24. gebit: & qui cõtemnit rogãtem, defectum patietur. Et quid mirũ obſecro, quod ſancti Dei homines mundũ ludo comi-

Mundus theatrum Dei. co ſeu tragico conferunt, ipſumq́; vocant theatrũ Dei? Ecce enim perſonati ſumus in mũdo plerique omnes: hic abitum geſtat regis ille perſonã diuitis gerit: iſte figurã ſenis, alius pauperis formã habet: dumq́; perſonã quiſq; ſuã gerit, non facile diſcernes diuitẽ à paupere. Quam primum autẽ aduesperaſcit, & peracto ludo veſtes quilibet mutuatitias atq; aſſumptas deponit, tum d̃emum apparet, qualis quiſq; ſiet. Ad eundem plane modum quãdiu perſonati ingredimur in hoc mundo, egregie laruati mũdanis honoribus & quibuſcunque conditionibus, iudicare nemo poteſt qui qualẽſque ſimus: quum autem veſper aduenerit ille mortis, tũc deniq; abiectis perſonis pompoſis opum & gloriæ, apparet qui vere diuites, quis pauper & inops, quis glorioſus aut inglori⁹. Deum immortalẽ, inclinata tunc die quotuſquique pauperculus

culus principes præcedet? quã multos etiã principes antei-bũt iis, qui hic fuere pauperrimi & pro miſeris habiti ſunt, prout quiſquis ſe in operibus bonis exercuit ſedulo? An nõne putas pleróſque mendicos vẽturos in cœlũ, & qui hic purpura & ſerico amicti fuerũt, ex calido lecto adhuc calẽtes commigraturos ad infernũ? O enim admirandã illam mutationem dexteræ excelſi. O quam durum eſt iſtud ſapientis, quod potentes qui magiſtratu ſuo abutuntur, potenter tormenta patientur. Sed nos iã corde & ore oremus dominum, vt cor mite nobis concedere dignetur erga pauperes ſuos, quatenus dum nos eis miſericordiam exhibemus, viciſsim quoque miſericordiam conſequamur à domino Deo poſt mortem noſtram: vnde deinceps etiam anima noſtra à ſanctis angelis ſubuehatur in ſinum Abrahæ, in gaudia fœlicitatis æternæ, Amen. *Pſal.76.* *Sap.6.* *Matt.5.*

HOMILIA III. EIVSDEM
dominicæ.

MENDICVS ille Lazarus mortuus ecce eſt, ab angelis deportatus in ſinum Abrahæ. Mortuus & diues, atq; ſepultus in inferno. quũ clamaret, pater Abrahã, miſerere mei, & mitte Lazarũ vt intingat extre. digi. ſui in aquã, & refrigeret linguã meã, au diuit illud viciſsim ex Abrahã: Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Iam autẽ ille cõſolatur, & tu torqueris. O quã benignus fuit & mitis huic dãnato Abraham, dum nõ aggreſſus eum eſt duriter, neque auarum, neq; crudelem, neque immitẽ, neque impudentem ſed filiũ appellauit, qui mores ſuos imitatus non erat. vnde docemur afflictis non addere afflictionẽ. dicit enim & Sapiẽs, Animam humiliatam ne turbaueris. Quanuis etiã idipſum nomen filij, plurimũ doloris conciliauit diuiti, quod in hoc cogitare poterat, quantũ bonorũ amiſiſſet, ad quę ex Abrahamo natus fuerat: & quæ per gratiã adeptus eſſet, ſi vitam Abrahę moribus repræſentaſſet. ¶ Recordare quia bona recepiſti in vita tua, vnde cõſtat, authore Gregorio, & hunc diuitẽ aliquid boni habuiſſe, ex quo in hac vita bõna receperit. Vſqueadeo etenim mitis & miſericors eſt Deus, vt etiã opera bona peccatorũ, quæ tantũ in cõmune bona exiſtunt, irremunerata non ſinat. Inde eſt quod ſæpenumero mali tantũ fœlicitatis habent, nã quum boni quid faciãt, *Theop.* *Eccl.4.* *Gregor.*

Mat. 6. recipiunt mercedē, iuxta illud euangelicū. Receperūt mercedē ſuā. Sic Auguſtinus dicit, Deū Romanis tantū dediſſe
Aug. li. 5. c 12. & 15 de ci. dei. poteſtatis & dominij, atq; adeo vniuerſi orbis monarchiā propter virtutes eorū: quoniā naturaliter loquendo, bonis moribus & virtutibus ſemper ſtuduerunt. Idē nobis etiam ſcriptura teſtatur de Nabuchodonoſore, qui quia mandatū domini impleuerit aduerſus Tyrū & exercitum ſuum, nec aliquā inde accepiſſet mercedem, dixit dominus ad prophe-
Hier. 29. tam, Ecce ego dabo Nabuchodonoſor regē Babylonis, &c. Dedi ei terrā pro eo quod laborauerit mihi. Ecce hic dominus Nabuchodnoſori victoriā promittit aduerſus regē AEgypti. Eſtq́ue hæc quidē infœlix fœlicitas, breui potiri voluptatula, & hinc damnari in perpetuū. nec quiſquam ex hac fortuna eſt odio proſequēdus, qui tantuli gaudij pœnas inde luet æternas. Eſtq; hæc magna ratio, qua boni murmurare nō debeant aduerſus malos, quū vident illis fœliciter omnia, ſibi vero nihil ex voto ſuccedere. Quis enim cognoſcit arcana iudicia Dei? quis rationem ſcit, quur hoc aut illud faciat Deus? quid enim ſi ſic illum remuneret, vt diuitē iſtū? Recepiſti bona in vita tua. Quæ ſentētia, vt ait Gre-
Grego. gorius, pauore potius indiget quā expoſitione. Nā quicunque munus aliquod tēporale recepit, merito metuat, ne forte hoc in retributionē meritorū ſuorum illi iuſtus largitus ſit iudex, vt tandē æterna careat remuneratione. Ideoq́ue exclamo ad vos potentes, & qui floretis in fortuna, timete Deū, ne dicatur vobis. Euge, bona recepiſtis in vita veſtra. Legitur, ſanctum Ambroſium diuertiſſe apud quendā, qui quondā ſuus fuerat diſcipulus: ipſumq́; interrogaſſe, Sunt omnia ſalua? quum autē reſponderet ille ſe in ſumma rerū omniū fœlicitate vigere floridum totū, citra omnē aduerſitatem, non ſecus atque illū fœlicem & fortunatū virum apud Dauidem, ſubiunxit ad hæc Ambroſius, & dixit ad ſu-
Pſal. 143. os, Aufugiamus celeriter hinc. neque enim hic habitat Deus, vbi fortuna eſt tāta, ſtatimq́ue vt abiit Ambroſius, vidit ignem cadere de cœlo, & totam illam conſumere domum. Neque tamen per hoc exterritos vos volo, charisſimi: neq; quod dico, ſic dictū exiſtimetis, quaſi quicūque huiuſmodi dona habēt ex Deo, diuiti huic ſint ſociādi. Multi ſancti viri diuites fuerūt. diues extitit Abraham, diues Iſaac, diues & Iacob, opulentus Iob, fortunatus etiā Dauid & alij complures

plures:Sed hoc vnum dico vobis eo,ne in fortunis veſtris ſuperbiatis elati,néve in magnis opibus opera bona intermittatis. Quin magis ſemper Deũ timete, illũ colite & pręoculis habete, vt rurſus hic fœlicitatem vobis iſthic gloriã largiatur æternã. Multum hic ponderat Chryſo. quod Abraham dixit, bona tua (ſic enim legit) quoniã bona illa ſua vera eſſe putabat, quæ tamẽ vera nõ erant: & interim iſta quæ bona arbitratus eſt eſſe, recepit in vita, Lazarus aũt ſimiliter mala. Semper itaque archetypũ hunc Lazarũ præ oculis habeamus, ſiue nos premunt morbi, vel dura vexat egeſtas, ſiue frigus vrget, ſeu fames moleſta eſt, aut quæcunque tribulatio grauat. Gaudeamus in hoc, omnemq́ue illã aduerſitatẽ offeramus Deo patientes ſimul & ſperãtes, quod receptis malis iſtis, rurſus cũ Lazaro refocillabimur. Quæ etiã efficax eſt medicina in omni aduerſitate. Tantum meméto te iſtorũ verborum Abrahæ, Lazarus mala recepit: nũc autem conſolatur. Ecquis non malit beatam illam & fœlicem Lazari infœlicitatem ſuſtinere, quam omnes iſtas poſsidere diuitis opes? ille enim ad momentum male habuit, & nunc æterna potitur fœlicitate: & hoc illud eſt quod ait Paulus, id enim quod in præſenti eſt, momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate ęternum pondus gloriæ operatur in nobis, non contemplantibus nobis, quæ videntur, ſed quæ non videntur.

Chryſoſto.

2. Co. 4.

2 Aliam iam porro rationem proponit Abraham, quod chaos magnum ſit inter vtrunque, ita vt neuter ad alterum peruenire poſsit. Quibus verbis deſignare ille voluit, etiam corporaliter chaos magnũ eſſe inter bonos & malos, interſtitiũ immenſum, vel vt Emſerus fœlicis memoriæ ſemper voluit, voraginẽ & hiatũ, atque caliginem horrẽdã. Et ſpatium quidẽ iſtud firmatum eſt graui ſeueraq́; diuini iudicis ſententia. Segregatio autem illa huiuſmodi eſt, quod Deus malos indurauit, bonos confirmauit, ita vt ij peccare amplius nequeant, illi bene operari nõ poſsint, hoc eſt ergo quod dicit, Nemo à nobis puenire poteſt ad vos, neq; à vobis ad nos. Hoc etiã eſt qđ Ambro. inquit, Poſt mortẽ nequeunt merita immutari, ſed quocunq; ceciderit lignũ, ibi iacet, ſiue ad auſtrũ, ſiue ad aquilonẽ. vt iã nihil ſit, quod ſomniãt Origeniſtæ fore aliquãdo, vt omnes etiã dãnati ſaluẽtur. vere, enim dixit Propheta, quia ignis eorum non extinguetur,

Emſerus

Ambroſ.

Eccle. 11.

Eſa. vlt.

Theop. neque vermis morietur. Vnde & Theophylactus, Obſerua inquit, locũ hunc cõtra Origeniſtas, dicentes quod tempus erit quo finientur impiorum ſupplicia. Ecce enim audimus Abraham dicentem, quòd ij qui volũt hinc ad vos vel illinc ad nos tranſire, non poſſunt. Abraham ſane fide dignior eſt quã Origenes. ſemel diuiſit Deus inter eos, qui finaliter vel boni vel mali ſunt & permanſerunt, iamq́ue res aliter obti-
Exod.8. neri aut immutari non poteſt. Ego, inquit, ſum dominus, egoq́ue ponam diuiſionẽ inter populũ meum & tuum. Auditis quidẽ omnes euangeliũ hoc auribus, metuo autẽ ne nõ ſatis percipiatis corde. Equidẽ pro me ipſo curam gero, ne quod vobis ore proclamo & prædico lingua, non ita vt decet, conſtanti animo recolã. Aut quis eſt tã obfirmato animo qui nõ exhorreſcat, totúſque tremat pœnas audiens infernales, & æternas & nunquã deſituras, & recreationẽ non admiſſuras? Caue tibi, caue inquam & ſedulo tibi proſpice, ne huc aliquando peruenias captiuus, quiſquis iam vinculis peccatorũ cõſtringeris. Tuq; adeo noſtri miſerere, miſericos & miſerator domine. Cæterũ prudẽs Abrahæ reſponſum hic mihi conſydera. primum enim rationẽ aſsignat diuiti, quur illũ adiuuare non debeat, quoniã bona ſua receperit in vita: deinde quod nequeat eum iuuare: quum chaos
Grego. interſit immenſum inter vtrunque, Quamobrem & Gregorius dicit, Iuſtorũ animæ quanuis in ſuæ naturæ bonitate miſericordiũ habeant, iã tunc authoris ſui iuſtitię cõiunctę, tanta rectitudine cõſtringũtur, vt nulla ad reprobos cõpaſſione moueantur. ¶ Vult dicere, In ſe non placet eis vtiq; pœna damnatorũ, verum quãdo cõformes ſunt iuſtæ & ęquiſsimæ volũtati Dei: videntq́ue hic etiã iuſtitiã relucere diuinã, & cogitent in hoc miſericordiã quoq; Dei, qua ipſi à ſuppliciis tantis ſunt præſeruati, nihil condolent dãnatis quin potiꝰ interueniẽte iudicio iuſtitię diuinę, gaudẽt, vi-
Pſal.57. dentes vindictã. Sicut ergo ex præſcripto iuſtitiæ nemo beatorum peruenit ad damnatos, ita viciſsim nullus damnatorũ venit in cœlũ ex innata malignitate, in qua adeo ſunt indu-
Pſal.37. rati. vt ſic oderint Deum, vt nolint eſſe cũ illo. ſed & quia ſuperbia eorum qui oderunt Deũ aſcendit ſemper, iſti magis vellent grauiores adhuc pœnas perpeti, quàm vt pœni-
Apo.16. tẽtiam agerent ſic etiã, teſtante Ioãne, & homines blaſphemarunt nomen Dei, habẽti poteſtatẽ ſuper has plagas, neq;

egerunt

egerunt pœnitentiam, vt darent tibi gloriam. Non deſinũt iſti blaſphemiis laceſſere Deum. nũc enim blaſphemãt Deũ patrẽ, qui eos creauit: nunc filiũ, qui eos redemit: nũc ſpiritum ſanctũ, qui ſuper eos fuſus eſt in baptiſmo. Vſqueadeo magnum chaos intereſt obfirmatũ inter beatos & damnatos.

3 Sequitur, Rogo autem te pater, mitte in domum patris mei. O hominem ineptum, ſi patrem iam profiteris Abraham, cur non antea Lazarum cognouiſti fratrem, vt illi miſericordiam exhiberes, & eadem nunc quoque tibi nõ negaretur? Sed vide hic peruerſitatẽ, ſi pater eſt Abraham, quomodo dicit, mitte in domum patris mei? Atqui quam ſapit piſcator ictus, tam iſte in ſuppliciis ſenſum alienæ infœlicitatis caput. nam qui prius Lazarũ deſpexerat ante pedes iacentem, nunc aliorum abſentiũ curam gerit: atque cum ipſe grauiter torqueretur, à longe etiam fratrum ſupplicia cernit: & qui pro ſe impetrare nihil poterat, ad alios cõuertitur, petitque vt Abraham Lazarum mittat in domum patris ſui. *Chryſoſto.* *Theophy.* *Auguſti.*

¶ Sanctus Auguſtinus dicit, Lazarum ille petit mitti, quia ſentit ſe indignum, qui teſtimonium perhiberet veritati: & quia non impetrauerat guttam aquæ, multo minus credit ſe laxari poſſe ab inferno ad prædicationem veritatis. Neque vero ſimpliciter ex mortuis quẽcunque, ſed Lazarum mitti cupit, vt videant eum coronatũ, & in gloria & in incolumitate, qui viderant eum prius cõtemptum & infirmũ: ſicque futurum credidit, vt eſſet eis teſtis fidelis & certus, cuius exemplo mouerentur, & conuerſi à via ſua mala non venirent in iſtum locũ tormentorum. ſed ad Lazarũ pertingerent in ſinum Abrahæ. Vide autem inſignem diuitis huius malignitatem. non enim ait, Mitte Lazarum ad fratres meos, ne meo exemplo, modo & more viuentes offendãt Deum, quin magis de præteritis peccatis pœnitentiam agant: ſed tantum ne veniant in locum iſtum tormenti, ſicque non faciebat hoc in laudem & gloriam Dei. Cõcluſionis loco eſt quod obſeruemus hic importunitatẽ diuitis. qui tot verbis inaniter & fruſtra ſanctum patrem defatigare veritus non eſt. Deinde vide etiam iniquitatem hominis, quoniã qui antea cum fratribus ſuis recuſauerat Lazaro dare micas panis ex menſa, nunc illum cupit requiem ſuam deſerere, ſinumque Abrahæ relinquere, & rurſus ad iſtos venire in mundum. certo enim non petiit Lazarus reuiuiſcere, mortiſque amaritudi- *Theoph.* *Beda.*

nem denuo experiri. Præterea ex hoc diuitis ſermone colligitur, fratres ſuos ſui plane ſimiles fuiſſe, iiſdemq́; quibus ille extiterat, vitiis fuiſſe contaminatos. Ecce, inquit, fratres

Ioan. 4. quinq; habeo, quinq; etiã maritos habuerat mulier Samaritana.

Luc. 14. & qui ad nuptias inuitatus venire recuſauit, quinq; iuga bouum emit. Sunt qui velint hinc coniicere, patrẽ eorum adhuc fuiſſe ſuperſtitẽ, quoniã dixerit, in domũ patris mei, ſed hoc vt inualidius eſt quã vt perſuadeat, ita eadem facilitate cõtemnitur, qua aſſeritur. His omnibus accedit inſignis ſtultitia diuitis, putantis nõ ſocios etiam eſſe debere pœnarum, qui in vita ſocij fuerãt vitiorum eorundem participes, tum tamẽ viciſſim quicũque ſocij ſunt paſſionis, ſocij etiam

2. Cor. 1. futuri ſint conſolationis, vt ait Paulus. ¶ Ad hæc magnitudinẽ tormenti hinc cognoſcimus, quod diues Lazarum videbat in tanta requie & dignitate eſſe: ſe contra & torqueri & fratrum iniquitate angi, ne & ipſi cõdemnarentur, quos ad-

Gregorius. modum antea in vita dilexerat. vt ait S. Gregorius, Peccatores quo amplius in ſupplicio puniuntur, & eorum vident requiem quos contempſerunt, & de illorũ etiam pœna torquentur, quos inutiliter amauerunt. Viciſſim quoque beati gaudent de pœna & ſupplicio damnatorum, à quorum peccatis præſeruati ſunt ipſi, ſimulq́ue ex conſortio lætantur beatorum, de quorũ mutua communione quiſque effuſiſſime gaudet, nõ minus ex aliorum q̃ ſua gloria. ſiquidẽ ibi dilectio eadẽ, eademq́; voluntas, & vnus animus, atq; gaudiũ vnũ erit in ſecula. cuius nos omnes participes faciat, qui ipſe eſt fœlicitas ſumma, & penes quẽ gloria ſempiterna, Amẽ.

HOMILIA QVARTA EIVSdem dominicæ.

QVILIBET euangelium hodiernum primo aſpectu facilis eſſe intelligentię putat: & illud tamen in receſſu ſuo multa, tum obſcura, tum difficilia continet. Vt autem omnis illa moleſta & faſtidioſa prolixitas euitetur, vnam atque alteram quæſtionem circa hoc euangeliũ moueri ſolitam lubet excutere, quarum

Mortui cognoſcũt viuos. prima hæc ſit. Quo tandem modo ſcire potuerit diues, quid fratres hic ſui operati ſint in terra? Atq; qui amplius hic dubitare volet, ambigere poterit, an etiam defuncti curam gerant eorum quos hic charos reliquerunt in terris, aut vnde id ſciant. vt ſi moriatur parens ſuperſtitibus liberis, an etiam

norit

norit quomodò cum eis agatur, aut maritus defunctus ſciat me vxorem ſuam ſecundas nuptias celebraturam. Nā ignorare mortuos quid inter viuos agatur, videri cuiquā poſſet ex illo prophetico, Abraham ignorauit nos, & Iſraël non cognouit nos. Et manifeſtius ex iſto dicto Iob, Siue nobiles fuerint filij eius, ſiue ignobiles, non intelliget: attamē caro eius dum viuet, dolebit, & anima illius ſuper ſemetipſo lugebit. vbi Gregorius ſic dicit, Quemadmodū qui in hac vita ſunt conſtituti, ignorant quid de animabus fiet defunctorum, ita neſciunt qui mortui ſunt vitam & opera viuentium. Vult igitur hic Iob, quod cum cura filiorū multum hic hominem ſolicitarit, ille tamen demortuus non curat amplius, quid de filiis ſuis agatur. Reſponſio, Debeatis dubium non eſt, quin poſſint ſcire res mortalium: quoniam cognoſcere illud facile poſſunt vel ex ſpeculo eſſentiæ diuinæ, vel per reuelationem angelorū. ſic enim Grego. Qui, inquit, creatoris ſui claritatem vident, nihil in creatura agitur, quod videre nō poſſint. Verum de damnatis itidem ambigimus, recordari illos eorū quæcūque hic ſciuerūt, ſicut Augu. credidit Nebridiū mortuū adhuc eſſe memorē ſui. Et quod curam gerant ſuorum, ſatis nobis hoc declarat euangelium. Quòd autē ſciant omnia quæ hic in mundo eueniant liberis amicisq́ue ſuis, idipſum ſane negamus: neq; enim fit: niſi ſpecialiter eis reueletur à Deo, vel aliquis de cœlo deſcendat qui ſignificet illis. Ita hic quoq; rem intelligere debemus de diuite, qui oblitus nondū fuerat ſe quinq; fratres hic reliquiſſe in terra, ſed neque obliuio dū cœperat illū, vel Lazari, vel Abrahæ patris, quin potius adhuc nouerat vtrūque. quod autem ſcierit fratres ſuos adhuc eſſe ſuperſtites, colligitur ex illo quod dicit Auguſti. Habent mortui curā de viuis. Alias nāque verū eſt quod habet Gloſſa ſuper Eſaiā, quoniā neſciunt mortui etiā ſancti, quid faciāt viui, atque adeò eorū filij. verumq́; id eſſe, ex illo colligimus, quod dixit dominus ad Ioziam, Colligam te ad patres tuos, & collegeris ad ſepulchrū tuū in pace, vt nō videant oculi tui mala omnia, quæ introducturus ſum ſuper locum iſtum. Atque hoc modo reſpōderi poteſt ad locum Eſaiæ ſuprà adductū, quod Abrahā naturali cognitione Iudæos nō cognouerit: deinde dixit hoc Eſa. ante aduētū Chriſti, quādo nōdū intuebatur Abrahā verbū Dei, in quo illos cognoſcere potuiſſet. vnde clare cernis, quomodo diues

Eſaiæ 63.
Iob. 14.
Gregor.
Gregor.
Lib. 9. confeſſ. cap. 3.
Sup Pſal. 108.
4. Reg. 22

cognouerit fratres ſuos. partim enim virtute memoratiua id fiebat, partim ex æſtimatiua, qua iudicabat illos eandẽ vitam viuere quam ipſe egerat. Altera quæſtio eſt, Quo pacto diues hic petierit fratribus ſuis per Lazarum denunciari tormenta & ſupplicia ſua, ne & ipſi dãnarentur, cum tamen cõſtet, dãnatos omnes odiſſe homines quotquot viuũt in mundo, imo & Deum ipſum, quoniam voluntatem habent conformem voluntati patris ſui diaboli, qui nihil magis in votis habet, quàm omnes homines condemnari: & ſicut Deus vult omnes homines ſaluos fieri, ita diabolus omnes dãnari. Quomodo ergo præcauere voluit diues iſte cõdemnationẽ fratrũ ſuorum? Reſpõdemus ad hoc, Quod quãuis nonnulli inſani & vecordes tentarunt ex hoc homine diuite facere ſanctum, dixeruntq; illum in purgatorio tantum fuiſſe, vnde iam forte ſit exemptus: idque eo, quòd Abraham patrem ſuum, & ille rurſus ipſum filium appellauit: quodque miſericordiam petiit ex Abraham, quam qui damnati ſunt nõ petunt, ſed ſubinde blaſphemant dominũ. Quo facit & illud quod Abraham dixit, Et tu iam torqueris, nõ quod pœnam paſſurus ſit ęternam: & hoc quod ipſe ſalutem deſyderat viuorum ne damnentur. Quæ forſitan ambiguũ fecerunt hæreticũ iſtum, quouis tum Vertumno tum Proteo inſtabiliorem Lutherum, quod nõ audet affirmare torqueatur ne adhuc diues ille, an ſecus. Nam ſi diceret iſte eum iam amplius non cruciari, oporteret ipſum vel inuitum fateri purgatorium, in quo fuerit antea, & ex quo nunc ſit ereptus. Nos tamen dilectiſſimi, ne curemus quicquid deblaterent hæretici, ſed veritatem potius ipſam inquiramus, & quid Chriſtus dicat cõſyderemus. ait enim, Diues hic ſepultus eſt in infernum. Addit Abraham, chaos magnum obfirmatum eſt inter nos. quod ſane interſtitium tantum nõ eſſet, ſi diues hic dãnatus non fuiſſet (quod ex Græco afferunt de inferno, non credo. dicent lectionem noſtrã eſſe falſam Porro ſi in inferno leuauit oculos ſuos, ſtatim videmus vbi fuerit ſepultus, ſcilicet in inferno) Cum itaq; omnes ſacræ ſcripturæ interpretes veteres & recentiores conſentiunt diuitem hunc eſſe damnatũ, idémq; verba euãgeliſtæ præ ſe ferant, ne minimũ quidẽ, moueãt nos inſana hæreticorũ deliramenta. Ad quęſtionem autem vt tandẽ veniamus, primũ dicimus ſecũdum nonnullos, vel idipſum nõ petiiſſe diuitem propter fratres, ſuos

1. Tim. 2.

Lutherus diuitẽ ſanctum vocat.

Diues petiit mitti ad fratres.

ſuos ſed quia hac petitione aliud quiddam impetraturū ſeſe ſperabat. Credebat enim & Lazarū tam eſſe dilectū Abrahæ, vt nō mitteret eum denuo in exiliū: & Abrahā adeò eſſe miſericordem, vt nō deſereret miſeros illos & errabundos: inde confidebat quod Abraham ipſum ablegaturus eſſet diuitem ex tormentis. ſed falſus eſt ſpe ſua, quoniã operæ prętium nō erat, vt propter fratres ſuos Deus nouam aliquam viam inueniret couerſionis ad pœnitentiam. Et eſt hæc quidem bella beneq; colorata: ſententia verum ego nōdum video, quomodo vel ex ipſo cōtextu, vel ex cæteris circunſtantiis defendi queat. Aliter itaq; vt plurimū dicunt doctores, quod, quia diues fratribus ſuis exemplum malum reliquerat ſuperbiæ, auaritiæ, & gulæ, voluerit ille iam pręmonitos fratres nō in eorum, ſed ſuum ipſius cōmodum. Nam ſi & ipſi in cruciatus tormentorū ſuorum peruenturi erant, quanto auctiorem pœnam ſibi futuram metuebat, tanto magis pręmonitos eos cupiebat, quando hæc cōmunis lex eſt omniū, Qui aliis peccandi præbent occaſionē, vt quo quiſq; plures in ſua vita ſeduxerit, eo cumulatoria maioraq; ſubiturus ſit ſupplicia. Sic Auguſti. incertam ait eſſe pœnam Arrij, quando neſcitur, quot poſt eius errorem ſunt ſubuertendi. Proh ſupreme Chriſte quàm durū erit Luthero ſuisq; ſequacibꝰ, qui tot tantosq; errores in fide ſeminant? nanque ſi poſt ducentos adhuc annos aliqui Lutheranis dogmatibus ſeducti damnabuntur, tum quoq; grauior futura eſt pœna Lutheri. omnes enim hæretici vnā coaceruatam cōficient cōgeriem, dicente Eſaia, Cōgregabuntur in cōgregatione vnius faſcis in lacum. ¶ Atque hæc cōmunis ſanctorum patrū ſententia eſt. Et tamen adhuc aliam inuenio quorundam doctorū opinionem, eamq; huiuſmodi, quod in damnatis etiā non omnino extincta eſt affectio naturalis. atque ideo quãuis inuidi omnes ſint & maligni. ita quod cuperē omnes in vniuerſum homines eſſe damnatos, attamen cum primū ad aliquas particulares perſonas ventū eſt, ipſiq́ue interim nō ignorant voluntatem ſuam nō impleri, ſed aliquos adhuc ex viuentibus beari, tunc ſane fœlicitatē illam magis fauent ſuis amicis & cognatis quàm alienis. nanque & ſi vir aliquis aut mulier in omnem vnitatem, miſeriam, breuiter in omne flagitiorum genus fuerit demerſus, nolit tamē aliquem liberorū ſuorum in ſimiles ærumnas detrudi. Quãuis etiā liceat inuenire ho-

Auguſt.

Eſa.24.

mines tam vindictę cupidos,vt liberos quoq; & quoſcũque impenderent amicos,dummodo ipſi ſe vlciſcerentur. Ita nimirum dánati quoq; conſanguineis ſuis nõ parcunt,quo minus vellent eos etiá cum omnibus aliis cõdemnari. Quũ autem vident tot homines ſaluari,adhuc cuperent amicos illos ſuos magis q̃ alios quoſcunque beari. Id adeo in hoc etiam
Gregorius. damnato cernere licet: quoniá ſic ait Gregor. Reproborum mentem pœna ſua quãdoq; inutiliter erudit ad charitatem, vt iam tunc & ſuos ſpiritualiter diligant,qui hic dum peccata diligerent,nec ſe amabant. Sero nimis ſuum inchoabat magiſterium, cum iam nec diſcẽdi tempus haberet miſerrimus
Ambroſ. iſte diues,neque docendi, vt ait Ambroſ. Quod ergo diues ille fratres ſuos voluit ab infernalib^9 pœnis pręſeruare,nullo factũ eſt animo ſeu affectu bono,ſed tantũ volũtate quadã naturali, quod nollet eos ad ſe venire in argumentũ ſupplicij: & quia tantam pœnam fratribus ſuis nõ fauebat,maluiſſet pati & ſocium habere Lazarũ in inferno, quàm fratres.

3 Abraham vir plane mitiſſimus nihilo cõmotus tam importunis precibus diuitis, benignum ei dat reſpõſum & ait, Habent Moyſen & prophetas,audiant illos. O præclarum reſponſum, & quod multa cõplectitur in ſe & magna: primum enim inde colligere potes concordiam Moyſi & prophetarum,cõtra Samaritanos, qui tantum acceptis quinque libris Moyſi,propheta noluerũt recipere. Abrahã illi Moyſen obiicit & ꝓphetas,ex Moyſe præcepta vt diſcerent moralia:in ꝓphetis vt inuenirent quę ſint myſteria fidei. Quare docere voluit Chriſtus vetus teſtamẽtum ſtabilimentum eſſe fidei,quo nomine & in glorioſa illa Chriſti transfigura-
Matt.17. tione Moyſes & Helias viſi ſunt. Voluit ergo hoc verbo declarare ſatis proſpectũ eſſe fratribus diuitis cum doctrina ſana,ad effugiendum infernum,ſi modo ſequi vellent. Theophy. verba iſta hoc modo expendit, Nõne ſicut tu diues curam geris fratrũ,ita & Deus qui illos fecit? innumeros enim illis præfecit doctores. Petis tu mitti eis Lazarũ tantum. ecce Lazarũ habent Moyſen, prophetas quoq; habent Lazaros. nam & Lazarus fuit Moyſes,quia pauper & nudus magis dilexit paupertatem Dei q̃ diuitias Pharaonis. Hieremias etiã
Theoph. fuit Lazarus, vt qui tam diu panem tribulationis comederit captiuus. ſic ergo prophetæ omnes, omnes ſancti Lazari ſunt & doctores fratribus tuis, neque illo indigent Lazaro.

¶Sed

¶ Sed prohdolor, inuenias etiã huiuſmodi iam chriſtianos crudos & ſemicoctos, qui nolunt accipere & Moyſen prophetas, imo & Chriſtũ cũ apoſtolis ſuis explodũt, omneſq́; veteris & noui teſtamenti prædicatores: atq; Lazarũ ſibi dari cupiunt, mitti aliquẽ ſibi volunt ab inferis. O vocẽ infœlicem, ô infernale dictũ, ex faucibus diuitis huius profectũ. Ecce enim dicit ille, Non pater Abrahã, ſed ſi quis ex mortuis reſurgens tranſierit ad eos, pœnitentiã agent. O hominem temerariũ & præſumptuoſum, qui etiã Abrahamũ docere tentat. & cum norat dictãte id ſibi conſcientia, nihil ſe ſuis meritis tribuere. quoniã nil boni fecerat, patrem tamen ſemper inclamat Abrahã, quem ſequutus nunquã fuerat, vt iam potuerit ei dici hoc quod Chriſtus Iudæis dixerat, Si filij eſtis Abrahæ, opera Abrahæ facite. Pulchre examinat hæc verba Chryſoſtomus, & dicit Moyſen & prophetas nõ ſuffeciſſe ſeruando homini, ſed operæpretium fuiſſe, vt ex mortuis reſurgeret vnus, qui eſt Chriſtus Ieſus, quãuis ignorabat diues, quiſnã iturus eſſet ex mortuis. venit autẽ Chriſtus in quẽ quotquot crediderunt, audientes ipſum, ſalui facti ſunt, pœnitentiã egerunt, ne cum hoc diuite dãnarẽtur. ſic ad Chriſtũ conuerſa ſunt ſtatim die Pẽtecoſtes tria milia hominum ad vocẽ piſcatoris, neq; multo poſt quinq; milia. Iudæi autem qui illum noluerunt recipere, cæci & obſtinati, ideoq́; cũ hoc diuite torquebuntur. Quanuis intellectum verborum ſuorum tam abditum & ſublimẽ non habuit diues, ſed eo tantũ reſpexit ꝙ ſi reſurgens aliquis mortuorum veniret ad fratres ſuos, illi pl⁹ ei credituri eſſent. quia enim audiendo ſcripturas contẽpſerat ipſe, & fabulas eſſe putauerat ex iis quæ paſſus fuerat, iam quoq; ſimiliter iudicabat de fratribus. Mirum ni ſic quoq; ſentiunt iam ſtolidi quidam, qui quicquid agitur aut prædicatur in eccleſia, ſacerdotum commenta & deliramenta vocant monachorum. Et quàm inepte iſte mortuos cupit reſurgere, ratus illos plus fidei habituros eis quam viuentibus, non ſecus ac rex Saul aptabat Samuelem audire mortuum, cui credere viuo recuſarat.

Ioan. 8. *Chryſoſto.* *Act.* 2. 4. *Chryſo.* 1. *Re.* 18.

4 Ad extremum iam cõcludit Abraham: & ait, Si Moyſen & prophetas nõ audierunt, neq; ſi quis ex mortuis reſurrexit, credent. quaſi diceret, Quòd ſi maioribus nõ credunt, neq; inferioribus credent. Reſponſionem hanc veram effecerunt Iudæi, dum etiam cõſpicati iam reſurrexiſſe Lazarum, *Ioan.* 11.

non deſierunt perſequi Chriſtum.tantum abfuit vt crede-
*Heb.*11. rent id eum. Sed & mulieres acceperunt viros ſuos à reſur-
rectione. Quid quod Chriſtus ipſe quoque reſurrexit, cui
*Ioan.*5. tamen non crediderunt Iudæi? ſi autem Moyſi & profectis
recte fidem habuiſſent, vtique in Chriſtum etiam credidiſ-
ſent. Multa etiam corpora mortuorum reſurrexerunt ſub
*Matt.*27. paſsione Chriſti, atque ingreſsi ſunt in ciuitatem ſanctã. &
apparuerunt multis. Verũ quid hoc profecit in fide Iudæo-
rum? ſane ſi quid commodaret iſta mortuorũ reſuſcitatio fi-
delibus, dominus Ieſus, vt eſt mitiſsimus, idipſum quoq; nõ
intermiſiſſet. ſed nihil perinde promouet & commendat fi-
dem ac frequens ſcripturarum meditatio. Ecce enim venit
Chriſtus de cœlo, & hominibus prædicauit quãtum in illo
eſſet, tum bonorum, tum gaudiorũ, neque tamen creditũ eſt
ei. Deſcendit ad inferos, reſurrexit & dixit quid ibi ſit ma-
lorum, neque ſic creditum eſt illi. Obteſtor itaq; & iam ali-
quanto liberio admoneo vos, vt euangeliũ iſtud crebro in
oculis habeatis, & firmiter animo cõcipiatis. Pauperes qui-
dem ideo, vt nudi nudum ſequantur Chriſtum in patientia
& ſpe bona, in manſuetudine, non murmurantes, non indi-
gnantes, rebus inhoneſtis ſe non onerantes, diuitibus nõ in-
uidentes: quod quiſquis facit, recipietur in ſinum Abrahæ.
Diuites autem eſtote prudentes, neq; ex fœlicitate inſolen-
tes, neq; diuitiis veſtris abutamini ad ſuperbiam, laſciuiam,
gulam, & luxum veſtiarium: ſed bona veſtra impartiamini
Lazaro huic, vt illic vos viciſsim adiuuet. Mementote obſe-
cro diuitiarũ tranſitum, ne in morte miſeriores Lazaro effi-
ciamini. Recordemini quod hic diues ex Lazaro guttulam
aquæ petiit, & non impetrauit, eo ꝙ ipſi in hac vita eleemo
ſynam denegarat. (vide locos quoſdã cõmunes, & optimas
Chryſo. diuitũ admonitiones apud Chryſoſt. homi. 64. ſuper Mat.
& homi. de diuite & paupere) Subinde animo veſtro & co-
Tob. 4. gitatione ſedula reuoluite illud Tobiæ ad filium ſuum, De
ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & ne auertas faciem tuam
ab illo paupere. ita enim fiet, vt neque à te auertatur facies
domini. Quomodo potes fac ſis miſericors ſi multũ tibi fue
rit, abundãter tribuere: ſi exiguũ tibi fuerit, etiam exiguum
*Luc.*16. libenter impartiri ſtude, &c. Ita nos dominus quoq; docet,
vt amicos faciamus nobis ex mãmona iniquitatis, vt quũ de-
fecerimus, recipiãt nos in æterna tabernacula, in fœlicitatẽ
perpetuã,

perpetuam, quam nobis concedat dominus Deus, qui viuit & regnat in ſecula. ¶ Gregorius & Theophylactus proſequuntur ſymbola, ex quibus facile potes aut quatuor quinque ſermones conficere. non proſequor, quia ſunt facilima.

DOMINICA III. POST PENTECOSTEN, EVANGELIVM LVCAE 14.

IN illo tempore dixit Ieſus parabolam hanc, Homo quidam fecit cœnam magnã, & vocauit multos, & miſit ſeruum ſuum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirẽt, quia iam parata ſunt omnia. Et cœperunt ſimul omnes ſe excuſare. Primus dixit ei, Villam emi, & neceſſe habeo exire & videre illam. rogo te, habe me excuſatum. Et alter dixit, Iuga boum emi quinque, & eo probare illa. rogo te, habe me excuſatum. Et alius dixit, Vxorem duxi, & ideo non poſſum venire. Et reuerſus ſeruus, nunciauit hæc domino ſuo. Tunc iratus paterfamilias, dixit ſeruo ſuo, Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles & cæcos & claudos introduc huc. Et ait ſeruus. Domine, factum eſt vt imperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait dominus ſeruo, Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Dico autem vobis, quia nemo virorum illorum qui vocati ſunt, guſtabit cœnam meam.

HOMILIA PRIMA.

CHARISSIMI, hoc euangelio docemur ſubinde cogitare vocatos nos eſſe ad vitam ęternam, neque plus opere abſumere in reb⁹ terrenis quàm cœleſtibus. Inſtruimur quoque geminam eſſe viam, qua Deus vocat hominem: alterã in benignitate, cum horrore & coactione alterã. Et quanuis hic doctores variam explicant cœnam, nos tamen eos potiſsimum ſequamur, qui eam referunt ad fœlicitatem æternam, non neglecturi interim ea quæ hic habet Ambroſius. Rationem porro & occaſionem huic euãgelium Iudæus quidam dedit ſermone ſuo: nam quum in ſabbato dominus inuitatus eſſet à quodã principe phariſæorum, & ibidem hydropicum curaſſet, atque ſuper hæc tamen dominus doceret illos humilitatem in accubitu, & modum inuitandi pauperes, vnde eis retribueretur in reſurrectione iuſtorũ, ſublata voce dixit quidam recumbens in menſa, Beatus qui mãducabit panem in regno Dei.

Mat. 6. *Ambro.* *Luc. 14.*

Ex hoc tandem pane mitiſsimus dominus cœnam totã inſtituit, de qua hoc euangelium iam omiſsis omnibus circunſtantiis breuiter explicabimus.

¶ Homo, inquit, quidam fecit cœnam magnam. Hæc narratio quum ſit parabola quædam, expoſitionem quo ad literam tantum habet ſpiritualem. At quis eſt iſte homo, niſi ille de quo per prophetam dicitur, Homo eſt, & quis cognouit eum? (ſecundum ſeptuaginta, quia in tranſlatione

Hiere.17. Hieronymi non ſic legitur) Homo igitur ille Deus ipſe eſt vel etiam Chriſtus verus Deus & homo. & homo quidem Deus dicitur, ob immenſam ſuam tum bonitatem tum miſe

Theop. ricordiam, cuius rei hic rationem reddens Theophylactus ait, Quãdo vindicatiuam Dei virtutem ſcriptura ſignificat, pantheram, vrſum & pardum eum vocat: quando autem miſericordiam vult inſinuare, hominem inducit. Quando igitur miris modis bonitatem ſuam dominus declarat in ſacramento altaris, quo participes nos facit corporis & ſanguinis filij ſui, atque eandem adhuc vberiorem exhibiturus eſt in cœna fœlicitatis æternæ, merito eum ſcriptura hominẽ vocat, qui naturaliter animo eſt placido & benigno, multúmque

Sap. 1. 7. que ſociali. Quamobrem & Sapiẽs ſpiritum Dei, ſanctum, modeſtum, humanum, benignum etiam vocat & ſecurum. neque multo ante dicit, Quia benignus eſt ſpiritus Dei. Quando autem ad Chriſtum hoc referimus, facile collectu eſt, quomodo ſit ille homo, qui homo natus, qui hominem redemit, qui cœnam hanc inſtruxit: iuxta illud, Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis

Luc. 22. & bibatis ſuper menſam meam in regno Dei. ſiue autem de Chriſto, ſiue de Deo patre intelligatur, vterque ſane is eſt, qui fœlicitatem nobis præparat, qui cœnam inſtruit. Atq; in hoc filius Dei deſcendit de cœlo, vt ad hanc cœnam nos reuocaret, quatenus & nos hoſpites ipſius eſſemus. ſic enim Deus dilexit mũdum, vt filium ſuum vnigenitũ daret. Atq;

Ioan. 3. de huius cœnæ pręparatione dicit propheta, Oculus nõ vi-

Eſa. 61. dit abſque te Deus, quæ præparaſti expectantibus te. Quo

1. Cor. 2. alluſit Paulus, inquiens, Oculus non vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis aſcendit quod pręparauit Deus diligẽtibus ſe. Sed & Chriſtus cœnam hanc parat, quia man

Ioan. 14. ſiones parat, ſicut ipſe teſtatur: quũ ait, In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Si quo minus, dixiſſem vobis, quia

vado

vado parare vobis locum. Omnia ita parata ſunt, vt quæ inſtructiſsima. ſiquidē in dulcedine parauit De⁹, vt ait Dauid. *Pſal. 76.*
2 Neque vero temere ſumma Dei ſapientia dixit, quia cœnam fecit, quoniam ſatietatem nobis internæ dulcedinis *Grego.*
præparauit. Quur autem cœnam, non prandium cōmemorat? ſane hinc conſtat parabolam hanc non eandem eſſe cum illa Matthæi de prandio, vbi & quæ in hoc mundo fit, inſinuatur manducatio, à qua multi recluduntur, idq́ue adhuc *Mat. 22.*
mane eſt. Hic autem æternæ gloriȩ ſaturitas proponitur nomine cœnæ, poſt quam aliud nō comeditur. ſic enim & beati nullus alterius cibi guſtum, niſi gloriæ Dei ex expectant. *Chryſo.*
Illic ex prandio quidam reiiciebatur in tenebras exteriores, quoniam multi eccleſia excidunt per hæreſes & alia peccata: hîc autem nemo retruditur, ſed quotquot ſunt in fœlicitate, confirmati ſunt nec vnquam excidunt. De potu cœnæ huius loquitur dominus apud Matthæū, dicens, A modo nō bibam de genimine vitis huius, donec bibam illud nouū vobiſcum in regno meo. *Matt. 26.*
Porro qui parabolam hanc referunt ad ſacramentum, etiam facili ducuntur perſuaſione, cur illud cœnæ nomine accipiatur. ſiquidem extremis temporibus, atque omnino ſub veſperum mundi huius venit Chriſtus ſicq́ue nouiſsime diebus iſtis locutus eſt nobis Deus in filio ſuo. ſic Ioannes iam inquit, Hora nouiſsima eſt. vſqueadeò commode ſacramentum cœnæ confertur, quando & *Heb. 1.*
agnum illum typicum Iudæi veſperi manducabant. Tū demum exorta eſt lux euangelica, cum lex Moſaica occidit: & *1. Ioan. 2.*
quando Ioannes carceribus clauſus eſt, Chriſtus prædicare cœpit: ſic beatitudinem quoque Ioannes cœnam appellauit, dicens, Beati qui ad cœnam agni vocati ſunt. Neque *Mat. 4.* *Apoc. 19.*
etiam abſolute cœnam vocat, ſed & magnam. Magna enim cœna illa eſt venerabilis ſacramenti, vbi Chriſtus ipſe manducatur. Quamobrem & Sapiens inquit, Ad menſam magnam ſediſti: ſcias itaque talia te præparare debere. ſed hæc materia in die cœnæ domini iam ſupra abſoluta eſt. Magna etiam cœna eſt vitæ æternæ, vbi tantum gaudij eſt, vbi amplius neque labor erit, nec vllus dolor, quoniā priora tranſierunt. De hac lætitia dicturi ſumus in homilia de fœlicitate perpetua, quæ ſane cœna magna erit, quia rex ibi diſcum bere faciet inuitatos, & circumiens miniſtrabit eis, quod etiam per illud Aſſueri cōuiuium iam olim eſt deſignatum. *Apoc. 21.* *Luc. 12.* *Heſter 1.* *Grego.*

3 Sequitur, Et vocauit multos, pauci autem venerũt, quo-
niam nõnunquam ipſi qui domino per fidem ſubiecti ſunt,
1. Tim. 2. æterno eius conuiuio male viuendo contradicunt, Vocauit,
inquam, multos, quia vult omnes homines ſaluos fieri. Om
nes nos vocauit ad vitam æternam, quando in hunc mũdum
Mat. 11. natus homo clamauit. ¶ Venite ad me omnes qui laborati
& onerati eſtis, & ego reficiam vos. per ſeipſum vocat Deus
totum mundum ſuo iuſtinctu alliciens: per miniſtros quoq;
prædicatores vocat homines ad hanc cœnã. Totumq́; adeo
mundum audiuiſſe euangelium Chriſti, teſtatur Paulus,
Roma. 10. quum ait, Nõnne audierunt? quia in omnem terram exiuit
Pſal. 18. ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sic itaq;
multos vocauit, puta vocatione communi, qua multi vocan
tur, pauci tamen eliguntur. neque enim hic dominus de illa
ſingulari & glorioſa vocatione loquitur, qua ſoli boni vo-
Matt. 20. cantur. & de qua Paulus, quos, inquit, prædeſtinauit Deus
Rom. 8. conformes fieri imaginis filij ſui, & quos prædeſtinauit, hos
& vocauit. ¶ Et miſit ſeruum ſuum hora cœnæ, dicere inui
Theoph. tatis vt venirent. Sed quis eſt ille ſeruus? is nimirum, qui for
Philip. 2. ma ſerui aſſumpta filius Dei homo factus, & vt homo miſ-
ſus eſſe dicitur. Diceres autẽ, Atqui dominus ipſe eſt Chri-
ſtus, quomodo igitur ſeruus erit? ſane, dominus ille eſt, quia
filius Dei atque adeo Deus ipſe: ſed tamẽ Chriſtus Deo pa-
tri nõ ſolummodo placuit vt filius vnigenitus, verum etiam
ſecundum humanam naturam, qua omni caruit labe pecca-
ti, paternoq́ue cõſilio paruit & voluntati. & quum omnem
impleuerit iuſtitiam, dicitur ſeruire Deo patri, quamobrem
& hic tantum filius Dei appellatur. Vnde etiam dicit domi-
nus, quia miſit ſeruum ſuum hora cœnæ, quoniam non ini-
tio mundi natus eſt Chriſtus, ſed nouiſsimis demum tempo
Grego. ribus filius Dei homo factus eſt, Grego. hic per ſeruum totũ
intelligit ordinem prædicatorum, qui niſi mittantur, quo
quæſo modo prædicabũt? ſic primum apoſtolos, deinde ſe-
Rom. 10. ptuagintaduos emiſit dominus ad prædicandum, dixitq́ue il
Luc. 9, 10. lis, Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Seruus
itaque totum repræſentat ordinem eorum, qui prædicant
verbum Dei: qui quum primo cœpiſſet in patriarchis, per
prophetas ad Chriſtum vſque peruenit: is deinde officium
illud apoſtolis demandauit, vnde ad doctores promanauit,
in quibus conſummabitur vſq; ad conſummationem ſeculi.

Vbi

Vbi populum adhortatur Gregorius, ne intueatur vitam prædicantium, & indignitatem exequendi muneris, dicens, Quanuis adhuc indigni exiſtimus, quanuis peccatorum põderibus grauamur, & tamen cum vobis de ædificatione veſtra aliquid loquor, hoc eſt quod ago, ſeruus enim ſum ſummi patrisfamilias, nemo me hoc propter me hoc in loco deſpiciat. etſi ad inuitandum non ſum dignus, magnæ tamen ſunt delitiæ quas promitto. Quin potius ſic facite, vt in aliis rebus euenit, quando enim dominus aliquis ſeruum ad vos mittit, non vtique ipſius perſonam cõſyderatis, ſed magnificentiam domini qui miſit illum. De miſsione autem prædicatorum multa habemus in ſcriptura, quoniam huiuſmodi ſeruus Hieremias erat, quomodo dixit dominus iturum ad omnem populum, quocunque miſerit illum, & locuturum quicquid iuſſerit ipſe. Dices, nunc neminẽ à Deo mitti. Imo quanuis nõ immediate prædicandi poteſtatem accipiũt à Deo, tamẽ à vicariis illius mittuntur, qui iis ſucceſſerũt, quos citra mediũ miſit dominus, ſicut apoſtoli immediate miſsi ſunt à Deo, quibus dixit Chriſtus, Quẽadmodũ me miſit pater, ita viciſsim mitto vos. Apoſtoli deinceps alios miſerunt. ſic enim Paulus ait, Titũ ideo ſe in Creta reliquiſſe, vt in ciuitatibus presbyteros ordinaret. Id nũc quoq; faciunt ſucceſſores apoſtolorũ epiſcopi, qui presbyteros vndique ordinant, iuxta inſtitutũ Pauli & ſpũs ſancti inſtinctũ. Agnoſcere itaq; & venerari debetis ab eis miſſos, non ſecus ac ſi Deus illos miſiſſet. Quia ſic Deus Aaronẽ ipſe elegit in exordiũ legalis ſacerdotij, electionẽq; per virgã miraculoſe cõfirmauit: quod deinceps neceſſariũ nõ erat, ſed ſufficiebat ordine & modo ſemel cepto ordinari ſacerdotes. Ita nũc quoq; chariſsimi, vos ſeruos illos tanquã à Deo miſſos accipite, quicũq; à legitimis magiſtratibus ad vos veniũt, iuxta ritũ eccleſiæ à Chriſto inſtitutũ. Quotquot aũt per hoc oſtiũ nõ intrẽt, ſed aliunde aſcẽdunt, aut vi irrumpũt, fures ſunt & latrones, quod nũc faciũt Neochriſtiani, qui ad prędicãdum ante currunt quã mittãtur. nõ igitur ſunt miniſtri Dei, ſed mancipia diaboli, & præcuſores Antichriſti.

Grego. *Hiere.1.* *Ioan. 20.* *Tit.1.* *Num. 17.* *Ioan. 10.* *Hiere. 23.*

4 Quando ait dominus, quod miſit ſeruũ ſuũ hora cœnæ, ſi per ſeruũ Chriſtũ ipſum intelligimus, horã cœnæ iã ante explicauimus. Sin autẽ prædicatores accepimus, tũc ſane hora illa eſt, qua homines ſe ad cœnã parare debẽt, eaque

Grego. hora tota hæc eſt vita. Si itaque iam hora cœnę eſt quum vo camur, tanto minus nos debemus excuſare à conuiuio Dei. Præcipue autem ablegauit & emiſit dominus ſeruum ſuum hac extrema mundi ætate, idq; à Chriſto nato vſque ad finē mundi, nos enim ſumus, ait Paulus, in quos ſeculorum fines deuenerunt. Atque ideo ab origine mundi omnes homines
1. Co. 10. vocati ſunt ad hanc cœnam & inuitati: verū poſt Chriſtū, tādem venerunt ſerui diuinitus miſsi, atque inuitatis annū- ciarunt omnia eſſe parata. Vocati ſunt omnes, alij quidem per legem naturalē, alij vero per ordinatiſsimam illam re- rum viſibilium diſpoſitionē. ſic enim dicit Apoſtolus, Inui-
Roma. 1. ſibilia Dei à creatura mūdi per ea quæ facta ſunt, intellecta cōſpiciūtur, ſempiterna quoq; eius virtus & diuinitas. Atq;
Roma. 2. deinceps, Gentes quæ legem nō habent, naturaliter quę le- gis ſunt faciunt. Neque tamen paulo manifeſtius inuitati ſunt ad hanc cœnam Iudæi, qui ſuam habuere legem, patri- archas quoque & prophetas. ſed cœna parata nondum erat, tantiſper dum veniret Chriſtus, appropinquante iam hora
Matt. 4. cœnæ, ſicut dixit dominus, Pœnitentiam agite appropin- quabit enim regnum cœlorū. neque ſic tamen parata cœna erat, quare adhuc deinceps Chriſtus promiſit diſcipulis ſuis ſe paraturum locum: ſicq; omnia demū paſsione, morte, re- ſurrectione & aſcenſione Chriſti ſunt parata. Et tandē emi ſit ille ſeruos, qui inuitatis dicerēt omnia eſſe parata, quod antea internuncius nullus, quātūuis vel patriarcha, vel pro- pheta præſtare potuiſſet, ſed apoſtoli denique dicere potue runt, quando Chriſtum audierunt ſibi dicētem. Ite in orbē vniuerſum, & prędicate euangeliū omni creaturæ. Ecce miſ ſionē. Quoniā autem parata ſint omnia, ſequitur, Qui cre- diderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ecce cœnā inſtructiſ ſimā. Nos modo curemus, vt parati ſimus ad illam. Aliunde nāque docemur virgines tantū & prudentes, & eas quoque paratas introiiſſe cū ſponſo: reliquis vero excluſis dictū eſſe à domino, Neſcio vos. At quē neſcit dominus? quiſquis non
Mat. 25. eſt ouis illius. quiſquis vocem eius non audit, nec ſequitur
Ioan. 16. illum. Vos itaque dilectiſsimi. quum videtis omnes nos eſſe inuitatos: idque adeo auditis prædicatores vobis denuncia- re, & parata eſſe omnia: vos inquam metipſos parate, ne cœ nam hanc negligatis, quam omnibus nobis lætam fœliciter contingere ſinat, penes quem eſt fœlicitas ſumma, quique eſt be

eſt benedictus in ſecula, Amen.

HOMILIA II. EIVSDEM *dominica.*

VITAE æternæ gaudia, fratres, ardēti animo cōcupiſcere nos docet dominus, propoſita in hoc parabola cœnę, ad quā ille omnes homines vocauit, ſeruūq; ſuū miſit, qui inuitatos venire iuberet, & denūciaret omnia eſſe parata. quatenus ſic nos quoq; ad cœnā illā venire mœreamur agni immaculati. & ſubito qui inuitati fuerant recuſarūt venire, & ſinguli ſe excuſare cœperūt. Ecce hic dominus vere potētiſsimus pauperculos inuitauit, & iſti venire abnuūt. Vnde & Grego. dicit, Offert Deus quod rogari debuerat: nō rogatus dare vult, quod vix ſperari poterat, & tamē cōtēnitur. ad Dei inuitamur cōuiuiū, & nos excuſamus. Audio autē, aut certe ex vobis nōnullos mihi audire videor dicētes, Nolumus nos excuſare, ad cœnā illā ęternā cupimus venire cū gaudio. Audio & verū quidem eſt, quod bene ab Auguſtino cuiuſdā Mimi facetiſsimi prædicatur vrbanitas, qui quū ſe promiſiſſet in theatro quid in animo baberēt & vellent oēs, dicturū, atq; ad diē conſtitutū ingenti expectatione maior multitudo cōueniret, ſuſpenſis & ſilētibus omnibus, dixiſſe ꝓhibetur, Vili vultis emere, & care vēdere. Qui ſi dixiſſet, fœlices oēs eſſe vultis, miſer nemo, quāto rectius ſenſiſſet, Plane enim ſic ego quoq; facile crediderim oēs vos cupere quidē ad hanc cœnā venire, ſed operari bonū oportet, & (vt ait Chriſtus) ſeruare mandata Dei, ſi vitā ingredi vultis. Mētes igitur veſtræ verū dicūt, ſi nō plus terrena quā cœleſtia diligūt, ſi nō amplius rebus corporalibus quā ſpiritualibus occupantur: ne & vos excuſetis cum rebus nihili quas chariores habeatis vita æterna. qui enim ſe excuſare conātur, ipſo facto ſe magis in culpa eſſe teſtantur. ſiquidē huiuſmodi homines ideo ſe excuſant, quia nemini intercluditur regnum, niſi ei quem profeſsio vocis ſuæ excluſerit. ¶ Male fit, ſi quis peccat, deterius fit, quū peccatū excuſat, cuius rei exēplar viuū babemus in primis parentibus noſtris, quibus non ſatis fuit Deum offendiſſe, niſi inſuper iram Dei magis concitarent aduerſus ſe offenſam expurgando. Adam peccati culpā reiiciebat in Euam, Mulier, inquiēs, quā dediſti mihi cōiugē, dedit mihi de ligno, & mãducaui. Eua ne crimen ſineret ſuæ ceruici imminens, in

Grego. *Li.13.c.3. de trini. Dei.* *Mat.19.* *Grego.* *Ambroſ.* *Gen.3.* *Excuſare peccatum.*

*Pſal.*14. ſerpentem illud coniecit. Vnde gloſſa quædam ſuper pſal.
Pſal. 70. 14. ſic habet, Peſsimum omnino vitium eſt excuſare, & alia, Malum eſt peccare: peius, in peccato perſeuerare: peſsimũ, velle peccatum excuſare, vel in Deum coniicere. Nanque niſi iſta peccati excuſatio peccatũ magnum eſſet, non adeo
*Pſal.*140 ſolicite oraſſet Dauid dominũ, ne declinaret cor ſuũ in verba malitiæ. ad excuſandas excuſationes in peccatis. Multa ſu per hoc vitio dici poſſent, quando ſæpe multúmq; contigit, quod peccata noſtra purgare conamur: idq́ue innata iſta malignitas facit in nobis, vt ſemper fucum & prætextũ quæramus
*Luc.*6. peccato. Atq; viciſsim dici non poteſt, quàm temerarij ſimus in iudicandis proximis noſtris, quamq́ue oculati ſimus in oſtendenda feſtuca & eiicenda ex oculis proximi, atque in trabe oculi noſtri plus quàm lamię & talpę. Aliter
Sup Cãt. nos docuit ſanctus Bernardus: Noli, inquiens, iudicare proximum tuum, ſed magis excuſare. excuſa intentioné, ſi opus non potes. Verum nos nobis indulgentiſsimi aliis ſumus du
Greg.li. riſsimi. 2 Priuſquam autem progrediamur in textu, pau
22. *mora.* ca adhuc ſuper excuſatione peccatorum dicenda ſuperſunt,
*cap.*13. vt ſic doceamini illam magis euitare. innatum enim ſibi vitium hoc habet natura noſtra iam inde à protoplaſto ſtatim infecta, labendo peccatum committere, commiſſum negando abſcondere, & conuictum defendendo excuſare. Qua-
*Eſa.*34. propter Gloſſa quædam ſuper Eſaiam hominé hericio cõfert, qui quum fugatur, caput & pedes conſpiciũtur, ſed apprehenſus in ſphæram colligitur. Ita homo tantiſper dum bene viuit, neminem veretur, caput & pedes manifeſte geſtat. quum primum autem in peccato aliquo captiuus deprehenditur, erubeſcit ſtatim & innoluit ſe doloſa implicãs ex-
*Gene.*5. cuſatione. ¶ Huiuſmodi hericius fuit Adã in paradiſo: fuit
*Exo.*32. & Aaron, dum excuſaret ſe de vitulo conflatili. Talis fuit
1. *Reg.*12. hericius etiam Saul, ſacrificans antequam veniret Samuel. ſicq́ue per omnem ſcripturam ſacram inuenies huiuſmodi hericios, quibus nunc vniuerſus mundus abundat. Corripe iuuenem, argue virginem de malo, & ſtatim inuoluunt ſe, malis aliorum exemplis excuſantes ſuam prauitatem. vſqueadeo omnes ſuis vitiis prætextum quærunt. Vis autem habere huius excuſationis radicem? En tibi ſuperbiã, quæ vt plurimum abſtrahit homines à gratia Dei, à pœnitentia vera & cognitione ſui, atq; nõ raro pertingit vſq; ad blaſphemiam Dei.

meret reſurrecturus, ita multo magis poteſtatem habuit ſuper operationes & virtutes animæ, quas potuit, vt voluit, retinere ne eſuriret: rurſusq́; volens imperare potuit, vt calor ſuus naturalis operaretur famẽ. Omnia enim hæc fames, ſitis, ieiuniũ, imo & paſſio & mors, in poteſtate Chriſti fuere: & ſi voluiſſet, poterat vtiq; à nullo iſtorũ affici. ideoq́; & dixit, Nemo tollet animam meam à me, ſed ego ponam eam à me ipſo. Vtrũ hoc diabolus ignorabat, multum apud ſemetipſum ambiguus. ſiquidẽ & Chriſti eum latebat conceptio, quã illi deus prætextu Ioſeph occultauerat, ita vt neſciret, Ioſeph ne an dei filius eſſet. Alias hoc nouerat callidiſſimus iſte ſpiritus, impleta iam tẽpora futuri Meſſiæ, à prophetis dudum prædicta. inde fiebat, vt ex multis circũſtantiis ſuſpicionem ſibi colligeret opinãdi Chriſtũ eſſe Meſſiam, verum ſimul deũ & hominem. Sciebat enim glorioſam angelorum ſub illius natiuitatẽ iubilationem, ſciebat trium magorũ accurſum, ſciebat teſtimonium Ioannis. Sed inter hęc videbat Chriſtum tantas humanæ fragilitatis ſuſtinere miſerias, vt facile ab iſta opinione reſiliret, putãs ipſum Meſſiam nõ eſſe, non ignarus Meſsiam fore deum, deum autẽ eſſe impaſsibilem. Interea dũ iſte hæc omnia vltro citroq́; cogitabũdus iactitat, ecce admirandũ illud Chriſti ieiuniũ fit in deſerto, in quo dũ attonitus ſtupet diabolus, ne forte Chriſtus ſit deus, tam diuturnam facile adeo ſuſtinens inediam, rurſus tamen animum recipit, dum videt eſurientem. hinc tentandi occaſione aſſumpta, dominum huiuſmodi adoritur verbis, Si filius dei es, &c. quod acceſsit diabolus, intellige id eſſe factũ aſſumpto aliquo corpore ex aëre, ſicq́ue eum vultu & habitu humano Chriſto aſtitiſſe vt hominem. ¶ Vbi hoc tamen præcipue obſeruandum venit, quod cum tribus modis fiat tentatio, ſuggeſtione externa vel interna, delectatione & cõſenſu, quo modo cõmuniter homines ex carne peccati progeniti, tentãtur interius. Chriſtus autem, quia peccato carnit, innocentiſsimus etiam, ſineq́ue omni labi in hunc mundum eſt prognatus, nullam in ſeipſo habuit reluctationem, vt hinc ſuggeſtione tentaretur, ſed mentem illius malignus iſte nulla potuit mordere voluptate ſeu delectatione. Tota igitur iſta tentatio externa tantum fuit, non aliter quam vel mundus, vel ſodalitas praua quempiam affligat & afficit.

Ioan. 10.

Origenes.

Tentatio fit tribus modis.

2 Porro tribus Chriſtum à diabolo tentatum euangeliſta

commemorat, ſicut iam olim tribusvitiis primum parentem noſtrum in paradiſo tentauerat, gula, vana gloria, & auaritia, in quibus omnibus victor à parente tentator abiit. Gula ſiquidẽ tentauit Adam, vetitos ei fructus oſtendens, & eoſdem manducare ſuadens. Vana & inani gloria, cum diceret, Eritis ſicut dij. Auaritia vero, dicens, ſcientes bonum & ma-
Gene.3. lum. Eodẽ plane modo dominũ quoque tẽtauit, triplici hoc vitio. ſed & ſecundũ quoſdam idem iſte Lucifer, qui Adamum in paradiſo, Chriſtum quoque hic tentauit in deſer-
Hierony. ſuper Haba. to, teſte Hieronymo. Iudæi tamen illum Keſeph appellari dicunt. In gula primum aggreſſus eſt dominum, dicens, ſi filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Ecce filium dei vocat eum, quoniã vocem forte paternã in illius baptiſmo au-
Matt.3. dierat, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui. Vel nõ dixit ad eum, Si eſuris, ſed, Si filius es dei, fac lapides iſti vt fiant panes: blandiri hoc modo volens ipſi, vt hac laude ſaltem, nõnihil ex illo extorqueret, non aliter quã in paradiſo fecerat, ſimulãs quod nõ erat, vt quod vere erat, hoc modo addiſceret, quod nũc quoq; ſapiẽtes huius mundi faciũt, ſi quando imponere volunt ſimplicibus. dicebat enim, Quare præcepit vobis deus, vt nõ comederetis ex om-
Gene. 3. ni ligno paradiſi? ſtatim perſuaſit Euam aſtute nimis, fore vt aperirentur oculi eorum, fierẽtque ſicut dij, ſi modo de fructu ligni huius mãducarent. Hęc nimirũ erant mendacia fortiſſima. Ita hic quoque cubiebat ex Chriſto ſcire, eſſet ne Meſſias. & tamen corãvidebat hominẽ famelicum, atque ideo obiecit ei hoc primũ ſtatim, ſi filius dei eſſet, vt ex hoc deinceps incarnationis cognoſceret myſteriũ. Nam ſi ſciſſet filium eũ eſſe dei, nõ tentaſſet vtique, ſed quacũque via paſſionem illius & mortẽ impediuiſſet, ne ſic homo redimeretur, prædaq; patrum faucibus ſuis ex limbo eriperetur. Sin cognouiſſet eum hominem eſſe tantũ, rurſus omni moto lapide conatus fuiſſet fallere & decipere eum. dicebat ergo, Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. ¶ Doctores hoc loco diligenter expendunt, quod quãuis aſtutus & callidus ſit diabolus, ratus ſe prudenter rem totam aggreſſum, id tamen omne magna admixtũ eſt ſtultitia: quod omnib⁹ huius mundi ſapientibus euenire videmus, qui vtut ſibi videantur prudentiſſimi, omnis tamen eorũ prudentia impura eſt & ſtolida. Id adeo diabolo quoq; hic reipſa vſu venit. ait enim

ſanctus

habeo videre villam. Lubentius aſpiciũt auari pecuniam, & quicquid eſt bonorum temporalium, quam ſolem hũc luci-diſſimum, nec quicquã eis ſuauius eſt, neq; acceptius eſt bonis iſtis, in quæ tota mente incumbunt? Quia vbi theſaurus tuus, ibi & cor tuũ eſt, dicit domin⁹. & Sapiẽs, Et quid prodeſt poſſeſſori, niſi quod cernat diuitias oculis ſuis? ¶ Et tamen cum omni iſta tum inſolentia tũ auaritia, ait ad ſeruum, Rogo te, habe me excuſatũ. Bene quidẽ humilitas hic ſonat in voce, ſed ſuperbia interim relucet in actione. Sic omnes faciũt vſurarij, pernicies pauperum, peſtis reipub. putãt enim poſt longi temporis vel etiam totius vitæ vſuram, egregie ſe placituros ſatiſque facturos Deo, ſi imaginem aliquam crucifixi erigant in monaſterio, tuncq; bonos illos fratres obnixe rogant, vt pro ſe Deum orent: neque tamẽ ab auaritia & fœnore deſiſtunt, quaſi re bene geſta, ſic ſe excuſatos putãt: ſed fruſtra id agunt, nihil efficient. oportet rem iniuſte partã reſtituere. oportet cõcupiſcentiam & illicitam iſtam habendi libidinem abiicere. oportet ſalutaria magis diligere quàm hæc terrena. Verum hac de re alias, quoniam multi diuites ſunt etiã ſine peccato. 4 Alter dixit, Iuga boũ emi quinque, & eo ꝓbare illa. vbi Auguſt. intelligi vult cõcupiſcentiam oculorũ & auaritiæ, ſtudiũ, quãuis & infidelitas hic poteſt intelligi. cũ enim quinq; ſint in nobis ſenſus exteriores, quicũque audire nõ vult, niſi quod ſenſibus percipit, is iam iuga boum emit. bobus enim aratur terra. & iſti terrena tantum credere volunt, vt nũc quoq; faciũt noſtrates ſacramentarij, qui ideo etiã cœnam æternæ fœlicitatis negligẽt. Gregorius curioſitatẽ hic intelligit. nãque & nos per quinq; iuga boum, quinq; accipimus corporis ſenſus, paria quinq; in vtroq; ſexu. iſti dũ exterius oblectare ſe cupiũt curioſius, bonorum cœleſtiũ obliuiſcuntur. Graue nãque eſt curioſitatis vitium, quę dũ cuiuſlibet mentẽ ad inueſtigandã vitam proximi exteri⁹ ducit, ſemper enim ſua intima abſcõdit, vt aliena ſciẽs, ſe neſciat: & curioſi anim⁹ quãto peritus fuerit alieni meriti, tanto fiat ignarus ſui. Et hoc eſt quod dicit, Vade probare illa: quæ proprietas vna hominum eſt curioſorum, tentare & experiri omnia. Vitium iſtud hæreditariũ habem⁹ ex Eua, quæ, quia per curioſitatem credidit ſerpenti, miſere decepta eſt. Dina quoq; filia Iacob cũ curioſula cuperet videre mulieres regionis iſtius, à Sichem violenter tractata &

Matt. 6. *Eccle. 5.* *Lõge vſura redemptio p imaginem crucifixi.* *Auguſti.* *Gregorius.* *Curioſitas.* *Geneſ. 3.* *Gene. 34.*

Luc. 23. defloſata, cauſa extitit magnæ cladis. Herodes etiam ex cu-
rioſitate petebat ſignũ videre à domino. Quid multa? curio-
ſitas in hodiernũ vſq; diem multas perdit & virgines & mu-
*1.Tim.*5. lieres. ſed iam olim vitium hoc prohibuit Paulus iuuencu-
lis viduis, dicens, Sunt quædam viduæ adoleſcentiores quæ
otioſæ diſcunt circumire domos, non ſolum otioſæ, ſed &
verboſæ & curioſæ. Neque tamen mulieribus tantum pro-
prium eſt hoc mali genus. ſunt enim & viri in ſuo genere ſa
*2.Teſſ.*3. tis curioſi. de cuiuſmodi viris Paulus, Audiuimus, inquit, in-
ter vos quoſdã ambulare inquiete, nihil operãtes, ſed curio-
ſe agentes. iis denunciamus & obſecramus in domino Ieſu
Chriſto, vt cum ſilentio operantes, ſuum panẽ manducent.
Ambroſ. Ambroſius ait ſententiã hanc ſibi non diſplicere, quod qui-
dam per iſtos tres hic ſe excuſantes, intelligunt populũ tri-
plicem, Gentium Iudæorum, & hæreticorum. Primus iſte
qui villam emit, Gentes repręſentat: quę cum auaræ fuerint
& immundę, indignæ quoq; extiterunt quæ cœna illa frue-
*Ephe.*5. rentur. Omnis enim immundus & auarus (eſt autẽ auaritia
hæc idolorum ſeruitus) non habet partem in regno Chriſti
& Dei. Is autem qui iuga boum emerat, Iudæos refert Mo-
ſaicæ legis iugo ſubiectos, quæ quinque iugis (hoc eſt libris)
Actu. 15. continentur. Sic & Petrus legem iugum vocauit in concilio,
dicens, Quid tentatis Deum, imponentes ceruicibus diſcipu
lorum iugum, quod neq; nos, neq; patres noſtri portare po-
tuerunt? Et quãuis ægre ac duriter tulerint iugum iſtud Iu-
dæi, fruſtra tamẽ laborarunt, quia nõ peruenient ad cœnam
agni noſtri immaculati, quanuis in primitiua eccleſia cõplu-
res reliquerunt iugum legis, vt peruenirent ad vitam æter-
nam. Sic itaque & nunc omnes chriſtiani liberi ſunt à iugo
*Pſal.*2. Iudaico, clamantes ad dominum, Diſrumpamus vincula eo-
rum, & proiiciamus à nobis iuga ipſorum. (De hęreticis vi-
de homilia ſequenti.) Et quãuis iſte quoque obſtinatus eſt,
petit tamen ſe excuſari, ſed fruſtra: neque enim expurgabit
illum ſeruus apud dominum ſuum, quin potius hoc faciet ei
1.Reg. 15. quod Samuel Sauli, quando dicebat hic ad Samuelem, Nunc
porta quæſo peccatum meum, & reuertere mecum, vt ado-
rem dominum. Reſpondit autem Samuel, Non reuertar te-
cum, quia proieciſti ſermonem domini, & proiecit te domi-
nus, ne ſis rex ſuper Iſraël. Verum miſereatur noſtri Deus
noſter, neque abiiciat nos à facie ſua, Amen.

HO-

HOMILIA TERTIA EIVSdem *dominicæ*.

Devs omnes homines vult ſaluos fieri,cunctoſq́; ad cœnam regni cœleſtis conuocat. parata ſunt omnia,non ſolum ad eam pertinentia,ſed etiam viam ad hanc cœnam ſternentia.ſ. naturales cōmoditates & diſpoſitiones, lex euangelica, ſalutifera ſacramenta,paſsio domini, exempla ſanctorum, qui albis induti ſtolis,agni cœnam adierunt. Faſtidiunt hanc tam benignam inuitationem immanes Turcæ ac Tartari:reliquæq́; ferę nationes. deſpiciunt obſtinati Iudæi, Moyſi iugo nondū exoluti. aſpernantur peruerſi hæretici. Hæreſis enim(vt pręclare ſcribit Ambro.) velut Eua,fœmineo affectu fidei teniat rigorem, & lubrica facilitate prolabens, lenocinia falſi decoris affectat, intemeratam negligēs veritatis pulchritudinem: quemadmodum fœmina blandiloquentia ſua viri etiam fortiſsimi pectus ad quoduis facinus perpetrandum expugnat, ſicut ex Adam ab Eua decepto patet, & (vt inquit Sapiens) nequitia mulieris immutat faciem eius. Quidam etiam chriſtianorum conuiuium iſtud arrogantia præpediti, accedere grauantur:ij ſunt qui villam emerunt, eamq́; vana quadam voluptate pellecti,videre cupiunt. Alij nimia habendi cupiditate detinētur, & ij ſunt qui quinq; iuga boum emerunt, atq; ea probare cupiunt. Alij propter ductā vxorem venire non poſſunt, per quos intelliguntur voluptuarij illi, laute opipareq́; perpetuo victitantes:carni vſque adeo affixi,vt ab illa nulla ratione diuelli queant, veluti mariti vxoribus adhærent. Hoc articulo taxantur ſocordes ac pigri,quo immodice ſibi indulgentes, corporis curam diuino cultui præferunt. Notantur & fornicatores,atq; ventri gulæq́ue dediti, qui carnem loco ſponſę habent. Neq; vero exiſtimes dominum hiſce verbis matrimonium iniuſtum eſſe ſignificare, ſicuti cauillantur hæretici Tatiani quorum opinioni tali via occurrit D. Amb. inquiens dominū hæc non in matrimonij cōtumeliā, ſed vt ea occaſione maiori laude attolleretur virginitas,locutum eſſe. Mulier enim innupta & virgo cogitat quæ domini ſunt,vt ſit ſancta corpore & ſpiritu:quę aut nupta eſt,cogitat quę ſunt mūdi,quomodo placeat viro,poteſt & hoc modo refelli, Chriſtū nō omnes matrimonij vinculo cōſtrictos cœna æternę beatitudinis excluſiſſe:ſed illos tan-

1.Tim.2. *Ambro.* *Gene. 3.* *Eccl. 25.* *Ambro.* *1.Cor.7.*

tum, qui Veneris voluptatisq́ue ſuæ explendæ gratia vxores ducunt. nam per rem iuſtã, ſignificari poteſt non incongrue res iniuſta. ſimili modo apud Lucam de vſura & villico, in quo virtutẽ per vitium deſignat, quod hoc in loco dilucide
Gregorius. explicat Grego. Sed eſt quiddã hic peculiare. Superb⁹ enim
Lucæ 19. & auarus ſeruos rogabãt, vti ſeſe apud dominũ excuſarẽt: lu
Lucæ 16. xurioſus vero nõ itidem, vtpote adeo cuius voluptatum generi addictus ac immerſus, vt prorſus omni vitę in melius cõ mutandæ ſpe atque fiducia excidiſſet. Itaque ſimpliciter ſe venire poſſe negat. Nam animalis homo, iuxta dictũ Pauli,
1. Cor. 2. non percipit ea quæ ſunt Dei, ſtultitia enim eſt illi. Cũ igitur illi mons Dei oſtenditur, quo niſi per corporis voluptatum abſtinentiã peruenire nõ poteſt, totus perhorreſcit, illumq́ue nimirũ præruptũ ac editũ excelſumq́; eſſe cauſatur,
Gene. 19. dicitq́ue cum Loth, Non poſſum in mõte ſaluari. Pater quidem cœleſtis cunctos pariter ad cœnam vitæ æternæ inuitauit. Verum huic ſuperbia, illi vero auaritia, alij voluptas acceſſum ꝓhibet. 2 Animaduertẽdũ eſt & hoc quod ſequitur, ſeruũ reuerſum nũciaſſe hæc domino ſuo. Euãgelij pręcones ſæpe apud dominũ conqueruntur de cõtumacia eorũ,
Actu. 4. qui illis obedire nolunt: ita Petrus & Ioannes expulſi è con-
Nume. 16. cilio Iudæorũ: ita & Moyſes cum Dathan & Abiron à propoſito abducere nõ poſſet, dominũ, ne ſacrificia eorũ reſpi-
3. Reg. 19. ceret, orabat: ita Helias dicebat ad dominũ, Altaria tua deſtruxerunt, & prophetas tuos occiderũt gladio, & derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animã meam, vt auferãt eam. Reditum autẽ ſeruorum explanat dominus apud Lucã, cum di-
Lucæ 9. cit, Quicunque nõ receperint vos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerẽ pedum veſtrorũ excutite in teſtimoniũ ſuprà illos. per quod indicauit, vt teſtarentur apud Deũ ſeſe in caſſum laboraſſe. ¶ Cõmotus itaque grauiter paterfamilias, di-
Gregori⁹. xit ad ſeruũ, Exi in vicos. quo verbo deſignare voluit dominus, quoniam ſuperbi venire cõtempſerunt, pauperes eligi ſeruus hic renũciauit domino ſuo excuſationem malorum, & iratus eſt dominus. Intelligi tamen hoc ipſum ſane debet, non quod in Deo ſit cõmotio talis, neque enim in ipſum cadit paſſio, ſed ſic, quia vel Deus ita agit quaſi iraſcetur, vel quaſi in ira cõcitata ſint opera ſua: ita etiam quando dicitur de Deo, quod ſit triſtis, quod pœnitudine ducatur, & in vniuerſum quando dicimus iratũ eſſe Deũ peccatoribus, ſicut

ait

ait Eſaias,Ecce tu iratus es,& peccauim⁹, in peccatis fuimus ſemper. Plane enim ita hic quoq; eodem modo iratus eſt paterfamilias inuitatis venire nolentibus,quod tam ingrati eſſent,omniſq; illa ſeruorum inuitatio inanis. Aut quomodo ait per Eſaiã?In vacuum laboraui,ſine cauſa & vane fortitudinem meã conſumpſi. Denuo hinc cõmittit paterfamilias ſeruo,vt exeat in vicos & plateas ciuitatis, ad eos qui ampla & lata iſta peccatorum ſemita ambulabant. de qua Chriſtus etiam dixit,lata eſt porta & via ſpatioſa quę ducit ad perditionem,& multi intrant per eã. Sunt qui non temere dixiſſe hic dominũ putẽt vicos & plateas, quoniã platea lata & ampla Gentes ſignificet, quæ ſine lege ĩn ampliſsima omnium vitiorũ via viuebant: quibus apoſtolos ſuos Chriſtus miſit: ſicut Paulus ad Iudæos dixit, Vobis oportebat primũ loqui verbũ Dei,ſed quia indignos facitis vos vita æterna,ecce cõuertimur ad gentes. Vici anguſtiores miſerã ſignificant plebeculam Iudæorũ, idq; adhuc magis liquet ex ſequentibus. *Eſa. 64.* *Eſa. 49.* *Mat.7.* *Act.13.*

3 Commiſsionem nãque ipſe ſuam porro explicat paterfamilias: & ait,Exi, & pauperes ac debiles,cæcos & claudos introduc huc. Quam partem totam Theophylactus de Iudæis intelligit,qui ad Chriſti fidem peruenerunt. principes enim Iudæorum eiecti ſunt,nec crediderunt, imo & de infidelitate ſua gloriati ſunt, dicentes, an & principum aliquis in eum credidiſſet.Sic nimirũ legis periti & ſcribæ infatuati ſunt,gratiamq; Dei neglexerunt:ſed qui ex vulgo erãt homines ſimplices & indocti, qui hic cæcis,claudis & debilib⁹ comparãtur, ſubinde admirati ſunt ſuper doctrina & miraculis Chriſti,ideoq; ad cœnam hãc peruenerunt, vt Petrus, Ioannes,aliiq; apoſtoli & multa hominum milia,qui baptizati ſunt,& crediderunt in dominum,vbi impletũ eſt iſtud dictum Pauli,Elegit Deus infirma mundi,vt confundat fortia. Pontifices & principes Iudæorum obſtinati perierunt, multi autem pauperes & publicani gratiam Dei conſequuti ſunt,atque ad cœnam domini peruenerunt. ita ad eos dixit etiam dominus, Amen dico vobis,publicani & meretrices pręcedent vos in regnum Dei.¶ Quando autem triplices hic perſonæ commemorantur, Gregorius eas ſic exponit,Pauperes & debiles ſunt,qui iudicio ſuo apud ſemetipſos infirmi ſunt. Cæci vero, qui nullum ingenij lumen habent. Claudi, qui rectos greſſus in operatione non habent. *Ioan.7.* *Mat.7.* *1.Cor.1.* *Mat.23.*

Si ita penitus iam introſpiciamus, quo pacto vitia morum morbis huiuſmodi deſignentur, videbimus peccatores fuiſſe, qui primum vocati venire noluerunt: peccatores quoque extitiſſe, qui deinde poſtremi in vicis & plateis inuitati ſunt.

Grego. Quid igitur dicendum ad hoc? ſane reſpondet Gregorius, & dicit peccatores ſuperbos condemnari, humiles autem elegi. fit enim ſæpe, vt qui pauper eſt & in mundo contemptus habetur, in ſeipſum digreſſus cõuertatur ad dominum: ſicut filius iſte prodigus, cum videret ſibi etiam ſiliquas deeſſe, dixit, Quanti mercenarij in domo patris mei abundãt

Luc. 15. panibus, & ego miſer hic fame pereo? Gregor. in hoc etiam inducit figuram illam, quando Dauid inuenerat puerũ Aegyptium, cum perſequeretur Amalechitas. ſed ego miſſum

1. Reg. 30. hoc facio. Poſſunt etiam hic induci verba iſta, quod vocarit

Mat. 5. pauperes, de quibus apud Matthæũ, Beati, inquit, pauperes ſpiritu. cuiuſmodi ſunt omnes, qui ſe in hoc mundo pauperes exiſtimant, cum nequeant bona aſſequi cœleſtia: ſicut &

Iacobi 1. Iacobus inquit, Nõne Deus elegit pauperes, diuites in fide, hæredes regni, quod promiſit Deus iis, qui diligunt illũ? Sic etiam vocauit Deus debiles & imbecilles corpore, ſed fide

1. Cor. 12. & ſpiritu fortes: quomodo ſe Paulus cũ ægrotat, fortiorem atque potentiorem eſſe affirmat. Quod ad cæcos attinet, bona ſane & fœlix eſt ſanctitas eius, qui videre non vult vanitatem mũdi huius. ſic nimirum cæcus fieri cupiebat Dauid,

Pſal. 118. dicens, Auerte oculos meos, ne videant vanitatẽ. ſic Iob pe-

Iob 31. pigit cum oculis ſuis, vt etiã virginem ne videant. Qui ergo cæci ſunt, & tamen vident, veniunt ad cœnam, eo ꝙ illumi

Luc. 18. nantur, ſicut cæcus iſte apud Lucã, cui dixit dominus, Quid vis vt faciam tibi? Qui reſpondit, Rabboni, vt videã lumen.

¶ Quotquot autem cæci ſunt, neque cæcitatem ſuam agnoſcunt, iſti ſane ad cœnam nõ veniunt, ſicut obſtinati & per-

Ioan. 9. fidi Iudæi: quibus dixit dominus, Si cæci eſſetis, peccatum non haberetis: iam autem cum dicatis vos videre, peccatum veſtrum manet. Et paulò antè, In iudicium ego veni in mundum iſtum, vt non videntes videant, & qui vident cæci fiãt. Sic etiam qui claudicant in operibus bonis, ad cœnam hanc

3. Reg. 18. venire non poſſunt, niſi prius recti fiant: iuxta illud Eliæ, Vſquequo claudicatis in vtranque partem? Si dominus Deus veſter eſt, ſequemini illum. Huc facit etiam illud quod Pau

Heb. 12. lus ait, Remiſſas manus & ſoluta genua erigite, & greſſus

recتos

rectos facite pedibus veſtris, vt nõ claudicans quis erret, magis autem vt ſanetur. ſpiritualiter enim loquendo, cum primum quis peccatum mortale opere complet, claudicat coram domino: illud vero quando rurſus declinat per pœnitentiam & contritionem, rurſus ſanatur & fit rectus. vnde & Dauid ſic orauit ad dominum, Perfectos fac domine greſſus meos in ſemitis tuis, vt non moueantur veſtigia mea. *Pſal.16.*

4 Reuerſus itaq; ſeruus, dixit domino, Factũ eſt vt imperaſti, & adhuc locus eſt. Iſraëlitæ, inquit Theoph. fuerũt intra ciuitatem, vt ij qui legẽ receperant & ciuiliorẽ vitã ſortiti. Gentiles vero à lege Dei alieni erant, & ruſticitate magna verſabantur, teſte Apoſtolo, ideoq; per eos deſignãtur, qui inter ſepta iacebãt. ſepem autẽ, diſcrimẽ inter Deum & Gẽtiles accipimus, quod quid aliud eſſe putas q̃ peccatum? Greg. quoq; fere ad hunc modum intelligit, & ait, Multi ad cœnam dominicã ex Iudæa collecti ſunt, ſed locum ſuperni conuiuij multitudo illa nõ impleuit, & locus adhuc vacuus gentibus remanſit. Id ita intelligunt ſancti patres: quia enim tertia angelorum pars corruit, vt ait Ioannes, Draco iſte magnus cauda ſua trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, hoc eſt angelorum: iam ruina iſta per Chriſtum in homine reſtituta eſt, dicente propheta regio, Iudicabit in nationibus implebit ruinas. Atqui impletio illa ruinæ nõ ſatis conſummata eſt in Iudæis: ideoq; & Gentes vocatæ ſunt, ad implendũ numerũ beatorũ, qui ſoli Deo cognitus eſt: & de quo Ioannes, modicum, inquit, adhuc tempus eſt, donec compleãtur conſerui eorũ & fratres eorũ, qui interficiendi ſunt vt illi. *Theoph.* *Rom.2.* *Grego.* *Apo.12.* *Pſal.109.* *2.Ti.2.* *Apoc.6.*

¶ Exi itaque, inquit paterfamilias, in vias & ſepes, & compelle intrare. Atq; hæc tertia eſt vocatio, vt ait Ambroſius, Prima enim facta eſt per patriarchas & prophetas: ſecunda per Chriſtum & apoſtolos & Ioannẽ: tertia poſt diuiſionẽ apoſtolorum inter Gentes, de qua prædixit Dauid, Exultabũt ligna ſyluarum à facie domini quia venit. Ligna ſyluarum Gentes ſunt: ligna vtique rudia, craſſa & non lęuigata, planeque ſterilia ratione infidelitatis. quòd ſi etiam fructus produxiſſent, acidi & ſtyptici fuiſſent, ingratiſsimiq; ſaporis. Quotquot igitur ex gentibus venerunt ad cognitionem Chriſti, velut ex horridis ſepibus prodeuntes accurrerunt. *Ambro.* *Pſal.95.*

¶ Conſydera tamen quomodo inuitatio iſta omnino noua quadã forma ꝓponitur. ita enim habet, & cõpelle intrare. *Theoph.*

Siquidem quanuis plane voluntarium ſit credere, tamen vt ſciamus magnæ virtutis Dei eſſe, credidiſſe Gentes, in tanta verſantes ignorantia, ideo dixit, Compelle. Quoniam niſi præclara quædam virtus prædicata fuiſſet, & ingens verbi diuini veritas, quo tandem modo fieri potuiſſet, vt Gentes que pene vſq; ad rabiem & inſaniam in cultu idolorum erãt impediti, & ſecundum carnem viuebant, tam cito conuerſę fuiſſent ad confeſsionem nominis Chriſti & vitã ſpiritualẽ? Poteſt etiam compulſio iſta non ad virtutem tantum verbi & prædicationis extendi, ſed etiam ad efficaciam operum & ſignorum, quibus Gentes omnium validiſsime ad fidẽ Chriſti ſunt impulſæ. Greg. hoc ad vniuerſalem omnium hominum vocationem refert, & ait, Alij enim vocantur, & veniunt: alij autem compelluntur, vt intrent. Nam ſunt nonnulli; qui facienda intelligunt, ſed hæc facere deſiſtunt. his plerunq; contingit, vt eos in carnalibus deſyderiis ſuis mundi huius aduerſitas feriat: cumq; ſe frangi in deſyderiis ſuis conſpiciunt, quid de ſe authori ſuo debeant, cõmemorant. ſic inquit Dauid, Imple facies eorum ignominia, & quærẽt nomen tuum. & itẽ Eſaias, Sola vexatio dat intellectum. ſępe enim aduerſitates proſunt, & à peccatis auertũt homines, atq; ad viam ſalutis conuertunt. quomodo non raro impelluntur homines multi ad operandum bonum, authore Pſalmiſta, In chamo & freno maxillas eorũ conſtringe, qui non approximant ad te. Vulgus quidem ſic loquitur, ſed tamen vere, Quiſq; cum ſe mergi ſentit, & aquã ore haurit, natare diſcit. Aut quid aliud eſt quod verbis tantũ diuerſis, re eadem diuinus ille pſaltes ait, Ad dominum cũ tribularer clamaui? O itaq; domine libera à neceſsitatib⁹ animam meam. Et hoc eſt quod ait Grægorius, ſæpe nonnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut longa ægritudine tabeſcunt, aut afflicti iniuriis concidunt, aut percuſsi grauibus damnis affliguntur, vt in mundi dolore videant, quia nihil confidere de eius voluptate debuerunt, ſeque ipſos in ſuis deſyderiis deprehendentes, ad Deum corda conuertunt.

Greg. — *Pſal.* 82. — *Eſa.* 20. — *Pſal.* 31. — *Pſal.* 119. & 24.

¶ Atque hi iſti ſunt, quibus dicit dominus per prophetam, Ecce ego ſæpiã vias tuas ſpinis. Tũc enim ſpinis obſepit dominus vias noſtras, quando in eo ꝙ inique concupiſcimus, ſtimulos inuenimus dolorum. quando malis concupiſcẽtiis multa in mundo occurrunt aduerſantia. quando vetamur

Oſeæ 2.

acquirere

acquirere quod nequiter appetimus. Requiris eius rei exē-
plum? En Paulum tibi, de quo dicit Augu. Cum Petrum & 23.q.4.
alios ſolo verbo vocaſſet, Paulum non ſolum voce compe- quis nos.
ſcunt, ſed etiam poteſtate proſtrauit, & primum quidé cæ- Auguſti.
citate corporis corripuit, vt ad deſyderatū animæ lumen ve
niret. Vbi eſt igitur quod iſti clamare cōſueuerunt, liberum
eſſe credere vel non credere, cui vim Chriſtus intulit, quem
coegit? Ecce habent Paulum apoſtolū, agnoſcant prius in eo
cogētem & poſtea docentē, cum Petrum & alios apoſtolos
ſuo verbo vocaſſet, Paulum non voce cōſpecuit, ſed etiam
poteſtate proſtrauit, prius ferientē, & poſtea conſolentem.
& quanuis ille ſic compulſus intrauit in eccleſiā, in eadē ta-
men plus aliis omnibus laborauit. Nonnulli per ſepes Gen- 1. Cor.15.
tes intelligūt, quæ pro ſuis legibus vixerunt ciuiliter, vt Ro
mani, Græci, Spartani, & Athenienſes: per vias autem Bar-
baros accipiunt, qui ſine legibus vixerunt, vt Scythę & alij.

¶ Rationem, cur ad ſepes & vias mittat, dominus aſsignat
huiuſmodi, vt impleatur domus mea. potens ille & magnifi
cus dominus impleri vult domum ſuam, vt ſit patētiſsima,
dicente propheta, Magna eſt domus Dei, & ingēs locus poſ Bar.5.
ſeſsionis eius. De immenſo illo numero ſcribit idē iſte, qui
& vidit Ioānes dilectus Chriſti apoſtolus, cum ait, Vidi aliā Apoc. 7.
turbam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus popu
lis, nationibus & linguis, ſtare ante thronum agni. Et dein-
ceps concludit dominus, dicens, Dico vobis quod nemo vi-
rorum illorū qui vocati ſunt, guſtabit cœnam meam. Vbi tu
principio animaduerte, quod dominus ſeſe oſtendit eſſe pa
tremfamilias illum, qui cœnam parauit fœlicitatis æternæ.

¶ Deinde horrēdam iſtam audi vocem Chriſti, quod nemo
eorum qui vocati ſunt, venturus ſit ad cœnā: non ſecus, atq;
illorum quotquot egreſsi ſunt AEgyptum (fuerunt autem Nu.1. 14.
virorum ſexcenta tria milia quingenti quinquaginta, extra
filios Leui, qui erant viginti duo milia hominum) ex omni-
bus illis terram promiſsionis tantum ingreſsi ſunt Ioſue &
Chaleph: ita hic quoque de inuitatis ſentiendum, non ſic
tamen, quaſi nemo eorum qui vocati ſunt, venerit ad cœ-
nam, ſed quia exiguus eorum qui venturi ſunt, numerus e- Mat.22.
rit, ſi conferas condemnatis. ſic enim multi ſunt vocati, pau-
ci electi, dicit neminē veniſſe. Vel certe de iis loquitur, qui
aut infidelitate, aut peccatorum amore venire noluerunt,

quoniam cœnam illā non guſtabunt, atque ex iis Iudæi prę-
cipue. quorum quātula obſecro pars credidit in Chriſtum?
Eſa.1. quando etiam Eſaias dicit, Niſi dominus exercituum reli-
Gregor. quiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma & Gomorrha facti fuiſ-
ſemus. Quando itaque audiuiſtis dilectiſsimi, quàm clemē-
ter nos dominus ad cœnam inuitarit ſalutis æternæ, ne ne-
gligamus ipſi. Ecce enim ille vocat per ſe, vocat per ange-
los, vocat per patres, vocat per prophetas, vocat per apoſto
los, vocat per paſtores, vocat etiam per nos, vocat plerunq;
per miracula, vocat plerunque per flagella, vocat aliquādo
per huius mundi proſpera, vocat aliquando per aduerſa.

¶ Nemo igitur, cum vocatur contemnat, nemo ſe excuſet.
quis ſcit enim an denuo ipſum vocaturus ſit dominꝰ an nō?
Prou.1. Ecce per Salomonem dicit dominus, Tunc inuocabunt me,
Heb.12. & ego non exaudiā: mane exurgent, & non inueniēt me. Sic
ſic inquam accidit Eſau, qui cum vendidiſſet primogenita,
factum eſt inde, vt petens ex patre benedictionem, repulſus
ſit. neque inuenerit pœnitentiæ locum, quanuis illam cū la-
chrymis quæſierat. Sic etiam quinque fatuis virginibus eue-
nit, quæ quum ſero nimis venirent, clauſa iam ianua, clamā-
Mat.25. tes quoque, Domine domine, aperi nobis: nihil aliud audie-
runt, niſi hoc vnum, Neſcio vos. Sequamur igitur & vltro
ſuſcipiamus vocationem Dei, feſtinanter & ardenter diliga-
mus cœleſtia, atq; fugiamus mala, omniumq́ue iſtorum ad-
iutorem ſedulum habemus mediatorem illum Dei & homi
num, per quem impetrare cuncta poſſumus, dum modo no
ſtra in eum feruēter exardeſcat charitas, qui viuit & regnat
Deus cum patre & ſpiritu ſancto per ſecula, Amen.

EVANGELIVM DOMINICAE IIII. A FESTO PENTECOSTES LVCAE 15.

Mar.2.9. *IN illo tempore, Erant appropinquantes domino
Ieſu publicani & peccatores, vt audirent illum.
Et murmurabāt phariſæi & ſcribæ, dicentes,
Quia hic peccatores recipit, & manducat cū il-
lis. Et ait ad illos parabolā iſtam, dicens, Quis*
Matt.18. *ex vobis homo qui habet cētū oues, & ſi perdiderit vnā ex illis,
nōne dimittit nonagintanouem in deſerto, & vadit ad illā quæ
perierat, donec inueniat eā? Et cū inuenerit eā, imponit in hu-
meros ſuos gaudens. & veniens domum, conuocat amicos & vi-
cinos,*

cinos, dicens illis, Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat. Dico vobis, quod ita gaudiū erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſupra nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habēs drachmas decem, ſi perdiderit drachmam vnam, nónne accendit lucernam & euertit domum, & quærit diligenter donec inueniat eā? Et cum inuenerit conuocat amicas & vicinas, dicens, Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.

HOMILIA PRIMA.

VERBO ſimul & opere declarauit dominus veniſſe ſe ad conuertendum ſaluandumq́ue peccatores. ideo enim publicani etiam appropinquabat ad illum, qui in hoc natus erat homo, vt peccatores reuocaret, atque ob eam rem facile paſſus eſt eos ad ſe accedere. huiuſmodi autem erant iſti peccatores, qui parati erant à peccatis recedere, & ad cœnā agni venire, vt Magdalena, Matthęus, Zachęus & illi de quib⁹ hic dicitur, quia appropinquabant ad Ieſum, vt audirent eum. Ecce itaque geminos tibi in hoc euangelio peccatores: alij audire cupiebant dominum, alij etiam murmurabant: alij boni, hi damnati erant, quanuis & hos dominus ſalutaribus doctrinis cupiebat ad ſui cognitionem adducere. ¶ Appropinquabant ergo ad dominum peccatores, non pedibus tātum corporis, ſed & mentis, vt iam poterat de eis dici, Vos qui à longe fuiſtis, prope facti eſtis, quando igitur Deo appropinquarunt, gratiam cōſequuturi ſunt: iuxta illud, appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Quanuis enim diu Chriſto cohabitaſſent corpore, animo ab eo alienato & alibi peregrinante, nihil profuturum eis erat, ſicut neq; Iudæ nec pharisæis profuit quicquam, ſicut propheta dixit, Prope es tu ori eorum, ſed longe à renibus ipſorum. & alius quoque, Populus hic labiis appropinquat, cor autem eorum longe eſt à me. Quiſquis autem toto corde accedit ad dominum, ad illum viciſſim dominus venit per gratiam ſuam, imo & trahit illū, & obuiā venit ei, ſicut pater filio iſti prodigo, ſic Gregorius de Maria Magdalena, Quid, inquit, miramur magis, peccatricem, quę venit: aut dominūqui attraxit: aut potius vtrūq;? dominū per charitatem attrahentem, & peccatricē per pœ-

Mat. 9.
Ephe. 2.
Iaco. 4.
Hiere. 12.
Eſa. 29.
Luc. 15.
Grego.

Hiere.3. nitentiam contritionemque cordis venientem: iuxta illud,
Oſee.11. Charitate æterna dilexi te, ideo attraxi te miſerans. cui ſuf-
Ioan.5. fragatur alterum iſtud, Funiculis traham eos, vinculis chari
tatis. Contra autē peruerſis Iudæis dixit dominus, Non vul
tis venire ad me, vt habeatis vitam. Conſydera tamen ex-
actius nō ſimplices peccatores, ſed publicanos veniſſe ad do
minum, qui tributa coemerant, & in illorum exactionibus
Sup Mat. miſere homines excruciabant, autore Hieronymo, Quan-
tom. 4. uis quidam eius fuerunt ſententiæ, vt publicanos iſtos telo-
Luc.18. narios Gentiles fuiſſe putarent, vt Tertullianus quod Hie-
ronymus reprobat in epiſtola quadā ad Damaſum, eo quòd
dominus in euangelio parabolā poſuit de publicano & pha
riſæo ſimul aſcendentibus in templum. profectò ſi Ethni-
cus ille fuiſſet, neque in templum oraturus aſcendiſſet, ne-
que iuſtificatus deſcendiſſet. Ad hæc Matthæus quoque Iu-
dæus extitit & publicanus. Vos itaque etiam appropinqua-
te domino, vt ſaluemini. Extende vt placet.

2 Aſcendentibus ad dominum peccatoribus, ſcribæ &
Grego. phariſæi murmurare cœperunt. vnde Gregorius dicit, Ve-
ra iuſtitia compaſsionē habet, falſa indignationē, quomodo
phariſæi fucata ſua pietate iis qui conuertebantur ad domi-
num, indignabantur. Indignatur ecce peccator iuſto, & iu-
ſtus iraſcitur peccatori, ſed diuerſis modis: hic amore iuſti-
tiæ, ille pompa ſuperbiæ. iuſtus enim quāuis exterius verba
indignationis accumulat, intus tamen charitatis dulcedinem
ſeruat. peccator tantū ſuperbit ex falſa iuſtitia, alios præ ſe
contemnit, neque infirmis quicquam cōpatitur: & quo mi-
nus peccatore agnoſcit, eo maior efficitur peccator. Huiuſ-
modi erāt homines iſti phariſæi, qui ideo dominū contem-
pſerunt, quod peccatores reciperet. ¶ Peſsimum autē quid
eſt, & Deo vel maxime exoſum, murmurare aduerſus pec-
catores. cū conuerti volunt ad dominum. Hinc Sapiens ait,
Sap.1. Cuſtodite vos à murmuratiōe, & parcite linguæ à detracta-
tione. Os enim quod mentitur, occidit animam. Verum de
iis qui plura in ſequenti dominica. Phariſæi autem gemina
de cauſa murmurabant, partim quod tanta pietate Chriſtus
peccatores reciperet, partim quod cū eis manducaret, quod
ille ſane diuina faciebat benignitate & miſericordia. quan-
uis enim Deus odio habet peccatorem, humanā tamen natu
ram non odit, quam etiam ad imaginem ſuam creauit. hinc
ille

vt procidens ſe adoret, omnem in hoc honoré adimens domino, cui nomen datum eſt ſuper omne nomé, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtiũ, terreſtrium & infernorum. Quod & multis retro ſeculis typice figuratũ erat in Ioſeph, cui per ſomnium incidit, ſe in agro cum cæteris fratribus ſuis manipulos ligare & colligere, ſuũ vero manipulum erectum in altum ſtare, cęteróſque fratrum manipulos ſuum illum procidendo adorare. Vidit ille etiã deinceps ſolem, lunã, & vndecim ſtellas ſe adorare. 3 Poſtremo adorari ſe à Chriſto petit diabolus, iterum hic veteri ſua ſuperbia aſſumpta, qua iam olim etiã deo voluit æquari: iuxta illud Eſaię, Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? corruiſti in terrã, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo, in cœlum conſcendã ſupra aſtra dei exaltabo ſolium meum. ſedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis. aſcendam ſuper altitudinem nubium. ſimilis ero altiſsimo. Hæc iſta diaboli maledicta ſuperbia eſt, quam ſemel etiam cõtra deum ſuſceptam nõ deſerit ille, qui & idololatriæ quicquid vſquam fuit in mũdo, ideo tantũ induxit, vt ſeſe in ſimulacris occultãs pro deo ingereret. Hoc inani faſtu hic quoque ducebatur, dũ adorari ſe à domino peteret. neque id ſimpliciter, ait enim, ſi procidens adoraueris me. quia quiſquis diabolum adorat, ante corruat neceſſe eſt ruina horrenda vtique & caſu nimium præcepiti. qua in re iſtum etiã nunquid hodie malefici, incãtatores, ſagæ & veneficę imitantur? quoniam quodcunque ante incantationes ſuas ſub pietatis titulo præmittũt, impietas mera eſt & cultus diaboli, nec quicquã iuuat, etiamſi multum boni intermiſcere ſibi videãtur, tãtum in contumeliam & vt vere dicam) blaſphemiã dei, vt ſi radicibus vtantur, quæ ante ſolis ortũ, mane primo diluculo, in ſilentio ſint effoſſæ, ac deinde altari ſacro ſuppoſitæ, vt ſic ſup iis triginta miſſæ ſint perlectæ, & alia huiuſmodi. Omne hoc quicquid eſt, diaboli tantum commentum eſt, qui diem ſoli deo dicatum, ſibi in effodiendo arrogat. Et ſicut monachi ante lucé ſurgũt, conuenientes ad laudandũ deũ, ita iſti prima quoque luce ſeruire & operari incipiunt diabolo. ſilentium quoque ſeruãtes non ſecus ac ij, qui in cœnobiis ex lege & præſcripto regulæ ſuæ tacét. Horret animus cogitare, lingua etiã metuit effari, quod ſacrificiũ miſſæ in ſalutem credétium inſtitutũ,

Philip. 3.

Gene. 37.

Eſa. 14.

iſti in profanos,imo impios & diabolicos vſus, heu ſcelerate nimis,conuertunt. Neque hic impietatis iſtius modus eſt, quin iis quoque qui eo amentiæ nondum peruenerunt omnino, aliquid manet ex idololatria tanta reliquiarum. adorant enim & ipſi adhuc dæmonem,alij quidẽ expreſſe, manifeſtũ & forte cũ eo pactum pagentes,animã quoque ſuam ei deſpõdere non reueriti. Alij vero tacitum tantum ſeu implicitum pactum contraxerunt, adimplentes & facientes ea quæ conſtituit diabolus contra honorem dei, & ſupra communem naturę viam. Quia nõ raro per circunſtantias quaſdam velut ambages ſeu diuerticula viarum, animo ſimplicium illicit & capit diabolus,donec in ſuam viam pertrahat.

3 Nunc demum in hac tertia tentatione à ſe diabolum abigit Chriſtus. ad priores ſiquidem duas manſuetius adhuc reſpondit,verum vbi primum diuinos ſibi honores arrogare cœpit,quaſi dominus & creator eſſet totius mundi,promittens in hoc Chriſto omnia regna vt eum facilius pertraheret ad orandum ſe, iam non amplius paſſus eſt, nec plura ſuſtinuit quin potius illum à ſe abegit, dicẽs, Vade ſathana, hoc eſt,aduerſator,nomine ſane ꝓprio, & quod ei ſit peculiare, quoniam ſemper cõtrarius ille deo vel leuiter ſaltem permittenti aduerſatur, & honori diuino, aduerſarius ille totius honeſtatis omniumq; adeo hominũ ſalutis. Videndũ

Chryſoſto. autem, inquit Chryſoſtomus,hic nobis, quia Chriſtus cum paſſus fuiſſet tentationis iniuriam à diabolo non eſt turbatus, neque diabolum increpauit: nunc autẽ quando diabolus vſurpauit ſibi dei honorẽ, exaſperatus eſt, & repulit eũ, vt nos illius exemplo diſcamus, noſtras quidem iniurias magnanimiter ſuſtinere, dei autẽ iniurias neque vſque ad auditum ſufferre. Eodem modo quãuis patientem quemlibet eſſe addecet in contumeliis propriis,attamen patientem neminem eſſe oportet iis, quæ ad honorẽ dei pertinent. Quo

*Heſt.*13. exemplo pius ille Mardochæus gloriã dei nullo modo dare voluit homini Aman,vel vitæ & ſalutis ſuæ periculo. Quã grauiter porro nũc in deum peccant noſtri ſeculi magiſtratus, ſurda aure prætereuntes quaſuis etiam blaſphemias deo illatas,ſanctis quoq; illius & ſacratiſſimis ſacramentis? quam plane non percipiunt corde iniurias dei, dummodo cenſus, tributa, & id genus aliæ exactiones ſibi non decedant? Neque interim deſunt qui obganniant, Si quis quid delinquit

&

ad oues perditas domus Iſraël. Idipſum prædixerat propheta, inquiens, Ecce ego viſitabo oues meas, ſicut paſtor viſitat gregem in die, quando erit in medio ouium ſuarum diſſipatarum. atque hæc immenſa illa bonitas eſt & miſericordia Dei, qui nos oues ſuas tam clementer viſitare dignatus eſt. Et hoc eſt quod Zacharias inſtinctu ſpiritus ſancti dixit. Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Quiſquis vere viſcera illa diuinæ erga nos pietatis cōtemplatus fuerit, admirari ſatis non poterit, quod diligenter adeò nos Deus quæſiuit, vt filium etiam ſuum, quem habebat vnicum, pro nobis impenderet. ¶ Vide ergo iſtius noſtri in quærendo ſedulitatem quod nō deſinit quærere tantiſper dum inuenerit. Quo reſpexit Eſaias, quū ait, In brachio ſuo congregabit agnos, & in ſinu ſuo leuabit, fœtas ipſe portabit. Ecce quàm proprie propheta aſſiduitatem illius quaſi depinxit. congregat enim oues diſperſas à lupo & à peccatis ſuis. congregat etiam in iuſtificatione: quia qui cum Chriſto non eſt, diſpergit. & idipſum congregare, eſt iuſtificare, ſicut alibi dixit, Hieruſalem, Hieruſalem, quoties volui cōgregare filios tuos, ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alis, & noluiſti? Iuſtificatus igitur homo per gratiam Dei, defertur in ſinum Dei, hoc eſt, in illius pace & conſolatione, adeò vt in cōſcientia ſua tam ſit quietus, quàm qui caput puluillo imponit. Nam quod ſinus requiem ſignificet, vel ſolus nos docere poteſt Lazarus in ſinum Abrahæ deportatus. & quia quies ſpiritui tribuitur, arguit illud Eſaiæ, Requieſcet ſuper eum ſpiritus veritatis. & deinceps, Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum? quoniam nihil eſt in mūdo irrequietius conſcientia mala. Ad hæc cum iam iuſtificatus quis eſt & quietus, tunc paſtor oues fœtas ipſe portat? Quænam illæ ſunt fœtæ? homines ex piis operibus bonis velut prægnātes. quum enim illi ea ſibi conceperint animo, iuuantur à Deo, vt perficere poſſint: iuxta illud quod canit eccleſia, Actus noſtros quæſumus domine inſpirando præueni, & adiuuando proſequere. & hoc eſt quod dicere voluimus, de iſta diligenti inquiſitione, quam facit paſtor de ouibus, quas adeò diligit vt ad gregem centeſimum ſanctorum angelorum adducere modis omnibus percupiat, quibus vtinam nos adiungamur in cœlis, Amen.

Ioan. 16.
Matt. 15.
Ezec. 34
Luc. 1.
Ioan. 3.
Eſa. 40.
Matt. 23.
Luc. 17.
Eſa. 11.

HOMILIA II.

MVRMVRANTIBVS cōtra dominū phariſæis, eo ꝙ miſericorditer adeò peccatores reciperet pœnitētes, ipſe per parabolā docet ſe ideo veniſſe de cœlo, vt oues quæreret deperditas: quas vbi inuenerit, ait ſe cū gaudio humeris ſuis impoſitas reportare ad reliquū gregē. Ouam illam perditā dominus tunc humeris ſuis impoſuit, quādo in illis crucē portauit, quādo naturam aſſumpſit humanā, & peccata noſtra tulit, infirmitates ſimul & dolores noſtros geſtauit, attritus propter ſcelera noſtra. Vere enim animā ſuam & dedit in mortem, & cū iniquis deputatus eſt. Vere inquā peccata multa pertulit, qui & pro malefactoribus rogauit. Petrus quoque clare teſtatur, quomodo paſtor ille noſter ouem ſuam geſtarit. ait etenim, peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignū, hoc eſt, peccati noſtri pœnam & ſupplicium ſuſtulit. Sequitur ergo, vt nos mortui peccatis, iuſtitiæ viuamus, cuius liuore ſanati ſumus. Merito igitur nos glorificare viciſſim dominum debemus, portantes dominum Deum in corpore noſtro.

Gregorius. *Eſa.53.* *1. Pet.2.* *1.Cor.6.*

¶ Ambroſius hæc Chriſti verba præclare inducit, inquiens, Gaudeamus, quia ouis quæ in Adā perierat, in Chriſto rurſus tollitur. Humeri Chriſti, ipſa ſunt brachia crucis, & illuc repoſui ego peccata mea, ibidem etiam requieuit anima mea. quāuis ergo dominus magnis circūdatus erat doloribus & mœroribus, ſicut ſuus teſtatur ſermo, Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortē, tamen cū gaudio ſuſtinuit omnia: quidque ex ſupplicij grauitate dolebat, de redemptione hominū dici non poteſt quā ſit gauiſus, teſte etiā Paulo, quādo ait, Propoſito ſibi gaudio, ſuſtinuit crucem, confuſione cōtempta. atque Dauide, Exultauit vt gigas ad currendam viam ſuam. Dices quid fieri poſſit, vt quis ſimul gaudeat & triſtetur? Sane, neq; enim cōtraria ſunt hæc, gaudere aliquē ex re alia, & ex alia triſtari. ſic Paulus quoq; ait, Excipientes verbū in tribulatione multa, cum gaudio ſpiritus ſancti. ſic & Iacobus, Pro gaudio, inquit, ducite, cum in tentationes incideritis varias. Id in omnibus martyribus cōtingit, qui licet dolores maximos ſuſtinuerint: inter omnia tamē hæc tormenta ex cōſolatione interna ſpiritus ſancti gauiſi ſunt. ſic cum gaudio ad crucem feſtinauit, eamq; ſaluauit Andreas, Laurentius prunas ardentes roſas eſſe reputauit. Eſtque hoc naturale, quod

Ambroſ. *Matt.26.* *Heb.12.* *Pſal.18.* *2.Theſ.1.* *Iaco.1.*

vir

vir bonus & fortis pro patria conſtanter occumbens, quanuis dolore non careat, tamen quia ex virtute mortem pro patria oppetit, idipſum cum gaudio facit. ſiquidem (iuxta Philoſophum) etiam omnis virtuoſe agens, delectabiliter operatur. Sic volunt doctores, quod quanuis animæ in purgatorio detentæ, in immenſum torqueantur, multum tamen habent gaudij, dum & voluntatem diuinam agnoſcũt, & ſe illi per charitatẽ conformant: gaudentes etiam illam impleri, certæ interim ſalutis æternæ. Ita hic inquit dominus, Cum gaudio imponit ouem humeris ſuis. Gauiſus eſt Chriſtus in paſſione ſua, & tamen dolenter triſtatus eſt, quoniam noſtra fortitudo gaudium eſt Deo. Aut quomodo nõ gauiſus eſſet dominus de humani generis redẽptione, de victoria angelicæ ruinæ, & de paterni mãdati impletione? In ſumma, gaudium & triſtitia non contrariantur de diuerſis obiectis. *1. Ethic.* *Neem.* 8.

2 Quumq́; ouẽ inuentã domũ retulerit, cõuocat ille amicos. ſic Chriſtus quoq; oue per paſſionẽ ſuam inuẽta, rurſus aſcendit in cœlũ: ibiq́; amicos ſuos inuenit, totos choros angelorum: qui amici vtiq; ſunt Dei, quoniã ſeruant voluntatẽ ipſius cõſtanter: vicini etiã ſunt, eo ꝙ fœlici obtutu claritatem diuinæ eſſentiæ vident ſemper. Ait autẽ ad illos, Gaudete & congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat. Ecce nõ dicit, Cõgratulamini oui perditæ, iam rurſus inuentæ, ſed mihi, quoniã gaudium illius vita noſtra eſt. Quòd ſi Paulus gratulatus eſt, ꝓbitati Philippenſium, quãto magis nobiſcum gaudet Deus de fœlici pietatis profectu? ſic enim dixit Paulus, fratres mei chariſſimi & deſyderatiſſimi, gaudium meum & corona mea. ¶ Obiiciet aliquis hic quomodo angelos dicamus iam amicos eſſe & vicinos, quos iam ſuprà diximus eſſe nonagintanouem oues in deſerto relictas, aut qua ratione ex ouibus tam repẽte amici & cognati facti ſunt. Reſpõdet Theophylact⁹, & dicit nos poſſe angelos gemina ratione cõſyderare: altera, vt creaturam Dei, quomodo omnis creatura Deo cõparata, vana eſt & beluina, atque ſic etiam angeli oues Dei ſunt: altera vero, quando creaturæ ipſæ inter ſe conferuntur: & tunc creatura aliquid eſt, quæ cõparata Deo, nihil eſſet: ſicut & ſi creaturã vnam alteri conferas, ipſa bona eſt quæ ſi conferatur ad eſſentiam Dei, verum erit illud euangelicum, Nemo bonus eſt niſi ſolus Deus. Ita hic angeli comparati Deo, oues ſunt & ouibus *Gregorius.* *Philip.* 4. *Luc.* 18.

etiam inferiores: collati autẽ hominibus, amici ſunt & vicini Dei. Quid multa? Angeli cum à ſummo paſtore paſcãtur foueantur & cuſtodiantur, merito oues dicuntur: & tamen quãdo tam ſublimi modo donati & coronati ſunt à Deo. ipſius etiã gloriæ facti participes, & cohæredes exiſtunt æternæ ſalutis, vere vicini ſunt & amici Dei, ſicut & ad apoſtolos ſuos dixit domin⁹, Vos ego dici amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis ſicq́ue omnes amici Dei ſunt, quotquot mandata illius ſeruant: iuxta illud, Vos amici mei eſtis, ſi feceritis ea quæ præcipio vobis. Et iam tandẽ parabolã iſtam cõcludit dominus. Dico vobis, quod ita gaudiũ erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiã agente, q̃ ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.

Ioan.15.

Intelligit hoc Gregor. de peccatoribus, qui acta pœnitentia tam ardentes fiunt in operibus bonis & feruẽtes, vt pręſtent iis qui ſic lapſi non ſunt. Cuius generis extitit illa peccatrix Maria, cui ideo dimiſſa ſunt peccatá multa, quia dilexit multum. ſic Ambroſ. Fidelior, inquit, factus eſt Petrus poſtquã fidem ſe perdidiſſe defleuit, & ideo maiorẽ gratiam reperit quàm amiſit. Quo pertinet & iſtud Pauli, Vbi ſuperabũdauit delictum, ſuperabũdauit & gratia. Neq; vero pauci ſunt qui præterita delicta cõſequenti lucro compenſant, vbi qui nõ cecidit, nullo tanto ducitur operum bonorũ ſtudio & amore: ſicq́; ille prior plus gaudij affert domino Deo, ſicut & agricola illam terrã amplius amat, quę poſt ſpinas vberes fruges profert, quã eam quæ nunquã ſpinas habuit, & nunquã fertilem meſſem ꝓduxit. Atq; ad hunc ſenſum nõ eſt verbũ hoc mere vniuerſale, quoniã nõ eſt gaudiũ mai⁹ ſuper quocunq; peccatore pœnitentiã agente, quàm ſuper quocũq́ue iuſto. Quot enim ſunt veſtrũ, qui pœnitentiã agitis diligenter de peccatis cõmiſſis: hic ſane quãuis ideo de pœnitentia veſtra gaudent angeli, & omnes ſancti in cœlis, non adeo tamen vt de virginibus nõ peccantibus. tantum abeſt vt magis gaudeant, vt ſuper Ioanne baptiſta qui in ipſo vtero matris eſt ſanctificatus, ſed maius gaudiũ habent de peccatoribus, qui magno animi feruore conuertuntur, quàm ſuper iis qui in magna delicta prolapſi non ſunt, & tamen ſe cum hoc non exercent in præclaris operibus miſericordiæ: tunc ſane plus gaudent angeli ex illis, quam iis. Atque hoc eſt quod dicit Ambroſius, Proficere illud debet cuique ad incentiua probitatis,

Gregorius. *Luc.7.* *Ambroſ. in ſer.47. de fide Petri.* *Roma.5.* *Gregorius.* *Ambroſ.*

probitatis, ſi vnuſquiſq; conuerſionem ſuam gratã fore credat cœtibus angelorũ: quorum vt interceſſionem petere, ita offenſam vitare quiſque debet. Cura igitur quiſquis in peccato iaces, gaudio ſis angelis Dei de tua ad illum cõuerſione. ¶ Sunt qui velint hic Chriſtum nõ loquutum de eſſentiali gaudio, quaſi iſtud magius ſit ſuper peccatore qui conuertitur, quam iuſto qui pœnitentia non eget, ſed de accidentali gaudio, de externa gratulatione & ſigno lætitiæ: ſicut clare patet ex ſequẽti parabola de filio prodigo, cui iam reuertenti occurrit pater, veſtirique eum iuſſit & calceari, & annulo inſigniri: idq́ue totũ tanto applauſu tantaq́; omnium aggratulatione, vt ſenior etiã iſte indignaretur de gaudio, quod ſibi pater nunquã exhibuerat. Sicq́; concluſio iſta cum priore expoſitione facile cõcordat, quoniam effuſius gaudium habet Deus ſuper homine lapſo, & per paſſionẽ Chriſti reuocato, atque pœnitentiam agente, quam ſuper nonagintanouem, hoc eſt, ſuper nouem choris angelorũ qui nunquã ceciderunt, pœnitentiæ nullius indigi. Quanuis abſolute loquendo, Deus nõ ideo ex quouis homine gaudium maius habet, quàm ſuper omnibus angelis: ſed ſicut mater quæ decẽ habet filios, ex quibus cæteris bene valẽtibus decimus ægrotare incipit, tunc ſane plus curæ habet de illo reſtituendo, quàm reliquis cõſeruandis: & maius gaudium cõcipit ſuper ipſo iam reualeſcente, quàm de cæteris qui nõ ægrotarunt: non quod vere & eſſentialiter vnum iſtum decimũ plus nouem diligat, ſed quia morbus in cauſa eſt, cur magis illi curæ ſit decimus vnus: quoniam voluntas materna maiori tum affectu, tum deſyderio fertur in ſanationem filij. Significantius etiam ſic dici poterit, quod ſit maior charitas in affectu, non in effectu: quia maiori dilectione etiam quis poteſt munus facere. ¶ Conſimile huic eſt, Si forte vicini tui filiolus frequens ſit tecum, & plurimus tibi cohabitet, ita vt aſſueſcas illius, ſit vt quum ille per ſe placidus ſit & gratus omnibus, tibi quoq; charior efficiatur aliquo cognato: reuera tamen cognatus hic tibi charior eſt, quoniam propter illum plus quàm pueri iſtius nomine faceres. & tamen ſi forte cõtingeret apud te mori pyerum, futurum eſſet, vt plus ex illius quàm cognati morte dolores, ob illam diuturnam conſuetudinem pueri, plus mouentem animũ tuum, quàm faciat cognatus à te ſemotus. Atque ex hoc fundamento intelligi

Luc. 15.

poteſt, quomodo Chriſtus Petrum quadã ratione plus aliis dilexerit apoſtolis, & quo pacto Ioannem. ſed hæc aliàs.

¶ Gaudiũ itaq; erit in cœlis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, gaudium inquam erit, quia noua gaudij materia & ratio gaudendi: ſicut Iob poſt multas tribulationes & ærumnas ad extremum opulentior, & cum magno gaudio magnificentior factus eſt, quam ſi miſer nunquam fuiſſet: quoniam quæcunq; habuerat, Deus illi dedit ſupplicia. Similiter & cũ Tobias reuerſus eſſet ex Rages, maius factum eſt parenti vtrique gaudium, quàm ſi nunquam abiiſſet. Ipſi quoq; Tobiæ à cæcitate reſtituto lętitia maior erat, quam ſi cæcus non fuiſſet. Sed nunc iam rationes aliquot ſubnectamus, quur angeli de noſtra cõuerſione tantopere gaudeant.

Iob vlt. *Tob.11.*

1 Eo quòd vident per homines ruinas ſuas impleri, ſicut iam ſupra ex Dauide induximus. 2 Quoniã ciues ſunt ait Auguſt. beatæ ciuitatis perpetuæ Hieruſalem, in hoc miſſi ad nos, vt confortent & muniant nos, atque orationes filiorum offerant in cõſpectu Dei. Quando igitur anima relicto inſtinctu diaboli ſpiramen bonum ſui angeli ſequitur, atq; pœnitentiam agit, tunc ſane gaudet ille, miniſterium ſuum atq; cuſtodiam bene ſucceſſiſſe. Et ſicut angelus de homine ſuo triſtatur, quum peccat, iuxta illud, Angeli pacis flebant amare: ita dum reſurgit, lætatur rurſus, dicente propheta, Gaudete omnes qui doluiſtis ſuper eam. Atque hoc modo in cœlis angeli gaudebunt de fœlicitate hominis, qui ſua cuſtodia ſit ſaluatus. Qua de re plura in feriis Michaelis.

Pſal.109. *Augu. in ſoliloq.* *Eſa.39.* *Eſa.vlti.*

3 Conſtat militiam & bellum eſſe inter Chriſtum & diabolum. vtrinque igitur exercitus eſt, quia vtrinque pręlium mutuuſq; cõflictus, bonorum apud Chriſtum, & malorum qui partes diaboli tuentur: vt iam merito chriſtianum hominem Paulus iubeat laborare, vt bonũ Chriſti militem. In cohorte ergo malorũ cum ſit peccator, hic ipſe quum pœnitẽtiam agit, ad Chriſti vexillũ cõuertitur. hinc gaudiũ angelis eſt, exercitũ ſuum augeri videntibus, & iſtum diminui, quæ nõ parua etiã gloria Chriſti eſt, quia in multitudine populi dignitas eſt regis. Eſt eadẽ quoq; gloria magna patris, dũ videt in anima hominis enaſci ſpiritum ſalutis, ſicq́; illum fieri filium Dei per gratiam ſuam, cuius nobis poteſtatẽ dedit dominus. Gaudet & lætatur Deus filius, videns efficaciã ſuę paſsionis & effuſi ſanguinis virtutem, ſicut in hac parabola docemur

2. Tim.2. *Prou.14.* *Eſa.26.* *Ioan.1.*

docemur exemplo ouis deperditæ. Gaudet inquam ille ima ginem ſuam in anima pœnitentis rurſus reformari & agno- *Luce 15.* ſci, quod in parabola drachmæ inuentæ inſinuatur. lætatur & ſpiritus ſanctus, dum in cōuerſione peccatoris templum denuo acquirit pene dirutū, nūc reſtauratū, quod & Paulus obſeruauit, dicens, Neſcitis quia templū Dei eſtis vos, & ſpi ritus Dei habitat in vobis? Non poteſt autē ſpiritus ille ſan- *1. Cor. 6.* ctus habitare in anima, niſi prius expulſo inde diabolo per pœnitētiā. Magno quoque gaudio inſuper ducitur ſpiritus ſanctus. eo ꝙ membrū denuo adipiſcitur quod viuificet, di- cente itidē apoſtolo, Neſcitis quia membra veſtra templum *1. Cor. 6.* ſunt ſpiritus ſancti, qui eſt in vobis? Sic ergo membrū quod per peccatū ſegregatū erat à corpore Chriſti, per pœnitētiā & gratiā ſpiritus ſancti reuiuiſcat, rurſuſq́; viuificatur, quā- obrem Paulus omne peccatū extra corpus Chriſti eſſe perhi *Ibidem.* bet. cuius quidē ratio hæc eſt, quod peccator amplius nō eſt (idq́; per peccatū) de myſtico & ſpiritali corpore eccleſiæ, quod per ſpiritum ſanctū viuificatur. Iam ne igitur videtis chariſsimi, quātum gaudium, q̃ læta gratulatio q̃ feſtiua ſo- lennitas fit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agen te? Et vos itaque conuertimini ad dominū, vt de pœnitentia veſtra angeli ſanctiq́ue omnes lætentur, ipſeq́ue adeo gau- deat Deus pater, Deus filius, Deus ſpiritus ſanctus, Amen.

HOMILIA TERTIA EIVS- *dem dominicæ.*

MAGNI & graues erant peccatores phariſæi, ſed ta men vitam egregie fucatam, à cæteris ſeparatam hominibus, & ſcilicet ſpiritualem viuebant, ipſi ſibi optimi planeq́ue ſanctuli viſi, reliquos præ ſe homines omnes contemnebant, neminem meliorem rati iis, qui ſuæ farinæ eſſent & ſortis. Quamobrem murmurarunt, conſpi- *Luca 15.* cati peccatores & publicanos appropinquare ad dominum. Quibus ille rurſus per parabolas oſtendit, eos congaudere ſibi debere, quod ouem perditam, hoc eſt, hominem lapſum rurſus inueniſſet. & iterū in alia, Quæ mulier habēs drach- mas decem, ſi perdiderit drachmam vnam, nónne accendit lucernam & euertit (Vaticanum habet euertit, licet Gre- gor. conſtanter legat euertit) totam domum, & quærit do- nec inueniat illam? Vult dicere dominus, Si tanta diligen- tia mulier quærit drachmam vnam deperditam, tantoq́ue

gaudio ducitur quum inuenerit illam, quanto rectius filius Dei ſumma cum diligentia hominem quæſiuit deperditum? & ſicut nemo aduerſus mulierem de ſua diligentia remurmurat, ita neq; erga Chriſtum murmuret quiſquam, quòd tam operoſe peccatorem ad ſe attraxerit, ſed illi potius gratuletur.

Grego. Qui ſignatur per paſtorem, inquit Gregorius, ipſe & per mulierem, Chriſtus Ieſus, qui & Deus verus & Dei

Ambro. ſapientia eſt. Atque quanuis Ambroſius per mulierem ec-

Theop. cleſiam intelligit, eiuſdem tamen cum Gregorio ſententiæ eſt & Theophylactus. ait enim, per mulierem ſapientiam

Prou. vlt. accipe & virtutem Dei patris, dominum Ieſum, qui nimirum mulier illa eſt, de qua Sapiens, Multæ, inquit, filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas.

¶ Habet autem mulier hæc drachmas decem. Drachma ſeu numiſma iuſtum habet pondus, veram imaginem, & inſcriptionem. atque iis quidem creaturæ rationales ſignificãtur, quæ ſecundum intellectum & voluntatem conditæ ſunt ad imaginem Dei, ſicut de homine expreſſe teſtatur Geneſeos

Geneſ. 1. hiſtoria. Et angeli itaq; & animæ hominum ſupremi regis continent imaginem, quæ principio quidem ponderoſa ſa-

Eccle. 15. tis erat. indiderat enim ei Deus verum ponderis gradum. ſiquidem iuxta ſeipſum veſtiuit omni virtutum genere hominem. Cuiuſmodi vero ſit hæc inſcriptio, ſatis (vt opinor) cõplectitur in ſe lex naturæ omnibus nobis innata, cognitio

Pſal. 4. Dei inſcripta cordibus noſtris: iuxta illud, Signatum eſt lumen vultus tui domine ſuper nos. multum enim tum ſcientiæ tum ſapientiæ inſcripſit Deus huic ſuo nuſmimati, fuerunt autem drachmæ decem: angelorum nouem, vna hominum, eamq; vnicã amiſit mulier, quando homo ad imaginẽ Dei creatus, per peccatum recedit à ſimilitudine Dei, tũcq; impreſſum ille amiſit inſigne, tunc etiam ſcriptura eius obſcurata eſt: planeq; factũ eſt huic drachmæ, quod filiis Sion,

Thre. 4. qui (vt ait propheta) quum eſſent inclyti & amicti auro primo, reputati ſunt in vaſa teſtea opus manuum figuli. Et hoc

Auguſti. eſt quod dicit Augu. Si homo ſeruaſſet bonum quod in illo creauit Deus, hoc eſt, imaginem, ſemper laudaret Deum.

¶ Obiicies autem, Quanuis peccatores ſimus, manet tamen in nobis anima, neq; illa amittit imaginem, manente vtique eſſentia animæ: intellectu & voluntate, Reſpondeo & dico geminam eſſe imaginem Dei, alteram perfectam, integram,

beneq; ue

beneq́; formatã: & ea in bonis tãtum eſt, vbi imago Dei per charitatem & gratiam formatur redditurq́ue pulcherrima. ¶ Verum hác, prohdolor, amiſit homo per peccatum, ſicut ait Dauid, Imaginem eorum ad nihil rediges. Et de hoc Pau- *Pſal.72.* lus, Sicut, inquit, portauimus imaginẽ terreni, hoc eſt, Adæ *1.Cor.15.* præuaricatoris: ita portemus & imaginem cœleſtis. & de hac Auguſtinus loquitur, quoniam illam amiſit Adam. Altera eſt eſſentialis imago, ſiue formata ſiue informis, nõ refert, illamq́ue habemus omnes: veruntamen & ipſius inſigne obſcuratum eſt, neque ita patet in peccatoribus, & adhuc minus in damnatis: & hoc eſt illud Dauidicum. In ima- *Pſal.38.* gine pertranſiit homo. licet enim quis peccet, animam tamẽ adhuc ſuam habet, adhuc intellectu & voluntate non caret: quæ tria ſunt ipſa eſſentialis imago Dei, de qua plura in homiliis de Trinitate. De imaginis autem huius deformitate inquit propheta, Denigrata eſt ſuper carbones facies eorũ.

2 Quum itaque amiſerit mulier drachmam, lucernam accendit, quod & ſpiritualiter factitatum eſt, quando Dei ſapientia apparuit in humanitate, lucerna ſiquidem lumen in teſta eſt, lumen vero in teſta eſt diuinitas in carne. quoniam *Grego.* & Chriſtus ipſe corpus ſuum teſtã appellat, dicens per Dauidem, Aruit tanquam teſta virtus mea. ſicut enim teſta in *Pſal.21.* fornace paratur ad ignem, ita Chriſtus corporis ſui teſtam vſſit igne paſsionis. vnde & confirmatus eſt ad robur reſurrectionis. Theophylactus, Accẽdit, inquit, lucernam, ſuam carnem. ſicut enim lucerna quãuis ſit ex terra, illuminat tenebroſã per lucẽ quam recipit: ita & caro domini, licet terrena eſſet lumine deitatis ſuæ, quam in ſe recepit, apparuit. ¶ Reliqui doctores ſimilitudinem hanc adhuc pulchrius illuſtrãt, dicuntq́ue lampadem eſſe corpus Chriſti: filum ar- *Eſa.62.* dens, animam: & plenitudinem gratiæ, oleum: lumẽ, diuinitatem, vt inquit Eſaias, Egrediatur ſicut ſplẽdor iuſtus eius, *Theop.* & ſaluator eius vt lampas accẽdatur. idq́; adeo neceſſarium erat, quoniam homo, qui iam lumen amiſerat proprium, inueniri niſi alieno lumine nõ poterat. Euertit autem mulier domum quàm poteſt diligentiſsime, tãtiſper dum inueniat drachmam. atque hoc eſt quod omnis mundus velut Augiæ ſtabulum repurgatus eſt à peccato, quoniam cum primũ diuinitas manifeſtata eſt per carnem, omnis noſtra conſcien- *Ioan.1.* tia perturbata eſt agnitione noſtrę culpæ, eo quòd Chriſtus

ille eſt agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Sic & nos expurgare debemus conſcientias noſtras vera confeſsione & pœnitentia, atq; ad iſtius mulieris exemplum, diſquirere ſingulos angulos diligētiſsime, quatenus imaginem Dei in nobis immaculatam conſeruemus. Quòd etiam facile fit, accenſo tantum prius lumine, quo poſsimus deſpicere vias omnes actiones quoq; & rationes ſimul ac circunſtantias peccatorũ. ſiquidem quod à lumine arguitur, ab eodẽ & manifeſtatur.
Ephe.5. Sed & Chriſtus ipſe drachmam hãc quæſiuit accuratiſsime, vtq; in quærendo melius colluſtraret omnia, lumen quod
Luc.11. accendit ipſe, etiã ſuper candelabrũ poſuit, vt cæteri quoq; melius viderent. lumẽ quoq; diuinitatis ſuæ quod in humana natura abſconderat, in crucem erexit Chriſtus vt ſic vltra omnes eleuatus, ab omnib⁹ videretur. Vſq; adeo nos ille dilexit, vt ne proprio quidem parceret ſanguini ſuo, quin effunderet. Poteſt etiã per lumen lux intelligi euangelicæ doctrinæ. quando enim antehac tenebræ penes Gentes, legis autem vmbra tantum fuerat apud Iudæos, recte Chriſtus lu-
Ioan.1. men accẽdit ſuæ diuinæ veritatis, vnde & Ioãnes dixit, Lex
Malac.4. per Moyſen data eſt, gratia autẽ & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. atq; hinc etiã fili⁹ iuſtitiæ à propheta dicitur.
3 Sequitur, Et quum inuenerit, conuocat amicas & vicinas, dicens, Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdiderã. Mulier hæc, ſapiẽtia Dei, filius Dei, quum drachmam inuenerit perditam, hominem miſerum, peccatorem iſtum infœlicem, gaudet ſane & gratulatur. neq; immerito. ſiquidem non mediocris eſt drachma, in qua principis eſt figura, atq; ideo imago regis cenſus eſt eccleſiæ. Oues
Ambro. autem nos ſumus, atque in hoc rogare Deum debemus, vt clementer nos reuocet ad aquas reparationis. Oues inquam ſumus, & ideo pro paſcuis clamemus ad dominum. Drachmæ ſumus, quapropter nos decet habere pretiũ redẽptionis. filij ſumus, feſtinemus itaq; ad patrem, ſicut hic de-
Grego. inceps parabola inducitur duorũ filiorum. Gregor. Euerſa, inquit, domo inuenitur drachma: quia dum purgatur conſcientia hominis, reparatur in homine ſimilitudo creatoris. purgatur, intellige per pœnitẽtiam. Conuocat illa amicas, hoc eſt, ſpiritus angelicos, congaudentes vtiq; ſapientiæ diuinæ, de inuenta drachma deperdita, & reuocata in vitam æternam. Neque multum hæc explicatio diuerſa eſt à ſuperioris

rioris parabolæ declaratione. Gaudiũ enim fuit & Chriſto *Theoph.* & ſupernis virtutibus, quæ amicæ eius & vicinæ ſunt, quia & ipſæ incorporeæ, & aſsiſtũt ante thronũ ſapientiæ Dei, teſtãte Daniele. Omnes igitur illæ lætãtur ob drachmã in- *Dani. 7.* uentam, hoc eſt, quod miſeri iſti & exules filij Euæ, gratia Dei adiuuante, ex hac valle lachrymarum ad gloriam reuocati ſunt ſalutis æternæ. ¶ Per iſtam mulierem nonnulli eccleſiam ſanctam intelligũt, quoniam & ea oues deperditas, drachmam quoq; quærit amiſſam: accendit etiam luminaria tum ſalutaris prædicationis, tum piæ orationis, tum bonorum exemplorũ. iſtis enim tribus nos quærit eccleſia. Qui autem ita ſentiunt, textum hunc ſic tractant, quod in priore parabola ſignificetur, quomodo Chriſtus oues ſuas quærat redemptione ſuæ paſsionis: poſteriore autem, quo pacto ſancta mater eccleſia filios ſuos perditos quærat prædicatione, oratione & exemplo. Et deinceps in tertia iſta filij prodigi, quomodo pro ſe quiſque ſuam quærat fœlicitatem.

¶ Eſtque hæc expoſitio piæ meditationi commodiſsima. Nam ſi fundamentum inſpicias, tria hæc neceſſaria ſunt ad conuerſionem peccatoris, hic continuæ ſine vlla alia intermixtione dominus cõiunxit. (habes hic materiam prædicãdi per totam quadrageſimam.) Siquidem ante omnia oportet præcedat meritum paſsionis Chriſti, ſine quo opera no- *Ioan. 14.* ſtra, quantumuis in ſe bona, vana futura ſunt. ſiquidem ad *1. Tim. 2.* patrem niſi per Chriſtum, peruenire nemo poterit, qui vnus eſt mediator Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus, qui ſemetipſum dedit in redẽptionem pro omnibus. Quũ itaque vnus ille mediator ſit redemptionis, quid mirũ ſi ſeipſum prima ſtatim parabola propoſuit, quãdo & ipſe præcipuus eſt, qui oues ſuas inquirit, imo & oſtiũ ouiũ exiſtit, *Ioan. 10.* quo quiſquis ingreſſus fuerit, ſaluabitur? Quòd ſi igitur ipſe oſtiũ eſt, merito de iuſtificatione dicturus, à ſeipſo exorſus eſt. Quod autem de muliere ſequitur, facile ad eccleſiã *Ioan. 19.* catholicã referri poteſt, ſponſam Chriſti, ex cuius etiam latere in cruce nata eſt, ſicut in multis locis tum Paulus tũ Au- *Ephe. 5.* guſtinus clare teſtatur. Quod ſi itaque mater illa eſt, vtique *Apo. 11.* filiorum ſuorũ ſalutem deſyderat, atq; ideo drachmã quęrit amiſſam. Cuius quidẽ tam efficax eſt oratio, vt mũdus totus, quàm eſt impius & ſceleratus, periret ſicut tẽpore Noe, & ſicut quinque illę ciuitates tempore Abrahę niſi tam pie

& diligenter ſancta mater eccleſia pro ſuis filiis oraret. Etſi autem iã Chriſtus pro peccatoribus mortuus ſit, & eccleſia pro iiſdem orauerit, tamẽ neceſſariũ adhuc eſt, vt peccator *Auguſt.* qui rationis eſt cõpos, etiã quod ſuum eſt, faciat. Qui creauit te ſine te, nõ iuſtificabit te ſine te. Atque ideo prioribus duabus tertiã adhuc parabolã adiũxit dominus de filio prodigo, qui hominis pœnitentis quidã velut archetypus eſt, aptiſsime repræſentãs, quomodo ille peccãdo alienatus ſit à Deo, quomodo in ſeipſum digreſſus, pœnitẽtiã mediteтur, & quõ ad patrẽ veniens, ſit peccata confeſſus: Pater, exclamans, peccaui in cœlũ & coram te. His itaq; tribus parabolis bene penſatis, habes quicquid neceſſariũ eſt ad agendum pœnitentiam. Vere enim ouis perdita eſt peccator, amiſſa *Eſa.51.* drachma filius prodigus. Quem vt quærẽdo inueniret Chriſtus, factus eſt ouis, & quidẽ huiuſmodi, quæ nõ aperiat os ſuum dum ducebatur ad ſuppliciũ. Et ſicut filius Dei inſtar ouis pro peccatore oblatus eſt, ita etiã factus ille eſt drachma quædam. homo enim qui iam ſemet diabolo obſtrinxe- *1.Pet.1.* rat, vt iterum redimeretur, hac ipſa opus habebat drachma. Vnde & Petrus ait, Nõ corruptibilibus auro & argẽto redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati & incõtaminati Chriſti. Tribus quoq; iis parabolis, tria vitia capitalia declarare voluit dominus, oue perdita inſinuãs ſuperbiã, amiſſa drachma auaritiam, filio autẽ prodigo luxuriã. Neque hic finis, verum & pluribus modis exponi poſſent illa Chriſti verba, quæ quidem tam ſucculenta & omnino ſunt vberrima, vt nemo illa vel ſatis perſcrutari, vel plane enucleare poſsit. (potes itaque ſuperiora latiſsime extendere. & plures ex iis facere ſermones) ſed nos iam claudamus riuulos, dicamúſque cum domino, Sic gaudium erit angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitẽtiã agente. Atque ideo oremus dominum, vt ipſe quoque nos oues ſuas perditas clementer viſitare dignetur, humeriſq; ſuis imponere, & ad gregẽ deferre angelorum in æterna gaudia. Deinde incendere etiam velit lumen gratiæ ſuę cœleſtis, qua adiuti, expurgemus omnes conſcientiæ noſtræ angulos: ſicque iterum inueniamus drachmam deperditam, vera omnipotentis Dei imagine inſignitam, vt ſic & angeli nobiſcum & viciſsim nos cum illis perpetuo gaudeamus in æterna ſecula, Amen.

DOMI

DOMINICA V. POST PENTECOSTEN, EVANGELIVM LVCAE 6.

IN illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cœleſtis miſericors eſt. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condẽnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini. Date & dabitur vobis. Menſuram bonam & cõfertam & coagitatam & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem quippe menſura qua menſi fueritis, remetietur vobis. Dicebat autem & illis ſimilitudinem, Nunquid poteſt cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foueam cadent? Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, perfectus autẽ omnis erit, ſicut magiſter eius. Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non conſyderas? Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, ſine eiiciam feſtucam de oculo tuo, ipſe in oculo tuo trabem non vides? Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo fratris tui.

Matt. 7. *Mat. 7. 15* *Mar. 4.* *Mat. 7. 10* *Ioã. 13. 15.* *Ioan. 15.*

HOMILIA PRIMA.

PAVLO ante hoc euãgelium retulit Lucas Chriſtum elegiſſe duodecim apoſtolos, & iiſdem nomina indidiſſe, vt nouo quodam & priſcis quondam ſeculis inaudito nomine vocarentur apoſtoli. Poſt hæc multa ſalutaria documenta, quæ illis dedit Chriſtus tanquam futuris prælatis, & vniuerſis mundi doctoribus, inter hæc omnia illuc quoque, dilectiſsimi in domino, continetur euangeliũ, quo multa docentur, quæ pauculis verbis explicari non poſſunt: adeo enim ſunt vberrima Et nos ita illa ſingulatim decerpamus. Eſtote, inquit dominꝰ, miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Multa iam antea dixerat dominus de dilectione proximi. de diligendis etiam inimicis, de benedicendis qui nobis maledicunt, de orando pro iis qui nos contemnunt, de dando quibuſcunque petentibus, de commodando & mutuando ſine vſura, & quod hoc modo filij Dei futuri eſſemꝰ, qui & ipſe mitiſsimus eſt. Atque ſuper iis omnibus ita concludit, Eſtote miſericordes, &c. Quæ ſane verba, vt ſunt breuiſsima, tamen duo maxima cõplectuntur, miſericordiam ſcilicet Dei & noſtram. de vtraque nos pauca dicamus. ¶Et principio

quidem,exhibere proximo noſtro miſericordiam,non tantum bonum eſt & ſalutare,ſed & neceſſarium & Deo beneplacitum,ſiquidem opus iſtud eſt ex ſummis virtutibus, quanuis contemnatur ab omnibus.Beatus enim qui intelligit ſuper egenum & pauperē. Quid multa? Omnis ſumma diſciplinæ chriſtianæ in miſericordia & pietate eſt. Et ſup Lucā, Miſericordia eſt plenitudo virtutū:ideo nō publicanus,non miles excipitur,nō agricola vel vrbanus, nō diues vel pauper:omnes in cōmuni admonentur,vt cōferant non habenti. Euolue vniuerſam ſcripturā,& nō inuenies ſpiritū ſanctū aliquod opus tā diligēter admonuiſſe,vt orationē & miſericordiā,atq; nulli operi toties tum remiſsionē peccatorū,tū vitā promiſiſſe æternā. Ecce enim per prophetā clamat domin⁹,imo & per ſeipſum, Miſericordiā volo,nō ſacrificiū. Clamat quoq; per Eſaiam,& ait, Cū effuderis eſurienti animā tuā & animā afflictā repleueris,orietur in tenebris lux tua,& tenebræ tuæ erunt ſicut meridies. frange eſurienti panem tuū,& egenos vagóſque induc in domum tuam,cum videris nudū,operi eum,& carnem tuam ne deſpexeris. Multa etiam alia reperies ibidē. Quo nomine eccleſia hunc locum propheticum per totum tempus quadrageſimę vſurpat in Primis & Completorio,quaſi dicere velit,Non placebunt Deo veſtra ieiunia,nō oratio,non pœnitentia quoq; ipſa,niſi & miſericordes ſitis. Atque hoc eſt quod Sapiēs dicit,Ne contēnas dare eleemoſynā. Nullum diem ieiunij ſinat abire quilibet chriſtianus,quo non elargiatur eleemoſynā & oblationē ſuam. Neq; diē dominicū quiſquam prætereat,quo nō pauperibus det eleemoſynā. O quā ſalubre foret pauperi quotidie dare eleemoſynā,die quidem dominico in honorē trinitatis,die Lunæ pro ſalute omnium animarū,die Martis in gloriā angelorū & ſanctorum omniū,die Mercurij ob miſericordiam & æternam ſapientiā Dei,die Iouis propter venerabile ſacramentum,feria ſexta ad honorandā paſsionem Chriſti,& vulnera eiuſdem glorificanda. ſabbato autē,ad gloriam virginis matris, Annæ & Ioſeph. Eſſe vero eleemoſynam tam frugiferam, age paucis explicemus propter vulgus hominum ſimpliciorum,quoniā ex diuitibus nō eſt quod ſperemus in hac parte ſalutem,ita clauſæ ſunt manus illorum pauperibus. Audiamus ergo immenſam eleemoſynæ virtutē & efficaciam.

Ambroſ. ſuper epiſto. ad Titum.

Oſeæ. 6. Matt. 9. Eſa. 58.

Eccl. 7.

1 Per eleemoſynam acquirimus liberationẽ ab omnibus malis & periculis huius vitæ. Hinc enim eo lubentius exordior, vt videatis hic quoque tam nihil deperire ex eleemoſyna veſtra, vt ſummum ex illa lucrum ſperare debeatis. Ecce enim inquit Dauid, Beatus vir qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Dominus conſeruet eum, & viuificet eum: & beatũ faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius. Dominus opem ferat illi ſuper lectũ doloris eius, vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. Vnde ſcutum quoque dicitur eleemoſyna aduerſus omne malum. Super ſcutũ, ait Sapiens, potentis & ſuper lanceã aduerſus inimicum tuum pugnabit eleemoſyna. (ecce quod & milites debent dare eleemoſynam) Cõclude igitur eleemoſynã in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. In morte quoque conſeruat hominẽ eleemoſyna, ita teſtante Auguſtino cum ait, Non memini me legiſſe, mala morte mortuũ, qui libenter opera charitatis exercuit. habet enim multos interceſſores, & impoſsibile eſt preces multorũ non exaudiri. Cõtra, quiſquis durus eſt, & nihil minus quã immiſericors, duriter memoria mala emoritur. Quo facit iſtud Dauidicũ, Pereat memoria eius de terra, quoniã non recordatus eſt facere miſericordiã diuitiæ, inquit Ambroſius, hominis nõ ſunt, quas ſecum ferre non poteſt: tãtum miſericordia comitatur mortuos. Poſt mortẽ quoque conſeruat hominẽ eleemoſyna ab omni malo iudicij nouiſsimi. Sic enim Tobias ait, Si multũ tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguũ tibi fuerit, etiam exiguum libẽter impartiri ſtude. præmiũ enim bonum tibi theſaurizas in die neceſsitatis, quoniã eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Eleemoſyna in extremo iudicio nos tuebitur, imo & aduocata noſtra erit, teſte Dauide qui dicit, Iucundus homo qui miſeretur & cõmodat: diſponet ſermones ſuos in iudicio, & in æternum non commouebitur. In memoria æterna erit iuſtus ab auditione mala non timebit. A qua auditione? ab illo, inquit Auguſtinus, tremendo iudicio Dei, quod qui à ſiniſtris ſiſtẽtur, audiẽt, Ite maledicti ĩ ignẽ ęternũ. Quod vt audituri nõ ſunt boni, ita hic tantũ horrẽt tremuntq; mali & immiſericordes: quoniam iudicium ſine miſericordia erit illi, qui hic non facit miſericordiã. 2 Neque vero tan-

Pſal. 40.

Augu. ad eremi. & Hiere. ad Nepotianum.

Pſal. 108.

Ambroſ.

Tob. 4.

Pſal. 111.

Auguſti.

Iaco. 2.

tum ad vitanda mala cōducit miſericordia,ſed & per illam conſequitur homo bona temporalia, & fœlicitatē quoque huius ſeculi. Id ideo repeto,vt magis pungam animos auarorum,qui quas corraſerunt diuitiolas nolunt expendere, metuentes ne forte fiant pauperiores. dicunt enim, Qui bona ſua etiam propter Deum elargitur pauperi ante meridiē, poſt meridiem mendicabit ipſe. Eſt autem hoc extremæ diffidentiæ argumentum,quam iſti erga Deum habent & verbum illius ſanctum:cum in propatulo ſit,Chriſtum toties
Luc. 6. contrarium docuiſſe. Ecce enim dicit, Date, & dabitur vo-
Matt. 19. bis. & apud Matth. Centuplum inquit,accipiet. Dico ergo contra auaros iſtos & lucripetas, Quiſquis in hac vita libenter eleemoſynam impartitur pauperibus,ei nihil deficiet.
Prou. 19. quicquid neceſſarium habet ad vitæ ſuſtentationem. Idq́ue adeò aperte teſtatur Salomon,cum ait, Fœneratur domino,
Prou. 22. qui miſeretur pauperis,& viciſsitudinem ſuam reddet ei. & deinceps, Qui pronus eſt ad miſericordiam,benedicetur:de
Eccle. 29. panibus enim ſuis dedit pauperi. Sed & Sapiens ait, Qui fa-
Prou. 28. cit miſericordiam,fœneratur proximo. Præclarum autem
Prou. 11. eſt illud verbum Salomonis, Alii diuidūt propria, & ditiores fiunt:alij recipiunt non ſua,& ſemper in egeſtate ſunt. Et in alio loco, Qui dat pauperi,non indigebit:qui deſpicit deprecātem,ſuſtinebit penuriam. Et vos itaque chariſsimi, date eleemoſynam. ecce enim ſponſorem habetis certiſsimū Chriſtum ipſum,à quo quicquid expoſueritis, fide optima recipietis,modo ne nimium contrahatis manus pauperibus, neque nimis parci ſitis pauperibus. Quin potius eſtote miſe-
Luce. 6. ricordes,ſicut & pater veſter miſericors eſt. Date pauperi-
Matth. 5. bus,rurſúsque dabit vobis Deus. Eſtote miſericordes,& mi
Eccle. 3. ſericordiam conſequemini,neque enim Deus eleemoſynæ veſtræ obliuiſcetur,teſte Sapiente, Eleemoſyna patris non
Luce. 11. erit in obliuionem,ita nec reliquæ eleemoſynæ. 3 Sed neque mediocriter prodeſt eleemoſyna ad redemptionē pec-
Tob. 4. catorem & ſatisfactionem pro iiſdem. Ita Chriſtus ait, Date eleemoſynam,& omnia munda erunt vobis. Et Tobias multis quoque modis declarans idipſum filio ſuo, inquit, Eleemoſyna redimit à morte, mundat à peccato, & facit inuenire vitam æternam. Atque iſtiuſmodi locis tota vndiq; abundat ſcriptura. ſicut enim initio diximus,cōſtat Deo nihil perinde placere ac piam orationem & eleemoſynam. ita

Daniel

Daniel ad Nabuchodonoſoré inquit, Placeat tibi conſilium meum, peccata tua eleemoſynis redime & miſericordiis pauperum. Forſitan ignoſcet Deus delictis tuis. ſic quoque Sapiens ait, Ignem ardenté extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis, & Deus proſpector eſt eius, qui reddit gratiá: & ſicut in ſereno glacies, ita ſoluentur peccata tua. Ideoq́ue & Chryſoſto. hoc fortiſſimũ eſſe in pœnitentia medicamétum affirmat, & Ambroſ. dicit. Medicina miſericordiæ tollit magna peccata. habemus plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimimus. pecuniá habes? redime peccata tua, nõ venalis eſt domino, ſed tu venalis es, & quidé venditus peccatis. redime igitur te operibus bonis & pecunia tua. quoniam crimina etiam grauiſſima eleemoſynis redimuntur. Habent auté iſta Ambroſij verba fundamentũ ex euangelio, vbi dicit dominus, Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, vt cũ defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Eleemoſyna enim, vt inquit Augu. mũdat peccata, & ipſa interpellat pro nobis ad dominum: quia quicquid dederimus, ipſum integre poſſidebimus. Date itaque eleemoſyná abundáter, pauperes vobis habete commendatiſſimos, quia vt maxime multa expoſueritis illis, nihil decedet vobis, authore & aſſertore Sapiéte, cũ ait, Honora dominũ Deũ tuũ de tua ſubſtãtia, & de primitiis frugũ tuarũ da pauperibus, & implebuntur horrea tua vbertate atq; torcularia tua vino abundabũt.

Dan. 4. *Eccle. 3.* *Chryſoſto.* *Ambroſ.* *Luce 16.* *Auguſti.* *Prou. 3.*

4 Porro cum ab homine humanũ nihil ſit alienum, tum vero maxime humanum eſt illud, vt proximis ſuis egentibus miſericordiá exhibeat, quando nihil eſt quod perinde Deo & hominibus hominé reddat acceptum vt eleemoſyna. Sic Tobias filium ſuum docuit, Ex tua ſubſtantia fac eleemoſynam, & ne auertas facié tuam ab vllo paupere. ita fiet vt nec à te auertatur facies domini. Hocq́; vel maxime liquet hinc, quod dominus iudicaturus tantũ proponet opera miſericordiæ. Nã cum interrogabũt benedicti, Domine, quãdo potauimus te, &c. reſpondebit ille, Quod minimo ex meis feciſtis, mihi feciſtis, Vnde ſatis liquet, Chriſtũ ſic acceptare qđ pauperibus fuit factum, vti ſibi eſſet exhibitũ. Quo reſpexit & Sapiens, cum ait illum conténere creatoré ſuum, quiſquis egenum ſpreuerit: honorare auté Deum, qui miſeretur pauperis. Quoniã omnes eleemoſynæ aureis literis inſcribuntur libro memoriæ à ſanctis angelis: ſicut Raphaël com-

Tob. 4. *Auguſti.* *Matt. 25.*

Tob.12. mendet eleemoſynam Tobiæ & orationem. Cogitate itaque vos dilectiſſimi in domino, quotieſcunque eleemoſynam datis pauperi, illam deferri manibus angelorum & pauperũ in cœlum. Quapropter *Auguſti.* Auguſtinus inquit, Ante fores gehennæ ſtat miſericordia, & non permittit aliquem in carcerem mitti. Ecce enim id cõpertum habes in Cornelio, qui cũ multas diſtribueret eleemoſynas, audiuit ſibi dici ab an- *Actu.10.* gelo, Orationes & eleemoſynæ tuæ aſcenderũt in memoriã in cõſpectu Dei: & nũc mitte viros in Ioppen, & accerſi Simoné: hic dicet tibi quid te oporteat facere. hinc Sapiẽs ait, *Eccle.8.* Pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propitiatio & benedictio tua, gratia dati in conſpectu omnis viuentis.

¶ Cõtra, Quicũque nõ audit mendicũ, neque audiet illum Deus, quãdo orabit in neceſſitate ſua, teſte Sapiente qui di- *Prou.21.* cit, Quiſquis obturat aures ſuas ad clamoré pauperis, & ipſe clamabit, nec exaudietur. Quòd luce clarius eſt cernere in di- *Luc.14.* uite iſto, qui, quia Lazarũ noluit audire, vt micas ſaltem de menſa cadentes ei porrigeret viciſſim exauditus non eſt petens, vt Abrahã ad ſe Lazarum mitteret, qui linguã ſuam re- *Eccle.29.* frigeraret. Cõmendatos itaq; vobis habete pauperes, & ipſi quoq; eritis Deo cõmendatiſſimi, illiq; ſimul & hominibus dilectiſſimi, vt ait Sapiens, Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit. *Ad Demetrium.* Menſulã igitur tuam, inquit Hierony. pauperes & peregrini nouerunt, & tu cum illis Chriſtum conuiuam noueris.

5 Quòd ſi hæc nondũ vos mouent, moueamini ſaltẽ immenſa illa eleemoſynæ tum vtilitate, tum remuneratione, quam ex ſumma miſericordia præparauit Deus facientibus *Matt.5.* miſericordiã. ſic enim ait Chriſtus, Beati miſericordes, quoniam miſericordiã conſequentur. Quoniam cum eleemoſynam dare opus ſit tam pium & beneplacitũ Deo, ille quoq; abundanter remunerabit iſtud. Et audi largiſſimam Chriſti promiſſioné, Quicũque potũ dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ in nomine diſcipuli, Amen dico vobis, *Matt.10.* nõ perdet mercedé ſuam. Quòd ſi hoc ita eſt, quanto magis remunerabit eleemoſynã largiorem? qua quidé remuneratiõe tota vndiq; ſcriptura pleniſſima eſt. Ecce enim eleemoſyna facit inuenire vitam ęternã. & Chriſtus ait, Cõgregate *Tob.12.* vobis theſauros in cœlo, vbi nec ærugo aſſumit, nec tinea *Matt.6.* demolitur, & fures nõ effodiũt neq; furãtur. Atqui theſau-

rum

rum hunc tibi per eleemoſynas cōgregare poteris. Hinc ille dixit, Manus pauperis ærarium eſt Chriſti, totumq́ue illud quod mēdicus accipit, accipit Chriſtus. Exiguū igitur da pauperi, vt accipias multū. Da illi terrā (quid enim aliud eſt pecunia, q̄ terra vel alba vel flaua?) & dabit tibi cœlū. ſic enim quicquid pauperi dederis, tibiipſi dederis. quodcūque autē mendico ſubtraxeris, & tibi & illi perierit. Vis ſcire, quæ ſit efficacia eleemoſynæ, quantaq́ue ſit miſericordiæ virtus? Ecce illud Sapiētis animaduerte, Omnis miſericordia faciet locum vnicuiq; ſecundū merita operum ſuorū. En hic tibi, quomodo ordines & locos diſtribuit miſericordia, vt iā minus ſit mirū, cur Chriſtꝰ in iudicio nouiſſimo in remuneratione bonorū ſit dicturus, Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod paratū eſt vobis ab initio mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi quod māducarem. Aut non vides quomodo hic Chriſtus remunerationis rationē reddit miſericordiam? quę tantū habet efficaciæ, vt authorem ſuum ſine præmio eſſe non patiatur. Cæterū qui linguam angelorum Seraphim lapide attigit, præclare ille ſane fructum deſcripſit miſericordiæ, Frange, inquiens, eſurienti panem tuum. cum videris nudum, operi eum, & ſanitas tua citius orietur (ecce bona corporis) & ante faciem tuā anteibit iuſtitia. (ecce ſpiritualia bona animæ) iuſtitiā enim & reliquas virtutes impartitur Deus miſericordiā facientibus. ſequitur, Et gloria domini cōgregabit te. Quo verbo declarare voluit propheta fœlicitatē æternam cōtingere iis, qui opera miſericordiæ exercent diligēter: cum interim immites homines & immiſericordes diabolus deiiciat in barathrum damnationis. Deinceps formā oſtendit propheta, qua Deus cōgregaturus ſit illos in vitā æternam, & ait, Tūc inuocabis, & dominꝰ exaudiet te: clamabis, & dicet, Ecce adſum. ego enim ſum miſericors dominꝰ Deus tuus. Multa alia præclara & egregie cōſolatoria verba habet ibidem propheta, quæ nunc miſſa facio, vt tandē finiam. Quando autem ex iis omnibus conſtat, tam ſalutarē & plane diuinā eſſe eleemoſynam, vt per eam cōſeruemur in morte & poſt illam, vt per eam multa bona temporalia Deus largiatur hominibus, vt inde remiſſionem cōſequamur peccatorū, vt ex illa Deo pariter & hominibus efficiamur accepti, vt inſuper præter bona temporalia fortunæ, corporis & animæ, æternæ cōſequamur gaudia vitæ.

Eccle. 16.

Matt. 25.

Auguſti.

Eſa. 8.

Eſa. 58.

Admonitos vos per Chriſtum omnes volo, ne cui rei parcatis, quin largiter detis eleemoſynam omnibus qui indigent illa, cogitate immenſos quos iam audiſtis fructus, dum non potes in terra tantulis bonis quicquã lucrari vel melius, vel excellentius. Expẽdite, ſi neglexeritis facere eleemoſynam,
Eccle. 3. quàm durum ſubituri ſitis ſupplicium. Vere enim male habebit cor durum in die nouiſſimo. Cõſyderate deniq; illud
Auguſti. quod bene ponderauit Auguſt. cum ait, Dicit tibi Chriſtus, da mihi ex eo ꝙ dedi tibi. de meo quæro, da & redde. habuiſti me largitorẽ, fac me debitorẽ. tẽporalia mihi exhibe, & ego tibi dabo ęterna. Bona tua mihi da & pauperibꝰ meis atq; hinc ego dabo tibi meipſum. Ecce quomodo Chriſtꝰ ſe & regnum ſuũ cœleſte venum ꝓponit, daturus tantum pro eleemoſyna. Et vos itaque alacres eſtote, date hilariter pauperibus. atque vltro dabit vobis Deus vitam æternã, Amen.

HOMILIA SECVNDA.

STATIM pòſt apoſtolorũ electionem multa illis ſalutaria præcepta dedit dominus, & vitæ euangelicæ dogmata ſaluberrima, quæ omnia cõcluſit hoc epiphonemate, Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Vnde nos quoque monemur bona noſtra miſericorditer impartiri pauperibus, ſicut nobis Deus largiſſime cõmunicauit bona temporalia & ſpiritualia: quoniã qui habet bona totius huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatẽ patientem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo manet charitas Dei in eo? Quicũque autem
1. *Ioan.* 3. pauperibus miſericors eſt, pie quoq; & miſericorditer ſuſci
Eſa. 54. pietur à Deo, vt ait ipſe per ꝓphetã, In magna miſeratione ſuſcipiam te. Atqui quantum fructus & vtilitatis habeat miſericordia, & ex huius operibus cum primis eleemoſyna, integra iam homilia explicauimus: nunc reliqua deſpiciamus. Dominus ad miſericordiã nos cohortatur, eo ꝙ miſericors ſit etiã pater noſter. non iſte terrenus, ſed ille ad quẽ clama-
Matt. 6. mus quotidie, Pater noſter qui eſt in cœlis. Quòd ſane argumentũ eſt efficaciſſimum, dum modo bene expẽdatur: quoniam inde vel maxime mouemur eleẽmoſynã facere, & miſericordiam exhibere proximis noſtris. Quando enim Dei erga nos miſericordia ineffabilis eſt, debemus eadem & nos
Auguſt. vti erga pauperes vt inquit Auguſti. Beati illi qui ſubueniũt miſeris, quoniã eis rependitur, vt per miſericordẽ dominum

de

de miſeria liberentur. Siquidem æquiſſimum hoc eſt, vt qui à potentiori adiuuari deſyderat, ille etiam opituletur inferiori. Quàm ſit autem Deus miſericors, nónne vbique ſcriptura teſtatur, à capite ad calcem vſque? Ecce enim ad Moyſen dicit dominus, Ego ſum dominus Deus tuus, qui facio miſericordiã in mille iis, qui diligunt & cuſtodiũt præcepta mea. Quo facit & iſtud in oratione Manaſſes, Immenſa vero & inueſtigabilis eſt miſericordia pmiſſionis tuæ, quoniã tu es dominus Deus altiſſimus ſuper omnẽ terram, longanimis & multum miſericors, & pœnitens ſuper malitia hominum. Et vere idipſum cognouit Iudith quoque, cũ diceret, Dominus patiens eſt, indulgentiã eius fuſis lachrymis poſtulemus. Verum quis melius vel agnorit, vel expertus ſit eandem niſi Dauid, qui ſubinde clamauit ad dominũ, Reminiſcere miſerationũ tuarum domine, & miſericordiarum tuarum quę à ſeculo ſunt. Secundũ miſericordiã tuam memento mei tu, propter bonitatẽ tuam domine, quia tu dulcis & rectus es? Atqui hic patres ſancti dum magnitudinem & amplitudinem cõſyderant miſericordiæ diuinæ, pulchre ponderant in eadẽ altitudinem, profunditatem, & latitudinem. Vſqueadeo enim pfunda eſt miſericordia Dei, vt pertingat vſque in limbũ & purgatorium, ibiq; liberet patres clamantes cum gaudio, & dicentes cũ Dauide, Miſericordia tua magna eſt ſuper me, quoniã eruiſti animã meã ex inferno inferiori. Sublimis quoq; eſt illa. ſiquidẽ erigitur vſque in cœlum, dicente Dauide, Magnificata eſt miſericordia tua vſq; cœlũ. Dices, quãdo nec paupertas neq; miſeria in cœlo aliqua eſt, quis illic vſus eſſe poterit miſericordiæ Dei? Reſpondeo ego, in cœlo quoq; miſericordiã ſuam declarare Deũ, dum gloriã largitur iis, qui propriũ meritum nõ habuerunt. illi enim per gratiam ſeruãtur & miſericordia atque merito Chriſti, vt paruuli, qui à baptiſmo moriuntur, ſola gratia & merito Chriſti Ieſu ex baptiſmo ſaluãtur. Quid quod miſericordiã Dei euidenter ſentiũt beati in cœlis, etiam ratione ſua vſi, dum vltra meritũ omnes remunerãtur? Aut nónne hęc ſumma in Deo miſericordia eſt, q̃ recte agnouit Dauid, quãdo dixit, Domine, in cœlo miſericordia tua? Quæ autem ſit latitudo illius, nõne qui latiſſime patet, mũdus iſte cognoſcit? Quoniã miſericordia domini plena eſt terra, miſericordia eius à ſeculo vſq; in ſeculũ ſuper timentes eum. Dies nos

Exo. 20.
2. *Par.* 36
Iudith. 8.
Pſal. 24.
Pſal. 85.
Pſal. 56.
Pſal. 25.
Pſal. 118

ante deficeret, quã omnes aut potiores ſaltem ſcripturæ locos ſuper hac re conferremus. Quos tamen vniuerſos velut vno faſce cõplexa eccleſia, orat, Deus cuius miſericordiæ nõ eſt numerus, ſuſcipe ꝓpitius preces humilitatis noſtræ. Refert autẽ plurimum ſubinde meditari immenſitatem miſericordiæ Dei, vt ſic quilibet plus feruoris cõcipiat ad orandũ

Pſal. 32. eum cum maiori fiducia, cum Dauide, Fiat miſericordia tua

& 39. 50. domine ſuper nos, quemadmodũ ſperauimus in te. Ne lõge facias domine miſerationes tuas à nobis. Miſerere mei Deus,

Thren. 3. miſerere mei, quoniã in te cõfidit anima mea. Quãdo igitur tanta eſt erga nos miſericordia Dei, vt ſi tanta non eſſet abſorpti eſſemus nos, neq; ad momentũ ſubſiſteremus, niſi ſuſtentaret nos miſericordia ſua, quia ſic nõ iuſtificabitur in cõ

Pſal. 142. ſpectu ſuo omnis viuẽs. ſi in iudiciũ ille nobiſcũ intraret. Sola ergo immẽſa illius miſericordia cõſeruamur, quoniã di-

Titum 1. ues in miſericordia dominus. Hinc nimirũ diſcamus miſericordiã exhibere pauperib⁹, ſicut miſericors eſt cõditor, adiutor & redẽptor noſter. Atq; hoc illud eſt quod ait dominus,

Ephe. 2. Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. At nos ſatis hactenus digreſſi, rurſus reuertamur ad textum.

2 Sequitur ergo. Nolite iudicare, & nõ iudicabimini: nolite cõdemnare, & non condẽnabimini. Regula hæc pulchra

Hierony. quidem, ſed grauis & ſeria eſt, & vt nũc ſunt in mũdo homines, explicatu perquã neceſſaria, quo facilius quiſque poſſit ſibi à temerario iudicio proſpicere: & vt diſcant inde mali nõ adeo ſolicite quærere malis ſuis prætextũ & fucum. Non tamẽ hic iudicare ꝓhibet dominus. alias quomodo deinceps

1. *Cor.* 5. Paulus in Corinthio fornicantem iudicauit, & Petrus Ana-

Actu. 5. niam & Saphirã mendacij coarguit. Non ergo prohibet hic iudicare, ſed formam & modum iudicãdi docet, quod ex ſequentibus ſatis conſtat, quando dicit, Quacunque menſura menſi fueritis, eadẽ remetietur & vobis. & alibi apud Mat-

Matt. 7. thæum, Quocunque iudicio iudicaueritis, eodẽ & iudicabimini. Vt itaq; poſſitis in hac etiam parte ſaluare cõſcientiam veſtram, membratim rem totam, & in partes cõcidã & dico.

1 Nõ vtiq; prohibet hic dominus iudiciũ illud, quo quis ſe ipſum, factaq; ſua diiudicat. ſic enim vſqueadeo non prohibemur iudicare, vt etiam iubeamur. quoniã ita inquit Pau-

1. *Cor.* 11. lus, Si nos iudicaremus, non iudicaremur. Et in huiuſmodi iudicio ſi quis nolit nimiũ ſibi indulgere, poteſt homo recto

vti

vti proceſſu & modo:ſiquidẽ ſecum habet teſtem,qui reiici non poſsit,ſuper facto & facti rationibus,teſtẽ inquam con ſcientiã. Ex verbis itaq; precedentibus & ſequẽtibus ſatis cõ ſtat, Chriſtũ hic eſſe loquutũ de iudicio ꝓximi,de illo quidem iudicio ſuiipſius difficile eſt dicere. O enim fœlicẽ & beatũ hominẽ,qui poſsit dicere cũ Paulo, Ego meipſum nõ iudico.nihil enim mihi cõſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. & ibidẽ, Mihi pro minimo eſt vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Atq; hic principio profiteor me nihil dictũ de publicis iudiciis & forenſibus, vbi quis ratione ſui officij ſui tenetur nõnunquã ſontes cõdẽnare:ſed de illo tantũ qđ quis apud ſeipſum concipit & pronũciat de ꝓximo ſuo. *1. Cor. 4.*

2 Poſſumus autẽ loqui de facto manifeſto proximi,quod negari nequeat, & de huiuſmodi quoq; iudicio hic dominus non loquitur.quum enim facta eiuſmodi ſunt, vt bono animo fieri nequeant,tunc ſane nos oportet bonum,& malum malum dicere,quoniam ſic Chriſtus ait,Ex fructibus eorum cognoſcetis eos. ſiquidem arbor mala non poteſt fructus ferre bonos. fructus malę arboris ſunt,publica fornicatio,adulterium,furtum,blaſphemia,homicidium,ebrietas,&c. Vbi ſi quis malum non iudicauerit eſſe malum, peccabit vtique: iuxta illud Sapientis, Qui iuſtificat impium & qui condemnat iuſtum,abominabilis eſt vterq; apud Deum. Huiuſmodi enim opera dies domini declarat per ſcripturas ſacras decernens,quid ſit iniuſtum. Et nos itaq; iudicium noſtrũ con formantes ſcripturæ,recte facimus,offenſuri Deũ, ſi cõtrarium fecerimus. In hoc tamen caſu obſerua hęc duo. Primũ, male facit quiſquis nimium curioſe & temere ſcrutatur peccatum proximi:peius adhuc facit,qui huiuſmodi perſcrutatione peccatum per ſe occultũ manifeſtat. Quo facit illud Bernardi. Noli eſſe alienæ vitæ temerarius iudex aut curioſus explorator,niſi idipſum qui in magiſtratu poſitus eſt ex officio faceret,vt malum puniret. Alterum eſt,quod peccatum proximi hominis etiã manifeſtũ iudicare non debemus cum aliqua amaritudine:adeo etiam elati,vt quę intergo noſtro eſt mantica, eã nec conſyderemus neq; videamus, ſicut hic ſequitur, Quid vides feſtucã in oculo fratris tui,trabem autem in oculo tuo non conſyderas? Idem & Paulus iam olim docuit, inquiens, Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite

Matt. 7. *Prou. 17.* *Bernar.* *Mat. 7.* *Luc. 6.* *Gala. 6.*

in ſpiritu lenitatis, conſyderans teipſum, ne & tu tenteris. Atq; ſic aduerſus ſeueros alienæ vitæ Momos & iudices inuehitur Chryſo. dicẽs, In alienis delictis ſeueri & amariſsimi iudices reſidemus, noſtras autẽ trabes oculis infixas propriis non videmus, dũ nemo noſtrũ conſyderat ſe vel in grauiorib⁹ eſſe peccatis, vel in maiora potuiſſe prolabi, niſi adiutus fuiſſet gratia Dei. Hanc itaq; perpetuã velut amuſsim adhibe ad omne iudiciũ proximi tui: quotieſcũq; iudicaturus es alterũ, incipe à te ipſo. Regulã hanc colligimus ex dictis factiſq; Chriſti domini, qui in cauſa adulterij accuſantibus mulierculã Iudęis dixit, Qui ex vobis ſine peccato eſt, mittat primum lapidẽ in illam. Ait ibi Greg. Ad aliena peccata punienda ibant, & ſua reliquerant, reuocẽtur itaq; intus ad conſcientiã vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Quiſq; igitur ſibi proſpiciat, ne amarius duriuſq; corripiat proximum ſuum, ne illi dicat Paulus quod Romanis, in quo alium iudicas, teipſum condemnas. eadem enim agis quæ iudicas. Atque hæc dicta ſint vobis ad eruditionẽ & inſtructionẽ vitæ veſtræ, ne etiã in manifeſtis operibus malis, nimiũ acerbe adoriamini proximos veſtros: ſed dũ alios iudicatis, veſtri quoq; vos nõ capiat obliuio peccati.

Chryſo. *Ioan.* 8. *Grego.* *Rom.* 2.

3 Sunt adhuc opera quædam media, ſic dicta ꝙ tam bono quàm malo animo fieri poſsint: atq; in iis iudicare neminem debemus, ſed omnia in optimam partem referre. ſic enim & Paulus ait, Qui non manducat, manducantem non iudicet. Diuerſum qui ſquis facit, delinquit, Deiq; ſibi vſurpat iudicium: quoniã quum opus illud ex affectu facientis pendeat, quicunque cor hominis iudicare præſumit, diuinũ ſibi arrogat iudicium, dicente propheta, Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego dominus ſcrutãs cor & probans renes, qui do vnicuique iuxta viam ſuam. Homo videt ea quæ apparent ab extra, Deus autem intuetur cor. Atque ideo Auguſtinus ſacerdotem noluit iudicare, dicẽs, Ne diuinæ poteſtati ſub cuius examine cauſa adhuc pendet, facere viderer iniuriam, ſi illius iudicium meo vellem iudicio præuenire. Quid multa? in rebus ambiguis nemo iudicare debet proximum ſuum, niſi forte circunſtantiæ rem illuſtrarent & patefacerent, cuius rei exempla nonnulla præbet Auguſtinus in hunc modum, Vides aliquem ſæpius ieiunare? ne nimium hinc laudes eum, ne forte extollatur. Vides

Rom. 14. *Hiere.* 17. 1. *Reg.* 6. *Ad Hip.* *Auguſti.*

alium die prohibito manducare, & morbum in hoc cauſari? caue diiudices eum. forte enim vitio gulæ id facit, aut animo bono. Vides inſuper quendam durum ſubditis ſuis, & ad gratiã tardum? noli iudicare illum, quia tã vitio poteſt tyrannidis hoc facere, q̃ zelo iuſtitiæ. In iis & conſimilibus caſibus quanto ſatius eſt nos inclinare ad dextrã hanc & mitiorem partem, q̃ iſtam ſiniſtram, quoniã melius eſt nos malos reputare bonos, quàm bonos malos: quemadmodum ſatius eſt liberari nocentem, quàm puniri inſontem. Atque in hoc caſu dicit hic dominus, Nolite iudicare. Nam in manifeſtis licitum eſt iudicare, ſed cũ dilectione & ſolo odio peccati, hominis vero amore: odio morbi, ægrotantis amore. *L. abſentem. ff. de pœniten.*

4 Hinc ſequitur, nos iudicare pro dãnato neminem nec poſſe, neq; debere ante obitum ſupremaq́; funera. quis ſcit enim an non qui hodie peruerſus eſt, cras conuerſus efficiatur? Atque ideo Gregorius ad Imperatorem Mauritium, Neſcimus, inquit, qualis quiſque erit in horrẽdo & tremendo illo iudicio Dei. Nolite ergo, ait Apoſtolus, iudicare ante tempus, quoadusque veniat dominus, qui & illuſtrabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cõſilia cordium. & alibi, Nõ amplius inuicem iudicemus. loquitur enim ibi de hoc iudicio. Quoniam quis ſcit, quomodo & quando Deus det gratiam? Ecce enim Paulus quum peſsime cœpiſſet, finẽ tamen optimum fecit. Iudas, Saul & Nicolaus diaconus bene cœperunt, finierunt peſsime. Neminem itaque finaliter iudicemus, cogitantes etiam latroni in cruce miſericordiam contigiſſe. Quamobrem neminem, vt iam dixi, iudicemus, quomodo quiſque in multo fine inuenietur: quin potius rogemus Deum, vt illi gratiam ſuam non neget, ſanctaq́ue ſacramenta efficaciter concedat inſtante iam mortis articulo: quatenus vere contritus, cõfeſſus, abſolutus, & viatico corporis Chriſti præmunitus, cõmigret ex hoc exilio in vitam æternam. Id adeo omnibus nobis concedat Deus, Amen. *Greg. libr. 4. epi. 75.* *1. Cor. 4.* *Rom. 14.* *Luc. 22.*

5 Si quando etiam opus proximi manifeſtum non ſit, circunſtantiæ tamen & coniecturæ præualidæ multæ ſint quæ vrgeant, ita vt quis inficiari nequeat: tunc ſane itidẽ iudicare licet. Vt ſi duæ perſonæ ſuſpectæ cohabitent ſimul, etiamſi opus malũ vel non faciant, vel aliis nõ appareat, fortis tamẽ præſumptio vrget. Sic Salomon, quum infantulum iuſsiſſet in duas partes diſſecari, conſentiente muliere vna, altera ma- *3. Reg. 3.*

tre vera reluctante, ex graui coniectura iudicauit Salomon illam filij matrē non eſſe, quę infantulū paſſa fuerat diuidi. factū & opus occultū, ſed præſumptio multū erat violēta.

6 Etiamſi præſumptio ſit grauis, ſed coniecturę leues extrinſecus, quáuis homo ſine peccato in ſuſpicionē malā delabi poſſet, ſicq; illud etiā fieret ſine peccato: iudicare tamē non debet, quoniā duo hæc ſunt & diuerſa, iudicare, & ſu-

Ec.13.19. ſpicari. Atq; hoc etiam Sapiens docuit, dicēs, Cor hominis immutat faciem illius, ſiue in bono, ſiue in malo. & iterum, Ex viſu cognoſcitur vir. Amictus corporis & riſus dētium, & ingreſſus hominis enunciant de illo. Hæc itaque ſuſpicionis ſigna ſunt & argumenta, ſed ad iudicandum non ſuf-

1.Cor.10. ficiunt, dicente Paulo, Tentatio vos nō capiat niſi humana. Humanam ille vocat tētationē, iſtam volucrem & ſubitam ſuſpicionem: quam, quia homines ſumus, vitare non poſſumus: vt ſi quis mulierem videat viſu vagabundam, ſuſpicatur vtiq; illam non ſatis eſſe pudicā: atq; hęc tentatio eſt humana. & ſuſpicionē illā Sapiens quoq; non reticuit, dicens,

Ecc.26. Fornicatio mulieris in extollentia oculorū, & in palpebris illius agnoſcetur. Et tamen ex huiuſmodi argumēto iudicare nemo debet, ne iudicetur & ipſe. ſiquidē ex illo nōdū perfe-

1.Cor.2. cte poteſt animū ipſius cognoſcere, vt inquit Paulus, Quis enim hominum ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis

Act.1. qui in ipſo eſt? Quando itaq; negatū nobis eſt animū proximi intueri, arcana quoque illius ne iudicemus, ſicut apoſtoli orabāt in electione Matthię, Tu domine qui vniuerſorū noſti corda. Eſtq; hæc cōmunis doctorū concluſio, Quotieſcunque non ſufficientes quis habet coniecturas & præſumptiones, atq; interim malum ſuſpicatur de proximo ſuo, peccat venialiter: ſin autem inſuper etiam iudicet, mortaliter.

7 Poſſunt autē ſuſpiciones ex obiecto oriri in ſe, vt in ſuperiori exēplo de muliere. Aliæ originem trahunt ex lōga

Ariſtot. experiētia. ſic Ariſtoteles, Senes, inquit, ſunt ſuſpicioſi, neq; facile credunt, quoniā ſæpe ſunt decepti. Quiq; hoc modo facile ſuſpicantur, ſic habentur, vt ſupra articulo ſexto indicauimus. Sūt alij ſuſpicioſi ex affectu malo, puta inuidiæ aut

Auguſti. ſuperbiæ. Sic ait Aug. Hi maxime temere iudicant, qui magis amant vituperare & damnare, quàm corrigere & emendare. Atque qui ſic ſcrutantur omnia, gaudētes ex ſuſpicione aliorum, & peccant, & abſtinere ab illo debent, quoniam

cõſuetudo iſta vitioſa eſt & infecta iá inde ab Eua parente. Prętereá leuiter ſuſpicantur nõnulli, eo quòd ipſi defectũ habeát: ficq; ex ſuapte malitia iudicát alios oés, vt ait Sapiés, Stultus ambulás in via ſua, quũ ſit ipſe fatuus, oés ſui ſimiles iudicat. Sic fœnerator omnes alios emẽdo & vendendo imponere hominibus putat, quoniam ipſe id facit. Amator ex ſuo ingenio omnes diiudicat. Atq; iſti ſunt, qui omnia peſsime interpretantur, vitio vertunt omnibus omnia, conſuetudine impia & diabolica. bonus enim chriſtianus & cádidus, non facile debet ſuſpicioné ſibi concipere de proximo ſuo, ſed neque credere eiuſmodi ſuſpiciones mouentibus. ita enim Aug. Homo, inquit, malus ſuſpicatur in alio, quod ſentit in ſeipſo. Diabolo hoc peculiariter proprium eſt, vt omnia in peſsimam rapiat partem. Quo facit illud Chryſ. cũ ait, Sunt aliqui qui de omnibus male iudicant. dicunt enim, ſi quis ſtudet & vacat humilitati, hypocrita eſt: ſi recreatiõi, guloſus eſt: ſi patientiæ, timidus eſt: ſi iuſtitiæ, impatiés eſt: ſi ſimplicitati, fatuus eſt: ſi prudentiæ malitioſus eſt: ſi maturitati, melancholicus eſt: ſi iucunditati, diſſolutus eſt: ſi religioni, ſingularis eſt: ſi ſocietati, ſecularis eſt: ſi ſilentio & paci, diſsimulator eſt. & ſic in omnibus aliis. Vobis auté expendendum relinquo, cũ grande adeo ſit peccatum, ita temere iudicare proximum, quot milia animarum ſibi per hoc arripiat diabolus, in æternã damnationem detrudens. vere enim in huiuſmodi iudiciis quo maius periculũ eſt, eo minus nos illud in nobis agnoſcimus. Vos itaq; dilectiſsimi in domino, cauete vobis ſolicite: & ſi hactenus male iudicaſtis proximũ, deinceps abſtinete. & iſtud quod hactenus feciſtis, deponite per pœnitentiam, contritioné, confeſsionem & ſatisfactionem. Sed neque temere ſuſpicemini quicquam de proximo veſtro, ſubinde in auribus veſtris tinnitum audientes illorum verborum Chriſti, Nolite iudicare, & non iudicabimini in condemnationem. probate vos accurate ante horam illam, quotquot cupitis ęternam fugere damnationem, à qua nos cuſtodiat qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

Eccle. 10. *Augu. ſuper Pſal. 118.* *Chryſo.*

HOMILIA III.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus inter reliqua ſalutaris ſuæ doctrinæ præcepta, etiã hoc euãgeliũ propoſuit diſcipulis ſuis. Eſtq́ue illa nõ exigua legis euangelicæ portio, quam euangelium,

hoc continet. primum enim hic docemur facere eleemoſynam, quod non fallax eſt chriſtiani hominis argumentum. Deinde prohibemur temere iudicare, ne & ipſi iudicemur: quod & dilectio mutua chriſtianorũ exigit, ne quis de proximo ſuo malum vel cogitet, vel ſuſpicetur, niſi certa facti argumenta adſint. tunc enim licitum eſt iudicare, ſicut apud

Ioan. 8. Ioannem Chriſtus ait. Porro iam dominus idipſum planius declarat, dicens, Nolite condemnare, & non condemnabimini. ſiquidem & non iudicare, & non condemnare, opera

Matt. 6. ſunt miſericordiæ. Deinde dicit ille, Dimittite, & dimitte-

Matt. 18. tur vobis. quæ etiam ſpiritualis eſt eleemoſyna erga proximos noſtros, vt ſic nobis etiam Deus remittat debita noſtra, quomodo nos deus docuit orare. Quãobrẽ in euangelio dominus ſeruum ſuum corripit, qui exiguum debitum noluit remittere conſeruo. Vide dominicam 23. poſt Pentecoſten.

4 Sequitur, date, & dabitur vobis. Non ſatis eſt nõ iudicare, dimittere quoq; & non condẽnare ſatis nõ eſt, inſuper etiã dare ꝓximis noſtris nos aliquid boni oportet. hoc enim argumentũ euidens eſt, te proximo tuo dimiſiſſe, quod aduerſus te deliquerat, ſi quid ei dederis. Atque hoc eſt quod

1. Ioan. 3. Ioannes ait, Diligere debemus nõ verbo & lingua, ſed opere & veritate. In vniuerſum etiam hoc dicit dominus de dãdo, vt alacres nos faciat ad eleemoſynã, quæ & ipſa ſine dãno ſit: quoniam ſi multũ dederimus, perinde multũ nobis dabitur: & cum ille de remuneratione certos nos facit, etiã diligentiores & cordatiores nos effecit ad eleemoſynã dãdam. ¶ Addit itaque dominus, Dabitur in ſinum veſtrũ, ſic enim quod in ſinu habemus, certo poſſidemus. Ecce ergo quanta ſecuritate poſſidebimus, quanta dilectione & charitate conſeruabimus remunerationem, quam nobis dominus daturus eſt pro eleemoſyna noſtra in vita æterna. ¶ Illam autem in quatuor rebus hic dominus declarat, quum dicit, Mẽſuram bonam & confertam & coagitatã & ſupereffluentẽ dabunt in ſinum veſtrum. O quàm verum eſt iſtud Pauli, Qui parce ſeminat, parce & metet: & qui in benedictione ſeminat, in benedictione etiã metet. Quòd ſi bene feceritis, & pauperibus menſuram dederitis bonam, Deus viciſſim vobis non

Theoph. ſimilem tantum reddet, ſed & vberiorẽ. Atq; in hoc fundatum eſt illud cõmune dictum doctorũ, quod Deus ſemper præmiat vltra condignum. Sunt qui hæc menſurarũ genera

referunt ad ſuperiora illa miſericordiæ opera, ſicq; Chryſoſtomus dicit, Supereffluens menſura datur ei, qui non iudicat: conferta ei quidem qui iudicat, ſed non cōdēnat: bona ei qui condēnat, & tamen dimittit. Equidem crediderim hic Chriſtū voluiſſe declarare: plenitudinē remunerationis in æterna patria: quæ tanta erit, vt eam nec oculus viderit, neque audierit auris, nec in cor hominis aſcenderit: quoniā non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futurā gloriā cœleſtis Hieroſolymæ. At quæres quinam illi ſint, qui dabunt menſuram hanc nobis? Sane pauperes ij ſunt, quibus eleemoſynam impendimus, illi menſuram nobis bonam retribuunt: non quod cœli liberam habeāt facultatē: ſed quia autores nobis ſunt vitæ æternæ, quam ideo nobis dat Deus: qui quia propter illos nobis eam largitur, dicitur, quaſi illā nobis dēt ipſi. ita enim alibi dicit dominus, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Ecce cum Deus illos recipiat, ipſe tamen ait pauperes eos ſuſcipere. *Chryſoſto.* *1. Cor. 2.* *Roma. 8.* *Luc. 16.*

2 Porro dominus ſer monē iam ſuum huiuſmodi parabola confirmat, Nunquid poteſt cæcus cæcū ducere? nōne ambo in foueam cadunt? Similitudo hæc ſic inducitur, Quando iam dominus iudicium temerarium prohibet, rationem porro declarat illius. Quia qui alium cōdemnat, & ipſe interim in eadem incidit peccata, cæcus vterque eſt, vterq; peccator, & neuter oculum habet gratiæ Dei: quoniam qui alterum iudicare præſumit, ductoris ſibi adrogat officium: & tamen cæcus ille quoque eſt, quia peccator. Plerunque induci hoc ſolet aduerſus prælatos, curatores animarum & prædicatores, ſicut hic facit Gregorius, quando enim phariſæi hypocritæ erant, & phariſæis nemo ſatisfacere poteſt in bonitate dum iudicant omnes, cōtra eos dixit dominus, Nolite iudicare, & non iudicabimini. Atque ideo cæci erant illi, cum interim iſti quoque quod iudicabāt, nihilo eſſent oculatiores: ſicq; nec ij, neque illi promouebantur. Id alibi etiā Chriſtus monuit diſcipulos ſuos, dicens, Sinite eos, quia cęci ſunt & duces cæcorum. Cum autem cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadunt. Atque huic communi intellectui conſonat iſtud, quod ſtatim in ſequentibus dixit dominus, Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. Nunquid ait ille, poteſt cæcus cæcum ducere? quaſi diceret, nihil minus. Quāuis *Theoph.* *Grego.* *Matt. 15.*

autem hoc ad omnes in vniuerſum homines dictum eſt, peculiariter tamen aduerſus prædicatores & prælatos refertur, quos non oportet eſſe cæcos, vtroque oculo plus quam lynceos. Oculus illorum alter ipſius intellectus, illuminatus ſit multa ſcientia: alter voluntatis, quam plurimis virtutibus, & harum omnium præcipue charitate. ſicque ille demum verus erit ductor, qui, ſubditis ſuis veram poſſit ſemitam monſtrare, dum ipſe quoque temere non iudicat, ſed proximo ſuo facile dimittit, eleemoſynas largiter diſtribuit. Alias ſi prælati talibus virtutibus adornati non eſſent, videntes eorũ vitam ſubditi, facilime eis cõſentirent, ſeq; vitæ illorũ conformarẽt & moribus. Quoniã nihil facilius, nihilq; leuius eſt quã quod ſubditi ſuperiorũ ſuorũ vitã ſequantur

Seneca. in malo. ſic enim Seneca ait, Error ſapientis facile trahitur in exemplũ. Prohdolor autẽ, quã plurimi iã ſunt in eccleſia cæcorũ duces, quoniam hoc nobis euenit quod de Iudæis E-

Eſa. 56. ſaias dixit, Speculatores eius cæci oẽs, neſcierunt vniuerſi, canes muti, non valentes latrare. prædicator enim & animarũ curator quicunque ignarus atque inſcius eſt, cæcus eſt, vt inquit Eſaias, Ideo popul⁹ meus captiu⁹ ductus eſt eo, quod

Oſeæ 4. nõ habet ſcientiam. Atque præcipue qui ſcientiã non habet ineptus eſt ſacerdotij dignitatem. teſte Oſea, Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi. O

Collatio præbendarum. quã miſere nũc parochi cõſtituũtur, quorũ nec cæcitas conſyderatur neque viſus. Quod ſi à principe ſit parochia aliqua conferenda, nihil ille aſpicit, nihil conſyderat, videnti ne conferat an cæco. ¶ Tantum hoc attenditur, Ecce hic ſecretarij filius, ille ſcribę filius, iſte venatoris filius. Iſti ſunt illi præliari, qui ſunt, horum commodo conſulendum eſt magis quàm eccleſiæ profectui. Si & in ciuitate præbenda vacet, prouidendũ eſt filiis ciuiũ etiã cæcis. ſitque hic plane

2. Reg. 5. quod feciſſe legũtur Iebuſæi, ad quos cũ veniſſet Dauid, dixerũt ei, Nõ ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos, quos illi in muro collocauerunt in ignominiam Dauidis. Sic multi ſunt, qui cum ſacerdotia habeant, ſuper muros eccleſiæ cõſtituunt cæcos & claudos in ignominiã Dauidis, hoc eſt, Chriſti. Verum hic in ciuitatem nõ venit, niſi prius

Grego. amotis cæcorũ doctorib⁹. aliàs enim ſubditi nullo modo adduci poſſunt ad vitam ęternã, quoniam ſic & Gregorius ait, Cũ paſtor per abrupta graditur, ad præcipitiũ grex ſequatur op

tur oportet. Hieronymus aũt, Saluator, inquit, pręcipit doctores peſsimos dimittẽdos arbitrio ſuo, ſciens eos difficulter ad veritatẽ poſſe trahi, & cæcos eſſe, & cæcũ populũ in errorẽ trahere. Deũ immortalem, quot iam cæcorum duces ſunt in mundo, Lutherani, Sacramentarij, Catabaptiſtę: qui nõ ipſi tantũ cæci ſunt, ſed & alios ſecũ cæcos efficiũt. Vtrique igitur in foueam cadent damnationis æternæ. Aut nõne qui noſtra memoria ante paucos annos habiti ſunt ſapientes, ſubito facti ſunt cæci, adeo vt merito miremur omnes id ita fieri poſſe? Verum nos interim eis dicere poſſumus illud, quod Paulus Iudæo dixit, Confidis teipſum eſſe ducem cæcorũ, lumen eorum, qui in tenebris ſunt, eruditorẽ inſipientium, magiſtrũ infantiũ, habentem formã ſcientię & veritatis in lege, qui ergo aliũ doces, teipſum nõ doces. Sed quã plane verus propheta extitit Chriſtus? quàm verum eſt illud Chriſti verbum. quod dixit ad Nicodemũ? Lux venit in mundũ, & homines magis dilexerũt tenebras quã lucẽ. Aut nõne veram chriſtianæ fidei lucẽ accepimus, vidimus, agnouimus? & tamen quot ſunt qui malint tenebras hęreſeos errorum omniũ? Deus nobis gratiã ſuã donare dignetur, qua adiuti, rurſus congregemur in vnitatem fidei, Amen.

Hieron. ſuper Mat. Matt. 15.

Roma. 2.

Ioh. 3.

3 Nũc iam de inceps probat dominus verũ eſſe quod dixerat, cæcus cæcum ducit. Nam poterat quis dicere, Etiam ſi quis ducit, cadat: is tamen qui ducitur, non cadit. Id ille iam confirmat, dicens, Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. Magiſtro itaque cadente, non poteſt non cadere & diſcipulus. Quoniam in via morum oculi diſcipulorum exempla reſpiciunt prælatorum. atque ſic etiam Gregorius inquit, Nemo plus in eccleſia nocet, quam qui peruerſe agẽs, nomen vel ordinem ſanctitatis habet. delinquentẽ nanque hunc redarguere nullus præſumit, & in exemplum vehementer culpa extenditur, cum pro reuerentia ordinis peccator honoratur. ſunt qui hoc ſingulatim & ſuperiori ſeparatim intelligant: tuncque Chriſtus de ſeipſo loquitur, hunc in modum, Chriſtus communis omnium noſtrum magiſter (vnus eſt enim magiſter noſter, & nos inuicẽ oẽs fratres ſumus) patienter ſuſtinuit opprobria & cõtẽptũ, neque ægre tulit: ſed adeo dimiſit perſequentibus ſe, vt etiam pro iiſdẽ oraret. Quòd ſi hoc magiſter ille noſter fecit, quid nos facere æquum erit, qui diſcipuli illius, qui chriſtiani ſumus? ſic

Grego.

Mat. 23. Luc. 23. Act. 7.

Ioan.13. Stephanus & quidam alij fecerunt: ſic Chriſtus apoſtolos ſuos docuit, dicens, Vos vocatis me magiſter & domine, & bene dicitis, ſum etenim. Quòd ſi ergo ego laui pedes veſtros magiſter & dominus, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Sic apud Matthæum quoque ſatis eſſe perhibet diſcipulo, ſi ſit ſicut magiſter ſuus.

4 Cæterum quo magis à iudicio proximi nos deterreat dominus, aliam parabolam proponit & ait, Quid vides feſtucam in oculo fratris tui? Similitudinem hāc explicat *Auguſti.* Auguſtinus, dicens feſtucam eſſe ſubitam & breuiuſculam irā, trabem autem iram inueteratā. Vult itaque Chriſtus, quomodo qui iram habet in corde ſuo, poteſt reprehēdere, qui vix feſtucam habet in illo? feſtuca enim moleſtat quidē oculum, trabes autem plane excæcat. Idipſum Dauid quoque *Pſal.6.* profitetur, Turbatus eſt, inquiens, in furore oculus meus. *1.Ioan. 2.* Ecce feſtucam, de trabe. ait Ioannes, Quicunque odit fratrē ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. ¶ Hoc eſt, ergo quod iudicare non debemus proximum noſtrum in rebus ambiguis: quæ tam bono quam malo animo fieri poſ- *1.Tim. 4.* ſunt. In manifeſtis autē vtere hac regula Pauli, Argue, ora, hortare eum in omni patientia & doctrina. Quid multa? hoc commune humanæ fragilitatis vitium eſt, clauſum oculum alterum habemus in conſyderādis noſtris vitiis, in alienis carpendis latiſſime patentem. Per oculum autem inten- *Theoph.* tionem mentis accipe, qua quis quid facit. Quando itaque *Luca 10.* aliquis grande peccatum habet in corde ſuo, quomodo reprehendere poterit alterum minori ſcelere grauatum? Audiant hoc cum omnes homines, tū vero maxime, qui in magiſtratu poſiti ſunt & alios docent, quiq; ſubditos ſuos grauiter reprehendunt ex leui delicto, ſeq́ue & ſua iſta immenſa facinora, nec vident, neque conſyderant, tantum abeſt vt diiudicent & arguāt. Sunt qui in hoc quoque iuſti & ſanctuli volunt haberi, dum alios corripiunt de malo, ipſiq́ue interea boni nil faciunt. Conſentiūt quoque doctores, vo- *Luca 10.* luiſſe hic Chriſtum prælatos omnes erudire & monere, ne nimium ſint duri in arguendo. ſic enim & Samaritanus vulneribus ſaucij iſtius, qui in latrones inciderat, oleum infudit cum vino. Oportet amara dulcibus, & melli miſceri ab-

ſynthium:

ſynthium: ita tamen hic, vt in omni reliqua vita, Nequid nimis. Non ergo omnino hic dominus vel iudicium vetat, vel correctionem alterius tãtum vult vt quiſquis ſe primum corripiat, ne dicatur illi, Medice, cura teipſum. Sed nos ni- *Luc. 4.*
mis in vitium credula turba ſumus, nimis noſmet nobis indulgemus, & interim proximo noſtro nihil nec credimus, nec indulgemus. Quidã hic expendunt diligentius iſtud ne trabe in oculo, idq́ue manifeſtũ eſt. Quàm diu enim prælatus etiam occulta habet in ſe peccata, corripere adhuc poteſt & arguere: vbi vero in oculo peccatum fuerit manifeſtum omnibus, iam non ſibi ſumat arguendi munus. Sunt qui volunt illum vel peccatum intermittere, vel à poteſtate debere recedere. Atqui vidimus bonam partem prælatorum maximas habere in oculis trabes, neque raro propterea gloriari & alios interim de minutulis feſtucis carpere, iudicare atque duriſſime punire in bonis nonnunquam & corpore. cuius rei poſſent hic quãplurima enumerari exempla, ſed quia hæc ſunt odioſa, oremus dominum, vt exempta & trabe & feſtuca ex oculis omnium noſtrum, clara luce conſpiciamus tandem lumen æternæ gloriæ, Amen.

DOMINICA SEXTA POST PENTECOSTEN, EVANGEL. LVCAE 5.

IN illo tempore, Cum turba irruerent in dominũ Ieſum, vt audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth, & vidit duas naues *Marc. 4.*
ſtantes ſecus ſtagnum. piſcatores autem deſcenderant, & lauabant retia. Aſcendens autem in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere puſillum. & ſedens, docebat de nauicula turbas. Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonem, Duc in altum, & laxate retia ve- *Ioan. 21.*
ſtra in capturam. Et reſpondens Simon, dixit illi, Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam. Rumpebatur autem rete eorum, & annuerũt ſociis qui erant in alia naui, vt venirent & adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt pene mergerentur. Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Ieſu, dicẽs, Exi à me domine, quia homo peccator ſum. ſtupor enim circundederat eum, & omnes qui cũ illo erant, in captura piſciũ

Matt. 4. Mar. 1. *quam ceperant. Similiter autem Iacobum & Ioannes filios Zebedæi, qui erant ſocij Simonis. Et ait ad Simonem Ieſus, Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens. Et ſubductis ad terram nauibus, relictis omnibus, ſecuti ſunt eum.*

HOMILIA PRIMA.

Ambroſ. PRAECLARE, inquit Ambroſius, dilectiſſimi in domino fratres, quod ibi Chriſtus iam multis impartiuit varia genera ſanitatum, nec tempore nec loco cœpit à ſtudio ſanandi turba cohiberi. ita paulò antè hoc euangelium idem hoc Lucas commemorauit: & cum dominus turbam populi fugeret, venit ille tamen ad eum, & tunc prædicauit eis in ſynagoga. Hinc iam Theophy. hodiernum ſequitur euangelium. vbi dicit Theophylactus, fugit dominus gloriam, quæ eum ob hoc magis ſequebatur. Principio autem conſyderanda nobis hic venit magna populi tum pietas, tum feruor vehemens audiendi verbum Dei. Ait enim Lucas, factum eſt cum turbæ irruerēt in eum vt audirent verbum Dei. Hi nimirū boni erant & pij, quoniam non omnes vtique Chriſtum ſecuti ſunt bono affectu, ſed alij ex temeraria præſumptione, alij ob ſui commodum, alij vt eum comprehenderent in ſermone. Simplices autem quærebant doctrinam illius, & cogitabant illud, quod Petrus dixit ad dominum, Domine, quo ibimus? verba vitæ æternæ habes. Tam ſuauis erat Chriſti doctrina, tam ſuauis Ioan. 6. ſpiritus, tam ſuauia verba illius, ſed iuſtis tantum & bonis, Eccle. 24 quibus gratus extitit ſermo eius. Sic Sapiens, Spiritus, in- Cant. 4. quit, meus ſuper mel dulcis. Et in Cant. dulcis eſt & ſuauis Pſal. 118. ſermo tuus. Poterant ergo dicere ad dominū illud Dauidis, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo?

Matt. 13. ¶ Matthæus ait illum egreſſum ex ædibus, ſediſſe iuxta mare. Vbi ſanctus Hieronymus dicit domū non potuiſſe capere populū tantum. nimis enim anguſta erat illa, in qua diſcipuli audiebant myſteria Dei. Miſericors itaq; dominus exiit domū, & ſedit iuxta mare mundi huius. Neq; ſcrupuloſum eſt, quod ſtetiſſe eum Lucas ait, & Matthæus ſediſſe, quoniā vtrūque fieri potuit, vt qui paulò antè ſteterit, nūc ſederet. Mare autē Genezareth volunt quidam idem fuiſſe ſtagnum cum mari Galilææ, alij geminum fuiſſe dicunt. Qua de re alias. nūc ſufficiat monuiſſe, quod & ſtagna Iudæi maria vocant, quo loquendi modo hic quoq; vtitur ſcriptura. Et vidit

dit duas naues ſtantes ſecus ſtagnum. piſcatores autẽ deſcenderant, & lauabant retia. Hęc quia ad literam patent, expoſitione non indigent. ¶ Verum quia in euãgelio nõ tantum facta, ſed & factorum ſignificationes conſyderare debemus; conſtat hoc quoque ſine myſterio factum nõ eſſe. Quoniam mare mundum ſignificat in ſacris literis, eo quòd ſicut illud fluit & refluit, ſurſum deorſumq́ue iactatur & fluctuat, eiicitur in littus, ſterile eſt & periculoſum, monſtris plenum, ventoſum, & multum amarum: ita plane in hoc mundo nihil ſtabile eſt, nihil perpetuum: hoc enaſcitur, illud deperit: hic euenitur in rota fortunæ, iſte plane per præceps corruit. Mundus quoque hic bonos omnes, recuſantes vlulare cum ipſo, euomit. Nec eſt quod ex eo fructum ſperes. ſterilis enim eſt, curis & ærumnis pleniſſimus, periculoſus, totus laqueis inuolutus, abundãs malis tum hominibus tum dæmonibus, Ibi dici nõ poteſt, quantum ſit ventorum, hoc eſt, tentationum: quanta amaritudo, & quàm plane nullum ſyncerum gaudium. (reliqua vide in Kayſerſpeergio) Nauiculæ porro duæ ſignificant ſynagogã & eccleſiam, vel duos iſtos in eccleſia vnitos populos Iudæorũ & Gentium. Quandoquidem mare mundi huius transfretare propriis viribus nõ poſſumus, quod Pelagiani crediderunt: naui indigemus, quã nobis dedit Deus: & ea in paradiſo quidem fuit innocentia, quam Eua cõfregit: deinde lex naturæ, mox ſynagoga extitit vſq; ad Chriſtum: qui deniq; nauiculam nobis dedit eccleſiam. In eam cõgregati ſunt Gentiles & Iudęi, quoniam qui operatus eſt Petro in apoſtolatum circũciſionis operatus eſt & Paulo inter Gentes. ſed & Paulus inquit, Qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatum circunciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes. Et Iacobus & Cephas & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe dexteras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis, vt nos in Gentes, ipſi autem in circũciſionem, tantum vt pauperũ memores eſſemus. Quòd etiam ſolicitus fui hoc ipſum facere. Morali ſenſu ſolent nauiculæ iſtæ ad pœnitentiam quoq; referri, ſed nos id iam miſſum facimus.

Auguſti. tract. 44. & 49. ſuper Ioannem.

Mundus mare.

Galat. 2.

2 Aſcendit autẽ dominus in vnam nauim quæ erat Simonis. neq; etiam temere, authore Ambroſ. ſibi nauiculã Petri Chriſtus elegit, quæ adhuc fluctuat ſecundũ Matthæũ, ſecundum Lucam repletur piſcibus, vt & principia eccleſiæ fluctuantis, & poſteriora exhuberantis cognoſcas. Nauis enim

Ambroſ.

Petri ipſa eſt eccleſia Chriſti, qui eam illi primum commendauit regendam. Et bene dicit, qui aſcendit in vnam nauim, vnitatem declarare volens eccleſiæ, extra quã nemo ſaluabitur. Nanque vna illa eccleſia eſt, quæ à ſpiritu ſancto ſanctificatur, mouetur, viuificatur & regitur. ſic enim de illa ſponſus inquit, Vna eſt columba mea, perfecta mea: vna eſt matri ſuæ, electa eſt genitricis ſuæ, fruſtra ſperant itaque Neochriſtiani, ſpiritum ſanctum gubernaturum etiam eorum nauim ſciſſam & ruptam vndique, & tot hæreſibus diſſectam. tantum enim ille gubernat nauiculã Petri, eccleſiã catholicam. iſti omnes diſpergũt, & ſectas faciunt, quod nõ eſt opus ſpiritus ſancti, ſed diaboli, qui Neochriſtianorum gubernat eccleſiam. De hac noſtra autem eccleſia inquit Paulus, Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Et iam olim in exordio eccleſiæ naſcentis, vna tantum erat nauicula. ſiquidem multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna. Præclare autẽ Epheſios ſuos, & in illis nos quoq; docet Paulus, quomodo viuendũ ſit in vnitate eccleſiæ catholicæ, cum ait, Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus: ex quo totum corpus cõpactum eſt, & cõnexum per omnem iuncturã ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram vniuſcuiuſque membris augmentũ corporis facit, in ædificationẽ ſui in charitate. Ecce quomodo oporteat eſſe vnitatem membrorũ in corpore eccleſiæ Chriſti, & adminiſtrationẽ in illis opemq; mutuam. Verum id nõ faciunt hęretici, qui ſegregãt, & ſubinde noua moliuntur, non cõformantes ſe cæteris membris. Vnde hoc quæris? nõ aliunde ſane, niſi quia nõ ſedent in nauicula Petri, ſed in iſta Iudæ proditoris. Nõ turbatur autem iſta quæ Petrum habet. turbatur quæ habet Iudã, quoniam non habet firmamentum eccleſiæ Chriſtum. Ecce attendite hoc Neochriſtiani omnes, geminam vidit Chriſtus nauiculam, & vnam tantum ingreſſus eſt, vt vnitatem commendaret, & ſectiones condẽnaret. Quid ita inſanitis furioſi, quod ingredi ſimul omnes, imo pręcipitari mauultis in alterã iſtã, quam & rimis totam eſſe ſiſſam cernitis, & in qua dãnationem ipſi veſtrã operamini? Sedit inquam Chriſtus in nauicula Petri, cui ille commendaturus erat eccleſiam, ſicut promiſit antea, dicens, Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo eccleſiã meam. pmiſſum hoc impleuit ei apud Ioannẽ, inquiens,

Cant. 9. *Eccleſia vna.* *Ephe. 4.* *Actu. 7.* *Ephe. 4.* *Ambroſ.* *Matt. 16.*

inquiens, Paſce oues meas. Quod tu require in homiliis de feſtiuitate ſancti Petri. Atq; hoc illud eſt, quod Chriſtus tã- tum nauiculam ingreſſus eſt Petri, quanuis enim nauiculæ plures ſint, plures etiam eccleſiæ, & earundem rectores plu res ac gubernatores, illi tamẽ omnes in vnam tantum vocati ſunt partem ſolicitudinis. Petrus autem vniuerſam eccleſiæ curam ſuſcepit. 3 Sequitur, Rogauit eum à terra reducere puſillum. Vide hic manſuetudinem Chriſti, quomodo obſecrat Petrũ, vt à terra abducat. Ecce Deus hominũ, creator obſecrat creaturam, dominus ſeruum, magiſter diſcipulum. Qua in re immenſam cõſyderamus Chriſti, tum miſericordiam, tum humilitatẽ. Dominus cœli & terræ ex creatura ſua tantulum petit obſequium, vt abducatur pauliſper à terra, vt ſic eum plebs cõmodius audire poſſet. Tanta tãq; exquiſita in Chriſto fuit diligentia promouendæ vtilitatis humanæ ſalutis animarum. Secundum literam quidem ſatis patet, quomodo Petrus vt erat nauium peritus, Chriſtũ abduxerit à terra myſtice autem ſiue moraliter, dominus, cum eſſet populo prædicaturus, voluit à terra abduci, vt ſic declararet eos qui doctrinam ſuam ſequi vellent, abſtrahere ſeſe debere à terrenis affectibus & concupiſcentiis, ab auaritia, voluptate carnis & ſimilibus. Atqui puſillum tantum à terra abduci poſtulat nauim, eo ipſo quoque docere nos volẽs, quod nullus tantæ ſit fœlicitatis prædicatorũ, qui ſemel ſtatim & primo, quod aiunt, impetu poſſit homines auocare à rebus terrenis. quis enim ſubito adeo mũdum relinquat? Sic nimirum condeſcendere moribus hominum potuit Paulus, cum diceret Corinthiis, Non potui vobis loqui quaſi ſpiri tualibus, ſed quaſi carnalibus. tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non ſolidum cibum, Sic & Petrus noluit graue iugũ imponere chriſtianis. Omnia igitur hæc portare cũ modeſtia, ordinatio bona eſt. puſillanimitatis enim foret, non poſſe ſuſtinere diuitias: impatientiæ, nõ poſſe ſuſtinere paupertatem. Prædicator itaque moraliter abducat paulatim auditores ſuos à terra & cupiditatibus terrenis.

¶ Sicq; dominus docuit plebẽ ex naui. Et iam hodie ex hac naui docet dominus homines, dũ authoritate eccleſię (vt ait Beda) ſuæ docet, extra quam nulla eſt ſana doctrina. & ſic quicquid Huſs, Vuickleph, Pirkardi, & Lutherani docent, nihil eſt, quoniã nõ ſunt illi viri eccleſiæ. Ne audiatis itaq;

Ioan. 21. *Parte 3.* *Theoph.* *1. Cor. 3.* *Act. 15.* *Grego.* *Beda.*

iſtos profugos & in omnibus regionibus vagabundos errones, propriorum ſomniorũ coniectores. tantum illos audite prædicatores, qui cum Chriſto è nauicula Petri docent. ſic
Eccl. vlt. Sapiens ait, Appropinquate mihi indocti, & cõgregamini in domo diſciplinæ. ſed quænam eſt hæc domus diſciplinæ? ipſiſſima, vt ſic loquar eccleſia Chriſti, extra quam quod iam ſæpe diximus, non eſt ſalus, neque vlla beata veritas. Quanuis autem & Chriſti dicatur nauis, id tamẽ lubens prætereo.
Eccle. 3. 4 Vt ceſſauit autẽ loqui, dixit ad Simonem, Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam. Non ſemper docuit dominus, ſiluit interdũ. ſic enim omnia tempus habent. Cum ergo iamdiu docuiſſet, voluit ſermonẽ ſuum etiam miraculo cõfirmare, & myſtica quadã ſignificatione, quod verbum ſuum inſigni quadam virtute tot eſſet capturũ homines, Petrum & coadiutores ſuos apoſtolos atque deinceps per prælatos eccleſiæ & prædicatores: idque etiam nunc operatur verbum Chriſti, non tantum in auribus audientium, ſed & in cordibus apoſtolorũ. ita enim myſtice & ſpiritualiter in-
Pſal. 32. telligitur Pſalmiſta. cum ait, Verbo Dei firmati ſunt cœli, hoc eſt, apoſtoli, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Illa porro Chriſti verba, quæ dixit Petro, in ſe quidẽ exigua videntur, ſed multa in virtute complectuntur. Duc, inquit, in
Ambroſ. altum Ambro. ait, Et ſi aliis imperatur vt laxent retia ſua, ſoli tamẽ Petro dicitur, Duc in altũ. Et bene apoſtolica inſtrumenta piſcandi, retia ſunt, quæ nõ perimunt captos, ſed reſeruant. & de profundo ad lumen extrahunt, & fluctuantes de infernis ad ſuperna perducunt. ſic omnes apoſtoli verbo Dei homines ceperunt, ne perirent. Sed tamẽ Petrus ex omnibus vnus peculiarẽ adhuc habuit piſcandi cõmiſſionẽ, de
Matt. 17. qua Matthęus, Mitte hamum, & eũ piſcem qui primus aſcẽderit, tolle. Sed de iis plura in feſto ſancti Petri. tantum hæc nunc eo commemoraui, vt magis cõſyderetis immenſam illam Chriſti ſapientiam, cuius nõ verba tantum, ſed & facta
Duc in altum. ineffabilem habent ſignificationem. Duc in altum. Hoc vni dictum eſt Petro ſequitur, Et laxate retia veſtra in capturã, idque multis loquutus eſt dominus. quod quis obſecro, qui non videat & intento animo cõtempletur, dominum ſingularem prærogatiuam dediſſe Petro? Myſtice tamẽ doctores altum iſtud ſic exponũt, quod vbicũque profundi ſunt gurgites, ibi & piſces plurimi ſunt. Ita hic Chriſtus Petro commiſit

miſit & ſucceſſoribus, vt nauiculam eccleſiæ in altum ducerent ſecularis dignitatis ita ſcilicet vt reges, imperatores & principes conuerterent ad fidem, & caperent retibus prędicationis ſuæ, quomodo deinde Conſtãtinum, Theodoſium & alios complures Cæſares conuerterunt ad fidem. Nauiculam quoque duxerunt in altum ſecularis ſapientiæ, dum doctos & ſapiẽtes mundi huius ceperunt in fide. Aut nónne in altum duxit nauim Ambroſius, quando Auguſt. in mundo doctiſsimum retibus ſuis attraxit ad fidem? Et Paulus, quando Dionyſium Areopagitam conuertit? Petrus quoq; nonne, quod hic iuſſus erat, in altum duxit nauim, quando conuertit Clementem? Atque hoc deinceps ſequuti ſunt prædicatores alij omnes, qui nauim adduxerunt in altum humani conuictus, quando magnæ authoritatis homines conuerterunt ad fidẽ, Cornelium, Centurionem, Eunuchum reginę Candacis, &c. Sed cur ſermonem illorum retia vocat? ideo nimirum, quando rete huc illuc vndiq; contextum eſt, atq; id in prædicatore quoq; eſſe debet. ille enim quãta maxima poterit induſtria intexere debet nouo teſtamento vetus illud, & epiſtolas Pauli euãgeliis, atq; omnibus illis velut emblemata iniicere ſanctorum patrũ ſcripta. Hinc & Ambroſ. ait, Quænam ſunt apoſtolorũ, quæ laxari iubẽtur, retia, niſi verborum cõplexiones, & quaſi quidam orationis ſinus & diſputationũ receſſus, qui eos quos cœperint non amittant?

Auguſti. *Actu.17.* *Act.10.8* *Ambro.*

¶ Atqui ſunt qui inter hęc prædicatoribus obgãniant, quid ita ſacerdos omnia confundat, quid hęc illis miſceat, perturbet? Quiſquis hoc apud ſe cogitat, meminerit Chriſtum hic concionem reti comparare, ſicut ergo cõtextum hoc eſt, ita quoque concionem comparatam eſſe decet. Aut quod obſecro iam veſtrũ hic ſunt, & quam inique comparati eſtis omnes, q̃ inęqualibus moribꝰ, vita & intellectu? Hinc opus eſſet me cuiq; aliquid dicere, quod ex cõcione ſibi peculiariter ſeruet. Verum hic mirabili textura oportet me ſingula ſingulis inſerere, vnde cuiq; ꝓ ſuo captu aliquid cedat. Qui ergo minus valent intellectu, ne ferant moleſtius, ſi prędicator ſublime dicat, & quod eorũ capacitatem excedat. forte enim aſſunt, qui illud exacte intelligant. Viciſsim quoq; ſi quid humile ille prædicat, qui ſapientes ſibi vidẽtur, ne contemnant. Concio enim rete quoddã eſt, neq; magnos tantũ, ſed & paruos piſciculos capere debet. Quo nomine regnũ

Auguſti. *Matt. 13.*

cœlorum ſagenæ miſſæ in mare cõfert dominus, qua omnis generis piſces capiuntur. dominus Deus & mihi loquendi gratiã & vobis cum fructu audiendi donare dignetur, vt ſic verbo Dei piſces quamplurimos capiam: vos inquã, quibus vna mecũ requiẽ & vitam tandẽ concedat æternam, Amen.

HOMILIA SECVNDA.

IRRVENTIBVS vndique turbis ad dominum, & iam verbum illius vix audire valentibus, vt audire eum poſſent commodius, aſcendit in nauiculam, & finito ſermone, præcepit Petro vt nauim duceret in altum, & laxarent retia. Atque tunc reſpondit ei Simon, Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, nunc autẽ in verbo tuo laxabo rete. Adhuc illum euangeliſta Simonem vocat, id enim erat ei nomen iam inde ab infantia & tẽpore ſuæ circuncisionis, ſicut iam paruulis in baptiſmo nomina iudicũtur. Et benedictus ille fuit Simon, hoc eſt, obediens, quoniam ſemper ille hoc vnum in primis votis habuit, vt obediret Deo. Quod autem nũc, Petrus appellatur, idipſum ei Chriſtus promiſerat apud Ioannem, Tu vocaberis Cephas. Mutatio autẽ illa facta eſt apud Matthæum, quando dixit illi dominus. Tu es Petrus, &c.

Ioan. 1.
Mat. 16.

¶ Præceptor inquit Petrus, Ecce quo honore Chriſtum habet Petrus, & quàm efficax fuerat verbum domini in corde Petri, vt ſtatim illum præceptorẽ vocaret. Et vere quidem ille præceptor eſt, qui præcepta nobis dedit euangelica, atque ipſe viciſsim quem præceptorem dixerit, eius non contemnit ſequi præceptum. aliàs enim ille piſcaturus amplius non erat, quando tota nocte, quod tempus piſcationi aptiſſimum eſt, nihil ceperat. ſiquidem nunc plane periculum erat, ne nihil porro caperet. Verum hic plane Simon erat, quia obediens domino. Myſtice tamen tota nocte nihil ceperat, nocte inquam veteris teſtamenti, quando adhuc nox eſſet, nondum exorto ſole iuſtitiæ. tunc enim tantum exercebãtur cæremoniæ, neq; vlla habebatur ſanctimonia ſacramentorum, quæ nos nunc habemus. Quod autem tempus illud ante Chriſtum nomine noctis ſignificetur, & ipſe ſatis magnus teſtis Paulus adeſt, qui dicit, Nox præceſsit, dies autem appropinquauit. Atq; hac ipſa nocte nihil eſſe captum, quantũuis longa piſcatione idem ille teſtatur: quũ ait, Nihil ad perfectum adduxit lex. Aut nónne piſces illi fuerunt vere

Rom. 13.
Heb. 7.

re magni & magnifici, Abraham ipſe & magnanimus Moy
ſes, Dauid quoq; & alij complures, qui ſola gratia Dei, non
obſeruatione legis magni facti ſunt, Per noctem etiam pec-
catum mortale intelligitur, quod opus hominis plane ſteri-
le facit. ſic enim peccator indignus eſt pane quo veſcitur, ita
dicente Chriſto, Si quis in nocte ambulat, facile impingit,
quia lumē in eo non eſt. Magnum ſane damnum peccatum *Ioan. 11.*
eſt, quod omnem hominis laborē perdit & interimit: neque
illum tantum quē facit in peccato mortali cōſtitutus, ſed &
iſta opera bona quæ antea fecerat, ſicut dominus dicit per
Ezechielem, Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit ini *Ezec. 18.*
quitatem, ſecundum omnes abominationes, quas operari ſo
let impius, nunquid viuet? omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat,
non recordabūtur. In præuaricatione qua præuaricatus eſt,
& in peccato ſuo quod peccauit, in ipſis morietur.

¶ Ecce quàm horridā nobis noctem peccatum ingerit mor-
tale, in quo non tantū nullum opus meritorium fieri poteſt
ſed & quod antea factum eſt, hic perit. Hæc iſta nocentiſsi-
ma nox eſt, de qua Iob ait, Noctē illā tenebroſus turbo poſ- *Iob 3.*
ſideat, expectet lucē & non videat. Idem quoq; Paulus do- *Rom. 6.*
cet, quod in nocte peccati nihil operemur boni: quum ait,
Quem fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erube
ſcitis? nam finis illorū mors eſt. Noctem quoq; tribulationis
adducunt hic nonnulli mundi huius. Verū equidem illā no-
ctem eſſe nō crediderim, in qua Chriſtus ipſe lux clariſsima
tātopere relucet: quoniā in hac nocte plura opera meritoria
capit Iob, quàm vel Saul, vel Salomon in ſumma rerum om *Iob 1.*
nium fœlicitate. Vtiq; enim verum eſt illud, quod per mul-
tas tribulationes ingredi oportet regnum cœlorū. Sic Pau-
lus ſanctorum perſequutiones & tribulationes cōmendat, *Act. 14.*
atq; Theſſalonicēſibus gloriatur, propter fidē eorum & pa
tientiā in perſequutione effuſiſsime gaudens. Vnde fit vt tē-
porum horū proſperitatē magis noctē reputē, quā vel perſe
cutionem, vel quācunq; tribulationē. Bona ſiquidē tempo- *Diuitiæ.*
ralia vix magnis demum laboribus acquiruntur, multa cura
vix quoq; cōſeruantur, & vehemēti dolore amittūtur quod
& Sapiens teſtatur, inquiēs, Vnus eſt, & ſecundū non habet, *Eccl 14.*
non filium, non fratrem: & tamen laborare nō ceſſat, nec ſa-
tiātur oculi eius in diuitiis. Quibus autē curis poſsideātur,
ecce nobis teſtis adeſt Iob, & ait, Sonitus terroris ſemper in *Iob 15.*

auribus illius, & quum pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpica-
Eccle.5. tur. Quãtis doloribus amittãtur, declarat Eccleſiaſtes, dicẽs, Eſt alia infirmitas peſsima, quam vidi ſub ſole diuitiæ cõſeruatæ in malũ domini ſui. perierunt enim in afflictione peſsima. Hinc ego ambulantes in proſperitate, nocte operari arbitror magis quã eos, qui in perſequutione & tribulatione vix extremũ retinent ſpiritum. Nanq; & mali duriter laborant, & operoſius aliquãto in ædificanda ſui gehenna, quàm
Sapien.5. boni in emendãda ſalute, ſicut ipſi fatẽtur, Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauim⁹ vias difficiles.

2 Etſi itaq; Petrus tota nocte nihil ceperat piſcium iã tamen
Pſal.120. magna fiducia dicit ad dominum, In verbo tuo laxabo
Beda. rete. Niſi enim ædificauerit dominus ciuitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam: ſic etiam niſi dominus cor illuſtrauerit auditorum, doctor in nocte laborat: niſi in verbo gratia ſupernæ laxata fuerint inſtrumenta diſputationum, fruſtra vocis ſuæ prædicator iaculum mittit: quia fides populorũ non ſapientia verbi compoſiti, ſed diuinæ vocationis munere prouenit. Diſcant hic prædicatores non laxare retia ſermonis in fabulis hominum, ſed vt hic Petrus in verbo Chriſti. Norit igitur hoc quilibet prædicator. Quandiu ſibi nõ magis placent ſacræ literæ quàm alia ſcripta, ſic vt peculiariter afficiatur ac veluti rapiatur, dum illas verbatim commemorat, certum eſt eum non habere gratiam Dei ad prædicandum. Sed qui in veritate verbi Dei laxat retia ſua, piſces capit plurimos domino Deo. Curet itaque prædicator verba ſcripturæ proprie (quod aiunt) in forma citare, ſciens verbum illud ſanctum ſpiritus ſancti plus operaturum in cordibus hominum, quàm ſi tua vel aliorum hominum verba
Hiere. 23. recitet. Sic enim & Hieremias diſcrimen ponit prophetarum, Propheta qui habet ſomnium, narret ſomnium: & qui
Verbum habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum vere.
Dei. Sed aliàs plura de efficacia & virtute verbi Dei. Satis ſit hic admonuiſſe, efficax eſſe verbum Dei, quoniam omnia ille
Heb.1. portat verbo virtutis ſuæ, inflammat illud etiam corda ho-
Pſal. 118. minum. ſiquidem ſic Dauid ait, Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud. & Deus per prophe-
Hiere. 23. tam, Nũquid nõ, inquit, verba mea ſunt quaſi ignis, & quaſi malleus conterens petram? Nibil validius, nihilque potentius eſt verbo Dei ſecundum ſpiritum ſanctum intellecto.

Recte

Recte igitur Petrus, quanuis adhuc recens & pene ſemicru dus neophytus in fide, dicit, In verbo tuo laxabo rete. Adeo ille feruebat in fide etiam ante fidem. vnde & tot & tantos piſces comprehendit, vt rete ſolus extrahere non poſſet. *Theoph.*

3 Lazato itaque reti, concluſerunt magnam multitudinem piſcium. vbi pulchre in perſona Petri ait Ambroſius, Et ego domine ſcio quia nox mihi eſt, quando non imperas; *Ambro.* nemo adhuc nomen ſuum dedit, adhuc noctem habeo ô fru ctuoſa humilitas. qui nihil ante ceperant, magnam in verbo domini concludunt piſcium multitudinem. Non hoc humanæ facundiæ opus, ſed ſupernæ vocationis & munus. credunt diſputationes hominum, fide ſua plebs credit.

¶ Diſce hinc prædicator, non extolli, ſi quos videas verbo *Prædic.* oris tui cõuerti & fieri meliores. neque enim loquacitas tua id operatur, ſed gratia Dei, huic id omne feras acceptũ. Multos piſces concluſit Petrus. O ſalutarẽ capturam in reti apo *Eccl. 6.* ſtolico, in quo quiſque ſe optet eſſe, iuxta illud Sapientis, Iniice pedem tuum in cõpedes illius, & in torques illius col lum tuum. O fœlicem capturam, capi & concludi hoc ipſo reti. ſic enim de captiuis etiã Propheta loquitur, Poſt te am *Eſa. 45.* bulabunt vincti manicis, pergẽt & te adorabunt. Sic omnes tum prælati tum prædicatores rete Petri eiicere debent in verbo Ieſu Chriſti, & cõplures capiant piſces, hoc eſt, mul- *Mat. 13.* tas conuertent animas hominũ in mari mundi huius natantium, quo nomine recte piſces dicuntur. ſunt autẽ ex iis mali, alij multi etiam boni, vt teſtatur parabola euangelica.

4 Euidens quoq; argumentũ tantæ multitudinis piſcium deinceps oſtendit euãgeliſta, quos ceperat Petrus. Rumpebatur enim rete. Præ multitudine piſcium, inquit Beda, re- *Beda.* te rumpitur, quia nunc ad confeſsionẽ fidei etiã cum electis reprobi intrant, qui ipſam etiã eccleſiam hęreſibus ſcindãt. Porro quòd Petri rete rumpitur, caue intelligas factũ propter ipſum Petrum: quoniã ſic conſtans eſt promiſsio Chri- *Luc. 22.* ſti, Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, ſed piſces in cauſa ſunt, quod rumpitur, quoniã in eo manere no- *Rom. 11.* lũt, quomodo rete ſciſſum eſt in circũciſione propter quo- *Eſa. 18.* rundã Iudæorũ infidelitatẽ. Nauigãs enim in Iudęa Petrus, paucisſimos reti ſuo cõcluſit Iudæos, ſed multitudo Gentiũ ingreſſa eſt. Et tamen ad finem reliquiæ Iſraël ſaluabuntur. Sic itaq; rupturã retis. duobus modis intelligere poſſumus:

Beda. altero, vt Beda de hæreticis, qui latera matris eccleſiæ contundunt, atque ſcandalis & erroribus ſcindũt. vnde & *Auguſt.* Auguſtinus rupta retia ait multas hæreſes ſignificaſſe. Altero *Gloſſa.* autem, vt hic Gloſſa quæ intelligit de eccleſia circunciſio- *Act.* 15. nis, in qua ſciſſam eſt rete, quia non tot intrant de Iudæis, quot ex Gentibus, qui alij naui vecti ſuccedũt. Quid quod oportuit rumpi rete in malis? Nõne enim ante Iudas retroceſsit, & Simon magus, Ananias atque Saphira perierunt, quam Paulus & Barnabas peruenirent in rete fidei: Porro quod ad mores attinet, ſcindunt rete illud non raro prædi- *Grego.* catores ipſi ſuis exemplis malis & vita peruerſa. Sic Grego- *ſuper Ezech.* rius ait, Ad hoc vt ſeruetur veritas prædicandi, teneatur neceſſe eſt altitudo viuendi. & in prima parte Paſtoralis, Rete rumpunt, qui quod verbis prædicant, moribus impugnant. Rumpunt quoque retia qui piſcantur noctu, carentes lumine ſcripturæ ſanctæ, & verſantes in tenebris ignorantiæ & errorum. quoniam qui huiuſmodi ſunt, alios quoque ſeducunt, tantum abeſt vt conuertant. de iis loquitur Paulus, & *1. Tim. 1.* ait, Volunt eſſe legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Idque adeò nunc faciunt neochriſtianorum prædicatores. Quiſquis itaque eſſe cupit bonus piſcator Chriſti, videat vt inſtrumenta armaq; piſcationis ſuæ bona habeat doctrinam ſuam & vitam ſanctam. Quòd ſi autem ſciſſum habet rete, declinet ad portũ: *Matt. 4.* & deſcendens reſarciat illud cum Ioãne & Iacobo. ¶ Quũque conſideramus omnia ad piſcationem hanc ſpectantia, hoc quoq; adiicere debemus, vt prædicator ſit iuſtus & doctus, atque omni errorum contagio immunis. Rete quoque ſit integrum, & non ſciſſum exemplorum ſcandalo, & vitæ malignitate. Atque ſic fiet, vt facile capiantur piſces. Sunt enim ex iis quidam, qui metuant, nolintque ſibi dici veritatẽ, quo nomine ſuggeſtum & concionem cane peius oderũt & angue. iſti nunquam capientur reti fidei & verbi Dei. nimiũ enim implicati ſunt reti diabolico. Sunt alij quoque nimiũ magni, vnde & rumpunt rete. Atque iſti ſunt qui magna potentia freti, mandatis Chriſti & eccleſiæ parere recuſant, adeò vt etiam contemnant. Et de iis inquit propheta, Con- *Hiere. 5.* fregerunt iugum, ruperunt vincula. Quamobrem & domi- *Ioan. 3.* nus non multos ex potentioribus conuertit, ſed ex ſapienti- *Act. 5.* bus mundi huius Nicodemum tantum & Gamalielem, ex

diuitibus Zachæum & Ioſeph ab Arimathia,ex principibus *Luc. 19.*
Cẽturionem & regulum. Atque hoc eſt quod dicit Paulus, *Matt. 27.*
Videte vocationem veſtram fratres,quia non multi ſapien- *1.Cor.1.*
tes ſecundum carnem,non multi potentes,non multi nobi-
les: ſed quæ ſtulta ſunt mundi,elegit Deus,vt confundat ſa-
pientes,& infirma mundi. Multi quidem iam ſunt piſcato-
res prædicatores multi ſunt in eccleſia,ſicut dominus dicit
per prophetam, Ecce ego mittam piſcatores multos, & pi-
ſcabuntur eos.¶ Sed hoc vnum mihi diligentius paulò con- *Iere.16.*
ſidera, quod ait Ambroſius, Rumpuntur retia, nec labitur *Ambro.*
piſcis. Idque adeò ſcrupulũ alicui mouere poſſet, eo quòd
paulò ſuperius diximus nonnullos diſrumpere rete per ſe-
ctas & hæreſes: quo rupto, iſti vtique excidunt reti eccleſiæ
Chriſti. ſic enim Ioannes ait, Ex nobis prodierunt, quia nõ *1.Ioan. 2.*
erant ex nobis. non ergo manent piſces iſti in reti. Verũ qui- *Matt.13.*
dem hoc eſt,quod hæretici non manent in hoc reti, & tamẽ
quidam mali permanebunt in illo vſque ad conſummatio-
nem ſeculi,quando tandem ſegregabuntur mali à bonis. At-
que ideo etiam mali piſces non ſemper excidũt reti ex quo-
cunque peccato,ſed ad intellectum verborũ Ambroſij ſen-
ſus hic eſt, quod piſces etiam ſciſſo reti non excidunt, ſcili-
cet electi,quos Deus conſeruat inter ſcandala perſecutorũ.
Nos ita que iam dominum deprecemur,vt nobis quoque il
le gratiam ſuam donare dignetur,mihi loquendi, vobis au-
diẽdi,quatenus ego reti verbi Dei ex vobis quoq; piſces bo
nos capere poſsim quàm plurimos,qui colligãtur ad finem
mundi in vaſa fœlicitatis ęternæ,quam omnibus nobis cõce
dat Deꝰ pater,Deus filius, & Deus ſpiritus ſanctus, Amen.

HOMILIA III.

POST multa quæ diſcipulis ſuis dixerat dominus,
tandem iuſsit Petrum laxare rete, qui & cœpit
magnam multitudinem piſcium, ita vt rũpere-
tur rete. Annuerunt itaque ſociis ſuis,qui erant
in alia naui, vt venirent & adiuuarent eos. Sed quæ eſt illa *Ambro.*
alia nauis,niſi forte Iudæa? Facta eſt enim Iudæa ſanctifica- *Pſal.113.*
tio eius. Sic ergo & iſti ex ſynagoga venerunt ad nauiculam
Petri eccleſiam, vt implerent nauim vtranque, quoniam o-
mnes curuant genua ſua in nomine Ieſu. Beda etiam ferme *Beda.*
ad hunc ſenſum exponit, niſi quod per alteram nauiculam
ſignificari putat eccleſiam ex gentibus collectam. ſcit enim

2. *Tim.* 2. dominus qui ſunt eius, eſt que apud illum definitus electorum ſuorum numerus. Quando igitur non fideles inueniebantur apud Iudæos, quot nouerat ille prædeſtinatos ad vitam: quæſiuit etiam corda gentium, quæ velut alteram nauiculam piſcibus, ſic gratia diuina repleuit & perfudit. Obſeruabis autem hic, quod quum prælatus vnus extrahendo reti non ſufficit, poteſt ille etiam alios extra ſuam nauiculã aduocare, ſicut coadiutores & prædicatores conſtitui videmus: quoniam & Petrus hic ſocios ſuos ex altera naui ad ſe vocauit. Per hoc tamen nihil minus volo, quàm excuſatos habere eos, qui rete hoc ne digitulo quidem minimo tangere volunt, nec quicquam in eo trahere: totum autem illum trahendi laborem in alios reiiciunt, atque interim auidiſſime piſces, quos non ceperunt, deuorãt. Hi nimirũ iſti ſunt, qui nec prædicant, nec quicquam aliud agunt circa curam animarum, tantum cenſus quærunt & redditus, curandi autem animas laborem omnem mercenariis relinquũt, iniquiſ-
Luc. 10. ſime ſane & iniuſte. Rectius faciunt, qui in partem ſolicitudinis quoſdam aduocant, vt hic Petrus ſocios ſuos, & Chriſtus duodecim vocauit apoſtolos, atque deinceps ſeptuaginta duos diſcipulos. Idipſum ſane iniquum non eſt, coadiuto-
Theop. res accire. 2 ¶ Nutu igitur ſocios ſuos vocat Petrus, quia
Beda. propter ſtuporem magnum loqui nequibat. Atque venerunt illi, & vtrãque nauiculam impleuerũt. Harum impletio nauium adhuc ſemper & vſque in finem ſeculi creſcit, noſq́; adeo omnes quotquot prædicamus, hanc nobis ſuminus implendam. ſed quid hoc, quod pene mergebantur? Sa-
Ambro. ne Ambroſius merſionem hanc eo refert, quod in multitu-
1. *Co.* 11. dine tanta plures futuri ſunt mali, quoniam oportet hæreſes eſſe, vt probẽtur iuſti. Alij ſic intelligũt, quod quanuis nõ ſubmerſæ ſunt naues, in graui tamẽ periculo extiterunt.
Beda. ita Beda inquit iuxta prophetiã Pauli, qđ nouiſſimis diebus
2. *Tim.* 3. erunt tempora periculoſa, & homines ſui amãtes. Aut nõne illud hoc noſtro ſeculo ita fit, quãdo hæretici iſti nauiculã ita huc agitarunt, vt periculum ſit de merſione, niſi Chriſtus fauore ſuo eã ſuſtentaret? Vos autẽ ne moueamini, neq; metuite quicquam, ſi ſæuiant Neochriſtiani, eſtote cordati & fortes. Certũ eſt illud, quod ſæpe adduximus, Pij papę, Fluctuat & nunquã mergitur illa ratis. Fides iſta Petri antiquiſſima non deficiet, quin magis triũphabit, hęreſes omnes definent,

deſinent, ſicut & nulla hactenus hęreſis per mille quingentos annos pręualuit aduerſus eccleſiā Chriſti. ¶ Poteſt autem illa merſio ſic intelligi, quando homines rurſus recidūt in mundum per peccatum, vnde per fidem educti fuerant. Prior tamen illa expoſitio magis cum ſacris literis conſpirat. ſiquidem ſic & apud Matthęum legimus, quomodo vēti impellebant nauiculam prius, quàm ingrederetur in eam dominus: ſtatim autem cum conſcendiſſet ille in eam, ceſſarunt venti. Neque nouum eſt illud, periclitari nonnunquam eccleſiam & fidem noſtram. Ecce enim Cain perſequutus eſt Abel & occidit, Eſau inſectatus eſt Iacob, ipſique adeò fratres Ioſephum, Saul, Dauidem, & Abſalon eūdem patrém ſuum. Iudęi ſimul & Gentiles conati ſunt fidem hanc noſtram extinguere, lapidibus, gladiis, rotis, lanceis, crucibus, igni, aqua & quid aliud reſtabat, quod in ſupplicium verti poſſet. Vſque adeo ſemper nauis hęc graues ſuſtinuit ventorum turbines, neque tamen merſa eſt vnquam, eo quod habeat gubernatorem ſapientiſsimū ſpiritū ſanctū. hic enim eſt qui cuſtodit eam. Mergi autem in profundum oportet hęreticos omnes. Iam olim in Scyllam impegit Arrius. Neſtorius offendit in Charybdi, & parum vigilans iſte Dormitantius, ſed quid aio? Vigilātius dicere volebam, ad Maleam legens, dū quę domi habet, obliuiſcitur, inſigne fecit iā olim naufragium. Atq; iſte anſer hęreticus Huſs, & alter ille Oecolampadius necnō Zuinglius iſte, & alij innumeri, profunda ſubmerſi ſunt voragine: quiq; ex iis ſuperſunt, mergentur adhuc atra caligine inferorū, niſi pœnitētiam egerint. Et ſuſtinere interim atq; tolerare oportet eccleſiā iſtos hęreticorū inſultus, quoniā omnes qui pie volunt in Chriſto viuere, perſequutionem patientur. ɜ Videns itaq; hoc Petrus, tanquam peritus piſcator, colligere poterat id naturaliter nō fieri, atque ideo procidens ad genua Ieſu, dixit, Exi à me domine, quia homo peccator ſum. Quos, inquit Ambroſius, in verba capit, verbo credit. negat ſuā prędam, negat ſuum munus. Exi, inquit, à me domine. Admirabatur enim dona diuina, & quo plus mirabatur, præſumebat minus. Tu tamē vide quā egregie miraculū hoc Chriſti expenderit Petrus, quáque honeſte ſe corā Chriſto exhibuerit, dum & ad genua illius procidit, & verbis indignum ſe declarauit, qui ſecum haberet dominū. itaq; dixit,

Matt. 14.

Heretici naufragi.

2. Tim. 3.

Ambro.

Exod. 5. Exi à me domine, quia homo peccator ſum. ad alium vide,
Matt. 17. qui me dignior ſit. ſic Moyſes etiam fecit, dum dominum in
Luc. 9. ardenti illo & incombuſto rubo conſpiceret. Sic admirabū-
dus obſtupuit Petrus in monte Thabor. Et quum dominus
Ioan. 13. de paſsione & morte ſua diceret, ſic ille cupiuiſſet cognoſce
Auguſt. re etiam proditorem Chriſti, vt eum occideret. Quādo ita-
que peccator erat Petrus, vtique domino indigebat, vt iu-
ſtificaretur. vnde & Auguſtinus dicit, Vt piſcator loquitur
Petrus, dominum & Deum ſalutis ſecum habebat, & ei dice
bat, Exi à me domine, ac ſi infirmus medico curanti diceret.
Exi à me, quia ægroto. Domino autē dixit hoc Petrus amo-
re humilitatis. Atque idipſum etiam omnes debent facere
prædicatores, qui quum reti ſuo multos ceperint homines,
ſuperbire non debeńt, ſed dare gloriam Deo, & procidere
ad genua Chriſti. ¶ Neque ſic iam corripuit dominus Pe-
trum vt alibi, ſed magis confirmauit. adhuc enim incipiens
& neophytus erat in fide, cuiuſmodi homines lenius ſem-
Beda. per ſunt tractandi. ſic & Beda ait, confortat dominus timo-
rem carnalium, animóſque fragilium conſolando erigit: ne
quis vel de ſuæ conſcientia culpæ tremens, vel de aliorum
innocētia ſtupens, ſanctitatis iter formidet aggredi. Noli ti-
mere, inquit ad Petrum, ne verearis puſillanimis, infirmus,
indoctus. Ego te magnum adhuc faciam, quoniam homines
capies. ait Ambroſi. Noli timere, indulgenti domino pecca-
tum fateri. noli timere etiam quæ tua ſunt domino deferre:
quia quæ ſunt, ipſe nobis cōceſsit. Ecce quàm ille plane mi-
tiſsimus eſt, qui tot hominibus poteſtatem dedit viuificandi
homines. Ex hoc, inquit, iam homines eris capiens. Atq; hoc
Beda. ad ipſum Petrum ſpecialiter pertinet. Exponit enim ei do-
minus, quid hæc captura piſcium ſignificet: quod videlicet
ipſe ſicut nunc per retia piſces, ſic aliquādo per verba ſit ca-
ptura hominum. Rurſus hic prędicatores docentur, qualem
habere debeant affectum, ſcilicet capiēdi homines & acqui-
rendi Deo. neque enim animus eorum præcipuus eſſe de-
bet in bonis temporalibus, in opimis ſacerdotiis, ſed in ſalu-
te animarum. Quomodo autem apoſtoli nauiculas iſtas re-
duxerint ad littus, & relictis omnibus ſequuti ſint dominū,
illo eodem fortunante dicturi ſumus in feſto Andreæ, aut
alterius apoſtoli. Quanuis autem pene conſimilis hiſtoria
Ioan. 21. apud Ioannem deſcripta eſt de multitudine piſcium, quos
cepit

cepit Petrus, eadem tamen non eſt, ſicuti ne vna vtriuſque ſignificatio, quod Auguſtinus multis de cauſis affirmat. *Auguſti. ſuper Ioannem.*

1 Quoniam piſcatio hęc primo facta eſt anno ſuæ prædicationis, illa poſt reſurrectionem, deniq; ante aſcenſionem.

2 Hic Chriſtus in naui ſedet, illic in littore ſtat.

3 Hic iubet ſimpliciter retia laxari, illic etiam in dexteram partem eiici.

4 Rumpuntur hic retia, illic non item.

5 Hic pene dimerſa eſt nauis, illic non.

6 Hic geminam habent nauiculam, illic vnicam.

7 Hic vtranque implent, iſthic retia ſimul cum piſcibus pertrahunt ad littus.

8 Hic nullus exprimitur piſciũ numerus, iſthic capti cõmemorantur 153. magni piſces.¶ Hinc luce clarius apparet, duplicem illam fuiſſe piſcationem. Quòd autem & gemina vtriuſq; ſit ſignificatio, idem ille teſtatur Auguſt. Quandoquidem hæc deſignat quomodo animarum curatores piſcari hic ſoleant animas, vt eaſdem in nauiculam adducunt eccleſiæ. Illa porro apud Ioãnem hoc repræſentat, quomodo tãdem piſces boni capientur, & ad finem mundi eligentur in vitam æternam. Atq; hinc iam octo illa diſcrimina ſatis patent. Siquidẽ quia vltima iſta fuit piſcatio, Chriſtus cõmemoratur ſtare in littore fœlicitatis ęternæ, poſt reſurrectionem iam ſuam glorificatus, vbi & piſces in idem littus attrahuntur. Atque hoc eſt quod piſcatio prima facta in terris, nauigante tum Chriſto quoq; in mari. Et quur abſolute laxari iuſſit retia, quoniã hic in eccleſia boni & mali ſunt piſces, zizania quoq; & ſilices cum tritico creſcunt. In die autẽ nouiſſimo rete illud tantũ in dexteram iacietur ad eos quibus dicet dominus, Venite benedicti patris mei, &c. Rumpitur hic rete quoniã multi ſunt in eo, nulli (vt eſt in prouerbio) magni & mali piſces, neq; pauci ipſi per hęreſes ſe inde pręcipitant in mediam maris voraginem: illic autem boni tantum erunt, qui rete nõ rumpunt. Hic merſionem minantur naues, quoniam illa nauicula eccleſiæ multos ſuſtinet impetus: ad hæc, plurimum in ea eſt indigeſtæ plebis, quæ vitam & ordinem bonorum non ſeruat: iſthic vero abſtergit Deus omnem lachrymã ab oculis ſanctorum, & amplius non erit neque luctus, neque clamor, ſed nec vllus dolor. Ideoq́ue & hic piſces ſub aqua trahũtur ad littus, ſiquidẽ boni homines

Duplex piſcatio. *Matt. 13.* *Matt. 25.* *Apoc. 21*

poſt mortem abſconditi latent in ſomno pacis, donec perducantur ad littus reſurrectionis. Hic nauiculæ duæ ſunt ex Iudæis & Gentibus collectæ, illic vna tantum, quoniã & ouile
Apoc.3. vnicum erit in vita æterna. Eoq; nomine illic piſces magnos tantum ceperunt. ſiquidẽ ſancti omnes reges magni ſunt &
Matt.7. ſacerdotes. Vnde dominus quoq; dixit, Quiſquis fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum. Atqui hic in mari mũdi huius piſces capimus magnos & paruos, bonos malóſque & pars quidem in reti permanent, pars rupto reti excidunt, alios quoſdam tandem ad conſummationẽ mundi eiicient. Deus & dominus noſter gratiã nobis ſuam impartiatur, quatenus & nos hic capiamur in terris reti verbi Dei, ſicq; permaneamus in nauicula eccleſiæ, & in die nouiſſimo cum aliis magnis piſcibus concludamur ad dexteram, pertrahamurq; ad littus fœlicitatis æternæ, quam omnibus nobis concedat Chriſtus Ieſus dominus noſter amen.

DOMINICA SEPTIMA POST PENTECOSTEN, EVANGEL. MATTH. 5.

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quam ſcribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non oc-
Exo.20. *cides. qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego*
Deut.5. *Iacob.5.* *autem dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit concilio:*
Leuit.22. *qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. Si ergo offers*
Eccle.35. *munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus*
Deut.15. *habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante alta-*
Malac.1. *re, & vade, prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offeres*
Luc.12. *munus tuum.*

HOMILIA PRIMA.

IN ſaluberrimo hoc ſermone, chariſſimi, quem in
Auguſt. monte habuit dominus, & ſuper quem Auguſt. libros duos conſcripſit, inter reliquas etiam do-
Matt.5. cuit ille perfectionẽ legis euangelicę ſupra Moſaicam iſtam. Vnde & dixit, Non veni ſoluere legẽ aut prophetas, ſed implere. Quicquid ergo defectus extitit in lege veteri, Chriſtus in noua conſummauit & perfecit. lex enim
Hebr.7. ad perfectionẽ adduxit neminem. Et quãuis diſcrimen legis

&

& euangelij magnũ quid eſt, & per vniuerſam ſcripturã latiſſime extendi poſſet, nunc tamẽ animus non eſt à contextu euangelico diſcedere. Dicit ergo dominus. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus q̃ ſcribarũ & phariſæorum, nõ intrabitis in regnum cœlorum. Dictum hoc eſt prælatis eccleſiæ, apoſtolis, & ſucceſſoribus eorundem, ſucceſſoribus inquam in poteſtate, honore & dignitate, atque vtinam etiam in vita. Eos nimirum iuſtiores eſſe voluit prælatis ſynagogæ. Atqui expoſitio illius videtur nõ parum difficilis. Auguſtiquidem ſic intelligit, Quãdo antea dixerat dominus de impletione magnorum & paruorum præceptorum: cuiuſmodi eſt illud, Non occides, addit Chriſtus, vt perficeretur lex nõ tantum non occidendum eſſe proximum, ſed ne iraſcendum quidem illi ſine cauſa. Atque ſic iuſtitia euangelica ſuperare debet phariſaicam iſtam. Minimũ itaque illud eſt, nõ occides, quod quiſquis ſeruat, non ſtatim ideo magnus erit in regno cœlorum. ſin autem conſurgat in gradum ſublimiorem, & ne ſuccenſeat quidẽ illi temere, tunc ſane & perfectior erit, & multum alienus ab homicidio. Sicq́; illud quaſi declararet ſuperiora, quando dixit dominus, non veniſſe ſe ſoluere legem, ſed implere. Ecce enim præcepit lex. Nõ occides: impleuit domin⁹ & adiecit, quod deerat, nec indignaberis illi ſine cauſa, quod quanto perfectius eſt illo, quod ex ira aut ſimilibus affectibus prouenit? 2 ¶ Alio porro in loco Auguſt. ſic inquit, Niſi abũdauerit iuſtitia veſtra ſuper ſcribarum & phariſęorum, id eſt ſuper iuſtitiam eorum, qui ſoluunt quod docent. De ſcribis autẽ & phariſæis dicit alio loco, quoniã dicunt & nõ faciunt. Niſi ergo ſuper eos abundauerit iuſtitia veſtra, id eſt, vt vos non ſoluatis, ſed faciatis potius quod docetis. Vult dicere Auguſtinus, Omnis iſtorum iuſtitia in ſola conſiſtebat doctrina, eaq́ue ſana quidem erat, ſed tamen illam opere non implebant: ſicut alibi dicit dominus, Super cathedram Moyſi Chryſoſt. inquit, Docere abſque operibus, condẽnat docentem. cum itaq; primum ſe aliquis ipſe correxit, tunc eundem etiam erga alios congruit eſſe diligentem. ideoq́; ille putat Lucam de domino loquentem, præpoſuiſſe operationẽ verbo, quum ait cœpiſſe eum facere & docere. Ecce quomodo præcedit opus. Quia tunc poteſt quis ad docendum venire, quum ipſe impleuerit opere quod ſit docturus. Cõſonat & Hieronymus, dicens,

Libro 20. cap. 9. de ciui. Dei.

Matt. 23.

Chryſoſto.

Actu. 1.

Hierony. Magiſtri eruditio, etiam ſi paruo peccato obnoxius ſit, deducat eum de gradu maximo: nec proſit docere iuſtitiã, quam minima culpa deſeruit. Et beatitudo perfecta ſit, quæ ſermone docuerit opere complere. Vtraque hæc expoſitio bona vtique eſt, ſed tamen prior illa aliquanto melior, & textui accommodatior. Adhuc tamen plures inuenio iſtorum verborum expoſitiones, & inter reliquas hæc etiam vna eſt. Quandoquidem enim lex Moſaica manum tantum (quod aiunt) prohibebat, opusq́ue illud externum vetabat, inſuper euangelium animũ quoque & cogitationes reſtringit, eo ꝙ in lege pœna poſita non erat iis, quæ quiſque in animo ſuo perpetrauerat, ſiquidem qui legem iſtam tulerat, homo purus erat, nec cogitationes hominum cognoſcere poterat. Euangelium autẽ peccatum punit tam cordis ꝙ operis: quoniam qui illud nobis dedit, verus Deus & homo eſt, ſicq́ue renes ſcrutatur & corda. Iudæi porro perſuaſam iſtam habebant opinionem peruerſam, ſe animo & cogitatione non peccare, ſi opere nõ implerent. dicebant enim, Occidere hominem, peccatũ eſt: velle occidere, non item, ſi non occidas
Libr.12. cap.16. facto. Teſtatur idipſum ex Iudæis nõ infimus Ioſephus, qui cum de morte ſcrib. Antiochi, contra quem Machabęus pu-
1.Mac.6. gnauit quemq́ue Polybius hiſtoricus eo refert miſerius eſſe demortuum, quod in ciuitate Pſidia (vel vt alij legũt Præſidia aut etiam Perſide) templum Dianę ſpoliare voluerit, idipſum refutans Ioſephus, dicit, Qui nullatenus egit peccatum, ſed tantum cogitauit, nullo reatu tenetur. Conceptam itaque iſtam vanam Iudæorũ perſuaſionem hic dominus voluit refellere, quoniam nõ opere tantum, ſed & animo & cogitatione grauiter peccari ſolet. Atque hoc eſt quod dicit dominus, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm ſcribarum & phariſæorum. non quod per hoc dominus legem cuperet reiicere, quoniam interroganti adoleſcenti, quid faciendum ſibi eſſet ad poſſidendã vitam æternam, reſpondit,
Matt.19. Si vis vitam ingredi ſerua mandata. ſed quia hic & alibi homines ad ſeruãda pręcepta maxime decalogi ſubinde adhortatus eſt, illa planius explicauit in vero ſenſu, & errores Iudæorum reiecit, ſicut ipſa etiam litera clare teſtatur. Atque hæc ipſa etiam expoſitio, licet ab illa priori Auguſtini multum aliena, in ſe tamen eſt veriſſima. Quartam inſuper verborum illorũ inuenio expoſitionẽ, eamq́; huiuſmodi, quod dominus

dominus exiſtimarit ſcribas & phariſæos adhuc rudes fuiſſe in præceptis diuinis, quod nimiũ inhærerent externis cæremoniis: hic autem Chriſtus veritatem oſtendit, veramq́ue lucem euangelij dedit hominibus, vbi veteres vix vmbram habuerant futurorum. Atque illa hic ſententia eſt Chryſoſtomi, qui multis etiam verbis cõtra Manichæos docet Chriſtũ non reieciſſe legem, quoniam licet imperfecta à Deo tamen fuerit. Quòd ſi ergo Iudæus aliquis bene geſſit in circunciſione ſua, circa ſacrificia & templum, decet chriſtianum adhuc eſſe perfectiorem, vt vltra hoc in corde ſuo ſacrificium offerat domino, ſimulq́ue myſticam legis ſignificationẽ expendat & bona æternæ ſalutis. Quando igitur præputium circunciderũt Iudæi, Chriſtiani circunciſionem hanc obſeruarunt in ſpiritu, non ſecundũ literam: & pro agno paſchali atque oblationibus & ſacrificiis boum, vitulorum & ouium, nos iam offerimus Deo agnum immaculatum Ieſum Chriſtum. Porro Chryſoſt. etiam de iuſtitia ſic ait, Quod illa hic vniuerſam dicit virtutem, ſicut de ſancto Iob dicitur, Erat homo iuſtus & ſine querela, nõ quod ille iuſtus tantũ fuerit, quoniam multas etiam aliàs habuit virtutes, prudentiam, cõſtantiam, patientiam, pudicitiam, pietatem, &c. Quũ itaque lex euangelica præſtantior ſit & ſuperior quã Moſaica, idq; in multis donis domini, in ſacramẽtis, in ſacerdotio, in oblationibus, in remiſſione peccatorum, in apertione cœli, vtiq; etiam capita eccleſiæ apoſtoli, euangeliſtæ, martyres & doctores maiorem habuere ſanctimoniam, quàm patriarchę & prophetæ veteris legis. Abraham, Noe, Moyſes, Dauid, Eſaias, &c. ſićq; reliqui chriſtiani in iuſtitia ſuperent & excedant Iudæos, plebs plebem. Quid autẽ mirum, ſi illi iis fuerint inferiores, qui & illuminati nõdũ erant, & rudes adhuc erant diſcipuli, neq; verum illum doctorem habuerãt ſpiritum ſanctum, quem diſcipuli demũ ſuis miſit Chriſtus, qui eos omnẽ doceret veritatem? Dixit itaq; apoſtolis dominus, quod iuſtitia eorum abundãtior eſſe debeat, quam ſcribarũ & phariſæorum: ita nimirum, quia (vt ait Gregorius) quum augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum. Quando igitur in noua lege vberior ꝓmiſſa eſt remuneratio, & gratia ſpirit⁹ ſancti eminẽtior, oportet etiã in ea pugnã eſſe magis arduã difficilioremq́;. Non enim iam lacte & melle manans terra ꝓmittitur, non ſenectus vberior, nec numeroſitas

Hebr.19. *Roma.9.* *Chryſoſto.* *Iob 8.* *Ioan.17.* *Grego. ſup Matt.25.* *Chryſoſto.*

filiorum,non frumenti viniq́ue copia,non ouium, atque armentorum greges,ſed cœlum & ea quę ſunt in cœlo bona, & filiorum adoptio, ac cum vnigenito iuncta fraternitas & ſocietas hæreditatis,& glorificari congregare,& præmia illa quæ promittuntur innumera. Merito igitur iuſtitia noſtra abundare debet vltra iſtam phariſæorum & ſcribarum.

3 Accedat iis omnibus ſententia quinta. Iudæi enim conſtitutiones quaſdam fecerunt, quæ partim aduerſabantur legi diuinæ, partim licet non erant illi cõtrariæ, ab eis tamen magis diligentiusq́; obſeruabantur, quam mandata domini: ſicut ob id increpauit eos dominus, dicens, Quare & vos

Mat. 15. tranſgredimini mãdatum Dei propter traditionem veſtrã? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem:& qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri vel matri,munus quodcunq; eſt ex me,tibi proderit,& non honorificauerit patrẽ ſuum aut matrem ſuam, & irritum feciſtis mãdatum Dei propter tradi-

Mat. 2. tionem veſtram.& alio in loco, Væ vobis duces cæci,qui dicitis,Quicunq; iurauerit per templum, nihil eſt:qui autem iurauerit in auro tẽpli,debitor eſt. Stulti & cæci,quid enim maius eſt?aurum,an templũ quod ſanctificat aurũ? Ecce qua maturitate dominus corripit Iudæos,qui contẽpta lege domini,proprias ſanctiones confirmabant,inutiliter vtique & fruſtra,dum quod in lege minimum erat, non ſeruabãt. Eſt

Hieron. illa etiam hic ſententia Hiero. Voluit ergo dominus prælatos & apoſtolos noui teſtamenti perfectiores eſſe phariſęis, atque nec parua,nec magna negligere mãdata. Habetis itaque iam chariſſimi variam illorum verborum expoſitionẽ, quomodo iuſtitia apoſtolorũ, imo & chriſtianorũ omnium abundantior eſſe debeat, quam vel ſcribarum vel phariſæorum. Non tamen hæc intelligi ſic debent,quaſi lex Moſaica etiam chriſtianis ſit ſeruanda ſecundum literam,dẽptis moralibus.Cęremonialia nanq;,vt de ſacrificiis,de purgationibus.de cibis prohibitis,de non edendo lepore aut porco, & ſimilia innumera,quia nõ continent in ſe perfectione eſſen-

Act. 15. tialem, ſunt abolita. Sic & iudicialia eorum mandata, quoniam & nimis erant grauia, & charitatem offendebant,corruerunt. Quamobrẽ ait Petrus,Quid tentatis Deum,impo

Exo. 17. nere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque nos, nec patres noſtri portare potuerunt? Et hoc eſt quod manus

Moyſi

Moyſi graues fuerunt, ad ſignificandam legis immodicã du ritiem. Eodem pertinent & tabulæ legis lapideæ. lapis enim durus eſt & grauis. lex autẽ euãgelica deſcripta eſt in cordibus hominum mollißimis. quæ etiam ratio, quod Chriſtus ipſe nil ſcripſit. Cauſa autem grauitatis legis Moſaicæ, acerbitas eſt pœnarum, quoniã illic lex valebat talionis, oportebatq́; dentẽ pro dẽte, oculũ dare pro oculo: graues etiã erãt manus illæ, quod intellectus ſpiritualis ibi obſcurus & abſcõditus latebat. Sicq́ue quod agnus paſchalis aſſus Chriſtũ ſignificauit, obſcurũ quid erat, & Iudæis incognitũ. Quod mare rubrum deſignauit baptiſmũ, nõnne obſcurum erat? Quod hirci duo geminam in Chriſto naturam ſignificarũt, itidem latebat Iudæos, & ſic in ſimilibus. Grauis quoq; erat lex Moyſi propter ingentem iſtam mandatorum multitudinem. prohibitiua enim tantum erant trecentaſexagintaquinq;, & præceptiua ducenta quadraginta octo, quæ ſi coniungas, habebis præcepta ſexcenta tredecim. Quibus nõnne putas multum oneratos eſſe ſimplices? neq; vero in hoc numero conſtiterunt præcepta, ſed alia ex aliis ſubinde ſubnaſcebantur noua. Atqui lex iſta omnis ex dilectione depẽdet Dei & proximi, quã quis dubitet fuiſſe feruentiorẽ in apoſtolis & martyribus, quàm in patribus veteris teſtamenti? *Hiere. 31.* *Deut. 19.* *Exo. 12.* *Leui. 16.*

4 Bene expendit Auguſtinus illud, quod dicit dominus, Nõ intrabitis in regnum cœlorum: hoc inquam illud, quod toties in euangelio repetitur, regnum cœlorum. Ait ergo, Deniq; quod non temere dixerim, neſcio vtrum quiſquam in illis libris (veteris teſtamenti) inuenit nomen regni cœlorum, quod tam crebro nominat dominus. Hoc enim proprie pertinet ad reuelationem noui teſtamẽti, quod ori eius nominandum ſeruabatur, quem regem ad regẽdos, & ſacerdotem ad ſanctificandos fideles ſuos, vniuerſus ille apparatus veteris inſtrumẽti parturiebat. Sed & illud quod ait, Intrabitis, temere dictũ non eſt. Vult enim dominus miniſtros ſuos ſemper ire debere de virtute in virtutẽ. atq; creſcere in operibus bonis, in meritis, & tandẽ in remuneratione vitæ æternæ. Sic inquit Hieremias, Venite nolite ſtare. recordamini procul domini, & Hieruſalem aſcendat ſuper cor veſtrum. Quiſquis ſeruire vult Deo, ne moretur, neq; ſtet, ſed procedat ſemper, quoniã legiſlator dabit benedictionem, & ibunt de virtute in virtutẽ. Quo facit illud Bernar. Stare *Contra Fauſtum.* *Hier. 51.* *Pſal. 83.* *Bernar.*

in via Dei, eſt retrocedere: quoniam qui in gratia Dei eſt, quicquid tunc facit, id omne ei meritorium eſt, dicente Pau
Rom.8. lo, Diligẽtibus Deum omnia cooperantur in bonum. Admonitos itaque vos omnes volo, vt ſolicite & diligenter ſtudeatis & inuigiletis voluntati diuinæ, efficiatis præſidio gratiæ Dei, vt iuſtitia veſtra abundet plus quàm Iudæorum veterum: ſicque vos intrare tãdem poſsitis regnum cœlorum, quod omnibus nobis concedat Deus, Amen.

HOMILIA SECVNDA.

IN monte excelſo ſublimia etiam loquutus eſt dominus myſteria, & magna præcepta dedit apoſtolis: ac deinde min⁹ magna & grauia docturus
Beda. plebem, deſcendit de mõte, Vnde & Beda dicit, Quibus in monte aperit, vt magna ſublimiter audiãt, in eos oculos ſtans in cãpo dirigit, vt audita patenter intelligant. Inter illa ergo ardua & excelſa, docuit ſe eũ eſſe, qui legem impleturus erat, non ſoluturus. ideoq; & apoſtolis cõmiſit, vt iuſtitiã haberent abundãtiorem q̃ phariſæi. Idipſum iam porro plenius explicat in quibuſdã ſpecialibus mãdatis. Audiſtis, inquit, quia dictum eſt antiquis, Non occides. Ego autem dico vobis, Quicunq; occiderit, reus eſt iudicij. Admi
Chryſo. ratur hic Chryſo. ſummã illam ſapientiã Dei, quod dicit hic Chriſtus, Dictum eſt antiquis, non autem, ego dixi antiquis. neq; ſic, Pater meus dixi antiquis, & ego dixi vobis. poterãt enim inde ſibi anſam arripere diſcipuli cogitãdi, quid ita ille ſibi nimium tribueret. ſiquidẽ adhuc erãt nouitij in fide, & inde oportebat dominum nonnihil parcere ipſis, ne forte offenderentur. Quoniã licet mentiri nemo debeat, nemo tamen ſemper tenetur dicere veritatẽ. ſic nanq; vbi vel nihil prodeſt, vel plus obeſt q̃ profit, cælãda veritas eſt. Sunt quidã rudes homines, qui videntur ſibi pręclare feciſſe, ſi quouis in loco citra omne diſcrimen veritatẽ dicant. Male ſane, & in multis caſibus inique ſatis. Sed hæc aliàs. Dictũ eſt antiquis, Non occides. De hoc præcepto nõ eſt animus iam multa dicere, ſed differam vſq; in materiam 10. præceptorum. Pulchre autem ſuper hoc ſcribit Auguſt. ſed & illud mitto. Dictũ, ait, eſt an antiquis. Quo verbo declarat ille, multum
Li.1.c.20. de ci. Dei. iam temporis abiiſſe, quo pręceptum hoc datũ ſit per Moyſen. Orditur itaque de antiquis dicere hiſtoriis, vt animos
Exo.20. diſcipulorũ faceret attentiores. ſicque audirent diligentius,
quid

quid deinceps eis dominus eſſet dicturus. Neque id tamen temere factum eſt quod ille hic ab eo præcepto orditur, à quo lex cœperat in moralibus, authore Chryſoſtomus. *Chryſoſto.*

¶ Quæras autem, quando veterem illam legem implere voluit dominus, cur non præcipuis illis tribus primis exorſus eſt? Reſpondeo, quia primum mandatum pertinet ad diuinam eſſentiam in ſua veritate, tertium autem in ſua bonitate. ideoque & colẽdus ille vt Deus verus eſt, & propter bonitatem ſuam peculiare aliquot tempus ei ſanctificandum. Iſtud vero in omni lege fuit commune. ſtatim enim omnibus creatis, ſanctificauit Deus diẽ ſeptimum, quam ob rem non ſunt hic gradus vt in reliquis pręceptis. Secundũ autem mandatum de iuramento, quia ſpecies varias habet, ideo in ſequentibus etiã cõmemoratur. Cæterũ quartũ de honore parentũ non proponit hic dominus. ſiquidem natura ad hoc inclinamur, & gratia Dei deinde perficit quod deerat naturæ. Non fuit itaq; neceſſarium ſingulatim illius meminiſſe. quando enim & natura hoc iubeat, & charitas Dei, minus quoq; in eo erit defect⁹. Atq; hoc de cauſa à proximo pręcepto exorſus eſt hic Chriſtus, & dixit, Non occides. qui autem occiderit, reus erit iudicio. Iudiciũ hoc habemus in Exodo, Qui per percuſſerit hominẽ volens occidere, morte moriatur. huiuſmodi fere iudicium dedit dominus Petro, Qui gladio pugnat, gladio peribit. 2 Tribus iam porro gradibus mandatũ hoc dominus implet, quorũ prim⁹ hic eſt, Ego autẽ dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Vidiſti, inquit Chryſoſt. perfectã vtiq; poteſtatem. Vidiſti dignitatem, quæ latorẽ certe legis deceret. quis enim prophetarũ ita vnquam loquutus eſt? quis iuſtorum? quis patriarcharum? Nullus omnino. nã illi per ſingula ſæpius inferebant. Hęc dicit dominus. ſed non ita loquitur & filius. illi enim domini verba, hic vero patris annunciat. Dicet, An ne ſemper ira peccatũ eſt? Diffiteor. nam & Dauid dixit, Iraſcimini, & nolite peccare. Quando autẽ ira peccatũ ſit aut nõ, ſtatim audiemus. Hoc iam admoneamus, quod Auguſt. & Chryſoſt. hic legunt, Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, vel temere, quoniam cum ratione & ex cauſa indignari ſuum modum habet. (exemplar Vaticanum habet, ſed in Latino nihil eſt quod illi reſpondeat) & Auguſtinus quidem vult iſtud ipſum ſine cauſa, in ſequẽtib⁹ omnib⁹ intelligi debere

Exod.21. *Chryſoſto.* *Pſal.4.* *Auguſt.* *Chryſoſto.* *Auguſti.*

Hieron. (quanuis Hieronymus cēſet radendum eſſe illud, ſine cauſa)ſic,vt accipias eum,qui ſine cauſa iraſcitur, ſine cauſa dicit Racha vel fatue. Hic per iram communiter intelligunt doctores rancorem conceptum in corde, iracundiam iſtam comotionem animi. Quiſquis ergo iram ſuam & animum concitatum declarat extrinſecus geſtibus vel verbis furorem ſpirantibus,reus erit conſilio: ſed qui etiam verba contumelioſa addit, reus erit gehennæ ignis. Ecce tres in ira gradus. primum in animo,ſecundum in geſtibus,poſtremum in verbis ignominioſis. Atque iis tribus gradibus dominus opponit tres etiã ſuppliciorum gradus, quorum primus eſt, reus erit iudicio: ſecũdus,quia reus erit conſilio:tertius,reus erit gehennæ ignis. Hinc etiam patet,peccatum peccato grauius eſſe,atque ideo etiã illis grauioribus ſupplicia acerbiora de-
Auguſti. beri. Quod ad voculam racha attinet,ait Augu. ſe quendam Iudæum interrogaſſe,illumq́ue reſpondiſſe,vocem eam eſſe non ſignificantem aliquid, ſed indignantis animi motum exprimẽtem.(milha, ſicut apud nos interiectio indignãtis.) Quòd ſi autem qui ſuccenſet, inſuper etiam proximũ ſuum contumelioſe adoritur, & fatuum vocat ſine cauſa, iamiam gehennam ignis commeruit. Atque hic quidem exemplum nobis proponitur iuſtiſsimi iudicis,qui ob vnicũ verbulum contra proximi charitatẽ prolatum ſupplicium inferre vult gehẽnæ. Quæres adhuc, cuiuſmodi ſit harum trium pœnarum diſcrimen,iudicij,conſilij & ignis. Reſpondet. en tibi
Auguſti. in hoc Auguſtinus, Reus iudicij eſt, de quo diſcernendum adhuc eſt in iudicio, an aliquid commeruit vel non, ita vt tranſgreſsio ipſius ambigua ſit. Reus eſt autem conſilij, de cuius quidem tranſgreſsione non ambigitur,ſed tamen quo ſupplicij genere ſit afficiẽdus,idipſum adhuc conſyderatione indiget.Sed reus gehennæ ignis eſt,de cuius tum præuaricatione tum ſupplicio conſtat, vt hic iratum certum eſt pœnam meruiſſe æternam. Hinc itaque iam facile patet, quo-
Exo. 29. modo Chriſtus impleuerit legem & perfecerit. lex enim punit occidentem, eo quòd facit contra fratris charitatem,
Chryſoſto. Chriſtus autem, quia perfectior eſt, vult nos nec animo, nec geſtibus, neque conuitiis aliquam iram declarare. Nihil enim ita ſtudet Deus, vt nos mutuis charitatis nexibus colligare. propterea & per ſemetipſum & per diſcipulos ſuos, tam in nouo quam in veteri teſtamento, plurimo hoc

mandatum

mandatum commendat ſermone, & vehemẽs animaduerſor atque punitor eſt eorum, qui præceptum tale contemnunt.

13 Simul atque autem chriſtianos ſuos docuit dominus fraterne & amice vna viuere, neque quicquam indignari, non ignarus vtique fuit ille tamen fragilitatis humanæ, ſi quidẽ non omnino illum extinxit affectum: primo quidem, quia impoſsibile eſt hominem paſsionibus liberari. nam vt regere illas poſſumus, ita abſque illis eſſe non poſſumus. Porro iam nos mitiſsimus ille dominus reconciliari inuicem docet, ſi quando iraſci cœperimus proximo noſtro. Ait ergo, Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, vade & reconciliare fratri tuo. Auguſtinus hic vult dominum voluiſſe nos præmonere, fas non eſſe in animo tenere aliquid, vt in odiũ indignatio conuertatur: ſed potius curandum, ne ſol occidat ſuper iracundiam noſtrã. Egregie expẽdit verba hæc Chryſoſtomus, & dicit, O ineffabilem benignitatẽ, atque immenſum erga homines amorem Dei. Honorẽ ſuum deſpicit, dũ in proximo charitatem requirit. quid enim iis verbis mitius eſſe poſsit? quid lenius? Interrumpatur, inquit, miniſterium meũ, vt tua charitas integretur. Duo hic nobis intelligenda proponit dominus. Alterum offerẽdum eſſe ad altare, adeò etiam tum ſanctè tum conſtanter, vt ſi quid inter offerẽdum inciderit, oblationem relinquendam ibi eſſe, neque rurſus auferendam: quoniam offerre & opus eſt beneplacitũ Deo, & actus latriæ. Quamobrẽ ipſe etiã dicit per prophetã, Offerentur ſuper placabili altari meo, & domũ maieſtatis meæ glorificabo. Dauid quoque videns optimates, omnemq; populum ſuum offerre in templum, dixit cum gaudio magno, Domine Deus Abraham, Iſaac & Iacob patrum noſtrorũ, cuſtodi in æternum hanc voluntatẽ cordis eorum, & ſemper in venerationem tui meus iſta permaneat. Ecce quomodo ſanctus ille propheta, quẽ dominus inueniſſe ſe ſeruũ ſecũdũ cor ſuũ teſtatus eſt, rogauit dominũ, vt populũ ſuũ in hac bona volũtate cõſeruet in offerẽdo, quod niſi opus eſſet beneplacitum Deo, Dauid tantopere non petiiſſet. Præcepit hoc ipſum etiã dominus vt quilibet vir ter in anno appareat in loco quẽ elegerit Deus. (hoc eſt, Hieruſalẽ) & ſequitur, Nõ apparebit in cõſpectu meo vacuus. ſed quilibet offert iuxta quod habet, ſecũdũ benedictionẽ domini Dei ſui.

Chryſo. *Auguſt.* *Eph. 4.* *Chryſo.* *Offerre.* *Eſa. 60.* *1. Para.* *Deu. 16.* *Exo. 23.*

Vnde docemur grati eſſe Deo noſtro, & offerre illi pro facultatibus noſtris,quas largitus eſt nobis. Hinc etiam mirari deſinamus,ſi quando videmus maxima quorundam bona euaneſcere & dilabi, opulentiſsimorum hominum liberos depauperari. forte enim maiores eorum male corraſerũt diuitias per vſuram & fraudem,per fas & nefas. forte etiã bonis ſuis non honorarunt Deum, neque in oblationibus ſui cultus,neque in eleemoſynis pauperum. Alterum eſt quod præclare hic admonet Chryſoſtomus. Audiant ij qui ſacris initiati,tamen in inimicitiis ad communionem altaris accedunt. audiant etiam illi, qui non ſunt initiati. offerunt nãq; & ipſi munus & hoſtiam,orationem dico & eleemoſynam. Ecce potius vult dominus te orationem tuam relinquere, & reconciliari proximo tuo,tuncq́ue demum ad orationem redire. Ideo enim Deꝰ homo factꝰ eſt, omniaque fecit, vt nos in vnitatẽ congregaret. Ex altera parte præcepit, vt remittamus proximo noſtro noxam:ex altera iubet offenſorem, miſſo ſacrificio, reconciliari proximo ſuo. Sicut ergo prohibuerat ante iraſci, ita hic rurſus præcipit, ſi quis forte indignatus ſit,proximo ſuo reconciliari iterum,eo quòd oratio ſua, omneq́ue ſacrificium opera ſint minus grata Deo, niſi in gratiam redierit cum proximo ſuo. Recte itaq; præcepit Apoſtolus, vt ne ſol quidem occidat ſuper iracundiã noſtram. Voluit quoque eo ipſo declarare dominus gratiſſimum eſſe Deo ſacrificium,quod quis ex charitate offerat.

Chryſo. *Mat. 6.* *Luc. 6.* *Eph. 4.*

4 Quid ſi autem,inquit Auguſtinus, proximus quem offendi, alibi ſit trans mare, vel in remotioribus locis? Tam diu ne ad aras manebit oblatio mea, donec redeat ille, vt ſic denique poſt tantum itineris immenſum ſpatium ego offeram? Reſpondet ille tãdem poſt multa, & dicit nos ad recõciliationem properare debere,cum cogitamus nos proximũ noſtrum offendiſſe: neque tamen ſemper nos abire debere pedibus corporis ſed potius affectione mentis nos humiliare coram proximo noſtro, in conſpectu eius cui munus tuũ offers. Quòd ſi itaque ille ſit præſens, poſſes eundem quoq; rogare, & reconciliationẽ poſtulare,ita tamen vt prius quoque gratiam poſtularis à Deo,qui etiam hoc vult, vt cũ offers, memor offenſionis fraternæ, proponas tibi reconciliationem, eodemq́ue deinceps affectu animum tuum reuoces ad præſentem oblationem. Atque ſic fratres Ioſeph petierunt

runt reconciliationem: Pater tuus præcepit nobis antequam *Gen. vlt.*
moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus, obſecro vt obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ, quam exercuerunt in te. Poſt reconciliationem veniens offer munus tuum, eoq́ue nimirũ aperte dominus deſignat, Deum magis intueri offerentem quàm oblationem, ſicut & Abel reſpexit ad munera eius. Ecce hic Abel præcedit. Sed *Gen. 4.*
& Chriſtus ipſe magis reſpexit mulierem illam viduã, quæ *Luc. 21.*
in Gazophilaciũ mittebat æra minuta duo. Quiſquis enim dum ſacrificiũ offerre vult domino, ſeipſum ſubtrahere cupit illi, meritum nullum habet, quomodo & Deus ait per Paulum. Qui ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ. Ha- *Heb. 16.*
bens itaque aliquis ſimultatem aut odium cũ proximo ſuo, non reſpicitur à Deo, neque illi gratus eſt. vſque adeò diſſidia fraterna odio ſunt Deo, qui non eſt vtiq; Deus diſſenſionis, ſed pacis. vnde & Ioannes dicit, Qui odit fratrem *1. Cor. 14.*
ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo *1. Ioan. 2.*
eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Vos modo in *Eph. 4.*
Chriſto dilectiſsimi, nolite indignari proximis veſtris. *Rom. 12.*
Quod ſi autem cœperitis iraſci, ſol tamen non occidat ſuper iſtam iracundiam veſtram. Quantum in vobis eſt, pacẽ habete ad omnes. nam & Deus vos in pace vocauit, ſicq́ue omnes oblationes veſtræ, orationes, eleemoſynæ, & opera bona omnia accepta erunt Deo, vobiſq́ue meritoria vitæ æternæ, quam vobis & mihi largiatur largitor bonorum omnium Deus, qui eſt in ſecula benedictus, Amen.

HOMILIA III. DE IRA.

FRATRES chariſsimi, hodiernum illud euangelium ſanctum eo facit, vt ne ſuccenſeamus proximo noſtro, ſed fraternam cum illo charitatem conſtantiſsime foueamus. Quòd ſi autem leuiter aliquando ad iram prouocemur, vt hic quoq; modus nobis ſit & ratio certa, quando ira peccatum eſt aut non, totã hanc materiam lubet breuiter pertractare & ſub decurſu: quoniam in ſe ampliſsime patet, poſſetq́ue per multas homilias extẽdi. Dico ergo principio, iram cupiditatem eſſe vindictæ. Eſt autem ira quædam bona, alia quoque ſufferri poteſt, alia vitioſa eſt & peccatum. Primum omnium ira bona *Ira.*
ea eſt, cum quis ſibiipſi ſuoq́ue peccato indignatur. & illud *1. Co. 15.*
in ſe cupit vlciſci atq; punire. ſic Paulus ait, Si nos diiudica-

remus, non diiudicaremur. Sancta hæc ira eſt & ſalutaris,
Pſal. 4. Deóque beneplacens, de qua Dauid, Iraſcimini, inquit, & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris cõpungimini. Sed & illa quoque ira bona eſt, cũ vir bonus quiſpiã iraſcitur peccatis & ſceleribus hominũ, dũmodo proueniat illa ex zelo iuſtitiæ. Vtinam autẽ principes, iudices & cõſules huiuſmodi iram haberẽt in corrigẽdis malis, quantum vitiorum caueretur? Exemplũ huius iræ
Num. 15. habemus in Phinees filio Eleazari, qui deprehenſum cũ muliere Moabitide Iudæum occidit, dixitque ad Moyſen dominus, Phinees auertit iram meam à filiis Iſrael, quia zelo meo commotus eſt contra eos, vt non ipſe delerem filios Iſrael in zelo meo. Sic indignatus eſt & Matathias, conſpica-
1. Mac. 2. tus Iudæum quendam ſacrificare idolis ad iuſſum regis. tunc enim cum dolore contriſtatus eſt, & contremuerunt omnia membra eius: inflammata quoque eſt ira ſua ſecundum iudicium legis, & irruens occidit eum. Plenaque eſt ſcriptura tota exemplis innumeris huius iræ, honeſtæ ſane & ſaluta-
L. 1. offi. ris, ad quam pertinet illud præceptũ Ambroſij. Iraſcimini vbi eſt culpa, cui iraſci debeatis, Nõ poteſt enim fieri, vt nõ rerum indignitate moueamur. alioquin non virtus ſed lenitudo ac remiſsio iudicatur. ¶ Atq; hæc ipſa ira non tantum peccatum non eſt, ſed & quiſquis in magiſtratu conſtitutus
1. Reg. 15. illam non habet, is quoq; peccat. Sic Saul cum regem Agag
3. Re. 20. vinctũ in bello cœpiſſet, & parceret illi, indignatus eſt dominus ſuper eum: & dixit, Pœnitet me Saul feciſſe regẽ. Et cũ rex Achab parceret in bello Benadab regi Syriæ. ipſumque dimitteret inito pacto, venit Micheas & dixit, Quia dimiſiſti virũ dignum morte de manu tua, erit anima tua pro
3. Re. 22. anima eius, & populus tuus pro populo eius. Ecce quia non cõmotus eſt zelo & indignatione Achab ſuper regem, iratus ſuper eũ dominus, puniuit illum, ita vt interficeretur in bello à populo regis Syriæ. Periculum nũc quoq; eſt, ne qui in magiſtratu ſunt conſtituti, grauiter offendant Deum, dũ
Lib. 51. moraliũ. impune permittũt cuiq; ſua etiã maxima vitia cedere. Quicunque enim ſic iraſcuntur, non peccant, teſte Gregorio: cũ ait, Si nobis & proximis noſtris iraſcimur, non peccamus. ſiquidem ex virtute id prouenit, eo quòd animus vere generoſus indignetur oportet, cum videt vitia palã fieri impune. Contra ſi indignatio huiuſmodi feruet, fit vt homines magis

magis ad virtutes incitētur. Vnde & Chryſoſtomus inquit, Si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia ſtant, nec crimina compeſcuntur. patientia enim irrationalis vitia ſeminat, negligentiam nutrit. & non ſolum malos, ſed etiam bonos ad malum inuitat. 2 Eſt alia ira tolerabilis, neque peccatum mortale, atque id gemina via. Quidam enim ſola iraſcuntur impatientia in aduerſis, quæ impatiētia magis eſt quam ira. quanuis enim ſint impatientes, vindictam tamen non cupiunt, atq; ideo etiam peccatum mortale non eſt, niſi huiuſmodi impatientia vſum prohiberet rationis: de qua aliàs, quomodo homo debeat eſſe patiens & in quibus. Alij vero quam ſint naturaliter calidi, faciles & proni ſunt ad iram, ſtatim incenduntur & feruent: quæ commotio prima, citra præmeditationem exurgens in homine ex ſola ſenſualitate, vel peccatum omnino non eſt, vel certe exiguū & veniale. Tantum curandum eſt hic, vt in aliis primis motibus, ne creſcat, ne perſeueret, néue tu conſentias, quoniam ſic ex veniali fieret mortale. Hinc Dauid ait, Declina ab ira, & derelinque furorē. Sed & in legibus imperatoriis ita cautum eſt, quod quicquid calore iracundiæ vel fit vel dicitur, non prius ſit ratum, quàm ſi perſeuerantia apparuerit iudicium animi fuiſſe. Poſſem etiam tertio loco ſub hunc ordinē referre eos, qui ſcienter & meditato animo iraſcuntur etiam cum cupiditate vindictæ, ſed exiguæ alicuius, neq; admodū nociuæ. Atque hæc etiam ira dicitur imperfecta, quoniā licet ex parte iraſcentis ſit perfecta, ratione tamen obiecti & imperfecta & exigua eſt, neque pro peccato mortali cenſetur. Ita ſi quis vindictā cupit pro cōtumelia ſibi illata, iuxta ordinem & formam iuris, non autem vult vlciſci ſe contra præſcriptum & dictamen iuris, peccatum quoq; mortale nō eſt, imo ſi quis id faciat ex amore & obedientia magiſtratus, bene facit. ſiquidem ira hæc mater omnis honeſtæ diſciplinæ. Et tantum de ira quæ peccatum nō eſt. aut veniale tātū.

Pſal. 26.

L. quicquid. ff. de reg. iuris.

3 Eſt autem ira etiam peccatum mortale, idq́ue adeò quadruplici, aut etiam pluribus rationibus.

1 Si quis præmeditata voluntate appetat vindictam, velitq́ue proximo ſuo damnum etiam notabile & ingens inferri citra iuris præſcriptum, hoc nimirum peccatum eſt mortale, dicente domino in euangelio, Qui iraſcitur fratri ſuo, reus eſt iudicij. *Matt. 5.*

2 Si quis animum ſuum iratum verbis aut geſtibus importunis declaret, itidem peccat, quod hic dominus admonuit in eo quòd dixit, Quicunque dixerit fratri ſuo racha.

3 Quum etiam cupiditate vindictæ conuitiari quis incipit, & verbis vti contumelioſis, puta fatue, inſane, claude, fur, latro, nequam, homo nihili: hoc quiſquis fecerit ex ira ſine cauſa, peccatum magnum facit, de quo etiam dominus,
Mat.23. Qui, inquit, dixerit fratri ſuo fatue reus erit gehennæ ignis.
Luc.24. Dices, Atqui Chriſtus quoque Iudæos ſtultos ac cæcos, &
Galat.3. duos illos diſcipulos euntes in Emaus, itidem ſtultos & tardos corde vocauit. Paulus etiam Galatas ſtultos & incircunciſos, atq; velut effaſcinatos increpauit. Audio, ſed tu viſciſ-
Auguſt. ſim Auguſtinum mihi audi. Et Chriſtus & Paulus idipſum fecerunt, vt ſine ira, ita non citra cauſam, quia in correctionem illorum: non cupiditate vindictæ. quo nomime in hoc caſu iratis peccatoribus annumerari non debent. Poteſt itaque à bonis bono animo in diſciplinam & piam correctionẽ proximus noſter ſine peccato fatuus aut ſtultus appellari.

4 Quòd ſi quis autem animo irato non tantum cõuitiis & contumeliis pugnat, ſed iam etiam factum, ipſum aggreditur, contendit, miſcet iurgia, percutit, offendit, vulnerat, aliena diripit, perdit, exurit: ea demum magis nociua virulentaq; eſt ira, de qua plura in homiliis de quinto præcepto.

5 Quum quis iram adeò animo ſuo conceperit perſeueranter, vt plane efferueſcens creſcat & ſolidetur ac obfirmetur in odium, quod homicidio comparatur, cum inquam ſic ex feſtua trabes, ex paruo peccato peccatum fit maximum,
1.Ioan.3. grauiſsima ſane eſt offenſa Dei & proximi. ſic Ioannes inquit, eum qui odio habet fratrẽ ſuum, eſſe homicidam. Habetis en hic dilectiſsimi, multos iræ gradus, quos quàm fieri potuit breuiſsime, explicauimus, cœpimusq; primum ſtatim ab illa laudabili ira, & peruenimus vſque ad peſsimam iſtam, quæ odio & homicidio inuoluta eſt. cœpimus inquã
Eccle. 7. dicere de illa, de qua Sapiens ait, Melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam vultus corrigitur animus delinquentis. & progreſ-
Iaco.1. ſi ſumus vſque ad iram, de qua Iacobus, Ira inquit, viri iuſtitiam non operatur. 4 Quum autem grande adeò peccatũ ſit ira grauiter etiam illo offenditur Deus, atq; ideo toties in ſacris literis prohibetur. Ecce enim Ioſeph præcepit fratribus ſuis, ne alter alteri ſuccenſeat in via. Et Iob dixit, Nõ te

ſuperet

ſuperet ira, vt aliquẽ opprimas. Sapiens quoq; ille Eccleſiaſtes ait, Ne acceleres iraſci. ita nanque in ſinu ſtulti requieſcit. Quo facit illud Iacobi, Omnis homo ſi velox ad audiẽdum, tardus ad loquendũ, & tardus ad iram. Nõ abſimile eſt iſtud Sapiẽtis, qui præcipit, Aufer irã à corde tuo, quomodo etiam Iacobus iram & indignationẽ iubet auferri. Tu ſi voles percurre hoc modo omnẽ ſcripturam, & vbiq; inuenies quàm grauiter Deus prohibeat iram, ſicut & hodierno docemur euangelio, & à Paulo monemur puras leuare ad Deũ manus ſiue ira & cõtentione. Moueantur itaq; iis & ſimilibus monitis qui facile & temere iraſci ſolent, vt ſaltem temperent iram erumpentem ac leuiter nimis afferueſcentem. *Iaco. 1.* *Matt. 5.* *1.Tim.2.*

¶ Quod autẽ multum diſpliceat Deo ira huiuſmodi, en tibi teſtem Sapientem, quũ ait, Ira & furor, vtraque execrabilia ſunt, & vir peccator cõtinens erit illorum quoniã nõ parum cõtemnit Deum iratus, dum vindictam Deo debitã, ſibi vſurpat. ſic enim domin⁹ ait per Moyſen, Mibi vindictã, & ego retribuã. Quando itaq; iratus Deo ne permitti vindictam, poteſtatẽ ſibi vendicat diuinã, Præterea eo quoque non parum Deo diſplicet ira, quoniã hæc Deũ ipſum & ſpiritum ſanctũ ſuo expellit domicilio. Aut vbinam locus Dei? ecce tibi reſpondens Dauid, inquit, In pace factus eſt locus eius. Cõtra in ira locus diaboli eſt, iuxta ſententiã Gregorij ſuper illud Pauli, Nolite cõtriſtare ſpiritũ ſanctum. Quum ira pulſat pectus animumq́; noſtrum, perturbat domicilium ſpiritus ſancti: neque raro dum prævalet ira, totã expelli trinitatem, & diabolũ hoſpitem inducit. ¶ Certum eſt enim, quod q̃ abominabilis eſt apud Deum ira tam grata diabolo eſt, ſiquidẽ & igni ſeu incẽdio ſpirituali ſimilima eſt. ſicut enim inter reliqua elementa ignis & plurimũ & celerrime nocet, ita magnũ vitiorum incendiũ diabolus parat ex igni & facibus iræ, de cuius ardore Sapiens ſic ait, Secundũ ligna ſyluæ, ſic ignis ardeſcit: & ſecundũ virtutem hominis, ſic iracũdia illius erit, & ſecundũ ſubſtantiam ſuã exaltabit iram ſuã. Multa ibidem de incendio iræ habet Sapiens, Et egregie obſerua, quod ſicut ligna, ira ignis eſt. ſic itaq; diuites & potentes indignãtur, & nihil nõ proferũt, quo terreãt alios & dehortentur. Nimis enim q̃ nociuum eſt, potentẽ eſſe iracundum, ſic vt iſtum furorem cohibere & (vt ille ait) catenis nequeat cõpeſcere. q̃ facile fieret, vt ex huiuſmodi flamma & *Eccle.27* *Deut.32.* *Roma.12.* *Pſal.7.* *Ephe.4.* *Eccl.28.* *Potẽs iracundus.*

ſcintilla incendium pararet, quo regionem totam perderet? ¶ Multũ vero lucri cõciliat diabolo, cui dici nõ poteſt, quot animas illa acquirat. multũ enim irrequietus eſt, quã multis leuiter iraſcitur: neq; ſibi tantũ, ſed toti vico, oppido, imo & regioni vniuerſæ lites infert, iurgia miſcet, cõtẽtiones ſeminat, & quid multa? peſtis eſt, nõ homo. neq; multo diuerſum accidit iracũdo à cane improbo, qui dũ alios mordet, cęteros quoq; canes ſuis tum latratibus tũ morſibus irritat. Quãobrem & Sapiens dicit, Vir iracundus ꝓuocat rixas, patiens autem excitatas cõpeſcit. Quãdo itaque peccatũ eſt ira, deumq́; grauiter adeò offendit, & viciſſim diabolũ tantopere exhilarat, decet vtiq; nos pietate & mãſuetudine christiana, omnẽ iram fugere, ſicq́; & Deo magis placebim⁹, & humanæ naturæ ꝓpinquiores erimus. ſiquidem ea benigna, patiens, mitis & ſuauis eſt. Aut quid aliud ſibi velle putas, niſi humanitatem præ ſe ferre, quod nõ dedit natura homini vngues præacutos & aduncos, dentes aſperos & incuruos, cornua horrida, faucem amplam, & os mordax, cuiuſmodi habẽt leones, vrſi & apri, lupi atq; cõſimilia bruta effera & furioſa animalia? Aut quid eſt obſecro, quidue refert (tam hic appello cõſcientiã irate & furibũde) aſſiduo latrare inſtar canis, cornibus petere vt taurũ, mordere quaſi lupũ, ſubinde impetere calcib⁹ velut equũ, & ferire dentib⁹ inſtar apri, laniare quoſlibet vt leones aut vrſi ſolẽt, pungere vt vipera? Non ſic inquam, nõ ſic homines, quos cogitare decet & meminiſſe, homines eſſe ſe, & hominẽ ab humanitate dictũ potius q̃ ab humo, neq; ſemetipſos cõparare debere iumentis inſipiẽtibus. Quin magis mites ſint, patientes & benigni, quoniam mites hæreditabunt terram, & mãſuetos ſuſcipit dominus: peccatores autẽ humiliat vſq; ad terrã. Quamobrẽ & Paulus dixit, Seruũ domini non oportet litigare, ſed manſuetũ eſſe ad omnes, docibilem, patientem, cum modeſtia corripientẽ eos qui reſiſtũt veritati. Quiſquis enim ſic mitis fuerit, & pacificus, huic pacis author & largitor domin⁹ daturus eſt pacẽ æternã, quã omnibus nobis cõcedat ille hic & in æuũ, Amen.

Prou.29. *Natura homo benignus.* *Pſal.36.* *Matt.5.* *Pſal.146* *1.Tim.2.*

HOMILIA QVARTA DE IRA.

ETSI ex animo pio & affectu bono ꝓficiſci poſſit ira honeſta illa & laudabilis, quã habuit Moyſes ſuper eos, qui vitulũ aureum adorauerãt ei quibus etiã tria & viginti milia interfecit. Leuitæq́; quia

Exod.32.

quia in hoc ei auxiliatores affuerant, benedicti ſunt. Habuit cõſimilem irã & Iehu ſuper ſacerdotes Baal, quos vna die eũ 4. Reg. 10
rauit occidi, & laudatus eſt à domino. Huiuſmodi ira irati ſunt Iudæi omnes aduerſus tribuũ Beniamin, de qua 25. milia occiderũt, iam ante diuinit⁹ certiores facti de victoria Et Iudic. 10.
tali ira ſuccenſuit Paulus mago Elimas, cui dixit, O plene o- Actu. 13.
mni dolo & omni fallacia fili diaboli, inimice omnis iuſtitię, nõ deſinis ſubuertere vias domini rectas. Et nũc ecce manus domini ſuper te, & eris cæcus nõ videns ſolẽ vſque ad tẽpus. Attamẽ quàm bona ira illa eſt, tam rurſus mala & nocitura eſt iſta, quę ex peruerſa ꝓficiſcitur natura. nocet enim corpori, vitæ, animo & rationi, ipſiſq; adeò cohabitãtib⁹ irato. Prin- Damna
cipio nãque nocet ira proximis noſtris. ſiquidem iracundus ira.
vicino ſuo intolerabilis eſt, iuxta illud Sapientis, Graue eſt Prou. 27.
ſaxũ & onerosa arena, ſed ira ſtulti vtroq; grauior. Nanque dũ iratus amicitiã ſcindit & gaudia perdit, tolerari nõ debet, ſicut Sapiẽs inquit, Homo iracũdus incendit litẽ, & pertur- Eccle. 28
bat gaudia. Atq; ideo præcepit Salomõ, Noli eſſe amic⁹ ho- Prou. 22.
mini iracũdo, neq; ambules cum viro furioſo, ne forte diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalũ animę tuæ. Et alibi, Spiritum Prou. 18.
ad iraſcendũ facilem quis poterit ſuſtinere? Atque vt maxime quis irato ſe adiũgat, nõ diu tamen durabit illa amicitia, eo ꝙ ſtatim vbi ſufflaueris, quaſi ignis exardeſcit. Quoties Eccle. 28
autem iratos facti mali pœnitet, ſed fruſtra & ſero nimis? Quid quod iracundi maxima mala coniunctiſſimis amicis ſuis inferunt? 2 Neque minus ira ipſa ſibi pœna exiſtens, iraſcenti nocet in corpore & animo: corpore quidem, quoniam dum iraſcitur, membris omnibus deformatur. vertit enim flammantes oculos, inflatam & turgentem cõmutat faciem eaq; nunc rubore perfunditur, nunc rurſus palleſcit tota: manus tremũt, lingua titubat, totusq́ue homo alius videtur omnino. vt iam neceſſarium ſit, rem illam magnam eſſe & homini aduerſam, quæ ſic illum immutat & alterat: neq; vero citra magnum detrimentum, vis & violentia tanta fieri poteſt. Hinc ait Seneca, Nihil æque ꝓderit iratis, quàm in- Seneca.
tueri deformitatem iræ. nam in ea facies turbatior ora pulcherrima fœdat, toruos vultus reddit, & linquit decor omnis iratos. Aiunt periti, vel graui morbo corripi, vel omni- Iræ malũ.
no emori eum, qui incenſus ira biberit, Mulier quoq; ſi furore cõmota lac præbeat paruulo ſugendum, magnũ malum

ac defectũ, quem per omnẽ vitam patietur, aut ipſam etiam mortem illi infert. Eat nunc quiſquis volet, & iraſcatur, ſæuiat, furiat, quãdo res tam nociua eſt iracundia. Quũ itaque philoſophi perhibẽt, iram multos inducere morbos, abbreuiare vitam, nolite cõtemnere tam ſalubria monita. id enim
Eccle.30 & Sapiens teſtatur, quum ait, Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus ſenectã adducit. ſiquidẽ dum triſtitiam
Prou.17. incutit, per illam quoq; excitat oſſa. Vitãda igitur & fugien-
Seneca. da eſt ira nõ tantum ob immoderatam intemperantiam, ſed
Albert. & propter ſanitatẽ. Ira, inquit Albertus, eſt ventus peſtilẽs,
Pruden. hominis interiora depaſcens, vitã minuens, guerras & rixas cõmouens, caſtra & villas cõſumens. Prudentius quoque in
Pſal.6.30 Pſychomachia, ipſoq; adeò iræ & patientiæ cõflictu, ſic ait,

Ipſa ſibi eſt hoſtis veſania, ſeq́ue ſurendo
Interimit, moriturq́ue ſuis ira ignea telis.

¶ Sicut autem corpori & vitæ, ita animæ nocet ira, quomodo enim iratus vtatur ratione ſua, quando & Dauid oculum ſuum præ furore turbatũ eſſe conqueritur? Vulgatũ eſt hoc, attamen verũ. quod irati dicere ſolent, Ira mihi animũ perturbat, quo minus poſſim veritatẽ videre. Diabolus ergo in hoc piſcatorẽ agit. quomodo enim hic in piſcatione aquam perturbat, ne videant retia piſces, ſicq́ue facilius capiantur ita diabolus, quando cõgregationem aliquam hominum cupit irretire peccatis, ira perturbat, & tunc omnia miſcentur ac cõfunduntur. Quid quod rarus, imo pene nullus eſt, qui diteſcat ira? dum enim animũ exatiare cupit, forte pro ictu vno expendat oportet aureos centũ. Sic ſapiens bona ait ira & iurgiis imminui. Sunt qui dũ ſatiare volũt animum, verba inflicta rependentes, pereant, boniſq; omnibus excidant, nedum ipſi, ſed & filij. 3 Dici autem nõ poteſt, quantum ira incommodet animæ, atque id quadruplici via, Primum ſtatim facit ira, ne Deus alicui peccata dimittat, iuxta illud
Eccle.28. Sapiẽtis, Homo homini reſeruat iram, & à Deo quærit medelam? In hominẽ ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur? ipſe cum ſit caro, iram reſeruat, & peccatis remiſſionẽ petit à deo? Quis ergo orabit pro peccatis illius? quaſi dicat, Nemo. Magnum itaq; hoc eſt in ira, quod quandiu quis illam retinet, Deus quoque iram reſeruat ſuper ipſum. Vſqueadeo nemo pro peccatis irati audet rogare dominum. 2 Facit quoq; hominẽ pronum & pro

cliuem

cliuem ad omne malum. ſic enim Salomon ait, Qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccata procliuior. Quid multa? Ianua omnium vitiorum eſt iracūdia, qua clauſa, virtutibus intrinſecus dabitur quies. eadem etiam aperta, animus ad omne vitiorum genus armatur, eo ꝙ vſum rationis impedit ira: quo impedito, obſtaculum & veluti repagulū obiectum eſt omnibus virtutibus, quāuis etiam vitia quędā immediate ex ira naſcātur, puta, iurgia, verbera, homicidia, bella, rapinæ, incēdia, periuria, blaſphemiæ, & huiuſmodi innumera. *Prou.29.*

3 In hoc quoq; multum nocet ira animæ, quod ipſam excæcat, ſicut enim coruus quū nactus eſt cadauer, primum ſtatim accurrit ad oculos, ita diabolus quoq; primum omnium feſtinat ad oculum intelligentiæ, quā quonam modo deprędetur, iam antea declarauimus. Quoniam vbicūque ira eſt, ibi ſapientia non dominatur. Regi, inquit Sapiens, acceptus eſt ſeruus intelligens, diabolo gratior eſt cæcus & excæcare iram, teſtatur Iob, dicens, Caligauit ad indignationē oculus meus. Quod & Dauid per ſimilitudinem nō abſurde expreſſit, quum ait, Super cecidit ignis, & nō viderunt ſolem. Ignis iſte ira eſt. ſuper quemcunq; ergo ceciderit ignis iracundiæ, videre non poteſt ſolem iuſtitiæ: quoniam ira excæcatus eſt, vt recte dixit ille ſapiens, Duo aduerſa ſunt prudenti conſilio, præcipitatio & ira. *Prou.14.* *Iob 17.* *Pſal.75.*

4 Præterea in hoc quoq; multum incōmodat ira animę, quod priuatur omnibus bonis & virtutibus. ſiquidem iuſtitiam homini adimit, quam ira viri nō operatur. Sic iudex ira commotus, nequit diſcernere iuſtum ab iniuſto: quumq́; ſibi videtur egregie pro dictamine iuſtitiæ egiſſe, re tota excidit, quoniam iudicis eſt cum manſuetudine cauſam omnem audire diligenter: iuxta illud Sapientis, Tu dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas. Habemus ſuper ea re Gloſſam egregiam in Iob, quando dicit, Non te ſuperet ira. quæ facit, vt qui corrigit, ſæpius ſibi videatur bene facere, quum peccat. ait ergo, Si ira correctorem ſuperat, ante opprimit q̃ corrigat, & ſub ſpecie zeli iuſtitię, furor eſt. Zelus enim iuſtitiæ, qui eſt quaſi ignis, ardere debet oleo miſericordiæ: & ſicut ignis cōfringit lampadem, ſi non ſit in ea oleū, ita zelus iuſtitiæ cor hominis deſtruit, niſi adſit oleum miſericordiæ. Cupis exemplū huius videre? Ecce in Chriſto zelus iuſtitiæ volebat excidiū Hieroſolymæ, ita vt etiā non maneret lapis ſuper lapidē: ſed acceſſit oleum *Iaco.1.* *Sap.12.* *Iob 39.*

miſericordię, quia videns illeurbem, fleuit ſuper eam. Deus
ipſe quoq; oſtendit ſe pœnā malis, quam infligit ex iuſtitia,
inuitum id facere per miſericordiā. ita enim dicit per Eſaiā,
Prou.27. Hodie ego cōſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de
Eſa.1. inimicis meis. Miſericordiā quoque aufert ira, teſte Salomo
ne, ira nō habet miſericordiam, nec erūpens furor. Ira enim
charitatem extinguit, ideoq́ue vbi hæc adeſt, miſericordia
eſſe nulla poteſt. Cætera mitto. Poſtremo ad materiæ hu-
ius concluſionem, quando auditum iam eſt, quàm iratus ſit
Deus omnibus iracundis, quāque grata ſit ira diabolo quan-
ta ſint incōmoda quæ nobis ex ira emergunt, admonitos vos
omnes volo, iram iſtam, furorem breuem fugere, vitare, cō-
peſcere, atque pro ea diligere pacem, ſectari charitatē, man-
ſuetudinem, & benignitatem, omnemq́ue amicitiam. & ſic
Roma.12. filij Dei eritis, hæredes quoque futuri vitæ æternæ. Caueat
etiam ſibi quilibet homo, ne nimium appetens ſit vindictæ
Matt.5. citra ordinem iuris, & ſola vltionis libidine. Sed vel Deo
vindictam omnē relinquat, & ipſe retribuet: vel ſi vltionis
eſt, cupiat illam ex præſcripto iuris & animo bono propter
Prou.20. iuſtitiam, & ne dicat, Reddam malū pro malo. Expecta do-
minum & liberabit te. Potens eſt domin⁹ vt poſſit te vlciſci
de eo qui meruit vindictam. Quòd ſi immunis permanſeris
à ſuperioribus incōmodis iræ, multum etiā mereberis apud
Deum tua patientia & manſuetudine, ac ꝓpterea lætaberis,
Pſal.57. videns vindictam, vt inquit Dauid. Vindictam autē tantam
ſumet dominus de illo, niſi ipſi antea depoſuerit à ſe per pœ
Eſa.vlt. nitentiam, vt totus mundus ſatiaretur ex illa: quoniā vermis
eorum non morietur, & ignis eorū non extinguetur, & erūt
vſque ad ſatietatem viſionis omni carni. Quotieſcūque igi-
Felix co- tur aliquis offenderit te, ſic apud te cogita, Quòd ſi confeſ-
gitatus. ſus ille & contritus deſuper pœnitentiam egerit, conciuis &
frater mihi erit in cœlo, vbi ego eum plus omnibus homi-
nibus iam in terra degentibus diligam. Quid itaque ipſum
offenderem aut ei intenderem malum? Sin per pœnitentiam
non depoſuerit iſtam peccati ſarcinam feret malum, & ſup-
pliciū ſuum habebit, idq́ue maius quàm vel ego, vel vniuer-
ſus iam mūdus ei poſſit inferre. Satius eſt id omne me relin-
quere Deo, qui me & vlciſcetur, & remunerabit de patien-
Deute.32. tia. ait enim, Mihi vindictam, & ego retribuam. Deū immor
talem, quanto melius mihi hoc eſt, quàm breui hac vltionis
voluptatula

voluptatula potitum detrudi tandem in gehennã? Quiſquis nãq; per ſe quærit vindictã, occidit ſemetipſum, vt ait Iob, Virum ſtultum interficiet iracundia. Quo facit illud Aug. Nemo malus eſt, qui non antea maximum ſibi inferat malũ. Et idẽ iſtud eiuſdẽ: Iuſsiſti domine, & ita eſt, vt ſibi ſit pœna omnis inordinatus animus, Sic Chryſo. inquit, Nemo læditur niſi à ſeipſo, quod & peculiari libro proſecutus eſt ille. Quiſquis ergo dũ ſe vlciſci cupit, malũ infligere tẽperat proximo ſuo in corpore vel bonis aliis, ſibi multo maximum infert in animo. Atq; hoc eſt quod Aug. ait, In corpore occidere voluerunt, in anima moriuntur, gladius quoq; ante penetrat animã perſequẽs, & corpus illius qui offenditur. Aut quæ malum dementia eſt, quod vbi quis paululum tibi ademerit bonorum, ſtatim ipſe tibi auferre conaris cœlum? Nolite ergo vinci & ſuperari ab ira, ſed furorẽ iſtum potius q̃ poteſtis fortiſsime, etiã catenis conſtringite, atq; illud Pauli cõſilium ſequimini: cum ait, Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. Dimittite proximis veſtris, & dimittet vobis Deus, quoniã cum dimiſeritis hominibus delicta ſua, etiã pater veſter cœleſtis remittet vobis peccata veſtra. Dimittite inquam iuxta Sapientis conſilium proximis veſtris, qui nocuere vobis, & viciſsim cũ oraueritis, dimittantur vobis peccata veſtra. Honeſtum erit vobis coram Deo & hominibus, ſi concordes & pacifici ſine contentione vixeritis: quoniam vt ait Salomon, honor eſt homini qui ſeparat ſe à cõtentionibus. Omnes autem ſtulti miſcentur contumeliis. Expedite quod oratis quotidie, Domine, dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitorib⁹ noſtris, & miſericors vtique nobis erit Ieſus Chriſtus dominus noſter, Amen.

Aug. li. 1. confeſſ. *Chryſo.* *Hieron. ſuper Pſa. 36. Par. 2.* *Roma. 12.* *Luc. 6.* *Mat. 6.* *Prou. 20.* *Mat. 6.*

DOMINICA VIII. POST FESTVM PENTECOSTES, EVANG. MARC. 8.

IN diebus illis, iterum cum turba multa eſſet cum Ieſu, nec haberent quod manducarent, conuocatis diſcipulis, ait illis, Miſereor ſuper turbã, quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent: & ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient in via. quidam enim ex iis de longe venerunt. Et reſponderunt ei diſcipuli ſui. Vnde illos quis poterit ſaturare panibus in ſolitudine? Et interrogauit eos, Quot panes habetis?

Mat. 15. *Sup. 6.* *Infra eod.* *Supra 6.* *Ioan. 6.*

Qui dixerunt, Septem. Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terram. Et accipiens ſeptem panes, gratias agens fregit & dabat diſcipulis ſuis vt apponerent, & appoſuerunt turbæ. Et habebant piſciculos paucos, & ipſos benedixit & iuſſit apponi. Et manducauerunt, & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt quod ſuperauerat de fragmentis, ſeptem ſportas. Erant autem qui manducauerant, quaſi quatuor milia, & dimiſit eos.

HOMILIA PRIMA.

Auguſti. ALTITVDINEM, inquit Auguſtinus diuinitatis
ſuæ & miſericordiam humanitatis, multis & va
riis modis in ſcripturis ſanctis dominus noſter
Ieſus Chriſtus oſtendit, quemadmodum ſolet,
myſteriis & ſacramentis. Omnia enim miracula quæ in hoc
mundo nobis ſuper noſtræ fragilitatis velamento exhibuit,
in noſtrum nobis commodum cedunt & ſalutem: quādo nō
Beda. verbo tantum, ſed etiam opere potenter nos erudiuit, ſicut
in hac quoque lectione conſyderanda eſt in vno eodemque
redēptore noſtro, diſtincta operatio diuinitatis & humanitatis.
Nanq; quòd miſertus eſt dominus turbis ne deficerent
ex longo itinere & contabeſcerent, compaſsionem declarauit
humanæ naturæ: quod autē ſeptem panibus & paucis pi
ſciculis ſatiauit quatuor milia hominum, opus eſſe credimus
diuinæ virtutis. Sed nos iam textum ipſum aggrediamur.
¶ In diebus illis, inquit Marcus, iterum cum turba multa eſ
ſet, nec haberent quod manducarent. In quibuſnam diebus,
inquies? Reſpōdeo, in quibus filiam mulieris Chananææ ſa
nauit, reuerſuſque ad mare Galilææ in medio Decapoleos,
mutum & ſurdū curauit, tūc inquā turba multa conuenit &
accurrit ad Ieſum in iis ipſis diebus. Et notāter ait Marcus,
Ioan.6. In diebus illis iterū, cum turba multa eſſet, quo verbo euan
geliſta latenter inſinuat miraculū iſtud cum quinq; panibus
& quinq; milibus hominum, iam ante fuiſſe factum à domi
no: atq; adeo in ipſo Aprili, vt affirmant doctores, circa tē
pus paſchale. Vnde patet Chriſtū pro ſua benignitate bis po
pulum mirabiliter ſatiaſſe, neq; idem eſſe hoc cum eo, quod
Mat.15. apud Ioannē eſt, miraculo. Vnū tamen & idē eſt hoc cum il
lo Matthæi. Atq; in hoc principio immēſa ipſius apparet mi
ſericordia, ſimulque gemina declaratur refectio, ſicut dein
ceps dicturi ſumus. Cum ergo turba multa eſſet cum domi
no, quamuis non eodem omnes animo, nec haberent quod
manduca-

manducarét, operęprętiũ erat exhibere miraculũ, ſiquidem ægre licebat hic quod ederét adipiſci. His itaq; ille, vt Deus verus miſericorditer opem eis ferebat, ſiquidẽ dat omnibus abundanter, & nemini exprobrat, ſicut & ipſe docuit, iuſſitq́ue nos ſolicitos non eſſe, quid mãducemus & bibamus, quoniam pater noſter cœleſtis ſciat quibus opus habeamus. *Iacob.1.* *Luc. 12.*

Quærit hic Chryſoſtomus, cur tandem hic apoſtoli non rogarint dominum, vt dimitteret plebem, ſicut alibi dixerat, Dimittite turbas vt euntes in caſtella emãt ſibi eſcas. Reſpõdet ad hoc, quod aut iam meliores fortioreſq́ue in fide facti fuerãt apoſtoli, aut etiã quia multitudinẽ non nimia inedia vexari ſed glorificari Deum in iis, quæ facta erant, videbãt. *Chryſoſto.* *Matt.14.*

2 Ait ergo dominus, Miſereor ſuper turbam. venerat hęc audire doctrinã Chriſti, & gratiã ſanitatis adipiſci ſuper infirmis: atq; ideo non petebant cibũ ex illo, ſed ipſe ea eſt miſericordia dominus, vt vltro curã gerat eorum noſtrumq́ue omnium, & non raro largiatur iis, qui petere non audent. Conuocauit hic diſcipulos, nõ quod eorũ indigeret opera, ipſe per ſe ſciens quid ageret, ſicut in ſimili caſu dicit etiam Ioannes, ſed vt eſſet hæc nobis informatio ſalutaris & exemplum nobile, quod & prælati, magiſtri & ſuperiores cõſilia requirere debeant inferiorum. nõ raro penes infirmæ ſortis homines fidele latet conſiliũ ſæpe enim & olitor eſt opportuna locutus. Eius rei en exẽplũ tibi egregiũ in Moyſe, quo quis obſecro fuit vel intelligentior, vel ſapientior, princeps prophetarum & amicus Dei ſummus? atqui huic tamẽ letro conſilium melius dedit, quã ipſe ſibi. ſuaſit enim ne ſolus vniuerſam audiret plebẽ, ſiquidẽ ſic ipſum inutili abſumeret opera & populũ. Conſuluit ergo, vt ſapiẽtes & bonos viros eligeret, qui iudiciis præeſſent, ipſeq́ue interim in iis eſſet, quæ ad Deũ pertinẽt pro populo, quoniã aliàs nõ poſſet ſolus tanto ſufficere ponderi. Conſultũ hoc quidẽ eſſet etiam noſtris temporibus, interdũ etiam inferiorũ amplecti & nõ ſpernere cõſilia. Potuit & in hoc vocare apoſtolos, vt opere ipſo erudiret & cõfirmaret eos in fide. Miſereor, inquit, ſuper turbam. Mitiſsimus ecce dominus miſeretur ipſe. Et tu itaq; chriſtianus eſſe vis diues, etiam eſto miſericors. Iuxta literã ſatis apertus eſt hic textus, ꝙ totum triduũ ſecuti fuerant dominum, & quidã eorum parũ cibi ſumpſerat ſecum: quod quid mirum, ſi iam abſumptũ? Quæ etiã ratio eſt, cur *Chryſoſto.* *Cõſule cũ inferio.* *Exod.18.* *Deut.1.*

non ante miraculum exhibuit dominus, quàm cōmunis per vniuerſam plebem defectus exoriretur. Senſu autem myſti co & ſpiritali hoc exponit dominus de Gētibus, quæ nil habuerunt quod manducarent, nullam ſcripturam ſacram, ſicut Iudæi Moyſen & prophetas. Venerunt ergo gentes à lō ge ad Chriſtum: ideoque ſatiauit eas libris noui teſtamenti.

Beda. Beda ſic inquit, turba triduo dominum propter ſanationem infirmorum ſuorum ſuſtinet, cum electi quique fide ſanctæ trinitatis lucidi, domino pro ſuis ſuorumq́; peccatis, animæ videlicet languoribus, perſeueranti inſtantia ſupplicant.

¶ Poteſt etiam hic populus ſignificari chriſtianus, dum per pœnitentiam peccatorum ſe conuertit ad Deum in opere, verbo & cogitatione: poteratq́; ille deficere in via, niſi paſcuis doctrinæ ſanæ paſceretur. Ex iis qui pœnitētiam operantur, alius alio venit remotius, alius propinquius, pro ratione peccatorum. A longinquo adueniunt homicidæ, prędones, blaſphemi, & iis conſimiles alij. Atq; quo magis aliquis in erroribus & operibus malis oberrauit, eo lōgius receſſit ab omnipotēte Deo. Et ſic nimirū Iudæi ex ꝓpinquo,

Ephe.2. Gētes autē venerunt à lōge: iuxta illud Pauli, Nūc in Chriſto Ieſu vos qui aliquādo eratis lōge, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti. Poteſt etiam hoc triduum ad triplicē ſtatum referri, naturæ, legis & prophetiæ: vel moraliter ad tres partes pœnitentiæ, contritionem, confeſsionem & ſatisfactionem. ſic enim populus quod manducet nō habet, quod nos quoque ſine gratia Dei facere nil poſſumus vel bonum vel meritoriū. Cum itaq; Chriſtus à nobis recedit in via, tūc deficimus. ſiquidem ſine eo facere nil poſſumus, neq; ſufficimus cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qui nos verbo ſuo paſcit in intellectu, gratia in voluntate, & corpore in ſacramento.

Ioan.15. *2.Cor.3.*

3 Et reſpōderūt ei diſcipuli, Vnde iſtos quis poterit hic

Chryſoſto. ſaturare panibus in ſolitudine? Ecce quomodo diſcipuli adhuc ſerpunt, & quanuis multa fecerit atque dixerit, vt prioris miraculi memoriam haberent, tamen quaſi nulla re admoniti, imperfectiores adhuc interrogant, Vnde nobis tot panes in ſolitudine? Quam bene tamen hoc Deus ſic diſpoſuit ad aſtruendam miraculi magnitudinem? ne enim quis ſuſpicaretur panes eſſe allatos ex proximo, illud exhibuit in ſolitudine. Sed apoſtoli verba Chriſti non ſatis diligenter expende-

expenderunt: cum dixit, Si dimiſero eos ieiunos. deficiet in via. quibus ille declarare voluit poteſtatem eſſe ſibi nutrien di eos, ne deficerent: quod cum diſcipuli non intelligerent, interrogauit eos, quot haberent panes. & reſponderunt, ſeptem, neq; hic diuinam animaduertebant potentiam, quam paulo ante exhibuerat in quinque milibus hominum paucis panibus refectis. & iam olim in multis milibus Iudæorum, quos quadraginta annis pauit in deſerto. ité in muliere illa, quæ modico oleo prophetam cũ vniuerſa familia refecit, & in altera iſta vidua Eliſei. Porro panes illi ſepté myſtice referri poſſunt ad ſeptem dona ſpiritus ſancti, ad virtutem ſeptem ſacram entorũ, vel etiam ad ſeptem conditiones verbi Dei, quæ ſunt, illuminare in fide, ædificare in ſpe, incedere in charitate, diuinam poteſtaté impartiri, plenam & perfectam elargiri libertatem, fortiter pugnare cõtra omnem iniuſtitiam, & vniuerſam ſuperare falſitatem. (nõ proſequor, quia nihil facilius ſymbolica theologia.) Bene, inquit Beda, ſeptem panes in myſterio noui teſtaméti ponũtur ob ſeptiformé ſpiritus ſancti gratiam neque hordeacei eſſe prodũtur, ſicut illi quinq;, de quibus quinque milia hominũ ſunt ſaturata, ne ſicut in lege, vitale alimentum corporalibus figuris obtegeretur. Iubet auté dominus turbis diſcũbere ſuper terram, apud Ioannem ſedebant in fœno ſeu gramine. Ad quam rem multa pertinentia vide in homiliis dominicę Lętare. Acceptos auté illos panes ſepté benedixit dominus, gratias egit, & dedit diſcipulis vt proponerét turbis. Paululum hic erat panis, ſed vt illud fuerit modicum, tamen bene ſatiauit tãtam hominũ multitudinem, idq́ue ex benedictione diuina. Diſcamus igitur & nos hinc ſpé & fiduciã noſtrã magis reponere in gratiam & benedictioné Dei, quã diuitias noſtras. ſiquidem benedictio Dei facit, vt fœliciter nobis cedãt bona noſtra, ſicut ipſe ſathã veritatem vel inuitus profitetur, de Iob dicens, Operibus manuũ eius benedixiſti, & poſſeſsio eius creuit in terra. Idipſũm experimur adhuc quotidie. Sũt enim qui ex modico etiã viuãt honeſtiſsime & largiter: ſunt contra qui cũ hæreditates habuerint ampliſsimas, pereant miſere. Cur id? inquies, quoniã non eſt hic benedictio domini. Cæterũ hic in fractione intelligũt doctores, & volunt nos vltro atq; libenter pané frangere & diſtribuere debere in eleemoſynas pauperum. Diſtribuenda eſt

Ioan. 6. *Exo. 16.* *Num. 14.* *3. Re. 17.* *4. Reg. 3.* *Septem panes.* *Beda.* *Iob. 1.*

eleemoſyna, bona pauperibus etiam communicanda ſunt,
Chryſoſto. non in cumulum coaceruanda. Chryſoſt. ait ipſum hic dominum panes in manibus diſcipulorum multiplicaſſe. Alij dicunt diſcipulos iam in manibus Christi multiplicatos ero gaſſe & diſtribuiſſe turbis. Sic & adhuc cuiq; proponit De⁹
Mat.25. quotidie bona ſua, quibus ſinguli operentur, alij plus, alij minus, ſicut in parabola talentorum ipſe declarat.

4 Pauculi quoq; hic aderant piſciculi, & eos benedixit dominus, iuſsitq́; proponi turbis. Benedictionẽ hanc piſciũ fecit, partim vt & ipſi inter manus diſcipulorũ multiplicarentur, partim vt eſſent ſapidiores. ſic enim & panem in deſerto dedit dominus patribus, omne delectamentũ in ſe haben
Sap.16. tem. At tu hic mihi conſydera, quod ſemel Chriſtus in nu-
Ioan. 26. ptiis donauit vinũ, bis panes, hic & apud Ioãnẽ, ac ſæpius pi ſces, nunquã carnes, quod quidẽ in ſcriptura ſit contentum,
Hiere.35. vt iam laudãdi maxime ſint Carthuſiani nõ ſine admiratione, quod per omnem vitã à carnibus abſtinent, ſicut Rechabitæ vinũ non biberunt. Diſcant etiã hinc diuites in caritatẽ annonæ, non retinere frumenta cũ videãt plebeculã iis opus
Prou.11. habere. Quin potius cogitent illi ſibi quoq; vt hic diſcipulis, cõmittere dominum, vt panes proponant. Audiãt quoq; Sapientem, & idẽ dicet eis, Qui abſcondit fruméta, maledicetur in populis. Benedictio autẽ ſuper caput vendentium. Sępe & multum vobis diximus, & nunc quoq; idem repetimus, quoniam illud mihi quidẽ nõ moleſtum, vobis autem
Hieron. neceſſariũ eſt. Valde exoſam habet Deus auaritiã, quę plerũque caritatis annonæ magna & bona cauſa eſt, dum ſentit ſe Deus, vt ait Hiero. in eleemoſynis pauperum ſuorum fraudari, ſicut de eleemoſyna iam ſupra in certis homiliis multa diximus. Cum autem manducauerunt illi & ſaturati ſunt, ſuſtulerunt de fragmentis quod ſuperauerat, ſeptem ſportas: & eorũ qui manducauerant, erant quaſi quatuor milia. Ecce quam verum ſit illud quod de eleemoſyna ſuperius diximus, ne quis cogitet ſe eo minus habere, ꝙ multũ elargitur pauperibus. Quoniam hic apoſtoli ex ſeptem panibus ſuſtulerunt ſeptẽ ſportas. Vſqueadeo largiter benedicit Deus bonis illius, qui libenter largitur pauperibus. Sic & Salomõ teſtatur, inquiens, Honora dominũ de tua ſubſtãtia, & de pri
Prou.3. mitiis frugũ tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua vbertate, & torcularia tua vino abundabũt. Sicut autem

in

in temporalibus, ita in ſpiritualibus etiã bonis ſe res habet. Caue enim cogites, dum pro parentibus tuis oras dominũ, dum pro coniuge das eleemoſynam, pro liberis ieiunias, peregrinaris pro fratribus aut ſororibus, ideoq; opera illa minus tibi prodeſſe apud dominum Deum: nihil minus. imo communicatio iſta opera facit magis meritoria, magíſque placere Deo, ſicut ad Corinthios dicit Paulus, Qui adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ. Et paulo ante, Vt in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes abũdetis in omne opus bonum. Quòd autem hic pluribus panibus pauciorem hominum copiam ſatiauit, quam apud Ioannem (ſiquidem hic ſeptem panibus quatuor tantum milia hominum ſatiauit, illic panibus quinque totidem hominum milia) ob diſcrimen amborum ſignorum factum eſſe affirmat Chryſoſtomus, & ait, Ne reliquiarum æqualitas miracula cõfunderet, & obliuionem obduceret, hoc diſcrimen hac differentia vtriuſque ſigni memoriam voluit confirmare. Voluit quoque ſimul ille ineffabilem ſuam hic declarare virtutem, & quod omnia poſsit pro beneplacito ſuo, quodq́ue paucis panibus facile potuerit tantam ſatiare hominum multitudinem, pluribus adhuc remanentibus fragmentis, quàm ante fuerant panes. Nos iam coniunctis precibus oremus dominum pro omni calamitate eccleſiaſtica, pro parentibus noſtris, benefactoribus, fautoribus, & pro omnibus, pro quib9 ille nos vult velle & debere orare, quibuſq́ue autores fuimus peccandi, vel etiam qui ipſi nobis, & pro omnibus defunctis, Amen.

2. Cor. 9.

Chryſoſt.

HOMILIA II.

VIRTVTES domini, inquit Auguſtinus, manifeſtiſsime credimus eſſe factas in præſenti: ſed quid lateat in myſterio, ipſius gratia donante requiramus, eo maxime, quòd & verbo & facto ille nos docuit exquiſitiſsime. Principio autem expoſitionem Hieronymi videamus, qui panes illos ſeptem, ait ſignificare dona ſeptem ſpiritus ſancti: quatuor milia hominum, nouum deſignant teſtamentum cum temporibus quatuor: fragmenta autem reliqua, intellectum myſticum primorum ſeptem dierum ſiue hebdomadis primæ: ſeptem ſportæ, ſeptem illæ ſunt eccleſiæ primæ: piſculi benedicti, libri ſunt noui te-

Auguſt.

Hieron.

*Luc.*24. ſtamentum. ſic enim & Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam
*Ioan.*21. petiit partem piſcis aſſi. Atque quando apparuit diſcipulis ſuis in piſcatione, illi cum veniſſent ad littus, viderunt carbones & ſuper iis piſcem. Breuia ſunt hæc & conſtricta admodum neque multum intelligentiæ capietis inde. nos itaque paulo amplius hæc vobis explicabimus. ¶ *August.* Auguſtinus vtranque illam hiſtoriam ſimul connectit & ait, Prior illa parabola pertinet ad Iudæos, iſta vero ad Gentes: illic quinque panes fuerunt, hoc eſt, quinq; libri Moyſi, rudes & hordeaceti hic autem panes ſeptem fuerunt: quoniã viſibiliter datus eſt ſpiritus ſanctus in donis ſuis, que iam olim præuiderat Eſaias. *Eſa.*11. In priori illa ex reliquis impleuerunt cophinos duodecim, tribus duodecim, Iudæorum, iuxta numerum patriarcharum duodecim: in hac vero hiſtoria apoſtoli ſeptem tantum ſportas ſuſtulerunt, quæ deſignant eccleſias ſeptem, aut etiam candelabra aurea ſeptem. Piſces duo, duo ſunt te-
*Ioan.*6. ſtamenta, liber omnium prophetarum, & ſermo Ioannis. Iſtic ſedet in fœno, hic ſuper terram. Vtrinq; vna conuerſa-
Ioan. 4. tio, gratia vna, vna & eadem virtus & deitas vna fuit. Iſtic in fœno ſederunt, hoc eſt, quia mortificauerunt opera carnis. omnis enim caro fœnum, inquit propheta: hic autẽ ſe-
Act. 4. dent ſuper terram, dum opera terrena conculcant. Iſtic refecta ſunt quinq; milia, qui numerus ad Iudæos pertinet. ſiquidẽ ſtatim poſt Chriſti aſcenſionẽ baptizata ſunt quinq; milia illorum ad ſermonẽ piſcatoris. Hic autẽ quatuor milia tãtũ pauit dominus, quod ad Gentes ſpectat, ex quatuor partibus mũdi congregatas & ſeptiformi ſpiritus ſancti gratia repletas. Quando igitur nos chriſtiani impleti ſumus & refecti non libris Moſaicis, ſed ſeptem panibus, ſeptẽ inquã donis ſpiritus ſancti, perſeuerare debemus in ea ipſa gratia, vt tandem vitam acquiramus æternam. Atque hæc expoſitio Auguſtini, Hieronymiana illa non paulo corpulentior & pinguior. Verum tamen nos adhuc aliam inueſtigabimus.

2 Fere omnes doctores in hoc conſentiunt, quod in priori illa hiſtoria vetus ſignetur teſtamentum, in hac altera no-
Exo. 17. uum. Ideoq; illic quinque fuere panes Moyſi hordeacei, inſipidi, duri. graues enim erãt manus Moyſi. quanuis panem illum ſoli habuere diſcipuli, non autẽ iſta cõfuſanea multitudo populi. Quo ſignificatur illud, quod libros iſtos quin-
Auguſt. que legales ſoli habuere Iudæi gẽs puſilla & modica, nõ autem

tem panem illum legis, habuit immenſa iſta multitudo Gẽtiũ, quoniam nõ venerũt ad Chriſtum per legẽ Moyſi, ſed per fiden Chriſti Ieſu. Præſens autem hæc hiſtoria nouum deſignat teſtamentum, in quo panes ſeptem fuerunt triticei & mundiſsimi nouæ huius legis euangelicæ, qua pauit illeos, qui venerunt à longe, Gentiles ante hac in idolatria occupatos, nullaq́; inſtructos, quæ in hoc tradita eis fuiſſet, ſcriptura. Idq́ue adeò ex ipſo panum numero patet ſeptenario, qui nouo teſtamento & familiaris & plane peculiaris eſt, cũ plurimum in ſe habeat perfectionis, deinde etiã ratiõe partiũ ex quibus cõficitur, puta ternarij & quaternarij, vniuerſitatem quandam in ſe concludat. Sicq́ue lex noua ſuperioribus & veteribus omnibus perfectior eſt, atque in cõmune vniuerſum mũdum colligat, extraque eam nemo ſaluatur. Et hoc eſt quod fidem illam noſtram catholicam dicimus, noſq́ue ipſi catholici appellamur, quoniam hanc fidẽ ſuſcepimus: ex illis ſeptem panibus quoq; manducauimus, participantes de ſeptiformi illa ſpiritus ſancti gratia. Hæc enim eſt illa religio, quæ viã præbet animæ liberandæ, quoniam nullus niſi hac liberari poteſt. hæc eſt vna regalis via, quæ ſola ducit ad regnum. ¶ Errant itaque Neochriſtiani, dum ſe ſeparant ab eccleſiæ catholicæ communione. ij quia cœnæ huius Chriſti participes nõ ſunt, neque ſeptẽ dona ſpiritus ſancti recipunt, eo quod catholici non ſunt, nec ad eos pertinet numerus hic ſeptenuarius, cum ipſi ſibi neſcio quẽ nouũ effingere conantur numerũ. Non ſic autẽ faciunt, qui vere dicuntur & ſunt catholici: permanẽt enim in mẽſa ſeptem illorum panum, in vnitate ſeptẽ donorũ ſpiritus ſancti & totius eccleſiæ catholicæ. Si itaq; illi ſeptem panes in myſterio noui teſtamenti ponũtur: in quo ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti plenius fidelibus cunctis, & credenda reuelatur, & credita datur. Ad hoc conuiuiũ inuitat nos diuinus ille ſaltes, quum ait, Guſtate & videte, quoniã ſuauis eſt dominus. Sic Petrus fideles interrogat, an nõ guſtarint quã ſuauis ſit dominus. Hac cœna, ipſiusq́; fructu potiſsimũ fruũtur homines cõtemplatiui, ſegregati à mũdo, & interius in ſpiritu ineffabilem ſentiẽtes tũ ſuauitatẽ, tum vero maxime oriẽtem ex ſuauitate lætitiam. Qua de re niſi experitus, loqui cõmode nemo poteſt. Poſſet autẽ id omne per vniuerſam ſcripturã & ſingula dona ſpiritus ſancti deduci. ſiquidẽ

Septem.

Augu. li. 11. de ciuita. dei, capit. 31.

Auguſt.

Cathol.

Beda.

Pſal. 32.

1. Pet. 2.

& timor Dei quanuis triſtitiam in ſe habet, gaudio tamē nō caret interno, vt recte ille quoque panis dicatur doloris, de quo, Surgite, inquit Dauid, poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris, Timorē nanque interna ſequitur requies & tranquillitas animi, ita vt homo deinceps, per piam meditationem eleuet ſeſe ad Deum in vita contemplatiua. Quomodo autem apoſtoli & diſcipuli eccleſiæ miniſtri, ſeptem illos panes ſacramentorum populo exhibeant, & eum paſcant, lubens voleſque iam ſtudio breuitatis prætereo: quoniam & per ſymbola facilimus eſt trāſitus, quia ſcriptura plena eſt ſymbolis. Et eſt facilis & pulcher modus prædicādi, atque ſimplici populo bene intelligibilis, & facile memorabilis, licet iam in periculoſo iſto tempore, in contemptum venerit diuinus ille prædicandi modus, populo infecto, & pro fabulis iudicante trāſlationes à viſibilibus ad inuiſibilia. Gaudent vero & ſuperbiunt, quaſi eis pateat aditus ad ſancta ſanctorum ſcripturas volunt claras & multas allegationes, & ſe onerant inuolucris verborum & multis autoritatibus, ne ſcientes interea quid aut de quo loquantur. 3 Acceptis itaque panibus ſeptem, gratias egit dominus & fregit. Quandiu panes in manus non accipit dominus, nihil agitur, iuxta illud quod ipſe dixit, Sine me nihil poteſtis facere. Quomodo & eccleſia canit, Protector in te ſperantium Deus, ſine quo nihil eſt validum, nihil ſanctum. Et in alia collecta, Deus ſine quo nihil poteſt humana fragilitas fruſtra etiam diu clamabit prædicator, & panes porriget populo, niſi dominus per gratiam ſuam panes acceperit in ſanctas ac venerabiles manus, ſicque gratias agat & frangat ſic enim per benedictionē Dei illud omne fœlicius proueniet & abundabit. ¶ Quamobrem & Dauid inquit, Aperis domine manū tuam, & imples omne animal benedictione, & ſic quoque benedixit ille operi manuum Iob atque poſſeſſio ipſius creuit ſuper terram. fregit inſuper dominus panes in diuiſione & cōmunione. Salutare enim hoc eſt & pium, ex iis quæ alicui Deus impertitus eſt, etiam largiter diſtribuere pauperibus, (vide ſuprà in materia eleemoſynæ) Beda ſic dicit, Accipiens dominus panes dabat diſcipulis, vt ipſi acceptos turbæ apponerent: quia ſpiritalis dona ſcientiæ tribuens apoſtolis, per eorum miniſterium voluit eccleſiæ ſuæ per orbem vitæ cibaria diſtribui. Quia autem fregit

Pſal. 126. *Symbo.* *Ioan. 15.* *Pſal. 144* *Beda.*

fregit panes, quos diſcipulis daret, apertionem deſignat ſacramentorum, quibus ad perpetuam ſalutem nutriẽdus erat mundus. Frangere etiam in ſacris literis ſignificat exponere & declarare, ſicut duobus illis eũtibus in Emaus aperuit intellectum, vt intelligerent ſcripturas. Ioãnes quoque ſic ait, Leo de tribu Iuda, radix Dauidis aperiet librũ, & ſoluet ſignacula eius ſeptem. Panem autem fractum dedit diſcipulis *Luc.24.*
ſuis. niſi enim dominus docuerit aliquem, panem hunc integrum eſſe, miniſter eccleſiæ intelligere non poterit. Cum primum vero fregerit dominus, tunc dat vt amplius diſtribuatur, & proponatur turbis. Ecce libere & largiter ille dat diſcipulis, vt ſic illorum ſucceſſores liberaliter rurſus expen dant, non Simoniace, quoniam ſic inquit Matthæus, Gratis *Matt. 10.*
accipiſtis, gratis date: quãuis ſuſtentatio modis omnibus neceſſaria eſt, ſicut alio ſermone declaratum eſt. Proponere il li debent turbis, quoniã omnis poteſtas apoſtolis & prælatis eccleſiæ data, data eſt propter ipſum populum. vnde & dominus ſeruum illum laudat & ait, Fidelis ſeruus & prudens, quem cõſtituit dominus ſuus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore. Et quãuis rectores eccleſiæ poteſtatẽ *Matt.14.*
habent, ſicut ait Paulus, paratũ eſſe ſe ad vindicandã omnem *1.Cor. 10.*
inobœdientiam: neque erubeſcere ſe, ſi quid amplius fuerit gloriatus de poteſtate ſua quam dedit illi dominus. & alibi minatur ſe venturũ in virga, attamen omne officium ſuum & poteſtatem miniſterium vocat. qui ſic? quoniam poteſta- *1.Cor. 4.*
tem illã nõ habet propter ſe, ſed in gratiam populi & communionis vniuerſæ, quare & ibidem dicit, Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Dei. & deinceps, qui idoneos nos fecit eſ ſe miniſtros noui teſtamenti. Atque in vniuerſum de omni- *1.Cor. 4.*
bus qui in ſublimi poſiti ſunt dignitate & poteſtate, dicit, quia miniſtri Dei ſunt. Ita hic quoq; diſcipuli panem à Chri *2.Cor.3.*
ſto fractum propoſuerunt turbis. Quid putas autem futu- *Rom.13.*
rum de iis: qui panes quidem accẽperũt à domino Deo, gratiam, dona ſcientiæ & doctrinæ, ſed non proponunt turbis, imo neque ipſi vtũtur neque exercent? cuiuſmodi ſunt illi ſcilicet belluli doctores, quibus dicet dominus illud quod ſeruo, Serue male & nequam, quare non dediſti pecuniam *Luc.19.*
meam ad menſam, & ego veniens cũ vſuris vtiq; exegiſſem illam? Ignaui iſti & pigri, qui nec laborare volunt, neq; do- *Gregorius.*
no Dei fructũ parere, durũ ſane ſubibũt ſuppliciũ quoniam

cum augentur dona, ratione etiam creſcunt donorum. Noui equidem iſtiuſmodi pigillos plurimos, qui cum multa habeant à Deo ſibi dona cõceſſa, ſintq; appoſiti ad omnia, nihil tamen volunt nec laborare, neq; prædicare, nec ſcribere, neque legere. Ad extremũ habuerunt & piſces modicos. Piſciculos, inquit Beda, ſanctos intelligim⁹ illius tẽporis, quorum ipſa ſcriptura fidem, vitã & paſſiones contineat: qui de turbulentis huius ſeculi fluctibus erepti, refectionem nobis internam, ne in huius mũdi tranſeuntis excurſu deficiamus, exemplo ſuæ vel vitæ præbuere vel mortis. Nõnulli hoc ſic exponũt, quando ſolus panis eſus ingratus eſt, ideo adhiberi plerũque aliquid ſolet, quod ſapidiorẽ faciat panẽ, quæ magna eſt conſolatio, in argumentum eius, quod & prælati & prædicatores eccleſiæ, cum populo panem ſcripturæ ꝓponunt, ſimul adiungere debeant piſces, hoc eſt, internã conſolationem à Deo ꝓmiſſam: puta cum iuſtitiã Dei & pœnam prædicant malorũ, qui panis hominũ eſt, addant & piſces, dicant aliquid de ſuauitate miſericordiæ diuinæ. Dumque eis panem fregit iſte anguſtie viȩ, quæ ducit ad vitam, addit aliquid piſcium ex cõſolatione illa, quãdo omnes ad ſe vocauit dominus, dicens, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. tollite iugum meũ ſuper vos. Iugum enim meũ ſuaue eſt, & onus meum leue. Atque hoc eſt quod Paulus ait, Rogo vos fratres, vt ſufferatis verbũ ſolatij, quod ſcripſi vobis. Prædicatorẽ enim oportet nõ ſemper aſperã illam ingredi viam, ſed nõnunquã etiam mãſuetum eſſe & benignũ. ¶ Suſtulerunt ex panibus ſeptem ſportas. Ecce quã affatim abũdat, quicquid in nomine Chriſti expenditur, quia ſuprà dixim⁹ in homiliis de eleemoſyna: neque ideo decedit quicquã ſed abunde retribuit dominus, etiã pro pane vno ſportã integrã implẽs. Verũ abominabilis iſta apud Deum & homines auaritia, dum nõ cõfidit Deo, malũ & ſe dignum ſortitur euentum. Docemur hic quoque, quod dum proxim⁹ noſtris opera noſtra bona cõmunicamus, orationes, ieiunia & quicquid eſt reliquorum, nos nihilominus eo habemus atque meremur. Sic qui in ſacrificio miſſæ pro aliis etiã orat, quos cupit eſſe iſtiuſmodi fructus participes, ei nihil decedit: quoniam hic Deus dilectionẽ ex qua fit reſpicit, & adhuc pro pane ſportã retribuit. Atque hoc modo ſe res habet in omnibus fraternitatibus. Sic Pharao vidit ſeptem

Beda.

Matt. 5.

Matt. 11.

Heb. 13.

ptem ſpicas pullulare in culmo vno plenas atque formoſas. Gen. 41.
¶ Beda hic vult, quod dum apoſtoli tantum impleuerunt & Beda.
ſuſtulerũt ſportas, ad apoſtolos & prælatos ſit referendum,
ſintq́; hæc altioris perfectionis cõſilia, quæ generalis fideliũ Matt. 19.
altitudo nequit implendo attingere, quorũ executio prælatos reſpicit, quibus dicitur, vt abeuntes vendant omnia quæ habent, & dent pauperibus. Atque ad horum omniũ concluſionem, hoc nobis ipſe quoq; numerus arguit. quatuor enim milia fuerunt eorũ, qui mãducauerũt, quo numero declaratur, eos euãgelico eſſe refectos cibo. Domin⁹ & Deus noſter dignetur nos quoque gratia & miſericordia ſua paſcere hic in corpore & anima, atque illic viſione ſua beatifica, Amen.

DOMINICA NONA POST PENTECOSTEN, EVANGEL. MATTH. 7.

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Attendite à falſis prophetis, qui veniũt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autẽ ſunt lupi rapaces. A fructibus eorũ cognoſcetis eos. Nunquid colligũt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit. Nõ poteſt autẽ arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere. Omnis arbor quæ nõ facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Non omnis qui dicit mihi, Domine domine, intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum.

Infr. 23. Luc. 6. Sup. 3. Rom. 2. Luc. 6.

HOMILIA PRIMA.

SI vnquam dilectiſſimi in Chriſto fratres iam inde ab ipſa aſcenſione domini tempus fuit, quo hæc euãgelica admonitio opus extiterit, nũc vel maxime neceſſaria eſt. nunc enim adſunt tẽpora, quibus iuxta verbũ domini dicitur, Ecce hic eſt Chriſtus apud Catabaptiſtas, ibi Chriſtus eſt penes iconoclaſtas, illic eſt Chriſtus inter ſacramentarios Capharnaitas. O vtinam principes noſtrates & qui in magiſtratu ſunt conſtituti, euangelium hoc & in manibus ſemper habuiſſent, & paulo oculatius perſpexiſſent. nunquam toties ſubditos ſuos ſeduxiſſent, tot ordinationibus ſubinde innouatis ac mutatis, tot ſtatutis hæreticis, tot blaſphemis negotiis, quæ toties ex

aliis alia commenti ſunt aduerſus Deum, ſanctos, cultum & laudem Dei, aduerſus eccleſiam catholicam & ſacratiſſima ſacramenta. Atqui tot ordinationes illi in ſuis prouinciis, & ditionibus ſubinde conſtituerunt, vel potius diabolus ipſe, tot blaſphemias, ſectas, diſcordias & ſeditiones concitat ac cõmouet, ne quid malorum ſit, quod miſerrimis iſtis temporibus nõ incrudeſcat & ſæuiat. Atque vtinam daret iis Deus nunc tandem finem. Quòd autem euãgelium iſtud validam habeat admonitionem aduerſus Neochriſtianos, vel ex pręcedentibus verbis arguitur, vbi dixit dominus, Lata porta & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt

Matt.7. qui intrant per eam. Quàm anguſta porta & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam? Sequitur inde, Attendite à falſis prophetis. quo voluit illi docere, nos diligenter animaduertere debere iſtos pſeudoprophetas, neque alia ratione quam ex hac ipſa anguſta via dignoſcere. Vere enim pſeudoprophetas eſſe oportet, qui principes, nationes, prouincias & vrbes magnáſque hominum cõmunitates per hanc latam & amplam portam ſeducunt. an non hoc faciunt Neochriſtiani noſtrates, carnis amatores & deſyderia carnalia ſequentes, dum abſtinentes feria ſexta ab eſu carnium in honorẽ paſſionis Chriſti derident, traditionem dicentes eſſe humanam, atque clamantes nullum cibum eſſe prohibitum, liberumq́ue eſſe cuique veſci quibuſlibet die veneris & ſabbato, in angariis & quadrageſima, imo etiã die ſancto paraſceues? Ecce viam latam. Quòd ſi vigilia ſancti Ioannis aut ſimili die eccleſiæ præcepto ieiunare cupis, ſtatim obgannit Neochriſtianis, non debere te neque hoc, nec alio quocũque die ieiunare toto anno. Ecce amplã viam. Sin autem more chriſtiano ferias agere inſtituis die aſſumptionis Mariæ, Ioannis euãgeliſtę, aut etiam corporis Chriſti, reclamat ſtatim Neochriſtianus, & ait omnes dies æquales ac liberos eſſe, atque ideo neque hic obſtrictum illum eſſe. Ecce viam latiſſimam, cuius hæc vna regula eſt, Quoduis, facito. vel vt ille ait, Si libet, licet. At ſi etiam horas canonicas ſeptem animus eſt abſoluere, aut confiteri in quadrageſima, & pœnitẽtiã agere peccatorũ, atq; in vniuerſum quicquid pium eſt & chriſtiano homine dignum, rurſus iſte occinit, Quid agis? quid tentas? cõmenta hæc hominũ ſunt, res nihili, ne itaq; facias. Ecce portã ampliſſimã viam latam,

ſemitam

ſemitam diaboli & hæreticorũ,ducentem ad infernum. Atqui hæc Neochriſtianorum etiã eſt via, hoc inſtitutum eorũ,quoniam pſeudoprophetæ ſunt,vt Luther⁹, Zuinglius, Oſiander,Regius,Rotenaker,Butzer,Plaurer, Oecolampadius, atq; huiuſmodi alij animicidæ fęx & peſtis hominum, perditio prouinciarũ,de quibus multa ſupereſſent dicenda.

2 In ſacris literis hoc quidẽ apertiſsimum eſt,quam multi ſe miniſtros Dei & prophetas eſſe dicant, qui nihil minus habent quã vel minimum quid propheticum.Eius rei exempla in ſcripturis ſunt innumera. Ecce enim Zedechias & plerique alij prophetæ falſum prædixerunt regi Achab,pręter vnum Micheam,quem & in carceres detruſum tyrãnus iuſſit cibari pane tribulationis,& aqua anguſtiæ portari. Prædixit id fore etiã Chriſtus,dicens, Videte ne ſeducamini, multi eſtim venient in nomine meo,dicẽtes quia ego ſum. Et tẽpus appropinquauit,nolite ire poſt eos. Appingũt quidam & iſti noſtri, maxime vero Lutherus, in omnibus chartis illud ſanctiſsimum nomen Ieſu. perditiſsimi quoq; ſequaces ipſius omnibus manicis inſuunt iſtud, V. D. M. I. AE. atque ſub illo falſo verbi diuini prætextu, faciunt quicquid Deo odioſum & aduerſum eſt. Contra iſtos itaq; pſeudoprophetas præmunire nos volens dominus,hic ait, Attendite à falſis prophetis, quoniam ipſi abſtrahent vos à via, quæ ducit ad vitam. Quãuis autẽ de omnibus quidem intelligi poteſt,ait Hiero. qui aliud habitu & ſermone promittunt,aliud opere demonſtrant: ſed ſpecialiter de hęreticis intelligendũ eſt, qui videntur caſtitate, ieiunio & continentia, quaſi quadam pietatis ſe veſte circundare, intrinſecus vero habentes animũ venenatum, ſimpliciorum fratrũ corda decipiunt. Ecce hinc ſatis patet,quod etiam olim quum quis hęreſim diſſeminare voluit,eum oportuit extrinſecus ſpeciem præ ſe ferre pietatis. & vitam viuere duram, ſicut Leo in quadã homilia teſtatur, & ipſa in Canticis ſponſa illos nomine vulpeculæ deſignat, quod animal eſt fraudulentum & verſutum. Atqui & Greg. pulchre declarat, quomodo blandiantur, & quæ vel bona ſunt vel ſpeciem habent, proponant primum. Sicque Chryſo. etiam dicit, Hæretici habẽt ſpeciem honeſtæ vitæ, ſed doctrinã impiã. Atq; ſic iam olim res habuit, quãdo vigebat adhuc honeſtatis amor, nec poterãt hæreſes exoriri, niſi ſub prætextu pietatis. Nunc verſis omnibus, etiam illud ex-

3 Reg. 22. *Lucæ 12.* *Hieron.* *Leo.* *Cant. 1.* *Sup Iob.* *Chryſoſto.* *Obſerua.*

oleuit immutatúmque eſt. nam iſtis periculoſis & infeliciſſimis temporibus erumpũt hæreſes per eos tantum qui peſſimi ſunt, & nec micam honeſtatis præ ſe ferunt: qui in omnibus vitiis, ſceleribus & turpitudine viuũt per monachos, qui abiecta ſimul cum cuculla omni tum cõſciẽtia tum honeſtate, laſciuiunt: neque tantum non vel orant vel ieiunant, ſed & omnia opera bona cõtemnũt, eludunt, ſubſannãt, & quæ honeſta ſunt & Deo grata, blaſphemiam vocant & ineptias. Atq; inter hæc omnia ita inſanit mũdus, vt iſtos eligat eccleſiaſtas, ipſisq́; gaudeat miniſtris verbi diuini. Poſſem ex nomine notos hde fragos huiuſmodi apoſtatas aliquot referre, niſi vel tacente me & dolente, omnibus eſſent notiſſimi per doctrinam prauã & peruerſam. Vnum tamen omnes habent cõmunem habitum, dum euãgelici dici volunt: ſed ore tantum, quia opere nihil eiuſmodi videas in ipſis. Aliter adhuc verba illa inducit S. Auguſtinus, idq́ue in hũc modũ, Quãdo iam dixerat dominus de anguſta porta, quam vix pauci inueniunt, poſſent pro ſe hæretici illud rapere, ſeq́ue iactare eſſe pauculos iſtos, qui viam verã ingrederentur, atq; reliqua chriſtianorũ eccleſia erraret tota. Hoc ipſum prçcauere volens dominus, ſubiunxit, Attendite à falſis ꝓphetis, qui quã non habent ipſi, aliis promittũt veritatis diuinç cognitionẽ: laudarique eo volunt, quod ſint pauci. Sic enim ait Auguſtinus, Iſti qui promittunt ſapientiã cognitionémque veritatis quam non habent, præcipue cauendi ſunt: ſicut ſunt hæretici, qui plerũque ſe paucitate cõmendant. Et ideo cum dixiſſet paucos eſſe, qui inueniũt anguſtam portam & arctam viam, ne illi ſe ſupponãt nomine paucitatis, ſtatim ſubiecit, Cauete à pſeudoprophetis. Quod autẽ non ſint ex paucis illis electis ad vitam, aperte hic teſtatur Chriſtus. Et alibi, quũ Dathan, Chore & Abiron, ipſi quoq; pauculi, ſeditiones moliretur, viui abſorpti ſunt à terra. Mihi videtur, inquit Chryſoſto. eos ſignificare, qui cũ ſint vitç prauitate corrupti, ſpeciem tamẽ virtutis induti ſunt, qui vulgo impoſtores vocari ſolẽt. Qui intellect⁹ quidẽ eſt cõmunis, ſicut clare ex Hieronymo audiuimus peculiariter tamẽ hoc ad hæreticos pertinet, qui hic pſeudoprophetæ vocantur. Iam ſupra docuerat domin⁹ fugere canes & porcos, puta eos qui palã credũt impie. Ad hic monet nos attẽdere à falſis ꝓphetis, qui adueniũt in veſtimẽtis ouiũ, hoſtes vtiq; clãcularij, qui nos ſub ſpecie boni

Auguſti.

Chryſoſto.

boni in errores inducũt & hęreſes. de quibus Paulus quoq;, Fratres, inquit, rogo vos, vt obſeruetis eos qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinā quā didiciſtis faciũt, declinate ab illis. huiuſmodi enim Chriſto domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri, & per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentiũ. Ecce quomodo vterq; & magiſter & diſcipulus nos admonet iſtos effugere pſeudoprophetas, ſicut in veteri teſtamento quoq; non raro præceptũ eſt Iudęis, vt Eſaiæ, Hieremiæ, & reliquorũ teſtantur prophetarum ſcripta, ipſeq́; adeo Moyſes præcepit falſos prophetas interfici: quanuis nunc noſtrates illi delicatuli hæretici, qui ardorē metuunt incendij, nolunt quenquā propter hæreſim vel cremari vel occidi. Dices, Quid hic nos admonet dominus de pſeudoprophetis fugiendis, quũ iā amplius ꝓphetæ omnino nulli ſint futuri, vt Chriſtus recte dixerit, legē & prophetas fuiſſe vſq; ad Ioannē? aut quid hic rurſus dicit alios prophetas ſurrecturos? Reſpondeo ad Ioannē tan tum fuiſſe prophetas, qui futura prædicerēt de Chriſto, eorumq́ue iam nullus eſt reliquus. Et tamen prophetæ fuerũt in eccleſia, qui futura quoq; in ea prædixerũt. ſic Paulus de hęreticis & Antichriſto multa prædixit, Ioannes etiam plurima de futuro ſtatu eccleſiæ. Sed & Philippꝰ filias quatuor habuit propheti ſſas: neque putarim equidem hic Chriſtum eſſe loquutũ de prophetis, qui futura prædicunt ex ſpiritu ſancto, ſed potius ille per prophetam expoſitorem intelligit ſacræ ſcripturæ. quam qui bene explicant, prophetæ boni dicuntur: qui male & falſe, pſeudoprophetæ, vt ait etiam Hiero. Quicunq; ſacram ſcripturam aliter intelligit, quam ſpiritus ſanctus efflagitat, licet ab eccleſia non receſſerit, tamen hæreticus appellari poteſt. Et quod huiuſmodi expoſitores ſcripturarum prophetæ dicantur, ſatis nobis patet ex Paulo, qui Chriſtum dediſſe quoſdā apoſtolos, quoſdā prophetas, alios euangeliſtas, paſtores alios teſtatur, idq́; ad ædificationem corporis Chriſti myſtici, ſcilicet totius eccleſiæ, Ecce prophetas quoq; nonnullos poſuit Deus in nouo teſtamento. Ecce prophetas eſſe eos, qui interpretantur ſcripturas, idē alibi affirmat: quũ ait, Qui prophetat, ædificat eccleſiam. atq; ibidē vult melius eſſe prophetare aliquem, quam linguis loqui, niſi etiam ille interpretetur. Atque deinceps ſubiungit, Prophetæ duo aut tres dicāt, & cæteri diiudicēt.

Roma.16. *Eſa.29.* *Hiere.2. 14.23.* *Deut.13.* *Mat.11.* *1. Tim.4.* *2. Theſ.2.* *Apoc.21.* *Prophe.* *Hieron. 24.q.1.* *Hæreticus* *Epheſ.4.* *1.Cor.14.*

¶ Atq; id quidē manifeſte Paulus prophetas vocat interpretes ſcripturarũ, ſimulq́; docet, quomodo ex eis quidã loqui, alij debeant iudicare, num illi recte exponant. Et tamen noſtrates iſti prædicatores hæretici iudicē ferre nullum volũt, clamitantes ipſam per ſe ſcripturã vnicam eſſe regulã & velut amuſsim verbi diuini: ſicq́; cõtra Paulum pertinaces nolunt ferre iudicē. Nam quãuis verbi Dei non iudicatur, per ſpiritus ſancti gratiã tamen hoc habet eccleſia, vt poſsit decernere qui libri verbũ Dei habeant an non. Atq; hoc ipſo iudicio ſuo quatuor recepit euangelia, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioanniſq́;: neq; identidē aſſumpſit illa, quæ prodierunt ſub nominib9 Bartholomęi, Thomę, Nicodemi, Nazareorum, &c. Quum itaque hoc poſsit eccleſia in ſacris literis, quanto magis hoc poteſt etiã in illarum expoſitionib9 iuxta verba Pauli? Et quum ipſi inter ſe hæretici, vt Lutherus & Zuinglius diuerſis, imo aduerſis modis exponãt ſcripturas, quomodo liberum non erit cæteris prophetis decernere, vter eorum recte ſentiat, an potius errent ambo, vt fit potiſsimum? Quæris quur id fiat, quod Chriſtus & Paulus ſcripturarum expoſitores prophetas appellent ſane doctores eccleſiæ prophetæ merito dicuntur, dũ quę in prophetis de Chriſto & eccleſia dicta ſunt, explicent. ſiquidem nemo ſenſum prophetarũ exprimere aut intelligere poteſt, niſi qui ſpiritũ habeat prophetiæ. Vere enim verum eſt illud Augu. quod eodē ſpiritu interpretari oportet ſcripturas quo ſunt conditæ. Et ſicut ſpiritu ſancto indiguit Ioãnes ad ſcribendũ euangelium ſuum, ita eodē opus habuerũt ſancti patres ad explicanda ſcripta illa, puta Cyrillus, Auguſt. Chryſoſto, qui ſiquãdo ex proprio ſpiritu & ſuapte opinione ſcribere quid attentarunt, lapſi ſunt. Certum eſt igitur, quod hic dominus nos præmonet fugere hæreticos & peruerſos ſcripturarum expoſitores, quorum plurimi ante tempora nouiſsima ſub aduentum Antichriſti ſunt venturi: & viã eius pręparaturi: quod ſane nunc fortiter faciunt iſti prædicatores carnis, qui ſemitam illi præcipitē ad inferos ſternunt. 4 Ne quoque elabi poſſent hic hęretici & dicere, de ipſis dominum nõ eſſe loquutum, ſed de doctoribus Iudæorum & Gentium, idipſum præuenit ille quum ait, Qui ad vos veniunt in veſtimentis ouium. Oues autem chriſtiani homines ſunt, ideoq́; & ouilis habitus, fucatam ſignificat ſpeciem chriſtianiſmi & ſimulatã

Iudicare in fide.

Eccleſia iudicat de verbo Dei

Propheta

Li.3.c.27. de doctri. chriſtiana

ſimulatam religionē, quæ ſane res nocentiſsima eſt. Malum enim ſub prætextu boni, dum non agnoſcitur, non cauetur. Deinde ne dicerent Chriſtum hic loquutum de doctoribus conſtitutis in peccatis, & non de hæreticis, id quoque præcauit ille, quum ait eos intrinſecus lupos eſſe rapaces. Doctores nanq; catholici, vt ſint peccatores, tamen nondū lupi rapaces, ſed miniſtri ſunt carnis, eo ꝙ illorum animus non eſt oues rapere & perdere. Aperte igitur verba hæc expreſsit de hereticis, qui malo affectu fucatam chriſtianiſmi ſpeciem præ ſe ferunt, vt ſimplices errorum ſuorum morſibus decipiant, prædentur & lanient. Vſqueadeo vere prædixit Paulus, ſcire ſe poſt aduentum ſuum ingreſſuros eſſe lupos rapaces, qui nō parcant gregi. Theophy. quoque, Vafri, inquit, & nunc paſtores hæretici. blādiloquentiam enim prætexūt, & vitam ſimulant ſanctam, ſed intrinſecus latet aculeus. *Act. 20.* *Theoph.*

¶ Hi nimirum ſunt Neochriſtianorū prophetæ, qui ſe iam eccleſiaſtas dici volunt, miniſtros verbi Dei, & epiſcopos, quum vix vni pago aut vico præfici commode queant. De quibus impletur illud Sophoniæ, Prophetæ eius veſani, viri infideles. Et quid hoc mirum, quum ij ipſi ſint, de quibus dixit Satan ad dominum, Exibo & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum? de iſtis etiam ait Hieremias, In prophetiș Hieruſalem vidi ſimilitudinem adulterij & viā mendacij. Ecce duo pſeudoprophetarum vitia, alterum adulterij, hoc eſt, quod etiam dicentes veritatem, animum tamen ibi habēt adulterinum, ſicut Caiphas quāuis verum dicebat, tamen animo parum bono, & Balaan ex affectu adulterino dixit verum, quum aduerſabatur populo Iſraël, ſicut ex falſo ipſius conſilio facile deprehenditur, quod dedit regi Balach de formoſis mulieribus introducendis in exercitum Iudæorum, qui decore illarum allecti, ad idololatriam & adulterium incitarentur. Quamobrem omnes deinceps Madianitarum mulieres occidi fecit Moyſes. Alterū porro vitium mendacij eſt, quod iſti pro veritate proponunt & iactant. vt recte in eis viam mendacij viderit Hieremias. Et diligenter obſerua, quod ait dominus, venire eos in veſtimētis ouium, venire, inquam non miſſos, vel à deo vel à legitimis magiſtratibus, ſed intrudere ſeipſos, ſicq; venire in veſtitu ouiū, ſicut etiam Paulus dicit eos tantum ſpeciem habere vitæ ſpiritualis, & virtutē illius abnegare. Ab iſtiuſmodi prophetis *Sopho. 3.* *3. Reg. 22.* *Hiere. 23.* *Ioan. 11.* *Num. 24.* *Num. 31.* *2. Tim. 3.*

ſibi quiſque caueat, ne ab iſtis lupis rapacibus pereat laniatus & anima & corpore, ſed vt potius in fide vera conſtãter permanens, poſt hanc vitã illam cõſequatur æternã, Amẽ.

HOMILIA SECVNDA.

QVAM præclare, quam diligenter, quamq́; fideliter nos præmonuit dominus vbiq́; ab omnibus, quæ ſalutem animarum noſtrarum impediunt? Et cum nihil vel magis vel perinde nobis nocere queat, ac infidelitas & error, etiã præcepit vt attendamus à pſeudoprophetis, qui ad nos veniunt inveſtimentis ouium,

1. Ioan. 4. hæreticos ſignificans: de quibus Ioannes etiam præmonens, prohibet nos credere omni ſpiritui, ſed probare iubet ſpiritus an ſint ex Deo. multi enim pſeudoprophetæ exierunt in

2. Pet. 2. mundum. Quo pertinet & illud Petri, Fuerunt pſeudoprophetę in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis. Attẽdite ergo, inquit dominus, à pſeudoprophetis, qui veniunt ad vos in veſtimẽtis ouium, intrinſecus autẽ ſunt lupi rapaces. Quæres: At quanam ratione dignoſcere illos potero. vellẽ enim eos vitare, ſed quia intrinſecus ſunt lupi rapaces, quomodo corda eorũ aſpiciã? Ecce tibi dominus ipſe reſpondet, & ait, Ex fructib⁹ eorum cognoſcetis eos. Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, Verba hæc de fructibus antequam aggrediar, eſt quod

Manich. prius hic errorem reiiciã Manichæorum, qui duas in homine poſuerũt animas, naturas duas diuerſas, bonam alteram, alteram malã. Atque hinc lucta iſta in nobis animarũ, quarũ altera bonum apetit, altera vitia concupiſcit & peccata. Verum hoc erroneum eſt & hæreticum. neque enim hic per arbores duas, duæ intelligi debent animæ in homine, ſed quia arbor hæc, eſt ipſa anima & ipſe homo, fructus vero opera

Auguſti. hominis. Non ergo dicit hic dominus quod arbor mala bona fieri nequeat, ſed quod fructus bonos producere nõ poſſit: quoniam quum malus boni quippiam facere cupit, oportet vt antea fiat & ipſe bonus. Idq́ue adeo verum eſſe ſatis manifeſte nobis teſtatur dominus alibi, dicens, Facite arbo-

Mat. 12. rem bonam & fructum eius bonum. Quòd ſi iam arbor animæ noſtræ naturam ſignificaret, nõ eſſet in poteſtate noſtra ſitum, ardorem bonam facere. Sequitur ergo, arborem eſſe animam noſtram, quam vel bonam vel malam facere poſſumus,

mus. nã qui antea malus eſt, poteſt fieri bonus. qui vero bonus, etiam malus poterit fieri, & fructus ferre malos. Id multis hic ſcripturæ exemplis confirmat Hieronymus. Moyſes arbor optima erat, ſed quum primũ declinauit à bono, peccauit apud aquam contradictionis. Dauid arbor bona erat, ſed quum non perſeueraret in bono, malos protulit fructus adulterij & homicidij. Arbor autẽ bona quandiu bona manet, fructus malos ferre non poteſt, dum mala eſt. Paulus, niſi conuerſus ex perſecutore chriſtianorum factus eſſet vas electionis, non produxiſſet tot ſpecioſos fructus in eccleſia. Quid multa? loquutus eſt hic dominus de arboribus bonis & malis, non quod homo vnus geminam habeat animam, ſed quia homo ex anima ſua arborem facere poteſt, vel bonam vel malam. (in ſenſu compoſito, non diuiſo.) *Hieron.* *Exo.* 18. 2. *Re.* 11.

2 Habemus etiam iam Chriſtum non hoc voluiſſe quaſi qui bonus eſt, malus fieri non poſsit: vel qui malus, bonus: quoniam iſtiuſmodi exẽplis tota vndiq; plena eſt ſcriptura, quomodo quis à malo aut bono auertere ſe poſſit: ſed quia quandiu malitiæ affixus eſt, bonum vtiq; fructum non poſſit afferre. Vt ergo veniamus ad primum, dominus cum attendere nos iuſsiſſet ab hęreticis, ſubiunxit vt ex fructibus eorum cognoſceremus eos, operaque ipſorum ſolerter aſpiceremus, num illa honeſta, pia, virtute & laude digna, atque Deo eſſent beneplacita & pacifica. Regulã hanc euangelicã ſi adhibeamus ad vitam noſtratiũ neochriſtianorum, ſtatim ex ipſorũ fructibꝰ perſpiciemus, cuiuſmodi arbores exiſtãt. Dices, At quomodo ex operibus bonis eos cognoſcã, quãdo & ipſa veſtimenta ſunt ouium, ſicut ſupra dictum eſt, quondam hæreticos multum ſtuduiſſe operibus bonis, quorum prætextu imponerent ſimplicibus? Videri itaq; cupiam poſſet, nos non ſufficienter hac Chriſti doctrina erudiri, de dignoſcendis pſeudoprophetis ex operibus eorum. Reſpõdet ad hoc Auguſt. & dicit, Rectiſsime ſane quæritur, quos fructus nos attendere voluerit, quibus cognoſcere poſsimus arborem. multi enim quædam in fructibus deputant, quæ ad veſtitum ouium pertinent, & hoc modo à lupis decipiũtur, ſicut ſunt vel ieiunia, vel orationes, vel eleemoſynæ, quæ ſi animo bono fiant, veſtimenta hæc veſtiunt ouem: ſin autem mala, lupum contegunt. oportet itaq; nos cum diſcrimine loqui de operibus. Et primum quidem ſunt opera quædam *Chryſo.* *Auguſt.*

Galat. 5. in ſe mala,& ex iis nos arborem iudicamus malã.de illis Paulus ſic inquit, Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio,immunditia,impudicitia,luxuria,idolorum ſeruitus,veneficia,inimicitiæ,cõtentiones, æmulationes, iræ, rixæ,diſſenſiones,ſectæ,inuidię,homicidia. Quòd ſi iam ex huiuſmodi fructibus Neochriſtianos noſtrates iudicare debeamus & dignoſcere,expeditiſsime colligemus, quã mala arbor ſit iſta. quæ tot peſsimos nobis protulit fructus,ſeditiones inuidiam,odium, & quot deniq; homicidia, quando ex vulgo hominum ſimplici plebe vltra centum milia miſere perierint:neq; dum finis,ſed & quotidie adhuc euangeliũ iſtud ſub neſcio quo ſcamno caliginoſo ex pulueribus productum, nobis fulmina minatur bellorum inter principes & quoſcunque ordines imperij. Taceo inumeros libellos famoſos,mitto offendicula & blaſphemias,ſectas pene infinitas,Catabaptiſtarum,ſacramentariorum, iconoclaſtrarum, & quid denique non? Et en tibi fructus iſtius ſcilicet ſancti euangelij: non confiteri,ieiunia contemnere, ſpernere preces & omnia opera bona. Atq; ex iis cognoſcimus illos pſeudoprophetas. 2 Sunt opera quædam bona quæ tã malo, quàm bono animo fieri poſſunt,eaq́; quũ affectu bono fiunt in veritate,proprie ſunt ouium veſtes. quum autem malo in *August.* errore,non aliud quam lupos contegunt. Atque nõ poſſumus exacte cognoſcere arborem,ſed ex intentione qua fiũt. Sic quando iam prædicatores carnis ſuadét anniuerſaria fraternitates & præbendas aboleri, & fiſco inferri eccleſiaſtico,neminemq́ue mendicare debere, ſed ex illa arca omnes ſuſtẽtari pauperes. O præclarã,ô blãda,ô delicatã hãc pellã ouilem,ſub cuiustamen velamento, quam multi decipiuntur? Lupos ergo quum vis vere cognoſcere finalẽ aſpice intentionem,quur id faciãt. ſic enim etiam dominus recte hic fructus(quos à fruẽdo dictos putamus)appellat, vt conſyderemus,quare tandem illi huiuſmodi operibus frui cupiãt. Et ecce videbis primum ſtatim concurrere inuidiã,qua pauperibus fratribus in cœnobiis degentibus conantur ſubtrahere eleemoſynam. Deinde ſi paulo altius introſpicias, ecce propria eorum in hoc dominatur vtilitas. ſiquidem ex illo fiſco prædicatoribus oportet largiſsima conferre ſtipendia, quibus meretriculas(ſed quid dico? vxorculas dicere volebam,quãuis etiã illo non multum aberrarim) ſuas ſerico & byſſo

byſſo veſtiant, ipſiſque etiam aureis torquibus & anulis fulgiduli prodeant in ſuggeſtũ, verbũ Dei prædicaturi. O ſecula, ô mores. Ecce quod hic dixit dominus, A fructibus eorum cognoſcetis eos. omnes eorum fructus à vermibus corroſi, amari, & immaturi, quidam etiam putridi ſunt toti, de quibus Sapiens ait, Fructus illorum inutiles, acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti, Agnoſcentur, inquit Auguſtinus, in filiis ſuis, hoc eſt, in obedičtia filiorum, quo arguitur, quandocũq; prophetarum opera ad inobœdientiã vergunt, ſectas & defectiones ab ordinatione eccleſiaſtica, certum & euidens hoc ſit ſignum hæreſeos, ſicut & viciæ & zizaniæ primum à frumento bono non diſcernũtur, tantiſper non excreſcant. tunc enim demum ex fructu viciæ cognoſcũtur ab ariſtis boni frumenti. Atque hoc eſt quod dicit Sapiens, Virum cognoſci ex filiis ſuis. Proh ſupreme Deus, cu iuſmodi filios nobis genuit Lutherus, qui ad nos veniunt in veſtimentis ouium, intus autem ſunt lupi rapaces? Et quanuis omnes in vniuerſum hæretici lupi ſint, & quidem rapaces, iſti tamen noſtro tempore ſæuientes, peculiari nomine lupi dicuntur veſpertini. ita enim propheta, Leuiores, inquit, pardis equi eius, & velociores lupis veſpertinis. lupi veſpertini, autorẽ Hieronymo, magis ſunt famelici iis, qui mane diſcurrunt. ſic & noſtrates hæretici magis furioſi ſunt & veſani antiquis illis ſuperiorum tẽporum hæreticis, quibus ſat erat in vno atq; altero articulo hæreſim mouere, quũ interim noſtrates iſti nihil intermittant, ſacramenta omnia violent, chriſtianas ordinationes ſcindant, vſque adeò & famelici ſunt, & vehementes ad omne malum. 3 Rurſus ſimilitudine quadam dominus docet ſignum & argumentum iſtud euidens eſſe cognoſcendi hæreticos à fructibus eorũ. nam licet ad tempus ſimulent, ſucceſſu tamen temporis produntur. & quum illis modica præbetur occaſio, ſemota pelle ouila, & aures aſini Cumani & dentes produnt lupinos. Non ergo ex huiuſmodi ſpinis licet colligere vnas, neque ex tribulis ficus, Quam porro commode hic dominus ſpinas vocat hæreticos? (ſicut & in alio loco diuitias ſpinas eſſe dixit) opaca enim & obſcura ſunt ſpineta, ſtatim excreſcunt, pungunt & offendunt vel modice tangentes. fructus eorum amari ſunt, & domicilia præbent ſerpentibus. Ita hæretici quoque nigri ſunt, citra laborẽ & facile ſuccreſcunt: & niſi

Mat. 7. *Sap. 4.* *Auguſt.* *Eccle. 11.* *Abac. 1.* *Hieron.* *Theop.*

reſiſtas:integrum ſtatim obducunt agrum. quam ſubito nã-
2. *Tim.* 2. que hæreſes ſe diſtendunt & proſerpunt, niſi principiis ob-
Hieron. ſtes? ita enim ait Paulus quoque, Multi proficiunt ad impie-
tatem, & ſermo eorum vt cancer ſerpit. Ecce Arrius in Ale
xandria vna ſcintilla fuit, ſed quia non ſtatim eſt extincta,
totum orbem eius flamma depopulata eſt. ¶ Videant igi-
tur hic multi ſapientes huiuſmodi, qui tamen ſtulti ſunt co-
ram Deo, quam inique dicant, Non oportuit quicquã ſcri-
ptum contra Lutherum neque diſputatum, quod hoc modo
mordacior ille factus ſit, magisque irritatus. Putant ſtolidi
iſti hæreſes quoq; vt pleraque alia, tempore modico abſu-
mere ſeipſas. Sane quotquot ita vel ſentiunt vel loquuntur,
ſacras literas eo ipſo ignorare ſe profitẽtur, & neſcire quod
1. *Tim.* 2. ex Paulo iamiam adduximus, quia omnis eorum ſermo ſer-
pit vt cancer. Quo nomine patres ſancti præceperũt ſtatim
obuiandũ eſſe hæreticis. Et quid ſi nos quoque hoc iam ſup-
plicio affecit Deus, quod non ſtatim virus Lutheranum re-
pulimus? Ita iam neque mandatis, neq; edictis, neque excom
municationi locus vllus reliquus eſt: ita alius ex alio prin-
ceps, multæ ſubinde vrbes deficiũt à fide & ſacramentis ec-
Cant. 2. cleſiæ. ¶ Vnde & ſponſa capi ſibi iubet vulpeculas dũ par-
Iud. 15. uæ ſunt: quæ vbi magnæ factæ fuerint, coniunctis caudis, ſe-
getes & frumenta incendio perdunt. Quanuis enim quili-
bet hæreticus capite vult eſſe libero, nec cuiquã cupit obe-
dire: caudas tamen conſtringunt omnes, & in hoc cõueniũt,
vt vno communique conſenſu repugnent eccleſiæ. Sic Lu-
therus & Zuinglius. quãuis vterque liber eſſe velit, & vter-
que magiſter, alterũque contemnat in cauſa ſacramenti, col
ligatas tamẽ habẽt caudas in diabolico iſto vinculo aduerſus
eccleſiã velut coniurati, dicũtque, Miſſa ſacrificium nõ eſt,
Panis in corpus Chriſti non tranſſubſtantiatur, Sacramento
nulla deferenda eſt reuerentia. Quãuis etiã mundano & ſe-
culari fœdere Lutheranos principes & ciuitates cum Zuin-
glianis deuinciunt & aſtringunt, quantum in ipſis eſt. Vnde
patet, quomodo arbor mala fructus bonos non poteſt face-
re. Lutherus quãuis Capharnaitis aduerſatur & Sacramẽta-
riis, ex ſpineto tamen ſuo vuas nullas producit, ſed merã a-
maritudinem. ſiquidẽ vbicũq; libros eius attingas, nihil in-
uenies niſi amara omnia. Vis habere aliquid amarum? Ecce
ſacratiſsimũ Chriſti corpus exangue ponit & deitate carẽs.
Laicis

Laicis quoque porrigit ſub vtraque ſpecie. reuerẽtiam debitam illi ſubtrahit. ſacrificium negat eſſe miſſam, neque in ea corpus Chriſti offerri deo patri. permittit quoq; illud ſine cõfeſsione, ab imparatis & nõ ieiunis ſumi. atque à profanis etiam hominibus tangi. Ecce fructus amariſsimos peruerſæ doctrinæ. Quam pungit autem ſpinis falſorũ dogmatum corda ſimplicium, bonos quoq; cõuitiis lacerat & proſcindit contumeliis? Proprie igitur hic dominus quam paulò antè vniuerſaliter arborem tantum vocauerat, iam ſpinã appellat. Quid autem faciendum ſit huiuſmodi ſpinoſo arbuſto, dominus per Dauidem docuit, dicentem, Præuaricatores quaſi ſpineæ euellentur vniuerſi, quæ non tolluntur manibus. At ſpineto ipſi quod manibus tractari & euelli non poteſt, quidnam faciendum? hoc ſane quod ſequitur, Si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lãceato, igneq́; ſuccẽſo comburetur vſque in nihilum. Ecce quomodo dominus per Dauidem præcipit ſpineta igni ſuccenſa cremari. Veruntamen noſtri iſti delicatuli ignẽ cane peius & angue exoſum habent, neque minari volũt illũ, quod metuant ardorem ipſius. 4 Sicut autem hæretici ſpinis comparantur, ſub quibus ſerpentum, qui iuxta terram repunt, ſunt domicilia, hoc eſt, habitacula diaboli. qui vbinam requieſceret melius, quàm in caliginoſis tenebris hæreticorum? Ita etiam tribulis recte conferuntur, qui de foris horridi ſunt & rigidi: eoq́ue deſignantur illi, qui hæreticis adhærent, ipſos defendunt & tuentur. ſiquidem terra quum ſit maledicta, ſpinas tantum & tribulos germinat, & hæreſis nihil ex ſe boni producit. vnde Iacobus ait, Nunquid poteſt, fratres mei, ficus vuas facere aut vitis ficus? ſic & aqua amara dulcem facere non poteſt. amara inquam quæ corrupta eſt ſale infatuato, quod eiicitur ab hominibus & conculcatur. Atque hic iſte tribulus malus eſt. quoniam terra quæ ſpinas & tribulos germinat, abiecta eſt maledictioni proxima: cuius, vt inquit Paulus, maledictio eſt in combuſtionẽ. ¶ Ecce hæretice, & Paulus tibi minatur ignem, incendium. combuſtionem. Quãdo igitur ſpinas & tribulos vocauit hęreticos dominus, non temere vtique duos illos tantummodo fructus in medium propoſuit vuas & ficus: quoniam ij peculiariter ad eccleſiam pertinent & fideles, idq́ue pulchre docet Chryſoſtomus, quum ait, Vua in ſe myſterium

2. Re. 23. *Geneſ. 3.* *Iacob. 3.* *Mat. 5.* *Heb. 6.* *Chryſo.*

Chriſti habet. vt enim botrus multa in ſe grana ſuſpendit, ſic & Chriſtus multos ſibi fideles per lignū crucis tenet adiunctos. Ficus autem deſignat eccleſiam, quæ omnes concludit fideles in dulcedine charitatis. Sic ergo ficus dilectionis ſuauitatem & vnitatem in multitudine granorum, vua vero patientiam ſignificat, quoniam exprimitur in torculari, ſimulque gaudium deſignat, dum ex ſe vinum præbet, lætificans cor hominis. Plura de natura vitis dicemus de ſanctis tēpore Paſchali, Hoc iam quoq; videamus, quod ſpineta dominiū ſibi vēdicare conantur, vites nō item. ſiquidē qui veritatē ſectatur in docēdo, honorē & gloriā ſibi nō vendicat,
Iud. 9. quod in libris Iudicū deſignatur, quando ligna vitē eligere volebant regē, ſed reluctabatur vitis: & ſpinetum aſſumpto regno lignorum, igni combuſſit illa. Atque hoc nimirū eſt, quod in ſacris literis eccleſia vinea dicitur, dicente domino,
Iere. 2. Plantaui te vineam meam electam. Vere enim vinea illa eſt dei Sabaoth, domus Iſrael. Viciſſim vinum hæreticorum a-
Eſaiæ 5. marum eſt & acidum, vt ait Moyſes, Vua eorum vua fellis, & botrus amariſſimus: fel draconum vinum eorum, & vene-
Deut. 32. num inſanabile. Vere virus iſtud eſt inſanabile, quoniā capitales hæretici ægre conuertuntur ad veritatem. Atqui &
Titi 3. Paulus inquit, Hæreticum poſt vnam atque alteram admonitionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt. Oremus dominū deū, vt per gratiā ſuā dignetur nos cuſtodire ab omni doctrina mala hæreticorum & pſeudoprophetarum, &c. Amen.

HOMILIA III.

INTELLECTUS noſtri imbecillitatem adiuuare firmareque volens dominus, multas nobis propoſuit parabolas & ſimilitudines rerum terreſtriū:
Gregor. & hic quoque præmonens nos cauere & attēdere ab hæreticis debere, ſimilitudinem arboris adhibuit: quā ſicut ē fructibꝰ, ita ex operibus cognoſcimus hæreticos. Omnis enim arbor bona fructus bonos facit, neq; poteſt ferre malos. Et anima doctoris boni ex ſe opera producit bona, honeſta & deo beneplacita. Vnde Propheta quoque iam
Iere. 17. olim prædixit, Benedictus, vir qui confidit in domino, & erit dominus fiducia eius: & erit quaſi lignum quod tranſplātatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas, & non timebit cum venerit æſtus. Et erit folium eius viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſolicitum, nec aliquādo deſinet,

ſinet facere fructum. Hæc omnia de eo intelligēda ſunt, qui flumina & torrentē habet gratiæ dei, eius radices, hoc eſt, cogitationes vegetæ ſunt: folia, id eſt, verba bona, viridia permanent. neq; definit ille etiā in ariditate perſequutionis fructus bonos facere eo reſpiciens Dauid dixit, Erit tanquā lignum quod plantatū eſt ſecus decurſus aquarū, & fructum ſuum dabit in tempore. Sic Paulus etiā fructus ſpiritus vocat charitatem, gaudium, pacem, patientiam, &c. vere enim illi fructus bonæ arboris ſunt, quos arbor mala ferre nō poteſt, dum mala manet, & non cōuerſa, efficitur bona. ¶ Veruntamen etiā ex ſententia Auguſtini magna in hac ſimilitudine diſſimilitudo & diuerſitas eſt. nā quod arbor bona aut mala eſt, ex natura habet & eſſentiali ꝓprietate: quod autem anima hominis bona eſt vel mala, ex electione fit & arbitrij libertate, quāuis nos quoq; ex natura mali naſcimur omnes filij iræ. Deus autē qui diues eſt in miſerationibus, arbores nos bonas facit, vt fructus ferre poſſimus optimos, adiuuāte gratia ſua. quod in ſe ſentiēs Paulus, in hæc verba prorupit, Omnia poſſum in eo qui me cōfortat. Neq; abſimile eſt q̄d in alio loco Chriſt⁹ ait, Homo bon⁹ de bono theſauro ꝓfert bona, & mal⁹ homo de malo theſauro ꝓfert mala perge hic. *Pſal. 1.* *Ephe. 2.* *Philip. 4.* *Matt. 12.*

2 ¶ Et vt quiſque ſibi proſpiciat rectius in vitandis hæreticis, porrò iam ſuppliciū & pœnam inducit dominus, & ait, Omnis arbor quæ nō facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Arbor mala, malus inquā propheta tūc exciditur, quādo ſententia excōmunicationi, abſcōditur ab eccleſia, vel per mortem præcipitatur in gehennam ignis. Atque hæc ipſa verba Chriſti iam ante vſurpauerat Ioānes baptiſta: vnde exemplum nobis datur, ne vereatur prædicator aliquis alterius vti verbis, quando hic Chriſtus non erubuit etiam Ioannis dicta repetere. ¶ Sed tu hic geminam damnatorum pœnam cōſidera: alteram, quia exciditur arbor: alteram, quod in ignē præcipitatur. Atque, hoc eſt, quod doctores dicūt duplicem eſſe pœnam, damni, quoniā damnum magnum eſt, priuari obtutu diuinæ maieſtatis & conſortio ſanctorum omnium. Pœna altera eſt ſenſibilis ignis & ſupplicij infernalis, atque ſic inquit Chryſoſtomus, Si quis diligenter expendat, duplex hoc inuenit eſſe ſuppliciū qui enim in gehenna vritur, & cœlorum regnum prorſus amittit, quæ certè pœnarum maior eſt, quam cruciatus ille flammarum. *Matt. 3.* *Chryſoſto.*

DD

Noui quia plurimi pertimeſcãt gehennam, ego tamen illius gloriæ amiſſionem multo amarius, quam ipſius gehennæ, dico eſſe ſupplicium. Et quanuis hoc verbis vel exprimere vel probare non poſſum, ſciuit tamen hoc Paulus, qui & ideo ſummam iudicauit eſſe miſeriam atque infelicitatem excidere ex gratia dei. & ſi quis infernos ſexcentos ſtatuat aut plures, nihil eſt id omne, ſi cõferatur ad amiſſionem gloriæ felicitatis ęternæ, vbi audire cogatur illud, Neſcio vos. Plura adhuc habet Chryſoſtomus, quæ tu ſi voles, extende. Atque hoc eſt, quod tibi dominus ait, Excidetur & in ignẽ mittetur. cumq; principio nos admonuerat tantum attendere à pſeudoprophetis, eorũ quoq; nunc ſupplicium adiunxit, & pœnam, quoniã excidentur à cõmunione fideliũ, & in ignẽ mittentur. Illamq́ue exciſionem cõmodiſſime ad hæreticos referimus, quos etiã pręciſos nũcupamus, & eodem quoque modo loquitur Paulus, cũ optat abſcindi, qui Galatas perturbãt. Indigne quidẽ & moleſtiſſimè ferũt hæretici quicq̃ ſibi dici de igne, & tamen in ſcripturis legunt non obedire volentem ſacerdotis imperio, lapidibus obrui debere, atque interim ipſi puluillis inſidere cupiunt, non igne cremari.

Matt.15. *Hæreticorum pœna* *Galat.4.* *Leuit.4.* *Deut.17.*

3 ¶ Cùm ergo iam dominus vitare præcepit hæreticos, illóſque ex operibus monuit eſſe cognoſcendos, ſequitur, Non omnis qui dicit mihi domine, domine, intrabit in regnum cœlorum. Sic pſeudoprophetas ſuperius cognoſcere nos docuit, qui falſa docent, ſcripturáſque falſo interpretantur & lacerant: ita iam eos quoque, qui recta quidẽ docent, ſed ea tamen nõ exprimunt operibus, in cœlũ non peruenturos cõfirmat, quo docere nos voluit, inquit Auguſti. ne ad fructus pertinere putaremus dicere, ſed facere voluntatem patris. Vt maximè igitur clamet Lutherus cum omnibus ſuis, Verbum domini manet inęternũ, nihil tamen aget, niſi verbũ opere cõpleant, ſicut & ipſe Chriſtus ſæpe fecit, & multis locis teſtatur in hoc ſe deſcendiſſe de cœlo, vt impleret voluntatẽ patris ſui. Atq; ideo intrare oportet in regnũ cœlorum per obſeruationẽ iuſtitiæ, vt legum quæ ſunt regni illius. Et hæc etiam ſententia Hieronymi eſt, qui ſic ait, Sicut ſuprà dixerat eos qui haberent veſtem vitæ bonæ, non recipiendos propter dogmatũ nequitiam, ita nunc ecõtrario aſſerit ne his quidem accõmodandã, qui cum polleant integritate fidei, turpiter viuunt, & doctrinæ integritate ma

Docentes nõ audientes. *Auguſti.* *Ioan.5.6.* *Hierony.*

lis

lis operibus deſtruunt. Vtrũque enim ſeruis dei neceſſarium
eſt, vt & opus ſermone, & ſermo operibus comprobetur.
¶Hic autem obiectiones aliquot mouentur, & primũ qui-
dem ex eo, quod inquit Paulus, Nemo poteſt dicere domi- *1.Cor.12.*
nus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto. hunc autem quiſquis habet,
regnum vtique intrat cœlorum. ad hoc reſpondet Auguſti-
nus, Apoſtolum proprie poſuiſſe verbum, dicit, vt ſignifi-
cet voluntatem atque intellectũ dicentis: dominus vero ge- *Dicere.*
neraliter poſuit verbum, vt videatur dicere, qui nec intelli-
git, neque vult quod dicit. Et eiuſdẽ pene ſententię eſt Hie-
ronymus, qui dicit morem eſſe ſcripturarum, dicta pro fa- *Hierony.*
ctis accipere, ſicut ibidem Paulus reiicit illos, qui ſcientiam
dei iactant ſine operibus. illi enim audient dominum ſibi di-
centem, Recedite à me operarij iniquitatis, quia neſcio vos. *Luc.23.*
Sunt qui hic expendunt nõ temere Chriſtum geminatim di-
xiſſe, Domine, domine: quoniam quiſquis regnum vult in-
trare cœlorum, ter dicere debet. Domine, domine, domine,
in corde, ore & opere. Sunt enim quidam, qui deum tantum
colant & venerentur ore & non animo, de quibus dominus
ait per prophetam, Populus iſte appropinquat ore ſuo, & la- *Eſa.29.*
bis ſuis glorificat me, cor autem eius longe eſt à me. Idem a-
pud Matthæum quoq; dominus affirmat, & deſignantur illi *Matt.25.*
per ficum, quæ folia quidẽ habuit, ſed fructũ nullum. Sunt *Mar.11.*
iam quoq; qui ore clamant, & magno boatu ingeminãt, Do
mine, domine, non autẽ operibus, cuiuſmodi ſunt mali Chri
ſtiani iſti, de quibus Paulus ait, Cõfitetur ſe noſſe deum, ſed *Titi 1.*
factis negant. Sunt etiam qui ore & opere cõfitentur illum,
& nõ animo: atq; iſti hypocritæ ſunt, dicẽtes: nihil eſſe quod
colimus deum. Et quid vtilitatis ſit nobis quod mandata eius
ſeruamus? Omnes ij non intrabunt in regnum cœlorum.
¶Ad extremũ iam patet hinc, quantus ſit error neochriſtia-
norũ, qui ſola iſta nuda fide ſperãt ſe ſaluari, citra omne ope
ris boni adminiculũ, cum ſint hęc aperta verba Chriſti, Nõ
omnis qui dicit, Domine, domine, intrabit in regnũ cœlorũ.
At quinam ſic dicũt ad Chriſtum? nõ Iudæi vtique, nõ Tur- *Sola fides.*
cæ, nõ Tartari, ſed ij tantũ qui credunt in Chriſtum, credũt
inquam, & nõ faciunt voluntatẽ patris, qui in cœlis eſt: at-
que ideo nõ perueniunt in cœlum. vnde colligitur, ſi modo
vere dixit Chriſtus, vt dixit veriſſime, quod nemo neochri-
ſtianorum intrabit in cœlum. ſiquidem nil niſi credunt, &

clamant tantum, Domine domine, interimq́ue operibus nõ exhibent, nec faciunt voluntatem patris. vnde quem alium ſperes exitum, niſi præpropere eos præcipites demergi ad
Pſal.77. inferos? ſunt enim ij ipſi, de quibus ait Dauid, Dilexerunt
Iere.12. eum ore ſuo, & lingua ſua mentiti ſunt ei. Prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum.¶ Sequitur etiam ex illis, quo pacto ſcriptura intelligenda ſit, quæ aliquid ſecundum literam habet de fide aut inuocatione: quoniam in huiuſmodi locis non ſunt opera ſegreganda, neque excludenda, vt
Ioel.2. cum ait propheta, Omnis qui inuocauerit nomen domini,
Rom.10. ſaluus erit. Et vbi Paulus dicit, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem. Inuocatio hæc non ſolo ore fieri debet, ſed ex affectu cordis, confeſſione oris, & proteſtatione operis. Sic etiam cum inquit propheta, Iuſtus
Abac.1. ex fide viuit, non intelligenda ibi eſt fides nuda, mortua, informis & charitatis operibus deſtituta, ſed illa quæ virtutibus vndique cincta, efficaciter operatur per charitatem, vt
Rom.10. ait Paulus, Vos itaque chariſſimi, illa domini verba attendite bene, & erectis auribus mentis veſtræ expendite. Obſeruate etiam pſeudoprophetas iſtiuſmodi, qui veniunt ad
Rom.10. vos in veſtimentis ouium, Obſeruate inquam hæreticos,
Galat.5. qui multa de euangelio dicunt, de Paulo plurima: neque tamen operibus quicquam repræſentant vel exhibent, nihil niſi ore paululum confitentes Chriſtianiſmum, neque operarij ſunt vel in minimo. Vos modo iſtiuſmodi impoſtores, imò ſeductores, neque audite, neque ſequimini, nec credite quicquam, ſed vt ingredi poſſitis cum omnibus electis regnum cœlorum, facite voluntatem patris cœleſtis, atque hic gratiam, in futura autem vita gloriam cõſequimini ſempiternam, Amen.

DOMINICA DECIMA POST PENTECOSTEN, EVANGEL. LVCAE 16.

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Homo quidam erat diues qui habebat villicum: & hic diffamatus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona illius. Et vocauit illum & ait illi, Quid hoc au-
Matt.25. *dio de te? Redde rationes villicationis tuæ. iam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra ſe, Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? Fodere non valeo,*

valeo, mendicare erubeſco. Scio quid faciam, vt cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas. Conuocatis itaque ſingulis debitoribus domini ſui, dicebat primo, Quantum debes domino meo? At ille dixit, Centum cados olei. Dixítque illi, Accipe cautionem tuam, & ſede cito, ſcribe quinquaginta. Deinde alij dixit, Tu vero quantum debes? Qui ait, Centum coros tritici. Ait illi, Accipe literas tuas, & ſcribe octoginta. Et laudauit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet: quia filij huius ſeculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt. Et ego vobis dico, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.

HOMILIA PRIMA.

NIHIL eſt quod ſaluari poſſimus, dilectiſſimi in Chriſto fratres, niſi per miſericordiã dei, id etiã cõſitente Auguſtino cũ ait, Si remota miſericordia iudicabitur, quid ſunt noſtra merita niſi magna peccata? atque, hoc eſt, quod ait Paulus, Nõ ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum magnam miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit. Vbicũque enim non ſe immiſcet miſericordia iuſtitiæ diuinæ, clamare nos oportet cum Dauide, Nõ intres in iudiciũ cum ſeruo tuo, quia nõ iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis viuens. Quãdo itaque tantum in miſericordia dei poſitũ eſt, imo & felicitas noſtra omnis inde pendet, hic nos dominus admonet atque docet, quo tandem modo miſericordiam cõſequi debeamus: ſic nimirum, cum etiam miſericordiã exhibemus proximis noſtris, ſicut parabola illa manifeſte nos edocet: cum ait dominus, Homo quidam erat diues. At quis ille diues eſt niſi dominus Ieſus, qui diues eſt in cœlo & in terra? diues inquam, quia plenus gratia & veritate, de cuius plenitudine omnes accepimus. Diues in miſerationibus, vt ait Paulus: ſiquidẽ in ipſo omnes theſauri ſapientiæ dei abſconditi ſunt. In omnibus & erga omnes eſt ille diues, qui inuocant ipſum. Et vſqueadeo ille quidem eſt diues, vt quotidie tot hominum animantiumque millia pauerit hactenus ſex millibus annorum: neque ei hucuſque defecerit quicquã, vt merito dicatur omnipotens, ditiſſimus & ſufficiẽtiſſimus, recteq; celebrarit eum Dauid, dicens, Gloria & diuitiæ in domo eius. Vere enim verus Salomon Chriſt⁹ eſt, de quo legimus, quia magnifica-

Auguſt. *Tim.2.* *Pſal.14.* *Ioan.1.* *Epheſ.2.* *Coloſ.2.* *Rom.12.* *Pſal.111.* *2.Par.2.*

tus eſt in diuitiis & gloria ſuper omnes reges totius mundi. ¶ Homo hic diues villicum habuit, qui quemlibet deſignat Chriſtianum, qui in baptiſmo diſpenſationem ſuſcepit ſui pſius & proximi. Neq; enim cogitet quiſquam ſe ſoli ſibi viuere, ſed curam habere debere etiam proximi ſui, quem adiuuet doctrina, exemplo & externa ſubminiſtratione, quæ vere pia villicatio eſt. Quando autem nos villici tantum ſumus, cogitemus nos bonorum noſtrorũ dominos veros non eſſe, neque quicquam nos habere, quod iuſto titulo vendicemus nobis, ſed omnium nos diſpenſatores eſſe tantum & villicos. domini enim eſt terra & plenitudo eius, orbis terrę & vniuerſi qui habitant in eo. Ecce dominum vniuerſorum, & cuius omnia ſunt propria, quorũ nos vſum vix exiguum capimus. Hinc, inquit Beda, ex hoc diſpenſatoris vocabulo diſcimus, eos quoque qui pecunias habent, earum dominos non eſſe habendos, ſed tanquam alieni boni diſpenſatores. Quod ſi igitur nos quoque villici huius exemplo cogitaremus, breui villicationem à nobis auferẽdam, noſq́ue coram iuſtiſsimo iudice apparituros de reddenda ratione, minus ſuperbiremus, minus rerum humanarum & temporalium cupiditate teneremur, plus conaremur parare nobis amicos illius vitæ, quam hic diuitias cõrradere & aurũ. Opinio quędam, ait Chryſoſt. erronea adgenerata mortalibus auget crimina, minuit bona. Ea vero eſt, opinari quod ea quæcunque poſsideamus in vſu vitæ, poſsideamꝰ vt domini, & ideo etiã opportune ea apprehendimus, tanquã bona præcipua, cũ tamẽ cõtrario hic modo agatur. neq; enim poſiti ſumus in hũc mũdũ vt domeſtici, ſed aduenæ & peregrini. Tu itaq; diſpẽſatorem eſſe te agnoſce & villicũ alienorum bonorum, tantumq́; tẽporalis fructus participẽ. Abiice faſtum & arrogantiam diuitiarum, atq; modeſtiam ſerua diſpenſatoris huius.

Villici ſumus. *Pſal.23.* *Beda.* *Chryſo.*

2 ¶ Quando igitur villici & diſpẽſatores Chriſti ſumus omnes, ſicut de ſe & ſui ſimilibus, ait Paulus, Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum dei: quiſquis iam diuitiis ſuis abutitur cõtra ſummi domini voluntatem, is vtiq; de abuſu ſuo accuſabitur, ſicut hic villicus diffamatus erat, quaſi qui diſsipaſſet bona domini ſui. Porro gloſſa quædam hic ſic ait, Diſsipat bona tẽporalia; aliena acquirendo & propria illicite exponendo, & bona propria male retinendo. Ita nos quoq; coram Deo accuſamur

1.Cor.4. *Gloſſa.*

ſamur à ſanctis angelis, qui ſemper vident faciem patris cœleſtis, & omnia opera noſtra adnunciant. Quis autem ex om- *Mat.18.*
nium hominũ numero eſt, qui tam ſit immunis ab omni cogitatione peccati, vt dicere queat, ſe non eſſe diffamatũ apud deum? quando omnes nos in deo offendimus, adeo vt ſi dixe-
rimus quod peccatum non habeamus, noſmetipſos menda- *Iacobi 3.*
cij arguamus, & veritas in nobis ſit nulla. ¶ Porro dominus *2.Ioan. 1.*
ille & paterfamilias iuſtus eſt, neq; plane fidẽ præbet cõmuni famæ, ſed quod prædicabant omnes, idipſum in villico quoque experiri tentat. Quamobrem vocat eum ad ſe, & ait illi: Redde rationem villicationis tuæ. iam enim amplius nõ poteris mihi villicare. Neque diſsimili ratione fecit etiã do-
minus in Sodoma & Gomorrha, quãdo dixit: Clamor Sodo- *Gene.18.*
morum & Gomorrhæorum multiplicatus, & peccatum eorum aggrauatũ eſt nimis. deſcẽdam & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, an non eſt ita vt ſciam. Quod vtiq; intelligi non debet eo modo, quaſi quicquam lateat deum, qui omniſcius eſt, ſed tantũ loquitur ſcriptura de deo more humano, quoniam prius voluit probare quam iudicare. dũque angelos ille miſit in Sodomam ad co-
gnoſcenda peccata incolarum, exemplum dedit iudicib⁹, ne *Auguſti.*
nimiũ ſint in vindicta vehementes, ſed bene & exacte prius diſpiciant omnia, deliberent an ita vt narratur ſit factum,
quemadmodum Nicodemus inquit, Nunquid lex noſtra iu- *Ioan.7.*
dicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat? ¶ Atque hoc eſt quod hic paterfamilias dixit villico: Quid hoc audio de te? Vocatio hæc variis fit modis, quoniam ſæpe & multum vocat deus: iam horrorem incutiendo damnationis æternæ, iam immittendo tribulationes, pericula & varia diſcrimina vitæ. Quotidie enim, inquit
Chryſoſt. talia nobis per effectus clamat dominus, oſtẽdens *Chryſo.*
fruentem ſoſpitate, priuſquam veſperaſcit exanimem, & alium inter prandendum expirantẽ. Moueamur hinc nos talibus exemplis, & de reddenda ratione cogitemus, expectemusque ſubinde dicturum nobis dominum, Redde rationẽ villicationis tuæ. Vocat etiam nos dominus per prædicato-
res, doctores, & ſcripturam ipſam, quando dicitur, Venite *Pſal.33.*
filij, audite me, timorem domini docebo vos. & iterum: Ad *Prou.8.*
vos ô viri clamito, & vox mea ad filios hominũ. Sicq; quotidie nobiſcum loquitur deus per prophetas & apoſtolos,

loquitur nobis in euãgelio, loquitur & per doctores & prædicatores in ipſa cõſcientia noſtra, Vis in modico ſaltem videre, quomodo villicum ſuum vocat deus? Ecce iam olim in paradiſo diſpenſatorem conſtituit dominus Adam, vt cuſto-

Gen.2.3. diret & excolleret illud. Cum vero præuaricatus eſſet iſte in villicatione ſua, vocauit eũ dominus, & ait, Adam, vbi es? Et abſcondit ille ſe, quãuis fruſtra: quoniã ſic quoq; reddere eũ oportuit villicationis ſuæ rationẽ, quã redditurus, primum conabatur omnẽ culpam transferre in Euam, & Eua in ſerpentem. neq; Adam tamen, neq; Eua immunis à culpa fuit. vterq; etiam ideo à villicatione depoſitus eſt atque detruſus in hãc miſeriæ vallem, cum omni ſua poſteritate, in qua nos etiam iuſtiſsimo iudice volente adhuc miſere languemus.

3 ¶ Ait itaque ad villicum dominus, Quid hoc audio de te? Sic, ſic vnquam vnũquenq; peccatorẽ corripit dominus, dum iſte malũ vel cogitat, vel loquitur, vel facit, maleq; viuit. ſtatim enim tunc ait ille: Quid hoc audio de te? Sic nãq;

Sap.6. & Sapiens inquit, Data eſt à domino poteſtas nobis & virtus ab altiſsimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur. Deinceps ergo duo proponit ei dominus: alterum, vt reddat rationẽ villicationis: alterum, quoniã porro non poterit villicare. quod vtrunq; ſi homo ex animo & mentis affectu recogitet, multa euitaret vtiq; vitia, peccata plurima caueret. Ecce enim expende quod dominus omnipotens ille & immenſus tibi dicit, Redde rationẽ villicationis tuæ. Scias te non ſummariã rationem, ſed particularẽ de maximis & minimis redditurum: atq; adeo de verbis etiam ocioſis, vt ait dominus: De omni verbo ocioſo, quod locuti

Mat.12. fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Proinde

Redde rationem. quicquid vel ipſe tecum, vel coram proximo tuo operaris, quicquid in animo tuo cogitas, quodcũque verbum loqueris, quicquid pro voluptate & animi tui voto, vel audis vel vides, fac rationem reddas villicationis. dicet enim tibi dominus: Ecce bona mea diſsipas, iiſdem abuteris, non poteris ergo amplius villicare, prope iam adeſt finis, tempus inſtat iudicij & reddendæ rationis, quando timendum cuique eſt,

Eſa.22. ne ſibi dicat dominus: Expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponã te. Recordare homo omnium operum tuorum & cogitationum. redditurus enim es rationem omnium eorum, quæ iam hodie deliquiſti, cogitando, loquendo &

do & operando,atque per omnem vitam tuam. Redde,inquam, rationem, quoniam amplius non poteris villicare, Non eſt tamen quod cogites, deum cuiquam villicationem in hac vita auferre. ſiquidem quandiu quis hic viuit, pœnitentiam agere poteſt de peccatis ſuis, dominoq́ue eſſe villicus acceptus. Itaque de morte intelligendum, hoc eſt, quoniam poſt mortem nullus erit meriti locus, & lignum quocunque ceciderit,ibi iacet, ſicut iam ſuperius parte prima ex ſacrarum literarum teſtimonio cõfirmauimus aduerſus Lutherum. Et quanuis verbũ hoc in vniuerſum ad omnes pertinet homines, tamen ad omnes mundi huius cõditiones referri poteſt,quomodo quilibet agricola aut ciuis nobilis aut iudex, duces & principes reddere rationem iubentur & debent, religioſi itidem, presbyteri, parochi, prælati, epiſcopi, ſicut hic de ſingulis ordinibus proponi poſſent quæſtiones quas vnicuique in medium afferet deus, qui nobis quoque gratiam ſuam donare dignetur, ne in hac ratione rei & culpabiles inueniamur. res enim hic nõſtra agitur, vel de inferis, vel certe de purgatorio. Eſſeq́ue hanc expoſitionem veram ſatis teſtantur ipſa Chriſti verba, quum ait, Regnũ cœlorum ſimile eſt homini regi, qui voluit cum ſeruis ſuis ponere rationem, quam omnes nos facere tenemur. *Eccl. 11.* *Fol. ca. 9.*

4 ¶ Villicus autem iſte dixit intra ſe: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? Fodere nõ valeo, mendicare erubeſco. Felix qui finem cogitat. felix, inquam, qui quotidie cogitat ſe moriturũ. melior enim eſt finis orationis quam principium. & quoniam probi immutantur in hac vita, perpetuo viuẽt in throno cœleſti. Atq; in hac parte prudenter egit villicus, quod finem diligẽter conſyderauit, Quomodo ait ille. Quicquid agis, prudẽter agas, & reſpice finem. Siquidem & iacula præuiſa minus feriũt, ſed & neſcit ſtultus quod ad vincula trahatur, donec transfigat ſagitta iecur eius. Deliberatio porro villici in duobus cõſtitit, quorum neutrũ ſibi erat acceptabile: alterũ, quia fodere non poſſet: alterũ, quod emẽdicatio alere quidẽ ſe poſſet, ſed nõ ſine grãdi pudore. Myſtico tamen ſenſu hoc Beda ſic exponit: Ablata villicatione, fodere non valemus, quia finita hac vita, in qua tantũ licet operari, nequaquã vltra bonę conuerſationis fructum ligone deuotæ compunctionis licet inquirere. Mendicare, cõfuſionis eſt, illo ſcilicet peſsimo genere *Matt. 25.* *Bernar.* *Eccl. 7.* *Gregor.* *Prou. 7.* *Beda.*

mendicandi, quo virgines illæ fatuæ mendicaſſe feruntur.
Mat.25. ¶ Huiuſmodi mendicis nil datur. noluit enim, ait Salomõ,
Prou. 20. arare piget propter frigus, mendicabit ergo in æſtate, & nemo dabit illi. Quiſquis hic torpet ignauus, neque quicquam vult boni operari, friget vtique dum feruore caret charitatis, Quilibet autem victum ſuum & vitam induet, vt amictum, quem nec exuere poterit, neque permutare. Solerter itaq; prudens iſte villicus hoc expendit, ſe fodere non poſſe amotum à villicatione: quoniã poſt hanc vitam non poterit amplius vel ieiunare, vel eleemoſynas elargiri, vel inuigilare orationibus. Sed & mẽdicare illic vitio dabitur, quod hic in terris honeſtiſſimũ eſt. Pium eſt enim clamare ad virginẽ
Luc.16. matrẽ, ſancta Maria, ora pro nobis. Omnes ſancti, pro nobis orare deũ. Illic autẽ non ſic, quoniã & diues iſte euãgelicus, cũ micas panis, quæ dabantur canibus, hic Lazaro negaſſet, fruſtra illic petiit ex Abrahã mitti ſibi Lazarũ quidnã aliud audiuit, niſi iſtud? Fili, recordare quia tu recipiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala, nũc ille conſolatur, tu autẽ torqueris. Ecce quomodo confuſus eſt mendicus iſte, ſubito ex diuite factus miſerrimus? Aut quis non merito erubeſcat mendicare, vnde quis perpetuæ ſubiacet inopiæ & egeſtati? ſiquidẽ eo locorũ conſtitutus nihil agit qui mendicat, bona
Galat. 6. petit aliena, quiſquis non ſecũ affert propria. Idipſum Paulus quoq; docuit, admonens nos opera noſtra bona differre non debere, vel poſt mortẽ vſq;: Dũ tẽpus, inquit, habemus operemur bonũ ad omnes. ſic enim fiet, vt in reddẽda ratione melius habeamꝰ corã Deo in hora mortis noſtræ, & in iudicio extremo, id quod nobis Chriſtus ipſe cõcedat, Amen.

HOMILIA SECVNDA.

PARABOLIS aliquot ante hoc noſtrum euangelium docuerat dominus, ſalutem hominum pœnitẽtium deo angeliſq; ſuis magno eſſe gaudio. Nũc autem docere aggreditur, quomodo quaieſq; ſe gerere debeant peccatores, qui conuerti velint ad dominũ, vt rurſus recipiantur in conſortiũ vitæ æternæ, quod maxime fit per eleemoſynã, quę datur pauperibꝰ, quos amicos nobis facere iubemur, inſtar huius villici diffamati corã domino de rebus ſuis diſſipatis, vnde cogitauit intra ſe, ne mendicaret, Scio quid faciam vt cum amotus fuero, recipiãt me in domos ſuas. Ecce prudenter ille hic fecit, deliberans

de

de eo quod ageret, quomodo & Sapiens iubet, conſulto nos omnia facere deberet, ſic enim futurũ, vt ſamet non pœniteat. Salubre itaq; hic ſibi cõſiliũ adinuenit, quomodo modicum exponeret & reciperet multum. ait, Vt recipiant me in domos ſuas: puta, quibus ego bene faciã. ¶ Sic Ionatas petiit Dauidem, ſi viueret vt miſericordiã ſecum faceret domini. Sic Raguel optauit Tobiæ, Dominus deus tecum ſit fili mi, optimi enim viri filius eſt qui dat eleemoſynam. ¶ Sic quiſq; ſecũ deliberet, dum cogitat de morte ſua, qua villicatio ſibi auferetur, vt antea pondus & ſarcinam peccatorum abiiciat, remittat omnibus à quibus ſit offenſus, magna eleemoſyna, magnóſq; ſibi comparet amicos, qui teſtimonium ſibi tribuant coram iudice, non verbis, ſed bonorum operũ declaratione. Et in hoc conſilio exequẽdo nihil moratus eſt villicus, neq; (quod fere fit in Imperij comitiis) bene conſuluit tantum, & nihil effecit bonorum. Vocauit potius ad ſe omnes debitores domini ſui, & primo quidẽ dixit, Quãtum debes domino meo? At ille dixit, Centum cados olei. Quilibet parochus, & cui animarum cura demã data eſt, idipſum quoque faciat. conuocet in quadrageſima debitores domini ſui, ſingulosq́ue etiam in priuata confeſsione ſcrutetur, dicat vnicuique, Quãtum debes domino meo? Quid peccaſti? Narra ſi quid habes vt iuſtificeris. ſic & Ioſue dixit ad Acham, Fili, da gloriam deo, cõfitere peccata tua, & oſtẽde mihi quid peccaſti. Neque vero dei tantummodo, ſed & proximorũ noſtrorũ ſumus debitores: deo quidẽ debemus tãquã cõditori redemptoriq́; noſtro, vnde bona omnia habemus cœleſtia, tẽporalia & corporalia, dicẽte Paulo, Quid habes quod nõ accepiſti? Sanus es, diues, formoſus, prudẽs, doctus, nobilis, aut dominus? omnia hæc ex deo habes. vnde & hic quidã per oleũ intelligũt ſpiritualia dona animæ, puta baptizatũ eſſe, Chriſtum induiſſe per fidem, ſperare vitã æternã, pœnitere de peccatis. Omne id à deo. oleũ enim hoc eſt, ex quo in nobis ardet lumen diuinũ, & animus noſter illuſtratur lumine vero, quod omnes homines illuminat.

Eccl. 32. *1. Re. 20.* *Tob. 7.* *Eſa. 43.* *Ioſue. 7.* *1. Cor. 7.* *Ioh. 1.*

¶ Quando aũt primus hic cados olei dicitur debuiſſe centũ centenarius numerus perfectionẽ deſignat (non loquimur mathematice, quia ſic eſſet numerus abundans, cum omnes partes aliquotæ faciunt 117. ſed velut veteres Theologi loquuti ſunt, quia in cẽtenario fit trãſitus à læua ad dextram,

Hieron. inquit Hieronymus in abaco manuali eum modum ſuppu-
Beda. tãdi per articulos digitorum,deſcripſit poſt veteres Beda.)
Quum itaque ſpiritualia bona tanto corporalibus ſint po-
tiora,quanto præſtat anima corpore,vt ait dominus, recte
Luc.12. dona ſpiritualia numerus hic ſignificat cẽtenarius: Ex iis au-
tem quæ deo debemus, magna pars ad proximum noſtrum
pertinet quem oportebat bonis exemplis, moribus & do-
ctrina ſana per nos ædificatũ,ſicut decet nos facere. Hic er-
go villicus remittit quidem, quãtum ſibi cum proximo ſuo
De quæ. inter cedit,ſed debitum dei adhuc manet. Quod autem,in-
euan.li.2. quit Auguſt.de centum cadis olei,quinquaginta ſcribi fecit
cap.34. à debitore,& de cẽtum coris tritici octoginta,ad nihil aliud
valere arbitror,niſi vt ea quæ ſimiliter atque in Leuitas Iu-
dæus quiſque operatur,vt in Chriſti eccleſia abundet iuſti-
tia eius ſuper ſcribarum & phariſæorum: vt cum illi deci-
mas darent,Chriſtiani dimidias dent: ſicut nõ de fructibus,
ſed de ipſis bonis ſuis fecit Zachæus: aut vt ad minimum de-
Exo.22. cimas det geminas,ſicque ſuperet Iudeos. Verum hoc non
Luc.19. accipitis, neque auditis vos libenter,ſat ſcio, quum vix ſe-
Leui.27. mel decimas detis animo & affectu integro, eo quòd dãna-
tam & diffidentem de deo iſtam cõcepiſtis(non omnes vo-
lo vos,ſed bonam tamẽ partem intelligo)opinionem,quic-
quid cultu diuino,templis & eleemoſynis impenditis,id o-
mne non perire tãtum,ſed vos quòque eo minus habituros
De eleemo creditis. Cõtrarium autẽ iam ſupra edocti eſtis. Beda dein-
ſyna. ceps hoc ad ſolam refert eleemoſynam,inquiens, Niſi fortè
Beda. quis ſimpliciter accipiẽdum putet,quod omnis qui indigẽ-
tiam cuiuſlibet pauperis ſanctorũ ſubleuat, vel ex dimidia,
vel ex quinta parte,certa ſuæ miſericordiæ mercede ſit do-
nandus. ¶ Equidem aliam adhuc inuenio expoſitionẽ,eam-
que fere huiuſmodi, Quod qui cados centũ debet, menſurã
ſignificet miſericordiæ,quam ſibi homo retinet & nõ pau-
peribus erogat. Atque horum debitorum plurimi ſunt in
mundo,diuites & opulenti,craſsi & obeſi,mercatores,præ-
lati,cœnobia quoque multis bonis dotata, in quibus multi
ſunt,qui immiſericordes,nihil adiuuãt pauperes, neque co-
Mach.3. gitant quod de bonis eccleſiaſticis ſcriptum eſt, Summus ſa-
cerdos oſtendit depoſita ad victualia viduarum & pupillo-
rum,quædam vero eſſe Hyrcani Tobiæ viri valde eminẽ-
tis. Vere autem ſic res habet,quod quanuis omnes immites
durum

durum ſubibunt in die nouiſsimo iudicium. tamen durius tractabũtur adhuc & inclementius, qui ex ſpiritualibus immiſericordes ſunt dare eleemoſynam. Atque hoc eſt quod erat animus dicere, cados centum ſignificare debitum iſtud. Ait autem villicus, Accipe cautionem tuam, & ſede. Quòd etiam temere dictum nõ eſt, quoniam quilibet peccator accipere debet cautionem ſuam. Quæ quid obſecro aliud eſt, quam ipſa conſcientia noſtra, præter quam nulla alia certitudine indiget deus, ſicut Paulus inquit, gentibus teſtimonium dare ipſam eorum conſcientiam. Cautioné hanc protulit etiam Sapiens, cum diceret, Conſcientia tua ſcit, quoniam ſæpe aliis hominibus male locutus eſt. Cautioné hãc omnes ſumere debemus in manus tempore quadrageſimæ, cum confeſſuri ſumus. Sequitur, & ſede. Vt maxime alias, ita hic quoque potiſsimum mora ſua cuique nociua eſt. ſic enim & Sapiens iubet, nos cunctari non debere conuerti ad dominum. Subdit, & ſcribe quinquaginta, quod quid putas eſſe aliud, quam ipſam peccatorum remiſsionem? Quinquageſimus enim annus iubileus eſt, ſicut dixit dominus, Numerabilis tibi ſeptem hebdomadas annorum, id eſt, ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt annos quadraginta noué: & clanges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis propitiationis tempore, in vniuerſa terra veſtra. Sanctificabiſque annũ quinquageſimum, & vocabis remiſsionem cunctis habitatoribus terræ tuæ. ipſe eſt enim iubileus. Atq; hinc promanauit illud, quod annus iubileus etiã in eccleſia obſeruatus eſt ex quinquageſimo in quinquageſiũ. mtãtiſper dũ terra malos homines nũc educat atq; puſillos, minusq́; longæuos, res trãſlata eſt ad annũ vigeſimũ quintum. Simili modo de remiſsione frumenti dicere potes. 3 ¶ Id omne cum innotuiſſet domino, laudauit ille villicum iniquitatis quod prudenter egiſſet. Non tamen laudauit in eo dominus infidelitatem, qua deceperat ipſum, ſed prouidentiam futurorum. Atque hęc illa regula eſt quàm ex Chryſoſtomo ſuprà admonuimus, & hic quoque habetur in Theophylacto, cum ait, Omnis parabola oblique & figurato modo, rerum quarundam naturam manifeſtat, non per omnia rebus illis aſsimilata. propter quas aſſumpta eſt, Sequitur hinc alia regula, non requiri in parabola, vt omnes illius partes neceſſariũ ſit curioſius indagare, ſed quatenus apparent propoſito vti-

Abbates immiſericordes, taceo de tyrannis.

Rom. 2.

Leui. 25.

Theoph.

les & fini cõuenientes.finis aũt huius parabolæ eſt,per elee-
moſynam amicos ſibi comparare ad promerendam vitam
æternam.Si quis autẽ vellet hic vnum hoc cõſiderare, quod
villicus iſte dominum ſuum improbe decepit,ipſiusq; bona
aliis remiſit,quid hoc foret aliud, quàm ſemitã ſternere ad
coruos & crucem malũ? Voluit enim nos hic docere domi-
nus,vt diuitias nobis à deo datas,vltro impendamus paupe-
ribus,quos nobis per illas cõparemus amicos.Quid multa?
Beda. laudauit,inquit Beda, dominus villicum,quod ſibi proſpe-
Auguſt. xit in futurum, ſed non omnia debemus ad imitandum ſu-
mere.Non enim dominis nõ eſt facienda fraus, vt eleemo-
ſynas inde faciamus. ſicuti neq; in vniuerſum facienda ſunt
Rom.2. mala , vt eueniant bona. Honorandus ſiquidem & colen-
Prou.3. dus deus eſt ex propria ſubſtantia , neque illi placet vel ſa-
crificium,vel eleemoſyna ex vſura & bonis male partis. hoc
quidẽ vult dominus,vt bona male adquiſita, iis quorũ ſunt
reſtituãtur. ¶ Errant igitur vſurarij noſtri,qui vbi diu ho-
minibus egregie impoſuerint,maliſq; cõtractibus eos dece-
perint,modiũq; frumenti , qui alias veneat aureis duobus,
Locus notabilis. ad paruulã dilationẽ vendiderint tribus. Quibus impoſtu-
ris accedit hæc noua,quod ſi quis pauperculus pãnũ aut ali-
quid ſimile emptũ velit,cuius preciũ ſtatim diſſoluere ne-
queat,cogatur diuiti vendere auenã,quæ nõdũ creuerit di-
midiato precio,quæ vſura certa eſt & indubitata carius vel
vilius propter anticipationẽ vel expectationem. Sunt iſtius
generis & duriores etiam contractus innumeri,quibus pau-
peres à diuitibus ad ipſum ſanguinẽ & intimas oſsium me-
Recõciliatio fœnera torum cum deo. dullas vſq;,laniãtur,corroduntur,deuorantur. Cũq; ſic bel
luli & obeſuli diuites decẽ millia aureorũ vndecũq; per fas
& nefas corraſerint,videntur ſibi deũ egregie cõciliaſſe , ſi
crucifixi imaginẽ,aut montẽ Oliueti in monaſterio depinxe-
rint & erexerint,vel ruinoſam antiqui parietis maceriẽ ſan-
ctorũ imagũculis collini curarint,Nõ ſic autẽ, non ſic,nihil
proderũt hæc vobis. Aut adeò ne vultis vos huic accõmoda-
re villico,qui nõ ob iniquitatẽ,ſed prouidẽtiã collaudatur?
Luc.18. Non abſimile eſt,quod alibi dominus iudicẽ ciuitatis vnius
malũ,quẽ vidua inuocabat,comparat iudici æterno deo no-
ſtro,nõ in iniquitate,ſed quia ad inſtãtiã viduæ pronuncia-
uit illi ius & æquitatẽ. Sicq; preces iuſtorũ etiã vindictã cla-
mantiũ exaudit dominus.Conſtat igitur,vt tandẽ finiamus,

parabolas nõ ex oĩbus ſuis partibus vſurpari debere,ſed quo ad finem tãtũ, qui hic eſt prouidentia,non iniquitas. Sequitur,filij huius ſeculi prudentiores ſunt in generatione ſua filiis lucis. *Theop.* filios huius ſeculi dicit eos,qui laudant omnia quæ in terra lucroſa ſunt,atque ij ſapientiores longe ſunt & diligentiores, quam qui ſpirituales ſunt. idq́; prohdolor plus quam vellemus experimur in iis periculoſis tẽporibus, quibus omnes pene homines diuitiis inhiãt,honoribus incumbunt,vt qui maximè. Qui autem animarum curam,ſalutem & ædificationem promouere deberent,iſti altum & (quod *Catholici* aiunt) in vtranque autem dormiunt. Aut quam curioſi & *negligentiores hæreticis* expediti ſunt neochriſtiani in hæreſibus ſuis. in diſpergendis libellis & veneno ſuo diffundendo? Viciſsim catholicorum in veritate & in integritate fidei diligentia tanta, ſtudiumq́ue ſimile nullum eſt. filij enim huius ſeculi ij ſunt, *Bar.3.* de quibus Baruch ait. Filij Agar qui exquiſierunt prudentiam,quæ de terra eſt,negociatores terræ. Audiant, ait Be- *Beda.* da, ſapientes huius ſeculi, vt ſtultam ſapientiam deſerant, quos dominus non vere prudentes, ſed in generatione ſua prudentes eſſe commemorat,de quibus dicit Propheta, Væ *Eſaiæ 5.* vobis qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes. Contra autem, amatores vitæ æternæ, filios lucis appellat. ſicut enim quiſque facit opera, ita & *Matt.5.* filius appellatur, non ſecus ac mali filij perditionis, & boni filij regni dicuntur.

4 ¶ Concludit itaq; dominus,inquiens,Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Diuitias *Beda.* mammonam iniquitatis vocat,nõ quod ille in peccato ſemper (quanuis id frequenter eueniat) acquirãtur,ſed propter conſequentiam: quia plerunque non ſine peccato retinẽtur, magnæq́; ſiunt multorum peccatorum cauſæ.

Verè ſolicitæ tu cauſa pecunia vitæ es.
Per te immaturum mortis adimus iter.

Prudenti. Pudor per aurum ſoluitur,violatur auro integritas,pax occiditur,fides perit,leges & ipſæ intercidunt. An quid aliud *Pecunia.* eſt aurum,niſi venenũ gloriæ & princeps,vt ille ait, omniũ malorum? hinc proditiones, adulteria, homicidia, & quid denique non? vt deniq; mãmonam iniquitatis appellarit dominus. vnde tamen amicos nobis comparare iubemur, pauperes nimirum & mendicos,vt ait Gloſſa,qui nos aliquãdo

demortuos recipiant in ęterna tabernacula. Regnum itaque cœlorum iubemur mercari ex pauperibus. Et nónne admirabilis & in omnibus ſtupendis eſt deus noſter, qui tanta ſapientia inſtituit omnia, vt qui in mundo ſunt contemptiſsimi, maximum omnium precium & theſaurum vendere poſſint, vitam æternam: illorum ſiquidem eſt regnum cœlorũ, quod ab eis mercari debemus, & noſtra ſponte largiter dare eleemoſynam: idq́ue vt faciamus, vel vnum hoc magis nos vrgere debet, quod paratus eſt deus tã abundanter illud nobis rependere. ¶ Vos itaque chariſsimi date pauperibus & retribuet vobis dominus menſuram, quam ſuprà in homilijs de eleemoſyna audiſtis. Non id tamen ex bonis male partis quiſquã tentet facere, ſicut ex Auguſtino iam ſupra admonuimus. nemo enim ex vſura, rapina aut furto eleemoſynã facere debet, ſicut ſcriptũ eſt, Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in cõſpectu patris ſui. & Salomon ait, Sacrificia impiorũ abominatio ſunt coram deo, quæ ex peccato offeruntur. Quomodo autẽ res male partę ſint reſtituendæ, ibi conſilio vtere docti & boni confeſſoris, neque aſſentatorem hic tibi quære, qui dicat placentia, ſed veritatem ipſam. Certũ eſt enim, quòd poſt Gerſonem magni nominis kayſerſpergius velut ex oraculo dicit, Plures pereunt auaritia, quàm vel gula vel luxuria. Auditis itaque hic ipſam Chriſti vocem, eam ſequimini. comparemus amicos nobis pauperes, vt viciſsim nos recipiãt in æterna tabernacula. deo enim fœnorat, quiſquis miſeratur pauperis. Huiuſmodi amicos vobis complures facite, quoniã in die nouiſsimo vocabit dominus iuſtos ad regnũ cœlorum, eo quòd ſe famelicum cibarint, & ſitiẽtem potarint: & tunc illi nos recipiẽt in æterna tabernacula. Quòd omnibus nobis præſtare dignetur deus, Amen.

Matth. 5. *De verbis Domini.* *Exod. 34* *Gerſon.* *Prou. 19.*

DOMINICA XI. POST PENTECOSTEN, EVANGELIVM LVCAE 19.

In illo tempore, Vt appropinquauit Ieſus videns ciuitatem Ieruſalem, fleuit ſuper illam, dicens,
I *Quia ſi cognouiſſes & tu, & quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia veniẽt dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te, & coangu-*

ſtiabunt

ſtiabunt te vndiq; & ad terram proſternent te, & filios tuos qui *Matt.14.*
in te ſunt. Et non relinquent in te lapidẽ ſuper lapidem, eo quòd *Marc.13.*
nõ cognoueris tempus viſitationis tuæ. Et ingreſſus in templum *Matt.21.*
cœpit eiicere vendentes in illo & ementes, dicens illis, Scriptum *Marc.11.*
eſt, quia domus mea domus orationis eſt. Vos autem feciſtis il- *Ioan. 1.*
lam ſpeluncam latronum. Et erat docens quotidie in templo. *Eſa.56.*

HOMILIA PRIMA. *Iere. 7.*

QVOD flente domino, inquit Gregorius, Hiero- *Gregorius.*
ſolymorũ ſubuerſio deſcribatur, quæ à Veſpa-
ſiano & Tito Romanis principib⁹ facta eſt, nul-
lus qui hiſtoriam euerſionis legit, ignorat. fletus
autẽ hic Chriſti, factus eſt in ipſo die Palmarũ, quando plu-
rimus ei exhibitus eſt honor: quo docere nos voluit ille, ne
inter gaudia obliuiſcamur malorũ, quæ nobis occurrere tũc
quoque poſſunt, iuxta illud Sapientis, In diebus bonis etiam *Eccl.11.*
recordare malorũ. Atque, hoc eſt, quod ſancti patres dicũt,
ideo in dominica Palmarũ legi in eccleſia paſſionem Chri-
ſti, quoniã & ipſe dominus in mediis gaudiis perturbat⁹ eſt,
& mœrore cõfectus. Nos tam textum ipſum aggrediamur,
Vt appropinquauit, videns ciuitatem. Mitiſſimus dominus
non ſolum pedibus corporis, ſed & cõpaſſionis in animo ap
propinquauit, atq; id tamen totum fruſtra, quoniã vt maxi-
mè diu appropinquet nobis dominus, nóſq; nõ etiã acceda-
mus, nihil fit. ſic Iacobus ait, Appropinquate deo, & appro *Iaco.4.*
pinquabit vobis. ſane enim nullus in deo defectus, ſed omnis
iſte in nobis eſt. Neque vero appropinquat ille tantum, ſed
& flet. ſiquidem nulla eſt alia natio tam grandis, quæ habet
deos appropinquãtes ſibi, ſicut appropinquat nobis deus no
ſter. Appropinquat ergo dominus peccatoribus, volens om
nes homines ſaluos fieri. ideóque & per prophetam clamat,
Conuertimini ad me, & ego cõuertar ad vos. & per alium, *Deute.4.*
Conuertimini ad me, & ſalui eritis omnes fines terræ. Nan- *1.Tim.1.*
que, hoc eſt, quod credas cõſtanter, quia nullus pater arden- *Zacha.1.*
ter adeo diligit filium ſuum, illiuſque profectum deſiderat, *Eſa.45.*
vt deus cupit quatenus nos filij ſui ab eo cõditi, creati & re-
dempti, bene, pie & iuſte viueremus. In eius rei argumentũ
dicitur hic nõ appropinquaſſet tantum ciuitati, ſed & ſuper
eam fleuiſſe. ait enim euãgeliſta, Vt appropinquauit videns *Gregorius.*
ciuitatem, fleuit ſuper illam, fleuit prius redemptor ruinam
perfidæ ciuitatis, quàm ipſa ſibi ciuitas non cognoſcebat eſſe

venturam. ſicque condolens dominus dicit per prophetam,
Eſa.9. Quis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontẽ lachrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei. Non riſit, quod ſane in ſcripturis inueniatur, mitiſſim⁹ dominus, ſed ex rationabilibus cauſis nõ ſemel fleuit, vt hic ſuper ciuitatẽ Hieruſalem, quæ nõ cogitat malum iamiam ſibi
Eſaiæ 1. imminens. vnde poterat ille dicere cũ Eſaia, Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? iuſtitia habitauit in ea, nunc autẽ homicidæ. fleuit deinceps & in reſuſcitatio-
Cyrillus. ne Lazari, qui fremitus proceſſit ex eius indignatione cõtra diabolum, cuius inuidia & ſuggeſtione mors intrauerat in orbem terrarum. flebat ergo, quia fons erat pietatis, & pro parte humanitatis. In vniuerſum quoq; deplorauit communem omnium hominũ lapſum in cruce pendens. ſic enim ait
Hebr.5. Paulus, Qui in diebus carnis ſuæ, preces ſupplicationéſque ad eum, qui poſſit illum ſaluũ facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerẽs, exauditus eſt pro ſua reuerẽtia. ¶ Quo minus autem proprium ſuum exitium cogitabat ciuitas, eo magis dolebat Chriſtus, & dicebat, Si cognouiſſes & tu, & quidẽ in hac die tua, quæ ad pacẽ tibi, ſcilicet quur
Thre. 1. ego lugeam, & tu fleres, ſicut de te dixit Hieremias, Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius, & non eſt qui cõſoletur eam ex omnibus charis ſuis. Fleret inquam etiam nunc in illa die ſua, quæ ad pacem ſibi eo ꝙ quæ futura erant latebant eam. videbantur etenim Iudæi iam omnia ſuperaſſe, ſi modo inuidiæ ſuæ virus effudiſſent in dominũ, ipſumq́; occiderent. verum id omne gaudiũ prouenit eis ad
Prou.13. ſummũ mœrorem: iuxta illud Sapientis, Riſus commiſcetur doloribus & nouiſſima gaudij obruit triſtitia. Atque hoc eſt
Luc. 23. quod dominus loquutus eſt mulieribus, dicens, Nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros: quoniam ecce dies venient in quibus dicent, Beatæ ſteriles & ventres qui nõ genuerunt, & vbera quæ nõ lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſuper nos: & collibus, operite nos. ¶ Et ſic quidem etiam hic dolenter collachrymabatur dominus ciuitati, præ multitudine peccatorũ ſeipſam cognoſcere nõ valenti, atque putãti ſe ſemper habituram pacẽ in peccatis, quod fieri nõ poteſt. Deus enim domin⁹ eſt vindictæ, & vlciſcetur ſe ſtatim: quoniã quũ dicent,
1.Theſ.5. pax & ſecuritas, repẽtinus eis ſuperueniet interitus. O quàm

multis

multis locis hoc cõtingit. Tu hoc quoque vt voles extende.

r ¶ Iam porrò horrendum magnificæ vrbis excidium deſcribit dominus, idque per hæc quinque.

1 Circundabunt te inimici tui vallo.
2 Coanguſtabunt te vndique.
3 Ad terram proſternent te.
4 Et filios tuos qui in te ſunt.
5 Non relinquent in te lapidem.

¶ Quæ omnia magnam verbis mutationem ſignant, quoniam tunc extra ciuitatẽ crucifixus eſt dominus, teſte Paulo. *Beda.* *Hebr. 3.* Nunc verò vrbs tota ſic extructa eſt, vt locus Caluariæ, ipſumque adeò ſepulchrũ Chriſti, ſint in vrbe, tõtamque conſtet illam antiquam Hieroſolymam dirutam, ſoloque eſſe æquatam. Quomodo princeps Romani, quam ęgre obſederint vrbem, tribus aggeribus circundederint, quãtis in periculis bellorum, famis & peſtis fuerint Iudæi, quã crudeliter trucidati, capti & venditi, Ioſephus ipſe quoque Iudæus natus, qui in eodem bello fuit, iuſtis ſeptem voluminibus deſcripſit. *Ioſephus.* Tempore nãque paſchali cœpta eſt vrbs oppugnari, quãdo erat pleniſſima in cõuentu omnium Iudæorũ, quo nomine vehementior efficiebatur obſidio. intus enim fames & inter ciues factio & ſeditio erat, exterius hoſtilis & cruẽtus graſſabatur gladius, vt rectiſſime ſic dicere poterãt illud Danielis, Vndique mihi anguſtia, & quo me vertam neſcio. *Daniel.* Prædixerant enim iam olim illud prophetæ, ſed obſtinati Iudæi credere recuſabant, ſicuti nunc quoque Neochriſtiani credere nolũt, neque agnoſcere prophetias Danielis, Chriſti, Pauli & Petri, dum abrogant ſanctum miſſæ ſacrificium. Eſaias prædixerat, Terra veſtra deſerta, ciuitates veſtræ ſuccenſæ ſunt igne. Regionẽ veſtrã corã vobis alieni deuorant, & deſolabitur ſicut in vaſtitate hoſtili, & derelinquetur filia Siõ vt vmbraculũ in vinea, & ſicut tuguriũ in cucumerario, & ſicut ciuitas quę vaſtatur. *Eſa. 1.* Ita excidiũ hoc etiã Micheas prædixit, inquiens, Sion quaſi ager arabitur, & Hieruſalem quaſi aceruus lapidũ erit, & mons templi in excelſa ſyluarũ. *Mich. 3.*
¶ Nãque quũ iam Romani vrbem totã funditus euertiſſent, qui adhuc reliqui erant Iudæi, rurſus cœperant ædificare illam: & ſuperuenit Aelius Adrianus, & iterum diruit quicquid erat extructum, oppidumque ibidem ædificauit, atque à ſuo nomine Aeliam dixit, authore Hieronymo. Hoc etiã *Hieron. de loc. hebr.*

Eſa.3. eſt quod Eſaias, inquit, Habitatores Hieruſalem & viri Iuda iudicate inter me & vineā meam. auferam ſepem eius, & erit in direptionem: diruam maceriam eius, & erit in conculcationem: & ponam eam deſertam. non putabitur, & nō fodietur, & non aſcendent ſuper eam vepres & ſpinæ, & nubibus mandabo ne pluant ſuper eam imbrem. Id omne ſub ænigmate & prętextu vineæ, prædixit propheta de vrbis huius excidio, quoniam ibidem ſequitur, Vinea domini exercituum domus eſt Iſraël. Superſedeo cæteris prophetarū vati-
Matt.24. ciniis, quoniā ſunt innumera. Neq; vos credo latet, quomodo oſtendentibus Chriſto diſcipulis ſtructuram templi, dixit ille ad eos, Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui nō deſtruatur. Quæret autem non abs re quiſpiā, quid hic de chriſtianis actū ſit, quorū vtique multi per apoſtolos & diſcipulos Chriſti à Iu-
Actu.24 daiſmo conuerſi ſunt, ſicut & Lucas de octo milibus ſcribit. Reſpondetur, Chriſtianos in hac anguſtia & perſequutione
Li.3.c.3. non eſſe deprehenſos. Refert enim Euſebius chriſtianos, qui tunc erant Hieroſolymis, admonitos eſſe diuinitus, vt ſecederent vltra Iordanē in ciuitatem Pellā, vt cum ſeceſſiſſent ex vrbe boni, Deus peccatricē ciuitatē magis puniret. Ioſephus etiā ſcribit, quod quū in nocte Pentecoſtes ſacerdotes ingreſſi eſſent templū ad cultum Dei peragendū, primū audierunt ſonitū, deinde vocē dicentem, Migremus hinc. Prętereа Ieſus quidā filius Ananiæ agricola, quatuor annis ante excidiū continue clamauit per vniuerſam ciuitatem, Vox ab ortu, vox ab occaſu, vox à quatuor ventis, vox in Hieruſalē, vox in tēplo, vox in omnē populum, Væ, væ, væ Hieruſalē. Sicq; clamauit ille continue, & in magnis feſtiuitatibus maxime, ſine vlla raucidine vocis. Quumq; in obſidione ſuper murū circūiens clamaret aſſiduo, Vę ciuitati, vę tēplo, vę populo, & ad extremū diceret, Væ mihi, lapide ictus occubuit.

3 Multa poſſent hic de immenſis ærūnis huius excidij dici, niſi nimis longū id foret: & tamen ſub breuitate vide. de fa-
Lib.3.c.4. me, ſicut & Euſebius fecit, potiora tranſcurrere, reliquáſq; belli & cōflictus mutui miſerias miſſas facere, vnde cognoſcatis quantū ſcelus ſit & peccatum occidiſſe Chriſtū, quamobrem merito tāto ſupplicio puniuit illud Deus. Diuitibus,
Ioſ.lib.3. inquit Ioſephus, nihil intererat ſiue viuerent ſiue occiderentur. ſi enim viuebant, accuſabantur pro iis, qui defectionem medita-

meditarentur & pararent ad Romanos, vnde occaſio dabatur illis, bona omnia auferem. Quumque iam nullibi palam eſſent frumenta, milites irruptionem faciebant in ædes diuitum: & ſi quid inueniebant, rapiebant ſtatim: ſi nihil, tamen affligebant homines, quaſi qui abſcondiſſent ea ne cõmunicarent aliis, exiſtimabant ipſos tandiu ſine cibo viuere nõ poſſe. Nonnulli omnem ſubſtantiã ſuam expendebant pro vno modio frumenti, ſeque cõcludebant priuatim in penetralia ædium, & quod habebant veluti furtiuum comedebant ſemicoctum. Miſerabilis omnino hęc rerum omniũ facies erat & aſpectu infœlices eſcæ: quiſquis enim potentior erat & paulò robuſtior, cibum rapiebat vbicũque inuenerat. nulla hic verecundia, reuerentia nulla fuit, vxores maritis, liberi parentibus, ipſæque adeò matres filiis ſuis eſcam abripiebant ex ore, ita vt liberi in conſpectu parentis conciderent moribundi. Quid quod nemini facile licebat priuatim manducare? quoniam quaſcũque fores cernebant latrones clauſas, eas effringebant: & irruentes quærebant cibum, inuentumque vi abripiebant: neque in hoc ſenibus parcebatur neque mulieribus. Milites inſuper negãtes ipſis hominibus cibũ, præacutis & validis acubus pungebant loca genitaliũ, vt extorquerent eſcam. Quòd ſi quis magno vitæ periculo extra vrbem clam peruenisſet, decerptisq; oleribus vix hoſtiũ manus euaſiſſet, & rurſus veniſſet in vrbem: quicquid ingenti diſcrimine vix tandẽ abripuit, id omne ei rurſus auferebatur. *Miſerãda Hieroſolymorũ obſeſſio & expugnatio.*

¶ Vſqueadeo etiam inualuit fames, vt vndique plateæ omnes plenæ eſſent cadaueribus mulierum & infantum atque puerorum. ſenes quoque expirabant palam in plateis, iuuenes vix ſufficiebãt iam fingendis greſſibus. ita exhauſtis viribus erant. Qui etiam robuſtiſſimi ſibi videbantur, & bene adhuc viuere, itidem nõ ſufficiebant, deficiente iam libitina ſpeliendis iis qui ſibi erant chariſſima. in quo etiam opere multi intenti, dum cadauera ſuorum cõgerunt, moriuntur: quidã in ipſa via cadauer aliquod ſublatum vix humeris ferentes, corruebant ante mortui, quam terram contingerent. Quid multa? lachrymis erãt omnia plena, plena omnia mœroribus, quando nihil vndiq; erat, niſi ipſiſſima mortis imago. Crudeliores erant in hoc ſpectaculo latrones. ſiquidẽ & monumenta luſtrabãt, & cadauera ſpoliabant, quædã etiam ſemimortua occidebãt pœnitus, gladios ſuos hoc modo ex-

perientes. Erant hic qui occidi ſe poſtulantes, impetrare nō poterant. Multa quoq; mortuum cadauera proiiciebant extra vrbem, ita vt iſtis implerent foſſas: cuius tragœdiæ miſertus Titus ipſe imperator, ſublatis in cœlū oculis, dicebat cum gemitu, Teſtem te inuoco Deus, quod nō eſt hoc opus meum. Ad extremū tanta erat fames, vt in tota vndique ciuitate de cibis cōtentio eſſet, emortua iam innumerabili hominū multitudine præ fame, adeo vt Mannetus Iudæus quidam, qui Romanis ſe dedidit, dixerit à decimoquarto Aprilis vſque ad primū Iulij, elata per portam cadauera hominū centū quindecim milia & octoginta. Verū deinceps qui reliqui ſuperfuerūt nobiles, retulerunt vltra ſexies centena milia elata eſſe extra portā, præter eos qui alias mortui fuerāt. Vrgebātur inſuper quæ vix fas eſt loqui aut credere, homines māducare coriū, calceos, pelles, fœnū quoque & iis multo deteriora nō obhorrebāt. ¶ Ioſephus quoq; ſcribit quoddam inauditū & inhumanum. Mulier quędā nomine Maria, filia Eleazari, diues & nobilis, nata ex vrbe Bathecor citra Iordanem, ea quoq; Hieroſolymā confugerat hāc fœlicem obſidionē, fameq; præualeſcente, cū quid coquebat, irruentes milites ei auferebant, qua re cōmota & percita furore, ad facinus vrgebatur, quod & ipſa auerſatur natura: & ſi vera ſunt quæ referunt veteres, ſol quondā hic ipſe, quis omnia videt, videre exhorruit. lactentem adhuc habebat infantulum, eum elatum ad oculos ecce inclamat. O infœliciſſime matris filiole, multo infœlicior, cuinam te ſeruabo in tanto bellorum impetu, id fame & ſeditionibus? Quod ſi te ſino viuere, ecce ſeruus Romanorum efficeris, nunc autem fames præuenit ſeruitutē. Ad hæc qui ſeditiones mouent in ciuitate, magis furioſi ſunt q̄ ipſi hoſtes, mihi itaque cibus eris, ne aliis eſca fiās, vt ſeditioſis iſtis furorē augeas, vt nos fabulam facias vniuerſo generi humano. Simulq; cum iis verbis filium illum ſuū interemit, alteramq; corpuſculi partem coxit, alteram abſcōditam ſeruauit. Interea dum hæc fiunt, ecce milites accurrunt, nidorem ſequuti, mulierem increpant, & minantur mortem, niſi proponeret quod eſui paraſſet. Et ſtatim reſpōdit illa, ſe bonam partem eis ſeruaſſe, atque cum hoc reliquam pueri partē propoſuit. qua viſa, exhorruerūt ſubito, & velut obſtupuerūt. Mater autem ſubiunxit, Vere hic filius erat meus: de iis ipſis carnibus egomet māducaui, &

Li. 6. c. 11.

Mortui.

7. ca. 6.

Mulier puellem comedit.

& vos itaque comedite. Quid horretis?quid veremini? Verum ipſi cum tremore & horrore abierunt. Numerum omnium occiſorum facit ille vndecies centena milia. Captiuorum autem infra annos ſeptemdecim, ſupra nonaginta millia:& innumerabilis multitudo adhuc extitit eorũ, qui partim venditi, partim ad metalla ſunt condemnati. Hæc, hæc nimirum ſunt illa ſpectacula dilectiſsimi, quæ hic Chriſtus deplorauit ſimul & prædixit. Neque abſimile eſt, quod alibi dixit apud Lucam, Cum autẽ videritis circundari ab exercitu Ieruſalem, tunc ſcitote quia appropinquauit deſolatio eius:tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad mõtes: & qui in medio eius, diſcedant: & qui in regionibus, non intrent in eam: quia dies vltionis hi ſunt: vt impleantur omnia quæ ſcripta eſſent. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. erit enim preſſura magna ſuper terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. & Ieruſalem calcabitur à Gentibus, donec impleantur tẽpora nationum. Nos iam rogemus dominum, ne peccata noſtra viſitet in acerbitate virgæ, ſed gratiã nobis ſuam concedat, vt pœnitentiam agentes de peccatis noſtris, vitam conſequi mereamur æternam, Amen.

Captiui mortui.

Luce 28.

HOMILIA TERTIA.

DOMINVS hoc euangelio prædixit horrendum & miſerabile magnificæ præclaræque vrbis Ieroſolymæ excidium: neque id ſolo verbo, ſed extremo etiã ſigno, quia lachrymis in hoc profuſis. Rationes autem tantæ cladis non in vna vrbe tantum, ſed & vniuerſa regione deuaſtata quoque indicauit hic dominus, dicens: eo quod nõ cognoueris tempus viſitationis tuę. Vbi loquitur de ſuo tempore, quo iam venerat ipſe viſitare eos, ſicut ait Zacharias, Per viſcera miſericordiæ dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Atque hæc ipſa iam erat plenitudo temporis, quando miſit deus filium ſuum in mundum, tempus illud beneplaciti, vt ait Dauid, quod etiam manifeſtè & aperte adeo prædictum eis fuerat, vt tergiuerſari non poſſent, ita prophetæ omnes aduentum Meſsiæ præcinuerant, ita ſignum certum eius tẽporis oſtenderat patriarcha Iacob, ita Daniel etiam annos connumerauerat, vnde facile tempus huius viſitationis cognoſcere potuiſſent: Verum adeo iſti erant inuidia, odio, ſuperbia &

Luce 1. *Galat. 4.* *Pſal. 62.* *Gen. 49.* *Danie. 6.*

auaritia obcæcati, vt illi nec cognoſcerẽt, neq; intelligerẽt. Quamobrem loquutus eſt dominus quoque ad eos, Hypocritæ, faciem cœli & terræ noſtis probare, hoc autem tẽpus
Luca 12. quomodo non probatis? Quid autem & à vobis ipſis nõ iu-
Iere. 18. dicatis quod iuſtum eſt? Atque, hoc eſt, quod per prophetã conqueritur, dicens, Miluus in cœlo cognouit tempus aduẽtus ſui, turtur ſimiliter, hirundo & ciconia, populus autem meus non cognouit iudicium domini. Quia itaque grauiter peccarunt iſti in domino, graui ſupplicio affecti ſunt, ita vt nunquam tanta plagarum omnium multitudo venerit ſuper eos, imo nec alibi quoque ſuper aliquem vniuerſi mundi populũ, iam inde à conditi orbis exordio. ¶ Hinc diſcendum nobis eſt, ꝙ quanuis hominum miſeriæ, fragilitas, ſupplicia etiam & damna ex naturalibus interdum cauſis proueniant, vnde & naturæ dominus commẽdatur: neque id propter peccata fit, cuius rei apertum teſtimonium ipſa nobis Chriſti verba exhibent, quando interrogabant eum diſcipu-
Ioan. 6. li de cæco nato, ipſe ne peccaſſet an parentes eius, reſpõdet ille neq; cæcum neque parentes eius peccaſſe, ſed vt manifeſtetur gloria dei in eo. Tamen nonnunquam etiam hoc permittit dominus ad bonum hominis alicuius, vt ſic ille abſtineat à peccatis, vitamq́ue ſuam emendet. Sic permiſit ſtimu-
2. Cor. 12. lo carnis vexari Paulum, ne reuelationum magnitudine ela-
Iudic. 3. tus ſuperbiret. Sic populos aliquot reliquos permiſit deus, qui aduerſarentur Iudæis, quo experiri ille voluit, num Iudæi ſeruarent mandata ſua. Sic multi infirmitatibus corripiuntur in bonum, qui ſi ſani permanerent, damnari poterãt in peccatis ſuis, Multi pauperes ſiũt, alias in diuitiis perituri. Pleriq́; ante tempus moriuntur, qui ſi ſuperſtites manerent, vitam viuerent perditam, & damnarentur. Quapropter nemo nimirum dolere debet de morte filiorum ſuorũ,
Sap. 4. quoniam ſic ait Sapiens, Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Multos in prima infantia deus vocat ad gloriam, qui ſi vixiſſent, & gratia dei excidiſſent & gloria. Neque eſt tamen, ꝙ paruulis ſimiles habeantur exequiæ, vt iis qui matura moriuntur ætate, quoniam ampliori interceſsione non egent, ſed vt gratię agantur deo, qui animas eorum æterna felicitate donauit in quo nemini dubium eſſe debet. ¶ Fit quoque vt permittat deus aduerſitatibus aliquem vexari, ad probandum eum &

meritum ipſius augendū, ſicut Iob omni miſerię & infelici- *Iob* 1.
tatis genere circundatus fuit in bonis ſuis, in liberis, in ipſo
quoque corpore ſuo, quę omnia meritū ipſius maximum fe
cere. Atque hoc modo Raphael Tobiæ dixit, opus fuiſſe ad *Tob.* 12.
hoc, vt acceptus fieret domino deo, quatenus tentatio eum *Act.* 14.
probaret. Ita Paulus per multas ait tribulationes ingredien- *Heb.* 12.
dum nobis eſſe regnum cœlorum. Idq́ue Deus ex mera dile *1. Cor.* 11.
ctione facit, quum quem diligit caſtigat, & flagellat omnem
filiū quē ſuſcipit, ſicq́; quando iudicamur, & à domino cor-
ripimur, non cū hoc mūdo condēnamur. Atq; de huiuſmo-
di caſtigatione, quę homini in bonū cedit, hic nō loquimur.

2 Neq; raro autem ex peccato venit huiuſmodi pœna &
tribulatio, idq́; in totis prouinciis, in oppidis, in priuatis ho
minibus. Eius rei tota vndique ſcriptura plena eſt teſtimo-
niis. Et mitto hic, quomodo ſæpius in veteri teſtamento gra
uiter interminatus eſt dominus Iudæis ſupplicia magna, nō *Gene.* 3.
ſeruantibus mandata ſua, vt in libro Iudicum & alibi. Exor
diamur autē ab homine primo, & ecce illū videmus propter *Gene.* 4.
peccatū eſſe è paradiſo expulſum. Filius eius Cain, profugus
factus eſt & tremulus per omnem vitam ex fratricidio. Vni- *Gene.* 7.
uerſum quoq; mūdum aquis diluuij perdidit Deus propter
peccatum, exceptis Noe & qui cū illo erant. Peccatū quoq; *Gene.* 11.
cauſa vnica fuit diuiſionis linguarum in ædificatione turris
Babylonicæ. Atque ſic deinceps vſque ad excidium Hiero-
ſolymę, quod etiam factū eſt propter iſtud ingens peccatum
crucifixi & occiſi filij Dei. O domine Deus, quando noſtra *Leui.* 18.
quoq; peccata maxima ſunt, clemens & propitius nos con-
uerte: neque flagellis nos viſita iracundiæ tuæ, ſicut intermi
natus es in lege, gentes quas eiiciam ante conſpectū veſtrum
& quib⁹ polluta eſt terra, cuius ego ſcelera viſitabo, vt euo-
mat habitatores ſuos. Et iterum per os Dauidis, Viſitabo in *Pſal.* 88.
virga iniquitates eorum, & in verberib⁹ peccata eorum. Sic
Moyſes increpauit Iudæos, Quare vos tranſgredimini ver-
bū Dei, quod vobis bene non ſuccedet? Sic Iob quoque di- *Iob* 4.
xit, Recordare obſecro te, quis enim vnquā innocens periit?
aut quando recti deleti ſunt? Quin potius vidi eos, qui ope-
rantur iniquitatem, & ſeminant dolores, & metunt eos, flā-
te Deo periiſſe. Non ignorabant hoc Iudæi, quando ex ca-
ptiuitate Babylonica liberati, redibant in terram ſuam, atq;
hoc modo quicquid obuenit nobis, propter opera noſtra

mala ſit nobis. Vos itaq; chariſsimi videte ne peccetis. quod ſi auté peccaueritis, ſtatim declinate per pœnitentiam: alias enim impune vobis non licebit peccare, niſi ipſi peccata veſtra corripiatis per pœnitentiã: quoniam peccatores cóuertentur in infernum, omnes gentes quę obliuiſcuntur Deum

Pſal. 9. inquit Dauid, & iterum in alio pſalmo, Retribuet eis iniquitaté eorum, & malitia ſua diſperget illos dominus Deus

Pſal. 93. noſter. Pluet ſuper peccatores laqueos, ignis, ſulphur, ſpiri-

Pſal. 10. tus procellarum pars calicis eorum. Quoniam iuſtus domi-

1. Pet. 3. nus & iuſtitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Petrus etiam, Vultus inquit, domini eſt ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Quid autem ſingula, cõquirimus, quando plena eſt omnis vndique ſcriptura, quod Deus affligit malos & punit? Vos'q; adeo ne dubitetis, quin ille non feret impune Neochriſtianis tantas blaſphemias, niſi per pœnitentiam deleuerint, quod faxit Deus, Amen.

3 Sed cogitaret aliquis intra ſe, Primum, quomodo conue-

Cur Iudæis bellũ motum. niat quod nos diximus Hieroſolymã dirutam eſſe propter peccatum interempti filij Dei, cum eo quod Ioſephꝰ refert Romanos expeditionem illam mouiſſe aduerſus Iudæos ob eorum inobedientiam & contumaciam, atque defectionem à regno Romanorum, ſicut aperte teſtatur oratio Agrippæ

Li. 2. c. 16. ad Iudęos. Deinde, quum deuaſtatio hæc quadrageſimo demum anno poſt Chriſti paſsionem ſit facta, bona vtiq; pars eorum, qui Chriſtum crucifixerant, iam interierat demortua. Ad ſuperius illud reſpondeo, quáuis Romani id omne ob ſuum commodum fecerint, ſupremus tamé ille dominus omnium, totiusq́ue mundi moderator, pro ſua voluntate diſpoſuit ex alia cauſa: ſicuti quum Nabuchodonoſor magna dominandi libidine ductus, Iudæos captiuos abduceret in Babyloniam, non aliud conſiderabat, quàm vt ampliſsimam

Punit deꝰ alia cauſa quam homo. acquireret poteſtatem. Et tamen Deus in hoc diuerſa ratione vſus, Iudæis commeritam infligebat pœnam: ad eã exercendam concitauit Nabuchodonoſorem, tanquam inſtrumentum, organum & virgam furoris ſui. Quanuis quum iam ſatis virga vſus eſt dominus, ipſam quoque proiicit in ignem, id quod teſtatur aperte per Eſaiam: Væ Aſſur, virga furoris mei & baculus ipſe eſt, in manu eius indignatio mea.

Eſa. 10. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei, mandabo illi vt auferat ſpolia, & diripiat prædam,

&

& ponat illum in conculcationem,quaſi lutum platearum:
ipſe autem non ſic arbitrabitur.Et ita deinceps, Erit cũ im-
pleuerit dominus cuncta opera ſua in monte Sion & in Hie
ruſalem,viſitabo ſuper fructum magnifici cordis regis Aſ-
ſur.Ecce quomodo per virgam Aſſur affligit Iudęos Deus,
quanuis Aſſur aliam ob cauſam perſequebatur eos,ideoque
deus tandem Aſſur etiam affligit,vt inquit Sophonias, Ex- *Soph.2.*
tendet manum ſuam ſuper aquilonem, & perdet Aſſur. Sic
iã turca nobis Aſſur,deo autẽ virga eſt,qua affligitur Chri-
ſtianitas,ſic tamen, vt denique etiam virga præcipitetur in
ignem,vt ait Ezechiel,Mucro mucro,euagina te ad occidẽ- *Eze.21.*
dum:reuertere ad vaginam tuam,in loco in quo creatus es,
in terra natiuitatis tuæ iudicabo te & effundam ſuper te in-
dignationem meam, in igne furoris mei ſufflabo in te. Ita
hic quanuis Romani diuerſa ratione ducti ſunt, deus tamen
illis pro virga vſus eſt furoris ſui. id quod nunc quoque vi-
demus euenire quotidie,vt deus nonnullos affligit per ma-
lum quempiam,ſed & hunc tandem ſinit interire. Ad alte-
ram quęſtionem reſpondemus,verũ eſſe,bonã partẽ eorum *Pſal. 77.*
qui Chriſtũ occiderant,fuiſſe demortuã,ſed tamen dicimus
aliquando deum velocem eſſe ad affligẽdũ:ſicut fecit in de-
ſerto,vbi abhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum,& ira dei
aſcẽdit ſuper eos,atq; occidit pingues eorũ,& electos Iſraël
impediuit, Alias quoq; differt vindictã, ſic veteres dicebãt
deum pedes habere laneos,ſic Valerius inquit, lento quidẽ *Valerius.*
gradu ad vindictam ſui diuina procedit ira,ſed tamẽ tardi-
tatẽ ſupplicij grauitate cõpenſat.Quo lõgius enim differt,
hoc grauius punit dominus.longanimis tamen eſt & multũ
miſericors,ſæpe diutiſſimẽ expectens,an quis conuertatur,
ait Dauid,Miſerator & miſericors dominus, longanimis & *Pſal. 102.*
multũ miſericors, non fecit nobiſcũ ſecundum peccata no-
ſtra,neq; ſecundum iniquitates noſtras retribuit nobis. Atq;
hoc eſt,quod Paulus inquit, An diuitias bonitatis dei & pa- *Roma. 2.*
tientiæ, & longanimitatis contemnis,ignorans quoniã beni-
gnitas dei ad pœnitentiã te adducit? ſecundum autem duri-
tiam tuã & impœnitẽs cor, theſaurizas tibi iram in die iræ.
idipſum & propheta cognouit,quum diceret: Ideò expectat
dominus,vt miſereatur veſtri. Vbicunq; ergo emẽdatio nul
la eſt,iniquitatẽ patrum viſitat dominus in tertiã aut quar- *Eſa.30.*
tam generationem. Et ſic quãdo liberi iniquitatem patrum *Exod. 20*

parentumque ſuorum velut hæreditariam ſibi attrahunt & vſurpant, atque nonnunquam maioribus ſuis fiunt deteriores, non aliud eos manet ſupplicium, quàm quo hinc Iudæi ſunt affecti: in quibus tamē vſque adeo nihil profectum eſt, vt in huncvſque diem non deſinant exacerbatū ferre odium aduerſus Chriſtianos, ꝙ iam olim cōceperunt in Chriſtum
Act. 5. dum crucifigerēt illum. idipſum enim perpetuo deinde ex-
Act. 7. acuerunt velut gladium acutū aduerſus omnia Chriſti mem
Act. 12. bra. Petrum enim & Ioannē virgis ceciderunt, Stephanum
Act. 14. lapidarunt, fratrē domini Iacobum gladio occiderunt, rur-
2. Cor. 11. ſus Petrum vinxerunt, Paulum lapid. bꝰ obrutum pro mortuo extra portas pertraxerunt, ſæpius virgis ceciderunt, neque ſemel mortem intentarunt. Vſque adeo Chriſtum totum per ſingula membra interficere ſemper conati ſunt, ſubinde ſuis exemplis maiorum ſuorum facinora pro bonis approbantes, qui Chriſtum habuiſſent, & ipſum quoque crucifixiſſent. Vt iam merito deſinamus mirari, ſi pœna crucifixi Chriſti ſuper filios crucifigentium peruenerit, iuxta illud quod petierant clamitantes, Sanguis eius ſuper nos & ſu
Ioan. 19. per filios noſtros. Quid quod ab ipſo Chriſto erudimur, deuaſtationem hanc non tātum fuiſſe vindictam ſuper ſangui-
Mat. 23. nem Chriſti, ſed & propter ſanguinem omnium tum prophetarum tum Chriſtianorum, qui occiſi ſunt à Iudæis? Ita enim ait dominus, Geniminaviperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? ideo dico vobis, ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapientes & ſcribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem, vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationē iſtam. Ieruſalē Ieruſalem, quę occidis ꝓphetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina cōgregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? Sumant hinc Neochriſtiani exēplum ſibi, vt maxime nō ſtatim in foribus blaſphemiarum ſuarum ſit ſupplicium, dominum expectare pœnitentiam eorum: quàm ſi acturi non ſunt, ſciant quoniā blaſphemias tātas tamq́; dira ſacrilegia vindicabit deus in quartam generationem in filios filiorum. ſiquidem vel ij tandem

exoluent

exoluent interitu ſuo calices direptos & alia bona eccleſiæ.
4 ¶ Ingreſſus deinceps dominus in templum, eiecit emẽ tes & vendentes, ait Gregorius, Qui narrauit mala ventura, & protinus templum ingreſſus eſt, vt de illo ementes & vendentes eiiceret, profecto innotuit, quia ruina populi maxime ex culpa ſacerdotum fuit, hoc ſiquidem deſignauit, vnde origo & cauſa ſit tanta vaſtationis: neque id olim tãtum factum eſt, etiamnum hodie videmus malos ſacerdotes & falſos prædicatores ſeducere vulgum, tantasq́; nunc mouere ſeditiones & diſcordias moliri per vniuerſam Germaniã. Ingreſſus, inquã, eſt dominus templum, id quod nunc quoque decet Chriſtianos bonos, vt cum aliquo proficiſcuntur primum ſtatim ingrediantur templum, iuxta illud Dauidis, Adorabo ad templũ ſanctũ tuum. Reliqua de templo & orationibus in eo habendis, dicturi ſumus in homiliis de dedicatione templi. Quod autẽ ad ipſam pertinet hiſtoriam, inquit Hieronymus, Quod accidebat plerũq;, vt qui de lõge venerant, non haberent victimas, excogitauerunt igitur ſacerdotes, quomodo prædam de populo facerent: & omnia animalia quibus opus erat ad ſacrificia, vendebant non habentibus, & ipſi rurſus empta reciperent: & quia multi non habebant vnde emerent, nummularios, qui mutuã ſub conditione darẽt pecuniã: & quia lege cautũ erat, ne vſuras acciperent, excogitauerunt aliam technam: & pro nummulariis poſuerunt colybiſtas, quod varia tragemata & munuſcula fructuũ loca vſurarum reciperent, quanuis idipſum prohibitum quoq; erat, dicente per Prophetã domino, Vſuram & ſuperabundantiam non accipietis. Viſa itaq; & perſpecta eorum auaritia, dominus iſtam hominum confuſaneam turbam è templo eiecit, atque prophetico illo dicto corripuit, Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronũ. Latro (inquit Hieronymus) eſt, & templum dei in ſpeluncã conuertit latronum, qui lucra de religiõe ſectatur: cultusq́; eius, nõ tam cultus dei, quàm negociationis occaſio eſt. Sunt qui putant eos pauperibus pecuniam mutuaſſe ad pignora, quæ quum illi non eſſent ſoluando, exiguo precio ſibi attraxerunt. Et hoc quidem dominus fecit bis: ſemel primo prædicationis ſuæ anno, deinde vltimo anno in ipſa die Palmarum, quę quinta erat ante paſſionem ſuam & mortem, ſicut Matthæus, Marcus & Lucas

Grego.
Parte 3.
Hieron. ſuper. Matt. 21.
Iere. 22.
Hieron.
Ioan. 1.
Matt. 21.
Marc. 11.

Chryſo. commemorant. Chryſoſtomus multum hic conqueritur de Chriſtianis, quorum templis putat magis operæpreciū eſſe vt expellat Chriſtus ementes & vendentes, quam ex iſta ſynagoga Iudæorum. qua de re dici quidem poſſent per multa, ſi modo adeſſent qui faciūt talia, hoc eſt, Simoniaci, Gie-zitæ, Cultiſani in dolo verſatis, de bonis non loquimur. Exhibuit autem hic Chriſtus maieſtatē ſuā, exhibuit & omnipotentiam, quando inermis ipſe tantam hominum multitudinem eiecit ex templo. Atq; ideo dicunt doctores fulgidū quendam radium exiiſſe è facie ipſius, & Iudæos exterruiſſe, ſicut in monte Olíueti corruerunt ante eum, nec potuerunt aſpicere eum, neq; tangere, niſi prius ille permitteret. Addit hic dictum Prophetæ, Domus mea, domus orationis *Auguſt.* eſt. In oratorio, inquit Auguſtinus, nemo aliud agat niſi ad quod factum eſt, vnde & nomen accepit. Nō ſunt ex tēplis facienda horrea, aut quod fœdius eſt ſtabula, ſiue quicquam profanum. Dices, quid, hoc eſt, quod hic dominus ſubito adeò facto ipſo corripuit iſtos, neq; prius verbis compellauit & reprehendit, vt ſic tandem nolentes mandato ſuo ob-*Reg. cum qui certus de reg. iuris lib. 6.* ſequi, puniret acerbius? Reſpondeo ſane quod eum qui antea certus eſt, nec admoneri opus eſt, neque reddi certiorē. Quando igitur Iudæi multis modis in ſacris literis edocti erant mercimonia non exercere in templo, deinde huiuſmodi quoque lucrum nō quærere ex ſacrificiis, decebat vt qui ſcripturæ nolebāt credere, à domino palam ipſo opere cor-*Hiere. 7.* riperentur. Sic enim ait Hieremias, Nūquid ſpelunca latronum facta eſt domus iſta, in qua inuocatum eſt nomen meū in oculis veſtris? Ego, ego ſum, dicit dominus, ego vidi, in-*Oſeæ. 6.* quit Oſeas, in domo Iſraël horrēdum, ibi fornicationes Ephraim, ibi rapinæ & vſuræ, vnde perueniūt diuitiæ afflu*Zach. vl.* ētes. Sed & Zacharias dicit, non erit mercator vltra in domo domini, atque in multis aliis locis. Ad finem habet euangelium hoc noſtrum, quotidie dominū ducuiſſe in tēplo: vbi cernere eſt, quòd quanuis obſtinati plerique erant Iudæi, multi tamen ex iis boni erant & pij, audientes verbum domini, cum nondum erant hic feſta Paſchalia, atque ij multis Chriſtianis multo fuerant meliores, qui etiam feſtis diebus non audiunt conciones ſacras, ad quas et ſi acceſſerint, auſugiunt ſtatim, neque præſtolentur finem. Nos iam communibus votis oremus dominum pro omnibus, Amen.

DOMI

DOMINICA XII. POST PENTECOSTEN EVANGELIVM LVCAE 18.

IN illo tempore dixit Ieſus ad quoſdam qui in ſe confidebant tanquam iuſti, & aſpernabãtur cæteros, parabolam iſtam, dicens, Duo homines aſcẽdebant in templum vt orarent, vnus Phariſæus & alter Publicanus. Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat, Deus, gratias ago tibi quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic Publicanus. Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo. Et Publicanus à longe ſtans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens, Deus propitius eſto mihi peccatori. Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo. Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur. Supr.2. Act.3. Eccl.5. Sup.15. Matt. 23.

HOMILIA PRIMA.

LECTIO hæc ſancti euangelij fratres inuitat nos ad orandũ & credẽdũ, & nõ de nobis, ſed de domino præſumẽdũ. Quanuis enim opus bonũ & præclarũ eſt oratio in vniuerſum loquẽdo, tamẽ ea quoq; vana eſt, ſi nõ adſit tũ humilitas, tum fiducia magna miſericordię dei. Atq; ideo euãgeliũ illud ſpeculũ quoddã eſſe debet oĩbus Chriſtianis, vt ſic orationẽ ſuã aliaq; opera bona quę faciũt, oĩa faciãt ea forma, vt ſint deo accepta. Dixit, inquit Lucas, dominꝰ ad quoſdã qui in ſe cõfitebãt tanquã iuſti, & aſpernabantur cæteros, parabolã iſtã. Etſi oĩs ſuperbia deo pariter atq; hoĩbus execrabilis ſit, tamẽ adhuc nõ odioſior tãtũ, ſed & ſceleſtior eſt illa, qua quis opera bona ſibi adrogat, nõ domino adſcribit & fert accepta. Quid enim hoc aliud eſt, quã ipſum negare deũ? atq; ideo mederi volẽs dñs iſti ſiue philautię ſiue fiducię ſui, parabolam hãc in mediũ ꝓpoſuit, ſimulq́; docuit, quod quãuis iuſtitia facit hominẽ appropiquare deo, tñ vbi primũ ĩgerere ſe cœperit ſuperbia, ſtatim deiicit hominẽ & ꝓſternit. Sicut ergo ante huius euãgelij principiũ ad orationis ꝑſeuerãtiã exhortatus eſt, dicens, Oportet ſemper orare, & nõ deficere: ita hic docet nõ ſolum orãdum eſſe multũ, ſed & humiliter, quoniã nõ verba à deo examinantur, ait Beda, ſed opera, quorum omniũ velut domina humilitas eſt. Atq; hoc illud eſt qđ hac parabola dominus edocuit aduerſus eos, qui in ſe cõfidebant, & August. Eccl. 10. Beda. Rom.10. Luc.17.

alios præ ſe contemnebant hypocritæ:quos ait Paulus ignorare iuſtitiam dei,propriamq́ue ſuam adſtruere, & ideo iuſtitiæ dei non eſſe ſubiectos.De hac ipſa fiducia ſui multa diximus in homiliis de præparatione ad ſacramentum, ſed tamen vt hic quoque nonnihil dicamus,nemo in ſeipſum cõfidere debet tanquam iuſtum,ſicut fecerunt, quos hic corripuit dominus, Quin potius vbi omnia quæ præcepta ſunt nobis perfecerimus,dicamus quia ſerui inutiles ſumus. Atque hoc illud eſt quod vulgo dicimus. Quod bonũ eſt fac, adhuc tamen metue.ſic Paulus quanuis nil ſe ſibi conſcium dicebat,addidit tamen,non ideo ſe ſtatim eſſe iuſtificatum.

Luc.17. Atque ad hoc vel maxime moueat hominẽ,quòd quicquid,

1.Cor.4. id eſt,boni quod facit,ex ſe non habet,ſed ex gratia dei dicẽ

Ibidem. te Paulo,Quid habes quod non accepiſti?Vere enim omne bonum à deo eſt,vt etiam teſtatur eccleſia dum orat, Deus, cuius eſt totum quod eſt optimum. Quando igitur omnis noſtra probitas à deo eſt ne gloriemur,neque efferamur ob eam. Quid quod hæc ipſa quoque quam habemus, iuſtitia

Eſa. 64. nec munda eſt ſatis,nec integra,ſed inſtar panni menſtruatæ mulieris?Vſqueadeo ſe ingerũt vndiq; muſcæ Aegyptiacæ,vt vix tanto ſerio atque libertate facias quicquam, quo non vel ambitio inſerat ſe vel huiuſmodi quoddam. Ad hęc qui bonus eſt,eum quoque timere oportet ne cadat, omnẽ-

1.Cor.10. que iuſtitiam ſuam amittat. Qui ſtat, inquit Paulus, videat

Iob 4. ne cadat.Idem adeo Iob etiam de angelis dei affirmat,dicẽs, Ecce qui ſeruiunt ei,non ſunt ſtabiles,& in angelis ſuis reperit prauitatem:quanto magis ij qui habitant domos luteas, conſumentur velut à tinea?hoc eſt,Si labuntur angeli,quanto potius homines quoque multa carnis debilitate oppreſſi, errant & cadunt? Accedit iis, quod nemo ſcit iuſtus ne corã

Eccl.9. deo ſit an non,ſicut iam ex Paulo audiuimus, & clare dicit

Pſal.18. Sapiẽs,Nemo ſcit, odio ne an amore ſit dignus. Quamobrẽ

Gregor. Dauid quoque orauit dominum, Ab occultis meis munda me.Et ſic etiam Grego.dicit, Quod ſi ſcienter tranſgredimur,& ſic noxam non effugimus,quid periculi metuendum nobis in iis quæ ignorantes delinquimus? Atque iis fere de cauſis magna hæc fuit ſtultitia, quod tantum ſuæ probitati tribuerunt,meritoq́ue ob id ſunt à domino reprehenſi.

2 Deo homines aſcenderunt in templum. Quo ad literã, oportebat ſane Iudæos aſcẽdere in templum illud nobiliſſimum

mum Salomonis,extructū in ſuprema vrbis parte,in monte, inquam Moria, ſicut in lib. Paralip. legimus Salomonē ædificaſſe ibidem templū.(ſicut in dedicatione templi dicetur.) Vrbs autem ex mōte decliuis verſus vallem poſita erat: & ſic quiſquis orare volebat in tēplo, cogebatur aſcendere. Sunt qui referre volunt hoc ad gradus illos qui erant ante templum, ſicut Ezechiel ſcribit, quòd oportebat aſcendere gradus ſeptem in templum, vtique nō ſine ſpeciali myſterio & ſignificatione. Atque hoc quidē quo ad literam. Aſcenderunt ergo in templum, quia ſequitur, Deſcendit ille iuſtificatus. Addit autē & aſcenſionis cauſam huiuſmodi, vt orarent, nō vt nouos rumores aucuparentur. quod faciunt. qui nouitates ſectātur. mercatores, vt marcimonia tractēt: amatores, vt paſcant oculos, & quod volūt videant: mulierculæ etiam quæ ſpectatū veniunt, ſpectentur vt ipſæ. Orādi cauſa adeundum eſt templum: & tamen tūc quoque periculum eſt, ne quid mali ſubrepat, ſicut in hoc Phariſæo audiemus. Chriſtus, inquit, Domus mea domus orationis vocabitur. Quilibet igitur domū illam dei reuerenter ingrediatur, exemplo Moyſi, qui calceos quoq; exuit in loco, quo apparuit ei dominus in rubo. Phariſęus alter erat, alter munere & officio fungebatur publico, ſed eiuſmodi, quod ſine peccato exercere nō poterat. De Phariſæis multa diximꝰ in ſuperioribꝰ homiliis. cōſtat enim eos bonā habuiſſe ſpeciē pietatis, ſchedulasq; in frōte & manibus circūgeſtaſſe quibus inſcripta fuit lex, vt ſic illius ſemper memores, dei quoq; nō obliuiſcerentur. In ſimbriis quoq; veſtiū geſtabant ſpinas, quarū punctionibus legem in recenti habere memoriā vrgerentur. Sic dominus dixit, Dilatant phylacteria ſua, & magnificant ſimbrias. qui quidem egregius erat honeſtatis fucus, ſed ille vanus & ſordidus. homines ſe ſpirituales mentiebantur habitu & geſtu externo, ſed ipſi interim homines erant nihili, ſicut ibidem dicit dominus, Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum & omni ſpurcitia, ſic & vos à foris quidē paretis hominibus iuſti, intus autē pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.

2. Par. 3. *Eze. 40.* *Eſa. 56.* *Matt. 21.* *Luc. 19.* *Exo. 3.* *Mat. 32.* *Matt. 23.*

¶ Id adeo ſatis patet in hoc phariſæo, qui tā pōpoſe orationem ſuam incepit ſtando, quæ etiā prima in eo ſuperbia eſt externo geſtu declarata. aliter autē edoctus erat à propheta

Eſa.60. dicente, Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum. Ita enim faciebát *Exod.4.* Iudæi, quando Moyſes nuncium referebat eis, futurum eſſe *Eſa.45.* vt deus eriperet eos ex Aegypto, quoniam ſic habet textus, Proni adorauerunt. Vnde & Eſaias dicit, Adorabũt te prona facie in terram. Non ſic autem Phariſæus iſte, qui ſe non inclinauit, ſuique ſimiles reliquit hæredes multos ſtupidos & nihili homines, qui cum templũ ingrediuntur, nec deum verentur, neque ſanctos: aut certe ſi eueniat fœliciſſime, altero genu leniter ad parietem inclinato, alterum diſtendũt turpiter. inique ſane & improbe. Quoniã cum omnes Chriſtianos hoc parum aut nihil deceat, tum vero maxime nobiles & qui ingenui volũt haberi, dedecet. Aut cur metuis inclinare te coram eo, qui omni honore digniſſimus eſt?

3 Sic ergo orauit ille ſecum, Gratias ago tibi deus. Secum, inquã, orauit, hoc eſt, orauit quicquid ipſe ſecum tacitus cogitauit, non quod inſpirauit ſpiritus domini. Nos enim neſcimus quomodo oremus, ſpiritus autẽ interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. At quis ſecum orat? quiſquis ipſe ſibi placet ſuperbus & elatus, quáobrem nos admonet Paulus, ne placeamus ipſi nobis, ſed vt quiſq; proximo ſuo *Rom.15.* placeat in domino ad ædificationẽ. Atque, hoc eſt, quod ait *Gregorius.* Gregorius, Oratio hominis ſibi placentis, non aſcendit ad cœlum. Quod autẽ iſte ſibi bene placuerit, teſtãtur ipſa eius verba. ſiquidem ſic orauit, Deus gratias ago tibi quod non ſum ſicut cæteri homines. Gratiarũ actio opus ſane bonum *1.Theſ.5.* & præclarum eſt, teſte Paulo, qui nos & gaudere ſemper & ſine intermiſſione orare, atque in omnibus gratias agere iubet, quod hæc ſit volũtas domini. & alibi ſemper etiam nos monet gratias agere in omnibus in nomine domini Ieſu *Ephe.5.* Chriſti. ¶ Quod ſi quis gratias agat ex ſuperbia & faſtu, iamiam peccauit, ſicut hic reprehenditur, qui faſtuoſe orauit, neq; enim ille ſic inchoaſſe debebat orationẽ ſuam, ſed *Prou.18.* ſicut monuit Sapiens, Iuſtus prius eſt accuſator ſui. Verum iſte nimium ſibi iuſtus videbatur, quaſi qui nõ indigeret accuſatione ſui, ratus nihil eſſe quo adhuc haberet opus, non cõſiderans interim egeſtatẽ, qua premebatur, ſummam. Omnis enim qui huiuſmodi eſt ingenio, attẽdere debet illud Io *Apoc.5.* annis, Dicis tu quidẽ, diues ſum, nullo indigeo, & neſcis interim quam ſi miſer & miſerabilis, cæcus, nudus & egenus.

Magna

Magna hæc erat iſtius inſolentia, quod cum tantoperé gratia dei deſtitutus eſſet miſer, tam adhuc ſe iactabat, & quaſi omnibus aliis malis exiſtentibus vnum ſe gloriabatur eſſe iuſtiſſimum: quæ vtiq; ſuperbia execrabilis eſt, præ ſe quoslibet alios cõtemnere: quoniam ſuperbia magna eſt, putare ſe donum habere quo maxime caret, vt hic Phariſæus. Aliter Paulus, qui huiuſmodi homini dicit, quod quiſquis arbitratur aliquid eſſe ſe, cum nihil ſit. ſeducit ſeipſum: Superbus eſt, qui exiſtimat ſingularem habere ſe bonitatem, & cõtemnit interim alios, volens bonus haberi pręomnibus. Sic iſte Phariſæus meliorem ſe aliis putabat, raptoribus & adulteris: raptoribus, inquam, ſe reputauit meliorem, qui vere raptor erat, quoniã ſic dicit domin9, Væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui comeditis domos viduarũ, oratione longa orãtes: quod cum fecerit ille, quãto fuit latronibus ſceleſtior? Vtique enim melior nõ fuit, qui ſe aliis omnibus antepoſuit, cõmuni Phariſęorum omnium more, qui opus tantũ prohibitum eſſe putabant, cogitationes autem omni gaudere libertate. Errarunt autẽ in hoc, quod exiſtimarunt legem prohibere ſolũmodo manum, non etiam animum. Addit deinde, Et ſicut hic Publicanus. Quòd valde temerariũ exiſtit iudicium, ipſum minime decens, teſtante Sapiente, Noli contẽnere hominẽ in amaritudine cordis ſui. vnus enim eſt qui humiliat & exaltat, circunſpector deus, cui ſuffragatur & Malachias, Nónne deus vnus eſt, qui creauit nos omnes? & cur quiſque contemnit proximum ſuum? Ecce iſte contẽnit Publicanum quaſi vnum de cæteris, & ex numero malorum. Plura de non iudicando proximum noſtrum, diximus alias.

Galat. 6. *Matt. 23.* *Malac. 2.* *Eccl. 7.* *Theophy.*

4 Nouerat vtiq; Phariſæus hic ex Dauide, duas eſſe partes iuſtitiæ, fugere malũ & facere bonum. Ita enim ille ait, Declina à malo, & fac bonũ. Poſtq̃ igitur quæ vitaſſet mala enarrauit, bona etiã quæ fecerat, ſimiliter cõmemorat Ieiuno, inquit, bis in ſabbato. Ieiuniũ opus vtiq; bonũ eſt & piũ, alias iſte de eo gloriatus non eſſet, quamuis Neochriſtiani vt alia bona opera omnia, ita illud quoq; eludunt. Atqui ſatis non eſt ieiunare, ſanctificanda inſuper ſunt ieiunia eleemoſynis & orationibus. Quamobrẽ ille ait, Sãctificate ieiuniũ. Oportet iis hoc quoque accedere, vt quis peccata vitet, alias vel ex parcitate ieiunare, vel nimia inedia capitis ſibi cõciliare grauedinẽ, quid obſecro profuerit? Vnde & Propheta

Pſal. 30. *Ioel. 2.*

dicit, Nónne,hoc eſt,magis ieiunium quod eligi? Diſſolue colligationes impietatis,ſolue faſciculos depriměntes. Nunquid tale eſt ieiunium quod elegi, per diem affligere homines animam ſuam? Nunquid cõtorquere quaſi circulum caput ſuum? Temere itaq; gloriatus eſt hic Phariſæus de ieiunio,quod nõ ad honorem & gloriam dei,ſed ſuperbiam vanam mundi huius fecit,ſiquidem ex eorum erat numero, de quibus Chriſtus ait, Quando ieiunatis,nolite fieri ſicut hypocritæ,triſtes.exterminant enim facies ſuas,vt videãtur ab hominibus ieiunare. Potius Sapientis iſte ſequi debuerat cõſilium,cum dicit,Noli iuſtificare te coram deo, quia cognitor ille eſt cordium.Theophy.addit quod ſoliti fuerint ieiunare Phariſęi ſecunda & quinta die.Nõ indocte tamen collegit,cum duo peccatorum genera cõmemoraſſe,viciſſim ſe de duabus iactat virtutibus. & adulterio,quidẽ opponit ieiunium ; eo quod ex gula & crapula libido omnis proficiſcitur; quia & vinũ res luxurioſa eſt, & carniũ eſus,vini potus, ventriſq; ſaturitas,ſeminariũ libidinis eſt, authore Hieron. Cui ſubſcribit Gregori⁹ dicens, Princeps coquorum muros Hieruſalẽ deiecit,quia dum venter ingluuie tenditur,virtutes animæ luxuria deſtruũtur. Phariſæus itaq; ſi huiuſmodi animo & affectu ieiunaſſet,laudem emeruiſſet & tantæ virtutis præmiũ.Quandoquidẽ & Ambro.dicit,Ieiuni hominis ſputũm,ſi ſerpens guſtauerit,moritur.Vides quãta vis ieiunij ſit, vt & ſputo ſuo homo terrenũ ſerpentẽ interficiat, & merito ſpiritalem. Quocũque autẽ animo fecerit ille,male vtiq; fecit, dum ſe adeo iactauit temere, atq; eo præcipue refert hoc dominus, dicente Theophylacto, Bene cœperat ille orare,inquiens, Deus gratias ago tibi: ſed ſtatim deficiẽs ab eo,ſubiecit,Ieiuno, decimas do, quando dicere debebat. Gratias ago tibi domine deus meus, quoniã tu per magnam miſericordiam tuam author fuiſti mihi, quod adulteria vitarim & rapinas,per tuam ego gratiã ieiunaui. Atqui hæc omnia ille arrogauit ſibi,ſuiſq; viribus,dicẽs, Non ſum ſicut cæteri homines, quã do debebat dare gloriam deo. Addidit inde, Decimas do omniũ quæ põſſideo. Simul atque oſtenderat ſe colere deũ toto corpore ſuo, nunc declarat ſe etiam ſeruire illi bonis ſuis & decimis, quas dum dedit,bene vtiq; fecit. ſiquidẽ præceptũ hoc ei fuerat multis modis in veteri teſtamento. ſic enim habet lex,Omnia quæ offertis ex decimis

Matt.6. *Eccl.5.* *Libr.2.cõ. Ioui.in paſto.li.6.hexa.pac.4* *Theophy.*

mis & in donaria domini ſeparabitis, optima & electa erũt *Exo. 22.*
cuncta. Et nõ peccabitis ſuper hoc, egregia vobis & pinguia *Leuit. 17.*
reſeruãtes, ne polluatis oblationes filiorum Iſraël, & moria *Deut. 14.*
mini. Non igitur peccatum erat dare decimas, ſed de opere *Num. 18.*
illo iactare ſe, id deniq; malum erat. Vtiq; ex illorum nume
ro extitit, de quibus ait dominus. Væ vobis Scribæ & Phari *Mat. 23.*
ſæi hypocritæ, quia decimatis menthã & anethum & cymi-
num, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & mi-
ſericordiam & fidẽ: hæc oportuit facere, & illa non omitte-
re. Vide autẽ q̃ aſtute & callide poſtquã incuſaſſet eos, qui
aliena rapiunt, laudat ſe iam & cõmendat ex eo, quod etiam
propria exponat. Pulchrum eſt quod hic Beda inducit: Eze- *Beda.*
chiel cum iã animalia cœli vidiſſet, ſubiecit totũ corpus fuiſ *Ezech. 1.*
ſe plenum oculis. ideo autẽ corpora animalium plena oculis
cõmemorãtur, quod omnia ſanctorum opera prudẽter ſunt
circunſpecta, quo fit vt bonũ bene prouideatur, & malũ cau
te vitetur. nobis autẽ ſæpe numero accidit, vt dũ attẽdimus
vnũ, negligamus alterũ, eoq; loco quo quid negligimus, ſine
dubio nihil obſeruationis habemus. Ecce enim Phariſeꝰ iſte
oculũ quidẽ habebat ad gratiarum actionẽ, orationẽ & deci
mas, ſed humilitatẽ ne in minimo quidẽ cõſiderabat. Quid
autẽ proderit, vrbẽ egregie eſſe præ munitã ab omni incur-
ſu hoſtium, ſimulq́; tamen patere alicubi foramen quo iſti ir
rumpãt? Vos itaq; dilectiſſimi, fugite ſuperbiã & inſolẽtiã,
nihil boni parientẽ, deo & hominibus odibilem, &c. Amẽ.

HOMILIA SECVNDA.

NON tantum nos docet dominus facere bonũ, ſed *Auguſti.*
& magna prudentia vitare malum: ne, dũ quid à
nobis recte geritur, appetitus laudis ſurrepat, &
quod foris bene agitur, intus à mercede vacue-
tur. Id adeo iſte nos docet Phariſæus, qui ſex bona in ſe ha-
buit, neq; adulter, nec prædo, nec publicanꝰ erat, ieiunabat,
decimas dabat, & gratias agebat domino. Verũ quando glo-
rioſulus iſte ſuis omnia dabat viribus, præ ſe alios contem-
nens, omnẽ ſui operis amiſit remunerationem. Publicanus
autem ſtabat à longe, & nolebat oculos quidem attollere ad
cœlum, & tamen iuſtificatus deſcendit. Nos diſpiciamus te-
xtum. principio autem ſolerter conſydera, quod totidem in
publicano fuerũt argumẽta humilitatis, quot in iſto ſuper-
biæ. nouerat enim ſe per peccatũ lõge eſſe à deo, quoniã ſic

Prou.15. Salomon dicit, Procul eſt dominus à malis. & Dauid, Longe
Pſal.118. à peccatoribus ſalus. Paulus quoque ait gentes procul fuiſſe
Ephe.2. à deo in infidelitate ſua, inquiens, Nunc in Chriſto Ieſu vos
qui aliquādo eratis longe, facti eſtis prope in ſanguine Chri
Theophy. ſti. A longe ſtetit, eò ipſo quoque diſcrimen oſtendens in
ſtatione phariſæi. indignum enim arbitratus eſt eſſe ſe qui
Luc.5. appropinquaret ſanctis, exemplo Petri qui dixit, Exi à me
Ioſue 3. domine quia homo peccator ſum. Sic Ioſue prohibuit Iu-
2.Reg.6. dæis, ne appropinquarent arcæ. Oza quoq; cum acceſſiſſet
propius ad illam, ſubito mortuus eſt. Stetit igitur iſte à lon-
ge, nō auſus accedere ad ſancta domini, propriā ſuam agno-
ſcens miſeriam ex peccato contractam. ideoque nō ſic ſe ex-
Iob 5. tulir, vt phariſæus, dicente Iob, Viſita ſpeciem tuam & non
peccabis. Vſqueadeo autem ſe reputauit indignum, vt etiam
oculos attollere non auderet, eo quòd patrem ſuum cœle-
Eccl.23. ſtem offendiſſet, ſecutus in hoc Sapientis prudentem illam
& piam precationem, Domine, pater & deus vitæ meæ, ne
derelinquas me in cogitatu maligno. extollentiam oculorū
ne dederis mihi. Atque dici ſane non poteſt, quantum deo
illa placeat humilitas, placueritque etiam hic in iſto publi-
cano, qui dum indignum ſe reputauit vt attolleret oculos in
cœlum, meruit hoc quod dominus illi appropinquauit, ip-
ſumque reſpexit oculis miſericordiæ ſuæ. Noluit inquam
iſte leuare oculos ſuos cogitās cum filio prodigo, Pater, pec-
caui in cœlum & corā te, nō ſum dignus qui filius dicar tuus.
Luc.10. Quid multa? dum noluit ipſe leuare oculos in cœlum, cœ-
Bernar. lum ad ſe inclinauit, didicitq; idipſum à Dauide, Iob & mul
Iob 22. tis aliis, quoniam qui deprimit oculos ſuos, ſaluabitur.
Theophy. 2 His omnibus accedit, quod & pectus ſuum percuſſit,
Eſa.6. vtique propter ſuas malas cogitationes & vt excitaret quod
Ephe.5. dormierat, ſicut & Paulus ex Eſaia clamat ad quemlibet pec
catorem, Surge qui dormis, ſurge à mortuis, & illuminabit
te Chriſtus. Idipſum catholici & ſynceri chriſtiani iā olim
quoq; in vſu habuerunt, vt cōfitentes peccata ſua, & pœni-
tentiam agentes, pectora tunderent, quod etiam nunc faciūt
boni chriſtiani, vel inuitis hæreticis iſtis, qui neſcio quā pa-
rant irruptionē in cœlum. Habet autē mos iſte, præterquā
quod deo bene placet etiā ſuas cauſas: quoniā & iſte publica
nus percuſſit pectus ſuum, cōſiderans ſe ibi multa concepiſ-
ſe peccata, quibus offenderat deum. Ex corde enim, inquit
dominus

dominus, exeũt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. hæc ſunt quę coinquinant hominem. Ad pœnitentiam huiuſmodi peccatorum percuſsit pectus ſuum, qui geſtus ideo etiam pro medio ponitur remiſsionis peccatorum venialium. Sic Auguſtinus de venialibus loquens, Separant, inquit, iſta nos ab illius ſponſi amplexibus, niſi medicamento pœnitẽtiæ deficcentur. quod ſi falſum eſt, vnde quotidie tundimus pectora? quod nos quoque antiſtites ad altare aſsiſtentes, cum omnibus facimus. Hinc patet temporib⁹ Auguſtini moris fuiſſe, vt in oratione dominica pij homines orantes debita ſibi dimitti, tunderent pectora ſua. Alibi etiam dicit, De quotidianis autem leuibuſque peccatis, ſine quibus hęc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit. eorum enim eſt dicere, Pater noſter qui eſt in cœlis. Quomodo autem illa cordium pulſatio euidens ſit veræ pœnitentiæ ſignum, volens nunc prætereo: quoniam ſenſatio illa in corde confeſſionem ſignificat, & quod illa cor tangit, pœnitentiam deſignat in opere. 3 Ad hæc omnia non contentus ille iſtis magnæ pietatis argumentis, cœpit orare & dicere, Deus propiti⁹ eſto mihi peccatori. Ita hic in publicano quatuor illa cernimus, quæ quiſquis pœnitentiam agere vult, habere debet. Primum enim eſt quod timeat deum, ſiquidẽ initium ſapiẽtiæ timor domini eſt. Timuit autem ille, quia ſtetit à longe. Deinde pudore affectus eſt quoque, dum nõ auſus eſt extollere oculos. id peccatorem etiã facere præcipit Hieremias, Erubeſces ab omni malitia tua. & alius propheta, Erubeſcite ſuper viis veſtris domus Iſraël. Ad hæc, quia pœnitentia ductus eſt, pectus percuſsit. atque hoc eſt quod Auguſtinus docet omnes peccatores facere debere, cum ait, Niſi pœniteat eum veteris vitæ, nouam non poteſt acquirere. Poſtremo etiam orauit, quod omnes pœnitẽtes facere cum primis eſt neceſſarium. Breuis porro fuit publicani oratio, Deus, propitius eſto mihi peccatori. & tamen pluribus ille verbis orauit vtique. Non enim eſt credendum, duntaxat illum hanc oratiunculam dixiſſe, ſed omnium hæc finis extitit.

¶ Deus inquit, quo verbo fiduciam ſuam omnem in deum reiecit, iuxta illud Dauidis. Iacta in dominum cogitatũ tuũ. & hoc Petri, Omnem ſolicitudinem veſtram in eum proiicite, quoniã ipſi cura eſt de vobis. Addidit inde, Deus, eſto

Mat. 15. *Ad Fœlicianum.* *In ench. cap. 71.* *Sapien. 1.* *Hiere. 22.* *Eze. 36.* *Auguſ. i.* *Pſal. 58.* *2. Pet. 5.*

propitius, non abſcondit ille ſe vt Adam & Eua, ſed maniſe-
Gene. 3. ſtauit ſe coram domino, miſericordiam petens ab eo. Quo-
niam illud domino proprium eſt miſereri inuocatum: ſicut
Pſal. 88. & Dauid clamauit ad dominum, Propitius eſto peccatis no-
1. Ioan. 2. ſtris. & Ioannes inquit, ipſe eſt propiciatio pro peccatis no-
Exo. 37. ſtris. Quamobrem etiam propiciatorium paratum eſt in ta-
bernaculo, quod in illo propitium ſe exhibuerit dominus. Breuis hæc quidē oratio, ſed fortis erat & valida, quæ etiam ſententiam iudicis immutare potuit. & ex peccatore iuſtum facere, neq; enim ille ſe vel bonum iudicat, vel excuſat, ſed
1. Reg. vl. ſic confitetur, vt Dauid, cum diceret: Ego ſum qui peccaui,
Danie. 9. ego inique egi. & Daniel, Peccauimus, inique egimus in om
nibus iuſtitiis tuis. ¶ Quātum profecerit ille pauculis adeo verbis. deinceps declarat dominus, dicens, Amen dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo. Magna hæc peccatoribus omnibus conſolatio eſt, qui pœnitentiam agunt cum hoc publicano. nanque & ipſi iuſtificantur & viuificantur per gratiam dei, iuxta illam promiſsionem pro-
Ezec. 12. pheticam, In quacunque hora auerterit ſe impius ab impie-
tate ſua, vitā viuet & non morietur. Admirabile hoc curriculum eſt. Ecce hic currus duo: alter iuſtitiæ cum ſuperbia peccati, alter cum humilitate. producti ſunt ambo, & vicit ille peccati, currum iuſtitiæ, eo quòd peccatū tractum eſt hu-
Chryſo. militate, & iuſtitia per ſuperbiam impedita eſt. Id etiam de-
clarare volens dominus, ſubiūxit, Omnis qui ſe exaltat. Sublimes aſcenſus præcipites dant caſus, magna ſuperbia ingen
Prou. 16. tes parat ruinas. Sic Salomō inquit, Ante caſum exaltabitur
cor, ante gloriam humiliabitur. Ideoq́ue etiā hic phariſæus cum exaltaſſet ſeipſum, deiectus eſt & humiliatus: publicanus autem propter magnam ſuam & humilitatem & pœnitentiam, euectus eſt in gloriam ſempiternam: quod etiam conſyderās Iob, dixit, Qui humiliatus fuerit, erit in gloria:
Iob 22. & qui inclinauerit oculos ſuos, ipſe ſaluabitur.

4 Typice autem iuxta ſententiā Bedæ, phariſæus Iudæo-
Beda. rum eſt populus, qui ex iuſtificationibus legis extollit meri-
ta ſua: publicanus vero gentilis eſt, qui longe à deo poſitus, cōfitetur peccata ſua: ille Meſsiam noluit accipere Chriſtum qui in tanta venerat humilitate, atque ideo ſic humiliatus
Oſeæ 3. eſt & deiectus in omni natione, populo & gente. Sedent e-
nim iam Iudæi, gens miſeranda, ſine templo, ſacrificio & ſa
cerdote.

cerdote. Atque quanuis eorum multa adhuc ſunt milia in mundo, tamen ne minimum quidem habent pagum cui dominarentur, & magiſtratu ibidem fungerentur, niſi tantum quantum alius quiſquam nobilis aut ciuis ſępe poſsidet. An non eſt hoc exaltatos humiliare? Nónne hoc eſt, quod Maria cecinit, Potentes de ſede deponere, & exaltare humiles? *Luc. 1.* Magna quondam dominia habuere Iudæi, diuitias ingẽtes, regna duo, quanuis ſub Dauide & Salomone vnũ id tantum fuerit. ſed ea maieſtate & magnificentia, vt nec æquale, neq; ſecundum haberet in orbe tunc temporis. Sed quo iam redacta ſunt omnia? quæ nunc miſeria, quæ malum infœlicitas eſt, vt qui quondam trecentis & vltra dominabantur ciuitatibus, nunc proprium nil habeant, nullumque dominiũ poſſideant, cũ tamen pene innumeri ſint in mundo? Qui quondam ea erant dignitate, vt etiã angelos hoſpitio exciperent, nunc verſis cum tempore rebus, eo peruenerunt indignitatis, vt iam olim ex eorum templis cõmigrarint angeli, ſicut eorum voces auditæ ſunt noctu in tẽplo, & vos die ab hinc octauo ex me audiſtis. ¶ Per publicanum autem, vt diximus ex Beda, populus intelligitur gentilis, qui lõge ſtabat à deo: & tamen audita apoſtolorũ prædicatione: confeſſus eſt peccata ſua, idola dereliquit, ſeque deo creatori ſuo cum pœnitentia reconciliauit: & ſic Gẽtiles dei facti ſunt, adeo vt iam multum ſuperent Iudæos, ſintque domino chariores quàm illi. Poteſt tamen hoc idem ad quemlibet hominem ſuperbum vel humilẽ referri. Diceres, Ecce Lazarus per omnem vitam ſuam humilis extitit, & in imo iacuit contemptus omnibus. Quid eſt ergo quod dicit hic dominus, Qui ſe humiliat, exaltabitur? Reſpondeo non hic etiam tempus expreſsiſſe dominum, quoniam hic in hac vita illud ſemper nõ fit. Quòd ſi ergo Lazarus in hoc mundo exaltatus non eſt, in illo tamen ſublimatus eſt vtique, adeo vt ab ipſo diuite videretur in ſinu Abrahæ conquieſcere. Sic etiam quilibet humilis, qui dominũ ſequitur, & audit dicentẽ, Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, exaltabitur: cum audierit vocem illam ſuauiſsimam, Venite benedicti patris mei percipite regnum, quod paratũ eſt vobis ab origine mundi. Et nos itaq; vitia noſtra atq; defectus expendamus, de bonitate nõ glorięmur, proximos noſtros ne contẽnamus. quicquid ex illis viderimus bonorum operũ, idipſum quoq; ſequamur, vt hu-

Iudæorum miſeria.

Gen. 18.

Supra dominic. 11.

Mat. 11.

Mat. 25.

miliemur, ſeruos nos exiſtemus inutiles & de omnibus defe-
Beda. ctibus noſtris deprecemur dominũ. Deus omnipotens miſe-
rere ſupplici tuo quia nõ ſum ſicut innumeri ſerui tui, con-
téptu ſeculi ſublimes, iuſtitiæ merito glorioſi, caſtitatis lau-
de angelici: velut & multi illorũ, q. poſt flagitia publica pœ
nitendo tibi meruerũt eſſe deuoti. Qui etiã ſi quid boni, tua
gratia largiẽte, fecero, quo fine hoc faciã, quáve diſtrictione
pẽſetur ignoro. Sic coriarius ſiue cerdo iſte faciebat, ad quẽ
B. Anto. quotidie mittebatur S. Antonius in Alexandriã, cõmendare
enim ille ſolitus eſt indies vxoré ſuam, liberos, ſe deniq; ip-
ſum, corpus & animã, omnemq; victum & ſubſtantiã, ſic di
cens, Domine, Largire quæſo omnibus hominibus regnum
cœlorum propter probitatẽ ſuã, mihi vero propter iniqui-
taté meã retribue infernũ, à quo nos cuſtodiat optimus ma-
ximus ille, qui & in ſecula fuit, eſt & erit benedictus, Amen.

HOMILIA TERTIA.

ETSI in hac parabola decimarũ eo tantũ à Chri-
ſto fiat mẽtio, quod phariſęus iſte tantopere ſuã
in dandis bonorũ omniũ decimis, quæ poſsideat
iactat & gloriatur perfectionẽ, tamẽ cũ ſcriptu
ra de decimis ſit vndique plena, & res illa frequens & plane
vſitata ſit, in qua bonorũ conſcientia, vbi nulla eſt, offendi-
tur atq; iniquorum peruerſitas multas hic prætendit excuſa
tiones, & mundus iam nõ ſtultus ſolum effectus eſt, ſed etiã
quarundam ciuitatũ ordinationes & ſtatuta prę manibus ha
bentur, quibus deo ſuas minuere decimas, cõtra manifeſtam
& claram ſcripturam, & præſcriptã diuq; receptã conſuetu
dinem conãtur. Verum de exactionibus, vectigalibus, telo-
Decimæ. neis, & id genus aliis, nihil interim decedit. Quare aliquid
de decimis dicamus, quæ nos ſpiritus ſanctus per ſcripturas
docuit, & id breuiter percurrendo: primumque ſtatim ſcias
non eſſe hanc humanam conſtitutionẽ, neq; hominis præce
ptum decimas dare, ſed ipſius dei, & hoc paſsim in ſcriptu-
Exo. 20. ris præcipientibus. Ita deus in ſecundo libro Moyſi præce-
pit: Decimas & primitias tuas non tardabis offerre. & iſtud
pręceptum in quinto libro in locis multis rurſus innouauit,
Deut. 12. atq; inter cętera in tertio libro dominus dicit, Omnes deci-
mæ terræ, ſiue de pomis arborum ſiue de frugibus, domini
Leui. 27. ſunt & illi ſanctificantur. & infra, Omnium decimarũ, ouis
& bouis & capræ, quę ſub paſtoris virga trãſeunt, quicquid
decimum

decimum venerit, ſanctificabitur domino: non eligetur, nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. Hic aduerte proprie verba, & non ſolum maiores decimas (vti vocant) habebis, quę ſub fructibus terræ cōprehenduntur, ſed etiam minores, de pomis & fructibus arborum, capris & ouibus. & quod hic dicit bonum non debere eligi vel malum, prohibet electionem fieri ſingularem tantum, cæterū vt aliquis non quod optimū eſt tenetur dare, ita nec quod peſſimum. Quod autē is recte faciat, qui de optimis decimat, audi quid dominus dicat, Omnia quæ offeretis ex decimis & in donaria domini ſeparabitis, optima & electa erunt cuncta, & vos non peccabitis ſuper hoc, egregia vobis & pinguia reſeruātes, ne polluatis oblationes filiorū Iſraël, & moriamini. Rationes autem duas, cur deus ab hominib⁹ decimas exigat, inuenio: alterā, cum ſit dominus cœli & terræ, ſicut ad patrem locutus eſt ipſe, Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ. Sacerdotes etiā in ſuis orationibus ſic dicebāt. Tu dominus omnium rerū. Quod ſi rerum omnium vniuerſalis dominus eſt, huius poteſtatis & dominationis ſuæ aliquod ſibi ſignū reſeruauit, vt illum ſummum deum colamus, timeamus & cognoſcam⁹. quod ipſe in quinto libro Moyſi teſtatur, Decimam partē ſeparabis de cunctis fructibus tuis, qui naſcuntur in terra, frumenti, vini, & olei primogenita de armentis & ouibus tuis, vt diſcas timere dominum deum tuum omnī tempore. Sequitur nunc decimas dare eſſe actum latrię, quia reſeruauit ſibi in ſignum vniuerſalis dominij: nec vlli creaturæ, nec ſancto quidem datur, quia nullum horum vniuerſalem cœli & terræ dominum credimus. Sequitur ergo impios eſſe illos, qui decimas non perſoluunt debitas, neq; cognoſcunt deum, neque timent vt dominum & totius mundi gubernatorem. Quod autē ex negligentia decimarum deo ignominiā faciamus, clare hoc Malachias propheta teſtatur, Si affigit homo deum, quia vos configitis me? & dixiſtis, In quo configimus te? in decimis & primitiis, & me vos configitis gens tota. Hieron. ſuper hoc, Et nos, inquit, ante annos plurimos ita vertimus: configet, magis ad myſterium dominicæ paſsionis, in qua homines crucifixerunt deum quam ad decimas ſcripta referens. Ex quo colligitur, etſi Hieronymus oculum habuerit ad paſsionem domini, tamen non reddere decimas aſsimilat peccato crucifigentium dominum.

Decimæ minores.

Nume. 18.

Mat. 11.

Deut. 14.

Decimæ cur dādæ.

Malac. 3.

Hieron.

ait enim, Vt me affigeretis cruci, vt ſceleratas manus iniiceretis deo veſtro. multarū ante rerū meditatione feciſtis, ſubtrahendo decimas & primitias, nō dico ſacerdotibus, ſed mihi, qui eas per Moyſen iuſsi dare. ¶ Secunda ratio hæc eſt, quod decimæ dandæ ſunt ad miniſtrorum dei ſuſtētationē, vt Paulus dicit, Qui altari ſeruit, de altari viuat. Animad-

1. Co. 10. uerte hic, viuere de altari non dicit, triturando eos aut ligna

Decimæ miniſtrorū dei: ſecando, aut arando victum ſibi quærere debere, vt craſsi & ſtupidi dicunt laici etiam parochum triturare debere. Paulus vult illum de altari viuere. Quis enim (dicit) milita ſuis ſtipendiis vnquā? quis plātat vineam, & de fructibus eius nō edit? quis paſcit gregē, & de lacte eius nō mā ducat? & quod non ſecundū hominem de ea re loquatur, inducit legē, Scri-

Deut. 25. ptum enim eſt in lege, Non alligabis os boui triturāti. Nūquid de bobus deo cura eſt? an propter nos vtique hoc dicit?

Num. 5. Si vobis ſpiritualia ſeminamus, magnū eſt ſi nos carnalia ve

Deut. 11. ſtra metamus? neſcitis quoniā qui in ſacrario operātur, quæ de ſacrario ſunt, edunt: & qui in altario deſeruiunt, cum al-

Sacerdos non laboret vt ruſticus. tario participant? Ita & dominus ordinauit, vt qui euangelium prædicant, de euangelio viuant. Audi hinc quod prędicator non triturando, ſecando, aut arando victū ſibi quærat. Hoc enim Chriſti præceptum eſt, vt Paulus ait, vt qui euāgelium annunciat, de euāgelio viuat. quare nullus bonus & vere chriſtianus, ſacerdotibus pro victu ſuo laborē iniungat manualem: quia dicit dominus, quod omnis mercenarius

Luc. 10. dignus eſt mercede ſua. & ille cum apoſtolos ad prædicādū miſerat, voluit etiam vt quibus prædicarent, victū illis ſuppeterent. Cōſuetudo olim erat, vt ſacerdotes ex publico fi-

Sacerdotū dignitas. ſco ſuſtentarētur, & ſemper eminentiorē apud omnes nationes ſtatū & ordinem habuerūt, apud Indos, Mauros, Aegyptios, Perſas, Romanos & Græcos, ſicut ad longū ex Diodoro, Strabone, Valerio Maximo, Xenophōte, Iuſtino, Floro, Oroſio, & reliquis hiſtoricis poſſem recēſere: ſed volēs prętereo ſatis enim eſt quod in veteri & nouo teſtamento expreſſum eſt, ſacerdotibus & eccleſiæ miniſtris victū & ſuſtē-

Decimæ alicubi nō dantur. tationē deberi: & hæc ratio eſt, vt mox dicemus, cur in multis regionibus decimæ nō perſoluūtur, etiā maiores, quia alia ratione ſacerdotibus prouiſum ibi eſt & proſpectum. propterea per prophetam deus dixit, Inferte omnem decimam

Malac. 3. in horreum meū, vt ſit mihi cibus in domo mea, ita etiam Iezechias

zechias rex populo præcipiebat, vt Leuitis & ſacerdotibus ſuam partē darent, vt libere legi diuinæ vacare poſſent. ſed poſtquam Iudæi ex captiuitate Babylonica reuerſi fuerāt, ſacerdotibus & Leuitis partes ſuas propter grandem famē, quæ in terra erat ſubtraxerunt. vnuſquiſq; enim quod ſacerdotibus dandū erat, vix ſibi ſuiſq; liberis ſufficere arbitrabatur: & cū cultores tēpli debitam non haberēt ſuſtentationē, emigrarunt inde, & cultū diuinum reliquerunt. quod cū vidiſſet Nehemias, increpauit eos, & dixit, Quare derelinquimus domū dei? & congregaui eos, & feci ſtare eos in ſtationibus ſuis: & omnis Iuda apportabat decimā frumenti, vini & olei in horrea. ¶ Vide ergo hic primum Malachiā prophetam, vbi deus dicit, Ferte omnem decimā in horreū meum, quia vt Hieronymus hic expēdit, horra ſacerdotū ſua quoque, & cibum illorum ſuū iudicat. hic etiam diſce, quur Iezechias præcepit debitas ſacerdotibus partes eſſe dādas, propterea vt legi diuinæ vacarent. Tertio etiam hic obſerua, nō nouam eſſe querelam, quod impij clamant & veſani & laici. quid ſacerdotibus ſit dādum, quod ipſi indigeāt. hæc ipſa etiam vetus Iudæorū querela fuit, ſed à Nehemia propheta correpti iſti compulſiq; ſunt ad decimas perſoluēdas, nulla interim habita ratione quod magna fames terrā vrgeret. Ita in nouo teſtamēto priuſquam decimæ & beneficia ſacerdotibus conſtituta fuerunt, apoſtoli & ſacerdotes ſuſtētationem ex magnis laicorū largitionibus & oblationibus habuerunt. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erāt, vendentes offerebant pretia eorum quæ vendiderant, & ponebant ante pedes apoſtolorū. Quod ſi hoc in hodiernum vſque eſſet diē, ſacerdotes nullo opus haberent beneficio. ¶ Tertio etiā audiāmus, quæ non perſoluentes decimas pœna maneat, vel cum perſoluunt, tamen ita imperfecte, vt ſemper quod deterius eſt exponant, quorum vtrunque deo diſplicet. & hoc facile ex facto Abel & Cain intelliges. cum enim Cain ex fructibus terræ offerret, Abel vero de ouibus & pinguibus ſuis, deus reſpexit munera Abel, ad munera autem Cain non reſpexit. & hic ſupra indicauimus ex quarto libro Moyſi, quod deus pœnam mortis indixit illi, qui ſibi egregia & pinguia reſeruauit, quod vilius erat decimando: nunc vero deus nihil pœna mortis damnat, niſi ſit peccatum mortale. Verum peculiares etiam pœnas extra id, quod ali-

2. Par. 31.
In penuria etiam decimæ dādæ.
Nehe. 13.
Hieron.
Pauperes etiam dent decimas.
Act. 4.
Gen. 4.
Nu. 18.

quis peccat, oſtendemus eorum qui peruerſe decimãt, & ſe à deo auertũt, ſuum illi cultum & honorem detrahunt, meritoq́ue ſacrilegi appellari poſſunt. Inuenio nãque ſpeciales pœnas in illos, qui quum de iure decimas debent, vel nõ

Malac. 3. perſoluũt, vel parũ fideliter. hoc enim per Malachiam prophetam dominus dixit, vt illum configeret in decimis & primitiis ſuis. Et paulo infrà, Et in penuria vos maledicti eſtis.

Male decimantes deus egeſtate punit. Hic ergo habes verba ipſius dei, non excogitata ſacerdotis, quod propter iniuſtam & iniquam decimã penuria & paupertate deus affligit homines. Attende etiam noſtra tempora, quibus magna frumenti & vini copia creſcit, neque tamen quicquam proficit. egent omnes & omnium rerum eſt cariſtia, ipſiq́ue etiam ruſtici colentes penuria laborent.

¶Non mirum ergo eſt, magnam vbique rerum penuriam eſſe, quando ita inique decimæ perſoluuntur, multóſque ad extremam redigi paupertatem, qui nihil omnino aut certe

Nume. 3. infideliter perſoluẽt. Pleriq́ue etiam ſunt qui monachis mẽdicitatem inuident, vbique contra monachorum & ſacerdo-

1. Par. 23. tum clamant multitudinem: non interim cogitantes, quantam ſynagoga Iudæorum copiam Leuitarũ & ſacerdotum indies aluit. ſiquidem Moyſes in deſerto eos numerabat, & vigintiduo milia erãt. rurſuſq́ue ſub Dauide numerati ſunt

Exo. 21. ad triginta milia. Si tantam ſacerdotum copiam ſynagoga

Leui. 27. aluit, quid in hoc conqueri poteſt eccleſia fideliũ. ¶Obſerua etiam hic omnium filiorũ primogenitos Dei eſſe: & plures iam vbique primogeniti inter Chriſtianos ſunt quã ſacerdotes, & hoc facile tibi perſpectum erit, ſi vnius dun-

Pauci ſacerdotes. taxat pagi numerum attendas, in quo omnes primogeniti cultui diuino adſcribi deberent. Sicq́ue immutati ſunt illi

Nume. 3. pro tribu Leui, & ſubinde in hunc modum eorum numerũ habuit deus, vt quando Leuitæ omnes numerarentur ſimul & primogeniti, plures inuenti ſunt primogeniti quàm Leuitæ, quia primogenitorum numerus erat viginti duorum milium, ducentorum, ſeptuagintatrium, atque tunc oportuit eos pecunia redimi, ſingulos quinque ſiclis, qui aureos fermè Rhenanos duos conficiebant; quanuis tunc quoque pondus templi eo quo vulgus vtebatur, grauius erat.

¶Quod autem male & inique decimantes deus ſumma egeſtate & rerum omnium penuria affligat, pulcherrime S. Auguſtinus teſtatur, dicens, Quum decimas dando, cœleſtia

leſtia & terreſtria poſsis promereri, pro auaritia tua duplici benedictione fraudaris. hæc eſt enim iuſtiſsimi dei conſuetudo, vt ſi illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. dabis iniquo militi, quod non vis dare ſacerdoti. Et illa eſſe verba Auguſtini, teſtatur concilium Maguntinenſe in Panormia Iuonis, capitu. 4. de decimis, citans eiuſdem canonis verba, Decimæ ex debito requiruntur (mox ſequitur apud Gratianum) Et qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt. Iterum quoque dicit Auguſtinus, Optimo iure & debito exiguntur decimæ, quas qui dare nolunt, aliena bona poſsident. Inuenias pagum, vbi coloni negant parocho decimas minores, illicque præterea decedunt forte aurei decem ex oblationibus, atque ſic videntur ſibi velut reprobe geſta multum profeciſſe. ſed verum eſt illud vulgi, Quod non tollit Chriſtus, tollit fiſcus. Quum enim quondam ſolidos dederunt duodecim, nūc aureos ſeptuaginta aut octoginta dare coguntur. Atque ſic infidelitatem eorum corripit deus, cui quicquid detrahant, in ſextuplo alibi coguntur expendere. ¶ Ratio quarta, Multas in ſacris literis promiſſiones habemus, pollicetur enim nobis, ſi fideliter decimas perſoluimus, rerum omnium copiam & affluentiam: idque per Malachiam prophetam promiſit, Inferte omnem decimam in horreum meum, vt ſit mihi cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc, dicit dominus, ſi non aperuero cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem vſque ad abūdantiam: & increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ veſtræ: nec erit ſterilis vinea in agro, dicit dominus exercituum. & beatos vos dicent omnes gentes, eritis vos tantum terra deſiderabilis. dicit dominus exercituum. Nonne hæc clara dei viuentis ſunt verba, qui mentiri non poteſt, cui ſi puſillum quid detrahatur de decimis & oblationibus, ille idipſum aufert in ſextuplo.

Auguſt. de ciui. dei, li. 16.

Malac. 3.

4 Quod ſi quis autem animo pio & ex timore dei decimas recte dat, non ideo defectum patitur, ſed magis abundat in omnibus rebus, maiori proſperitate gaudet. Atque hoc eſt quod vulgus hominum non credit, ſiquidem excæcatum eſt auaritia & odio aduerſus miniſtros dei, dum ſacerdotes etiam aliter non conſiderant, niſi vt homines puros: neq; perſuaderi poſſunt, quomodo & quur in ocio (ſic enim vocant iſti) viuant, ipſis duriter laborantibus. Ve-

ra quidē ſunt hæc omnia, ſi naturā tantum reſpicias, ſed hic electio diuina cōſideranda venit, vnde hoc ſic inſtitutū eſt. Ecce enim legimus, quod Chore, Dathan & Abiron temera-
Num. 16. rie nimis & cōſidēter efferebāt ſe aduerſus Moyſen & Aarō dicentes, Satis hoc ſit vobis, quod cōgregatio tota ſanctorū eſt, & dominus eſt in ipſis, quur extollitis vos ſuper populū domini? Quid inde factū eſt? quū thura adolere vellent, abſorpti ſunt dehiſcēte terra ſub pedibus eorū, quæ deuorauit illos cū tabernaculis ſuis & vniuerſa ſubſtantia eorū, deſcēderuntq́; viui in infernū operti humo. ſed & ignis egreſſus à domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incenſum. Poſſent iſtiuſmodi alia multa ex ſcripturis
Auguſt. adduci, ſed tranſeo. ¶ Hoc autem eſt etiā quod Auguſt. ait, Quia antiqui patres ideo omnibus copiis abūdabāt, quia decimas dabant. & iterū, Si decimas dederis, non ſolū abundātiam fructuū recipies, ſed etiam ſanitatē corporis cōſequeris & animæ ſalutē. Quanuis decimas non appetit deus tāquam
Malac. 1. mercedē ſibi dari, ſed honorē debitū à nobis requirit: vnde & expoſtulat nobiſcum, dicēs per Prophetā, Si pater ego veſter ſum, vbi honor meus? Si dominus, vbi timor meus? dicit dominus exercituum. Vos itaque fideliter date decimas, neque perſonas aſpicite recipientium, ſed cultum & honorem dei: qui cuicunque fauerit decimas ſuas, & tu fac eidem non inuideas. Sicut de Sigiſmundo archiduce Auſtriæ fertur, quod cum in diuerſorio apophthegma illud inueniſſet deſcriptum, Quum Adam ligna finderet, & Eua neret, quis tunc erat nobilis? Gratius ſonat in noſtro vulgari,

Da Adam hackt, vnd Eua ſpan,
Vver vvas da ayn Edelman?

¶ Subſcribi iuſſit ille, Nihil diuerſum ab aliis viris habeo, niſi quod honorem hunc mihi fauerunt ſuperi. In noſtra lingua.

Ich bin ain man, vvie ain ander man,
Dan das mir Got der eeren gan.

¶ Dici multa poſſent de denariis, quæ ex ſingulis pendūtur capitibus, & de decimis fœni, quę in multis locis nō perſoluūtur. ſed miſſa facio illa omnia, quādo breuiter loquēdo cōſtat omnes decimas, quæ de more dari debent, dandas eſſe tam ſtricte, quàm chara eſt ſua cuiq; conſcientia & animæ propriæ ſalus. Nos interim oremus dominum, &c.

DOMINICA XIII. POST PENTECOSTEN, EVANGEL. MARCI 7.

IN illo tempore, Exiens Ieſus de finibus Tyri, venit per Sidonē ad mare Galileæ, inter medios fines Decapoleos. Et adducūt ei ſurdū & mutum, & deprecabantur eum, vt imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba ſeorſum, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius, & ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi, Ephetा, quod eſt, adaperire. & ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur recte. Et præcepit illis, ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & eo amplius admirabantur, dicentes, Bene omnia fecit, & ſurdos facit audire, & mutos loqui. *Matth. 9. 12. & 17. Infr. 9. Luc. 9.*

HOMILIA PRIMA.

OB infidelitatem Iudæorum ſeceſſit aliquantiſper dominus in ciuitates gentium, Tyrum & Sidonem. ibiq́ue mulieris Chananææ filiam curauit, quæ obſeſſa fuerat à dæmonio, ſicut in euangelio dominicæ ſecundæ in quadrageſima audiſtis. Non moratur autem, inquit Theophylactus, diu in Gentilium locis dominus, ſed ſtatim tranſit, ne daret occaſionē Iudæis dicendi, quod præuaricaretur legem cohabitādo Gentilibus. *Theophy.* Propere itaq; in Iudæam rediit. Et hoc eſt quod ait Euangeliſta, Exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem. Ita vndique inueſtigauit omnia dominus, tanquā mitiſſimus animarū venator, venationem nāque deſignat Sidon. Et venit ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. *Beda.* Quo verbo Euangeliſta dominū non ipſos fines Decapoleos intraſſe ſignificat, ſed & illum locum perueniſſe, qui medios fines Decapolis longe trans mare poſitos reſpiciebat, ita nimirum, quod Galilęa in hac parte verſus nos poſita erat, Decapolis autem in altera parte iuxta Hippus, ſeu Hippuntem, Pellæam & Cadaram, vt ex Ptolemęo facile colligitur. Quanuis autem *Ptolem.* hæc parum ædificent in populo, tamen Marcus ideo circunſtantias locorum deſcripſit, vt tanquam verus hiſtoricus, qui (vt ait ille) veritatem ceu filiam ſibi ſumpſiſſet elocandam, plus fidei pararet ſuæ narrationi, ſi etiam ipſum loci ſitum, vbi miraculū hoc factum eſt cōmonſtraret. Quāuis eius rei altera cauſa dari poteſt, vt ſic ipſis nominū appellationibus

Hierony. aliquid myſtice ſignificaretur. nanque fines Decapoleos hic obſeruationẽ decalogi reſpiciunt. ſic enim illa præ oculis habere debemus, vt ciuitates iſtæ in cõſpectu poſitæ erant maris huius Galilææ. Obtulerũt autem ei ſtatim hic ſurdum & mutum, deprecantes vt imponat illi manum. Ecce tria. Adducunt ægrotũ, quoniam non à ſeipſo ſuapte ſponte veniebat. deprecãtur etiam, vt imponeret illi manum: vnde docemur nos adducere ad dominũ eos, qui imperfecti ſunt, qui ipſi ſuorum peccatorũ liberam nõ habent facultatẽ: & orare pro illis, quod officiũ maxime eſt prælatorũ, prædicatorum, & eorum quibus animarũ cura demãdata eſt, vt huiuſmodi

Pſal.78. homines adducant ad dominũ, dicente Dauide, Afferte domino filij dei, afferte domino filios arietum. Arietes autem in ſacris literis prælati ſunt, quorum intereſt gregem Chriſtianum ducere ad dominum. Multis ea nõ eſt gratia dei, vt poſſint ſua ſpõte venire ad dominũ, ſed aliorũ ope opus habent & adminiculo, à quibus deniq; perducãtur ad deũ. At-

Interceſſio. que hic magnũ eſt fundamentũ poſitum mutuæ interceſſionis, quoniã non temere iſti adduxerũt ſurdum & mutum ad dominum, & orauerunt pro eo. Surdus porro hic erat, non valens audire, neq; loqui, quia & mutus: quę res plane naturalis eſt, quoniã ſurdus auditu deſtitutus, diſcere non poteſt quod loquatur. At hic peculiariter mutus extitit, ſiquidem linguam habuit ſingulari quodã modo impeditam, vt deinceps dicemus. Vinculum autẽ linguæ ſuæ ſolutum eſt, vnde

Theophy. conſtat obſeſſum eum fuiſſe, neq; ſic natum. vnde & Theo-

Beda. phylactus dicit, morbũ hunc à dæmone fuiſſe. Beda myſticum hic ſenſum rimatur, dicens quod ſurdus & mutus is ſit, qui nec aures audiẽdis dei verbis, nec os operit ꝓloquendis, & huiuſmodi homines adducendi ſint ad dominũ, vt quos humana nõ poterat fragilitas ſaluare, ille ſua gratia curaret. ¶ Magnitudo autẽ fidei hinc patet, quod impoſitionem manus tantũ petebant, credentes illũ ſic ſanum futurũ. Et quanuis ſolo verbo, imo & voto & cogitatu poterat eum dominus curare, tamẽ ceremoniis & ritu externo vti voluit, ſicut etiam diſcipulis ſuis commiſit imponere manus infirmis vt

Mar.16. melius haberent. Confundãtur ergo & valeãt ſanctuli iſti, qui nullis ſibi videntur indigere ceremoniis, easq; ideo quibus vtitur eccleſia, derident & ſubſannant, homines ſcilicet ſpirituales, qui ſi in hoc recte docerẽt & ſentirẽt, quur ob-

ſecro

ſecro Chriſtus iis vſus fuiſſet? At nimirũ decebat hic manuũ adhiberi præſidia, quoniã omnia fecit & creauit manus domini, vnde etiã ſalus omnis eſt & curatio: iuxta illud ꝙ petiit Dauid, Fiat manus tua domine ſuper me, vt ſaluet me, *Eſa. 66.*
quoniam mandata tua elegi. Et deinceps, Poſuiſti manum *Pſal. 118.*
tuam ſuper me, mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me. Atque *Pſal. 138.*
eo pertinet illud Iob, Obſtetricãte manu eius, eductus eſt co *Iob 26.*
luber tortuoſus. Multa alia ſunt eius rei myſteria, quę in eccleſia exhibentur. vnde & quẽ abſoluit ſacerdos, manus capiti illius imponit. 2 Sequitur, Et apprehendens eum de turba ſeorſum, miſit, &c. Quo exẽplo monemur nos ſeculi tumultus fugere, ſi modo ſalutem quærimus animarũ. Cor- *1. Cor. 15.*
rumpunt enim bonos mores colloquia praua. Et quam diu quis hæret in inquietis & perturbatis cogitationibus, atque inordinatis moribus ſeculi huius, non eſt quod ſalutem ſperet ex ſpiritu dei. Poteſt tamen iſta ſegregatio etiam ſignificare hoc, quòd deus iuſtos ſecernit à peccatoribus per gratiam ſuam, ſicut dixit Moyſes ad populum, quando Chore, *Num. 16.*
Dathan & Abiron ſe cõmouerant aduerſus ipſum & Aaron, Separamini à tabernaculis impiorum, ne fortè & vos abſorbeat infernus viuos. ſic etiam ſegregauit dominus Paulum, vt ipſe teſtatur, inquiens, Quũ placuit ei qui me ſegre- *Galat. 6.*
gauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam ſuam, vt reuelaret filium ſuum in me, vt euãgelizarem illum in Gentibus, continuo non acquieui carni & ſanguini. ¶ Ecce hic Paulus ſynagogam matrem ſuam vocat, in cuius fide educatus fuerat, ſed ab ea ſeparatus peruenit ad confeſſionem fidei & nominis Chriſti. Secernit etiam dominus electos omnes à damnatione æterna, quoniam quum omnes homines ex vna prodierunt maſſa perditionis, nati etiam filij iræ, deus autem quia ex iis per miſericordiam ſuam nonnullos exemptos ſeruat, hæc ipſa eorum ſeparatio eſt, ſicut & corporaliter in die nouiſſimo exeuntes angeli, ſeparabunt bonos à malis, dicente domino, Congregabuntur coram eo *Matt. 13.*
omnes gentes, & ſeparabit eas ſicut paſtor ſegregat oues ab *Matt. 25.*
hœdis. O ter quaterque fęlicem, qui tunc à domino aſſeretur numero beatorũ Chryſoſtomus hic ait, dominũ docuiſ- *Chryſoſto.*
ſe nos vanam gloriã contẽmnere, quando ſeorſum duxit mutum illum, quoniam habere humilitatem præſtat miraculis.
3 Quum iam ſeorſum abduxiſſet dominus mutũ iſtum &

ſurdum, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & expuens tetigit linguã eius, & ſuſpiciens in cœlum ingemuit, Et ait illi, Epheta, quod eſt, adaperire. (eſt enim Ziuui, hoc eſt, imperatiuus paſſiuus, nõ verbum graue neque hiphil, vt quidam linguæ ſanctæ ignari auſi ſunt hic adnotare, quum nõ ſe fecerit mutus aperire) Principio miſit domin9 digitos ſuos in auriculas eius, nõ corporaliter tãtum, ſed ſpiritualiter etiã, dũ repulit omnẽ diaboli poteſtatẽ, qua obturatæ fuerãt aures illius quo minus audire poſſet. Hierony. Digiti, inquit, qui in aurem eius mittũtur, verba ſpiritus ſunt, de quo dicitur, Digitus dei eſt hic. Aliam adhuc rationẽ reddit Chryſoſto. dicens, Quia propter tranſgreſſionẽ Adæ, natura humana multam incurrerat paſſionem, ac membrorum & ſenſuum læſionem, veniens Chriſtus in ſe perfectionẽ demonſtrauit naturę humanę: & propter hoc digitis aures aperuit, vt oſtẽderet quod diuina virtute dicatũ erat corpus diuinitati vnitum & operatio eius. Volẽs hic prætereo quomodo nonnulli quinque faciunt digitos dei, quorũ tres ſignificant præcipuas tres proprietates dei, quæ tamen peculiariter tribus tribuũtur perſonis, cuiuſmodi ſunt, potentia, ſapientia, & bonitas dei: quibus nimirũ cœlum conditum eſt & terra, dicente Eſaia, Quis appendit tribus digitis molem terræ? Digitus quoq; virtutẽ deſignat ſpiritus ſancti, quam operatur pręcipue per dona ſapientiæ, Quãuis & digitus dei dicatur opus redẽptionis noſtræ, quomodo ſponſa gloriatur digitos ſuos plenos eſſe myrrha optima. Poſſent huiuſmodi ſymbola pene ad infinitũ extendi, ſed lubens trãſeo, quia ſunt facilia, & eruditio cuiq; obuia. Immiſit autẽ domin9 digitũ ſuũ in auriculã ipſius, qua re diabolũ expulit, ſimilique auditum verbi diuini ei reſtituit, vt poſſet dicere cum Eſaia, Dominus deus aperuit mihi aures meas. Expuens quoque, tetigit linguam eius. Quòd ſputum ſaporem bonũ deſignat ſapientiæ, quia ex ore illa prodiit altiſſimi, primogenita omnium creaturarũ. ſic & Ionathas dixit, Oculi mei illuminati ſunt, eo quòd guſtaui modicum mellis. Admiratur factum hoc Theophylactus, & ait eum illud adeo feciſſe, vt oſtenderet omnes partes ſuæ carnis ſanctas ac diuinas eſſe, adeo vt & ſputum ſolueret linguæ vinculum. Quanuis enim in nobis ſputum recrementum naturæ eſt, tamen in Chriſto id quoque ſtupendũ erat & admirandum, ac virtutum effectiuum.

Grammatelli Hebraici. *Hierony.* *Exo.8.* *Chryſoſto.* *Eſa.40.* *Eſa.50.* *Beda.* *Eccl.24.* *1.Reg.24* *Theophy.*

4 Dehinc

4 Dehinc ſuſpiciens dominus in cœlum, ingemuit. Suſpexit, inquit Beda, in cœlum, vt inde mutis loquelam, inde ſurdis auditũ, inde cunctis infirmitatibus medelam doceret eſſe quęrendam, & vt ſimul demõſtraret ſe patri ſuo cœleſti nõ aduerſari, ſicut nõ ſemel inſimularãt Iudęi, ſed quia vnus ſibi eſſet cum patre animus & vna volũtas. Ad hęc ingemuit quoq;, vt & nos corporalib⁹ oculis cœlũ intueremur, & intus in cordibus noſtris ingemiſceremus. Ita Lazarũ reſuſcitaturus dominus, ſuſpexit etiam in cœlum, gratias agit patri ſe ab ipſo exauditũ. Nos quoq; oculos noſtros, omne propoſitum, totamq; intentionẽ referamus in deum, & ſimul cum rege Ioſaphat dicamus, Quum neſcimus quid faciamus, hoc vnum reliquum habemus, vt oculos noſtros extollamus ad cœlum. Recte itaq; dixit Gregorius, Omnis Chriſti actio, noſtra inſtructio eſt, & quum ingemuit ille conſpicatus in cœlum, nos ne tardabimus reſpicere in cœlum, maxime excitati ſubinde per ſacerdotes, diuina celebrantes myſteria, quum dicunt, Surſum corda? Et hoc nimirum eſt, quod hic Beda dicit, Ingemuit. nõ quia ipſi opus eſſet aliquid cum gemitu à patre petere, qui cuncta petentibus donat cum patre: ſed vt nobis gemendi præberet exemplum, cum vel pro noſtris vel noſtrorum proximorum erratibus, ſupernæ pietatis præſidia inuocamus. Exactius adhuc expendit contextum hunc Theophylactus, & ait, Ingemuit fortaſſis, & vt orans patrem, quo miſericordia dignaretur hominem: & nos docens, quod quum facturi ſumus miraculum, inde miraculorum petendam virtutem. Poteſt hæc tertia aſſignari ratio, quod condoluerit ille miſeriæ humanæ naturæ, & lapſui illius per peccatũ Adæ, quo venerat in tantã diaboli ſeruitutem ſimul & poteſtatem, vt etiam multiplicibus ipſius affectionibus ſubiacerent & tormẽtis. Neq; multo diſſimile eſt, quod ait Hieronymus, Ingemuit, id eſt, gemere nos docuit, & in cœlum theſaurum cordis noſtri erigere, quod per gemitum cõpunctionis intimę friuola lætitia carnis purgatur. Et dixit Epheta, hoc eſt, adaperire. Suſpicere, ingemiſcere, hominis erant: ſed auribus imperare apertionem & linguæ loquelam mandare, dei erant. ſic Salomon inquit, Auris ad audiendum, oculus ad videndum, vtrunque autem fecit dominus, ſcilicet ad ſcripturas & literas ſacras. Sic Eſaiæ os dedit dominus & aurem ne cõtradiceret illi, ſed audiret eum:

Beda. *Ioan.11.* *2. Par.10* *Gregorius.* *Beda.* *Theophy.* *Hierony.* *Prou.20.* *Eſa.50.*

vnde addidit quoq; linguá doctã, Quot obſecro ſunt iam in terra homines, qui, deum immortalẽ, quantum indigerent il la gratia deiꝰ aperiunt illi quidã aures ſuas ad laſciuias & ſ.i uolas mundi vanitates, ſed ad laudem & gloriã dei, & auerſionem à peccatis, ad docẽdum bona etiã proximos ſuos, ad audiendum verbum dei, ad ſuſcipiendas correctiones maiorum & parentũ, atq; omnino ad omnia quæ ſalutem animæ promouent, pluſquã ſurdi ſunt & muti. Et hæc quidẽ in iuuenibus incipiunt, ac vix tandem deſinunt in ſenibus. Pueri priusq̃ loqui diſcant, balbutire incipiũt, cautiones laſciuias, ſcõmata turpia, luſus impudicos, & neſcio quid non. Quando vero orare debent, euangelium audire legere, hic verbulum vix vnum vi magna extorſeris. Oremus itaque dominum, vt hic quoq; gratiam nobis ſuam concedat. aures nobis noſtras aperiat, linguas impeditas expediat ad laudẽ ſuam, ſalutem noſtram & totius eccleſiæ ædificationem, Amen.

HOMILIA POSTERIOR.

Ephe.2. VENERAT in hunc mundum dominus Iudæos ſimul & Gentes vocare, quoniam ipſe pacificatio noſtra, qui fecit vtraq; vnum, vnam inquã conſtituit eccleſiam ex Iudæis & Gentibus. Quũ itaq; in finibus Tyri Syrophœniſſæ filiam liberaſſet à dæmonio, nunc quoq; rurſus eiicit immundos ſpiritus à Iudæo quodã obſeſſo, ſurdo ſimul & muto. Atq; vt homo verus digitum ſuũ inſeruit auribus eius, expuit, ingemuit & dixit. Epheta. ſtatimq́; apertæ ſunt aures eius, & ſolutũ eſt vinculũ linguæ eius, & loquebatur recte. Hoc erat illud opus magnificũ & ſplendidũ, ex quo Meſsiã ipſum cognoſcere Iudæi debebãt in lege & prophetis promiſſum. ſiquidẽ hoc eis ſignũ dede-
Eſa.35. rat Eſaias, dicens, Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos. Tũc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt: tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum, quia ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ & torrentes in ſolitudine.
Beda. ¶ Atque hic vtraque natura mediatoris dei & hominum diſtincta eſt, ſuſpiciens enim in cœlum, quaſi homo ingemuit: ſed mox vno ſermone quaſi diuina potẽs maieſtate, ſanauit.
Eſa.31. Quumq́; miracula ſua integra operetur dominus & bona,
Beda. oſtendit euangeliſta mutũ hũc recte loquutum eſſe & expedite, quod etiam in ſpiritu præuidit Eſaias, dicens, Lingua balborũ velociter loquetur & plane. Quomodo autẽ recte

loquutus ſit ille,in alium ſenſum pertrahit Beda, & ait, Ille ſolus recte loquitur, ſiue deum confitendo, ſiue aliis prædicando,cuius auditum vt cœleſtibus poſsit auſcultare manda tis,diuina gratia reſerat, ſic poterat iſte dicere cum Dauide, Domine,labia mea aperies, & os meum annũciabit laudem tuam. & rurſus cum Eſaia, Dominus dedit mihi linguam diſertam. Atque hæc etiam ſententia Hieronymi eſt,quũ ait, Apertæ ſunt aures eius ad hymnos, ad cantica, ad pſalmos. ſoluitur lingua, vt ex corde eructet verbum bonum. ſic,Sic inquam ſoluta fuit lingua Pauli, quum vinctum ſe quidem prædicaret ſed non ita, vt verbum dei in ipſo eſſet alligatũ.

Pſal. 50. *Eſa.10.* *Hierony.* *Pſal. 44.* *2. Tim. 2.*

2 Ex illo autem quod vetuit dominus, ne cuiquam quod factum viderant dicerent, docebantur ipſi ſimul & apoſtoli noſq́; omnes, nõ quærere ex factis operibusq́; noſtris gloriã vanam,ſed in omnib⁹ nos humiliare, neq; in aliquo efferri. Plures enim vtique mutos & ſurdos ſanarat dominus: quod quidem Matthæus cõmemorat. ſed vnũ hũc refert Marcus, in quo plura operatus eſt dominus: tria nimirũ ſimul, quia audire fecit eũ & loqui, ſimulq́; à dæmonio liberauit. Et tamen vt hoc maxime magnum fuerit, vetuit adhuc dominus ne cuiquã dicerent. ¶ Quæritur hic quidẽ,quur prohibuerit hoc dominus,quando mirabile videtur hoc,quod quę fecerat miracula,voluerit celari: aut quia illi tamen non reticuerunt,ipſeq́; ſua poteſtate illa fecerat, an ne celare & abſcondere non potuit. Abſit.quid ergo hoc præcipiebat,niſi quia pigris volebat oſtendere, quanto ſtudioſius, quantoq́; feruentius eum prædicare debeant, quibus iubet vt prædicent, quando illi qui prohibebantur, tacere non poterant? Aliamq́ue adhuc poſt reddit rationem ,vt nos doceret nullum quærere honorẽ & gloriam temporalẽ ex operibus bonis quę faciamus nos,ne mercede priuemur æterna:dicatúrque tandem nobis, Amen amen dico vobis, recepiſtis mercedem veſtram. Diſcamus inſuper hic opera noſtra bona, ſi fuerint digna,quæ ſequantur etiam alij, nõ poſſe latere,ſed quacunque via manifeſtanda ea eſſe, id ita diſponente deo ad ędificationem proximorũ.neq; enim latere poteſt ciuitas in monte poſita. Et tamẽ opera bona facere ad honorem & laudem dei,res pia & ſancta eſt,pręcipiẽte hoc ipſum domino. Sic luceat lux veſtra coram hominibus,vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.

Matt. 15. *Beda poſt Auguſti.* *Matth. 6.* *Mat. 5.*

Sicq́; communis illa patrum reſponſio eſt, quia dominus id eis hic præcepit, non eſt vt ſeruarent, ſed in eruditionem ipſorum & omnium noſtrum, quoniam gloriola iſta vmbræ ſimilima eſt, vmbrã quiſquis fugit, hunc illa ſequitur: & qui
Gloria. eam inſectatur, hunc ipſa fugit. Ita his licet dominus eis ſilẽtium præceperat, tamen eo magis ipſi miraculum admirati
Tobiæ 12. ſunt & prædicauerunt omnibus, ſicut Tobię Raphael dixit, Opera dei manifeſtare & confiteri, glorioſum eſt. & prędi-
Eſa. 46. xit hoc Eſaias, Exclamabunt virtutem meã in gentibus. Dabant ergo illi hic laudem & gloriam deo, dicentes, Omnia bene fecit, ſurdos audire & mutos loqui. idipſum tu quoq; in corde tuo ſerua, vt ſemper de deo dicas, Omnia bene fecit, ne quid tibi ſumas docere dominum, patremfamilias illum antiquum ne quid corripias: caue exprobres. potentiſsimus enim eſt ille, ſapientiſsimus, & optimus maximus domi
Iob 11. nus, cui dicere nemo poteſt, Quur ita facis? quoniam nouit ipſe vanitatem hominum, quàm quum videt, nonne cõſiderat? ne quid murmuremus aduerſus omnẽ gubernationẽ & adminiſtrationem dei. vt maxime putemus nos, inique comparatũ eſſe in rebus humanis, ſæpe malis optime, bonis peſſime omnia ſuccedere, nec quid hic nos iudicemus, ſicut Iu-
Malac. 2. dæi fecerunt, dicentes, Omnis qui facit malum, bonus eſt in conſpectu domini, & tales ei placent. aut certe vbi eſt deus
Malac. 5. iudicij? & deinceps, Vanus eſt qui ſeruit deo, & quod emolumentum, quia cuſtodiuimus præcepta eius, & perambulauimus triſtes corã domino exercituum? ergo nunc beatos dicimus arrogantes, ſiquidẽ ædificati ſunt faciẽtes impietates, & tentauerunt deum, & ſalui facti ſunt. Inique hoc ſane & impie dicitur, ſicut ibidem arguit eos dominus, & viſuros aliquando minatur, quid interſit inter iuſtos & iniuſtos: inter eos qui ſeruiunt deo, & qui deum nõ colunt. Id adeo nos
Pſal. 72. quoque obſeruemus iuxta cõſilium Dauidis & Iob, laudem
Iob 21. demus domino, dicentes cum illis, Quia omnia bene fecit.

3 Nonnihil adhuc myſterij hic inueſtigant patres ſancti. Surdus enim hic & mutus ſignificat genus humanum, authore Beda. Siquidem poſtquam homo virulenta audiuit verba ſerpentis, ſurdus ſtatim factus eſt, ſimul & mutus ad laudem ſui creatoris. & quum colloqui cœpit cum diabolo, aures ip
Gene. 8. ſe ſibi concluſit, & linguam ad exclamandam gloriam dei: ſicq́ue quando infecta veneno erat radix, malum inde excre uit

uit multo deterius in ramis & fructibus, adeo vt in aduentu filij dei, pauculis in Iudæa demptis, vniuerſus alias mundus erraret in cognitione veritatis diuinæ, infatuatus totus. Venit autem ad mare Galilææ dominus, non ignarus vbinam iaceret ægrotus, quem iuuare & medicari volebat. venit gratia ſuę bonitatis ad mare, ad corda vndis vitiorum inflata & tumida gẽtium, & ibi obtulerunt ei ſurdum & mutum. Sed quinam obtulerint id quæris? ipſi patriarchæ, & prophetæ, & ſancti angeli dei. tetigit ergo filius dei illum per carnem aſſumptam. ſiquidem non ille apprehendit angelos, ſed ſemen Abrahæ. angelos collapſos amplius non quæſiuit, ſed vt ceciderãt, ita perire permiſit. At quomodo ſanauit eum? Digitos gratiæ diuinæ immiſit in aures eius, cum ſe iam conuertiſſet ad audiendum euangelium. & per digitos quidem ſignificantur dona ſpiritus, dicente domino, Si in digito dei eiicio dæmonia. quod alius Euãgeliſta ſic expreſsit. Si in ſpiritu dei eiicio dæmonia. Deinde tetigit linguam ſputo, hoc eſt, euangelio, ita vt deinde non ſolo crederent corde, ſed & ore confiterentur ad ſalutem, dicentes, Credimus in deum patrem, creatorem cœli & terræ, & in Ieſum Chriſtum filium dei vnigenitum, &c. Prius autem quam ſanaret eum, conſpicatus ipſe in cœlum, ingenuit, eo ipſo docere nos volens, vt ſi quando à cœleſtibus gaudiis ad voluptates mundi deuiauerimus & defecerimus, non alia via regreſſum nobis patere ad cœlum, niſi per gemitus, alta ſuſpiria & magnam triſtitiam, ſicut dixerunt apoſtoli, Per tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum. Aperto itaque ore huic muto, cœpit ille loqui recte, & ſanatus eſt, qui antea loqui non poterat. Omnes gentiles idololatræ ante Chriſti aduentum loqui non potuerunt, dum carebant fide recta. Aut quid recte loquerentur, qui tantum Iouem, Martem, Venerem, & id genus reliquam peſsimorum hominum fecem pro diis colebant, ſed nimirum poſt Chriſti aduentum princeps mundi huius diabolus eiectus eſt foras, quando idololatria toto pene orbe exulat extorris.

Heb. 2. *Mat. 15.* *Rom. 10.* *Act. 14.* *Ioan. 21.*

4 Docent hic Beda & Rabanus, ex hoc euangelico facto inoleuiſſe, quod in eccleſia ſacerdos paruulum baptizans, ſputo quoque oris ſui, aures, nares & linguam illius attingat, quanuis in aliquibus diœceſibus non tangitur lingua propter verba Ambroſij. Per ſputum autem guſtus ſignifi-

catur altiſsimæ ſapientię dei. contactus narium, deſignat abiectionē & repulſam voluptatum omnium & receptionem
1.*Cor.*2. ſuauiſsimi odoris Chriſti, iuxta illud Pauli, Chriſti bonus odor ſumus in omni loco, atque vt meminerint cum ſancto
Iob 27. Iob, quod quam diu eis ſpiritus ineſt, & ſpiritus in naribus eorum, ne loquantur malum in labiis ſuis, nec cogitent mendacium cum lingua ſua. Tanguntur ei etiam aures, ne vllam audiat linguam maledicam atque malignam, ſed tantum verba Chriſti attendat & cuſtodiat. *Beda.* Vos itaque dilectiſsimi in Chriſto fratres obſecro attendite, quando ita mundati ſumus in baptiſmo, vt Chriſto iam viuamus tantum, ſolerter conſideremus, ſi per peccatum defœdati ſimus rurſus, vt renouemus munditiem aurium, quæ ante nobis data diuinitus eſt ad audiēdam fidem, ne ſimus ex numero eorum, de qui-
2.*Tim.*4. bus dicit Paulus, quod auertent auditum ſuum à veritate. Linguam quoque noſtram non minus cuſtodiamus à malo, quoniam ſanctificata eſt confeſsione fidei. Caueamus deinde lingua noſtra maledicere hominibus, qua deum & Chriſtum benedicimus. Atque ideo quando iam recte loqui didicimus in baptiſmo, ſumma nobis cura cauendum eſt, ne quicquam mali loquamur poſt baptiſmum.

Greg. C. ſacerdotes de cōſe. di. 4. ¶Et in hunc modum etiam Gregorius dicit, Sacerdotes cum per exorciſmi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos ſpiritus in eorum mentibus contradicunt quid aliud faciunt, niſi quod dæmonia eiiciunt? Et Rabanus: Poſtea tanguntur ei nares & aures de ſaliua, & dicitur ei verbum euangelicum, quod Ieſus quando ſurdum & mutum ſanauit, tangens cum ſputo linguam eius, & mittens digitos in auriculam eius, dixit, Epheta, Hic enim ſacramentum hoc agitur, vt per ſaliuam typicam & ſacerdotis tactum, ſapientia & virtus diuina ſalutem eiuſdem catechumeni operetur, ſic aperiantur illi nares ad ſuſcipiendum guſtum ſcientiæ dei. & aures referentur ei ad audiendum verbum dei, intellectus quoque cordis ipſius ad reſpondēdum reddatur expeditior. Atque hæc quilibet homo conſideret diligenter, quæ etiam eccleſia inſtituit ex inſtinctu ſpiritus ſancti, quidnam externa iſta ſigna ſibi velint: quidúe ſignificent in anima noſtra, eorundem etiam ſe quiſque participem faciat, vt hic abundanter gratiam à deo accipiat, gloriam illic vberius recepturus æternam, Amen.

DOMI

DOMINICA XIIII. POST PENTECOSTEN EVANGELIVM, LVCAE 10.

IN illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis quod multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Et ecce quidam legiſperitus ſurrexit tentans illum & dicens, Magiſter, quid faciendo vitam æternam poßidebo? At ille dixit ad eum, In lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis? Ille reſpondens, dixit, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua, & proximũ tuum ſicut teipſum. Dixitq́; illi, Recte reſpondiſti. hoc fac. & viues. Ille autẽ volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum, Et quis eſt meus proximus? Suſpiciens autem Ieſus, dixit, Homo quidã deſcẽdebat ab Hieruſalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam deſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis abierunt, ſemiuiuo relicto. Accidit autem vt ſacerdos quidam deſcenderet eadẽ via & viſo illo, præteriuit. Similiter & Leuita, cum eſſet ſecus locum, & videret eum pertranſiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eum: & videns eum, miſericordia motus eſt, & appropians, allegauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: & imponens illum in iumentum ſuum, duxit in ſtabulũ, & curam eius egit. Et altera dei protulit duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait. Curam illius habe, & quodcunque ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? At ille dixit, Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Ieſus, Vade. & tu fac ſimiliter.

HOMILIA PRIMA.

APPRIME ſalutaris euãgelij huius doctrina eſt, plenaq́; optimorum præceptorum. nã innumera in eo Chriſtianæ fidei capita continentur: nimirũ, de ſalute noui teſtamẽti, de dilectione dei & proximi. In his præceptis tota lex pẽdet ac ꝓphetę. Preterea quomodo miſericordiã impartiri debeamus, deinde quomodo dominus ſeipſum in perſona Samaritani indicauerit. atque vt breuiter ad euangelij contextum perueniam cum Chriſtus dicit, Confiteor tibi domine pater cœli & terræ, quoniam hæc abſcondiſti à ſapientibus & prudentibus *Matt. 22.*

& reuelaſti ea paruulis, dubitare quis poſſet, quid tandem paruuli iſti ſibi velint,ſed hoc ipſe declarat,cum conuertēs ſe ad diſcipulos ſuos,inquit,Beati ſunt oculi qui vidēt,quæ vos videtis.Dices verba hæc nō ſatis intelligo,qui fieri poſſit vt diſcipuli beati vocentur,quando nondum vitá functi ſunt,neque à peccatis liberati.Sciendum eſt, dominum hic non ſignificare æternam beatitudinem, vbi electi diuinam maieſtatem perpetuo cōſpiciunt.Verum eam intelligi vult, qua homo virtute & probitate in vita hac vitam æternam meretur,non qua præmia ſuſcipit.ſic ait Dauid, Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. Ita hic quoq; Chriſtus vocat beatos,non qui gloriam vitamq́ue æternam poſſiderent,ſed vt fide ſua beata & ſancta eam promererentur.

Luca.10. *Pſal.1.31. & 40.*

¶Beati oculi qui vident quæ vos videtis: non oculi Phariſæorum & Scribarum,vt ait Beda,qui ſolum corpus domini viderunt.Sed illi oculi beati ſunt, qui ſacramenta eius & arcana cognouere,de quibus dominus antea mentionem fecerat,& aperuiſti ea paruulis.Beati oculi paruulorum, quibus filium,teipſum & patrem manifeſtauit,vt ita non tantū apoſtoli beati ſint,ſed omnes ij, qui oculis fidei dominum in carne ambulantem vident,& miracula operantem. Prætereo nunc,quod quidam hic præfantur de natura oculi, de pulchritudine & elegantia eius,de lumine ſuo, quo lumen quoque cerni queat de mobilitate.poteſt enim nūc ſurſum, nunc deorſum,nunc in has,nunc in illas partes pro arbitrio torqueri.de rotunditate,de nigredine in oculo, quo quis videt.Hæc omnia indicia ſunt cœleſtis proprietatis, ſicut ad longum hic pertractari poſſet. Tu autem ipſe per ſymbola diſcurre,quā voles ampliſsime,quia facile eſt.Quare Chriſtus hic mētionem facit oculorum,vt illis ſignificaret rationem & intellectum humanum.eſt enim pars cœleſtis in homine.ita in Canticis ſuis Salomon inquit,Oculi tui columbarum. Idcirco apud prophetam Ezechielem, & apud Ioannem reperiuntur animalia plena oculis,ſicut Iacob de Iuda dicit, Pulchriores ſunt oculi tui vino. & tota ſcriptura hac de re plena eſt. Ita hic quoq; loquitur dominus, Beati ſunt oculi,qui vident quæ vos videtis.Beati qui me extrinſecus ita reſpiciunt,vt intrinſeco meam diuinitatem ab ex-

Beda. *Theop.* *Natura oculi.* *Cantic.1.* *Ezech.1.* *Apo. 4.6*

ternis miraculis credant:vel qui ita intelligunt diuinitatem meam,vt credant vnam eſſe cum humanitate illa quæ cernitur. hoc apoſtoli fecerunt,ſicut Ioannes inquit,de verbo vitæ,quod nos vidimus,quod audiuimus, manibus palpauimus.¶ Secundò confirmat apoſtolorum beatitudinem per comparationem, cum inquit, Dico vobis quod multi prophetæ & reges voluerũt videre quæ vos videtis. Dices,quãdo Chriſtus ad Iudæos, Abraham exultauit vt videret diem meum,vidit & gauiſus eſt,quomodo igitur hic dicit, reges ac prophetæ non viderunt?reſpondet Beda, Verũ eſt, quod Abraham,Eſaias,Micheas & multi alij in veteri teſtamento,viderunt gloriam dei,& non videntes appellati ſunt, ſicut ſeruus ad Saulũ loquitur.ſed hi omnes à longe aſpiciẽtes Ieſum,per ſpeculum & in ænigmate viderunt. apoſtoli autem viderunt Ieſum coram,comederũt cum illo, & quicquid voluerunt,hoc interrogantes ab illo didicerunt. non enim neceſſe erat illis per angelos doceri aut viſiones, quẽadmodum patriarchæ ac prophetæ fecere. Itaque Chryſoſtomus inquit, Apoſtoli viderunt aduentum Chriſti, præſentiam,vocem,miracula,prædicationes, quod negatũ erat prophetis & regibus. cupierunt quidem, at non viderunt, quare apoſtoli præſtantiores beatioresq́ue ſunt prophetis illis ac patriarchis. Quandiu ſenex ille Simeon multum ſuſpirando deſiderabat aduentum Chriſti? Qui tandem reſponſum acceperat à ſpiritu ſancto, non viſurum ſe mortem niſi prius videret Meſsiam domini. hoc eſt, quod deſiderarunt omnes prophetæ.verum hæc gratia illis non eſt conceſſa ſicut Simeoni, quamobrem triſtes deſcenderunt in limbum. Iiſdem quoq; verbis vtitur epiſcopus Roffenſis cõtra Oecolampadium, qui ad ignominiam euangelij & ſanctæ noſtræ fidei, dixit nouum teſtamentum nihilo veteri melius præſtantiuſúe eſſe,neque etiam plus concedi gratiæ per ſacramẽta nunc,quam in veteri teſtamento. Hoc falſum & erroneũ omnino eſt.plana enim & aperta ſunt verba Chriſti,apoſtolos beatiores eſſe prophetis & patriarchis,quod viderunt & audierunt ea quæ prophetæ non potuerũt. Alia quoq; multa reſtant,quorum nomine præſtantius eſt euangelium veteri teſtamento: quia neminem ad perfectionem perduxit lex,ſicut euangeliũ facit. Ad hæc,ſacramenta eccleſiæ multis modis ſuperant ſacramenta ſynagogæ, ſicut & ſacrificium

Ioan. 8. *Beda* *Eſa. 6.* *1. Reg. 9.* *Matt. 13.* *Chryſo.* *Lucæ 2.* *Epiſcopus Roff.* *Hebr. 7.*

Chriſtianorum excellentius eſt ſacrificiis Iudæorũ, qui tantum vitulos offerebant, oues & boues, nos autem Chriſtiani verũ corpus Chriſti offerimus in ſacrificio miſſæ, Sacramenta Iudæorum reſpiciebant Chriſtum venturum, noſtra etiam ſalutem præbent & gratiam. In veteri teſtamẽto vmbra tantum erat futurorum, euangelium autem vmbræ &
Hebr. 10. figuræ veritatem continet. Quid multa? lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Quid quod eccleſia ſpiritu ſancto conſolatore gaudet & guberna
Ioan. 1. tore, iuxta promiſsionem Chriſti eccleſiæ ſuæ iam olim da-
Ioan. 16. tam? atqui illo iam olim caruit ſynagoga ſemper. Eccleſia quoque præſentem ſecum habet Chriſtum, quam ſynagoga non habuit, dicente domino, Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Atqui non
Matt. vlt. ignorauit idipſum Paulus, cum diceret, Quando venit ple-
Galat. 4. nitudo temporis, miſit deus filium ſuum. antea enim nulla adhuc fuerat temporis plenitudo, donec veniret Chriſtus, ex cuius plenitudine omnes accepimus. Atque huiuſmodi
Ioan. 1. quædam alia reſpiciens erubeſcat Chriſtianus qui impudẽti ſuo ore eccleſiam conatur æquare ſynagogæ, quod Neochriſtiani facere tentant. Nã cũ veteribus omnia cõtigebant in figura quomodo obſecro ea fuerint perfectione, qua nũc
1. *Co.* 10. Chriſtiani viuunt & gaudent? neque mirum, ſiquidem ij figuræ veritatem obtinent & fœdus nouum: nouum dico te-
Iere. 31. ſtamentum illud? quod olim daturum ſe dominus promiſit, diuerſum ab eo quod ante habuerat cũ Iudęis. Idipſum quoque ex euangelio diſcere poſſumus, quando ſacerdos legalis & leuita Moſaicus præteribant vulneratum ſemiuiuum, ſolus autem Samaritanus qui Chriſtum repreſentabat & ſacerdotium euangelicum, adiuuit ſaucium. De quo infrà. ¶ Cũ autem iam fœlicitatem diſcipulorum prædicaſſet dominus, quam etiam reges & prophetæ aſſecuti non fuerãt, quod &
Nu. 24. Balaam prædixerat, de Chriſti natiuitate loquens, Heu quis victurus eſt quando iſta faciet deus? Audiens porro hæc omnia quidã legiſperitus, ex omnibus vnus ipſe ſurrexit ſingulari faſtu inflatus, & multũ doloſe de merito ſalutis ſuæ interrogauit dominum, dicens, Magiſter, quid faciendo vitã æternam poſsidebo? Vnde autem quæſtio hæc ſuperbo le-
Beda. giſperito nunc ſubierit in mentem, declarat Beda, occaſionem eum ſumpſiſſe putans tentandi ex ipſis domini ſermonibus

nibus, cum dixit, Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Quanuis ſunt qui volunt quod ſicut in veteri teſtamento omnis promiſsio ad temporalia bona, vitam mundi huius, pacem & ſanitatem vergebat, ita vniuerſa Chriſti doctrina vitam promittebat æternam. vt merito dicere poterat, Ecce iam appropinquat regnum cœlorũ. Magnus itaque iam & præclarus iſte doctor in eodem tantare dominũ voluit, ratus eum aliquid dicturum contrarium legi. Verum interim iſte ſua tentatione verum eſſe comprobauit illud domini dictum, Pater, abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudẽtibus, reuelaſti autem ea paruulis. ¶ Magiſter, inquit, Chriſtum magiſtrum prædicat, cuius nolebat eſſe diſcipulus, ſicut etiam apud Matthæum fecerunt, dicentes, Scimus quia verax es, & viam dei in veritate doces. Magiſter, aït, quid faciendo vitam æternã poſsidebo? Ecce legiſperitus ille tamen plus intelligebat, quàm noſtrates Neochriſtiani. norat enim non dari regnum cœlorum ignauis iſtis fucis & pigris, ſed aliquid pro eo laborandum eſſe, quum interim belluli iſti Neochriſtiani neq; orare quicq̃ volũt, nec ieiunare, omnia contemnunt opera bona, volentes nuda & informi fide irrũpere, dum clamẽt tantum domine, domine. Diuerſum ab iis quæſiuit iſte legiſperitus, dicens, Quid faciendo vitã ęternam poſsidebo? Sic intelligebant illud etiã Iudæi, cũ interrogarẽt dominũ, Quid faciemus, vt operemur opera dei? Volũt quidã ideo hic interrogaſſe legiſperitũ ſeu ſcribam hũc, quoniã quũ variæ erant apud Iudæos ſectæ, Eſſæorũ, Saducæorum & Phariſæorũ, magna erat apud eos quæſtio, quænam iuſtitia magis placeret deo. Quo nomine interrogauit iſte, quid tandem faciendo vitã poſsideret æternã, nõ quęſiuit quid credere, ſed quid operari debeat. 4 Inquiſitionẽ hanc legiſperiti reſerare volens dominus, aggreditur iam id facere ex propriis ipſius verbis, dicens, Quid ſcriptum eſt in lege? quomodo legis? quaſi diceret idipſum quod alibi dixit, E verbis tuis iuſtificaberis, & è verbis tuis condemnaberis. Interrogat eum rurſus dominus in lege quid ſit ſcriptũ, ſciens ipſum ex eorum eſſe numero, qui verba legis tenent, ſed vim legis ignorant. Vere enim exiguum quid eſt, ſi nos noſtriq́ue ſimiles multa bona nouimus, neque facimus ea. Quid ſcriptum eſt in lege? At qua ratione poterat ſumma dei ſapientia tam fraudulentæ interrogationi occurriſſe

Mat. 3. 10
Chryſo.
Matt. 22.
Ioan. 6.
Mat. 13.
Ambroſ.

prudentius?quoniam quocunque modo diuerſo reſpondiſ-
ſet dominus,ſemper ille ſuſpectus alteri ſectæ fuiſſet. recte
itaque legiſperitum ad legem ſuam relegauit,quæ adeo la-
ta fuit,ſicuti concorditer omnes etiam trium ſectarũ Judæi
ſentiebant. Ideoque illam Chriſti de lege reſponſionem, ca
Eſa.7. uillari nullo modo poterant. ¶ Cæterum qui in eccleſia do-
cet magiſter,ſolicite accurare debet,vt quicquid illi interro
gationũ occurrerit ſubinde,in omnibus iis ad ſcripturas cõ-
Eccl.4. fugiat,docente Eſaia, Nónne populus requiret à deo viſio-
nem ſuper viuos & mortuos? Magis ad legem & teſtimoniũ
currendum eſt,quam ad idololatras & veneficos, aut vanas
hominum ſuſpitiones. ideo enim lex data eſt:iuxta illud Sa-
pientis,Legem mandauit Moyſes in præceptis iuſtitiarum,
& hæreditaté domui Iacob & Iſraël promiſsiones, Age igi-
tur quando hæc in lege comprehenſa ſunt omnia,dic, in le-
ge quid eſt ſcriptum? Volunt nonnulli hic dominum prima
interrogatione quærere voluiſſe de litera: & altera cum di-
ceret, Quomodo legis?demum interrogaſſe de intellectu.
Vnde multi aberrant,ſeque dant turpiſsime in lectione ſcri
pturarum,ſicuti nunc quoque proh nimium fit inter ſimpli
ces iſtos,ſed ô quam faſtuoſos neochriſtianos. ¶ Ideo quo-
Matt.21. que illud feciſſe creditur dominus,quod alias ſoliti illi fue-
rant traditiones hominum arripere contra legem dei conſti
tutas,& ſic iuſtitiam quærere admodũ anguſtam. Quomo-
Ro.10. do eos Paulus aſſerit ignorare iuſtitiam dei, & ſuam propriá
velle aſtruere,atque idcirco iuſtitiæ dei non eſſe ſubiectos.
Et tamẽ veram illi viam cõmonſtrat dominus,de lege quæ-
rens & quomodo legeret,quoniam deduxit dominus iuſtũ
Sap.10. per vias rectas, & oſtendit illi regnum dei. Bene vtiq; & re-
cte fecit dominus huic legiſperito, qui quũ magiſtrũ ipſum
confeſſus erat,dominus quoque velut magiſtrum ſe profeſ-
ſus,diſcipulum ſuum de lectione,quod aiunt,data interro-
gauit, Quid ſcriptum eſt,inquiens, quomodo legis? Ità ni-
mirum viuere oportet præceptorem cum diſcipulis,ita illũ
Matt.23. eorum ſtudia & ingenia experiri addecet. Quãuis etiam eo
feciſſe credi poteſt dominus,quod ille ex eorũ numero fue-
rat,qui ex ſolo libro & verbis tantum docerent,quique (vt
ait dominus)dicerent ſolum & nihil facerent,cnm tamé do-
ctrina operis & exempli boni non raro vtilior ſit & effica-
cior quàm verbi tantum. Sed hic nimirum optimus erat, de
quo

quo dixit dominus, Quoniá qui ſic fecerit & docuerit magnus vocabitur in regno cœlorũ. ¶ Deus optimus maximus gratiam nobis ſuam largiatur, quatenus nos mãdata ſua ſancta nõ tantũ auribus audiamus, oreq́; legamus, ſed & opere impleamus, poſt hanc vitam illam poſſeſſuri æternã, Amen.

HOMILIA SECVNDA.

INTERROGAVIT dominum ſcriba, quid facere deberet, vt vitam poſſideret æternam, rurſusq́ue & ex eo quæſiuit dominus, in lege quid ſcriptum eſſet & quomodo legeret. qui reſpondit, Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, atque proximũ tuum ſicut teipſum. Et hic quidem ſcriba iſte non turpiter ſe dedit, dum quod in lege ſummũ eſt tenere ſe declarauit. nanque & dominus ei verbũ hoc cõfirmauit. ipſumq́; adeo recte reſpõdiſſe teſtatus eſt. Multa de hoc maximo dilectionis dei & proximi præcepto dici deberent, ſed quia idem nobis tractandum occurret infra dominica decimanona, lubet idipſum in eum locum differre. Tantũ quod hic locus offert, admonendi mihi eſtis chariſſimi, etiá in veteri lege mandatũ hoc fuiſſe, vt in Deuteronomio legitur, quanuis ibi tres tantum formæ dantur, hic etiam quarta additur, ſicut infra dicemus. Quod autẽ ad dilectionem proximi, de qua hic agitur, ſpectat, cõſtare vobis principio debet, nõ hic agi de proximo ex ſanguinis cõiunctione, quam natura ſuadet & præſcribit, ſed de proximo ſcilicet quolibet homine. ſiquidem omnes homines ex vno parente Adam deſcendũt in terram, & ex vno patre de cœlis qui omnes nos creauit, & animam nobis indidit rationis capacem: iuxta illud propheticũ. Nunquid non pater vnus omnium noſtrum? nunquid non deus vnus creauit nos? Sic, ſic inquã quilibet homo hominẽ alium ſuum reputet, ſciatq́; eſſe proximum. Scriba autem iſte dum hæc duo mandata hic coniunxit, recte fecit. ſiquidem & in veteri teſtamento quod ſcriptum eſt de dilectione dei libro quinto, idem in tertio de charitate habetur proximi, vbi dicit dominus, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. (Hebraice Iereacha, id eſt, ad ſociũ tuum. Septuaginta verterunt pliſion, hoc eſt proximum, & ſic legitur hic & Matthęi 22.) ¶ Datur etiam alia adhuc ratio dilectionis proximi. quia enim quilibet homo factus eſt ad imaginem dei, ideo ſicut rex

Deute. 6. *Malac. 2.* *Leui. 19.* *Gene. 1.*

honoratur & colitur in imagine ſua, ita deus in homine qui imaginem ſuam gerit: quoniam diligere neminem poteſt deus qui imaginem ſuam hominem odio proſequitur: idipſum atteſtante Ioanne cum ait, Qui dicit ſe diligere deum, & fratrem ſuum odio habet, mendax eſt. Cohærent itaq; & coniuncta ſunt hæc præcepta duo, eſtque hæc immenſa dei miſeratio & benignitas, quod tanti facit hominem, vt ipſe etiam ſine eo nolit diligi. O te infelicem & miſerum peccatorem, quid agis? cur adeo nihili facis dilectionem dei, quam leuiter adeo amittis? idque ob amorem alicuius vilis creaturæ, breue deſiderium, ac voluptatulam momentaneam, ſicut Eua ob vnius pomi morſum. neque cogitas quanti te deus faciat, adeo vt ſine te nolit diligi. ¶ Atque hæc ipſa cauſa eſt, quod Paulus dilectionis tantum proximi meminit, cum ait legem totam hoc vno impleri, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. & iterum, Qui diligit proximum, legem impleuit. plenitudo enim legis eſt dilectio. & rurſus, finis legis eſt charitas. Cum itaque hic & apud Matthæum præcepta duo ponantur, & Paulus vnicum tantum commemorat, nō eſt quod ſuſpiceris aliquid hic eſſe aduerſum alteri: quoniā in dilectione dei proximi etiam charitas includitur, atque ideo Ioannes dicit nos illud præceptum habere à deo, vt qui diligit deum, etiam proximum ſuum diligat. 2 Quando dicitur, diliges proximum tuum ſicut teipſum, attendendum eſt illud quod annexum eſt, ſicut teipſum. non enim dixit quantum, ſed ſicut teipſum. Quoniam licet proximum meum diligere debeo ſicut meipſum, tamē & poſſum & debeo me plus diligere. ſiquidem cum ordinate fieri omnia debeant inter nos, ordinate etiam decet ipſam inter nos eſſe charitatem, ita vt quis deum ſuper omnia diligat, dehinc animam proximi ſui, ſicut exponunt Ambroſius & Auguſtinus, ipſaque adeo de ſe teſtatur ſponſa, dicens, Ordinauit in me charitatem. quoniam & Sapiens ait, Qui ſibi malus, cui bonus? Auguſtinus explicās hæc verba, Date eleemoſynam, & omnia munda erunt vobis, inquit, Quicunque ordinate dare vult eleemoſynam, quo incipiat à ſeipſo, ſibique primum det eleemoſynam: quoniam vere dictum eſt illud, Miſerere animæ tuæ vt placeas deo. Quando itaque optimum ipſe mihi debeo, meque maxime diligere teneor poſt deum, ſequitur non plane equalem eſſe dilectionem hominis erga proximum

1.Ioan.4. *Galat.5.* *Rom.13.* *1.Tim.1.* *1.Ioan.4.* *1.Cor.4.* *Libr.1.de doct.chr. cap.1.* *Cant.2.* *Eccl.14.*

proximum & ſeipſum, ſed maiorē erga ſe, ſicq́ue recto ſenſu intelligere debemus illud quod dixit dominus, diliges proximum tuum ſicut teipſum. (quia ſicut, hic non eſt nota æqualitatis aut perfectæ ſimilitudinis, ſed potius ordinis: vel eſt ſimilitudo in obiecto, non in actu.) Quum igitur teneris diligere proximum tuum ſicut teipſum, intelligi principio poteſt de vera illa dilectione, qua etiā te diligis, vt eādem etiam ames proximum tuum. Deinde quilibet diligere debet proximum ſuum ſicut ſeipſum, quia ad idem illud bonum, ad quod ſe diligit. Atque hoc ſic accipe, Vnuſquiſque qui ſe recte diligit, ipſe ſibi bene vult, cupitq́ue ſe vera via & rectiſſima pergere ad fœlicitatem æternam. Recta autem & regia ad vitam via, eſt ipſa iuſtitia & obſeruatio mandatorum dei, teſte Dauide, quū ait, Domine in ſancto via tua: *Pſal.96.* &, beati immaculati in via, qui amaulant in lege domini. Sic *& 118.* ergo quilibet cupiat omnes homines vna ſecū ingredi viam hanc, & in hoc quiſq; diligat proximū ſuum ſicut ſeipſum. Quoniam ſi quis ſe aliter diligeret, is vere ſe non diligeret: ſiquidem qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Itaque *Pſal.16.* quiſquis gaudet eo ipſo quod proximus ſuus peccat, eique in illo applaudit, laudat eum & adiuuat in illo, nihil minus quàm diligit eum, ſicut nec ſeipſum, tantum enim honeſtas & probitas laudanda in homine eſt. Certum hoc eſt, quod quicūque in proximo ſuo probitatē non diligit, iam iam repulſus à deo eſt: iuxta illud Dauidis. Quid gloriaris in malitia qui potens es in iniquitate? Tota diē iniuſtitiā cogitauit *Pſal.51.* lingua tua, ſicut nouacula acuta feciſti dolum. Dilexiſti malitiā ſuper benignitatē, iniquitatē magis loqui quā æquitatē. Dilexiſti omnia verba præcipitationis lingua doloſa. Propterea deus deſtruet te in finē & euellet te, &c. Eccē q̄ manifeſte hic cernis, amicitiā quæ nūc in mundo cōtrahitur, & inter homines ſeculi huius verſatur, veram dilectionem non eſſe, ſed potius perditionem. ſiquidē plurimū qui in mundo habetur amor, ex peccato & in peccato fit, ſiue contrahitur.

3 Ratione finis quoque quilibet diligere debet proximū ſuum ſicut ſeipſum, hoc eſt, vt ad eundē finem pertingat ille quem ipſe appetit. ideoq́ue tunc quis proximū ſuum diligit ſicut ſeipſum, quādo eidem etiā vitā optat æternā. ſic Paulus *Philip.1.* cupiebat diſſolui & eſſe cum Chriſto, atque merito diſſolui inquit, quoniā hoc mori quidē eſt, at nō omne ſed hominis,

quia mors hominis eſt animæ & corporis diſſolutio. Petiit
1.*Cor*.7. ille hoc ſibi, & idem precatus eſt aliis quoque omnemq́; ple nitudinem per quã venirent ad Chriſtum. ſic enim optauit ille omnes homines eſſe, ſicut ipſe erat. Et quiſquis proximo ſuo cœlum nõ fauet, norit ſe charitatẽ fraternam non habere. (quomodo autem ſancti in patria ratione obiecti etiam plus diligant ſanctiores ſeipſis, quia volunt eis maiorẽ beatitudinẽ, quomodo item Moyſes petiit ſe deleri de libro vitę, & Paulus anathema eſſe pro fratribus, ſcholis relinquo.)

4 Ex iis iam conſtat, quod quotieſcunque præcipitur, vt quis diligat proximum ſuum ſicut ſeipſum, nullam hic perturbationem cõſtitui, neque ordinem naturæ diſcindi, ſicut enim mihi ipſe charior ſum quam proximus meus mihi: ita magis diligo parentes, fratres, patruos auunculos quã alie-
Exo.20. nos. Et en eius rei ſignum tibi. Etſi præceperat deus omnes homines diligi debere, idipſum tamen adhuc peculiariter mandauit de quibuſdam, vt de parentibus, quos præcipue di-
Galat.6. ligere debemus colere & revereri. ſic Paulus, Dum tempus, inquit, habemus, operemur bonũ ad omnes, maxime vero ad
1.*Tim*.5. domeſticos fidei. & alibi, Si quis ſuos, maxime familiã ſuam non curat fidem negauit. Sicut ergo quis proſpicere & prouidere debet ſuis, ita eoſdem etiam magis tenetur diligere. Pius pater liberis ſuis relinquat victum decentem, ſed ex bonis non mala conſcientia acquiſitis. At quæ ſit in iſtis vel minimę charitatis fauilla, qui vbi omnia ſua decoxerint turpiter, liberis ſuis nihil relinquentes, clamant tantũ, Si quid habere volent, quærant, diſpiciant, vnde viuant? Inique ſa-
1.*Cor*.12. ne & improbe, quoniam ex ſententia Pauli nõ liberi parentibus, ſed parentes illis theſauros debent colligere: ita quiſ-
Hierony. que patrem matre chariorem habere debet, authore Hie-
Eze.44. ronymo. Et quanuis vtrũque parentem quis relinquens adhæret vxori ſuæ, parentes tamen vxore cõuenit illi eſſe chariores. & ſi vſus ferat atque neceſſitas, potius iuuare paren-
Ephe.5. tem q̃ vxorem. Noluit ergo etiã Paulus dicere, vt maritus vxorẽ diligat ſicut ſeipſum, ſed vt corpus ſuum. In hoc itaq; caſu gratia non deſtruit naturam, ſed perficit: neque male faciunt qui amicos cognatoſq́ue ſuos adiuuant, quibus plus debent quàm cuique alieno. Quomodo autẽ teneamur diligere amicos & illis bene facere, & an quis plus debeat diligere amicum malum quàm alienũ bonum, num etiam quis

magis amare filium poſſit quàm fratrē, & huiuſmodi innumera, ſcholis relinquo, vt habeant quod rixentur. Tamen ſi cui ſimplicium tale quid occurrerit, doctorū vtatur cōſiliis.

3 Quum iam adeo prudenter reſpondiſſet ſcriba, ſubiecit dominus, Rectè reſpondiſti, hoc fac & viues. Laudauit hic dominus reſponſum ſuum, non opus. forte enim vox bona, & opera nihili erant, ſicut Iſaac falſus in voce Iacob, manus dicebat eſſe Eſau, vocem Iacob, ideoque ad opus eum ablegauit, dicens, Hoc fac. Ecce quàm omnino ſatis non eſt credere, niſi & facias. quoniā ſi quis perſpexerit in lege perfectæ libertatis, & non auditor eſt obliuioſus. ſed factor, hic beatus in facto ſuo erit. vnde præcepit etiam Iacobus, Eſtote factores verbi, & nō auditores tantum, fallentes voſmetipſos. Hoc fac, inquit dominus, & viues. Satis non eſt Rabinū te eſſe in lege doctum & doctorem magnificum, niſi accedat & opus fruſtra eſt omnis profunda intelligentia, ſi deſint opera bona, dicente Dauide, Intellectus bonus omnibus facientibus eum, laudatio eius manet in ſeculum ſeculi. Hoc fac, mandata dei ſerua, & viues, quoniam ſi vitam voles ingredi, eſt quod ſerues mādata. Ecce obſeruationē præcepti, & quia implere opere quod mandatum eſt, viuificat animam. At vbi interim latitant noſtrates neochriſtiani, aut quid ſomniant, dum aduerſus tam manifeſta ſcripturæ teſtimonia, aduerſus ipſum ſpiritum dei, opera bona contemnunt, voluntque ex ſola viuere fide? Non viuificat fides iſta mortua, nuda & deſtituta omni ſplendore charitatis diuinę, ſic enim Paulus inquit, Si ſpiritu opera carnis mortificaueritis, viuetis. Spiritus autē hic, ſpiritus dilectionis eſt, dicēte ſpōſa, Fortis vt mors dilectio. Spirit⁹ vitæ dilectio eſt, vt ait Paul⁹, Lex ſpirit⁹ vitæ liberauit me à lege peccati & mortis. ¶ Scriba porro iſte de reſpōſo ſibi applaudebat, volens iam iuſtificare ſeipſum: vnde & dixit, Quis autem eſt meus proximus? Ecce innocentē & iuſtum ſe ſimulat, ratus ſe coram hominibus tantum ſtare, qui hic deo aſtabat vero, cognoſcenti etiam occulta & abdita cordium. At nónne Rabinus egregius eſt? ignorat prima duo legis præcepta, ignorat quis ſibi ſit proximus, neſcit adhuc myſteria Chriſti, quæ pater reuelauit paruulis. Aut ſi adhuc interrogauit dominum, quis ſuus ſit proximus, & ante ſcierit illud, hypocrita fuit. Dominus autē reſponſum illi dedit ita temperatum, vt inde

Gene.27. *Iaco.1.* *Pſal.110.* *Matt.19.* *Rom.8.* *Cant.8.* *Rom.8.* *Beda.*

cognoſceret, quemlibet qui alteri miſericordiam exhibet, etiam proximū ei eſſe. Quāuis hac ipſa parabola diſcere poterat dominū Ieſum deum per aſſumptam carnem factū eſſe proximū noſtrum, qui & miſericordiā exhibuit nobis, ſicut in ſequenti homilia dicemus. Iuſtificare ſemet volens coram hominibus, interrogauit quiſnā ſibi ſit proximus. hic ſiquidem iſti hominū generi mos erat perpetuus, corā mundo cupiebāt haberi ſanctuli, etiā ſi alias peſſimi omniū forent, ſicut alibi eos dominus ſepulchris cōparat dealbatis, & diſcipulos præmonet ne faciāt ſimiliter, iubens attendere eos, ne faciant iuſtitiā ſuam coram hominibus, vt videantur ab illis.

Matt.23. *Matt.6.*

¶ Quod autem hac interrogatione iſte iuſtificare voluerit ſeipſum, ſic intelligito. putabat enim dominum ſibi reſponſurum, Iudęos proximos eſſe ſuos. quod ſi factum eſſet, ſubiunxiſſet ipſe, iuſtificaturus ſemet. Semper ego Iudæos dilexi. Erat autem hic maximus error Iudæorum, quod alios homines proximos ſuos non reputabant, ſed vbicūque alienos fallere poterant & decipere, idipſum ſummū ducebant gaudium, quod etiam ſtrenue & fortiter faciunt, prætextū falſæ opinionis ſumentes ex eo quod ſcriptum eſt, Non fœnerabis fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fruges nec quamlibet aliam rem, ſed alieno. fratri autem tuo abſque vſura id quod indiget, cōmunicabis. Hoc in hodiernum vſque diem faciunt, vſuram inter ſe mutuo nullam accipiunt, ſed à Chriſtianis, quos alienos reputant, quum interim ipſi ſint ab eccleſia & regno dei alieniſſimi, tantum vſuræ accipiunt, vt plurimi pereant in anima & fortunis omnibus. Durum eſt quod dico, ſed tamen periculum eſt, ne principes & optimates omnes, qui Iudæorū ſuſtinent vſuram, in confœderatione ſint damnationis æternæ. Dici nanque non poteſt, quantum malorum cōcilient inter homines vſura ſua. taceo quod maximi interim ſunt authores illis decoquendi, abligurriendi, ludo, alea & ſcortis bona ſua perdendi. nam vbi primum defectus argenti ſentitur & penuria, ad Iudæū curritur, cuius poteſtati ſi quid bonorū alicuius pauperis fuit attributum ſemel, actum eſt, perierit ilico. Taceo quod Iudæi prouincias omnes faciunt abundare furibus, qui quicquid furtiuum attulerunt eis, iſti ſtatim mercantur quam minimo. Graue & intolerabile foret toti prouincię, ſi quis nobilis aut comes latrones foueret & promoueret publicos atque prædones.

Deut.23.

prædones. ſed minus tamen eos crediderim nocere, quam qui Iudæos tolerant vſurarios tantos. Sed hæc alias, iam veniamus ad reliqua Interim oremus dominum, &c.

HOMILIA TERTIA.

BENE quidem reſponderat ſcriba iſte domino de præcepto, quod illi faciendum iniunxerat dominus, vt vitam poſsideret æternam. Verum cum uollet ſcire quis ſibi eſſet proximus, parabola quadam hoc eum deinceps docuit dominus, quemlibet hominem alteri proximum eſſe. Antea tamen ſuſpexit in cœlum, cōmotus vtiq; vel iniqua ſcribæ iſtius malignitate, vel potius renouata iam cogitatione ſuper lapſu generis humani, qui in hac parabola deſignatur. Sic autem ſuſpexit etiam dominus reſuſcitaturus Lazarum, quoniam & illic recogitabat immenſam mortis anguſtiam, quæ per peccatum irrupit. Adiungit ergo parabolam, vel ſecundum quoſdam, hiſtoriam verā, vnde diſceret hic ſcriba nos omnes vnius eſſe naturæ, proximosq́ue cenſendos non ex operum dignitate, ſed nihil perſuaſit hæc parabola Iudæis & cæteris, qui nulla ducuntur miſericordia. Deſcēdit, inquit, homo à Ieruſalem in Iericho. homo hic Adam eſt, ſiquidem apud Hebræos Adam non primum tantum, ſed quemlibet hominem ſignificat, eſtq́ue nomē proprium ſimul & appellatiuum. In hoc Adam tota lapſa eſt natura humana. quod vtraque loci huius appellatio pulchre figurat. Ieruſalem enim idē eſt quod viſio pacis, quamobrem & paradiſum & regnum poteſt ſignificare cœlorum. Ierìcho autem lunā deſignat, noſtramq́; in hoc mundo mortalitatem, in quam per peccatum Adæ prolapſi ſumus: & in ea iam permutamur alternis vicibus vt luna, creſcentes & decreſcentes in variis defectibus, erroribus, miſeriis. Et merito cum deſcendiſſe ait euangeliſta, quia homo poſt peccatum humiliatus totus eſt collapſus & demiſſus. neque id ſemel, etiam quoque deſcendit ſubinde & labitur magis in præceps ſecundum vitiatæ naturæ concupiſcentiam, ſemper declinans ad ima. Quod autem Hieruſalem ciuitatē ſanctā ſignificet quæ in ſupernis eſt. mater omnium noſtrum, ſatis nobis teſtatur Paulus ad Gal. Et incidit in latrones, incidit inquam, nihil tale cogitans vel ſuſpicatus. ſiquidē nemo vel peccatum vult præcipue, vel ad malum reſpiciens operatur, ſed quicquid tum volumus tum

Ioan.11. *Theophy.* *Auguſti.* *Beda.* *Theophy.*

appetimus aſpectu boni, id omne facimus. Quia autem bonum variū ſit & multiplex, ſunt qui delectabile tantum aut
Matth. 6. vtile bonum. non etiā honeſtum reſpiciunt: & ij quidē bonum mutabile ſuſpiciūt, immutabili relicto. nemo enim poteſt duobus dominis ſeruire, quod quia neſciuit Eua, volens ſeruire deo ſimul & diabolo, periit dū peccauit. quia veriſſi
Bernard. mū eſt illud Bernardi, Nemo ſimul adhærere poteſt iis quæ
Col. 3. ſupra nos ſunt & quæ ſuper terrā. ſic nāq; malum etiam eſt in mundo per accidens tantum, & non primaria intentione.
Ambro. 2 Incidit autem in latrones, latrones ſcilicet angelos noctis & tenebrarum, qui non raro ſe transfigurant in angelos lucis, ſed perſeuerare non poſſunt. Conſtans itaq; ſententia eſt doctorum omnium, latrones hic dæmones intelligi. ſicut
Auguſti. pulchre Auguſt. Bedā & Theophyl. hic declarant, quanuis etiam alio ſenſu omnes qui paruulum innocentem ſeducūt, latrones dici & cenſeri poſſunt. Deſpoliarunt iſti miſerū &
Cōtra Pelagianos. vulnerauerunt. Quod eo refert Auguſtinus, quoniam dæmones miſerum deſpoliarunt hominem ornamento bonorum morum & virtutū. ſauciarunt quoq; adeo, vt non poſſit liberum illius arbitrium amplius in bonum. Ampliſſime patet hic intellectus extendēs ſe ad materiam liberi arbitrij, de quo alias dicetur. Auguſt. quoque in alio loco vult diabolum deſpoliaſſe hominem ſua immortalitate, & vulneraſſe tunc, quum ei peccatū perſuaſit, & vires animæ ſuę per pec-
Ambro. catum ſauciauit. Ambroſius porro aſſerit deſpoliatum eſſe à diabolo hominem, dum eum denudauit veſte gratiæ ſpiri-
Gene. 3. talis, vulneratum quoque, quando recedens ipſe à lege dei & teſtamento fidei, ſauciatus eſt, plus credēs dæmoni quam deo, dæmoni inquam, promittenti eos non morituros, quan
1. Timo. 2. uis Paulus ait Adam non eſſe ſeductum, ſed Euam tantum
Beda. in prævaricatione deceptam, tamen Adam quoque, vt diabolo non conſenſerit, Euam perturbare noluit, ſed magis illi quoque morem geſſit. neque eā deſerere voluit, ratus deū non tantum ſupplicij irrogaturum ſuo peccato. Fere etiam ſic exponi ſolet, quòd diabolus hominem deſpoliauit gratia dei, & vulnerauit in naturalibus ſuis virtutibus, ſicq; priuatus ille eſt dono maximo, dum veſtem innocentiæ amiſit & immortalitatem, ſublimē quoq; illam ſcientiā, quam deus ei dederat, & magnam potentiam vt ne vulneraretur à quo-
Gene. 2. quam animalium, quorum regimē & vniuerſale dominum

ſimul

ſimul amiſit, & iucũdiſsimam illam paradiſi inhabitationẽ, magnamq́; cœleſtis influxus benignitatem & clementiũ omnium elementorum, hæc ſimul omnia perdidit. Nunc viciſſim in peccato cũ dolore maximo in lucem editur homo. animalia ei omnia aduerſantur & nocere cupiũt. corpus habet æſtibus, frigori, morbis & neſcio quibus non iniuriis obnoxiũ, viribus naturalius pluſquã ad mortẽ ſaucius eſt, intellectũ habens ita læſum, vt in prima ætate nihil omnino valeat, ſed & adueniente iam rationis vſu necdũ quicquam intelligit, niſi à ſenſibus emendicatũ. nihil enim (inquiunt philoſophi) eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu. & vſque adeo quidẽ ille ſaucius miſere eſt, vt in iis etiam quæ ſunt naturæ manifeſta, ſe habeat vt oculus nycticoracis ad lumẽ ſolis. ¶ Quomodo autem voluntas noſtra vulnerata ſit, nõne etiam nimium & plus quam vellemus experimur quotidie, quando omnis cogitatio noſtra ab adoleſcentia prona eſt in malum? Sic, ſic inquam vulneratus fuit & Paulus cum diceret, Velle adiacet mihi, perficere autẽ bonũ non inuenio &c. Tandem vero abierunt ab illo ſemiuiuo relicto, quod quid ſibi velit, ſatis docet Auguſt. quoniam quãtum adhuc deum agnoſcit homo & legem illius requirit, tantum viuit: quantum autem à peccatis opprimitur, mortuus eſt. Ac proinde ille etiam Pelagianum refert iacuiſſe ſemiuiuum, nec potuiſſe à ſemetipſo reſurgere. ſiquidem non poteſt liberum hominis arbitrium à ſe ſolo erigi, niſi aliunde adiuuetur per gratiam dei, quæ pedes illi confirmat & conſolidat. Theophylactus hominem ſemiuiuum reputat, eo quod aſpiciens originem ſuam primum illum Adam, nil niſi mortem videt & peccatum. ſiquidem hoc per vnum hominem intrauit in mundum, & per peccatum mors. Quum autem aſpicit cœleſtem illum Adam Chriſtum, per ipſius iuſtificationẽ mors deletur & vita reuocatur æterna. Quidam volũt hoc ſic intelligere, quando Adam in paradiſo geminã habuit vitã, gratiæ & naturæ. per peccatum amiſſa vita gratiæ, ſolã hanc ſeruauit vitã naturæ (illud non vacat mæandris. poſſet quis hic quatuor aut quinq; eleganter ſermones formare de ſtatu innocentiæ & paradiſi & ſanctis patribus, quorũ in hac re ſententias diligẽter collegit antiſtes Parrhiſinus in ſecundo Sententiarum.) Diceres, Iam ſupra dictum eſt, latrones hos dæmones eſſe, atqui dæmones nõ receſſerunt ab homine poſt-

Gene. 8.

Roma. 7.

Auguſti.

Theophy.

Roma. 1.

quam vulneratus eſt in paradiſo, ſed miſere adeo ſauciarunt illum per peccatum, vt non temere ideo mundum vniuerſum, aquis diluuij perdiderit deus. deinde totum terrarum orbem ita infecerunt & contaminarūt idolis, vt etiam principem mundi diabolum dixerit Chriſtus. Reſpondet Beda,

Mat. 4. & dicit receſsiſſe latrones, non quod deſierint inſidiari homini. cuius perniciē & damnationē modis omnibus procurant, adeo, vt inſidiator iſte nec ipſi quidē Chriſto pepercerit, ſed tētarit etiā tertio, vt recte nos vigilare iuſſerit Petr9,

1. Pet. 5. eo quod aduerſarius noſter diabolus circūeat vt leo rugiēs, & quærat quē deuoret: ſed ideo tantum dicit receſsiſſe illo ab eo, quod fraudes ſuæ impoſturę celarunt: iamq́; diabolus hominē nō vt olim in paradiſo manifeſte, ſed ex occultis in-

Pſal. 9. ſidiis adoritur. vnde & Dauid inquit, ſedet in inſidiis cū diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem. Sic infelix iſte Adam quum in honore eſſet non intellexit. deſcendit de Ieruſalem ex paradiſo, incidit in dæmones, qui tentauerunt eū per Euā, cuius vocē quum maluit audire q̄ dei, priuatus omni honore, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis: adeo vulneratus eſt in omnibus viribus ſuis, quibus antea bruta omnia ſuperabat. Conqueſtus hoc iam

Iob 19. olim eſt Iob de diabolo, dicens, Spoliauit me gloria mea, & abſtulit coronā de capite meo, deſtruxit me vndiq; & pereo.

Accidit autem vt ſacerdos quidā deſcenderet eadē via, & viſo illo præteriuit: præteriit inquam ſacerdos & ipſe frater ſuus Moyſes, per ſacerdotem autem & Leuitam tempora duo deſignantur: alterum legis, per quam ſacerdotium & ſacrificium inſtituta erant: alterum prophetarum. & ſacer-

Aug. contra Pelagianos. dos autem & Leuita præteriuit vterque, quoniam nec per legem, neque per prophetas aboleri potuit peccatum Adæ.

Theoph. Ita etiam Theophylactus intelligit, adducens in hoc locum Pauli, Impoſsibile eſt ſanguine taurorum & hircorum au-

Heb. 10. ferri peccata. Venit quidem ad ęgrotum lex, ſed iuuare eum nil potuit. miſerta etiam eſt ſui, & orauit deum vt illum Samaritanum tandem mitteret, qui curare vulnera poſſet. Sic ſacerdotis frater Moyſes clamauit ad dominū, Mitte quem

Exo. 3. miſſurus es. quaſi diceret, de me actum eſt, ilicet. Expendit

Theoph. etiam Theophyl. hic illud quod dicitur accidit. neque enim lex de induſtria & ex propoſito inuenta eſt, ſed propter humanam fragilitatē data, quoniam illa non ſtatim ſufficiebat

capiendis

capiendis Chriſti ſacramentis,ſicut idipſum per lõgum teſtatur Paulus ad Galatas,tandemq́; concludit,legẽ nobis pædagogum fuiſſe in Chriſto. ¶ Sacerdos deſcendit eadẽ via, quoniam hoc ipſum ſacerdotale requirit officium,vt ſacerdotes peccatoribus ſubueniant,ſedulamq́; eorum curam gerant. Verum lex,ſacerdotes & prophetæ ægrotãtis potuerũt vulnera mundi prodere,ſed curare non potuerunt. Quáuis ad literã arguitur hic durities ipſorum,qui interdum miſeros peccatores grauiter tractant. Et quid mirum? quando à minimo vſque ad maximũ omnes ſtudent auaritiæ,& à propheta vſq; ad ſacerdotẽ infideles ſunt omnes, deplorãte idipſum etiam Hieremia,& dicente,Filia populi mei crudelis quaſi ſtruthio in deſerto,ſtruthio autem,vt ait Iob,derelinquit oua ſua in terra, & obliuiſcitur quod pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat,duratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui. væ væ iſtis,qui non ex officio ſuo animas abſoluũt à peccatis,ſed hoc puſillum tantũ quod diabolo reliquũ manſit, bonum tẽporale appetunt. Væ iterũ magiſtratibus, quibus prouinciæ & ciuitates regendæ traditæ ſunt,qui quum iuſtitiam adminiſtrare debeant etiam prædari inſuper cupiunt, & reſiduum bonorũ temporalium ſibi attrahere,qui ſingulos annos nouum inueniunt aucupium,nonnunquã etiã venatum integrũ quo ſpolient miſeros. Væ iudicibus & rabulis forenſibus,qui linguam tantũ in foro venalem circunferunt,vt prædentur,vt rapiant. Væ medicis, quibus ſolis, vt ait ille,impune licet occidere homines, iis inquã qui nõ curant neq; ſtudent ſanare alios,ſed quorũcunque etiam vitæ diſpẽdio ſua ſibi vt cõparẽt cõmoda,de quibus dicit Micheas, Contra dominũ eſt manus eorũ,& cõcupierunt agros,& violenter tulerunt & rapuerunt domos. Eſaias quoque ait, Qui iuſtificatis impium pro muneribus,& iuſtitiam iuſti auferetis ab eo. ¶ Sequitur, Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eum,& videns eum,miſericordia motus eſt. Samaritani quo ad literam Chutæi erant,collocati in Iudeam, poſtquam decem tribus ductæ eſſent à rege Salmanaſar in Aſſyriam,autore Ioſepho,anteaquam illi ex Iudæa in Babylonem abducerentur. Quum autem leones eos tanquã Ethnicos & Gentiles laniarent,miſit eis rex ſacerdotẽ Hebræum,qui ipſos legem Moyſi doceret,vnde & legẽ Moyſi receperunt quidem,ſed tamen idola ſua derelinquere no-

Galat.3. *Beda.* *Hiere.6.* *Thre.4.* *Iob.39.* *Mich.2.* *Eſa.5.* *Li.9.c.15. & li.10.c. 2.3 ſeu.4.* *4.Re.17.*

lueruntſimulq́; deum Iudæorũ coluerunt. hinc illæ lachry
Ambro. mæ,hinc illud Iudæorum odium erga Samaritanos. Vos au
tem nomen hoc nolite exhorreſcere cuius virtus & energia
in ipſa vocabuli etymologia latet. Samaritanus enim idem
quod cuſtos eſt,deducta voce à verbo ſchomar,hoc eſt cuſto
Pſal. 114. diuit. Sed quis alius cuſtos noſter, niſi is de quo ſcriptũ eſt,
Quia cuſtodit paruulos dominus? Quoniam ſicut aliũ intel
ligere debes Iudæum ſecundũ literam, & alium ſpiritu (ille
enim cęcus & obſtinatus eſt,qui nec legem Moyſi recipere,
neq; in Chriſtum credere voluit:hic autem quilibet eſt, qui
dominum confitetur & laudat,quomodo nos Chriſtiani o-
Auguſti. mnes Iudæi eſſe debemus)ita hic quoq; Samaritanum intel-
lige non litera,ſed ſpiritu, & videbis Chriſtum verum eſſe
Samaritanum. At eo modo quo Iudæi accipiebant,Samari-
tanus multũ ab illo diſtabat in gente, ſed non item in miſeri
cordia.quandoquidẽ & Chriſtus lõge à nobis poſitus ratio-
ne naturæ diuinæ,factus eſt proximꝰ in miſericordia,ideoq́;
& deſcendit de cœlo,& eandẽ hanc viam ingreſſus eſt,habi
*Phil.*2. tu toto inuentus vt homo. Vere autẽ Samaritanus erat,quia
nõ dormitat,neque dormit,qui cuſtodit Iſrael. Quæ etiam
cauſa eſt, quod calumniantibus illum Iudæis Samaritanum
eſſe, idipſum non negauit, ſciens cuſtodem ſe eſſe infirmo-
rum:ſed dæmonium habere ſe,id vero vel maxime negauit.
¶ Iam porro ſupra diximus,ſcribam hunc multum faſtuoſe
*Mat.*17. ſuperbiſſe in lege, at hic in parabola dominus proponit ei,
quomodo ſacerdos & Leuita imbecilliores fuerint,quã qui
perfectionem legis aſſequerẽtur. Chriſtus autem is erat,qui
venerat implere legem,quod ante eum nemo potuit.ideoq́;
merito erubuiſſe debebat hic ſcriba,qui tantum ſibi arroga-
bat. Atque Chriſtus illud cuſtodiæ ſuæ munus ſe turaturum
*Ioan.*17. eſſe,ipſe teſtatur apud Ioãnem, inquiens, Pater,quos dediſti
mihi,ſeruaui,& non periit ex eis quiſquã,niſi filius perdi
tionis. Atque hoc modo omnes nos confiteri debemus Chri
ſtum Samaritanũ eſſe & cuſtodem omnium credentiũ,quo-
niam niſi dominus ille cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat,
Pſal. 126. qui cuſtodit eã. Vę miſero homini huic,qui cuſtode illo ca-
ret. O felicẽ autem,cuius cuſtos Chriſtus eſt,quanuis etiam
quiſque ſuus eſſe debeat cuſtos, & ſeipſum animamq́; ſuam
*Mala.*2. ſolicite cuſtodire. Cæterum an Samaritanus noſter Chriſtus
fuerit viator,aut non, & quomodo, quum hic dicatur. Iter
faciens,

faciens, venit ſecus eum, relinquo contentionibus ſcholaſticis, ſed tamen quo pacto venerit ad vulneratum, facile collectu eſt, quoniam venit in ſimilitudine carnis peccati, & miſericordia motus eſt ſuper eum, quē hic miſere videbat ſaucium, nec quicquam opis ſibi ferre valentem, nec quid mereri potentem, ſed omne auxilium illius pendebat à domino. 5 Appropinquans alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum. Multa dici poſſent, ſi luberet vagari per ſymbola, ſed hoc nimis amplum eſt, ideoque ſumma tantū prelibemus. Quis vnquam dominum vidit benigniorē magiſque miſericordem, quam deum noſtrum erga ſuos etiam inimicos peccatores? Appropinquauit ille ad vulneratum. Ecce, quæ natio tam grandis vt habeat deum ſibi appropinquantem, vt nos dummodo ipſi appropinquauerimus, dicēte apoſtolo, Appropinquate deo, & appropinquabit vobis? O te miſerum & infelicem hominem, expende ſaltem qui tu ſis, quis dominus ille tuus, vt accedat ad te, tandē cor tuū aperi ad tantam miſericordiam quæ hic venit ad te. Vulnera porro alligat dominus, dū malitiæ obſtat, ne vlterius peccet homo. vnde & Auguſtinus ait, Alligatio vulnerum eſt cohibitio peccatorum. ¶ Quæres autem, Quomodo nos à peccatis impediuerit Chriſtus? ſane per ſua illa mādata, per conſilia euangelica, dicente Dauide, Qui ſanat cōtritos corde, & alligat contritiones eorum. Ita facile licet intelligere, quomodo ſpiritualiter infuderit vinū & oleum. ſicut enim vulnera alligat præceptis ſuis, quibus ad pœnitentiam & vitæ puritatem nos prouocat, ita deinceps oleum gratiæ ſuæ infundit, dona ſpiritus ſancti, ſuauitatem ſacramentorū, peccatorum remiſsionem, & promiſsionem gaudiorum vitæ æternæ, iuxta illud Dauid, Oleo ſancto meo vnxi te. An nō hoc oleum ſalutare eſt, quum dicit, Appropinquat regnum cœlorum? Huc accedit & pertinet vinum quoque, quod acore ſuo impuritatem emundat vulnerum ſi eo lauentur, teſtante idipſum etiam Dauide, quum ait, Potaſti nos vino cōpunctionis. Vis huius vini hauſtū guſtare? en tibi hoc quod dicit dominus, Omnis arbor quæ non fert fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Sicut enim peccatores dominus benigne refouet oleo remiſsionis peccatorum: Ita pungit acerbitate vini, dum rigorem iudicij oſtēdit. Et talem ſe quilibet prelatus atque parochus exhibeat, vulnera peccato-

Auguſt. *Roma. 8.* *Deut. 4.* *Iacob. 4.* *Auguſt.* *Pſal. 146.* *Beda.* *Pſal. 88.* *Pſal. 59.* *Matt. 3.*

rum conſtringat, infundat oleum, hoc eſt, iis qui puſillanimes ſunt, miſericordiam & gratiam dei proponat: duris autem & contumacibus, quos citius frangas quam flectas, infundat vinum, minetur iuſtitiam & iudicium dei, atque ſuppliciorũ grauitatẽ. ſiquidem & equus qui palpationibus nõ vrgetur vt eat, verberibus & calcaribus ſubditis impellend9 eſt. Et hoc eſt, quod ait Gregorius. 6 Vlterius inponens illum in iumentum ſuũ, duxit in ſtabulũ, & curã eius egit. Samaritani noſtri iumentũ, ipſa caro eius eſt, quã, pro nobis aſſumpſit, peccata noſtra portans in corpore ſuo ſuper lignum, quatenus nos mortui peccatis, deinceps iuſtitiæ viuamus, cuius liuore ſanati ſumus. Nanque & nos per peccatum facti ſumus vt iumenta, iuxta illud Dauidicum, Vt iumentum factus ſum ante te. Ne autem maneremus vt equus & mulus, in quibus non eſt intellectus, carnem ille noſtram fragilem ſuſcepit, vt noſtram fragilitatem tolleret. Vel etiã dici poteſt, vulneratum ſuo impoſuiſſe iumento, quod nos quoque membra fecit corporis ſui. ſicq́ue in corpore ſuo nos aſcenderemus in cœlum, & nullo alio modo, quoniam nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Quando igitur ille nos inſerit corpori ſuo, de eo recte dicitur, quod vulneratum & ſaucium hominem iumento ſuo impoſuerit. ¶ Auguſtinus adhuc alio ſenſu vult iumentum hoc ipſum eſſe gratiam dei, neque id latinæ linguæ male conuenit, in qua iumenta à iuuando dicta credimus, eo quod hominem illiusq́ue adiuuẽt labores, cuiuſmodi ſunt, equus, mulus, aſinus, bos, bubalus, &c. quando igitur gratia dei animam noſtram adiuuat in operibus bonis, ſiquidem ſine ea facere nil poſſumus, recte quum iumento illi imponimur, priſtinæ reſtituimur ſanitati. Adduxit eum ſecum in diuerſorium, hoc eſt, in eccleſiam catholicam, in quam omnes pœnitentes deducuntur, vt ibi ſarcinam abiiciant peccatorum, quiq́ue in via ſcelerum defatigati fuerant, ibi rurſus refocillentur ab eo, qui ſuſcitat de terra inopem. & de ſtercore erigit pauperem. Ita ergo Chriſtus in eccleſia curam egit hominis. Altero autem die protulit duos denarios, & dedit ſtabulario. neque enim Samaritano huic diu licebat eſſe in terra, abeundum ei erat in cœlum vnde deſcenderat, ſicut dixit ad diſcipulos ſuos: Exiui à patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum,

Gregor. *Auguſti.* *1. Pet. 2.* *Pſal. 72.* *Pſal. 31.* *Ambroſ.* *1. Cor 12.* *Theoph.* *Ioan. 3.* *In li. hypognoſ.* *Theop.* *Ambroſ.* *Pſal. 112.* *Ambroſ.* *Ioan. 16.* *Theoph.*

dum, & vado ad patrem. Denarij porro duo, duo ſunt teſtamenta quæ dominus reliquit apoſtolis, doctoribus, & animarum curatoribus, ſiquidem vtrunque teſtamentum imaginem dei geſtat & habet. Stabulario vero dixit Samaritanus, Curam illius habe, & quodcunque ſupererogaueris, ego quum rediero, reddam tibi. Vere multa de ſuo expoſuerunt & erogarunt apoſtoli, plurimum laborauerunt, omnẽ doctrinam diſpergendo multum ſupererogauerunt doctores, vtrunque illud teſtamentum ſedulo interpretati, vnde & mercedem recipient æternam, quando ille rediturus eſt in altero aduentu. tunc enim dicent, Domine, ecce duos illos denarios dediſti mihi, eos expoſui, & vlteriꝰ adhuc alios duos ſupererogaui. Et tunc reſpondebit dominus, Euge ſerue bone & fidelis, intra in gaudium domini tui. Auguſtinus hic per denarios duos, vtrunque intelligit præceptum charitatis, quod acceperunt à ſpiritu ſancto, euangelium annũciaturi vniuerſo mundo. ¶ Et hic iam videant ſcioli neochriſtiani, quod non vtriuſque tantum teſtamenti ſcripta nobis ſeruanda ſunt, ſed ea inſuper quoque, quæ ſancti dei apoſtoli & doctores erogarunt, quibus præterea largam retribuet dominus mercedem. Quid quod commiſsionem illi habent à domino ſibi traditam ſupererogandi vltra duo teſtamenta, & dominus Chriſtus quando redibit in cuiuſque hominis morte, vel etiam in die nouiſsima redditurus eſt eis mercedem retributionis æternæ? Ad hæc omnia iam tandẽ quærit dominus legiſperitum, dicens, Quis horum trium videtur tibi fuiſſe proximus illi qui incidit in latrones? At ipſe dixit, Qui fecit miſericordiam in illum, peregrinus ſcilicet iſte & alienigena, nam noti illius tranſierant relicto eo. ſed qui approximarat ei opere miſericordiæ illi impenſo, hic proximus ipſius fuit: iuxta illud Salomonis, Vir miſericors benefacit animæ ſuæ: qui autem crudelis eſt, proiicit à ſe proximum ſuum. Concludens itaque dominus ait, Vade & tu fac ſimiliter. Ita & ego dico vobis dilectiſsimi in Chriſto fratres. Ite & facite ſimiliter. Eſtote miſericordes, & erit vobis quoque deus propitius, qui retribuet vobis omnia opera veſtra bona in vita ſempiterna, quam omnibus nobis concedere dignetur, qui eſt in ſecula benedictus, Amen.

Theop. *Mat.25.* *Auguſt.* *Prou.11.*

STEN EVANGELIVM, LVCAE 17.

IN illo tempore, Dum iret Ieſus in Ieruſalē, trāſibat per mediam Samariam & Galilæam. Et cū ingrederetur quoddam caſtellum, occurrerunt ei decem viri leproſi, qui ſteterunt à longe, & leuauerunt vocem, dicentes, Ieſu præceptor, miſerere noſtri. Quos vt vidit, dixit, Ite, oſtendite vos ſacerdotibus. Et factum eſt dum irent, mundati ſunt. Vnus autem ex illis vt vidit quia mundatus eſt, regreſſus eſt cum magna voce magnificās deum, & cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens, & hic erat Samaritanus. Reſpondens autem Ieſus, dixit, Nónne decem mundati ſunt? & nouem vbi ſunt? non eſt inuentus qui rediret & daret gloriam deo, niſi hic alienigena. Et ait illi, Surge, vade, quia fides tua te ſaluum fecit.

Matt. 8. Mar. 1. Supra. 5.

HOMILIA VNICA.

DIE abhinc octauo chariſsimi, audiſtis quomodo Samaritanus maiorem vulnerato exhibuit miſericordiam, quā vel ſacerdos, vel Leuita, Iudæus vterque. quod vtique male habuit Iudæos, quoniam ij inuidebant Samaritanis plurimum hanc gloriā à domino tribui. Chriſtus autem qui eccleſiam ſuam ædificare voluit ex Iudęis & Gentibus atque facere vnum, hic quoq; inter Samariam & Galilęam iter faciens, nouam adhuc Samaritani virtutem commendat. ſiquidem nouem Iudęis ex mundatione lepręingratis exiſtentibus, vnus ex omnibus Samaritanus redit & gratias egit domino. Etiam docere hic voluit Chriſtus, non ſolam ſine operibus ſufficere fidem, cōtra neochriſtianos. Sed nos iam textū hunc ipſum aggrediamur, & eum iuxta ſenſum literalem breuiter excutiamus.

Ephe. 2.

¶ Aſcendens dominus Hieroſolymam, iamque cōſummaturus opus redemptionis humanę, hoc ipſo tam multiplici ſuo itinere, quod huc illuc commigrauit, grande nobis propoſuit miſericordiæ ſuę argumentum, vt enim ſuccurreret multis, his quidem prędicando, aliis ſanitatem reſtituendo, ſicque attraheret multos ad fidem euangelij ſui, ex vno loco perrexit in alium. Aſcendit autem Hieroſolymam ad populum exaſperatum odio erga ſe, & ſitibundum ex ſanguine & morte ipſius. Verum nimirum memor ille fuit veniſſe ſe in redemptionem generis humani. quū ergo adeſſe iam feſtinabant

ſtinabant tempora,aſcendit:& adhuc in via conſtitutus miracula plura exhibuit. Ingredienti enim caſtellum,occurrerunt leproſi decem. & recte quidem fecerunt illi, quoniam ægroti omnes accurrere debent ad dominum, ſiue corpore ægrotent,ſiue animo, vt inquit propheta, Para te Iſraël, vt in occurſum venias deo tuo. Mitto hic quod quidã ex ſcripturis varios leproſos afferunt, & myſtice exponũt. A longe autem ſteterunt leproſi iſti, quoniã ex lege habebãtur immundi, neque audebant appropinquare hominibus, & forte metuebant illi ne dominus faſtidiret eos. eo quod in lege præceptũ erat cauere lepram corporis, veſtiũ & domus. Ac quanuis iſti loco procul ſtant, oratione tamen prope fiunt. Prope enim eſt dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Procul erant corpore, quia pro maledictis habebantur, nec audebant cohabitare hominibus. quo docemur leproſos ſpiritu. hoc eſt ex cõmunicatos,vitare. Prope autem erant Chriſto oratione & affectibus piis,quomodo publicanus ille etiam à longe ſtans,ne oculos quidẽ audebat attollere,& tamen deſcẽdit iuſtificatus in domũ ſuam. Neq; vero ſteterunt tantum,ſed & leuauerunt vocẽ ſuam, quod argumentum boni animi erat,dum dolorem cordis ore exprimebãt. ſiquidem corde & ore noſmet accuſare debemus coram domino,quod de filiis Iſraël legimus,leuaſſe eos vocem ſuam,& magnis gemitibus fleuiſſe. dixerunt autẽ, Ieſu præceptor, miſerere noſtri. Inuocant ecce dulciſſimum nomen Ieſu, & virtutem illius adepti ſunt,quia factus ille eſt eis Ieſus, dum mundauit ipſos à lepra, ſed non ſimpliciter eum orant vt hominem, ſed vt eum qui ſupra hominem, præceptorem enim eum nominãt,hoc eſt, dominum, creatorem. Nanque vere præceptor ille eſt,qui præcepta nobis dedit ſalutis & vitæ,cuius verba ſolus habet,teſtante Petro. Præceptor,inquiunt,miſerere noſtri. Non aurum petimus,neque ebur,neque argentũ, tantũ miſericordiã tuam imploramus.

Amos 4.
Leui.13.
Theophy.
Luc.18.
Iudi.21.
Theophy.
Ioan.6.

2 Sequitur, quos vt vidit, dixit, Ite, oſtendite vos ſacerdotibus. Vidit vtiq; ille eos oculis ſuæ miſericordiæ & pietatis: quomodo eum orauit Dauid,vt ſe reſpiceret ſuiq; misereretur,quod vnicus ſit & pauper. populus quoq; clamauit ad illũ dicens, Ecce reſpice, populus tuus omnes nos. Ita in miſſa hodierna clamat ad dominum eccleſia, Domine, reſpice in teſtamentũ tuum, & ne derelinquas animas pauperũ

Pſal.24.
Eſa.64.

Pſal. 83. tuorum. Deus protector noſter, reſpice in facie Chriſti tui. Adeo vſitatum eſt in ſacris literis, vt perituri homines miſericordiā dei, orent quatenus ille reſpiciat eos. ſic deus miſerationū ipſe dixit ad Moyſen, Vidēs vidi afflictionē populi
Exo. 3. mei. O quā neceſſariū foret nobis quoque, vt inuocaremus deū, quo reſpiceret nos tā duris tēporibus miſere afflictos.

¶ Reſpexit eos miſericorditer, & dixit, Ite, oſtendite vos ſacerdotibus. Miſericors ille fuit aſpectu ſuo, miſericors in verbis, miſericors in opere. Verbum enim ipſius efficax & omnipotens in opere eſt, qui nos animo & corpore ſaluat:
Sap. 16. iuxta illud Sapiētis, Neq; herba, neq; malagma ſanauit eos, ſed tuus domine ſermo qui ſanat omnia. Oſtendite, inquit, vos ſacerdotibus, de qua oſtenſione multa diximus dominica ab Epiphania domini tertia: & Beda hic tāgit, dicēs, Nul-
Beda poſt Auguſti. lum dominus eorū quibus hæc corporalia beneficia præſtitit, inuenitur miſiſſe ad ſacerdotes niſi leproſos, quoniam ſacerdotium Iudæorum figura tantū erat futuri ſacerdotij regalis, quod iam eſt in eccleſia, quo etiā ſanctificantur, quotquot pertinent ad corpus principis omnium ſacerdotū Chriſti. Quilibet ergo, qui vel hęretica prauitate, vel Iudaica infidelitate, vel ſuperſtitione gentili tanquā variis coloribus lepram repræſentantibus infectus eſt, niſi ad eccleſiam feſtinarit, & colorem veræ fidei exhibuerit, non mundabitur. Sic Paulus quoque quum in terram eſſet proſtratus, & vo-
Actu. 9. cem Chriſti audiret dicentis, Ego ſum Ieſus ille quē tu perſequeris, miſſus tandē eſt ad Ananiā, à quo perciperet ſacramentum ſalutaris documenti fidei. Poterat quidem dominus, id omne pręſtare per ſe circa medium, ſed vt ſocietas fidelium cōprobaretur, & vnus ille omniū Chriſtianorū color aſtrueretur, miſit eos ad ſacerdotem. Sic Cornelius etiā
Actu. 10. miſſus eſt ad Petrum, & ſemper deinceps miſſi ſunt peccatores ad prælatos eccleſiæ & animarū curatores, vſque ad hæc tempora. Quibus tandē neochriſtiani noſtrates ea ſunt fœlicitate, vt ſacerdote nullo indigeant neque cōfeſſione. tantum enim deo peccata ſua annunciant, atque ab eo abſolui
Leui. 14. ſe putant, quanuis egregie in hoc falluntur. Quo ad literam autem, verum eſt in veteri teſtamento, ſacerdotibus traditū fuiſſe iudicium cognoſcendi inter leprā & nō lepram: quod quando ſublatū nondum fuerat officium, rectę hos quoque leproſos miſit dominus ad ſacerdotes. Sicut autem ſacerdoti

typico

typico oportebat illos ex præcepto oſtendere lepram, ita ſacerdoti euangelico detegere cōuenit, aperire & confiteri lepram ſpiritualem, quoniam in hunc modum Salomon dicit *Prou.28.*
eum, qui abſcondit peccata ſua, non acquiſiturum iuſtificationem: illum autem qui cōfeſſus ea fuerit, & inde reliquerit, miſericordiam adepturum. Quoniam quod hic eos ad ſacerdotem miſit, vtique eo animo fecit, quo apud Matthæū vnicum illum leproſum ablegauit ad ſacerdotem, vt ſe illi oſtenderet, ipſius iudicio ſe vt ſubiiceręt, ex pręcepto quod mandatū erat offerręt, & quicquid iniungeretur ſeruarent. ſicque multis miraculum tantum dum innoteſceret, plures ad fidem cōuerterentur. 3 Et factum eſt, dum irent, mundati ſunt. Hinc colligunt doctores, quod propoſitum confitendi peccata cum pœnitentia eorundem & cōtritione deleat illa, ita vt quum homo pœnitentiam agit de peccatis, & abit ad ſacerdotem confeſſurus eadem, adeo miſericors eſt dominus, vt nondum confeſſo peccata dimittat, quamuis adhuc confeſſio requiratur. Vide plura ſuper hac re in homiliis de ſacramento, in materia pœnitentiæ. Dauid ſane, Dixi, inquit, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Euntes mundati *Pſal.31.*
ſunt. quod etiam factum credi poteſt, quoniā ſi apud ſacerdotes demum mundati eſſent, poterāt illud ſibi ipſis tribuere, & non virtuti diuinæ. Quum autem vnus ex eis, Samaritanus, mundationem ſuam cerneret, rediit ad dominum, gratus & beneficium ſibi collatum agnouit, quod non fecerunt reliqui nouem Iudæi. Ita impletum eſt illud Eſaiæ, Bos cognouit dominum ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, Iſraël *Eſa.1.*
autem me nō cognouit, & populus meus non intellexit. Sic Samaritanus hic dominum deumque ſuum cognouit, Iudæi vero non agnouerunt authorem ſanitatis ſuæ & ſalutis.
¶ Quatuor porro hic indicat euāgeliſta, vnde gratitudinem huius Samaritani colligimus. Reuerſus eſt enim, magna voce magnificauit dominū, cecidit in faciem ante pedes, & gratias egit. Quod regreſſus eſt magna voce, magnā ipſius gaudium declaraui, quod ex miſericordia Chriſti ſuſcepit, per quam ex magna miſeria liberatus eſt, & ideo magnificauit dominum, cæteriſque hominibus idem faciendi dedit occaſionem: velut illud Dauidicū inclamant, Magnificate dominum mecū, & exaltemus nomen eius in idipſum. certe enim *Luc.17.* *Pſal.33.*

Eccl. 42. hic fecit iuxta conſilium Sapientis, Glorificantes dominum quantũcunque potueritis, ſuperualebit, & adhuc admirabilis magnificentia eius. Et quod procidit in faciem, argumentum de ſe præbuit euidens, quod dominũ cognouerit deum ſuum, dum adorauit eum, diuinitatem ipſius hoc modo con-
1.*Reg.*4. feſſus. Mali autem non procidunt in faciem, ſed retro tan-
*Ioan.*18. tum, ſicut Heli ex ſella prolapſus eſt confracto cranio, & Iudæi in monte Oliueti ceciderunt retrorſum. Magnam
*Deute.*33. itaque gratiam adeptus eſt hic Samaritanus, quando ſic ſe humiliauit coram domino, cuius pedibus qui appropinquant,
1.*Theſ.*5. accipiunt vtique de doctrina ipſius. Id adeo vos quoque facere & accurere addecet, vt ſitis grati deo. agnoſcatis illum, qui quicquid habetis contradidit vobis, in omnibus gratias
Theoph. agentes ei. ¶ Atque non temere Samaritanum hunc fuiſſe euangeliſta inſinuat. Aſſyrij enim erant Samaritani. Vt iam nemo deſperare debeat cuiuſcunque nationis fuerit, modo corde toto ſe conuertat ad dominum, ſicut & reliqui nouem nihilo erant meliores, quod ex bonis nati fuerant Iudæis. Samaritanus ſiquidem ille illuminatus nõ erat per ſcripturas prophetarum, pauca ex Chriſto viderat miracula. Si autem percurramus euangelium totum, inueniemus Samaritanos ex tribus virtutibus laudatiſſimos, quod facile credi-
Ioan. 4. derint, ſicut mulier iſta Samaritana ad puteum ſedens, & totus populus in ea ciuitate. quod miſericordiã proximis ſuis adhibuerint, ſicut ille qui vulneratum iumento ſuo impoſuit. & quod grati fuerint, vt hic de quo nunc loquimur.

4 Reſpondens autem Ieſus, dixit, Nõne decem mundati ſunt? & nouem vbi ſunt? Decem fuerãt leproſi. Qui numerus ſæpe pro vniuerſo genere humano vſurpatur, ſicut in
Luc. 16. parabola de decima drachma. itaque & hi leproſi decem, genus deſignãt humanũ, quod vniuerſum ſordida lepra infectum fuit. Et quãuis dominus Iudæos redemit vt Gentes, illi tamen nec honorẽ nec gloriam dederunt deo, neq; crediderunt ei. Atqui hic videmus, quod quũ de nouem illis inquirit dominus, & ſi noſtri non indigeat nec gratiarũ actione noſtra, gratitudinem tamen è nobis requirit: iuxta illud
Iob 38. Iob, Vbi eras quando me laudabant ſimul aſtra matutina, & quum iubilarent omnes filij dei? Grauiter offendit dominũ homo ingratus, & ſane periculũ eſt etiam hodie, ne ex decẽ baptizatis vix vnus permaneat in gratia dei, ex decẽ cõfeſſis

vix

vix vnus gratiam dei acquirat. multi enim ſunt vocati,pauci electi. Et tamen de nouem aliis quærit dominus, non quod ignoret qui nouit omnia antequam fiant, ſed vel vt attendatur magis ratio ingratitudinis,vel etiam quod ex more ſcripturæ neſcire dicitur dominus quod nō approbat, quodq́ue ſibi non placet, ſicut neſcire profitetur ille ſe virgines fatuas,ſcientia nimirum approbationis. Ita hic quando diſplicebat domino ingratitudo iſtorū nouem,quærit de eis tanquam ignotis,Non eſt inuentus qui rediret & daret gloriā deo,niſi hic alienigena,qui melior fuit reliquis omnibus etiam Iudæis:iuxta iſtud Pſalmi, Ecce alienigenæ & Tyrus & populus AEthiopum,ij fuerunt illic.Commendauit itaque eum dominus,& dixit. Surge,vade,quia fides tua te ſaluum fecit. Quam hic fidem collaudat dominus? non vtique iſtam neochriſtianorum nudam & mortuam,ſed illam quæ per charitatem operatur,quam habuit hic Samaritanus, ex ea compulſus reuerti ad dominum cadere in faciem & gratias agere. 3 Cæterum myſticum quoque huius hiſtoriæ ſenſum inueſtigāt hic doctores,quando certū eſt nos à domino non verbis tantū,ſed & factis edoctos eſſe. Atqui omnes omnium expoſitiones vobis hic referre faſtidioſius forte eſſet q̃ vtilius,proinde mitto reliquas oēs,vnicā vobis ſententiam Augu.proponā,quē Beda, Ericus, & cæteri ſequūtur. Leproſi eos ſignificant, qui verā non habent fidei ſciētiam, & iactant multa atq; varia errorum documenta: neque ea celant,ſed proponunt omnibus, & iactantiam ſermonis breui mercantur gloriola.Eat nunc quiſquis volet, & neochriſtianorū videat mores & acta, quoniā alios ex aliis diſſeminant libellos vernaculos & latinos elegantiſſime cōpoſitos,quib⁹ aures hominū perfricent & animos alliciāt. Nulla autē vnquā fuit doctrina falſa,quæ nō aliquid veritatis habuerit admixtū. Vera igitur falſis permixta in diſputatione aliiſve hominū ſermonibus,leprā præ ſe ferunt,quæ corpus hominis veris fictiiſque colorib⁹ coinquinat.Et huiuſmodi quidē homines euitare debet eccleſia,ita vt procul ab illa arceantur, clamentq́ue ad dominū Ieſum, & præceptorem vocent eū, atque merito præceptorē,quoniam in cuius verbis aberrauerant,eum humiliter præceptorē vocāt.reuerſuri ad verā ipſius cognitionē. Siquidē quū à communione fidelium per excōmunicationem ſe ſegregarint, non audent accedere ad

Matt.20.
Mat.25.
Pſal. 86.
Auguſti. de q. euā.

dominum propius, ſed vix à longe ſtare poſſunt, petitaque ex domino ope, iubentur ire ad ſacerdotem, vnde eruditionem accipere debent omnes hæretici, & agnitionem veritatis cõtra ſuos errores, abſolutionem quoque de peccatis, vt ſic emundati iuxta regulam fidei chriſtianæ. priori inſerantur reſtituanturque dignitati. Quanuis enim dominus errantibus omnibus poſſet per ſpiritũ ſanctum emittere veritatem, vult tamen audiri prælatos & doctores eccleſiæ in doctrina chriſtianæ ꝓfeſſionis, ſicque fideles ſuos in multa humilitate confirmari. Id adeo in ſancto Paulo quoque cernimus, qui tamen euangelium ſuum neque ab homine neque per hominem ſuſcepit, & tamen eundẽ dominus miſit Ananiam, ex quo diſceret quidnam ſibi facto opus eſſet. Vnicus autem ille qui reuerſus eſt, Chriſtianos bonos ſignificat, qui inter blaſphemas Iudæorum & hæreticorum voces magna voce Chriſtum cõfitentur, laudant & celebrant, ſine intermiſſione gratias ei agentes, atque genua illi ſua curuantes, quum interim mali retrorſum tantum in terga cadant. ſicut de ſequacibus Antichriſti dicit Iacob, Fiat Dan coluber in via, & Ceraſtes in ſemita mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro. Salutare tuũ expectabo domine. Ita vos quoque chariſſimi, licet videatis mundum iam pene vniuerſum lepra hæreſum & errorum perdite corruptum, quando leproſi nolunt ſe ſpiritualibus exhibere prælatis, ſed eos contemnunt & ſpernũt, attamen confidite, ſpem habete firmam fore, vt det deus iis quoque finem, dicite cum Iacob, Salutare tuum expectabo domine. Id adeo cito & propere nobis largiatur miſerator & miſericors dominus, Amen.

Galat. 1. *Actu. 9.* *Gene. 29.*

DOMINICA XVI. POST PENTECOSTEN, EVANGEL. MATTH. 6.

Luc. 16. *Luc. 11.*

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnũ odio habebit, & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis deo ſeruire & mammonæ. Ideo dico vobis, ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Nónne anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum? Reſpicite volatilia cœli, quæ non ferunt neque metunt, neque congregant in horrea, & pater veſter cœleſtis paſcit

paſcit illa. Nónne vos magis pluris eſtis illis? Quis veſtrum cogitans poteſt adiicere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? Et de veſtimentis quid ſoliciti eſtis? Cõſiderate lilia agri quomodo creſcunt, non laborant neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis. Si enim fœnum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, deus ſic veſtit, quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo ſolliciti eſſe, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater veſter quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. *Luc.12.* *Luc.12.*

HOMILIA PRIMA.

DEHORTARI nos hoc euangelio vult dominus ab auaritia, curis ſuperfluis & inordinato amore bonorum tẽporalium. idque ea de cauſa, cum multa iã præclara docuiſſet diſcipulos ſuos, & inter cætera monuiſſet theſauros eſſe colligendos in cœlis, ne quis ſibi proponeret & hic & in cœlo ſe theſauros comparaturũ, adiunxit, Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. atque quos intelligat dominos, ipſe exponit cum ait, Non poteſtis deo ſeruire ſimul & mammonæ. At nos iam textũ aggrediamur, Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Voluit hic dominus permonere nos ne tyrannide auaritię nos ſuperari ſinamus. & addit cauſam, Quoniam diuitiæ multæ manus armant latronũ & furũ, neq; pauci ſunt quorũ vitę inſidias ipſę ſtruũt diuitię. Altera porro ratio quod diuitiæ animũ hominis obcæcãt. Et hæc quã nunc in manibus habemus cauſa tertia eſt, quod per auaritiã geminũ quis incurrit malũ: alterum, quia cui dominari illũ oportebat, ei ſeruit: iuxta illud poetæ, Imperat aut ſeruit congeſta pecunia cuiq;. Altera, quoniam ſic cultum dei deſerit, cui modis omnibus aliis neglectis ſeruire oportebat: idq; ille probat per hanc communẽ theoricam & animi cõceptionem, Nemo poteſt duobus dominis ſeruire, ſcilicet aduerſantibus ſibi inuicẽ & repugnantibus, atq; contraria imperantibus. quando enim vnum quid homo eſt, in duo diuerſa diuidere ſe quomodo poterit? iuxta illud Pauli, Non poteſtis ſimul participare menſæ domini & dæmoniorum, & alibi, Quæ participatio iuſtitię cum iniquitate? quę ſocietas luci ad tenebras? que conuentio Chriſto ad Belial? *Chryſo.* *Theop.* *2.Co.6.*

Quod ſi autem domini inter ſe cōtrarij non ſint, fieri poteſt vt quis pluribus ſeruiat dominis, in ſua cuiq; ordinatione,
1. Cor. 7. ſicut Paulus de coniugato dicit, quod ſit diuiſus, cum curam gerat mundi huius, & tamen ſeruire ille poteſt deo tēpore ſuo, quoniā & bonum coniugij ex Chriſto eſt. Quiſquis autem ſe omnino ſcindere volet in dominia, alterius vtiq; domini gratiam amittet, ſicut ſi quis nimium inordinate ſuam diligeret vxorē. Præcipue autem hic dominus de deo loqui-
Ephe. 4. tur & diabolo, cui Paulus quoq; iubet locum dari non debere. Atqui Papæ, Imperatori, magiſtratibus legitimis ſeruire quis bene poteſt ſimul cum deo, quomodo & magiſtratus à deo eſt, & à deo legem habet, ſicut ſubditus ipſe. Si autē magiſtratus aduerſā præciperet legi diuinæ, tūc ſane dicere poſ
Eſa. 16. ſent ſubditi, Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Et hu-
Eſa. 36. iuſmodi quidē magiſtratus aduerſa præciperet legi diuinæ, tūc ſane dicere poſſent ſubditi, Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Et huiuſmodi quidem magiſtratus deo aduerſantes habuerūt Iudæi, iuxta illud prophetæ, Domini poſſede-
Rom. 6. rūnt nos abſq; te, tantum in te recordemur nominis tui. & deinceps. Facti ſumus ſicut in principio, quando non dominabaris nobis, & nomen tuum non inuocabatur ſuper nos. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire, ſeruire inquam proprie, ſicut Paulus dicit, An neſcitis quoniam cui exhibuiſtis vos ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis eius cui obeditis, ſiue peccati ad mortē, ſiue obeditionis ad iuſtitiā? Et tamen ſicut de duobus dominis diximus, deo & diabolo, ita de omnibus aduerſariis intelligi debet, puta de virtutib⁹ & vitiis, de rebus cœleſtib⁹ & terrenis, & de vera gloria & honore inani.

2 Idipſum quoque duobus dominis ſeruire nemo poſſit, iam porro dominus certa ratione cōfirmat. Aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget. aut vnum ſuſtinebit, & al-
Chryſoſto. terum contemnet, Quod Chryſoſt. ait eſſe prioris ſermonis velut cumulationem quandam, quodq́ue ibi declarare voluerit dominus non tantum aliquem duobus dominis ſerui-
Auguſti. re non poſſe, ſed & alterum odio habere & cōtemnere eum oportere. Augu. hic bene expendit verba illa & dicit, quod prior pars ſic intelligatur. Alium odio habebit, diabolum: hunc autem diligit, deum. At cur in altero membro dicit, ſuſtinebit aut contemnet, & non vt prius, diliget, vel odio habebit? Eo nimirum quod ad diabolum hoc pertinet, quem

ſuſtinent

ſuſtinent mali: & quanuis eum ſequantur, non tamen diligunt? Quis enim eſt qui diligat diabolum & ſequaces eius? de quibus etiam Dauid ait, Perfecto odio oderã illos, inimici facti ſunt mihi. Et Abacuc de diabolo dicit, Horribilis & terribilis eſt, ex ſemetipſo iudiciũ, & onus eius egredietur. Psal. 138. Abac. 1. Quãdo igitur nemo diligit diabolum, proprie id hic expreſſit dominus, & dixit, Suſtinebit illum. ſiquidem ferre diabolum, ſeruire & velle placere ei, vere onꝰ magnũ & graue eſt.

¶ Sic ergo qui ſuæ prauæ inſeruit concupiſcentiæ & auaritiæ. ſane durum peruerſi domini ſuſtinet imperiũ, cuius rei exemplum tale præbet Auguſt. Si quis ardenter deperiat domini alicuius ancillulam, quid non ſuſtineat obſecro, etiam duriſsimum domini iugum toleraturus, dummodo ipſam nõ deſerat? Ita hic eum illicitas amat homo voluptatum turpium illecebras, diaboli ſubminiſtrat, ſeruit vtique duriſsimam etiam ſeruitutem apud diabolum, ipſumque interim non diligit tyrannum, tamen tolerans operarium ſuæ perditionis. Et rurſus nõ dicit alterum, puta deum odio habet, ſed contẽnet. proprie enim loquendo, deum nemo odio habet, quia bonum ſummum & altiſsimum. mali autem cum à mala ſua concupiſcentia ſuperantur, deum contẽnunt. dum mãdata eius non ſeruant, dum miſericordiæ ipſius nimium tribuunt, quod facere nemo debet, iuxta illud, Ne addas peccatum peccato, & ne dixeris, Miſericordia dei magna eſt, & ipſe miſerebitur multitudini peccatorum meorũ. quoniã miſericordia & ira ſtatim declinant ab eo, & ira illius reſpicit ſuper peccatores. Tantaq; eſt in puniendo acerbitas ipſius, vt naturalibus etiã ramis non pepercerit, quin & ipſi confracti ſunt propter infidelitatẽ ſuã. Atq; hoc eſt quod dicit dominus, Alterum cõtẽnet, ſcilicet deũ, quẽ odiſſe nemo poteſt. Augusti. Eccl. 5. Roma. 1.

¶ Diceres autem, Intelligo iam quidem, quod iiſce verbis docere vult dominus, omnes qui peccant, grauiter contemnere deum. Quid ergo quod ſacræ etiam nobis teſtantur literæ, malos quoque odiſſe deum? ait enim Dauid. Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper. Quo verbo vult ille dæmones malos duo ſemper committere peccata: alterum, quia deum odio habent: alterum, quia ſuperbi ſunt, & elati aduerſus eum. Reſpondetur ad hoc, Quandoquidem creaturis omnibus eſſe dat deus, & quicquid habent boni. nulla creatura odiſſe ipſum poteſt in ſua natura ſiue ſubſtantia, cũ Psal. 73.

ſit bonum ſummum. (ratio mali.eſt ratio odibilis,ſed ratio mali non eſt in ſummo bono.) Quando autem dominus noſter iudex eſt, cuique retribuens pro merito ſuo, fit ſic vt mali dum iuſtitiam odere & iudicium, dicantur odiſſe deum, non in ſua eſſentia, ſed tantum in operatione, quod eos affligit. Et ideo dixit hic dominus, quod alterum contemnet.

¶ Hinc ſequitur omne peccatum contẽptum eſſe dei, quoniam contẽptus dei bifariã intelligi poteſt: ſpecialiter, vt cũ quis recordatur domini cui obedire debebat, neque tamen facit, quod peccatũ ſane magnũ & graue eſt aduerſus deum. Deinde conſiderari poteſt contemptus vt operi coniunctus eſt, eſtque in omni tranſgreſsione ſiue peccato. & dicitur etiã cõtemptus interpretatiuus, quo peccatores oẽs contẽnũt

Pſal. 49. deũ, vnde dicit per Dauidẽ. Proiecisti ſermones meos retrorſũ. per Eſa. Filios educaui & exaltaui eos, ipſi aũt ſpreuerũt.

3 Ex prædictis iam porro concludit dominus & ait, Non poteſtis deo ſeruire & mammonæ. Mammona, inquit

Auguſti. Auguſtinus, apud Hebræos diuitiæ appellari dicũtur, & cõgruit illi punicum. Nam lucrum Punice mammon dicitur. Mammonæ igitur quiſquis ſeruit, ei ſeruit, qui vitio ſui pec

Mat. 12. cati prępoſitus eſt rebus terrenis, dictus ideo à domino princeps mundi huius. Quem quicunque ſuſtinere & ferre cogitur, onus ſaue fert ponderoſum & moleſtum, quoniam concupiſcentiis irretitus eſt & inuolutus, atque diabolo ſubiectus. Curate igitur, ne vos concupiſcentiis bonorum temporalium ſuperare ſinatis. vobis ſeruiant illa, non nos eis. Audiat hoc auarus, audiat qui cenſetur vocabulo Chriſtiano, non poſſe ſe diuitiis ſimul & Chriſto ſeruire. Atqui non dixit ille tamen, qui habet diuitias, ſed qui ſeruit diuitiis. nam qui diuitias expendit vt dominus, non ſeruit eis. Abraham, Loth, Iob, Dauid, aliiq; plures ſexcentis, diuitias quidem habuerunt, ſed eis non ſeruierunt. Auarus autem ſeruit illis, dum vbi expendendæ ſunt, non diſtribuit. & vbi accipiendũ eſt, non accipit. Cuiuſmodi homo erat iſte, de quo Sapiens

Eccl. 6. inquit, Eſt & aliud malum quod vidi ſub ſole, quidem frequẽs apud homines, Vir cui dedit deus diuitias & ſubſtantiã & honorẽ, & nihil deeſt animæ ſuæ ex omnibus quę deſiderat, nec tribuit ei poteſtatem deus, vt comedat ex eo, ſed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas & magna miſeria eſt. Serui mãmonæ ſunt omnes, qui ſuperfluas curas gerunt.

magíſque ſoliciti ſunt de rebus temporalibus quam æternis, *Eccl.5.*
cum tamen moneat Sapiens, ne quis ſolicitus ſit nimis de bo *Epiſt.89*
nis iniquis. Pulchrum eſt quod Auguſtinus dicit aduerſus
hæreſim Pelagianorum, contendentium diuites non poſſe
ſaluari, niſi venditis omnibus, ſequantur Chriſtum, Diui-
tię, ſi deſint, non quærantur per mala opera in mundo: ſi aũt
adſunt, per bona opera ſeruẽtur in cœlo. Animũ virilem &
Chriſtianum nec debent, ſi accedant, extollere: nec debent
frangere, ſi recedunt. De diuitibus alias dicturi ſumus plu-
ra. 4 Quando vniuerſalis & communis hæc regula eſt,
neminem poſſe dominis duobus ſeruire, ſolicite animo per *Chryſo.*
cipiat omnis Chriſtianus & caueat, ne animum inducat ſuũ
duobus dominis velle ſeruire, quod ſi ſibi ſumpſerit, erra-
bit vtique, ſe ſimul & animam ſuam perditurus. Non de-
ſunt iam, qui cum eccleſiam laudant catholicam, tamen in-
terim eis arrident etiam iſta, quæ neochriſtiani noſtrates &
Lutherani recens adinuenerunt. quod quicunque faciunt,
peccant ſane, eo quod eccleſiæ ſimul & hæreſi ſeruire non
poſſunt. diuiſi enim ſunt hæretici apud Chriſtum autem v-
num eſt neceſſarium, puta ſancta & cõcors vnitas. ſiquidem
ibi dominus vnus, vna fides, baptiſma quoque vnum eſt, deꝰ *Luca 11.*
vnus & dominus omnium, qui eſt ſuper omnes, per omnia
& in omnibus vobis, inquit Paulꝰ. Milites iſti & miniſtri Pi
lati pepercerunt tunicæ inconſutili Chriſti, quam qua fron
te audebis tu diſſuere & ſartum hæreſis inſuere? non decet *Ephe.2.*
conſutam eſſe eam, nec quicquam in ea ſarcire exoticum & *Ioan.19.*
aliunde petitum. Sic Helias dixit ad populum Iſraël, Quo-
uſq; claudicatis in vtranque partem? Si dominus deus veſter
eſt, ſequimini eum. Si autem Balaam, ſequimini & illum. nõ *3.Reg.18.*
reſpondit autem populus ei verbum. Ita nunc quoque dico
vobis de iis, qui vna fere quod aiũt, fidelia parietes duos de-
albare nituntur, nã & ipſis obiici poteſt illud, Vt quid clau-
dicatis in vtranque partem? Nemo poteſt duobus dominis
ſeruire. Vel enim eccleſia catholica ſolidum & verum habet
ſcripturæ intellectũ, quod ſi ita eſt, ſequimini ipſam: vel hæ-
retici habent, & ſic quoque eos audite & ſequimini. Atque
tu hic interim circunſpice diligenter, vnde intellectũ illum
potius petas, vbi magis quæras quam penes ſponſam Chri-
ſti eccleſiam, quæ columna eſt & firmamentum veritatis.
¶ Dices, Atqui & neochriſtiani volunt & contendunt pe-

Ephe.5. nes ſe eſſe eccleſiã. Sane eſt inter eos eccleſia, ſed iſta quam
1.Tim.3. odiſſe ſe iã olim profeſſus eſt Dauid, eccleſia ĩquã malignã-
Pſal.25. tiũ, hoc eſt in malitia ardentiũ. Noua iſthæc eccleſia eſt quã
erigere nunc conantur, neque fuit antiquitus, neque diuer-
tit eccleſia ad latibula & cõciliabula hæreticorũ, ſed per im-
menſum late mundũ diffuſa eſt, ſicut præclare iam olim etiã
Auguſti. Auguſtinus obiecit Donatiſtis, cõtendentibus penes ſe tan-
tum in Aphrica eſſe eccleſiã: aliter autẽ deus pater Chriſto
promiſit. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuã,
Pſalm. 2. & poſſeſsionem tuã terminos terræ. Vbicũque ergo amplã
illam Chriſti hæreditatem, magnam ſcilicet Chriſtianorum
inueneris congregationem, noris ibi eſſe Chriſtum & euan-
gelium eius. Ne itaq; duobus dominis ſeruire coneris: Chri
ſto ſerui, & non hæreticis. Sed audire videor obgaunientem
hic mihi neochriſtianum, & dicentẽ, Nunc quoque in mul-
tis regionibus Chriſtiani ſunt vſque ad finem mundi. Au-
dio, ſed quo ore tu infringes illum Pſalmi locum, quẽ vtiq;
nolẽs volens cogeris fateri eſſe veriſsimũ? Atqui quod adeo
deficit fides, vitio fit peccatorũ noſtrorũ. ſic enim videmus
Sarracenos totam occupare Aphricã, in qua diœceſes fuere
plures trecẽtis, AEgyptũ quoq; & Arabiã. ſic Turca mino-
rẽ Aſiã, Græciã totã & Bulgariã cũ oĩbus adiacẽtibus regnis
poſsidet. Quæ omnia eo fieri credũtur, quod nũc appropin-
quãt tẽpora Antichriſti. ſed quod ex Turcæ & Soldani ty-
rannide mãſit reliquũ in noſtris iã regionibus, hæretici ſuo
iugo ſubiiciũt. Et ſic quidẽ impleri oportet prophetiã illam
Apoc. 12. Ioãnis, Mulier fugit in ſolitudinẽ. eccleſia ſancta vi infide-
liũ & inſultibus hæreticorum preſſa adeo deficiet, vt recte
Chriſtus ipſe de nouiſsimis iſtis tẽporibus dixerit, Cũ vene-
Luc.12. rit filius hominis, putáſne quod inueniet fidẽ ſuper terrã? Et
vos itaq; in Chriſto dilectiſsimi, ne quid moueamini ab iſtis
neochriſtianis. quin potius hãc Chriſti theoricã ſiue regulã
cõmunẽ ſedulo attendite, Quia nemo põt duobus dominis
ſeruire. ne claudicetis, ſed Chriſto adhærete & eccleſię illiꝰ,
atq; retribuet ille tandem vobis æternæ gaudia vitæ, Amen.

HOMILIA SECVNDA

INSANABILE in multis & incurabile vitiũ aua-
ritiæ medicari volens ſummus noſter medicus
Chriſtus, remediũ præſcripſit generale, quoniã
nemo poſsit duobus dominis ſeruire, deo & mã-
monæ.

monæ. Vbi cõmunis eo morbo laborantiũ querela moueri ſolet. Atqui cura & ſolicitudine hic opus eſt, quibus veſcamus, veſtiamur & liberos noſtros enutriamus. Huic quoq; iã porro occurrit dominus, dicẽs, Ideo dico vobis. quaſi diceret, Si repulſam à deo pati nõ vultis, ne ſitis ſoliciti animæ veſtræ quid mãducetis. Ergo, inquit Hieronymus, quod omnibus natura tribuit, & iumentis ac beſtiis hominibusq́; cõmune eſt, huius cura nõ penitus liberamur: ſed hoc nobis iniungitur, ne de cibo ſoliciti ſimus, ſiquidẽ in ſudore vultus noſtri pane nobis veſcendũ eſt. labor nobis præcipitur, & ſolicitudo prohibetur. Sane ibi Hieronymus è medio tollere conatur rudẽ & ſtupidũ iſtũ intellectum eorũ, qui ex iis verbis Chriſti laborem recuſare vellent. Idipſum quoq; Theophylactus inſinuat, quum ait, Non explodit omnia operari, ſed ſeipſos totos curis tradere & negligere deum, hoc eſt quod prohibet, quoniam & agros colere oportet, & vitæ curam habere. Sed ſolicitum eſſe de rebus temporalibus, neglectis ſupernis & cœleſtibus illis, maioremq́ue in iis mundanis quam deo diuiniſq́ue collocare fiduciam, per fas nefasq́; corradendis bonis inhiare, nec quicquã pauperibus impẽdere, honori quoq; & cultui dei deeſſe, ea demum eſt ſolicitudo, quæ hic prohibetur. Vnde & Dauid inquit, Diuitię ſi affluant, nolite cor apponere, hoc eſt in eis nolite confidere, deo & pauperibus illius neglectis. Quinimo qui diues eſt in mar ſupio, horreo, & cui velut clauſum poſsidet arca Iouẽ, adhuc tamen pauper ſit ſpiritu, multaq́ue poſsidens ſit tãquã nihil habens. Quomodo qui omnibus abundẽt diuitiis, adhuc tamẽ pauperes eſſe bene poſſunt, de quib⁹ dixit dominus, Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorũ eſt regnũ cœlorũ. E quorum numero & Dauid fuit, cum diceret, Egenus ſum & pau per ſicut omnes patres mei. Et hoc eſt quod prohibet dominus, non vt nemo diuitias habeat, ſed tantũ inanem & nimiã vetat ſolicitudinem. ¶ Si quidem diuitẽ eſſe, in ſe malũ non eſt, cum ſit ingens donũ dei, modo diuitiis quiſq; ſuis bene vtatur. Ecce enim dicit Sapiens, Omni homini cui dedit de⁹ diuitias atq; ſubſtãtiã, poteſtatẽq́; ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur parte ſua & lætetur de labore ſuo, hoc eſt, donum dei, En duo hic cõmemorantur dei dona, diuitem eſſe, & diuitiis pro neceſsitate ſua vti. Ita ſi quis bona conſcientia & honore integro ſine iniquis cõtractibus, vſuris & fur-

Hieron. *Gene.3.* *Theoph.* *Pſal.61.* *2. Cor. 6.* *Mat.5.* *Eccl.5.*

tis relinquit liberis ſuis neceſſaria victus, bene facit: neque mala illa ſolicitudo, ſed bona prouidẽtia eſt, iuxta illud Pau
2.*Cor.* 12. li, Quoniã parentes liberis ſuis theſauros debẽt colligere & relinquere, non filij parentibus, & alibi, Qui non gerit cu-
1.*Tim.* 5. rã de ſuis, maxime domeſticis, fidẽ negauit, & īfideli deterior eſt. Huiuſmodi ſane ſolicitudo & pia eſt, & ex officio parentũ exhibetur liberis. nã qui ipſi bona ſua omnia perdũt, decoquunt & abliguriunt, quorum tamen bonam partẽ hereditario à parentibus ſuis pepercerunt, interimq́; dicunt, Age ſi filius meus vnde viuat, habere volet, cõparet ipſe ſibi, nõne peſſime loquũtur, & peius adhuc in eo faciũt? Aut ſi baculum & peram ad mendicitatem filio tuo relinquis, en videris ſane quid rei tractaturus, quãtũ inde boni ſit habiturus. Rurſus qui filios ſuos nimiũ ardẽter amant, & ideo corradũt vndique cuncta per fas & nefas, iniquis contractibus circũueniunt homines, defraudant, imponunt ſimplicibus, mentiuntur, furãtur, rapiunt, decipiunt fictitiis literis, vlnis, menſuris, aut ponderibus falſis, & omnibus quæ in animum hominis incidere poſſunt, vt ſunt in huiuſmodi impoſturis cõminiſcendis arguti peſſime faciũt, grauiſsime peccãt, nimiamq́; rerum temporalium curam gerũt, quod hic prohibuit dominus. Idẽ iudicium eſt de omnibus parcis nimiũmq́; tenacib⁹ iuxta illud Sapiẽtis, Auarus nõ implebitur pe-
Eccl. 5. cunia: & qui amat diuitias, fructũ non capiet ex eis. Id adeo multis contingit, vt inter ſummas diuitias multũ tamẽ ege-
Eccl. 6. ant. ¶ Eſt alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub ſole, Diuitiæ conſeruatæ in malum domini ſui. Perierunt enim in afflictione peſſima, Generauit filium qui in ſumma egeſtate erit. Sicut egreſſus eſt nud⁹ de vtero matris ſuę, ſic reuertatur, & nihil auferet ſecũ de labore ſuo, Maximus hic & miſerrimus eſt morbus, de quo alias plura. Nunc ſatis ſit indicaſſe quantum diſpliceat deo cura nimia bonorũ tẽporaliũ. Cæterum eſt quod hic vobis curioſos nonnullos ob oculos ponã. Nõne putas nimiũ curæ gerere rerum temporalium qui pro ſuſtentatione earum etiã cultui dei non parcunt, eũ quoque ipſum euertunt, ceremonias diripiunt. neque ferũt vel faculã & lucernam accẽdi ad altare domini. vel aras ornari, vel tẽpla extrui, vel veſtes ſacratas cõfici? ibi quicquid impenditur, nimirũ eis videtur. pauperibus hæc, inquiũt cũ Iuda, dare ſatius fuerat. Et tamen hoc faciunt non in gratiã

pauperum

pauperum,ſed in contumeliā eccleſiæ & blaſphemiā Chriſti. Quaſi vero dominus deus qui paſcit omnes volucres in cœlo,piſces in mari,& homines brutaq́; in terris,pauitq́; hactenus multis milibus annorū,nunc egere cœperit, & amplius nō habeat vnde det nobis,quo cultus ſui ſimul & pauperū curam habeamus.Profectò enim ſi nos cultum diuinū & ceremonias ſedulo obſeruaremus,rerū omniū affluentiā haberemus vndique. ¶ Obiiciunt iſti,Quid opus eſt domino lucernas accendere,qui antea cuncta conſpicit? ſumptus hic inutilis eſt,pauperibus magis impendendus. Atqui hoc argumentum diaboli eſt,quod iā olim etiā Iudę perſuaſit & indidit,quando Magdalena precioſis vnguentis pedes domini oblineret,ita vt odore tota impleretur domus,indignari cœpit ille & dicere,Vt quid pditio hæc?poterat enim venūdari trecentis denariis & dari pauperibus.Ecce quoniā & Iudas miſericordiæ fucū prætexuit,ſicut nunc neochriſtiani faciunt,quo & plebē ſibi concilient,volentes detrahere gloriā deo,malitiæ ſuæ prætextum proponunt de miſericordia pauperū,meraq́; iſta interim impietas eſt.ſiquidem in ciuitatibus eorū plures ſunt pauperes, quam vnquā fuerint. Nāque quem cuique terminū præſcribunt,ea contentū ipſum eſſe oportet,quod tenue ſatis eſt,niſi turpe & inhoneſtū negociū & ſimul tractare norit. Qui poterat ante circuire, & vndecunque ex proximis fratribus neceſsitatem ſuam poſtulare,nunc vrgetur vt maneat domi,vbi nil ei niſi eſurire,algere & egere fortiter licet.Atqui & euangeliſta Iudā teſtatur hoc dixiſſe,nō quod curam magnā gereret pauperū,ſed quia fur erat & marſupium geſtabat. Quod in hūc quoque diem fieri ſolet,vt neochriſtiani ex cēſibus eccleſiaſticis cœnobiorū aliarumq́; præbendarum redditibus incaleſcere cupiunt,ſicut Iudas.Idq́; vtinam non eſſet,quam facile de omnibus fidei articulis conueniremus.Et ego dico eis loco dei, quia bona illa ex ſpiritualib⁹ direpta,ſimul etiam ſecum deuorabunt iſta priora temporalia,ſicq́; vno interitu peribūt. Si autē eis dominus ita miſericors eſſet,vt primo ſtatim initio affligeret eos,vt Heliodorum,qui cum vellet ſplendidū Hieroſolymæ templum ſpoliare,multis verberibus percuſſus concidit,neque quod inſtituerat perfecit, vtique aliter ſe res haberet. Antiochus quoque aſcendit in Ieruſalem, & ingreſſus templum cum magno faſtu,aureum altare & can-

Ioan.12.
Matt.26.
2. Mac.3.
2. Mac.9.

delabra diripuit,aurum,argentũ,omniaq́; templi ornaméta abſtulit. Quæris quem ſortitus ſit exitum? Ecce præceps de curru lapſus,arreptus eſt à dolore diro viſcerũ,ita vt de corpore impij vermes ſcaturirét,odore etiam illius & fœtore, exercitus grauaretur,tandemq́; in monte miſerabili morte
2.Mac.9. vita functus eſt. Alchimus qui templũ prodiderat,paralyticus factus eſt,ita vt verbũ loqui nõ poſſet,& inde in magnis doloribus mortuus eſt. Achaz cũ ex theſauro templi pecuniã abſtuliſſet,miſiſſetq́; regi Aſſyriarum,idololatra impius de mortuus eſt. ¶ Rex Balthaſar temulentus iá afferri ſibi præcepit vaſa templi aurea & argentea,& vidit manum ſcribé-
Daniel.5. tem in pariete.quam ſcripturam quum expoſuiſſet Daniel, rex ea nocte miſere occiſus eſt. Multæ gentium teſtantur hiſtoriæ,quomodo Craſſus Romanus templũ Hieroſolymi-
Ioſephus. tanum ſpoliauit,neque multo poſt cum omni Romanorum exercitu proſtratus eſt turpiter. Brennus præfectus exerci-
Trogus. tus Germanorum Semonũ,Galliam,Italiã,ipſamque adeo
Pom. Romanum deuicit.cum autem primum templum Delphicũ aggreſſus eſſet,mons terræ motu collapſus,bonã exercitus
Va.Max. ſui partem perdidit,ipſeque tandem ſaucius ſemet interfecit. Rex Perſarum potentiſsimus Xerxes quum miſiſſet quoſdã vt quidam illud templũ Delphicum ſpoliarét, omnes iſti miſsi imbribus & fulminibus perierunt. Poſſent id genus hiſtoriæ pene innumeræ hic referri,quibus tamen recéſendis breuitati ſtudens ſuperſedeo,tantum hæc breuiter commemorare libuit,vnde conſtaret rapinã iſtam eccleſiaſticã non manere impunitam.ſi ergo deus raptores iſtiuſmodi hic nõ punit,illic cruciatibus affliget æternis. ¶ Sed ad hoc quoq; reſpondere oportet,quod dicit neochriſtianus,non indiget luminibus deus qui antea cũcta perſpicit. Sane non ille. ſed nos indigemus. ſiquidem inutile eſſe nõ poteſt,quod in honorem & gloriam dei viuentis exhibetur. Ecce enim in veteri teſtamento præceptum habebant Iudæi à domino de holocauſtis,quæ ſacrificia erant honeſtiſsima,ſicut & primo loco
Leuit.1. ante omnia alia in Leuitico deſcribuntur, habebantq́; pro-
Exod.38. prium altare ad ea paratũ. Quæ ſi tu eo dices fuiſſe inutilia, quod cõburebantur,neque in vſus pauperũ cõuertebantur,
Leuit.6. quorum vtique plures etiam tunc in Iudæa fuerunt, errabis turpiter reprehendere volés opera eius, qui iuſtus eſt in omnibus viis ſuis. Magis adhuc blaſphemus eſt, qui mandata

& legem ipſius iudicat,carpit.damnat,dicens, Ad quid hæc proſunt? an non putas magnã hic tibi ſperandã eſſe vtilitatem,cum dominũ deum tuum honoras & colis? Dicis inquã, Nõ indiget lumine deus. Sane quãdo ipſẽ lux vera eſt, quæ illuminat omnem hominem. Et vidit ille vtiq; ab æterno in veteri teſtamento ſicut in nouo, atque illic tamen præcepit iugem ignẽ in tẽplo foueri continuo à ſacerdote. Qui ignis cui obſecro luxit? cui profuit totos dies ardens,niſi quia hoc ſic voluit deus? Quod ſi ergo iugiter arſit ignis ille in veteri teſtamento,lucens in templo iſto antiquo,in quo tantum erant virga Aaron,tabulę Moſaicę & panes ꝓpoſitionis pudeat te vecors & inſanũ caput indignari ex ſuccenſo coram venerabili corporis Chriſti ſacramento. Sic, ſic olim præcepit dominus parari cãdelabrum magnũ ex auro puro cum violis & floribus.atque in eo lampades ſeptem cum ſingulis emũctoriis,quæ ſemper veſperi accenderentur, arderentq́; vſq; ad mane ex oleo nobiliſſimo. Nõ eo vtiq; fecit hoc dominus, quod noctu nõ cerneret ipſe, ſed tamen in honorem ſuũ impendi illud ſibi voluit, Iudęis ad exercitiũ,nobis vero in eruditionẽ & ſignificationem myſterij. Adhuc autem clamat neochriſtianus, ceremoniæ hæ tantũ ſunt veteris teſtamenti, quæ iam in nouo penitus ſunt ſublatæ, ſicut apoſtoli in primo cõcilio declarauerunt, proinde mittenda ſunt iſta externa omnia, & in ſpiritu & veritate nobis adorãdus deus. Verum quidem eſt quod ceremoniæ & legalia veteris teſtamenti nos nõ obligãt, neq; illa omnia hic adduximus. ſiquidem nos ſacrificia noſtra nõ exurimus,nec iugem ignem fouemus,neq; candelabra noſtra ex auro puro ſunt cõfecta,ſicut præcepit dominus Moyſi: ſed quoniam omnia quæ ſcripta ſunt,ad noſtrã doctrinã ſcripta ſunt. & quãuis illis in veteri teſtamento in figuris cõtingebant omnia, ſcripta tamen ea quoq; ſunt ad noſtrã emendationẽ. Docemur itaque hic inutile non eſſe quod honori diuino impẽditur, ſicq́ue iſtos erroris ſui argui,dum inutile hoc vocant & ad pauperes omnia referunt (quãuis fucato tantũ prætextu idipſum turpiter mentiũtur) non valentes ne aſpicere quidẽ cultum & honorem dei ꝓmoueri: ſed metuunt ad tantam inopiã redactum eſſe dominũ, vt pauperes ſuos fouere amplius nõ poſſit,niſi culto ſancto dei abolito? neque interim cogitant, neque vident quãtis ſumptibus extructũ ſit magnificũ illud templum

Ioan. 1.
Leuit. 6.
Exo. 25.
Leuit. 24.
Actu. 15.
Ioan. 4.
Rom. 15.
1. Cor. 10.

Salomonis in Hieruſalem,& tamen illum adeo ditauit deus
1. *Reg.* 5. & abundare fecit,vt tantũ eſſet Hieroſolymis argenti quan
& 6. tum lapidũ,tantumq́; cedri quantũ lignorũ quæ creſcunt in
3. *Reg.* 3. ſyluis, ita vt nec parem vllum habuerit regẽ ſibi in gloria &
10. diuitiis, quas dedit ei dominus. Quãobrem Chriſtus hic il-
lum præcipue commemorat in euangelio, Cõſiderare lilia
Matt. 6. agri quomodo creſcũt. non laborant,neq; nent. dico autem
vobis,quoniã nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt
ſicut vnum ex iſtis. Hæc vos quoq; percipite animo, quod
nullus vnquã rex tantum impẽdit cultui diuino(ſicut in de-
dicatione tẽpli dicetur)ideoq́; rurſus largiter adeo eum do-
nauit dominus gloria & diuitiis, vt nullum vnquam regem
alium. Omnes igitur qui cultũ diuinum impedire conantur,
ſub prætextu pauperũ,nimium curioſi ſunt & ſoliciti de re-
bus temporalibus, quod hic vetuit dominus. prouenit autẽ
iſtud ex diffidentia quadã in deum, quaſi ille non poſſet vi-
ctum vobis neceſſariũ ſuggerere,quo colere poſſemus & ho
norare deum ſufficienter ſicut & illi in veteri teſtamento fe
cerunt, & maiores quoque noſtri ſuperioribus ſeculis ſem-
per etiã in nouo ſancto obſeruarũt.¶ Ergo porro conſilium
eis ſalubrius dedero etiam nõ rogatus,audiant modo,Quã-
do tantum amas pauperes, ipſisq́; bene adeo vis & cupis,age
noli per hoc tamen quicquã cultui detrahere diuino. Male
perit,quicquid inde detrahitur, ſed deparce in ipſo,ne tan-
tum potites,ne tam magnifice veſtiaris,ne ita luxuries rebus
omnibus,cõuiuiis, apparatu nimio, luxu denique toto, qui
inter neochriſtianos dici non poteſt quam profuſus ſit & a-
bundans, vt interim frigeant ſacra, quod quis obſecro bo-
Eleemo- na ratione vel ferat vel commendet? Deterius adhuc & gra-
ſyna neo- uius peccant,qui etiã aliena diripiunt,vt habeant quod dent
chriſtia- pauperibus,eos volo qui redditus cœnobiorum, præbenda-
norum. rum, fraternitatum & anniuerſariorum turpiter recipiunt
ſub prætextu pauperum, Miſera ea ſane eleemoſyna & fri-
gida eſt,quæcunque ex alienis bonis erogatur. Quod ſi quis
bonus vir & pius anniuerſariũ inſtituit, vltima hac ſua vo-
luntate fretus,ratusq́; eam eſſe nõ immutandã,irruis ecce tu
ſcelerate & ſacrilege tibiq́; vſurpas,quod cultui diuino im-
penſum erat. Quis vnquã audiuit talia? furta & rapinas hu-
iuſmodi quis vidit vnquã? Ecce hic vos appello neochriſtia-
ni,quando rerum omniũ ex ſcripturis teſtimonia requiritis,
date

date & hic ſcripturã mihi, qua ratione liceat ex alienis bonis eleemoſynam facere. Cõtrarium nos docet ille Tobias, qui filium ſuũ erudiens ſubiũxit. ¶ De tua ſubſtãtia fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere. En quod hic dicitur bene cõſidera, De tua ſubſtantia, non ex bonis alienis cœnobiorum, præbendarũ, & anniuerſariorũ. Sic Salomõ inquit, Qui pronus eſt ad miſericordiã, benedicetur. de panib⁹ enim ſuis dedit pauperi. Ecce de panibus ſuis, nõ ex panibus fraternitatũ. Quod iam neochriſtiani ſuperbiunt inflati de ſuis eleemoſynis, inanis eſt gloriatio ex bonis alienis, cum quibus videant, ne ſua quoque quæ habent propria, depereant. Sed audio, nõ eſt fides tanta apud neochriſtianos Tobiæ & Salomoni vt perſuadeantur. inſuper quoq; ex nouo teſtamento requirũt teſtimonia. En Chriſtũ iubentẽ vendere nos quæ poſſidemus, & hinc dare eleemoſyn. Non præcepit ille hinc aut iſthinc petere nos quæ demus pauperibus & merere quæ nõ ſeminauimus, ſed noſtra noſmet vendere bona & diſtribuere in eleemoſynas pauperum. Neochriſtiani autem ex bonis alienis tantum liberales eſſe cupiunt erga pauperes. At hæc iam dicta ſufficiãt ſuper eo quod iubet dominus, nos nõ nimium eſſe ſolicitos de victu temporali. Atq; huic tam ſalutari doctrinæ Chriſti aduerſantur neochriſtiani omnes, qui vel auaritiæ ſtudio, vel alia perdita opinione cultũ diuinum negligunt, cõtemnunt impediunt, ſolam pauperũ prætexentes neceſſitatẽ. Verum hoc quidẽ eſt, quod ſi neceſſitas tanta foret, vt alia via vel captiui ex manibus hoſtiũ redimi nõ poſſent, vel infirmi ad ſanitatẽ redire, tũc ſane bona eccleſiaſtica in eiuſmodi vſus cõuerti liceret, authore etiã Ambroſio. Quãdo cõſtat veteres patres, ſi quãdo pecunia carebant, etiã ſeipſos vendidiſſe, vt eo precio captiuos ex manibus infidelium redimerent, quomodo ſanctus Paulinus epiſcopus Nolanus ſemet fertur in ſeruitutem redegiſſe, vt filium viduæ cuiuſdam redimeret, dante ei teſtimoniũ etiam ſancto Gregorio. Neque tamen eo neceſſitatis adhuc redacti ſunt neochriſtiani, quamobrem etiam cura & ſolicitudine illa minus opus habent pro temporali victu pauperũ. Nos iam Chriſtũ oremus, vt gregem ſuum defendat ab incurſu Turcarum, & erroribus peruerſa docentium. eos autem qui iam aberrarunt, per gratiã ſuam ad ſolidam veræ fidei integritatem reducat, Amen.

Tob. 4. *Prou. 3.* *Prou. 22.* *Leui. 12.* *Lib. 2. off.* *Gregorius.*

DOMINICA XVI.
HOMILIA TERTIA.

DOMINVS nos ab auaritiæ ſtudio conatur hoc e-
uangelio deterrere, eo quod duobus nō poſſim⁹
ſeruire dominis, deo & mámonæ: ideoq́ue nobis
etiam iubet nō eſſe ſolicitos animæ noſtræ, quid
De her. manducemus. Quæ verba Auguſtinus vult nō ita craſſe in-
telligi debere, quaſi quis nō poſſit & debeat victū ſibi pro-
curare decētem, & laborare in æſtate, vnde trāſigat hyemē.
id enim hominis eſſet nimium pigri, cuiuſmodi quendā Sa-
Prou.6. lomon relegat ad formicam, vt diſcat ab ea prudentiā, dicēs,
Illa quum nō habeat ducem neq; præceptorem, nec princi-
pem, parat in æſtate cibū ſibi, & cōgregat in meſſe quod co-
medat. Vſquequo piger dormies? quando cōſurges de ſom-
no tuo? Quū ergo ait dominus. Nolite ſoliciti eſſe, non hoc
dicit, vt iſta nō procurent, quantum neceſſitatis eſt, vnde vi-
uere queant honeſte, ſed non vt iſta intueantur, & propter
iſta faciāt, quicquid in euāgelica prædicatione facere iuben-
Gloſſa. tur. Gemina itaq; ſolicitudo eſt, altera ꝓuidentiæ, quæ nec
ſuffocat, neq; impedit obſeruationē rerum cœleſtiū, cuiuſ-
Galat.2. modi curā habuit Paulus, multū ſolicitus exiſtēs de paupe-
Luc.10. ribus. habuit & Martha, dū domino pararet cibos perquā ſo-
licita. Et habere illam debent prælati omnes ſuper familiam
ſuam & ſubditos, atq; adeo quilibet vir bonus curare debet,
vt honeſte & pacifice viuat cū vxore. Sic omnis prælatus ſo-
1.Tim.5. licitus eſt de ſubditis ſuis, ſicut ait Paulus, Qui præēſt in ſo-
2.Cor.7. licitudine. & alibi, dum enumerat quanta ſit paſſus, Inſtan-
Rom.12. tia. inquit, mea quotidiana, ſolicitudo omnium eccleſiarū.
3.Cor.11. ¶ Quid quod Chriſtiani omnes ſoliciti eſſe debent ſeruare
Ephe.4. vnitatē ſpiritus in vinculo pacis? quam ſolicitudinem ſi neo-
chriſtiani quoq; habuiſſent, non ita ſe ſegregaſſent ab vni-
tate eccleſiæ. Altera porro multum nociua eſt ſolicitudo,
qua ſolicitus quis eſt in malo, ſicut iſti duo ſenes in decipien
Dan.13. da Suſanna fuerunt. eo fit, ſi quis nimiū ſolicitus exiſtens de
rebus temporalibus, plane obliuiſcitur eorum quæ diuina
ſunt & cœleſtia. Huiuſmodi ſolicitudo recte ſuffocans dici-
tur, quia ſuffocat totamq́; ſubmergit mentē hominis. Aua-
rus enim ſi quid orare vult, ſtatim ſubit animū illius cogita-
tio venditionū & emptionū ſuarum: ſi miſſam parat audire
aut cōfiteri, ſubito cogitat de bonis ſuis, quæ cū non patiun-
tur quicq̄ boni facere. O quàm durū & graue eſt iſtis prędi-
care,

care, quoniam nõ ſuſcipiunt præ multitudine curarum, quas de diuitiis gerunt. Ac proinde dixit dominus, Semen iſtud quod inter ſpinas cadit, ſignificare eos qui audiunt quidem verbum dei, ſed tamen cura mundi huius & fallacia diuitiarum ſuffocãt verbum illud, ideo iſta cura hic prohibetur in victu & veſtitu. 2 Doctrinã porro hanc ſuam ſalutarem dominus prudenter cõfirmat & probat, eo quod anima plu ris ſit quã cibus, & corpus præſtantius indumento. quaſi dicere vellet. Qui maiora præſtitit, vtique & minora præſtabit, ſine quibus viuere nõ poſſumus, cibum & veſtem. Sunt qui per animam ipſam intelligũt vitam. ſiquidẽ anima cibo nõ indiget in ſe, ſed tantũ ad vitam corporis, ſicq́; animæ velut retinaculũ alimentũ iſtud corporeum eſt. Diſcamus hinc & cognoſcamus nos animã & corpus habere à deo, ſicut mater illorũ ſeptem Machabæorum cõfeſſa eſt, dicens, Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſti. Neq; enim ego ſpiritũ & animã donaui vobis & vitam, & ſingulorũ membra nõ ego ipſa compegi. Sed enim mũdi creator, qui formauit hominis natiuitatem, quiq́; omniũ inuenit originẽ. Deinde quoque id probat vtrunque, alimentũ quidẽ auium, veſtitum autem lilij propoſito exemplo, & ait, Reſpicite volatilia cœli; non ſerunt neq; metunt, & pater veſter cœleſtis paſcit illa. Sunt quidam, inquit Hieronymus, qui dum volũt terminos patrũ excedere, & in alta volitare, in ima merguntur, volatilia dicentes eſſe angelos, cæteras in miniſterio dei fortitudines, quæ abſq; cura ſui, dei alantur prouidentia. Si hoc ita eſt vt intelligi volunt, quomodo ſequitur dictũ ad homines, Nõne vos magis pluris eſtis illis? Atqui nos in natura nõ ſuperiores angelis, ſed inferiores & aliquantum imminuti ſumus ab illis. Simplex itaq; hic ſenſus ſuſcipiẽdus eſt, quod dominus dum ex ſua ꝓuidentia volucres paſcit, quarũ anima corruptioni obnoxia eſt, quanto magis homines paſcit, qui animas habent immortales: quia vtiq; rationale animal ſicut eſt homo, ſublimius ordinatiusq́; eſt in rerũ natura quam irrationalia. Triplicem autẽ hic curã indicat dominus, quæ pro cibo haberi ſolet, quia ſeritur, metitur & cõgregatur in horrea. Quæras quur volatilia ꝓpoſuerit dominus, & non alia animalia, quæ & ipſa neque ſerunt nec metunt. Reſpondet Ambroſius, Volucres propter varias cantiones quas edunt, magis cõferri viris ſpiritualibus quam cæteras beluas terræ,

Matt.13. *Hierony.* *Auguſti.* *2. Mac.7.* *Hierony.* *Leui.14.* *Pſal.8.* *Auguſti.* *Ambroſ.*

Pſal. 54. iuxta illud Dauidis, Quis dabit mihi pennas vt columbæ, & volabo & requieſcam? Deinde eo etiam fortaſsis commemorare voluit dominus volatilia, quod eorum cibus magis vagus & diſiectus eſt, quam aliorum animalium, quamobrem natura eis plumas & alas addidit, quibus facilius victum ſibi comparent. Quum ergo viuant ſine cura, multo magis idipſum etiam hominē facere decet. Ad hæc volucres nō ita conſeruant frumēta in cibum, vt formicæ & quædā alia. Nemo tamen hinc excuſationē ſumat ſuæ ignauiæ, quaſi ideo ſerere nolit aut metere, quoniā nemo ſine labore viuere debet,
Gen. 3. iuxta illud, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo & iſtud
Iob 3. Iob, Homo ad laborandum naſcitur, ſicut auis ad volandū.
Auguſti. Grauiter inuehitur Aug. aduerſus eos, qui ad cœnobia currunt, & cucullam ſibi inici ſinunt, eo tantum ne laborent. ſicque ait, Qui veniunt ad profeſsiones ſeruitutis dei ex vita ruſticana, & ex opificum exercitio & plebeio labore, ſi quo minus operentur, excuſari non poſſunt. Nulli enim licet, vt in ea vita vbi ſunt ſenatores laborioſi, fiant opifices otioſi: & quo veniunt relictis delitiis ſuis, qui fuerant prædiorum domini, ibi ſint ruſtici delicati. concordat in regula
2. Theſ. 2. ſua Chryſoſt. Quo illud oſtendit, quod corpus ipſum non
1. Cor. 4. tam alimonia ſui creſcat, quàm prouidētia creatoris. Ideoq;
Act. 18. & Paulus qui ipſe quoq; manibus ſuis laborauit, dicit, Qui non laborat, non manducet. Neque tamen laborem hūc intellige ruſtico & craſſo more, quaſi cuiq; laborādum ſit manibus. Quiſque laborare debet vel corporaliter vel ſpiritualiter, vniuerſaliter aut ſpecialiter. Magiſtratus adminiſtrationi ciuili incūbūnt, qui iura dictāt & æquitati prẽſūnt, bonos præmiis donant, malos ſuppliciis afficiunt. Spirituales quoque multum & duriter laborant, dum orant, cantant, legunt contemplantur. Et hic nō vetat laborem dominus, ſed ſuffocantem iſtam ſolicitudinem prohibet. Hæc itaque illa probatio domini eſt, Quādo volucres cœli dominus paſcit citra omnem earum curam, quantò magis homines, dicente
Iob 38. Iob, Quis præparat coruo eſcam ſuam, quando pulli eius clamant ad eum vagientes, eo quod non habeant cibum?

¶ Coruus (authoribus Phyſicis) pullos ſuos dum prodierunt, non vult agnoſcere pro ſuis. ita zelotypus magnus eſt. nam dum eos videt albos, putat ipſam aliunde eos concepiſſe. ſicque nec coruus quicquam cibi eis ſuggeri ſinit, neque

ipſa audet ſubminiſtrare vſque in nonum diem erumpentibus paulatim plumis nigris. Tunc enim tandem videt ille pullos ſibi ſimiles fieri: itaque permittit eos paſci, cum interim iſtis nouem diebus continuis pulli coruorum cœlitus paſcantur: iuxta illud Dauidis, Qui dat iumẽtis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eũm. *Pſa.146.*

3 Adhuc amplius argumentum ſuum confirmat dominus in hunc ſenſum, Vt maxime non multum ſolicitus ſit homo quiſpiam de victu ſuo, tamen hic nõ ſufficit niſi per gratiam dei. Quo oſtendit dominus, authore Chryſoſt. quia corpus ipſum non tam alimonia ſui creſcat, quam prouidentia creatoris. quaſi diceret, Non ex humana cura longitudo & proceritas corporis humani prouenit, multo minus igitur veſtitus, quoniam qui dedit augmentum, dabit & veſtimentum, veruſq; adeo omnium author eſt dominus. ſiquidem neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementũ dat deus. Et ſicut iam ſupra confirmauit dominus animã ſeu vitam hominis pluris eſſe quam eſcam, ita nunc probat corpus pluris eſſe quam indumentum, inquit Hieron. Nam de veſtimento quid ſoliciti eſtis? reſpicite & conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt. non laborant, neque nent. Et recte lilia præ aliis floribꝰ proponit, quoniam in altum excreſcũt, candida ſunt & boni odoris, quo bene ſignificantur corpora ſanctorum, quæ ſublimia erunt & excelſa, beneque munda & fortis odoris. ſic Oſeas ait, Iſraël germinabit ſicut lilium. liliorum autem plurima ſit in libris Canticorum mentio. *Chryſoſto.* *Auguſti.* *1.Cor.3.* *Oſee 14.* *Can.2.4.*

¶ Chryſoſtomus porro hic quærit in hunc modum, Quur nobis ex auibus non pauum propoſuit aut cygnum, vel ex pecoribus agnum? Quia ſcilicet vtrunque cumulum voluit exaggerationibus attollere, & ab herbarum ſcilicet vilitate, quæ tanto tamen adornantur decore, & ab illis pulchritudinis dignitate, quæ ſplendet in floribus. minus enim exquiſite veſtis ambitum depreciaret, ſi ei non ornata ſolum, verum etiam animata præponeret. Vt maxime autem in ſe viles ſint flores, quanto tamen pulchriores ſunt Salomone etiam in omni gloria ſua? fuit ſiquidem ille potentiſſimus ſimul & ſapientiſſimus rex Iudæorum, ſicut & nos ſuperiori homilia oſtendimus, & ipſe de ſe profitetur dicens, Magnus effectus ſunt & præceſſi omnes ſapientia, qui ante me fuerũt in Ieruſalem. Præcipue autem magnificus fuit Salomon in *Chryſo.* *Eccl.1.*

veſtimentis,adeo vt etiam regina Saba admirata ſit pretioſas
2.Reg.10. veſtes ſeruorum ſuorum.¶ Ait itaque dominus,Si fœnum agri,quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur,deus ſic veſtit quanto magis vos modicæ fidei?Ecce quam vilipendit iã flores, quos tamen tantopere exornat & veſtit deus:dum etiam fœnum vocat,quod quam vile ſit quis neſcit?labore enim non indiget,cum hodie ſit & cras in clibanum miſſum pereat igni.Ecce inquam vile hoc quantum exornat deus? quam pulchre ſua prouidentia veſtit?Quur itaque hominẽ non veſtiat?Sed quod iſtos vocat homines modicæ fidei, eo facit quod deo non confidunt etiã in certiſsimis promiſsio-
Roma. 5. nibus eius.Contra maximæ fidei fuit Abraham,in qua adeo confirmatus eſt,vt dederit gloriam deo,perfectéque ſcierit, quod quicquid promiſit deus,potens ſit ipſe etiam facere & exhibere.Sequitur inde quomodo omnia potenter tum adminiſtret,tum prouideat deus,eo quod voluntas ſua omnipotens eſt,adeo vt illi reſiſtere nemo queat.Nemo itaque tã ſit ſolicitus.vt dicat,Quid mãducabimus?quídve bibemus? quibus operiemur?ea enim cogitant ethnici,rati hominem ad aliud nõ eſſe creatum,niſi vt hic viuat ad tempus.iis nos ne fiamus ſimiles,cogitemus potius,quam miraculoſe fouerit & ſuſtentarit dominus Iudæos in deſerto manna & volatilibus cœli,ita vt nec veſtimenta eorum,nec calceamenta fuerint detrita quadraginta annis. Quumq; norit ille quo-
Deute.29. modo nos creauerit,non ſinet vtique,vt in hac parte deficia-
Chryſoſto. mus,modo ſecundum ipſius voluntatem vixerimus,Scit pater noſter quibus indigeamus antequã petamus.Quomodo enim pater filiorum ſuorum obliuiſcatur? Ethnici autẽ qui neſcio quam ſibi per ſomnia fingunt fortunæ diuinitatem, neque vident,nec expendunt deum vniuerſalem rerum omnium curam gerere & ſolicitudinem ſicque ſoliciti ſunt.

4 Egregio ad extremum epiphonemate concludit hoc euangelium dominus,dicens,Primum quærite regnum dei
Auguſti. & iuſtitiã eius, atque omnia adiicietur vobis. Hoc ergo bonum noſtrum eſt regnum dei & iuſtitia illius.Idipſum concupiſcere debemus. finis enim noſter eſt,propter quem facere omnia debemus. & ideo etiam primum omnium quærere,ſine quo viuere non poſſumus.¶ Pulchre obſeruauit hic
Hieron. Hieronymus quomodo illa diſcernãtur. illud enim,nolite ſoliciti eſſe, de carnali cibo & veſtimẽto accipere debemus: cæterum

cæterum de ſpiritualibus cibis & veſtimentis ſemper debemus eſſe ſoliciti. ¶ At quid tandem eſt regnum dei? inquit Chryſoſtomus, remuneratio vtiq; bonorum operum, & iuſtitia illius via eſt cultus diuini, qua itur ad regnum. Quádo igitur homo recogitat regnum dei, gloriã ſanctorum: oportet eum amore gloriæ illius etiam feſtinare ad regnum, aut certe formidine pœnæ, vt iſte ait, odiſſe malum. Et hic ait Auguſt. manifeſtiſsime oſtendit non hæc eſſe appetenda tãquam talia bona noſtra, vt propter ipſa debeamus beneface re, ſi quid facimus, ſed tamen eſſe neceſſaria. Nemo prędica re debet, vt edat: ſed potius, vt prædicare poſsit, edere. Meri to quoque dicit dominus, Primum quærite regnũ dei, quod nihil eo prius, nihil debeat eſſe antiquius. Et ſane inique faciunt, qui deum aut ſanctos ſuos inuocant propter bona tem poralia, vel vt ab hoc aut ab illo cuſtodiantur morbo præci pue ac primaria (vt aiunt) intentione. Quid enim hoc aliud eſt quam quod prouerbium habet. Curres bouẽ trahit? Primum quęrendum eſt regnum dei, primum pete gloriã ſempiternam, dona & gratias animæ. Inuoca ſanctos, vti apud deum tibi impetrent fœlicitatem & ſalutem, quam ipſi iam poſsident. Verum tamen hoc eſt quidem per accidens, & vt maiori tutela peruenire queamus ad ſalutem. poſſumus etiã petere temporalia à deo, & à peculiaribus ſanctis orare conſeruationem à certis morbis, & Mariã communiter de omnibus. Sic nanque & Iacob orauit petiitq́; liberari de manu Eſau, & Ezechias pro ſua ęgritudine plorauit ad dominum, & Dauid non ſemel rogauit ſe eripi è manu hoſtium. In vltimum tamen hæc omnia finem tendere debent, quia in gloriam dei & ſalutem animarum noſtrarum: nemoq́ue adeo infirmus petere debet, vt ex morbo liberetur, ſi ſit contra ſalutem animæ ſuæ. Vide parte tertia in die ſancti Sebaſtiani. ¶ Audiant hęc auari, qui ſua tantum curant temporalia, neglectis miſsis, poſthabitis cócionibus, & omni cultu diuino. Quod non faciunt pij & veri Chriſtiani, ſed primum quærunt regnum dei, cultum illius non negligunt, ſperantes ſatis bonorum daturum eſſe eis deum, iuxta illud Dauidis, Iu nior fui, etenim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, neq; ſemen eius quærens panem. Cuique pio non ſubtrahit temporalia deus, quæ alias adiicere tantum ſolet velut auctaria, ideo enim proprie hic dixit, Hæc omnia adiicientur vobis,

Chryſoſto.

Auguſti.

Gel. 32.
Eſa. 8.

non dabuntur:ne quis cogitet hæc temporalia vera bona eſſe, ſi conferantur æternis. atque ideo iubet nos æterna tantum quærere. Diceres, Atqui oramus omnes, Panē noſtrum quotidianum da nobis hodie. Orare autem pro aliquo quid aliud eſt quam ſolicitum eſſe? Verum quidem eſt quod panem petimus quotidianum nobis dari,idq́ue ex mandato & doctrina Chriſti, ſperantes quia ſi coluerimus deum & ſeruierimus illi, ſedula oratione noſtra,daturus ille nobis ſit victum neceſſarium. Sed hoc nullam in ſe habet ſolicitudinem,dum deum oramus pro pane quotidiano. Hic enim curam & ſolicitudinem prohibet dominus in craſtinum, hoc eſt, in longa tempora. Et tamen dum apud Matthæum panem petimus quotidianum,etiam ſuperſubſtantialem illum petimus, & ſpiritualem cibum animæ.

¶ Vos itaque chariſsimi admonitos ſedulo volo, ne ſumatis hoc vobis,vt conemini duob⁹ dominis ſeruire,ſed vni Chriſto ſecundum inſtitutionem eccleſiæ ſuæ ſanctæ. deinde ne ſoliciti nimium ſitis de rebus temporalibus,ſuffocantes orationem, omnemq́ue pietatem veſtram, eleemoſynas quoq; & omnia opera bona. Deus enim ſua ſapientia bene omnia prouidet, ſuaq́ue omnipotenti voluntate perficit cuncta. Primum itaque quærite regnum dei, & omnia neceſſaria adiicientur vobis. quærite & iuſtitiam eius, opere complentes quicquid fide tenetis, atque iuxta illud Petri, O fratres chariſsimi, ſatagite vt per opera veſtra bona certam vocationem veſtram faciatis, quoniam regnum dei eorum eſt, qui ad hoc ſunt electi: ad id autem perueniemus per iuſtitiam, quam hic nobis largiatur deus in terris, vt per eam ad regnum ſuum perueniamus in cœlis, Amen. *1. Pet. 1.*

DOMINICA XVII. POST PENTECOSTEN, EVANGELIVM LVCAE 17.

IN illo tempore, ibat Ieſus in ciuitate quæ vocatur Naim, & ibant cum eo diſcipuli eius & turba copioſa. Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris ſuæ. & hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cum vidiſſet dominus, miſericordia motus ſuper eam, dixit illi, Noli flere. & acceſſit & tetigit loculū. hi autem qui portabant, ſteterunt. Et ait, Adoleſcēs, tibi dico, ſurge. 4. Reg. 4.

ſurge. Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illũ matri ſuæ. Accepit autem omnes timor, & magnificabant deũ, dicentes, Quia propheta magnus ſurrexit in nobis, & quia deus viſitauit plebem ſuam. Mar.5. 4.Re.4. Ioã.4.6.

HOMILIA PRIMA

PAVLO ante hoc euãgelium refert Lucas ſanaſſe Chriſtum ipſum Centurionis ſeruũ, eius inquã qui indignum ſe profeſſus erat, qui dominũ reciperet ſub tectũ ſuũ. Iá vero nõ rogatus, maius adhuc miraculum facit Chriſtus, reſuſcitans mortuum. quo facto & diuinitatem ſuam & noſtram probauit reſurrectionem, quam plures tunc non ſatis credebant. Chriſtus autẽ, dominus ille ipſe qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt, ingreſſus eſt ciuitatem Naim: quæ ciuitas eſt Galilææ, duobus miliariis diſtans à monte Thabor, non longe à ciuitate Endor. Et hic quidem diligentiam Chriſti vides, qui ex vna ciuitate in aliam commigrans, veram fidem docuit homines verbo & opere, quomodo prælati viſitare debent ſubditos ſuos, malumq́; inter eos corripere & reformare. neq; immerito vel temere Lucas hic cõmemorat in comitatu & apoſtolos fuiſſe & turbã plurimã. id enim eo diſpoſuit dominus, vt plures eſſent tãti miraculi teſtes, ſicq́ue cõuerterentur ad fidem. diſcipulos quoque ideo hic ſecum duxit, vt hoc in eo cernerent magiſterium, quo ipſi quoque deinceps vterentur, poſt illius paſſionem & mortem vniuerſum mundum edocturi. ſemper etiam curauit dominus multitudinẽ hominum emendare in melius. ¶ Quumq́ue appropinquaret dominus portæ ciuitatis, efferebatur mortuus filius vnicus matris ſuæ. fiebat ex conſuetudine Iudæorũ, qui ſepulchra ſua extra vrbẽ & mœnia habebãt. ſic enim Chriſtus quoq; extra ciuitatẽ ſepultus eſt in horto. Quod nũc etiã à Chriſtianis quibuſdã receptũ eſt, vt cœmeteriis in vrbe abolitis, noua extra ciuitates cõſtituãtur more Iudæorũ, quod equidẽ vt non vituperarim, ita neque multũ laudarim. Nam ſi id bonũ admodũ eſſet, maiores noſtri quoque iam olim feciſſent. Tantũ itaque ſuſpectu nouitas eſt, vbi ratione careat euidenti, vt vbi cœmeteria nimis ſunt anguſta & populus multus, tunc ſane alia ratio eſt. Efferebatur mortuus, inquit Theopbylactus. Aliud rarius facit miraculum, ne quis dicat, Et quid noui in hoc ſeruo

Rema.4. Beda. Euſebius. Hebr.13. Ioan.19.

Theoph. contigit? fortaſsis alioqui non fuiſſet mortuus. Ad hoc declinandũ, reſuſcitauit iam mortuum illum dominus, quem iam ferebant ſepeliẽdũ. quo facto arguitur iſtud quoque prius miraculum factum eſſe ex omnipotentia dei. ¶ Admiraberis autem, quare miraculũ hoc fecerit dominus, nec requiſitus, neque rogatus, aut quis tandem ratus fuerat eum mortuum aliquem ſuſcitaturum? Sed defines mirari, vbi videris *Ambro.* etiam euangeliſtã hic demonſtrare, quid permouerit ad hoc dominum. Erat enim mortuus ille filius vnicus matris ſuæ viduæ, quæ luctu fletuque ſuo animum Chriſti pertulit, & ad miſericordiam cõmouit: quoniã vnigeniti plerũque chariores cæteris ſunt liberis, inter quos amor diuiſus eſt. Mater hæc vidua erat, cui per hoc ſpes & conſolatio omnis adẽpta fuit, quod filio quem habuerat vnicum, iam deſtituta *2 Reg 1.* erat, maritumque ſuum amiſerat. ſic Dauid dixit dilexiſſe ſe *Hiere. 6.* Ionathan, vt mater filium amat vnigenitum. Sic Hieremias *Tob. 5.* ait ad Iſraẽlẽ, Luctũ vnigeniti fac tibi planctum amarum. Et quis dubitet multũ cõtriſtatam fuiſſe viduam hanc, quod filiũ vnigenitũ amiſerat baculum ſenectutis, lumen oculorum ſuorũ? Commouit itaq; cor matris exacerbatũ ipſum dominũ ad miſericordiã, quum iam ante in lege præceperat do- *Exo. 22.* minus, viduas & pupillos negligi non debere. ¶ Diuino au- *Beda.* tem nutu, inquit Beda, multa dominũ turba, multa viduam comitabatur, vt viſo tanto miraculo, multi ipſius teſtes, multi dei fierent laudatores. bonum etenim eſt & ſalutare, mira- *2. Co. 10.* bilia domini prædicare, vt multi ſaluẽtur, iuxta illud Pauli, Sine offenſione eſtote Iudæis & Gẽtibus & eccleſiæ dei, ſicut ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant. Idipſum quilibet faciat prælatus, multorum hominũ ſalutẽ promouere curãs & emendationem. Sed & antiquum illum hic atque laudabilem morẽ videmus, cõducendi funera ad ſepulturam. Eodẽ nanque exemplo AEgypti vna profecti ſunt, quum Ioſeph & fratres eius defunctum patrem ſuũ Iacob abduxerunt ad *Gene. 50.* ſepulturam. ita enim habet ſcriptura, Ierunt cum eo omnes ſenes domus Pharaonis, cũctique maiores natu terræ AEgypti, & habuit in comitatu currus & equites, factaque eſt tur- *Tob. 2.* ba nõ modica. Laudatur & Tobias hoc nomine, quod mortuos ipſe detulerit ad ſepulturam. Quo docemur nos quoq; iniquum nõ eſſe, ſi quis corpus ſuũ ab vna ciuitate in aliam deuehi

deuehi ſinat, quod nobiles fere nunc facere ſolent, quum ſic Iacob via admodum longua voluit ſe ex AEgypto aduehi in terram Chanaan, ibiq́ue ſepeliri ſe cum maioribus ſuis, Abraham, Sara, Iſaac, Rebecca & vxore Lia. Ioſeph quoq; moriturus, adiurauit fratres ſuos & dixit, Poſt mortem meã deus viſitabit vos, & aſcendere faciet de terra iſta ad terrã, quam iurauit Abraham, Iſaac & Iacob. aſportate tunc oſſa mea vobiſcum de loco iſto. Quod & fecit Moyſes, quoniã commigrans ex AEgypto, abſtulit ſecum oſſa Ioſeph. cui ſi non vitio datur, quod oſſa ſua deferri voluit ex vna regione in aliam tam longinquam, ibiq́ue ſepeliri cum patribus ſuis, quid iam malo verteretur noſtratibus, dũ oſſa ſua etiam in remotiora deuehi volunt ad ſepulturam patrum ſuorum? *Gen. 49.* *Gen. 50.* *Sepelire.* *Exo. 13.*

¶ Redeo autem ad illud vnde ſum digreſſus, Pium eſt ſepelire mortuos, honeſtum quoque & laudabile deducere funus ad ſepulturam, quo virtutis & laudis genere cõmẽdãtur duo Iudæi, princeps alter, alter legis doctor, in ſepeliendo Chriſto. Apoſtoli quoque Mariam iam demortuam honeſtiſsima proceſsione ſepelierunt. Angelicum quid eſt comitari mortuos, ſicut anima Lazari ab angelis delata eſt in ſinũ Abrahæ. Dices, Quid cum cadauere agamus? aut cum craſſioribus iſtis, quas pompas exhibeamus cũ oſsibus putridis? Cuiuſmodi homines eſſe putas, qui ſic blaterant & impudẽter adeo loquuntur? neq; enim eſt quod reſpicias corpus putre & mortuum, exanime, exangue, & viribus omnibus deſtitutũ: ſed cõſidera corpus eſſe hominis, qui tibi ſimilis tuæq́; adeo fuerit imaginis, corpus inquam baptiſmo ablutum, cuius os ſacroſanctum corporis Chriſti ſacramentum ſuſcepit, cuius lingua deum viuum adorauit, oculi reſpexerunt in cœlum, aures audierunt ſanctum euangelium Chriſti, manus quoq; expandit ad deũ patrem cœleſtem. Quo ipſo corpore emeruit vitam æternam, in quo & reſurrecturus eſt in die nouiſsimo, & recepturus clarificationẽ gloriæ ſempiternæ. Sic Auguſtinus inquit, Neque contemnenda, nec abiicienda ſunt corpora defunctorum, maximeq́; iuſtorũ & fideliũ, quibus tanquam organis & vaſis ad omnia opera bona ſanctus vſus eſt ſpiritus. laudantur formicę, quod mortuas formicas ſepeliunt, ſicut in hoſtiaria Malchi Monachi legitur, quæ à ſancto Hieronymo deſcripta, & nunc in vitis patrũ repoſita eſt. Quid quod ad hoc mouere ſua quenque debet *Ioã. 3. 19.* *Luc. 16.* *Auguſt.* *Hieron.*

fides, cum hoc argumentum nobis certũ ſit fidei noſtræ, quã de reſurrectione conceptã habemus? Sed & eadem remoue-
Auguſt. mur ad pœnitentiam peccatorum, ad emendationem vitæ, dum cogitamus eadem nocte quoque calcandam eſſe viam, & futurum vt nos quoq; exanimes ſineq́ue viribus & ſpiritu hic iaceamus. Atque ob eam rem in quibuſdam regionibus moris eſt, vt mortuus veſtibus ſuis induatur, ſicut in vita ambulauit, ſicq́; pheretro imponatur, ſolo vultu retecto cõ-
In Italia. ſpicuus omnibus, Qua facie homines moueantur, vt amaritudine mortis conſiderata, relinquant peccata. O faciem miſerandam, ô vultum luctuoſum, ô triſtẽ & lugubrẽ aſpectũ.

Eccl.35. 3 Viſa itaque vidua, miſericordia motus eſt dominus. ſiquidem is ille erat de quo Sapiens ait, quod non cõtẽpturus ſit orationem pupilli aut viduæ, quum clamabit & effun-
Iob.29. det gemitus ſuos. Quo facit illud Iob, Conſolatus ſum cor viduæ. Dixit autem domins, Noli flere. quaſi dicere vellet: Deſiſte quaſi mortuum flere, quem mox viuum reſurgere videbis. Neque enim ideo eam flere prohibuit dominus, quod fletus pro mortuis iniuſtus foret & iniquus, ſicut nũc neochriſtiani ſentiunt. ſiquidem ſi vetus & nouum ſcrutemur teſtamentum, inueniemus flẽdum nobis eſſe pro mor-
Eccl.22. tuis. Ecce enim Sapiẽs dicit, Supra mortuum plora, quia de-
& 28. fecit lux eius. & inde, Fili, in mortuũ produc lachrymas, &
Gene.25. quaſi dira paſſus incipe plorare. Sed quid multis indigemus
Gen.50. ſcripturæ teſtimoniis, tãtum exempla diſpiciamus ſanctorũ. Nũquid non Abraham fleuit ſuper Saræ vxoris mortẽ? Nũquid non mortuo Iacob procidit Ieſeph in faciem ſuam, plo-
Deflere rans & oſculans eum, omniſq́ue AEgyptus defleuit illũ ſe-
mortuos ptuaginta diebus? & rurſus quum ſepeliiſſent eum, planxe-
Deu.34. runt eum ſeptem diebus, adeo vt Chananæi profiterentur
2.Re.1. magnum illum eſſe planctum AEgyptiorũ. Nõne & Moy-
1.Ma.9. ſen mortuum in campo Moab, planxerũt filij Iſrael triginta diebus? Nónne Saul & Ionatham occiſos Dauid planxit luctu maximo, ita vt præciperet etiam Iudæos hoc ipſum docere filios ſuos, dicens, Filiæ Iſraël flete ſuper Saul: doleo ſuper te frater mi Ionatha. Nõne Iudam quoque Machabęũ occiſum planxit omnis Iſraël maxima cum triſtitia per aliquot dies? Et quid huiuſmodi immoramur teſtimoniis, quũ conſtet Chriſtum ipſum fleuiſſe atque adeo infremuiſſe ſpi-
Ioan.11. ritu ſuper mortuũ Lazarum, ita vt Iudæi hinc argumentum

ſume

ſumerent magnæ dilectionis & ardentis amoris? Flendũ itaque eſt ſuper demortuis, maxime parentibus, amicis & cognatis noſtris. ¶ Obiiciunt neochriſtiani. 1 Chriſtus hic vetuit flere viduam etiam ſuper vnigenito. 2 Paulus inquit, Nolo vos ignorare fratres de dormiẽtibus, vt ne cõtriſtemini ſicut alij qui ſpem non habent, Cyprianus quoque ſedulo admonere ait ſe fratres, vt ne fleãt ſuper iis qui vocatione diuina ex hoc mũdo cõmigrarũt. Similiter & Chryſoſtom⁹ lugere, ait, & lamẽtari eos, qui ab hac vita decedũt, ex puſillanimitate cõtingit. Prohibitũ hoc idẽ eſt à Papa Anaſtaſio & concilio Toletano. ¶ Reſpondemus porro, Quod hic viduam flere prohibuit dominus, eo factum eſt, quod illi filium à morte reſuſcitaturus erat. Et neochriſtiani igitur ſi mortuos reſuſcitare poſſent priuſquam ſepelirẽtur, ſicut hic dominus fecit, poſſent & ipſi fletũ prohibere. quũ autẽ mortuos ſuſcitare nequeant. adeo vt nec claudũ equum ſanare hactenus potuerint, ſinãt nos deflere mortuos noſtros. Ad reliqua obiecta dicimus planctũ non abſolute prohiberi, ſed illum tantum qui ex diffidentia & deſperatione prouenit. Id adeo manifeſte patet ex verbis Pauli, ſicut egregie ſuperiori loco teſtatus eſt Chryſoſtomus, inquiens intelligẽdũ hoc eſſe, ſi fiat ex deſperatione futuræ reſurrectionis. Nõ ergo abſolute dixit Paulus nolle ſe triſtari fratres de dormiẽtibus, ſed addit, ſicut alij qui ſpem non habent. Illi enim ſic dolent ſuper mortuis, quaſi eos in perpetuũ amiſerint. Deinceps ait Chryſoſtomus, Ex charitate & vnanimitate bonæ voluntatis, vel etiam humanæ conditionis reſpectu, non prohibemus flere ſuper mortuos, ſicut legimus multos ſanctos vehementes lachrymas profudiſſe ſuper vulnera aliorũ. Multa adhuc dicenda hic reſtarent de fictitio luctu, quoniam ſæpe coniuges aut liberi plorant ſuper obitum ſuorũ nõ ſerio, nolentes interim Chriſtũ venientẽ reſuſcitare eos quos gaudẽt ſemel eſſe defunctos. His dici poteſt, nolite flere, quia nõ ſerio fletis, ſed eo tantũ, ne de vobis quid paulo indignius loquãtur homines, teſte Sapiẽte, Propter delaturã amare fer luctũ illius de vno die, & cõſolare propter triſtitiã. fac luctũ ſecundũ meritũ eius, vno die vel duobus propter detractionẽ. Nec eſt quod illud ſicĩ telligas, quaſi ſerio id dixerit Sapiens, veneritq; ſuper mortuos flere, niſi forte ad biduum, ſed illuſit tãtum iſtis, qui ſimulatum adeo luctũ

Luc. 7.
1. Theſ. 4.
Cypria.
ad. Heb.
13. q. 2. c. habent. & c. qui diui.
Chryſo.
Eccle. 38.

gerunt, vt triduano planctu, ſi nō ſibi & mortuis, at hominū ſaltē detractionibus ſatisfeciſſe ſibi probe videātur. Sunt etiā qui non mortuū lugent, quaſi tantū ei faueant, ſed quod multū ipſis incōmodi ex morte ſua accedat. Quis etiā fletus nō eſt pius, quoniā iſti non mortui, ſed ſuum deplorant incommodū. Quanuis & hoc interdū in bono fieri poteſt, vt quū tota natio principē amittit. & ſuper eius morte turbatur etiā propter ſe, eo quod multū in magnanimo principe poſitū eſt. qui vt fideliter tractat ſubditos, ita eorū neminē grauat. Sic tota Iudæorū congregatio planxit ſuper Iudam Machabæū iam occiſum, Quomodo cecidit iuſtus, qui ſeruauit Iſraël? Atq; vt eo redeam⁹, vnde noſtra hæc decurrere cœpit oratio, dominus dixit viduæ, Noli flere, non quod ſuper mortuis flendū non ſit, ſed quia ipſe ille erat, qui defectum hūc, omnemq́; dolorē mitigare ei & ſedare poterat: illumq́; qui ex filij morte prodierat, luctū vertere in gaudiū, defunctū ei reſuſcitando filium. poterat vtique alacriter dicere, Noli flere, ſicut per Hieremiam ait, Vox tua quieſcat à fletu, & oculi tui à lachrymis. Nos quoque oremus dominum pro viuis & defunctis omnibus, &c.

HOMILIA II.

1. *Reg.* 2. ANNA Samuelis mater, quū exaudita eſſet in oratione ſua à domino deo, venit in templū, & gratiarū actionem obtulit domino ex inſtinctu ſpiritus ſancti, ibiq́ue inter cætera ſic inquit, Dominus viuificat & mortificat, deducit ad inferos & reducit. At hic eum qui poſsit talia, ſe eſſe probaturus dominus, appropinquauit portæ ciuitatis Naim, & ibi defunctus efferebatur. filius vnicus matris ſuæ. Acceſsit autem dominus & tetigit loculū. Ecce, inquit Theophylactus, non ſolo verbo facit miraculum, ſed & loculū tangit, vt diſcamus quod corpus eius viuificum ſit, quia quando caro ſua vnita eſt verbo omnia viuificanti, ipſe quoq; largitur vitā propulſata morte. Cuius exēplo notare merito deberent neochriſtiani oēs, quanta ſit efficacia ſacramenti corporis Chriſti. Tactu enim ſuæ mundiſsimæ carnis, dedit vim regeneratiuam aquis per verbū vitæ in baptiſmate. tactu ſuæ ſanctiſsimæ carnis, mundauit leproſos. tactu fimbriæ veſtiū ſuarum, mulierem infirmam priſtinæ reſtituit ſanitati. ¶ Hi autē qui portabant, ſteterunt. Et dominus ait, Adoleſcēs tibi dico, ſurge, Qui portabant,

Theoph.

Beda.

Mar. 6.

tabant, cõſideraturi erant quidnam facturus eſſet dominus, quando matrem humaniter adeo cõſolaturus fuerat. Et dominus quidem tanquã is qui poteſtatẽ haberet vitæ & mortis, præcepit adoleſcenti vt ſurgeret; ex quo ipſo imperio multum potentiæ acceſſit huic miraculo, longeque plus maieſtatem quam in illa reſuſcitatione tum Eliæ, tum Eliſei exhibitum fuerat. (induc hiſtorias, vt voles) Chriſtus nanque hoc totũ quod facit, propria ſua fecit authoritate, cæteri tantum per orationes & inuocationem nominis diuini, multis geſtibus ſuam declarantes imbecillitatẽ, dum ſe per modum crucis reponebant ſuper mortuos. neq; tamen idipſum ſine myſterio, ſiquidẽ eo ſignificare voluit ſpiritus ſanctus eum, qui redẽpturus eſſet orbem in cruce, poteſtatẽ habiturũ viuificãdi homines. Dixit ergo dominus, Adoleſcẽs, tibi dico, ſurge, cum mortuo loquẽs tanquã viuente & audiente, quo etiam probat verbum ſuum, quod dixit Iudæis: Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat. ita & filius quos vult viuificat. Quotquot enim nobis vere mortui ſunt, deo non ſecus habentur ac ſi dormirent, ideoque ille eos tam facile ex morte reſuſcitat ad vitam, quam facile nos dormientem excitamus. An nõ hic dominus potentiſſimus eſt, qui tribus verbis mortuum viuificat, adoleſcẽtẽ illũ vocat, ſermonẽ ſuum ad eum conuertit, dicens, Tibi dico, imperat & addidit, Surge? Ecce quam non eſt impoſſibile apud deum omne verbum. Ecce quomodo omnipotens dei ſermo à regalibus ſedibus venit.

4. Reg. 4. — *Ioan. 5.* — *Luc. 1.* — *Sap. 18.*

2 Et reſedit qui erat mortuus. O quam ſtatim vita ſuo parauit domino, verbo nimirum omnipotenti, neque reſedit tantum, ſed etiam cœpit loqui. & dedit illum dominus matri ſuæ. Sic Thabitha quoq; ſuſcitata à Petro, reſpexit eum, & reſedit, Sed tu hic miſericordiam dei conſidera, qui poterat iam reſuſcitato mãdare, vt ſequerentur aut ſimile quiddam. ſed nihil horum, tantum miſertus matris, tradidit eum illi, quæ omni iam fuerat ſpe & ſolatio orbata. ¶ Quùm vero miraculũ tantum vidiſſet turba, quæ partim Chriſtum erat comitata, partim funus cõduxerat, præ admiratione timore correpta eſt ob magnitudinem facti, & laudantes magnificabant dominum. Non hoc modo, quaſi poſſit homo vere magnificare dominum, ſed quod hoc modo tantum illius agnoſcamus potentiam, ſicque eum prædicemus coram omnibus, iuxta illud Sapientis, Magnificate dominũ, exal-

Act. 9.

Eccl. 45. tate eum quantũ poteſtis: quia maior eſt omni laude. Quomodo autẽ magnificarent dominũ, etiã oſtendit euangeliſta, dum ait eos dixiſſe, quia propheta magnus ſurrexit in nobis.
Prou. 6. Norant illi vtique mortuum fuiſſe adoleſcentem, cumq́ue iamiam ſepulturi erant, audierant paucula illa & breuia, ſed potentiſſima Chriſti verba. ſigna iam rurſus videbãt hominis viuentis in adoleſcente, qui fucus nullus erat. ſiquidem reſidere & loqui, ad corpus animatum pertinent. Aiunt ergo, propheta ſurrexit in nobis
Theophy. Prophetam vocant eo forte animo, quod & magni illi prophetæ duo, Elias & Eliſeus mortuos ſuſcitauerũt. quod quia hic etiam fecerat dominus, pro propheta habitus eſt eis, qui imperfecti adhuc erant, purum ipſum credentes eſſe hominem, neque rati filium ipſum eſſe dei. Omnia enim nouit dominus, non inſtinctu diuino ſeu dei inſpiratione velut reliqui prophetæ, ſed per diuinitatem ſibi vnitam.
Deut. 18. ¶ Vel etiam putare potuerunt eum prophetam illum fuiſſe, qui in lege promiſſus ipſis fuerat, quem ſuſcitaturus eis erat deus, quem ipſi audituri eſſent nõ ſecus atque deum. Et ſane quod eum prophetam illum eſſe putarint, ſequentia quoque, ſatis arguunt verba dixerunt enim,
Ioan. 6. Quia deus viſitauit plebem ſuam. ſicut & turba dixit apud Ioannem, Vere hic eſt propheta qui venturus eſt in mundũ. Magnũ porro vocabant, quoniã ratione miraculi tanti non vilem eum reputabant eſſe prophetam, ſed in hũc pene modum, quo Cleophas de illo dixit,
Luc. 24. Hic fuit vir propheta potens in verbo & opere. Sic iſtic prophetam magnũ vocarunt eum, quod deus per miracula ſua clementer viſitarit plebem ſuam. Quotieſcũque deus aliquem vel admodũ affligi ſinit,
Gene. 21. vel maxima bona illi donat, dicitur viſitaſſe eum. Et tamen
Exod. 3. magis in bonam partem intelligitur, quomodo viſitauit do-
Luca 1. minus Sarã, Iudæos in AEgypto, & alios pleroſque, nóſque
Leui. 18. adeo ipſos oriens ex alto. ¶ Et tamen in ſupplitiis etiam ma
Eſa. 13. los viſitat: iuxta illud quod ſcriptũ eſt in lege, Polluta eſt terra, cuius ſcelera ego viſitabo. & iſtud propheticũ, Ecce dies domini veniet crudelis, & indignationis plenus & iræ furoríſque, ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Et viſitabo ſuper orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum. פקד eſt gratioſe viſitare.

¶ Et exiit ſermo in vniuerſam Iudæam de eo, & omnẽ circa regionem. Solent hic oſtendere quidam ſeptem reſurrectiones

nes mortuorum ante Chriſtum. Surrexit enim filius viduæ, Sareptanæ, filius Sunamitidis, qui proiectus eſt in ſepulchrum Eliſei & illius oſſa. (quanuis nunc neochriſtiani oſſibus ſanctorum nihil tribuant & reliquis) Reſurrexit & filia Iairi, & hic adoleſcens in Naim, Lazarus quoq; Magdalenæ frater, & illi qui ſub paſſione Chriſti (non vacat tamen hoc mæandris) viſi ſunt in ſancta ciuitate & apparuerunt multis. Octauus iam tandem eſt ipſe Chriſtus, qui reſurrexit à mortuis, ita vt amplius non moriatur, neque mors illi ſit dominatura magis. Et ſic reſurrectio noſtra in die octauo, hoc eſt, nouiſſima, durabit perpetuo. Auguſtini regula quam ſæpe vobis propoſui, hic quoque locum habet, quoniam facta Chriſti non opera tantum, ſed & ſigna ſunt: ergo præterquam quod miracula ſunt, aliquid etiã ſignificant. Atque hinc equidem putarim inoleuiſſe, quod iam olim miracula dei ſigna dicta ſunt, quo nomine Chriſtus ipſe ea vocauit, dicens, Signa eos qui crediderint, hæc ſequentur. Iam vero ſi diſpiciamus ſingula, videbimus tres mortuos reſuſcitaſſe dominum, ſingulos certis circunſtantiis. Siquidem filiam Iairi reſuſcitauit in domo, puellam adhuc exiſtentem annorum forte duodecim. Adoleſcens autem hic magis ſuccreuerat, ideoque reſuſcitauit eum dominus iam elatum ad portas ciuitatis. Lazarus iam ſenior, ex monumento fœtidus prodiit reſuſcitatus. Neque omnino temere eſt quicquid eſt quod ita diuerſis rerum, locorum, ætatum circunſtantiis expreſſum eſt. Quoniam cum dominus ex gratia & miſericordia animas reſuſcitat ex morte peccatorum, ne moriantur in æternum, quis non facile colligat hos tres mortuos in ſuis corporibus reſuſcitatos, typice reſuſcitationem ſignificare animarum? ¶ In triplici autem ſunt peccatores diſcrimine. Quidam enim volũtate tantum peccant, quidam etiam opere complent. Alij aſſueſcũt peccare ita, vt ex peccatorum ſordibus fœteant. Primi generis peccatores deſignantur per filiam Iairi. ſiquidem peccatum mors animæ eſt, & cum primum homo interius conſenſit per peccatum, anima iam demortua eſt, & tamen adhuc in domo detinetur, quia nondum erupit in opus. Atque huiuſmodi peccatum facilioris curationis eſt, adeo vt dixerit dominus puellam iſtam mortuam non eſſe, ſed dormire. Sicut autem peccatum illud ſola voluntate committitur,

3. Reg. 17. 4. Reg. 4. & 13. Marc. 5. Ioan. 15. Matt. 27. Rom. 6. Sup Ioan. tract. 49. Signa miracula. Mar. 16. Mar. 5. Luc. 7. Ioan. 11. Tres mortui. Triplices peccatores. Mar. 5.

ita eadem ſola deponitur. Eſtq́; radix eſt quæſtionis huiuſ-
Vide par- modi, Quod ſi virgo tantum voluntate peccauit, ruſus per
te. 3. de pœnitentiã acquirit decus virginale: ſin autẽ peccarit ope-
martij. re, amplius iam non poteſt illud aſſequi. Vt ſi in die quo ie-
iunium indictũ eſt, comedere cupias, nec ieiunare velis, de-
inde pœnitẽtiã agas ſuper hoc peccato, potes adhuc ſeruare
ieiuniũ hactenus nõ violatum. Sin autẽ frangas ieiuniũ, man
ducans extra tẽpus, iam ſane ieiuniũ tuum ipſo facto viola-
ſti, adeo vt quantacũque pœnitẽtia acta, nequeas adhuc diẽ
illum ieiunij vt decet obſeruare. Neq; abſimile eſt quod de
Auguſti. virginitate diximus. Reliqui qui etiã operibus peccant. per
hunc noſtrum adoleſcentẽ deſignantur, qui extra portã de-
latuus eſt mortuus. Quiſquis enim voluntatẽ malam opere
complet, iamiam mortuum affert extra portam animæ ſuæ
in hunc mundum. Sed quã bene omnia hic Chriſtus expreſ-
ſit? Primi mortui loco, puellam nominauit dominus, pecca-
tum per hoc volens exprimere voluntatis, eo quod ſexus
puellaris multum imbecillis eſt, & facile labitur in peccata
tum cogitationibus tum conſenſu prauo, interimq́ue tamen
maiori ducitur verecundia & pudore quã adoleſcentes, dum
non audent ita temere opus aggredi, vt illi qui impudentio-
res aliquando ſunt & leuiores. Prudenter itaq; dominus pec
catum cordis voluit pudica illa duodeni puella ſignificare,
& peccatum operis exprimere paulo robuſtiore adoleſcen-
te, qui iam portatus erat extra mœnia ciuitatis. Portæ ani-
marum ipſi ſunt ſenſus externi, per quos anima à morte vul-
Hiere. 9. neratur, dicente propheta. Aſcendit mors per feneſtras ve-
ſtras, ingreſſa eſt domos veſtras. ¶ Tertij porro generis pec
catores qui aſſuerunt peccatis, indurati in illis, per Lazarum
ſignificantur iam in ſepulchro repoſitum, obuoluto iam la-
pide conſuetudinis prauę, & fœtore inueterato mali exem-
pli, ita vt iam inde offendãtur homines. iſti nimirũ ægre re-
ſuſcitari poſſunt, ſicut hic infremuit ſpiritu dominus, & fle-
Ioan. 11. uit, reſpiciẽnſq; in cœlum, clamauit, Lazare, exi foras. Vſq;
adeo difficulter qui in peccatis vſq; ad vtrãque aurem obſor
duit, cuiuſmodi homini dicit dominus per ꝓphetam, Inue-
teraſti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis. Tales
Baruc 3. erãt & adulteri illi duo, quorũ alteri dixit Daniel, O inue-
terate dierũ malorũ, iam venerũt peccata tua quæ operaba-
ris prius. Quã ægre aſſueta relinquimus? quã difficulter qui
in

in peccatis inueterati ſunt, ab eis diſcedunt? Sic enim & Sapiens ait, Adoleſcentē ambulantem ſecundū vias ſuas, vbi cō ſenuerit, non receſſurū ab illis, & propheta peccatorem centum annorū maledictum prædicat. Sepulchrū igitur peccatoris, ipſa perdita eſt cōſuetudo. Nos tamen hic de nemine deſperare debemus, quoniā Chriſtus etiā Lazarū adhuc poteſt de monumento reſuſcitare, fœtidū, iamq́; quatriduanū. *Eſa.65.*

4 Cæterum in hunc ſenſum ſancti patres hiſtoriam hanc totius euāgelij exponūt etiam, vt eſt iter per ſymbola facilimū. Vidua hec, ipſa ſancta eſt eccleſia catholica, quę hic peregrinatur quidem, ſed tamen ſponſus illius Chriſtus dominus in cœlis eſt etiam corporali cōuictu, & huius vnigenitus defunctus eſt, quia enim Chriſtiani plurimi ſint, eccleſię tamen ſanctæ quilibet Chriſtianus filius vnus eſt, & is quidem per peccatum mortuus eſt, iamq́ue efferebatur extra portas, hoc eſt, peccatum quod in corde geſtabat per verba, opera affert in mundum, tanquam per portas ſuæ ciuitatis, quidem mors iſta animæ effertur per offendicula peccatorum, teſte Eſaia, Exclamauerūt peccata ſua ſicut Sodoma, & non occultarunt. Sed quis illum deportauit ad opus? quatuor paſſiones animi, gaudium, triſtitia, ſpes & metus. de iis ait Bernardus, Amant quod non decet, timent quod non oportet, dolent vane, & gaudent vanius. pluribus adhuc modis exponi illud poſſet. adeoq́ue dilatari, vt per totam quadrageſimam extenderetur, per ſymbola faciliма. Pheretrum in quo mortuus effertur, male ſecura deſperati peccatoris conſcientia eſt vel etiam male ſibi cōſtans pœnitentia. Ambroſius quatuor iſtos qui portauerunt, quatuor elementa intelligit, ſed quando pheretrum ligneum ſit, ſperat quod vbi primum Chriſtus tetigerit lignum crucis, qui mortuus fuerat, reſurrecturus ſit viuus. longe autē deportato peccatore à domino, nihilominus tamen hic appropinquat ad illum, & miſericordia motus ſuper viduam eccleſiam ſuam, admodū perturbatam propter filium demortuū in peccatis, accedit dominus, tangit loculum. & ſtatim accedente domino, res melius, habere incipit. pheretrū autem ille tangit flagello tribulationis, verbo ſuæ prædicationis, & gratia ſuæ inſpirationis. ſic Iob ait in perſona perturbatorū, Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltē vos amici mei, quia manꝰ domini tetigit. Hoc ipſo verbo tetigit dominꝰ Hieremiā, quādo dixit ipſe. *Ambroſ.* *Beda.* *Eſa.1.* *Bernar.* *Beda.* *Ambroſ.* *Iob 19.* *Hiere.1.*

Miſit dominus manum ſuam, tetigit os meum. Sic Danielem quoque tetigit in labiis ſuis. Neq; vero ſatis iam hoc eſt ſtatim, ſi tangat dominus conſciétiam peccatoribus, niſi & qui geſtabant illum, ſiſtant pedem greſſusque figant, puta concupiſcentias, voluptates, vanaque gaudia mundi? Niſi enim aliquem pœniteat veteris vitæ, nouam ille non poteſt induere. Ait autem dominus mortuo, Adoleſcens tibi dico, ſurge. O vocem præclaram, ô vocem potentem, ô benignam tum & clementiſsimam Chriſti vocem. quæ excitat peccatorē, vt ſurgat, ſedeatque per pœnitentiam & contritionem, quam rectam erigit in corde ſuo, dicens cum filio prodigo, Surgam & ibo ad patrem. Mox etiam confiteri incipit & loqui, non tacens peccata ſua. ait enim, Pater peccaui in cœlum coram te, non ſum dignus vocari filius tuus, fac me ſicut vnum de mercenariis tuis. Ad hanc confeſsionem ſceptrum illud dominus tradidit matri ſuæ eccleſiæ catholicæ, idque in ſacramento pœnitentiæ, dura à ſacerdote illi datur abſolutio ab omnibus peccatis ſuis, ipſeque adeo reſtituitur ſacramentis eccleſiæ, cui vnitur, O igitur domine Ieſu Chriſte, rogamus te per immenſam miſericordiam tuam, noſtrum quoq; digneris tangere loculum gratia ſancta tua, quatenus reſurgentes à peccatis, viuamus iuſtitiæ per gratiam tuam, ſicque per abſolutionem ſacerdotis reſtituamur matri noſtræ militanti eccleſiæ hic in iſta vita, eaque cōſummata, per angelos triumphanti quoque ſociemur in ſecula, Amen.

Dan. 10. *Auguſti.*

DOMINICA XVIII. POST PENTECOSTEN, EVANGELIVM LVCAE 14.

IN illo tempore, Cum introiſſet Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorum, ſabbato manducare panem, & ipſi obſeruabant eum. Et ecce homo quidā hydropicus erat ante illum. Et reſpondēs Ieſus, dixit ad legiſperitos & phariſæos, dicēs, Si licet ſabbato curare? At illi tacuerunt. Ipſe vero apprehenſum ſanauit eū ac dimiſit, Et reſpondens ad illos, dixit: Cuius veſtrū aſinus aut bos in puteū cadet, & nō cōtinuo extrahet illū die ſabbati? Et nō poterāt ad hæc reſpōdere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolā, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos. Cum inuitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco, ne forte honoratior te ſit inuitatus

Mat. 22. *Mar.* 3. *Supra* 6. *Mat.* 23. *Mar.* 12.

ab

ab illo,& veniēs is qui te & illum vocauit,dicat tibi: Da huic locum , & tunc incipias cum rubore nouiſsimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris,vade,recumbe in nouiſsimo loco,& cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi : Amice , aſcende ſuperius. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus . Quia omnis qui ſe exaltat,humiliabitur:& qui ſe humiliat exaltabitur. *Mat.* 13.

HOMILIA PRIMA.

INVIDI homines mundi huius morem habēt admodum pertinacem & abſurdum,quod cum nemine vel manducare volunt,vel bibere,rati idipſum ſuis ſiue corporibus, ſiue bonis eſſe detrimētoſum. Atq; hoc fieri non docet extra domum inter chriſtianos maxime,ſicut Chriſtus ipſo facto docuit.Phariſęi nanq; *Ioan.* 5.
& legiſperiti quærebant occidere dominum,quod ſe filium profiteretur ſui patris, quod ſæpe apud Ioannem meminit dominus. Et tamen nihilominus inuitatus ipſe à quodā principe Phariſæorum,comparuit, non ignarus ſe nō amore aut *Mat.* 12.
animo bono eſſe vocatum.obſeruabant enim eū, & quidem ſabbatum id erat, quod iam antea ſæpe exprobrauerant domino, quia non ſeruaret. Subornauerant quoq; infirmum, vnde anſam arriperet dominus violandi ſabbatum . Atque hinc patet dominū nullo bono affectu fuiſſe inuitatum, & tamen ille ad inimicos ſuos venire dedignatus nō eſt. Curæ *Theophyl.*
enim ei erat animarum vtilitas, & propterea etiam ad inimicos ingreſſus eſt, ex cuius doctrina, ſermone & opere pote- *Luc.* 7.
rant vtilitatis permultum ſuſcipere,ſi voluiſſent. Eaque for *Matt.* 26.
te cauſa eſt,cur alio loco etiam inuitato ad phariſæos domino,hoſpitis nomen exprimitur Simō,hic autem nō ſic,quoniam cum malo animo inuitarat dominum, indignus habebatur cuius nomen in memoria hominum permaneret. ſic enim ait Dauid, Non recordabor nominū eorum per labia *Pſal.* 15.
mea. Fuit ergo ingreſſus dominus domum principis phariſęorum iam in ipſo ſabbato , quod tēpus erat eorum quidē ſentētia aptiſsimū,quo occaſionem haberēt domino iniquitatis nonnihil exprobrare,maxime ſi quid in illo faceret aduerſus legem,ſicut apud Ioannem dicebant, hominem hunc *Ioan.* 9.
non eſſe à deo quiſquis ſabbatum non ſeruaret. Manducare debebat cum phariſæis dominus, quod hic euangeliſta ſimpliciter admodum exprimit,dicens, Vt manducaret panem. Quo innuitur, non curaſſe dominum, magnum apparatum

ciborum,ſed ſolo etiam pane fuiſſe cõtentum:niſi forte more Hebræorum,hæc quoque locutio intelligẽda eſt, vbi nomine panis omnis cibus intelligendus venit. Præſentem autem dominum diligẽter admodum obſeruabant:qui mos eſt malorum & malignantium. inuitarunt ſiquidem illum tanquam amici eius,& inimici interim erant peſsimi, inſidiãtes etiam vitæ ipſius. ſicut eos vere propriis deſcripſit dominus coloribus, inquiens, Veniunt ad vos in veſtimentis ouium,
Mat.7. intrinſecus autẽ ſunt lupi rapaces. Huiuſmodi homines ſumma cura cauendi ſunt,iuxta illud Sapientis,Ne cõtra faciem
Eccle.8. ſtes contumelioſi,ne ſedeat quaſi inſidiator ori tuo. Qua ratione autem inſidias ſtruxerint phariſæi domino, deinceps euangeliſta oſtendit,dum fuiſſe ante eum hydropicum commemorat. idipſum nanq; ſic ſubornarãt phariſæi, non bene tamen præmeditãti ſuper eo quod agebant. ſiquidẽ hydro-
Beda. piſis ex nimio prouenit humore, qui & inflat & anhelitum fœtidum reddit, vnde hydropici quo magis imbibũt aquę, eo plus ſitiunt. ideoq; auari per eos deſignantur, qui vt ſemper egent, ita quo plus diuitiarum poſsident, eo magis illas appetũt. Quod autem corpore paſſus eſt hic infirmus, idem animo patiebantur phariſæi homines auariſsimi quod ſæpe eis obiecit dominus, & apud Matthæum præcipue. quamobrem plus ipſi indigebãt ope Chriſti, quã hic hydropicus.

2 Sequitur, Reſpõdens Ieſus,dixit ad legiſperitos & phariſæos. Quęris, Cuinam reſpondit, à nemine interrogatus?
Beda. Sane non reſpondit hic eorum interrogationi. ſimulq; præuenit & arguit ipſorum ſtultitiam, qui incuſare eum vole-
Pſal.39. bãt de ſabbato. Scit enim deus cogitationes hominum quoniã vanæ ſunt. Et ait, Si licet ſabbato curare? Quo verbo nõne manifeſte irridet eos vt inſipientes? ſiquidem cũ deus ſab-
Theophyl. batum benedixerit, ipſi bene facere prohibent in eo, & per hoc faciunt eũ omnino maledictũ. non enim benedictus eſt
Beda. dies, in quo nihil boni fieri ſolet. Ideoq; tacuerũt Iudęi non valentes ad hoc reſpondere quicquam, ſiquidem videbant ſe captos quicquid omnino reſpõderent. Et ſi licet ſabbato, quur obſeruant dominum? ſi vero non licet, quur ipſi iumẽta ſua adiuuant in ſabbato? Tacentibus iam porro phariſęis, curauit dominus hydropicum. & dimiſit. Mos hic fuit phariſæorum. vel enim turpiter ſilebant, vt hic: vel impie irride-
Luc.16. bant verba Chriſti, vt apud Lucam, vel certę inique interpretabantur

pretabantur ea,quemadmodum in Ioanne,quum iam ad lapides currerent, & ſicut in templo per triduum reædificando. Chriſtus autem etiam tacētibus Iudæis.noluit magnum atque præclarum hoc opus miſericordiæ intermittere, quin potius tetigit, ſuæque mundiſsimæ carnis contactu curauit hydropicum (multa hic dici poſſent & deberēt de eo quomodo feriæ peragendæ eſſent,ſed materiam hāc vide in homiliis de decem præceptis)dimiſit eū,nec cuiquam ſeruitutis ab eo exegit, tantum doctrinam ſuam voluit opere conſummare,ſicut alibi dixerat,Gratis accepiſtis,gratis date. Fecit hoc idem & Eliſeus propheta cum Naaman, quem liberum quoque dimiſit,ita vt animo liberrimo confiteretur,& credens gratias ageret deo.Sic etiam paralytico dixit dominus, Ecce ſanus factus es,vade, & amplius noli peccare, ne quid deterius tibi contingat. Quumque iam ante noluiſſent quicquam reſpondere phariſæi, ipſe nunc dominus proponit,ſic tamen vt interim ipſos quoq; redarguat auaritię ſuę, & ait, Cuius veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet,& nō continuo extrahet illum in die ſabbati?Si hoc vos facitis bruto, non idem ego faciam homini? nec poterant reſpondere quicquam.quòd cui mirum videatur quæſo,ſi ęterna dei ſapientia illorum exceſsit ſtolidam & ignaram prudentiam, quando in Stephano quoque non potuerunt contradicere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur in eo? Si vis extendere ſermonem hunc ſymbolice, expone hydropiſim de auaro aut luxurioſo:in vtroque eſt tumor corporis ſuperbia, fœtor oris, infamia peccati, ſitis indeficiens inexhauſtæ libidinis aut appetitionis,pigrities pedū ad bona opera,ſpirituum & meatuum compreſsio per inuidiam, & cutis infectio externæ conuerſationis. curre per ſymbola vt libet, habebis ſemper ſcripturas.fuit primus ſermo meus 1308.Friburgi.

Matt.10.

4.Re.5.

Ioan.5.

Act.6.

3 ¶ Videns porro dominus inſolentiā eorum,& quomodo ambiebant primos accubitus, quod & apud Matthæum exprobrat illis,ſiquidem idipſum etiam in ſynagogis faciebant,vt hic in conuiuiis.doctrinam ergo humilitatis proponit.Vides hic cœnas Chriſti,quales ſunt? nēpe in vtilitatem animæ,& non ſatietatem ventris vertuntur. Quoniam iam ante docuerat.licere etiam ſabbato curare.curato itaque hydropico,nunc nitebatur dominus mederi etiam phariſęis in tetro iſto & abominabili malo arrogantiæ atq; ambitionis?

Mat.23.
Theoph.

Eſtque doctrina hæc in ſe facilis,nec multa indiget explicatione. Vtinam modo tam facile eam impleremus opere,quā
Beda. facilis eſt intellectu. Sed quoniam hanc euangeliſta non fruſtra parabolam vocat,breuiter intuendum eſt,quid etiā myſtice ſignet. Inter Chriſtū quoq; & eccleſiā nuptiæ quædam ſunt ad quas Chriſtiani nos velut vnius corporis mēbra in-
Matt. 22. uitamur. Nemo autē noſtrum primùm ambire debet accubitum,hoc eſt,de ſuis operibus & meritis gloriari nemo debet. Veſtem quidē quiſq; habeat nuptialē,ſed illam humilitatis ſplendor illuſtret:nō ambitionis fulgor obfuſcet.(poſ-
Theoph. ſet conuiuium hoc latiſsime deduci per ſymbolum.) Nos hinc diſcamus peccatū quod prę oculis eſt, & in publico corrigere,quoniā & dominus hic, quia hora cœnæ & ambitionis morbus ante oculos ſaluatoris verſabatur, tēpus erat admonitionis. decebat enim vt magiſter humilitatis, omnes tū ſuperbiæ,tum arrogātiæ ramos præſcinderet. Docemur hic quoq; nos inter nos mutuo honore prępuenire,ita vt ne quis ſemetipſum præ aliis obſeruandū reputet & venerandum,
Rom. 12. quomodo Paulus nos iubet inuicē præuenire honore,quod
1. *Cor.* 15. ipſe etiam fecit,qui minimū ſe dixit eſſe apoſtolorū. O quā neceſſarium nunc foret, vt Chriſtus in hæc quoq; reuerſus ſecula veniret ad nuptias,conuiuia,comitia, & reliquos conuentus, vbi vt quiſq; fere minimus eſt, ita pro maximo vult haberi:nemo humilitatē ſectatur,omnes honorem quęrunt & gloriā,arrogantes atq; pro primis reputari cupiunt,nemini volunt ſubiici, nemini parere, ſiue eccleſiaſtici ſint, ſiue ſeculares, vt quis etiam in cœnobiis ſit homo nihili, tamen Abbas,Prior,Cellarius eſſe cupit. Inter canonicos plerique omnes vicariatum,cuſtodis officium,decanatum,præpoſituram, epiſcopatum deſiderant, & ſic in aliis etiā ſecularibus.

4 Poſtremo iam doctrinā ſuam concludit dominus egre-
Iacob. 4. gio epiphonemate & ait, Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur. Hoc certū ſane eſt corā deo,qui ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam idē quanuis hic non fiat, fiet tamen in il-
Luc. 16. lo futuro ſeculo,ſicut in diuite & Lazaro ſatis patet. In hoc mundo multi in ſuo faſtu elati ſuperbiunt per omnē vitam, & ab hominibus hic quis ſit maximi: interimq; illi reiicitur
Theop. à deo. Eſt qui in honore viuat,ſed neque vſque ad finem,nec apud omnes. ſed quantum à quibuſdā obſeruatur, tantum ab aliis irridetur, & nōnunquam ab iis à quibus honoratur.

Quid

Quid quod multi dum ſummos ambiunt honores, non raro in ſummas incidunt ignominias? Lucifer dũ ſe ſuper angelos euehit, corruit, in ima inferni detruſus. Adam & Eua ſuperbire cœperũt in paradiſo, volẽtes æquari deo in cognitione boni & mali, ſed ex paradiſo pulſi ſunt cũ omni poſteritate ſua. Aman voluit inclinari ſibi oẽs homines, quod cum nõ faceret Mardochæus, patibulũ erigi ei iuſsit 50. pedũ altitudine, ipſeq́; in illo ſuffixus, ſceleratã euomuit animam David paulo altius animo ſuo elatus, iuſsit numerari populũ ſuũ omnem, neque in eo impune trãſgreſſus eſt præceptum domini, quod dederat, Quando tuleris ſummam filiorũ Iſrael, iuxta numerũ dabũt ſinguli pretiũ pro animabus ſuis domino, & nõ erit plaga in eis cũ fuerint recenſiti. David nõ dedit hoc pretiũ, & tamẽ populũ numerauit, paulo arrogantius ipſe de ſe ſentiens. ſtatimq́; miſit ad eũ dominus prophetã Gad, qui dixit illi, Aut ſeptẽ annis veniet tibi fames ĩ terra tua: aut tribus menſib⁹ fugies aduerſarios tuos, & iſti te perſequentur: aut certe tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. Nunc ergo delibera & elige vnũ quod volueris ex iis, vt faciam tibi. Dixit autẽ David ad Gad, Coarctor vndiq; nimis. ſed melius eſt vt incidã in manus domini, multæ enim miſericordiæ eius ſunt. Mortuiq́; ſunt ex populo ſeptuaginta milia virorũ. Percuſſus eſt propter ſuperbiã ſuã. Sennacherib, amiſit cẽtũ & octogĩta quinq; milia virorum, ipſeq́; adeo deinceps in Niniue occiſus eſt à propriis filiis ſuis. Poſſem hoc modo per totam ſcripturam diſcurrere, quoniam odibilis eſt deo & hominibus ſuperbia. Deus quoq; memoriã perdit ſuperborum, eorũ autẽ qui humiles ſunt corde, cõſeruat recordationẽ. Vnde ſæpe fit vt confundantur ſuperbi: iuxta illud Sapiẽtis, Superbũ ſequitur humilitas. Viciſsim autem quiſquis ſe humiliat, exaltabitur, ſicut Chriſtus ipſe, quoniã ſe exinaniuit, formã ſerui accipiens, exaltatus eſt à deo, dato ſibi nomine ſuper omne nomẽ, &c.

Eſa.14. Gene.3. Heſter.7. Exo.30. 2.Re.vlt. 2.Pa.21. 4.Re.19. Eccl.10. Pro.29. Philip.2.

¶ Quid multa? quicquid primus Adã per ſuperbiã amiſerat id omne cœleſtis Adã Chriſtus per humilitatem reparauit. Et quanuis præclara illa in vtroque teſtamento multum commendatur humilitas, vnde & Iudith dixit, Humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit domine deprecatio: & David cecinit. Tu domine populum humilem ſaluum facies, & oculos ſuperborum humiliabis. rurſus deinde,

Iudit.9. Pſal.17.

Prope eſt dominus iis, qui tribulato ſunt corde, & humiles
*Pſal.*33. ſpiritu ſaluabit. Cum Michol derideret Dauidem, eo quod
2. Re. 6. ante arcam domini cithara canens ſaltaret, dixit. Ludam &
vilior fiã plus quã factus ſum, & ero humilis in oculis meis.
*Prou.*12. Didicit hoc ex optimo patre non imprudens filius Salomõ,
docuitq́ue vbi ſuperbia ſit, ibi contumeliam eſſe: & vbi ſa-
Iob 22. pientiam, ibi humilitas. Sed & Iob inquit, Qui humiliatus
fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos ſuos, ipſe ſal
uabitur. Id genus loci innumeri in veteri teſtamento extãt,
Pſal. 137. quoniam deus humiles reſpicit in cœlo & in terra. peculia-
rem tamen illa laudem meretur in euangelio, vnde & præ
aliis virtus appellatur euangelica, eo quod per illam cœpit
Luca 1. virgo Maria, quod profitetur ipſa in cantico ſuo, dicẽs, Ma
gnificat anima mea dominum, & exultauit ſpiritus meus in
deo ſalutari meo. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ,
ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ec-
ce quanuis multis exornata fuit Maria virtutibus, vni tamen
humilitati adſcribit, & tribuit illud, quod electa ſit mater
Luca 1. dei, ſicut & humiliter reſpondit angelo, Ecce ancilla domi-
ni, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Angelus illi denun-
ciat, quoniam futurum ſit, vt fiat mater dei, ipſa ſe ancillam
domini tantum profitetur. Quid quod Auguſtinus dicit,
Auguſti. Quia caſtitas Mariæ non placuiſſet domino ſine humilita-
te! Si humilitas non eſſet, filius dei homo factus non fuiſſet,
euangelio & ſacramentis omnibus adhuc careremus. Humi
litatem in omnibus amat dominus, nec ſine ea quenquam
recipit, quum illa ianua ſit qua ingredi oportet in cœlum.
Ianua autem iſta humilis eſt, quum & Chriſtus mitis exiſtat
Ioan. 10. & humilis corde: ideoq́ue per eam ſuperbi intrare non poſ-
*Mat.*11. ſunt, ſed confringunt capita ſua. Tu itaque ſi Chriſtiano vis
gaudere nomine, fac ſis humilis vt Chriſtus. in cœlum veni-
re ſi optas, eſto humilis. vnde & Paulus ait, Obſecro vos fra
Ephe. 4. tres ego vinctus propter dominum, vt digne ambuletis in
vocatione, qua vocati eſtis in omni humilitate. Et nos igi-
*Iudit.*8. tur humiliemus animas noſtras coram domino, & corde
contrito flentes, oremus illum vt ſecundum voluntatem
ſuam agat nobiſcum. Quia cum humilibus operabitur mi-
ſericordiam. in eorum itaque numero nos etiam fac eſſe, do
mine Ieſu, vt vitam mereamur æternam, Amen.

DOMI

DOMINICA XIX. POST PENTECOSTEN, EVANGELIVM MATTH. 22.

IN illo tempore, Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi, & interrogauit eum vnus ex eis legiſdoctor, tentans eum, Magiſter, quod eſt mãdatum magnum in lege? Ait illi Ieſus, Diliges dominum deũ tuũ ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximũ tuum ſicut teipſum, In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet ac prophetæ. Congregatis autem phariſæis, interrogauit eos Ieſus, dicens. Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicũt ei, Dauid. Ait illis, Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum dominũ, dicens, Dixit dominus domino meo ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorũ? Si ergo Dauid vocat eum dominum, quomodo filius eius eſt? Et nemo poterant ei reſpondere verbum, neque auſus fuit quiſquam ex illa die eum amplius interrogare. *Deut. 6. Leui. 19. Mar. 12. Rom. 13. Supra 7. Luc. 10. Iacob. 2. Mar. 12. Luc. 10. Pſal. 109. Mar. 22. Luc. 20.*

HOMILIA PRIMA

RATIONEM euangelicæ huius hiſtoriç ipſe quoque aperit euãgeliſta. dum enim exaſperato erãt aduerſus Chriſtum animo Iudæi, amarulento odio erga eum concepto, quærebant quomodo occiderẽt eũ. Iã[que] ipſe propoſitũ eorũ in denario impedierat, profeſſus debere illos cenſum Cæſari. Sadducæis ſilẽtiũ impoſuerat, qui aduerſabantur phariſæis, negãtes reſurrectionẽ mortuorũ. Quod[que] de Herode & Põtio Pilato legimus eos in dñi nece fuiſſe concordes, hoc etiam nunc de Sadducæis cernimus & phariſæis. Verũ maleuolẽtia & inuidia impudẽtes faciũt homines, ideo[que] ſemoto pudore, ſurrexit vnus ex doctis illis, nõ quod vellet doceri quicquã, ſed vt dominũ tentaret. Quod aũt vnus interrogauit eũ, ideo factum eſt, vt ſi vinceretur ille, ſolus cõfunderetur: ſin autẽ ſuperaret dominũ, oẽs ſibi honorẽ arrogarent. Omnis enim malitia cõfunditur quidẽ aliquoties ratione veritatis, corrigitur autẽ nunquã, maxime eorũ qui propoſito malo & nõ ignorantia peccant. frigidũ iſtud fuit inſtitutũ, quaſi nõ daretur intelligi, ſi vnus ipſe vinceretur, oẽs eos eſſe ſuperatos, qui illum adiuuerãt, ſicut ipſi in cõſcientia ſua profiteri cogebantur. Exigua etiã iſta eſt cõſolatio in ſeipſo confundi, quũ interim id alij maxime ignorent. Chryſoſtomus hinc doctrinã *Hieron. Chryſo. Heretici volunt vinci.*

colligit huiuſmodi, Quando ſæpe ſuperati ſunt Phariſæi, & tamen nō deſtiterūt tentare dominū, nec ſe fatebātur victos, docemur nos, vinci quidem, ſed nō placari malitiā, ſicut hic Phariſæi aduerſantes veritati, veritatē conabātur infringere. Quiſquis nanque pro veritate pugnat, quamprimū illā cognouerit. in eam cōſentit: qui autē veritati aduerſatur, in eam quanuis commonſtratam ſibi non vult cōſentire. Attēdant hic quicunq; aduerſus hæreticos diſputāt, quod ſi Phariſæi coerciti ſunt vt taceant & conuicti de veritate, vtiq; fieri poteſt, vt quis etiā hæreticos cōpeſcat, vbi eos ſuperauerit. Quando aūt Chriſtus ipſe Phariſæos ſuperauit quidem, & tamen non cōpeſcuit, quod frenū iniicies tu etiā ſuperato hæretico? An ne Chriſto fortior es? Penſandū eſt hoc iſtis maxime tēporibus, quū clamatur ab omnibus diſputandū eſſe aduerſus Lutherū & alios hæreticos. Id vtiq; libenter facerēt multi, ipſeq; adeo ego cum Luthero Lipſiæ tribus ſeptimanis, cū Oecolāpadio in Badē ſuperiori quatuor hebdomadibus diſputaui. Sed fruſtra aduerſus huiuſmodi hæreticos diſputatur, eo quod non quærūt veritatē, ſicut prætexunt, ſed tantū ſuos defendere errores. Ideoq; vt maxime ſuperentur, vt & factū eſt per gratiam dei vtrinque, nihilo cōpeſcūtur inde, ſed fere magis ſæuiunt, iuxta verba Chryſoſtomi, cui pene conſentit Origenes, inquiēs, Propriū eſt eorū, qui mendacij ſunt doctores, obmuteſcere quidem quantū ad rem, non aūt tacere. ſane enim cū etiam vix queūt mutire, adhuc tamen non tacent. Quæ etiam cauſa eſt, quod in hac re doctores oēs prohibent diſputare cū hæreticis, quoniam & Paulus de diſputando loquens, ait, Noli contēdere verbis, ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionē audiētiū. Hinc eſt quod hæretici perdici cōparantur apud prophetā, ſicut idipſum pulchre explicat Auguſtinus aduerſus Fauſtū. Paulus quoque eos nō temere comparat duobus iſtis magis Pharaonis, quia ſicut illi duo Iannes & Mambres reſtiterūt Moyſi: ita & ij reſiſtūt veritati, homines corrupti mēte, reprobi circa fidē. In prōptu eius rei cauſa eſt, quoniam iudicem ferre nolunt: quē quum non habeant, quid timent obſecro, quo modo cauſa aliqua excidāt? ipſi ſe iniuſtos & falſos non iudicāt, quum interim ſi regulam Pauli obſeruarent, vt duobus aut tribus prophetantibus, reliqui iudicarent, iamdudum tot erroribus finis eſſet impoſitus. ſed trāſeo iſta, & ad cæte

Diſputatio Lipſica & Badē.

Chryſo. Origen.

2.Tim.2.
Hiere.17.
Libr.13.c.10.
2.Ti.3.

1.Co.14.

ad cætera pergo. 2 Quum iam ex veritate dei obmutuiſſent Sadducæi ad verba Chriſti, acceſsit vnus ex phariſæis. Porro ſicut ſaluator verbo doctrinæ ſuæ ſilẽtium impoſuit Sadducæis, ſic facient & Chriſti imitatores exẽplis ſcripturarum, quibus oportet ſecundum ſuam doctrinam omnẽ vocem obmuteſcere Pharaonis, hoc eſt, impiorum. Phariſæus autẽ iſte accedens, tentat dominũ, & ait, Magiſter, quod eſt mandatũ magnũ in lege? Interrogatio ſane præclara, niſi ex animo maligno profecta eſſet. dominũ ille vocat magiſtrũ, cuius nolebat eſſe diſcipulis. ſimplicẽ ſe ſimulat interrogatorẽ, quum interim fraudulentus erat inſidiator. De magno vel etiam maximo quærit mandato, qui minimũ non ſeruabat. ſiquidẽ ille demũ iuſtitiam debet inquirere maiorẽ, qui minorem ſeuarit. Quicunque nouit & interrogat non voto diſcendi, non quaſi diſcipulus, ſed quaſi tẽtator accedit. Imo & fratrẽ phariſæi huius æſtimare debemus, quiſquis nõ corde bono, & ſimplici volũtate doctorem interrogat de locis ſcripturæ. Hi nimirũ ſunt phariſæi iſti, de quibus Dauid cecinit olim, Quia auerterũt ſe, & tentauerunt deũ, atque ſanctũ Iſraël, &c. ¶ Phariſæus tamen hic quanuis ſubdola mentẽ Chriſtũ acceſſerat, ex reſpõſione tamen ipſius ſeſe emendauit. ſiquidẽ, teſtãte Marco, dominus videns eũ prudẽter reſpõdiſſe, dixit eũ nõ lõge eſſe à regno dei. Ita inter nos quoque fieri cõuenit, vt peccator ſit aliquis, audire tamen debet verbũ dei. quis ſcit vbi tandẽ gratiam ſuã largiatur ei deus? Siquidẽ neſcit, ait Ambroſius, tarda molimina ſpiritus ſancti gratia. idipſum in miniſtris videmus Iudæorũ, qui quum veniſſent tenere dominum, audiẽtes autem verbũ & doctrinam ipſius, reuerſi ad dominos ſuos, à quibus emiſsi erãt, & interrogati cur non adducerẽt Chriſtum, dixerunt neminẽ vnquam ſic eſſe locutũ. vt loqueretur ille. Sic Hermogenes ſancti Iacobi aduerſarius, conuerſus ab eo, diſcipulus ipſius effectus eſt. In hũc modũ ex Cypriano mago (quẽ Cyprianum Baſilius vult eundẽ eſſe, cuius ſcriptis ſanctis vtimur) ſancta Iuſtina fecit miniſtrũ dei. & Catharina quinquagita ſapientes cõuerſos ad fidẽ ex philoſopis fecit, vt eſſent martyres Chriſti, Ne deſperet itaq; prædicator ex eo quod malos homines in grege ſuo habeat, quis ſcit quibus & quando gratiam ſuã effundat dominus? Ita plane euenit huic legiſperito, qui ad dominũ veniẽs, magiſtrum eum profeſſus eſt, &

Orig. homilia. 23.
Chryſo.
Hieron.
Orige.
Pſal. 77.
Ambro.
Ioan. 7.

de magno mādato quæſiuit. Apoſtoli quoq; magiſtrū appellarunt Chriſtum, ſed meliori affectu quam hic phariſæus, ſicut ipſe teſtatur dominus, inquiens, Vocatis me magiſter & domine, & bene dicitis, ſum etenim. ſic quiſquis animo bono magiſtrum vocat dominum, recte facit. Sic hodie etiam plerique faciunt Chriſtiani. Omnis enim qui dicit, Pater noſter qui es in cœlis, non debet habere ſpiritum ſeruitutis in timore. quia qui non habet ſpiritum adoptionis filiorum, & dicit, Pater noſter, mentitur, cum non ſit filius dei, deum patrem ſuum appellans: qui ſi pater eius eſt, cur non diligit eū? Iam ante diximus interrogationem hanc in ſe præclaram eſſe, planeque talem, quam etiam Chriſtiani omnes attento animo obſeruare, & corde percipere debent. ſed cum dixit textus eum tentaſſe dominum, cogitabis forſitan, quo fieri potuerit, vt in tam magnifica interrogatione Chriſtum tentarit? Theophylactus reſpondet, & ait, Accedit tentās, ſi apponat aliquid mandato primo quaſi legem corrigens, vnde occaſionem ſumeret arguendi eum. Sunt tamen qui dicant phariſæum ratum eſſe Chriſtum pro maximo mādato propoſiturum illud, Non habebis deos alienos, quod ex omnibus decem, locum primum obtinet. Id ſi feciſſet dominus, ſtatim obiecturus fuerat phariſæus præceptum charitatis, quæ etiā (ex Pauli ſentētia) fide & ſpe potior eſt. In hac interrogatione id quoque expendendum eſt, quod dū ille de magno quærit mandato, mandata dei æqualia nō eſſe. ideoque nec tranſgreſſionem peccati æqualem eſſe certum eſt, quia priuatio menſuratur ſecundum habitum. Sequitur inde quā immerito dixerit hæreticus Iouinianus, omnia peccata æqualia eſſe, quam ſententiam D. Hieronymus fortiter quamplurimis ſacræ ſcripturæ argumentis impugnat, Sicut enim boni non æque omnes ſunt boni, ita mali nō iuxta mali exiſtunt omnes, quomodo & ſancti non omnes æqualiter ſunt ſancti: iuxta illud Pauli, Alia claritas ſolis, alia lunæ, & alia ſtellarum. ſicuti nanque ſtella à ſtella differt in claritate, ſic erit & reſurrectio mortuorum. Origenes quoq; ait, Si tentanti phariſæo dominus non reſpondiſſet, conſequenter æſtimabamus non eſſe mandatum alio maius: quando autem reſpondit, neceſſario ſequitur mādatorum alia magna, mediocria alia, alia etiam eſſe minora. 3 Reſpondit ergo dominus & dixit, Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo,

Ioan.13. *Orige.* *Mala.1.* *Theoph.* *1.Cor.13.* *Lib.2.* *1.Cor. 15.* *Orige.*

de tuo, in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum. Reſpõſione hac dominus & phariſæum ipſum & falſam eius arguit cõſcientiam. Dilige, inquiens, dominũ deum tuum. quaſi diceret, Non ſicut tu, qui deuotionem tantũ exhibes ore, & dolos meditari in pectore. Conſtat hinc, iam indeà tempore Moyſi vſque ad Chriſti aduentũ, quæri ſolitum inter Iudæos, quod eſſet magnum mãdatum: neque erat inuentum, donec veniens Ieſus docuit nõ ſolum, quod eſſet magnum, ſed etiam primũ. Pater igitur ordinẽ & gradus quoſdam eſſe mandatorum. Deinde certi iam ſumus, quodnam ſit mandatũ primum, quod proximum: deinceps autem ad tertium, quartum & reliqua procedendo, nihil nobis cõſtat, ſed Chriſtus tantũ qui virtus eſt & ſapientia patris, idipſum nouit. Eſſe autẽ & mandatorum aliquod minimum, ſatis patet ex verbis Chriſti, quando dixit. Qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Cæterum omnis illa mandatorũ magnitudo intelligenda eſt ratione dignitatis, non neceſſitatis, qua æque neceſſaria ſunt omnia inter ſe inuicem cõnexa, & velut concatenata. Sed & eadẽ mandatorum omnium vtilitas eſt, meritũ vitæ æternæ. Atque interim in vno tamen magis quam in alio exercere ſe, id plus vtilitatis habet. ſicuti viciſſim plus peccat, qui in hoc quam alio præcepto delinquit: puta maior offenſa eſt concupiſcere vxorem, quam aliam quãcunque rem proximi, & maius eſt adulterio homicidium. In vniuerſum quoque loquendo grauiora ſunt peccata quæ directe aduerſantur deo, quàm quæ contra proximum fiunt. Odio igitur proſequitur maximum peccatũ deus, cuiuſmodi eſt alienos deos colere, deum blaſphemare, neque in eum recte credere. Vtique grauiora hæc ſunt peccata adulterio, homicidio, furto, &c. Videant interim neochriſtiani, qui paruifaciunt ſua naufragia in fide. non exiguum eſt in fide impingere aut aberrare, quoniam eo ipſo grauiter offenditur deus, imo & vehementius quam ſi latrocineris, fureris, adulteria cõmittas & homicidia. Neque parui momenti eſt, obſeruare quæ quibus præceptis ſint maiora, vt hinc conſtet nobis, quanto grauius ad iram conciliemus excelſum. Hinc etiam ſequitur aduerſus neochriſtianos nonnihil, cum dicunt, fidem ſupremam eſſe virtutum omnium. Contra ſentit Paulus. cum ait,

Chryſoſto. *Origenes.* *Matt.5.* *Chryſoſto.* *1.Cor.13.*

Maior horũ charitas. Cui accedit & ille optimus præceptor Chriſtus, Hoc eſt maximũ & primum mandatum. Quod ſi mãdatũ illud de charitate maximũ eſt, quomodo nõ ipſa etiã charitas virtus erit maxima? Vt interim errẽt turpiter explodendiq́; ſint, qui obgãniũt, dicẽtes, Fides virtus maxima eſt, fides eſt quæ ſola iuſtificat hominẽ, cum ſimilibus erroribꝰ.

4 Conſequitur inde quoq; cur dicat dominus, diliges dominum deũ tuum, nõ cognoſces, quoniam cognoſcere deum non ſolum bonorũ eſt, ſed & malorum: quamobrẽ & dæmones credunt ſimul atque cõtremiſcunt. Verum diligere deũ, proprie piorum eſt & bonorum hominum. Similiter non dicit ille, Metues dominũ deum tuum. ſiquidẽ diligere plus eſt quàm timere. Hoc enim eſt quod dicit Chryſoſtomus, Inchoatio culturæ dei, timorem habet, perfectio autem dilectionem, ſi modo verum eſt quod veritatis aſſertor vere vtique dixit, Perfecta charitas expellit timorem, qui quandiu in homine ſeruiliter permanet, non diligit deum, cum timor ſeruorum, dilectio autẽ ſit filiorum. Quiſquis ergo bonum facit timore ſeruili, atque adeo metu pœnæ, iuſtificatus nondum eſt. Et hic ipſe deus noſter miſericors & miſerator dominus eſt, qui nõ vult à nobis timeri vt dominus, ſed diligit tanquã pater, qui omnibus nobis ſpiritum dedit filiorũ adoptionis. Id adeo in prima hominis creatione declarauit dominus, quando non dicit dominus, Faciam hominem, vel fiat homo. vt in cæteris, ſed faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. In domo autem non ſerui, ſed filij ſimiles ſunt parentibus, vt ait Chryſoſtomus.

Iaco. 2. *Chryſoſto.* *1. Ioan. 4.* *Gene. 2.* *Chryſoſto.*

¶ Dixeris autẽ, Qui fit tandem quod mandatũ illud vt eſt & primum & maximum, non æque in omnibus ſcripturæ locis eſt deſcriptum? In Moyſe nãque legimus, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, pro quo hic apud Matthæũ habemus, Ex tota mente tua: in Luca vero quatuor iſta colliguntur in hunc mundũ, Diliges deum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex omnibus viribus tuis, ex tota mente tua: idem quoq; apud Marcum in quatuor hæc mẽbra diuiſum legitur. Neq; interim eſt quod hic vllã ſuſpiceris diuerſitatẽ, ſiquidem quod Moyſes nomine fortitudinis expreſſit, paulo ſignificantius expoſuerũt euãgeliſtæ, cum dixerũt, Ex cunctis viribus tuis & ex tota mente tua. Quia tunc aliquid ex toto fortitudine diligitur,

Deute. 6. *Matt. 22.* *Luc. 10.* *Mar. 12.*

diligitur, quãdo ex toto cordis affectu, omniq́; effectu amatur in opere. Qua de re plura in ſequenti dicemus homilia, opitulãte nobis gratia dei. quam nũc profuſis precibus omnes dari petamus, non audiendi tantũ, ſed & opere implendi hęc ſalutaria fidei præcepta, vt diligere poſſimus deum ex toto corde noſtro, ex tota anima & cunctis viribus, tandéq́; poſt hanc vitam illam cõſequi mereamur æternam, Amen.

HOMILIA SECVNDA DE *dilectione Dei.*

MAXIMVM ac primum eſt mandatũ, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, in tota anima tua, & in tota mente tua. Vt autem mandatum hoc eſt maximum, ita eſt etiam intellectu omnium difficilimum, multo tamen difficilius, operibus id adimplere. Cum autem præceptũ hoc vna cum alio de dilectione proximi mãdato tam late ſe extendãt, adeo vt omnis lex atque prophetæ in his pendeant, certa huius mãdati cognitio nobis eſt neceſſaria, vt operibus id deſignare noſcamus. Proinde mandatũ hoc in præſentia, dei adiutorio, clarius declarare & interpretari volo. Idq́; principio facturus ſpecialiter, ad ſententiã quorundã ſanctorũ atque doctorũ, deinde ad cõmunem ſcripturæ ſacræ intellectũ. Principio omnium inuenio beatum Auguſtinũ ſic explicaſſe, Diliges dominũ deum ex toto corde, tota anima, & tota mente, adeo vt omnes cogitatus, omnem vitam tuam atque conatũ. omnem item ſenſum & intellectũ tuũ dirigas in deũ, à quo hæc omnia à te in eum directa, recepiſti. Cum enim dicit, ex toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ noſtræ partẽ reliquit ocioſam, aut aliquã præſtitit occaſionem vel locum, quid aliud à ſe ſuper omnia diligendi. Quinimo, quicquid diligendum nobis occurrit, hoc totũ eo vel referri, vel rapi debet, quo omnia motus dilectionis fluit, nimirum in deum. Hoc eſt, deum diligere debemus ſuper omnia, cætera vero propter deum ſunt diligenda. Quod in alio loco (teſtante hic Gloſſa) ſic declarat, vt dominũ diligamus ex toto corde, id eſt ex ſana dei cognitione abſque errore. ſicq́ue cor noſtrum in ſummam veritatem abſque errore erigi debet. Diligere ex tota anima, eſt diligere ex bona volũtate abſque rebellione, ne abſtrahi ſe ſinat volũtas à bono, repugnante ſibi malo. Ex tota mente diligere, eſt ſic diligere tota abſque

Matt. 22.

Augu. de doct. chr. li. 1. ca. 22

Deum diligere ex toto corde, &c.

obliuione, memoria, vt perpetuo dei cognitionē memoriā ſeruet, nec ſui vnquam obliuiſcatur. (In ſumma, cor refertur ad intellectū, anima ad voluntatem, mens ad memoriā.) Proinde qui deum diligit ex toto corde, is intellectū ſuum in ſeruitutē Chriſti debet captiuare, vt Paulus inquit, quod omnem diligentiā ſuam principaliter Chriſto tradat, & conetur ac toto feratur affectu in diuinitatis aut diuinæ eſſentiæ fruitionem. Prȩterea ex tota anima vt nemo per nullum commodum temporale, nos abſtrahat à charitate dei.

2.*Cor.*11. *Chryſoſto. cor.* ¶ Ex toto corde diligere deū. diuus exponit Chryſoſtom⁹, vt cor tuum ad nullius rei dilectionē magis afficiatur quam dei, neque in alicuius creaturæ ſpecie magis delectemur quā in deo. Non in honore, nec auro, vel argento, nullo pretioſo veſtitu, vel ornatu, non pueris aut amicis: atque in vniuerſum, quicquid diligit homo, ſemper debet magis diligere deum. Perinde atque vxor honeſta, præ quocūque, etiam ſpecioſiſſimo, ſapientiſſimoq; viro, ſuū diligit maritū, &c. quanuis alius ſit pulchrior illo, id tamen neſciat, nec oculis ſuis quiſquā pulchrior ſuo appareat. Quod ſi intra ſemetipſam dixerit, ſiue maritū ſuum alteri pulchritudine fore ſimilem optarit, iam ex corde eum nō amat: quandoquidē diuiſa eſt, ex quo alterius pulchritudinis eſt cupida cōſequens eſt amorē iam eſſe diuiſum. Sic quȩlibet anima Chriſto fidelis. quæ eſt ſpōſa Chriſti, neminē à domino potius diligere debet. Quȩcunque etenim anima creaturā aliquam duxerit creatore meliorem, cōmodiorem, præſtantiorē, gratiorem, magiſve delectabilem, hæc deum ex toto corde non diligit.

Anima Chryſo. ¶ Ex tota anima diligere, inquit Chryſoſtomus, eſt certiſſimum habere animū in veritate, & firmum in fide, quo nobis innuit in corde quaſi viuā atque ſenſibilē eſſe dilectionem, quȩ mente cognoſcatur, vt ſi fide cognoſcas vnū eſſe deum, à quo & per quem omnia ſint facta. Si quis ergo de eſſentia diuina addubitare cœperit, is deū ex tota anima nō diligeret

Mens Chryſo. ¶ Ex tota mente dilectio tunc fit, quando ſenſus noſtri omnes ad mentem pertinentes, in deo ſeſe exercent, vbi tota ſua ſapientia, ſcientia, cogitatus, memoria, deo ſeruiunt, quem-
1.*Cor.*14. admodū de ſe teſtatur Paulus, Pſallā ſpiritu, pſallā & mente. Si quis igitur ſecundū deum nō ſapit, aut cuius cogitatus deo diſplicet, deū tota mente non diligit, quoniā & ſapientia & cogitatus ſui ſunt tēporales, carnales, vacui & inanes.

Per

Per cor, Origenes intelligit omnes cogitationes, operationes & memoriã, vt qui ex toto corde diligunt, apud ſe illam dilectionem recondant & operationes eius & cogitationes. Ex tota anima, id eſt, vt parati ſint eam ponere pro pietate dei, quando vtilitas exegerit verbi. Et in tota mente noſtra, nihil aliud cogitantes vel proferentes, niſi eã quæ dei ſunt. Bernardus ſic vult. Deũ ex toto corde diligendũ rationabiliter ſcilicet ac ſapienter, vt ſupra deũ vel pariter cum deo nihil diligamus. Et tota anima, id eſt animi iucũditate ſiue dulcore, abſq; triſtitia vel acerbitate, ita vt deo ſimus grati, eius bonitatem & beneuolentiã agnoſcentes. Ex tota mente, hoc eſt fortiter diligamus, ne quis ex puſillanimitate vel pudore aut metu ſiue tędio laboris affectus, in dei ſeruitute deficiat. *Origenes.* *Bernard. de diligendo deo.*

¶ Quanquam autem ſancti patres proculdubio cauſam hãc probe expenderint, & ſint interpretati, atque ſingula hæc ſcripturæ teſtimoniis ornari atque probari poſſent, ita tamen quam poſſum apertiſſime: ac vt vulgus facilime capiat, apertiſſime deo adiutore tradam. Ad quod animi mei propoſitum faciliųs conſequendum, ſequens pono fundamentum. Quod alterũ altero plus diligere poteſt intelligi quatuor modis. Primo, quod in vnum maiori feratur affectu amoris vel dilectionis eſſentialiter & intenſiue, quemadmodum aqua calore ebulliens, calidior eſt aqua tepida. Deinde poteſt magnitudo amoris conſiderari, ratione ſubiecti vel obiecti, quando vni maius bonum faueo quam alteri. Tertio inhæſiue, quod cum naturalibus tum infirmis vni dilectio inhæret quàm alteri. Vltimo æſtimatiue, vel (vt dici ſolet) appreciatiue alterum altero plus diligetur, quãdoquidem retineri non poteſt, præeligitur tamen vnũ alteri, quod citius retinetur alio amiſſo. Primum ergo eſt ex parte actus, alterum ex parte ſubiecti, tertium ex parte radicationis in ſubiecto, vltimum appreciatiue. Quæ licet aliquibus videri poſſent obſcuriora, infra tamen fient clara & liquida, ac ſoli manifeſtiora. Fundamento hoc, vt præferetur, ſuppoſito, primum dico, Deum ſuper omnia & præ omnibus diligere, non eſt adeo neceſſariũ, vt quis deũ præ cæteris rebus omnibus ardẽtius feruentiúſq; diligat. Nam ſi deo gloriam ſummam atque honorem, ſummumq́ue bonum quod in me eſt impendere vólo, hunc ſuper omnia diligo ſiue intenſius, remiſſiúſve aliud diligam. Neq; eo præceptũ hoc ſe exten- *Alterum altero plus diligere.* *Deum diligere ſuper omnia.*

dit.Etenim intenſum atque remiſſum non variant ſpeciem, quantūcunque remiſſe diligam deum, dum tamen diligam deum ſuper omnia, non dicor defeciſſe à præcepto. Argumentum à ſimili, Si quis habeat vicinum frequenti & amica conſuetudine ſibi iuſtum, habeat item patriæ ſuæ, vel territorij principē aut ducem, cui vt domino ſuo in debita obedientia ſubiectus, omnem dignitatem fauet atque honorem: is licetvicinū ſuum intenſius frequentiúſque domino principe diligat ob continuam conſuetudinem & frequens amoris exercitium: (Ex actibus enim frequentibus intenditur habitus.) Principem tamen plus quam vicinum diligit, quandoquidem illi plus honoris & dignitatis fauet quam vicino ſuo. Potius quoque vicini quam principis indignationem, ſi tempore & loco oporteret, incurreret. Vitæ quoque diſcrimen ac mortis periculum citius pro principe quam vicino ſubiret. Et ſi alterius indignationem hanc ſibi incurrere oporteret, vicini magis quam principis præoptaret. Interim tamen ſi vicinum contingeret obire mortem, hic maiori animi mœſtitia afficeretur, ac ſi principem audiſſet obiiſſe. Par eſt ratio propoſiti noſtri, Si quis hominum, alterum ardentiori feruentiorique deo proſequatur amore, interim nō peccat, dummodo ſummam gloriam, ſummúmque honorem, bonum item, quod in ſe eſt, ſummum deo impendere curet & ſtudeat. Sequitur hinc ſecundum dictum.

¶ Nos omnes ac ſinguli deum ſuper omnia diligere debemus atque tenemur, ſic videlicet, vt maius bonum prę cæteris omnibus creaturis illi velimus & faueamus qui enim ſecus vellet, vellet deum nō eſſe deum. Quemadmodum dæmones omnéſque damnati deo inuident, ac deum nō eſſe cupiunt, ne poſſet ab eis ſumere ſuppliciū. Deum diligere ſuper omnia, nemini noſtrum eſt adeo neceſſarium, vt amor dei naturalibus magíſq; anxie præ cæteris rebus omnibꝰ nos angat afficiatque, licet hoc hominem maxime addeceret. hoc enim amore, homo naturaliter ſuper omnia ſe diligit. Hæc eſt naturæ ac carnis noſtræ cæcitas, quæ nec videre, nec eo attingere poteſt, vt deum ſuper omnia alia atque ſeipſam diligendum intelligat: ſed ſeſe reſpiciens, ſe plus cæteris omnibus ac deo ipſo amantiſſime amat. At gratia veniente & docente naturam carnis reddidit meliorem, inſinuans maius quoddā eſſe bonum, nimirū deum ſuper omnia diligendū.

Et

Et ſi ardenti feruentiq́ue amore in deum ferri,quemadmodum ſancti ac dei electi fecerunt, bonum vtile ac ſalutiferum foret,quod & propheta Dauid dicit, Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum, non tamen eſt nobis id præceptū. Verum, vt antea eſt dictum, deum intelligere debemus ſuper omnia appreciatiue, ne ob quamcunque huius ſeculi rem dei dilectionem amittamus. Quod his verbis Gerſon teſtatur, Inter omnia quæ nobis proponuntur, nihil debemus diligere, per quod dilectionem dei amitteremus. Ex hoc igitur nunc apparet, qui fiat vt peccator dei charitatem & dilectionem amittat, vnde ſeipſum ſuper omnia diligat,ac ſupra deum(vt Auguſtinus dicit)ſe erigat. Quæ ſic ſunt accipienda,vt iam porro declarabimus. *Pſal. 83.* *Gerſon.* *Augu. de doct. chri. cap. 22.*

¶Quando peccatum nobis prohibuit deus ſub interminatione mortis æternę,& amiſsione ſalutis & vitę cœleſtis,homo autem ſic afficitur,vt nihil cōſiderato præcepto dei,velit ſuæ libidini & appetitui ſatisfacere cibo & potu,luxuria vel etiam cupiditate vindictæ,aut ſuperbia vitæ & auaritia, ſicq́; ſtatim peccet. is ſane non diligit deum ſuper omnia. ſiquidem qui videt luxuriam ſibi prohibitam à deo,& tamen mandatum diuinum tranſgreditur peccans,chariorē ſibi habet voluptatem, quàm deum ipſum. Rurſus ſi is magis diligeret deum.faceret ſane quod beneplacitum eſſet ei, neque temere ipſum offenderet,exiguæ & momentaneæ voluptatulæ cauſa,tranſgrediendo mādatum domini. Atque hæc ipſa cauſa eſt,quod homo creaturam aliquam magis quam deū diligens,ipſo facto amittit gratiam & charitatem dei. *Auguſti.*

¶Sicq́; ille ſeipſum pro deo habet, quoniam dum propter vnicam voluptatem, quam vel ex bonis,vel honoribus, vel etiam ex carne ſibi concipit, magis vult carere deo & gratia illius præ voluptatis huius illecebris,nónne voluptatem appetit propter ſeipſam, & ſibimet eligit velut magnum aliquod & ſummum bonum:vnde ſequitur,quod peccator dilectionem dei relinquens,incipit iam ſemetipſum amare ſuper omnia. ſiquidem luxurioſus quiſpiā mulieres amat,non illis,ſed ſibimet in bonum. Auarus diuitias amat in ſuum cōmodum. Vino quoq; delectatur ebrius ob voluptatē, quam ipſe ſibi inde cōcipit. Quādo igitur ſic peccator ſeipſo fruitur ſuper omnia, ſemet pro dei habet, ſaltē interpretatiue. vere enim deus bonum ſummum eſt, atq; hoc ſuper omnia *Peccator fruitur ſeipſo.*

maxime diligendum: & peccator, quia ſemet ſuper omnia diligit, quaſi ipſe bonum eſſet ſummum, ſeipſum videtur fa

Philip. 3. cere deum: ſicut de inimicis crucis Chriſti Paulus loquitur, dicens, Quorum finis interitus, quorum deus venter eſt, & gloria in cõfuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt. Atq; hoc modo quilibet peccator dici poteſt idololatra, eo quod deũ

1. Reg. 15. verum relinquit, & ſemetipſum velut idolum erigit: iuxta illud Samuelis, Quaſi ſcelus idololatriæ eſt nolle acquieſce-

q. 30. 99. re. Atq; ea fere omnis humana peruerſio eſt, iuxta Auguſt. quod etiam vitium vocatur, fruendis vti velle, atque frui vtendis, quod omnes communiter faciunt peccatores.

Peccatum ¶ Sequitur inde quam omnino graue & vitioſum quid ſit peccatum, æternaque pœna digniſsimum. Duo enim ſunt in peccato, conuerſi cordis humani ad creaturam caducam, alterum vero ipſa eſt auerſio à ſummo & immutabili bono: quoniam quum temporale nimis amatur, amittitur æternũ. Dum ergo anima hominis ſe ad finitum & periturũ bonum conuertit, peccat quidem, ſed ita tamen, vt in ſe peccatum illud temporaliter tantum ſit puniẽdum. In eo autem, quod ſe à ſummo & infinito bono auertit, & ſeſe priuat æterna ſalute, peccatum fit malum infinitum, & ſine fine æternis ſupplicíis puniendum, planeq; infinita pœna dignum. Errant itaq; & impie loquuntur quotquot aduerſus iuſtitiam dei temere blaterant, vnde fiat, quod deus peccatorem aliquem ob breuem delectationem, tam duriter & ſine fine affligi ſinat, quum tamen non deceat pœnam peccato eſſe maiorem. Ad hoc enim aperta eſt reſponſio, quod quanuis peccati voluptas breuiuſcula eſt & exigua, ſæpeque ipſa ſibi pœna exiſtens, flagellum ſecum fert in tergo. vt ſic in ſe exiguam tantum mereatur pœnam, quando tamen peccator breuẽ iſtam delectationem pro æterno bono aſſumit, illamque hoc ipſo habet chariorem, fit vt merito æternis debeat deputari ſuppliciis. Mitto ſcripturas quæ hic induci poſſent, eo quod ſic nõ poſſem materiam iſtam multis pertractare ſermonibus. Tu tamen concionator ſi omnino vis afferre ſcripturas, hoc facito ex ſequenti ſermone. ¶ Cæterum, vt ad prima reuertamur, & maximum & primum mandatum eſt, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua. O vtinam hoc, vt ſancte præceptum eſt, ita pari pietate & diligẽtia obſeruaretur ab omnibus, atq; cum

debito feruore & omnino(quod aiunt)intenſiue. Verum tamen poteſt alicui homini dilectio vel charitas alterius magis eſſe cordi & affectui,nullius autem amor creaturæ maioris ponderis ſiue momenti eſſe debet quam dei: non ſecus quam ſi quis nepotem aut alium puerum ſecum foueat, qui quicquid ille velit & optet facit,hunc ille ſane ex quotidiano conuictu diligere poteſt familiarius,quam proprium fratrem,quem vix ſemet aliquot annis viderit. quod ſi iam illi paruulus iſte ſeu nepos moriatur præmaturius, nonne fieri poteſt.vt magis doleat & angatur animo,mœroreque conficiatur ex ipſius quam proprij fratris morte,& ſi alias eſſentialiter plus diligat fratrem,atque plus ſuo nomine auderet, perferret & ſuſtineret quam propter puerum? Ita & hic in propoſito modo ſe res habet, quæ etiam radix eſt illius dubij, quomodo Chriſtus magis dilexerit Petrum, & feruentius quam quemcunque alium apoſtolum: & tamen familiarius adhuc eo dilexit Ioannem, ſicut dicturi ſumus fauentibus ſuperis in feſto Ioannis. ¶Dices, Quo pacto ſeruare potero mandatum illud tantum? Reſpõdeo hic quoq;,quamdiu ſumus in hoc mundo & in nobis habitat peccatũ,tyrannusq; ille lex membrorum in nobis regnat, euolare non poſſumus vtraque ala charitatis ad deũ ſine impedimento,quoniam corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem,vt iam non poſsimus libere euehi ad cœleſtia imperfectos nos reddente fragilitate iſta humana in corpore hoc mortali, adeo vt etiã Dauid recte dixerit: Imperfectum meũ viderunt oculi tui. & item Eſaias, Omnes iuſtitiæ noſtræ ſunt vt pannus menſtruatæ mulieris. Atque ideo preceptum hoc in hac vita perfecte non impletur,ſed in illa demum patria, quando aſſociabimur choris beatorum .tunc enim laudabimus & videbimus eum citra omne impedimentum in ſecula, Amen.

In 3. pa. *Roma.7.* *Sap.9.* *Pſal. 138.* *Eſa. 64.*

HOMILIA TERTIA.

QVANDOQVIDEM hic dominus dicit primum & maximum eſſe præceptum legis, de diligẽdo deo ex toto corde, anima & mente, atq; adeo ex hoc vno pręcepto charitatis dei & proximi vniuerſa lex pendet & prophetæ,age paucula adhuc de charitate dei diſſeramus: primũ omnium precantes ipſum, vt nobis quoq; per ſuã miſericordiã donare dignetur charitatem &

dilectionem illam. quatenus nihil in hoc mundo tantopere diligamus, vnde charitatem dei amitteremus. Vere enim ex

Auguſti. ſententia Auguſti. charitas via illa eſt, qua homo tendit ad deum, quaque deus hominibus appropinquat, ita vt ſine ea non poſsit homo accedere & peruenire ad deum. Quamobrem illam toties & tam diligenter commendauit nobis &

*Luc.*10. præcepit, vt hic apud Lucam, & alibi apud Matthæum, & ſæ

*Ioan.*15. piſsime in vltimo ſuo ſermone, quem Ioãnes deſcripſit, vbi dixit, Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicẽ ſicut dilexi vos. Deinde, Maiorem charitatem nemo habet, niſi vt animam ſuam quis ponat pro amicis ſuis. Et rurſus, Manete in dilectione mea. ſi mandata mea ſeruaueritis, manebitis

Ioan. 13. in dilectione mea. Iterũ quoq; poſtea, Ego præcipio vobis,

Ioan. 14. vt diligatis inuicem. & antea, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem. In hoc nanq; cognoſcunt omnes, quod

Scriptura locuples de charita. mei eſtis diſcipuli, ſi dilexeritis inuicem. Omnis qui diligit me, mãdata mea ſeruabit. & pater meus diligit eũ, &c. Neq; minorem affectum & ſanctæ charitatis commendationem

1.Cor. 16. habent plura alia ſcripturæ ſacræ teſtimonia, quibus nos ſpi

Coloſſ. 5. ritus ſanctus ad dilectionem mutuã hortatur. Paulus enim

Ephe. 4. ſic ait, omnia opera veſtra in charitate ſiãt. & paulò antè, ſectamini charitatem, æmulamini ſpiritualia. atq; in alio loco iubet nos præ omnibus habere dilectionem, quod ea ſit vinculum perfectionis. præcipit etiam nobis, vt operemur veritatem, creſcentes in dilectione in eo, per quem omnia, qui

*Eph.*5. & caput eſt dominus Chriſtus. & deinceps ſic ait, Eſtote imitatores dei ſicut filij chariſsimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit vos & tradidit ſemetipſũ pro vobis oblationem & hoſtiam deo in odorem ſuauitatis. Ad eandem nos quoque charitatem ſectandam adhortatur Petrus,

*1.Petr.*4. inquiens, Ante omnia mutuam in vobiſmetipſis charitatem habentes. quia illa operit multitudinem peccatorum. Dilectiſsimus porro Chriſti diſcipulus Ioãnes, multis modis nos

Auguſti. adhortatur ad charitatem mutuam, adeo vt dicat Augu. non eſſe librũ aliquem veteris & noui teſtamenti, in quo amplius

*1.Ioan.*4. commendetur charitas, vt in Canonica Ioannis. Inter cætera nanque ille ſic ait, Chariſsimi, diligamus nos inuicem, quia charitas ex deo eſt: & omnis qui diligit fratrẽ ſuum, ex deo natus eſt, & cognoſcit deum: qui non diligit, non nouit deũ, quoniã deus charitas eſt. Chariſsimi, ſi ſic deus dilexit nos,

&

& nos debemus alterutrum diligere. Multa ibidem charitatis præconia habet Ioannes in Canonica, & Auguſt. quoque ſuper eandem ſcribens ait, Charitatem commendamus, charitatem commendat hęc epiſtola. & tractatu ſeptimo, Semel breue pręceptū tibi pręcipit, dilige & fac quodvis. laudatur charitas vobis. habete, poſsidete, & inde tractatu octauo, Dilectio, dulce verbum eſt: ſed dulcius factū. Quid aliud poſt reſurrectionem ſuam dominus ex Petro inquiſiuit, niſi illud an diligeret ipſum? aut quid cauſæ fuit, quod pro nobis mortuus eſt Chriſtus, niſi hæc ipſa dilectio? Quid Stephanū cōpulit orare pro lapidantibus ſe? charitas. Sed nunquid etiam charitas in cauſa fuit, vt diceret Paulus, Ego libētiſsime impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus, licet plus vos diligens, minus diligar. Quam porro pulchrum eſt quod dicit ibidem Augu. Signent ſe omnes ſigno crucis Chriſti, reſpondeant omnes Amen, cantent omnes Alleluya baptizentur omnes, intrent omnes eccleſias, faciant parietes baſilicarum, non diſcernuntur filij dei à filiis diaboli niſi charitate. Magnum indicium, magna diſcretio. Et plenitudo legis charitas, puto iſtam margaritam eſſe inuentam à negociatore. Qui proximum diligit, ait Paulus, legem impleuit. Nos tamen dilectiſsimi non ſolum verbo diligamus & lingua, ſed opere & veritate: quia ſic etiam Auguſtinus, vt ſupra induximus, nos ad charitatem exhortatur, quod dulce verbum ſit dilectio, ſed tamen longe dulcius factum. ¶O pretioſum theſaurum, ô immenſum & incomparabile pretium charitatis, nihil eo nobilius, nihil ſanctius, nihil in terra inueniri poteſt pretioſius. Quid enim obſecro futurum de tota eccleſia, ſi charitas non ſit? nihil, aut ſi quid etiam vanius eſt nihilo. Quid ſancti omnes forent ante ipſum quoque conſpectū dei, ſi non ſit charitas? nihil. Atq; hoc eſt quod Paulus conſiderauit dicens, Si linguis hominum, loquar, & angelorū, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſciētiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autē non habeā, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meū ita vt ardeā, charitatē autem nō habuero, nihil mihi prodeſt. Et vos itaq; in Chriſto domin o dilectiſsimi, ſectemini charitatem dei, quoniam

Auguſti.
Ioan. 21.
Act. 7.
2. Cor. 12.
Tract. 5.
Mat. 13.
Roma. 13.
1. Ioan. 3.
Tract. 7.
Charitatis laus.
1. Cor. 13.

ſine illa fruſtra expectabitis ſalutem animarum veſtrarum.
1 Ad hæc charitas non tantũ pretioſum adeo eſt donum dei in ſeipſa, ſed etiam eo magni facienda eſt, quod fructus ſecũ apportat & maximos & præſtantiſſimos, quorum nunc
*Prou.*10. aliquot vobis cõmemorabimus. Principio enim purgat &
Iaco.vlt. purificat hominẽ à peccatis. iuxta illud Sapientis, Vniuerſa delicta operit charitas. & iſtud quoque Iacobi, Charitas operit multitudinẽ peccatorum. Id adeo ſuo nos docet exem-
*Luc.*7. plo Maria, cui ideo dimiſſa ſunt peccata multa, quoniã dilexit multum. Charitas ſoli ſimilima eſt. ſol quũ primum oritur, euaneſcũt tenebræ omniſque caligo noctis. Et in nobis quando oritur ſol charitatis diuinæ, profligantur tene-
1.*Co.*13. bræ peccatorum. Quod & Paulus non ignorauit quum dixit, Charitas non æmulatur, non agit perperã, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, nõ irritatur, nõ
Fructus. cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate (Si vis, ex eo loco Pauli fac elegantem ſermonẽ de charitate. habes ibidem affirmatiue ſeptẽ bona quæ operatur charitas: habes negatiue ſeptem mala, à quibus tuetur charitas hominẽ: & eſt materia vulgaris, & ſecũdum qualitatem auditorum, pulcherrime applicabis monachis, clero, ruſticis ciuibus, nobilibus, virginibꝰ, mulieribꝰ. experire, & fateberis me verũ dixiſſe.)
2 Facit etiã charitas, vt homo bene placeat deo cum operibus ſuis, ita vt ille in homine cohabitet. Quod vel inde ma
*Prou.*8. xime patet, quod adeo diſplicet diabolo placere charitatem
*Ioan.*14. illam deo. ſic Sapiens ait, Ego diligẽtes me diligo. Atque id quidem merito fit, vt placeat deo dilectio, quando ipſi etiã tantopere & ſuper omnia placet deus, vt ait in euãgelio dominus, Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Neque homo tantum acceptus ſic fit deo, ſed & omnia opera eius quæ per ſe vana forent & inutilia, ea iam per charitatem deo placent & accepta fiunt ſimul ac meritoria vitæ æternæ, ſicut ex ſuperio-
1.*Cor.*13. ribꝰ Pauli verbis ſatis manifeſte patet. Virtutes omnes opus colligũt meritorium, ſine charitate tamen meritoriũ nullũ
Pro.vlt. eſt, ipſa autẽ plus cæteris omnibus colligit, vt recte de ea dicatur iſtud Sapiẽtis, Multæ filiæ congregauerũt diuitias, tu
Auguſti. ſuperegreſſa es vniuerſas, Inde iã patet intellectus verborũ Auguſtini, Nõ numeroſitas operũ, nõ diuturnitas tẽporum ſed maior dilectio auget meritũ. Vis hoc videre? ſi quando
propter

propter deum miſſam audis ſi ſis in gratia dei, plus mereris quã ſi miſſas audires ſexcentas deſtitutus omni gratia & charitate dei. ¶ Et qui ieiunat vnum diẽ in dilectione dei, quãto plus meretur ad vitã æternam, quam ſi annũ totũ ieiunet extra charitatẽ dei? Amor enim eſt põdus animæ & operũ, quæ charitas ardẽs facit opera multũ ponderoſa: rurſusq; ſi nulla adſit dilectio, nullius ponderis fiũt opera. Charitas ergo ſi ſemel mentẽ ceperit, ad innumerabilia opera eã extrudit. Teſtatur idẽ Hieronymus quoque, quum ait, Charitas eſt ſecũdum quã opus mẽſuratur & attẽditur. An quid aliud quotidianis à deo precibus efflagitamus niſi miſericordiam? Atqui ille diligentibus ſe miſericordiam facere profitetur. Sed & charitatem ille præcipue pro omnibus, quę nobis exhibuit, poſtulat, à nobis, dicẽs, Et nunc Iſraël quid dominus tuus petit à te niſi vt diligas eũ & ambules in viis eius? Salutaris itaq; & ſancta ſalutatio eſt quã Paulus dat Theſſalonicenſibus, cũ ait, Dominus dirigat corda & corpora veſtra in charitate. Quid multa? ſicut nõ habenti charitatẽ clauditur ianua regni cœleſtis, ita viciſsim habẽtibus illam aperitur ianua paradiſi: eo quod charitas animã & opera eius omnia facit beneplacere deo, & multum mereri. ſic Paulus, Scimus, inquit, quia diligentibus deũ omnia cooperantur in bonũ, iis qui ſecundum propoſitũ vocati ſunt ſancti. ſic & Hieronymus ait, Quiſquis diligere incipit deum, iam incipit inhabitare cœlum. Porro quam grata deo charitas eſt, tam ingrata diabolo, qui nihil prius habet aut antiquius, quàm vt charitatẽ adimat homini. Idipſum pulchre teſtatur Gregorius, Antiquus hoſtis caſtitatẽ in nobis non timet, quia ipſe carne nõ premitur, vt luxuria diſſoluatur: abſtinentiã nõ timet, quia ipſe cibo nõ vtitur, qui neceſsitate corporis non vrgetur: eleemoſynam nõ timet, ſi eidẽ operi charitas deſit, quia diuitiarum ſubſidiis non eget. Humilẽ autem charitatẽ multum metuit, noſq; odio proſequitur illã ſeruantes in terra, quam quia ipſe non ſeruauit in cœlo, inde repulſus eſt.

Gerſon. *Hugo de Victo.* *Gregor.* *Hieron.* *Exo. 20.* *Deut. 10.* *2. Theſ. 2.* *Bernar.* *Hieron.* *Super Eze.* *1. Co. 12.*

3 Atque id ex Paulo ſatis conſtat, qui cum multa ſcribere inſtitueret Corinthiis de charitate, ſicut iam ex illis quędam citauimus, præmiſit iſtud, Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro, & ſtatim ſequitur doctrina illa de charitate. Vere enim via iſta altiſsima eſt ad deum, hominẽ ambulare in ſumma charitate. ſiquidem iuxta ſublimitatẽ dilectionis,

quiſque etiam altius ambulat in via felicitatis æternæ. Vinculum illud verum eſt dilectio dei, quo vincimur & vnimur deo. funiculus hic eſt, quo ſubinde rapimur & attrahimur, iuxta illud domini dicentis per prophetam. Traham eos in funiculis & vinculis charitatis. Sed quo nos ille trahit? ad ſeruanda mandata ſua, abripiens & auocans nos à vanitate mūdi huius, & trahens ad ſublimia regni cœleſtis. neq; vero vinculum tātum animæ hominis eſt dilectio, ſed & ea ipſa vincitur deus ex gratia. Quia quū charitas faciat manere & hominem in deo & ipſum in homine deum, quomodo nō forte quid erit & beneplacitū deo? Vinculū illud ipſum dei filium ex ſinu patris traxit in terram, ſub caſtū virginei cordis domiciliū. Imo & hoc vinculū cruce traxit Chriſtum vſque ad inferos, amore ſaluandi tum patres in limbo, tum vniuerſos homines in terris. Quis obſecro cruci defixit dominum Chriſtum? quid ibi detinuit illum? non clauus vtique, nec fuiſſet ipſum potuiſſet in illa retinere, niſi vinculis charitatis eſſet in illa detētus. Quam enim lapis iſte magnus obuolutus ſepulchro, nō potuit eū in ſepulchro detinere, tā nō conſtrictum cruci detinuiſſent claui, niſi tāta fuiſſet in illo generis humani dilectio, Atq; ideo in Canticis legitur, Fortis eſt vt mors dilectio, & dura ſicut infernus æmulatio. Sed quid tandē morte forti⁹, vt quæ omnia vel fortiſſima ſuæ ſubiiciebat tyrānidi? hæc enim homines oēs, omnes in aere volucres, inuictiſsimas in terra feras, piſces maris maximos vicit, domat, perimit. Hoc nimirū vinculo vinct⁹ fuit ille qui dixit, Quis nos ſeparabit à charitate dei? num tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an periculū, an gladi⁹? ſicut ſcriptū eſt, Quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim quia neque mors, neq; vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neq; inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neq; profundū, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei, quę eſt ī Chriſto Ieſu domino noſtro. ¶ Quid multa? vinculū eiuſmodi charitas eſt, quod Chriſtianos oēs vno veluti faſce conſtringit, & quaſi vno corpore vnit Chriſto ſimul & angelis in cœlo & domino deo: iuxta illud, Cōglutinaui mihi omnē domum Iſrael, & iſtud Moyſis, Patrib⁹ tuis conglutinat⁹ eſt dominus, & amauit eos. Atq; hinc eſt quod illam

Oſea 11. *Ioan. 4.* *Hugo de Victo.* *Cantic. 8.* *Rom. 8.* *Pſal. 41.* *Ioan. 13.*

illam vinculum perfectionis vocauit Paulus. Vinculũ ſiquidem iſtud & fortiſsimũ & ampliſsimum eſt, quod ab ortu in occaſum ſe extendit ſuper omnes amicos & hoſtes, ſuper diuites & pauperes: nõ vt iam clamitant neochriſtiani aduerſus euangeliũ, nolentes mendicos peregrinos pro proximis ſuis reputare, quaſi tam anguſtum & ſtrictum vinculũ ſit dilectio. vt nequeat extendere ſe amplius niſi ad mendicos ſuę ciuitatis omnes enim qui aliunde adueniunt mẽdicos. peregrinos reputant, & quidẽ eiuſmodi, quibus nõ debeant mutuam charitatem. vnde nec quicquã eleemoſynæ eis elargiũtur, inique ſane & (vt ſupra oſtenſum eſt) impie. Vos itaq; quoque dilectiſsimi deũ amate ſuper omnia, & diliget vos, quoniam & honorifica & ſumme vtilis & maxime ſalutaris eſt dilectio dei, vt recte dixerit Sapiens, In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & miniſtros eius non derelinquas, Honora deum ex tota anima tua, & honorifica ſacerdotes. Multa hic induci poſſent quæ mouere nos queant & debeãt ad diligendũ deum ſuper omnia, quoniam ille nos creauit, redemit, ſacramenta nobis maxima elargitus eſt: adhuc nos gubernat, regit, ſuſtentat corpore & animo, glorificaturus tandem nos in æterna gloria. Mitto autem hæc & iſtiuſmodi quædam alia de dilectione proximi, de qua nonnulla etiã ſuperius diximus dominica. 14. à feriis pentecoſtes.

Matth. 5. *Luce 10.* *Eccl. 7.*

4 Ad concluſionem huius euangelij iam porro veniamus, Congregatis, inquit euãgeliſta, phariſæis interrogauit eos Ieſus, dicẽs, Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? Quoniã purum hominem Chriſtum eſſe putabant, ſubuertit hic eorũ opinionẽ loco illo Dauidico ſiquidẽ reſpõderunt filium Dauid eſſe eum iuxta datũ ſibi promiſſum, De fructu ventris tui ponã ſuper ſedem tuã. & illud propheticum, Suſcitabo Dauid germẽ iuſtũ, & regnabit rex & ſapiẽs erit. Neq; omnino nullũ fuit hoc reſponſum, ſed tamẽ non ſatis perfectum, eo quod hominem tãtum profitebatur eſſe Chriſtũ, ſatius fuerat reſpondiſſe eos huiuſmodi quiddam, quale eſt illud Pauli, quoniã filius dei Ieſus Chriſtus factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundũ carnẽ. ſimulq́; tamen prędeſtinatus filius dei in virtute ſecundũ ſpiritũ ſanctificationis, atq; ſecundũ hanc generationẽ Chriſtus erat cum nondũ eſſet Abraham. Illam autem nõ agnouerũt Iudæi, quamobrẽ ita obiecit eis dominus, quomodo Dauid in ſpiritu vocat eũ

Theop. *Pſal. 131.* *Iere. 23.* *Rom. 1.* *Ioan. 8.*

Pſal.109. dominũ,dicens,Dixit dominus domino meo,ſede à dextris meis?Dominus inquam pater dixit domino meo Chriſto, quod ſi filius eius eſt,quomodo in ſpiritu dominũ vocat eũ? quaſi diceret,Sicut Dauid in ſpiritu cognouit Chriſtũ filiũ ſuum fore,ita in eodē præuidit ipſum ſibi dominũ futurũ. nobis aũt Chriſtianis in promptu ſolutio eſt,quia filius eius fuit ſecũdũ humanitatē,ſed ſecũdũ diuinitatē dominus. Iudæos autē hic reſpexit Chriſtus qui ſibi aduerſabātur. ſedebit enim ille ad dexteram patris,donec ponat inimicos ſuos
1.Cor.15. ſcabellũ pedũ:iuxta illud Paulinũ,Oportet illũ regnare donec ponat omnes inimicos ſub pedibus eius.Et hoc eſt quod
Orige. dicit Origenes,Dominus videns phariſæos lõge eſſe ab intellectu diuinitatis ſuæ, voluit eos prouocare ſermonibus ſuis eo,vt intelligerēt pſalmũ illum totũ de ſe ſcriptũ eſſe, ſicq; viderent ſtatim quod ſequitur,In ſplēdoribus ſanctorũ ex vtero ante luciferũ genui te. Vnde cognoſcere poterāt generationem ipſius æternã ex ventre intellectus.Et ne-
Pſal.190. mo potuit ei reſpondere verbũ. Quid enim hoc mirum,ſi non potuit humana ſtoliditas & ſtultitia diuina reſpondere
Eſa. 41. veritati ac ſapientiæ?quod etiam in ſpiritu præuidit Eſaias, dicens,Vidi,& nõ erat ex iſtis quiſquã,qui iniret conſiliũ & interrogatus reſponderet verbum. Hæc autem interrogat dominus,vt ſi dicant ſe neſcire, interrogent atque diſcant: ſin dicãt veritatem,credãt:ſi vero nil poſſint dicere confundãtur & ſecedãt. Atq; interrogatio iſta,autore Hieronymo,
Theop. proficit nobis vſq; in hodiernũ diem cõtra Iudæos. Etenim
Hieron. qui confitentur eum venturum,hominem ſimplicem & ſanctum afferunt:ergo interrogemus eos edocti à domino, cur illum Dauid dominum vocarit. Multa proponit ille ibidē quæ in prætextum ſui erroris comminiſcuntur Iudæi fabuloſa & inepta, quoniam pſalmus hic ſcriptus ſit in perſona pueri Abrahæ,cuius filius extiterit Damaſcus Eliezer,poſtquam Abraham percuſſit reges illos quinque. Sed quomo-
Gen.14.15 do tunc ſequentia conueniet Abrahæ, quod genuerit illum
Pſal.109. in ſplendoribus ſanctorum ante luciferum? aut quo pacto competet illud Abrahæ, quod ſacerdos ipſe ſit ſecundum ordinem Melchiſedec, qui tamen decimas accepit ab Abraham, & pro eodem panem obtulit cum vino? Recte itaque dicit hic euangeliſta, quia non potuit ei quiſquam reſpondere verbum, nec audebat aliquis interrogare ipſum amplius.

plius. At quáuis nihil ei reſpõdere potuerint, inſidiari tamẽ illi non deſierũt, & ad mortẽ vſque perſequi, ſicuti & tertio abhinc die ipſum in crucẽ ſuffixerũt. Ex quo intelligim⁹ venena inuidiæ poſſe quidẽ ſuperari, ſed difficile cõquieſcere. Quomodo etiam hoc noſtro ſeculo neochriſtiani multis diſputationibus conuicti & ſuperati ſcriptis plurimorum, ita vt nequiuerint ampliꝰ reſpõdere verbũ, latenter tamen nõ deſinũt virulentũ ſuum ꝓſequi inſtitutum, alióſq; Chriſtianos abducere à veritate & implicare erroribus. Nos iã oremus dominum, vt cuſtodire nos dignetur ab erroribus fidei, & impartiri gratiã ſuam ſanctã ſimul & dilectionem proximi, quatenus ſic ipſum diligẽtes, laudemus cũ electis omnibus, Amen. ¶ Si vis plura dicere de amore dei, & multiplici eius ſpecie. vide Bernardũ de amando deum, Anſelmũ in ſtimulo amoris, Kempis in ſoliloquio, Auguſtinũ in meditationibus, & alias in pluribus locis, Paraldum ampliſſime & locos ſacræ ſcripturæ, & dicta ſanctorũ patrum colligẽtem. deuotariis & religioſis egregia dicẽdi materia. Vtrũ ſeculares in mundo verſati, hanc ſpiritus dulcedinem nõ ſentiunt. *Hierony.*

DOMINICA XX. POST PENTECOSTEN, EVANGEL. MATTH. 9.

In illo tempore, Aſcendens Ieſus in nauiculam, transfretauit, & venit in ciuitatem ſuam: & ecce offerebant ei paralyticũ iacentem in lecto. Videns autẽ Ieſus fidem illorũ, dixit paralytico, Cõfide fili, remittũtur tibi peccata tua. Et ecce quidam de ſcribis dixerũt intra ſe, Hic blaſphemat. Et cũ vidiſſet Ieſus cogitationes eorũ, dixit, Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris? quid eſt facilius dicere dimittũtur tibi peccata tua, an dicere, ſurge & ambula? Vt autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatẽ in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico, Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Et ſurrexit & abiit in domum ſuam. Videntes autem turbæ timuerunt & glorificauerunt deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus. *Mar. 2. Luc. 5. Ioan. 5. Mar. 2. Ioan. 5. Luce 18.*

HOMILIA PRIMA.

Mvlta hic à domino exhibita ſunt miracula. ſiquidem & leproſum mundauit, & Centurionis ſeruum ſanauit, ſicut dominica tertia ab epiphania domini audiſtis dilectiſſimi in Chriſto, & *Matt. 8.*

febrientem Petri ſocrum curauit, moxq́ue cum transfreta-
ret, ſolo verbo imperij ſui ventorum cohibuit impetus: de-
inde dæmoniacos duos à ſpiritibus immundis liberauit, qui
& in porcos ingreſſi, furore correptos eos in ſtagnum præ-
Geraſeni. cipitarunt, ita vt perirent ſubmerſi quo nomine & Geraſe-
ni rogarunt dominum, vt diſcederet ab eis. Sicut in hodier-
num vſque diem plurimi ſunt qui malint carere domino,
quam exiguum pati rerum temporaliũ defectum. An tu ad-
huc ex me cupis cõmonſtrari tibi Geraſenũ aliquem? Ecce
ad proximũ cauponẽ perge, & ex eo quære, cur patiatur ho
ſpites ſuos male loqui de ſanctis dei, aduerſus miſſam & ſa-
cramenta dei inuehi turbiter. & reſpondebit ille tibi, Eſt
quod ex iſtiuſmodi hominibus victum mihi quæram. nolim
eos à me abigi, quod ſi temeritatẽ eorum corriperem, nõ ve
nirem ad me amplius, actum fuerit, periero. & erũt interim
alij, qui vltro eos ad ſe recipiant, & ferant patienter. En Ge
raſenum hic tibi. qui metuat porcellis ſuis, ne forte non ſatis
impinguentur, vnde mauult carere ipſo domino, inique ſa-
ne & impie. Sequitur iam euangelium hodiernum, quando
dominus à Geraſenis digreſſus, redijt in Galilæã: & ibi de-
nuo omnipotentiã ſuam in anima & corpore paralytici hu-
ius manifeſtauit, quẽ à morbo liberauit ſimul & peccata ip-
ſi ſua remiſit. ¶ Ita autem habet textus, Aſcendens Ieſus in
Exo.14. nauiculam. Non indigebat ille quidem naui, qui populo Iſ-
raël profunda maris aperuit, ita vt ſiccis tranſirent pedibus,
Mat.14. qui pedibus Petri obedire fecit fluctus maris, niſi voluiſſet
eo ipſo ſuam quoque declarare humanitatem quod nauicu-
la vectus ipſe, Petrũ interim faciebat calcare aquas. Si enim
manſiſſet Chriſtus in potentia diuinitatis ſuæ, nihil commu
ne haberet nobiſcum, nec humani generis operatus eſſet
Hierony. redemptionem. Voluit itaque ſubiacere neceſſitati, vt hu-
manam ſuſtinens infirmitatem, ſe quoque verum teſtaretur
hominem: quoniam ſi vere dicere voluerimus, non Chri-
ſtus naui, ſed nauis indigebat Chriſto. & Chriſtus aſcendit
in nauim, vt nos ex mari mundi huius educeret in patriam
regni cœlorum, qui intellectus loci huius myſticus eſt.
¶ Quo ad literam autem transfretauit ille ſtagnum, & ve-
Hierony. nit in ciuitatem ſuam, quam Nazareth intelligit Hierony-
Chryſo. mus, eo quod Nazaræus etiã appellatus eſt dominus. Chry-
ſoſtomus vero Capharnaum eſſe putat. ſiquidem Bethleem
ipſum

ipſum tulit, Nazareth educauit, ſed Capharnaũ perpetuum illi erat domicilium, eaque fere communis eſt doctorũ omnium ſententia. ſicut hic Theophylactus ſentit, & Auguſtinus inquit, Nemo dubitat Chriſtum hoc miraculum feciſſe in ciuitate ſua Capharnaum. (Tamen quod exiſtimat ille Galilæam vniuerſam fuiſſe ciuitatem domini, & ita ſingulas Galilææ ciuitates, id communiter recipi non ſolet, quia non eſt ſimile quod affert de ciuitate Romana, eo quod fit in imperio Romano. nam populus dicitur Romanus, quia gaudet iure Romano & priuilegiis, non ſic in præſentia. tamen noli multum diſputare corã plebe, quia plus ſe inuoluunt, & non bene capiunt, quando in vnam vel aliam partem colligantur argumenta.) Atqui ex Marco etiam ſatis liquet, ciuitatem hanc fuiſſe Capharnaũ, qui & ipſe hiſtoriam deſcribens, ait eam factam eſſe poſt octiduum in ciuitate Capharnaum. Lucas quãdo factum hoc refert, nullius loci meminit. Manet itaque firmum quod ait Marcus aperte veniſſe dominum in ciuitatem ſuam, hoc eſt, in Capharnaum.

Theophy. *Auguſt.* *Mar. 2.* *Luc. 5.*

2 Et obtulerunt ei paralyticum decumbentem in lecto. Marcus ait eum deportatũ eſſe à quatuor, tantamque fuiſſe in ædibus & foribus ædiũ anguſtiam, vt coacti fuerint illum demittere per tectum, quod & Lucas commemorat. Nullus autem euãgeliſta refert quid locuti ſint cũ domino, tantum meminerunt reſpexiſſe dominũ fidem eorum, qui geſtabant infirmum. Quoniam quamuis miracula in multis perierant, ſicut alibi dixit dominus, Væ tibi Capharnaum, quia vſque ad cœlum exaltata nunc, vſque ad infernũ demergeris: erant tamen adhuc aliquot homines pij, in quorũ cordibus operabantur miracula Chriſti, cuiuſmodi fuerunt illi portatores, quorum fidem reſpexit dominus, nõ infirmi: cui tamen dixit, Confide fili, remittuntur tibi peccata. Beda ait hunc graui adeo morbo laboraſſe propter peccata ſua. Quo nomine dominus vt medicus optimus primum ſtatim cauſam morbi ſuſtulit, peccatum dum illi remiſit, nõ ſecus q̃ colonus primum radices euellit ſpinarum, deinde agrum conſerit: & medicus prius humores reprimit peccantes & aufert, quam morbum ipſum aggrediatur curare: ita plane hic dominus primum peccatũ aufert, hinc tandem curat ægrotum, qui quam diu in peccatis permanſiſſet, curari non potuiſſe. Talis erat ille paralyticus apud Ioannem, quem ex peccato

Mar. 2. *Luc. 5.* *Luc. 10.* *Hierony.* *Beda.* *Ioan. 5.*

ſuo liberaſſe teſtatus eſt dominus, quando dixit, Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid cōtingat.
Auguſti. ¶ Reſpexit fidem illorum, vbi Auguſtinus dicit, Quantum valet apud deum fides propria, ſi tantum valuit paralytico fides aliena? Atque hic præclarum & eximium habemus fundamentum eius, quod pro confeſſo habemus, quod alter alteri quid promereri poſſit. ſiquidem portatores iſti meruerunt paralytico huic non ſolum ſanitatem corporis, ſed & remiſſionem peccatorum. Et quanuis hoc verum eſt, quod nemo poſſit alteri promereri vel vitã æternam, vel aliquem beatitudinis gradum, eo quod quilibet recipiet prout geſſerit in vita ſua, ſiue bonum ſiue malum, attamen alter alteri
1. Cor. 15. promereri poteſt gratiam pœnitentiæ & contritionis: alius quoque pro alio ſatisfacere poteſt, illique gratiam ſanitatis impetrare & bonæ felicitatis, lõgæuitatis & aliorum bonorum temporalium. Quod ſi itaq; reſpexit dominus fidem illorum qui portarunt infirmum, ideoque curauit illum, vbi ſunt iam neochriſtiani noſtrates, qui nec virgini matri, nec cuiquam ſanctorũ tantum honoris relinquere volunt apud Chriſtum, vt ſi quis illorum oret dominũ pro infirmo aliquo, non ſanet eum ad preces ipſius? An non tantum facit apud Chriſtum interceſſio matris, quantum valuit fides illorum quatuor? ſicut & mortuum ſuſcitauit dominus tan-
4. Reg. 13. tum ad contactum oſſium Eliſei. (induc ſi vis hiſtoriam totam, quia valet pro populo hoc tempore.) Vide homilias de interceſſione ſanctorũ. Inter cætera hic quoque obſerua, quomodo opus aliquod meritoriũ ſit apud deum, dicit enim euangeliſta, Reſpexit dominus fidem illorũ, quam externo opere geſtationis exhibebat, eaq; ipſa fide meruerũt ſanitatem huius paralytici. Quid ergo obgannit neochriſtianus aduerſus omnẽ tum rationem, tum ſcripturarũ authoritatẽ, nihil prodeſſe opera noſtra? Nonne ad Cain dixit dominus,
Gene. 4. Quoniã ſi bene egeris, recipies: ſin autẽ male, ſtatim in foribus peccatũ tuum aderit, ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius? En hæc tibi verba dei ipſius, non papæ, nõ doctoris alicuius, non hominis. Et vbi interim latent temerarij iſti neochriſtiani, qui aduerſus verbũ dei conantur in nobis liberũ auferre arbitrium? aut vbi in nobis dominiũ eſt ſuper peccatũ, quod tamẽ nobis dedit deus, vtut eripere illud nobis conentur hæretici circa omnẽ rationem? An adhuc

huc tu probationem requiris eius, quod opera noſtra bona
ſint meritoria? ecce hiſtoriam tibi probatiſſimam de rege
Achab, cuius vxor Iezabel occidi fecerat virum bonum Na
both ꝑpter vineam, & tunc miſit dominꝰ ad eum Eliam, qui *1.Reg.21.*
peccati huius vltionẽ denunciauit ei, &c. dic hiſtoriam vtut
voles. Achab autẽ audiens ſermonem illum, diſcidit veſti-
menta ſua, cilicium induit, ieiunauit, dormiuit in ſacco, de-
miſſo capite ambulauit triſtis, & factum eſt rurſus verbum
domini ad Eliam, Nonne vidiſti humiliatũ Achab corã me?
quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in
diebus eius. Cætera require in homilia de fide & operibus.

3 Quum iam reſpexiſſet dominus fidem portantium, licet
& infirmus fidem habebat, dixit ad eum dominus, Confide *Chryſoſto.*
fili. filium vocat, tanquã dei creaturam, vel quia iam creden-
tem. ſiquidẽ niſi credidiſſet, demitti de tecto non voluiſſet.
Atqui quàm pie & clementer compellat eum dominus, fili,
inquiens, confide. O mira humilitas, deſpectum & debilem *Hierony.*
totiſq́ue membrorum cõpagibus diſſolutũ filium vocat, ſed
tamen vere filius ille Chriſti erat per fidẽ, ſtatimq́ue iam fi-
lius efficiebatur dei per gratiam, remiſſis ei peccatis. Vſque- *Ioel 2.*
adeo mitis & miſericors eſt dominus deus. Fili, ait, confide. *Hiere.17.*
beatus enim vir qui cõfidit in domino, & dominus erit cõſo
latio atq; fiducia eius. Cõfide fili, inquit, remittũtur tibi pec
cata tua. quo verbo teſtatus eſt dominus infirmitatẽ illius ex
peccato ortam fuiſſe. Eſt hic gloſſa quædam multum põde- *Gloſſa.*
randa, quæ rationes continet vnde pleriſque adueniãt mor-
bi, quæ quamuis non ſit iam materia noſtra, tantum indican-
da eſt paucis, neque ita curſim trãſilienda. Et principio qui- *Beda.*
dem grauibus ſæpe morbis corripiuntur boni, vt meritum
eorum per patientiam augeatur, ſicut de ſancto Iob conſtat,
& ex eo liquet quod Raphael dixit Tobiæ. *Tob.1.2.*

2 Ad virtutem cuſtodiam, ne quis in ſuperbiam & alia *Tob.12.*
peccata incidat. ſic Paulo datus eſt ſtimulus carnis, ne ma- *2.Cor.12.*
gnitudo reuelationum extolleret ipſum.

3 Veniunt morbi etiam in pœnam peccati, ſicut Maria
Moyſi ſoror, lepra infecta eſt, eo quod murmurauerat con- *Nume.12.*
tra Moyſen, & hic de paralytico.

4 Ad manifeſtandam gloriam dei, ſicut ipſe teſtatur do- *Ioã.9.11.*
minus de cæco nato & Lazaro.

5 Ad initium pœnæ æternæ, ſicut Dathan Chore & *Nume.16.*

Abiron viuentes ſunt abſorpti. & Herodem percuſsit ange
Act. 12. lus, vnde à vermibus abſumptus periit miſere. De huiuſmo
Iere. 17. di ægrotantibus ait propheta, Duplici contritione contere
eos. (extende ita vt placuerit, quia vulgare, ita facile eſt, & ſecundum propoſitum applicari poteſt ad alias quoque tribulationes, puta peſtis, famis, belli, inclementiæ aëris, &c. quanuis & naturaliter euenient.)

4 ¶ Magnificum & multum conſolatorium hoc Chriſti verbum audientes quidam de ſcribis dixerunt intra ſe, Hic blaſphemat, Quo animo & affectu, pulchre exprimit Marcus, Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus deus? Lucas quoque idipſum non tacuit, quoniã inauditum erat Iudæis, hominem dimittere peccata, & poteſtas illa omnibus retro ſeculis audita non fuerat, donec lex euangelica in terram dimitteretur. Norât Iudæi illud dictum à domino per prophetam, Ego ſum ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Norant ſacerdotibus ſuis magna commiſſa dataque eſſe priuilegia diuinitus, ſublimeq́; poteſtatem traditam. Obtulerunt illi ſacrificia, & deprecati ſunt pro populo, confeſsionẽ apertam propoſuerunt, benedixerunt conſecrarũt omnia, decimas & primitias receperunt, nullam autem poteſtatem dimittendi peccata habuerunt. nõdum enim venerat verus ille clauiger & artifex qui claues poſsidet ad regnum cœlorum, quas in ardentiſsimo ſanguinis ſui feruore candentes parauit in ara crucis, easq́; Petro & apoſtolis commendauit iam plane inſtauratas in die paſchæ, quando dixit diſcipulis ſuis, Accipite ſpiritum ſanctum. quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. quæ maieſtas atque poteſtas inaudita priſcis fuit ſeculis, nuncq́; primum à deo collata hominibus tẽpore gratiæ & nouæ legis. Quanuis hic quoque vt in aliis, ingrati ſunt neochriſtiani deo, clamantes cum Iudæis, deum ſolum remittere poſſe peccata, ſacerdotem hic nihil facere. Hæc iſta veterum eſt crocitatio coruorum, non agnoſcentium gratiam dei, meritum Chriſti & dignitatem noui teſtamenti legis noſtræ euangelicæ. Iudæi adhuc ſunt illi, dum non vident Chriſtum hanc poteſtatem contuliſſe hominibus. Atque ideo ſancti patres diffe renter loquuntur de remiſsione peccatorum. primum enim de ea loqui poſſumus, vt de illo qui principaliter peccata dimittit,

Mar. 2. *Luc.* 5. *Eſa.* 43. *Sacerd. ve. leg.* *Num.* 6. *Leuit.* 9. *Mat.* 16. *Ioan.* 20. *Remiſsio peccatorũ*

dimittit,idque propria virtute tãquam ſummus ille & přę-cipuus,qui primam ſupremamque habeat dimittendi peccata poteſtatem,iſque qui peccata offenditur,eſt deus.

2 Peccata dimittit quiſpiam, tanquam is qui noxam ſeu culpam pro illo ſoluit, atque ideo eminentius penes eum eſt poteſtas remittendi peccata, atque is Chriſtus ipſe eſt. Quo facit illud dictum Auguſtini, Nemo tollit peccatum niſi Chriſtus, qui eſt agnus dei tollens peccata mundi. Neque diſſentit huic Ambroſius, quum ait, Solus ille remittit nobis peccata,qui pro peccatis noſtris mortuus eſt. *Auguſti.* *Ioan. 1.* *Ambroſ.*

3 Poteſt & adhuc dimittere aliquis peccata tanquam miniſter & vicarius,à vero domino in eam poteſtatem repoſitus. ſic ſacerdotes dimittunt peccata per ſacramentum pœnitentiæ. quod efficaciam & virtutem ſuam habet ex merito paſsionis Chriſti. Sic ait Auguſtinus: Confitentibus poſſunt ignoſcere ſacerdotes,quia quibuſcunque illi remittunt peccata,iis & deus remittit. Siquidẽ & Lazarum iam à morte rediuiuum apoſtolis dedit ſoluendum, innuens poteſtatem ſoluendi presbyteris eſſe contraditam. in hoc enim alibi dixit, Quicquid ſolueris ſuper terram,erit ſolutum & in cœlis.hoc eſt,Ego deus cum omni meo cœleſti exercitu,ſanctiſque meis omnibus in gloria mea ratum approbo vobiſcum,quicquid vos vel ligaueritis vel ſolueritis. (ſolet alias breuibus dici, Triplex eſt clauis: authoritatis, & eſt dei: excellentiæ, & eſt Chriſti: & miniſterij, quam habet ſacerdos miniſter dei & eccleſiæ) At nos iam deprecemus dominum, vt nobis quoque gratiæ ſuæ conſolationem impartiri dignetur,quatenus remiſsis nobis omnibus peccatis,poſt hanc vitam,illam conſequi mereamur æternam, Amen. *Auguſti.* *Ioan. 11.* *Matt. 16.*

HOMILIA SECVNDA.

OBLATO ſibi paralytico,dixit dominus, Cõfide fili,remittuntur tibi peccata tua. Id audiẽtes ſcribæ,Chriſtum inſimularunt blaſphemiæ,rati ipſum hominem eſſe purum,neq; illius agnoſcentes diuinitatem. Ipſe vero comprobare voluit ęqualẽ eſſe ſe deo patri, & non blaſphemũ, quanuis dixerit ſe deum eſſe. Blaſphemia enim iuxta Ambr. eſt impoſitio falſi criminis in deũ,aut attribuẽdo ei quod non cõuenit,aut auferẽdo quod ad deũ pertinet,aut auferendo creaturæ quod ſolius dei eſt. *Ambr.*

¶ Atque hac ratione dominum blaſphemum hic putabant

eſſe Iudæi. Sed ille viciſsim ſuperiorem ſuum ſermonẽ cõfirmauit hic alio nouo ſigno, quoniam ſit ipſe æqualis deo patri. Quis enim inter homines ſcit quid ſit in homine, niſi ſpiritus qui in eo eſt? Solus ſiquidem deus ſcrutatur renes & corda. At Chriſtus animaduerſis eorum cogitationib⁹, dixit illis, Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Quid facilius eſt dicere, Remittuntur tibi peccata, an dicere, Surge & ambula? vidit vtique cogitationes eorum dominus, iuxta illud Sapientis, Oculi domini multo plus lucidiores ſuper ſolem, circunſpiciẽtes omnes vias hominum & profundum abyſsi, & hominum corda intuentes in abſcõditas partes. Ita hic reſpexit dominus cogitationes Iudæorum, & ait, Quid cogitatis malum? Vere enim malũ cogitabant, dum illum deum nõ credebant, qui diuina tamen ſibi opera adrogabat, cuiuſmodi eſt remiſsio peccatorũ, niſi ſuſpicabantur ipſum eſſe blaſphemum. Dominus autẽ qui videbat cogitationes eorũ, veluti ſic dicere eis voluit, Eadem tum virtute, tum maieſtate, qua veſtras intueor cogitationes, poſſum etiã dimittere peccata. Idipſum alio adhuc probat argumento, dicens, Quid facilius eſt dicere, remittuntur tibi peccata tua, an dicere, ſurge & ambula? Eadẽ hæc vtiq; eſt poteſtas ſoli deo cõceſſa, licet altera ſic maior exiſtat, vt anima corpore dignior eſt. Quando igitur ita ſanare corpus verbo vnico, tantum virtutis eſt diuinæ, nunquid & cura & ſalus animæ ſolius erit diuinæ poteſtatis? facilius ſiquidẽ eſt curare corpus quã animã eo quod illud nõ reſiſtit, ſicut anima diuinæ bonitati ponit obicẽ. Et quid multa? noluit hic auferri ſibi dominus poteſtatem ſuã curandi animas hominũ, ſicut de eo prædixerat angelus, Ipſe ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Pſal.7. *1. Cor.2.* *1.Par.28.* *Rom. 5.* *Ecc.23.* *Beda.* *Auguſti.*

¶Obiiciet autẽ aliquis, Quũ maius ſit curare animã quam corpus, quomodo hic dominus probare conatur ex eo, quod infirmum ſanabat, ſe etiã illud poſſe quod maius erat, quando etiã illi ſancti veteris teſtãmenti miracula quidẽ operati ſunt, peccata autẽ non dimiſerunt? Reſpondetur, Et ſic vere hoc minus ſit ſanare corpus quam animã, tamen corã oculis noſtris difficilius videtur verbo vnico ſanare corp⁹: ideo hic teſtatus eſt ſuam diuinã virtutem, quæ quando hic præſens extitit, procul abfuit omnis blaſphemia. Quaſi igitur in hęc verba dicere voluit dominus, Ego ex corporis cura fidẽ vobis facio, quod animam ſanẽ, per rem minorem quidem, ſed

Theoph.

quæ difficilior videatur, confirmans ſic etiam peccatorũ remiſsionem, quæ magna quidẽ eſt, ſed facilior vobis videtur.

2 Et ſi dominus nõ aperte poteſtatẽ ſuam manifeſtauerat ſuperiori ſermone, eo quod non dixerat, dimitto, ſed dimittuntur tibi peccata, inimicis tamen vrgentibus, manifeſtius iam ſuam poteſtatem oſtẽdit, & ait, Vt ſciatis quia filius hominis habet poteſtatẽ in terra dimittendi peccata, tũc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Inter dicere (inquit Hiero.) & facere, multa diſtantia eſt. vtrũ ſint paralytico peccata dimiſſa, ſolus nouerat qui dimittebat. ſurgere autem & ambulare eum tam ipſe quam alij videntes approbabant. factum itaque eſt ſignum illud corporale, vt crederetur ſpirituale, remiſsione ſcilicet peccatorũ. *Chryſoſto.* *Hieron.*

¶ Quur autem factum hoc tam diligenter ſit à tribus deſcriptum euangeliſtis, ipſeq; adeo dominus tanta euidẽtia probare voluerit poteſtatem eſſe ſibi dimittendi peccata, ſancti patres rationem afferunt ex ipſo fundamẽto ſcripturę: quoniam propter hanc poteſtatẽ manifeſtandam totum omnino ſcriptum eſt euangeliũ, & ſi hic aliquod exoriretur dubium ſuper illa poteſtate, tam grauiter eam confirmare voluit dominus, tamque diligẽter factum id totum deſcripſerunt tres euangeliſtæ, quomodo & quartus ille teſtis miraculorum Chriſti, Ioannes dicit, Scripta ſunt hæc, vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius, Et ecce quam pulchre conueniunt illa, quæ hic dicit, omnia. primum ait, vt ſciatis quia filius hominis, en primum hoc, quod & obſeruauit beatus Petrus cum dixit, Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent, recipere peccatorũ remiſsionem in nomine ipſius, is qui credunt in eum. Deinde poteſtatem ſuam cõmemorat in cœlo & in terra, locum quoq; ſubindicans & dicens, peccata ſe dimittere in terra non minus quam in cœlo. Quando igitur poteſtatẽ hanc dimittendi peccata habuit Chriſtus filius hominis hic in terra, ne indignentur neochriſtiani illum poteſtatẽ hanc etiam cõmunicaſſe apoſtolis, tanquam miniſtris & vicariis ſuis, quibus antequam poteſtatem illam traderet, dixit, ſicut miſit me pater, & ego mitto vos. Miſſus ille fuerat in hunc mundum ad remittenda hominibus peccata ſua. Itaque & apoſtolos dum ablegauit poteſtatem illis, dedit dimittendi peccata. Atque hoc forſitan illud eſt, quod eodem pene filo *Ioan. 20.* *Act. 10.* *Mat. vlt.* *Ioan. 20.*

prędicationem ſuam exorſi ſunt, Ioannes Baptiſta, Chriſtus
Mat.3.4. & apoſtoli, in hunc modum, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. quibusverbis & Chriſtus &
Act.2. apoſtoli principio ſui ſermonis vſi ſunt. ita enim Petrus cœpit dicere, Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorũ veſtrorum, atq; ſic recipietis donũ ſpiritus ſancti. O vere immenſam & ſuperaffluentem dei miſericordiam, qui poteſtatem tantam dedit hominibus, ſignum elargitus certiſsimum, ſacramentũ illud pœnitẽtiæ, vnde certi fiamus de remiſsione peccatorũ, modo ne ſacramẽto tãto obicẽ ipſi ponamus. Atq; ideo tam efficaciter probauit hic dominus poteſtatem illam remittendi peccata. vtinam modo neochriſtiani plus tribuerent huic poteſtati clauiũ, quam faciunt homines temerarij & impudẽtes, qui tãtis audent detrahere myſteriis.

3 Porro iam validius diuinitatem ſuam confirmat dominus per miraculum tantum, & imperioſe dicit, Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. In hũc modum operari miracula ſolius dei eſt, ſic propria imperare virtute. Operantur nanque & ſancti quidem miracula, ſed quicquid eſt quod faciunt illi ab oratione ſeu deprecatione parum differt, quum conentur tantum precibus ſuis quod volunt impetrare apud deũ, ſicut Elias, Eliſeus & alij fecerunt. Atque vt maxime etiam ſancti nonnunquam operantes miracula, vſi ſint verbis imperatiuis. idipſum tamen quoque non propria fecerunt virtute, ſed tantum poteſtate Chriſti: quo
Act.5. modo Petrus Ananiã & Sapphiram verbis tantum occidit, multique alij ſæpe dæmoniis imperarunt, vt ſecedãt ab obſeſsis in nomine Chriſti domini ſui. Chriſt⁹ autẽ quia propria ſua poteſtate hic præcipit paralytico, vt ſurgat, ſuam profeſſus eſt diuinitatem: neque multo aliter quam aliquis inſtitutum ſuũ ſigillo proprio aut literis proponit: ſic Chriſtus poteſtatem ſuam miraculis velut ſigno ſuæ comprobauit diuinitatis, diuinæq; voluntatis, quoniã deus voluntate ſua non ferret ſubſidium errori alicui ad quicquã ſupernaturaliter operandum, ſed hic ſolo verbo paralytici anima prios res aſſecutura eſt vires, vt iam ille ſuum portaret lectum, in quo paulò antea iacuerat diſſolutus. Sic, ſic inquam lectus il
Hieron. li argumento & probationi fuit ſuæ ſanitatis, qui ſibi antea ſignum fuerat infirmitatis. Ideo autem iniunxit ei vt lectum
geſtaret

geſtaret in domum ſuam, partim ne multi non ſignum verum, ſed phantaſma factum dicere auderent, partim vt videret populus ciuitatis illius magnitudinem miraculorũ dei, qui magna vtique hinc tenebatur admiratione, dum omnibus notum videbat ſub lecto incedere, qui antea in illo fuerat portatus, quique iam vt ille canit, Vectorem ipſe ſuum grata mercede reuexit. Atque faciebat hoc plurimum ad honorem & gloriam dei, vt ſic plurimis hominibus manifeſtaretur. Et ecce quam idem plane & vnum in deo eſt, dicere & facere, iuxta illud Dauidis, Ipſe dixit & facta ſunt, mãdauit & creata ſunt. Omnia quęcunque voluit dominus, fecit. Statim igitur ad illud Chriſti verbũ ſurrexit & abiit in domum ſuam, obediens ei qui ipſum curauerat medico. Cæterum mittit ille eum, cum ſanaſſet in domum ſuã, partim vt humilitatem oſtenderet, quod eum non retinuerit, partim ne multi non ſignum verum, ſeu phantaſma factum dicere auderent. Nullum vnquam vel cæcum vel paralyticũ, vel dæmoniacum curatum, vel reſuſcitatum à ſe mortuum diſcipulum aſſumpſit dominus. Multa quidem coram diſcipulis ſuis operatus eſt ille miracula, in corporibus tamen eorum nullum exhibuit ratione alicuius ægritudinis, ſed in anima bene, ſicut miraculoſe ſibi attraxit Matthæũ: in amicis eorũ, vt in ſocru Petri, quã ſanauit à febribus. Petrũ quoque ipſum fecit capere piſces, calcare aquas maris, cuius etiam ventos & fluctus verbo compeſcuit: ſed in corporibus eorũ nullum vnquã curauit morbũ, ſed magna humilitate quotquot ſanauit, à ſe ſtatim amandauit, ſicut hunc ipſum paralyticũ.

Theop. *Sedulius.* *Pſal.148.* *Chryſoſto.* *Mat. 8.9.* *Luc.5.* *Matt.14.* *Mat.8.*

4 Videntes autem turbæ (quæ in ædibus illis erant tantæ, vt non liceret paralyticum hunc per fores, ſed per tectũ ſolum inferre, demiſſum) timuerunt admirabundæ ſcilicet & merito quidem, aduerſariis Chriſti iam ex miraculo tanto confuſis, laudauit populus deum, ex cuius verbo & imperio ſolo infirmus iſte ſanitatem recepit. Quis enim non obſtupeſcat attonitus ex tã magnifico facto, quando etiã propheta exclamat, Quis non timebit te ô rex gentiũ? bene notandum eſt quod ait euangeliſta, quia glorificauerũt deum, qui poteſtatem talẽ dedit hominibus. Qui ſic, inquies, quoniam volebant ſcribæ nullum hominem habere poteſtatem dimittendi peccata. Iam vero quãdo probauerat hoc Chriſtus virtute propria poteſtatẽ habere ſe dimittendi peccata.

A *Hiere.10.*

ſiquidem & poteſtatẽ habeat verbo curandi paralyticum, idq́; ipſum facto præſtiterat, cœperunt laudare dominum deum, qui poteſtatem tantam remittendi peccata, & infirmos curandi dederat Chriſto, quem purum adhuc credebãt eſſe hominem. Quod ſi rem melius expendiſſent, vidiſſent eum quoque filium eſſe dei: tunc tamen temporis ſatis erat illos plus aliquãdo ſentire de Chriſto, quã quolibet alio ho-
Ioan.3. mine. quodq́; profitebantur aliquid diuinũ de eo quẽ à deo eſſe dicebãt. ſic enim & Nicodemus primulũ nõ plus tribuit Chriſto, niſi quia dixit, Scimus quia à deo veniſti magiſter. ita illi cognoſcentes miraculũ tantum nõ poſſe non à deo eſ-
Eccl. 43. ſe, glorificauerunt deũ, iuxta illud Sapientis, Glorificate do-
Pſal.144 minum quantũcunq; potueritis, ſuperualebit adhuc & admirabilis magnificentia eius. Sic Dauid, Laudem inquit, loque-
Eſa. 63. tur os meũ, & benedicat omnis caro omni ſancto eius. Docet idipſum nos quoque euangelicus propheta Eſaias, inquiẽs, Miſerationũ domini recordabor, laudem domini ſuper omnibus quæ reddidit nobis dominus, & ſuper altitudinem bonorum domus Iſraël, quæ largitus eſt nobis ſecundum in-
Beda. dulgentiã ſuam. Beda hiſtoriã hanc myſtice quoq; exponit, in hunc modũ. AEgrotum ex lecto ſurgere, eſt animam ſeſe abdicare à voluptatum carnalium illecebris & ſordibus
Ephe.5. peccatorũ. Quamobrem & Paulus peccatori loquens, dicit, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Lectum aũt geſtare non aliud eſt, quam carnẽ per abſtinentiã reſtringere atque in ſpe remuneratiõis cœleſtis
Heb.13. corpus ſegregare à voluptatibus carnis. Redire vero in domũ quid eſt niſi in paradiſum reuerti, quem perfidia diaboli amiſimus? neq; enim hic vllam hebemus manentẽ ciuitatem, ſed futurã inquirim⁹ (facilimũ eſt & iter per ſymbola) AEgrotantem peccatorem iubet deus per pœnitentiã reſurgere, ſuumq́; geſtare lectulum, hoc eſt, carnẽ domare peccatri-
Pſal. 40. cem. Quo reſpiciens etiã Dauid, dixit, Vniuerſum lectum eius verſaſti in infirmitate eius. Quilibet peccator carne ſua tãtopere ſibi deum conciliet, in illa tãtum deo ſeruiat, quãtum antea ſeruierat per eã peccatis. ingrediatur domũ ſuam per contemplationẽ piam. meditetur quam contemptũ, ſordidum, lutulentũ & caducum corpus habeat, cibum & eſcã
Nahum vermium. Atque omnino iuxta illud Nahum. Intret in lutũ
vlt. & calcet, ſubigens teneat laterẽ. Si vis huiuſmodi complura

alia inferre, vide Hugonem in additionibus de 4. dietis. Si vis, fac ſermonem de naui eccleſiæ, quæ magnis quatitur flu ctibus à tyrannis, ab hæreticis, ab hypocritis, perſequutione errore, prauo opere. In iſta naui ſecure nauigat eccleſia gubernaculo fidei, ancora ſpei, velo liberi arbitrij. flante vento ſpiritus ſancti, remigrantibus angelis, Chriſto nauclero, erecto malo ſanctæ crucis, deferuntur chori iuſtorum ad portũ tranquillum paradiſi. Extende ſicut placet, in ſymbolis iter facilimũ. Aut per nauem intellige nauē pœnitentiæ, ad quā inducuntur peccatores: per nauitas ſacerdotes, aut qui iam in mari fluctuant peccatorũ, in hanc nauē conſcendant pœnitentiæ per gradus contritionis, confeſsionis & ſatisfactionis, cibentur pane nauali euchariſtiæ, contra malos ventos tentationũ, ancora fiduciæ in deum ſe firment, velum mentis aperiāt inſpirationibus & flatibus ſpiritus ſancti. Exigāt vexillũ ſanctæ crucis cum crucifixo, & huic robur nauis credant, cum omnia bona opera ex paſsione Chriſti habeant efficaciam. implorent angelos cuſtodes nauis, inſpiciant compaſſum fidei, nauticum cantent laudem domini, dirigant nauem temone diſcretionis, remos trahant præceptorum dei, opera illa implendo, caueant monſtra marina & Sirenũ cantus dulces, voluptatis illecebras, ne antiqua peccatorũ aqua nauem ingrediatur, obſtruenda ſunt foramina prauæ conſuetudinis, & occaſiones peccatorum excidendæ, eiicienda omnia quæ nauem onerando dimergunt, velut iniuſte acquiſita & poſſeſſa reſtituenda, &c. Vide Keyſerſpergium, & libellum noſtrum.

DOMINICA XXI. POST PENTECOSTEN, EVANGELIVM MATTH. 22.

IN illo tempore, dixit Ieſus turbis, Simile factum eſt regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio ſuo, & miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebant venire. Iterum miſit alios ſeruos, dicens, Dicite inuitatis, Ecce prandium meũ paraui. tauri mei & altilia occiſa ſunt, & omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam ſuam, alius vero ad negociationem ſuam. Reliqui vero tenuerunt ſeruos eius, & contumeliis affectos occiderunt. Rex autem cum audiſſet, iratus eſt, & miſsis exercitibus ſuis,

Luc. 14. Apoc. 19. Supra 21.

perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum ſuccendit. Tūc ait ſeruis ſuis, Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui inuitati erant, nō fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoſcūque inueneritis, vocate ad nuptias. Et egreſsi ſerui eius in vias congregauerunt omnes quos inuenerūt, malos & bonos, & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium. Intrauit autem rex vt videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali, & ait illi, Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex miniſtris, Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium. Multi autem ſunt vocati, pauci vero electi.

HOMILIA PRIMA.

¶ Sequentem hanc homiliam habui Monaci, vbi eſt regia ducum Bauariæ, Anno M.D.XXII. Dominica proxima ante feſtum ſancti Martini, ideoq; de verbo adverbum huic loco inſerta eſt.

In nomine tuo dulcis Ieſu, Aue Maria.

NON ſatis eſt chariſsimi, euangelium ſecundum literam tantū audire: ſiquidē quātulū foret quod hinc fidei tuę acceſſurum fuerit roboris, & operibus bonis profectus in charitate dei & proximi? Ac proinde oportet clarā & dilucidā habere ſancti euāgelij interpretationem & intellectū, ad emendationē vitæ vniuſcuiuſq;. Profecto enim non ſine magno ſpiritus ſancti cōſilio & peculiari ratione ſcriptura ſancta ſub aliquo velamine occultata & prodita eſt verbis abſconditis, nec cuiuis vel erutu vel itellectu ita facilibus, ſicut multis declarat Au-
Auguſti. guſtinus in lib. de doctri. chriſtiana. Siquidē non Iudæi, imo nec apoſtoli ſemper Chriſtū intellexere loquentem, quod
Chryſoſto. hinc inde contextus nobis declarat euangelicus. Quicquid
ſuper Mat. igitur velatū eſt, detegi oportet. ſicut Chriſtus ipſe allego-
Ioan.2. riā nobis expoſuit de ſemine, cui omnes intelligentia ſuæ vi-
Mat.13. res deinceps intenderunt ſancti patres, vt abſconditum illū
Ioan.12. ſancti ſpiritus ſenſum eruerent, quo labore vitā ipſi merue-
Eccl.14. runt æternam: iuxta promiſſum illud, Qui me elucidant, vitam æternam habebunt. quanuis ea ſibi ſapientia nūc vidē-
Eſa.40. tur eſſe Lutherani, vt citra illius operā intelligant quicquid vſquam ſcriptum eſt. Sed miſeri fallent ſeipſos, & inſolens ipſorum temeritas perdet eos corpore & animo. Quapropter

pter principio allegoriæ huius breuem proponemus expoſitionem, deinde aliquot illius verba introſpiciemus & explicabimus. ¶ Atque vt negocium hoc breuiter aggrediamur, ex ſententia ſanctorum patrum rex ille deus pater eſt, qui filio ſuo in diuinis nuptias parauit in carne, cum eccleſia ſancta: & miſit ſeruos ſuos patriarchas, ſed noluit mundus venire ad verã fidem, contaminatus totus in peccatis & idololatria. Iis itaque nihil proficientibus, miſit alios ſeruos prophetas, Ioannem & apoſtolos, ſed ne illos quidem recepit mundus, quin & homines mali, inhiantes honoribus & & bonis magnis, quoſdam ex eis occiderũt, Zachariã, Eſaiã, Ioannem, Stephanum, Iacobum apoſtolum, ipſumq́ue adeo regem Chriſtum. Indignatus hinc rex dominus deus, cũ exercitu ſuo miſit Titũ & Veſpaſianũ, qui Iudęos quos nõ occiderant vendiderunt, Ieruſalẽ & alias Iudææ ciuitates deuaſtarunt, tandemq́; rex dominus ſeruos ſuos apoſtolos, diſcipulos, aliosq́; prædicatores in vicos miſit gentium per vniuerſum orbẽ, & ingreſſi ſunt per fidẽ in eccleſiã boni & mali. Intrans autẽ & dominus per iudicium, inuenit in eccleſia non habentẽ veſtem nuptialẽ, hoc eſt, charitatem & gratiã dei, cũ per miniſtros ſuos angelos eiecit in tenebras exteriores inferni. Atque hic breuiter omnis eſt ſenſus parabolæ. *Eſa. 32. Pſal. 18. Apoc. 19. Hiere. 44 1. Cor. 3. Mat. 13.*

DE REGNO COELORVM.

¶ Nunc iam aliquot euangelij huius verba melius excutiamus, idq́; ex cõſuetudine ſanctorum patrum, Auguſtini, Chryſoſtomi Cyrili, Gregorij, & aliorum: primũq́; ſtatim exordiamur à principio, quãdo dicitur, Simile factũ eſt regnum cœlorum homini regi. Nomine regni cœlorũ nõ intelligitur hic locus beatorum ſed eccleſia hic militãs in terris. Et ne hoc mirũ tibi videatur, fac memineris illius quod iam paulò antè præmonui, multa inuoluta & obſcura eſſe in ſacris literis, adeo vt non quiſquis in manus illas ſumit, ſtatim intelligat, quod nunc inepte præſumunt Lutherani. Atqui manifeſte hoc affirmat & probat Gregorius in quadã homilia ſuper euangelio de decẽ virginibus, quarũ quinque erant fatuæ, & quinque prudentes. ait enim, Dum regnũ cœlorum conſtat quia reproborum nullus ingreditur, etiam fatuis virginibus quur ſimile eſſe perhibetur. ſed ſępe in ſacro eloquio regnum cœlorũ præſentis temporis eccleſia dicitur in qua fideles omnes inſtar virginum Chriſto domino ſunt *Mat. 22. Gregor. Mat. 25.*

2.Cor. 11. deſponſati,teſtante etiã Apoſtolo. Virginum autem quædã ſunt fatuæ,quædam prudentes:& ex fidelibus boni alij, alij mali,quod ex hoc quoq; liquet euãgelio,quoniã ſerui quoſ-
Apoc. 21. dam in vicis inuenerunt bonos,quoſdam malos. Conſtat autem quod nihil coinquinatum ingrediatur in regnum cœlorum. Et quãuis interdum eccleſiã intelligimus congregationem iuſtorũ ab Abel vſq; ad vltimũ iuſtũ,ſicut pulchre do-
Auguſti. cet Auguſtinus in libro decimo de ciuitate dei, & Grego-
Gregor. rius ſuper euangelium Matth. 26. attamẽ peculiariter eccleſia regnũ dicitur cœlorum tẽpore gratiæ iam poſt aduentũ Chriſti. atque hinc eſt quod in quinq; libris Moyſi & omnibus ſcriptis prophetarum, in pſalmis & aliis veteris teſtamenti libris eccleſia quidem non ſemel exprimitur, ſed illa nunquã regnum vocatur cœlorum. vſque adeo appellatio illa & nomenclatura reſeruata eſt ad ortum euãgelicæ legis, vbi primum Ioannes, inde & Chriſtus regnum cœlorũ annunciauit, multiſque parabolis dominus loquens plebi, eccleſiam vocauit regnum cœlorum, vt Matthæi 13. 20. 22. &
Mat. 3. 25. Siquidem in eccleſia regnat Chriſtus per gratiam & ſacramenta, ita vt extra illam nemini ſit ſperanda ſalus.

DOCTRINA EX prædictis collecta.

¶ Age nunc tibi cõſtat regnum cœlorũ dici eccleſiã. Videamus porro quid hinc diſcas, atque in mores & vitã tuam accõmodes. Hoc inquã diſce ex his, eccleſiã ibi regnum eſſe cœlorũ, vbi veritas dei regnat, nõ fraus, nõ falſi errores, non hæreſes tyrannidem obtinẽt. Ne ergo ſomniet & opinetur quis eccleſiã hactenus mille & aliquot annis erraſſe vſq; ad Lutherũ, quod quidã turpiter errantes perſuaſum habent, adeo vt etiã ſuperiori ſeptimana dixerit quidã, Male ſe pœnitere nõ ſuos quoq; parẽtes ad Lutheri tẽpora perueniſſe, ſicque miſere in erroribus demerſos periiſſe, ſicut cæteri ſui ſeculi homines interierunt. O veſaniã, ô furorẽ & amentiã hominis, confitẽtis parentes ſuos aberraſſe procul fide ã, atque proinde æternum dãnatos. O cæcitatẽ obſtinatã. Ob vnum ne per fidum monachum parentes tuos ipſe ad inferos detrudis? Sed tu mihi hic oculos mentis tuæ pauliſper accommoda & aperi, videbiſque nõ parẽtes tuos, ſed te, te inquam ipſum in medio errorũ luto hærere demerſum, dum non credis eccleſiã eſſe regnum cœlorum, ſed illam facis regnum inferorum. vbi errores, hereſes, & omnia mala dominantur

nantur. Nihil errat eccleſia in iis quæ ſunt fidei, ſed tuus ecce Lutherus & hæretici in errorũ cœno vt ſues prouoluuntur. Apoſtolis dicit Chriſtus, Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Quod ſi itaque ſemper præſto adeſt eccleſiæ ſuæ dominus, ſicut hæc verba Auguſtinus ad Eſitium intelligit, qua fronte eccleſiam inſimulabis errorũ? Ego pro te rogaui, inquit alibi dominus, Petre, vt non deficiat fides tua. Tu itaque eccleſiam ſequere, cuius fides non deficit, ſicut Lutheri tui vtroque claudicat pede. *Mat. vlt.* *Epi. 80.* *Luc. 22.*

DE NVPTIIS FILII REGIS.

¶ Mitto hic breuitatis gratia, quid ſibi velit expoſitio regis eo quod homo dicitur ſequitur, Rex ille fecit nuptias filio ſuo. Triplices inuenio in ſacris literis nuptias filij dei. deſponſatus enim ille eſt primum humanitati, deinde cuiuſque boni hominis animæ, mox & eccleſiæ ſanctæ. Nos autem quando iamiam eccleſiam hic intelligi diximus per regnum cœlorum, de illis tantum nuptiis dicemus, quas cõtraxit Chriſtus cum eccleſia: quoniã & de iis ſolum dicit euangelium, & loquitur Paulus ad Epheſios. Quod vt intelligatis melius, ſcitote quia ſicut Apoſtolus illum carnalem Adam vocat primum hominem in paradiſo, & Chriſtũ cœleſtem appellat Adamum, ita etiam coniunctio primi Adæ cum Eua in paradiſo, matrimoniũ ſignificat illud magnum & ſublime ſacramentum Chriſti & eccleſiæ. Ecce autem Adam primus cœleſtis, his terrenis, ille pater omniũ noſtrum extitit ſecundum generationem, hic parens noſter eſt ſecundum regenerationem baptiſmi. Adam & Eua parentes nobis fuerunt omnibus, Chriſtus & eccleſia fidelibus tantum, quia extra eccleſiam nemo cũ fructu renaſcitur, niſi per baptiſmũ Chriſti. quãuis illum etiã hæretici præſtant. Sicut autem Eua illa prima deſumpta eſt ex latere & Adæ dormientis, ita altera hęc noſtra Eua ex latere Chriſti in cruce ſopiti exædificata eſt, ꝑfluentibus inde fluentis ſanguinis & aquæ. Præterea quemadmodũ Eua ex coſta Adæ ſumpta eſt, coſta autẽ oſſea eſt & robuſta, ſed illius locũ carne latus impleuit dominus deus, caro autem flexilis & debilis eſt: ſic quoque altera Eua, eccleſia ſancta, facta eſt ex coſta, hoc eſt, fortitudine Chriſti, ex cuius plenitudine omnes accepimus, & ſacramenta omnia & omnia opera bona quæ fiunt in eccleſia, cuncta hæc virtutem, efficaciam & meritũ habent ex merito *Ephe. 5.* *1. Cor. 15.* *Ephe. 5.* *1. Cor. 15.* *Gene. 2.* *Ioan. 19.* *Gene. 2.* *Ioan. 1.*

paſſionis & mortis Chriſti. ſiquidem omnis ſufficientia noſtra ex deo eſt, nec ſine eo poſſumus facere quicquam. viciſſim à nobis Chriſt⁹ habet carnē, in qua paſſus & mortu⁹ eſt. ¶ Sed vis n: videre robur & fortitudinem noſtri Adæ? Ecce in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbū. Vis adhuc aliud ſuæ fortitudinis argumentum? En omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil? quodque factū eſt in ipſo, vita erat. Vis inſuper illius cognoſcere infirmitatem? audi quod Ioannes ait, Verbū caro factū eſt. Atque ea fere de cauſa ſe dominus gallinę comparat, quum inquit, O Hieruſalē Hieruſalē, quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina cōgregat pullos ſuos ſub alis, & noluiſti? Gallina inter omnia volatilia infirmatur, nō quum oua ponit, ſed dū pullos fouet, tum grauiter laborat, debilitatur, mutat vocē tantiſper dum educat pullos, idque nulli aliarum auium contingit. Sic Chriſtus quum nos viuificaret gratia ſua & ſacramentis, debilitatus eſt inſtar gallinæ in ſuppliciis ſuis tantis, dum nos ſubduxit alis ſuæ crucis, in qua expanſis pendebat brachiis. Atque hoc modo iam intellectus nuptiarum iſtarum patet, & ſenſus illorum verborum, Regnum cœlorum ſimile factum eſt homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo.

Ioan, 1. *Matt. 23.*

QVID INDE NOBIS SIT DICENDVM.

¶ Docemur hinc nos manere cum ſponſo noſtro Chriſto, quem non eſt quod vel penes Vuicklephum, vel apud Lutherum quæras, ſed cum ſua ſanctiſſima ſponſa eccleſia catholica, extra quam vbicūque illum quæſieris, inani labore conſumeris. Monuit hoc idem nos dominus diligenter apud Matthæum, Si quis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere. ſurgent enim pſeudochriſti & pſeudoꝓphetæ. Tantū igitur penes eccleſiā ſanctā fac quæras Chriſtū in iis quæ ſunt fidei. ipſe te ſeduces. ſi ad Lutherū vel aliorū hæreticorū cōciliabula curras, quęſiturus ibi dominū.

Matt. 24.

DE SERVIS A REGE MISSIS.

¶ Et miſit rex ille ſeruos ſuos qui vocarent inuitatos ad nuptias, idque hic ter cōmemoratur ob triplicē legem naturæ, Moyſi, & gratię. Paucis tamen cōprehendēdo plurima, ſerui illi ſunt patriarchæ, ꝓphetæ, apoſtoli, & omnes prædicatores veræ ac Chriſtianę doctrinę, nō ij qui ſeducūt ſimplices, vt ſunt Luther⁹ & ſui ſimiles. Seruos autē eos hic vocat dominus,

Matt. 22.

dominus,vt & alibi in multis locis,quũ ait,Euge ſerue bone *Matt.25.*
& fidelis. Alias amicos dixit,vt apud Ioannẽ, Iam non dico *Ioan.15.*
vos ſeruos,quia ſeruus neſcit quid faciat dominus ſuus. Vos
autẽ dixi amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo, nota
feci vobis. Interdũ etiam fratres appellauit,vt cũ mulieribus
ad ſe venientibus diceret, Ite & annũciate fratribus meis, vt *Matt.28.*
eant in Galilæã,ibi me videbunt. Simile fuit quod dixit Mariæ Magdalenæ. Inuenias porro vbi filios dei eos vocitet,&
cohæredes. dedit enim eis,inquit Ioannes,poteſtatem filios *Ioan.20.*
dei fieri. & Paulus ait,quod ſi filij dei ſumus,etiam hęredes.
hæredes quidem dei,cohæredes autẽ Chriſti. Atqui hic ſer- *Ioan.1.*
uos eos vocat, quoniam ſeruiant ipſi in verbo dei, ab initio *Rom. 8.*
mundi vſque ad finem,donec impleatur numerus bonorum
fratrum. Tantumq́ue de hac ipſa euangelij parte. Supereſſet *Apoc.6.*
adhuc nõnihil dicere de triplicibus illis ſeruis, atque de ſingulis ſpeciatim, ſed non licet per temporis anguſtiam, proinde ad vitæ noſtræ emendationem progrediamur.

QVID NOBIS HINC SIT DOCTRINAE colligendum.

¶ Diſcamus hic, nunquã defuiſſe neque defectũ aliquem fuiſſe in miniſtris dei ad vocandos inuitatos, ſed in vocatis tantum. Omni tempore cuiuſcũque legis,fuerunt qui viam veritatis docuerint,omniumq́ue maxime in lege euangelica ad prædicandum euangelium gratiæ dei. Pudeat itaque Lutheranos turpiter adeo non prædicatores tantum bonos,ſed & eccleſiam, & ipſum eccleſiæ ſanctæ ſponſum Chriſtũ con uitiis & cõtumeliis proſcindere,dum ganniũt plus quadringentis annis non prædicatum eſſe euangelium:quod ſi eſſet, vbinam dormitaſſet tanto temporis ſpatio dominus, quod nõ emiſerit ſeruos,qui Chriſtianos bonos inuitarent ad nuptias, niſi ſcurras iſtiuſmodi, quales fuere, Vuicklephus, Huſs, Luther, & alij cõſimiles? Quin tu potius crede deum ex ſua ſumma tum bonitate, tum miſericordia ſemper vocaſſe homines: neq; paſſum vt aliquis penes illos eſſet defectus in iis quæ ſunt ſalutis & fidei,cuiuſmodi fere præcipuũ eſt, mittere prædicatores veræ diuinæq́ue veritatis. Diſce hinc miniſtros dei in officio prædicationis non cõtemnere, neq; illis inſidiari mortémve intentare. Illi etiã qui à deo in id muneris ſunt vocati, videãt ne, ſicut Mercuriales ſtatuæ, dum aliis viam quam ingrediãtur, oſtendunt, ipſæ ſuo loco

manent immotæ: ita ipſi cum alios ad nuptias inuitent, excludantur interim. Nóſque ſic cōiuncti omnes oremus dominum pro gratia, vt ex ſua miſericordia nobis donet, quatenus ſimul omnes & ſerui & inuitati cum gaudio veniamus ad nuptias fœlicitatis æternæ, quam nobis vna mecum concedat Ieſus Chriſtus dominus noſter, Amen.

HOMILIA SECVNDA.

Hierony. PHARISAEI, inquit Hieronymus, intelligentes de ſe dici parabolas, quærebant tenere Ieſum & occidere, atque tamen metuebant plebem, quæ illum credebant eſſe prophetam. Rurſus autem eis dominus bonum pro malo rependit, ipſoſque multis parabolis erudiuit, ex quibus hæc quoq; eſt vna, in cuius nunc expoſitione laboramus. Ait enim ille, Simile eſt regnum cœ-
Luc.14. lorum homini regi qui fecit nuptias filio ſuo. Quærit hic
Gregorius. Gregorius, eadē ne ſit & vna hiſtoria de inuitatione ad nuptias hic & ad cœnam apud Lucam, tandemque cōcludit nō eſſe vnam, eo quod hic prandium, illic cōmemoretur cœna: hic, qui veſtē non habebat nuptialē, eiicitur in tenebras, illic nihil huiuſmodi habetur. Per cœnā igitur vita ſignificatur æterna: hic autem eccleſia præſens deſignatur in hac vita, quam etiam qui eiicitur intrat. Simile eſt regnum cœlorum
Chryſoſto. homini regi, Qua parabola domin⁹ docere propoſuit, quātam prouidentiam & curam habuerit erga Iudęos, ſignifica-
Gregor. re etiam voluit eorūdem tum ingratitudinem, tum eiectionem, & gentium vocationem, quanuis ne hę quidem omnes ſunt ſaluatæ. ſiquidem illum qui veſte caret nuptiali, eiici oportet: quotquot autē perſeuerant in vocatione & gratia dei, ij ſunt qui ſaluabuntur, ad nuptialia gaudia peruenturi. Quomodo autem præſens eccleſia regnum poſſit dici cœ-
Gregor. lorum, Gregorius aperit, cum ait, Cōgregatio iuſtorum, regnum cœlorum dicitur. Quandoquidē enim dicit dominus per prophetam, cœlum ſibi thronū, & terram ſcabellū eſſe
Eſa.66. pedum ſuorum. Sapiens quoque profitetur animam iuſti ſe-
Sap.7. dem eſſe ſapientiæ. Et Paulus Chriſtum virtutem ait & ſa-
1.Cor.1. pientiā eſſe dei. Sequitur ſane ex iis tribus locis, quod quia cœlū thronus dei, & anima ſedes & ſapientiæ, quę deus ipſe eſt, anima quoque cœlum illud ſit, quod propheta dicit eſſe dei thronum, quando non diuerſo admodum ſenſu apoſtoli
Pſal.18. quoque cœli appellantur à Dauide, teſte Ambroſio, Cœli enarrant

enarrant gloriam dei. Si itaq; anima cœlum eſt,nemo mire- *Ambro.*
tur cõgregationem juſtorũ regnum dici cœlorum,quoniam
quum corda eorũ in hac terra aliud nec appetãt,neque deſi-
derent,niſi cœleſtia,vtique in iis regnat dominus,non ſecus
in cœleſtibus. Atque hoc illud regnũ eſt,de quo Paulus ait,
Deinde finis cum tradiderit regnũ deo & patri. Aut quod- *1.Cor.15.*
nam tradet Chriſtus regnũ patri in fine mũdi,niſi hanc pre-
ſentem eccleſiam in terris, quam vbi tradiderit deo, officia
omnia,poteſtates & magiſtratus illius deſinent,ſicut egregie
exponit Auguſtinus? Regnũ enim dei ſunt illi,in quibus ip- *83.q.67.*
ſe regnat per fidem. & hoc eſt quod dicit domin⁹,Simile eſt
regnum cœlorũ homini regi, &c. Rex ille citra dubiũ deus
pater extitit,de quo ſimul & filio ſuo dicit Dauid,Deus iu- *Pſal.71.*
dicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam filio regis. Quæri
autem hic poſſet, quo pacto illa ſibi conſtaret ſimilitudo,
cum deus pater non ſit aliquando homo factus. Aut cur hic
dominus regnum cœlorum confert homini, cum pater ho-
mo non ſit? Aut cur tandem non prætermiſit illud,homini,
vt ſic melius ſibi conſtare parabola? Reſpõdet ad hæc Theo- *Theoph.*
phylactus, & ait, Non apparet vt eſt, ſed qualem decet, vt
nobis ſe videndum exhibeat. Nam quando vt homines mo-
rimur,vt homo apparet nobis deus? quando autem ambula-
mus vt dij, tunc ſtat deus in ſynagoga deorũ. Sin vero viui- *Pſal. 81.*
mus vt feræ & beluæ immanes,etiam ſic nobis deus leo effi-
citur,vrſus aut panthera. Eandem dubitationem inducit hic
etiam Origenes,qui quanuis admodũ ſit antiquus, meminit
tamen cuiuſdã antiquioris ſe, qui hoc idem ſic ſit interpre- *Origenes.*
tatus. Ait autem in hunc modũ, Quemadmodũ proprietates
hominum tribuuntur deo ratione operationum, non quod
illas ipſe proprie habeat in ſe, ſed quia in hũc modũ ille no-
ſtram paſſibilem corripit naturã: ita in eo manus ſunt & pe-
des,ira pœnitentia,&c. Crediderim equidẽ Thoophylactũ
præ manibus habuiſſe ſcripta Origenis, eo quod tria hæc
quæ ipſe nominat animalia, etiã Origenes expreſſit in Oſea
dicente,Ero domui Iſraël quaſi leæna,ſicut pardus in via Aſ- *Oſeæ 13.*
ſyriorũ. Occurrã eis quaſi vrſa raptis catulis. Quãdo igitur
homo creatura mitis & placida eſt, & in hoc euangelio dei
nobis immenſa commendatur bonitas, non immerito deus
pater homini comparatur. ſiquidem & ipſe benignus,miſe-
ricors,multæ miſericordiæ, & præſtabilis eſt ſuper malitia.

¶ Hominem dici deum, iam explicauimus. Eundē quoque
Ioel 2. regem recte appellari, vel propheta teſtatur, cum ait, Dominus legiſlator noſter, dominus rex noſter. & antea, Ecce
Eſa.32. in iudicio iudicabit rex, & principes præerunt in iudicio.
Eſa.13. quo facit etiā illud Apoſtoli, Regi ſeculi, immortali, inuiſi-
1.Tim.1. bili, ſoli deo honor & gloria in ſecula ſeculorū, Amen. Fe-
Nuptiæ diuinæ. cit hic rex nuptias filio ſuo. Nuptiæ domini cum plurimæ reperiantur in ſcripturis, è quibus tres huic noſtro negocio maxime deſeruiūt, ideoq́ue eas breuiter recenſebimus, partim ob emendationem vitę noſtrę & exhibitionē bonorum operum, partim propter contemplandam immenſam illam
Ioan. 3. diuinæ bonitatis miſericordiam. Et principio quidē deſpon-
Gene. 2. ſauit deus pater filium ſuum cum humanitate, quando magna quadam naturæ humanæ dilectione, vt eam redimeret, ipſam illi ſociauit. vt eſſent duo in carne vna, deus & homo, naturæ duæ in vna Chriſti perſona. De hac deſponſatione dici multa poſſent, ſiquidem ea per nuptias ſignificata eſt Aſ-
Heſter 2. ſueri cum regina Heſter. Quid enim aliud eſt Aſſuerus, ſi etymologiā vocabuli ſpectes. niſi beatus? aut quis ille vere beatus eſt, niſi filius dei, beatus inquā eſſentialiter & bonus? Hic ipſe nuptias anno tertio celebrauit, hoc eſt, tertio tempore mundi, quoniam ne primo illo ſub lege naturæ, neque ſecundo ſub lege ſcripta incarnatus eſt, ſed tertio demum tempore gratiæ, quando iam venit plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt
Galat.4. eos qui ſub lege erant redimeret. Recte igitur humanitas Chriſti deſignatur per Heſter, cuius appellatio ſignificat præparatam in tempore, ſiue exaltatam ex plebe. Vere enim præparata illa fuit diuina prouidentia ab æterno prædeſtinata: & tamen temporaliter tantum in opere cōpleta, ſicut
Eccl.24. in perſona ſua dicit Sapiens, Ego primogenita ante omnem creaturā, ab initio & ante ſecula creata ſum. quæ omnia intelligenda veniunt ſecundū diuinam prædeſtinationem. Sed & eo quoque non male Heſter dicitur, quod ſit exaltata ex plebe omnium hominum ſuper choros angelorum. In cuius
Gen.28. rei figuram Iſaac præcepit filio ſuo Iacob. ne duceret vxo-
Heb. 2. rem Chananæam, ſed vt proficiſceretur in Meſopotamiam. ita nanque etiam deus pater noluit filium ſuum cōiugem aſſumere Chananæā, ſed patriæ ſuæ, hoc eſt de cœlo, vbi chori erant angelorū. quod intelligens Paulus, ait, Quoniam nō

apprehendit

apprehendit angelos,ſed ſemen Abrahę. Atq; hoc eſt, quod oportuit eum ex ſublimibus cœlorum demitti in terrã, quæ recte Meſopotamia dicitur, (ne quid interim curemus hic Græcum, vbi à medio fluuiorum ſibi nomen vſurpat) hoc eſt, exaltatio vocationis, quoniam vere humanitas Chriſti tũ exaltata, tum vocata eſt ad vnitatẽ diuinarum perſonarum. *Grego.* Tunc itaque deus pater fecit nuptias deo filio, quãdo deum ante ſecula fieri voluit hominem in fine ſeculorum: tunc vterus illi virgineus thalamus fuit, iuxta illud propheticum, In ſole(hoc eſt, Maria) poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Exultauit vt gigas ad currendam viam ſuam, à ſummo cœlo egreſſio eius. *Pſal.18.*

¶ Inique hoc ſane videbitur comparatum, & eſt illa quoq; in ſe inæqualis admodum deſponſatio, regem tam & diuitem & omnipotentem, filium ſuum dare infirmæ adeo & egenti ancillulæ. Verum in hoc magnam illius cognoſcimus bonitatem. Nanque inde nouimus iam gratiam dei & domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum diues eſſet, propter nos pauper factus eſt, quod & admiratur propheta, Quare quaſi colonus factus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum? Et viator erat ille mœrendo, & quia ſimul fuit in Ieruſalem, viator nõ fuit notitia intuitiua carẽdo. Sed quid obſecro potentiſſimum illum ditiſſimi regis filium compulit ad ducendam ancillulam iſtam? nónne maxima humani generis charitas, iuxta illud prophetæ, Aeterna charitate dilexi te, & ideo attraxi te miſerans? Dicere quoque poſſumus in iis nuptiis feciſſe dominum ex aqua vinum. ſiquidem ex duriſſima lege Moyſi & ex figuris, perfectã nobis fecit legẽ euangelicam, ipſámque pro figuris dedit veritatẽ. patribus enim omnia contingebant in figuris. Et quid multa? Quicunque antea ex timore implebant legem, nunc quæ euangelij ſunt faciunt ex charitate, eo quod manus Chriſti non ita graues ſunt, vt illæ Moyſi. Sed de iis nuptiis hic nihil agitur. *2.Cor.8.* *Iere.14.* *Iere.31.* *2.Cor.10.*

3 Aliæ adhuc ſunt nuptię Chriſti cum anima fideli, eaſq; ille quotidie celebrat in conuerſione peccatorum, & de iis dicit dominus per prophetam, Sponſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia & iudicio, & in miſericordia, & in miſerationibus, & ſponſabo te mihi in fide, & ſcies quia ego dominus. Ita & Paulus ait, Deſpondi vos vni viro virginem caſtam Chriſto. Has quoq; nuptias dominus *Exo.17.* *Oſeæ2.* *2.Cor.11.*

peragit magna animarum piarum dilectione, quamobrẽ ze
Exo. 20. lotem ſevocat, dicens, Ego dominus deus tuus, fortis zelotes
nimis. Per omnia quoque omnium prophetarum ſcripta te-
Zachar. 1. ſtatur ille zelotypiam hãc. ſic enim ait per os Zachariæ, Ze-
Eſa. 57. latus ſum Ieruſalem & Siõ zelo magno. & item per Eſaiam,
Iuxta me diſcooperuiſti & ſuſcepiſti adulterum, dilataſti cu
bile tuum, & pepigiſti cum eis fœdus, rurſus quoque per a-
Eze. 16. lium prophetã, Fornicata es cum filiis AEgypti vicinis tuis
magnarum carnium, & multiplicaſti fornicationẽ tuam ad
Bernard. irritandum me. Et hoc eſt quod dicit Bernardus, Anima ip-
ſa quæ peccat, adulteratur in deum. Neq; de iis nuptiis cre-
do quicquã hic loquutum eſſe dominum. Tertiæ porro nu-
ptiæ ſunt inter Chriſtum filium dei & eccleſiam. atq; de iis
Ephe. 5. ſenſit in hac parabola dominus. ſic Paulus ait, Viri, diligite
vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam. Et ad finem
loquens ille de ſacramẽto matrimonij ſubdit, Sacramẽtum
hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & eccleſia. Ita
Cant. 4. Chriſtus ipſe ſponſam illã ſuã vocat in Canticis. Ita & Ioan
Apoc. 11. nes in ſpiritu vidit Ieruſalem nouam deſcendentem de cœ-
lo, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Atque de iis nuptiis hęc
narrat parabola iuxta communem doctorum expoſitionem.
Multa de illis dici poſſent, ſed quia bona pars materię huius
partim ad ſcholas releganda eſt, partim ad homines cõtem-
platiuos pertinet, non diſcutiemus latius. Sed tamen conſtat
Luc. 11. eccleſiã cœpiſſe in Abel primũ, non ita quod ſit illi etiã de-
Gene. 17. ſponſata: verum ſic cœpit Abrahã, à quo peruenit ad Moy-
Exo. 24. ſen: tandẽ poſt multa colloquia mutua deſponſatio hęc per-
fecta eſt in Chriſto. Et hoc cæteri doctores paucis ſic colli-
gũt, Nuptiæ fiũt in natura, ſpiritu & gloria. In natura qui-
dem quando filius dei naturã aſſumpſit humanam, In ſpiri-
tu autem, cum ſibi ſpiritum hominis vniuit. Atq; in gloria,
hoc eſt, in occulto illo diuinæ maieſtatis intuitu. De iis nu-
Apo. 19. ptiis ait Ioannes, Venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præpa
rauit ſe. Et datum eſt illi vt cooperiat ſe byſſino ſplendenti
& candido. Præcipue autem deſpõſantur deo perſonæ reli-
gioſæ, quæ ſe totas deo dedunt, ſuę voluntati abrenunciant,
per vota ſpiritualia peculiariter ſe addicẽtes Chriſto in ſer-
uitutem. Quapropter dum inueſtiuntur, dici vel cantari po
teſt illud, Iamiam ecce rex magnus nuptias fecit filio ſuo.
Sic ſancta Agnes exclamauit, Illi ſum deſponſata, cui angeli
ſeruiunt,

ſeruiunt, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur. ei ſoli ſeruo fidem, illi me tota deuotione commendo. Et nos iam chariſsimi rogemus dominum, vt ipſe ſibi per gratiam dignetur deſpõſare animas noſtras in hoc tempore, quatenus ab illo non ſeparemur in ęuum: quod omnibus nobis concedat deus pater, deus filius, & deus ſpiritus ſanctus, Amén.

HOMILIA TERTIA.

PARAVIT ecce deus omnipotés, dilectiſsimi Chriſto fratres, nuptias filio ſuo cum natura humana & eccleſia ſancta ſua, miſitq́; ſeruos ſuos, qui inuitatos ad nuptias vocarent, per quos Moyſen & prophetas intelligimus. (Hiero. dicit, quod ſi legatur ſeruum, referendũ ſit ad Moyſen: ſin autem ſeruos, ad prophetas) Et obſeruare vos hic bis miſiſſe dominum illum ſeruos ſuos, quoniam incarnationis dominicę prędicatores adhuc futurę prophetas, & iam trãſactæ fecit apoſtolos. Prophetas autem miſiſſe dominum, tota vndique plena eſt ſcriptura. Ecce enim per Ieremiam dicit, Miſi ad vos omnes ſeruos meos prophetas, de nocte conſurgens miſi eos. Sic ergo Iudæi non crediderunt miſsis à deo, ſed exaſperauerunt eum in deſerto quadraginta annis, nec verbum dei. nec charitatem volentes recipere, adeo vt etiam conqueratur Sapiẽs, Vocaui vos, & noluiſtis: extendi manus meas & nemo fuit qui reſpiceret. & per Iob dicit dominus, Seruum meum vocaui, & non reſpondit, ore proprio deprecabar eum. Poſt hæc alios emiſit ſeruos apoſtolos. peculiariter enim Chriſt⁹ & apoſtoli ad Iudæos ſunt miſſi, iuxta illud, In vias gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne ingrediamini, ſed tantum ad oues quæ perierunt domus Iſraël. & de ſeipſo ait dominus alibi, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël.

Hierony. *Grego.* *Iere. 44.* *Theoph.* *Prou. 1.* *Iob 19.* *Mat. 10.* *Mat. 15.*

¶ Sequitur, Dicite inuitatis, ecce prandium meũ paraui. tauri mei & altilia occiſa ſunt, & omnia parata, venite ad nuptias. In talibus, inquit Origenes, nuptiis, intellige prãdium quod paratur, eſſe eloquium dei, vt fortia quęque eloquiorum dei, tauri intelligantur, ſuauia autem eorum ſunt ſaginata. Vt ſi concionator de virginitate prędicet, en turturem tibi. quod ſi ad eam rem inducat veluti condimentorum loco ſacræ ſcripturæ teſtimonia, ecce turturem iam ſaginatũ. Diſcant hinc prædicatores conciones & homilias ſuas ſacris literis condire, & velut impinguare, illaſque populo prędi-

Mat. 22. *Orige.*

care non ex ſenſu tantum,ſed & verbatim recitare, quãtum memoria ſuppetit. nanque ſi ille ſua tantum afferat verba, quantumuis bona ſint ea,attamen adhuc arida,ieiuna & ſucco ac ſanguine carentia ſunt, nihil carnoſæ habent pinguedinis,nihil medullæ,quæ ex ipſis ſcripturę verbis accedit.plus ſemper in corde hominis operatur viuũ illud & efficax verbum dei quam hominis,atteſtante idipſum etiam Paulo apoſtolo, cũ ait, Viuus eſt ſermo dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionẽ animæ ac ſpiritus,compagum quoque ac medullarum & diſcretor cogitationum & intentionũ cordis.Et non eſt vlla creatura inuiſibilis in cõſpectu eius.Gregorius porro ſupra hac re ita ſentit,vt per tauros & altilia vtriuſque teſtamenti patres accipiat,illi enim veteris teſtamenti patres,quando poterant hoſtes ſuos & odiſſe & perſequi,tauri fuerũt,quoniã inimicos ſuos cornibus impetere potuerunt humanæ fortitudinis. per altilia autem patres noui teſtamenti intelliguntur,eo quod receperint hi iã internę dulcedinis gratiã ſimul & pinguedinem ſpiritus, ita vt confiſi de æterno illo deſiderio: eleuentur alis piæ contemplationis in ſublimia cœlorũ. Vere enim deuotio vitæ contẽplatiuæ ſpiritualiter impinguat hominem,teſte Dauide, Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum. Quia autem & prophetæ & apoſtoli occiſi ſunt,bene dicit, Tauri mei & altilia occiſa ſunt & quod tauri homines graues atq; maturos ſignificent,teſtatur nobis propheta, Tauri tui & pulli aſinorũ qui operantur terram , cõmixtũ migma comedent,ſicut in area ventilatum eſt. Hoc modo pinguis fuit monica mater Aug. quæ ſumẽs ſacramẽtum, tantã perſenſit ſpiritus dulcedinẽ, vt etiam ex terra eleuata clamaret, Eia eia euolemus in cœlũ.Ita nimirũ homines pij,leues,agiles,& tamen pingues redduntur intuitu diuinæ veritatis,iuxta quod petiit Dauid, Quid dabit mihi pennas vt colũbæ, & volabo & requieſcã? Hiero.quoq; non diſcedit hic à ſententia Orige.volens per tauros & altilia accipi debere dogmatum magnitudinem & doctrinam lege dei pleniſſimam.

Hebr.4. *Grego.* *Leui.19.* *Pſal. 62.* *Pſal. 64.* *Hierony.*

2 Cum vocaſſet iã dominus inuitatos ad nuptias per prophetas, illique tamen abnuerent venire ad fidem veram & operationẽ virtutum,venit tãdem ipſe, & vocat illos per apoſtolos ſuos atque per ſemetipſum, dicens, Venite ad me omnes

Mat.11.

omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiā vos. Atqui hanc quoque vocationem mitiſsimam ſpreuerunt iſti & abierunt, alius quidē in villam ſuā. alius vero ad negotiationem ſuam. reliqui autē tenuerunt ſeruos eius, & cōtumeliis affectos occiderūt. At tu hic mihi magna vide diſcrimina eorum qui venire noluerūt. ſunt quidā qui cum mali non ſint adeo vt cæteri, attamen ob carnalem voluptatem minus veniūt. ſiquidē ſuus cuiq; homini ager proprius, corpus ſuum eſt. Sunt qui præ auaritiæ ſtudio venire nequeant, negotiatores lucro ita inſiſtētes, vt vultures cadaueri. Ita duo hominum genera hic Chriſtus oſtendit, qui ad nuptias etiā inuitati nō veniūt. ij qui in voluptate carnis viuunt, & qui auaritiæ ſtudēt. Neq; diſsimile eſt quod ait Greg. In villam ire, eſt labori terreno immoderate incumbere: in negotiationē vero abire, eſt actionū ſecularīū lucris inhærere. Vtriuſq; autē iis deteriores ſunt, qui non tantum vocationis gratiam excludunt, ſed & vocātes ſe ſeruos pręſequuntur. ſi nimirū contēpto inuitantis affectu, humanitatē vertunt in crudelitatem & tyrannidem, occidentes illos, qui ſe ad tanti regis nuptias inuitarant. Sic Eſaiam, Zachariam, & alios pleroſque prophetas occiderunt, Hieremiam quoque in ſpeluncā ſeu foueā abiecerunt, atque hoc eſt quod Elias dixit orās ad dominū, Altaria tua deſtruxerunt, prophetas tuos occiderūt gladio, & derelictus ſum ego ſolus, & quærūt animā meā, vt auferant eam. ſic Dauid inquit, Effuderunt ſanguinē ſicut aquā in circuitu Hieruſalē, & nō erat qui ſepeliret. Tyrānus iſte potius quam rex, Manaſſes Hieruſalē impleuit ſanguinē innocētum vſque ad os. Et hic quoque proprie loquitur dominus de Iudæis, deinceps tādē dicturus de Gentibus. Atq; hoc ipſum eſt quod alibi dixit ille Iudæis, Mittā ad vos prophetas & apoſtolos, ex iis quoſdā occidetis & pſequemini. Stephanus quoque dixit ad illos, Quē prophetarū non ſunt perſequuti patres veſtri? & occiderunt eos qui prænūciabāt de aduentu iuſti, cuius vos nūc proditores & homicidæ fuiſtis, qui accepiſtis legē, &c. Sic lapidarūt Stephanum, Paulū virgis & flagris ceciderūt, alios aliis ſuppliciis affecerūt, tantiſper dum Hieruſalem deuaſtaretur, ipſiq; in exiliū mitterentur, venditis aliis, aliis occiſis. Et hoc eſt quod Paulus dicit, Maledicimur, & benedicimus: perſequutionem patimur, & ſuſtinemus: blaſphemamur, & obſecramus: tanquā

Theoph. *Grego.* *Hieron.* *2. Parali. 24.* *Mat. 23.* *Hiere. 38.* *3. Reg. 19.* *Pſal. 73.* *2. Paral. vlt.* *Luc. 11.* *Act. 7.* *1. Cor. 11.* *1. Cor. 4.*

purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſema
1. *Cor.*15. vſq; adhuc. & deinceps, Quotidie morior propter veſtram
*Pſal.*43. gloriam fratres.atq; ideo Dauid inquit, Facti ſumus vt oues occiſionis. Dices, quando hic commemorat dominus illos, qui ſeruos erãt occiſuri, cur eos reticet qui ipſum occiderũt
Hieron. dominum? reſpondet ad hoc Hieronymus, & dicit, quia in hac parabola ſponſi ſiletur occiſio, & per ſeruorum mortes
*Mat.*21. contemptus oſtenditur nuptiarum. Ad hæc paulò antè iam dixerat dominus parabolam, quomodo doloni filium qui verus erat hęres, occiſum è vinea proiecerunt: ideoq; conſulto
Chryſoſto. hic non meminit occiſionis ſponſi, authore Chryſoſtomo.
Theoph. 13 Iratus rex, inquit Theoph. mittit exercitus ſuos Romanos, qui inobedientes Iudæos perdiderunt, & ciuitatem eo-
Hieron. rum Hieruſalem ſuccenderunt. Porro ſuperius quando inuitabat ad nuptias, & agebat opera clementiæ: hominis nomen appoſitum eſt: nunc quando ad vltionem venit, homo ſiletur, & rex tantum dicitur. Præterea obſerua illud quando dicitur audiſſe regem, quod addit Gloſſa, vocem ſanguinis. ſanguis enim occiſorum clamat ad dominum, ſicut ille
Gen. 4. ſanguis Abel iuſti clamauit ſuper Cain. ſic Machabæus de-
2. *Mac.*2. precatus eſt dominum, vt audiret vocem ſanguinis clamãtis ad ipſum. Sic ſancti illi occiſi clamarunt pro vindicta, dicen
*Apoc.*6. tes, Vſquequo ſanctus & verus non vindicas ſanguinem noſtrum de iis qui habitant in terra? Gaudent nãque ſancti de
*Pſal.*57. vindicta & vltione impiorũ, teſte Dauide cũ ait, Lætabitur
*Apo.*19. iuſtus cũ vindictã viderit, ſicut angeli magnis tubis laudarũt dominum, dicẽtes, Laus, gloria & virtus deo noſtro eſt. quia vera & iuſta iudicia ſunt eius, & vindicauit ſanguinem ſeruorum ſuorum. Docentur hic iudices & qui in magiſtratu poſiti ſunt, peccata publica & manifeſta per ſe punire citra
Gregor. omnem accuſationẽ. Greg. exponens hæc verba, Ciuitatem illorum ſuccendit, ait id eo fieri, quoniã illorum non ſolum animæ, ſed & caro in qua habitauerant, æternæ gehennæ flãma cruciatur. Sed quid hoc eſt quod exercitum ſuum miſit, niſi quia dominus omne iudicium ſuum per angelos conficit? Quorſum chori quid aliud ſunt, quam noſtri regis exer-
*Eſa.*6. citus, vnde & ipſe deus Sabaoth, hoc eſt, virtutum ſiue exercituum dicitur? Atque hoc eſt quod exercitum ſuum mittit dominus ad perdendos aduerſarios. Poteſtatem vindictæ huius veteribus audire tantum licuit, nobis autem iam videre

etiam

etiam licet. Vbi enim ſunt ſtolidi iſti tyrāni, qui ſanctos dei martyres occiderunt? nónne perierunt miſere, & vltra hoc iam cruciātur, ſuppliciis deputati æternis? Vbi iam ſunt qui cordis ſui ceruicem extulerūt aduerſus conditorem redemptoremque ſuum? interciderūt vt flamma ignis, & in flammas gehennæ cõiecti ſunt. Ecce autem mortes martyrum in fide florent, vigentque in memoria totius eccleſiæ, quique contra eos ſæuierunt in crudelitate & tyrannide, non veniunt in memoriam noſtram, niſi vt mortui & damnati, ſicut etiam nunc Iudæos cernimus diſperſos miſerrime & vix viuere, ſine gloria, ſine dignitate, ſine magiſtratibus & ciuili politia, per vniuerſum terrarum orbem. Et ſic in alio loco dixit dominus, Inimicos meos illos qui noluerūt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interficite ante me. *Luc. 19.*

¶ Origenes ad hereticos referens illud, Puto, inquit, ciuitas impiorum eſt ſecundum vnumquodque dogma congregatio eorum, qui conueniunt in ſapientia principum huius ſeculi, eam nimirum ciuitatem illorum ſuccēdit rex, tanquā ex praua ædificatione extructam. Quotieſcunque igitur vides falſum aliquod ſcientiæ nomen euelli, vel eos qui veritatem verbis tantum profitentur, dic factum eſſe per exercitū dei deuaſtantem ciuitatem eorum, qui aduerſabantur veritati. Sic diruta & ſuccenſa eſt ciuitas Iudaicæ infidelitatis, de qua Hieremias ait, Succendit in Iacob quaſi ignem flammæ deuorantis in gyro. Eſaias quoque in ſpiritu præuidit illud, dicens, Succendetur vtrūque ſimul, & non erit qui extinguat. 4 Ait autem dominus, Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui inuitati ſunt, non fuerunt digni. Paratæ inquā ſunt nuptiæ præparatione æternæ prouidentiæ & diuinæ electionis, condonatione etiam gratiæ dei & ſacramento incarnationis Chriſti, & in ſumma cum omnibus iis quæ ad ſalutem noſtram erant neceſſaria. vſque adeo enim bene inſtructa fuerunt omnia in iis nuptiis, hic per gratiam, illic in gloria, vt etiam dicat per prophetam dominus, Quid vltra debui facere quod non feci? Sed inuitati, non fuerūt digni. Iudæi. ſ. teſte Chryſoſtomo, qui dicit, Illud profecto dicere poſſumus, quia & ante crucē & poſt crucem ad Iudæos primum miſit, Ante crucem enim ad oues ire iuſſit quæ perierant domus Iſraël, poſt crucem autem iuſſit veritatē Iudæis atteſtari, ſiquidem quanuis in orbem vniuerſum apoſtolos

Origen. *Thre. 2.* *Eſaiæ 1.* *Eſaiæ 5.* *Chryſo.* *Mat. 10.* *Mat. vlti.* *Act. 1.*

ire iuſsit prædicaturos euangelium, tamen ante aſcẽſionem ſuam peculiariter teſtes illos cõſtituit eſſe ſibi in Iudæa, Samaria, & vſque ad vltimũ terræ. Hinc Paulus ait, Qui operatus eſt Petro in apoſtolatum circũcisionis, operatus eſt & mihi inter Gentes. Primum itaq; prædicauerunt Iudæis apoſtoli, diuq́; permanſerunt in Iudæa, cæſi virgis, & ſæpe incluſi carceribus, lapidato iam Stephano, Iacobo decollato, capto Petro. ¶ Sed quid hoc quod dicit dominus? Iudæi qui inuitati erant, nõ fuerunt digni? nónne ſimile eſt quod dicit ad eos Paulus, Vobis oportebat primum loqui verbum dei ſed quia reiicientes illud, iudicatis voſmet indignos vita æterna, ecce tranſimus ad gentes, quoniam ſic præcepit nobis dominus? Cum igitur indignos ſe fecerũt Iudæi fide Chriſtiana & veritate euãgelica, merito eos dominus lutum vocat & fæces. ſic enim ait per prophetam, Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & fæces Iſraël conuertẽdas. Dedi te in lucem gẽtium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ. O domine Ieſu Chriſte, quanuis nos quoque ex multitudine peccatorũ noſtrorum indigni ſumus qui veniamus ad nuptias, te tamen ſuppliciter obſecramus, vt per gratiam & miſericordiam tuam dignos nos efficias in hoc tempore nuptiis eccleſiæ tuæ ſanctę, & poſt hanc vitam nuptiis agni in æterna patria, Amen.

Galat. 2. Act. 5. 7. & 12. Act. 13. Eſa. 49. Apo. 19.

HOMILIA QVARTA

INVITATI ad nuptias Iudæi non venerunt. eo quod indigni eſſent, vnde aliud quoddã cõmiſit ſeruis ſuis dominus, dicẽs, Ite in exitus viarũ, & quoſcũq; inueneritis, vocate ad nuptias. Fecerunt hoc ipſum ſerui vt iuſsi fuerãt, vocarũtq́ue bonos & malos. Qui aũt ſint viarũ exitus, interpretatur Gregorius & ait, Si in ſacra ſcriptura vias accipimus actiones, exitus viarũ intelligimus defectus actionũ. quia illi plerunq; facile ad deũ veniũt, quos in terrenis actib⁹ proſpera nulla comitãtur. Origenes per exitus viarũ varias intelligit doctrinas & errores gẽtiliũ, qui deuiabant à vera ſemita, omnes vias ſuas educẽtes à veritate in perditionẽ & interitũ. Theophylactus quoque, apoſtoli, inquit, vocarunt Gentiles in via vera, ſed alios alio diuiſos, in viis pluribus & dogmatib⁹ diſcordes, imo exiſtentes iuxta exitus viarum, hoc eſt in errore & inęqualitate multa multis in erroribus omniumq́; flagitiorũ genere verſantes,

Grego. Orige. Theoph.

verſantes,aliis alia ſibi comminiſcentibus.erant enim qui vt ſuæ libidini fucū prætexerent,Venerem credebant luxuriæ & amoris deā,vnde per idolū iſtud multa hominibus mala cōciliauit diabolus. Auari præſidē ſibi quæſiuere Plutonē, alij Iunonem,ebrij Bachū,bellatores Martē,alij alios.Serui ita vi iuſsi erant,fecerunt.exierunt è Iudęa apoſtoli,cæteriq́ue diſcipuli Chriſti venerunt ad Gentiles in vias, atque vt Salomō,in plateis ait clamare ſapientiā ad filios hominum, ita & illi palā cœperunt prædicare Chriſtū,& ipſos inuitare ad nuptias,neminē prętermittētes,iuuenes cū ſenioribus, magnos paruosq́;,diuites ſimul inuitarūt & pauperes, quoniā ſicut diabolus adduxerat ethnicos per viā libidinis ad inferos, ita rurſus apoſtoli eos per ſemitam iuſtitiæ & pudicitiæ duxerūt ad Chriſtū. Quæri poteſt autē hoc loco,quo tādem modo apoſtoli bonos & malos vocarint ad nuptias, cū ethnici ſimul omnes fuerint mali? Diſſoluit hoc Hieronym⁹ per verba apoſtoli,quoniam gentes naturaliter facientes ea quæ legis ſunt condemnant Iudæos. inter ipſos quoque ethnicos infinita eſt diuerſitas, cum ſciamus alios fuiſſe procliues ad vitia & ruentes ad mala, alios ob honeſtatem morum virtutibus deditos. Theophylactus arbitratur quoſdam dici malos,qui vere mali erāt:alios vocari bonos,quod illis paulo meliores fuerant:ſicq́; cōparati iſtis vere malis,boni non poterant haberi. Atq; hoc eo lubentius induco, quod error magnus eſt eorū,qui dicunt infideles omnes æqualiter puniri,cū interim hic cōtrarium ex vtraq; parte probetur. Magis hic mihi adridet ſentētia Gregorij,quæ & ab aliis doctoribus pro receptiori habetur,per nuptias illas regis præſentē deſignari eccleſiam,in quam boni & mali conueniunt. illic autem apud inferos ſoli ſunt mali,in cœlo tātum boni reperiuntur. hic mixta ſunt omnia,inſtar piſciculorum bonorum & malorum in ſagena,tantiſper dum venientes angeli ſegregēt malos de medio iuſtorū. Ita finit paterfamilias ille triticum creſcere cū zizania vſque ad tempus meſsis. Quo nomine etiam regnū cœlorum decē virginibus comparat, quarū quinque fatuæ & quinque erant prudentes. Sed quid aliud eſt iſtud regnum cœlorum,niſi eccleſia præſens, cum nō ſit in illa ſumma felicitate aliqua virgo fatua? Vileāt igitur neo chriſtiani,qui neminem malum ferre volunt in eccleſia, & queuis per peccatū mortale cōtendunt amittere tum fidem,

Sap. 7. *Hieron.* *Roma. 2.* *Theop.* *Touinia.* *Gregor.* *Mat. 13.* *Mat. 25.*

tum charitatem dei,neq; amplius eſſe in eccleſia. Manifeſto ſcripturæ teſtimonio hic eorũ error falſitatis conuincitur.

2 Miniſtri dei in via,hoc eſt, apoſtoli ex Gentilibus con gregarunt quoſcunq; inuenerunt.cõgregare enim opus dei

Ioan.10. eſt,viciſsim diſpergere diaboli. Sic ergo apoſtoli aliiq́ue diſcipuli Chriſti gratia ſpiritus ſancti adiuti per diuerſitatem linguarũ congregarunt gẽtes in vnitatem fidei. Lupi igitur ſunt,quicunque per fidei ſectarumq́ue multitudinem,eccleſiaſticam ſcindunt vnitatem. Venturos autẽ Gentiles adeo multos in eccleſiam præuidit iam olim Dauid in ſpiritu,cũ diceret,Memor ero Raab & Babylonis ſcientium me. Ecce

Pſal.86. alienigenæ & Tyrus & populus AEthiopum, hi fuerũt illic. ſicq́ue impletæ ſunt nuptię eorum, qui accubuerunt ad menſam,adimplebunturq́; deinceps ſemper vſque ad finem

Grego. ſeculi. Gregorius hic pulchre inducit quædam ſuper illud, boni & mali,cum ait, Si boni eſtis,quandiu in hac vita ſubſiſtitis,cum æquanimiter malos tolerare debetis. nã quiſquis malos non tolerat,ipſe ſibi per intolerantiam teſtis eſt,quia bonus non eſt. Abel enim eſſe renuit,quem Cain malitia nõ exercet. Ita nimirum in area cum trituratur, triticum purũ iacet ſub paleis, flores inter ſpinas creſcunt, ſimulq́ue cum ſpina,quæ pungit, creſcit roſa optimi odoris. Addit iis ex-

Gene.4. empla ſcripturæ Gregor. Adam ecce primus homo duos filios habuit,quorum alter electus, alter eſt damnatus. Arca

Gene.9. tres Noe filios ſeruauit, & ex iis quoque vnus à deo relictus

Gene.17. eſt. Abraham duos filios habuit, & nõ ne ex iis Iſmael à deo

Mala. 4. proiectus eſt? Iſaac geminos ſuſcepit filios, & hunc quoque

Gen.39. Iacob dilexit deus, Eſau vero odio habuit. Iacob ille alter filios duodecim habuit,è quibus Ioſeph innoxius propter ma

Ioan.9. litiam aliorũ decem fratrũ venundatus eſt. Apoſtolos Chriſtus elegit duodecim, & ex iis vnus erat diabolus. Apoſtoli

Apoc.2. rurſus diaconos ſeptem elegerunt, quorum ſex in fide vera perſeuerantibus, ſeptimus iſte Nicolaus autor factus eſt hæreſis. Hinc iam omnes homines admonet ille, & exhortatur ad ſuſtinẽdos malos. ſiquidem ſi filij eſſe voluerimꝰ ſanctorum & electorum,oportet nos per eorũdem exempla quoque ingredi. ſemp enim bonus ſuſtinere malũ debet. Quod attendens etiam Iob dixit, frater fui draconũ & ſocius ſtruthionum. ſic & ſponſus eccleſiæ ſuæ ſanctæ ait, Sicut lilium

Iob 30. inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. & dominꝰ ad prophetam,

tam, Fili hominis, inquit, increduli & ſubuerſores ſunt tecũ, *Canti.2.*
& cũ ſcorpionibus habitas. Sed & ex eo Petrus ipſum Loth
commendat amplius, quod inter peſſimos habitarit in So- *Ezec.1.*
doma. & Paulus Philippenſes ſuos laudat, quod ſine repre- *2.Pet.2.*
henſione in medio nationis prauæ & peruerſæ habitarent, *Philip.2.*
inter quos lucerent, ſicut luminaria in mundo. Quid multa?
etiamſi per omnia omnium ſanctorum diſcurramus exempla, videbimus illum bonum nõ eſſe, quem nõ iniquitas exercet malorum. Hæc eo magis libuit inducere, vt ipſi quoq; qui in hæc nouiſſima tempora incidimus, diſcamus etiã malos tolerare patienter. ſiquidem & nos à deo ſub hæreticis peruerſiſque hominibus probamur. Poteſt quiſpiam ex zelo bono & amore iuſtitię indignari atque ſuccenſere malis,
dicendo cum Paulo, Vtinam abſcindantur qui vos contur- *Galat.4.*
bant. Quiq; in magiſtratu poſiti ſunt, debent ex officio huiuſmodi homines pœna condigna afficere, parati exiſtentes vlciſci omnem inobedientiam: alij autem tolerent eos, orent
pro ipſis, vt ad fidem rectam perueniant? quoniam cum pa- *2.Cor.10.*
tienter eorum toleramus malitiam multum ſane meremur, eo quod oportet hæreſes eſſe: quibus qui probati ſunt, ma-
nifeſti fiant. Et vos itaque iſto tolerare neochriſtianos, pa- *1.Cor.11.*
tientiæ veſtræ mercedem expectantes à domino. Ingreſſus
(ait Theophylactus) ad nuptias, ſine diiudicatione fit: at vi- *Theophy.*
ta eorum qui ingreſſi ſunt, poſthac non indiſquiſita erit, ſed examen valde magnum faciet rex eorum qui poſt ingreſſum in ſordido habitu inuenientur. Horreamus igitur cogitantes, quis niſi quia habet vitam puram, nihil ei proderit nuda fides. (audis Lutheranæ? ſola & nuda fides te nõ ſaluabit, ſi-
cut tu perditiſſime miſeram ſeducis plebeculam.) Atqui v- *Hierony.*
nuptiæ omnes qui ſociati ſunt malitia, intelliguntur: ingreſſus autem ille in nouiſſimo die fiet, vel quandocũque dominus iudicaturus eſt aliquem. Et Chriſtiani quidem dicũtur *Origenes.*
ad menſam recumbere in nuptiis, eo quod in fide & cultu di-
uino cõquieſcunt. Porro de veſte nuptiali ſic ait Gregorius, *Gregorius.*
Si veſtem nuptialem baptiſma vel fidem dicimus, quis ſine baptiſmate & fide has nuptias intrauit? Quid ergo debemus intelligere per veſtẽ nuptialem, niſi charitatem? intrat enim ad nuptias, ſed cum veſte nuptiali non intrat, qui in ſancta
eccleſia fidem habet, ſed charitatem nõ habet. Veſtem hanc *Ioan.3.*
Chriſtus quoque induit ipſe ad illas nuptias. ſiquidem ex

ſola charitate facta eſt, tum incarnatio Chriſti, tum exædificatio eccleſiæ. Sic enim deus dilexit mundum, vt filiũ ſuum vnigenitũ daret pro nobis. Et nos itaq; dilectiſſimi in Chriſto, meminerimus nos omnes inuitatos eſſe ad has nuptias, modo dilectionem ſeruemus mutuam, ne reiiciamur. Si quis ad nuptias mundi huius inuitatus acceſſurus eſt, nónne quæ habet ſplendidiſſima induit veſtimenta? & nos ad nuptias dei properamus in veſte ſordida, habitum iſtum nihil immutaturi? Hieronymus quoque hoc loco ſic ait, Veſtis nuptialis præcepta ſunt domini & opera quæ cõplentur ex lege & euangelio, nouiq; hominis efficiũt veſtimentum. Pannis autẽ veteribus & laceris quicũque ſunt obſiti, quos ex illo veteri Adam velut hęreditarios habent, iis dicit dominus illud quod & huic euangelio, Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? En hic corruunt proſtratæ hæreſes variæ Lutheri & Zuinglij. Nam primo aberrãt, quod tam pertinaciter negant malos eſſe in eccleſia, cum hic in nuptiis fuerit malus, & ideo eiectus. Deinde & iſte error concidit, quod aſtruunt fidem ſolam & nudam ſufficere: hic ille ingreſſus eſt nuptias, & non niſi cum fide, nam infideles ſunt foris, Paulo teſtante. & tamen nuda fides nõ bene eum veſtiuit. porro & in hoc à vero plurimum deuiant quod aſſerunt amittentem charitatem, & fidem perdere, niſi is in nuptiis recumbens, veſtem charitatis amiſerit, incolumi fide. at de his alias prolixius. ¶ Mirandũ (inquit Gregorius) eſt valde, quod hunc amicum vocat dominus & reprobat, ac ſi apertius dicat, Amice, & non amice, Amice per fidem, & non amice per operationẽ ſeu charitatem. atque hinc ſtatim diſſolutio patet. amicus enim ille erat, eo quod ad menſam reſidebat: & idem non amicus, quoniam operibus charitatis carebat: cuiuſmodi hominem amicum ſolo nomine vocat ſapiens, in quem ſenſum dominus Iudam quoque ſic cõpellauit, Amice, ad quid veniſti? ¶ Neque habuit ille miſer quod reſpõdere commode potuiſſet, obmutuit ergo. Quia (quod dici ſine gemitu nõ poteſt) in illa diſtrictione vltimæ increpationis omne argumentũ ceſſat excuſationis. Quippe quia ille foris increpat, qui teſtis conſcientiæ intus animum accuſat: & in illo tempore non erit locus pœnitentiæ, nec negandi facultas, cum omnes angeli & mundus ipſe teſtes ſint peccatorum. (vide ſupra parte prima de aduentu.)

Hierony. *Gregor.* *Eccle.37.* *Gregorius.*

3 Tunc

3 Tunc dixit rex miniſtris, Ligatis manibus & pedibus *Hierony.*
eius,mittite eum in tenebras exteriores. Cõmemorat hic do
minus membra corporalia, inquit Hieronymus, ad cõpro-
bandã reſurrectionis veritatẽ aduerſus Sadducæos. Aut cur
tandẽ manus illi ligantur & pedes? quoniã non poſſunt am-
plius currere ad malũ, ſicut in hoc mũdo fecerunt, ſed & bo-
num tunc facere nequeunt, quod hic intermiſerant: iuxta il-
lud, Lignũ vbi ceciderit, ibi manet. Vel etiã magnus, vt in- *Eccle* 11.
quit Gregorius, & pedes ligãtur per diſtrictionẽ ſententiæ, *Gregorius.*
qui modo prauis operibus ligari noluerũt per meliorationẽ
vitæ: aut illic manus & pedes ſuppliciis ligantur, qui hic li-
gabantur peccatis. Quiſquis igitur pedes ſuos noluit hic ad-
hibere ad cultũ dei, & manus extendere ad eleemoſynas pau
perum, huic merito ligãtur in gehenna. Qui ſunt autẽ ſerui
illi, quibus hic præcepit dominus eiicere iſtum male veſtitũ?
Angeli nimirũ ij ſunt tortores, diaboli: iuxta illud, Immiſit
in eos iram indignationis ſuæ, immiſſiones per angelos ma-
los. Cõmittit etiam miniſtris dominus illum ligatis manibus
& pedibus eiicere in tenebras exteriores, quoniam cõuenit
eos qui intrinſecus obcæcati ſunt in cordibus ſuis pec pecca
tum in hoc mũdo, illic proiici in tenebris exteriores, Theo- *Theophy.*
phy. ſtridorem dentiũ putat intelligi vanam peccatorũ pœ- *Pſal.* 77.
nitentiam, quæ quid faciat ibi, vbi nec meritis nec pœniten-
tiæ locus vllus erit? Tu itaque quiſquis prouidam animæ
tuæ curam gerere vis, vt in hac vita veſtem nuptialem ſan-
ctiſſimæ charitatis acquiras, ne differ, in illud tempus, quo
& manus ligabuntur & pedes, Nullum ibi inuenies ſarto-
rem, qui veſtem hanc nuptialem ſciſſam conſuat, vel ſi nul-
lam habeas, paret nouam. Omnino quicunque hic nõ ſemi- *1.Cor.9.*
nat, nõ habebit illic quod metat. Hic qui ſe ligat & obſtrin-
git peccatis, eum iſthic angelus tortor ſuppliciis alligabit æ-
ternis: quoniã iniquitates capiũt impium, & funibus pecca- *Prouer.2.*
torum cõſtringitur. ſic Manaſſes dicebat, Incuruatꝰ ſum mul *2.Par.36.*
tis vinculis ferri, & non poſſum attrahere ſpiritum. Væ ho-
mini huiuſmodi miſero & infœlici, quiſquis ſic manibus &
pedibus ligatus eſt, vt nequeat euadere tenebras exteriores.
Itaque de peccatore ait Dauid, Ingredietur in progenies pa
trum, & vſq; in æternũ non videbit lumen. Et Eſaias preca- *Eſa.22.*
tur auferri impiũ, ne videat gloriã dei. Tremendũ valde eſt *Gregorius.*
quod ſequitur fratres chariſſimi, Multi quidem ſunt vocati,

ſed pauci electi. Ecce nos omnes per vniuerſum Chriſtianiſmum vocati ſumus ad nuptias regis cœleſtis, omnes etiã venimus per fidem, iamq́ue veſcimur pane nuptiali, participãtes venerabile ſacramentum. in die autem nouiſſimo veniet rex nuptiarum. ibi ſibi caueat quiſq; ne audiat illud horrendum, Amice, vt quid intraſti, nõ habens veſtem nuptialem? Cæterum vocati ne ſimus, an non, incertum eſt nobis. vſque adeo inſtabilis eſt hæc vita noſtra. is cum bene ſit exorſus, male definit: eſt alius qui ſemper perſeueret in malo: rurſus alij huc illuc velut vento impulſi agitantur. Et ô beatum vereq́ue fœlicem, qui in bono fine deprehenditur, ſic vt non vocatus tantum, ſed etiam ſit electus in hoc, vt poſt hanc vitam illam cõſequatur æternam, quam largiatur nobis omnibus Ieſus Chriſtus dominus noſter, Amen.

¶ Induc hic, ſi vis, exemplũ Gregorij de tribus amicis ſuis.

DOMINICA XXII. POST PENTECOSTEN, EVANGEL. IOANNIS 4.

Matt. 8. Luc. 7. *IN illo tempore erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaũ. hic cum audiſſet quia Ieſus adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eũ & rogabat eum vt deſcẽderet, & ſanaret filium* *Mat. 9. Mar. 5. Luc. 8.* *eius. incipiebat enim mori. Dixit ergo Ieſus ad eum, Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum regulus, Domine, deſcende priuſquam moriatur filius meus. Dicit ei Ieſus, Vade, filius tuus viuit. Credidit homo ſermoni quem dixit ei Ieſus, & ibat. Iam autem eo deſcendente ſerui occurrerunt ei, & nunciauerunt, dicentes, quia filius tuus viueret. Interrogabat ergo horam in qua melius habuerit, & dixerunt ei, Quia heri hora ſeptima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat qua dixit Ieſus, filius tuus viuit. & credidit ipſe, & domus eius tota.*

HOMILIA PRIMA.

Gregorius. QVONIAM euangelica hæc lectio hiſtoria mera eſt, quia dominus ſuam tum diuinitatẽ tum omnipotentiam declarauit, minus longa indigent enarratione: ne tamen illã omnino tranſgrediamur intactam, parænetice eã ſaltim percurremus. Erat qui- *Chryſo.* dam regulus, regulus inquam, ſiue quod regio eſſet genere, *Theophy.* ſiue alia principatus dignitate fungeretur. Eius filius infirmabatur

mabatur Capharnaum, qui morbus filij patrem ſanauit in mente: quoniam cum audiſſet magnum miraculum à Chriſto exhibitum in facto ex aqua vino, multum quidem Chriſto tribuit. ſed tamen minus adhuc, ſi diuinam Chriſti maieſtatē reſpicias ſicut deinceps dicturi ſumus. Capharnaum autem tantundem eſt, acſi dicas, villa cōſolationis. Audiens ergo ille dominum venire ex Iudæa in Galilæam, adiit eum & rogauit, vt deſcendens ſanaret filium eius. vnde conſtat, quod is quia ignorabat Chriſtum natura eſſe deum, illum vt hominem adiit: & tamen dominum vocat, de cuius magnifica parum ſentiebat dignitate. Quoniam ſi credidiſſet poſſe Chriſtum ſolo verbo ſanare filium ſuum, non opus fuerat rogare eum vt deſcenderet ad illum. Conſtat etiam hinc, quanto perfectior fuerit Centurio ille hoc regulo: quoniam iſte non tantùm non petiit, vt veniret dominus ad ſeruum ſuum: ſed & ipſum per ſe venire volentem admittere noluit, indignum ratus eſſe, ſub cuius tectum ille ingrederetur: multo autem debiliorē fidem habuit hic regulus, dum putabat non poſſe Chriſtum niſi coram ſanare filium ſuum. Dixit ergo Ieſus ad eum, Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. vbi Gregorius ait, Qui filio ſuo ſanitatē quærit, etiam credidit: credidit igitur etiam prius quam ſignum in filio ſuo videret. Si autem petitionem illius rectè aſpicimus, videmus eum in fide dubitaſſe? dum corporalē domini præſentiā deſiderauit, qui ſpiritu vbique eſt. perfectus enim nouiſſet nullum locum eſſe in quo deus nō eſſet. Et hic quidem reguli error fuit, quod putauit Chriſtum corpore abſentem ſanare non poſſe filium ſuum. In eadem conſimilis erroris naui fuit & Naamā Syrus, qui indignabundus dixit, Putabam quod Eliſeus egrederetur ad me, & ſtans inuocaret nomen domini dei ſui, & tangeret manu ſua locū lepræ, & curaret me. Neque multū ab hoc errore abfuit Martha, cum diceret, Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus. ¶Poſſent hic iam porro multa quæri. Primum, quando conſtat ſignis hominem adduci ad credendum, cur tandem hic regulus eo reprehenditur, quod ſignū petierat: iuxta illud quod Chriſtus ipſe ait, Si non opera feciſſem, quæ alius nemo facit, peccatum non haberent? Reſpondetur quod hic iam audierat de grādi illo miraculo trāſmutati vini in Chana, cum hæc loqueretur domino, & quis dubitet

Ioan.2. *Cyrillus.* *Chryſoſto.* *Theoph.* *Matt.8.* *Gregorius.* *Auguſt.* *4.Reg.8.* *Ioan.11.* *Ioan.15.*

ipſum quoque fuiſſe Hieroſolymis in feſto paſchę, quando multa miracula fecerat dominus? quamobrem honeſtius etiam ipſum exceperant Galilæi. Atque ſuper hæc omnia nō perfecte credidit regulus iſte diuinitatem Chriſti & omnipotentiam, vt ſic merito eum reprehenderit dominus.

2 Suſpicetur adhuc quiſpiam, vnde infidelitatis inſimulet Chriſtus regulum iſtum, qui ſi nō crediđiſſet, ſequutus eum non fuiſſet à Galilæa vſque in Chanam. Credidit ille ſane,
Ioan.4. vt iam diximus, & plurimum Chriſto tribuit, ſed quæcunq; ea fides erat, inconſtans certe & multum varia erat, dū non credebat dominum eſſe vbiq;, & ibi operari poſſe, vbi etiam corporaliter non eſſet præſto: quodq́; virtute propria curare poſſet filium ſuum, ſed per interceſsionem tantū, & contactū infirmi, ſicut de Elia & Eliſeo legitur. Id omne quicquid erat, ſuperſtitio certe magis quā fides erat, vnde & reprehēſionem merebatur. Iterum cogitet quiſpiam apud ſe:
Mat.8. nō admodum dehoneſtarat regulus hic dominum quoniam quod Centurio per medium petiit ab illo, hoc iſte ſine medio rogauit ab eo perſonaliter ſibi præſtari. Ad hoc quoque prompta nobis reſponſio eſt, quoniam omnium potentiſsima virtus eſt & fortitudo, quæ vbiq; operatur ipſa ſine medio: quo quæcunque vtitur, minus tum perfecta tum potēs eſſe cognoſcitur. Credidit igitur Centurio poſſe dominum ſine medio omnia operari, omneſque illius imperio ſubditas eſſe creaturas, magis quam ſui ſibi parerent ſerui. Dominum igitur maxima dignitate affecit, illiuſque virtutem potentiſsime confeſſus eſt, quæ circa medium operatur vbiq;, quod hic regulus nō cognouit, atque ideo Centurio laudē, regulus autem meruit reprehenſionem. Sequitur inde, non eo redargutum à domino regulum, quod ſanitatem filij ſui pareret, ſed ob fidei ſuæ imbecillitatem. vnde & nos monemur in neceſsitatibus noſtris confugere ad dominum, & ab
Pſal. 119. eo opem petere, iuxta illud, Ad dominum cum tribularer, clamaui. & itidem iſtud Ioſaphat, Quum quid agamus neſcimus, hoc vnum habemus, vt oculos noſtros ad te dirigamus ô deus, Clamantes autem ad dominum, oremus cū fiducia maxima, ſpe robuſta, integra & infracta fide, docente idipſum nos Iacobo, Si quis ex vobis indiget ſapientia, poſtulet à deo qui dat omnibus affluenter, nec cuiquā exprobrat, & dabitur illi oret, autem in fide, nihil hæſitans. Magna igi-
1. *Par.*20
*Iacobi*1.

tur

tur & forti fiducia clamemus ſemper ad dominũ, nihil cum hoc regulo hæſitantes in fide. Multum durus eſt huic regulo B. Aug. aitq́; hominem eum fuiſſe in fide tepidum aut frigidum aut omnino nullũ, ſed quia audierat vndiq; ſigna & miracula Chriſti prædicari, voluiſſe iam ipſum famæ huius periculum facere in filio ſuo, an rumori reſponderent opera eius, quãtumq́; poſſet ille præſtare, quod ſi ita eſſet, quid mirum ſi tam duriter ſit à domino reprehenſus? Eius rei argumentum hoc quoq; eſt, quoniam cõperto iam illo ex ſermone domini, quod filius ſuus viueret, ſeruum ſibi obuiantem ſtatim de hora interrogauit, qua reliquiſſet eum febris, probaturus hoc modo an alias quocunque pacto vel etiam fortuito aut ex præcepto & imperio Chriſti ſanatus fuerit. *Auguſti.* *Chryſoſto.*

¶ Sunt alij qui mitius tractẽt hunc regulum, excuſantes eũ, dicenteſq́; loquutum hic eſſe Chriſtum nõ de perſona reguli, ſed de ipſis in vniuerſum Capharnaitis, ex quorum ciuitate & hic regulus extitit. Vel ſic, quod hoc ſermone Iudæos voluit cõferre Gẽtibus, eo ꝙ Samaritani verbis Chriſti ſine miraculorum exhibitione crediderint, quod paulo ante hoc euangeliũ Ioannes oſtendit, Putant ergo generaliter loqui dominum, Niſi ſigna videritis. Quicquid autem ſit hoc, & vt maxime Iudæos in vniuerſum omnes reprehenderit hic dominus, conſtat regulum hunc ex eorũ quoq; fuiſſe numero, quos Chriſtus ad fidem conuertere non potuit, niſi miraculis, ſicut Paulus Iudæos ſigna, Græcos autẽ ſapientiam ait appetere. (ideo non aſſentior Lyræ, quod fuerit Gentilis.) Quo pacto autẽ ſigna data ſint infidelibus, quoq; modo cõfirment verbum dei, audietis in feſto aſcenſionis domini. *Ioan. 4.* *1. Cor. 1.*

3 Paulo melius age tu mihi iam hæc exige verba. Regulus rogat dominum, vt ſanet ſibi filium ſuum: contra dominus illi infidelitatẽ obiicit, quaſi diceret, AEgrotus quidem eſt filius tuus & graui morbo decumbit, ſed tu adhuc durius laboras. tuq́; filij tui petis ſanitatem, ego etiã te magis ſanum vellẽ vt crederes. Manens autẽ & perſeuerans in ſua exigua illa fiducia regulus, dixit ad dominũ: Domine, deſcende priuſquam moriatur filius meus. Reprehẽderat eum dominus, ſed ipſe ſe non emendarat, nimium feſtinans: & veritus ne ſi moreretur filius, actum eſſet, nunquam reſurgeret etiã à domino reſuſcitatus, cum tamen Chriſtus ille ipſe ſit, de quo Paulus ait, Poſui te ante deum cui credidiſti, qui viuificat *Rom. 4.*

mortuos, & vocat ea quæ non ſunt tãquam ea quæ ſunt. Sed
Gregor. quid eſt hoc quod dicit ad eũ dominus, Vade, filius tuus viuit, niſi quia humana ſuperbia hic retũditur, qui in hominibus non naturam qua ad imaginem dei facti ſunt, ſed honores & diuitias veneramur: dumq́ue penſamus quæ circa eos ſunt, negligimus penſare ipſos. Aliter longe redemptor noſter, qui vt oſtẽderet cõtemnendũ eſſe bonis omnibus, quicquid mundanis pro bono habetur, renuit venire ad filiũ reguli, & vltro ſe obtulit deſcendere ad ſeruum Centurionis. Non facit hoc humana ſuperbia, longe inſolentior quã vt ſe demittat ad mãcipium & abiectum ſeruulum, cum interim filius dei ex ſublimibus cœlorum demiſerit ſe ad occurrendum ſeruo ægrotanti: & nos qua ſumus inſolẽtia, ex luto terræ compacti, nolumus nos mutuo humiliare in terra. Atque hoc eſt quod phariſæos redarguit dominus, eo quod ſe corã hominibus iuſtificarent, agnoſcente interim deo corda eorum, quoniam quod ſublime & excelſum eſt hominib⁹, abominatio eſt coram deo. Vade, inquit dominus, filius tuus viuit, Non ſemper iniquam diſpoſitionẽ noſtram reſpicit dominus, ſed ipſe tanquam deus verus auxiliatur etiã peccatoribus, vnde & Chriſtus hic ipſo opere docet ignorantẽ, dans ei quod petierat citra omne meritum ſuum. Nam cũ ait, Vade, volebat ei perſuadere fidem: cum ſubdit, filius tuus viuit, largitur quod operauerat, & vtrunque quidẽ maieſtate magna, quaſi diceret, Vade, nõ credis tu dum mecũ es. agnoſce me deum, viuit ecce iam filius tuus. quanto inferior Centurione eſt hic regulus? ille tãtã tum fidẽ, tum humilitatẽ, tum deuotionem habebat, vt etiam nolentẽ eum dominus corporali ſua præſentia cohoneſtaret? huius autẽ infidelitatẽ dum
Auguſti. erudiuit, ſimul ad fidẽ erexit. Ad hæc inducit Auguſt. illum
Rom. 11. Pauli locũ, Quod ſi aliqui ex ramis fracti ſunt, tu autẽ cum oleaſter eſſes, inſertus es in illis, & ſocius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduerſus ramos. Radix in patriarchis eſt, manetq́; ſancta. rami autẽ Iudæi, qui ĩfideles & ſuperbi confringuntur: quiq́; de oleaſtro ſunt Gẽtiles, inſerũtur eccleſiæ dei. ita fit, vt naturali ramo Iudæo exciſo, qui de oleaſtro fuerat, Gẽtilis iſte Centurio insereretur, adeo vt diceret dominus, tantam fidem non inueniſſe ſe in Iſraël.

¶ Sequitur in euangelio, Credidit homo ſermoni, quem dixit ei Ieſus, & ibat. Sic duos ille iiſdem verbis curauit, nã & reguli

reguli animum ad fidem induxit, & à corporis morbo adole ſcentem eripuit. Atque hic patet, quomodo creſcat fides, (li cet hæretici derideant intenſiones formarum ſpiritualiũ) pa rum enim credidit hic regulus, non venturus ad dominum, niſi credidiſſet, credidit amplius, quando ad verba Chriſti regreditur in Capharnaum, tandem credidit in integrum, quando comperit filium ſuum ſanatum eſſe ea hora, qua dixerat ei dominus, filius tuus viuit. 4 Quantum porro antea regulus hic inſtiterat, vt ipſe veniret dominus, tã parum iam curauit, totaque illa opinione excidit, credẽs etiam abſentem poſſe curare dominum filiũ ſuum, per efficax illud & omnipotens verbum ſuum, iuxta illud Sapientis, Neque herba neq; malagma ſanauit eos, ſed tuus domine ſermo qui ſanat omnia, quod etiam agnoſcens Dauid, dixit, Miſit verbum ſuum & ſanauit eos. Ita ille iam credidit verbis Chriſti, atque reuertenti ex Chana in Galilæam, occurrerunt ſerui ſui, allaturi ei nuncium bonum, quod viueret iam filius ſuus. Serui autem fortaſsis non vt nunciaturi tantum, ſed vt ſuperfluum fore Chriſti aduentum dicerent, obuiam ierãt. Theophy. putat obſtupefactos repentina morbi mutatione ſeruos occurriſſe domino, quoniam non cõmuni febricitantium more ſanatus eſt, ſed ſubito omnino & repente: vnde conſtaret eſſe hoc Chriſti, nõ naturæ opus. Cyrillus, Serui, inquit, occurrerunt, velocitatem & vim verborum Chriſti annunciantes, domino ſic diſpenſante, vt ab euentu rerũ reguli fides cõfirmaretur. ſequitur enim, Interrogauit horam ab eis in qua melius habuerat. & dixerunt ei, Quia heri hora ſeptima reliquit eum febris. connumerando horas more Iudæorum ſimul cũ die. Et hoc præcipue obſerua, quod dicunt ſerui, filius tuus viuit, ſicut antea dominus dixerat, vel diſponente ſic voluntate diuina, vel quia illi iam de vita ſua deſperauerant, & pro mortuo eum habebant. ſicut & pater domino prædixerat, incipere eum iam mori. Aiunt ergo, filius tuus viuit, quaſi dicerent. Iam mortuus erat, & rurſus viuit. & addunt, reliquit eum febris, quo poterant & ipſi ad fidem ſerui adduci. ¶ Nunc tandẽ agnouit regulus eã ipſam eſſe horam qua Chriſtus ei dixerat, filius tuus viuit: vnde colligebat verba Chriſti in cauſa fuiſſe ſanitatis filij ſui. credidítq; ipſe & domus eius tota: atque hoc eſt, quod iam perfecte credidit pater, vere etiã ſanatus in anima. ¶ Hoc iterum

Cyrillus. *Sap.16.* *Pſal.109.* *Chryſoſto.* *Theoph.* *Cyrillus.* *Chryſoſt.*

ſecundum ſignum fecit Ieſus,cum veniſſet à Iudæa in Galilæam. Ideo commemorat euãgeliſta, vt manifeſtaretur laus Samaritanorũ, qui ſine miraculo illo plus credebant quam
Ioan. 4. Galilæi iã poſt alterũ ſignum. illic nanq; ad ſermonẽ Chriſti credidit mulier Samaritana cum tota ciuitate ſua Sichar, hic ad miraculum tantũ ſolus credidit cũ familia ſua regulus, vt
Act. 7. recte exprobrarit illud Iudæis. Stephanus, Dura ceruice & incircuncisi cordibus, vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis.

¶ Quis porro dubitet omnia hæc ita iuxta hiſtoriam contigiſſe vt enarrat euangeliſta? ſed tamen quia opera Chriſti etiam ſigna ſunt, patres illud etiam myſtice exponunt. (poſſes hic facere ſextuplices expoſitiones adeo abundant ſymbola.) facile nanque per regulum ipſum noſtrum intelliges animã: qui, quia exiguæ eſt poteſtatis, bene regulus dicitur, cuius filius ſpiritus eſt in carne, febris autem feruor & æſtus
Rom. 7. eſt peruerſæ concupiſcentiæ, iuxta illud Sapiẽtis, Anima ca
Eccl. 4. lida ſicut ignis exardeſcens. Iſtum ergo per gratiam ſuam ſanat dominus. Septem horæ multis modis exponi poſſunt. vna enim & prima hora in contritione cordis eſt, tres in confeſsione, eo quod illam veracẽ integrã & ſimplicẽ eſſe oportet: & tres rurſus in ſatisfactione, ieiuniũ, oratio & eleemoſyna. poſſunt etiã illę referri ad ſeptẽ illuminationes ſolis iuſtitiæ in incarnatione, natiuitate, circuncisione, baptiſmo, ie
Pulchra ſunt hæc de ſeptenario. iunio, prędicatione & miraculis, paſsione & morte. Poſſunt & exponi ſecundum ſeptẽ articulos paſsionis dominicę, vel etiam referantur ad ſepem illa, quibus homo liberatur à peccatis, quorũ primũ eſt peccati grauitas. 2, amaritudo eiuſdẽ. 3, tædium ex illo conceptum. 4, horror peccandi. 5, ignominia. 6, abominatio hominum & contemptus coram mũdo. 7, aduerſitas quæ alicui ex peccato accidit. Aut ſi mauis, refer has ſeptem horas ad ſeptẽ gradus, quibus homo adveram animi contritionem aſcendit & pœnitentiam. ex iis primus eſt, pœnitentiæ neceſsitas, eo quod ſine illa nemo intrare po
Septẽ gradus ad pœnitentiam teſt regnum cœlorum. 2, facilitas eiuſdem. 3, inſignis fructus & immenſa pœnitẽtię vtilitas. cõcludit enim illa infernum, aperit cœlum, recõciliat nos deo, virtutes & opera bona reuocat. 4, æquitas pœnitendi. quoniam quũ Chriſtus pro nobis paſſus ſit amariſsime, nõ & nos aliquid patiemur pro peccatis noſtris? 5, ingens peccati incommodum. (dic latiſsime ex ſumma Paraldi) 6, magnitudo & acerbitas pœnę peccati. 7, incerti-

7, incertitudo horæ mortis. quamobrem & dominus dixit, Vigilate, quia neſcitis quando dominus domus venturus ſit. *Mar.13.*
poſſent id genus plures aliæ viæ oſtendi, ſed tranſeo. Theophy. hic breuiter inquit, Omnis homo eſt regulus quidam, *Theop.*
non ſolum quia cognatus propter animã regi omnium, ſed *Gen.2.*
& quod ipſe regiam dignitatem ſuper omnes accepit creaturas: & is quidem ſentit ſpiritum ſuum elãgueſcere, voluptatum vrgente cõcupiſcentia. Cum autem ad dominum currit, orans illum vt deſcendat, hoc eſt miſericordiam ſibi exhibeat & peccata dimittat, prius quam moriatur in ægritudine voluptatum. ſiquidem vbi non miſertus noſtri dominus, iniquitates nobis noſtras obſeruaret ad vindictam, quis obſecro ſuſtineret? Sin vero ad dominum veniens veniam poſtulet, tunc animus ſuus & ſanitatem recipiet, dicente ſibi domino, Vade, filius tuus viuit. hoc eſt, ne deſiſtas à bono ſed *Pſal. 129.*
pergens accumula bona opera, & viuet filius tuus. quiſquis enim non pergit & procedit ſemper continuo gradu indefeſſus, eius anima ſalua non fiet. iuxta illud Bernardi, Stare in via dei eſt retrocedere. Oremus iam dominum deum, &c.

DOMINICA XXIII. POST PENTECOSTEN, EVANGELIVM MATTH. 18.

IN illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc, Aſſimilatum eſt regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis. Et cum cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei vnus, qui debebat ei decem milia talenta. Cum autem non haberet vnde redderet, iuſſit eum dominus eius venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi. Procidens autem ſeruus ille, adorabat eum, dicẽs, Domine, patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Miſertus autem dominus ſerui illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei. Egreſſus autem ſeruus ille, inuenit vnum de cõſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios, & tenens ſuffocabat eum, dicens, Redde mihi quod debes. Et procidens conſeruus eius ad pedes eius, rogauit eum, dicens, Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. ille autem noluit, ſed abiit, & miſit eum in carcerẽ, donec redderet debitũ. Videntes autem conſerui eius quæ fiebant, contriſtati ſunt valde, & venerunt & narrauerunt domino ſuo omnia quæ facta fuerant. Tunc vocauit illum dominus ſuus, &

Luc. 12. *ait illi, Serue nequam, omne debitum illud dimiſi tibi, quoniam rogaſti me, nónne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus quoadufque redderet vniuerſum debitũ ei. Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.*

HOMILIA PRIMA.

SAEPE multumq́; fratres in Chriſto chariſsimi, nos docuit dominus, quo pacto reconciliari debeamus deo, quem præ omnibus & ſuper omnia nobis proponamus diligendum. Nunc autẽ docemur ab eo fruſtra nos meditari recõciliationẽ cũ deo, niſi etiã proximo noſtro noxam remittamus, quæ ſumma ſententia & quidam quaſi ſcopus eſt huius euangelij. Cauete igitur vobis ab inuidia & odio, ne cum iſto immiti & immiſericordi ſeruo tradamini tortoribus, perpetuis ſuppliciis cruciandi. Sed nos iam ſaluberrima hæc ſancti euangelij verba in manus ſumamus, eandemq́ue ex ſententia ſanctorum patrum interpretemur. Aſsimilatum eſt regnum cœlorũ homini regi, qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis. Non ſemel iam admonuimus præſentem hanc eccleſiam, quam & militantem dicimus, regnum appellari cœlorum, ex multis rationibus ibidem indicatis. nunc breuiter quatuor tantum libet commemorare. ¶ Primum, quod ſicut per gloriam in cœlis habitat deus, ita per gratiam ſuã in eccleſia, cui ſe promiſit præſto affuturũ vſque ad conſummationem ſeculi.

Eccleſia regnum cœlorum.

Mat. vlt. 2 Sicut regnum cœlorum exaltatum & eleuatum eſt ſuper omnia alia terrena, in eccleſia iuſtorũ ſubleuata eſt ſuper contemptum rerum temporalium. ſiquidem & noſtra
Philip. 3. conuerſatio in cœlis eſt. 3 Quemadmodum in cœlo alia aliis ſunt lucidiora, alia etiam obſcuriora, ſemperq́; ad aliis alia lumẽ fœnerantur, ſic & in eccleſia alii maioris ſunt me-
Dan. 12. riti aliis, & nonnulli doctrina ſua illuminant alios: iuxta illud Danielis, Qui docti fuerint, fulgebũt ſicut ſplendor firmamenti. 4 Sicut vniuerſa virtus corporalis exit à deo in hæc inferiora ſuper terrã, & per ſtellas quoque cœli lumẽ, motus & influentia: ita etiam omnis diuina virtus exit à deo
Gene. 7. per eccleſiam iuſtorum in omnes homines, eo quod extra illam ſaluari nemo poteſt, ſicut extra arcã Noe nõ manſit aliquod animal viuum. Quãdo igitur dominus cõparat regnũ cœlorum,

cœlorum, eccleſiam hanc præſentem regi domino, qui poſiturus ſit rationem cum ſeruis ſuis, vult ille hoc inde colligere. Magis debitores ſumus deo, ipſumque plus incitamus & prouocamus peccando, quam ſi delinquamus aduerſus proximum noſtrũ: quia tanta eſt offenſa, quantus ille qui offenditur. Quod ſi dominus infinitus eſt, ita vt eſt, aliquo modo etiam peccatum redditur infinitũ, ſicut ob id illud dominus in infinitum punit. Quanuis autem ex parte noſtra offenſa magna eſt, tam miſericors tamen & propitius eſt deus, vt paratus ſit dimittere, quotieſcũq; veraciter pœnitemus: quomodo interroganti Petro, quoties dimittere deberet fratri aduerſum ſe peccanti, reſpondit non tãtum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties. Quum itaque miſericors adeo ſit dominus in remittendo nobis peccato, quod nos facere æquũ eſt erga proximos noſtros, quãdo ſic etiam ille orare nos docuit, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, ſicut deinceps latius dicturi ſumus. Et ideo cum paulo ante hoc euangelium docuiſſet, quoties ſuo quiſque dimittere deberet proximo, vt idipſum melius animis eorũ infigeret, parabolam ſubiunxit, quoniã moris eſt apud Syros & Palæſtinos per ſimilitudines pleraque proponere. *Matt. 18.* *Mat. 6.* *Hieron.*

2 Rex poſiturus erat rationem cum ſeruis ſuis, vbi illius primum prudentia diligentiaq; conſideranda venit. paterfamilias enim prouidus & etiam princeps circũſpectus, niſi cũ ſubditis ſuis & familia rationes bene ſupputet, ſæpe male agitur, quando & in prouerbiũ verſum eſt illud, Sæpe ſupputata ratio conſeruat amicitiam. & apud dominos fere ita fit, vt ex eiuſmodi ſæpe ſubductis rationibus miniſtri ſint diligentiores, qui alias nimia heri indulgentia inſolẽſcerent, quod quam malum ſit, experimur quotidie, Decet enim dominum prudenter & pulchro rerum omnium ordine ſingulitum agere tum adminiſtrare, iuxta illud quód de ſupremo dominatori dixit Sapiens, Tu dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia diſponis nos. Ita Chriſtus quoque facit tanquam prudentiſsimis omniũ adminiſtrator, ſæpe nos vocans ad reddẽdã rationẽ, dicensq; nobis illud quod dixit villico, Redde ratiõnẽ villicationis tuę, quia iam amplius non poteris villicare. Quo pacto autẽ rationẽ è nobis exigat, per ſcripturas, prædicatores, cõfeſſores, & noſtrarum conſcientiarum illuminationem, nimis longũ *Sap. 12.* *Luc. 16.*

eſſet dicere. Satis ſit hic nobis certum eſſe, quod de omnibus cogitationibus, locutionibus, cōſenſu, viſu, & operibus reddenda nobis ratio eſt coram iuſtiſsimo iudice Chriſto, qui
Matt. 12. & dixit, Dico vobis, quoniã omne verbum occiſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Memento igitur ô homo, vide quid agas, quídve loquaris, quia de omnibus redditurus es rationẽ. Tuq; adeo princeps comes, nobilis, prætor, quiſquis es, quid agis? vt maxime hic reuerearis neminẽ, nec ſit qui tibi audeat dicere, Cur hoc ita facis? quid opprimis pauperẽ innoxium? Memento iuſti iudicij, acerrimę rationis, quando manifeſtabũtur omnia, vbi potentes potenter tormenta patientur. O homo quicunque putas clam te facere omnia, clam peccare, clam bona retine-
Sap. 6. re aliena. neque eſſe qui ſciat illud. Quiſ ſis cogites illud, omnia prolabuntur etiã vſq; ad extremũ quadrantem. Etiam
Mat. 5. hic iuſtitiam domini conſidera, qui neminẽ punit, niſi id ra-
Theop. tione exigente. intrat enim in iudiciũ cum ſeruo, crudelis a-
Prou. 20. lias futurus & immanis, niſi id ita faceret. Sic Salomon inquit, Rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſsipat omne malum intuitu ſuo. Quo docentur prælati & omnes qui in magiſtratu poſiti ſunt, non negligenter agere quicquam cum ſubditis ſuis, ſed diligenter vultum attendere gregis.

3 Cum iam cœpiſſet rationẽ ponere, oblatus eſt ei vnus,
Hieron. qui debebat ei decem milia talẽta. Scio, inquit Hieronymus, quoſdam iſtum qui debebat decem milia talenta, diabolum interpretari: ſed minus recte, quoniam huic ſeruo remiſit dominus debitum omne. diaboli autem ſuperbia aſcendit aduerſus deum. ſequamur itaq; & nos expoſitionem commu-
Pſal. 73. nem, & videbimus per hos ſeruos omnes intelligi homines, quibus gratiam ſuam tribuit deus, vt cum ea bonum operentur, omnis enim actus bonus lucrum, malus vero diſpendiũ dicitur. Tempus quoq; futuri iudicij nō magno opus habebit ſpatio tẽporis, ſed ſicut reſurrectio dicitur futura in mo-
Origen. mento, in ictu oculi: ſic puto, inquit Origenes, & iudiciũ ſoret, quicquid ab initio ad finem mũdi factum fuerit, id om-
1. Cor. 15. ne vno momento patefiet, ſicut in homiliis de nouiſsimo iudicio iam ſupra diximus. Sed quid ſibi vult ille ſeruus, qui
De ver. decem milia talentorum debebat? hoc ipſum ait Auguſtinus,
domini. quia lex decem præceptis commendatur. & ille debebat de-
Exo. 20. cem milia talentorum, per quod omnia peccata ſignificat,

quæ

quæ contra legem fiunt, decies nanque decem, centum cõficiunt, quo ſignificatur peccatum erga proximum. ideoq́ue & alter ille ſeruus huic debere dicitur centum denarios. Theophylactus ſic ait, decem mille talẽtorũ debitores ſunt, *Theop.* & qui populi præfecturam ſuſciperunt (vnuſquiſque enim homo magnũ talentum eſt) & deinde non bene funguntur principatu: iuxta illud propheticum, Subditus in iniquitate *Eze. 33.* ſua captus eſt, ſanguinem aũt eius de manu ſpeculatoris requiram. Sic nimirũ docuit rex Manaſſes, cum conqueretur apud dominũ peccaſſe ſe ſuper numerũ arenę maris, & mul *2. Pa. vlt.* tiplicatas eſſe iniquitates ſuas: quando quidem ex ſententia Iacobi etiam nos in multis offendimus omnes. Aut nõne pu *Iaco. 3.* tas decem milia talenta debuiſſe domino illos de quibus ait Eſaias, Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini *Eſa. 1.* nequam, filiis ſceleratis, dereliquerunt dominũ, blaſphemauerũt ſanctum Iſraël, &c. ¶ At forte, inquit Origenes, ideo *Origen.* multorum talentorum factus eſt debitor, quoniã ſecutus eſt mulierem ſuper talentũ plumbi ſedentém, cuius nomen iniquitas. iuxta illud angeli ad Zachariam, Ecce talentum plũbi portabatur, & ecce mulier vna ſedẽs in medio amphoræ. *Zach. 5.* Vnde colligitur quodlibet magnũ peccatum merito dici talentũ amiſsionis domini, cuiuſmodi ſunt adulteriũ, idololatria, perfidia, latrociniũ, furtũ, &c. ſicut & hic ſeruus fecit, quãobrem tot talenta debebat. Viciſsim autẽ boni eo ditiores fiunt, ſicut Dauid & alius quiſque homo pius, tot ditatus eſt talẽtis auri & argẽti. At tu ſcire forte cupis opera bo- *Mat. 25.* na, talenta dici. ecce parabolam illã tibi, cum dominus ſeruo *1. Cor. 3.* ſuo talẽta quinq; tradidit, quibus ille lucratus eſt alia quinque. Quapropter etiã Paulus opera bona aurum & argentũ vocat, inquiens, Si quis ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurũ, argẽtũ, lapides pretioſos, dies domini declarauit.

4 De ſerui debito iam conſtabat, & tamen ille non habebat vnde ſolueret. vere enim nõ habet peccator, vnde reſoluat dominũ ex ſe quidem ipſo peccat homo, ſed ſine gratia & auxilio dei à peccatorum ſordibus reſurgere non poteſt, ſecũdum quod dominus dixit per prophetam, Perditio tua ex te eſt Iſraël, tantummodo ex me auxilium. Et hoc eſt *Oſeæ 13.* quod idem in ſe deprehendens Paulus ait, Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. idipſum quoq; re- *Roma. 7.* ſpiciens dominus dicit apud Ioannẽ, Sine me nihil poteſtis *Ioan. 15.*

facere, peccare ſine deo facile poſſumus, ſed non item facere bonum, eo quod omnis ſufficientia noſtra ex deo eſt. hoc adeo tibi certo conſtet, quoniam non tantum nō boni quippiam facere potes ſine peculiari gratia dei, ſed nec cogitare quidem. quo tamen non excluditur liberum hominis arbi-
2.Cor.3. trium, de quo vide in homiliis pecularibus articulorum. Sic
Ioan.6. alibi dixit dominus, Nemo venit ad me, niſi pater meus tra-
Roma. 9. xerit eum. & Paulus, Quia non eſt currentis neque volētis, ſed miſerentis dei. Non potuiſſet vnquam debitum tantum reſoluere ſeruus, niſi dominus ex miſericordia remiſiſſet ei. vſque adeo & miſer & impotens eſt peccator, vt ſit etiam
Apoc.3. indignus eo quo veſcitur pane: iuxta illud angeli, Miſer tu es, miſerabilis, pauper, cæcus & nudus. Non habente igitur ſeruo vnde tantum reſolueret debitum: iuſſus eſt vxorem, li-
Roma. 7. beros & omnia ſua vendere. Quilibet ſub peccato vēditur
Ioan. 8. peccator, teſtāte de ſe Paulo & dicente, Ego carnalis vendi-
1. Mach. 1. tus ſum ſub peccato, quiſquis enim peccat, ſeruus peccati efficitur. Ita Iudæi quoq; peruerſi, venditi ſunt iis cū facerent malū. Quilibet peccator, eo quod talis eſt, venditus iamiam eſt diabolo, & adhuc quæris quæ ſit conuentio, quidq; inde det ille pro pretio? ſane nil aliud, quàm vanam ſceleratā &
Eſa. 52. turpem voluptatē. Quo nomine dicit dominus per prophetam. Gratis venundati eſtis, & ſine argēto redimemini. Nō autē hic de venditione loquatur dominus quoniā ſeruus iſte iam peccatis vēditus erat, domino ſuo decies mille talēta debens. Alia adhuc venditio eſt ad pœnā, de qua hic agitur, dū iſte tortoribus tradēdus relinquitur, neq; ipſe ſolus, ſed &
Theop. vxor liberi bonaq; omnia vēdi iubētur. Sed quænā vxor eſt? caro, quæ coniunx eſt animæ, & pueri, opera quæ male fiūt à corpore & anima. Iubet igitur ipſum & vxorem vendi dominus, hoc eſt corpus & animā torqueri, atque vtriuſque opera & virtutes. Sunt qui per vxorem concupiſcentiā intel-
Auguſt. ligunt carnalē, id vtrunq; in idē recidit. Quid multa? pœnis
Origen. ille addicitur, eo quod pretiū venditi, eſt ſuppliciū dānati. Cęterū Origenes per carnē intelligit ciuitates impiorum. ſicut enim Ieruſalē ciuitas eſt iuſtorum, ita Babylon, Tyrus & Sidon coniuges & matres ſunt peccatorū. Nos iam rogemus & ſuppliciter dominum deprecemur, vt quāuis magna multorū peccatorū velut ære alieno & debito ſimus cōſtricti, tamen deus illa nobis miſericorditer cōdonet & remittat, neq;

tat, neque ſinat animam, corpus operaq́ue noſtra vendi in perpetuum, & æternis deputari ſuppliciis, Amen.

¶ Etiam ſecundum literam venduntur iam vxores & filij quando in poteſtate inimicorum veniunt, vt ait Beda.

HOMILIA SECVNDA.

RATIONEM ecce ſubducit dominus cum ſeruis ſuis, quorum vnus prodiit, domino ſuo decem milia debens talenta, quumq́ue vnde ſolueret nõ haberet, iuſſit rex vxorem illius vendi & liberos. neque id tamen ex tyrannide vel crudeli quadam immanitate, ſed quia incredibili cura illius deuictus, hac cõminatione ac ſupplicandũ ne venderetur, adducebat. Et non ſimpliciter remittere ei debitum voluit, ſed cum ipſo cõferre rationem, vt inde ſeruus magnitudinẽ ſui cognoſceret debiti, anguſtiam quoque in qua verſabatur, non habens vnde ſolueret, iubereturq́ue iam vendi, addiſceret etiã immenſam illam quam ei domin⁹ exhibebat miſericordiam: quibus omnibus adduci debebat etiam proximo ſuo benignitatem exhibere, atque ideo iam ſequitur, Procidit ſeruus ille, & orauit regẽ, Habe patientiã mecum, & omnia ſoluam tibi. Quod procidit ad pedes eius, argumentum fuit humilitatis in opere. quod autẽ orauit, ſignum quoq; fuit humilitatis, ſed in verbis, Domine, inquiebat, habe patientiam mecum, & omnia ſoluam tibi. Multos patientia ſua adduxit dominus ad pœnitentiam: iuxta illud Pauli, An diuitias bonitatis eius, patientiæ & longanimitatis cõtemnis, ignorans quoniam benignitas dei ad pœnitentiã adducit? dilationẽ hanc ſeruus etiã ille orabat, ſed nõ antequã dominus ab eo exigebat ſolutionem, minabaturq́ue ipſius & cõiugis ſuæ venditionẽ. ſemper ille debitum ſinebat creſcere, donec iam debebat ſolui. ſic multi peccata peccatis accumulãt, tantiſper dum tempus expoſtulat ſolutionem: iamq́; dominus apparitores & lictores illis immittit in ædes, morbos famẽ, bella, &c. quod & Dauid agnouit, dicens, Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſteá accelerauerũt. ſic & Eſaias inquit, Cum feceris iudicium ſuper terram, iuſtitiã diſcent inhabitatores terræ, nos enim ſi miſereamur impio, non diſcet ille iuſtitiã. Quot ſunt enim qui in ſuperbia & omni malitia eo vſque viuunt, dum eos adoriatur deus, immittens monitorẽ de debito? Aut cur tandem ægrotat hic? cur ille incendio periit? cur iſti demergũtur

Chryſoſto. *Rom. 2.* *Pſal. 15.* *Eſa. 26.*

aquis liberi? cur alij fruges pereunt ictu de cœlo? cur hinc bella, iſthinc fames, illinc vero annonæ caritas, aliũde aquarum impetus ingruunt? Omnibus iis nos admonet deus decies mille talentorum, quæ illi debemus, vtque ſic eum rogemus magis ob dimiſſionem, perituri alias, niſi id ille faceret. Atque mirũ in hoc illud eſt, quod habet Dauid in oratione ſua. Imple facies eorum ignominia, & inuocabunt no

Pſal, 82. men tuum domine. Hinc ſi quis renuit appropinquare deo per pœnitentiam immittit ei ille internuncium talem, qui

Pſal. 32. admoneat eum debiti iuxta iſtud Dauidicum, In chamo & freno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te. ſiquidem ſi cui dominus monitorem nullum miſerit, qui ſibi debeat tãtum, nec ipſe ſe agnouerit debitorem, huic in-

Pſal. 72. fœliciter res ſuccedet, teſtante Dauide, In laboribus hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos ſuperbia, operti ſunt malitia & iniquitate ſua. Quanto igitur melius eſt, deum alicui ingerere cognitionem debiti ſui, vt procidat ante deum cũ ſeruo petens gratiam, alias ſine cura ambulaturus extra omnẽ timorẽ, dictũſque cum ſtulto iſto, Peccaui, & quid mihi accidit triſte?

Eccle. 5. altiſſimus enim eſt patiens redditor. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adiicias peccatũ ſuper peccatum. Seruus hic agnouit magnitudinẽ debiti ſui dicens, Domine, habe patientiã mecum; & omnia ſoluã tibi. Orare poſſumus ſane deum, cognoſcentes immenſam illius pietatẽ & miſericordiam quoniã bonus & miſericors eſt, & qui facile remittat peccatũ, ſicut ipſum orauit Manaſſes, Domine, peccaui, & agnoſco iniquitatẽ meã orans oro te, remitte mihi. Quæras autẽ, cum nõ habebat hic ſeruus vnde ſolueret, quur promittit domino ſe illi omnia redditurũ? Reſpõdeo ad hoc tibi, quod nõ ex ſuis viribus ſolutionẽ promittebat, quoniam id non poterat, ſed quia pœnitentiã acturus & ſatisfacturus erat cũ gratia dei, & ope ſacramentorum, maximeq; meriti paſſionis Chriſti. ſic nimirum volebat perſoluere dominũ, peccata ſua cõfiteri, pœnitẽtiã agere, laudare deũ. Sic clamãt

Oſe. 14. peccatores per Oſeam, Omnem aufert iniquitatẽ, & accipe bonũ, & reddemus vitulos labiorũ noſtrorũ. Ita vides, quomodo nõ habeat peccator vnde ſoluat dominũ, dũ in peccatis perſeuerat. conuerſus autẽ ad dominũ, diteſcit, mutuante interim in hoc ſibi deo, & loculũ precij ſanguinis ſui offerẽte, vt

te, vt ad gratiam perueniat, & peccatorum debita reſoluat.

2 Tandem iam dominus miſertus eſt ſerui ſeſe humiliantis, dimiſitque eum ſimul & debitum ſuum totum. Vbi rurſus immenſitatem mihi conſidera miſericordiæ dei. tantum petiit hic ſeruus morulam aliquã & prolongationem temporis, ille autem multo magis quam petiit, videlicet totius debiti donationem vltro remiſit. Vnde apparet quam grata ſit illi oratio, cuius gratia peccata dimittit. oratio enim humiliantis ſe penetrat cœlos, vſque adeo miſericors & propitius nobis eſt deus, vt eum appellarit Paulus patrem miſericordiæ, deum omnis ſolatij. Seruus igitur ille per orationẽ ſuam maximi debiti meruit remiſſionem, quanuis gratiam tantam non ita bene collocarit. ſequitur nanque, Egreſſus ſeruus iſte, inuenit vnum de conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios. & tenens ſuffocabat eum, dicens, Redde quod debes. Vidiſti miſericordiã domini & humanitatem. Vide nunc inauditam ſerui crudelitatem. Audiatis hæc quicunque pecuniarũ gratia ſimilia indies committitis. nam ſi id fieri non licet in peccatis, quanto minus in pecuniis licebit? Quam & turpiter & crudeliter ſæpenumero agunt fœneratores, vrgentes & miſere tractãtes pauperes, exugentes ſudorem & ſanguinem ipſorum? Quod ſi ponderaretur ſemper, vnde contraherentur tot tantaque debita, qua mercatione & conuentione inita, quã iniquis & vſurariis pactis, quid obſecro deprehenderetur? Et nota quod euangeliſta dicit egreſſum à domino ſeruum, quoniã nullus qui in deo manet, compaſſionis expers eſt: ſed quia deus charitas eſt, quiſquis in charitate manet, in deo manet, & deus in illo. Egreſſus itaque à domino ſeruus, alienus factus eſt ei, alienatus à charitate, oblitus iamiam omnis gratiæ ſibi à domino collatæ. exiuit ergo, hoc eſt, excidit memoria eius, ſicut & Iudas demorſa buccella panis, & ingreſſo in eũ Sathana, exiuit à domino. Egreſſus autẽ inuenit cõſeruum. Caue quenquã ſpernas vel infirmum, quoniam cõſerui omnes ſumus, viuẽtis dei miniſtri. & vt maxime hic in mundo alius alio potentior, fortunatior, honoratiórve ſit: attamen conſerui omnes ſumus, nec quicquam ſeparabit nos etiam in die nouiſſimo, niſi bonorum operum merita. Talem te præbe, quiſquis es vel princeps, vel domin⁹, vel nobilis, vt ſicut te hic honorauit deus in terris, ita cõdignis honoribus dignetur in cœlis.

Chryſo. *Eccle.35.* *Chryſoſto.* *Theoph.* *2. Ioan. 4* *Ioan. 23.*

Rom. 13. Quæ cauſa altera eſt, cur ſeruus hic non debebat eſſe durus conſeruo ſuo, ſed cogitaſſe potius quomodo ſibi maioribus debitis obſtricto, dominus omnia tamen remiſiſſet, quique conſeruus ille ſuus eſſet, quod vnum habebant & dominum

Mal. 1. 2. & creatorem: iuxta illud Malac. Nõne pater vnus noſtrum omnium eſt? nónne deus vnus qui creauit nos omnes? Conſeruus hic debebat alteri centum denarios, quamobrem alter huic durus eſſe nõ debebat ob minus debitum, cui dimi-

Auguſti. ſerat dominus decies mille talenta. Quod autem debebat ei centum denarios, ab eodem numero ſcilicet decem ſumitur. Nam & centũ centies, fiunt decẽ milia: & decies decẽ, ſunt centũ. Dices, quando hic dominus peccatũ deſignat numero centenario, & iterũ decies millenario, quid eſt quod paulò

Matt. 18. antè idem etiã per ſeptuagies ſepties ſignificauit, cum diceret Petro, Nõ dico ſepties, ſed ſeptuagies ſepties dimitte pro-

Auguſti. ximo tuo? Reſpondet ad hoc Auguſt. quod Lucas deſcripto

Luc. 3. Chriſti baptiſmo, etiam cõmemorauit eiuſdẽ natiuitatẽ, deducens illam in Adã primum hominẽ per ſeptuaginta ſeptẽ generationes. exorſus à Chriſto, qui remiſit peccata, deſiit in Adam, quod peccauit primus. Eundẽ itaque numerũ hic iam repetit deſignãs nullam ex omnibus iis generationibus omiſſam, qua peccatũ dimiſſum nõ eſſet, Et recte quidem illud Lucas ac cõpòſite ſcripſit poſt baptiſmũ, in quo peccata remittuntur omnia, vt ſtatim ſubiungeret ſeptuaginta ſeptem generationes, qui numerus eſt remiſſionis peccatorũ.

Theoph. 3. Conſeruus iſte dum miſere adeo tractatus vrgeretur ab illo, procidit & ipſe rogãs eum, & dicens, Patientiam habe mecum, & omnia ſoluã tibi, Eadem cõſeruus repetit verba, quæ & ille ad dominũ dixerat, miſericordiã domini in memoriam illi reducens, cumq́; illi dominus debitum dimiſerat omne, debebat & ipſe vtiq; tantulum cõdonare cõſeruo, aut certe moram aliquã relinquere. Quãuis enim ſeruus ille antea corã domino ſuõ procidebat merito orans eum, iuxta

Pſal. 49. illud Pſalmi, Venite adoremus, procidamus & ploremus coram domino: tamen iam nimiũ hoc erat, quod ſeruus coram cõſeruo procidit, ſicut & angelus Ioãni volenti ad genua ſi-

Apo. vlt. bi cõcidere dixit, Vide ne feceris, cõſeruus enim tuus ſum & fratrum tuorũ prophetarum, deũ adora. Atqui etiam ſic nihilo plus promouit ille miſer apud hunc, qui quiduis potius erat quã homo, præter hominis figuram nihil habens homi-

nis,

nis, nullam ne ſic quidem humilitate ſua tanta merebatur patientiam, quam tamen nos habere debemus erga omnes. Expectas quid inſuper fecerit? miſerũ illum coniecit in carceres, donec diſſolueret debitum. Videntes hoc cõſerui eius, perturbati ſunt, & annunciarunt domino impietatem ſerui. Conſerui, inquit Theophylactus videntur eſſe angeli, oſores mali, & amatores boni. ij ipſi annunciant illud domino, non quod eum lateat quicquam, qui nouit omnia: ſed vt inde diſcamus nos, indignari etiam angelos ſuper immites & duros corde, ſicut Sapiens quoque teſtatur, Cor durum male habiturum in die nouiſſimo. Quodq́ue angeli omnia noſtra annuncient domino, ſatis magnum in Raphaele habemus exemplũ. In vniuerſum enim verum eſt iſtud Sapientis, Qui loquitur iniqua, non poteſt latere. Tunc vocauit illum dominus ſuus, & ait illi, Serue nequam omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me. Vocatio hæc tantum intelligenda eſt de ea, quæ fit poſt mortem vel in die nouiſſimo, quoniam ſic manifeſtari nos omnes oportet ante tribunal Chriſti. Porro dum vocat illum, ſeſe iuſtum eſſe declarat iudicem. & in iudicium quidem intrat cum ſeruo dominus propter miſericordiam, vt oſtendat quod non ipſe, ſed ſerui crudelitas & ingratitudo donationem irritet. Cæterum vocans eum rex, non dixit, Omne debitum dimiſi tibi, quoniam adoraſti me, ſed quoniam rogaſti me, vt oſtenderet tantæ fuiſſe efficaciæ orationem in remittendo debito.

1.Theſ.5. *Theophy.* *Eccle.3.* *Tob.12.* *Sapien.1.* *2.Cor.5.*

4 Quæres rurſus, Cur ſeruum hunc nequam vocat? En tibi reſpõdeat Chryſoſto. Quando decem milium talentorum non cõuitiatus fuit debitori, ſed miſertus, quãdo vero aduerſus cõſocium crudelitatem exercuit, tunc nequã atque improbũ ſeruum appellauit. antea illum quãuis malum, adhuc tamen in numero pœnitentium cõſtitutum nequã non vocauit, ſed iam mortuum, nulla exiſtente emendationis ſpe reliqua, dixit, Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, nõne ergo oportuit & te miſereri cõſerui tui? iuxta illud quod alibi docuit dominus, Dimittite, & dimittetur vobis. Quilibet igitur homo, qui inuidiam & odium concipit aduerſus proximum ſuum, cogitet ſibi dici à domino, Ecce remitto tibi peccata tua: Cur non & tu dimittis conſeruo tuo, quod aduerſus te commiſit? Pulchrum eſt quod habet quædam Gloſſa in Pſalmis, Ne confringas pontem miſericordiæ ſu-

Chryſoſto. *Pſal.91.*

per quem ingreſſus es. Inſignis ſtoliditas eſt meminiſſe velle aliquem quæ ſibi acciderint mala, quoniam id illi tantum non aliis incommodat. Diſcimus hinc duo quæ facere debemus: alterum, vt noſtra ipſi agnoſcamus debita: alterum, vt proximo noſtro dimittamus ex animo debitum ſuum. Dum itaque oramus deũ, vt nobis peccata & debita magna remittat, decet & nos minora proximis dimittere, dicente Tobia,
Tob. 4. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri fa-
Eccl. 28. cias. & item Sapiente, Homo cõſeruat iram aduerſus hominem, & quærit remedium à deo: Aduerſus hominẽ ſimilem ſui non habet miſericordiam. & orat pro peccatis ſuis. Ipſe cum caro ſit, reſeruat iram, & propitiationẽ petit à deo. Iratus autem dominus, tradidit eum tortoribus, donec diſſolue-
Theophy. ret omne debitũ. Tortores ſunt punitrices poteſtates, à quibus ille torquebitur in æternum, donec ſoluat. cumque nõ poſsit vnquam ſoluere, ſemper & perpetuo cruciabitur (do-
Donec. nec, non dicit finem, vt pulchre docet Hieronymus contra Heluidium) atq; hoc illud iuſtum eſt iudicium dei, de quo Iacobus ait, Quoniã iudicium ſine miſericordia erit iis, qui non fecerunt miſericordiam. Tandem iam concludit dominus tali acclamatione. Sic pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. Atque hæc totius parabolæ ſumma ratio eſt, ne inuidiam & odium foueamus aduerſus proximos noſtros. Pater meus, inquit, non veſter. indigni enim ſunt tales, qui deum habeãt patrem. neque vero ſatis eſt ore & verbis dimittere, niſi & corde veraciter dimittas. Vos iam ipſi cogitate charisſimi in Chriſto, quantum malum ſit inuidia & libido vindictæ. ſiquidem & diuinam reuocat donationem, & pœnam incurrit æternam, à qua defende nos mitisſime deus. Amen.

HOMILIA III. De inuidia & odio, quóve modo peccata redeant dimiſſa.

Ex multis quæ ſaluberrima hodiernum in ſe continent euangelium, dilectisſimi in Chriſto fratres, docemur à domino pręcipue remittere omnem noxam proximis noſtris. nullumque rancorem odij aut inuidię erga eum geſtare, vindictam nullam noſtri gratia appetere. Nos itaque iam breuiter quędã huic propoſito deſeruientia expediemus, dicturi primum de vitij huius atrocitate, deinde quomodo inuidus quiſpiã orationẽ orare

orare poſsit dominicam. Ad extremũ, quid fiat quod & pec cata iam ſemel dimiſſa per alia noua denuo redeãt. Inuidia, inquit Damaſcen⁹, eſt triſtitia de alienis bonis, & lætitia de malis quæ quando ſit peccatũ, iam porro explicabimus, ne quid ſit quod in hac re tuũ effugiat intellectũ. Triſtitiã enim de alieno bono concipere multis modis contingit. Primum, cũ quis triſtatur & dolet ita, vt vereatur ſibi aut alteri emer gere inde incõmodum aliquot aut periculum, quæ ſane triſtitia nec inuidia, neq; peccatum eſt, modo fiat cũ modeſtia, imo ſit, vt ſit illud etiã apprime commodum, quoniam euenire plerunq; ſolet vt non amiſſa charitate, & nos ruina inimici lætificet, & rurſus eius gloria ſine culpa inuidia contriſtet, quia per hoc quoſdã iuſte erigi credimus qui digni ſunt proficiente illo, multos opprimi formidamus iniuſte. Ita ni mirum lætatus eſt populus Iſraël de ſubmerſo cum populo ſuo Pharaone. Ita rurſus cõtriſtatus fuit Matathias, audiens proſperitatẽ regis Antiochi, qui nitebatur Iudęos ad cultũ idolorũ adducere. ita in hodiernum gaudere citra peccatum poteſt vel princeps vel ciuitas aliqua, de alterius nihil boni attentantis incommodo & rempub. perturbantis.

Damaſce. Triſtaride bono alieno.

Grego. 22. c. 11. mor.

Exo. 15.

1. Mac. 2.

2 Lætari quis poteſt de alterius damno, & bono triſtari, non eo quod is bonũ illud habeat, ſed quia ipſe careat: quæ etiam proprie inuidia non eſt, ſed magis zelus, cum quis op tet æque ſibi contingere cuncta proſpere vt alteri: ſimiliter ſi aliquis triſtatur fortunam aut bonum ab alio adeptum, cu ius ſit indignus (eã Ariſtoteles nemeſim vocat, nos indignationem non incommode dixerimus de bono indigni, quanuis etiam zelus nominari queat) hoc quoque cum moderamine fiat, iniquum nõ eſt, quoniam ſic plurimi Paulum intelligunt, dicentem, Vos quoniam æmulatores eſtis ſpirituum, ad ædificationem eccleſiæ quærite vt abundetis. In eum ſenſum accipiẽdus eſt & Hieronymus. dum filium informat Lætæ, dicens, Habeat ſocias cũ quibus addiſcat, quibus inuideat, quarum laudibus mordeatur. Sic cum neophytus alium ſuperare cum æmulatione ſtudet in obſeruantia, puer puero inuidet in profectu literario, malum non eſt.

1. Cor. 14.

Hierony.

3 Adhuc de alterius bono triſtatur quiſpiam, nulla prædictarum cauſarum, ſed ita abſolute, quod ei quem odit, tantum boni nõ fauet, quæ vera inuidia eſt peccatum mortale, quia contra charitatem dei & proximi. ſicq́ue Paulus chari-

1. Cor. 13.

tatem ait,non inuidere,ſed gaudere cum veritate. & Chry-
Chryſoſt. ſoſtomus, Inuidia, inquit, eſt ignis inextinguibilis. etenim ſicut tinea comedit veſtimentum, ſic inuidia eum qui zelatur conſumit. atque ita præſentem ſemper habet pœnam ratione iuſtitiæ,quia ſpiritus triſtis exiccat oſſa. Et vt maxime quis gaudeat de alieno commodo & bono, tamen ſic quoq;
Prou. 17. ſupplicio ſuo non carebit,iuxta illud Salomonis, Qui in alterius gaudet ruina,non manebit impunitus.

.4 Triſtatur etiam aliquis ob gratiam dei quam in proximo ſuo videt, quæ ſane inuidia longe turpiſsima eſt, peccatum in ſpiritum ſanctum,inuidentia gratiæ fraternæ. nanq; cum ſpiritus ſanctus amor ſit, & huic ex diametro repugnet inuidia, quid reliquum eſt niſi inuidiam vitium eſſe vt peſſimum,ita omnium maxime abominandum, atque omnino
Auguſt. (vt ait Auguſtinus)diabolum,quo ſolo diabolus eſt reus,& inexpiabiliter quidem reus?diabolo enim,vt damnetur,dici nō poteſt,adulter es,fur es,guloſus fuiſti:ſed hoc vnū,inui-
Bernard. diſti homini. Vidit etenim exaltationem hominis ille, & inuidit. perque inuidiam ipſius mors introiuit in orbem terrarum, & adhuc ſequūtur eū quotquot partium ſunt ſuarū.

.2 Hæc cum ita ſe habeant,recte ſequitur,inuidos diabo-
*Ioan.*13. li eſſe diſcipulos,eo quod ipſum ſequuntur. Viciſsim diſcipulis ſuis hoc dedit argumentum Chriſtus, In hoc cognoſcent omnes,quod mei eſtis diſcipuli. ſi dilexeritis vos inuicem. Cōtra diſcipuli diaboli mutuo ſeſe odio perſequūtur, & ſicut ſpiritus ſanctus corda fidelium inflammat in charitate feruente erga deū & homines: Ita diabolus odia tantū ſeminat & liuorē,diſcordias, diſsidia, iurgia & contentiones: idipſum nuntij eius homines mali & peruerſi ſimiliter fa-
L.j. cōfeſſ. ciunt. Multa hic dici poſſent,vnde fiat vt quis inuideat alteri.ſunt enim qui à natura procliues ſunt ad inuidiam,vt plerunq; pueri,mulieres nimium pallidæ,&c. Eſtq; hoc paruulorum peculiare,vt inuideant aliis,ſicut Aug. profiteturvidiſſe ſe zelantē paruulum,qui nondū loquebatur, & tamen pallidus intuebatur collectaneū ſuū. Neq; raro fit, vt nobis etiā non cogitantibus primo adhuc motu accidat inuidia,puta cū alterius audimus fœlicitatē, primulū inuidemus ei aut gaudemus ex ipſius malo:id ſi ſic animo fiat minus præmeditato peccatum mortale non eſt. ſiquidē is fructus eſt arboris noſtræ ſterilis & aridæ. caro ex Adamo tracta,fructus nobis

fert

fert huiuſcemodi. Quod ſi autem aliquis conſulto & cum
præmeditatione triſtatur de magno alterius commodo, id ſa
ne peccatū & magnū & capitale eſt, de quo ſupra diximus.
¶ Veniamus nunc ad incommoda inuidiæ, viſuri ſi iis gra-
uiſsimis malis vtiq;, inuidiæ radices ex quorūdam cordibus
euellere queamus. Principio vitium hoc ita per omnia ma- *Inuidiæ*
lum, vt nihil in ſe boni habeat. diabolus enim illaqueaturus *incōmoda*
hominē, voluptatulā ei aliquā proponit, qua ipſum ad pec-
catū alliciat: ſicq; ſuperbo gloriā promittit & honores, aua-
ro diuitias, guloſo & libidinoſo voluptatem ipſam, ignauo
quietam & tranquillitatem. Inuidus autem nihil plane boni
aut iucundi ex ſua malitia cōcipit. Inſignis ſtultitia eſt, Dio-
mede à permutatione aurum ære, aſinum cōmutare fiſtula.
Atqui inuidus etiā gratis vendit, nullam inde concipiens vo
luptatem, ſed anguſtiam tantum & irrequietam animi ſolici
tudinem, quod vel ex ipſo corpore apparet, teſte Poëta,

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto,
Nuſquam recta acies, liuent rubigine dentes.
Pectora felle virent, lingua eſt ſuffuſa veneno,
Riſus abeſt, niſi quem viſi fecere dolores,
Nec fruitur ſomno.

¶ Ita paulatim incipiunt hic inui
di cruciari, & illic tandem torquebuntur perpetuo. Magnū
& virulentum vitium inuidia eſt, nec quicquā inuido nimis
arduum eſt, non homicidia, non mulierum cædes, non infan
tum occiſiones, non veneni largitiones, non incendia, nemi
ni hic parcitur, vel nocenti vel innoxio. Quid in cauſa fui, *Gene.3.*
obſecro, quod primi parētes noſtri ſeducti ſunt, inuidia dia- *Gene.4.*
boli. Vnde Cain innocentem fratrem ſuum Abel occidit? ex *Gene.37.*
inuidia. Quid adegit fratres Ioſeph vendere, & pene etiam *1.Reg.20.*
occidere? inuidia. Quid Saulē impulit ad perſequendū Da-
uid, cui etiā propriā filiā antea dederat vxorē? inuidia. Aut *Matt.27.*
quæ cauſa fuit, cur Chriſtū Iudæi tradidere Pilato? inuidia.
Vnde pleraq; bella, vnde hominum prouinciarumq; perdi-
tiones oriuntur maxime? ex inuidia. Liuor igitur tabificum,
vt ait ille, malis venenū, vel eo flagitiū peſtilentius eſt, quod
decreſcentibus reliquis in homine vitiis, ſola tantum creſcit,
tum auaritia, tū inuidia: neq; terminū habet zelus iſte, perma
nens iugiter malum, & ſine fine peccatum eſt: quantoque il *Cypria.*
le cui inuidetur ſucceſſu meliori profecerit, tāto inuidus in *ſer.2.de*
maius incendium liuoris exardeſcit. itaque animam hominis *Ze.& li.*

necat, iuxta illud Iob, Paruulũ occidit inuidia. ſiquidem pri uat aliquem intellectu ſuo, excæcat rationem, omnesq́; virtutes animæ bonas interimit. Perpendere igitur debẽt inuidi, quantæ ſint cæcitatis, qui alieno profectu deficiunt, & aliena lætitia contabeſcunt. quicquid enim aliis accedit, id ipſi amittunt. quod ſi diteſcit ille, non fauet hoc ei inuidus: ſi ſanus efficitur alius, id quoq; cõtrariũ eſt inuido. Imo & odor ſuauiſsimus, qui aliis hominib⁹ facit advitã, mors inuido eſt, ſicut vnguentũ pretioſum Mariæ non poterat ferre inuidus Iudas, neq; Iudæi ſuſtinere potuerunt cõcurſum populi ad Chriſtum, cũ dicerent ſe nihil proficere, eo quod totus mundus ſequeretur illum. Ita primum ſe arrodit & abſumit inuidia, quæ ideo vermibus cõparatur, qui ex ligno naſcũtur, illud enim ex quo nati fuerant, paulò pòſt excedunt. ſic inuidia, authore Hiero. primum ſe demordet, Tamq́; virulentũ malum eſt liuor, vt vltro careat inuidus bono aliquo, dum eodẽ priuetur & proximus ſuus: ſicut ille, quẽ rex petere iubebat quod vellet, ſeq́; daturũ ei, & alteri cui inuidebat bis tantũ: veritus ne ſi mille aureos peteret ſibi dari, alteri darẽtur duo milia: inuidia itaq; cõpulſus petiit effodi ſibi oculũ. vt alteri effoderentur ambo. Nemo igitur liuido multum conuerſetur, iuxta conſilium Sapiẽtis, Ne comedas cum homine inuido, & ne deſideres cibos eius, quoniam in ſimilitudinem arioli & coniectoris exiſtimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi, & mens eius non eſt tecum.

Gregorius. *Ioan. 12.* *Hierony.* *Prou. 13.*

3 Quando itaque ſcelus tantum eſt inuidia, fugiamus illud, neq; leuiter peccemus in eo. cogitemus potius quod oramus quotidie, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Dimittere autem proximo bifariam poteſt intelligi: vel ratione offenſa, ita neceſſariũ eſt dimittere nos proximo noſtro, eo quod omnes tenemur diligere ex charitate: vel propter iniuriam alicui à proximo ſuo illatam. & hic ſicut ſine peccato quis poteſt bonum repetere ablatum, etiã poteſt aliquis licite & citra inuidiæ vitiũ honorem petere adẽptum ſibi. Imo dari poteſt caſus, vbi offendantur cæteri, ſi quis nolit nominis ſui & famæ gloriã tutari. tũc enim iure exequi poſſet & deberet, ſicut dici ſolet in iure, Crudelis eſt qui famam negligit. ¶ Verum inuidiã hãc nõ debet in corde & animo ſuo fouere vt creſcat in odium, quoniam alias dicetur ei à domino, Serue nequam, omne debitum

Mat. 6. *Dimittere debita proximo.* *11. q. 3. Non ſunt.* *Mat. 18.*

debitum dimiſi tibi, nõne oportuit & te miſereri conſerui tui? profectò enim ſi dimiſerimus nos hominibus peccata ſua, dimittet & nobis pater cœleſtis peccata noſtra. Quæris autem an inique faciat inuidus, dum orationem orat dominicam, nolens interim dimittere proximo ſuo. Reſpõdetur, ad hoc vt quis meritorie oret, inuidia carere debet, iuxta illud quod ait Sapiens, Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Sic Paulus inquit, Eſtote inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem ſicut & deus in Chriſto donauit nobis. Chriſtus quoque dimittere nos iubet, vt dimittatur viciſsim nobis. Sic dominus per prophetã reſpõdet iis qui cõqueſti erãt, dicẽtes, Quare ieiunauimus, & nõ aſpexiſti? humiliauimus animas noſtras, & neſciſti? Ecce, inquit dñs, in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis. Ecce ad lites & cõtẽtiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare ſicut vſque ad hanc diẽ, vt audiatur in excelſo clamor veſter. Vnde & Paul⁹ ait, Noli vinci à malo, ſed vince in bono malũ. Eius rei exemplar nobis dedit dominus, dũ pro ſuis orauit crucifixoribus. Pater, inquiens, dimitte illis, quia neſciũt quid faciũt. In hoc ſpeculũ reſpexit Stephanus, quãdo pro lapidantibus ſe orauit dominum, dicẽs, Ne ſtatuas illis hoc peccatũ, quia neſciunt quid faciunt. 2 Poteſt quis orare dominicam precationem tanquam perſona publica, vt ſi quis parochus vel ſacerdos totius eccleſiæ nomine illam decantet vel oret, rectè facit: & quanuis ratione ſuæ perſonæ verum non ſit, quod dimittat proximo, tamen verum eſt in perſona eccleſiæ. & ſic quilibet poteſt eam orare, quoniam non dicit, Dimitte mihi, ſicut ego debitoribus dimitto meis, ſed, ſicut nos dimittimus, in perſona totius eccleſiæ, in qua multi ſunt, qui nec irã, neq; inuidiã, nec odiũ geſtant aduerſus proximos ſuos. 3 Si autem pro ſe oret inuidus, nolens tamen mittere inuidiã. male facit, quoniam ſic ait Aug. Si peccatum non dimiſeris, nõ poteris dicere, dimitte nobis ſicut & nos dimittim⁹. Et in Enchiridio ca. 84. Qui roganti peccati ſui veniam, & petẽti ex corde non dimittit, nullo modo æſtimet à domino peccata ſua dimitti, quia mẽtiri veritas nõ põt, Si nõ dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Atque hoc etiam eſt quod Chryſoſtomus ait, Cum qua ſpe erat, qui inimicitias ſeruat

Matt. 6. *Eccl. 24.* *Ephe. 4.* *Luc. 6.* *Eſa. 58.* *Rom. 12.* *Luc. 23.* *Act. 7.* *Lib. 2. de ver. domini in monte.* *Chryſo.*

aduerſus alterum, à quo forſitan læſus eſt. ſic enim ipſe orans mentitur, dum dicit, remitto & non remittit. itaq; & à deo petit indulgentiam peccatorum, & ei non indulgetur. Attamen ſi quis eo animo oret dominũ, vt ſicut deus homini peccata dimittit ex gratia, ita ipſe quoq; gratiã petat à domino dimittẽdi proximo peccata ſua, non peccabit ille ſane orando orationẽ dominicã. 4 Circa finẽ huius euangelij occurrit adhuc quæſtio, cur dominus ſeruũ hunc tradiderit tortoribus propter debitũ, quod illi remiſerat antea. Reſpõdet Auguſtinus, & ait redire peccata dimiſſa, vbi fraterna charitas non eſt. ita ſanctus quoq; pater ait Ambroſius, Donate inuicẽ, ſi alter in alterum peccat. alioquin deus repetit dimiſſa. ſi enim in iis contẽptus fuerit, ſine dubio reuocabit ſententiã, per quã miſericordiã dederat, probat idipſum per huius euãgelij textũ. Rabanus adhuc acerbior eſt, cũ ait, Nequã ſeruũ tradidit tortoribus, quoaduſque redderet vniuerſum debitum, quia nõ ſolũ peccata quæ poſt baptiſmũ egit homo reputabũtur ei ad pœnã, ſed etiã originalia quæ in baptiſmo ſunt ei dimiſſa. In eadẽ ſententia eſt & Greg. cũ ait, Ex dictis euangelicis cõſtat, quia ſi ex corde nõ dimittimus, & hoc rurſum exigitur, quod iã nobis per pœnitẽtiã dimiſſum fuiſſe gaudebam*. Vt iã res hæc ita ſane intelligatur, ne quis mitiſsimũ deũ crudelitatis arguat & tyrannidis, ſciendũ eſt non ita vetera redire peccata, vt pro iis ſic puniatur in æternũ quaſi nõ pœnitentiã pro eis egiſſet. durũ enim id nimis fuerit, cũ nõ bis puniat deus vnũ peccatũ. neq; retribuat duplicẽ tribulationẽ, quod & ex illa patet expoſitione quid ſit dimittere peccatũ, niſi quia nõ vult dominus illud imputare alicui ad pœnã æternã, teſte Augu. & Dauide, Beati quorũ remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata, hoc eſt obliuioni cõtradita. Sic Gelaſius inquit, Diuina clemẽtia dimiſſa peccata in vltionẽ vlterius redire nõ permittit. cui cõcordat & Aug. ad Proſperũ. Sed eo tãtũ dicũtur redire, quoniã ſi cui remittit dominus peccatũ, & propter gratiã illã ipſe porro cauere debeat perpetuo à peccatis, rurſus autẽ recidat in peccata, poſteriora hæc prioribus fiũt grauiora ob ingratitudinẽ: hinc ſequitur, adulteriũ quod quis iã cõmittit, grauius eſſe (cæteris paribus) eo quod ante decẽ ni cõmiſerat, quia quo diutius longiúſque viuis, eo tibi grauiora ſemper fiunt peccata ob ingratitudinis vitiũ longe teterrimum.

De bap. contra. Donati.
Ambro.
Rabanus.
Grego.
Nahũ.1.
Pſal. 31.
De pœnit. diſt. 4. ca. diuina.

Dicere

Dicere quoque poſſumus redire peccata ſic,quod quemadmodũ antea pœnã incurrit æternã,ita eandẽ nunc quoq; cõmeruit,non propter antiquũ illud,ſed hoc nouum peccatũ, quoniã qui in vno offendit,iã fact⁹ eſt omniũ reus,nõ quod tãtũ pati debeat:quia tam priuatur gloria æterna perpetuis deputatus ſupplicijs,quã ſi omnia alia trãſgreſſus eſſet(quo ad pœnã damni omnes damnati ſunt æqualiter damnati, & quo ad durationem,quia omnium pœna eſt infinita) Infringit porro propoſitum,quod pœnitens habuit de non peccãdo in poſterum hinc ſequens peccatum grauius fit. Admonitos itaque iam vos dilectiſsimi omnes volo, vt dilectionẽ mutuã obſeruetis,remittẽtes inuicem alter alteri delicta ſua propter dominum,& ille viciſsim nos, vt fratres veroſque ſuos filios remunerabit in æterna patria. Id adeo tu præſta Chriſte Ieſu,qui cum deo patre in vnitate ſpiritus ſancti viuis in æternitate perpetua benedictus,laudabilis & glorioſus in ſecula, Amen. *Iacob.1.*

DOMINICA XXIIII. POST PENTECOSTEN, EVANGELIVM MATTH. 22.

IN illo tempore, Abeuntes Phariſæi, conſiliũ inierunt vt caperent Ieſum in ſermone, & mittũt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis,dicentes, Magiſter,ſcimus quia verax es, & viam dei in veritate doces,& non eſt tibi cura de aliquo. non enim reſpicis perſonam hominum,dic ergo nobis,quid tibi videtur,Licet cenſum dari Cæſari,an non? Cognitã autem Ieſus nequitia eorum,ait. Quid me tẽtatis hypocritæ?oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei denarium, Et ait illis Ieſus, Cuius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? Dicunt ei,Cæſaris. Tunc ait illis, Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, et quæ ſunt dei, deo. Et audientes mirati ſunt, & relicto eo abierunt. *Mar.12. Luc.20. Act.10. Roma.13.*

HOMILIA VNICA.

NVPER,inquit Hieronymus,ſub Cæſare Auguſto Iudæa ſubiecta Romanis(quãdo in toto orbe celebrata eſt deſcriptio)ſtipendiaria facta eſt: & erat in populo magna ſeditio,dicentibus alijs pro ſecuritate & quiete, qua Romani pro omnibus militarent,tributa debere perſolui:phariſæis autem, qui ſibi applaudebant de iuſtitia,contrario dicentibus, nõ debere po- *Hieron. Luc.2.*

pulum dei,qui decimas ſolueret, & primitias daret, & cætera quæ in lege ſcripta ſunt faceret,humanis legibus ſubiacere. Cæſar Auguſtus Herodē filiū Antipatri regem Iudæis conſtituerat, qui tributis præeſſet, & Romano pareret imperio. Super iis miſerunt diſcipulos ſuos cum Herodianis *Luc.23.* (nanque & Herodes ad feſtum hoc venerat Hieroſolymā) ad dominum eo conſilio,quod parabolas quas dixerat dominus. iam obſeruabant in ſe dictas:nec tamen audebant illum *Matt.21.* adoriri præ populo qui ipſum habebat pro ꝓpheta. ſed nec verbis quicquā præualebāt aduerſus eū quod vndecūq; obuiaret ipſis ſapientiſsime. Inter hæc incidit eis,quomō Theodas & Iudas ſeditionis autores male tractati eſſent,dum reſi *Act. 5.* ſterent poteſtati Romanorū,cogitabāt in eandem quoq; ſuſpicionem adducere Chriſtū,vt illi aduerſarētur ſuperiores & optimates, miſerunt ita & Herodianos cum ſuis ad illū, vt ſi negaret tributa ſolui debere Romanis, idipſum ſtatim Herodiani denunciarent Herodi. Sin autem affirmaret, ſic quoque aduerſum ſe prouocaret plebē. Vnde & Lucas ait, Obſeruātes miſerunt inſidiatores,qui ſe iuſtos ſimularent, *Luc.20.* vt caperēt eū in ſermone. Sed nos iam ipſum aggrediamur contextum euangelij. ¶ Abeuntes phariſæi,conſiliū inierūt *Chryſo.* vt caperēt eum in ſermone. Omnis malitia,inquit Chryſoſtomus,confunditur quidē aliquoties ratione veritatis,corrigitur autē nunquā,maxime eorum qui propoſito malo & non ignorātia peccant. Quod verbū diligenter tu conſidera aduerſus hæreticos,qui deſiſtere nolūt ab erroribus ſemel conceptis,etiam cōfuſi rationibus & ſcripturæ teſtimoniis. ita hic phariſæi non poterant extorquere à domino. qua tā- *Chryſo.* dem poteſtate faceret illud. ad hæc conſcientia quoque vrgebat eos ſuper illo,quod dixerat, Malos male perdet. Sicut autē ſi quis claudere voluerit aquæ currētis meatum, ſi excluſa fuerit per aliquam violētiā,aliūde ſibi ſemitā quærit, *Eſaiæ 8.* ſic Iudæorū malignitas ex vna parte confuſa,alium ſibi aditum adinuenit. Conſiliumque inierunt eiuſmodi, de quo propheta dicit, Inite cōſiliū, & diſsipabitur. loquimini verbū, & non fiet, in hoc ipſo conſilio triplicē dolum & fraudē aſſumpſerunt, Primo ſuos miſerunt diſcipulos, vt magna eſſet ignominia Chriſto, ſi ab eis vinceretur, vel etiā vt minus eos obſeruās, facilius impingeret in ſermone. Deinde miſerūt ſimul & Herodianos, qui, ipſum ſicubi quicquā aduer-

ſus

ſus Cæſarem diceret,accuſarēt.Poſtremo in hoc Iudęos pariter & Gentiles miſerūt,vt ſi tumultus aliquis cōcitaretur, vtriq; ſuarum partiū eſſent.Iniquum porro hoc fuiſſe cōſiliū,inde colligitur,quod ad illud iis vtebantur, quos omniū maxime habebāt exoſos,ſeruis militaribus, ſtipēdiariis Romanis.Sed quis tandē conſiliū iniret aduerſus dominū, niſi diabolus cū ſuis membris, Magiſter inquiūt, ſcimus quia verax es,& viā dei in veritate doces,& non eſt tibi cura de aliquo,non enim reſpicis perſonā hominū.Blāda & fraudulēta interrogatio illuc prouocat reſpōdentē vt magis deū quā Cæſarem timeat.Dum enim dicunt non reſpicis perſonā hominū,Cæſarem & Herodē reſpiciūt,vſq; adeo fellis & fraudis verba eorum plena erant omnia, vt ait Dauid, Ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebāt. Magiſtrum vocāt, cuius nolunt eſſe diſcipuli,magiſtrum vocant, dum decipere cogitant,alias impoſtorē & deceptorem nomināt populi,iam dicunt eum viam dei in veritate docere,alias clamant eum ſubuerſorem eſſe gētis,neque eſſe à deo qui ſabbatum non ſeruet. Iuuenes quidem erant,qui mittebantur,ſed malitia pares veteribus. Et ſicut ſerpentes paruuli,licet ætate & magnitudine cæteros non æquant, Veneno tamen inferiores non ſunt, ita hic Iudæi quanuis veritatē dicebāt,non tamen ſine dolo,laudabāt enim eū ideo,vt huiuſmodi cōmēdatiuncula ipſum prouocarent ad dicendum aliquid contra magiſtratus, quoniā hæc hypocritarum proprietas eſt,laudant cui nocere volunt,falſæ laudis catenam in ore circunferunt, & malitiæ gladium celant in pectore:iuxta illud Dauidicū.Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleū, & ipſi ſunt iacula, & itē iſtud,Pacē loquūtur cū proximo ſuo, malū autē in cordibus eorū.Recte interim Salomon ait, Meliora ſunt vulnera diligentis,quā fraudulenta oſcula odiētis.Sic & dominus per prophetā,Popule meus,inquit,qui te beatū dicūt ſeducūt te. Et rurſus Salomō admonet prudēter ſane,Quādo ſubmiſerit vocē ſuā inimicus tuus, ne credideris ei, quoniam ſeptem nequitiæ ſunt in corde illius. 2 ¶ Simul atq; iam ex falſo corde dominū vere laudaſſent, ecce nūc ſequitur aculeus.aiūt enim, Dic nobis, quid tibi videtur?licet cēſum dari Cæſari an non:quaſi dicerent, Parum decet altiſſimi dei ſeruulos cenſum dare regibus terræ, & ſicut iniquū fuerit, ſi rex aliquis alterius ſibi comitatum aut familiam

Hieron. *Hieron.* *Pſal.91.* *Ioan.7.* *Mat.27.* *Ioan.9.* *Chryſo.* *Pſal. 54.* *Pſal. 27.* *Eſai.3.* *Pro.26.* *Chryſo.*

afferat, ita multo magis rex terræ nō debet deo cœli ſeruos ſuos vel abſtrahere vel grauare. Et ô miram hāc malitiā, nō dicunt. dicas nobis quid bonum ſit, quid condocibile, quid legitimū, ſed quid tibi videtur, ſic illud ſolū modo ſibi propoſitum fuit, quomodo præſenti principatui hoſtem eſſe
Chryſo. oſtenderent, ac principi quaſi ſeditioſum traderent. Intellecta autem dominus malitia eorum, dixit, Quid me tentatis hypocritæ? reſponderat ille hoc verbo, nō ſecundum blanda eorum verba, ſed ad exaſperatam cōſcientiā. quid multa?
Hieron. voluntati in hoc reſpondit, non verbis. Prima enim hęc virtus eſt reſpondentis, interrogatiuum mentem cognoſcere. Quid, inquit, me tentatis hypocrytæ? Verbo illis aperit dominus, quod ipſi ſentiebāt in cordibus ſuis, vt ſic καρδιογνώ-στην hoc eſt, cordium cognitorem eſſe intelligerent, neq; cō-
Chryſo. ſummare operibus quod ipſi in animo conceperāt. Nā quia magna & aperta vtebātur malitia, maius ipſe quoq; vulnus intorquet, confundens eos, primum cū in mediū arcana ſua
Hieron. producat, omnibusque patefaciat, qua mente ad eum accedant. Quapropter & hypocritas eos vocat: hypocrita autē
Eccl.1. eſt, quiſquis aliud ab eo quod eſt, ſimulat foris, quod iam olim prohibuit Sapiens, Ne ſis hypocrita in oculis hominū,
Pſal.7. ſic quilibet homo precari deum debet, ne fucatis & blandis hominum palpationibus decipiatur: iuxta illud Pſalmi, Cō-
Pſal.7. ſumetur nequitia peccatorum, tu autem diriges iuſtum, ſcru-
Prou.11. tans corda & renes deus. Vere enim ſimulator ore decipit amicum, iuſti autem liberabuntur ſcientia. In ſumma omnis iſte Iudæorum dolus inſtitutus perierat, quando omniū eo-
Pſal.103. rum corda & cogitatiōes cognoſcebat dominus, eo ipſo teſtatus verum ſe eſſe deum. 3 Adhuc magis confundit eos
Hieron. dominus etiam externo facto, & ait, Oſtendite mihi numiſma cenſus. Semper ſapienter agit ſapientia, vt tētatores ſuos propriis verbis cōuincat. Numiſma ſibi petit exhiberi, quod
Moneta. ſinguli de capitibus ſuis pendebant Cæſari Romano. Et obtulerunt ei denarium, adhuc ea ſpe ducti, quod locuturus aliquid eſſet durius aduerſus Cæſarem, vnde calumniandi raperent occaſionem. quoniam cudere monetas, proprium ſemper habitum eſt eorum, qui magiſtratu funguntur cūq; Romani omnem haberent poteſtatē, etiam ius habuere monetæ, illicq; imaginem Cæſaris inſculpebant, ſicut antea Iu-
1.Mac.15. dæi quoque monetam habuerant, teſtantibus idipſum ſcriptis

ptis

ptis Antiochi regis ad ſummum ſacerdotem Simonem, quibus indulſit ei, vt propriam in ſua regione cuderet monetam. Cuius inquit dominus, eſt hæc inſcriptio? Qui putant, ait Hieronymus, interrogationem ſaluatoris ignorantiam eſſe, & non diſpenſationem, diſcant ex præſenti loco, quod vtique potuit ſcire, cuius eſſet imago: ſed interrogat, vt ad ſermonem eorum competenter reſpondeat. Cuius eſt hæc imago? quaſi diceret, Vos ius omne monetarium amiſiſtis? penes alium iam eſt illud, qui & poteſtatem atque magiſtratuum ſuprema poſſidet officia. quod ſi penes illum poteſtas & magiſtratus eſt, cur non & cenſus erunt, & tributa? Quæſtio hæc aliquando etiam inter Chriſtianos iactata eſt, an illi imperatori ethnico tributa deberent. & Paulus quoq; idipſum ſerio decreuit, docẽs Romanos omnem animã poteſtati ſubiectã eſſe, cui quicũque ſe opponit, diuinæ ordinationi reſiſtit. ibidem etiam concludit, tributa ſolui debere, & ait, Reddite omnib⁹ debita, cui tributum, tributũ: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorẽ, honorem. *Hierony.* *Roma. 13.*

4 Cum iam reſpondiſſent Iudæi inſcriptionẽ iſtam Cæſaris eſſe, ſubiunxit dominus, Date ergo quæ Cæſaris ſunt Cæſari, & quæ dei deo. quaſi diceret, Inſcriptio hæc arguit Cæſarem longe lateq́ue per orbem regere, dominari, militare, contractus veſtros tum diſponere, tum confirmare. decet itaque, vt ideo tributa illi pẽdatis & cenſus. Quia autem & ad deum decimæ pertinent atque primitiæ, illas quoque miniſtris eius date ſacerdotibus, vt pro vobis orare poſſint dominum deum. Id vtrunque Chriſtus etiam opere compleuit, quoniam in ſpiritualibus ſedulo ſtuduit implere voluntatem patris ſui cœleſtis: interimq́ue & Cæſari quod ſuum erat, tribuit. nanque matrem ſuam voluit aſcendere in Nazareth, cumq́ue Ioſepho nomina dare ſub Auguſto Cæſare, pro ſe ipſo quoque & Petro ſoluit didrachma. nec quicquam inuenias vſpiam, quod aduerſus magiſtratum dixiſſet dominus, quo ad dignitatem & poteſtatem, atque ea omnia quæ ſubditi ſuperioribus ſuis præſtare tenentur. *Hierony.* *Ioan. 4. 6* *Luce 2.* *Matt. 17.*

¶ At tu magnam hic mihi vide ſapientiam Chriſti dum non ad interrogationem tantum reſpondet Iudæorum, ſed falſam quoque eorum rationem infringit, qua mouebantur vt Cæſari cenſum nõ ſoluerent. huiuſmodi nãque fere eorum erat argumentum, Iudæi nos deo & miniſtris eius decimas

damus primitias, oblationes,&c. nihil igitur eſt quod inſuper pendamus Cæſari. Id refutans dominus, iubet eos quæ dei ſunt dare deo,& ſimul tamen quæ Cæſaris pendere Cæſari. quaſi diceret, Tantum vobis elargitur deus, vt vtrunque illud bene poſitis & cum dignitate perſoluere. Conſidera autem danda eſſe Cæſari quæ ſua ſunt.nam ſi aduerſus æquitatem aliquid cupiant magiſtratus aduerſus fidem,religionem aut eccleſiæ catholicæ ordinationem,quod nūc Lutheranorum faciunt magiſtratus,hic ſane parendum eis non eſt. ſiquidem quod fide ac virtuti obeſt, non Cæſaris, ſed
Chryſoſto. diaboli tributum eſt vectigal eſt,vt ait Chryſoſt. Neochriſtiani quoque noſtrates diffidere volunt de domino, quaſi non poſſint cultum diuinum ſuſtinere, ſimulq́ue pauperes fouere. Sed hæc alias, vbi maior ſeſe offerret occaſio.

¶ Moraliter exponunt hoc quidā doctores, & dicunt imaginem dei nec auro,neq; argento eſſe inſculptā,ſed in ipſam hominis animā.dicet igitur ille, Cuius eſt hæc imago? Quod ſi anima imaginem inuenta fuerit habere dei, in conſcientia bene pacata & innocenti, mercedem recipiet vitæ æternæ: ſin autē imagine dei obliterata,ſubſtituta in eius locum fuerit imago diaboli,væ homini huiuſmodi,quicūque amiſerit
Auguſti. imaginē dei, ſicut amiſit Adam,teſte Auguſtino,cum ait, Si homo ſeruaſſet in ſe imaginē conditoris, ipſum ſemper lau-
Pſal. 72. daret. De malis in eundē ſenſum inquit etiam Dauid,Imaginem ipſorū ad nihilū rediges. Vos itaq; in Chriſto dilectiſſimi,ſtudete,curate, & elaborate in hoc vnicū, vt ſummi optimiq́; & maximi Cęſaris domini dei imaginē integrā,puramq́; ſeruetis,ſicq́; præmia ab illo ſuſcipiatis æterna, Amē.

¶ De imagine vide plura in ſermone ſuper feſto ſanctæ Trinitatis,parte Tertia.

DE MAGISTRATIBVS SECVLARIBVS, HOMILIA SECVNDA.

¶ *Reddite quæ Cæſaris ſunt, Cæſari: & quæ Dei ſunt, Deo. Matth. 22.*

CVM in hoc euangelio poteſtas ſecularis, hominis etiam idololatræ,quiq́ue deum non ſolū non venerabatur, ſed ne norat quidem, per dominum Ieſum confirmatur : facile patet, quantis errorum

errorum labyrinthis ſint inuoluti, quantumq́ue fallantur
Neochriſtiani illi, qui poteſtatis cum ſecularis tum & eccle-
ſiaſticæ ſub euangelicæ libertatis prætextu iugum excutere
conantur. Veluti non ita dudum in plebe illa ruſticana, Lu- *Lutheranorum ſeditio.*
theranorum ſermonibus cōcitata vſuuenit, quæ non abſque
magna ſuorum clade aduerſus principes ſe commouit. Sunt
enim in illa ſeditione circiter centena milia hominum cæſa, *Anno domini 1525*
quorum animabus dei miſerationem exopto. Et hic quidem
non mediocris mihi ſtimulus fuit, vobis quaſi digito demon *Chriſtiana libertas.*
ſtrandi, ſeculare dominium etiam inter Chriſtianos licitum
eſſe: hincq́ue nihil libertati, in quam vos Chriſtus aſſeruit,
decedere. Ea enim in ſpiritu eſt contra peccatorum ſeruitu-
tem, ideoque nō detorquenda ad humanū imperium, quod
liquido à Paulo declaratur his verbis, Vos in libertatem vo *Galat.5.*
cati eſtis fratres, tantum ne libertatem in occaſionem detis
carnis, ſed per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem. In hunc
quoque modū egregie atque præclare à diuo Petro cōmo- *1.Pet.2.*
nemur, ne Chriſtiana libertate abutamur. dicit enim, Quaſi
liberi, & nō quaſi valamen habentes malitiæ libertatem, ſed
ſicut ſerui dei. ibique affatim explicat, quomodo magiſtra-
tibus obtemperandum ſit, vt paulò pòſt dicemus. Et vt nihil
vos lateat, quod ad hanc materiam pertinet altius paulo re-
petam, primaq́; ab origine deducam mundanum dominatū.

1 Prima igitur poteſtas homini data, ſuper originalem iu-
ſtitiam fundata eſt. quam is abſque medio à deo accepit om
nibus mortalibus communem, per quam omnia ſe inferiora
animantia ditione tenuit ſua, ad vſus ac ſuſtentamenta vi-
tæ neceſſaria. hæc nobis à Moyſe in libro Geneſeos depin- *Geneſ.1.*
gitur, cum deus ad Adam dicit, Creſcite & multiplicamini,
& replete terram, & ſubiicite eam, & dominamini piſcibus
maris & volatilibus cœli, & vniuerſis animantibus quę mo-
uentur ſuper terram. Hoc eſt quod principio dixi, Eam po-
teſtatem ſuper originalem iuſtitiam fuiſſe cōſtitutam, quam
homo in paradiſo habuit. ¶ Ea autē non ad æquales vſque,
id eſt, homines ſeſe extendit. Nam in paradiſo neque rex,
neque princeps, neque vllum generis diſcrimen, ſed vna ea-
demq́ue omniū futura erat nobilitas. Cuncta animantia ho-
mini ſubdita erant. poſtquā autem ille labe peccati eſt cōta-
minatus, cōfeſtim iſta poteſtate excidit, ſerpētes nos veneno
intoxicant, deuorant leones, dilaniāt lupi, canes morſu tauri

cornibus, equi calcibus nos impetunt. Magnoque nobis labore atque opera cõſtat, certas quaſdam beluas curare atque educare, vt vel parum ſeſe ad noſtrum accõmodent nutum.

2 Poſtea vero quam dominium illud gratuitũ vnicuique mortalium conceſſum, iam noſtra ex culpa amiſſum fuerat, in quo omnia erant communia, proprietatem bonorum in mundo conſequi neceſſe erat. Primi itaque Chriſti ſectatores quam proxime ad priſtinum innocentiæ ſtatum vitæ puritate acceſſerunt. Id quod Lucas teſtatur in Actibus apoſto-

Actu. 4. lorum, cum ait, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quiſquã eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuũ eſſe dicebat, ſed erant illis omnia cõmunia. Proprietatẽ vero omnium rerum poſt lapſum conſecutam eſſe, facile ex

Geneſ. 3. hoc elicitur. Ita enim dominus inquit ad Adam, Maledicta terra in opere tuo, In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ ſpinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Quod ſi poſſeſſiones non eſſent diſtributæ, male excolerentur agri. Deſides enim pulchre ſibi à laboribus cauerent, nihilominus tamen ex frugibus exſaturari cupientes. Diſtractęque forent voluntates, dum hic genialiter viuere, ille vero ſumptibus parcere cuperet. Opus igitur, fuit vt quiſque priua-

Meum & tuum. tas habeat opes. hoc ęſt quod dicitur, meum & tuum ex peccato proueniunt. Niſi enim peccatum eſſet, abſtineretur ab his duabus contentioſis voculis, meum & tuum: quoniam ſi peccatum non eſſet, meum quoque & tuum non eſſent.

3 ¶ Cum ergo tempore naturæ lapſæ ſeu deſtitutæ ſurrexit proprietas bonorũ, oportuit etiam dominũ inſtitui. alias enim quiſquis fortior fuiſſet, bona alterius vi occupaſſet, nec bonus ſatis tutus à violentia malorũ eſſe potuiſſet, oportuit itaque inſtitui magiſtratũ, qui tum bonos tueretur, tum iuſtitiam ipſam defenderet. Et tamen multi violenter intru-

Geneſ. 11. ſerunt in officia magiſtratus, ſicut Nemroth quem nõnulli putant fuiſſe Ninum, qui primum regnũ tenuit Aſſyriorũ. Alij electione & conſenſu populi eo deuenerunt, dum aliæ prouinciæ alios atq; alios ſibi reges deligerent. Atq; hoc eſt quod imperator ait vſu exigẽte, humanis neceſſitatibus gentes humanæ iura quędam ſibi conſtituerunt, bella enim orta ſunt, & captiuitates ſecutæ & ſeruitutes. In Geneſi legimus

Geneſ. 4. Cain genuiſſe Enoch qui ciuitatẽ extruxit, vocauitque eam

iuxta

iuxta nomen filij ſui: ſimulque iura vtique conſtituerunt & magiſtratus, quādo etiam latrones in vno nemore ſine legibus viuere nequeunt. Ita deinceps tota plena eſt ſcriptura, quomodo à tempore diluuij reges fuerint, Abimelech, Pharao, & nouē iſti, qui inter ſe bella gerebāt, aliiq; innumeri. *Geneſ 1.2. 20. & 14*

2 ¶ Inuenimus quoque in ſacris literis ipſum dominum regios magiſtratus inſtituiſſe ſuper populum ſuum, quanuis enim ſuper ſuam quiſque paterfamilias domum dominabatur, liberos quoque & nepotes ſicut de Noe, Abraham & Iacob conſtat: decurſu tamen temporis inualeſcente hominum multitudine, oportuit inſtitui magiſtratus, ſicque Moyſes præfectus eſt populo dei quem & eduxit ex AEgypto. huic ſucceſſit Ioſue, illi, iudices cæteri vſque ad Samuelem cuius temporibus tandem dominus ad petitionem populi dedit Saulem eum. Samuel vnxit in regem, cumque illē iam non ita obediens eſſet deo, ſucceſſit ei Dauid. Quid autem ad regem pertineret, iam ante dominus docuerat per Moyſen dicens, Cum dixeris. Cōſtituam ſuper me regem, ſicut habet omnes per circuitum nationes: cum conſtitues, quem dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. non poteris alterius gentis regem facere, qui nō ſit frater tuus. Non multiplicabit autem ille ſibi equos, nec reducet populum in AEgyptum, equitatus numero ſubleuatus. Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius, neque argenti & auri immenſi pondera. Samuel autem non paulo adhuc accuratius iura regis oſtendit, inquiens filios veſtros tollet & ponet in curribus ſuis, Facietque ſibi equites & præcurſores quadrigarum ſuarum, conſtituet ſibi tribunos & centuriones, ſequitur ibidem de aliis bonis eorum, quibus tamen non vbiuis eum vti licebat niſi in neceſſitate regionis. ¶ Atque vt tandem ad illud quod præcipuū noſtræ huius homiliæ eſt inſtitutū, veniamus. ſuſtinuimus hactenus concluſionem illam: quia neceſſarium fuit poſt peccatum inſtitui magiſtratum, eumq; ſic vel immediate à deo, vt apud Iudæos, vel per media hominum eſſe inſtitutū vnde & Sapiens ait, Per me reges regnant, & legum cōditores iuſta decernunt: per me principes imperant, & potentes decernunt iuſtitiam. Ita alius Sapiens omnes reges & principes docet, quales ſe exhibeant in imperio ſuo. Imo ſic reges dominia ſua habuerunt à deo, vt etiam Meſſias voluerit per

Exod. 3. *Nume. 27* *1. Reg. 9. & 10.* *1. Reg. 16.* *Deute. 17.* *1. Reg. 8.* *Prouer. 8.* *Sapien. 6.* *Eſa. 45.*

regem ethnicum & gentilem præfigurari, iuxta illud pro-
Eſa.44. phetæ, Hæc dicit dominus Chriſto meo Cyro, cuius appre-
hendi dexteram, vt ſubiiciã ante faciem eius gentes, & dor-
ſa regum vertã. & paulò antè, Qui dico Cyro, paſtor meus
es, & omnem voluntatem meam complebis, Dauid quoque
qui plenus fuit ſpiritu ſancto, quãuis inique eum perſeque-
1.Reg.24 retur Saul. hic tamen cum ſemel digreſſus eſſet in ſpecum,
in qua Dauid cum ſuis latitabat, tantum amputauit ill' par-
ticulam pallij, non permiſſurus occidi eum à ſociis ſuis qui-
bus dixit, Propitius ſit mihi dominus, ne faciam hanc rem
domino meo Chriſto domini, vt mittam manum meam in
Prou.11. eum, quia Chriſtus domini eſt. Atque hoc eſt quod Salo-
mon inquit, Sicut diuiſiones aquarum, ita cor regis in ma-
nu domini, quocunque voluerit, inclinabit illud, &c.

3 Tenentur autem ſubditi magiſtratibus ſuis exhibere fi-
dem, obedientiam, reuerentiam obſequia, ſuſtentationem
temporalem, pro ſuo cuiuſq; ſtatu, & quicquid aliud opus
habent ad iuſtitiæ adminiſtrationem. locus hic in ſe cõtinet
omne quod ad ſublimitatem & cõſeruationem pertinet ma-
giſtratuum. Ita hæc omnia percurramus, ſingula ex ſacris
literis confirmaturi. Et primum quidem omnium obedien-
tiam debet ſubditus magiſtratibus ſuis in omnibus licitis. id
Rom.13. ideo Paulus teſtatur, Omnis, inquiens, anima poteſtatibus
ſublimioribus ſubdita ſit. non enim eſt poteſtas niſi à deo.
quæ autem ſunt à deo, ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit po-
teſtati, dei ordinationi reſiſtit. qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi
damnationem acquirunt. principes nanque non ſunt timori
boni operis, ſed mali. Vis autem nõ timere poteſtatem? bo-
num fac, & habebis laudem ex illa. dei enim miniſter eſt tibi
in bonum. Si autẽ malum feceris, time. non enim ſine cauſa
gladium portat, quia dei miniſter eſt, vindex in iram ei qui
malum agit. ideoq́; neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolũ pro-
pter iram, ſed etiam propter conſcientiam, Locum hunc eo
libentius ad longum recenſui, quod expreſſe adeo magiſtra-
tum dominij teſtatur, quoniã ex deo eſt, cui reſiſtit, quiſquis
magiſtratui reſiſtit. Domine Ieſu Chriſte, propitius eſto mi
ſeris illis, qui in ea occiſi ſunt inobedientia, vt diuinæ reſi-
ſterent ordinationi, quo erroris per ſuos falſos abducti ſunt
prædicatores, quibus omnibus id quoque dimittat deus.

1.Pet.2. ¶ Simile eſt quod ait Petrus, Subiecti eſtote omni humanæ
creaturæ

creaturæ propter deum, ſiue quaſi regi præcellenti, ſiue du cibus tāquam ab eo miſsis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. ſic & Paulus inquit, Serui, obedite dominis carnalib⁹ cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto: non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem dei ex animo cum bona voluntate. quæ ad verbum pene etiā ſententia illius eſt ad Coloſſenſes. Et proprie quidem diximus in omnibus licitis & honeſtis obtemperandum eſſe magiſtratibus. nam ſi quid ſtatuerint aduerſus deum & fidem, tenentur ſubditi non obedire illis, iuxta illud Petri, Oportet deo magis obedire quam hominibus. Ita ſi quid mandarit rex contra bonos mores, contra ſalutem animæ, non parendum eſt ei. Ita Mauricius, Exuperius & alij ſocij, Imperatori Maximiano mandanti vt idolis ſacrificarent, reſponderunt, Milites quidem tui ſumus Imperator, ſed tamen ſerui Chriſti. tibi quidem diſciplinam & operam omnem militarem, deo autē debemus obediētiam & innocentiā. Abs te laboris noſtri ſtipendia recepimus, ab illo autē prima ſuſcepimus exordia vitę. In hoc te ſequi non poſſumus, vt noſtrū abnegemus cōditorē. Sic Matathias noluit obedire regi pręcipienti aduerſus mandata dei. Ita nos Aug. docet, cum ait, Qui reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit ſed quid ſi illud iubeatur, quod non debes facere? hic ſane contēne poteſtatem. ipſo humanarū legum gradus aduerte, ſi aliquid iuſſerit curator, faciendum eſt: tamen ſi cōtra procōſul iubeat, non vtiq; contēnis poteſtatem, ſed eligis ſeruire maiori, nec debet minor iraſci, ſi maior prælatus eſt. rurſus ſi ipſe cōſul aliquid iubeat, & aliud iubeat imperator, vel ſi aliud iubeat imperator, & aliud deus, quid iudicas? Maior poteſtas deus. da veniam ô Imperator. tu carcerē, ille gehennam minatur. Tota quoque plena vndiq; ſcriptura eſt, quomodo non parendum ſit magiſtratui aduerſus deum aliquid præcipienti.

Ephe. 6. *Coloſſ. 3.* *Act. 5.* *1. Mac. 2.* *Auguſti.*

¶ Ex hoc quidem loco eſt adhuc quod admoneam, honorandos eſſe dominos vltra id quod obediendum eſt illis: idque in vniuerſum de bonis, malis, imo & infidelibus accipiendum eſt. Quod eo hic admonemus, quod aduerſatur hæreticis quibuſdam, qui ſimplicibus perſuadere conantur, neminem in ſua dignitate permanere, qui ſit in peccato mortali cōſtitutus. inique ſane & turpiter, taceo qđ & inepte nimis.

Honor dominis debitus.

2.*Reg*.12. Aut ideo ne ſtatim Dauid, quia adulterio peccauit & homi
Num.2. cidio, rex inſuper non fuerit? Moyſes quoque quia peccauit murmurans & diffidens de verbo domini, ideo ne amiſerit poteſtatem ſuam ſuper populum dei? ſimile iudiciũ de multis aliis regibus eſt. Sic dominus præcepit Sedechiæ regi & plebi Iudæorum, vt egreſsi ciuitatem ſe dederent Nabuchd
Hiere.21. donoſori regi Chaldæorum, dummodo viuere velint: quicunque autem in ciuitate permanſerint, eos peſte, fame & gladio perituros: ex iis autem quotquot euaderent, illos in captiuitatem venturos Chaldæorum, qui nullam eorum mi
Hier. 27. ſericordiam habituri eſſent, ſed omnes occiſuri. Et deinde ſic ait dominus, Dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis, ſerui mei. & ſeruient illi omnes gentes & filio eius, & filio filij eius, donec veniat tempus terræ eius & ipſius: & ſeruient ei gentes multæ & reges magni. Gens autem & regnum quod non ſeruierit Nabuchodonoſor regi Babylonis, & quicunque non curuauerit collum ſuum ſub iugo regis Babylonis, in gladio & fame & in peſte viſitabo gentem illam, ait dominus, donec conſumam
Danie.3. eos in manu eius. Et Gentilis autẽ & idololatra fuit iſte Na
Hier.40. buchodonoſor, ſicut ex ſtatua illius quam in campo Duran erexerat adorandam, facile colligitur. Ita & Godolias dixit Hieremiæ cohabitans, cũ iam bona Iudæorum pars adducta eſſet in captiuitatem Babylonicam, Nolite timere ſeruire Chaldęis, habitate in terra & ſeruite regi Babylonis, & be-
Luc. 2. ne erit vobis. ¶ Idẽ vero nõ minus manifeſte in nouo quoq;
Mat.12. apparet teſtamento. Maria nanque Gentili paruit Cæſari Auguſto in deſcriptione orbis. Chriſtus hic iuſsit quæ Cæſaris eſſent, dari Cæſari, non conſiderato eo quod Ethnicus eſſet Tiberius. Chriſtus quoque dixit ad Pilatum, Non ha-
Ioan.19. beres poteſtatem ſuper me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper, conſtat autem Pilatũ quoque Gentilem fuiſſe ex ſuopte ſermone, quum ait, Nunquid ego Iudæus ſum? Hoc quoq;
1.*Pet*.2. manifeſte patet ex eo Petri loco, quem iam ſupra citamus. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ, &c. deinceps quoque, Serui, ſubditi eſtote cum timore dominis veſtris, non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcholis. Ad hæc Pau-
Rom. 13. lus quoque obedientiam præcepit habẽdam erga magiſtra-
1.*Timo*.2. tus, qui tum fere maxime & Romæ quidem præcipue, Gentiles erant: iuſsit & orare pro regibus & aliis ſuperioribus.

ſicut

ſicut mox dicturi ſumus. falſum itaque eſt & obedientiã magiſtratuum negare, & ſubditos nolle magiſtratus pati, eo quod mali ſint aut etiam infideles, quando contrarium iam ex vtriuſque teſtamenti certi locis firmiter eſt probatum.

4 Diximus ad quid obligati ſint ſubditi, & primo quidẽ de obedientia, & nunc cætera quoque diſpiciamus, vbi primum ſe offert illud, quod ſubditi tenentur orare pro magiſtratibus ſuis. id ita iam olim Paulus docuit, inquiens, Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt, vt quietem & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Idipſum quoque ſcriba Hieremiæ docuit Iudæos ipſisq́; ſic ſcripſit Hieroſolymam, Orate pro vita Nabuchodonoſor regis Babylonis, & pro vita Balthaſar filij ei⁹, vt ſint dies eorum ſicut dies cœli ſuper terram, & vt det dominus virtutem nobis, illuminet oculos noſtros, vt viuamus ſub vmbra Nabuchodonoſor regis Babylonis, & ſub vmbra Balthaſar filij eius, & ſeruiamus eis multis diebus. Ecce quam ardue in vtroque teſtamento docemur orare pro magiſtratibus. ſic & Hieremias ait. Quærite pacem ciuitatis ad quam profecturi eſtis. quærere autem pacem fit per orationẽ, quod etiã nunc eccleſia facit, in Canone orans pro papa, rege, epiſcopo & omnibus fidelibus. ſemperq́ue hoc obſeruatum eſt in eccleſia, vt pro gemino ſtatu eccleſiaſticorum & ſecularium fiant orationes, id ita teſtante Tertulliano in apol. aduerſus Gentes, cum ait, Illuc (in cœlum) ſuſpiciẽtes Chriſtiani extenſis manibus, quia innocuis, capite nudo, quia non erubeſcimus: deniq; ſine monitore, quia de pectore oramus: precantes ſumus omnes ſemper pro omnibus imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, ſenatum fidelẽ, populum probum, orbem quietum & quæcunque hominis & Cæſaris vota ſunt deinceps quoq; coimus in cœtum & ad congregationẽ, vt ad deum, quaſi manu facta, precationibus ambiamus orantes. hæc vis deo grata eſt. Oramus etiã pro imperatoribus, pro miniſtris eorum ac poteſtatibus, pro ſtatu ſeculi, pro rerum quiete, pro mora finis. Quod ſi illud Chriſtiani pro principibus & Cæſaribus fecerunt infidelibus, quãto magis nos Chriſtiani orare tenemur pro omnibus piis & fidelibus magiſtratibus,

1.Tim.1.

Bar.1. *Betẽ vur die oberkeit.*

Hiere.29.

Cap. 30.

Ca.32.39.

¶Tertium quod ſubditi ſuperioribus ſuis exhibere tenentur, fides eſt. ſiquidem hinc inde in ſacris literis fidele commendatur miniſteriũ, dicente domino, Fidelis ſeruus & prudens, quẽ conſtituit dominus ſuper familiã ſuam. Hoc quis dubitet nunc quoque eſſe in domino noſtro, vbi ſubditi fide bona etiã iuriſiurãdi deuincti ſunt dominis ſuis. Iuramẽta autẽ ſeruanda eſſe, in vniuerſum tota ſacra nos docet ſcriptura. Ecce enim Moyſes ſic inquit, Iſte eſt ſermo quẽ præcepit dominus, Si quis virorũ votum domino vouerit, aut ſe conſtrixerit iuramento, nõ faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit implebit. Et alibi, Anima quæ iurauerit, & protulerit labiis ſuis, vt quid faceret, & non fecerit, & idipſum iuramẽto & ſermone firmauerit, oblitaque poſtea intellexerit delictum ſuũ, agat pœnitẽtiam pro peccato, &c. Hinc & Paulus ait iuſiurandum inter homines firmatum eſſe, & veluti finem omnis contentionis inter ipſos. quod & inter gentes apud omnes ſemper nationes maxime habitum eſt, perfidi quoq; contẽptiſsimi fuere & abiectiſsimi. Quando iureiurando obſtricti ſunt ſubditi ſuperioribus ſuis, fidei fidelitatiſque ſuæ & iuramenti obliuiſci non debent, neque ſeipſos improbos facere & omni honore deſtituere, quoniã & deus perfidum odit & grauiter punit. quanuis etiã nõ interueniente iuramento, ſubditus quiſq; fidelis eſſe debet ſuperioribus ſuis, quoniã vir fidelis magnas multaſque laudes meretur in ſcriptura, etiã apud Sapientẽ. viciſsim quicunq; ſubditus perfidus ſit in domino ſuo, proditor habetur domini ſui & traditor. ⁋ Quarto loco reuerentiã quiſq; debet magiſtratibꝰ ſuis ita enim Petrus, Omnes, inquit, honorate, fraternitatẽ diligite, deum timete, regem honorificate. Nemo domino ſuo reſiſtat temere pertinax, nemo illi ſubtrahat honorẽ: ſed pro ſua quenque dignitate veneretur, ſicut Paulus nos iubet præpoſitis noſtris obedire. Nemo præſumat reluctari magiſtratibus, quia non ſic iam ſe res habet vt quodã in paradiſo. omnia iam nobis ſubuertit peccatũ Adę, iam enim Paulus iubet reddere debita omnibꝰ. cui honorẽ. quoniam quiſquis magiſtratum contemnit, deum contemnit. Sic Paulus Timotheum ſuum docet, quid quoq; modo prædicet, inquiens, Quicunq; ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen domini & doctrina blaſphemetur. Qui autem fideles habẽt dominos,

Matt. 24. *Num. 30.* *Leuit. 5.* *Heb. 6.* *Cic. in off.* *Pro. 28.* *1. Pet. 2.* *Heb. 13.* *Rom. 13.*

,non contemnant quia fratres ſunt,ſed magis ſeruiant, quia
fideles ſunt & dılecti,qui beneficij participes ſunt. hęc doce
& exhortare. ſi quis aliter docet, ſuperbus eſt,nihil ſciens. *1.Tim.6.*
Audi hæc quiſquis es cōcionator neochriſtianorum, & diſ-
ce ſermones tuos non accommodare ad ſeditiones & inobe
dientiam. vt enim maxime dominus tuus,princeps, aut nobi *Nihil ſci-*
lis frater tuus ſit in Chriſto:tu tamē ideo eum ne deſpicias, *unt ſeditio*
ſed honorem condignum impēde ei.Quiſquis aliter docet, *ſi prædica-*
etiam ſuperbiens,nihil ſcit. At nōnne hic accommodatiſsi- *tores.*
me penicillo,& velut viuis coloribus depinxit Paulus præ-
dicatores iſtos mendaces,Thomam Muntzer, Carolſtadiū *Zuingl.*
Ioannē Iacobi in Leyphaim,& id genus alios, qui ſuperio-
ribus annis miſeros homines perdite ſeduxerunt,& iniquiſ-
ſime perdiderunt, ita vt vulgus hominum eis Rhenum, in
Sueuia,Francia orientali,Thuringia ſe opponeret aduerſus
magiſtratus & confœderatos? magnaq́ue hinc ſuæ inſolen-
tiæ ſuſtinuerunt incommoda in anima,corpore & bonis o-
mnibus. Deus miſeris propitius ſit animabus. Quod ſi tan-
topere doctrinam Pauli ſeruaſſent opere, quātum iactabū-
di gloriati ſunt in ſermone,quot ſuperſtites adhuc eſſent vi
ri boni,vxoribus,liberis,& bonis omnibus ſaluis?

6 Obſequiū etiā, miniſterium & ſuſtētationē debet ſub- *Rom.15.*
ditus magiſtratibus ſuis,iuxta illud Pauli, Neceſſitate ſubdi
ti eſtote,non ſolum propter irā,ſed etiāpropter cōſcientiā.
ideo enim tributa præſtatis. miniſtri ſiquidē dei ſunt,in hoc
ipſum ſeruientes. reddite ergo omnibus debita:cui tributū,
tributū:cui vectigal, vectigal:cui timorē,timorē. Ecce quo-
modo etiam ex apertis ſcripturę teſtimonis tenentur ſubditi
ſuperioribus ſuis tributa pendere & cēſus, quibus ad vſum, *1.Cor.9.*
reipub. & iuſtitiæ defenſionem ſuſtentari queāt. Quāobrē
& Paulus alibi ſic inquit, Quis militat ſuis ſtipēdiis vnquā? *Mat.17.*
quis paſcit gregē,& de lacte gregis non manducat? ſic domi-
nus ipſe & pro ſe ac Petro ſoluit didrachma, & cenſum da-
re Cæſari præcēpit. Quæ etiam cauſa eſt, cur ſuperiores ex
graui neceſsitate ſubſidia pecuniaria exigere licite poſſunt
à ſubditis, vt in bellis & prouinciarū ac ciuitatū defenſioni- *Steuras*
bus. Non debēt tamen huiuſmodi quædam de nouo impo- *imponer.*
nere ſubditis ex auaritia aut luxu, ſine graui cauſa & vrgēti
neceſsitate totius prouinciæ,iuxta illud Sapiētis cōſiliū. Ne *Pro.22.*
tranſgrediaris terminos antiquos,quos poſuerūt patres tui. *Iez.c.43.*

Male faciunt magiſtratus, ſi nouis ſubinde exactionibus grauant pauperes. Ita dominus per prophetam inquit, Principibus de terra erit poſſeſsio in Iſraël, & non depopulabuntur vltra populum meum. Sufficiat vobis principes Iſraël, iniquitatem & rapinas intermittite, iudicium autem & iuſtitiam facite. Vt maxime igitur exactiones requirantur pro diſpoſitione cauſæ, debet ea tamen bene conueniens eſſe & cõſentanea, ne nimium vrgeatur miſer ille, & pauper populus non deglubatur, magiſtratibus autem fungẽtes, in maximis viuant delicijs: quoniam non ſecus præceptum eſt principibus atq; alijs hominibus omnibus, ne bona appetant aliena, & multo adhuc minus debẽt iſti ſine rationabili cauſa quicquam ex paupere expoſcere. ſiquidẽ contra id loquitur Sapiens quoq;, quum ait, Non facias violentiam pauperi, quia pauper eſt, neq; contra egenum in porta, quia iudicabit dominus cauſam eius. & configet eos qui cõfinxerunt animam eius. Verum quidem hoc eſt, exhaurire fiſcum & theſaurum ſuum omnem non debet princeps: quoniã ſi id reſcirent aduerſarij eius, plus vrgerent eũ & ſubditos illius. vnde quid aliud metuendum eſſet in ipſius prouincia niſi maxima bella? Sed in ſumma ad neceſsitatem & tutelã regionis, ad iuſtitiæ defenſionem, poſſunt principes exactiones inſtituere & imponere ſubditis ſuis. quod ſi autẽ hoc faciant ex auaritia aut alio ſtudio inutiliter abſumendi, tunc ſane ſunt ex numero dãnatorum, niſi pœnitentiã agant. Adhuc ſolent hic doctores oſtendere caſus, vbi principes queant ex ſubditis ſuis pecunias exigere vltra cõmunes cenſus, puta cum ſibi timẽt ab impetu ſubito & inſperato alicuius hoſtis. tũc ſane cogitur ſe quoq; inſtituere & arma parare. Et ad bellũ proficiſcẽdũ ſit ex iuſſu Cæſaris aduerſus infideles, hæreticos, & obedire nolentes imperio. ſi etiam capto ſibi, pecunijs opus ſit pro redemptione: ſi potentes reſtituendi, viæ ſternendę, aut alia prouinciæ munimenta ſint reſtauranda, neq; ad hæc vectigal ſufficiat: aut ſi ea ſit paupertate princeps, vt ſoluendo non ſit cum cõmodo prouinciæ: ſi filiũ aut filiã legitimo thoro copulet & aſtringat: ſi regionẽ aliquam nouã vel coemit ſibi vel aliunde acquirit. Omnibus enim illis potentior ipſe efficitur, ſuosq; magis defendere poteſt ſubditos. Quodq; in vniuerſum nos diximus, de ſingulis etiã perſonis intelligi debet. vt ſi ſubditus agrum habeat aut hortũ eo loco, in quo vallum

Exo. 20.

Prou. 22.

Quibus caſibus imponi exactiones ſub.

vallum & alia quædam munimenta ſint collocãda ad regionis defenſionem, poteſt illum eripere magiſtratus, ita tamẽ vt ei ſatis fiat. Sin autem ſuperiores vi & violentia eripiant ſubditis ſua bona, quæ nolint vendere, non vtilitatis publicæ, ſed priuatæ voluptatis cauſa, vt maxime ſoluãt eis, nihilominis peccant. Caueãt igitur ſibi principes, ne ſubditis vi eripiant ſua, vel pecuniis, vel ſine ſolutione. nam tunc tyranni ſunt, & quiduis potius quam boni principes. Ecce enim Regum nos docet hiſtoria quomodo Achab petierit ex Naboth vineam ſuam, vt faceret ſibi hortum voluptatis, quodque horto ſuo coniunctus eſſet proxime & ædibus: atque in hoc promiſit ſe illi vineam daturũ meliorem, vel etiam pecuniam, ſolutionis pretium: noluit autem vendere Naboth hæreditatem patris ſui. Et tunc ſubſtituit regina Iezabel viros Belial, quorum falſo teſtimonio factum eſt vt occideretur Naboth, & Achab occuparet vineam. dixitque dominus ad eum per Eliam prophetam, Occidiſti inſuper & poſſediſti, hæc dicit dominus in loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem. O ſi in hunc quoque diem ita puniret dominus, non ita violenter opprimerentur miſeri à pleriſque officialibus principum, à quibus principes perſuaſi, ſæpe cum iniuria & vi diſpoliãt ſubditos, & eorum officialibus & ſecretariis præbent. Et, ſicut de vectigalibus & aliis dictum eſt ſupra, ita de legibus etiã, edictis atq; interdictis principũ ſentire conuenit. quicquid enim prudenter & animo bono conſtituunt, reipublicæ & pacis gratia, atq; ad bonos defendendos & puniendos tranſgreſſores, id ſane præterquam quod bonum, æquũ & iuſtũ, etiam magni meriti eſt. Multum mereri poteſt apud deum, qui in magiſtratu poſitus eſt, dum amore iuſtitiæ & pacis, malum quod odit punit: plus inquam merebitur, quã ſi Carthuſianus efficiatur. Contra vbicunque leges, ſancita, decreta & interdicta priuatæ tantum vtilitatis cauſa ſuſcipiuntur aduerſus rempublicam, neque iuſtitiæ nec tranquillitatis amore, ſed cupiditate tantũ affligendi illos qui ſic tranſgreſſi ſunt & bona eorum diripiendi, quid hoc aliud eſt quã ædificare gehennam? Audi in hoc dominum per prophetam tibi dicentem, Væ qui condunt leges iniquas, & ſcribẽtes iniuſtitiam ſcripſerunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent cauſæ humiliũ populi mei, vt eſſent viduæ

3. Reg. 21.

Meritum principis.

Eſaia 10.

præda eorum,& pupillos diriperẽt. Quid facietis in die viſionis,& calamitatis de lõge venietis? Ad cuius cõfugietis auxiliũ? & vbi derelinquetis gloriã veſtrã,ne incuruemini ſub vinculo,& cũ interfectis cadatis? 7 Ex ſuperioribus iã ſequitur,quod quando magiſtratus poſſunt tributa,cẽſus,vectigalia,& exactiones alias imponere ſubditis ſuis,qui & iure tenẽtur ſoluere,quicũq; infideliter circunueniunt dominos ſuos,in illis omnibus grauiter peccant,atque coram deo tenentur ad reſtitutionem,modo domini faciũt illa propter quæ accipiunt huiuſmodi redditus:quia ſi magna exigãt vectigalia ſuperiores,de quibus nec pontes reſtituant nec vias non tenentur ſubditi dare in conſcientia:tunc autem, ſi iuſtis de cauſis exigantur:tuncq; ſi non dent,peccant, Chriſto & paulo teſtantibus. Quæ etiam cauſa eſt,quur ſuperiores grauiter puniũt eos, qui in huiuſmodi vectigalibus & aliis delinquunt:quoniam ſi furem recte ſuſpendunt, latronem capite truncãt,bona ratione poſſunt etiã punire huiuſmodi hominem nequam,qui pecuniam quam reipublicæ impẽdere debebat,ſubtrahit illi. In ſumma, vectigalia & huiuſmodi quædã ex cõſuetudine locorum & mercium iuſte & integre contribuere,æquiſsimum eſt. ſin autem exactiones varias expoſtulet,qui tamen nec vias reſtituit neque pontes: & ſæpe interim vbi homines in mercibus & iumẽtis detrimenta patiuntur,etiã non ſoluens non peccat. Sed hæc ſufficiant,quoniam multa de iis dici poſſent.(cap. quenquam de cẽſ. lib. 6. & cap. ſi quis Rhomipetas. 24. q. 3. Antonios par. 2. 14. 10. Angelus & alij)Graue quidẽ hoc eſt magiſtratib°, media ſemper illa & regia via incedere. Quando autem qui officiis iſtiuſmodi præſunt,in exactionem pertrahere conãtur ex odio,inuidia,aut aliunde qui eo non pertinẽt, aut ex amore & fauore inæqualiter illas inſtituunt,dici multa poſſent:ſed tamẽ cõſtat eos teneri ad reſtitutionẽ damni partis offenſæ. Similiter qui vectigalia & conductus ſalui precia ſuſcipiunt, eorum intereſt vias omnes non tantum integras, ſed & conſeruare ſecuras atq; pacatas:& vbicũq; ſubditi vel ex latronibus & prædonibus vel ruinis pontium damna ſuſtinent, tenentur ſuperiores reſtituere illis. atque quanuis vectigal nõ teneatur reddere,tamen dãnum illatum penſare,cæteris paribus,ſecundum doctores in dicto capitulo. Si quis Rhomipetas, Quomodo autẽ male faciant magiſtratus, perſonas

Matt. 22.
Rom. 13.

perſonas priuilegiatas (vt eccleſiaſticas) pertrahendo ad exactiones aduerſus diuinas leges, ſanctiones imperatorum & pontificum canones, mitto: ſimulque iam volens pertranſeo quam grauent nonnulli principes, etiã aliquæ ciuitates ſubditos alio à ſe commigrantes, exactionibus, quas expoſtulãt ab eis, qui amplius in eorum nõ ſunt poteſtate. Male fit etiã quum magiſtratus iudices conſtituunt & officiales alios imperitos atque imprudentes, aut nõ ſatis bonos, à quibus ſubditi ſæpe grauantur, multi aduerſus iuſtum & æquum offenduntur. ibi quo pacto ſuperiores teneantur ad reſtitutioné, etiam volens pertranſeo, ſimiliter quam inique multi, miſeros grauent in ſigillis & huiuſmodi quibuſdam aliis.

8 Multa hactenꝰ de ſubditis in vniuerſum dicta ſunt. nũc porro de ſeruis nõnulla dicemus, cuiuſmodi quondam in tota fere fuere Germania, & nunc in multis locis in dies magis ac magis deſinunt eſſe: quoniam euangelici iſti ſeductores, quid dico? prædicatores dicere volebam, hoc quoq; perſuadere voluerunt vulgo, aut ad inobedientiam adducerét, aduerſus ſacras literas, iura diuina, leges ſcriptas & veram iuſtitiæ æquitatem. ¶ Principio quanuis natura æquales omnes ſumus, nemoque ſeruus, tamen peccato ſeruitus eſt introducta. Ita Gregorius ait, Liquet quod omnes homines natura ęquales genuit, ſed variante meritorum ordine, alios aliis culpa præponit: ipſa quidem diuerſitas quæ acceſſit ex vitio, diuino iudicio diſpenſatur. & quia omnis homo æque ſtare non valet, alter ab altero regatur. Hinc eſt quod ſeruitutem cõtra naturã Imperator quoq; eſſe teſtatur. Sed quia varia ſeruitus eſt, de ea tantũ hic dicere volumus, quæ adhuc inter Chriſtianos eſt, & vix ſeruitus aliqua dici meretur. Eſſe autem verba illa Gregorij vera, en ſcripturã tibi proferã quando eã adeo deſideras. Euigilans Noe ex vino, cũ didiciſſet quę fecerat ei filius ſuus minor, ait, Maledictus puer Chanaam, ſeruus ſeruorũ erit fratribus ſuis. Ecce ſtatim à diluuio orta eſt ſeruitus, idque ipſum præuidit in ſpiritu ſanctus ille patriarcha Noe. Ideoque & Ambroſius in quodam ſermone. Manebat, inquit, antequã inueniretur vinũ omnibus inconcuſſa libertas. nemo ſciebat à cõſorte naturæ ſuæ obſequia ſeruitutis exigere. Neque eſſet hodie ſeruitus, ſi nõ fuiſſet ebrietas. obrepſerat quidem fraternæ prælationis inuidia, manebat tantũ adhuc paternæ pietatis reuerentia. læſa

Sigilla. *Seruitus* *Grego.* *de iu. per.* *Gene. 9.* *36. diſt.* *ſexto die* *Gene. 4.* *Lib. 20. de ciuit. dei.*

pietas eſt, dum irridetur ebrietas. Auguſtinus quoque dicit, Conditio ſeruitutis iure intelligitur impoſita peccatori nã ſi ſeruitutis inquiramus originem, primum illa cœpit in bellis, & ſic ex iniquitate, vnde primum orta ſunt bella, in quibus ſeruos quos poterant occidere, captos vel vendiderunt vel ſeruarunt, vnde nomen iſtud ſortiti ſunt. nam à ſeruando ſerui dicti ſunt. Statim itaq; inualeſcentibus bellis, multi facti ſunt ſerui. prius enim quis ſeruiebat, quam occidi ſe ſineret. Iam inualuit autem hoc ſeruile malum, vt Abraham

Gene.17. huiuſmodi habuerit ſeruos teſte Moyſe cum ait, Circunciſus eſt Abraham & omnes viri domus illius, tam vernaculi quam emptitij. eos autem non habuiſſet Abraham, ſi illicitum fuiſſet, quanta erat ille perfectione, quáque bene placebat deo, qui illi etiam mercedem ſe magnam nimis fore ſpo

Gene.15. pondit, dixitq; ad eum, Ego deus omnipotens, procede corã

17. me & eſto perfectus. Quid quod in tot legibus, quæ Iudæis datæ ſunt prope ſexcentæ tredecim, ſeruus vſque adeo nullibi prohibetur, vt confirmetur magis. dominus enim per Moyſen ſic ait, Qui percuſſerit ſeruum vel ancillam virga,

Exo.21. & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit: ſin autem vno die vel duobus ſuperuixerint, non ſubiacebit pœnæ, quia pecunia illius eſt. Ecce quam valide hic dominus ſeruitutem confirmat, adeo vt ſeruus peculium ſit domini ſui, hoc eſt quia proprius illi, vnde nec puniatur, etiam ſi occiderit eum. Multa ibidem habentur quæ volens prætereo, quoniam in veteri teſtamento teſtimonia ſeruitutis extant innumera, vt cum præcepit dominus quéuis etiam emptitiũ ſeruum ſuum circuncidi: ſic & diſpenſator ipſius Ioſeph dixit, Apud quemcunque inuenietur ſcyphus, ipſe ſit ſeruus meus. Verum quidem hoc eſt, quod anno Iubileo omnes ſer

Exo.12. ui emptitij Iudæi liberari poterant, aut ſemper manere ſer-

Gene.44. ui, quod eo ordinauit & inſtituit dominus, quoniam ſerui-

Deut.15. tus illa adeo dura fuit penes Iudæos, vt qui nunc nobiſcum

Exo.2. ſerui ſunt, liberi eſſe poterant inter Iudæos, emptitij enim erant eorum ſerui, ſicut nũc quoque ſunt Turcarum. Atq; ideo dominus inter cætera hanc etiam rationem ponit exci-

Ierem.34. dij Hieroſolymitani, quod ſeruos Iudæos ſemel libertate donatos, rurſus ſeruitutis iugo auſtrinxerant. idipſum in le-

Leui.25. ge quoque cautum eſt, quum ait Moyſes, Si paupertate cõpulſus vẽdiderit ſe tibi frater tuus, non eum opprimes ſeruitute

uitute famulorum, ſed quaſi mercenarius & colonus erit. Ibidem docetur, quomodo ſeruos emere debent à circumiacentibus populis, qui eis honeſte ſeruiant ſemper.

9 Dices, factum id quidem ita eſt, ſed tamen in veteri teſtamento, vbi lex erat ſeruitutis: nunc autem in lege gratiæ, vbi ſpiritus domini eſt & libertas qua nos Chriſtus liberauit, aliter omnia ſunt comparata, ita vt Paulus quoq; præcipiat nos precioſo Chriſti redemptos ſanguine, effici non debere ſeruos hominum. Et hæc fere ſunt, quæ prædicatores carnis vulgo propoſuerũt, illumq; ad ſeditionẽ concitarunt, ſed ſubuertiſſe eos in hoc verũ ſcripturæ ſenſum facile cõuincemus. ſiquidẽ ſimul cum libertate Chriſtiana, quæ in ſpiritu eſt, facile ſtare poteſt ſeruitus iſta corporalis, teſtãte Paulo eodem in loco, quæ peruerſi iſti aduerſarij noſtri nobis obtrudunt, Seruus vocatus es? non ſit tibi curæ, ſed & ſi potes fieri liber, magis vtere. qui enim in domino vocatus eſt ſeruus, libertus eſt domini. ecce Paulus quoque vult in ſua quenque vocatione manere & ſeruum & liberum. Quid ergo obgannis tu ſeruitutem Chriſtianę libertati aduerſari? id quidem tibi Paulus permittit, vt ſi queas fieri liber, magis vtaris, ſed interim ſeditiones non ſuadet, nec ſanguinis profuſiones, ſicut iſti turpiter miſeram ſeduxere plebeculam. 2.Cor.3. Galat.4. 1.Cor.7. 1.Cor.7.

¶ Adhuc mihi Paulum audi in alio loco dicentem, Serui, obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri ſicut Chriſto, non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem dei ex animo, cum bona voluntate ſeruientes ſicut domino, & non hominibus, ſcientes quoniã vnuſquiſq; quodcũque fecerit bonum, hoc recipiet à domino, ſiue ſeruus, ſiue liber. (quales erant tũc Gentium, modo Turcarũ.) Ecce quam aperte præcipit Paulus ſeruos dominorum manere in obedientia. Vt nihil iam obſtet quin clare intelligatis ſententiam & animum Pauli volentis non erigere ſe ſeruos aduerſus dominos ſuos ad rebellionem, ſicut prædicatores iſti ãnimicidæ turpiter ſeduxerunt homines. Quęris autem, Nimis mihi duri & moleſti ſunt domini mei neque id faciunt quod proxime in Paulo ſequitur. Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas, ſcientes quod & illorum & veſter dominus eſt in cœlis, & perſonarũ acceptio nõ eſt apud eũ. Reſpõdeo, & vltro ſane hoc tibi amice credo, ſæpe Ephe.6. Ephe.6.

nimium præſumere magiſtratus de poteſtate ſua eosq́; præcipue qui ex luto ſordiũ euehuntur in magiſtratu. Quid autem, ſi inique quæratur de magiſtratu ſubditus, grauamẽ reputans quod nullum eſt. ſicut non raro vſu venit. Quicquid ſit illud, ecce ex pectore catholico id omne tibi aperiam.

1 ¶ Noris ſeruitutem illam noſtram multo & inferiorem eſſe & tolerabiliorem iſta, quæ temporibus Pauli inter ethnicos fuit, quãdo domini crudeliſſimi erant, licere tibi in ſeruos quicquid liberet exiſtimantes, quando ſeruus non poterat excedere ſeruitute. niſi manumiſſus. Et tamen quantum id eſt, quod Paulus iſtiuſmodi etiã duriſſimis dominis præcipit eſſe parendũ, quur non magis noſtrates ſerui dominos ſuos Chriſtianos tolerabunt, quam poterunt patientiſſime. Quære autem tu aliquem qui inter Turcas vixerit, quomodo illi ſeruos ſuos tractent, & dices ſeruitutẽ noſtram vitam eſſe liberrimam. Quid quod ſerui Chriſtianorũ tanta gaudent libertate, vt & diſcere & operari poſſint quod velint, pergunt quo volunt, negociãtur vt volunt, illi vel alteri artificio ſe dedunt. lucrum omne quod habent, eis cedit. Emũt & vendũt bona, redditus, cenſus, fundos, vt volunt. Dũtaxat dum volunt cõtrahere, domini petunt vt eorum requiratur cõſenſus: & in morte cuiuſq; ſua petũt iura ſecundũ cõſuetudinem patriæ, in vita vero gallinam ſingulis annis in bacchanalibus, & quædã alia parua, quæ tamen variantur apud plures. ſic tamen, quod nõ eſt vmbra ad ſeruitutẽ illam ethnicam. Eſto autẽ vt ſit etiã hoc graue tibi eſſe ſeruũ audi tu

1. Pet. 2. Petrũ qui poſtq̃ obedientiã docuit ſtatim ſubiũxit, Sic eſt voluntas dei, vt benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominũ ignorantiã, quaſi liberi & nõ quaſi velamẽ habentes malitiæ libertatẽ, ſed ſicut ſerui dei. & deinceps, Serui, ſubditi eſtote in omni timore dominis, nõ tantũ bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. Hæc eſt enim gratia, ſi propter dei conſcientiam ſuſtinet qui triſtitias, patiens iniuſte. Quæ eſt enim gratia, ſi peccãtes & colaphizati ſuffertis, Sed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud deum: in hoc enim vocati eſtis, quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis vobis relinquẽs exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, &c.

¶ Non debebant ergo iſti prædicatores carnis ob temporalia grauamina ex ſuperioribus prouenientia, ſtatim ſubditos ad ſeditionẽ incitare: ſed docere magis, quomodo vita Chri

ſtiana & pia in tribulationibus, anguſtiis & neceſſitatibus exerceatur, à deo vt & Paulus glorietur de tribulatione ſua, & tota vndiq; abūdet ſcriptura. quomodo patiētes nos eſſe deceat in aduerſitatibus, eo quod in patientia noſtra poſſeſſuri ſimus animas noſtras. Meminerit ſubditus, vt maxime tractetur durius, male id quidem fieri, & magiſtratus in hoc grauiter peccare: ſed tamen cogitet interim ſceleratius eſſe, bella mouere & ſeditionibus totas vaſtare regiones. Vulgatum eſt hoc, Ne ſit medicina nocentior morbo. Quis enim ferat paruo & exiguo morbo medicum validiſſima adhibere volentem & fortiſſima pharmaca? Ita in propoſito quod grauatis à magiſtratibus, iniquum eſt: ſed ex illorum, nō tua parte. quod autē exiguum iſtud malum, malorū omniū Lerna cōpeſcere velles & tigare ſeditionibus, non ſine tuo quoque magno malo, quem obſecro te agitent furiæ? Capientes Chriſtum Iudæi, peccabant quidē in hoc, ſed tamē ille permittere nolebat Petrum gladio etiam pro ſe pugnare. & tu quare exeris gladiū propter exiguum aliquod & temporale grauamen, cum nō ſit tibi ius gladij cōtraditum? Miſeri iſti qui in ꝓxima ſeditione cōcitati ſunt, præterquā quod eorū multa milia occiſa ſunt, plus etiam grauaminis ſuſtinuerunt inſuper tempore ſeditionis, quam decennium totum paſſi ſunt à legitimis ſuis magiſtratibus, ſi duplum dixero, non errabo. Concludamus ergo. Quandoquidem Chriſtiana libertas intra nos eſt in ſpiritu & anima, ita vt non ſit homo ſeruus peccati, quare non aduerſatur ſeruituti. (eſt impertinens) alias enim & Paulus ſeruum Oneſimum nō rurſus miſiſſet ad Philemonem, à quo aufugerat. Seduxerunt igitur prædicatores iſti carnis animicidæ miſeram plebem, dum non docuerunt libertatem illam in anima hominis, non externis rebus corpore & bonis conſiſtere temporalibus.

2. Cor. 6. *1. Cor. 11.* *Actu. 14.* *Matt. 26.* *Rom. 13.* *Ioan. 9.*

10 ¶ Et ſi ſuperiora ſacræ ſcripturæ teſtimonia ſatis facere cuique poſſunt homini pio ipſumq; obedientiam magiſtratuum cōmouere: tamen illud deo cū primis exoſum flagitium eſt, ſeditiones moliri aduerſus magiſtratus ſemperq; eiuſmodi factionum authores puniti grauiter ſunt. habent enim apertum illud iudiciū & manifeſtam ſententiā Chriſti, Qui gladio pugnat, gladio peribit. Quādo igitur ꝓpria temeritate turmatim confluunt ſubditi, ſine ordinata & legitima commiſſione, inique faciunt, eo quod eorum non eſt

Matt. 26. *Seditioſi.*

vti gladio. Incidunt itaque ſententiam Chriſti, & ſuopte ſe
Sup par.1. de bello. gladio iugulant. Ita ſeditioſo iſti contigit Abſaloni Dauid
filio, qui vna cum populo toto erexit ſe aduerſus patrem.
2. Reg.15. 18. quæris qualis fuerit huius tragœdiæ euentus? Ecce populus
eius totus occiſus eſt: ipſe capillis ſuis, quod habebat pul-
cherrimos, ſe ſuſpendit in quercum, ibiq́ue Ioab tribus eum
2. Reg.20 confodit lanceis. Huiuſmodi exitum habuit & Seba filius
Bochri, is ſeditione mota effecit, vt totus populus Iſraël re-
cederet à rege Dauid & adhæreret Seba. Miſſo autem omni
exercitu ſuo Dauid obſedit eum in Abela. Cumq́ue intelle-
xiſſent ciues Ioab deceſſurum obſidione, ſi modo Seba ha-
beret, occiderũt eum, & caput miſerũt ipſi Ioab. factaq́; eſt
& pax trãquillitas in populo. Ita noſtris adhuc ſeculis bene
faciunt magiſtratus & principes, dũ authores primarios ſe-
ditionum & vexilliferos, condignis afficiunt ſuppliciis, cæ-
teros autem venia donantur. quod & Ioab hic feciſſe legi-
tur. Atque in hunc modum finem condignum quoque ſor-
Actu.5. tita & ſeditio Theodæ, & Iudæ Galilæi, qui cum ſuis om-
Ioſeph. nibus occiſi ſunt. Et quid aliud eſt quod refert Ioſephus, Iu
dæos toties ſe cõgregaſſe aduerſus Romanos, ſemperq́ue tru
cidatos miſere tantiſper, dum tandem magnifica & poten-
tiſſima vrbs Hieruſalem deuaſtaretur, ipſiq́ue Iudæi diuen-
diti in vniuerſum ſpargerentur orbem terrarum? Nunquã
cuiquam fœliciter ſucceſſerunt ſeditiones, etiam inter Eth-
Salluſt. nicos. Ecce enim L. Catilina homo perditus, adiũxit ſibi ali-
quot ſui ſimiles adoleſcentes, cõiurarunt ſimul aduerſus ſe-
natum, ipſe vero fractis conatibus ſuis, deperiit, vt mereba-
Nume.16. tur. Chore, Dathan & Abiron ſeditionem moliebantur co-
nantes ſibi attrahere plebem, ſed abſorpti ſunt à terra. Ne-
mo igitur eo ſtultitiæ adduci ſe ſinat, vt quicquã tentet fa-
Rom.12. ctioſum aduerſus magiſtratus, nemo malum pro malo red-
dat, non tantum coram deo, ſed & coram omnibus homini-
bus, pacem habendo cum omnibus, maxime vero magiſtra-
tibus, quos deus nobis dedit, quibus quiſquis reſiſtit diuinæ
Rom.13. reſiſtit ordinationi. Quilibet autem pro magiſtratibus ſuis
diligenter deprecetur dominum, iuxta doctrinam Pauli, vt
illi dominus gratiam donet fœliciter adminiſtrandi omnia
pacem & iuſtitiam tutandi, malumq́ue pro merito punien-
di, quatenus ſic nos omnes, magiſtratus & ſubditi à domino
deo gaudia ſuſcipere mereamur æterna, Amen.

DOMINICA XXV. POST PENTECOSTEN, EVANGELIVM MATTH. 9.

IN illo tempore, loquente Ieſu ad populum, ecce princeps vnus acceſſit, & adorabat eum, dicens, Domine, filia mea defuncta eſt, ſed veni, impone manum tuum ſuper eam, & viuet. Et ſurgēs Ieſus, ſequebatur eum & diſcipuli eius. Et ecce mulier quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius. dicebat enim intra ſe, Si tetigero tantum veſtimentum eius, ſalua ero. At Ieſus conuerſus & videns eam, dixit, Confide filia, fides tua te ſaluam fecit. Et ſalua facta eſt mulier ex illa hora. Et cum veniſſet Ieſus in domum principis, & vidiſſet tibicines & turbam tumultuantē, dicebat, Recedite, nō eſt enim mortua puella, ſed dormit. & deridebant eum. Et cū eiecta eſſet turba, intrauit, & tenuit manum eius, & dixit, Puella ſurge. & ſurrexit puella, & exijt fama hæc in vniuerſam terram illam. Et tranſeunte inde Ieſu, ſecuti ſunt eum duo cæci, clamantes & dicentes, Miſerere noſtri fili Dauid. Cum autem veniſſet domum, acceſſerunt ad eum cæci, & dicit eis Ieſus, Creditis quia hoc poſſum facere? Dicunt ei, Vtique domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicēs, Secundum fidem veſtram fiat vobis. Et aperti ſunt oculi eorum. Et comminatus eſt illis Ieſus, dicens, Videte ne quis ſciat. Illi autem euntes, diffamauerunt eum in tota terra illa.

Marc.5. Luc.8. Ioan.4. Mar.5. Luc.8. Mar.5. Luc.7.18. Marc.5. Marc.5. Act.9. Inf.22. Supr.8. Mar.7. Infra 12. & 27. Luc.11.

HOMILIA PRIOR.

EX vndecim quæ Matthæus commemorat miraculis, tria nobis hoc euangelio recenſentur, de muliere hæmorrhoiſſa, de filia Iairi, & cæco illo. Semper autem conabantur phariſæi miracula Chriſti vilipendere. vt autem confunderentur ipſi, venit Iairus, nomine quidem ſatis clarus, quaſi illuminatem dicas vel illuminatum, idemque princeps erat ſynagogæ, & fidem videbatur habere, quanuis non magnam obſecrabat enim Ieſum non vt ſolum verbum dicat, ſed & vt veniat & manum imponat, quod euidens erat modicæ fidei argumen tum: ſicut & Naaman Syrus petiit prophetam ſe ingredi, & imponere ſibi manum. Quoniam qui rudi ſunt intellectu, ita erudiri debent, vt & videre poſsint & palpare. Ita ergo

Hieron. Luca 8. Beda. Theoph. 4. Re.5. Luca 8. Marc.5.

¶ Altera porro cauſa dari poteſt talis, quoniam etſi interdum dominus diuinitatis ſuæ præbens argumenta, abſens etiam potentiam ſuam declarauit, vt in filio reguli, tamen aliquando humanitatis quoque ſuæ dignitatem voluit aperire, *Ioan. 4.*
vt & incarnati filij dei fides confirmaretur: ſicut opera quæ in nomine patris ſui faciat, ipſe teſtimonium de ſe perhibere dixit. Patet etiam ex ſacris literis diuinitatem nonnihil o- *Ioan. 5.*
peratam eſſe per humanitatem, quod ſine ea noluerit face- *Beda.*
re. Sic diuinæ viſum eſt maieſtati, ſic tactu ſuæ mundiſsimæ *Mat. 1.*
carnis dedit ille vim regeneratiuam aquis, ſic multos infir- *Ioan. 2.*
mos contactu ſanauit, vt cæcum luto ex ſputo facto, & ite- *Mar. 7.*
rum mutum iſtum. Multa igitur fecit dominus miracula in ſua ſanctiſsima carne, ad ſanctificandam illam, ſimulque declarandum, quod ſancta eſſet, & hoc eſt quod per Eſaiam di- *Eſa. 60.*
cit, locum pedum meorum glorificabo: pedes autem Chriſti, exponunt doctores ipſam eius eſſe humanitatem, locum illum honorificauit, & decorauit gloria, quãdo miracula fecit in ea. Lucas porro ait filiam hanc & vnicam fuiſſe duo- *Luca 8.*
dennem, quod eo facit, vt conſtat multum ardenter oraſſe Jairum pro vita filiæ quam habebat vnicam. quoniam naturaliter ita fit, vt plus diligant parentes filium vnum aut filiam, quam liberos multos, ſicut Dauid dixit ad Ionathãm, *2. Reg. 1.*
Sicut mater diligit vnigenitum, ita ego te amabam. & Hie- *Hiere. 6.*
remias ait, fac tibi planctum amarum, luctum ſuper vnigenitum. filiam quoque delicatius amant parentes quã filium, iuxta illud Sapientis, Filia melior eſt filio. His accedit quod flos ipſe erat iuuentutis, ſiquidem duodecim iam erat annos nata, quod etiam fidem parentum augebat magis.

3 Sequitur, Et ſurgens Ieſus, ſequebatur eum & diſcipuli eius. vnde Chriſti quoque apparet humilitas & benignitas magna, qui ad vnicam Iairi petitionem ſecutus eſt eum cum diſcipulis ſuis, vt illos quoque ſolidius firmaret in fide, iſtamque ſequelam meruit Iairus hic oratione ſua pioque affectu. Sequitur rurſus, Ecce mulier quæ fluxum ſanguinis patiebatur duodecim annis, acceſsit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius. Mulier iſta quænam fuerit, non ſatis *Li. de Sa-*
conſtat ex ſacris literis. Ambroſius Martham eſſe arbitra- *lomone.*
tur. ait enim, Dum largum in ſanguine fluxum ſiccat in Mar *cap. 5.*
tha, dum dæmones pellit ex Maria, dum corpus rediuiui *Ioan. 11.*
ſpiritus calore conſtringitur, & quod mors ſibi vẽdicauerat *Luc. 8.*

ad pœnam, lux denuo recipit ad gratiam. Quod ſi ita eſſet,
tria maxima miracula feciſſet in fratre & ſororibus duabus.
Mar. 5. ſunt autem qui diuerſum eo opinantur, quod Marcus & Lu
Ioan 5. cas dicunt eam omnem ſuam ſubſtantiam expendiſſe in me-
Luc. 16. dicos, à quibus tamen nihil ſit adiuta, cū tamen conſtet Mar
Li. 7. *c.* 14 tham diuitem fuiſſe, ſicut doctores ſuper Ioānem aſſerunt,
quoniam deinceps & dominum hoſpitio excepit, & illi in-
ſeruiuit. Vnde Euſebius refert aliam fuiſſe hanc mulierem,
& ciuem quidem in Cæſarea, cuius domus ſuo etiam tum
tempore ſit commōſtrata. Qua de re deinceps plura. Graui
morbo mulier hæc laborauit totos annos. 12. (hæmorrhoiſſa
dicitur à fluxu ſanguinis aut à ruptis venis hæmorrhoidi-
bus) laudatur autem hic mulier iſta propter fidem ſuam &
Hieron. humilitatem. Humilis erat, quoniam ſeipſam indignam re-
putabat. quæ in conſpectum domini veniret: ideoque à ter-
go accedebat, ſiquidem & iuxta legem vrbibus excludeba-
Leui. 12. tur, ſicut mulierem menſtrua patientem lex vetat tāgi, quod
quiſquis fecerat pro immundo habebatur. Adeo tamen au-
dax illa fuit, vt etiam contra legem tangeret dominum, vn-
Chryſoſt. de & Chryſoſtomus dicit, libere atque aperte ad Ieſum ac-
ceſsit, quia propter ægrotationis genus immundam ſe puta-
bat, quando & ægritudo hæc immundities ſecundum legem
iudicabatur, atqui audierat dominum etiam leproſos tange-
re. quod ipſum quoque fuit in lege prohibitum. Poterat ip
Mat. 8. ſam & hoc mouere, quod acceperat Chriſtum ægrotanti-
Leui. 13. bus quoque mederi mulieribus, iamque eſſe in via & filiam
Num. 5. Iairi curaturum: quo confidentius liberiuſque acceſsit, quan
uis adhuc clam & à tergo, vt ſupra commemorauimus.

4 Fidem porro mulieris magnam & deuotionem euan-
geliſta innuit, quum refert eam dixiſſe intra ſe, Si tetigero
tantum veſtimentum eius, ſalua ero. ipſo autem opere fidē
adhuc exhibuit maiorē, dum credidit ſe ex ſolo fimbriæ con
Mat. 8. tactu ſaluari poſſe. neque enim credidit Chriſtum virtutem
Luc. 7. habere ſanitatis. ſed & omne quod tangeret: quoniam ſic il
le tetigit leproſum, & ſanatus eſt. tetigit & pheretrū in quo
ferebatur cadauer adoleſcentis, atq; recedit qui fuerat mor-
tuus. Poterat illa forte meminiſſe verborum Dauidis, Sicut
vnguentum in capite quod deſcendit in barbam, barbam
Pſal. 132. Aaron, quod deſcendit in oram veſtimenti eius, credebat er
go gratiam & virtutem omnem Chriſti emanaſſe etiam in

fimbriam

fimbriam veſtimenti, ſicque contenta erat ſolo fimbriæ con tactu. Hæc ipſa mulieris huius fide, totaque illa hiſtoria retunduntur & nouæ & veteres hæreſes, quę contemnunt reliquias Chriſti & ſanctorum. clamant enim, Quorſum iſta mortuorum iſta mortuorum oſſa? quid faciat lignum crucis? quidue proſint veſtimenta mortuorum? Sunt quidā qui non paulo impudentius obganniant, quæ me dicere pudet ac piget. Confunduntur autem hic, quando etiam tactu fimbriæ ſuæ mulierem hāc curauit dominus. Quod ſi ergo fimbriæ ſuæ virtutem tantam dedit Chriſtus, quanto magis ſanctiſsimæ cruci, in qua operatus eſt ſalutem mundi quámque precioſo ſuo ſanguine conſperſit? Ad hæc, reliquias ſanctorum ſuorum iam olim in veteri quoque teſtamento cohoneſtauit deus, vt exemplo Eliſei conſtat, ad cuius corporis contactum cadauer mortuum reuixit. Quod ſi igitur virtutem ſuam diuinā dominus oſsibus cōmunicauit Eliſei, iam olim in veteri teſtamēto, quando adhuc animæ iuſtorū beatæ nō erant, quantomagis idipſum faciet noui teſtamenti, amicis ſuis chariſsimis, qui ſecum regnant in cœlo? Plura ſuper hac re vide in homiliis de ſanctis. Tantū hic recēſere libet hiſtoriam, quam Euſebius refert de hac muliere, quam ciuē fuiſſe Cæſarienſem tradit, pro cuius domus foribus baſis, inquit ille, quædam in loco editiore collocata mōſtratur, in qua mulieris ipſius baſis velut genibus prouolutæ, palmaſq; ſuppliciter tendentis imago ęre videtur expreſſa. Adſtat vero alio ære nihilo minus fuſa ſtatua, habitu viri, ſtola cōpte circundati, & dexteram mulieri porrigētis. Huius ad pedē ſtatue, è baſi herba quædam noua ſpecie naſcitur. Quæ cum exorta fuerit, excreſcere vſq; ad ſtolæ illius ærei indumenti fimbriam ſolet. Quam cum ſummo vertice creſcens herba contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos lāguoreſq; conquirit, ita vt quæcunque illa fuerit infirmitas corporis, hauſtu exiguo madefacti ſalutaris graminis depellatur, nihil omnino virium gerens, ſi antequam æreæ fimbriæ ſummitatem creſcendo contigerit decerpatur. Hanc ſtatuam ad ſimilitudinem vultus Ieſu formatam tradebant, quæ permanſit ad noſtra vſque tēpora, ſicut ipſi oculis noſtris inſpeximus. Meminit ille ibidē imaginum quoq; Chriſti, Petri & Pauli.

¶ Quod autē Euſebius veritatem ſcripſerit, ſatis magnum & locupletem hiſtoriæ ſuę teſtem habet Soſimenum, in hęc

Matt.9.

4.Reg.13.

Li.7.c.14

Li.7.c.14

verba ſcribentem, Cum cognouiſſet Iulianus imperator in
Tridar. hi.ſtol. 6. cap. 41. Cæſarea Philippi, ciuitate Phœnicæ, quam Pane adæ voca bant, inſigne Chriſti eſſe ſimulachrū, quod mulier illa, ſanguinis liberata profluuio, conſtituerat, eo depoſito, ſuam ibi ſtatuam collocauit. Quæ violento igne de cœlo cadente, circa eius pectus diuiſa eſt, & caput cum vertice vna parte deiectum, atque in terra fixum. reliqua vero pars hactenus ſuperfuit & fulminis indicium reſeruauit. Statuta vero Chriſti tunc quidam Pagani trahentes confregerunt. Poſtea vero Chriſtiani colligentes, in eccleſiam recondiderunt, vbi hactenus reſeruatur. Commemorat ille quoque deinceps eadem quæ habet Euſebius. Mihi autem libuit hæc eo prolixius receſſere vobis, quo magis moueamini cum omni pietate ad venerationem reliquiarum, maxime vero Chriſti, vt ſunt, crux glorioſa, claui, lancea, tunica, &c. In hoc itaque euangelio magnam agnoſcimus mulieris huius fidem, qua credidit omnipotentiam Chriſti, adeo vt etiam veſtimentū, quo ſanctiſsimum eius corpus operitur, virtutem aliquam ſanitatis haberet. attamen magnum eſt quod putauit clam ſe adituram illum ne perſentiſceret. ſiquidem quem omnipotentem agnouit, omniſcium quoque credere debebat, & ita, vt nihil eum latere poſſet. At ego hic vos admonitos omnes volo, vt vera fiducia ſancta pietate, ſynceraque fide tangatis, ſed non dico fimbriam veſtimenti Chriſti, ſed ipſum ſanctiſsimum Chriſti corpus, vnde acquiratis ſanitatem & medelā vulnerum animæ veſtræ. Nam ſi quis verum Chriſti corpus attigerit cum infidelitate vel in peccatis, is non poteſt non vulnerari ad æternam damnationem, teſte Paulo, quia qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat
1. Cor. 11. & bibit. Gratiam igitur nobis tuam domine, benignus impende, qua freti vitam conſequamur æternam, Amen.

HOMILIA SECVNDA.

ABEVNTE domino vna cum Iairo ad reſuſcitandam filiam eius, recordata eſt mulier hæmorroiſſa ſanitatis ſuæ recuperandæ: & tamē pudore deterrita, quo minus vel palam adiret vel tāgeret dominum, cogitauit de attingenda fimbria Chriſti. &
Luc. 8. ſequitur, Ieſus conuerſus & videns eam, dixit, Confide. Lucas refert interrogaſſe dominum, quiſnam ipſum tetigiſſet, negantibusq́; omnibus, reſpondiſſe Petrum, eum ſic à turba

opprimi,

opprimi, eo quod ſenſiſſet virtutem à ſe exiuiſſe. & tunc prouoluta in terram mulier, narrauit vt acta eſſent omnia, cõuerſuſq́ue dominus, dixit, Confide filia. Et bene quidem conuerſus ad eã eſt. idipſum enim facit erga omnes, qui per pœnitentiam conuertuntur ad ipſum teſte Zacharia, Conuertimini ad me, & ego cõuertar ad vos, Cum igitur mulier hęc per fidem ſe conuertiſſet ad dominum, per deuotionem quoque ſuam & confidentiam magnam viciſſim conuerſus ad illam dominus eſt cum gratia ſua & miſericordia. Sic ille conuerſus eſt & ad Petrum, reſpexitq́; eum oculis miſericordiæ ſuę. Filia, inquit, confide. Cur aut vnde iam filia domini erat? ideo, quia credidit. hinc factum eſt, vt fides ipſam ſua ſaluarit. neq; enim ait dominus, fides tua te ſaluam faciet ſed iamiam fecit. Quæris, cur dominus verecundiam hanc mouerit mulieri dum quæſiuit, quis tetigerit ſe, cum tamen illa timore & pudore perculſa, vix à tergo trepidula, adhuc auſa ſit accedere. Reſpondet ad hoc Theophylactus & ait, Saluator prodit eam, non vt amans gloriæ, ſed vt fidẽ illius ad noſtram vtilitatem declararet, vtq́ue ſimul in fide roboraretur etiam archiſynagogus. Chryſoſtomus quoque idipſum quærens, Cur, inquit, eam in medium produxit? Primum vt ab omni formidine fœminam liberaret, ne cõſcientiæ ſtimulis quaſi furata ſanitatem agitaretur. Deinde vt ipſius quoque curaret animum, quem putauit latere potuiſſe. adhuc, vt fidem eius manifeſtam faceret, vt alij poſſent eam imitari. præterea non eſt minus ſignum ſecreta cordium ſcire, quam flumina ſanguinis coercere. data quoque opera cõmorabatur, vt poſt mortem puellæ veniret, & miniſterium reſurrectionis patefaceret: & ne reſuſcitatio filiæ ſuſpecta fieret, ſed nota populo. quoniam ſic & ad Lazarum vocatus aliquot dies venire diſtulit, vt eius mors pluribus innoteſceret. Idipſum hic quoque fecit, quanuis non ad ignominiam, ſed pacem & laudem pertingat, ſiquidem illi meticuloſæ adhuc exiſtẽti animum addidit, fecitq́ue robuſtiorem. Primum enim ait, Confide filia, deinde cauſam cõtracti mali oſtendit, mox teſtante Luca ablegat eam, iubens abire in pace. Manebit igitur mulierculæ integra ſuæ tum pietatis tum fidei & confidentiæ laus in omni eccleſia.

Zach. 1. *Luc.* 22. *Hieron.* *Theoph.* *Chryſoſt.* *Ioan.* 11. *Luca* 8.

2 Simul atque iam hæmorroiſſam in via curauit dominus, venit in ædes Iairi: cumq́ue vidiſſet tibicines, turbam irre-

Ambroſ. quietam. More nanque veteri tibicines ad incendendos excitandoſque luctus ferebantur adhiberi. Atqui reſuſcitaturo hic domino ex morte filiam opus iis non erat lamentis. vnde & ablegat eas, Recedite, inquiens, nõ eſt mortua puella, ſed dormit. Lucas ait neminem intromiſiſſe eum ſecum, niſi Petrum, Iacobum & Ioannem, atque vtrunque parentem. quod quanuis grandi non caret myſterio, nunc tamen
*Mat.*17. miſſum facio. Quo ad literam autem, diſcipulos hos tres ad
*Mat.*26. ſubli miora ſemper myſteria accerſiuit, puta ad transfigurationem ſuam in monte Thabor, & ad orationem in monte olіueti, &c. ¶ Reſpexit itaque dominus tibicines, qui cum planctu filiam deducerent ad ſepulchrum, iuxta illud Iere-
*Ierem.*9. miæ, Vocate lamentatrices, vt veniãt, & ad eas quæ ſapientes ſunt mittite, properent & feſtinent, vt aſſumant ſuper vos lamentum, Quæris, cur eiecit hic turbas dominus, facturus hoc miraculum, qui tamen multa & magna ſæpe miracula fecit coram hominibus? Reſpõdeo, turba hæc indigna fuit quæ tantum videret miraculum. ſiquidem plane non crede-
Hieron. bant dominum poſſe reſuſcitare filiam. In figura tamen turba hæc populum ſignificat infidelium Iudæorum, non credentium etiam, ſed magis tumultuantium. Tibicines autem falſi ſunt eorum doctores & Rhabini, quos oportet eiicere, ſi quando Chriſtus filiam, hoc eſt, animam hominis velit à peccatis reſuſcitare. ¶ Quid multa? repulſæ huius cauſam textus habet, quoniam non eſt mortua filia, ſed dormit. Ver-
Hieron. ba hæc multum expendunt hinc doctores ſancti, quid iis ſibi voluerit Chriſtus, quoniam vere defuncta erat filia. poſſunt igitur intelligi primum in hunc ſenſum, quod quanuis demortua iam erat filia mundo & hominibus, deo tamẽ cui viuunt omnia, mortua non fuit. quicquid enim factum eſt in verbo dei viuit. Et nos igitur ſi inſpiciamus poteſtatem Chriſti, mortua illa non erat, quam ipſe iamiam à morte re-
*1.Reg.*2. ſuſcitare volebat, & poterat, ſi voluiſſet verbo vnico, pote-
*Deut.*32. ſtatem enim ille vitæ & mortis habet, iuxta illud Annæ, Do-
*Ioan.*9. minus mortificat & viuificat, & hoc ipſum Moyſis, Occi-
*1.Theſ.*4. dam, & ego viuificabo. Poſſet & eo adduci, quod mortui ſi non in peccatis ſint, proprie mortui non dicuntur, ſed tranſire à morte in vitam. Sic Paulus, Scire inquit, vos volumus de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Ecce & Paulus communi ſacræ ſcripturæ

conſue

conſuetudine dormire dicit qui vere mortui erant. Et quia filia hæc admodum iuuencula adhuc extitit, eſt hic Gloſſa quæ ait innocentem eam fuiſſe, ideoque dominum dormire illam nō eſſe demortuam. Breuiter, quia tam facile Chriſto hic fuit iſtam ſuſcitare mortuam, quam nobis excitare dormientem, cur nō rectè dormire diceretur, quam facile adeo erat Chriſto ſuſcitare? quoniam ſic & de Lazaro ait ille, Lazarus amicus noſter dormit. eamus, & à ſomno ſuſcitemus eum. Scientes autem tibicines & turbæ vere mortuam eſſe, quam dormire Chriſtus dicebat, irriſerunt eum. Atque hoc proprium habet malitia, vt derideat bonos, ſed interim tamen parum nocet iſte riſus. qui hic etiam in eo ipſo profuit, quoniam illo teſtimonium amplius dant miraculo, qui ſic ri dent, quod vere mortuam ſuſcitarit, nā in cōfeſſo erat apud omnes mors eius. Cūque iſti nollent credere domino, præuenit ecce eos ſuo proprio riſu, vt exhibito deinceps miraculo, magis ſe culpabiles agnoſcerent, eo quod potentiam non antea crediďiſſent reſuſcitantis. Ita irridentur nonnunqnam prædicatores, qui non ideo ſtatim à ſuo bono propoſito debent auerti, ſicut hic nihilo deterritus eſt Chriſtus, viſu iſtorum, quo minus cœptum iam proſequeretur miraculum. *Gloſſa.* *Ioan. 11.* *Theop.*

3 Eiectis turbis, ingreſſus dominus, tenuit manum puellę. Expulſi ſunt iſti, quoniam non erant digni qui viderent myſterium reſurgentis, qui reſuſcitantem indignis contumeliis irridebant. Sic Elias & Eliſeus in priuatis locis ſegregati ab aliis mortuos ſuſcitarunt, quanuis hoc ſua quoque myſtica nō caret expoſitione, ſicuti paulo poſt dicemus. Intrauit Ieſus. Iam antea erat ille quidem in ædibus iſtius Iairi, ſed nō in eo triclinio, vbi recumbebat filia, quo nūc demum ingreſſus, manum ipſius apprehēdit. Ecce vt verum faceret, quod ad ſuam potentiam filia dormiret, manum eius tenet, quaſi de ſomno ipſam excitaturus. Et cōſidera hic diligēter, quoniam Iairus pater rogauit dominum, vt veniens imponeret nanum ſuper filiam, ſed non fecit hoc ille. non enim impoſuit ei manum, non ſuſpexit in cœlum, non orauit, ſed vt omnia ſuo ſubdita eſſe doceret imperio, tantum tetigit eam & dixit, Puella, ſurge. Tactu autem ſuæ ſanctiſsimæ manus, animam puellæ ex ſinu Abrahæ in ipſum corpus vſque reuocauit. quod argumentū euidens erat inhabitātis in eo diuinitatis, quæ corporali contactui aderat, iuxta illud Daui- *Hieron.* *3. Reg. 17.* *4. Reg. 4.* *Chryſo.*

Pſal. 117. dis, Dextera domini fecit virtutem. Puella, inquit dominus ſurge. Apud Marcum vero dicitur, Tabitakumi. Vox hæc Chriſti diſrupit & penetrauit terram, ipſamq́ue viuificauit filiam. vere enim vox Chriſti & potens & multum efficax eſt, dicente Dauide, Dabit voci ſuæ vocem virtutis. Sic clamauit ille reſuſcitaturus Lazarum. Sic etiam fiet in die nouiſsimo, quando tam facile mortui omnes audiēt vocem filij dei & reſurgēt, quam puella hæc reſurrexit. ita enim do-
Ioan. 5. minus ait, Mortui audient vocem filij dei, & qui audierint, viuent. Ne autem phantaſma hoc haberetur, iuſsit dominus dare ei quod manducaret, cum iam reſediſſet, idq́ue ſane eſt
Ambro. teſtimonium vitę, vnde veritas illa crederetur: quoniam qui inſtar phantaſmatis videtur reſuſcitari, figuram quidem viuentis habet, ſed non operationem. Atque ideo dominus etiam poſtquam reſurrexiſſet, voluit manducare cum diſci-
Luc. 24. pulis ſuis. Lucas hic teſtatur prohibuiſſe dominum parenti-
Ioan. 21. bus illius, ne cuiquam dicerent. id autem fecit ille propter humilitatem, quoniam alias vult dominus miracula ſua in admirationem rapi & vehemēter celebrari. vide ſupra parte prima. Exiit fama hæc, inquit euangeliſta, in vniuerſam terram illam. quod non mediocriter etiam fecit ad reuerentiā & gloriā domini, & confuſionē iſtorū qui irriſerant ipſum.

4 Audita hactenus euangelicæ huius hiſtoriæ expoſitione iuxta literam, porro myſticum quoque ſenſum inueſtigemus, idq́ue quam fieri potuerit breuiſsime, Archiſynagogus iſte Iairus, ſynagogam ipſam repræſentat, quā ſane deſeruit dominus, ſibiq́; eccleſiam ſociauit gentiū, ſicut à prophetis prædictum erat. infirmata igitur illa eſt & demortua. Attamen non adeo dereliquit eam dominus, vt non adhuc per gratiam ſuam viuificet eam, dūmodo ipſa quærat & inuocet illum. Properanti autem domino ad filiam ſynagogę, occurrit in via mulier, eccleſia ſcilicet ex gentibus collecta, & ſanitatem Iudæis præparatam præripit, ſicut & Paulus id
Act. 13. factum eſſe teſtatur. Mulier autē iam antea omnē ſubſtantiam ſuam impenderat in medicos, hoc eſt, quod gētiles antea omnibus naturæ dotibus & beneficiis abuſi fuerant ad idololatriam, quod & numerus ipſe ſatis indicat. duodecim enim annos habebat filia, & totidem infirmabatur muliercula. Sic quandiu in flore & vigore fuit ſynagoga, infirmabatur gentilitas: peritura autem & iamiam ruinam minitante

ſynagoga

ſynagoga, erecta demum & extructa eſt eccleſia gentium, quod & Paulus agnouit, dicens, Cęcitas ex parte contigit in Iſraël, donec plenitudo gentium intraret. Audientes itaque gentiles aduentum Chriſti, accurrerũt ad eum. Obruit quidem & compreſſit dominum turba, ſed ſanata non eſt. Verum quiſquis vera fide tangit illum, is eſt qui ſanitatem meretur. Fimbriam autem tantum tetigit mulier, eo quod omnis illa cognitio noſtra in hoc ſeculo per fidem imperfecta eſt, tantumq́ue in ęnigmate & velut per ſpeculum cernimus omnes: at illic in æterna patria altius multo & tangemus & cognoſcemus dominum, quando illum videbimus facie ad faciem ſicuti eſt. Multi Iudæorum non crediderunt domino, quod illos qui extra ſynagogam erãt, ſaluare poſſet, deriſerunt inſuper illum, & id quoq; in hodiernum diem faciunt. O felicem autem & terq́ue quaterq́ue beatum hominem, cui manum porrigit dominus, & tenet manum eius. cui iubet dare quod manducet, panem ſcilicet cœleſtem, verbum dei, vel etiam viuificum illud & venerabile corporis & ſanguinis Chriſti ſacramentum. Sed quod pauculos adeo ſecum intromiſit dominus ad exhibitionẽ miraculi, argumento eſt, paucos etiam ex Iudæis credituros in Chriſtum. Atque hæc fere ſententia & expoſitio eſt iuxta mentem Ambroſij. ¶ Nec multum diſcordat interpretatio Bedæ ab illa Ambroſiana, eſtq́ue huiuſmodi, Iairus ſynagogæ princeps, Moyſen ſignificat. is procidit ad pedes domini. ſicut autem caput Chriſti diuinitatem, ita pedes humanitatem deſignant, qui terram hanc tetigit. Tunc autem proſtrauit ſe ad pedes domini Moyſes, quando cum omnibus patribus cognouit dominum ſe multis (quod aiunt) paraſangis præcurrere & excedere in omni tum gloria tum dignitate. Is enim ad pedes domini concidit, qui confitetur illum bona firmaq́ue fide longe & late excedere quicquid eſt vſpiam. Cumq́ue veniret dominus curatum filiam iſthanc Moyſi, hoc eſt, ſynagogam, profeſſus eſt enim nõ veniſſe ſe niſi ad oues quæ perierant domus Iſraël. Appropinquauit eccleſia ex gentibus collecta, quæ iam totos duodecim annos voluptatibus diffluens carnalibus emanauerat, omnemq́ue ſuam ſubſtantiam dilapidarat, in medicos impenſam. Medici porro falſi fuere idolorum ſacerdotes, vel etiam philoſophi, qui cum nihil ſolidi habebant, gloriabantur tamen

Rom. 11.

Matt. 15.

ſe veram habere morum virtutumq́; omnium viam. Mulier
illa eccleſia gentiũ, acceſsit à tergo ſiquidem poſt ipſam de-
nique Chriſti paſsionem & mortẽ venit ad verã ſanctæ fi-
dei cognitionem, ſecutaq́; tũc deinceps eſt veſtigia Chriſti.
Ioan. 12. 13 Tetigit illũ nõ capite, ſicut Maria Magdalena, neq; pectore,
Ioan. 1. vt Ioannes in cœna recũbẽs. magni enim & illuſtres homi-
nes ij habebantur, ſicut & iſte qui indignum ſe ratus eſt eſſe
qui ſolueret corrigiam aliquam calceamentorum eius, ſed
tetigit tãtum fimbriam veſtimenti eius. Quoniã beatus eſt
& vere felix, quiſquis minimũ dei verbũ manu fidei ſuę attin
git. Ingreſſus tandẽ in ędes Iairi dominus deriſus eſt, omniũ-
q́; Iudęorũ luſibus, morſibus, ſannis, conuitiis & opprobriis
expoſitus, atque ad extremum in crucem ſuffixus, eiecit er-
go & expulit eos dominus à ſe, vnde excæcati quoque ſunt
in fide. Pauculi autem ex Iudęis ingreſsi cum domino, vide-
runt reſuſcitationem filiæ huius, quia paucißimi ex eis ve-
ram ſuſceperunt viam vitę & fidei cognitionem, qua intel-
ligerent ac præuiderent myſteria Chriſti, quoque ille modo
viuificaret animas, hic quidem per ſuam gratiam ſanctam, il-
lic autem per gloriam fœlicitatis æternæ. Quam vobis vna
mecum donare dignetur, qui gratiam & gloriã largitur do-
minus noſter Ieſus Chriſtus qui cum patre & ſpiritu ſancto
viuit & regnat in ſecula benedictus, Amen.

¶ Vltima hac à feſto pentecoſtes dominica, legi ſolet euã-
gelium illud, Quomodo in deſerto pauerit dominus turbas
pauculis panibus, vt in Conſtantienſi, Auguſtana, Eyſtet-
tenſi & Ratiſponenſi diœceſibus. ſuper eo autem homilias
nonnullas conſcripſimus parte prima. Verum iuxta ordinẽ
Romanæ eccleſiæ legitur euãgelium Matthæi. xxiiij. quod
cum multum faciat ad hæc noſtra tempora, breuiter illud
iam libet exponere.

DOMINICA XXVI. POST PENTE-COSTEN, EVANGELIVM MATTH. 24.

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Cum vi-
Marc. 13. *deritis abhominationem deſolationis, quæ dicta*
Dan. 9. *eſt à Daniele propheta, ſtãtem in loco ſancto (qui*
legit, intelligat) tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant
Marc. 13. *ad montes: & qui in tecto, non deſcendant tolle-*
Luca 12. *re aliquid de domo ſua: & qui in agro, non reuertantur tollere*

tunicam ſuam. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Orate autem vt non fiat fuga veſtra in hyeme vel ſabbato. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vſque modo, neque fiet. Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc ſi quis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus aut illic, nolite credere. Surgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerim vobis, ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & patet vſque in occidentem: ita erit & aduentus filij hominis. Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Statim autem poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum cõmouebuntur, & tunc parebit ſignum filij hominis in cœlo. Et tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & maieſtate. Et mittet angelos ſuos cum tuba & voce magna, & congregabuntur electos eius à quatuor ventis, & à ſummis cœlorum vſque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici diſcite parabolam, cum iam ramus eius tener fuerit & folia nata, ſcitis quia prope eſt æſtas. Ita & vos cum videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt in ianuis. Amen dico vobis quia non præteribit generatio hæc, donec omnia iſta fiant. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.

Marc.13. Luc.21. Eſa.13. Mar.13. Luc.21. Mar.13. Luc.17. Luc.17. Luc.17. Ioel.2. Eſa.13. Matt.13. Matt.13. Matt.13. Luc.21. Matt.13. Luc.21.

HOMILIA PRIMA.

PRINCIPIO hujus homiliæ præſcire vos volumus in Chriſto dilectiſſimi, Chriſtum hic loqui de excidio Hieroſolymitano, ſimul & interitu vniuerſi orbis, ſiquidem quod in particulari factum eſt in excidio regni Iudaici, idipſum fiet quoq; in interitu & conſummatione totius mundi. Iam vero conſummatum hoc eſt in Hieruſalem, de qua re multa iam ſuperius diximus. quamobrem mittimus illa, & ad informationẽ noſtram afferemus tantum hæc de fine mundi, ſicut idipſum prædixit dominus, & non tacuit etiam Daniel, differenter de vtroque illo loquutus: & de excidio quidẽ Iudaico agit capite 9. de tribulatione autem Chriſtianorũ ca.12. ſicut ſtatim indicabimus. Sed & quicquid Titus cum Veſpaſiano, & *Dan.12.*

AElio Adriano fecerunt in diruenda Hieroſolyma, idipſum Antichriſtus faciet in eccleſia catholica. Porro Chriſtus hic ſignum præbet futuræ tribulationis in mundo, maioris quidem quam fuerit vnquam ab initio mũdi, & ait, Quum videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele propheta, ſtantẽ in loco ſancto. (qui legit, intelligat) At nos hic iam diſpiciamus quænã Danielis verba Chriſtus hic recenſeat & intelligat ex cap. 9. Sed hoc non facile poſſum recipere, eo quòd deſolatio de qua ibi loquitur propheta, futura ſit in conſummatione ſeculi: hæc autẽ de qua agit dominus, non duratura eſt in finem mundi vſque: ait enim, Niſi breuiati eſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi. ¶ Quomodo itaque conueniunt hæc, quod dies ſemper duraturos ſecundum Danielem, Chriſtus dicit eſſe breuiandos? Sed & ſi quis penitus verba inſpiciat prophetæ, videbis aperte loqui eum de paſſione Chriſti, de Iudæorum defectione, de excidio Hieruſalem, de ſacrificiis & cæremoniis Iudæorum ceſſaturis. nãque ſic ait, Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus, qui eum negaturus eſt. Et ciuitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo, & finis eius vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada vna, & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium, & erit in templo abominatio deſolationis, & vſque ad conſummationem & finem perſeuerabit deſolatio. Aut quid obſecro iis verbis manifeſtius, quid apertius eſſe queat? quãdoquidẽ crucifixo Chriſto in Hieruſalẽ poſt 40. annos aduenit Veſpaſianus cum exercitu Romano, vrbẽmque depopulatus eſt & templum, ibi deſiit ſacrificium Iudæorum, eaque templi deſolatio permanebit vſque ad finem mundi. hæc autem de qua hic agit dominus, breuis erit & non diu duratura. poteſt itaque deſolatio iſthæc in principio conferri cum Luca, ſed non hic cum Matthæo.

Dan. 9. *Dan. 9.* *Luc. 22.*

2 Quando compertum iam eſt, dominum non hic loqui de prophetia Danielis 9. & deinceps quæramus in propheta inueniemus cap. 12. ſic ſcriptum eſſe, Vade Daniel, quia clauſi ſunt ſignatque ſermones vſque ad præfinitũ tempus. Eligentur & dealbabuntur, & quaſi ignis probabũtur multi. Et impie agent impij, neque intelligent omnes impij, porrò docti

Dan. 12.

docti intelligent: & à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem dies mille ducenti nonaginta. Beat⁹ qui expectat, & peruenit vſque ad dies mille trecentos trigintaquinque. Nónne quiſquis Euangelium hoc noſtrum cum Daniele contulerit, videbit facile Chriſtum hic de illo 12. cap. loqui, quod vt fiat adhuc manifeſtius, en paulo exactius explicabimus. Abhominaiio in templo poſita, Antichriſtus ipſe eſt, teſte Paulo, quoniam non veniet Chriſtus, niſi prius venerit diſceſſio, & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſuper omne quod dicitur deus, aut quod colitur, ita vt in templo dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit deus. Conſtat vtique hic filium iſtum perditionis eſſe Antichriſtum. At tu interim verba Pauli & Danielis expende. Venit diſceſſio primum, hoc eſt, quod per inobedientiam recedent homines ab imperio Romano, & tunc tandem veniet Antichriſtus, Daniel ait, Quando ceſſabit iuge ſacrificium, & abhominatio ponetur in templo. Oportet itaque hæc duo fieri prius quam Antichriſtus veniat, oportet iuge ſacrificium deſinat, quod nunc in Neochriſtianis nimium experimur, qui ſacro ſanctum miſſæ officium, in quo Chriſtus offertur, abrogant, & abolere conantur. hi viderint quomodo hic viam præparent Antichriſto. *2. Theſ. 2.*

2 Eſt quod præcedat etiã inobedientia & defectió ab eccleſia catholica & imperio Romano. id quoq; quam ſtrenue faciant Neochriſtiani, quotidianis hactenus edocti ſumus argumentis, quoniam ij iamiam à communione fidelium, à ſede Romana, & à legitimis ſuis prælatis, epiſcopis defecerũt. Quantum autem honoris, gloriæ & incrementi plerique Cæſareæ & catholicæ faueant maieſtati, conſulto prætereo: plerique omnes plus quam velimus, nouimus & experimur. Ita beatus Auguſtinus verba quoque intelligit ſequentia. ait enim, Illud non abſurde de ipſo Romano imperio creditur dictum, tanquam dictum ſit. Tantũ qui modo imperat, imperet donec de medio fiat, id eſt, de medio tollatur. Et Antichriſtus igitur ſacro reſiſtet Romano imperio, omnesq; qui imperij Romani qui cupiũt, ruiná aut promouent interitũ, Antichriſti mẽbra ſunt. At Apoſtolus noluit manifeſte de Romano imperio dicere, ne Chriſtianos inuiſos redderet imperatori. Sicut autẽ Antichriſt⁹ in omnibus *Lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 9.* *Luc. 2.*

aduerſatur Chriſto, teſtante idipſum nominis vtriuſque appellatione, ita ex hac quoque parte cōtrarius eſt. Quoniam quemadmodum Chriſtus naſci voluit, quum vniuerſus orbis ſumma rerum omniū tranquillitate & pace Romano pareret imperio, deſcripto etiā tunc toto orbe ſub Auguſto, ita viciſſim veniet Antichriſtus, quādo nemo obediens erit Romano imperio. Attendāt hic principes nonnulli & pleræq; ciuitates reſiſtentes Cæſari, & nolentes quicquā potentiſſimo Romanorū imperatori Carolo v. bene ac fœliciter cedere. Quid multa? quicquid pene iā in mūdo iactatur & agitur, id omne ferre eo vergit, vt bene paretur ſua Antichriſto via: ipſeq́ue quū venerit, minus operis & laboris inſumat in omni malo pcurādo. Hæc itaq; iſta abhominatio eſt Anti-
Dan.11. chriſt⁹ ipſe. de quo Daniel inquit, Eleuabitur & magnificabitur aduerſus deū, & aduerſus deū deorū loquetur magnifica.

2 Cum videritis, inquit dominus, abominationem deſolationis ſtantē in loco ſancto. Quod porro abhominatio dicitur deſolationis, ſunt qui cupiunt referre ad excidiū Hie-
Chryſoſto. roſolymitanū, ſicut Chryſoſtomus quoque cōmemorat, &
Lib.18. tunc hiſtoriam ex Ioſepho & aliis accōmodant. Pilatus autē
c.4. imaginem imperatoris in templo cōſtituerat, ſed videns indignari ob id Iudæos & grauiter ferre, curauit imaginē deuehi in Cæſaream. Poſtea Titus vrbem ſimul & templū incendio perdidit, rurſuſq́ue imaginē ſuam AElius Adrianus inter parietes collocauit, verum id quoque Iudæi non tolerantes, cōfregerunt eandem. Sunt igitur qui velint illam ipſam appellare abhominationē deſolationis. ſimulachra enim gentium abhominatio ſunt coram deo, quoniā dij gentium
Pſal.95. dæmonia, inquit Dauid. ſimiliter & Salomon, Infandorum
Sap.14. idolorū cultura omnis mali cauſa eſt initium & finis. Imago iſta in deſolatione ſtetit, quia in deſerto templo. Sed miſſum facio illud, quoniā principio cōmemorauimus dominū hic
Hierony. non loqui de excidio Hieroſolymę, eo quod breuitas annorum non cōuenit cum iis quæ hic dicūtur. ad hæc abbreuiatio temporis futura eſt propter electos, cuiuſmodi nō erant Iudæi, ſed ſicuti nunc diſperſi ſunt per vniuerſam orbem, ita idipſum nunc quoque durat. Nos itaque priori inſiſtemus ſententiæ, dicentes cum Hieronymo perſpicuum eſſe tres illos annos de Antichriſti dici tēporibus, quomodo facile intellectu eſt, qui fiat quod abominatio conſtituatur in

deſolatione

deſolatione in loco ſancto, quando enim ante Antichriſti tempora futura eſt vniuerſalis illa à Romana eccleſia & imperio defectio, iuge quoque ſacrificiũ illud ſanctum miſſæ ceſſabit. Vide tu iam & conſidera templum ſimul atque eccleſiam, an non deſerta & deſolata ſint omnia. Sed age ob oculos reuocemus templum aliquod Neochriſtianorum. Ecce matutinæ preces in eo nullæ cantantur, nec veſpertinæ, nullum miſſæ officium integrum. vigiliæ & veſperæ mortuorum nullæ, nullus thuris & thymiamatum vſus, aqua benedicta nulla eſt, nec ſal cõſecratus, non luminaria, non palmæ, non confirmantur iam homines, nemo confitetur, nihil offertur, nulla ſunt ibi organa amplius, nemo ſacramẽto vnctionis perungitur, ſacerdotes nulli cõſecrantur, non velantur virgines, anniuerſarij dies defunctis non peraguntur, ſancti nulli exhibentur honores, non accenduntur faces, miſſæ non celebrantur, tabulæ omnes confractæ ſunt, nec relicta eſt vlla pictura, altaria nulla, nullæ cryptæ oſſium mortuorum, nõ baptiſteria ibi aliqua ſunt, nõ vexilla, nullæ cruces, indumenta ſacra omnia perierũt, idque genus innumera alia ita interciderunt ibi, vt nõ ſit veſtigium aliquod priſtinæ quietatis & cult⁹ diuini. Eat nũc quiſquis volet, ſit impudens & audeat dicere nõ eſſe hæc deſolata deſertaq; loca, & potius ſtabula quã tẽpla domini eſſe. Certe quãdo in vniuerſum iſta omnia abolita fuerint in eccleſia, ſicut nunc particulatim conantur hæretici, tunc veniet Antichriſtus in iſta templa deſerta, in iſtam deſolationẽ, & ibi ſe deũ iactabit. Atque hoc eſt quod multæ iam ciuitates, & plerique principes ſtrenue laborãt, vt quibuſcunque conatibus viam Antichriſto parent inſtructiſſimã. Et proprie hic cõſidera Danielem deſolationem hanc eo ſigno exprimere quoniã iuge ſacrificium ceſſabit. Sic Paulus quoq; ait futuram dilectionem, quæ quãuis fiet ab eccleſia Romana ſimul & imperio, præcipue tamen futura eſt à vera & catholica fide. atque hoc eſt quod dicit alibi Paulus, In nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentiũ mendaciũ, & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam. Sic Methodus ait, Tolletur honor à ſacerdotibus, & ſupprimetur miniſteriũ dei, & quieſcet omne ſacrificium ab eccleſiis, & erunt ſacerdotes ſicut populus in eodem tempore. Idem quoque clare

Tẽpla Lutheranorũ cuiuſmodi

1. Tim. 4.

Methodꝰ.

docet iuge & vniuerſale illud ſacrificium miſſæ defiturum, priuſquã catholicus imperato. Turcas ſubigat & deuincat.

2. Thr. 4. 4 Cum videritis, inquit dominus abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele, ſtantem in loco ſancto. idipſum quoque Paulus aſſerit, quomodo ſedebit in templo dei, & ſeſe oſtẽtabit pro deo. Sed in quo templo dei vt deus ſit ſeſſurus, incertum eſt, ait Auguſtinus, neque enim ſedebit in templo idolorum, quod vtique dei templum non vocaret Paulus, itaque & dominus hic & Paulus de templo veri dei loquuntur. Et ſunt qui putent, quoniam Antichriſtus naſciturus erat ex Iudaiſmo de tribu Dan, præuidiſſe idipſum patriarcham Iacob in ſpiritu, & dixiſſe, Fiat Dan coluber in via, & ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro. Quid autem mali prouenturum ſit ex iſto colubro, ibidem declarauit Iacob, dum dixit, Salutare tuum expectabo domine, hoc eſt quod Chriſtiani expectabunt, quando tandem Chriſtus ſuperaturus ſit Antichriſtum ſpiritu oris ſui. Hinc eſt quod dicunt, quandoquidem de tribu Dan naſciturus erit Antichriſtus, Ioannem in catalogo eorum qui in frontibus ſuis ſignati ſunt ab angelo ex omnibus tribubus Iudæorum prætermiſiſſe tribum Dan, rurſuſque tribum Iuda primo loco poſuiſſe, quod ex ea natus ſit Chriſtus. Antichriſtus itaque natus Iudæus, Iudæos quorundam opinione ſibi aſſociabit, & Hieroſolymã proficiſcetur: ibique templum Salomonis ope eorum reædificabit, & in eo conſtitutus, ſemet venditabit pro deo, vt ſic impleatur prophetia Danielis, Erit in templo abominatio deſolationis, & quod hic dixit dominus, Cum videritis abominationem deſolationis. quoque clarius ſuperiora explanat, ait Ambroſius, quoniam prophetia non ſignificat Salomonem, ſed Antichriſtum, qui futurus eſt ex tribu Dan. iudex ſæuus & tyrannus immanis. Quicquid autem ſit hoc omne, non ſatis nobis conſtat, niſi quantum ſpiritus ſanctus nobis manifeſtauit in ſcripturis, vbi ſane inuenimus quomodo deſtruendum erat templum Salomonis, & quomodo rurſus magnifice extruendum fuerat illud, ſicut & factum eſt per Eſdram, & quod tertio reſtituendum non eſſet. In hunc ſenſum faciunt illæ ſcripturæ, primum quod Daniel in ante commemorato loco vult deſolationem iſthanc duraturam vſque ad conſummationem ſeculi: itaque templum tertio

Lib. 20. de ciuit. c. 19. *Gen. 49.* *2. The. 2.* *Apo. 7.* *Dan. 8.* *De bened. patris.* *3. Eſd. 6.*

non reparabitur. Deinde cum Haggæus, Zacharias & Malachias fuerint ſecundi templi temporibus, Haggæus de tẽpli ſecundi gloria ſic inquit, Magna erit gloria domus iſtius nouiſsimæ plus quam primæ, dicit dominus exercituum. Ecce loquentem hic tibi prophetam de ſecundo templo, quoniam primum iam dirutum erat, nouiſsimum autem vocat, eo quod tertium vltra non ędificabitur, quod etiam extrueretur, ſine dubio tantum glorię non habiturum eſſet, quantum prius illud. Sed accedat iis locupletior adhuc teſtis Hieremias dicens, Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes, Templum domini, templum domini, templum domini eſt. quo verbo mendacij coarguit propheta eos, qui tertium adhuc expectabant templum. Ex quibus & aliis rationibus equidem crediderim nunquam fore, vt etiam ſub Antichriſto tertium rurſus templum ædificent Iudæi. Quanuis hiſtoriæ nonnullæ teſtantur Iulianum iſtum apoſtatam, Imperatorem factum, præcepiſſe Iudæis odio Chriſtianorum reædificare templum, ſed etiam cum plurimum iam extruxiſſent, id quoque totum quod ædificarant, concidit. Nec abſimile fuit quod contigit Humaro Sarracenorum principi: is cum templum erexiſſet ſuper ſepulchrum Chriſti, & deinceps adhuc ſacra faceret ſuo Machumeto, à quodam Perſa in altari confoſſus occubuit. Sedebit ergo Antichriſtus in templo domini, hoc eſt, in eccleſiis Chriſtianorum, atque in his abolebit omnem catholicam ordinationem. inueniet quoque eccleſias, in quibus iam ante præcurſores ſui omnes cæremonias & leges eccleſiaſticas abrogarint: ibiq́ue ſe pro deo iactitabit, vt colatur ab illis. Nos modo deprecemur dominum deum, quatenus, &c.

Dan. 9. *Hag. 2.* *Hiere. 7.* *Iulianus.*

HOMILIA SECVNDA.

QVAECVNQVE ſcripta ſunt, inquit Paulus, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum, ſpem habeamus, ideoq́ue cum magnus ille propheta & vir deſideriorum Daniel, tãtopere deſcripſit abhominationẽ, quæ futura erit in deſolatione & loco ſancto, hic quoq; dominus ſolicite nos conſiderare admonet, quid intelligamus in Daniele, ſimulq́ue attentos nos reddit. & vtinam attenderent Neochriſtiani, atq; diligentius paulò obſeruarẽt illam Danielis prophetiam, obſeruatã rectius intelligerent,

Roma. 15. *Dan. 12.* *Mat. 24.*

& facilime errores ſuos maximos peruiderent: ſicque vltro à lacero ſciſſoque euangelio ſuo, animarum pernicie, deſiſterent. viſuri enim eſſent & conſpicaturi hic ſeipſos velut in ſpeculo, quomodo omnia quæ iam moliuntur, viam ſternāt Antichriſto, gloriamque Chriſti obſcurent, animarumque impediant ſalutem, ſicut in ſequentibus plenius videbimus.

¶ Quum videritis abhominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes.

Chryſo. Chryſoſtomus & plerique alij hæc omnia referunt ad excidium Hieroſolymitanum, quod ſub Veſpaſiano factū eſt, & quod per hæc apoſtolos ſuos cæteroſque Chriſtianos do minus præmonere voluerit, vt fugerent imminēte perſecutione. *Li.3.ca.* Quoniā ſic Euſebius refert eccleſiam Hieroſolymis congregatā, recepiſſe reſpōſum, vt fugerēt trans Iordanē in ciuitatem Pellam, quæ regis erat Agrippæ, cōfœderati cum Romanis, vt ſic poſtquam boni homines ſeceſsiſſent ex regione illa & vicinia, locus daretur vltioni cœleſti atque vindictæ de impia gente. Verum ego iam ſupra rationibus aliquot oſtendi, dominum hic loqui de tribulatione futura tēporibus Antichriſti, quod hinc quoq; ſatis liquet: ſiquidem quotquot ſuperiora verba de Hieruſalem exponunt, dicunt abhominationem ſtantem in templo, ſtatuam eſſe Adriani, quam ille poſt deſolationem in eo repoſuit: dominus autem hic illum ordinem ſeruat, primum oſtendit quando viſuri ſint abhominationem, deinde fugam commemorat, vt omnino nequeat hoc ad ſtatuam Adriani referri equeſtrem, quam in ipſo ſanctorum loco vſque ad ſua tempora ſtetiſſe teſtatur Hieronymus. *Super Mat.* Nos itaque hæc, vt ſuperiora, de temporibus Antichriſti exponamus; quoniam de iis & hic dominus & ante eum Daniel ſine controuerſia locutus eſt.

2 Porro ſi ad Antichriſti tempora reſpiciamus, triplicem videbimus populum qui fugiturus eſt. fugiens enim qui in Iudæa, qui ſuper tectum, & qui in agro fuerint. In ciuitates quomodo profugerint Iudæi, ſatis conſtat ex Ioſepho. ſed quomodo cæteri triplicem hanc fugam huc detorquent, mihi non ſatis perſuadet. ſed ad tempora Antichriſti referēdo, nihil ita dubium eſt. quoniam Iudæa laudem ſeu laudis confeſsionem ſonat, igitur hic ſpirituales homines eccleſiaſtici & prædicatores intelliguntur, qui veram fidem quum debeant confiteri, perſequutionem ſuſtinebunt Antichriſti.

Sed

Sed qui in tectis ſunt magiſtratus & optimates ſignificant, ſicut enim tectum altiſsimum eſt, ab iniuriis aēris defendēs incolas omnes, ita qui in magiſtratu ſunt cōſtituti, ſubditos defendere & iuſtitiam debent tueri. Verum ij quoq; ſi vere catholici piiq́ue fuerint, non euadent ſæuitiam tyrannidis Antichriſti, qui principes primum ſtatim ſibi coniunget & ſeducet, per eos deinde dominos populoſq́ue omnes ſub cœlo perſequutur⁹. ſemper enim beſtia iſta ſeptices pios homines peruertit, & non deſunt iamiam, qui idipſum in primis votis habeant, vt (modo liceret) imperatorē ipſum profligarent, cæteroſq́ue magiſtratus omnes ſeducerent. Præterea eos quoque qui in agris fuerint, perſequetur Antichriſtus, ſi nolint perfidiæ ſuæ ſubſcribere, hoc eſt, agricolas, plebem ſimplicem etiam non tolerabit, niſi fide vera abnegata, ſibi adhæſerint, Præmonere autem hic dominus vult Chriſtianos omnes eccleſiaſticos quidem & prædicatores, ne aſpiciant Iudæam, hoc eſt, cœnobia, monaſteria, templaq́ue ſua deſerant propter fidem. Magiſtratus autem, ne amore temporalium bonorum, & cæteros ex vulgo homines, ne propter qualecunque commodum adhæreant errabundis Chriſtianis ſub Antichriſto. ſed quam multi ſunt obſecro, qui tā fidele Chriſti monitum ſpernunt, nec amplectuntur? Quot iam prælati & monachi funditus interire ſinunt omnia, dū modo ipſi non è cœnobiis expulſi, cenſibus careant? Quot etiam qui magiſtratibus præſunt, fidem nihil curant ſubditorum, modo redditibus ſuis nihil decedat? Quot inſuper ex vulgo homines nihili faciunt quibus conuerſentur, à quibus quid lucrētur, ſiue Chriſtianis ſiue hæreticis? Quot hoſpites in ſuis diuerſoriis blaſphemias tolerant in deū, conuitia & contumelias erga homines etiam optimos, & impia verba aduerſus ſacramenta: dummodo lucelli nonnihil eis accedat, veriti ſemper, ne ſi impietates iſtiuſmodi non ferrent vacuum porro haberent diuerſorium? Aliter hic longe Chriſtus, qui docuit fugere potius debere Chriſtianos veros, quam vt à fide deficerent: ſicut nunc quoque multi, bonis ſuis omnibus relictis, profugiunt ex ciuitatibus neochriſtianorum, vt errores eorum euadant. Iocus autem & luſus hic merus eſt. inſtabunt grauiora. arbores adhuc cadent, nūc folia tantum decidunt, cum tot ſuperſtites ſunt principes catholici & integræ in fide ciuitates. Acerbius adhuc ſuccedēt *Matt. 24.*

omnia,quando refrigeſcet charitas multorum. Videmus ſęuire & ferocire iam neochriſtianos, ſi quando paululum ſibi poteſtatis acquirant. Quid futurum putas, vbi gladium totum in manibus ſuis habuerint opera Antichriſti? Væ miſeris Chriſtianis,qui inter iſtos lupos depreheſi,tantæ ſubiacebunt perſecutioni. Tum deniq; illi vaſtabunt,diruẽt,perdentq́ue omnia. Oportet adhuc magis appropinquare Antichriſtum, & tunc ita miſere cuncta deſolabunt, vt auditum antea non eſt ab origine mundi. Væ væ væ miſellis Chriſtianis ſuper quos vęſani iſti & furioſi ſectatores Antichriſti poteſtatem,imo tyrannidem quam exerceant,habebunt.

3 De hac miſeranda Chriſtianorum fuga ſpiritus ſanctus adhuc manifeſtius nos præmonuit per Ioannem, dicentem, *Apoc.12.* Datæ ſunt mulieri aliæ duæ aquilæ magnę,vt volaret in deſertum,in locum ſuum, vbi alitur. At quænam hæc mulier eſt,niſi ipſa eccleſia ſancta,quę fugiet perſecutionem Antichriſti in deſertis & nemoribus abditis? Quoniam cultu di- *Apo.12.* uino & ſacramentis omnibus ablatis à Chriſtianis, eſt quod fugiant illi deinde in deſerta loca. ſequitur ibidem, Et draco iratus eſt in mulierem, & abiit facere prælium cum reliquis de ſemine eius,qui cuſtodiunt mandata dei, & habent teſtimonium Ieſu Chriſti. Tunc implebitur illud quod dixit do- *Mat. 5.* minus, Vos eſtis ſal terrę. quod ſi ſal euanuerit,in quo ſalietur?ad nihilum valet vltra,niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Boni prælati & prædicatores ſal fuerãt antea. imminente autem Antichriſti tempore,multum ſalis euaneſcet,quando multi pręlatorum cadent in errores Antichriſti. Mittitur ergo ſal foras & conculcatur,quando contempti adeo fiunt presbyteri vt ipſos etiam ſuæ pigeat dignitatis,& fugient in deſerta, ſicut ſupra diximus, & paulò pòſt de tribulatione plura commemorabimus. Sic de vete- *Hebr.11.* ribus ſanctis Paulus inquit ad Hebręos, In ſolitudinibus errantes,in montibus & ſpeluncis, & in cauernis terræ circũierunt in melotis,in pellibus caprinis,egentes,anguſtiati, afflicti,quibus dignus non erat mundus. ¶ Pericula temporũ illorum exactius adhuc declarat dominus, Væ prægnãtibus & nutriẽtibus in illis diebus. In excidio Hieroſolymitano male habuiſſe mulieres cum liberis,omnes teſtãtur hiſtoriæ, & nos quoq; iam ſupra in quadam homilia cõmemorauimus, *Thre. 4.* quoniã ibi impleta eſt prophetia Ieremiæ, Manus mulierũ

miſericor

miſericordium coxerunt filios ſuos, facti ſunt cibus earũ in contritione filiæ populi mei. Et cum omnes Chriſtiani immaniter tractabuntur ab Antichriſto, ipſiusque præcurſoribus, tum vero maxime id eueniet prægnantibus & nutrientibus, dum relinquere cogentur domos & poſſeſsiones ſuas. ita Chriſtus etiam in euangelio fore prædixit, cum ait, Ecce venient dies, in quibus dicent, Beatæ ſteriles & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Addit hic dominus, Orate vt non fiat fuga veſtra in hyeme aut ſabbato. idipſum nonnulli ſic ad literam nudam exponunt, quoniam hyeme durum ſit fugere ob iniurias niuium, & in deſertis ſe continere, Iudæis quoque prohibitum erat ambulare in ſabbato amplius quam iter ſabbati, hoc eſt, miliaria duo. Dices, Si dura iſta Antichriſti perſecutio annis tribus & dimidio duratura eſt, vt paulo poſt confirmabimus ipſi, nónne & in hyeme fugiendum erit Chriſtianis? Ideo reſpõdeo & dico, nõ velle hic dominũ per hyemẽ tẽpus deſignare hybernũ, ſed fugam & properam, & quam remotiſsimam. ita enim loquimur etiam nos deſignaturi quippiam properum, priuſquam ingruat hyems & quia Iudæis nõ licebat longius proficiſci in ſabbato, orandũ nobis eſt ne in ſabbato, hoc eſt in loca propinqua fugiamus. Hieronymus ad myſticũ ſenſum hæc referre volens, dicit docere nos hic dominũ, vt oremus ne fiat fuga noſtra in hyemẽ, hoc eſt, ne fides noſtra refrigeſcat: neq; ſabbato, puta ne operibus bonis deſtituti, omni careamus virtutũ ornamento: quoniam quicunque vel in oratione non deuoti, vel in operibus bonis nõ fuerint laborioſi, extra numerũ electorum habebuntur, quos per fugam ſibi reſeruabit dominus. Sic Origenes ait, Nemo in tali periculo falſi dogmatis (ipſe enim ad hæreſes omnia refert) facile ſuperatur & fallitur, niſi qui nudus eſt ab operibus bonis. *Luca. 23.* *Hieron.* *Origen.*

4 Porro iam tribulationis magnitudinem declarat dominus dicens, Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vſque modo, neque fiet. Notãda ſunt hæc verba eo diligentius, quod ſuperius illud propoſitum noſtrum confirmant, quo docuimus loqui hic dominum de prophetia Danielis duodecimo, non nono capite. ita enim ipſe ait quoq;, Veniet tẽpus quale non fuit ab eo, ex quo gentes eſſe cœperunt vſque ad tempus illud. Vos itaq; iam dilectiſsimi, aperto pectore cogitate, atque ad animũ reuocate omnes *Dan. 12.* *Ioſeph.*

tribulationes, de quibus audiſtis vnquam. Magna fuit iſta tribulatio, qua periit Iudaiſmus. quando enim auditum eſt antea, vndecies centena milia hominũ in vnica ciuitate, gladio, fame & peſte periiſſe, niſi Hieroſolymis? deinde occupata vrbe illa, tot homines occiſos, tot eſſe venditos? Maiora adhuc longe futura ſunt pericula Chriſtianorũ ſub Antichriſto, & nihil conferenda ad iſtam perſecutionem Iudæorum. ſiquidem tribulatio tunc futura maxima eſt, qualis nec fuit antea, neq; poſtea eſt ſecutura, de qua Ioannes etiam ſic ait, In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam: deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Fiet tũc

Apo. 9. plane ſicut prædixit Ieremias, Eligent magis mortem quam

Ierem. 8. vitam omnes qui reſidui fuerint. & hoc eſt quod dominus dixit, quum educeretur ad crucem, Tunc dicent montibus,

*Luc.*23. Cadite ſuper nos: & collibus, cooperite nos. Quid tunc anguſtiæ, mœroris & tribulationis futurum eſt in mundo? neque tamen ad mirum, quoniam blaſphemiæ tantæ, & hæreſes, omniaq; quæ nunc in mundo ſunt peccata, huiuſmodi

*Apo.*13. merebuntur ſupplicia: & ideo Ioannes Antichriſtum deſcribit ex ſpecie beſtię quę ſimilis ſit pardo, cuiuſque pedes vrſi fuerint & os leonis: qua figura varietas nobis deſignata eſt perſecutionis Antichriſti, quæ triplex futura, tunc erat, nũc ex parte abiit, vna tyrannorum in ipſo adhuc principio, altera hæreticorum ſeducendo bonos, tertia malorum fratrum

Antichriſti figura. per proditionem. Perſequutiones illæ tres. durauerũt in eccleſia continuis ſucceſsibus. trecentis enim & aliquot annis perſequutionem gladij ſuſtinuit eccleſia ſub tyrannis, quæ & eccleſiam martyrum dicta eſt. Pacata deinde eccleſia ſub Conſtantino, irruerunt hæretici, Arrius, Macedonius, Eutyches, Neſtorius, iſtorumque ſimiles alij pene innumeri. Prẹterea inter Chriſtianos quoq; deinceps fuere compluriṃi, qui præter nomen nihil habere Chriſtiani: quoniã ſicut non omnes qui ex circunciſione Iſraëlis ſunt, Iſraëlitæ ſunt, ita neque illi omnes qui nomen Chriſtiani habent, Chriſtiani

*Rom.*9. ſunt. Imo ita deficiet fides Chriſtianorum etiam bonorum, vt ad ea tempora reſpiciens dominus, recte dixerit, Quãdo

*Luc.*18. veniet filius hominis, putâſne quod inueniet fidẽ ſuper terram? Vſqueadeo pauci erunt vere fideles, vt reputarit dominus ſe quaſi fidem nullam inuenturum ſuper terram.

¶ Atque has tres perſecutiones ſunt qui velint intelligi per

beſtias iſtas tres apud Danielem, quæ ſurgebāt ex mari. erat *Dan.7.*
enim ibi leæna, qua ſignificātur tyrāni: erat vrſus, quo hære
tici figurantur: erat & pardus, quæ falſos & iniquos fratres
repræſentat. Et eas ipſas perſecutiones tres Ioannes tempo-
re Antichriſti futuras, iiſdem trium animalium & figuris in
vnum coeuntibus, deſignauit. habebat enim caput pardi ob *Apoc.13.*
fucatum prætextum pietatis, pedes vrſi, quoniam ſicut ille
mel amat & omnia dulcia, ita hæretici falſitatem ſuam fuco
ſuauitatis velant & obtegunt. An non noſtrates etiam neo-
chriſtiani egregium commēti ſunt impietatis ſuæ prætextū,
dum euangelium clamant & verbum dei? quod & in ore cir
cunferunt, & in manicis geſtant depictum, vt interim diabo
lum foueant in pectore, iuxta illud Pauli, Per dulces ſermo- *Rom.6.*
nes & benedictiones ſeducunt corda innocentium.

¶ Poſtremo autem vbi poteſtatem omnē ſibi arrogarint, *Dan.7.*
leonino ore laniant omnia. & id quidem plane animal quar
tum eſt Danielis, admirabile & horrendum, dentes & vn-
gues eius ferrei, quibus cōminuebat & comedebat. hoc dein
ceps Daniel exponit de rege potenti. qui ſermones cōtra ex-
celſum loquetur, & ſanctos altiſsimi conteret: putabitque
quod poſsit mutare tempora & leges (Antichriſtus enim ſu
met ſibi leges ſtatuere Moſaicis meliores, meliores quoque
Chriſti domini noſtri & impij Mahumeti, ſicuti nunc quo-
que neochriſtiani alias ex aliis ordinationes texūt, atque re-
texunt vt telam Penelopes.) & tradentur in manu eius vſq;
ad tempus & tempora & dimidium temporis. Ecce beſtia
prævaleſcens Antichriſtus Chriſtianis ſuperior dominabi-
tur, & tamen imperium eius diuturnum non erit, ſicut ho-
milia ſequenti dicemus. Nunc interim dominum deprece-
mur, vt gratiam nobis ſuam concedat. qua in numero cōſer-
uemur electorum, ita vt poſt huius vitæ exilium cum omni-
bus angelis & ſanctis, ipſum laudemus in ſecula, Amen.

HOMILIA TERTIA.

AVDISTIS dilectiſsimi in Chriſto, quomō ab-
hominatio Antichriſtꝰ ſedebit in eccleſia Chri-
ſti deſertas iamiam & deſolatas, in quibus cul-
tus dei nullus ſit, nullæ vigiliæ, veſperæ aut ma-
tutinæ cantentur, miſſa nulla legatur. & cuiuſmodi tunc fu-
tura ſit Chriſtianorum fuga, quātaque tribulatio, ita vt hu-
iuſmodi pericula neque antea fuerint in mūdo, nec aliquā-

doſint futura adeo potenter præualebit Antichriſtus per tyrannos & ſequaces ſuos Chriſtianos malos atque peruerſos. In iis omnibus malis conſolationem adhuc piis hominibus proponit dominus, dicens, Niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabũtur dies illi. vnde miſericordia ſit manifeſta dei, qui ſeruorũ ſuorum non obliuiſcitur in iis periculis tantis. Et quanuis Antichriſtus vt ſubitam & repentinam, ita validiſsimam habiturus eſt poteſtatem, tamen repente rurſus interibit. ideo enim propere feſtinabit diabolus, quoniã ſciet poteſtatem illam & tyrannidem diu ſibi dominum non permiſſurum. id adeo Ioannes quoque teſtatur, inquiens, Væ terræ & mari, quia deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnã, ſciẽs quod modicum tẽporis habeat. Ecce diabolus ſciens diu ſibi non licere poſſe vt ſæuiat in populum dei, eo magis accelerabit, pluſq; furioſus erit. ¶ Quæres, quam diu tãdem duratura ſit, Antichriſti tyrãnis, quæ ſi mala futura eſt, cur nõ deſinat ſtatim? Reſpõdeo, quoniam manifeſtauit hoc dominus ex annis, menſibus atque diebus. Ex annis quidem, quanuis minus aperte, cum dicit Daniel, tradentur in manus eius vſque ad tempus & tempora & dimidiũ temporis. quibus verbis deinceps quoque vtitur ille, & ait iuraſſe iſtum per viuẽtem in æternum, quia in tempus & tempora & dimidiũ tẽporis. Ita Ioannes etiam inquit, Datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in deſertum in locum ſuum, vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie ſerpentis. Ibi autem per tempus annus, per tempora biennium deſignatur, dimidium temporis annus dimidius ſignificatur, quæ ſumma eſt annorum trium & dimidij. tanto enim tempore & Antichriſtus deſæuiet in Chriſtianos, & Chriſtus dominus prædixit. Atque id ita eſſe ex menſibus & diebus ſatis conſtat, ſiquidem & Daniel illud quum non ſatis intellexiſſet, audiuit ex angelo, A tempore quũ ablatũ fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abhominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta. Si hæc porro diuidamus hebdomadatim, inueniemus hebdomadas cẽtum octoginta quatuor, dies duos, quod tẽporis ſpatium cõficiet annos 3. hebdomadas 27. dies 6. ſi 365. dies pro anno cõputentur. Neq; tacuit hoc etiã Ioannes, vt non celauit eũ ſpiritus dei. dixit enim mulierem (hoc eſt, eccleſiã) in deſerto paſcẽdam

Matt.24. *Apo.12.* *Dan.7.* *Dan.12.* *Apoc.12.* *Dan.12.* *Apoc.12.*

dam diebus 1260. Vbi non eſt quod mireris Ioãnem 30. dies minus numerare quam ſupputauit Daniel. ſiquidem hic de principio tyrannis Antichriſti, ille autem de fuga loquutus eſt eccleſiæ, quæ poſtea demũ fugitura erit. Non deſunt qui opinentur principem aliquem catholicum, abſcõditur tunc eſſe Papã, Cardinales, Epiſcopos, presbyteros & monachos in fide conſtanter perſeueraturos, tantiſper dum Antichriſtus à Chriſto occidatur, & de ea re loqui hic Ioannem. Similiter etiam quo ad menſes ſolares, tempus hoc cõmemoratur in ſacris literis, quando ſpiritus ſanctus per Ioannẽ dicit, Data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos. Mẽſes autem duodecim, annum faciunt: menſes triginta ſex, triennium totum, vnde ſuperſunt adhuc menſes ſex annus dimidius, quæ omnia bene conueniunt cum annis tribus & dimidio Danielis. Quodq́ue eo tempore perſecutio iſta finẽ ſit habitura, ſatis manifeſte teſtatur Daniel cum ait, Beatus qui expectat & peruenit vſque ad dies mille trecentos triginta-quinque. totidem conficiunt annos tres, ſeptimanas triginta duas, & dies tres, quando & vniuerſa Antichriſti & mẽbrorum ſuorum omnium tyrannis definet. Et hoc eſt quod dominus adeo nobis certo promiſit ſe abbreuiaturũ dies illos propter electos. Quoniam quanuis nunc miſere pleraq; ſuccedant, & neochriſtiani vndique errorem ſuorũ ſeminaria diſpergant, multoq; maiores iis calamitates futuræ ſint tẽpore Antichriſti, ſemper tamen conſeruabuntur à deo aliquot integri & ſynceri Chriſtiani, ſicut olim quoque factũ eſt tẽpore Elie, cum diceret iſte, Zelo zelatus ſum pro domino deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Iſrael, altaria tua deſtruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & dilectus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam, vt auferant eam. inter cætera reſpondit dominus Eliæ, Derelinquam mihi in Iſraël ſeptem milia virorum, quorum genua non ſunt incuruata ante Baal, & omne os quod non adoraũit eum. Quod ſi tam miſericors iam olim fuit dominus, vt gratia ſua ſancta retinuerit aliquos, qui non contaminarentur idolis: quanto magis in eccleſia catholica reſeruabit ſibi, qui non ſequantur Antichriſtum, quorum etiam gratia regnum ipſius abbreuiabitur?

Apoc. 11.
Apoc. 13.
Dan. 12.
1. *Reg.* 19.

2 Porro iam diligenter præmonet nos dñs, vt caueam' à

falſis prophetis,quæ verba eo diligentius attendenda nobis
erunt,quod qui præcepit ſerio etiam id à nobis exigit? ſique
illa paulo intẽtius obſeruauerimus,melius quoq; iſtos neo-
chriſtianos cognoſcemus.ſic enim ait ille,Tunc ſi quis vobis
Mat.24. dixerit,ecce hic eſt Chriſtus,aut illic, nolite credere. Quæ
verba abſit,vt quiſquã vel accipiat vel accipi velit de ſacra-
mẽto corporis Chriſti,de quo nihil hic agit Chriſt⁹. Vt in-
terim impie abutãtur illis neochriſtiani,dũ coactiſsime de-
torquẽt cõtra venerabile ſacramẽtũ euchariſtiæ,ſed ꝑ Chri
ſtum intelligi debet in fide. præmonet enim hic dominus
eccleſiam ſuam ab incurſibus nouiſsimorum temporũ,quã-
do innumeræ conſurgent hæreſes & ſectæ,quæ ſingulæ di-
cturæ ſint ſecũ eſſe Chriſtum,ſicut nunc Lutherus & Zuin-
glius contendunt:contra quos facis illud Chriſti dictũ,No-
lite credere. Diffuſo nanque Chriſto per vniuerſam eccle-
ſiam,quid aliud obiiciamus hęreticis ad ſe pertrahere volẽ-
1.*Cor.*1. tibus illum.niſi hoc Paulinum, Nunquid diuiſus eſt Chri-
*Matt.*24. ſtus? Quod autem hic per Chriſtum regnum illius accipia-
*Mar.*13. tur,ſatis arguunt verba ſequentia quibus oſtenditur exurre
2.*Tim.*3. cturos pſeudoprophetas, de quibus etiam Paulus loquens,
ait,Nouiſsimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & e-
runt homines ſeipſos amantes,cupidi,elati,ſuperbi,blaſphe
mi,habentes ſpeciem quidem pietatis,virtutem autem eius
abnegantes,ſemper diſcentes,& nunquam ad ſcientiam ve-
ritatis peruenientes,qui reſiſtunt veritati, quemadmodum
Iamnes & Mambres reſtiterunt Moyſi. mali homines & ſe-
ductores proficient in peius,errantes,& in errorẽ alios mit-
tentes. Hi nimirum ipſi ſunt, de quibus etiam hic dominus
loquitur,qui dicunt alij quidem hic,alij vero iſthic, alij,ali-
bi eſſe Chriſtum,quibus nos dominus iubet nõ credere. At-
tendite itaque & vos dilectiſsimi ab iſtiuſmodi hominibus,
nolite credere neque Luthero, nec Zuinglio nec cuiquam
neochriſtianorum,qui Chriſtum ab eccleſia catholica diſtra
ctum ſibi cupit & nititur arrogare,detruſum in angulum &
conciliabulum hæreticum. Iſti ſunt magiſtri prurientes au-
ribus,falſi prophetæ,de quibus dominus dicit, Attendite à
2.*Ti.*4. falſis prophetis,qui veniunt ad vos in veſtimẽtis ouium, in-
*Mat.*7. trinſecus aũt ſunt lupi rapaces. de iis & Petrus ait, Fuerunt
2.*Pet.*2. pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magi-
ſtri mendaces,qui introducent ſectas perditionis. Euitate &
fugite

fugite per Chriſtum iſtos ſectarum authores, qui Chriſtum ſcindere & in partes conantur diuidere, ſicut ſcelerata iſta mulier diſſecari petebat filium alterius mulieris coram Salomone. Cauete inquam & proſpicite vobis, quia veſtra hic res agitur. quod ſi audieritis eos, ſeducent vos in interitum. ne præbeatis aures dicentibus, hic eſt Chriſtus. ne credatis illis quicquam, quia animicidæ ſunt, pſeudoprophetæ, ſeductores hominum, venatici canes diaboli. *3.Reg.3.*

3 Surgens, inquit dominus, pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, id adeo Paulus quoque de Antichriſto dicit, cum ait, Cuius aduentus eſt ſecundum operationem Sathanæ, in omni virtute & ſignis & prodigiis mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis. Cæcos ille videre facit, ſurdos audire, claudos expedite ingredi, dæmoniis obſeſſos liberabit, fraudulenter tamen hæc omnia. Et bene dicitur quod ſecundum operationem Sathanæ veniet Antichriſtus: quia ſicut Chriſtus de ſpiritu ſancto natus eſt, iuxta illud angeli ad Mariam, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & iſtud quoque, Quod ex ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt: ita viciſſim veniet Antichriſtus à Sathana ſecundum operationē ipſius. nam & ipſe reget eum, & hic obtemperabit illi in omnibus, ſicut permittit dominus, dicente Ioanne, Soluetur Sathanas de carcere ſuo, & exibit ſeducens gentes. quæ etiam ratio multum facit ad augendam hominum malitiam, quoniam & diabolo permittetur homines adeo ſeducere in omni nequitia. Quam porro neceſſarium foret, quam operæpretium aſſiduo clamare eos ad dominum, Ne nos inducas in tentationem? *1.Theſ.2.* *Apo.10.* *Matt.6.*

2 Ait Paulus aduentum Antichriſti fore in omni virtute, ſcilicet ſeculari & mundana. Sicut enim dominus in humilitate aduenit & paupertate, manſuetus (vt ait propheta) atque ſedens ſuper aſinam, ſuamque adeo paupertatem Chriſtus ipſe teſtatus eſt, inquiens, Vulpes foueas habent & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Ita contra Antichriſtus veniet in maximo apparatu, faſtu & pompa ſeculi huius, ſatis habiturus pecuniæ, & bonorum omnium affluentia luxuriaturus, qua laſciuie multos ſibi adiunget homines. id Daniel quoque præuidit, cum dixit, Dominabitur theſaurorum auri & argenti, & in omnibus precioſis AEgypti. *Zach.9.* *Matt.8.* *Dan.11.*

VV

3 Addit Paulus quod in prodigiis & ſignis venturus ſit
Matt.26. mendacibus, quod etiã dominus non tacuit, cum dixit pſeudoprophetas iſtos ſigna & prodigia facturos: nec celauit nos idipſum Ioãnes, de beſtia magna ſic loquens, Fecit ſigna magna, ita vt etiã ignem faceret de cœlo deſcendere in terrã in conſpectu hominum. & ſeduxit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt illi facere. En hic cauſas vobis duas, quę facient vt multi adeo accedant ad Antichriſtum homines, ſuisque coniungantur erroribus. Videmus enim nunc pleroſque erroribus peruerſis accedere tantum ob libertatem carnis, ne ieiunent, ne confiteantur, néve quid orent, & alia pietatis munera exequantur. quãdo maior futurus eſt accurſus omnium tunc, cum pecunię diſpergentur, cum miracula fient? ſane tunc principes, nationes, totaque adeo regna ab eccleſiæ ſanctæ obedientia auertentur ad Antichriſtum.

4 Et bene quidem apoſtolus ſigna vocat mendacia. huiuſmodi enim variis poſſunt fieri modis. fallacia ſigna ſunt, cum ſenſibus hominum imponitur, ita vt quis putet ſentire ſe quod non ſentit, & tangere quod non tangit, ſicut &
Hierony. Simon magus hominem iam decollatum paulò pòſt exhibebat viuum. fraus enim illa erat & dolus. Sic humanos ſenſus decepit Apollonius Tianæus, cum faciebat præſtigiis ſuis, vt arbores ire, columnæ loqui viderentur. Sic magi etiam nunc faciunt, dum ſimulant ſe neſcio quid nõ vorare. vſqueadeo ſenſum hominis poteſt immutare diabolus.

2 Deinde mendacia quoque ſunt ſigna, quæ naturalibus quidem, ſed tamen occultis fiunt rationibus: vnde rudes, & imperiti homines ſępenumero putant vltra ſupraque naturam eſſe. quod naturaliter fit, quomodo ſimplices plerũque admirantur ipſos præſtigiatores. Cumque diabolus norit ſingulas naturalium proprietates, ſciatque ſingula ſingulis, actiua etiam coniungere paſſiuis, magna in iis rebus exhibet ſuæ poteſtatis argumenta. ſic ille pluuia, fulgura, tonitrua, igniúmque apparitiones efficere poteſt in aëre.

3 Præterea ſigna cenſeri poſſunt mendacia, quæ in finem malum tendunt, nimirum ad impoſturam & fraudem hominum, cuiuſmodi futura ſunt omnia Antichriſti ſigna, virtute diabolica facta. Et ex iis fere tribus rationibus Pau-
2.Theſ.2. lus ſuperior illo loco ſigna Antichriſti ſecundum operario-
Matt.24. nem Sathanæ, ſigna & prodigia vocauit mendacij. Quanta porro

porro ſpecie boni, ſigna ſua ſit ille facturus, deinceps oſtendit dominus, & ait, Dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt. etiam electi. quod ſi electis adeo male ſuccedet, quid futurum eſt de miſera plebecula? cumque in vniuerſum ſenſus & cogitationes hominis tendant in malum, quantus futurus eſt vulgi concurſus ad Antichriſtum? ſicut & Paulus ait, Mittet illis deus operationem erroris, vt credant mendacio qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Qui nunc non credunt conciliis eccleſiæ ſanctæ, non patribus, neque bullis papalibus fidem aliquam præbent. Cæſareæ quoque & catholicæ maieſtatis edictis nihil aut certe parum tribuunt. & tamen interim hæreticis, animicidis, peruerſis prædicatoribus omnia credunt, quid mirum ſi ſeducantur, niſique pœnitentiam agant, perpetuo condemnentur? Mitto hic quomodo etiam mali poſſint facere miracula vere. iuxta illud quod dicent multi in die illo, Domine nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? *Matt. 7.*

¶ Nam quod mali fuerint, ex eo patet quod ſequitur, Recedite à me operarij iniquitatis. Fecerunt itaque mali quidem miracula, ſed nunquam infideles & qui errores docuerint, eo quod virtute diuina fiunt miracula: deus autem falſitatis teſtis non eſt. ſicque & Antichriſtus & membra illius omnia nullum facient miraculum verum. Hic autem ſpeciem conſpicimus dei miſericordiam in eo, quod electi non inducentur in errorem. quoniam impoſſibile id eſt, non aliunde vtique niſi ex gratia dei cuſtodiens illos, qui in ipſius manu ſunt omnes, teſte Moyſe. Hinc & Gregorius, electi, inquit, in corde tentabuntur. nutant enim, ſed non cadunt. Hoc autem non eſt, quod cogites tantum futurum tempore Antichriſti in ſanctis, ſed omni tempore, ſi non eſſet electio & gratia dei, etiam iuſti in peccata maxima caderent, à quo lapſu ſola eos præſeruat gratia diuina. Poſſem ad longũ materiam hanc de gratia dei extendere, cui tantum adſcribere quis debet omnia. illa enim ſi non foret neq; ipſum præſeruaret, deum immortalẽ, quãta in ſcelera rueret præceps? eius autem argumenta vt fortiſſima, ita pene innumera peti poſſent ex epiſtolis Pauli ad Romanos, Corinthios, & Galatas, ſed volẽs hæc omnia pertrãſeo. Quilibet homo ex corde & *Gregorius hom. 9. ſuper Eze.* *Augu. in om. cõpelagia.*

animo inuocet & imploret deum rogetq́ue, ne ſanctos ſuos deſerat in iis quoque duriſſimis Antichriſti præludiis, inter tot ſectas, hæreſes & ſciſſiones fidei. Quilibet inquã Chriſtianus ex tota mente Chriſtum deprecetur, vt piis magnęq́; ſpei hominibus gratiam ſuam concedat: iis vero maxime qui ſub tyrannis & Chriſtianæ fidei perſecutoribus, vt tantæ tyrannidi reſiſtere, & tam magnis inſultibus ſufficere valeant, vtq́ue in fide ſtabiles, in opere efficaces, inuenti gratiam dei non amittant, & in futurũ vita non excidant æterna, Amen.

HOMILIA QVARTA.

MVLTA hactenus audiſtis dilectiſſimi in Chriſto de ſæuiſſima Antichriſti tyrãnide, quam ſi quis penitius introſpiciat paulòq́; altius animo cõcipiat, quid mirũ ſi huiuſmodi quid ſecum cogitet? Ita ne futurum? ita eccleſiam tuã deſtitues domine deus? ita ne ſanctos & electos tuos ſub tã graui iugo deſeres miſere? Ita ne futurus erit nemo, qui libere fidẽ cõfitens conſoletur eos? Imo hoc ſciat certusq́; credat quilibet Chriſtianus, deũ nunquã derelicturũ ſuos, nõ minus quã pater filios ſuos

3. *Reg.* 6. deſerat, iuxta illud Salomonis, Habitabo in medio filiorum Iſraël, & nõ derelinquã populum meũ Iſraël. Quoniam & Iudæi in tanta tribulatione cõſtitui, vt & amiſſo templo, & ciuitate ſancta vaſtata, & tota terra promiſſionis profligati, reliquum nil haberent, ſperauerũt adhuc in deum, qui non

Eſdræ 9. deſereret eos, dicente Eſdra, Quanuis ſerui ſumus, tamen in ſeruitute noſtra non derelinquit nos deus noſter. Ita nos cõſolatur etiam Dauid, dicens, Dominus iudicium diligit, & ſanctos ſuos non derelinquet, in æternum conſeruabuntur. Quapropter prælatis & prædicatoribꝰ partim ab Antichriſto occiſis, partim ꝓfligatis. Excitabit adhuc dominus præ-

Enoch & Elias. dicatores duos, iuxta cõmunem doctorum ſentẽtiam, Enoch & Eliam, qui vt in hoc ſeruarentur officium, viui rapti ſunt in paradiſum, expectantes ibidem tempus Antichriſti. De Enoch nanque ſic nobis ſcriptũ reliquit Moyſes, Facti ſunt

Gene. 5. omnes dies Enoch, trecenti ſexaginta quinque anni ambulauitq́ue cum deo, & non apparuit, quia tulit eum deus. De

4. *Reg.* 2. Elia autem ſic habet hiſtoria Regum, Quum pergerent & incedẽtes ſermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diuiſerunt vtrunque, & aſcendit Elias per turbinem in cœlum. Et quod huiuſmodi teſtes tunc futuri ſint duo, ſatis manifeſte

niféſte Ioannes arguit, dicens, Dabo duobus teſtibus meis, *Apo.11.*
& prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis. De Elia vero apertiſſime loquitur Malachias propheta *Mala.4.*
cum ait, Ecce ego mitto vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies domini magnus& horribilis. Quis porro eſt qui neſciat diem domini horribilem illum eſſe nouiſſimũ? adhuc igitur venturus eſt Elias ante eum (& quia Hieron. fluctus *Matt.11.*
propter verba Chriſti de Ioanne, & ſi vultis, ipſe eſt Elias *Matt.17.*
qui venturus es: & iterum, Elias quidẽ venturus eſt, & reſtituet omnia, dico autẽ vobis, quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, ſed fecerũt in eo quæcũque voluerunt) tamen quia angelus clare indicat qualis ſit Elias Ioãnes in virtute nimirũ Eliæ præcedens, & Ioannes expreſſe negauit ſe *Luca 1.*
Eliam, ideo credendum cõmuni ſententiæ, nondum veniſſe Eliam in perſona, ſed venturũ, licet Ioãnes venerit in ſpiritu & virtute Eliæ, ideo ad hæc ſubiũgamus, Mens & ſententia Auguſtini eſt lib.9. ſuper Gene. Enoch & Eliam nõdum *Ioan. 1.* *Cap. 6.*
quidem eſſe defunctos, ſed in alium locũ tranſlatos, & adhuc morituros. Alibi quoque de mirabilibus ſacræ ſcripturæ ſic ait de Elia, Hactenus ipſe ſicut & Enoch, in teſtimonium nouiſſimi temporis adhuc ſine morte ſeruatur vt ſcilicet horum in ore duorũ teſtium nouiſſimi teſtimonij ſermo cõſiſtat, quãdo in extremo tempore paulò antequã damnetur Sathanas, qui humanum genus aperto bello deprimat. *Lib.2.ca. 22.*
Quis autẽ aperto adeo Marte aggreſſurus eſt fidẽ Chriſtianam & impugnaturus vt Antichriſtus? Sed pene exciderat properanti mihi locus ille Sapientis, qui hic primum commemorandus erat. ſic enim ait ipſe de Enoch, quia placuit ille deo, & tranſlatus eſt in paradiſum, vt det gentibus ſapientiam. Ecce in paradiſum, inquit Sapiens, vt det ſapientiam. at quando faciet hoc Enoch, niſi vbi Antichriſtus venerit? *Eccl.44.*

2 Audite inſuper aliud adhuc Auguſtini Eliæ teſtimoniũ, dicentis per hũc Eliam magnum mirabilémque prophetam expoſita ſibi lege vltimo tempore ante iudicium Iudæos in Chriſtum verum, id eſt in Chriſtum noſtrum, eſſe credituros, celeberrimum eſt in ſermonibus cordibúſque fidelium. Ipſe quippe ante aduentum iudicis ſaluatoris nõ immerito ſperatur eſſe venturus, qui etiam nunc viuere non immerito creditur. Idem alibi de peccatorum meritis quoque cõmemorat multis, qui fiat quod illi duo tanto tempore in para- *De ciuit. dei.li.20. cap.29.* *Li.1.ca.3.*

diſo conſeruentur, nec moriantur, id autem hic breuiati ſtudens pertranſeo: verum illud prætermittere non poſſum,
Quæſt. 83 quod in quæſtionibus habet Auguſtinus (vt omnis tollatur dubitatio Hieronymiana) futurũ, inquit ille, credimus ſecundo aduentu domini, quo in claritate venturus eſt, cuius aduentus præcurſor ſperatur Elias, ſicut huius Ioannes fuit, & ideo dicitur à domino, Elias iam venit, quia in eodem ſpiritu & in eadem virtute, & tanquam præcedentis præconis officio, & hic (Ioãnes) iam venit, & ille (Elias) turus eſt. ¶ Cum itaque duo iſti venturi ſunt ante tẽpora Antichriſti, prædicabunt iuxta Auguſtini ſententiam: & Iudæis quidem annunciabunt Meſſiam verum iam veniſſe, Chriſtianis autem meras eſſe impoſturas & fraudes, quicquid tunc molietur Antichriſtus. vnde & plurimi populi adhærebũt eis, vt non mediocrem inde dolorem concepturus ſit Antichriſtus, occiſurus inſuper illos, iuxta hanc Ioannis prophetiam
Apoc. 11. Cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduerſum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & AEgyptus, vbi & dominus eorum crucifixus eſt. Et videbunt de tribubus & populis & linguis & gentibus corpora eorũ per tres dies & dimidiũ. Et corpora eorum nõ ſinent poni in monumentis. quanuis reuiuiſcentes hinc aſcendent in cœlum. Et hoc
Libr. 1. *de mir. ſup. ca.* 3. *Methodi.* eſt quod Auguſtinus ait, Enoch licet longo tẽpore ſeruatus adhuc viuat, mortis tamen debitũ quod omnes in Adã ſumpſimus, vitare nõ poterit. Idẽ & martyr S. Methodi⁹ docet, & extat inter opera Auguſt. libell⁹ integer de Antichriſto.

3 His itaque cõſummatis omnibus, Enoch quoq; & Elia ab Antichriſto occciſis (& ſecundam quoſdam etiam Ioanne euangeliſta) tunc ſe omniũ maxime concitabit inſolentia Antichriſti, qui tum demũ videri ſe cupiet à ſequacibus ſuis
Apoc. 11. Iudæis, Chriſtianis & gentibus. Sicut enim ex Apoly. Ioan. ſatis liquet, cum Enoch & Elias occiſi fuerint, reſuſcitabit eos dominus poſt dies tres & dimidium, dicentque illis angeli, Aſcendite. & tunc videntibus etiam aduerſariis ſuis, in nube eleuati aſcendent in cœlum. Qui tum clamor tum applauſus ſanctorum, Antichriſtũ quoque concitabit ex immenſa ſuperbia ſua, vt ipſe quoq; in cœlũ conabitur aſcendere ſequendo Chriſtum. quanuis contraria ſpecie. Siquidẽ ſicut

ſicut Daniel vidit filiũ hominis venientem in nubibus cœli, deumq́; partem illi danté poteſtatem & gloriã, regnũ quoq; tantum, vt ſeruiant ei populi, tribus & linguæ: ita plane diabolus Antichriſto daturus eſt poteſtatem ſui ſimilem, iuxta illud Ioannis, Dedit ei draco virtutem & poteſtatem magnam, qua adrogabit ille ſibi etiam aſcenſionem in cœlum, concurrentq́ue ſequaces eius omnes ad videndum eũ aſcendentem in cœlum. Tunc cõſurget ille in montem Oliueti, atque ibi iuxta conſuetudiné huius ſeculi tentoria figet, eleuatus quoq; à diabolo in aëra magna ſuorum admiratione implebitur iſtud Pauli vaticiniũ, Dominus Ieſus interficiet cum ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. *Apo.13.* *2. Theſ.2.*

¶ Cæterum ſanctus Ambroſius in ea ſententia eſt, vt putet Chriſtum Antichriſto appariturum, ipſumq́; vocis ſuæ virtute deiecturum in terram, quando in poteſtate & imperio verbi ſui diaboli ſinent eum per præceps cadere in terram. Sunt qui arbitrantur Michaelem, qui cum dracone pugnauit, ipſum deiecturum, & diabolos à quibus ferebatur, ab eo profligaturum, vt ſic turpiter decidat. & tunc ſane Iudæi, hæretici & gentiles omnes videbunt ſe ab ipſo miſere deceptos, ſicq́ue conuertentur ad Chriſtum & eccleſiæ ſanctæ vnitatem. Tunc quoq; implebitur illud Eſaiæ, quod & Paulus confirmauit, quoniam reliquiæ Iudæorum ſaluæ fient, quodq́; iuxta Pſalmiſtã ad veſperam cõuertentur vt canes, fietq́; ſecundum verbũ domini paſtor vnus & vnum ouile. *Ambroſ.* *Apoc.12.* *Eſa.10.* *Roma.9.* *Pſal.58.* *Ioan.10.*

4 Cum iam multa hic Chriſtus de Antichriſti aduentu prædixiſſet, de deſolatione, tribulatione & ſeductione porro vt verba ea omnia nũc maneãt infixa præcordiis hominũ, ſubdit, Ecce prædixi vobis, ſicut & ad diſcipulos dixit, Hoc nunc dixi vobis priusq̃ fiat, vt cũ factũ fuerit credatis. Deinceps ſubiungit, pſeudoprophetis iſtis non eſſe credẽdum, ſi quando dicẽt, Ecce hic eſt regnũ Chriſti, ecce in deſerto eſt, nolite, inquit ille, exire. quomodo noctu & in ſyluis conciliabula ſua habuerũt catabaptiſtæ. Addidit inſuper, Si dixerint vobis, Ecce in penetralib⁹ eſt, nolite credere. neq; enim in latibulis hæreticorũ inuenitur Chriſt⁹ cũ regno fidei ſuę. Nemo igitur ſe ſegreget ab eccleſia ſancta, nemo Chriſtum vel penes Zuïngliũ, vel apud Lutherũ quęrat, ſed in ipſa ſancta eccleſia catholica. cui promiſit ille manſurũ ſe apud eam vſq; ad conſummationé ſeculi. nemo fugiat in deſertũ, ſicut *Ioan.14.*

ſlagellantes Lolhardi & Catabaptiſtæ fecerunt. Quiſq; vniuerſalē & perpetuam illā catholicę eccleſię conſideret fidem, ea nimirū vera erit: nec aliquis ſeptennē iſtam fidē quę ex deo non eſt, decipere ſe ſinat, quoniā ea à furioſis monachis & ſacerdotibus apoſtatis ac fidefragis recens excogitata eſt: quorū quilibet ſecū contendit eſſe Chriſtū, non vidēs ipſiſsimum, vt ſic loquar, diabolū cohabitare ſibi, quod ex fructibus eorū ſatis cōſtat, vnde dignoſcere ipſos edocti ſumus à Chriſto. Aut nonne fructus ſcilicet pulchri deoq; & euangelio digni ſunt, tot ſeditiones, ſectæ, factiones & diſſenſiones in vniuerſo Romano, quarū tamen adhuc finis nullus apparet? Nonne fructus pulchelli ſunt tot hominum neces miſerandæ, tot rapinæ, tot latrocinia, tot incēdia, tot direptiones, tot omnis generis locorū vaſtationes? Et hoc nimirū eſt, quod ex nouo prouenit euangelio, quod iſti ex pulueribus protraxerunt. Vos autē iſtos fugite animicidas, qui ex antiquiſsimis hęreſibus nouā conantur fidē effingere. Aut nōne tacētibus etiā nobis ſatis pręmoniti eſtis à Chriſto iam olim, vt ꝓſpiciatis vobis à pſeudoprophetis iſtiuſmodi, qui Chriſtum in diſerto, penetralibus & aliis locis oſtētant, nihil interim aliud monſtrantes q̄ Antichriſtū & præcurſores eius? Neque vero hic tantum nos conſolatur in hac re dominus, quod dies Antichriſti diu non durabunt, ſed ex eo, quia tam repente & ſubito irruent, vt fulgur exiens ab oriēte, pertingit ad occidentē vſq;. Vſqueadeo ſubitus erit Chriſti aduentus in die nouiſsimo. & ideo omnes tum angeli tum electi dei congregabuntur cum Chriſto, ſicut ad cadauer aquilæ, ſicut hic Hieron. pulcherrime docet, & nos partim explicauimus parte prima. Deus & dominus noſter, qua eſt pietate & miſericordia, clementer dignetur gratiam nobis conferre ſuam ſanctam, qua freti perſeueremus in fide vera cōſtantes. illam quoq; cum dilectione dei & proximi operibus bonis declaremus, quatenus poſt calamitoſum miſerandæ huius vitæ decurſum, vitam illam conſequi mereamur æternā, quam omnibus nobis largiri dignetur Chriſtus Ieſus in ſecula benedictus, Amen.

Mat. vlt. *Matt. 7.* *Centū milia occiſa.* *Matt. 24.* *Hieron.*

SOLI DEO GLORIA.

Sub ſedis apoſtolicæ ac omnium bonorum correctione.

HOMILIAE SVPER EVANgeliis de tempore, aduerſus Lutheranos & alios aberrantes, fœliciter finem accepere, iuxta veterum patrum, ſanctorum conciliorum, & Romanæ ac apoſtolicæ eccleſiæ explanationem, Ioanne Eckio authore, & Ioanne Mentzingero eius diſcipulo, interprete.

AVDI LECTOR.

¶ Expecta parumper, & tertium tomum de Sanctis, & quartum de Sacramentis, deo volente, accipies.

INDEX HOMILIARVM TOMI SECVNDI SECVNdum dominicas & folia.

¶ *Dominica reſurrectionis Euang. Cum tranſiſſet ſabbatum. Mar. 16. Homil. quinque.* 3

Quarta & quinta ſunt de reſurrectione noſtra.

¶ *In ſecundis feriis Paſchæ. Euangelium. Duo ex diſcipulis. Lucæ 24. Homil. duæ.* 17

¶ *In tertiis feriis Paſchæ. Euangelium. Stetit Ieſus in medio. Luc. 24. Homil. duæ.* 23

¶ *Dominica octaua Paſchæ. Euang. Cum ſero eſſet die illo. Ioan. 20. Homiliæ ſex.* 29

Quinta & ſexta ſunt die clauibus.

¶ *Dominica 2. poſt Paſcha. Euangel. Ego ſum paſtor bonus. Ioannes 10. Homiliæ duæ.* 45

¶ *Dominica tertia poſt Paſcha. Euangelium, Modicum & iam nõ videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. Ioan. 16. Homilia vna.* 52

¶ *Dominica quarta poſt Paſcha. Euangelium Vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, quo vadis. Ioannis 16. Homil. quatuor.* 56

¶ *Dominica quinta poſt Paſcha. Euangelium, Si quid petieritis patrem in nomine meo. Ioan. 16. Homiliæ tres.* 69

¶ *In diebus Rogationum. Euangelium, Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum. Lucæ 11. Homiliæ ſex.* 76

Quatuor ſunt de oratione.

¶ *Dominica poſt Aſcenſionẽ. Euang. Cum venerit paracletus. Ioannis 15. Homiliæ duæ.* 94

¶ *In ſecunda homil. prolixe tractatur materia hæreſis, & quomodo intentio, proteſtatio, ignorantia, &c. non excuſet.*

¶ *In die ſacroſancta Pentecoſ. Euange. Si quis diligit me. Ioannes 14. Homiliæ duæ.* 105

¶ *Feria ſecunda Pentecoſ. Euange. Sic deus dilexit mundum. Ioan. 3. Homiliæ duæ.* 111

¶ *Feria tertia Pentec. Euan. Qui nõ intrat per hoſtium. Ioannis 10. Homiliæ tres.* 116

¶ *Domi-*

¶ *Dominica ſanctiſſimæ Trinitatis. Euangelium, Erat homo ex phariſæis. Ioannis. 3. Homiliæ tres.* 126

¶ *Dominica ſecunda poſt Pentecoſten. Euangelium, Homo quidam erat diues Lucæ. 16. Homiliæ quatuor.* 136

¶ *Dominica tertia, poſt Pentecoſten, Euangelium, Homo quidam fecit cœnam. Lucæ. 14. Homiliæ tres.* 149

¶ *Dominica quarta poſt Pentecoſten. Euangelium, Erant appropinquantes. Lucæ. 15. Homiliæ tres.* 159

¶ *Dominica quinta, poſt Pentecoſten. Euangelium, Eſtote miſericordes. Lucæ. 6. Homiliæ tres.* 167

Prima eſt de eleemoſyna.

¶ *Dominica ſexta, poſt pentecoſten. Euangelium, Cum turba irruerent. Lucæ. 5. Homiliæ tres.* 177

Dominica ſeptima poſt ferias Pentecoſten. Euangelium, Niſi abundauerit. Matth. 5. Homiliæ quatuor. 185

Vltimæ homiliæ ſunt de ira.

¶ *Dominica octaua poſt Pentecoſten. Euangelium Iterum cū turba multa. Marc. 8. Homiliæ duæ.* 196

¶ *Dominica nona poſt Pentecoſten. Euangelium, Attēdite à falſis prophetis. Matthæi. 7. Homiliæ tres* 202

Multa hic de hæreſibus.

¶ *Dominica decima poſt Pentecoſten. Euangelium, Homo quidam erat diues qui habebat villicum: & hic diffamatus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona illius. Lucæ. 16. Homiliæ duæ.* 211

¶ *Dominica vndecima poſt Pentecoſten. Euangelium, Videns ciuitatem Ieruſalem fleuit ſuper illam. Lucæ 16. Homiliæ duæ.* 217.

De excidio Hieroſolymitano.

¶ *Dominica duodecima poſt Pentecoſten. Euangelium, Dixit ad quoſdam qui in ſe confitebant tanquam iuſti, & aſpernabantur cæteros, parabolam iſtam, dicens, Duo homines aſcēdebant in templum. Lucæ. 18. Homiliæ tres.* 224

Vltima homilia eſt de decimus.

¶ *Dominica decimatertia poſt feſtum Pentecoſten. Euangeliū, Exiens Ieſus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ, inter medios fines Decapoleos. Matthæi. 7. Homiliæ duæ.* 233

¶ *Dominica decimaquarta poſt Pentecoſten. Euangelium, Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis quod multi prophetæ & reges voluerunt. Luc. 10. Homiliæ tres.* 238

Secunda homilia eſt de dilectione proximi.
¶ Dominica 15. poſt Penteco. Euang. Dum iret Ieſus in Hieruſalem. Luc. 17. Homilia vna. 249
¶ Dominica 16 poſt Penteco. Euangel. Nemo poteſt duobus domi. Matt. 6. Homiliæ tres. 252
¶ Dominica 17. poſt Penteco. Euange. Ibat Ieſus in ciuitatem quæ dicitur Naim. Luc. 7. Homiliæ duæ. 262
¶ Dominica 18. poſt Penteco. Euang. Cum introiſſet Ieſus. Luc. 14. Homi. vna. 269
¶ Dominica 19. poſt Penteco. Euang. Acceſſerunt ad Ieſum. Marc. 22. Homiliæ tres. 271
Duæ homiliæ de dilectione dei.
¶ Dominica 20. á feſt. Pente. Euangel. Aſcendens Ieſus in nauiculam. Matt. 22. Homiliæ duæ. 281
¶ Dominica 21. poſt Penteco. Euangel. Simile eſt regnum cœlorum homini regi, qui nuptias. Mar. 22. Homil. quatuor. 287
¶ Dominica 22. poſt Penteco. Euang. Erat quidam regulus. Ioan. 4. Homi. vna. 298
¶ Dominica 23. poſt Penteco. Euangel. Simile, &c. regi, qui voluit ratio. Matth. 18. Homiliæ tres. 302
Vltima de inuidia.
¶ Dominica 24. poſt Pentec. Euan. Abeuntes phariſæi. Matthæi 22. Homilia vna. 311
Adiectus eſt tractatus de ſupremo dominio & ſeruitute, quem alias peculiari libello extendi.
¶ Dominica 25. poſt Penteco. Euangel. Loquente Ieſu ad turbas. Matth. 9. Homiliæ duæ. 323
¶ Dominica Vltima ante aduentum. Euangel. Cum videritis abhominationem. Matthæi 24. Homiliæ quatuor. 329
Inſunt de tempore Antichriſti multa.

Summa homiliarum Tomi ſecundi. 107.
Omnes ſunt 203. homiliæ.

A

Aronis virga qd ſignificet. 120
Abſoluere poteſt peccator. 42. & 43
Adam ſignificat hominem. 223
Adam. 290
Adiutorem ſeu cooperatorem ſuſcipere. 183
Amare rem vnam plus altera. 164
Amor dei. 275. & deinceps
Amicos veros habere rarum. 77
Amen. 71
Animã ponere pro ouibus. 45

Angeli

Angeli apparuerunt veſpere. 29.
Angeli offerunt orationes noſtras. 84
Angelis ſe homo commendet. 139
Angeli ſunt oues & amici dei. 167
Angeli lætãtur ſuper nos. 164
Angeli circa ſepulchrũ Chriſti. 6
Antichriſti figura. 336
Antichriſtus non diu regnabit. 336
Antichriſti aduentum præcedent. 330
Antichriſti templum vbi. 330
Antichriſtus natus Iudæus. 331
Antichriſtus quãdiu regnab. 336
Anthropophagi quomodo reſurgent. 14
Apoſtolorum iuſtitia. 190. & deinceps.
Apoſtolorum clauſa ianua. 30
Apoſtoli beati, quia Chriſtum viderunt. 238. & deinceps
Apoſtoli teſtes Chriſti 27. 96
Apoſtoli bis receperunt ſpiritum ſanctũ. 35. 36. & dein.
Apoſtoli confirmati. 34
Apoſtoli ſemiſacerdotes in cœna. 41
Apoſtoli gaudentes de Chriſto. 56
Apoſtoli triſtes. ibidem
Apoſtoli nõ poterant portare verbum Chriſti. 64
Apoſtoli nihil petierũt à Chriſto. 73
Appropinquare deo. 159
Arrius magnus hæreticus & ſeditioſus. 108. & deinceps
Arbor bona fructus bonus. 209
Athanaſius conſtans in fide. 109
Attentio in oratione. 88. 89
Attentio ad verba, ſenſum, finem. ibid.
Aures quid ſignificant. 235
Auari. 138. 153. 154. 253. 255. 268

B

Baptiſmus magnifaciendus. 127
Baptiſmi virtus. 133
Baptiſmi figuræ. 137
Baptiſmus puerorum. 129
Baptiſmus non reiteretur. 128
Beati egrediũtur videre damnatos. 125
Beati hac vita quomodo. 239
Benedictio dei vtilis. 198
Blaſphemia conſiſtit in tribus. 284

C

Carnes prohibito tẽpore comedere. 202
Carthuſianorum laus. 198
Caſus reſeruati. 41
Catholici vnde dicantur. 190
Cautio quam debemus. 214
Cæcorum duces. 215. & deinc.
Cæcitas bona. 175. (ibi linea. 21. pro ſanctitas, cæcitas legi poſſet, niſi primitiuũ exemplar repugnare.
Centurionis fides maior quam

reguli. 300
Cenſus Cæſaris Romani. 312
Cœna quid ſignificet. 150
Ceremoniæ eccleſiæ. 233
Cerdonis cuiuſdã exẽplũ. 270
Charitas dei, vide Amor.
Charitatis fructus. 278
Charitatis laus. 279
Character baptiſmi. 125. (*cuius pagellæ ver. 4. à fine, videnum pro charitate, charactere legi poßit, tametſi archetypon repugnet*)
Chriſtus pro apoſtolis non rogauit, quomodo. 75
Chriſti promißiones. 36
Chriſtus potens opere & ſermone. 19
Chriſtum oportuit pati. 21
Chriſtus teſtimonium habet ex Moyſe & prophetis. 21
Chriſtus cur ſtetit in medio. 24
Chriſtus oſtendit manus & latus. 26
Chriſtus quomodo reſurgẽs comedit. 27
Chriſtus cur cicatrices tenuit. 32
Chriſtus miſſus eſt à ſpiritu ſancto. 33
Chriſtus miſſus à patre miſit diſcipulos. 34
Chriſtus eſt apoſtolus apoſtolorum. 35
Chriſtus inſufflauit in diſcipu. 35
Chriſtus eſt paſtor, ouis, ianua. 46
Chriſtus cur non dedit ſpiritũ ſanctum in terris viuens. 59
Chriſtum oculis vidiſſe nõ cupiamus. 60
Chriſtus apoſtolis non dixit omnia. 64
Chriſtus eſt mediator noſter. 71
Chriſtus parabolis vſus. 75
Criſtus orauit diligenter. ibid.
Chriſtus venit ad cuiuſque mortem. 64
Chriſtus venit in iuſtificationem noſtram. 112
Chriſti aduentus duplex. 112
Chriſti ſepulchrum. 5
Chriſtus quomodo egreditur & ingreditur. 124
Chriſtus loquitur ſine ſcriptura. 132.133.
Chriſtus ſolus aſcendit in cœlum. 134
Chriſti ſymbolũ ſerpens æneus. 135
Chriſtus eſt homo & leo. ibid.
Chriſtus diligẽter quærit perditam ouem. 162.165
Chriſtus portat ouem in humeris. 163
Chriſtus cũ gladio paſſus. ibi.
Chriſtus impleuit legẽ de ira. 21
Chriſtus fleuit. 257
Chriſtus eiecit de templo vendentes. 223
Chriſtus ſuſpexit & ingemuit. 235.
Chriſtus quomodo nos reſpicit. 250
Chriſtus apparuit in Galilea. 268
Chriſti tangere erat efficax. ibi

ibidem
Chriſtus eſt filius dei. 237
Chriſtus ciuitas. 238
Chriſtus ſanatos non retinuit penes ſe. ibidem
Chriſtus ſemper habet ſeruos euangelicos. 287
Chriſtus ſemper mittit prædicatores. 303
Chriſtus nunquam reſtitit poteſtati. 312. & deinceps
Chriſtus iuit ad filiam Iari, non reguli. 324
Chriſti imago Cæſareæ. 236
Chriſtus hic & illic. 242
Chriſtiani monit ante excidiũ Ieruſalem. 220
Chriſtiani ſoluant tributa & redditus. 323
Chriſtianorum libertas non pugnat cum obedientia. 313
Chriſtiani fugiẽt tempore Antichriſti. 314
Clauſtrales mali. 11
Clauſtra & monaſteria diripere. 104
Claues apoſtolorum. 39
Claues Chriſti. ibidem
Claues ſacerdota. 43. 283. 284
Cœmeteria extra oppid. 263
Colligere bonos & malos. 291
Cõmunicare ſicut ab antiquo. 24. 25
Compellere homines ad bonũ. 157.
Confeßionem non eſſe liberam cuiuis ad audiendum. 42
Confeßio à Chriſto inſtituta. 43
Conſulere minorem. 197
Conſultatio villicorum. 212
Conſilium Iudæorũ impiũ. 312
Contẽptus dei, peccatum. 227
Cogitationes malæ aſcẽdũt in corda, bonæ deſcendunt. 26
Conſerui ſumus omnes. 307
Corrigere alium quis debeat. 47
Coruus. 260
Coronatio regum. 90
Curtiſani aliqui maligni. 48
Curioſitas mala. 154

D

Damnati vellẽt cõſanguineos damnari. 147
Damnatorum pœna duplex. 208
Debitores ſumus omnes. 213
Decem leproſi. 250
Decimas dare eſt vtile. 230
Decimarum cauſe. 231
Decima minuta. ibid.
Deliberare. 212
Deſertum ſignificat cœlũ. 161
Deus iraſcitur non declinantibus. ibidem
Deus punit non declinantes. ibidem
Deus videt, deus odit, deus punit. 49
Deus videt omnia opera noſtra. ibidem
Deus dat panem, piſces & oua 80
Dei cauſa aliquid facere. 112
Dei magnus amor erga nos. ibidem
Dei bonitas. ibidem
Deus vocat multos. 150
Dei lictores. 305

Deus habet nomina creaturarum. 292
Deum nemo odit. 253
Deum contemnere. ibidem
Deo confitendum eſt. 259
Deus ſuper omnia diligendus. 274
Diabolus maxime tentat moriturum. 110
Diabolus iudicatus à ſancto ſpiritu. 63
Diabolum ſuſtinere. 252
Diabolus venit ad mortem Chriſti. 109
Diabolus fur. 125
Diabolus odit charitatẽ. 279
Diabolus ſpoliauit hominem. 244
Dies tres myſtice ſignificant. 197
Digitus dei. 234
Diſcipuli in Emaus receperũt ſacramentum. 23
Diuitiæ. 255
Diuites non retineant frumenta. 198
Diues epulo. 136
Diuites non omnes mali. ibid.
Diues epulo fuit in inferno cõtra Lutherum. 146
Docere ſecundum capacitatem auditorum. 66
Dominorum diſtinctio & origo. 315
Donec. 307

E

Ecclesia magnitudo contra Lutherum. 29
Eccleſiam deſerere & fugere. 49. & deinceps
Eccleſia habet bonos & ma. 296
Eccle. iudicat de ſcripturis. 197.
Eccle. ſignificata per mulierem. 166
Eccleſiam perſequi. 140
Eccle. non eſt apud hæreticos. 254
Eccleſia parit filios. 55
Eccleſiæ fides vera. 66
Eccleſia ex Chriſto, ſicut Eua ex Adam. 289
Eccleſiam ingredi. 223
Eccle perſecutiões. 63. & deinceps
Eccleſiæ erunt deſertæ. 332
Eleemoſyna. 332. & deinceps
Eleemoſynam rependit deus. 198
Eleemoſyna de male quæſitis. 216
Eliſeus ſanauit Naaman. 87
Emaus hodie Nicopolis. 18
Enoch & Elias contra Antichriſtum. 339.340
Epheta. 234
Euagatio mentis in oratione. 90
Euangelium excellit legem. 26
Euticetis error. 28
Exaltans ſe humiliabitur. 229
Exaudiri ad voluntatem, & exaudiri in ſalutem. 72. & deinceps
Exaudit nos deus aliquando, aliquando non. 72
Exaudiuntur aliquando mali. 9

li. 9
Excuſationē quærere in peccatis, malum. 152. & deinc.

F

Fides euacuabitur in patria. 74
Fides ſola inutilis. 196
Fides vera. 81
Fides præcedat intelligētiam. 102
Fides creſcit. 302
Fidē relinquere. 331. & deinc.
Fideles iudicabuntur. 113
Fructibꝰ quē agnoſcere. ibid.
Fugere peſtem. 49
Fugere ex ciuitate Lutherana. ibidem.
Fugere in hyeme vel ſab. 334
Fures ꝑmittere in patib. 306
Futura certo prædicere acſi eſſent præterita. 67

G

Galilæa quid ſignificet. 12
Gaudium mundanum. 54
Gaudiū bonū & malū. ibid.
Gaudium ſuper peccatore. 206
Genua flectere in oratione. 77
Gentiles facti oues. 51
Giezitæ qui. 120

H

Habitus quid ſit in animo. 89
Hæretici ſymbolum. 152
Hæreticorum baptiſma valet. 129
Hæreticorū excuſationes. 100
Hæreticorum ſpinæ. 205
Hæretici quærūt ſpelūcas. 28
Hæretici fugiunt diſputationes. 271
Hæretici diſpergunt ſicut lupi. 49
Hæretici omnes conueniunt in fine. 207
Hæretici ſunt ex duobus. 98
Hæretici non reuocant ex animo. 99
Hæreticus ſcienter. ibidem.
Hæretici ſunt leproſi. 250
Hæreticos iudicat eccleſia 99
Hæretici moriuntur in pertinacia. 103
Hæretici ſunt veſpertiliões. ib.
Hæretici ſuper omnia contemnūt prælatos eccleſiæ. 104
Heret. nō veniūt ad lucē. 114.
Heretici ſunt cæci. 117
Heretici carent ianitore Chriſto. 120
Heretici ſunt latrones. ibid.
Heretici cōburātur. 207. 208
Heretici olim præ ſe ferebant honeſtatem vitæ. 239
Hæretici ſunt falſi prophetæ. 103
Heretici licentioſe hodie viuunt. ibidem.
Hereticorum fides vacua charitate. 114
Hereſis venit ex ſuperbia & auaritia. 103. 104
Hereſis Arriana infecit imperatores & reges. 110
Hereſibus ab initio eſt reſiſtendum. 206. vide neochriſtia.
Honorare viciſſim. 4
Horæ ſeptem myſtice. 301.
Humilitas. 269
Hypocrita malus. 103

I

Ieiunare eſt ſalubrem. 226
Ieiuni hominis ſputū. ibid.
Ieruſalem excidium. 261
Ieſus nomen ſanctum. 72
Ignorantia inficit aliquando actum. 97
Imago dei in anima. 166
Incredulitas punita. 61. & de.
Infantibus prodeſt aliquando mori. 220
Infirmos & defectuoſos nō cōtemnere. 16
Infirmari ex viſione dei. 36
Infirmitas prouenit multis ex cauſis. 280
Infernales pœne. 144
Intelligentia noſtra parua. 36
Intentio triplex. 88
Intentio bona differt ab intentione recta. 98
Intruſi. 120
Inuidia diu durans. 281. 282
Inuidia eſt diabolicum peccatum. 309. & deinceps
Inuidia deo diſplicet. ibidem
Inuidia peccatum ſine volup. 309
Inuidia nemini parcit. ibid.
Inuidia poteſt eſſe bona. ibid.
Inuid⁹ orat, pater noſter. ibid.
Iob vxor cur ſeruata. 72
Ira eſt cōtra humanum naturam. 193. & deinceps
Ira nocet corpori. ibidem
Ira quando eſt peccatum. ibid.
Iraſci debet aliquando magiſtratus. ibidem
Iubileus. 215
Iudæis nō pmittēda vſur. 244
Iudæi occiderunt pphetas. 195
Iudæorum zelus malus. 97
Iudæi miſeri. 228
Iudæi occiſi in Hieruſalem, & venditi. 218
Iudæi vocati ante gentes. 195
Iudæi maligni. 280
Iudæorum proximi. 244
Iudæor. ſacrificia ceſſarūt. 330
Iudæi increduli. ibid.
Iudicium eccleſiæ contra hereticos. 100. & deinceps
Iuriſdictio eccleſiaſticorū. 41

L

Laborare debemus. 27
Lazari & epulonis differentia. 142. & deinceps
Lazari parabo. fuit factū. 315
Lazarus pauper. 136
Letania ſanctorum. 100
Liberū arbitriū in nobis. 282
Limbus patrum. 142
Lingua faciliter peccat. 143
Literæ obligatiōis noſtre, &c. 26. & deinceps
Lucas iuit in Emaus. 18
Lupi. 47. 49
Lux mūdi in lucem venire, lucem odire. 115. & deinceps
Lutherus feneſtrā aperuit nequitiæ. 116
Luther commendat confeſſionem. 42
Luther docet latā viam. 103
Luther aduerſatur magiſtratibus. 118

M

Magiſtratus iraſcatur aliquando. 192
Magiſtratus à deo inſtitutus. 314

314.& deinceps
Magiſtratus venerandus etiã malus. 317
Magiſtratui fidelem eſſe & obedientem. 319
Magiſtratui pendere tributa & vectigalia. ibid.
Magiſtratus durus. 323
Mali hic præmiabuntur. 142
Mali ſunt tollerandi. 297
Mammon. 311
Manus leuare orationem. 89
Mandata ſeruare. 105
Mandata dei nõ æqualia. 272
Mandatum magnum. ibidem
Mandata Iudæorum. 187
Manichæi. 25.123
Maria intercedit pro nobis. 170
Maria plures. 4
Mare huius mundi. 178
Marcus euangeliſta. 24.
Martyres gauiſi in martyrio. 162
Matrimonia licita. 155
Mendici aliquando male petunt. 130
Mercenarij triplices. 47
Meum & tuum. 315
Miracula ſunt teſtimonia dei. 127
Miracula Antichriſti. 291
Miſſa Germanica. 90
Miſericordia dei. 145.200
Miſericordẽ eſſe.167.& dein.
Myſteria non reuelanda. 65
Monica. 95
Monachi mali. 11
Monaſteria & eccleſias diripere. 104
Moneta Iudæorum. 314
Mors triplex damnatorũ. 141
Mortui ſciunt de viuis. 146
Mortuos deflere. 265
Mortui tres reſuſcitati ſignificant. 266.& deinc.
Mortuis tibicines conducere. 326
Mors impij mala. 141
Mortuorũ comitari exequias. 280
Moyſen audire. 148
Mulierum dolor in partu. 55
Mulier hæmorroiſſa. 325
Mundus comœdia & theatrũ dei. 320
Murmurare aduerſus deum. 232

N

NAſci ex carne. 219
Nauicula Petri. 183
Neutrales in fide peſſimi. 254
Neochriſtiani communicant ſub vtraque ſpecie. 22
Neochriſtiani diuitiis elati, bella quærunt. 24
Neochriſtiani nihil volunt pati. 20
Neochriſtiani negant ſpiritus noctu apparere. 26
Neochriſtiani iactitant eccleſiam ſuam in angulis. 28
Neochriſtiani clamant contra pœnitentiam ſicut Iudæi. 39
Neochriſtianorum ſtulta confeſſio & abſolutio. 42
Neochriſtiani per vim prohibent miſſam. 49
Neochriſtiani ieiunium &

preces reiiciunt. 47
Neochriſtiani cõtradicunt cla uibus eccleſiæ. 40.285
Neochriſtiani ſcinduntur in plures ſectas. 49
Neoc. male vertunt miſſam in Germanicum. 90
Neochriſtianorum excuſationes inualidæ. 100
Neoc. quod quærunt inueniũt. 78
Neoc. prædantur & rapiunt veluti lupi. 50
Neochri. obicem ponunt contra gratiam ſpirituſſancti. 101
Neoc. diripiũt eccleſias & monaſteria. 104
Neoc. fructus peſsimi. 206. & 340
Neoc. ordinationes nouæ friuolæ & mandata impia. 100
Neochriſtiani iactitant principes. 108
Neoc. ſunt pigri Chriſtiani. 113
Neoc. non habent probam charitatis. 208
Neoc. fides mortua, ſine charitate, ſine opere. 239
Neoc. non veniunt ad lucem. 114
Neoc. nolunt nos catholicos intelligere. 132.133
Neoc. ſunt cæci. 132
Neoc. non veniunt ad cœnam Chriſti. 200
Neoch. incedunt per viam latam. 203
Neoc. arca communis. 104. & 207
Neoc. ſunt verſuti, diligentes in hæreſibus. 216
Neoc. non tantũ ſapiunt quantum Iudæus. 239
Neochriſtiani non ſunt manuales. 209
Neochriſtiani nihil volunt acceptare vltra ſcripturas ſecundum ipſos intellectas. 247
Neoc. cereos non accendunt, ſed reſeruant pauperibus ſicut Iudas. 258
Neoc. victi diſputando non cedunt. 271
Neoc. hoſpites. 281
Neoc. Antichriſto adhærebunt. 336. & deinc.
Neoc. ſunt veſani. 275
Neoc. prædicatores miſsi à diabolo. 36
Neoc. latrones & lanij. ibidem
Neoc. inſtabiles. 103
Neoc. mendaces. 107
Neoc. fures & latrones. 123
Neoc. non miſsi à deo. 151
Neoc. ſunt falſi prophetæ. 205 288.290.319
Nicodemus. 125
Nox legis. 181. & deinc.
Numerus beatorum. 157
Nuptiæ Chriſti triplices. 189
Nuptias negligere. 195
Nuptialis veſtis. 197

O.

Oblatio Chriſtianorum ceſſabit. 332

oblatio

Oblatio in altari. 190
Oculi diſcipulorum tenebãtur in via. 18
Oculi eorum aperti. 23
Oculi quid ſignificant in ſcriptura. 176
Oculos habere. 226
Oleum & vinum infundere. 147
Opera bona merentur. 120
Opera meliora verbis. 19
Opera bona publice facere. 159
Opera ſine charitate. 177. & deinceps
Orare perſeueranter. 177. & deinceps
Oratio communis. 84
Orans apud ſe. 224
Oratio meritoria & impetratoria. 93
Oratio multiplex. ibidem
Oratio non ſemper exauditur. ibidem
Orare preces non intellectas. 90
Oratio vocalis quando neceſſ. 87
Orandi noua forma. 71
Orauit Chriſtus ſepe. 85
Orationis fructus & vtilitas. ibidem
Orare in fine predicationis. 85
Orare pro imperatore & ſtatibus. 86
Orare eſt facile. 87
Oratio non mutat voluntatem dei. 87
Oratio breuis publicani. 227
Orationes neochriſtianorum. 92
Oſtium dei. 78.117
Oſtiarius. ibidem
Ouile. 51.118
Oui, eſt Chriſtianus. ibidem
Ouis non odit paſtorem falſum. 123
Ouis quid ſignificat. 160
Ouis etiam eſt peccator. 123

P

Parabole quomodo tractãde. 215
Parabolis vti. 74
Parochialia iura nemo arripiat. 41
Paſtoris ſigna & officium. 121
Paſtor non fugiat. 107
Paſtor oues cognoſcit. 50
Pater maior me eſt. 108
Pater prouideat filiis. 243
Paucitas non ſemper laudatur. 204
Paulini inſigne factum. 260
Pauperes non omnes beantur. 136
Pauperes infirmi non contemnendi. 139
Pauperes non audientes, non audiuntur. 142
Pauperem plebẽ grauare. 256
Pax vobis. 25
Pax eſt laudabilis. ibidem
Pax placet deo. 31
Pax vtilis. 29
Pax varia. 25
Pacem bis dedit Chriſtus. 33
Peccata redimere. 137
Peccati damna. 243.244
Peccatorum pœna. 210

Peccata remittere. 40
Peccata redeunt in recidiuantem. 310.311
Peccare, peccatũ continuare, & peccatum excuſare. 152
Peccati grauitatẽ cognoſcere. 305
Peccatorẽ non deſpicere. 159
Peccatum grande malum. 303
Peccatorem vendere. 304
Peccatũ cur infinite puniatur. 226
Pectus tundere. 49.227
Pœna damnatorum. 203
Pœnitentia. 40
Peregrinatio bonorum. 18.20
Peregrinos hoſpitari. 22
Perſonarum acceptio. 301
Pertinax in hæreſi. 99.101
Petite & dabitur vobis. 79
Petite, quærite, pulſate. ibid.
Petro annũciata reſurrec. 7.8
Philautia. 222
Phariſeus. 223
Phariſei nõ omnes mali. 126
Phariſeorum error. 186
Philippum interrogauit Chriſtus. 183
Pigri deo inuiſi. 258.259
Piſcatio diuerſa apud Lucam & Ioannem. 186
Piſces quid ſignificant. 202
Piſces aliqui mali. 183
Poteſtas ſacerdotalis duplex. 40.41
Prædicator vtatur ſcriptura proprie & (vt aiunt) in forma. 183
Prædicatores debẽt eſſe miſſi. 34
Prædicatores attendant capacitatem auditorum. 65
Prædicare verbũ dei non ſuũ. 107
Prædicare ſine fructu. ibid.
Prædicationes fugere. 115
Prædicatores ſcripturas afferant. 293
Prædicatores veri qui ſint. 178
Prædicator vtatur reti Petri. 182
Prædicator non ſuperbiat. ibi.
Prædicor adiutorem accire poteſt. 183
Prædicator propter populum. 200
Prædicatiõe meliorẽ fieri. 271
Prelati intruſi. 120
Princeps huius mundi 119
Principes adherebunt Antic. 332
Prophete falſi. 202
Prophete aliqui mali. 43
Prophete vſque ad Ioan. 203
Prophete interpretes ſcrip. ib.
Prophetie ſuper deſtructiõe Ieruſalem. 218
Profunditas. 180
Proprietas & dominium rerum. 315
Prudentie proprie inniti. 67
Punit deus per homines qui ne ſciunt ſe eſſe virgam dei. 220
Punit deus tarde filios. ibid.

R

Rationẽ ſepe accipere bonum. 258
Rationem reddere deo. 212
Reconciliari fratri. 190
Rectores reip. vide magiſtr.

Refectio

Refectio populi quid ſignificet. 120
Regnum cœlorum. 59.288
Reges à deo inſtituti. 315
Regulus venit ad Chriſtũ. 299
Regeneratio myſtica. 127
Regula de exemplis & parabolis. 215
Regula de mutis & inanimatis. 132
Regula dei ꝑmiſsionibus Chriſti. 37
Regula in omni oratione. 73
Remittere peccatum proprium dei. 40
Reſurrectio mulieris. 15
Reſurrectio mutilatorum. 16
Reſurrectio ſimultanea omnium. ibidem
Reſurrectio Chriſti myſtice expoſita 10
Reſurrectionis dies ſanctiſsima. 12
Reſurrectio pueri. 15
Reſurrectio hermaphroditorum. ibidem
Reſurrectio vtilis. 103
Reſurrectio Chriſti cauſa noſtre reſurrectionis. ibidem
Reſurrectio hominũ quomõ. 13
Reſurrectio in qua etate fiet. 15
Rete predicationis. 183
Rogationum ſeptimana. 69

S

Sacerdotes pauci. 123
Sacerdos abſoluit. 40
Sacerdoti ſe oſtendere. 250
Sacerdotum ordinatio. 35.41
Sacerdotalis poteſtas duplex. 40
Sacerdotes non omnes audiant confeſsionem. 41
Sacerdos communis perſona eccleſie. 43.44
Sacerdotalis dignitas. 44
Sacerdotibus debetur victus. 47
Sacerdotes mali non contemnantur. ibid.
Sacerdotum malitia, ruina populi. 222
Sacrilegi. 158
Sadduceis impoſitum à Chriſto ſilentium. 271
Samaritanus. 157. & deinc.
Sanctorum reliquie. 326
Sancti exaudiuntur à deo. 73
Sanctos inuocare pro temporalibus quale. 260
Scripturã iudicat eccleſia. 208
Scripturas ſcrutari. 241
Seditio eſt mala. 318. & dein.
Seditioſos punit deus. ibid.
Senes fient iuuenes in reſurrectione. 15
Sepultura anteceſſorum. 260
Sermonẽ Chriſti ſeruare. 105
Seruit⁹ hominũ. 314. & dein.
Serui à deo miſsi. 150. & de.
Seruitus venit ex peccato. 320
Seruire duobus dominis. 253
Sigillum non ſit lucroſum. 320
Simoniaci. 110
Simulatio quando eſt peccatũ. 22
Sinus Abrahe. 140
Solicitum eſſe pro temporalibus. 253
Somnus mortuorum. 326

Spes. 181
Spirituſſanctus. 105
Spiritus ſanctus à filio procedit. 68
Spiritus veritas. 212
Spiritu naſci. 130
Spiritus ſanctus bis datus apoſtolis. 35. & deinceps
Spiritum ſanctū recipere. 58. & deinceps.
Spiritus ſancti officium. 61
Spirituſſanctus docet eccleſiā. 66.62
Spiritus ſanctus docet omnem veritatem, clarificat Chriſtum. ibidem
Spirituum apparitio. 26
Sputo vti in baptiſ pueri. 236
Subditi quid tenentur dominis. 316
Suffraganei. 46
Superbia phariſaica. 224
Superſtitiones variæ. 156
Suſpicio quādo ſit peccatū. 173

T.

TEnebræ exteriores. 298
Teſtamentum vetus fuit figurale. 173
Teſtamētū vetus fuit bonū. 20
Templum in Hieruſalem non readificabitur. 332
Teloneum defraudantes. 319
Telonarius. 159
Thomas Apoſtolus abſens ordinatus. 42
Tributum imponere. 318
Tributa Romanorum. 312
Tribulati inuocāt deum. 156
Tribulatorū remedium. 141
Trini. nobiſcum manſionem fecit. 106
Tutela angelorū petenda. 139

V.

VErbi dei ſeptem proprietates. 196
Verbum ſignificat rem. 28
Veritatem facere. 112.116
Veritas nō ſemper dicēda. 188
Veſtes ouiū in lupu. 52. & de.
Veſtium vanitas. 136
Via mundi periculoſa. 115
Villam emere. 153
Viſione terreri. 26
Vocatio dei varia. 156
Vox dei. 100
Vſurarij. 154
Vxorem Iob cur illæſam reliquit diabolus. 72

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EM.

Vita Nova
di M. Sillitti
Latina-(B. Piave)
1970